This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TH 50/6, 12

SANCTI BONAVENTURÆ

S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS

OPERA OMNIA

TOMUS VI. PARS II.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTI
BONAVENTURÆ
EX ORDINE MINORUM
S. R. E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS
EXIMII ECCLESIÆ DOCTORIS

OPERA

SIXTI V. PONT. MAX.

JUSSU DILIGENTISSIME EMENDATA,

Et in hac nova Editione tres in Partes tributa; quarum una Certa; altera Dubia; Suppoſititia tertia complectitur.

TOMUS VI. PARS II.

TH

VENETIIS CIƆ.IƆ.CC.LV.

Ex Typographia Joan. Baptistæ Albritii Hier. F.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

EPISTOLA CONTINENS,

VIGINTI QUINQUE MEMORIALIA.

HÆc Epiſtola quædam veluti regula, & inſtitutio eſt omnium, qui veteri homine exuto, mori mundo, & Chriſto vivere percupiunt. At, ne hoc ipſum deſiderium, negligentiæ, & incuriæ noſtræ tepiditate langueſcat, vigintiquinque memorialia ob oculos ponit S. Bonaventura: ut in his quæ fugienda, quæve ſequenda ſint, omni intimo mentis affectu ſpeculantes, tamdiu in eorumdem exercitatione verſemur, ut præſtante Deo, virtutibus & gratiis creſcamus, quouſque perfectum veniat deſiderium collium æternorum.

PROLOGUS.

IN Chriſto ſuo dilecto. E. Bonaventura de Balneo regio confrater ejus in Domino. Qualicumque, homine veteri jam exuto, Chriſto vivere, & mori mundo. Quoniam dilecte mi frater in Domino adhuc me in præſentia tibi poſito mihi inſtantiſſime ſupplicaſti: ut te in poſterum aliquibus litteris exhortationis viſitarem, novi frater, quod hæc dicens, ardentes prunas congeris ſuper caput meum. *Rom. 12* Verumtamen affectuoſe inſtando, duritiæ meæ ſu-

A perbiam ſupplici humilitate viciſti: intantum, ut ipſe jam promitterem, quod optabas, quamvis magis dignum foret, hæc me a te quidem ſuſcipere, quam me tibi hujuſmodi deſtinare. Quia tamen inſtantia tuæ devotionis me compellit ſtultum fieri in parte iſta, ſicut potero qualitercumque experiar, quod hortaris; non tamen tibi alia ſpecialia ſcribens, niſi ea quæ rudia, & ſimplicia mihi ipſi colligere proponebam, ex quibus jam plurima bene noſti. Sed interim, alloquens dilectionem tuam chariſſime, cum nullus, ſicut experien-

rientia certa docet, perfecte Deo ſervire poſſit, niſi diſſolvere omnino ſe procuret a mundo: oportet ſi ſe-
Iſa. 58
qui volumus Dominum Salvatorem, voci nos propheticæ obedire, ut ſcilicet peccatorum colligationibus diſſolutis diſſolvamus faſciculos deprimentes: quatenus a terrenis actibus diſſoluti ſequamur liberis greſſibus Redemptorem, quia juxta Apoſtoli teſtimonium: Nemo militans Deo debet ſe negotiis ſæcularibus implicare.
2 Tim. 2
Numquam ergo de aliqua re creata, niſi in quantum noſtrum excitet divini amoris, & dilectionis affectum, cor noſtrum eſſe ſolicitum permittamus: quia multiplex rerum labentium varietas plus debito ruminata non ſolum animum diſtrahendo, pacatæ mentis gratam interrumpit quietem: verum etiam in animo gignendo phantaſias, turbulentæ quaſſationis moleſtia importune impellit eamdem. Sed potius affectionis omnium terrenorum ſarcina oneroſa depoſita, abſque retardationis gravedine curramus ad illum, qui nos ſalubriter invitat: in quo eſt animarum opulenta refectio, & pax ſumma
Philip. 4
quæ exuperat omnem ſenſum. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiam vos. O domine quo indiges?
Matt. 11
quare vocas? quid tibi commune nobiſcum! O vere pietatis vox. Venite ad me, inquit, & ego reficiam vos. O Dei noſtri dignatio admirabilis? O charitas ineffabilis. Quis enim aliquando fecit talia? quis unquam audivit, quiſve conſpexit ſimilia? Ecce invitat inimicos, hortatur
Ibidem.
reos, allicit ingratos. Venite, inquit, ad me omnes. Et diſcite a me. Tollite jugum meum ſuper vos, & invenietis requiem animabus ve-
Heb. 4
ſtris. O verba dulcia, verba deifica, & penetrabiliora omni gladio ancipiti, intima præcordiorum eviſcerantia, nimiaque repleta dulcedine uſque ad diviſionem animæ pertingentia. Expergiſcere nunc, o anima Chriſtiana, ad tantæ benignitatis amorem, dulcedinis tantæ ſaporem, & tantæ ſuavitatis odorem. Certe, qui iſta non ſentit, infirmus eſt, alienatus eſt, jam proximat morti. Inardeſce, quæſo, o anima mea, pingueſce amore, dulceſce ſapore: nemo te prohibeat intrare, tenere, guſtare. Quid amplius quærimus, quid ultra expectamus, quid deſideramus in hac vita? Habemus in Chriſto omnia bona. Sed heu o inſania noſtra mirabilis! O infirmitas miſerabilis! O veſania deteſtabilis! Nam vocamur ad requiem: & ſequimur laborem. Invitamur ad ſolatium: & quærimus dolorem. Promittitur gaudium; & appetimus mœrorem. Mirabilis prorſus infirmitas, Pſal. 113
miſeraque perverſitas. Jam omnes inſenſibiles facti ſumus, & quaſi deteriores ſimulacris, habentes oculos, & non videntes, aures, & non audientes, rationem & non diſcernentes, amarum dulce, & dulce amarum ponentes. Iſa. 5
O Deus unde nobis tantæ perverſitatis correctio? unde nobis tantæ offenſionis ſatisfactio. Certe nihil tale invenitur in nobis, niſi tuo munere tribuatur. Tu enim ſolus potes nos corrigere, tu ſolus pro noſtris delictis ſatisfacere, qui ſolus noſti figmentum noſtrum, ſalus & redemptio noſtra, qui ſolum illis hæc facis, qui ſe miſeros conſpicientes in imis, a te ſolum relevari confidunt. Levemus ergo ad Deum mentis noſtræ oculos in directo, & videamus, ubi nunc proſtrati ſumus. Quoniam qui proprium ſuum caſum ignorat, ſurgere minus curat. Cognoſcentes vero clamemus in fortitudine ad Deum de profundis, ut nobis adiutricem porrigat miſericordiæ ſuæ manum, quæ abbreviari numquam poterit ad ſalvandum. Iſa. 59
Non quæſo confidentiam amittamus, magnam remunerationem habentem. Adeamus thronum gratiæ Heb. 4
ejus cum fiducia, fructum noſtræ fidei reportantes, ſalutem ſcilicet animarum noſtrarum. Nulla nobis inſit cunctatio. Jam enim vita nos vocat, ſalus expectat, tribulatio compellit intrare. Quid ergo facimus; quid pigritamus? quid moras contrahimus? Ibidem.
Feſtinemus ingredi in illam requiem jucunditatis æternæ, ubi ſunt magna & inſcrutibilia: quorum non eſt numerus. Aſcendat quæſo Hieruſalem cor noſtrum: ſuſpire-

remus ad patriam noſtram: tendamus ſurſum ad matrem noſtram. Introeamus in potentiam Domini, & intueamur noſtrum regem in ea regnantem, & liqueſcant in miſerationibus ejus corda noſtra. Agamus illi gratias toto corde, qui defectum noſtræ ingratitudinis non conſiderans, ſuæ non abſtulit a nobis miſericordiæ pietatem: deſiderium nobis tribuens ipſius viam currere mandatorum, quam ſine deſiderio nullus currere poteſt. Quod quidem munus non eſt vilipendendum, ſed gratiæ reputandum: cum hoc prophetarum ille eximius ſe aſſerat concupiſſe,

Pſal. 118

qui ait: Concupivit anima mea deſiderare juſtificationes tuas in omni tempore. Sed quia hoc ipſum deſiderium aliquando nimia tepiditate noſtræ incuriæ, & negligentiæ laſſeſcit: cogitavi quædam incitationis hujus memorialia annotare, in quibus fugienda pateant, & ſequenda: quæ quidem cum affectu affectuoſe ſpeculantes priſtino vigore reſumpto tam diu infatigabiliter virtutibus, & gratiis charitate divina creſcamus, quoad uſque perfectum veniat deſiderium collium æternorum. Ponantur autem memorialium prædictorum prius quædam generalia: poſtmodum ſpecialibus ſubſequentibus.

B

Memorialia generalia.

SUnt ergo hæc quædam virtutes probatæ in juvenibus & ſcalæ ſalutis: per quas ſine dubio ad perfectionem virtutum, & culmen gloriæ poſſunt aſcendere fideliter exercitati per eas, videlicet ſancta verecundia in cunctis rebus, & actibus ſuis, tarditas loquendi, promptitudo obediendi, frequentatio orationis, fugere otium, & diſſolutiones, pure & frequenter confiteri, libenter ſervire, & infructuoſum conſortium devitare. Hæ namque ſunt Margaritæ fulgentes, quæ poſſeſſorem ſuum Deo, & Angelis faciunt gratioſum.

Gal. 1

Dum autem ei placuerit, qui te ſegregavit ex utero matris tuæ, vocavitque per gratiam ſuam, ut in te revelet imaginem filii ſui, de miſerabili ſervitute Ægyptiaca transferens te in libertatem filiorum Dei, jamque in viam novi hominis incœperis pedem ponere, quæ inter timorem & amorem humilitatis eſt ſemita conſtituta: tunc per eamdem humilitatis viam ad eminentiora conſcendens, poteris te in altioribus exercere, ex quibus certa memorialia ſubſcribuntur.

De concupiſcentiis mortificandis.

Primum ergo oportet ante omnia te cupiente veſtigia ſequi Salvatoris, ut ſpem tuam totam fixam in Domino habeas, de omnibus hujus mundi conſolationibus penitus deſperans.

De vitiis extirpandis.

Secundum eſt, ut ab omnibus vitiis, & concupiſcentiis malis, in quantum ſuſtinet humana conditio, teipſum ſtudeas penitus emundare, ut fermento veteri totius malitiæ & nequitiæ expurgato, ambules in novitate vitæ poſt Chriſtum: quia niſi prius hujuſmodi catenas iniquitatis confregeris, anima tua, in tenebris aggregata, ad cœleſtia non poterit elevari. *1 Cor.* 5

De colligationibus reſecandis.

C

Tertium eſt, ut a te ipſo diſſolvas omnem colligationem extrinſecam, ut ſana, & pura mente poſſis Deo colligari.

De tribulationibus cum patientia tolerandis.

Quartum eſt, ut amore altiſſimi & ſponſi tui Chriſti, omnes mundi hujus perſecutiones æquanimiter feras, imo ſi poſſibile eſt pro voto ſuſcipiens, ſolum in Chriſti paſſionibus delecteris: renuenſque omnem temporalem lætitiam, in ipſis tribulationibus hilareſcas, omnes reputans tibi eſſe ad purgationem peccaminum, & lucrum animæ tuæ præparatas.

A

Ut de nulla re conqueraris.

Quintum, ut cum creatorem tuum & omnium, te ſentias offendiſſe; rationem tibi fieri non poſcas ab aliqua creatura.

De paupertate ſuiipſius.

Sextum, ut habeas deſpectui temetipſum, cupiens ab omnibus deſpici, zelanſque ſacratiſſimam paupertatem, in omnibus quæ ad te ſpectant. Aſperitatem, utilitatem, & parcitatem habeas, quantum potes, non tamen in aliis requiras, ſed potius lætus, & gaudens de omni conſolatione fraterna, eis ſicut oportet obſequendo, & miniſtrando aſſiſtas, omnis conſolationis eos reputans eſſe dignos, niſi, quod abſit, ita tibi in aliquo pateret divina offenſa, quod omni excuſatione careret; de qua compatiendo, & timendo ex intimo corde doleas, quantum potes.

De honoribus fugiendis.

Septimum eſt, ut omni tempore in timore ſtans blanditias hujus ſæculi, honores, glorias, vel favores, auraſque vanæ gloriæ quaſi mortiferas peſtes omnino fugias toto poſſe, ſtanſque continuo in teipſo, omni hora habeas te ſuſpectum, quia ſi tuiipſius victoriam fueris aſſecutus, nullus hoſtis interius, vel exterius tibi nocebit.

De humilitate vera.

Octavum eſt, ut amore illius, qui eum ſit Dominus omnium cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, pro nobis aſſumpſit viliſſimam ſervi formam, in ea ſubiiciens ſe voluntarie hominum poteſtati, umiliando te ipſum, omnem hominem reputes tuum dominum, & te veriſſime reputes ſervum omnium, & in omnibus circa, hominem te reputes ſicut ſervum. Sic enim tranquillitatem & pacem cum omnibus perpetuam obtinens, ſcandalum penitus ignorabis.

De pace animæ, & quomodo habetur.

Nonum, ut nihil eorum tangas, quæ te ſpirituali utilitate non tangunt, hoc eſt de nulla re cures, vel implices te in aliquo exterius vel interius quoquo modo; ubi non invenis animæ tuæ lucrum, nec in hujuſmodi te ab aliquo implicari permittas.

De cuſtodia ſenſuum.

Decimum, ut viſui, atque omnibus ſenſibus corporis omnimodam cuſtodiam ponas ita, ut nihil prorſus velis videre, vel audire, aut tangere, niſi utilia animæ tuæ. Linguam etiam diligentiſſime reſtringas, ut nihil loquaris niſi interrogatus, vel neceſſitate vel utilitate evidenti coactus, & tunc cum reverentia animi, timoris dulcedine, breviter & ſubmiſſe ſi potes, ſemper devitans prolixitatem verborum, eorum occaſiones juxta poſſe præſcindens.

B

De ſolitudine & vigiliis.

Undecimum, ut gratam ſanctamque ſolitudinem deſiderans, omni tempore operationem vigiliarum habeas pretioſam, in ipſis ſemper offerens Deo orationes tuas cum attentione verborum, devotionis fervore, & humilitate profunda.

C

De divino officio.

Duodecim, ut cum debes divinum officium celebrare, ita factus in teipſo quietus obliviſcaris omnium terrenorum, quatenus fixa mente cœleſtibus inſiſtens myſteriis, cum tanta illud devotione, reverentia, gaudio, ac timore perſolvas, quaſi inter Angelorum agmina conſtitutus, divino conſpectui laudes præſentialiter offeras cum eiſdem.

Quod ſuper omnia habeas in devotione Virginem glorioſam.

Tertium decimum, ut glorioſam Reginam Domini noſtri matrem benedi-

Digitized by Google

nedictam in ſummo habeas omni A tempore venerationis affectu, & in cunctis ad eam neceſſitatibus, periculis, & preſſuris, tamquam ad refugium tutiſſimum, te convertas, ipſius tutelæ præſidium flagitando, eamque in tuam ſuſcipiens advocatam, devotiſſime ac ſecure tuam ei cauſam committas, quia mater eſt miſericordiæ, quotidie ſtudens ei ſpecialem & ſingularem reverentiam exhibere. Et, ut tua devotio ſit ei accepta, & reverentia grata, ipſius puritatem & munditiam omni virtute, mente, & corpore, illibate in te ipſo ſervando, toto conatu nitaris humilitate & manſuetudine ejus veſtigia imitari.

Quomodo fugienda ſunt conſortia mulierum.

Quartumdecimum, ut ubicumque mulieres, & virgines, & juvenes quoſcumque, præter neceſſitatis, vel manifeſtæ utilitatis cauſam, devites. Et unum ubicumque fueris elige tibi patrem, virum quidem ſanctum, diſcretum, & pium, doctum potius experientia operis, quam ſublimitate ſermonis, qui te verbis, & exemplis efficacibus & probatis, ad divinum amorem inſtruat & inflammet: ad quem in cunctis neceſſitatibus tuis poſſis habere recurſum, & ſpirituale ſolamen.

De fuga acediæ & triſtitiæ.

Quintumdecimum, ut omnem frigiditatem acediæ & triſtitiæ, in qua latet via confuſionis, quæ ducit ad mortem a te ipſo ſummo ſtudio depellens, interius exteriuſque ſerenus ſemper & tranquillus exiſtas. Nulli ullo modo contradicas, vel reſiſtas in aliquo, ſed potius omni modo, per omnia omnibus acquieſcas, dummodo divinæ laudi, vel ſaluti animæ non obſiſtat.

Quod de omnibus habeas bonum exemplum.

Sextumdecimum, ut omnes affectiones tuas ac voluntates conformes divinæ voluntati. Omnia te ædificent, neque te deædificet aliquid in hoc mundo, puritatis & innocentiæ gratia divini tibi muneris elargitæ. Nec aliorum plus debito defectibus perturbatus, iniquitati addendo iniquitatem, alienis ſordibus polluaris; ne dum cupis alios de pelago liberare, deterius ipſe corruas in profundum. Potius igitur, omnia quibus non potes ſine detrimento prodeſſe, operiens charitate benigna, illi ſummæ ſapientiæ derelinquas, quæ novit bona de malis elicere quibuſcumque, ſicque in bonis operibus pariter atque malis, ſpiritualem, Domino concedente, poteris reperire profectum.

B

De cuſtodia cordis.

Decimumſeptimum, ut cor tuum ſervans omni cuſtodia, ſoliſque ſpiritualibus exercitiis deditum, nullæ ibi rerum viſibilium imprimantur concupiſcentiæ, ut creaturis omnibus alienum, libere poſſit vacare omnium creatori.

De charitate ad proximos.

Decimumoctavum, ut imaginem ac ſimilitudinem majeſtatis divinæ conſiderans in cunctis hominibus ita omnes diligas intimæ charitatis affectu, omniumque & maxime infir- C morum & quorumcumque indigentium curam geras, dummodo circa ſpiritualia tibi non fiat nociva diſtractio; ſicut bona mater diligit, atque curat unicum filium prædilectum.

De orationibus cum operibus ſanctis.

Decimumnonum, ut continue mentem tuam ita habeas ordinatam cum Deo, quod omne opus tuum atque exercitium tam mentis, quam corporis ſit oratio, omniaque ſervitia & maxime humiliora cum tanto facias charitatis fervore, ac ſi ea Chriſto corporaliter exhiberes. Quod certe debes, & potes veraciter cogitare quoniam ipſe dixit in Evangelio: Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. *Mat. 25*

De obedientia ſancta.

Vigeſimum, ut honorem & reverentiam omnibus tam debitam quam devotam ſanctiſſimæ obedientiæ normam, non ſolum magnis, verum etiam minimis, quaſi pupillam ſtudeas ſemper ſervare illæſam, obediens quidem non ſolum majoribus, ut prælatis, verum etiam minoribus omnibus te ſubiiciens quibuſcumque, abnegando teipſum pro Chriſto. In bonis & indifferentibus ſemper alterius ſtudeas facere voluntatem, in nullo præbens te alicui oneroſum, ſed potius in charitate Chriſti diligens univerſos, teipſum communiter omnibus gratum reddens. Affabilitates, amicitias & familiaritates fugias ſingulares. Summopere caveas, ne unquam verbo, vel geſtu, alicujus rancoris, odii, clamoris, injuriæ, turbationis, murmurationis, detractionis, ſcandali, & adulationis, & quorumcumque ſimilium, aliqua ratione vel modo, per te vel alium, cauſa vel occaſio fias.

Quod conſolationes, & tribulationes occulte teneas.

Vigeſimumprimum, ut virtutes vel gratias ſpirituales quas in te, vel per te divina miſericordia operari dignatur tribulationes & prælia, virtutiſque propoſitum, vel ſimilia, ab omnibus abſcondere ſtudeas quantum potes: his tamen exceptis, quæ proprio ſacerdoti in propria debent accuſatione detegi, niſi forte alicui tuo ſpeciali ac probato amico ea ſpiritualis utilitatis gratia revelares, cujus conſilium vel doctrinam in hujuſmodi credas tibi poſſe valere. Solicitus ſemper ſis furari tempus ubique, ut poſſis ſolitæ orationi, & meditationi ſanctæ vacare, ut ſedendo ſolitarius elevatus ſis deſiderio ad ſuperna.

Quod Deum ſemper & ubique habeas in memoria.

Vigeſimumſecundum, ut ſolutus ab omnibus creaturis, tanto mentis conatu deſideriique fervore circa tuum

A creatorem intendas; ut quaſi omnium inferiorum oblitus, quidquid agas ubicumque ſteteris, & quibuſcumque negotiis impliceris, die ac nocte & omni momento & hora, Deum ſemper habeas in memoria credens & cogitans te eſſe veriſſime coram eo, & ipſum cogitans undique te aſpicere. Hæc autem cogita cum magna reverentia, ac timore pariter & amore, & cum magna diſcretione; nunc ante pedes immenſæ majeſtatis ejus proſtratus corde amariſſimo, peccatorum veniam poſtulando; nunc ſacratiſſimæ paſſionis filii Dei gladio compaſſionis coram ejus cruce vulneratus cum eo, lacrymoſus, & flebilis apparendo; nunc totius vitæ illius decurſum, obliquitati tuæ velut rectitudinis lineam præ-

B ponendo: nunc inenarrabilia, & immenſa Dei beneficia mente pertractans, gratiarum actionibus inſiſtendo: nunc ſtimulis ipſius amoris ardentiſſime punctus, ipſum in creaturis omnibus intuendo: nunc potentiam, nunc ſapientiam, nunc bonitatem & clementiam ejus attendens, eum devotiſſime in cunctis operibus ſuis collaudando: nunc deſiderio patriæ cœleſtis attractus, ad ipſum gemebundis ſuſpiriis anhelando: nunc circa nos viſcera inæſtimabilis charitatis ejus aſpiciens, lætabunda quadam exceſſiva admiratione, corde ac animo, in ipſo deficiendo: nunc te

C præcipitem, nunc te fugientem, nunc te ruentem, nunc Deum te timentem, ſublevantem, retinentem, & attrahentem, nunc Deum te ingratum per omnia concernentem conſiderans, ineffabilibus divinæ miſericordiæ viſceribus tibi patefactis, nimio in eo charitatis ardore te conferens, totum te fletibus reſolvendo: nunc vero occultiſſima, profundiſſima, & ſumme arcana nimiumque ſtupenda judicia juſtitiæ ejus diligenter attendens, eum in omnibus fidelis, & conſtans cum ſummo amore, ingenti quoque timore ac tremore, diſcretus, ſupplex, & humilis venerando, præ omnibus autem continuam & vivam memoriam ipſius ſacratiſſimæ paſſionis in animo & corde tuo ferens.

De

De ſolicita cuſtodia ſuiipſius.

1 Cor. 11 Vigeſimumtertium, ut ſuper cuſtodia tua vigilans, omni tempore ab antiqui hoſtis fraudibus, qui ſæpe ſe in Angelum lucis transfigurans, omni tempore & in omni via homini laqueum tendit & retia, ut animas noſtras valeat captivare, ſolicitudine te cautiſſima tuearis, venantium laqueos fugiens ſicut paſſer, tantæque puritatis humilitate ſancta in oculis tuis fias, ut ne ſubtiliſſima ejus retia te valeant continere, a quibus ſane tunc poteris liberari illæſus, cum effectus fueris Iſrael, continue mentalibus oculis videns Deum: Quia non dormitabit, neque dormiet ejus cuſtos. Pſal. 120

De pura confeſſione peccatorum.

Vigeſimumquartum, ut tenens indefeſſum inſtituti ſancti rigorem, ſacris ardoribus cœleſtium deſideriorum ſuccenſus, mentis & corporis munditiæ pulchritudinem, innocentiæ puritatem, conſcientiæque teneritudinem conſervans, cura diligentiſſima caveas, ne umquam tependo in aliquo reſipiſcas. Ad quod quidem diligentius & purius conſervandum, quotidiana diſcuſſione ſepties in die examines vitam tuam, ſemper ante vel immediate poſt quamlibet horam canonicam, conſiderans, & diſcutiens attentiſſime, qualiter de hora in horam ambulaveris digne coram Deo ſine macula in juſtitiæ ſemita. Et quia nemo eſt, qui ſic diſciplinam & juſtitiam obſervet, ut nihil penitus negligat, vel omittat; ideo neceſſarium eſt, ut ad pœnitentiæ lavacrum recurrens cum dolore & gemitu ſæpiſſime tuæ accuſationi inſiſtas. In qua quidem accuſatione ſeu confeſſione, integre, veraciter, & pure, ſine omni velamine excuſationis, vel occultationis, ſeu palliationis, per ordinem omnes tuos retexendo defectus, ſacerdoti proprio tamquam Deo debes intimare, narrando prius omiſſiones, quas in iis, quæ ſunt ad Deum feciſti, & maxime in oratione quan-

A tum ad duplicem ejus partem, mentalem ſcilicet & vocalem: deinde defectus in obſervatione juſtitiæ quoad proximum: poſt, commiſſiones, quas egiſti ex mala cuſtodia ſenſuum, & ſenſibus adiacentium affectionum & cogitationum. Hanc autem confeſſionem ſemper debet contritio & ſatisfactio comitari, ut doleas videlicet de omnibus offenſis, non ſolum de magnis, ſed etiam de modicis. & dolendo caveas iterare culpam. Semper ſtudens cauſas, & occaſiones peccati præſcindere, quantumcumque per amorem videantur tibi conjunctæ: quia tunc juxta Salvatoris ſententiam, eruendus eſt oculus ſcandalizans, id eſt occaſiones peccati Mar. 9
B vitandæ, quæ quidem apparent nobis delectabiles nimium, etiam ſi multum nobis diſpliceant earum effectus. Unde fortiſſimum eſt in hac pugna bellum. Et ideo oportet ſecundum Dei præceptum eſſe cæcum, ſurdum, & mutum, & inſenſibilem ad omnia, in quibus non invenit anima lucrum. Ut autem divinorum præceptorum, ejuſque diſciplinæ cœleſtis obſervantiam in ſupradictis & cæteris aliis ſolicitius intendas, ac ferventius accendaris, ſtudeas hæc quinque ſemel ad minus inter diem & noctem, affectuoſe & moroſe omni tempore ſincera mente tractare, quam ſcilicet ſit brevis vita noſtra, quam lubrica via, quam
C mors incerta, quæ præmia juſtis, quæ ſupplicia parantur injuſtis, ut non ſit ſervitium ſine timore, nec gaudium ſine tremore.

Ad obſervantiam mandatorum Dei quinque frequenter ſincera mente tractanda.

Quales eſſe debemus in noſtra reputatione quamvis perfecti.

Vigeſimumquintum & ultimum, ut cum divina gratia largiente omnia benefeceris, te ſervum inutilem & peccatorem recognoſcens, omni beneficio Dei reputes te indignum, Luc. 17 ſemper robuſtiſſimam fidem tenens, repletus charitate divina, fiducia magna ſperans, ab ipſo miſericordiſſimo Patre miſericordiæ tibi viſcera aperiri; ut dum in foſſam profundæ humilitatis firmiſſima jeceris fidei fundamenta, erexeriſque lucidiſſimos

Digitized by Google

A parietes continuæ ac fervidæ charitatis, decoratos omnium virtutum picturis, tectumque deſideratæ ſpei beatiſſimæ poſueris glorioſum, tandem omnibus ordinate diſpoſitis; ſummus ille cœleſtis inhabitator dulciſque hoſpes fidelium animarum, Prov. 8 cujus delitiæ ſunt eſſe cum filiis hominum, tamdiu tecum dignetur inhabitare per gratiam in præſenti ſæculo vel exilio, quouſque poſt terminum vitæ hujus; in cæleſtis beatitudinis patria glorioſa ſtola perpetuæ immortalitatis indutus, claritatem vultus ejus cum omnibus ſanctis cernere merearis in jubilo, ubi erit ſumma fœlicitas, & æterna beatitudo, finis & complementum omnium deſideriorum noſtrorum.

Concluſio epiſtolæ hujus.

Hoc verumtamen adhuc ſcias, chariſſime frater, indubitanter, quod niſi perfecte abnegaveris temetipſum, ſequi non poteris veſtigia Salvatoris: & ſine ſolicitudine continua & labore, ejus gratiam adiſpici nequibis, & niſi aſſidue propulſaveris portas ejus, ingredi non poteris ad pacem mentis, & niſi te inſtanter in timore Dei tenueris, cito domus tua corruet in profundum. Et ſi fideliter, & conſtanter te tenueris, & exercitatus fueris in prædictis, ſpero in miſericordia Salvatoris, quod te gratia ſua dignum faciet in præſenti, ſecumque potieris gloria in futuro. Quod ipſe tibi concedat, qui eſt trinus & unus in ſæcula ſæculorum benedictus, Amen. Hæc autem chariſſime non ideo tibi ſcripſi, quia te crederem talibus indigere, ſed quia ante collegeram pro meipſo, cernenſque meæ inconſtantiæ pronitatem, ſeu conſtantiæ parvitatem cogitavi, ea tibi tamquam coadiutori fideli communicare, ut quod mea puſillanimitate negligentiaque temporis omittitur; tua magnanimitate, fervoriſque ſolicitudine reſtauretur, maxime cum te concordem quaſi omnibus votis meis, in hujuſmodi ſimplicioribus plurimum delectari cognoſcam. Quapropter chariſſime B in Chriſto, hæc ea rogo charitate ſuſcipias, qua illa tibi me ſcio affectione miſiſſe, ut videlicet his omnibus ſupradictis, quorum quidem diſciplina non videtur eſſe gaudii ſed mœroris, ita per cœleſtium ſtudiorum exercitia ſtudeas te mancipare, ut pacatiſſimum juſtitiæ fructum afferant in futuro, & expectationis ejus dulcis memoria, etiam in præſenti anima tua guſtu devotionis, adipe, & pinguedine repleatur in Chriſto Jeſu Domino noſtro, cui me aridum & verboſum potius, quam devotum, devotis tuis orationibus commendabis. Cui eſt honor, & gloria, decus, & imperium per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

Digitized by Google

ARGUMENTUM EXPOSITIONIS S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS, EPISCOPI ALBANENSIS.

IN EVANGELIUM B. JOANNIS.

CONSTAT fere inter omnes antiquitatis Eccleſiaſticæ uſu peritos, in Evangelium S. Joannis, eximium Eccleſiæ Doctorem Seraphicum Bonaventuram, virum in primis vitæ ſanctimonia, doctrinæque laude clariſſimum, luculenter ſcripſiſſe commentaria, eaque diſtribuiſſe in poſtillas & collationes. Quæ commentaria a multis, iiſque graviſſimis hominibus ac ſummis viris jam pridem diu deſiderata, ac diligenter conquiſita, cum nuſquam antea inventa eſſent, nondum in conſpectum, in lucemque omnium prodierunt. Nuper autem S. D. N. Sixtus Quintus, cujus in omnem Reipublicæ Chriſtianæ bene gerendæ occaſionem, maxime intenta eſt ſolicitudo, cum typographiam Vaticanam ſapientiſſime, ut cætera ſolet, inſtituerit atque inſtruxerit ad inſtauranda potiſſimum ſanctorum Patrum monimenta: ejuſdem ſancti doctoris Bonaventuræ, cujus & ſanctitatem præcipue veneratur, & doctrinam eximie colit: opera quæcumque uſquam extarent, omnia conquiri voluit, impenſeque curavit, ea inventa & accurate recognita, rectiſſime exſcribi, atque emendari ad ejuſdem præclaræ illuſtriſque editionis Vaticanæ uſum. Cum igitur cognitum haberet atque exploratum, ipſius ſancti Bonaventuræ expoſitionem, quam ille in Evangelium S. Joannis tam ſtudioſe elucubraverat, integram aſſervari Coloniæ Ubiorum in Conventu ſancti Franciſci, qui eſt ordinis Minorum, per litteras Octavio Mirto, Epiſcopo, Cajacenſi, in Germania inferiori. Nuntio Apoſtolico, id negotii dedit, ut eam quamprimum recte deſcribendam curaret. Romamque diligenter mitteret. Is Pontificis mandatum executus, expoſitionis illius exemplum, recte eleganterque exſcriptum ad urbem miſit, cum litteris hujuſce teſtimonii in calce liberi manu notarii propria adſcripti, quod poſteritati typis prodendum cenſuimus ad perpetuum illius teſtificationis monimentum.

Hic liber, qui inſcribitur Poſtilla S. Bonaventuræ ſuper Joannem, mandante S. D. N. SIXTO Papa V. curante octavio Mirto Epiſcopo Cajacenſi, ad inferiorem Germaniam Nuntio Apoſtolico, deſcriptus fuit ex veteri exemplari manuſcripto, repertoque Coloniæ in Bibliotheca Conventus Patrum ex ordine Minorum, ad ſancti Franciſci, ubi adhuc fideliter ſervatur, & cum illo collatus fuit atque concordat. Cujus rei hoc atteſtationis inſtrumento fidem facio ego Jacobus Peranus Imperiali & Apoſtolica auctoritatibus Notarius, inſtante ipſo Octavio Nuntio Apoſtolico. Datum Ubiorum Coloniæ X. Kalendas Aprilis MD.LXXXVIII. Præſentibus ibidem Reverendis dominis Luca a Tongheren; & Leonardo Paliucca presbyteris reſpective Duventrienſis, & Calatinæ diœceſis teſtibus ad præmiſſa vocatis. Jacobus Peranus, Clericus Leodienſis Imperiali & Apoſtolica auctoritatibus Notarius, qui ſupra.

In

In hac expoſitione S. Bonaventura non longas illas enarrationes, quæ delectationis cauſa e Rhetorum ſcholis emanantes, floſculis aſperſa ſunt: conſectatus eſt, ut plerique alii fecerunt, qui vetus ſcholaſticum dicendi genus adhibuerunt, ſed novo ſcholaſtico ſcribendi genere, quod tum primum illi ejus ætas introduxerat, uſus, diſtribute ac diſtincte, breviter, dilucideque Evangelium explicat, pro ratione tantum intelligentiæ litteralis & ſpiritualis, omiſſis omnibus quæſtionibus & diſputationibus longe petitis. Verum ſi quando locus difficilis & obſcurus incidit, tum theologicis argumentis, tum aliis ſcripturæ locis illuſtrare brevi contendit, ita ut poſtillæ modum non excedat, cujus potiſſimum ratio poſita eſt in ſcripturæ locis breviter dilucideque explicandis, ſine ulla quæſtionum ſubtilitate. Totius igitur Evangelii ſumma capita dividit, enumerat, colligit, ſummatimque perſtringit: & quæ membratim diviſit, ſingula & omnia accuratiſſime exponit. Ad quam expoſitionem ex regula, quam beatus martyr, idemque doctiſſimus Pontifex Clemens I. tradit, non ſententias ex ingenii ſui ſenſu depromptas, ſed ex ſanctorum Patrum doctrina quaſi ex perenni fonte hauſtas, adhibuit, ex iis autem ſibi potiſſimum delegit duos ſummos Eccleſiæ doctores, unum Latinum, ſanctum Auguſtinum, alterum Græcum, Joannem Chryſoſtomum: quorum expoſitiones, ut perpetua ſcriptione connectat, ſuam expoſitionem ita apte & concinne interſerit, ut ad exponendi rationem nihil aptius connecti poſſit, cum non interrupta, ſed perpetua exponendi ratio videatur. Eos autem ambos ad interpretationem adhibet tamquam optimos, quos ſequatur exponendi Evangelii magiſtros. Verſione autem Latina Chryſoſtomi utitur, non ea quidem, quæ hodie recens apud Latinos in uſu eſt, ſed illa vetus, quam vel Euſtathius, vel Anianus, vel alius quiſpiam antiquus interpres confecit, vel fortaſſe is, quo ex Urbani Quarti liberalitate ſanctus etiam Thomas uſus eſt, ad contexendam ex Græcis Patribus Latinam catenam in quatuor Evangeliſtas. Sed ad hanc Poſtillam, ut Evangelium S. Joannis explicaret myſteriorum ſignificatione cumulatiſſima, adjunxit etiam hic noſter collationes. Eſt autem, ut ita dicam, collativa expoſitio, gravis pondere ſententiarum, & ad myſteria, ſanctioreſve ſenſus explicandos accommodata: ejuſque ratio & uſus in eo eſt, cum ſacræ litteræ, divinaque eloquia, familiaribus ac mutuis colloquiis & dialogis exponuntur. Illius porro collativæ expoſitionis duplex eſt genus, unum continuatum quippe eſt, in quo quis unus ſemper loquitur, perpetuoque orationis curſu exponit colloquium, quod ipſe vel alius cum aliis habuerit, ſimulque connectit colloquentium interrogata & reſponſa, iis uſitatis verbis: Inquam, ait. Id Collocationis genus adhibuit Zacharias Hieropolitanus Epiſcopus in dialogo, quem Κρυσεικὸν *Græci appellant, de aurea Danielis ſtatua. Joannes etiam Caſſianus hoc ipſo genere uſus, multos divinarum litterarum locos libris explicat, quos propterea Collationes inſcripſit. Alterum interruptum Collationis genus eſt, cum duæ, pluresve perſonæ inter ſe colloquentes inducuntur, quæ mutuis interrogationibus ſenſum ſacrorum Codicum exquirunt. Id expoſitionis genus in græcis ſecutus eſt Apollinarius Epiſcopus Laodicenſis, qui Evangelica & Apoſtolica ſcripta expoſuit more dialogorum. In Latinis eſt Salonius Viennenſis, qui itidem dialogo explicavit Canticum Canticorum Salomonis. Verum enim vero alia eſt ratio Collationum, quas hic noſter adhibuit ad expoſitionem Evangelii S. Joannis. Perpetuo enim ipſe colloquitur, nullaque interrogatione utitur, ſed præcipuum aliquem Evangelii locum, myſteriorum plenum deligit, qui in congreſſu fratrum tamquam mutua quadam meditationum collatione expendatur. Atque hic quidem ipſe uſus in virorum religioſorum, qui in vitæ ſpiritualis exercitationibus verſantur, conſuetudine adhuc retinetur: ii enim, ut ab otioſis fabulis, inanibuſque ſermonibus in congreſſu refugiant, aliquem ſanctis meditationibus inſtructiorem eligunt, qui ſacræ ſcripturæ locum exponat, quem mutuis meditationibus perpendant, quo ſtudioſiùs mentes eorum ad cœleſtia inflammentur.*

S. BO-

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS, IN EVANGELIUM S. JOANNIS

Expoſitio Poſtillis, & Collationibus diſtincta.

PROOEMIUM.

Job. 39

NUMQUID ad præceptum tuum elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum? Cum inter quatuor ſancta animalia myſtica ſignificatione quatuor Evangeliſtas deſignantia, beatus Joannes per aquilam figuratur, ſecundum beatum

S. Greg. l. 31 Moral. c. 19 ante medium.

Gregorium, qui exponens præmiſſa verba, ait: Propheta Ezechiel ſanctum Joannem per aquilam ſignificavit, qui volando terram deſeruit, & per ſubtilem intelligentiam interna myſteria verbum videndo penetravit, & ibi bene de hoc. Idem ait

B

Aug. tract. 36 in Joan. Ezec. 1 Apoc. 4 circa med. t. 9

Auguſtinus: Qui inquit, ſcripturarum ſanctarum myſteria tractarunt, in animalibus, quatuor, de quibus apud Ezechielem, & in Apocalypſi, Evangeliſtas intellexerunt. Et ſequitur: Aquila eſt ipſe Joannes ſublimis prædicator, & lucis internæ atque æternæ fixis oculis contemplator. Hoc ibi. Et idem Auguſtinus

Aug. de Concor. Evangeliſt. l. 2 c. 6 t. 43

de concordantia Evangeliſtarum. Ideo ad figurationem ſubtiliſſimæ limpiditatis beati Joannis in divinis arcanis ſpeculandis, & ad ſignificationem elevatiſſimi amoris in eiſdem contemplandis, & amplexandis, convenienter proponuntur præmiſſa verba: Numquid ad præceptum tuum, &c. In quibus, quatuor prænotantur. Quorum primum eſt intellectualis acuminis beati Joannis irreverberabilis limpiditas, ibi: aquila. Secundum eſt indepreſſibilis amoris ſublimitas, ibi: In arduis ponet nidum. Tertium eſt hujus elevationis ad prædicta arcana divina contemplanda, &

A

amanda, ab homine impoſſibilitas & ejuſdem elevationis a ſolo Deo poſſibilitas, quæ duo notantur ibi: Numquid ad præceptum tuum. Quaſi dicat: Non ad tuum humanum, ſed ad meum divinum. In præmiſſa enim quæſtione & conſimilibus, quas quærit Dominus a beato Job, ibidem ſignificatur humana infirmitas, & denotatur divina poteſtas, prout innuit S. Gregorius: Spiritus ergo ſanctus inſinuans exceſſivam limpiditatem intellectualem beati Joannis, ait: Aquila. Et hoc merito, ut enim Commentator, ſcilicet Epiſcopos: Aquila eſt avis regia, altifera, citivola, ad alimentum a longe videndum habet acumen præcipuum, & ad proſequendum illud velocitatem volatus, ſuos motus prudentia naturali dirigit, radium ſolarem in ſua virtute radiantem intuitu directo & irreverberato conſpicit. Hæc ille: Et quaſi idem alius Commentator, ſcilicet Abbas, ibidem. Et de hoc Ambroſius bene. Et Gregorius: Aquila, inquit, ad ſublimia volat, & irreverberatis oculis ſolis radiis intendit. Talis ſpiritualiter fuit beatus Joannes in ſecretis cæleſtibus, & in contemplabilibus ſcrutandis.

S. Greg. l. Moral. 29 c. 16

Aquila avis regia & ejuſdem qualitates

Ambroſius in Hexemeron. l. 5 c. 18 t. 1

Greg. in Ezech. ho. 4 non longe a princ.

C

Aug. de concor. Evangeliſt. l. 1 c. 6 t. 4

Prov. 30

Unde Auguſtinus, ait: Joannes ſuper nubila infirmitatis humanæ velut aquila volat, & lucem incommutabilis veritatis acutiſſimis atque firmiſſimis oculis cordis intuetur. Et de hac aquila ſic volante Proverbiorum: Tria ſunt difficilia, &c. Et ſequitur: Viam aquilæ in cælo id eſt, elevationem beati Joannis in ſpeculandis arcanis cæleſtibus. Et de hac aquila ſimiliter Job: Sicut aquila

Job. 9

Digitized by Google

Greg. l. 9 Mo c. 16 ante med.

aquila volans ad eſcam. Et ibi Gregorius de proprietatibus ejus: Et in hoc patet primum. Iſta aquila ſuperbenedicta poſuit nidum in arduis, id eſt, manſivum amorem in cæleſtibus. Unde ibi Gregorius: In arduis ponit nidum, quia in ſupernis figit conſilium, vel quia terrena deſideria deſpiciens de cæleſtibus rimatur. Unde ſi competit illud; Robuſtum habitaculum tuum. Sed ſi in petra poſueris nidum tuum, id eſt, in Jeſu Chriſto: Petra enim erat Chriſtus. Ipſe enim fuit amantiſſimus Domini, de quo: Amantiſſimus Domini habitat confidenter, ubi enim eſt amor, ibi eſt habitatio animæ. Unde Auguſtinus: Amando enim corde habitamus, & quoniam totus amor beati Joannis fuit ad Deum, & ad divina, ideo in illis poſuit nidum, unde & limpida intelligentia ſua, & de dilectione ſua elevata verificatur illud: Ecce intelliget ſervus meus, & exaltabitur, & elevabitur, & ſublimis erit valde: elevabitur, inquam, cælica, immo deifica converſatione in ſtatu, & exaltabitur, exceſſiva & ecſtatica, id eſt, patiente ecſtaſim, dilectione in affectu. Sublimis erit valde, ſuſpenſiva contemplatione in intellectu. Et quoniam ſic elevari tam in contemplando divina ſecreta, quam in amando, non fuit humanæ virtutis, ſed divinæ poteſtatis: ideo merito ſubjungitur hic: Numquid ad præceptum tuum elevabitur? quaſi dicat: Non ex ſua humana virtute fuit beatus Joannes elevatus dictis modis, ſed ex mea deifica poteſtate ſublimante. Ideo convenienter in figura ipſius dicitur apud Iſaiam: Implebit ſplendoribus animam tuam & ex hoc ſuæ intelligentiæ acutiſſima limpiditas. Et ſequitur: Tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te hæreditate patris tui: quantum ad elevatam ſuam dilectionem & manſivam in divinis arcanis ſpeculandis & amplexandis. De hac ſingulari ac magnifica, & mirifica elevatione Auguſtinus multum: ait: Joannes inſpiratus ait: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum*, tranſ-

Greg. Mor. 31 c. 19 — *Nu. 24* — *1 Cor. 10* — *Deu. 33* — *Aug. tra. 2 in Jo. poſt. med. t. 9* — B. Joannes poſuit nidum in divinis. — *Iſa. 52* — Ecſtaſis fit ex dilectione. — *Iſa. 58* Figura B. Joannis. — *Aug tract. 1 in Joan. ante med. t. 9*

A Aſcendit enim omnia corporalia; & ſeipſum, & etiam choros angelorum, id eſt, quantum ad rem contemplandam: niſi enim ſe tranſcendiſſet, numquam perveniſſet ad illud: *In principio erat verbum &c.* Similiter de ſua elevatione in prædictis Chryſoſtomus bene & multum, & Gregorius: Ideo aquila deſuper ipſorum quatuor. Et idem quia Joannes per hoc quod in principio verbum vidit, etiam ſuper ſemetipſum tranſiit. Ex dictis ergo patent, & ſubtilis limpiditas beati Joannis in cœleſtibus ac divinis ſpeculandis, & elevati ſui amoris ſublimitas, a ſolo Deo ad prædicta elevabilitas, & hujus elevationis auctoritate humana impoſſibilitas. B Ut dictum eſt, ex iis patent cauſæ hujus ſacri Evangelii, quod eſt ſecundum Joannem. Cauſa enim efficiens principalis eſt ipſe filius Dei, qui revelavit arcana contenta in hoc Evangelio beato Joanni Cauſa vero ſecundaria efficiens & miniſterialis, fuit B. Joannes, inſpiratus ſpritu Dei, ut dictum eſt. Cauſa vero materialis, divinitas Jeſu Chriſti & humanitas ac opera diſpenſationis, & documenta Filii Dei. Unde Aug. Joannes ipſam maxime Deitatem Jeſu Chriſti, qua patri eſt æqualis intendit, eamque præcipue ſuo Evangelio, quantum inter homines ſufficere credidit, commendare curavit. Itaque longe tribus aliis C ſuperius fertur. Facies aquilæ deſuper ipſorum quatuor. Cauſa vero formalis, quæ eſt modus agendi, eſt narrativus & certitudinalis, & exquiſitus. Ut enim dicit Chryſoſt. Hic Evangeliſta in ſententiis acutiſſimus eſt, & in miraculis enarrandis non multum ſtuduit, ſed maxime in concionibus & locutionibus Chriſti ad populum: unde amplius narrat ſacra Chriſti documenta, quam miracula. Cauſa vero formalis, quæ conſiſtit in libri diviſione, patebit infra. Cauſa vero finalis propinqua eſt, inductio fidei in credentibus. Cauſa vero finalis conſummativa eſt ultima aſſecutio, vitæ æternæ. Unde ait: Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt filius Dei, & ut credentes vitam habeatis æternam.

Chryſo. ho. 1 in Joan. t. 3 — *Greg. ſuper Ezech. l. 1 hom. 4* — Cauſæ duæ efficientes Evangelii ſecundum Joannem. Cauſa materialis ejuſdem Evangelii. — *Aug de conſcord. Ev. l. 1 c. 4 t. 4* — *Ez ch. 1* Cauſa formalis ejuſdem Evangelii. — *Chriſoſt. in prologo ſupra Joan. t. 3* — Cauſa formalis Evangelii ejuſdem. Cauſa formalis ejuſdem duplex.

His

His præmiſſis ad evidentiam dicto- A rum quæruntur ſeptem quæſtiunculæ, quarum prima eſt, de hujus doctrinæ neceſſitate, & videtur quod ſit ſuperflua nec ſuſcipienda. Nam dicitur, Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Et: Quod præcipio tibi, hoc tantum facito, nec addas quidquam, nec minuas. Doctrina ergo veteris teſtamenti eſt ſufficiens, nec ulla alia ei addenda. Item finis omnis veræ ſcientiæ & doctrinæ, eſt aſſecutio beatitudinis, ut ait Auguſt. Philoſophi non videntur laboraſſe in ſtudiis ſuis, niſi ut invenirent quo modo vivendum eſſet accommodate ad beatitudinem capeſſendam. Sed doctina veteris Teſtamenti ducit ejus obſervatores ad vitam æternam. Si vis ingredi ad vitam, ſerva mandata, ergo ut prius. Item quanto doctrina eſt compendioſior, tanto commendabilior. Verbum abbreviatum fecit Deus ſuper terram: compendioſa ergo doctrina veteris Teſtamenti eſt commendabilis & ſufficiens, quare ut prius. Ad contrarium argumentatur. Illa ſcientia eſt melior, quæ eſt figurata per aliam, quam illa, quæ eſt figura ejus, ſed vetus Teſtamentum eſt figura novi Teſtamenti, ait Auguſt. nobilior ergo eſt ſcientia novi Teſtamenti quam veteris, & magis neceſſaria. Item illa ſcientia, quæ eſt ſuppletiva alterius eſt magis neceſſaria. Talis eſt C ſcientia Evangelica reſpectu legalis: Non veni ſolvere legem, ſed adimplere, ergo ut prius, quod eſt concedendum. Tum ratione auctoritatis Jeſu Chriſti, auctoris immediati doctrinæ Evangelicæ. Tum ratione ejus, de quo eſt, quia eſt de Jeſu Chriſto Deo & homine, & de myſteriis ſuæ incarnationis. Tum ratione modi procedendi, quia eſt celſior & compendioſior in Evangeliis. Tum ratione majoris immediationis ad finem, ut enim ait Auguſtin. Vetus autem Teſtamentum dicitur ob promiſſa carnalia:, novum autem ob cæleſtia promiſſa econtrario. Et ad obiecta reſpondendum, quod ſicut ait Auguſt. Quid eſt novum Teſtamentum, niſi revelatio veteris? & quid eſt vetus niſi novi occultatio? Eſt ergo addere ad doctrinam veteris Teſtamenti appoſitione falſitatis, ſive pravæ expoſitionis. Et ſic loquuntur auctores indifferenter, ut patet ibi in Gloſſa. Et conſimili modo loquitur Apoſtolus: Licet angelus evangelizet vobis aliud, quam evangelizatum eſt, anathema ſit, ubi ait Gloſſa: Non dico plus, ſed præterquam eſt evangelizatum. Item eſt aliquid addere ſcientiæ ad majorem revelationem & elucidationem, & ſic eſt addita ſapientia Evangelica legali, ut dictum eſt: vel eſt addere ad majorem completionem & perfectionem, & ſic adhuc doctrina evangelica eſt ſuperaddita doctrinæ legis. Item contingit aliquid ſupe- B raddere doctrinæ ad ampliorem confirmationem & firmiorem teſtificationem. Et ſic novum Teſtamentum eſt ſuperadditum veteri. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum: ibi Gloſſ. Duo teſtes, vetus & novum Teſtamentum, tres teſtes, Prophetæ, Evangelium, & Apoſtoli, ut ait ſimpliciter Gloſſa ibidem. Per hæc ad obiecta, quia licet præcepta legis ducant ad vitam æternam, tamen non ducunt, niſi prout implentur in fide operante per dilectionem, & quia fides & charitas docentur & ſuadentur in Evangelio ab ipſo Salvatore: Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Et cum hæc conſilia Evangelica ſuperadduntur: Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia quæ habes. Et: Non veni ſolvere legem, ſed adimplere, ut patet ibidem, ideo doctrina Evangelica non eſt ſuperflua, ſed utilis & neceſſaria. Joan. Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Chriſtum, ibi Auguſt. De excellentia Evangelii reſpectu legis, ut patebit ibidem.

Secundo quæritur de hujus doctrinæ nuncupatione, quare ſcilicet vocatur Evangelica, Evangelium enim eſt bonus nuntius vel bona annuntiatio, ut ait Auguſt. contra Fauſtum. Sed tunc obiicitur, quod eſt commune omnis ſcientiæ, non debet appropriari, ſed omnis doctrina eſt

Marginal notes (left): *Joan.* 20 — Quæſtio prima de hujus doctrinæ neceſſitate. — *Deut.* 4 — *Deut.* 12 — Finis omnis ſcientiæ eſt aſſecutio beatitudinis. — *Auguſt.* 18 *de civitate Dei cap.* 4 *in prin. tom.* 5 — *Mat.* 19 — *Rom.* 9 — *Aug. lib.* 12 *contra Fauſtum Manich. cap.* 3 *to.* 6 — *Matt.* 5 — Jeſus Chriſtus auctor immediatus doctrinæ Evangelicæ. — *Aug. lib.* 10 *de civ. Dei cap.* 25 *tom.* 5 — *Aug.* 16 *de civit. Dei cap.* 26 *poſt med. to.* 5 — Novum Teſtamentum quid, & quid vetus.

Marginal notes (right): *Gal.* — *Deut.* 9 — *Joan.* 15 — *Mat.* 19 — *Matt.* 5 — *Joan.* 1 — *Aug. ſupra Joan. trac.* 3 *poſt med. tom.* 9 — Quæſtio ſecunda de hujus doctrinæ nuncupatione — *Aug. contra Fauſtum lib.* 2 *cap.* 2 *to.* 6

eſt de bono , & de difficili : omnis A enim ars circa bonum , ut dicitur in Ethicis : ergo non debet appropriari huic doctrinæ. Item ut ait Auguſt. cum aliquid bonum annuntiatur, poteſt dici Evangelium . Sed ſic eſt in omni ſalutari doctrina. Unde Apoſtolus ſuam doctrinam vocat Evangelium: Notum facio vobis Evangelium, &c. ergo ut prius. Et ad iſtam quæſtionem reſpondet Chryſoſt. bene, ut ait: Evangelium hoc opus decenter vocavit, etenim ſupplicii deſtructionem, & peccatorum ſolutionem, & juſtitiam, & ſanctificationem, & redemptionem, & adoptionem, & hæreditatem cælorum, & cognationem ad filium Dei omnibus venit annuntiare inimicis B ingratis, & his, qui in tenebris ſedebant. Hæc ille. Ob ergo multitudinem bonorum collatorum a filio Dei, & promiſſorum, quæ continentur in doctrina Chriſti, merito dicitur Evangelium. Unde Chryſoſt. Quæ autem a piſcatoribus annuntiata ſunt, etiam proprie & principaliter Evangelia vocantur, non tamen quia certa & immobilia ſolum ſunt bona, & ſupra dignitatem noſtram, ſed quoniam cum facilitate omni nobis donata ſunt: neque enim quia laboravimus & fatigati ſumus, ſed quia dilecti fuimus, a Deo ſolum ſuſcepimus. Hæc ille: Et de hoc Auguſt. Inter omnes divinas auctoritates, quæ ſacris litteris continen- C tur, Evangelium merito præcellit, quod lex & Prophetæ futurum pronuntiaverunt, hoc revelatum atque compleum in Evangelio demonſtratur. Hæc ille. Licet ergo omnis doctrina ſalutaris ſit boni annuntiativa, tamen doctrina evangelica anthonomaſtice eſt amplius & perfectius majorum bonorum annuntiativa. Unde Chryſoſt. Iſte liber, ſcilicet Evangelium Matthæi, eſt apotheca gratiarum: ſicut enim in apotheca divitis alicujus, homo omnis quod deſiderat invenit, ſic in libro iſto omnis anima quod neceſſarium eſt invenit. Hæc ille, & per hæc ad obiecta, licet enim aliæ doctrinæ vel ſcientiæ ſint de bono, & etiam ad bonum, ſecundum magis & minus, prius & poſterius, tamen ſacra doctrina evangelica per amplius & perfectius eſt de bono, & bonorum annuntiativa & futurorum bonorum promiſſiva, quam aliæ ſcientiæ. Vere enim Evangelium eſt virtus omni credenti: Apoſtolus vero vocat doctrinam ſuam Evangelium, merito, quia derivata eſt ex Evangelio in nullo ab eo diſcordans.

Ariſt. Ethi. lib. 1 cap. 1
Aug. contra Fauſtum lib 11 cap. 2
Gal. 1
Chryſoſt. in Matt. ho. 1 ante med. to. 2
Chryſ. ibid. paulo poſt.
Aug. lib. 1 de concord. evang. cap. 1 in princip. tom. 4
Doctrina Evangelica.
Chryſoſt. in Matt hom. 1 libri imperfect in princ to. 2
Rom. 1

Conſequenter quæritur tertio de hujus doctrinæ auctore, quis debuit eam tradere vel ſcripſiſſe. Et videtur quod filius Dei, ſicut obiiciunt pagani qui tribuunt excellentiſſimam ſapientiam Chriſto, tamen ſicut homini ſapientiſſimo, prout recitat Auguſtinus: Ex quo enim fuit ſumme ſapiens, ipſe debuiſſet ſcripſiſſe Evangelium, ut eſſet majoris auctoritatis, ſicut obiiciunt. Item obiiciunt, ipſum tribuiſſe amplius diſcipulis, qui ſcripſerunt Evangelia, quam ſibi ipſi magiſtro. Item laus ſapientis eſt, communicari ſuam ſapientiam, & dicto, & ſcripto: Quam ſine invidia communico. Et: Sapiens verbis ſe producit: ergo ſi Chriſtus ſcripſiſſet evangelia, amplior eſſet commendatio, ut videtur. Item ſi filius Dei Evangelium ſcripſiſſet, minor eſſet occaſio errorum, quia, ut recitat Auguſt. multi alii ſcripſerunt Evangelia, quibus non eſt credendum: & eadem ratione non crediderunt multi Evangeliis ſcriptis a Diſcipulis. Ad iſtud reſpondet Auguſt. ubi ait: Omnibus diſcipulis per hominem, quem aſſumpſit, tamquam membris ſui corporis caput eſt. Itaque cum illi ſcripſerunt quæ ille oſtendit, nequaquam dicendum quod ipſe non ſcripſerit, quandoquidem membra ejus ideo operata ſunt, quod dictante capite cognoverunt. Quidquid autem ille de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc eſſe ſcribendum illis tamquam manibus ſuis imperavit. Hæc ille. Sic ergo diſpoſuit filius Dei, qui eſt ſapientia patris, quod ipſe Evangelium prædicaret, & miracula, quæ in eo enarrantur, faceret, & deinde per Apoſtolos doctrina Evangelica publicaretur, & a ſacris Evangeliſtis tempore congruo in ſcriptis redigeretur. Ad primum au-

Aug. de concor. Evang. lib. 1 cap. 2 ante med. to. 4
Sap 7
Eccl. 20
Aug. ubi ſupra.
Aug. lib. 1 de Concor. Evang. cap. 35 poſt medium to. 4.

Digitized by Google

autem reſpondet Auguſtinus quaſi contra arguendo obiicientibus prædicta, quod Philoſophi nobiliſſimi apud eos nihil de ſe ſcripſerunt, ſicut Pythagoras, quo in contemplativa virtute Græcia nihil clarius habuit: & tamen nec de ſe, nec de ulla re aliquid ſcripſiſſe perhibetur. Similiter Socrates, quem in activa prætulerunt, qua mores informantur, nihil ſcribere voluit: & ideo pagani prædicti non debebant redarguere filium Dei de hoc, quod non ſcripſit Evangelium: maxime cum ipſe qui eſt caput, Evangelium ſcripſit, diſcipulis ſuis ſcribentibus qui erant ejus membra, ut dictum eſt, & per hoc aliud. Ad aliud vero quod obiicitur, reſpondendum: Sicut reſpondet Auguſtinus, quod non eſt ſimile de aliis qui ſcripſerunt ſuas doctrinas, quas forte nuncupaverunt Evangelia: quia non Chriſto dictante ſcripſerunt, nec fuerunt recepta in Authentico Canone, ſicut Evangelia vera, quæ ſcripſerunt ſacri Evangeliſtæ.

Quarto quæritur de unitate doctrinæ Evangelicæ, an debuit tradi ab uno Evangeliſta, & in uno Evangelio, an a diverſis & in multis Evangeliis. Et videtur quod unum debet eſſe Evangelium: quia, ſicut habitum eſt: Chriſto dictante Evangelia ſunt ſcripta. Si ergo idem ſpiritus in uno Evangeliſta, ſicut in pluribus, unum ſufficit Evangelium. Item in Ezechiele: Quatuor facies uni, ſupra quod Gregorius: Quod unus Evangeliſta ſentit, hoc & alii tres. Unum ergo Evangelium ſufficiebat. Item quanto doctrina compendioſior, tanto commendabilior, ut habitum eſt: Conſummationem enim & abbreviationem faciet Dominus ſuper terram. Et: Verbum abbreviatum fecit Dominus ſuper terram. Ergo ut prius. Item aut Evangelium unius Evangeliſtæ ſufficiebat: & ſi ſic, alia ſuperfluunt: aut non ſufficiebat, & ſi ſic, inſufficienter fuit traditum. Item ex hoc quod ſunt quatuor Evangelia a diverſis ſcripta, videtur quod ſint occaſiones errorum: quia in multis videntur diſſonantes Evangeliſtæ, ſicut opponit Chryſoſt. & quærit, quid igitur? non ſufficiebat unus Evangeliſta dicere? quaſi dicat. Sic: ergo ut prius. Et ad iſtam quæſtionem reſpondendum eſt, quod ſic diſpoſuit filius Dei ad majorem manifeſtationem veritatis enunciatæ in Evangeliis, quod quatuor ſcriberent illa. Unde Chryſoſtomus: Quod quatuor qui ſcribunt, nec ſecundum eadem tempora, nec in eiſdem locis, cum neque conveniſſent & collocuti fuiſſent: velut tamen ab uno ore omnia loquuntur: maxima veritatis demonſtratio hæc fuit. Hæc ille. Item ſic ordinavit Deus ad majorem atteſtationem de ipſo, & de operibus diſpenſationis ſuæ, ut in ore duorum eſſet verum teſtimonium. De Apoſtolis enim dicitur: Vos teſtes mei. Sed ſi omnino eadem dicerent, ac repeterent, aliqua ſuperfluerent: ſi vero omnino diverſa dicerent non eſſent conſonanter teſtificantia. Unde Chryſoſt. Quod in quibuſdam diſſonant Evangeliſtæ, maximum ſignum veritatis eſt: ſi enim per omnia conſonarent cum certitudine, nullus inimicorum crederet quod non contradicentes, ex complacito quodam modo humano ſcripſerunt. Nunc autem quæ videtur in parvis eſſe diſſonantia omnium, liberat eos ſuſpicione, quando in capitulis, id eſt, in principalibus & in his, quæ continent vitam noſtram, & in his quæ conſtituunt prædicationem, nequaquam aliquis eorum diſſonans apparet, ſicut quod Deus factus eſt homo, & quod miracula fecit, & quod crucifixus eſt, & ſic de aliis myſteriis incarnationis, circa quæ multam invenimus conſonantiam. Hæc ille, & ibi bene de hoc. Similiter Chryſoſtomus: Unus erat ſpiritus, qui movebat omnium, ſcilicet Evangeliſtarum, animos, ideo multam circa enunciationem demonſtrarunt concordiam. Item ſic ordinavit & voluit Deus ad noſtram eruditionem, prout ait Auguſt. quod Evangeliſtæ eadem non eodem modo dixerunt, ideo fuit, ut diſcamus res verbis, non rebus verba præponere, nihilque in loquente quærere, niſi voluntatem, propter quam inſinuandam verba proponuntur. Hæc ille. Et de

Margin notes: *Ezech. 1* — *Gregor. in Ezech. hom. 3 prope princ.* — *Iſa. 10* — *Rom. 9* — *Chryſ. in Matth. homil. 1 ante med. tom. 2* — *Chryſ. ibid. conſeq.* — *Iſa. 43* — *Chryſ. ibid. conſeq.* — *Chryſ. ſuper Joan. hom. 3 ante medium tom. 3* — *Auguſt. de verbis Domini ſer. 11 ante medium to. 10*

Aug. de concor. Evang. lib. 1 cap. 2 tom. 4

de hoc Aug. bene ſic ait: Quamvis autem ſinguli eorum ſuum quemdam ordinem narrandi tenuiſſe videantur: non tamen unuſquiſque eorum, veluti alterius præcedentis ignarus, voluiſſe ſcribere reperitur, vel ignorata prætermiſiſſe, quæ ſcripſiſſe alius invenitur: Sed ſicut unicuique inſpiratum eſt, non ſuperfluam cooperatione ſui laboris adiunxit. Hæc ille: Et per hoc ad obiecta. Quia unumquodque Evangelium ſufficit, quantum ad ea, quæ enarrat, ſicut inſpiratum fuit Evangeliſtæ: quin tamen Evangeliſta dicta aliqua, vel aliqua miracula omiſerit, quæ alius enarrat, non eſt inconveniens, ut viſum eſt. Ut enim dicitur in Prologo Chryſoſt. hic Evangeliſta, ſcilicet Joannes pertranſiit annum in Paſchate in Paſcha integrum, in quo nonniſi tria fere Chriſti miracula ſcribit: nec propter hoc debent dici Evangelia diſſonantia. Unde Beda: Cum ſint quatuor Evangeliſtæ, non tam quatuor Evangelia, quam unum quatuor librorum, non ætate conſonum ediderunt. Sicut enim duo verſus eamdem prorſus habentes materiam, pro diverſitate metri, & verborum, duo ſunt, & tamen non niſi unam continent ſententiam: ſic Evangeliſtarum libri cum ſint quatuor unum continent Evangelium, quia unam doctrinam faciunt de fide Catholica. Hæc ille. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta.

Beda ſupra Marcum in principio.

Conformitas Evangeliſtarum.

Quinta quæſtio, de doctrinæ Evangelicæ auctoribus.

Quinto quæritur, an doctrina Evangelica debuit tradi ab illis, a quibus eſt tradita. Et videtur quod non. Ex quo enim fuerunt Evangelia ſcripta a diſcipulis filii Dei, ſicut membris ejus ipſo dictante, ut viſum eſt: ergo magis debuerunt ſcribi ab illis, qui fuerunt cum Chriſto in carne. Non ergo a beato Luca, vel a beato Marco. Item quæritur de ordine: quod Evangelium enim Joannis debuit præordinari, videtur, eo quod tractat de divinitate Filii Dei: & deinde Evangelium Matthæi qui fuit Apoſtolus, & cum Chriſto in carne. Item quæritur: Cum Matthæus habuerit beatum Marcum, tamquam ſui Evangelii

A breviatorem, quare beatus Lucas non habuerit conſimilem breviatorem. Ad primum reſpondendum eſt ſecundum Chryſoſt. qui ait quod duo ex diſcipulis, & duo ex Apoſtolis ſcripſerunt Evangelia, quia nihil ad honoris amorem faciebant, ſed ad utilitatem omnia. Ideo conceſſum fuit diſcipulis ſcribere cum Apoſtolis: & æqualis auctoritatis ſunt Evangelia ſcripta a diſcipulis, ſicut ſcripta ab Apoſtolis, ut ait Auguſt. nec imparem habent auctoritatem. Quorum diſcipulorum, unus erat Pauli, alius erat Petri, ut ait Chryſoſt. Item hoc fuit factum ad ſignificandum, quod non ſolum majores debebant fidem annuntiare, & gloriam Dei

Chry. ſupra Matt. hom. 1 ante med. um tom. 2

Aug. contra Fauſt. lib. 2 cap. 2 tom. 6

Chryſoſt. in Matth. hom. 1 ante med. tom. 2

B prædicare: ſed etiam minores. Ideo conceſſum fuit diſcipulis ſcribere Evangelia cum Apoſtolis. Ad aliud reſpondet Auguſt. ſic: Alius fuit ejus ordo cognoſcendi atque prædicandi, alius autem ſcribendi. Ad cognoſcendum quippe atque prædicandum primi fuerunt, qui ſecuti Dominum in carne præſentem docentem audierant, facientemque miracula viderant, atque ex ejus ore ad evangelizandum ſunt miſſi. Sed in conſcribendo Evangelio, quod divinitus ordinatum eſſe credendum eſt, ex numero eorum, quos ante paſſionem Deus elegit, primum ultimumque locum duo tenuerunt: Primum Matthæus, ultimum Joannes; ut reliqui

Auguſt. de concord. evang. lib. 1 cap. 2 tom. 4

Ordo Evangeliſtarum.

C duo, qui ex illo numero non erant, ſed tamen Chriſtum in illis loquentem ſecuti erant, tamquam filii amplectendi, atque per hoc in loco medio conſtituti, utroque ab eis latere munirentur. Hæc ille. Ad aliud reſpondet Auguſtinus: Quod enim Matthæus habuit breviatorem, forte non ſine aliquo myſterio fuit. Ille enim qui regiam perſonam Chriſti narrandam ſuſceperat, habuit tamquam comitem adiunctum, qui ſua veſtigia quodam modo ſequeretur: Lucas autem, cujus circa ſacerdotium Chriſti erat intentio, non habuit: ſacerdos autem in Sancta Sanctorum ſolus intrabat, & ibi bene de hoc.

Aug. de concord. evang. lib. 1 cap. 3 tom. 4

Sexta quæſtio de qualitate modi hujus ſacræ doctrinæ.

Conſequenter ſexto quæritur de qualitate modi hujus ſacræ doctrinæ, an debeat eſſe narrativus. Et vi-

videtur quod debeat eſſe ratiocinativus, quia doctrina Evangelica eſt ad elidendas hæreſes, & ad convincendos hæreticos. Unde: Parati ad ſatisfaciendum omni poſcenti rationem, ſed doctrina ratiocinativa ad iſta eſt aptior: ergo debet eſſe talis.

1 Pet. 3

Item ait Auguſtinus: Ad diſcendum proceditur auctoritate, & ratione, tempore auctoritas, re ratio prior eſt, Auctoritas imperitæ multitudini ſalubrior, ratio eruditis, hæc ille.

Auguſt. de ordine lib. 2 cap. 9 in princ. tom. 1

Sed doctrina Evangelica eſt ad eruditionem omnium, ſecundum Chryſoſtomum: ergo debet eſſe utroque modo.

Chryſoſt. in Matt. hom. 1 poſt medium tom. 2

Ad contrarium, doctrina Evangelica eſt ad inducendam fidem: Hæc ſunt ſcripta ut credatis. Sed fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, ait Gregorius.

Doctrina Evangelica eſt ad inducendam fidem.

Joan. 20

Gregor. in Evang. homil. 26 ſere in princ.

Ergo non debet eſſe ratiocinativa, quod eſt concedendum ob nobilitatem auctoris ſacræ doctrinæ Evangelicæ, cui in omnibus credendum: & ob indubitabilem veritatem ipſius doctrinæ, & ob finis qualitatem, quæ eſt inductio fidei, ut dictum eſt, quæ fides inducitur libero aſſenſu credentis: rationes tamen valent ad nutriendam fidem & confirmandam, & confovendam: omnes tamen tales rationes ſunt radicatæ in fundamento fidei. Et ad objecta reſpondendum, quod fides attingit inacceſſa, deprehendit ignota, comprehendit immenſa, apprehendit noviſſima, ut ait Bernardus.

Ber. ſer. 76 in Cant. ante med.

Unde non loquitur Beatus Petrus de ratione cogente ad credendum, qualis ratio eſt in humanis ſcientiis, ad aſſentiendum concluſioni vi demonſtrationis: ſed loquitur de ratione explicantem ipſam fidem, & ea quæ ſunt credenda ex fide. Pondere enim auctoritatis ſunt aliqui inducendi ad concedendam veritatem ait Auguſtinus.

Aug. lib. 83 quæſt. 6 non longe a princ. tom. 4

Et per hæc ad aliud. Eſt ratio duplex, vel ex connexione ratiocinationis, vel evidentiæ rei cognoſcibilis. Prima dicitur evacuare meritum fidei, ſecunda explicat intellectum credendorum. Unde eſt quadruplex certitudo, una eſt ex demonſtratione concludente, ut in humanis ſcientiis. Item alia eſt fide illuminante, quæ eſt argumentum rerum non apparentium.

Heb. 11

Tertia eſt auctoritatis pondere, ut dictum eſt, quæ eſt certa, cum eſt miraculis inchoata, ſpe nutrita, vetuſtate firmata, ait Auguſtin.

Aug. lib. cont. epiſt. funda. cap. 4 tom. 6

Item quarta eſt ex perſuaſione inducente, quæ perſuaſio fit, vel miraculorum operatione, vel præmii promiſſione, vel veritatis exemplari oſtenſione, & iſtis modis doctrina Evangelica certiſſima.

Perſuaſio quomodo fiat.

Septimo quæritur, ſpecialiter doctrina hujus ſacri Evangelii, quod eſt de divinitate Filii Dei, & humanitate, ut dictum eſt, & ſicut patet in principio, cum dicitur: *In principio erat verbum*. Ideo quæritur, qualiter Apoſtolus auſus eſt ſcrutari tam ſublimia, ut enim ait Chryſoſtomus: Deum non eſt dicere neque intelligere poſſibile.

Septima quæſtio de doctrina hujus ſacri Evangelii.

Chryſoſt. ſuper Joan. hom. 1 poſt medium tom. 3

Et idem Dionyſius: Scrutari ergo divinam majeſtatem, videtur magna eſſe præſumptio.

Dionyſ. de myſtica theolog. c. 1

Unde Chryſoſtomus quærit: Quid quæris non cognoſcibilia? quid ſcrutaris incomprehenſibilia? quid inveſtigas inveſtigabilia? ergo ut prius:

Chryſ. hom. 6 in Joan. ante med. tom. 3

Item: Perſcrutator majeſtatis opprimetur a gloria. Et: Ne tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui.

Pro. 25

Prov. 22

Sed nullus fratrum auſus eſt aſcendere ad ſcrutinium majeſtatis: quare ut prius. Item: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Et ita ut prius.

Eccli. 4

Item: Inviſibilia per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur ſempiterna ejus, id eſt, Dei virtus & divinitas: Debuiſſet ergo, ut videtur, hic Evangeliſta aſcendere ad prædicta per ſpeculationem creaturarum, & non ita incipere. *In principio erat verbum*. & cætera.

Rom. 1

Item per humanitatem Jeſu Chriſti devenitur in cognitionem ſuæ divinitatis: mons enim illuminatus a ſole, dirigit in cognitionem ipſius ſolis, ſicut exemplificat Auguſtinus: ergo prius debuiſſet, ut videtur, Evangeliſta determinare de humanitate Filii Dei, quam de divinitate.

Aug. tract. 1 in Joan. tom. 9

Et ad iſta reſpondendum ſicut reſpondet Auguſtinus: Animalis homo non percipit ea quæ Dei ſunt: Sed aderit miſericordia Dei, ut capiat quiſque quod poteſt, & ſequitur: Dicere de Deo, ſcilicet ut eſt, quis poteſt? forſitan nec ipſe Joannes dixit ut eſt, ſed ipſe ut potuit. De Deo enim homo dicit inſpiratus a Deo, ſi non eſſet inſpiratus

Ibidem.

1 Cor. 2

Homo de Deo nihil dicere poteſt, niſi a Deo inſpiratus.

tus nihil dixiſſet, de pectore enim Domini bibebat, quod nobis propinabat. Hæc ille. Eſt ergo determinare vel dicere aliqua de divina majeſtate, ſecundum ipſius majeſtatis incomprehenſibilitatem, & ſic non poteſt homo de ea determinare, prout ait Damaſcenus: Deum nemo vidit umquam. Et ſequiquitur: Ineffabilis eſt incomprehenſibilis, vel eſt aliqua determinare vel dicere de ipſa majeſtate ex divina inſpiratione, & ſic impoſſibile eſt, ut habitum eſt ab Auguſtino, & ut ait Damaſcenus: Deum nemo vidit umquam, niſi unigenitus filius Dei, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarravit. Et Matthæus: Quis novit, ſcilicet patrem, niſi filius, & cui voluerit filius revelare? Vel eſt aliqua dicere vel determinare de ipſa divina majeſtate, audacia humanæ præſumptionis, vel inflatione humanæ curioſitatis, ut fuit in phariſæis, qui cum Deum cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt. Vel ſuperſtitione ſatanicæ inſtigationis, ut fuit in hæreticis: & ſic non eſt poſſibile aliqua determinare ſecundum veritatem de divina majeſtate, niſi inſpectione creaturarum, & in ſpeculo eorum, prout ait Apoſtolus. Et quoniam B. Joannes fuit Sipiritu ſancto plenus, ipſo ſpiritu elevante, & ſumma arcana revelante de divinitate filii Dei determinavit, & ab ea incœpit, unde Chryſoſt. Qui tonitrui eſt filius, qui dilectus Chriſti, qui columna Eccleſiarum, quæ ſunt ſecundum orbem, qui claves habet cæli, qui calicem Chriſti bibit, qui recubuit ſupra pectus Domini, cum propalatione multa intrat ad nos. Et ſequitur: Igitur audiamus, ut non exiſtentem filium piſcatoris, neque Zebedæi: ſed ejus, qui profunda Dei novit. Hæc ille: Spiritus enim ſcrutatur profunda Chriſti. Et per hæc ad prius objecta, & ad auctoritates, quæ prohibent quærere altiora vel ſcrutari, ſpiritu humano præſumente, vel diabolico inſtigante, non ſpiritu divino ſublimante & revelante. Ad aliud reſpondendum, quod Evangeliſta ea, quæ dixit de divinitate filii Dei, Spiritu revelante dixit: Ideo ab illa incœpit & cum conſtantia veritatis & fidei ait: ***In principio erat verbum***, &c. Unde

Dam. Orthod. fid. lib. 1 cap. 1

Lib. 1 cap. 1 orth. fid.

Matt. 11

Rom. 1

Ibidem.

Chr. prolog. in Joan ante med. tom. 3

Ibidem. poſt multa. 1 Cor. 2

Secunda reſponſio.

A Chryſoſtomus: Vides verborum poteſtatem, qualiter nihil dubitans ait: *In principio*, & cætera. Hæc enim eſt magiſtri non circumferri, id eſt vacillare in his, quæ dicit. Ad aliud reſpondendum, quod Evangeliſta hic determinat de divinitate filii Dei & humanitate, & quia prolixius proſequitur ſacra documenta & miraculoſa opera filii Dei inquantum homo: ideo convenienter præmiſit verbi æterni divinitatem ſubiungens ejuſdem incarnationem, quando ait: *Verbum caro factum eſt*. Proſequens ipſius incarnati diſpenſationis opera & documenta. Et hæc ad præſens ſufficiant de doctrinæ Evangelicæ qualitate, veritate, & certitudine.

Chryſ. hom. circa med. to. 3.

B His præmiſſis ad majorem evidentiam ſubſequentis collectionis ex dictis Sanctorum prænotandum eſt, quod ſacri doctores hujus Evangelii fuerunt Sanctus Auguſtinus, & S. Chryſoſtomus, prout dicitur hic in prologo Chryſoſtomi, ſupra Joannem. Sanctus autem Auguſtinus exponit aliqua litteraliter, & aliqua allegorice, quæſtiones aliquas litterales inſinuando. Sanctus vero Chryſoſtomus, ut dicitur in prologo dicto, expoſuit hunc librum, & partitus eſt in octoginta octo homilias, quas in unaquaque ſeptimana duobus diebus, Sabbato, & Dominica, populo in Eccleſia adunato confecit. In unaquaque vero homilia fieri in initio prologum, & in fine ex textus C uniuſcujuſque homiliæ materia ſumpta morale componens omnia hujus Evangelii ad litteram fere exponit, & ad moralitatem competenter reducit, allegorias vero per totum hunc pene librum omnino fieri refugit. Hæc ibi. Anſelmus vero expoſuit Evangelium alicubi, quaſi dicta S. Auguſtini abbreviando, hæc vero collectio Deo duce ex dictis prædictorum colligetur. Et ad majorem evidentiam ubi incipiant homiliæ prædictorum Sanctorum in marginibus textus apponetur: quæſtiones & magiſtrales ad litteram pertinentes cum expoſitione litteræ inſerentur, collationes vero prædicabiles, & Themata cum diviſionibus propter juniores, ut habeant occaſionem per ſe, ſubſcribentur.

Auguſt. & Chryſ. doctores Evang. Joan.

Anſel. expoſitor hujus Evangelii.

Hujus operis intentio, & argumentum, & ordo.

POSTILLÆ S. BONAVENTURÆ

IN EVANGELIUM SECUNDUM JOANNEM

CAPUT PRIMUM.

Sanctorum quatuor animalium ſignificatio.

SUPPOSITO ex dictis, quod per ſancta animalia ſacri Evangeliſtæ ſignificentur, ſecundum ſanctos, ut habitum eſt: per hominem, ſignificatur Matthæus, qui deſcribit ortum filii Dei ex ſtirpe regia, & humanam nativitatem: & quod per vitulum, Lucas, qui deſcribit dignitatem ſacerdotalem, & filii Dei ſe ſacrificantis mactationem: & quod per leonem, Marcus, qui deſcribit clamorem prædicationis filii Dei, & reſurrectionis poteſtatem: & quod per aquilam beatus Joannes, qui nativitatem verbi quaſi ortum ſolarem, ut aquila intuitus eſt, licet ſecundum Auguſt. congruentius, ille qui regiam Chriſti perſonam, ſcil. Matthæus, per leonem ſignificatus accipiatur: Marcus vero, qui converſatus oſtenditur in eis, quæ Chriſtus homo operatus eſt, figura hominis ſignificatus videtur. Proſequendum eſt de ſacro Evangelio beati Joannis, in quo determinatur de divinitate & humanitate filii Dei. Ut enim ait Auguſt. Tres Evangeliſtæ in his maxime occupati ſunt, quæ Chriſtus in carne operatus eſt, & hæc animalia in terra gradiuntur, Joannes vero ſuper nubila humanæ infirmitatis volat, & lucem incommutabilis veritatis acutiſſimis oculis intuetur: ſinguli tamen determinant de utraque natura in Chriſto ſecundum Chryſoſt. Joannes tamen amplius & ſublimius de ipſa divinitate. Et ſecundum hoc, iſtud Evangelium dividitur in duas partes. In prima præmittitur de divinitate ad generationem verbi æterni. In ſecunda parte de incarnatione ejuſdem, ſive de humanitatis aſſumptione, ibi, *Fuit homo miſſus a Deo*. Unde pri-

Aug. de Concor. Evang. lib. 1 c 6 to. 4 Id. tract. 36 in Joan. in pri. to. 9

Auguſt. de Concor. Evang. ubi lib. 1 c. 4 to. 4

Excellentia S. Joannis.

Chryſ. ſuper Joan. hom. 4 to. 3

Diviſio Evangelii ſecundum Joannem.

A mo determinat de verbo æterno in ſe, ſecundo, ut unitum carni. Prima in duas, quoniam Verbum æternum a patre æternaliter generatum eſt, ipſi patri coæternum, & paternæ majeſtatis expreſſivum, & omnium principium effectivum. Ideo primo determinatur de verbo increato, inquantum a patre genitum, ſive ſecundum ſuam generationem æternam. Secundo determitatur de ipſo, inquantum eſt omnium factorum principium effectivum, ibi: *Omnia per ipſum facta ſunt*. Ante autem litteræ expoſitionem, ob honorem hujus Evangelii notandum eſt, quod recitat Auguſt.

Duplex determinatio de verbo increato.

Qui honor eſſe debeat hujus Evangelii.

Aug. li. 10 de civi. Dei ca. 29 prope fi. tom. 5

B quod initium hujus Evangelii ſcilicet: *In principio*, uſque ubi: *Et tenebræ eum non comprehenderunt*, quidam Platonicus aureis litteris conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum eſſe dicebat, &c. Idem Auguſt. ait ſe legiſſe in libris quorumdam Platonicorum hujus Evangelii principium, ſcilicet: *In principio erat verbum*: & etiam ibi legiſſe, quia verbum Deus eſt, non ex carne, non ex ſanguine, &c. Sed ex Deo natum, & aliqua alia verba de principio hujus Evangelii ibi legiſſe, alia non, prout patere poteſt

Aug. li. 10 Confeſ. c. 9 ante med. to. 1

C inſpicienti. Ait tergo: *In principio*. Et juxta Bedam ibidem exprimuntur quatuor. Primum verbi incarnati æternitas, ibi: *In principio*. Secundum eſt ipſius a patre in perſona diſtinguibilitas, ſive alietas, ibi: *Et verbum erat apud Deum*. Tertium eſt ejuſdem cum patre in eſſentia unitas, ubi: *Et Deus erat verbum*. Quartum eſt ipſius verbi coæternitas & omnipotentiæ coæqualitas, ibi: *Hoc erat in principio apud Deum*. Et hic eliduntur & excluduntur hæreſes circa verbum æternum, ut in Gloſſa tangitur; & huic lecturæ concordat Chryſoſt. cum ait: *In principio*, coæternitatem oſtendit, quia ut ipſe

Beda in Gloſſa.

Verbi incarnati æternitas

Verbi coæternitas & omnipotentiæ coæqualitas.

Chryſo. homi. 3 in Jo. ante med. to. 2

Digitized by Google

ipſe pater eſt æternus, ſic verbum ſive filius. Et quia pater nonnunquam ſolitarius, ideo ab illo ſemper Deus, ſcil. filius. Et ideo dicitur: *Verbum erat apud Deum*, in propria, ſcil. hypoſtaſi. Et ut non exiſtimet quis minorem eſſe divinitatem filii dicitur: *Et Deus erat verbum*: & inde aſſumens æternitatem ſequitur: *Hoc erat in principio*. Hæc ille: Habita diſtinctione iſtarum clauſularum ſecundum expoſitores, quæritur de ipſis vocabulis. Et primo quæritur, quare ait: *In*, magis quam, *De*, vel, *Ex*, quia, ut ait Damaſcenus, filius eſt ex patre genitus, & ſequitur: pater eſt cauſa filii. Si ergo prædictæ præpoſitiones, *Ex*, vel, *De* dicuntur habitudines cauſales, convenientius dixiſſet, *Ex*, vel, *De principio* quam, *In principio*. Item Gloſſa ait, quod filius eſt principium de principio: ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, quod hæc præpoſitio: *In*, inſinuat, ut patet ex Chryſoſtomo, verbi æternitatem, & ex ſua ſignificatione dicit quandam continentiam, & ut dicitur, in divinis continentiam, quæ ſe abſtrahit ab omni conditione temporis, & quia ut dicitur infra: Ego in patre, & pater in me, ideo ait Evangeliſta: *In principio*. Aliæ vero præpoſitiones prædictæ dicunt habitudinem cauſæ ad effectum proprius, ideo non ait: *Ex principio*. Et cum ait Damaſcenus, quod pater eſt cauſa filii, large ſumitur cauſa pro principio, ut hic. Sed tunc obiicitur quod poſſet dici: *Principium eſt in verbo*, ſicut, *verbum in principio*. Reſpondendum, quod ſicut dictum eſt, filius in patre & pater in filio, ratione eſſentialis identitatis: quia tamen filius eſt a patre genitus, ideo ait hic ſignanter: *In principio*. Si quæratur quo modo eſſendi ineſt verbum. *In principio*, de hoc modo eſſendi multiplici Sapiens. Reſpondendum quod ſicut generatio filii eſt modo ſingulari, & aliter quam in humanis quia excellentius quaſi in infinitum; ita modus eſſendi eſt aliter quam in creaturis. Item quæritur, ait: *In principio*, ſicut quærit ſcil. quare relinquens patrem de filio loquitur, hoc eſt dictum: quare explicite, & exquiſite

Quæſtio de vocabulis.

Damaſ. Ortho. fid. lib. 1 cap. 9 poſt med.

Chryſo. homil. 3 in Joan. ante med. tom. 3

Joan. 14

Ariſt. li. 4 Phyſicorum text. 23

Chryſo. homil. 1 in Jo circa med. to 3

A proſequitur de filio & non de patre. Et ad hoc reſpondet, quod ipſe pater omnibus erat manifeſtus, & ſi non ut pater, tamen ut Deus, unigenitus autem ignorabatur. Ideo cognitionem de ipſo filio ſtuduit imponere. Item quæritur cum dicat Gloſſa, & exponat ſic: *In principio*, id eſt, in patre, quare non ait Evangeliſta in patre erat verbum? tunc, enim expreſſius, & proprius dixiſſet, ut videtur. Et ad iſtud reſpondendum, quod propriiſſime ait Evangeliſta: *In principio*, quoniam principium importat de ſe originis ab alio privationem, & aliorum ab ipſo emanationem, ſive cauſationem Ut enim ait Tullius: Principii nulla eſt origo, & ex eo B alia oriuntur: talis eſt pater, quia a nullo, & ab eo eſt aliorum origo, ideo propriiſſime ait hic: *In principio*. Unde Chryſoſt. Hoc maxime Dei proprium eſt, æternum & ſine principio eſſe, ideo hoc primum poſuit: *In principio*. Item quærit Chryſoſt. ibi ſupra quare ait potius: *In principio erat verbum*, quam in principio erat filius: videtur enim quod expreſſius indicaſſet veritatem dicendo: *In principio filius*. Et reſpondet, quadruplicem reddens rationem: quarum prima eſt, quod quia debuit docere, ideo nomine verbi expreſſit, vel quia ea, quæ patris erant, debebat nobis annuntiare, quod implicat, *Verbum*: Vel aliter de Deo eſt C ſermo, quem neque dicere, neque intelligere poſſibile, ideo ſubſtantiæ nuſquam poſuit nomen, ſicut Dei: ubique enim eum nobis ab actibus oſtendit. Ideo verbum, lumen, vitam & veritatem dicit. Vel aliter ut non crederet quis paſſibilem generationem eſſe in divinis, ſicut eſt generatio paſſibilis filii a patre homine, & ut oſtenderet filium eſſe genitum impaſſibiliter, ideo ait: *Verbum*. Impaſſibiliter enim naturale verbum generatur in mente humana, multo magis in Deo. Ex dictis patet quod verbum implicat expreſſionem ejus, quod eſt apud dicentem, & ejus quod per verbum inſinuatur, explicationem, & audientis doctrinationem, & ejuſdem verbi per vocem poſſibilem notificationem. Et ideo convenienter ait: *Verbum*.

Pater æternus omnibus manifeſtus.

Cur non dicatur in patre, ſed in principio.

Principium importat de ſe originis ab alio privationem, &c.

Tullius li. 1 Tuſc. q.

Chryſo. homil. 1 in Joan. circa med. tom. 3

Quæſtio, cur in principio erat filius.

Item

Item obiicitur ad hujus verbi manifeſtationem qualiter ait: *In principio erat verbum*, quia verbum egreditur a dicente, & tranſit, & ſonat exterius: ſi filius a patre non exiit, nec tranſit, nulla ergo ſimilitudo eſſe videtur. Et ad iſtud bene reſpondet Aug. Eſt verbum in ipſo homine, quod manet intus, nam ſonus procedit ex ore, & ſequitur: Sic potes habere verbum in corde tuo, tamquam conſilium natum in mente tua, ut mens tua pariat conſilium, & inſit conſilium proles quaſi cordis tui. Hæc ibi: Et idem Auguſt. ait: Apud hominem eſt verbum in corde aliud quam ſonus. Sed quod eſt apud te, ut tranſeat ad me, ſonum aſſumit, ſonus importat ſe quodam modo in vehiculum, tranſcurrit aerem, venit ad me, nec recedit a te ſonus tranſvolavit verbum, quod aſſumpſit ſonum, antequam ſonaret apud te erat, nec receſſit a te. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Si ergo ſic eſt poſſibile in verbo mentali humano, multo magis in verbo divino æterno: non enim eſt incœptum, ſed æternum: non eſt ſucceſſivum, ſed permanens & immutatum: non deſtructivum, ſed principium omnium effectivum. Job: Semel loquitur Deus. Ibi Gregor. Loqui Dei eſt, verbum genuiſſe: ſemel loqui eſt verbum aliud præter unigenitum non habere, & ibi bene de hoc. Patet ergo quale eſt verbum divinum. De multiplici autem verbo Damaſcenus: Verbum dicitur quadrupliciter, vel quod cum patre ſemper coexiſtit: vel naturalis intellectus motus, per quem intelligit, & cogitat veluti lux ejus & ſplendor: vel quod intus enuntiatur: vel angelus intelligentiæ, ſcil. quod ore profertur, hæc ille. Primum eſt verbum increatum, & de iſto verbo Aug. Sicut verbum noſtrum temporale & tranſitorium ſeipſum oſtendit, & illud, de quo loquimur, quanto magis verbum Dei, quod ita oſtendit patrem, ſicut eſt pater. Verbum quod foris ſonat, ſignum eſt verbi, quod intus lucet, cui magis verbi competit nomen. Nam illud, quod profertur carnis ore, vox verbi eſt: verbumque & ipſum dicitur propter illud, A a quo, ut foris appareret, aſſumptum eſt: formata enim cogitatio ab ea re, quam ſcimus verbum eſt, quod in corde dicimus nec alicujus linguæ eſt, quia ſcilicet nec Græcum, nec Latinum: Et ibi bene & multum de hoc. Sed quæritur de Gloſſa quæ ait, quod per ſimilitudinem cum verbo cordis humani, ſapientia Dei nata, verbum intelligitur: ergo ſecundum hoc, dicitur tranſlative verbum in Deo, non ſecundum rei veritatem, quod falſum eſt: cum veriſſime verbum oriatur ex patre. Et ad iſtud reſpondendum, quod Gloſſa loquitur quantum ad noſtram intelligentiam, quia per notitiam verbi humani mentalis manuducimur in notitiam verbi B æterni. Unde Auguſt. qui cupit ad qualemcumque ſimilitudinem verbi Dei, quamvis per multa diſſimilia, pervenire: non intueatur verbum noſtrum, quod ſonat in auribus, nec quando voce profertur, &c. Et ſequitur: Sed tranſeunda ſunt hæc: ut ad aliud perveniatur hominis verbum, per cujus qualemcumque ſimilitudinem, ſicut in ænigmate videatur utcumque Dei verbum, non illud, quod factum eſt ad illum, vel ad illum prophetam, ſed illud, de quo dictum eſt: *Omnia per ipſum facta ſunt*, hæc ille. Ex his patet quod ſicut Auguſtinus ait ſupra, quantum eſt ex vi vocabuli, magis competit nomen verbi ſono quam verbo C mentali, & quantum ad hoc loquitur Gloſſa, unde nomen verbi eſt tranſlatum, non tamen tranſlative dictum, ſed ſecundum rei veritatem. Et de hoc verbo, ejus majeſtate, æternitate, poteſtate patet in collocatione prædicabili.

Conſequenter quæritur de hoc verbo, *Erat*, videtur quod debuiſſet dixiſſe. *In principio eſt Verbum*, ut enim ait Boetius: Eternitas eſt initialis vitæ poſſeſſio tota ſimul, ergo debuiſſet poſuiſſe verbum præſentis temporis. Item infra: filius Dei loquitur de ſe per verbum præſens, cum ait: Antequam Abraham fieret, ego ſum. Item Jacobus: Apud ipſum non eſt viciſſitudinis obumbratio. Et ita ut prius. Item nomen ſuum eſt, qui eſt: Qui eſt miſit me ad vos. Et ſic ut prius. Et ad illud reſpon-

Marginal notes: Aug. tract. 1 in Joan. circa med. tom. 9 — Ibid. poſt pauca. Aug. tract. 37 in Joan. ante med. tom. 9 — Job. 33 — Greg. moral. lib. 23 cap. circa med. — Damaſ. Ortho. fid. lib. 1 cap. 11 poſt med. — Aug. lib. 7 cap. 3 ante med. to. 3 Li. 15 c. 11 in princ. — An tranſlative dicatur verbum in Deo. — Aug. 15 de Trin. li. 15 cap. 11 ante med. tom. 3 — An debuiſſet dicere, eſt, pro erat. — Boet. de Conſola. Phyſ. li. 5 proſ. 6 non multum a princ. — Jo. 8 — Jacob. 1 — Exod. 3

Chryſ. ho. 2 in Joan. ante med. tom. 3

pondet Chryſoſtomus: dicens quod hoc verbum, *erat*, cum de noſtra dicitur natura, præteritum ſignificat tempus, & ipſum hoc finitum: cum autem de Deo dicitur, æternitatem ſignificat, ſicut & ens, dictum de homine præſens tempus tantum ſignificat, de Deo vero id quod eſt ſemper & æternaliter. Hæc ille. Quaſi autem idem in Gloſſa, quod verbum ſubſtantivum ſignificat hic ſubiectam, & de hoc in Gloſſa. Et ad obiecta reſpondendum, ſecundum magiſtros communiter quod ideo ait: *erat Verbum*, quod eſt præteriti imperfecti, quia eſſe verbi hic deſcribitur, ut permanens, & ut omnia cauſans, & antecedens: Sed in hoc verbo, *erat*, ſignificatur omnimoda perfectio, & perfecta immutabilitas, præſens autem eſt, cujus pars præteriit, pars futura eſt, & quantum ad hoc repugnat æternitati, nec determinat durationem: hoc autem verbum, *erat*, determinat & durationem & immutabilitatem. Et ut de Deo dicitur, dicit præſentialitatem, quia æternitatem, ut habitum eſt, nihil ergo præteriti vel principiationis dicit, ut eſt dictum de Deo, ut habitum eſt: ideo non repugnat æternitati verbi. His habitis de ſingulis vocabulis, quæritur de ipſa clauſula in ſe, & obiicitur, ſicut obiicit Chryſoſt. cum dicitur, inquit: *In principio erat Verbum*, ante omnia intelligere unigenitum, & arguit quod eſt ex aliquo, poſterius eſt eo, ex quo eſt, ſi ergo verbum ex patre, ergo poſterius eſt. Et ad hæc reſpondet quod hoc eſt humanorum argumentorum, nunc autem de Deo eſt ſermo, in Deo filius non eſt poſterius patre, ſed coæternus ante, autem, & poſt ſunt temporum differentiæ, ſed temporibus ſuperior Deus, ideo in Deo non cadunt. Item reſpondet ad hoc exemplo: ſplendor ſolis ex ipſa ſolis natura exiſtit, non aliunde, ſed numquam eſt poſterior ſolari natura: ſi ergo ſic eſt in corporibus viſibilibus, quid de cœlis, & de natura inviſibili & ineffabili? Hæc ille. Conſimiliter & conſimile exemplum tam in ſplendore ex ſole, tam in lumine ex igne ponit Damaſcenus. Ubi multum & bene de hoc. Item per conſimilia exempla oſtendit Auguſt. veritatem generationis ipſius filii in divinis: Si, inquit, unum eſt, ſol qui eſt, lucens, ſplendens & calens, nec tamen lux eſt ſplendor, nec ſplendor eſt calor, nec calor eſt poſterior ſplendore, nec ſeparabilis ab illo, multo magis in illa trinitate ſuperbenedicta poteſt eſſe quod filius a patre, & ab utroque Spiritus ſanctus, nec tamen qui pater eſt, filius, nec Spiritus ſanctus, nec unus ſeparabilis ab alio. Conſimiliter exemplificat ibi flamma & luce, ejus emiſſionem, inquit, vides, ſeparationem non vides. Hæc ibi. Et ſi obiiciat quis quod lux fontalis eſt nobilior & virtuoſior ſplendore emiſſo, & ſic pater ſimiliter major & nobilior filio. Reſpondendum quod non ſequitur, cum ſint ejuſdem eſſentiæ & majeſtatis, nec inveniuntur in creaturis exempla omnimoda ſimilia generationi ineffabili in divinis, & ex toto, propter quod ait Auguſt. quod per multa diſſimilia veniendum eſt, ad contuendum verbum divinum, prædicta ergo exempla ſunt ad oſtendendum coæternitatem filii cum patre. His præhabitis patet expoſitio litteræ, ſecundum ſanctos & gloſſas: Cum dicitur enim: *In principio erat verbum*, exponitur quadrupliciter, vel *In principio*, id eſt, in patre, vel *In principio*, omnium creaturarum, vel *In principio*, temporum, ut dicitur in Gloſſa, ſed tunc obiicicitur: Ipſum verbum fuit in primo inſtanti temporis, ſicut & principium creaturarum, & ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum quod cum dicitur: *In principio erat verbum*, intelligere unigenitum ante omnia intelligibilia & ſæcula, & ſic anteceſſive eſt intelligendum eo modo quod dicitur æternitas prior tempore, prout loquitur Auguſtinus: quod aliquid præcedit æternitatem, ſicut Deus omnia, Prior omnium creata ſapientia: & Ex ore altiſſimi prodii primogenita ante omnem creaturam, & Gloſſa hic quaſi idem. *In principio*, creaturarum: quia ab ipſo omnia, vel *In principio*, id eſt, in æternitate, ut dicat privationem initii & finis infra: Antequam eſſet Abraham, ego ſum: Dominus poſſedit me

Chryſ. homil. 3 in Joan. ante med. tom. 3

Damaſ. Ortho. fid. lib. 1 c 11

Auguſt. in Joan. tract. 20 prope fin. tom 9

Auguſt. de Trin. li. 15 cap. 11 ante med. tom. 3

Chryſ. ho. 3 in Joan. ante med. tom. 3

Auguſt. Confeſſ. lib. 11 c. 29 tom. 1

Eccl. 1

Eccl. 24

Joan. 8

Prov. 8

Digitized by Google

me in initio viarum ſuarum. Expoſita prima clauſula, ſequitur ſecunda. *Et verbum erat apud Deum*, in hoc notatur Filii a patre diſtinguibilitas in perſona. Unde Beda in Gloſſa, quia alii dicebant quod idem Deus aliquando eſt pater, aliquando filius, ut alter vocetur in perſona, ſubdit: *Et verbum erat apud Deum*, ut alius apud alium, & huic concordat Chryſoſt. *erat apud Deum*, ait, oſtendens æternitatem ejus, quæ ſecundum hypoſtaſin. Et idem exponens illud Apoſtoli: Splendor gloriæ & figura ſubſtantiæ, cum inquit, dixiſſet Filium ſplendorem induxit, quoniam character & hypoſtaſis ejus, ut propriam oſtendat hypoſtaſin. Sed obiicitur hoc, præpoſitio, *apud*, denotat majoritatem in eo, apud quem dicitur alius eſſe: & in illo minoritatem, quæ non ſunt in divinitate, ergo improprie loquitur. Item Joannes: Ego in patre, & pater in me eſt, male ergo ait hic quod verbum apud Deum. Item quare ait, *apud Deum*, & non, *ad Deum*, cum videantur idem ſignificare. Item, *apud*, deſignat terminum motus, ſed in divinis perſonis nullus eſt motus. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut tactum eſt, quod, *apud*, hic denotat diſtinctionem perſonalem, ſive hypoſtaſim, ſecundum Chryſoſtomum. Et quia filius eſt a patre, ideo in patre notat auctoritatem, & ideo ait: *Verbum erat apud Deum*, genitum ſcilicet a Deo patre æternaliter, & diſtinctum perſonaliter. In creaturis autem ſive in humanis cum dicitur, alium eſſe apud alium, notantur majoritas, & minoritas, ut obiectum eſt. Et per hoc ad aliud: utraque enim eſt vera, & quod filius eſt in patre ratione ejuſdem eſſentiæ, & quod eſt apud patrem ratione diſtinctæ perſonæ, per hoc ad aliud: quia in patre eſt auctoritas, ideo dicitur Verbum eſſe apud ipſum Patrem. Et per hoc ad aliud. Hæc enim præpoſitio, *Ad*, denotat proceſſum, ſive motum, qui non cadit in divinis. Et per hoc ad ſequens: quia hæc præpoſitio, *apud*, nullam dicit motionem in divinis, ſed abſtrahit ab omni motione. Et ſequitur; tertia

Filius a lius a patre.

Chryſ. ho. 3 in Joan. ante med. to. 3

Ibid. ho. 6

Ibid. ho. 6 poſt medium to. 3

Hebr. 1

Joan. 14

A clauſula. *Et Deus erat verbum*, ſed quæritur cum ſit manifeſtum, Verbum eſſe Deum ex prima clauſula, cum dicitur: *In principio erat Verbum*, videtur quod iſtud ſuperfluat, & ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum: Quod hoc ait, ut non exiſtimet quis minorem eſſe divinitatem Filii. Et in hoc confutatur error Porphirii, qui poſuit filium eſſe in intellectu patris, & non Deum ipſum eumdem in eſſentia, de quo errore Auguſtinus: Prædicas, inquit, patrem & ejus filium, quem vocas paternum intellectum, & horum medium Spiritum ſanctum, & more noſtro appellas tres deos. Notatur ergo hic identitas eſſentiæ patris & filii. Sed quæritur B de ordine verborum, quare ait, *Deus erat verbum*, & non e contrario, ex quo ſumitur hic eſſentialiter. Et ad hoc poſſet reſponderi, quod quia verbum, ſive filius, revelat patrem illis, quibus voluerit: Nomen tuum manifeſtavi mundo, ideo ponitur a patre prædicari *verbum*, & ſequitur quarta clauſula: *hoc erat in principio*, in quo notatur quod filius erat coomnipotens ſecundum Gloſſam, ſecundum autem Chryſoſtomum, quaſi repetitio eſt clauſulæ primæ. Unde ait: Quærit quale principium erat Deus, & non invenit, & quaſi feſſus revertitur ad ſuperiora dicens: *hoc erat in principio*, vel enim aliud eſt hoc verbum, *erat*, quam eſſendi ſignificativum, & infinite eſſendi. C Item quærit hic Chryſoſt. quare ait Moyſes: In principio fecit Deus cælum & terram, hic autem ait Evangeliſta quod *In principio erat verbum*, & non ait, fecit verbum. Et reſpondet quod mundus viſibilis prædicat factorem: Cæli enim enarrant gloriam Dei. ſed filius inviſibilis creaturas infinite ſuperexcedit, quia æternus, ideo non ait, fecit verbum, ſed *erat*, Contra autem hoc opponit ex verbis beati Petri: Secundum aliam litteram ſic: quoniam Dominum Chriſtum fecit, & ex verbis Pauli: Ubi dicit: Quem ſuſcitavit a mortuis. Et reſpondendum quod ea, quæ dicuntur, ſcilicet de Chriſto, ſunt diſpenſationis, ſicut id quod eſt, ſecundum humanam naturam, quæ autem dicuntur

Chryſ. ho. 3 in Joan. circa medium to. 3

Error Porphirii confutatus.

Aug. lib. 10 de Ci. vitat. Dei cap. 29 in princ. to. 5

Identitas eſſentiæ Patris & Filii.

Matt. 11

Joan. 17

Chryſ. ho. 2 in Joan. tom. 3

Chryſ. ho. 2 in Joan. ante med. tom. 3

Geneſ. 1

Pſal. 18

Act. 2

Act. 13

tur hic; ſunt naturæ incorruptibilis & divinæ, & ex dictis patet verbi divini æternitas, & ſic de aliis, quæ expoſita ſunt. De principio vero, & de verbo alia patent in collatione: *Omnia per ipſum facta ſunt*, ſicut continuat Gloſſa, poſtquam dixit de natura filii, de operatione ejus ſupponit, *Omnia*, & cætera.

De verbo, ut eſt principium effectivum.

Unde determinato de verbo æterno, in ſe, & in ſua majeſtate, hic determinat de ipſo, ut eſt principium effectivum omnium & perfectivum. Et hoc in tres particulas. Primo præmittit quod eſt principium, omnipotens & perfectum, ad omnia producenda per potentiam. Secundo ſubdit quod eſt principium præcognoſcitivum per præſentiam, ibi; *Quod factum eſt, in ipſo vita erat.* Tertio ſubiungit quod eſt principium illuſtrativum & gratificativum per miſericordiam & gratiam, ibi: *Et vita erat lux hominis.* Et primo patet quod in ipſo eſt omnimoda poteſtas. Et ſecundo patet quod eſt reru factarum inconfuſibilis ordinabilitas. Et tertio patet quod eſt initium rationabilium divinæ illuſtrationis capabilium gratuita illuminabilitas, ait ergo: *Omnia per ipſum facta ſunt*, & ex hoc patet falſitas erroris, ponentium Deum nihil ex tempore feciſſe, eo quod bonitas ejus numquam vacua fuiſſe credenda eſt, prout ipſi opponunt, ſicut tangit Auguſtinus. Ad quod ſolvit ibidem quod non eſt fas credere aliter affici Deum cum vacat, aliter cum operatur, quia neque affici dicendus eſt. Et ſequitur, novit quieſcens agere, & agens quieſcere poteſt, ad opus novum, non novum, ſed ſempiternum adhibere conſilium, nec pœnitendo, quia prius ceſſaverat, cœpit facere quod non fecerat. Hæc ille, & ibi bene de hoc, & patet falſitas erroris ex dictis. Item conſimiliter patet error Manichæi, prout ait Auguſtinus: qui tædio affectus a muſcis dixit, quod Deus non fecit illas, ſed diabolus: ſicque dixit quod nec fecit apem, nec locuſtam, & ſic muſca factus eſt, quem Beelzebub Deus muſcarum poſſidebat. Hæc ille, & multo plus de hoc, & in

Error Manichæi. *Aug. tract. 1 in Joan. poſt medium to. 9*

A Gloſſa pro parte; brevi ergo ſermone ait: *Omnia per ipſum facta ſunt*, per quem enim factus eſt angelus, & vermiculus: per ipſum enim facta eſt creatura, ſupera, infera, & ſpiritualis, ait Auguſtinus. Quærit Chryſoſtomus hic, quare Moyſes præmittens: In principio creavit Deus cælum & terram, & de ſingulis indicat, cum ſubiungit: Et fiat lux, & facta eſt lux, & ſic de aliis. Hic vero omnia verbo uno comprehendit. Et obiicitur. Novum teſtamentum eſt revelatio veteris ſecundum Auguſtinum ſupra, ergo hic debuiſſet explicare planius, quæ ſunt a Deo facta. Ad iſtud reſpondet, quod cognita exiſtentia ab auditoribus, B non erat neceſſe ſingillatim dicere, feſtinans ergo ad ipſum fortiore aſcendere brevi ſermone ait: *Omnia*, & ad obiectum reſpondendum, quod novum teſtamentum explicat planius vetus, ubi eſt indigentia explanationis. Item quæritur qualiter ait: *per ipſum facta ſunt*, cum enim pater, & filius, & Spiritus ſanctus ſint unum principium omnium creaturarum ſive factorum, videtur quod improprie loquitur dicendo, *Omnia per ipſum*, ſcilicet verbum vel filium, *Facta ſunt*. Item quorum eſt eadem natura, eorum eadem eſt operatio, ait Damaſcenus: ſed patris, & filii eadem eſt natura & virtus, ergo & operatio, & ita filius æque operatur C ut pater. Improprie ergo ait: *per ipſum*, & debuiſſet dixiſſe: ab ipſo. Item cum pater & filius ſint unum principium creaturarum, ut dictum eſt, ita poſſet dici filium operari per Patrem, ſicut e contrario. Item quæritur an poſſet dici veraciter patrem operari per Spiritum ſanctum, ſicut per filium: & videtur quod ſic, quia Deus Trinitas eſt unum principium: Ego principium & finis. Poteſt ergo dici Patrem operari per Spiritum ſanctum, ſicut per Filium. Quæritur ergo quare dicitur patrem operari per Filium hic. Et: Ubi oſtenditur, per quem fecit & ſæcula potius quam per Spiritum ſanctum. Et ad iſtam quæſtionem reſpondetur, ſecundo Sententiarum, ubi dicit quod ideo dictum eſt Patrem ope-

Ibid. paulo ante. Chryſ. ho. 4 ſuper Joan. in princ. to. 3 Geneſ. 1

Damaſ. Ortho. fid. lib. 2 cap. 23 ante med.

Apoc. 1

Hebr. 1

ope-

operari per filium, non econtrario, ut in Patre monſtraretur auctoritas, quia a Patre eſt Filius: Omnia tradita ſunt mihi a patre meo: vel illud ideo dicitur, quia pater eum genuit omnium opificem, prout ibidem dicitur. Unde Chryſoſt. quærit, qualiter ait: *per ipſum*? ſi enim inquit, per hoc exiſtimas aliquid eſſe minorationis ſcilicet in filio, audi prophetam ſcilicet loquentem ad filium: Tu in principio terram fundaſti, & ſequitur, ſecundum conditionis dignitatem a patre, vel minus habet filius: & ibi bene de hoc. Nullam ergo minorationem vel diſtinctionem in faciendo notatur hic in filio, ſed intelligendum eſt, ut eſt expoſitum: Ubi ſupra. Nec hæc præpoſitio, *Per*, notat ibi patrem operari per filium, ſicut per aliquod inſtrumentum, ut ibidem dicitur, unde ex hoc, nota quod hæc præpoſitio. *Per*, poteſt notare circumſtantiam cauſæ efficientis per modum exemplaris, & ſic adhuc vera eſt, quia ipſum verbum vita, ut dicitur hic, & exemplar omnium. Unde ait propheta. Omnia in ſapientia feciſti. Ad aliud reſpondendum, quod licet poſſit dici omnia facta eſſe per Spiritum ſanctum, per modum ſubauctoritatis, ſecundum tamen appropriationem convenit filio, qui eſt ſapientia, & ars patris, ut dictum eſt. Conſervatio vero rerum factarum appropriatur Spiritui ſancto, cui & bonitas: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, ſunt omnia, ibi Gloſſa bene de hoc. Et in Pſalmo: Verbo Domini cæli firmati ſunt, ibi Gloſſa: Pater per verbum, & per Spiritum ſanctum operatur, quod eſt intelligendum per modum ſubauctoritatis, ut dictum eſt. Ita tamen quod per filium, cui appropriatur cauſa exemplaris, per Spiritum ſanctum, ut ei approprietur cauſa conſervans, & finalis, & de hoc in Gloſſa. Et quoniam dixit: *Omnia facta ſunt per ipſum*, ſubdit. *ſine eo factum eſt nihil, quod factum eſt*, hoc eſt factibilium vel generabilium, ſicut ſupplet Chryſoſtomus. Unde ſubdit: Et ſi viſibile quid, & ſi intelligibile, nil ſine filii virtute, ad eſſe deductum eſt. Idem Origenes in Gloſſa: Quod nihil, quod factum eſt, ſine ipſo factum eſt. Eſt ergo omnium, quæ ſunt principium effectum, & per hoc patet ſecundum intentionem litteræ quod non oportet dicere, quod quando ait: *Omnia per ipſum facta ſunt*. Notatur quod eſt principium ſufficiens: per hoc quod ait: *Sine ipſo factum eſt nihil* principium indeficiens, conſiderando intentionem litteræ. Auguſtinus autem legit ſic: *Sine ipſo factum eſt nihil*, id eſt, peccatum, ut enim ait ibidem, peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant, & idolum eſt nihil. De primo obiicit Anſelmus: Si peccatum, inquit, nihil eſt, cum nihilo nemo debeat puniri, cur ergo punit hominem pro peccato? Et ad hoc reſpondet, quod licet nihil ſit abſentia juſtitiæ, Deus tamen punit peccatores, non pro nihilo, ſed propter aliquid, ſcilicet, quia debitum honorem ſibi, quem ſponte reddere noluerunt, ab invitis exigit, & ne deordinatum ſit aliquid in regno, eos ſeparatim a juſtis ordine competendi diſponit. Hæc ille. Pro exigentia ergo debiti honoris, pro excluſione deordinationis, pro conſervatione recti ordinis, Deus juſte punit peccatores. Quæritur item de hoc quod ait: Peccatum nihil eſt; & non eſt a Deo. Contra primum obiicitur, quod qui facit peccatum, facit aliquid, ſicut qui furatur, ſed quidquid eſt, in quantum eſt, ex Deo eſt ſecundum Auguſt. ergo & peccatum ex Deo, ſive mala actio. Item peccatum corrumpit, eſt enim corruptio modi, ſpeciei, & ordinis, ut ait Auguſt. Sed quod corrumpit, agit, ergo ut prius. Item Iſaiæ: Ego Dominus faciens pacem, & creans malum, & ita ut prius. Item quæritur de hoc quod ait. Idolum nihil eſt, & quod forma hominis in idolo, non eſt facta per verbum; quæritur qualiter hoc? quia materia idoli, quæ eſt aurum vel argentum a Deo eſt, ideo forma idoli eſt formata, vel artificiata ab homine: ergo ſicut aliæ formæ artificiatæ ſunt a Deo, ita & illa. Ad primum reſpondendum, quod cum peccatum ſit

Matt. 11
Chryſ. ho. 4 in Joan. c. 1
Pſal. 101
3 Sent. di. 13 c. ſed dicit.
Pſ. 103
Rom. 11
Pſ. 32
Chryſ. ubi ſup. prox.

Principium ſufficiens.
Principium indeficiens.
Aug. tract. 1 in Joan. poſt medium c. 9
1 Cor. 8
Anſ. de Concep. Virg. c. 5
Cur Deus puniat homines pro peccato.
Aug. de Moribus Manichaeorum l. 2 c. 7 c. 1 Aug. de natura boni. c. 34 c. 6
Iſa. 45

ſit voluntarius defectus aſſumptæ eſſentiæ, pro ut ait Auguſt. & deficere, ſic privatio eſt, ideo dicitur peccatum nihil eſſe, & peccatores, in quantum tales, eſſe nihil. Job: Habitent in tabernaculo illius ſocii ejus, qui non eſt, id eſt, apoſtatæ angeli, qui dicitur non eſſe, quia a ſumma eſſentia receſſit, & per hoc excreſcente defectu quaſi ad non eſſe tendit: vel dicitur non eſſe, quia bene eſſe perdidit, quamvis naturæ eſſentiam non amiſit, ut ait ibi Gregorius: Exponens illud, unde peccatum aliquando nominat prædictum voluntarium defectum, & ſic nominat privationem, & nihil eſt, ut loquitur hic: & ſic non eſt a Deo, nec habet cauſam efficientem, ſed deficientem ſecundum Auguſt. Aliquando nominat actionem ſubſtractam deformationi, & privationi, & ſic eſt a Deo ratione ejus, quod eſt actionis. Aliquando nominat debitum habendi juſtitiam, cum tamen defectu habendi ſecundum Anſelmum ubi ſupra. Unde ait, Nulli eſſentiæ eſt aliud malum eſſe, quam deeſſe illi bonum, quod debet habere, & ſic dicitur eſſe ſecundum quid, ratione illius debiti, quod tamen privatum eſt eo, quod debet habere. Ad aliud reſpondendum, quod cum dicitur peccatum agere, hoc eſt intelligendum ratione actionis, naturæ boni ſubſtitutæ, non ratione privationis. Ad aliud reſpondet Auguſtinus, quod cum dicitur Deus creare malum, ibi ſumitur creare pro eo, quod eſt ordinare: puniendo enim ordinat peccatum. Ad aliud reſpondendum eſt, quod eſt loqui de forma idoli dupliciter, vel ratione ejus, quod eſt ſecundum rem, & ſic in quantum eſt, eſt a Deo, ſecundum illud Auguſtini ſupra: Quidquid eſt, in quantum eſt, eſt a Deo: vel eſt loqui de forma idoli, inquantum eſt idoli, & inſtituta ad idololatrandum, & ſic dicitur non eſſe a Deo, immo errore hominum ſunt facta, ait Auguſt. Et ſic ex abuſione, & ad abuſionem, ſive ad abutendum, vel aliter ſecundum Auguſtinum qui ait, quod idola ſunt, ſed ad ſalutem nihil ſunt; dicitur ergo idolum non

Aug. l. de vera religione. c. 14 t. 1
Job. 18
Greg. Moral. l. 14 c. 19
Aug. de civitate Dei l. 11 c. 6 ante med. t. 5
Anſel. de Concept. Virg. c. 5
Aug. de moribus Manichæi, l. 2 c. 7 t. 1
Aug. de moribus Manichæi. l. 2 c. 7 t. 1.
Diſtinctio formæ in idolo.
Idem de civitate Dei l. 8 c. 23 Idem contra Fauſtum l. 20 c. 9 t. 6
Magnificentia operandi.
Job. 9
Job. 5

A eſſe ratione privationis ſalutis ipſis adorantibus idolum, vel confidentibus de illo, ex dictis patet, quando ait. *Omnia per ipſum facta ſunt*, de magnificentia operandi: ſunt enim magnifica immenſitate, ſunt mirifica ſpecioſitate ſive ordine, ſunt utilia, ſive commoda bonitate: Deus enim eſt qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia. Et alibi quaſi idem, & in Pſalmo: Magnificata ſunt opera tua Domine: quantum ad primum: Omnia in ſapientia feciſti, quantum ad ſecundum: Impleta eſt terra in poſſeſſione tua, quantum ad tertium: Et ex his patet magnificentia ſuæ potentiæ, mirificentia ſuæ ſapientiæ,

B munificentia ſuæ beneficentiæ. Unde Hugo: Potentiæ fuit ſignum rerum immenſitas, ſapientiæ pulchritudo, bonitatis utilitas: vere enim a magnitudine ſpeciei & creaturæ cognoſcibiliter poterit horum creator videri. Et ideo non reſtat, niſi ut aſpicientes facta & opera creatoris aſſurgant ad ipſum laudandum, amandum, & ad delectandum in ipſo. Levate oculos veſtros, & videte quis creavit hæc: Delectaſti me in factura tua, ait Propheta. Qualiter autem omnia ſunt facta, per verbum dicitur: Omnia in menſura & numero, & pondere diſpoſuiſti, ſuper quod Auguſtinus: Secundum quod menſura omni rei modum præ-

C figit, numerus vero omni rei ſpeciem præbet, pondus autem omnem rem ad quietem & ſtabilitatem trahit. Et ibi bene de hoc. Et idem: Ejus unitate omnis modus inſiſtitur, ejus ſapientia omnis pulchritudo formatur, ejus lege omnis ordo diſponitur qualiter autem peccatum eſt nihil, & qualiter peccatores dicuntur nihil, vel non eſſe, Boetius: Eſſe, inquit, eſt quod ordinem retinet, ſervatque naturam, & ſequitur: Nam qui mali ſunt, eos eſſe malos non abnuo, ſed eoſdem eſſe pure ac ſimpliciter, nego: quia ergo peccatores, in quantum tales, a Deo recedunt, qui ſolus vere eſt. Ipſe enim ſolus eſt, & quia tendunt ad non eſſe, & quia amiſerunt ſuum bonum eſſe, ideo merito dicuntur

nihil:

Pſ. 91
Pſ. 103
Ibidem.
Hugo de ſacram. l. 1 p. 3 c. 28
Sap. 13
Iſa. 40
Pſ. 91
Sap. 11
Aug. de Gen. ad lit. l. 4 c. 3 t. 3
Aug. contra Fauſtum l. 21 c. 6 t. 6
Boet. l. 4 de Conſol. Philo. proſ. 2 poſt medium.
Job. 23

nihil: Ecce nihili factus es: Et in Psalmo: Ad nihilum redactus ſum. Et ſequitur pars, in qua oſtendit, quod ipſum verbum eſt principium præſciens vel præcognoſcens per ſapientiam, vel præſcientiam, ibi: *Quod factum eſt in ipſo vita erat*. Igitur quod opponit Auguſtinus: Ex hoc ergo, inquit, ſequitur quod terra vita erat, & lignum, & omnia alia. Ad quod reſpondet ſic ſubdiſtinguendo, *quod factum eſt*, ſcilicet in tempore, *in illo vita erat*: Omnia enim in ſapientia feciſti, ait Propheta. Eſt autem in ſapientia quædam ratio, qua terra facta eſt, & exemplificat: faber primo in arte habet arcam, & illa in arte eſt vita, illa vero in opere, non: vivit enim anima artificis ubi ſunt iſta, ſcilicet opera exteriora, antequam proferantur, multo magis ſapientia Dei, per quam facta ſunt omnia, per artem continet omnia, antequam fabricet foris corpora, in arte, vita ſunt: hæc ille: Et ibi bene de hoc. Et in hoc deſignat ipſum eſſe cauſam exemplarem omnium. Et de hac vita exemplari Auguſtinus bene: Una eſt prima, & ſumma vita. Et ſequitur: ars quædam eſt omnipotentis atque ſapientis Dei plena omnium rationum viventium incommutabilium & omnes unum in ea, & ſequitur ibi: Omnia novit Deus, quæ fecit per ipſam, & cætera. Et ibi bene de hoc: Sed tunc obiicitur quod illa cauſa exemplaris, non exprimit res ut ſunt, cum non omnes res factæ, ſint vita. Et ad iſtud reſpondendum, quod ſicut ait Anſelmus: Res prout ſunt in Deo, ſunt ipſa prima eſſentia, & prima eſſendi veritas, in proprio vero genere habet ſuum eſſe naturale ſecundum gradus ſuos, nec poteſt æquari in omnibus rationibus exemplaribus, prout ait Auguſtinus: Cum decedant & ſuccedant tempora, non decedit vel ſuccedit aliquid ſcientiæ Dei: unde & illa ſunt mutabilia, tamen immutabiliter ſciuntur a Deo. Ideo quamvis res ſunt mutabiles, non tamen ſequitur quod rationes exemplares mutabiles, & tamen ſunt perfectiſſimæ rationes exemplares rerum. Quia conſimiliter ponit Chryſoſt. Quod ſi: *Quod factum eſt, in ipſo vita erat*, ergo deſtructiones Sodomitarum & diluvium & gehenna in ipſo vita erat. Similiter & lapis, & ibi tangit errorem hæreticorum circa iſtud. Et eſt ſolvendum ſicut prius, quod ea, quæ habent in ipſo exemplar, vita ſunt in ipſo, in ſuo tamen genere habent ſuum eſſe. Et ſequitur tertia particula, in qua oſtendit ipſum eſſe principium illuſtrativum, & gratificativum per miſericordiam, & gratiam illorum, qui ſunt capabiles prædictæ illuminationis, ibi: *Et vita erat lux hominum*, & ibi duo: Primo præmiſſo, quod verbum eſt illuminativum mentium humanarum capabilium illius illuminationis. Secundo ſubditur defectio eorum qui nolunt eſſe capaces, ibi: *Et lux in tenebris*. Ait ergo: *Et vita erat lux hominum*: Quæritur cum Deus ſit lux ſimpliciter: Deus lux eſt, in quo tenebræ non ſunt ullæ. Quare non ait abſolute: *Vita erat lux*: Et ad hoc reſpondet Auguſtinus, quod ex ipſo homines illuminantur, non pecora, quæ non habent animas rationales, quæ poſſint videre ſapientiam Dei: hæc ergo lux non eſt quorumcumque animalium, ſed hominum: fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Sed ad hoc obiicitur ſecundum Auguſtinum ibidem, quod multa corda non poſſunt videre iſtam lucem. Et reſpondet quod ſi ita eſt, hoc ideo eſt, quia peccata eorum gravantur, & ponit exemplum: In ſole cæcus poſitus, ſol eſt illi præſens, ſed ipſe ſoli eſt abſens. Sic ſapientia cæco præſens eſt, id eſt ſtulto & iniquo, ſed ipſe ſoli eſt abſens. Et de hac luce Chryſoſtomus bene ait. Quemadmodum lux, quantumvis illuminet multitudinem hominum, nihil in propria minoratur claritate, ergo multo magis lux, quæ eſt Deus. Quia enim vita eſt, ipſa adveniente, ſolutum eſt mortis imperium, & quia lux, illa lucente, amplius non ſunt tenebræ. Hæc ille, & ibi bene de hoc. Et ſequitur ſecunda particula, in qua nolentium illuſtrari a luce defectio. Ibi: *Lux in tenebris lucet*, id eſt: præſens eſt

Marginalia: *Ezech. 28* — *Pſ. 72* — *Aug. tract. 1 in Joan. poſt medium t. 9* — Cauſa exemplaris — *Aug. l. 6 de Trin. c. 10 t. 3* — *Anſel. Monologio c. 38* — *Aug. de Trin. ſupra proxime.* — *Chryſ. ho. 4 in Joan. ante medium t. 3.* — B — *1 Joan. 1* — *Aug. tract. 1 in Joan. poſt med. t. 9* — *Eph. 5* — C — Similitudo — *Chryſo. ho. 4 in Joan. ante medium t. 3* — Secunda particula

eſt peccatoribus, quam tamen non comprehenderunt credendo, obſcurati tenebris infidelitatis: Qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem. Unde in Pſalmo: In tenebris ambulant, &c. In tenebris ambulavimus. Sed quæritur quare ait: *Non comprehenderunt*, quia impoſſibile eſt iſtam lucem comprehendi ab aliquo, quia de Deo dicitur: Quod habitat lucem inacceſſibilem, & ſic incomprehenſibilem. Item Auguſt. Quidquid ſcientia comprehenditur ſcientis comprehenſione finitur: Sed Deus eſt infinitus, & ſic incomprehenſibilis. Item cum lux ſpiritualis, ſed magis communicabilis luce corporali, & illa præſens non poteſt non videri ab habentibus oculos corporales, ergo multo minus non poteſt non videri ab habentibus oculos intellectuales. Ad primum reſpondendum eſt, quod comprehenſio dicitur multipliciter. Primo modo per fidei credulitatem, & per dilectionem, vel charitatis adhæſionem: Ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, &c. Item eſt comprehendere per tentionem & apertam viſionem: Sic currite, ſcilicet in via, ut comprehendatis, ut comprehendatis ſcilicet in gloria. Et eſt comprehendere per omnimodam incluſionem, ſicut locatum comprehenditur a loco, vel ſicut ſcientia rei ſcibilis, a ſciente plenarie: & ſic impoſſibile eſt quod ipſa lux, quæ eſt Deus, comprehendatur ab intellectu creato: Deus enim eſt ineffabilis & incomprehenſibilis, ait Damaſcenus. Modo primo dicitur comprehendi iſta lux a credentibus in via. Secundo modo, a beatis in patria. Tertio modo ſumendo large comprehenſionem poteſt dici, comprehendi a ſeipſo, quia ſeipſum cognoſcit, ut eſt cognoſcibilis. Ad aliud quod non eſt ſimile de luce corporali & ſpirituali, quia illa manifeſtat ſe naturaliter, iſta voluntarie. Item illa manifeſtat ſe omnino oculo ſuſceptibili, ſecundum ſuam poſſibilitatem: Lux vero ſpiritualis manifeſtat ſe oculo ſpirituali, mundati ſe a peccatis obcæcantibus, prout ait Auguſtinus: Stultus & iniquus

Joan. 3 — Pſ. 81 — Pſ. 59 — 1 Tim. 6 — Aug. l. 12 de Civ. Dei c. 18 t. 5 — Comprehenſio dicitur multipliciter. — Eph. 3 — 1 Cor. 9 — Dam. l. 1 Orth. fidei c. 1 — Aug. tra. 1

A eſt abſens ſapientiæ. Quid ergo faciet iſte? mundet: unde poſſit videri Deus. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Hæc ille, & ibi bene de hoc, qualiter cor eſt mundandum, ut videatur ſapientia, quæ Deus: Determinato de divino verbo ſecundum ſuam divinitatem, in parte iſta proſequitur evangeliſta de ipſo, ſecundum humanitatem aſſumptam, ſicut continuat Auguſt. dicens: Quæ dicta ſunt, de divinitate Chriſti dicta ſunt, hic vero de humanitate. *Fuit homo miſſus a Deo*, &c. Unde ſuperius determinatum eſt de divino verbo in ſe, & ut eſt omnium principium effectivum, hic vero de eo, ut carnis initium, & ut hominum reparativum. Et hæc pars in duas partes, quia enim fuit verbum abſconditum, & per vocem ſuam manifeſtandum, ſcilicet per beatum Joannem, qui fuit vox verbi, ut dicitur infra eodem. Ideo primo determinatur de beato Joanne, qui erat vox verbi, & lucerna lucens. Secundo determinatur de ipſo verbo incarnato, & de adventu ejus, ibi: *Erat lux vera*. Prima in tres. Primo beati Joannis, qui fuit vox & teſtis verbi deſcriptio, & commendatio quantum ad ſuam perſonam. Secundo ſubditur ſui officii dignitas ſive celſitudo, ibi: *Hic venit in teſtimonium*. Tertio, quia ipſe erat illuſtratus divina illuminatione, ob quam poſſet credi a Judæis eſſe Meſſias vel Chriſtus venturus, differentiæ ipſius ad ipſum Chriſtum ſubjunctio, & dubitationis excluſio, ibi: *Non erat ille lux*. Ait ergo: *Fuit homo miſſus a Deo*, ſcilicet beatus Joannes, ut enim ait Auguſt. quia filius Dei ſic erat homo ut lateret in illo Deus, miſſus eſt magnus homo, per cujus teſtimonium inveniretur plus quam homo, & ponit exemplum. Sicut enim in monte irradiato cognoſcitur quod ſol ſit ortus, ideo Joannes ſicut mons magnus prior radiatus, lumen excepit, ut oculis noſtris nuntiaret. Hæc ille. Sed quæritur cum certum ſit quod Joannes eſſet homo, qualiter ait: *Fuit homo*. Ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: Quod ideo præ-

In Joan. prope finem t. 9 — Continuatio evangeliſtæ. Aug. tra. 2 in Joan. paul. a princ. t. 9 — Beatus Joan. vox verbi & lucerna lucens. — Aug. tract. 1 in Joan. ante medium t. 9 ibidem poſt aliqua. — Chryſo. hom.

B

C

Digitized by Google

3 in Joan. circa medium t. 3 Mal. 3 præconem hominem miſit, ut cognitam audientes vocem, ſcilicet homines facilius qui audiebant advenirent, ſcilicet, credendo. Vel ideo ait: *homo*, ne crederetur eſſe angelus ob teſtimonium prophetæ de ipſo: Mat. 11 Ecce ego mitto angelum meum, quod ait Salvator de ipſo Joanne intelligendum eſſe. Et hic: *Homo fuit miſſus a Deo*, quæritur ad quid hoc apponitur. Quæſtio, de verbis. Et reſpondet Auguſtinus dicens, quo modo potuit dicere verum de Deo, niſi miſſus a Deo? Chryſ. ho. 5 in Joan. prope prin. t. 3 Et de hoc Chryſoſtomus bene: Tu audiens quoniam a Deo miſſus, nihil de reliquo humanum eſſe exiſtima, eorum quæ dicuntur ab illo. Non enim, quæ ejus eſt, dixit, ſed quæ mittentis omnia loquitur, ideo angelus nuncupatus eſt: angeli enim virtus eſt, nihil proprium dicere. Hæc ille. Et ut hoc amplius appareat, ſubditur: *Cui nomen erat Joannes*, non ab homine impoſitum, ſed a Deo ait Gloſſa & ab angelo nunciatur: Nomen Joannis non ab homine impoſitum. Vocabis nomen ejus Joannem, & de his infra. Et ſequitur ſui officii ſpecificatio. *Hic venit in teſtimonium*, & hoc *ut teſtimonium perhiberet de lumine*, id eſt, de filio Dei incarnato. Sed obiicitur quod ſufficienter fuit Joannes ſolus miſſus in teſtimonium, Luc. 1 Col. 1 quia ut dicitur: In ore duorum vel trium ſtabit omne verbum. Ad hoc reſpondendum, quod ut dicitur huic, id eſt, Chriſto: Omnes prophetæ teſtimonium perhibent. Deut. 19 Joannes vero fuit miſſus non ſolum ad prophetandum, ſed ad demonſtrandum infra eodem. Act. 10 Ecce agnus Dei, & ideo ait hic ſignanter: *Hic venit in teſtimonium*, non *ad teſtimonium*, quia alii prophetæ, quaſi a remotis teſtificati ſunt: Joannes vero ex propinquo demonſtravit & annuntiavit, ſcilicet vox annuntiat verbum, & ſignanter ait: *De lumine*, id eſt, Chriſto incarnato: lux enim eſt, ut forma luminoſi, ſive quædam res in ſe abſoluta. Lumen vero dicitur influentia recepta in perſpicuo, unde per appropriationem filius Dei, ſecundum ſuam divinitatem dicitur lux: Inquantum vero incarnatus, lumen. Dicitur tamen conſequenter filius Dei incarnatus,

A & lux & lumen, ut infra: Ego lux veni in mundum. Joan. 12 Obiicit autem Chryſt. de hoc, cum dicatur: Teſtimonium ab homine non accipio, Chriſ. ho. 5 in Joan. ante medium t. 3 qualiter ait hic, quod Joannes *Venit, ut teſtimonium perhiberet de lumine?* Et ad hoc reſpondet ibidem, quod illud, quod ait hic intelligendum eſt, ſcilicet Joannem perhibere teſtimonium Chriſto non indigenti, Joan. 5 ſed quia ex ſalutis multorum cura deſcendit Chriſtus, ideo conceſſit homini teſtimonium perhibere de ſe. Idem quaſi obiicit Chryſoſt. dicens & quærens: Nonne filius Dei ſufficiebat ſeipſum oſtendere & teſtificari? ergo non oportuit, quod alius veniret in teſtimonium. Et ad illud B reſpondet bene, quod quia habitabat lucem inacceſſibilem, ideo carnem induit, & uni conſervorum conceſſit teſtimonium, quia omnia negotiabatur ad hominum ſalutem, & ad facilem ſuſceptibilitatem, & ad audientium utilitatem, non ad ſuam dignitatem: hæc ille. Ex his patet, quod eſt perhibere teſtimonium de aliquo, vel propter indigentiam & dubitabilitatem a parte illius, cui perhibetur teſtimonium, & ſic non indiguit filius Dei teſtimonio humano; vel eſt perhibere teſtimonium ob indigentiam & ignorantiam, a parte eorum, coram quibus perhibetur teſtimonium, & ſic Joannes perhibet teſtimonium de filio Dei. Unde Auguſt. C Quia non videbat lux mentium, opus erat ut homo diceret de luce teſtimonium, Aug. tract. 3 in Joan. ante medium. t. 9 non tenebroſus, ſed illuminatus, qualis fuit ſcilicet beatus Joannes. Sed quæritur de hoc quod ait: *Ut omnes crederent per illum*, cum ergo omnes non crediderint, fruſtratus fuit fine, vel fructu officii ſibi commiſſi: Ad hoc reſpondendum, quod eſt duplex finis, ſcilicet operantis, & operis. Sicut in medico finis operantis eſt, Finis duplex. intendere ſanare, finis vero operis, inducere ſanitatem. Quantum ad primum, operans non fruſtratur fine officii, dum nihil omittat de contingentibus, licet non proveniat finis operis ob impedimentum, vel defectum a parte alterius. Aliter diſtinguunt alii, quod eſt finis duplex, in

in ſe, & in alio. Primo non privatur operans, dum faciat quod in ſe eſt, licet altero fruſtretur propter aliquas cauſas contingentes. Et ſequitur particula tertia, in qua differentiæ ipſius ad Chriſtum ſubjunctio. *Non erat ille lux*, &c. Sed quæritur, qualiter hoc quia inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne. Sed de diſcipulis dicitur: Vos eſtis lux mundi: ergo multo magis Joannes lux. Ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum. Joannes erat illuminatus & ſicut mons magnus, non tamen lux illuminans. Non negat ergo hic Joannem eſſe lucem, ſcilicet participatione, ſed negat eum eſſe primam lucem, illuminantem omnem hominem. Quaſi idem Chryſoſt. oſtendens enim inopinabilem eminentiam ejus, cui perhibet teſtimonium, ad ipſum, qui teſtatur, ait: *non erat ille lux*: Ideo Ioannes dicitur lucerna: Ille erat lucerna ardens & lucens. *Erat lux vera*, &c. Præhabita deſcriptione beati Joannis, qui fuit vox verbi, & præcurſor filii Dei, hic determinatur de dignativo adventu ipſius filii Dei, & ipſius diſpenſativa incarnatione, & operibus, & documentis ipſius incarnati, & hæc in tres partes. In prima de ipſo adventu, & incarnatione. Secundo, de Joannis teſtificatione, & diſcipulorum vocatione. Ibi: Joannes teſtimonium. Tertio de operum filii Dei incarnati varietate, & documentorum diſpenſatione. Die tertia nuptiæ factæ ſunt. In prima quatuor. Primo, majeſtatis filii Dei ſub nomine lucis, & ejus adventus in mundum præmiſſio. Secundo, diſcredentium ſibi advenienti excæcatio, ibi: *Mundus eum non cognovit*. Tertio utilitatis credentium ſubjunctio. *Quotquot autem receperunt eum*. Quarto, dignativæ incarnationis ſpecificatio, ibi: *Et verbum caro factum eſt*. Ait ergo: *Erat lux vera*. Sed quæritur qualiter ait hoc, quia omnis lux eſt lux vera in ſuo genere, eo quod immixta tenebris: Quæ ſocietas luci ad tenebras? quaſi diceret, nulla, ergo ſuperflue ait: *lux vera*. Ad quod reſpondendum, quod ſecundum Auguſtinum: Lux vera dicitur hic, lux mentium, quæ eſt ſupra mentes, & excedit omnes mentes; & hoc eſt lux vera, ſcilicet eſſentialitate. Mentes vero illuminatæ dicuntur lux, hujus lucis illuminatione: ipſa enim eſt lux hominum, ut habitum eſt ſupra. Unde ſequitur: *Illuminat omnem hominem*, ſcilicet viventes ut homines, non diſtant a pecore niſi intellectu, noli aliquando gloriari. Et huic concordat Gloſſa, quæ ait. *Omnis homo*, dicitur illa natura in homine, quæ eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei: alia ſunt extra hominem, & ibi bene de hoc. Ut enim ait Propheta: Signatum eſt ſupra nos lumen vultus tui Domine. Et Job: Qui docet nos ſuper jumenta terræ. Ibi Gregorius, ut dicetur infra. Sed obiicitur de hoc quod ait: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Sicut obiicit Chryſoſt. Si illuminat omnem hominem, qualiter tot ſcilicet homines ſine lumine permanſerunt? Item Auguſt. Si illuminavit omnem hominem, cum activa inferat ſuam paſſivam, ergo omnis homo eſt illuminatus. Item ſi ſic, nulli homines ſunt tenebræ. Ad illud reſpondet Chryſoſtomus ibi ſupra, quod quantum pertinet ad ipſum filium Dei, illuminat omnes. Sed quidam claudentes oculos noluerunt ſuſcipere lucis radios, non ergo a natura lucis obtenebratio, ſed a malitia eorum. Et ponit exemplum de nolentibus intrare navem nullo prohibente, quia malitia ſua pereunt. Hæc ille: Ad hoc idem reſpondet Auguſt. quod iſtud eſt intelligendum: *Illuminat omnem hominem*, &c. Non quia ullus eſt, qui non illuminetur, ſed quia nullus illuminatus, niſi qui ab ipſo illuminatur, & ibi bene de hoc. Aliter reſpondet Auguſtin. de prædeſtinatione ſanctorum, ponens exemplum, quod ſicut dicitur, magiſter docet omnes pueros villæ, non quia omnes doceantur, ſed quia nullus niſi ab illo docetur: Conſimiliter eſt intelligendum ex parte iſta, & bene eſt concedendum, quod activa infert ſuam paſſivam, quia quos illuminat lux divina effectualiter, perfectibiliter

Margin notes (left): Particula tertia. Quæſtio, An Joannes lux. — Matt. 11. Mat. 5. — Aug. tra. 3 in Ioan. ante medium t. 9. — Chryſ. ho. 5 in Ioan. poſt medium. t. 3. — Joannes dicitur lucerna. — Ioan. 5. Continuatio Evang. — Primæ partis diviſio in quatuor. — Quæſtio de luce vera. — 2 Cor. 6. Reſponſio. Aug. hom. 4.

Margin notes (right): Pſ. 4. — Job 35. Greg. Moral. l. 26 c. 13. — Chryſ. ho. 7 in Joan. prope prin. t. 5. — Aug. tr. 2 in Joan. circa med. t. 9. — Chriſ. ho. 7 in Joan. prope prin. t. 3. — Aug. Ex. ad Laurent. c. 103 t. 3. — Auguſt. de prædeſt. ſanct. l. 1. c. 8 circa med. t. 7.

Digitized by Google

ter illuminati ſunt. Et quoniam ad illuminandum præfata lux venit in mundum. Sequitur: *In mundo erat*, ſcilicet non ut pars, ſed ut factor regens quas fecit creaturas. Et hic præſentia divinitatis ait Gloſſa. Ideo ſubditur: *Et mundus per ipſum factus eſt*, vel, *In mundo erat*, ſecundum humanitatem aſſumptam. Infra eodem: *Habitavit in nobis*, &c. Opponit Chryſoſtomus: Si verbum erat apud Deum, qualiter in mundo? Et reſpondet quod magnitudinis ejus non eſt finis; Cœlum & terram, inquit, ego impleo. Qualiter autem verbum Dei ubique totum eſt, & dicitur venire, cum manifeſtatur, & abſcedere, cum occultatur, Aug. bene ponens exemplum. Quod ſi verbum hominis tranſiens ſimul & totum eſt in auribus multorum, multo magis verbum Dei, permanens ubique eſt totum, & ibi bene & multum de hoc. Et licet ſic fuerit in mundo, tamen *Mundus eum non cognovit*. In quo notatur ſecundum, diſcredentium excæcatio, & ejuſdem Dei repetitio. Sed qualiter ait hoc, opponit Chryſoſt. quia multi in mundo eum cognoverunt. Et reſpondet, quod non dixit, quod nullus eum cognovit, ſed quoniam mundus, id eſt mundo affixi, & qui ea, quæ mundi ſunt, ſapiunt, non cognovit, unde mundum vocat multitudinem conceptam, vulgarem, turbidam, & inſipientem populum, hæc ille. Item opponit Auguſtin. qualiter ait: *Mundus non cognovit*, quia teſtimonium dedit ei mare, ſuper quod ambulavit, & venti, qui ad imperium ejus quieverunt, & terra, quæ contremuit illo crucifixo. Item: Multi in eum crediderunt. Et ad iſtud reſpondet, quod mundus dicitur hic mundi dilectores, corde mundum habitantes: unde ut patet ex Auguſtino, dicitur mundus tripliciter, vel fabrica viſibilis, vel dilectores mundi, vel habitatores, ſive mundum inhabitantes: Ut ſalvetur mundus per ipſum. Et ſequitur quaſi repetitio dictorum ad exaggerationem malitiæ, & excæcationis mundi, *In propria venit*, id eſt, in mundum, quia *omnia per*

Chryſ. ho. 3 in Joan. ante medium. t. 3 — Pſ. 146 — Jere. 23 — Ag. ep. 3 ad Voluſianum ante med. t. 2 — Chryſ. ho. 7 in Joan. poſt medium. t. 9 — Aug. tract. 14 in Ioan. poſt medium t. 9 — Mat. 14 — Mat. 27 — Ioan. 8 — Aug. tract. 2 in Joan. poſt medium t. 9 — Mundus dicitur tripliciter. — Id. tract. 2 in Canon.

A *ipſum facta ſunt*: ait Auguſt. Vel: *In propria venit*. Per carnem, ait Gloſſa; Sua enim incarnatio dicitur ſuus adventus. Vel: *In propria*, id eſt, in gentem Iudæorum. Unde Chryſoſt. *Propria*, Judæos dicit, ut populum peculiarem: Te elegit Dominus Deus, ut ſis illi populus peculiaris. Et: Non ſum miſſus niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael. Et per hoc patet ſolutio quæſtionis, licet eſſent omnes ſui creatione: Judæi tamen erant ſui prælectione. Et ex hoc eorum accuſatio, ait Chryſoſt. quia ſui enim erant Judæi prælectione, & prophetæ prædixerant eum venturum, & ad ipſos venerat, & miracula viderunt, non tamen B eum receperunt, nec in eo crediderunt, immo extra vineam ejecerunt. Item opponit Chryſoſtomus. Unde venit qui omnia implet, & ubique adeſt? Item: Quem locum evacuat ſui præſentia? quaſi dicat nullum. Et reſpondet quod ſeipſum manifeſtavit noſtram dignans induere, carnem, hanc manifeſtationem & deſcenſionem præſentiam vocat, & adventum ſcilicet: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, & ibi bene de hoc dicitur. Et ſequitur tertia particula, in qua ſpecificatio utilitatis credentium. Ibi: *Quotquot autem receperunt eum*, ſcilicet per fidem, ait Gloſſa. *Dedit eis poteſtatem*, non tantum reformari, C ſed *Filios Dei fieri*, per adoptionem, quod ipſe erat per naturam, hæc Auguſtinus, & in Gloſſa. Quærit Chryſoſtomus de modo loquendi qualiter ait: *Quotquot*, indeterminate, & reſpondet quod ideo ait ad denotandum, quod ſive ſervi, ſive liberi, ſive barbari eodem honore ſunt digni. Et in hoc patet munifica bonitas Dei, & virtuoſitas fidei. Unde Chryſoſtomus Fides & gratia Spiritus ſancti ea, quæ ex mundanis auferens inæquabilitatem in unam omnes plaſmavit figuram, & ad unum omnes regalem inſignivit characterem, quid par huic clementiæ? Et ponit exemplum de rege terreno, qui judicaretur munificus, ſi ſervos adoptaret in filios, cum unigenito. Item ponit aliud exemplum, quod ſicut

Io. poſt medium eod. t. — Ioan. 3 — Aug. t. tract. 2 in Ioan. poſt medium. t. 9 — Aggei. 2 — Chryſ. ho. 8 in Ioan. ante med. t. 3 — Deu. 26 — Mat. 15 — Mat. 21 — Chryſ. ho. 9 in Joan. ante med. t. 3 — Ioan. 3 — Tertia particula. — Aug tract. 2 in Joan. poſt medium. t. 9 — Chryſ. ho. 9 in Ioan. ante med. t. 3 — Virtuoſitas fidei. — Chryſ. ib. paul. poſt. — Exemplum de rege terreno. — Exemplum ignis.

Digitized by Google

ſicut ignis ſeparat metalla a terra, & immutat, ſic facit gratia Spiritus ſancti de terreſtribus cæleſtes: ibi & bene de hoc. Item quærit quare ait: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, & non ait: *Fecit eos filios Dei*, ad quod reſpondet, quod in hoc oſtendit, quoniam volentibus venit hæc gratia, & niſi elegerint, non ſubvenit ſcilicet hæc gratia, ut ergo notet libertatem arbitrii, ideo ſic ait. Item quæritur, ait: *Dedit poteſtatem*, ſcilicet dictam: *His qui credunt*. Videtur quod omnibus ſit data. Ait

Aug. de vera innocentia poſt med.

enim Auguſtinus, poſſe habere fidem ſicut poſſe habere charitatem, eſt naturæ hominum, ſicut habere charitatem eſt gratiæ fidelium: ergo iſta poteſtas eſt a natura hominum, non ex dono fidei. Et ad iſtud reſpondendum, quod differt dicere poſſibilitatem, potentiam, poteſtatem. Poſſibilitas enim dicitur ipſa ſuſceptibilitas materialis, & remota. Potentia dicitur amplius diſpoſita, poſſibilis tamen adhuc ad oppoſita. Poteſtas dicitur quaſi potentia ſtans, ſcilicet quia diſpoſita, & propinqua ad actum. Poſſe ergo credere, ut dicitur, a poſſibilitate. Prima eſt naturæ hominum: poſſe vero credere, ut dicitur a potentia. Secundo modo dicta eſt hominum habentium ſcientiam legis & ſcripturæ. Poteſtatem vero habere tertio modo dictum eſt credentium. Unde ſequitur hic, quod illam dedit, *his qui credunt in nomine ejus*. Ideo ſignanter ait hic *poteſtatem*. Sed tunc quæritur, quare potius ait, quod dedit poteſtatem credentibus magis quam amantibus. Ad quod reſpondendum, quia quod fides eſt prima virtutum,

Aug. de 83 quæſtionib. quæſt. 64

ut ait Auguſtinus, ideo convenienter ait: Quod dedit illam poteſtatem *his, qui credunt*, & cætera. Et de munificentia Dei in collatione

Aug. tract. 2 in Joan. poſt med. tom. 9

hujus poteſtatis, Auguſtinus bene: Magna benevolentia, magna miſericordia, nunc natus eſt, & noluit manere unus. Et ſequitur: Hunc miſit in mundum ut non eſſet unus, ſed haberet fratres adoptatos, nec timuit habere cohæredes, quia hæreditas non fit anguſta, ſi multi poſſederint. Hæc ille. E contrario

A eſt de hominibus, qui nolunt habere fratres & cohæredes, ut ibi proſequitur bene. Et quoniam præmiſit de poteſtate, qua fiunt homines filii Dei ſubdit quo ordine, & quo modo fiat, quia non ex complexu conjugii, ſicut continuat Auguſtinus,

Aug. ibid.

& etiam Gloſſa. Ideo ſequitur: *Qui non ex ſanguinibus*, ſcilicet commixtis ſeminibus: Coagulatus ſum in ſanguine,

Sap. 7

nec ex voluntate carnis, id eſt, fœminæ, ſecundum Auguſtinum, quæ infirma eſt, & emollit ad libidinem: *Neque ex voluntate viri*, id eſt, viri concupiſcentia: quaſi dicat. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, & ſic naſci ex Deo, non ſicut naſcuntur homines ex ſanguinibus modo dicto: B Quod natum eſt ex carne, caro eſt, quod natum ex ſpiritu, ſpiritus eſt.

Joan. 3

Rom. 9

Et ibi bene de hoc ſic dicitur: Non qui filii carnis, hi filii Dei. Sed videtur loqui incongrue, quando *Ex ſanguinibus*, in plurali, cum non dicatur ſecundum Grammaticos in plurali. Ad quod reſpondet Auguſtinus, quod quia Græce poſitum eſt pluraliter, maluit ille, qui interpretabatur, ſic ponere,

Aug. tract. 2 in Joan. poſt med. t. 9

&: quaſi minus Latine loqui ſecundum Grammaticos, & tamen explicare veritatem. Si enim diceret in ſingulari numero, non ſic explicaret. Ex ſanguinibus enim maris & fœminæ naſcuntur homines, id eſt, ſeminibus commixtis, ut dictum eſt, C & ſubdit: Non timemus ferulas

Ibid. poſt pauca.

Grammaticorum, dum tamen ad veritatem ſolidam, & certiorem perveniamus. Sed quæritur quare fecit mentionem de carnali generatione. Ad quod reſpondet Chryſoſtomus.

hom. 9 in Joan. poſt med. t. 3

Quod ideo rememoratus eſt illius, ut humilitatem, id eſt, utilitatem primi partus, ſcilicet carnalis, & mirabilitatem, & altitudinem ſecundi, qui eſt per gratiam, cognoſcentes, magnam ſuſcipiamus de Deo intelligentiam. Hæc ille. Et ſequitur quarta particula, in qua dignativæ incarnationis filii Dei manifeſtatio eſt: *Et verbum caro factum eſt.*

Quarta particula.

& continuat Auguſtinus ſic: Ne miraremur, & exhorreremus tantam gratiam, quia homines ex Deo nati, quaſi ſecurum te faciens ait: *Et ver-*

Aug. tract. 2 in Joan. poſt med. t. 9

ver-

verbum caro factum eſt, quaſi dicat: Quid miraris, quia homines ex Deo naſcuntur? attende ipſum Deum natum ex hominibus. Eodem modo continuat Chryſoſtomus. Ineffabilis honoris ponit cauſam, quod eſt verbum fieri carnem & dominatorem formam ſuſcipere ſervi: Non rapinam arbitratus eſt ſe eſſe æqualem Deo, formam ſervi accipiens, &c. Sed quæritur de intellectu hujus, cum dicitur: *Verbum caro factum eſt*, aut eſt ſenſus: factum eſt caro, id eſt, mutatum in carnem, aut quod verbum ſit ipſa caro, aut quod caro mutetur in verbum, & uterque ſenſus eſt falſus. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus bene. Quod ait. *Verbum caro factum eſt*, non tranſmutationem ſubſtantiæ, nec tranſmutatam ſubſtantiam in carnem, ſed carnis aſſumptionem repræſentare volens, ait: *Verbum caro factum eſt*. Et hoc ut obſtrueret ora hæreticorum, qui dicebant, quoniam phantaſia quædam & fictio fuerunt omnia: quæ erant diſpenſationis, id eſt, incarnationis. Et ibi bene de hoc. Idem Auguſtinus: Neque ſic factus eſt homo, ut perderet quod erat Deus. Idem: Factus eſt, quod non erat, non amittens quod erat: acceſſit homo Deo, ut eſſet homo, qui erat Deus, & ibi bene de hoc. Sed quæritur cum filius Dei aſſumpſit totam humanitatem, ſcilicet animam & carnem, quare ait: *Verbum caro factum eſt*. Et ad iſtud reſpondendum, quod licet aſſumpſerit totam humanitatem, tamen ait: *Verbum caro factum eſt*, ſecundum Auguſtinum, collyrium fecit, unde oculi noſtri tergerentur. Et ſequitur: Terra ſauciatus eras, & terra nunc mittitur, ut ſaneris: caro te excæcaverat, caro te ſanat: *Verbum caro factum eſt*, & inde medicus fecit collyrium, ut vitia carnis extingueret, ob ergo medicamenti correſpondentem congruitatem. Ideo ſic ait, vel ad eliminationem hæreſis Manichæorum negantium eum aſſumpſiſſe veram carnem, vel ad eluſionem hæreſis Valentinianorum ponentium ipſum ſecum detuliſſe corpus cæleſte, nec aſſumpſiſſe veram carnem ex Virgine: de hoc Chryſoſtomus, quod ideo dictum eſt: *Ver-*

ho. 10 in Joan. ante med. t. 3 — *Phil. 2* — Quæſtio de intellectu. — *Ibid. poſt pauca.* — *Aug. tr. 8 in Joan ante med. t. 9* — *Ibid. tra. 21 ante medium.* — *Aug. tra. 2 vel fin.* — *Ibid. poſt pauca.* — Hæreſes Manichæorum & Valentinianorum. — *ho. 10 in Joan. circa med. t. 3*

bum caro factum eſt, ut non phantaſiam exiſtimes. Vel ideo ait: *Verbum caro factum eſt*, ad oſtenſionem humilitatis ſummæ in ſua incarnatione. Verbo enim nihil ſublimius, nihil potentius, nihil æque durabile, quia æternum. Caro autem infima, impotens, mortalis, & ſic de aliis. Ad oſtendendum ergo exceſſivam humilitatem filii Dei in ſua incarnatione ait: *Verbum caro factum eſt*, Ideo in Pſalmo in perſona ſui: Ego vermis & non homo, ſupra quod Auguſtinus: Verbum in principio factum eſt vermis & lac, ut ſugeret, qui manducare non poſſet. Quæritur, quare magis ait: *Verbum caro factum eſt*, quam vita vel lux, ex quo de utriſque præmiſit. Reſpondendum, ut oſtenderetur, quod ſicut verbo creata ſunt omnia, ita & verbo facta eſt recreatio ſalvandorum & regeneratio, & non ſolum ſic: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis*, poſtquam natus eſt: in quo notatur & ſua humilitas, & ſua bonitas, cum enim hominibus converſatus eſt. Vel *Habitavit in nobis*, factus homo inter nos. Unde Chryſoſtomus: ſemper hoc habitat tabernaculum. Carnem enim noſtram circuminduit, non ut rurſus eam relicturus, ſed ut ſemper eam habiturus. Unde: ponam tabernaculum meum in medio veſtri. Et: Habitabo in medio filiorum Iſrael. Et ſequitur de evidentia majeſtatis filii Dei incarnati. Ibi: *Et vidimus gloriam ejus*, & continuat Auguſtinus ſic: quoniam ſic venit ut de carne tua vitia carnis extingueret, & de morte mortem occideret. Tamen: *Vidimus gloriam ejus*. Et quaſi conſimiliter continuat Chryſoſtomus dicens, quod per conſocium corpus ejus, id eſt, conſimile corpus viſus eſt nobis: *Et habitavit in nobis*, ut & loqui & converſari poſſemus cum eo. Et ex hoc: *Vidimus gloriam ejus*, quæ aliter non poſſet videri, eo quod habitat lucem inacceſſibilem. Si enim filii Iſrael non potuerunt intendere in faciem Moyſi propter gloriam vultus ejus, multo minus poſſent homines vidiſſe gloriam filii Dei, niſi fuiſſet obumbrata nube carnis: Unde: Solem nube tegam, quod exponit Auguſtinus de filio Dei in-

Exceſſiva humilitas filii Dei. — *Pſ. 21* — *Aug. tract. 1 in Joan. poſt med. t. 9* — Quæſtio cur magis verbum caro factum, quam lux, &c. — *Bar. 8* — *ho. 10 in Joan. poſt med. t. 3* — *Lev. 26* — *Exod. 29* — *Aug. tract. 2 in Joan. prope finem t. 9* — *1 Tim. 6* — *Exo. 34* — *Exe. 32* — *Aug. hom. 33 in Joan.*

incarnato. Fuit enim viſa gloria ſua operibus miraculoſis: & documentis gratioſis, ut ſæpe patet de Evangeliis: Manifeſtavit gloriam ſuam. Et: Hæc infirmitas non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, & cætera. Item fuit viſa gloria ejus in ſplendore transfigurationis. De qua gloria: Accipiens a Deo Patre honorem & gloriam. Item fuit viſa gloria ſua in trophæo reſurrectionis, & in poteſtate aſcenſionis: Non oportebat Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam? & quoniam ſua gloria fuit excellentior, quam Prophetarum, quorum gloria apparuit hominibus, ut Moyſi & Eliæ, ut ait Chryſoſtomus: Ideo ait: *Gloriam quaſi unigeniti*. Sed tunc obiicitur, quod male ait: *quaſi*, quia videtur dicere ſimilitudinem non veritatem. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: *quaſi*, inquit hic non eſt ſimilitudinis, neque comparationis, ſed certificationis & indubitabilis determinationis; ac ſi diceret: *Vidimus gloriam ejus*, qualem decebat & conveniens eſt habere unigenitum, & naturalem filium Dei Regis omnium. Hæc ille. Simile ait Gregorius, poſt principium, ubi hoc exponit: *Quaſi*, inquit hic non pro ſimilitudine, ſed pro veritate ponitur, & bene: *Vidimus gloriam unigeniti*, quia vidimus ipſum unigenitum: *Plenum gratiæ*, ad ſanctificandum: *Plenum veritatis* ad illuminandum: *Plenum gratiæ*, quia vita: *Plenum veritatis*, quia lux hominum: *Plenum gratiæ*, ad auferendam omnem culpam: *Plenum veritatis*, ad tollendam ignorantiam: Infra eodem. De plenitudine ejus accepimus omnes. Et eodem: Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum, & ibi de hoc. Quod ergo ait: *Vidimus gloriam unigeniti*, intelligendum quantum ad divinitatem: quod vero ſubditur: *Plenum gratiæ*, quantum ad humanitatem: unde dicitur: In me omnis gratia vitæ & veritatis, quia plenus gratia, tulit peccata: quia plenus veritatis, ſolvit legis promiſſa: *Joannes teſtimonium perhibuit*. Habita deſcriptione incarnationis dignativæ filii Dei, in parte iſta multiplicis teſtimonii ipſius Joannis ſubjunctio, & diſcipulorum vocatio, & ſecundum

Joan. 2 *Joan. 11* *Mat. 17* *2 Pet. 1* *Luc. 24.* *Chryſ. ho. 11 in Joan. ante med. t. 3* *Ib. paulo poſt.* *Greg. Moral. l. 18 c. 6* *Eccl. 24*

A hoc; hæc pars in duas partes. Primo teſtimonii multiplicis perhibitio. Secundo hujus occaſione diſcipulorum vocatio, ibi conversus autem Jeſus, &c. Prima in tres. Primo teſtimonii Joannis in generali præmiſſio. Secundo teſtimonii ipſius Evangeliſtæ adjunctio, ibi: *De plenitudine ejus*. Tertio teſtimonii Joannis in ſpeciali ſubjunctio, ibi: *Et hoc eſt teſtimonium Joannis*, & hoc eſt, quod ait: *Joannes teſtimonium perhibet*, &c. de ipſo ſcilicet Chriſto, & non ſolum occulte, vel in obſcuro, immo clamat, ſcilicet aperte & publice, ipſe enim erat vox verbi: *Ego vox clamantis*, & idem ait Iſaias, & ſic implebat illud: Clama ne ceſſes. Et in hoc notatur Joan- B nis affectuoſitas, & conſtantiæ ſtabilitas: clamat inquam dicens: *hic erat*, & in hoc teſtimonii certitudo & veritas: demonſtrat enim Chriſtum eſſe præſentem ſecundum Gloſſam, *qui poſt me venturus eſt*, ſcilicet ad prædicandum, operandum, & mundum ſalvandum, *ante me factus eſt*, id eſt, mihi præpoſitus & præfatus, & hoc, quia *prior me erat*, ſcilicet æternitate ait Gloſſa, ſic enim prior omnibus: Antequam Abraham fieret, ego ſum. Sed quæritur cum non ſit magna laus filii Dei quod eſſet prior puro homine, & ei prælatus, videtur hoc non eſſe magnum teſtimonium. Item quaſi conſimiliter opponit Auguſtinus: Cum eſſet ante luciferum ge- C nitus non fuit ei magnum eſſe ante Joannem. Item videtur Joannes ſe extollere in hoc quod perhibet teſtimonia filio Dei. Ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, dicens, quod Judæi multam & admirabilem opinionem hujus viri, id eſt, Joannis habebant. Ideo non erat parum apud Judæos, apud quos ille erat mirabilis & inſignis, filium Dei eſſe majorem Joanne, & ei præpoſitum. Hæc ille. Sed quare non perhibuit teſtimonium de miraculoſis operibus filii Dei venturi? Et ad hoc reſpondet, quod non confeſtim Judæos ad alta duxit, ſed paulatim a terra evolare voluit, & ponit exemplum. Matres aves non confeſtim prima die volare docent pullos. Ideo ait: *Qui poſt me venturus eſt*, quaſi dicat, non quia prius

Joan. 1 *Iſa. 40* *Iſa. 58* Joannis affectuoſitas *Joan. 8* *Aug. tract. 3 in Joan. ante med. tom. 9* Exemplum avium.

priûs prædicavi, exiſtimetis me majorem, multo minor ſum, ut nec in ordine ſervi ſum dignus annumerari. Hæc ille. Cujus non ſum dignus corrigiam calceamenti ſolvere: & patet hic artificioſitas beati Joannis in docendo: quia non plus alta præpoſuit, & ejus humilitas ſe abiiciendo, & fidelitas filium Dei magnificando. Et ſequitur teſtimonium Evangeliſtæ ſecundum Gloſſam: *De plenitudine ejus*, &c. unde in Gloſſa expoſito teſtimonio Præcurſoris, redit Evangeliſta ad teſtimonium ſuæ aſſertionis. Unde Chryſoſtomus: ſolvens quæſtionem, unde Chriſtus prior Joanne, & clarior, ſubdit aliam cauſam: *De plenitudine*, & cætera: & eſt verbum non Præcurſoris, ſed diſcipuli ſcilicet Joannis. Ait ibidem: Ita enim dictum eſt ſupra: *Plenum gratiæ & veritatis*. Et nos, qui fuimus cum eo omni tempore, & menſa communicavimus, teſtamur, quia de plenitudine ejus accepimus, ait Evangeliſta in perſona diſcipulorum, ut ait Chryſoſtomus. In ipſo omnis plenitudo divinitatis corporaliter inhabitat, & de ipſa plenitudine bene Chryſoſtomus, ubi ait, quod erat non participabile bonum, id eſt, per participationem, ſed fons & radix eſt omnium ſanctorum, non in ſe ipſo continens bonorum divitias, ſed ad alios ſupereffundens, manens plenus in nullo minoratus ex participatione. Et ponit exempla de fonte, & de igne, de quo igne ſi infinitæ lucernæ accendantur in eadem plenitudine manet, & ibi bene de hoc: *Accepimus*, inquam gratiam pro gratia, quod exponens Chryſoſtomus ait, id eſt, pro veteri teſtamento novum, quia erat fides, & fides gloria, & gloria adoptio, & adoptio ſanctificatio, & ſanctificatio baptiſmus, & baptiſmus ſacrificium, & ſacrificium circumciſio, & circumciſio gratia, & gratia. Sed illa erant ut typi, hæc vero ut veritas. Et ibi bene de hoc. Illa enim erant puerorum doctrina, hæc autem virorum: illa ſervorum, iſta liberorum. Hæc ille. Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timorem, ſed ſpiritum libertatis filiorum Dei. Et de his in Gloſſa: & ſubditur ad majorem explanationem: *Lex per Moyſen*, ſicut per ſervum, gratia vero ad ſanctificandum, *& veritas*, ad illuminandum *per Jeſum Chriſtum*, qui implevit legem. Et ideo dicitur. Miſit Deus filium ſuum, &c. Et ſequitur ut eos, qui ſub lege erant, redimeret. Sed quæritur ad quid iſtud hic ſupperaddit, ex quo præmiſſum eſt ipſum filium Dei eſſe plenum gratiæ & veritatis? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quia dixerat Joannes prior me erat, non ſolum ad Joannem facit comparationem, ſed ad eum, qui erat Joanne ſanctior apud Judæos, ſcilicet Moyſen, & de hoc Auguſtinus hic multa; inquirens, quis dedit legem. Quis dedit legem? Et reſpondet ille, dedit legem, qui dedit gratiam, ſed legem per ſervum miſit, cum gratia vero ipſe deſcendit. Sed tunc quæritur quare prius legem dedit, quam gratiam, cum eſſet ſignum majoris bonitatis, dare majus donum. Et ad hoc reſpondet Auguſtinus, quod lex jubet, ſed homines conantes implere legem viribus ſuis, temeraria ſua præſumptione ceciderunt, & facti ſunt ſub lege, & non poterant implere viribus ſuis, & tunc imploraverunt auxilium liberatoris, quia reatus legis fecerat ægritudinem ſuperbis: ægritudo vero ſuperborum facta eſt confeſſio humilium, & ſic dum confiterentur ægroti, venit medicus & ſanavit ſcilicet Jeſus Chriſtus, & accepimus gratiam pro gratia, id eſt, expoſitum, & ibi bene de hoc, & multum de lege, & gratia & veritate. Sed quæritur de hoc, quod ait: *De plenitudine ejus accepimus omnes*, qualiter hoc? quia omnis gratia a Deo ipſo immediate: Gratiam & gloriam dabit Dominus, ait propheta. Item omnia ſunt tradita filio a patre: Omnia tradita ſunt mihi a patre meo: ſi ergo gratia in Chriſto a patre, tunc gratia transfunditur a ſubjecto in ſubjectum, quod videtur in nobis eſſe inconveniens, quia gratia in nobis eſt accidens. Iterum quæritur ſecundum quam naturam dicitur, quod *de ejus plenitudine accepi-*

Marginalia: Mat. 3 — Artificioſitas beati Joannis in docendo — ho. 13 in Joan. ſer. in prin. t. 3 — ib. poſt multa. Col. 2 — ubi ſupra pro. e prin. — Exempla de fonte & de igne. — ubi ſupra — Rom. 8 — Matt. 5 — Gal 4 — ho. 13 in Joan. poſt med. t. 3 — Aug. hic hom. 3 — Quare prius legem dedit, quam gratiam. — Matt. 11

cepimus omnes, & ipſum *eſſe plenum gratiæ*, non ſecundum Dei naturam: quia non ſic dicitur proprie eſſe gratia, ſed natura eſt in eo, quidquid habet: non ſecundum humanam, quia ſic non effundit gratiam, quæ eſt a ſolo Deo. Ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum. Ubi ait Auguſtinus exponens illud Pſalmi. Accepiſti dona in hominibus. Utrumque, inquit, verum eſt, & quia dedit hominibus, & quia accepit in hominibus: dedit hominibus tamquam caput membris, accepit in hominibus id ipſe utique in membris ſuis. Ipſe ergo Chriſtus & dedit de cælo, & accepit in terra. Hæc ille. Unde dicunt Magiſtri & bene quod Chriſtus fuit plenus gratia triplici, ſcilicet gratia perſonæ ſingularis, gratia capitis, & gratia unionis, qua non potuit major excogitari. Et quia fuit caput Eccleſiæ, in ejus membra de plenitudine ejus infundit, in quantum Deus effective: in quantum caput Eccleſiæ, meritorie: & per hoc ad aliud, quod quædam dicuntur de Chriſto ſecundum divinam naturam, quædam ſecundum humanam, quædam vero ſecundum ipſam humanam naturam unitam divinæ: ſicut dicitur hic, quod: *De plenitudine ejus, accepimus omnes*, ſicut membra a capite. Quæritur de hoc, quod ait: *gratiam pro gratia*, ſicut quærit Auguſtinus in Homilia: Quid eſt *gratiam pro gratia*? & quaſi opponit, ſi enim fides eſt gratia & vita æterna, quaſi merces fidei, videtur Deus vitam æternam tamquam debitam reddere, ſicut ait Apoſtolus: De reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Deus juſtus judex. Sed ſi merces eſt reddita, non eſt gratia donata: ergo debuiſſet dicere debitum accepimus pro gratia. Ad hoc reſpondet, quod quia fides eſt gratia, & gratis data, quod donum indigni accepimus, & ideo gratia vocatur. Ideo & vita æterna dicitur gratia, quia non de tuo promeruiſti, ut tibi aliquid deberetur, & ſequitur: Coronat Deus in nobis dona miſericordiæ ſuæ, ſi in ea gratia, quam accepimus, perſeveranter ambulemus. Hæc ille. Ex his patet, quod reſpiciendo & conſiderando primam gratiam eſſe gratis datam, gloria poteſt dici gratia: conſiderando tamen cooperationem liberi arbitrii cum gratia data, poteſt dici merces reddita. Idem Auguſtinus bene de libero arbitrio & gratia, de lege jubente data per Moyſen non liberante vel ſanante, & de veritate per Chriſtum ſolvente & gratia ſanante & liberante Auguſtinus bene, quod figuratum in baculo Eliſæi non reſuſcitante puerum, & in Eliſæo ſuperveniente ex cujus præſentia fuit puer reſuſcitatus. Et quia dictum eſt, quod *per Chriſtum gratia & veritas*, ſubditur quæ ſit ſumma iſtius gratiæ, ſcilicet cognitio filii Dei incarnati, ſicut continuat Gloſſa: *Deum nemo vidit umquam*, ſicut continuat Chryſoſtomus, ſimiliter ait: ergo ita dictum eſt *gratia & veritas per Jeſum Chriſtum*, non tamen tanta, ut videremus Deum in ſua majeſtate: Habitat enim lucem inacceſſibilem. Ideo ait: *nemo*, id eſt, nullus homo vivens in carne, in carne mortali *vidit Deum*, unde dicitur: Non videbit me homo & vivet ſed *unigenitus*, *qui eſt in ſinu patris*, id eſt, in ſecreto patris, qui ipſum novit *enarravit* id eſt, extra narravit per manifeſtationem ſuæ incarnationis, prout ait Gloſſa, ut enim ait Auguſtinus: *Verbum caro factum eſt*, ut demonſtraret carnalibus & non valentibus mente intueri veritatem, quam excelſum locum habeat natura humana ſuper creaturas infra: Nomen tuum manifeſtavi mundo, ſed qualiter ait: *In ſinu*, videtur dari occaſionem ſuſpicandi, Deum eſſe corporeum & dimenſum. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod quando dicit: *In ſinu*, non æſtimemus aliud, quam familiaritatem unigeniti & coæternitatem. Idem Auguſtinus: *In ſinu*, id eſt, in ſecreto. Eſt enim triplex ſinus, vel æternum Dei ſecretum ut hic, vel ſecreta requies animarum, de quo dicitur: In ſinu Abrahæ, &c. vel fovens paterna pietas: Congregabit agnos in ſinu. Sed de hoc obiicit Chryſoſtomus dicens, quod Prophetæ viderunt Dominum: Vidi Dominum: ſimiliter alii Prophetæ ut Michæas: Vidi Dominum ſedentem, & ad

Marginalia: *Aug. l. 15 de Trin. c. 19 ante med. t. 3* — *Pſ. 69* — Triplici gratia Chriſtus fuit plenus — *Aug. tract. 3 in Joan. ante med. tom. 9* — *2 Tim. 4. 6* — *Aug. hom. dicta.* — *4 Reg. 4* — *Chryſ. hom. 15* — *1 Tim. 6* — *Exo. 33* — *Auguſt. de vera religione c. 16* — *1 Joan. 17* — *Chryſo. ho. dicta.* — *Aug. tra. 3 in Joa. poſt med. tom. 3* — *Luc. 16* — *Iſa. 40* — *Chryſo. ho. 14 in Joan. ante med. tom. 3*

& ad iſtud reſpondet, quod illa viſio fuit condeſcenſionis non ipſius ſubſtantiæ Dei; ſi enim ipſum vidiſſent, numquam differenter conſideraſſent, ſimplex enim eſt & infigurabilis & incircumſcriptibilis. Hæc ille, & ibi bene de hoc. Eodem modo opponit hic Auguſtinus, ſicut de Moyſe, de quo dicitur Exodi: Loquebatur Dominus ad Moyſen, facie ad faciem, ſicut homo ad amicum, &: Palam & non per ænigmata vidit Deum. Et ad hoc reſpondet, quod Angelus portans typum Dei loquebatur cum Moyſe, quod patet per hoc, quod ait Moyſes ibi: Si inveni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam: quod non peteret ſi videret Dominum in ſua majeſtativa eſſentia: & ibi bene Auguſtinus de hoc. Item de hoc opponit Gregorius, in fine ſuper illud Job: Abſcondita eſt ab oculis hominum viventium, & inducit auctoritates Geneſi: Vidi Dominum facie ad faciem, & Job nunc oculus meus vidit te. Similiter inducit auctoritates prædictas de Prophetis. Ad contrarium inducit, quod hic dicitur: *Deum nemo vidit umquam*, & ad hoc reſpondet ibi: Et eſt ſumma reſponſionis, quod quamdiu mortaliter hic vivitur, videri per quaſdam imagines Deus poteſt, ſed per ipſam naturæ ſuæ ſpeciem non poteſt. Unde nota, quod eſt quadruplex viſio Dei. Una imaginaria per ſimilitudines & figuras, ſive per typum, ut viderunt Prophetæ, de qua dictum eſt. Alia eſt viſio ænigmatica per fidem, de qua: Videmus nunc per ſpeculum, &: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Item eſt viſio Dei per elevatam contemplationem, unde Gregorius ubi ſupra. In carne viventibus, ſed tamen inæſtimabili virtute creſcentibus quodam contemplationis acumine: non abhorret ab eo, quod ait Job: Abſcondita eſt ab oculis viventium, quia quiſquis ſapientiam Dei ſic videt, huic vitæ funditus moritur: Non videbit me homo & vivet. Quarta eſt viſio divina in ſua Majeſtate facie ad faciem: Cum apparuerit: ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicut eſt: qua viſione videbi-

Aug. tract. 3 in Joan. poſt med. *t. 9* *Exo. 33* *Num. 12* *Exod. 33* — *Greg. l. 18 Mor. c. 27 ante med.* *Job. 28* *Gen. 32* *Job. 42* — Quadruplex viſio. Prima viſio. — *1 Cor. 13* *Mat. 5* — Secunda viſio. Tertia viſio. — *Exo. 33* Quarta viſio.

A tur in gloria, quæ erit merces Beatorum. Job: Videbis faciem ejus in jubilo, & de his viſionibus Gregorius, bene & multum. Et ſequitur illa pars, in qua de teſtimonio Joannis in ſpeciali: *Et hoc eſt teſtimonium Joannis*, & illa in tres. Primo perhibitio teſtimonii de Chriſti divinitate, ut hic. Secundo de baptizandi poteſtate, ibi: *Altera die*. Tertio teſtimonium de vitæ ſanctitate. Ibi ſimiliter: *Altera die*. In prima tria: Primo eorum, coram quibus teſtificatus eſt, ſpecificatio. Secundo eorumdem tentantium inquiſitio multiplex, & Joannis reſponſio, ibi: *Tu quis es?* Tertio loci, in quo hæc ſunt facta, ſpecificatio. Ibi: *Hæc in Bethania*, ait

B ergo: *Hoc eſt teſtimonium Joannis quando miſerunt*, & cætera: *Hoc*, inquam teſtimonium, quod eſt idem cum præterito teſtimonio ſecundum quoſdam, unde hic determinat tempus, quo datum eſt teſtimonium, vel poteſt referri ad ſequens, ut patet in Gloſſa. Et in hoc patet malignitas Judæorum, qui miſerunt ſacerdotes ad ipſum tentandum. Unde Chryſoſtomus: O livor & invidia, nam primo lædit & corrumpit invidentes: qui enim vadunt ad Joannem, baptizati erant, & poſt baptiſmum mittunt interrogantes. Ideo recte notat eos genimina viperarum. Item patet Joannis patientia, unde Chryſoſtomus: Joannes non incuſavit ne-

C que exprobravit, ſed cum manſuetudine reſpondet. Et hoc ut omnibus fiat manifeſta ſcilicet ſua manſuetudo, & ſpecificat, qui miſerunt *Quoniam Judæi*, & unde? quoniam *ab Hieroſolymis*, & quos? quoniam *Sacerdotes*, ſcilicet in lege ſapientes, & legis zelatores, & Dei cultores, unde Chryſoſtomus: Miſerunt honorabiliores ſacerdotum, quia illos, qui Hieroſolymis ſtabant, & ibidem: non ut contemptibiles mittunt ſcilicet ad Joannem, ſicut ad Chriſtum ſcilicet miſerunt, volentes eum detinere, id eſt, capere cum Herodianis. Et non miſerunt ſimpliciter, ſed ad interrogandum: & ibi ſubditur multiplex interrogatio ipſorum, necnon multiplex reſponſio Joannis, ut patet in littera. Et eſt prima interroga-

1 Joan. 3 *Job. 33* *Greg. Moral. l. 18 c. 17 ante med.* — Malignitas Judæorum. *Chryſ. ho. 15 in Joan. ſer. in prin. t. 3* *Mat. 3* — Joannis patientia. — *Chryſ. ho. 15 in Joan. ante med. tom. 3* *Matt. 22*

Digitized by Google

gatio de perſonæ quidditate. Nam Joannes a quibuſdam credebatur eſſe Chriſtus ob eminentiam ſingularis potentiæ: ab aliis credebatur eſſe Elias, ob auſteritatem vitæ ab aliis credebatur eſſe unus de Prophetis reſuſcitatis propter gratiam prophetiæ, ait Gloſſa: Ideo *Interrogabant, tu quis es?* ſcilicet in perſona, putantes ipſum eſſe Chriſtum in lege promiſſum. Cogitantibus de Joanne ne forte Chriſtus eſſet. Et ſubditur reſponſio: *Et confeſſus eſt*, ſcilicet veritatem, *& non negavit eam* & ſpecificat magis, *& confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus*, de his Gregorius: *Non negavit*, quod erat: *Et confeſſus. eſt*, quod non erat, ſcilicet Chriſtus: non enim negavit, quod erat Præcurſor & *Vox clamantis*, ut patet in littera, & in Gloſſa. Unde Auguſtinus: Tanta excellentia erat in Joanne, quod poſſet credi Chriſtus: & in hoc probata eſt ejus humilitas, quia dicit ſe non eſſe Chriſtum, cum poſſet credi. Sed quæritur, ex quo ſciebant ipſum eſſe filium ſummi ſacerdotis: Divulgabantur omnia verba hæc ſcilicet de nativitate Joannis: ergo non oportuit quærere quis eſſet. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod ideo interrogant opinantes per blanditias extrahere eum ad confitendum ſe eſſe Chriſtum, & indignum eſſe exiſtimabant eum ſubiici Chriſto, quia multa demonſtrabant ibi Joannem eſſe clarum. Et primum genus inſigne, Principis ſacerdotum erat filius, deinde diæta, & dura educatio, humanorum omnium deſpectio, & veſtimentum, quod ſcilicet pilis camelorum, & ſic de aliis. In Chriſto autem contrarium erat ſecundum ipſos, quia genus vile, unde dicebant: Nonne hic eſt filius fabri? Patria eſt exprobabilis, quia Nazareth: diæta communis, & veſtimenta nihil plus multis habentia. Convivia publicanorum adibat. Et ſic de aliis. Ideo infra eodem: *Numquid a Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Ideo anxiati, & volentes Joannem habere magiſtrum, per blanditias opinantes eum attrahere ad confitendum, interrogant non ut ignorantes. Hæc ille. Sed quæritur, quare non reſpondet

Luc. 3

Greg. in Evan. ho. 7 ſer. in pr.

Aug. tract. 4 in Joan. ante med. t. 9

Luc. 1

Chryſ. ho. 15 in Joan. ante medium t. 3.

Matt. 13.

A directe quod erat ſcilicet: *Vox clamantis*. Et reſpondet chryſoſtomus ubi ſupra. Quod judicans eorum malitiam & amentiam ſic reſpondit: hoc enim eſt famuli devoti non ſolum non rapere dominicam gloriam, ſed expellere datam a multis, ſicut facit Joannes hic: quod enim illi ſuſpicabantur, ſcilicet ipſum eſſe Chriſtum, hoc ipſe deſtruxit. Et ſequitur ſecunda interrogatio, ibi: *Et interrogaverunt*, ſcilicet an eſſet Elias: *Quid ergo?* ſcilicet es. *Elias es tu?* ob enim vitæ auſteritatem, & modi vivendi ſimilitudinem credebatur eſſe Elias. Elias enim habebat zonam pelliceam circa lumbos. Et ob promiſſionem de adventu Eliæ. Ecce B ego vobis mittam Eliam. Propter hæc, inquam, opinabantur, quod erat Elias. Et ſubditur reſponſio Joannis: *Non ſum*, ſcilicet Elias. Sed qualiter hoc, quod ait Salvator loquens de Joanne: Ipſe eſt Elias, & Elias jam venit. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus bene: Duo, inquit, erant adventus judicis, & duo præcones, & quod fuit Joannes ad primum adventum, hoc Elias ad ſecundum: In ſpiritu & virtute Eliæ. Joannes ergo loquitur proprie, Chriſtus figurative. Et ibi bene de hoc. Idem Gregorius: Joannes in ſpiritu Elias erat, in perſona non erat, & ibi ſimiliter bene de hoc. Et ſequitur tertia interrogatio: *Propheta es tu?* C ſcilicet reſuſcitatus, ut Eliſæus, vel alius ſecundum Gloſſam, & Magiſtrum in hiſtoriis. Et ſubditur reſponſio, ſcilicet: *Non ſum*. Sed qualiter hoc, quia: Tu puer Propheta. Item ait Gloſſa, quod ob gratiam prophetiæ credebatur eſſe Propheta, ergo, ut prius. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod Joannes reſpondet, reſpiciens ad mentem interrogantium: opinabantur enim quidam, eum eſſe præcipuum Prophetam venturum, de quo: Prophetam de gente tua ſuſcitabit Dominus, & hunc negavit ſe eſſe. Unde Chryſ. addit articulum: *Propheta*, ad denotandam excellentiam. Vel aliter ſecundum Gregorium, quod Prophetam ſe negavit, quia non ſolum poterat Redemptorem prædicare, ſcilicet

Chryſ. ho. 15 in Joan. ante med. t. 3

4 Reg. 1

Mala. 4

Mat. 11

Mat. 17

Auguſt. tr. 4 in Joan. ante med. t. 3

Luc. 1

Greg. hom. 7 in Ev. ante med.

Luc. 1

Chryſo. ho. 15 in Joan. ante med. t. 3

Deut. 18

Chryſ. ib. paulo poſt.

Gregor. in Ev. ho. 7 ante med.

Matt. 7

Digitized by Google

cet futurum, ſed etiam demonſtrare. Et ideo dicitur: Pluſquam Propheta. Prout ait Gregorius. Prophetæ, inquit, miniſterium eſt ventura prædicere, non demonſtrare. Joannes ergo pluſquam Propheta eſt, quia eum, quem præcurrendo prophetaverat, oſtendendo monſtrabat. Hæc ille. Unde nota, quod Propheta dicitur multipliciter, vel a prædicendo futura, ut dictum eſt. Unde Auguſtinus: Propheta eſt homo, ultra humanas conjecturas futura prænuntians. Vel dicitur Propheta a prodendo occulta. Unde Gregorius: Propheta dicitur, non quia prædicit futura, ſed quia prodit occulta. Item dicitur Propheta a cognoſcendo incognita. Unde Auguſtinus: Ubi loquitur de prophetantibus in nova lege, ſicut de beata Matre Domini, & de parentibus beati Joannis, qui, inquit, Joannes juvenis: Juvenem Chriſtum non quidem futurum prædixit, ſed tamen incognitum prophetica cognitione monſtravit. Hæc ille. Unde & in ventre exultavit adveniente beata Matre Domini. Et ſic facto prophetico Chriſtum oſtendit. Qualiter autem prophetia de tribus temporibus, præterito, præſenti, & futuro Gregorius bene: & patet ex dictis humilitas beati Joannis inæſtimabilis, & veritas inenarrabilis: de qua humilitate proſequitur Gregorius, & Auguſtinus: Nihil humilius iſto præcone; nullum tantum meritum Joannes habuit, quam de iſta humilitate qui cum poſſet fallere homines, & putari Chriſtus (tantæ enim gratiæ tantæque excellentiæ fuit) confeſſus eſt tamen aperte & dixit: *Non ſum ego Chriſtus*. Hæc ille. Et quia ſic ſe humiliavit, merito Chriſtus eum laudando exaltavit. Inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne Baptiſta. Tria enim, quæ homines ambiunt, quæ contempſit beatus Joannes, & abdicavit a ſe, ſcilicet ſublimitatem excellentiæ, quando negavit ſe eſſe Chriſtum: æſtimationem ſanctimoniæ, quando negavit ſe eſſe Eliam: opinionem incognitæ ſcientiæ, quando negavit ſe eſſe Prophetam. Unde & ſignanter interrogationi opinan-

Greg. in Ev. ho. 6 poſt med.

Propheta dicitur multipliciter.

Aug. cont. Fauſtum. l. 16 c. 18 t. 6

Greg. in Ez. h. l. 1 ho. 1 non longe a pr.

Aug. de Civ. Dei l. 17 c. 24 t. 5 Luc. 1

Gre. in Ez. l. 1 ho. 1 ſer. in pr.

Humilitas beati Joannis Baptiſtæ.

Greg. in Ev. ho. 7 in princ.

Aug. tr. 4 in Joan. ante med. t. 3

Mat. 11

A tium ſe eſſe Chriſtum reſpondit plena oratione: *Non ſum ego Chriſtus*. Interrogationi opinantium eſſe Eliam, ſemiplena reſpondit oratione: *Non ſum*. Interrogationi opinantium ſe eſſe Prophetam, reſpondit ſimplici negatione. *Non*, & hoc merito; nullo enim modo voluit æſtimari Chriſtus. Ideo plenarie reſpondit. Sed qui in ſpiritu erat Elias, & erat Propheta dicto modo. Ideo ſemiplene reſpondit, & in hac humilitate eſt imitandus, ne prædicta tria ambiantur injuſte, & immoderate, ne dicatur ei illud. Quid niteris oſtendere viam tuam bonam? & Arrogantiam & ſuperbiam, & altitudinem cordis tui ego ſcio, & jactantiam. Et

Hier. 2

Hier. 48

B ſequitur quarta interrogatio *Dixerunt ergo ei*, ſcilicet interrogando: *Quis es?* & cætera. Unde Chryſoſtomus: Vide eos vehementius innitentes & accelerantes, & non deſiſtentes: *Quid dicis de te?* nam de Chriſto audivimus te prædicare. Ex his videtur, quod erant commendandi, quia volebant ſcire certitudinem de Joanne reſpondendo, ut dictum eſt, quod ſic interrogabant non deſiderantes veritatem, ſed volentes per blanditias attrahere Joannem ad confitendum ſe eſſe Chriſtum. Et ſubditur reſponſio Joannis: *Ego vox*, & cætera. Ut ait Chryſoſtomus: Magnum quid loquutus eſt de Chriſto, de ſe autem dicit: *Ego vox*, &

Chryſ. ho. 15 in Joan. ante med. t. 3

C cætera. Et in hoc patet ejus humilitas, prout ait Gloſſa. Non dixit, quod erat Joannes, vel filius Zachariæ, & cætera. Nec dixit aliquid humanum de ſe, ſed tantum, quod erat vox verbi. Vox inquam non cujuslibet, ſed: *Vox clamantis*: Verbi ſcilicet incarnati, ut in Gloſſa exponitur bene. Et hoc: *In deſerto* ſcilicet Judææ, ut ait Gregorius, quia derelictæ ac deſtitutæ Judææ ſolatium Redemptoris annuntiat. Vox enim eſt ſignum ducens in alterum, & quia Joannes prædicabat, & hoc ducebat in cognitionem verbi incarnati, ideo dicitur: *Vox*, & hoc confirmans ſubdit, ſicut dicit Iſaias. Et de his in collatione prædicabili, & ad expreſſionem malitiæ interrogantium ſubdit: *Et qui miſſi fuerant*, ad in-

Greg. in Ev. ho. 7 ante med.

Iſa. 40

terrogandum ſcilicet: ***Erant ex Phariſæis***, id eſt, Principibus Judæorum, qui doctrinam non quærunt, ſed invident ait Gloſſa. Et de his Phriſæis, qui dicebantur diviſi, & de tribus ſectis, ſc. Phariſæorum, & aliorum. Magiſter in hiſtoriis ſufficienter. Et ſequitur interrogatio prædictorum de poteſtate baptizandi ibi: ***Et interrogaverunt***. Ubi primo præmittitur interrogatio, & demum Joannis reſponſio: cum ſua confirmatione. Ibi: ***Reſpondit***, & cætera. Ait ergo: ***Et interrogaverunt***, ſcilicet inquirendo, & dixerunt, ſuperaddendo cauſam: ***Quid ergo baptizas?*** id eſt, qua poteſtate: ***Si tu non es Chriſtus*** in lege promiſſus, & ſic præeminens, dignitate: ***Neque Elias*** præeminens ſanctitate: ***Neque Propheta***, ſcilicet Eliſæus baptiſmi præfiguratione, quia (ut ait in hiſtoriis Magiſter) in his ſcilicet Elia, & Eliſæo præceſſerat figura baptiſmi, qui ſiccis pedibus tranſierunt Joardanem. Unde Auguſtinus, quaſi dicerent, audaciæ videbatur eſſe, baptizare, ſi non eſſet Chriſtus. Et ut ait Chryſoſtomus, ubi ſupra: quia enim blanditiis non valuerunt ſupplantare, ſcilicet Joannem, accuſatione circumvenire eum tentant, & in hoc patet eorum amentia & malitia, ſive doloſitas. Et ſequitur Joannis reſponſio. Reſpondit, & cætera: ***Ego baptizo in aqua***, quaſi dicat parvum & vile, & aqua quaſi nihil plus habens eſt baptiſma, quo ego baptizo: quod ait, oſtendens ſuperexcellentiam baptiſmatis Chriſti, ut ait Chryſoſtomus, & idem Auguſtinus, quantum ſe abjecit, ideo multum elevatus eſt: ***Ego baptizo in aqua, & medius autem veſtrum***, id eſt, qui præſens apparet vobis corpore ait Gloſſa: ***Stetit***, ſcilicet, quia humilis: ***Quem vos neſcitis***, ſcilicet, cujus dignitatis ſit. Unde Auguſtinus. Humilis erat, non videbatur, ideo accenſa eſt lucerna ſcilicet Joannes. Neque me ſcitis, neque patrem meum: ***Qui poſt me venturus eſt***, id eſt, mundo appariturus; ***ante me factus eſt***, id eſt, mihi prælatus ait Gregorius, ubi bene de hoc, ***cujus non ſum dignus***, &c. quaſi dicat, ait Chryſoſtomus, non ſimpliciter ante me generatus eſt,

4 Reg. 2
Aug. tr. 4 in Joan. ante med. c. 3
ho. 15 in Joan. circa med. c. 3
Matt. 3
Aug. tr. 4 in Joan. circa med. c. 9
Joan. 8
Greg. in Ev. ho. 7 circa med.

A ſed ita ut ego, neque in ultimis miniſtrorum hujus numerari dignus ſum: calceamenti enim ſolvere corrigiam, ultimi miniſterii eſt res, Et idem Auguſtinus ait nihil inquam intendit Joannes cum de calceamentis Domini diceret, niſi excellentiam ejus, & humilitatem ſuam ſcilicet demonſtrare. Quæritur de hoc, quod ait: ***Ego baptizo in aqua***, cujus fuit utilitatis baptiſmus Joannis? videtur, quod nullius, quia ut ait Chryſoſtomus ſupra, erat parvum & vile, & quaſi plus nihil habens, aqua, & ſic videtur eſſe nullius utilitatis. Ad contrarium, quæritur, quod lex & prophetæ uſque ad Joannem: ſi ergo ſacramentum circumciſionis, quod in lege ſervabatur,

B conferebat gratiam, multo magis baptiſmus Joannis. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gregorium, quod Joannes non ſpiritu, ſed aqua dicitur baptizare, quia peccata ſolvere non valens, corpora per aquam lavat, & ſervans ordinem ſuæ præcurſionis, dominum baptizando prævenit. Unde erat in præparatione ad baptiſmum Chriſti non in remedium. Et de hoc bene Hugo, ubi ait: quod in baptiſmo Joannis per intinctionem aquæ ſolum ſacramentum dabatur: in baptiſmo Chriſti, res cum ſacramento percipitur. Et ibi bene de hoc. Similiter de hoc baptiſmo, quarto ſenten. Item quæritur de hoc, quod ait. ***Medius veſtrum ſtetit***, videtur,

C quod cum Chriſtus eſſet caput, quod debuiſſet dixiſſe illum eſſet ſupra eos, non in medio, ſicut & ait, quod ante ipſum erat, quia ſibi prælatus, ut eſt expoſitum ſecundum Gregorium. Ad iſtud reſpondendum litteraliter, quod ideo ait ibi eum medium, quia præſens eis apparebat ſecundum Gregorium: ipſum in medio hominum ſtetiſſe aſſerit Joannes dicens: ***Et neſciri***, quia per carnem Dominus apparens, & viſibilis extitit corpore, & inviſibilis majeſtate. Qualiter autem Chriſtus eſt medius, id eſt mediator reconcilians inter Deum, & genus humanum, Auguſtinus bene, ubi ait: Proinde inquit mediatorem inter nos & Deum, & mortalitatem habere oportuit tranſeuntem, & beatitudinem permanentem, ut

Aug. Conſ. Ev. l. 2 c. 12 ver. fin. t. 4.
Utilitas baptiſmi.
Matt. 11
Greg. in Ev. ho. 7 ante med.
Hugo de ſacram. l. 2 par 6 c. 6
Quarto ſen. diſt. 2
Greg. in Ev. ho. 7 ante med.
Chriſtus eſt mediator & qualiter.
Aug. de Civi. Dei l. 9 c. 15 ant. med. 1 Jo. 2

Digitized by Google

ut per id quod tranſit, congrueret morituris, & ad id, quod permanet, transferret ex mortuis, & ibi bene de hoc. Qualiter autem fuit in medio monſtratus, infra patebit, ubi dicitur. Stetit in medio diſcipulorum, unus enim eſt mediator Dei & hominum. Item quæritur de hoc, quod ait: *Non ſum dignus ut ſolvam corrigiam calceamenti*, & cætera, ergo ex hoc implicat Chriſtum portaſſe calceamenta, cujus contrarium ait: Hieronymus ut videtur, diſcipuli ſine calceamentorum onere, & vinculis pellium ad prædicationem novi Evangelii deſtinantur, & ibidem, milites veſtimentis Jeſu ſorte diviſis, caligas non habebant, quas tollerent: non enim poterat Dominus habere, quod prohibuerat in ſervis. Hæc ille. Sed portare calceamenta prohibuit diſcipulis: ergo ipſe non habuit. Item Chryſoſtomus. Non conceſſit diſcipulis calceamenta, & quod diſcipuli non habebant calceamenta: & diſcipuli diſcalceati circuierunt. Et ita ut prius. Item perfectius exemplum debet eſſe in magiſtro quam in diſcipulis: ſi ergo miſit diſcipulos ſine calceamentis, nec ipſe portavit. Item amplior perfectio non requiritur in diſcipulo, quam in magiſtro: Sufficit enim diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter. Si ergo Chriſtus inceſſerat cum calceamentis, non debuiſſet dixiſſe diſcipulis, quod irent ſine illis. Ad contrarium obiicitur: dixit Angelus Petro: Calcea te caligas tuas: ibi Gloſſa, exemplum datur Apoſtolis non ambulandi ſine calceamentis, Angelo jubente & Apoſtolo complente. Hæc Gloſſa. Ergo non licuit Apoſtolis ire ſine calceamentis. Et ad iſtud reſpondendum, quod ut patet ex prædictis auctoritatibus Sanctorum Chriſtus calceatus non inceſſit, nec Apoſtolos calceatos ire permiſit. Unde Ambroſius: Jeſus ſine calceamento, & pecunia diſcipulos ſuos miſit, ne ſecum terrena portarent. Item dicitur diſcipulos ire calceatos ſandaliis, nec alibi in Evangelio legitur, vel in Actibus Apoſtolorum, eos portare aliud genus calceamenti. Item Eccleſia non decipitur, in qua depinguntur imagines Salvatoris, & diſcipulorum cum ſcandaliis, & ſic etiam dipinguntur in Eccleſiis antiquiſſimis. Et ita certum eſt eos ſic inceſſiſſe, & in hujus figuram dictum eſt Moyſi: Solve calceamenta de pedibus tuis, Joſue, ut ait, Hieronymus epiſtola ſupradicta. Et ad illud, quod obiicitur in contrarium, reſpondendum ſecundum Bedam ſuper illud: pro caligis. inquit, vel caligulis, ut quidam Codices habent, græcus habet, ſandalis. Hoc enim genus calceamenti in Evangelio Apoſtolis legitur fuiſſe conceſſum. Hæc ille. Ad illud Gloſſæ ſuperioris reſpondendum, quod datur exemplum non ambulandi ſine calceamentis, id eſt, ſine ſcandaliis, hoc eſt dictum non portandi aliud calceamenti quam illa: nam illa erant eis conceſſa, alia prohibita ut dictum eſt. Item ait Papias caligæ, vel caligulæ, id eſt, ſandalia a callo pedum, vel quaſi a colligando, quia ligantur dicta. De calceamento, de quo loquitur hic Gregorius in Homilia dicens, quod in lege, quando quis nollet accipere aliquam in uxorem, quæ competeret ei ratione propinquitatis, illa ſolvebat calceamentum ejus, & quia Chriſtus eſt vere ſponſus: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt, quod nomen Joannes noluit ſibi uſurpare. Unde per calceamentum hic ſignificatur aſſumpta humanitas, cujus corrigiam, id eſt, miniſterium ait Joannes ſe non eſſe dignum ſolvere: & de hoc in Homilia bene. Unde nota, quod calceamentum in bono monſtratum dicitur, vel aſſumpta humanitas, ut dictum eſt. De quo in Pſalmo: In Idumæam extendam calceamentum meum, per quam Idumæam gentilitas ſignificatur. Ad nos enim venit calceata divinitas, ait Gregorius. Item dicitur calceamentum, munimentum prædicationis, vel firmitas. Ferrum & æs calceamentum ejus ſuper quod Gregorius: Calceamentum Dei munimen prædicationis, calceati pedes in præparatione Evangelii pacis. Item calceamentum dicitur exemplorum perfectibilitas, unde dicitur: Calceamenta habebitis in pedibus veſtris.

Su-

Marginalia (left): 1 Tim. 2 — Quæſtio de calceamentis. — Hieron. ep. 22 ad Euſtochium ante med. tom. 1 — Luc. 10 — Ho. 50 in Mat. poſt medium. tom. 2 Chryſo. ho. 83 ibid. hom. 101 circa med. — Mat. 10 — Act. 12 — De fuga ſæculi cap. 5 ante med. to. 1 — Mat. 6

Marginalia (right): Exod. 3 Joſue 5 Hieron. ep. 22 ad Euſtoch. ante med. to. 1 — Beda in orig. — Papias. — In Evang. ho. 7 circa med. — Deu. 25 Joan. 3 — Aſſumpta humanitas ſignificatur per calceamentum. — Pſal. 59 — In Evang. hom. 7 poſt medium, Deut. 33 Mor. lib. 31 cap. 8 poſt medium. Exo. 12

Expoſit. in Cant. cap. 9 prope prin. Id in Evang. ho. 22 poſt med. Ib d. paulo poſt.

Super quod Gregorius. Calceamenta, quæ ſunt de pellibus mortuorum animalium, muniunt pedes, & ſignificant veſtigia ſanctorum patrum, qui præceſſerunt, quibus pedes noſtri ſunt muniendi, his calceati debent prædicatores Dei incedere. Item eſt calceamentum in malo ſcilicet operum mortuorum carnalitas, ſive cupiditas terrena, prout ait Gregorius, quod per calceamenta, opera mortua ſignificantur, & iſta ſolvenda ſunt de pedibus. In figura: Solve calceamenta de pedibus tuis. Et in figura diſcalceationis ab his calceamentis leguntur ſancti inceſſiſſe diſcalceati. Unde de Davide: David aſcendebat clivum aperto capite, & nudis pedibus. Et Calceamenta tua tolle de pedibus & ſequitur: Vadens nudus & diſcalceatus. Unde angeli depinguuntur diſcalceati: ubi commentator ſcilicet Epiſcopus: quod hoc in angelis ſignant dimiſſum, & facile ſolubile, & irretentibile, & purgativum ab ea, quæ exteriorum oppoſitione, & ad ſimplicitatem divinam, ut poſſibile aſſimulativum. Hæc ille. Sicut ergo angeli, ſic electi Dei incedant diſcalceati abſque his ultimis calceamentis, & incedant calceati prioribus. Et ſequitur ultimum ſcilicet loci ſpecificatio: ***Hæc in Bethania facta ſunt***, & cætera: Duæ enim ſunt Bethaniæ, prout Gloſſa diſtinguit ſufficienter ſecundum Chryſoſtomum: vere exemplaria quædam certius habent Bethara, quia Bethania non eſt ultra Jordanem ſcilicet prope Hieroſolymam, ubi Lazarus ſuſcitatus fuit: Ait tamen Gloſſa, quod duæ ſunt, una trans Jordanem: alia citra. Sed quæritur quare Evangeliſta iſtud appoſuit, cum non videantur aliquam afferre utilitatem. Et ad illud reſpondit Chryſoſtomus dicens, quod a locis demonſtrationem tribuit confidens, quando nihil a ſe adiectum eſt, niſi quæ ſunt veritatis. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur ſecunda particula principalis hujus partis, in qua teſtimonim de Chriſto quantum ad poteſtatem baptizandi: ***Altera die***, Et illa in duas partes: quoniam hæc poteſtas habet efficaciam ab ipſa redem-

Exod. 3

2 Re. 15

Iſa 20

Dionyſ. de caleſt. Hierar. cap. 15 ante med.

Loci ſpecificatio.

Hom. 16 in Joan. non multum a princ. to. 3

Joan. 11

Ibid.

A ptione. Ideo primo commendatio fidei a poteſtate redimendi & juſtificandi genus humanum: ſecundo a poteſtate baptizandi, ibi: ***Hic eſt de quo***, ait ergo iſtud Evangelium legitur in Eccleſia, in octavis Epiphaniæ: ***Altera die***, ut enim ait Chryſoſtomus: Evangeliſtæ partiti ſunt tempora: Matthæus enim ea, quæ antequam Chriſtus baptizaretur facta ſunt, abſcidens, id eſt, dimittens ad alia feſtinat: hic autem Evangeliſta in illis maxime immoratur: ***Altera ergo die vidit***, & cætera, & in hoc ſedulitas Joannis in teſtificando: ***Vidit Jeſum venientem***. Quærit Chryſoſtomus, cujus gratia veniebat Jeſus, & reſpondet: quoniam Joannes

B eum baptizavit. Et in hoc patet humilitas Chriſti: Sic decet nos implere omnem juſtitiam, ***Vidit***, inquam: ***venientem***, non ſolum greſſibus corporis, ſed greſſibus interioris contemplationis, quia dignatus eſt cognoſci a Joanne, ut ait Gloſſa. Et ſequitur teſtimonii perhibitio: ***Ecce agnus Dei***. Quæritur de ratione hujus teſtimonii, quare ſcilicet perhibuit tale teſtimonium, & quare hic ſub tali figura vel typo. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus bene: quoniam filius Dei purus erat a peccatis, ita ut aliorum peccata abſolvere poſſet, ideo manifeſtum, quando non ut confiteatur peccata acceſſit, ut baptizeretur, ſicut alii accedebant ad Joannem: ideo tollens ſuſ-

C picionem ait: ***Ecce agnus Dei***, ſignanter ait: ***Ecce***, demonſtrans præſentem, quia multi inquirebant & a longo tempore. Ideo præſentem oſtendit: ait Chryſoſtomus. Item quæritur quare demonſtrat tum ſub typi agni, & reſpondet Chryſoſtomus: quod rememorat Judæos, & umbræ legalis, ubi de agno Paſchali: & rememorat eos de Prophetia: Emitte agnum Domine, & cætera, & hoc ut abducat eos a typo ad veritatem. Et de hoc Gloſſa: Agnus, id eſt, innocens, immolandus, præfiguratus in agno Paſchali. Ideo ſequitur: ***Qui tollit peccata mundi***, ſed qualiter hoc? Agnus eſt figura Jeſu Chriſti inquantum homo, ſed inquantum Deus, delet peccatum & juſtificat, non ergo

Ibid. paulo poſt.

Ibid. poſt pauca.

Humilitas Chriſti.

Matth. 3

Ibid. ante med.

Exod. 12

Iſa. 16

go inquantum Agnus. Et ad iſtud reſpondendum. Quod filius Dei, eſt verus Deus, & verus homo, idem in perſona, inquantum Deus tollit peccata effective, inquantum homo meritorie: ſic enim meruit nobis gratiam, qua juſtificamur & purgamur: Ipſe enim factus eſt nobis & ſanctificatio, & redemptio.

1 Cor. 1

Quæritur de modo loquendi, qualiter ait: *Tollit peccata*, videtur improprie loqui, quod enim tollitur, de loco ad locum transfertur proprie. Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod, *Tollit peccata*, ſcilicet ut non ſint, qualiter autem tollit peccata in collatione prædicabili, & de hoc Magiſter in hiſtoriis. Sequitur ſecunda pars, in qua commendatio ſive teſtimonii perhibitio de poteſtate baptizandi, ibi: *Hic eſt*, & ibi tria. Primo teſtimonii perhibitio. Secundo ejuſdem amplior certificatio, ibi: *Et teſtimonium*. Tertio teſtimonii certificati concluſio, ſive amplificatio, ibi: & *Ego vidi*. Et hoc eſt, quod ait: *Hic eſt*, ſcilicet præſens viſibilis: unde determinat quis erat medius, de quo ſupra dixit: *De quo dixi poſt me venit*, quia poſterior natus, *Qui ante me factus eſt*, ideſt, mihi prælatus, ait Auguſtinus, & hoc: *Quia prior erat*, ſcilicet divinitate, quia in principio verbum ait idem Auguſtinus.

Aug. tract. 3 in Joan. ante med. tom. 9

Et ſignanter ait: venit vir, non ſolum dictus a virtute, ſed in quo plenitudo virtutum, unde: Apprehendent ſeptem mulieres unum virum, id eſt, univerſæ Eccleſiæ Chriſtum ſponſum: Deſpondi vos uni viro. Et hoc fuit vir, ab inſtanti conceptionis: Fœmina circumdabit virum. Et Zach. Ecce vir oriens nomen ejus.

Iſa. 4 — 2 Cor. 11 — Jer. 31 — Zach. 6

Et ſequitur: *Et ego neſciebam eum*, quia dixit: *Prior me erat*, ſcilicet divinitate, ideo inſinuans eminentiam ait: *Et ego neſciebam eum*, & ex hoc videtur: quod temerarie perhibuit teſtimonium de eo, & quod non, fuit teſtis verus. Unde Chryſoſtomus, qualiter teſtis fide dignus tunc eras, & qualiter alios docebas ignorans? quaſi dicat, quod tunc non erat teſtis fide dignus.

Hom. 16 in Joan. ante med. to. 3

Item novit Chriſtum, antequam eſſet natus, quia exultavit in utero ex adventu beatæ

A Matris filii Dei. Item ait Joannes: Ego debeo a te baptizari: ergo ut prius. Item conſimiliter opponit Auguſtinus, dicens: Qualiter ait: *Neſciebam*, qui ait de Chriſto, quod erat prior eo ſcilicet divinitate, & quod erat poſt eum factus ſecundum humanitatem? Videtur ergo ex his quod dictum ſciebat.

Luc. 1 — Matth. 3 — Aug. tract. 5 in Joan. ante med. tom. 9

Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, ubi ſupra, quod ex hoc, quod ait: *Neſciebam*, inſuſpicabile teſtimonium operatur, monſtrans id non humanæ eſſe amicitiæ, ſed a revelatione divina factum. Hæc ille. Non ergo negat ſe ſciviſſe, ſed implicat ex revelatione ſe cognoviſſe.

Hom. 16 in Joan. ante med. tom. 3

B Aliter reſpondet Auguſtinus, diſtinguens poteſtatem baptizandi, quod Joannes Dominum noverat, ſed non noverat poteſtatem baptizandi, ſive dominici baptiſmi in nullum hominem transmiſiſſe, ſed miniſterium ſolum tranſiturum: ſibi enim tenuit baptizandi poteſtatem, miniſterium dedit ſervis. Et de hac poteſtate Auguſtinus multum.

Aug. tract. 5 in Joan. tom. 9

De illa poteſtate, vel aliter Hieronymus, oſtendit hic Joannem non ſcire per baptiſmum Chriſti, mundum eſſe redemptum, ſciebat tamen ipſum eſſe filium Dei. Et de hoc in Gloſſa.

Ibid. 4. Sent. diſt. 5 cap. Quia. Hieron. in Gloſſa.

Ideo ait: *Neſciebat eum*, niſi ex revelatione, ut dictum eſt: *Sed ut manifeſtaretur*, ſcilicet, quis: *Veni baptizans*, neque aliam cauſam habebat ejus baptiſmus, ait Chryſoſtomus.

C Sed tunc quæritur, an ſine ejus baptiſmate potuiſſet eſſe prædicatio de Chriſto. Reſpondet quod ſic, ſed facilius illo modo.

Hom. 16 in Joan. med. to. 3

Et ſequitur ſecunda particula, ſcilicet certificatio amplior ipſius teſtimonii. Ibi: *Et teſtimonium*, quia aliquis poſſet quærere a Joanne, qualiter cognoviſti? ait, quod per Spiritus ſancti deſcenſum, ſicut continuat Chryſoſtomus: unde ſequitur: *Quia vidi ſpiritum deſcendenten quaſi columbam*.

Ibid. paulo poſt.

Sed quæritur qualiter hoc, quia Spiritus ſanctus cum ſit Deus, non deſcendit, neque aſcendit, ergo male ait ſpiritum deſcendentem. Si reſpondeatur ſpiritum deſcendere dici, quantum ad effectum, vel collatum donum. Contra hoc obiicitur, quod in Chriſto erat plenitudo do-

no-

norum ab initio : ergo nullum eſſe-A ctum de novo potuit dicere in Chriſto. Ad hoc reſpondendum eſt, quod Deus dicitur eſſe in rebus quadrupliciter, vel ratione unionis, vel aſſumptionis, & ſic dicitur eſſe in Chriſto homine, in quo habitavit plenitudo divinitatis, ut dictum eſt ſupra. Vel dicitur eſſe in rebus per modum gratificationis, & ſic dicitur habitare in juſtis. Vel dicitur eſſe in rebus per modum conſervationis, ſuſtentationis, ac gubernationis, & ſic dicitur eſſe in omnibus rebus eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter ſecundum Auguſtinum. Quarto modo dicitur eſſe in rebus per modum oſtenſionis, ſicut dicitur eſſe in illis creaturis, in quibus apparuit ſicut in columba, & in aliis, in quibus apparuit. Et quia ad hoc fuit columba inſtituta vel creata, prout ait Auguſtinus, quod non fuit difficile Deo verum corpus columbæ figurari. Et ut in Gloſſa dicitur, ideo & in illa dicitur ſpiritus deſcendere non ratione alicujus novi effectus in Chriſto : Sed quæritur, qualiter ait : *Quaſi columbam*, ex hoc videtur, quod non fuit vera columba, cujus contrarium in Gloſſa, quæ ait, quod fuit vera columba : quod eſt concedendum, quæ etiam expleto miniſterio eſſe ceſſavit : & ideo ait : *Quaſi*, quia ſimilitudinem habuit cum aliis columbis naturaliter procreatis, cum tamen non eſſet ex illis, ſed a Deo figurata, ſecundum Gloſſam. Sed quæritur adhuc quare Spiritus ſanctus apparuit in columba, videtur enim quod debuiſſet apparuiſſe in creatura rationali, ſicut & filius. Item quæritur juxta beatum Gregorium. Cur ſupra unigenitum filium apparuit Spiritus in columbæ ſpecie, ſuper Diſcipulos in ſpecie ignis. Et ad illud reſpondendum eſt, quod filius venit in mundum, ut mediator & redemptor, & ideo apparuit in natura humana, quam aſſumpſit, verus homo exiſtens : ſed Spiritus ſanctus apparuit in columba, ad teſtificationem plenitudinis ſpiritus in Chriſto, & ad oſtenſionem deſcenſus Spiritus ſancti, in ipſis regeneratis per baptiſmum, & ad

Deus dicitur eſſe in rebus quadrupliciter.

Auguſt. ad Dardanum, ep. 57 tom. 2

Aug. de agone Chriſtiano, cap. 22 tom. 3

In Evang. hom. 30 poſt med. Act. 2

confirmationem teſtimonii Joannis, prout ait Chryſoſtomus dicens : Ideoque deſcenſio Spiritus ſancti facta eſt, ut Joannis teſtimonium non contemneretur, & quoniam in ſpiritu baptizat, ſcilicet Chriſtus, & quoniam judicabit orbem terrarum, unde & pater vocem emittit, præconans filium, & ſpiritus ſupervenit vocem trahens ſuper caput Chriſti : Hic eſt filius meus dilectus. Hæc ille. Non ergo figuratur per deſcenſum Spiritus in columba aliquam fuiſſe influentiam ſpiritus de novo in ipſo Chriſto, ſed magis in regenerandis ſuo baptiſmo, ut patet ex dictis. Et ibi Chryſoſtomus bene hoc. Ad aliud reſpondet Gregorius ibidem, quod B quia unigenitus, homo pro hominibus factus prius voluit manſuete corrigere ut haberet, quos ſalvaret. Ideo in columba ſuper eam apparere debuit Spiritus, qui non veniebat ut peccata per Jeſum percuteret, ſed ut per manſuetudinem toleraret. In igne vero ſuper diſcipulos, quia per zelum rectitudinis debemus caute circumſpicere, & ardore pœnitentiæ cremare, ſcilicet peccata, ideo bene de hoc, unde ait : ibidem ſpiritus, quod replevit ardentes, & loquentes facit, ideo in linguis igneis apparuit. Item ut ait Gregorius. Columba animal ſimplex, atque a malitia fellis alienum, & quia Spiritus ſanctus facit regenerantes in C Chriſto tales, ideo convenienter in ſpecie columbæ apparuit, & de hoc bene Matth. Et de columbæ proprietatibus, unde & Salvator hortatur ſuos electos, ut ſint ſimplices ſicut columbæ. Item ſicut & per columbam deferentem ramum olivæ, ſignatum eſt diluvium ceſſaſſe, ſic per deſcenſum Spiritus in ſpecie columbæ, ſignificatur diluvium peccatorum eſſe ceſſatum. Et hoc eſt, quod ait hic : *Vidi ſpiritum deſcendentem*, & non ſolum hoc, ſed etiam manentem : in Chriſto enim ſemper manſit ſpiritus. Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, in ipſo enim & ſpirituum univerſitas, & ad omnem actum erumdem poteſtas ſive virtuoſitas, & eorumdem perennitas : Super unum enim lapidem ſeptem oculi : quia

Hom. 16 in Joan. ante med. tom. 3

Matth. 3

In Evang. hom. 30 poſt med.

Ibid. hom. 5 verſ. fin.

Matth. 3
Matth. 10

Iſa. 11

Zach. 3

quia Chriſtus operationes ſeptiformis ſpiritus ſimul in ſe & conjunctas, & manentes habuit, ait Gregorius illud exponens. In homines vero regeneratos deſcendit Spiritus ſanctus, non manet, quando peccant. Gratiæ futurorum effundentur: *Et ego neſciebam eum*, ſcilicet ex mea ſcientia, licet ſciverim ex divina revelatione, ut habitum eſt ſupra. Ideo ſequitur: *Qui miſit me baptizare*, &c. & in hoc Joannis auctoritas: *Ille mihi dixit*, & in hoc divinæ inſpirationis veritas, ſpiritus enim in corde loquitur revelando: Non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri eſt, qui loquitur in vobis: *Super quem videris ſpiritum*, & in hoc ſigni oſtendentis ſpiritum manifeſtabilitas: *Hic eſt qui baptizat*, & in hoc baptizandi in Chriſto, regenerandi poteſtas, & baptiſmi perfectibilitas, quia: *In Spiritu ſancto*. Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, &c. De hoc ergo, quod ait: *Ego neſciebam eum*, quærit adhuc Chryſoſtomus, qualiter ſi neſciverat eum, teſtatus eſt deſcenſum ſpiritus ſuper eum? Item quærit ſi tunc primo cognovit eum, qualiter ait ante baptiſmum. Ego debeo a te baptizari? Et reſpondet, quod tunc novit eum, patre eum revelante ſibi, & ſpiritu indicante eum, qui baptizabatur, ſcilicet Chriſtum. Et ex his concludit Chryſoſtomus, ſigna, quæ puerilia eſſe ajunt Chriſti, mendacia eſſe & fictiones quorumdam. Si enim a prima ætate mirificaſſet, id eſt, miracula feciſſet, nequaquam eum Joannes ignoraſſet, neque reliqua multitudo indiguiſſet magiſtro eum manifeſtaturo: nunc autem ait Joannes ſe adveniſſe, ut manifeſtaretur filius Dei in Iſrael. Hæc ille. Ex revelatione ergo eum cognovit, ut dictum eſt. Auguſt. vero reſpondet ut prius, ſicut ſupra dictum eſt: Quid, inquit, per columbam didicit, niſi quamdam proprietatem in Chriſto talem futuram, ut quamvis multi poſt miniſtri baptizaturi eſſent, ſive juſti, ſive injuſti, non tribueretur ſanctitas baptiſmi, niſi illi, ſuper quem columba deſcendit? Quicumque enim baptizat, ſive Petrus, ſive Judas,

Greg. Moral. l. 29 c. 16 poſt med.
Eccl. 20
Matt. 10
Act 1
Chryſ. ho. 16 in Joan. ante medium t. 3
Matt. 3
Chryſo. ib. poſt aliqua.
Aug. tra. 6 in Joan. ante med. t. 9

A ſcilicet miniſtraliter, hic eſt, qui baptizat, ſcilicet Chriſtus efficienter. Hæc ille, & ibi bene. Quare per columbam Spiritus ſanctus deſcendit, ſcilicet quia unitatem ſignificat. Una enim columba mea, & ibidem: Columba ſimplex innocens ſine felle, pacata in oſculis, non ſæva in unguibus; tales debent eſſe regenerati per ſpiritum in Chriſto, non rapaces ut corvi, & ibi multum & bene de hoc. Et ſequitur ultima particula, ſcilicet concluſio, ſive applicatio teſtimonii certificati & manifeſtati: *Et ego vidi*, ſcilicet intellectualiter ſpiritu revelante, & etiam corporaliter columba apparente, & ſupra Chriſtum deſcendente: *Et teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius* B *Dei*, ut ſupra. Ut enim ait Auguſtinus: Columbam & ignem oculis viderunt, quicumque viderunt, & de hoc Chryſoſt. bene. Itaque ſolus Joannes vidit ſpiritum in ſpecie columbæ. Et ſequitur: *Viderunt quidem omnes præſentes*. Sed tunc quæritur, quare tunc non omnes crediderunt: & reſpondet quod non corporis oculis opus habens ſolum ſcilicet ad videndum, ſed ea viſione, quæ eſt ſecundum mentem. Et quia multi de illis carebant illa viſione & fide, ideo non crediderunt. Vel aliter ut quidam ajunt: Neque omnes conſideraverunt, ſcilicet columbam deſcendentem, ſed ſolum Joannes, & illi C qui diſpoſiti erant. Hæc ille. Et notandum, quod hic plene & expreſſe teſtatus eſt, quoniam: *Hic eſt filius Dei*, prius enim vocavit eum Agnum, & ait eum ſpiritu baptizare: hic vero ait, ipſum eſſe filium Dei, poſt revelationem & oſtenſionem ſpiritus in ſpecie columbæ deſcendentis ſuper Chriſtum. Et ſequitur tertia pars principalis de his teſtimoniis, ſcilicet de ſanctitate & puritate. Ibi: *Altera die*, & ibi quatuor. Primo geſtus teſtificantis, & eorum, coram quibus præmiſſio: Ibi: *Et reſpiciens Jeſum*. Secundo ipſius, de quo erat teſtimonium, quantum ad ſtatum, ſpecificatio. Ibi: *Et reſpiciens*. Tertio teſtimonii perhibitio: *Ecce agnus*, efficaciæ teſtimonii ſubjunctio. Ibi: *Et audierunt*.

Quare Spiritus S per columbam
Cant. 9
Aug. tract. 6 in Joan. paulo ante med. t. 9
concluſio ſive applicatio teſtimonii.
Aug. de Trin. l. 2 c 6 circa med. t. 3
Chryſ. ho. 16 in Joan. poſt medium t. 3

Chryſ. ho. 17 in Joan circa med. a princ. t. 3

runt. Ait ergo: *Altera die*, ſcilicet quæ erat in craſtinum, ait Chryſoſtomus: & in hoc Joannis ſedulitas ad teſtimonia continuanda de Chriſto: *Stabat Joannes*, & in hoc ejus conſtans ſtabilitas, & perfectibilitas. Unde Gloſſa. Stat immobilis in culmine perfectionis. Vel hoc ait typice, ad ſignandum, quod tunc ceſſavit lex, prout exponit Gloſſa: *Et duo ex Diſcipulis*. Et in hoc Joannis ordinata voluntas: voluit enim quod diſcipuli ſui Chriſtum ſequerentur. Unum enim ſolum ſtudio habebat adducere eos & conglutinare Chriſto, ait Chryſoſt. Et ſequitur ſecundum, Ibi: *Et reſpiciens Jeſum*. In hoc quod ait: *Reſpiciens*, notatur Joannis ad Chriſtum intenta affectuoſitas: illud enim reſpicit homo, ad quod afficitur. In hoc quod ait: *Jeſum deambulantem*, ſignatur Chriſti dignativa bonitas. Unde Gloſſa, deambulantem, id eſt, ad nos venientem, ipſe enim ſignificatur per Angelum paratum ad ambulandum. Et ſequitur tertium ſcilicet teſtimonii perhibitio: *Ecce agnus Dei*. Ut enim ait Chryſoſtomus, non voce ſolum, ſed & oculis teſtatur, & admirabatur Chriſtum lætus & exultans. Unde & ſicut præcipuum oſtendit. Ideo addunt Græci articulum, o Agnus ad oſtendendam ejus excellentiam, & ibi multum & bene de hoc. Sed quæritur, ex quo ſupra poſuit iſtud teſtimonium, videtur quod ſuperflue hic repetat. Item ex quo alta conjunxit huic teſtimonio ſupra, quia illa hic omiſit. Et ad primum reſpondet, quod natura humana reptans ad perditionem, ideo indiget ſubmemoratione, propter quod ait Paulus: Eadem ſcribere quidem non pigrum. Ideo non ſuperfluum hic exiſtimes Joannem eadem repetere. Ad aliud ſimiliter reſpondet, quod non longum hic facit ſermonem, quoniam ut dictum eſt, unum ſolum in ſtudio habebat adducere eos, & conglutinare Chriſto. Et quia ſciebat illos, coram quibus teſtabatur eſſe perſuaſos, non addidit alia, quam quæ dicta ſunt ſupra. Et ſequitur quartum, ſcilicet fructus vel

ibid. poſt medium. — *Tob. 5 ibid. ante med.* — *Philip. 3*

A efficacia teſtimonii. Ibi: *Et audierunt duo*, ſcilicet loquentem Joannem: *Et ſequuti ſunt Jeſum*. Sed quæritur, qualiter ita cito dimiſerunt diſcipuli Joannem magiſtrum ſuum: qui enim cito credit, levis eſt corde. Item non videtur, quod fuerint affectuoſi ad magiſtrum ſuum. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod non contemnentes magiſtrum, ſequuti ſunt, ſed ut ad eum maxime perſuaſi, nec deſtiterunt a magiſtro, ſed voluerunt diſcere, quod plus fuit Joanne, ſcilicet Chriſtum & non ex levitate ſequuti ſunt Jeſum, nec ex contemptu magiſtri, ſed ſuaſi a magiſtro, & audientes teſtimonium magiſtri, & inſpirati a B filio Dei. Alii autem Diſcipuli Joannis, zelotypia erant diſpoſiti; hi autem erant meliores & ſecuti ſunt, ait autem Chryſoſtomus. Et ſequitur illa pars principalis, in qua determinatur de vocatione ſive invitatione diſcipulorum, & manifeſtatione filii Dei per ipſos vocati. Ibi: *Converſus Jeſus*, & illa in duas. Primo de vocatione diſcipulorum ad Apoſtolatum. Secundo de vocatione Nathanael, ſcilicet ad dicipulatum. Ibi: *Invenit Philippus*, prima in tres. Primo de vocatione duorum diſcipulorum Præcurſoris, de quibus præmiſſum eſt. Secundo de vocatione Simonis Petri. Ibi: *Erat autem Andreas*, tertio de vocatione Philippi. Ibi: *In craſtinum*. In Prima quatuor. Primo filii Dei ad vocatos C converſio, & ab eis inquiſitio. Secundo eorum reſponſio & interrogatio. Ibi: *Qui dicunt*. Tertio ipſorum invocatio. Ibi: *Dicit eis*. Quarto temporis ſpecificatio: Ibi: *Erat autem hora*. Ait ergo: *Converſus autem*. Ut enim ait Gloſſa, quaſi a tergo viderunt, ſed faciem oſtendit eis, dum de majeſtate deſcendit, ut poſſet videri, unde ait Propheta: Oſtende faciem & ſalvi erimus. Deus tu converſus vivificabis nos, ait Propheta: *Et videns ſequentes*, ut ait Auguſt. non ſic illum ſequebantur, quaſi jam ut inhærerent illi, ſed videre voluerunt ubi habitaret, adimplentes illud: Si videris ſenſatum evigila ad illum. Et per hoc patet

ſo-

Fructus, vel efficacia teſtimonii. — *Eccl. 19* — *Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt med. t. 3* — Manifeſtatio filii Dei — *Aug. tract. 7 in Joan. ante medium. t. 9* — *Eccl. 6.*

Digitized by Google

ſolutio quæſtionis, quia poſſet quæri, qualiter hic ait, quod Andreas fuit a Chriſto vocatus poſt teſtimonium Joannis, quia dicitur, quod Petrus & Andreas ſimul fuerunt vocati de navi, quando fuit dictum eis: Faciam vos piſcatores hominum. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod modo ſecuti ſunt, non quaſi non receſſuri, ſed voluerunt videre ubi habitaret: fuerunt vocati, quando illi inhæſerunt nec receſſerunt, de hoc in Gloſſa, pro parte. Et ſequitur ſecundum: *Dicit eis quid quæritis?* ſed obiicitur, ex quo novit eorum corda, ſuperflue quærit. Reſpondendum ſecundum Gloſſam, quod non interrogat ignorans, ſed ut mercedem habeant, vel ſecundum Chryſoſtomum, quod ideo interrogat conſtruens & mitigans eorum mentem erubeſcentem, & tribuens eis confidere. Et ex hoc patet, quod eſt interrogatio ex ignorantia interrogantis, ut diſcat; & interrogatio aliquando, ut interrogans doceat ignorantem a littera, & eſt interrogatio ad tollendam erubeſcentiam, & ad oſtendendam familiaritatem, & tollendam diffidentiam, vel erubeſcentiam ut hic. Unde Chryſoſtomus interrogat eos, non ut diſcat, ſed ut per interrogationem magis eos familiares faciat, & ampliorem tradat propagationem. Hæc ille. Et ſignanter ait: *Quid quæritis?* non quem: ne videatur ſe oſtentare, & ut non exiret: ad quærendum ipſum ſecundum carnem. Et ſi cognovimus ſecundum carnem Chriſtum, jam non novimus. Et ſequitur eorum reſponſio: *Qui dicunt Rabbi*, Græce, quod interpretatum Magiſter, Latine, ſecundum intellectum, ſecundum vero Hieronymum: *Rabbi*: Syrum eſt: *Ubi habitas?* & in hoc patet eorum affectuoſitas ad diſcendum, & vera credulitas, & reverentiæ humilitas. Unde ait Chryſoſtomus, propter interrogationem amorem manifeſtaverunt: nondum enim quid diſcentes neque audientes magiſtrum eum vocant, neque dixerunt: Doce nos, ſed ubi manes: cum ſilentio enim & audire & adiſcere volebant: propterea neque diſtulerunt, neque dixerunt: Cras veniemus, &c. Hæc ille. E contrario eſt de multis auditoribus indevotis, & in hoc eſt myſterium intelligendo ſpiritualiter, quod quærebant eum, inquantum Deus æternus, & vita, in qua eſt habitandum, unde dicitur: Excelſus & ſublimis habitans æternitatem. Inquantum vero erat homo, via erat, infra: Ego ſum via. Et ſequitur benevola reſponſio filii Dei: *Dicit eis: venite & videte*, ſcilicet credendo & operando, & tunc intelligetis ait Gloſſa. Et in hoc patet benevola benignitas filii Dei, unde Chryſoſtomus: Non dixit eis ſigna domus neque locum: ſed attrahit eos, plus aliquid oſtendens, & quoniam eos acceptavit, etiam ſignanter ait primo: *Venite*, affectu amando: *Et videte*, intellectu credendo. Veni & vide. Et ſubditur ipſorum indiſtans & indilata aſſequutio: *Venerunt*, & non ſolum hoc, ſed: *Et manſerunt*, & in hoc patet eorum devotio, unde Chryſoſtomus multum ſtudium, quod habebat circa auditionem demonſtrat in eo, quod neque ab hora ſcilicet, quæ erat decima, averſi ſunt. Sed quæritur: videtur ex dictis quod Chriſtus habuerit manſionem, & locum habitationis, cujus contrarium dicitur. Vulpes foveas habent: filius autem hominis non habet ubi reclinet caput ſuum. Item hic ait: Venite, &c. reſpondet volenti eum ſequi, quod non habuerit, ubi caput inclinaret. Ideo quæritur, quare ita diverſimode reſpondet. Et ad iſtud, ſecundum Chryſoſtomum, quod illud ſcilicet, non habere, ubi caput inclinaret, demonſtrativum eſt ejus, quod nullum proprium habitaculum habebat, non ejus, quod in domo non manebat: etenim parabola ſcilicet de vulpibus & volucribus, vult hic ſcil. quod de proprietate habitaculi, non de loco manſionis loquatur. Et ex hoc trahitur, quod eſt, habere habitaculum jure proprietatis, & eſt ſolum habere per quietem inhabitationis. Primo modo loquitur ibi Matthæus: ſecundo modo hic. Ideo ne-

Mat. 4
Aug. ib.
Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt medium. t. 3
Interrogatio multiplex.
Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt medium. t. 3
2 Cor. 5
Affectuoſitas ad diſcendum.
Chryſ. ib. paulo poſt.
Iſa. 57
Joan. 14
Benevola benignitas filii Dei.
Chryſ. ib. paulo poſt.
Apoc. 6
Chryſ. ib.
Quæſtio de habitatione Chriſti.
Mat. 8
Ibidem.
Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt medium t. 3
Chriſtus non habebat ullum proprium habitaculum.

negat ibi ſe habere proprium habitaculum, ſcilicet jure poſſeſſionis: hic innuit ſe habere ad quietem manſionis. Sed quæritur de hoc, quod

Cur tam breviter manſerunt

ait: *Manſerunt ibi die illo*, quare tam breviter ibi manſerunt, ex quo tanto affectu ſecuti ſunt, ut audirent filium Dei, & tanta arcana illa nocte audierunt: deſiderabiliter enim & copioſe voluptati ſunt illa nocte, ait

Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt medium t. 3

Aug. tract. 7 in Joan. ante med. t. 9

Chryſoſtomus: Ergo videtur mirum ſe tam breviter cum eo manſiſſe, maxime ex quo tarde intraverunt, quia hora decima. Item Auguſtinus: Quam beatam noctem duxerunt, quis nobis dicat, quæ audierunt a Domino? quaſi dicat, nullus: ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, quod ita illa nocte fuerunt voluptati, ſcilicet doctrina Dei, ut confeſtim alterutter ad aliorum venationem veniret. Hæc ille. Et ex hoc patet, quod ideo tam breviter manſerunt ob feſtinationem ad annunciandum aliis arcana, quæ audierunt, & ob aliorum converſionem, ut patet in ſequentibus. Nam indilate Andreas, adduxit fratrem ad ipſum Jeſum: & patet hic ſpiritualiter, quod tria

Tria quæ debent facere electi Dei.

Iſa. 7
Ex interpretat. 72

ſunt; quæ debent facere electi Dei, ſc. ut veniant credendo, & videant intelligendo: niſi enim credideritis non intelligetis, ſecundum aliam litteram: & ut maneant diligendo. Amando enim corde habitamus, ait

Aug. tract. 2 in Joan. poſt med. t. 9

1 Theſſ. 5

Auguſtinus: & qui tales ſunt, in die habitant cum Chriſto. Unde licet iſti nocte manſerint cum Chriſto, in die tamen ait hic eos manſiſſe, quia non eſt nox, ubi eſt lumen, ait Gloſſa: Vos filii lucis eſtis & filii diei. Et ſequitur quartum, ſcilicet temporis ſpecificatio. *Hora*

Cur additur temporis ſpecificatio.

Chryſ. ho. 17 in Joan. poſt medium. t. 3

Ibidem.

erat quaſi decima. Quæritur ad quid hoc addit? Et reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, quod hoc addit ad denotandam, & diſcipulorum ſequentium devotionem, & eorumdem a filio Dei acceptionem, & ipſis benevolam benignitatem. Unde Chryſoſtomus: Neque ab hora ſcilicet *decima*, averſi ſunt, ſcilicet qui ſequerentur. Et ſequitur: Eos acceptavit Chriſtus, neque dixit: Intemporaneum eſt in domum nunc in-

A troire, cras audietis, ſed ut ad amicos loquitur: *Venite*, &c. Secundum Auguſtinum vero numerus iſte ſcilicet denarius legem ſignificat, quæ erat in decem præceptis, & quia Chriſtus venit, ut legem adimpleret, ideo merito ait: *Decima hora eſt*. Et ibi Auguſtinus multum & bene de iſta lege, & de ejus impletione.

Aug. tract. 7 in Joan. poſt medium t. 9

Denarius numerus.

Mat. 5

Spiritualiter autem, ut ait Auguſtinus, ædificemus in corde noſtro domum, ad quam veniat Chriſtus, & doceat nos, & colloquatur nobiſcum, & fiat decima hora, id eſt, impletio legis: Si quis ſermonem meum audierit, ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Sapiens enim mulier ædificat domum ſuam.

Aug. ib. paulo ante

Joan. 14

Prov. 14

B Et ſequitur illa pars, in qua de vocatione Petri, & ibi quatuor, quia fuit per fratrem ſuum vocatus. Ideo primo vocantis deſcriptio. Secundo, ab illo Petri inventio, & adductio ad Jeſum. Ibi: *Invenit hic*. Tertio, ipſius Petri a Chriſto acceptatio. Ibi: *Intuitus autem*. Quarto nominum Petri in figura dignitatis recitatio. Ibi *Tu es Simon*, &c. Ait ergo: *Erat Andreas*. Ut ait Chryſoſtomus: *Andreas*, quæ didicit ſcilicet in nocte a Jeſu, non detinuit apud ſemetipſum hunc theſaurum, ſed feſtinat ad fratrem ſuum, & currit cito traditurus ei bona, quæ ſuſcepit. Hæc ille.

Vocatio Petri.

Chryſ. ho. 18 in Joan. non longe a princ. t. 3

C Et ex hoc patet Andreæ ad doctrinam divinam communicandam fidelitas, ad Deum honorandum affectuoſitas, & ad fratrem convertendum charitas, & ad laborandum in docendo ſedula ſtudioſitas, unde Chryſoſtomus. Hoc fraternæ bonæ voluntatis eſt, hoc cognati amoris, hoc ſinceræ affectionis in ſpiritualibus ſtudere: manum porrigere ſibi invicem. Hæc ille. Novit enim Andreas ſcriptum eſſe: Deriventur fontes tui foras. Et ſcientia abſcondita, & theſaurus inviſus, quæ utilitas utriuſque? E contrario de abſcondentibus talentum Domini: *Andreas*, inquam, *Frater Simonis Petri*, quod eſt dictum per anticipationem, quia nondum erat ei nomen impoſitum, ſcilicet Petrus. Simon autem erat nomen a parentibus, ut ait Gloſ-

Ib. paulo poſt

Prov. 5
Eccl. 20
Mat. 25 &c.

Anticipatio. Frater & natura, & gratia.

Digitized by Google

Gloſſa: *Frater*, inquam, & in natura, & in gratia, & futurus in dignitate Apoſtolica, & hic erat fidelis frater, qui feſtinavit ad ſuum fratrem convertendum: *Et erat unus ex duobus*, &c. Sed quæritur, qualiter per Andream, qui erat junior, fuit Petrus converſus. Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod non eſt ordo fidei in annis, & ne hoc forte attribueret Petro, ſuæ dignitati futuræ, & ut per infirmiorem vocaret Deus majorem: Infirma enim mundi elegit Deus. Sed quæritur, quare non exprimitur nomen alterius diſcipuli, ſicut nomen Andreæ. Ad quod reſpondendum, quod quia per Andream fuit Petrus converſus, ideo nomen ejus exprimitur. Et nota de commendatione Andreæ, quando ait: *Erat autem Andreas*. Et poſſet eſſe thema de ipſo: quatuor enim figurantur ad ejus præconium, quorum primum ejus vitæ veritas ſive perfectibilitas. Ibi: *Andreas*, qui interpretatur virilis, ſecundo figuratur ejus obedientialis humilitas. Ibi: *Frater Simonis*. Gloſſa Obediens loquetur victorias. De utroque vir obediens loquetur victorias. quod verificatur de ipſo, quantum ad utrumque. Tertio figuratur ad divina audienda ejus ſedula ſtudioſitas. Ibi: *Ex duobus qui audierunt*. Sibi enim competit illud: Audiens ſapiens ſapientior erit. Quarto figuratur perfecta Chriſti imitabilitas. Ibi: *Ex duobus qui ſecuti erant*. Sequi enim eſt imitari, ait Aug. Sibi enim competit illud: Non ſum turbatus, te paſtorem ſequens. Et ſequitur pars illa, in qua de converſione Petri: *Invenit hic*, &c. Et in hoc patet Andreæ ſtudioſitas ad quærendum fratrem ſuum. Invenire enim eſt, in id, quod quæritur, ire, ait Auguſtinus. Similiter patet ejus vera pietas, prout ait Gloſſa, ut ſicut ſanguine, ſic germanus ſit in fide. Implevit enim illud: Qui audit, dicat veni. Et dicit ei: *Invenimus Meſſiam*, ut ait Auguſtinus. Meſſias Hebraice, Chriſtus Græce, Latine eſt unctus, ab unctione dicitur Chriſtus, Chriſma Græce unctio eſt, & de hoc in Gloſſa. Et in hoc verbo: *Invenimus*, innuit, quod diu eum quæſierunt, ait Gloſſa. Sed quæritur, quare

Andreas junior Petro. — 1 Cor. 1 — Andreas. — Prov. 21 — Prov. 1 — Aug de bono virginali. — Jerem. 17 — Invenire — Aug. de Trin. l. 10 c. 7 poſt med. t. 3. — Apoc. 22 — Aug. tract. 7 in Joan. circa med. tom. 9 — Meſſias.

A non dixit Andreas, & annunciavit fratri ſuo ea, quæ audivit a Chriſto. Et reſpondet Chryſoſtomus, quod ſicut Evangeliſtæ multa abſcindunt, breviloquii curam habentes, multo magis Andreas utique hoc fecit, ſeipſum quidem non putans ad explanationem omnem ſufficere, ad ipſum luminis trahens fontem cum ſtudio & gaudio. Hæc ille. Ob ergo impoſſibilem explicationem, & ut plenius audiret ab ipſo fonte, ſcilicet Jeſu Chriſto, non dixit ei, quæ audivit. Sed: *Adduxit eum ad Jeſum*. Sed tunc obiicitur, ut tactum eſt ſupra, quod: Qui cito credit, levis eſt corde. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, quod hoc non fuit facilitatis, B ſed mentis obedientis, neque dictum eſt, quoniam credidit ſimpliciter, ſed quoniam duxit eum ad Jeſum, ut ab illo omnia diſcat. Et in hoc notatur humilitas Petri: non enim dedignatur major ſequi minorem, prout ait Gloſſa hic. Et ſequitur tertium, ſcilicet Petri a Chriſto acceptatio: Ibi: *Intuitus autem*, &c. Id enim dicitur filius Dei videre vel intueri, quod acceptat: ſicut ſcire Dei, eſt filium ſuum approbare, ut ait Gregorius. Vel intueri, dicitur ſecreta cordis videre, quaſi intus tueri, prout exponit Gloſſa. Unde hic filius Dei intuitus eſt Petrum, & fuit converſus ad fidem. Reſpexit eum, & fuit converſus ad pœnitentiam. Et C ſequitur quartum, dixit: *Tu es Simon*, ſcil. nominum recitatio ſive præſignatio. Sed quærit Auguſtinus. Ad quid ait hoc? non enim fuit magnum, quia dixit, cujus filius erat iſte, qui novit nomina Sanctorum, quos ante mundi conſtitutionem prædeſtinavit. Et ad hoc reſpondet, quod magnum fuit, quia & noverat nomen. Et fecit de Simone Petrum. Petra enim dicitur Eccleſia, & ſic in Petri nomine figurata eſt. Petrus autem dicitur a petra, & ſic in nomine Petri figurata eſt Eccleſia, & quis ſecuturus, niſi qui ſupra ædificat. Hæc Auguſtinus. Et quaſi idem Chryſoſtomus, quæ enim divinitatis erant, incipit revelare, a præſenti enim futurum credi facit, qui enim patrem dixit manifeſtum eſt, quoniam & fu- D

Chryſ. ho. 18 in Joan. ante medium t. 3 — Eccl. 19 ubi ſupra. — Humilitas Petri. Andreas nam minor prout ſupra. — Greg. Mo. l. 11 c. 7 — Matth. 26 — Aug. tract. 7 in Joan. circa med. tom. 9 — Epheſ. 1 — Petra. — Chryſo. ho. 18 in Joan. ante med. tom. 3 — Joan. 4

Digitized by Google

turum præſciebat. Unde & infra. Mulieri Samaritanæ quæ præterita erant revelavit, futura autem prædicere ſolius Dei eſt. Hæc ille. Unde ad evidentiam litteræ, quæritur

Cephas.

de hoc quod ait: *Tu vocaberis Cephas*, an hoc nomen ei fuit tunc impoſitum? & videtur quod non: ait enim interlinearis: nondum poſuit nomen, ſed præſignat. Similiter quæritur de hoc, quod ſequitur: *Quod interpretatur petrus*, an illud nomen fuit ei impoſitum: & videtur, quod ſic, ſecundum dictum Auguſtini, ſupra. Ad contrarium videtur eſſe illud, quod dicitur. Quod tunc impoſuit Simoni nomen Petrus. Item ſed videtur quod fuit ei nomen impoſitum, ubi dicitur: Tu es Petrus. Et ad hoc reſpondetur communiter, quod hoc nomen, Petrus, fuit ei impoſitum & confirmatum. Sed huic dicto videtur eſſe contrarium, quod ait Auguſtinus ubi ſupra: ſed ad iſtud reſpondetur communiter, quod hoc nomen Petrus fuit ei impoſitum. Fuit vulgatum ut hoc nomine publice vocaretur. Fuit celebriter confirmatum & dignitati adoptatum. Item quæritur quare nomen Petri fuit mutatum, & ſic ſolemnizatum. Item ex quo iſta nomina erant inſinuativa virtutum, quare non fuerunt impoſita Petro ab initio, ſicut Joanni? ſupra primo capitulo. Item quare nunc non imitantur nomina communiter in converſatione ad Chriſtum, ſive in aſſumptione dignitatum, ut fuit tunc de Petro, & de filiis Zebedæi, qui fuerunt vocati filii tonitrui. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, ubi ſupra bene, quod poſt nuncupationem a progenitoribus, conſuetudo fuit antiquis a rebus nomina ponere, ſicut fuit de Abraham & Sara, & ſic de aliis, & hoc propter commemorationem beneficiorum Dei, & quibus ex prima ætate virtus clareſcebat, illinc nomina ſuſceperunt, ut fuit de Joanne, quibus autem virtus poſtea debebat augeri, poſtea nuncupatio poſita fuit: ſicut hic fuit factum de Petro; & ſic reſponſio ad duo prima patet. Ad aliud reſpondet ibidem, quod nunc unum nomen habemus omnes, quod eſt ma-

Marc. 3
Matth. 16
Joan. 1
Marc. 3.
Chryſ. homil. in Joan. poſt medium c. 3
Gen. 32
Gen. 35
Chryſo. ib.

A jus omnibus, ſcilicet quod fuimus nuncupati Chriſtiani, & filii Dei, & amici, quod nomen eſt ſufficiens ſuſcitare, & facere nos animoſiores ad virtutis operationem. Hæc ille. De his autem nominibus & eorum interpretationibus magiſter in hiſtoriis bene. De tempore vero vocationis diſcipulorum, & de ordine ſimiliter magiſter in hiſtoriis. Et Auguſt. ubi ait, loquens de iſta vocatione Petri & Andreæ & Philippi, & concludens, quod intelligendum eſt non ſic eos Dominum vidiſſe, ut ei jam inſeparabiliter cohærerent, ſed tantum cognoviſſe, quis eſſet, eumque miratos ad propria remeaſſe. Hæc ille. Cæteri autem Evangeliſtæ narrant

Aug. de concor. ev. l. 2 c. 47 t. 4

B de vocatione eorum ad ſequendum Dominum inſeparabiliter. Et quod patet ex nominibus iſtis, quod quatuor figurantur in Petro, quorum primum eſt obedientiæ humilitas ſive promptitudo. Ibi: *Tu es Simon*, quod interpretatur obediens. Secundum eſt gratiæ numeroſitas ſive plenitudo. Ibi: *Filius Joanna*, quod interpretatur columba. Tertium eſt officii dignitas ſive celſitudo. Ibi. *Tu vocaberis Cephas*, quod idem eſt quod caput. Quartum eſt intelligentiæ limpiditas, ſive claritudo, quod ſignatur in eo, quod ait: *Petrus*, qui interpretatur agnoſcens. Hæc fuerunt in Petro & debent eſſe in ſuis imitatoribus, ut patet conſideranti. Et ſequitur pars

4. Figurantur in Petro.

C in qua de vocatione Philippi. Ibi: *In craſtinum*. Et ibi tria, ſcilicet ejus inventio, & inventi vocatio, & vocati quantum ad locum nativitatis, notificatio, ut patet in littera. Ait ergo: *In craſtinum voluit ire in Galilæam*, ſcil. a Judæa, ubi erat Joannes baptizans, ait Gloſſa, & hoc convenienter Galilæa enim dicitur tranſmigratio, vel revelatio, & ideo vocaturus diſcipulos ad ſequendum, illuc vadit, & de hoc in Gloſſa. Sed qualiter hoc? quia alii Evangeliſtæ narrant, quod poſt teſtimonium Joannis ductus eſt in deſertum. Et ibidem dicitur, quod cum Joannes eſſet traditus, venit in Galilæam. Sed adhuc non erat Joannes traditus, immo poſtea baptizavit, ut patet infra: ergo non nunc ivit in Galilæam.

Vocatio Philippi.
Galilæa.
Matth. 4
Mar. 1

Et

Digitized by Google

Joan. 3
Aug. de concor. ev. l. 2 c. 18 t. 4

Et ad iſtud reſpondendum ſecundum A Auguſtinum, ubi multum de hoc. Sed in ſumma poteſt dici, ut ab ipſo extrahitur, quod duplex fuit adventus Chriſti in Galilæam. Primus

Adventus Chriſti in Galilæam.
Joan. 4

poſt teſtimonium Joannis, antequam mitteretur in carcerem, & de hoc ſilent alii Evangeliſtæ. Secundus fuit adventus poſt miſſionem Joannis in carcerem, de quo infra: & in pri adventu fuerunt iſti ſic vocati, & fuit aqua converſa in vinum, infra. Et hæc fuit vocatio diſcipulorum ad fidem. De alia vocatione, quæ fuit ad perfectionem, loquuntur alii Evangeliſtæ. Unde Chryſoſtomus:

Joan. 2
Chryſ. ho. 16 in Joan. ante medium. t. 3

Poſt baptiſmum nihil eum deſcribunt dixiſſe alii Evangeliſtæ, ſed media ſilentes, ſcilicet a baptiſmate B uſque poſt captionem Joannis: quæ autem facta ſunt Chriſti miracula dicunt. Hæc ille.

Inveniri.

Et invenit Philippum, & proprie ait: *Invenit*, talia dicuntur inveniri, quæ non eſſent, niſi eſſent quæſita & inventa. Item in hoc notatur, quod Chriſtus eum quærebat, ut per eum ſalvaretur. Unde ſequitur: *Dicit ei: ſequere me*, non corporis greſſu, ſed fide & affectu.

Hom. 18 in Joan. ante med. to. 3
Quare Dominus Apoſtolus vocat a

Quærit autem Chriſoſtomus. Quare vocat Dominus Apoſtolos a Galilæa, & quare primo vocatus, non invitavit iſtum aut vocavit? Similiter quæritur, qualiter iſte tam cito credidit, & factus eſt diſcipulus. Et ad iſtud reſpondet ibidem, quod de

Galilæa.
Ib. paulo poſt.

Galilæa exiſtentes, ruſticius & ſilveſtrius & groſſius erant diſpoſiti. Ideo Chriſtus ſuam oſtendit virtutem, a terra nullum ferentem fructum diſcipulos inclytos eligens. Hæc ille. Ad illud reſpondet ibidem, quod antequam aliqui cohærerent ei, nullum vocavit, & hoc ſecundum ſapientiam ſuam: quoniam ſi attraxiſſet eos, fortaſſis reſiluiſſent: ſed poſtquam illi a ſeipſis eligentes firmi permanſerunt, ad aucupationem reliquorum, id eſt, venationem vel converſionem venit. Hæc ille. Ad aliud reſpondet, quod decens erat, Philippum videntem ſcilicet alios diſcipulos, & a Joanne audientem Chriſtum ſequi. Et ſequitur ſpecificatio loci nativitatis Philippi: *Erat a Bethſaida*. Sed quæritur, quare hoc ſuperadditur. Et reſpondet Chryſoſtomus quod hoc ait, ut diſcas quoniam infirma mundi elegit Deus. Illa enim civitas erat in Galilæa, in qua erant homines ruſticius diſpoſiti, ut dictum eſt: unde & de illa multi erant piſcatores: quia erat ſuper ſtagnum Genezareth, quod vocatur mare Galilææ.

Ibid. paulo poſt.
1 Cor. 1
Stagnum Genezareth Mare Galilææ.

Spiritualiter autem figuratur perfectio Philippi in tribus. Primo in cæleſtium chariſmatum plenitudine. Ibi: *Philippus*, qui interpretatur, os lampadis, ſibi enim competit illud: In medio Eccleſiæ aperuit os ejus.

Perfectio Philippi in tribus.
Philippus.
Eccl. 16
Job. 23

Secundo figuratur perfectio ejus in plena Chriſti imitatione, quod implicatur. Ibi: *Sequere me*, cui invitationi conſenſit, ſibi enim competit illud: Veſtigia ejus ſecutus eſt pes meus. Tertio figuratur ejus perfectio in operum fructuoſitate, quod notatur ibi. *Erat autem a Bethſaida*, quæ interpretatur domus venationis vel domus frugum, unde & Nathanaelem convertit: ipſe enim fuit de illis, de quibus Hieremias: Ecce ego mittam piſcatores, & piſcabuntur eos.

Bethſaida.
Hiere. 16
Vocatio Nathanaelis.

Et ſequitur pars, in qua de vocatione Nathanaelis ad diſcipulatum, ſive ad fidem Chriſti. Ibi: *Invenit Philippus*. & illa in duas partes. Primo, de vocatione exteriori per Philippum, ſecundo de vocatione interiori ab ipſo Chriſto. Ibi: *Vidit Jeſus*. In prima tria. Primo Philippi denuntiatio de Chriſto. Secundo Nathanaelis interrogatio. Ibi: *Et dixit ei*. Ait ergo: C *Invenit Philippus Nathanaelem*, ut enim ait Auguſtinus. Hic erat eruditus, & legis peritus. Unde & convenienter ſequitur, quod ſcripſit Moyſes: Prophetam de gente tua, &c. & Prophetæ ſcilicet ſcripſerunt: Filius datus eſt nobis. Et ſic de multis aliis: *Invenimus Jeſum*, ſic nominatum: In Deo Jeſu meo, Et: Videbunt omnes fines terræ ſalutare Dei noſtri: *Filium Joſeph*, ſc. putativum de ſemine tamen David, quia filium Mariæ a Nazareth civitate Galilææ: Flos de radice ejus aſcendet. Ibi Hebraica veritas habet Nazaræus. De radice ejus aſcendet, ſed, ſicut dicit Gloſſa ſuper illud; Nazaræus vocabitur, Nazareth flos interpretatur. Et ſequitur Nathanaelis reſponſio: *Et dicit ei*, quia

Aug. tract. 7 in Joan. poſt med. t. 9
Deut. 18
Iſai. 9
Abac. 3
Iſai. 52
Iſa. 52
Iſa. 11
Mat. 2
Nazareth.
Mich. 5

Digitized by Google

enim Nathanael erat peritus in lege, & noverat ſcriptum eſſe: Et tu Bethleem terra Juda nequaquam eris minima in terra Juda: ex te enim exiet Dux, &c. ideo reſpondet: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* quod poteſt dupliciter legi ſecundum Gloſſam, vel etiam dubitando interrogat, vel affirmat: & patet ipſius humilitas & curialitas, quamvis enim ſciret eſſe ſcriptum, quod de Betheleem Dux egredietur, ut dictum eſt, tamen interrogando ait: *Aliquid boni?* &c. id eſt, aliquis Propheta, ſicut infra: Numquid a Galilæa venit Chriſtus? vel poteſt remiſſive ſive affirmative ſecundum Auguſtinum, qui ait: Ambas pronunciationes poteſt ſequi iſta vox ſive dubitans, ſive confirmans, & ſive iſto modo, ſive illo pronunties, non repugnant ſequentia: quamvis enim Chriſtus fuerit natus in Bethleem, tamen fuit converſatus in Nazareth. Venit Nazareth ubi erat nutritus. Chryſoſt. tamen homilia dicta legit negative magis, non tamen repugnat, quod ibi natus, ſed ab educatione ſive a converſione diceretur Nazaræus, & ſequitur Philippi reſponſio: *Veni & vide*, tam corporaliter, quam mentialiter. Et nota, quod non reſpondet quæſtioni, magis volens ducere eum ad Chriſtum, unde Chryſoſt. quia ſicut Andreas non valens repræſentare divitias, quas invenerat apud Chriſtum, duxit fratrem, id eſt, Petrum ad ipſum: ſic & iſte ſcil. Philippus, trahit eum ad Chriſtum, ſciens, ſi verba & doctrinam Chriſti guſtaverit, non deſerturum Chriſtum amplius. Hæc ille. Et in hoc patet ipſorum credulitas, & Chriſti ab eis honorabilitas. Et ſequitur illa pars, in qua de vocatione ipſius Nathanaelis, ibi: *Vidit Jeſus*, & ibi quinque. Primo illius a Chriſto commendatio. Secundo, ejuſdem a Chriſto inquiſitio, ibi: *Unde me noſti?* Tertio, Chriſti reſponſio, ibi: *Et dicit ei*. Quarto, ipſius Nathanaelis confeſſio, ibi. *Reſpondit*. Quinto, ipſi confitenti Chriſti promiſſio, ibi: *Reſpondit Jeſus*; ait ergo *Vidit Jeſus venientem*, ut ait Chryſoſtomus, multum deſiderium habebat ad Chriſtum, & licet dixerit prius: *Numquid a Nazareth*, &c. non tamen dixit nullum bonum fert Galilæa. Ideo ſequitur ejus commendatio a Chriſto. *Ecce vere Iſraelita*, cujus judicium incorruptibile: ideo ſequitur: *In quo dolus non eſt*, id eſt, doloſa duplicitas. Unde Auguſtinus: Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur. Fraus eſt, ſimulatio eſt, quando aliquis aliquid in corde tegit, & aliud loquitur: dolus eſt, & tamquam duo corda habent. Corde inquit, & corde locuti ſunt. Hæc ille. Ibi multa & bene de hoc: *Iſraelita* enim interpretatur videns Deum, qualis erat iſte, ut dicitur in Gloſſa. Et de hoc in collatione. Et ſequitur ſecundum: *Dicit ei, unde me noſti?* ex quo ante non vidiſti, & loquitur ut credens ipſum eſſe purum hominem ideo ad attrahendum eum reſpondit Jeſus: *Priuſquam te Philippus*, &c. Et ſecundum Chryſoſtomum, ad litteram eſt intelligendum ut ſciret, quod quando Philippus ſolus erat & Nathanael, & ſingulariter omnia hæc dixerunt. Ideoque & tempus dixit, & locum, & arborem, ut non eſſet ſuſpectibile teſtimonium ſecundum Auguſtinum: Invenimus iſtam arborem maledictam, quia ſola folia habet. Et ſignat legis litteram, ſub qua erat ille. Et de hoc Auguſtinus ibi bene, & in Gloſſa de hoc: Vel per ficum ſcriptura poteſt ſignificari: Qui cuſtodit ficum, comedet fructus ejus. Et quia ille erat in ſcripturis eruditus, ideo ait ei, quod viderat eum ſub ficu. Sed quæritur ex quo iſte erat in lege & ſcripturis peritus, & ad credendum facilis, & ad Chriſtum affectuoſus, quare non fuit annumeratus in numero Apoſtolorum: videtur enim quod ſi fuiſſet annumeratus cum eis, quod plus potuiſſet proficere in prædicatione Evangelica. Item quæritur quare iſti revelavit abſcondita, ut ſic vocaret eum, & ſimiliter Petro ſupra, non ſic aliis diſcipulis. Ad primum reſpondet Auguſtinus, quod Chriſtus elegit idiotas non ſapientes, volens ſuperborum frangere cervices, non quæſivit per creatorem piſcatores, ſed de piſcatore lucratus eſt Imperatorem. Iſte autem fuit magnus, & ſine dolo, & in lege peritus, hoc ſolo non electus, ne umquam videatur Dominus doctos ele-

Nathanaelis humilitas. — *Joan. 7.* — *Aug. tra. 7 in Joan. poſt inc. circ. t. 3* — *Luc. 4* — *Chryſ. ho. 19 in Jo. circa med. t. 3* — *Ib. ante med.* — Quatuor in vocatione Nathanaelis. — *Ib. circa med.*

Aug. tr. 7 in Joan. poſt med. tom. 9 — Iſraelita. — *Ib. paulo poſt.* — *Mat. 21* — Ficus. — *Prov. 2* — Cur non fuit Nathanael in numero Apoſtolorum — *Aug. tr. 7 in Joan. poſt med. t. 9*

Digitized by Google

elegiſſe. Hæc ille. Et ibi multum A bene de hoc. Idem Auguſtinus ſcil. quare elegit illitteratos, ut eſſent Apoſtoli, quod ideo elegit tales, ut quidquid magnum eſſent, & facerent, ipſe in eis eſſet & faceret. Job ait: Ligabis eum ancillis tuis: ibi Gregorius loquens de iſto ait, quod Domines Nathanaelem laudat, non tamen in ſorte prædicantium numerat, quia ad prædicandum cum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant, ut tanto ſolius veritatis cognoſceretur eſſe, quod agerent, quanto & aperte cerneretur, quia ad hoc agendum per ſe idonei non fuiſſent. Et ibi bene de hoc. Non multi potentes, &c. Si obiicitur de Paulo, quod in lege fuit peritus, B & tamen electus in Apoſtolum. Reſpondendum, quod non fuit electus inter primos Apoſtolos, ſed poſt aſcenſionem Domini mutatus de Saulo in Paulum, & ſic humiliatus fuit devotus & electus. Unde & ſeipſum vocat abortivum. Mihi tamquam abortivo viſus eſt. Item ſi obiiciatur, quod Deus præcepit eligere ſapientes ad officia prælationis in illud: Provide viros potentes. Et ſic videtur feciſſe contra id, quod fecit. Iterum ex hoc videtur, quod in electionibus eum debemus imitari, eligendo ſcilicet ſimplices. Et ad iſtud eſt reſpondendum, quod Deus elegit ſimplices ad dignitatem Apoſtolicam propter dictas cauſas, qui potuit & fecit eos C ſapientes ſua ſatientia: & quia non eſt in humana poteſtate ſic facere de ſimplicibus ſapientes, ideo homines debent eligere bonos & ſapientes ad prælationum dignitates. Et nota quod ait: *Quando eras ſub ficu*. Ficus enim, ut ait Iſidorus, dicitur a fœcunditate, & dicitur quod ſi folia ficus tangunt carnem, pruritum faciunt: & poteſt ſignificare ipſam legem, ut dictum eſt, vel dulcedine peccati, quæ ſignificatur per ficus malas, malas valde: Ficus enim non florebit. Et poteſt ſignificari ſcripturam, ut habitum eſt. Et ſequitur quartum: *Reſpondit Nathanael*, ut enim ait Chryſoſtomus, quoniam argumentum ſuſcepit cognitionis ſuæ: venit ad confeſſionem, oſtendens devotionem, & ſubdit: Videns animam alacrem repente effectam admirantem, exultantem, ſaltantem præ gaudio. Hæc ille. Sed quæritur quare filius Dei vocavit Petrum, & iſtum revelando eis occulta, & prædicendo eis futura, non ſic Andream & alios? Et ad hoc reſpondit Chryſoſtomus, quod Andreas & Philippus habebant teſtimonium Joannis: Philippus enim vidit præſentes diſcipulos, ſcilicet Andream & alium diſcipulum. Petro autem a præſenti, quia dixit quod erat filius Joanna, futurum credi fecit. Sic & in iſto revelando ea: quæ præterita, attrahit eum: non enim minus adducunt prophetiæ quam miracula, immo virtuoſius, & irreprehenſibilius, ut ait ibidem. Et patet hic veritas fidei ipſius Nathanaelis, quando ait: *Rabbi*, & in hoc commendat plenitudinem ſuæ ſapientiæ & veritatem humanitatis: *Tu es filius Dei*, & in hoc profitetur majeſtatem ſuæ dignitatis: *Tu es Rex Iſrael*, & in hoc profitetur dignitatem ſuæ regiæ majeſtatis. Quia: *Rabbi*, auctor omnis veritatis: quia: *Filius Dei*, auctor omnis ſalutis: quia: *Rex Iſrael*, auctor & rector omnis poteſtatis. Quia enim: *Rabbi*, id eſt, Magiſter docet inenarrabiliter: quia: *Filius Dei*, ſalvat indefectibiliter: quia: *Rex Iſrael*, regnat imperialiter. Ipſe eſt enim Dux de quo dicitur: Ex te exiet Dux, &c. Secundum tamen Chryſoſtomum. Nudum hominem eſſe Chriſtum confitetur, licet confiteatur eum eſſe filium Dei: nam ibi ſumitur filius Dei, ſicut in Pſalmo: Ego dixi: Dii eſtis, &c. Gloſſa tamen dicit, quod utriuſque naturam confitetur in Chriſto. Et ſequitur quintum, ſcilicet promiſſio Chriſti. Ibi: *Quia dixi tibi*. Et primo ipſa promiſſio: ſecundo illius expoſitio ibi: *Amen dico*, Ait ergo: *Quia dixi tibi*, &c. quaſi diceret, ex quo credidiſti ex revelatione occulti, quod dixi tibi: *Majus videbis*, & ex hoc patet, quod fides meretur intellectum: Niſi credideritis, non intelligetis, ſecundum aliam litteram. Item tunc obiicitur, quod fides iſtius fuit perſuaſa experimento rei ſingularis revelatæ, & ſic non habuit meritum. Et ad iſtud reſpon-

Aug. de civit. Dei l. 18 c. 49 t. 5
Job. 40
Greg. Mor. l. 33 c. 15 poſt med.
1 Cor. 1
Objectio de Paulo.
1 Cor. 15
Exo. 18 Deut. 1
Deus elegit ſimplices ad dignitatem Apoſtolicam.
Iſidorus Orig. l. 17 c. 7
Hier. 24
Abac. 3
Chryſ. ho. 19 in Joan. poſt med. tom. 3
Chryſoſt. ho. 18 in Joan. ante med. t. 3
Mich. 5
ho. 20 in Joan. non multum a prin. t. 3
Pſ. 81
Fides meretur intellectum.
Iſa. 7 ex interpretatione 72

pondendum, quod fides ſua non fuit ex hoc orta, ſed fuit adjuta & manuducta. Et ſequitur expoſitio ejus, quod dixit: *Majus. Amen dico vobis, videbitis cælum apertum*, &c. Sicut factum eſt. Apertum eſt cælum & deſcendit Spiritus ſanctus. Et: Video cælos apertos, &c. Ut enim ait Auguſtinus. Credentibus aperitur aditus cæli, & vident angelos, id eſt, prædicatores prædicantes arcana divinitatis, & etiam humana de Chriſto. Et de hoc in Gloſſa. Sed quæritur, ſicut obiicit Chryſoſt. Ex quo Petrus poſt miracula & doctrinam confeſſus eſt filium Dei ut verum Deum: Tu es filius Dei vivi, &c. Hic autem ante ſigna & doctrinam, quaſi idem dicit & confitetur, quare iſte non beatificatur, id eſt, beatus vocatur a revelatione ſicut Petrus? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod eadem verba uterque eſt locutus, ſed non eadem mente: quia Petrus confeſſus eſt filium Dei, & verum Deum, hic autem confeſſus eſt hominem nudum, quod patet ex hoc quod ſequitur: *Tu es Rex Iſrael*: ut autem eſt filius Dei non ſolum Rex Iſraelis, ſed univerſi orbis. Et ideo Petrus ex perfecta fide meruit beatificari, id eſt beatus vocari: huic autem promiſit filius Dei, ſe viſurum Angelos aſcendentes & deſcendentes in filium hominis, & abducit eum a terra paulatim, & facit eum non ultra imaginari hominem ſimpliciter, id eſt, purum hominem, ſed ut proprium filium Regis, id eſt Dei, cui Angeli miniſtrant. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Qualiter autem miniſtraverunt Angeli Chriſto tempore nativitatis, crucis, reſurrectionis, & aſcenſionis Chryſoſt. exemplificat, & patet in ſerie Evangelica. Auguſtinus autem exponit de Angelis, id eſt prædicatoribus prædicantibus arcana divina, & incarnationis Myſteria de filio Dei, ut patet in Gloſſa. Ut enim ait Gregor. Quod Græce Angelus, hoc Latine nuncius dicitur recte, qui nunciare ſupremum judicem mittitur Angelus vocatur: Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, ac ſequitur: Angelus Domini exercituum eſt. Et ibi Gregor. & ibi bene de hoc. Et de his Angelis, & eorum aſcenſu in collatione, & in hoc terminatur iſtud capitulum.

Luc. 3
Act. 8
Aug. tr. 7. in Joan. ver. fi. t. 9
Mat. 16
ho. 20 in Joan. prope prin. t. 4
Confeſſio Petri.
Petrus, quare beatus vocatur
Ibid. paulo poſt.
Aug. tr. 7 in Joan. circa fi. t. 9
Gre. in Ev. ho. 6 poſt med.
Angelus.
Mal. 2
Ibid.

CAPUT SECUNDUM.

Et die tertio nuptiæ factæ ſunt, &c. Narratis teſtimoniis B. Joannis de filio Dei, & habita vocatione diſcipulorum, hic oſtendit ſe filius Dei miraculo, ſicut continuat Gloſſa. Unde ex hinc narrat Evangeliſta opera miraculoſa, & ſalvificat documenta filii Dei. Et conſequenter enarrat de paſſione & reſurrectione. Et quoniam capitula non ſunt continue ad invicem dependentia, quia alia & alia miracula & documenta non ſunt ad invicem conſequentia nec conjuncta: ideo compendioſius & doctrinabilius videtur quodlibet capitulum in ſe dividi. Et ſecundum hoc, iſtud capitulum in quatuor partes. Primo narratur de miraculoſa mutatione aquæ in vinum. Secundo de deſcenſu Capharnaum. Ibi: *Poſt hæc*. Tertio narratur de aſcenſu in Hieruſalem, & de ejectione vendentium & ementium. Ibi: *Et prope erat Paſcha Judæorum*. Quarto narratur de credulitate multorum in Chriſtum. Ibi: *Cum autem eſſet Hieroſolymis*. Prima in quatuor. Primo antecedentium ipſum miraculum præmiſſio ſive occaſio. Secundo ipſius miraculi effectio ſive operatio. Ibi: *Erant autem ibi lapideæ, &c.* Tertio miraculi manifeſtatio vel approbatio. Ibi; *Dixit autem Jeſus*. Quarto ordinis miraculi ſubjunctio. Ibi: *Hoc autem initium.* In prima narrat quatuor antecedentia, quæ ſunt nuptiarum celebratio, & ipſius Jeſu; ac ſuorum ad ipſas vocatio: defectus vini a beata matre ipſi Jeſu inſinuatio, & ejuſdem ipſi matri reſponſio, & ejuſdem matris miniſtris præceptio, ut in littera patet: Ergo ait: *Tertia die*. Et in hoc notatur tempus nuptiarum: *In Cana*. Et in hoc notatur locus: *Nuptiæ factæ*, & in hoc eorum celebratio. Et quia notus erat ibi Jeſus, ut ait Chryſoſtomus. Ideo fuit, *Vocatus & mater ac diſcipuli*. Sed quæritur qualiter ivit ad nuptias, cum in talibus conſueverunt eſſe vulgaria convivia & commeſſationes: ergo non decebat eum illuc ire. Item melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum con-

Continuatio Evangelii.
In quatuor partes dividitur hoc caput.
Prima pars dividitur in quatuor
Tempus nuptiarum
Locus.
Celebratio
ho. 20 in Joan. ante med. t. 3
Cur iverit ad nuptias
Eccl. 7

convivii. Et ita ut prius. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, quod ipſe ad dignitatem ſuam non reſpiciebat, ſed ad beneficium noſtrum: qui enim non dedignatus eſt ſervi formam accipere: multo magis nec dedignatus eſt ad nuptias venire, qui cum publicanis recubuit. Hæc ille. Item ut ait idem Chryſoſt. Illi qui vocaverunt, non habebant de eo decens judicium, neque ut magnum aliquem æſtimabant; ſed ut unum multorum, quod Evangeliſta enigmatice oſtendit, quando ait: *Erat ibi mater Jeſu ac fratres ejus.* Hæc ille. Aliter reſpondet Auguſtinus: quod ideo Dominus venit ad nuptias, quia erant hæretici futuri prohibentes nubere: ideo ad eorum confutationem dignatus eſt Jeſus venire ad nuptias. De tempore harum nuptiarum, & an eadem die, annis revolutis, adventus Magorum, & mutatio aquæ in vinum fuerint, in hiſtoriis Magiſter de hoc, & ſicut tactum eſt ſupra. Primum adventum Domini in Galilæam poſt baptiſmum ſilent alii Evangeliſtæ: de quo cum loquitur hic, & idem Chryſoſtomus, ut habitum eſt. Per iſtas nuptias figurantur nuptiæ Chriſti & Eccleſiæ, quæ fuerunt factæ tertia die ſcilicet tempore gratiæ. Tria enim tempora, ſcilicet tempus ante legem, & tempus legis, & tempus gratiæ ſunt tres dies, in quibus Deus illuminavit electos ſuos lumine ſuo: Vivificabit nos poſt duos dies, & tertia die ſuſcitabit nos. Et de his nuptiis in collatione. Et ſubditur ſecundum antecedens, ſcil. inſinuatio matris de defectu vini. Ibi: *Et deficiente vino, dicit mater.* Et in hoc patet compaſſiva pietas matris inopiæ, & verecundiæ etiam diffidentiæ ſponſi & ſponſæ, & eorum quorum erat neceſſaria providere. Item notatur providentiæ beatæ matris ſedulitas, & urbana curialitas, & providendi ordinabilitas, quod aliis neſcientibus inſinuavit filio defectum vini. Item ſuppoſuit filii poteſtatem, largitatem, ad ſubveniendum pietatem, & ideo ſolum ait: *Vinum non habent*, inſinuando: amanti enim, qui eſt potens & ſciens, & volens ſubvenire,

Chryſ. ib. — *Phil. 2* — *Matt. 9* — *Chryſ. ib.* — *Aug tract. 9 in Joan. paulo a princ. t. 9* — Heretici confutati. — Tria tempora ſunt tres dies. — *Oſe. 6* — Pietas matris Chriſti. — Prudentia beatæ matris, &c.

A ſufficit nuntiare: amanti enim nuntiandum eſt ait Auguſtinus. Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Quid mihi & tibi?* &c. Sed quæritur qualiter tam dure ei reſpondit, cum dicatur: Erat ſubditus illis. Item præcepit parentes honorare, quod eſt intelligendum non ſolum facto, ſed etiam verbo: ergo non ita aſpere debuiſſet reſpondiſſe. Item fuit mater excellentiſſima, nec unquam talis, & ipſe filius obedientiſſimus, nec unquam talis: & ipſa petebat ex ſumma confidentia, & ex ſumma pietate, ob aliorum inopiam, & fuit verecundiſſima virgo: ergo videtur, quod nimis aſpere ei reſpondit. Et ad iſta reſpondendum ſecundum Au-

B guſtinum, ubi ait, quod illa erat mater carnis, mater humilitatis, mater infirmitatis, quam ſuſcepit, ſed miraculum, quod erat facturus, ſecundum divinitatem erat, non ſecundum infirmitatem. Ideo non agnoſcit viſcera humana, operaturus divina, quaſi diceret: Non genuiſti, quod de me facit miraculum, ideo ait: *Quid mihi, & tibi?* ſcilicet commune, quantum ad hoc: divinitatem enim meam non genuiſti, ſed infirmitatem. Et ibi Auguſtinus bene & multum de hoc. Item Chryſoſtomus: Mutare aquam in vinum erat divinæ potentiæ, non humanæ, quam ex matre ſuſceperat. Hæc ille. Et ſuperaddit alias cauſas: ideo enim ſic

C reſpondit, maximum inferens profectum, non dimittebat humilia de ſe ſapere. Item ut non videretur ſe inijicere, miracula ſc. faciendo. Item ut non eſſent ſuſpecta miracula: ab his enim, qui indigebant, rogari oportuerat, & quando tales rogant inſuſpicabile eſt miraculum & pura laus. Et ponit exemplum de medico, quando intrat in domum infirmantium, nec rogatur ab infirmis, ſed a neceſſariis, id eſt, cognatis, ſuſpicabilis erit. Item hoc ait: erudiens eam non ultra talia facere: erat enim multi honoris ad matrem, ſed multo amplius ſalutis multorum: non ergo adverſus matrem erant hæc verba, ſed diſpenſationis multæ. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ideo congruenter ſequitur: *Nondum venit hora mea.*

Luc. 2 — *Exo. 20* — Reſponſio ad objectionem. — *Aug. tr. 8 in Joan. poſt med. t. 9* — *Ib. ante. Chryſ. ho. 20 in Joan. circa med. t. 3* — Exempla de medico.

Digitized by Google

Hæreticorum obiectio confutata.

Ex hoc obiiciunt hæretici, ſicut inſinuat Auguſtinus, quod ergo ſubjectus tempori & fatis. Item ex quo diſcipulos vocaverat, & futura quibuſdam predixerat, ergo venerat hora faciendi miracula. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod hoc eſt intelligendum, quod non venerat hora paſſionis, ibi inquit, te cognoſcam, cum pendere in cruce infirmitas incœperit, cujus mater es. Unde & ipſam tunc recommendavit diſcipulo, quem diligebat. Et ex hoc patet error hæreticorum: non enim erat ſub fato conditor cæli, ut ait Auguſtinus, ubi ſupra. Et ibi bene de hoc. Aliter reſpondet Chryſoſtomus, quod ideo ſic ait, oſtendens, quoniam omnia cum tempore decenti operatur, quaſi dicat: Non ſum cognitus his, qui ſunt hic, neque ſciunt, quod deficit vinum, ſine eos ſentire hoc primum: nam qui novit, quoniam in neceſſitate eſt conſtitutus, cum patiatur his, quæ petit, multam habet gratiam: qui vero neceſſitatis ſuæ non aſſumpſit ſenſum, neque beneficii myſterium, & grandem ſenſum accipiet: non ergo ſubjectus erat temporum neceſſitati, qui factor eorum erat, hæc ille, & ibi bene de hoc. Sed quæritur, qualiter ait: *Mulier*, &c. cum eſſet virgo ſinceriſſima: reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod more ſcripturarum mulier pro ſexu ponitur. Et idem Gregorius, quod mulier dicitur dupliciter, ſcilicet pro ſexu, & pro infirmitate. Factum ex muliere. Et notandum, quod dictum Chryſoſtomi hic non tenetur, qui ait, quod deficiente vino volebat mater Jeſu illis, ſcil. qui erant in nuptiis ponere gratiam, & ſeipſam clariorem facere per filium, & fortaſſis, quid humanum patiebatur, quemadmodum fratres ejus dicentes: Manifeſta teipſum mundo, infra: Volentes eam, quæ a miraculis gloriam. Propterea vehementius reſpondit, dicens: *Quid mihi & tibi mulier*. Hæc ille, & quaſi ſimile ait idem ſuper Matthæum. Super illud, Mater tua & fratres tui foris ſtant. Sed abſit a beata Matre Dei, quod poſt plenitudinem Spiritus ſancti, & conceptionem & partum filii Dei, fuit paſſa aliquid humanum,

Auguſt. tr. 8 in Joan. poſt med. t. 9 — *Joan. 19* — *Chryſo. ho. 21 in Joan. ante med. t. 3* — *Quæſtio cur dicat mulier.* — *Aug. tract. 10 in Joan. ante med. t. 9* — *Greg. Mor. l. 11 c. 26 in princ.* — *Gal. 4* — *Chryſ. ho. 20 in Joan. circa med. to. 3* — *Joan. 7* — *Cap. 7* — *Chryſ. in Matt. ho. 44 non longe a princ. t. 2* — *Matt. 12*

A id eſt vanæ gloriæ. Unde Auguſtinus: De ſancta, inquit, Virgine Maria propter honorem Domini nullam prorſus, cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem: inde enim ſcimus, quod ei plus gratiæ collatum fuit ad vincendum ex omni parte peccatum, quæ concipere meruit, quem conſtat nullum habere peccatum. Hæc ille. Sed ad ſalvandum dictum Chryſoſtomi, poſſet dici, quod non intellexit in ipſa fuiſſe aliquam affectionem vanæ gloriæ, ſed quod appetebat miraculum, ex quo potuit oriri gloria humana, ſicut ubi dicitur de accipientibus mercedem in gloria: quod murmurabant videntes alios accipere eumdem denarium quem

B & ipſi, non quod poſſit eſſe murmur in bonis, ſed quod præambula erat defectio, ex quo videbatur poſſe oriri murmur, prout ait ibi Chryſoſtomus. Et ſequitur præceptio matris miniſtris: *Dicit mater Jeſu quodcunque* &c. Sed qualiter hoc attentavit, ex quo dixerat Chriſtus quod nondum venerat hora faciendi miracula. Item ex hoc videntur diſſentire a voluntate ſua. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus. Quod mater noverat, quoniam non imbecillitatis renunciatio fuit, ſed ingloriationis, id eſt, non ad impotentiam, ſed ob vanæ gloriæ recuſationem: & ideo ſapienter miniſtros vocat, ut a pluribus fiat petitio. Hæc ille. Et

C ex his patet providentiæ perſpicabilitas, ad ſubveniendum effectuoſitas, & ad obtinendum virtuoſitas: nam & Chriſtus ex hinc aquam convertit in vinum; unde Chryſoſtomus. Deinde inquit, & honorans matrem, & ut non erubeſcere faciat genitricem, & ut non ſemper contradicere ejus ſit, ſcilicet fecit quod dixit mater. Et ex hoc patet, quam honorifica, & quam pia, & quam ſedula, & quam virtuoſa advocatrix eſt beata mater apud filium, cui a quolibet eſt dicendum: Mulier ſancta es, ora pro nobis. Et ſequitur ſecunda particula principalis: *Erant ibi hydriæ*. Et ibi duo, in quibus vaſorum aquæ convertendæ in vinum deſcriptio, & impletionis præceptio. Ibi: *Dixit eis Jeſus*. Ait ergo: *Erant ibi hydriæ*, ad litteram vaſa

Aug. de natura & gratia c. 36 t. 8 — *Mala. 20* — *Chryſ. ho. 65 in Mat. paulo ante med. t. 2* — *Chryſ. ho. 21 in Joan. ante med. tom. 3* — *ib. paulo ante.* — *Beata virgo advocatrix apud filium.* — *Judit. 4*

Digitized by Google

ὑδὼρ. *Iſid. Orig. lib. 10 c. 6.* vaſa aquaria dicta ab ὑδὼρ, quod eſt aqua. Unde Iſidorus. Hydria genus vaſis aquatilis per derivationem hydros Græce aquam dicunt: *Lapideæ*, id eſt, de lapide factæ: *Poſitæ* quia ſecundum cæremonias Judæorum in ipſis ſe frequenter baptizabant, id eſt, lavabant. *Marc. 7 a* Phariſæi & omnes Judæi niſi crebro lavent manus non manducant. *Chryſ. hom. 21 in Joan. ante med. to. 3* Unde Chyſoſtomus quia enim inaquoſa eſt Palæſtina, & non erat in multis locis fontes & puteos invenire, replebant hydrias aqua, ut non currerent ad flumina, ſi quando immundi fierent, ſed de prope haberent purgationis modum. Hæc ille: *Capientes metretas*, id eſt, menſuras: metrum enim idem eſt quod menſura ſecundum Auguſtinum. *Aug. tract. 9 in Joan. ante med. tr. 9* Unde Iſidorus: *Iſid. Orig. lib. 16 c. 25* Metrum menſura liquidorum eſt Μέτρον, enim menſuram dicunt Græci. Inde appellata metreta: quaſi ergo diceret, ſingulæ capiebant binas vel ternas menſuras. Sed quæritur quare in talibus vaſis fecit miraculum, & quare addidit: *Secundum purificationem Judæorum*. Et ad hoc Chryſoſtomus, ubi ſupra. *Chryſ. hom. 22 in Joan. ante med. to. 3* Quod ideo ſic fecit oſtendens, nunquam illa vini receptacula facta fuiſſe, & ne quis infidelium ſuſpicaretur, quoniam fæce vini intus remanente, vinum factum eſſet. *Ibid. paulo poſt.* Item quæritur, ſicut opponit Chryſoſtomus, cum multo mirabilius eſſet ſubſtantiam facere ex non entibus, id eſt ex nihilo, quam naturam transmutare in qualitatem, videtur quod debuiſſet creaſſe vinum ex nihilo. Et ad iſtud reſpondet, quod multoties miraculorum magnitudinem abſcidit, volens ut magis ſuſceptibile eſſet miraculum, ideo eſſet minus ſuſpectum miraculum apud illos, qui hauſerant aquam, ſic fecit. *Confutatio hæreticorum de miraculis.* Item ad confutationem hæreticorum, dicentium non eſſe opera conditoris quæ videntur in mundo: *Aug. tract. 9 in Joan. ante medium to. 9* Ideo obſtruens infamiam eorum, plura fecit miraculorum ex ſubjectis ſubſtantiis. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Secundum vero Auguſtinum, ubi exponit hæc allegorice: *Hydriæ ſex quid ſignificent.* *Sex hydriæ ſunt*. Sex ætates mundi, de quibus in Gloſſa: quæ fuerunt impletæ Prophetiis, quæ ſunt aquæ, & in vinum converſæ, quando de Chriſto intelliguntur. *Binæ metretæ.* Per binas metretas duæ gentes ſcilicet Judaica & Gentilis, de quibus in figura. *Binæ gentes.* Duæ gentes in utero tuo ſunt. Tres metretæ, tres populi deſcendentes a tribus filiis Noe. *Gen. 25 d. Aug. ibid. paulo poſt.* Vel per binas metretas fides divinitatis in Chriſto, per tres fides Trinitatis, & de his Auguſtinus proſequitur prolixe & ſufficienter. Secundum Bernardum vero: *Bern. ſer. 2 in Domi. 1 poſt 8 Eph. de mutat. aquæ in vinum poſt med.* *Sex hydriæ*. Sunt ſex obſervantiæ, quibus purificantur Judæi: id eſt, confitentes: quæ ſunt ſilentium, pſalmodia, vigilia, jejunium, opus manuum, carnis munditia: & de his, & purificatione per iſta ibi proſequitur bene. Et ſequitur pars, in qua filii Dei præceptio, & præcepti impletio, & per hoc miraculi effectio. Ibi: *Dicit eis Jeſus: Implete, &c.* Sed quæritur, ex quo dixit ſuperius, quod nondum venerat hora ejus, ſcilicet faciendi miracula, qualiter nunc præcepit implere hydrias, ut fieret miraculum? Item videtur ſibi contrarius in facto & dicto. *Num. 23 c.* Item: Non eſt Deus quaſi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur, ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, ut dictum eſt, quod ſuperius inſinuavit ſe non facturum miraculum propter dictas ibi cauſas: hic autem miraculum fecit honorans matrem, ut habitum eſt. Præterea ut ait Chryſoſtomus. *Chryſ. hom. 21 in Joan. ante med. to. 3* Chriſtus ait mulieri: Non ſum miſſus, niſi ad oves, quæ perierunt, domus Iſrael: *Mat. 15 e* & tamen curavit filiam ejus ſignificans ex hoc quod & ſi indigni ſimus, acceſſione faciamus nos dignos, ut accipiamus. Hæc ille. Nulla ergo mutatio in filio Dei, licet videatur prius negare & poſtea dare, ut patet ex dictis. Et ſequitur: *Et impleverunt uſque ad ſummum*. Et in hoc patet obedientia miniſtrorum, & miraculum occulte factum: ipſe enim dixit & facta ſunt. Unde credendum eſt, quod tunc fuit aqua converſa in vinum. Sed quæritur quare non eſt uſus aliquo verbo ſignificativo prædictæ mutationis, ſicut in aliis miraculis eſt uſus, ſicut infra: Ait Paralytico. *Joan. 5 b* Surge tolle grabatum, &c. *Joan. 11 b* Et infra: Lazare veni

ni foras. Item quæritur, quare ait miniſtris, ut implerent hydrias aqua, & quare ait, ut implerent uſque ad ſummum, cum poſſet multiplicare vinum, ſi eſſet neceſſe ſine iſtis. Ad iſtud reſpondendum, quod ſicut ait Chryſoſtomus. In hoc miraculo, oſtendit ſe eſſe conditorem rerum, obſtruens inſaniam hæreticorum: ut ergo verbo ſuo increato res condidit, ſic & mutat prout vult.

Chryſ. ibid. poſt pauca. Inſania hæreticorum obſtruitur.

Chryſ. ibid. Unde Chryſoſtomus. Nunc nimirum omnes, quoniam ipſe eſt, qui in vineis aquam tranſmutat, & pluviam per radicem in vinum vertit, quodque in planta per multum tempus fit, hoc repente ſimul in nuptiis operatus eſt. Hæc ille. Aliquando tamen eſt uſus verbo exteriori in miraculis, propter aliorum inſtructionem in fide. Ad aliud reſpondendum eſt, quod ideo dixit miniſtris, ut haurirent, ut inde teſtes haberet ejus quod fiebat: ipſi enim aquam hauſerant. Et licet poſſet vinum multiplicare & ex modico multum facere, præcepit implere hydriam aqua uſque ad ſummum, ut & eſſet miraculi evidentia, & ſufficientiæ convivantibus abundantia. Et ſequitur illa pars, in qua miraculi approbatio, & ab aliis commendatio: *Dicit eis Jeſus: haurite*, & ibi tria. Primo divina præceptio de hauriendo vino. Secundo, vini delatio ipſi architriclino, & illius ab eo guſtatio. Ibi: *Et tulerunt*. Tertio, ab eodem ſponſi vocatio, & vini facti ex aqua commendatio: Ibi: *Vocat ſponſum*. Et hoc eſt, quod ait: *Dixit Jeſus: Ferte architriclino*. Sed quæritur, quare præcepit primo illi deferri vinum? Videtur, quod fuerit perſonarum acceptor, ex quo præcepit ferre vinum quaſi principaliori. Ut enim ait Magiſter in hiſtoriis, architriclinus dicitur primus inter convivantes, dictus a triclinio, quod dicunt fuiſſe domus tricamerata, vel habens teſtudines tres, vel tres ordines menſarum. Item ex quo miniſtri hauſerant aquam, videtur quod illi potuiſſent perhibere teſtimonium de vino facto ex aqua. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum ubi ſupra, quod homines, qui-

Cur uſus ſit verbo Dominus in miraculis.

Cur dixit miniſtris ut haurirent aquam, &c.

Miraculi approbatio.

Cur fertur vinum architriclino.

Objectio. architriclinus.

hom. 21 in Joan. poſt med. tom. 3

A bus miniſtratio talium cœnarum credita eſt, hi maxime vigiles ſunt, ut in ornatu & ordine omnia diſponantur, propterea vigilantem ſenſum in teſtimonium eorum, quæ fiebant, vocavit. Hæc ille. Et quia talis erat architriclinus, & aliorum erat ſenſus corruptus, non ſufficiens comprehendere ea, quæ fiebant, eo quod ebrij erant, ideo non præcepit ferre vinum recumbentibus. Per hoc ad aliud, nequaquam enim miniſtri enarrantes, ſcilicet miraculum, eſſent crediti: ſed viderentur inſanire, ideo non vocavit eos in teſtimonium. Sed quæritur, quare non revelavit aliis recumbentibus? Ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod non

Ibidem.

B erant ſufficientes, ſcilicet comprehendere, eo quod ebrii erant, ut dictum eſt: ei autem revelavit, ſcilicet architriclino, qui poterat conſpicere & judicare recte. Et ſequitur ſecundum: *Ut autem guſtavit vinum &c.* ſcilicet factum ex aqua: *Nec ſciebat, unde eſſet*, ſcilicet ex qua virtute, ad litteram: *Miniſtri autem ſciebant*, certa experientia. Et hæc ignorantia ſignificabat neſcientiam ſynagogæ. Miniſtri vero ſignificabant Prophetas, qui hauſerant varias ſcientias Prophetarum, de quibus in Pſalmo: Tenebroſa aqua in nubibus aeris. Et: Haurietis aquas. Triclinium autem dicitur Eccleſia propter tres ordines ejus, ait

Miniſtri quid ſignificarent.

Pſal. 17 b. Iſa. 12 b

C Hugo de anima, & ſic architriclinus Eccleſiæ prælatum deſignat. Et ſequitur tertia particula, in qua vocat ſponſum ſcilicet architriclinus, Vocat, inquam, ad congratulandum. Unde ſequitur: *Omnis homo*. Sed quæritur, quare vocavit ſponſum? Reſpondet Chryſoſtomus, quod non ſolum, qui miniſtrabat, ſed ſponſus & architriclinus teſtaturi erant: miniſtri, ſicut qui hauſerant aquam, illi, ſicut principales & habentes ſenſum vigilem & ſanum ad diſcernendum, quoniam vinum erat, & optimum erat, quod factum eſt. Et allegat architriclinus conſuetudinem de largitate diſcubitus in principio, & de providentia in fine exponendo in bonum: *Omnis homo*, ut dicitur ab humanitate, ſcilicet: homo

hom. 21 in Joan. poſt med. tom. 3

enim

Digitized by Google

enim proprie eſt, qui aliis proficit. Ut enim ait Tullius: Homo non eſt natus ſibi ſecundum Platonem. Unde dicitur: Barbari præſtabant non modicam humanitatem Paulo & ſociis ejus. Ideo dicitur hic: *Omnis homo*, id eſt, perfectus vivens, ut habetur: Illuminat omnem hominem, & talis: *Bonum vinum ponit*, ſcil. ex largitate. Sed quia multi convivantes abutuntur largitate patrisfamilias, ideo ſequitur: *Et cum inebriati fuerint*, ſcilicet ſuo vitio: *Id quod deterius*, ſcilicet ponit, ſcilicet in remedium, quia inebriatis confert plus debile vinum, vel ne fiat diſpendium & amplius incommodum: perditio enim eſt, & periculum dare bonum vinum inebriatis. *Tu autem*, ſcilicet ſponſæ: *Servaſti bonum*, continuando largitatem: Gloſſa vero exponit ſpiritualiter de homine carnali: & de hoc in collatione. Quærit Chryſoſtomus, quare non fuit hoc miraculum revelatum aliis convivantibus. Item, quare non narratur hic de reſponſione ſponſi ad architriclinum. Et ad primum reſpondet, quod monſtrationem & cognitionem hujus miraculi ſervavit Chriſtus, uſque in futuro tempore: poſt reliquorum ſignorum demonſtrationem: ex cujus cognitione Regulus rogavit Chriſtum, ut ſanaret filium infra: Alii autem hic convivantes non valebant conſpicere miraculum, ut dictum eſt. Diſcipuli autem perceperunt, unde in eum crediderunt. Et ex hoc infra eodem: *crediderunt in eum diſcipuli ejus*. Ad aliud reſpondet Chryſoſtomus quod evangeliſta feſtinans ad interiores res, tangens hoc ſolum tranſcurrit, ſcilicet non ad hoc reſpondens: quod vero neceſſarium erat, hoc erat dicere ſcilicet quoniam aquam fecit vinum & bonum vinum. Quærunt aliqui hic, ex quo nonnulli convivantes in his nuptiis fuerunt ebrii, ut ait Chryſoſtomus qualiter filius Dei fuit cum eis in convivio, cum dicatur: Noli eſſe in convivio potatorum. Item quæritur tum etiam, an ebrietas ſemper ſit peccatum, & in quo caſu eſt peccatum, & in quo excuſabile. Et ad primum reſpondendum, ut ſupra, quod Chriſtus dignatus eſt comedere cum eis, & bibere, ut ſanaret eos, quoniam non eſt opus valentibus medicus. Et quia in Cana Galilææ erant piſcatores, & homines ruſticani, ideo credendum eſt, eo magis fuiſſe ebrios ex deſuetudine bibendi vinum, vel ex præcipitatione, vel ex infirmitate, vel ex ignorantia virtutis vini, quam ex ſtudio bibendi. Ad aliud reſpondetur conſequenter, quod in ebrietate ſunt tres gradus, ſumendo eam large. Prima enim ebrietas eſt ad rationis aliqualem obnubilationem. Secunda eſt ad organorum & cordis aggravationem & diſturbationem. Tertia eſt ad rationis ſubverſionem & membrorum & organorum ligationem. Prima dicitur eſſe venialis, niſi forte ratione circumſtantiæ ex parte perſonæ, vel officii vel temporis, ſicut in ſacerdotibus legalibus tempore ſui officii. Ubi cum prohibetur ſacerdotibus bibere vinum, tempore quo debebant intrare tabernaculum teſtimonii. Ebrietas vero ſecundo modo eſt periculoſa propter quod ait Salvator: Non graventur corda veſtra crapula & ebrietate. Tertia vero, quæ ſobrietatem ſubvertit, mentem pervertit, ut non intelligat quæ agit, videtur eſſe mortale peccatum quantum eſt de ſe, ſi ſcienter & ſtudioſe ſe quis inebriaverit, & inebriantibus iſto modo, comminatur ſcriptura pœnam æternam. Cui væ? cujus patri væ, &c. Nonne his qui commorantur in vino? Et væ qui potentes eſtis ad bibendum vinum, &c. Et nota circa iſtud miraculum dicta Auguſt. Ubi ait, quod non ſolum tunc vertit Dominus aquam in vinum ex aqua imbibita, ſed quotidiana miracula aſſiduitate viluerunt. Et ibi bene de hoc. Item ad nuptias venit Chriſtus propter hæreticos prohibentes nubere, & ut conjugalis caſtitas firmaretur. Et oſtenderet ſacramentum nuptiarum, in quibus ipſe ſponſus erat, cujus perſonam ille ſponſus gerebat. Item, ut ait idem Auguſt. Omnis prophetia, qua non intelligitur Chriſtus, aqua eſt, ut inducit ipſe exemplo: mutatur autem in vinum, quando Chriſtus intelligitur & ſapit, quod non

Marginalia: mo. de Off. ... cap. de tribus. — Act. 28 a — Joan. 1 a — hom. 21 in Joan. ante med. tom. 3 — Joan. 4 f, g — Ibidem. — Ibidem. — Prov. 23 e — An ebrietas ſit peccatum ſemper. — Matt. 9 b — Tres gradus in ebrietate. — Lev. 10 b — Luc. 21 g — Prov. 23 d — Iſa. 5 e — Aug. tract. 9 in Joan. prope princ. tom. 9 — Chriſtus quare venit ad nuptias. — Ibid. poſt pauca. — Ibidem.

Digitized by Google

Bonum vinum Evangelium Chriſti.
Zach. 9 a
Sex hydriæ quid.

non ſapiebat, inebriat quod non inebriat. Bonum enim vinum Evangelium Chriſti. Hæc Auguſt. Quod quidem Evangelium germinat virgines. Sex vero hydriæ ſignificant ſex ætates, ut dictum eſt: in quibus non defuit prophetia, & illa tempora, quaſi ſex articulis diſtincta, ut vaſa inania fuerunt, niſi a Chriſto implerentur. Hæc ſimiliter Auguſt. Moraliter autem per ſex hydrias poſſunt ſignificari ſex neceſſaria mentibus purificandis, quorum prima hydria eſt compunctiva contritio, quæ purgat, ut ait Propheta: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Et de hoc in figura: Rebecca deſcendit ad fontem & implevit hydriam aqua, &c. Scilicet lacrymarum. Secunda hydria confeſſio mundas, in Pſal. Dixi confitebor injuſtitiam meam, de qua in figura. Rebecca effudit hydriam in canalibus, quod eſt emovere peccatum ex conſcientia. Tertia eſt pia eleemoſynarum largitio: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Item in Geneſi in figura depoſuit hydriam & dedit ei potum. Quarta eſt conſtans injuriarum remiſſio & perpeſſio: hac enim purgatur peccatum: Dimittite & dimittetur vobis. Cumque confregiſſent hydrias tenuerunt lampades, &c. Hydrias confringunt, qui non reputant injurias & contemnunt. Quinta eſt exercitium pœnitentialis laboris, quod ſimiliter purgat a peccato, & de hac in figura. Quod Rebecca egrediebatur, habens hydriam in ſcapula, id eſt, ſtrenuum laborem in ſuſtinentia. Sexta eſt obſervatio divinæ legis & prædicationis, quas purgat. Mundi eſtis propter ſermonem meum. Et de hac hydria in figura: Da mihi de hydria tua. Et ſequitur, bibe Domine, &c. qui enim eſt impletus divina doctrina, debet eam aliis propinare. Sed iſtæ hydriæ non continent, niſi aquas inſipidas, ſi Dominus non convertit in vinum amoris, & devotionis. Bibi vinum meum cum lacte meo. Binæ metretæ ſunt amor Dei & proximi. Tres vero metretæ ſunt virtutes tres Theologicæ, quæ ſunt tres panes, de quibus: Accomoda mihi

Per ſex hydrias ſex neceſſaria.
Pſal. 6 b
Gen. 24 b, c
Pſal. 31 b
Ibid. e
Luc. 11 f
Gen. 24 c
Luc. 6 e
Judic. 7 f
Gen. 24 c
Joan. 15 a
Gen. 24 c, d
Cant. 5 a
Metretæ binæ.
Luc. 11 a

A tres panes. Vel per ſex hydrias poſſent figurari ſex opera miſericordiæ, ut patet conſideranti. De quatuor vero hydriis, de quibus dicitur: Implere quatuor hydrias aqua, patet, quod ſignificant quatuor affectus animæ, qui ſunt implendi influentiis divinis. Vel poſſunt ſignificare aliquas de prædictis hydriis, ut poteſt patere conſideranti. Et ſequitur ultimum ſcilicet ordinis ſignorum ſubjunctio. Ibi: *Hoc initium ſignorum*. Sed qualiter ait hoc? quia per ſtellam duxit Magos ad ſe, ſicut per ſignum: ergo iſtud non fuit initium ſignorum. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod hoc fuit initium ſignorum poſt baptiſmum ſcilicet. *Et*
B *manifeſtavit gloriam ſuam*. Deitatem latentem ait Gloſſa. Sed qualiter hoc: *Et crediderunt*, quia neque multi attenderunt miraculum ſed miniſtri, architriclinus & ſponſus, ſicut opponit Chryſoſtomus. Et reſpondet, quod poſtea audierunt miraculum, in illo enim die non omnes ſciverunt: *Manifeſtavit tamen gloriam ſuam*. Quia & poſt audierunt: *Et diſcipuli in eum crediderunt*. Ut dicitur hic ſcilicet qui antea mirabantur. Sed qualiter ait crediderunt diſcipuli, ex quo prius crediderant? Et ad hoc reſpondet Auguſt. Quod diſcipulos hic debemus intelligere, qui erant futuri diſcipuli, quia diſcipuli erant, quando hæc conſcripta ſunt. Sed
C quæritur quo modo fecit hic ſignum ſive miraculum, cum hoc diminuat meritum fidei, infra: Niſi inquit ſigna videritis, non credetis. Ad iſtud reſpondet Chryſoſt. quod tunc maxime neceſſarium fuit ſigna facere, quando devoti & attendentes, his quæ fiebant manifeſte aderant. Sed tunc quæritur de hoc quod ſupra. Sine ſignis, id eſt miraculis in eum crediderunt. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod doctrina & Phrophetia aliquando erat ſufficiens admirationem imponere audientium animabus & ſuadere cum affectione, attendere & credere. Sed tunc quæritur quare aliquando denegat ſigna facere, aliquando propter perverſitatem converſantium in locis illis. Et ex his patet, quod aliquando

Sex hydriæ ſex opera miſericordiæ.
3 Reg. 18 c
Quatuor affectus animæ ſignantur quatuor hydriis.
Mat. 2 b
Chryſ. hom. 22 in Joa. ante med. tom. 3
Ibidem.
Aug. de concor. Evang. lib. 2 c. 17 tom. 4
Joan. 4 g
Chryſ. hom. ante medium t. 3
Joan. 1 f
Chryſ. ib.

do

Digitized by Google

do faciebat ſigna ob devotionem aſſiſtentium, aliquando omittebat facere, quando doctrina & prophetia ſufficiebant: aliquando denegabat ob perverſitatem habitantium ſive inquirentium ſigna. Et ſequitur ſecunda principalis capituli. Ibi: *Poſt hæc deſcendit*, &c. in qua narrantur de deſcenſu ſuo Capharnaum, ubi narratur ſuus deſcenſus, & de mora ibidem ait ergo: *Poſt hæc*, &c. Sed quæritur, ex quo erat ibi parum moraturus, & Hieroſolymam feſtinaturus, quare illuc deſcendit. Et ad illud reſpondet Chryſ. quod ideo deſcendit, ut matrem, & fratres, non ubique ſecum contrahat. Adivit ergo illuc; & parum ibi contrahens tempus propter honorem, qui erat ad matrem, eam reſtaurans, id eſt, conſolans & delectans; rurſus autem aſſumit facere miracula, & ideo aſcendit Hieroſolymam. Sed quæritur quare non fecit ibi ſigna vel miracula. Et ad hoc Chryſoſtomus quod illi, qui habitabant illam civitatem, valde erant corrupti: Capharnaum, &c. Et ſequitur uſque enim infernum deſcendes. Item quæritur qualiter ait: *Fratres ejus*, cum fuerit unigenitus & patris & matris. Et ad hoc reſpondet Auguſt. Quod fratres erant cognati Mariæ, eo modo, quo Abraham & Lot dicebantur fratres, & Jacob & Laban: *Et ibi manſerunt non multis, & cætera*, propter vicinitatem Paſchæ, prout poſtea ſubdit, nec iſte deſcenſus Capharnaum, qui fuit ante Paſcha, eſt idem cum illo deſcenſu, de quo Lucas, ut patet ab Auguſtino. Et patet ſecundum Gloſſam, quod iſte deſcenſus ſignificavit deſcenſum filii Dei in mundum. Moraliter vero ſignificat deſcenſum filii Dei in animam ſanctam. Capharnaum enim interpretatur villa pulcherrima, vel ager benedictionis, ejus mater eſt humilitas, obedientia, fratres & diſcipuli gratuitæ virtutes, qui concomitantur ipſum Jeſum. Quicumque fecerit voluntatem patris mei, hic mater, & ſoror, & frater. Joannes item: Si quis diligit me, &c. Sequitur. Ad eum veniemus, &c. Et ſequitur tertia pars principalis capituli de aſcenſu in Hieroſolymam, Ibi: *Et prope erat Paſcha*. Et illa in duo. Primo de ipſo & de factis ibidem. Secundo, narratur de inquiſitione Judæorum ab ipſo: Ibi: *Reſponderunt*. In prima tria. Primo ipſius aſcenſus & curæ ejus præmiſſio. Secundo facti ibidem ſpecificatio. Ibi: *Et invenit*. Tertio recordationis diſcipulorum de facto ſubjunctio. Ibi: *Recordati*. Ait ergo: *Et prope erat Paſcha*. Scilicet primum poſt baptiſmum ſuum. Unde Chryſoſtomus: Aſcendit, ut oſtendat, quoniam ante paucos dies Paſchæ baptizatus eſt. Idem Magiſter in hiſtoriis. Et quia Paſcha erat, aſcendit adimplens legem, de qua Exodi. Tribus vicibus feſta celebrabis, &c. Unde Gloſſa docet nos ſervare ſtatuta Eccleſiæ, ad quam venimus. Et ſequitur ſecundum: *Et invenit in templo*, id eſt in atrio templi, nomine tamen templi appellatur: *Invenit*, inquam vendentes. Et de his quæ vendebantur & qua cauſa vendebantur, Magiſter in hiſtoriis ſuper illud Matthæi. Eiiciebat omnes vendentes, &c. In porticibus templi, inquit, hoſtias vendebant, ne venientes de longinquo nihil offerrent, ſi hoſtias præſto non haberent. Et ibi bene de hoc. Sed quæritur qualiter narrat hic de iſta ejectione, cum Matthæus narrat de ejectione vendentium in templo ante paſſionem. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, ubi ſupra: Hæ ejectiones non fuerunt ſecundum idem tempus, ſed hæc fuit in initiis operum Chriſti. Illa vero ante paſſionem. Et enumerat ea, quæ vendebantur, ſcilicet *Boves & oves*, quos offerebant divites: *columbas*, quas offerebant pauperes ſecundum legem: *Et Nummularios*, ſcilicet accommodantes pecuniam ſub cautione: nam prohibitum erat dare ad uſuram. Tamen tales parva munuſcula accipiebant, licet non numeratam pecuniam, pallianres ſuam uſuram. Ideo dicitur: Violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis. Et: Uſuram & ſuperabundantiam non accipies. Et ad oſtenſionem zeli magni ipſius ſubdit: *Et cum feciſſet flagellum*, ad litteram,

Eje-

Marginalia (left column): Secunda principalis capituli. — Chryſ. hom. 21 in Joan. ante in d. tom. 3. — Ibid. Mat. 11. Aug. tract. 10 in Joan. ante med. tom. 9 — Gen. 14 — Gen. 27 — Luc. 4 — Aug. de concor. Evang. lib. 2 c. 42 to. 4 — Deſcenſus Capharnaum quid ſignificet. — Mat. 7 — Joan. 14 — Tertia pars principalis capituli.

Marginalia (right column): Chryſ. hom. 22 in Joan. inic med. to. 3 — Exod. 23 — Mat. 21 — Mat. 21 — Chryſ. ibid. paulo poſt. — Lev. 5 — Ezec. 13 — Ezec. 22.

Chryſ. ubi ſupra. *Ejecit*, &c. Unde Chryſoſtomus: Non ſolum verbis & increpationibus contentus, ſed flagellum faciens, ejecit eos. Et ſubditur ratio hujus ejectionis. *Ratio ejectionis.* Ibi: *Auferte iſta hinc*, &c. id eſt de tam ſacro loco. *Et nolite facere domum*, &c. id eſt templum cultui divino mancipatum: *Domum negotiationis*, vendendo & emendo, ſicut ipſi faciebant. Sed quæritur, ex quo non erat magnum peccatum ſi vendebant in templo, quod emebatur, ut offerretur quare ejecit iſtos. Item vendebant, quæ opus habebant homines in ſacrificiis temporis: Et quæ honeſte emuntur, non illicite venduntur, ubi ait Auguſtinus: ergo ut prius. *Aug. tract. 10 in Jo. ante med. tom. 9* Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus. *Ibidem.* Quod ad hoc figura erat illud. Inde enim ejecit Dominus omnes, qui ſua quærebant. Ideo non paſſus eſt domum orationis fieri domum negotiationis, & ſi negotiationis domus non debet fieri domus Dei: potationis debet fieri? quaſi dicat: Non. Quid ergo faceret, ſi ebrioſos ibi inveniret? Hæc Auguſtinus. Item quæritur juxta Chryſoſtomum, *Chry. hom. 22 in Joan. ante med. to. 3* quare ſic iſtos ejecit, & quare cum tanto conatu, quod fecit flagellum ad ejiciendum? Ad hoc reſpondet, quod quia debebebat in ſabbato curare & multa alia facere, in quibus videbatur Judæis eſſe legis tranſgreſſio, ut non videretur Deo contrarius. Ideo ob ſuſpicionis directionem fecit. Hæc ille. Ad aliud reſpondet, quod ideo non eſt contentus ſermonibus, ut oſtendat ſe hoc facere non ſicut hypocrita vel hypocriſim ſimulans: ex quo enim erat multa plebis irrationabilitas, non erat hypocriſim ſimulantis in pericula ſe proiicere, ſed omnia pati eligentis, pro bono ornatu domus Dei. Ideo non dixit, domum ſuam, ſed domum patris mei. Ad oſtenſionem ergo, quod non fuit contrarius Deo, nec quod ſimulans hypocriſim ejecit eos de templo dicto modo. Sed adhuc quæritur, quare hic loquitur mitius in iſta ejectione, quam Matthæus: hic enim ait: *Mat. 21* *Nolite facere domum negotiationis*. Ibi autem ait: Feciſtis eam ſpeluncam latronum. Ad iſtud reſpondet Chryſoſt. *Chryſ. ibi.* quod in principio ſignorum non ita vehementer, ſed remiſſe increpatione utitur: ideo tunc poſt ſigna & documenta acrius loquutus eſt. Sed quæritur, cum adhuc non eſſet multum notus, nec fama ſua divulgata, qualiter permiſerunt eum prædicta facere tam authentice ſine contradictione? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Magiſtrum in hiſtoriis ſupra Matthæum: Tradunt, inquit, quidam, quia fulgor radioſus egrediebatur ex oculis ipſius, quo territi Sacerdotes & Levitæ non poterant ei reſiſtere, & ideo permiſerunt eum ſic facere. Aliter reſpondet Chryſoſt. quod non reſiſtunt neque arguunt, ſicut infra, quando dixerunt: *Joan. 7* Dæmonium habes: quia viderunt ſe jure increpatos. Et ut patet hic ad literam, templa Dei ſunt veneranda, & ea, quæ ſunt negotiationis voluptatis, cupiditatis, contentionis, ex eis eiicienda. Unde Magiſter in hiſtoriis ſuper Matthæum ubi ſupra. *Mat. 7* Hic recte faciunt qui ceras factas in Eccleſia vendi non permittunt, niſi inquit, pro myſterio hoc fecerit Dominus. Et hoc quia eſt domus orationis. Ut enim ait Auguſt. loquens *Aug. de Civit. Dei lib. 2 c. 28 tom. 5* de Eccleſiis, nihil turpe ac flagitioſum ſpectandum aut imitandum proponitur, ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur. Quid autem ſignificatur per vendentes & ementes boves. Et ſic de aliis Auguſt. multum, in Gloſſa pro parte: *Aug. tract. 10 in Joan. tom. 9* Ipſi enim ſunt, qui quærunt quæ ſua ſunt, & totum habent venale. Columbas enim vendunt, qui dicunt ſe dare Spiritum ſanctum pretio honoris ſui. Similiter boves vendunt, qui laborem prædicationis ſimiliter pro pretio temporali vendunt: Oves vendunt, qui plebem diabolo vendunt, & hoc faciunt, ut accipiant honores & laudes, non ut convertantur ad veritatem. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et eſt in Gloſſa pro parte. *Ibid. ante med.* Quod ergo flagellum fecit, figura eſt ſecundum Auguſtinum, quia ſermo ejus flagellatur, ſecundum illud Pſalmi: *Cur flagellum fecit. Pſal. 34* Congregata ſunt in me flagella, & ignoravi: flagellatus eſt flagellis

gellis

gellis Judæorum, flagellatus eſt blaſphemiis falſorum Chriſtianorum, nec ipſe præcepit illis, qui ab eis erat flagellandus ſignum nobis oſtendit, quia unuſquiſque in peccatis ſuis teſtem ſibi facit, addendum peccatum peccato, & quia ſic illi faciebant hujus ſignum fecit, illud, ſcilicet flagellum, &c. Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis: Iniquitates ſuæ capiunt impium. Et ſequitur tertium, ſcilicet recordationis diſcipulorum ſpecificatio, ibi: *Recordati*, hoc viſo, ait Gloſſa: *Quia ſcriptum eſt, Zelus, &c.* Et in hoc quod ait, *Comedit*: *&c.* Vocatur vehementia zeli: quod enim comeditur, quaſi in comedentem vertitur, & vita illius & regimine agitur: Et de hoc Auguſtinus bene: Qui, inquit, comeditur zelo domus Dei, omnia quæ ibi videt perverſa ſatagit corrigi, cupit emendari, ſi emendare poteſt non quieſcit, ſi non poteſt, tolerat, gemit, & ibi multum & bene de hoc: Unde ad imitationem Chriſti ejus membra & ſpiritualiter præſidentes & prædicantes debent comedi zelo Dei, id eſt, inflammari, & illo agi & regi. Unde Auguſt. ibi: Si in domo tua, nequid perverſum ſit, ſatagis, in domo Dei, ubi ſalus propoſita eſt, debes pati quantum in te eſt, ſi quid perverſum ibi vides? quaſi dicat: Non. Et ſequitur, prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, blandire quibus potes, noli quieſcere. Ac demum: Nolite quieſcere lucrari animas Chriſto, qui eſtis lucrati a Chriſto. Hæc ille. Et ibi bene de hoc: O filii æmulatores legis eſtote, & ibi enumerat exempla patrum: De hoc dicitur: Sume tibi ſartaginem ferream, &c. Secundum Gregorium: Nullum omnipotenti Deo ſacrificium tale eſt, quale zelus animarum, debet tamen zelus eſſe regulatus recta ſcientia, ne contingat illud: Æmulationem Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Unde Bernardus: Quo fervidior eſt zelus, eo magis ſcientia eſt neceſſaria, & idem: Dilectio & cognitio ſunt neceſſaria cum zelo: iſta ne inflet, illa ne erret: tali zelo debent eſſe fervidi electi Dei, exemplo ſanctorum Patrum,

Iſa. 5 *Prov. 5*

Aug. eod. tract. poſt med.

Zelus qualis eſſe debeat.

Ibid.

1 Mac. 2 *Ezec. 4* *Greg. in Ezech. lib. 1 hom. 12 poſt med.*

Joan. 2 *Rom. 10* *Bern. ſuper cant. ſer. 49 ante med.* *Ber. hom. 49*

A Phinees & aliorum. Coram enim Catone nullus erat auſurus peccare, ait Seneca. Et ſequitur illa pars, in qua de interrogatione Judæorum a filio Dei, ibi: *Reſponderunt ergo.* Et ibi quatuor. Primo ipſa interrogatio. Secundo Chriſti reſponſio, ibi: *Reſpondit.* Tertia iterata eorum interrogatio, ibi: *Dixerunt*, Quarto temporis, quo fuerunt diſcipuli recordati dictorum Chriſti, ſpecificatio, ibi. *Recordati*, ait: *Quod ſignum oſtendit, &c.* Et in hoc patet eorum inſania: Unde Chryſoſtomus. Signo, inquit opus erat? quaſi dicat: Non, ut ea quæ male fiebant ceſſare faceret, & domum eriperet a tanta verecundia. Zelum enim talem pro domo Dei accipere, nonne maximum

B ſignum virtutis Dei erat? Hæc ille. Sed quæritur, quare petebant ſignum, ex quo erant invidi, & facere ſignum eſſet ad eorum confuſionem? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod a turpi lucro ſuo interciſo, id eſt, ablato dolentes erant: & ideo opinantes eum prohibere, ſcilicet a priori facto, ſic petierunt: Sed quæritur tunc, quare non fecit aliquod ſignum ad eorum confuſionem? Et ad hoc reſpondet idem, quod propter ultimam eorum inſenſibilitatem & doloſam mentem nullum ſignum fecit: Generatio adultera ſignum quærit: ſed non dabitur ei, niſi ſignum Jonæ Prophetæ. Et ibi manifeſtius ait

C evangeliſta, hic autem magis ænigmatice propter mentem eorum perniciosam. Hæc Chryſoſtomus. Et ſequitur reſponſio Chriſti: *Reſpondit Chriſtus, ſolvite templum hoc, &c.* Sed qualiter ait imperative? cum ipſe loqueretur de templo corporis ſui, non debuit imperare eis ſolvere templum. Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod iſtud fuit prophetia; non enim imperat, ſed quaſi diceret: Vos ſolvetis ſcilicet in paſſione, & ego excitabo in reſurrectione. Et proprie loquitur: *Excitabo*, quaſi de ſomno ob brevitatem temporis ante reſurrectionem, ſecundum illud Pſalmi: Ego dormivi & ſoporatus ſum: unde dicitur Tertia die ſuſcitabit nos. Et occaſione iſtius verbi, ſicut creditur, ſumptum fuit iſtud falſum

Cato.

Senec. de conſ. ad Marciam. c. 20 circa med.

Chryſ. hom. 22 in Joan. circ. med. to. 3

Cur peterent ſignum Judæi.

Ibid. Cur ſignum non fecerit Dominus.

Mat. 12

Pſal. 3. *Oſe. 6*

te-

teſtimonium Judæorum dicentium: Dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum ædificare illud. Et nota quod iſtud verbum poſſet eſſe conveniens thema tempore paſſionis vel reſurrectionis: in quo figurantur quatuor.

Quatuor hic figurantur

Quorum primum eſt ſacri corporis filii Dei ſingularis, & dedicata ſanctitas. Ibi: *Templum*. In ſole enim poſuit tabernaculum ſuum: unde figuratur per templum Salomonis in quo erant omnia, quaſi de auro vel aurea.

Pſal. 18
3 Reg. 7
Immaculata ſanctitas.
Heb. 9
Paſſionis univerſalitas.

In quo notatur immaculata ſanctitas. Iſtud enim templum ſacrum erat, illud tabernaculum non manu factum. Secundo figuratur paſſionis univerſalitas. Ibi: *Solvite*, id eſt ſolvetis, quod enim ſolvitur undique diligatur, & dilaceratur, & ejus compago diſſipatur. Sic fuit de Sacro corpore Domini, quando clavis confodiebatur & perforabatur. In figura conſcidit me vulnere ſuper vulnus. Et deſtruxit me undique & pereo. Et ſequitur: Fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro tabernaculum.

Job. 16
Job. 19
Invicta poteſtas in reſurgendo.
Aug. tract. 10 in Joan. poſt med. tom. 9
Joan. 5
Joan. 10
Veritas mortis.

Tertio figuratur ejuſdem invicta poteſtas in reſurgendo. Ibi: *Excitabo illud*. In quo notanda æqualitas poteſtatis filii cum patre. Unde Auguſtinus. Quo modo ſuſcitat pater ſic & filius. Poteſtatem habeo ponendi animam meam & iterum ſumendi illam. Quarto figuratur veritas mortis, & velocitas reſurrectionis. Ibi: *Tribus diebus*, & hoc ſcilicet ad manifeſtandam veritatem mortis & in reſurgendo virtutem poteſtatis. Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus. Qualiter autem fuerunt tres dies, & tres noctes. Auguſtinus bene: Quod primus dies, a parte extrema totus annumeratus. Similiter tertius a parte prima & ipſe totus: medius autem abſolute totus. Et ſequitur: Ab hora mortis uſque ad diluculum reſurrectionis fuerunt quadraginta horæ, ut congrueret vita ſua ſuper terram illi numero ad inſinuandum myſterium perfectionis. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur tertium, ſcilicet iterata interrogatio Judæorum, dixerunt ergo Judæi: & *Quadraginta ſex annis &c.* Sed quæritur, qua-

Mat. 12
Aug. de Trin. lib. 4 c. 6 in princ. to. 3

A liter ait: quod tot annis fuit templum ædificatum, cum in ſex annis fuerit ædificatum templum, & ſeptimo conſummatum fuerit, ut patet. Videtur enim quod ſit contradictio. Et ad iſtud reſpondendum: quod primum templum fuit ædificatum in ſex annis, ut dictum eſt, hic vero loquitur de templo reædificato ſub Zorobabel, cujus ædificatio fuit incœpta primo anno Cyri Regis: ſed impedientibus bellis, tot annis fuit perfecte ædificatum, ut patet. Et de hoc in Gloſſa: ſed contra hoc eſt illud quod ait Chryſoſtomus: quod in viginti annis fuit conſummata menſura ædificationis prioris templi. Et ad iſtud eſt reſ-

Quæſt. de ædificatione templi.
3 Reg. 6
Chryſ. hom. 21 in Joan. poſt med. tom. 3

B pondendum, quod vis eſt facienda in hoc quod ait: *Conſummata*, numerat enim Chryſoſtomus & ædificationem templi & ædificationem domus Regiæ, quæ tredecim annis eſt ædificata, ut patet. Quaſi ergo dicerent Judæi impoſſibile eſt, loquentes ad Chriſtum, te excitare tot diebus templum ædificatum tot annis? *Sed ille dicebat de templo corporis*, ut enim ait Auguſtinus. Ille ſpiritualiter loquebatur, ſed illi caro erant, & ut caro ſapiebant. Sed quæritur de Gloſſa, & eſt Auguſtini, qui hæc exponit, quæ Gloſſa ait. Quod quadraginta ſex diebus corpus Chriſti, ut cujuslibet hominis in ventre matris per omnia membra formatur:

3 Reg. 7
3 Reg. 9
Aug. tract. 10 in Jo. poſt med. tom. 9
Auguſt. de Trin. lib. 4 c. 5 to. 3

C ſed videtur quod hoc non fuerit ad propoſitum, quia Chriſtus fuit conceptus ex Spiritu Sancto. Alia corpora humana fuerunt concepta ex ſeminibus commixtis ut patet ſupra ubi dicitur. Non ex ſanguinibus &c. ergo non eſt ſimile de corpore Chriſti & de aliis corporibus humanis. Item ipſe Chriſtus a primo inſtanti conceptionis fuit perfectus vir. Fœmina circumdabit virum. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Magiſtrum in hiſtoriis, ſecundum hunc numerum conveniſſe perfectioni corporis Dominici, quantum ad majorem diſtinctionem. Unde corpus perfici, poteſt intelligi dupliciter: vel organizatione vel magnitudine ſine mole: omnia enim alia corpora humana concepta ex ſemi-

Mat. 1
Joan. 1
Hier. 31.

Digitized by Google

minibus permixtis perficiuntur utroque modo, prout ait Auguſtinus. Qui ait: Conceptio humana ſic procedit, quod in primis ſex diebus, lactis quaſi habet ſimilitudinem, ſequentibus novem convertitur in ſanguinem, duodecim diebus ſolidatur, reliquis diebus, formatur uſque ad perfecta lineamenta. Et ibi bene de hoc. Corpus vero Chriſti, in primo inſtanti fuit organizatum complete, tamen mole & magnitudine membrorum ſpatio dierum perficiendum. Ideo numerus prædictus non eſt dicendus convenire ſacro corpori Chriſti, quantum ad diſtinctionem, ſicut aliis corporibus: ſed eo modo, quo dictum eſt, In inſtanti enim primo conceptionis completum & organizatum fuit corpus Dominicum & verbum unitum. Quærit Chryſoſtomus, quare non dedit eis ſignum. Et reſpondet ut prius, quod ideo non dedit, ſcilicet propter eorum doloſam mentem. Item quærit, quare non ſolvit eis ænigma de templo. Et cum dicatur. Qui ſophiſtice loquitur odibilis eſt; videtur quod non debuit eis ita loqui, quaſi ſophiſtice, quaſi æquivocando templum. Et ad primum reſpondet Chryſoſtomus, quod ſermonem non ſuſcepiſſent, licet expoſuiſſet eis de templo corporis ſui. Si enim inquit, diſcipuli neque ſufficienter curant intelligere quod dictum eſt, multo magis nec turbæ. Ad illud reſpondendum, quod aliud eſt loqui ſophiſtice, aliud ænigmatice; quia loqui ſophiſtice eſt loqui ad deceptionem: loqui vero ænigmatice eſt ad occultationem myſteriorum malis & indignis, vel ad exercitationem bonorum ad inquirendam intelligentiam in myſteriis. De myſterio autem iſtorum dierum ſcilicet quadraginta ſex in Gloſſa, & in Homilia. Et ſequitur quartum, ſpecificatio temporis, quo diſcipuli fuerunt recordati præmiſſi ænigmatis: *Cum ergo reſurrexiſſet*, *&c. Recordati*, *&c.* Aperuit illis ſenſum ut intelligerent ſcripturas. Ideo ſequitur: *Crediderunt ſcripturæ*, in qua præfigurata Chriſti reſurrectio, ſicut in evomitione Jonæ de ventre piſcis: *Et*

Aug. 83 Quæſtio. q. 56 t. 4 Conceptio humana. *Chryſ. hom. 22 in Joan. poſt med. to. 3* *Eccl. 37* *Chryſ. ib. paulo poſt.* Loqui ænigmatice quid ſit. *Luc. 24*

A *ſermoni*, quem dixit de reſurrectione: Erit filius hominis in corde terræ. Sed quærit Chryſoſtomus, qualiter diſcipuli hoc neſcierunt, quoniam eum ſuſcitari oportebat a mortuis. Et ad iſtud reſpondet: quoniam ſpiritus nondum erat, ſcilicet datus, ut dicitur infra. Ideo continue audientes ſermones de reſurrectione, nihil intelligebant: alienum enim & præter opinionem erat, quod dicebatur. Ideo ait Petrus Chriſto, loquenti de paſſione: Propitius eſto tibi. In primis ergo hunc ſermonem convelatum per experientiam, ſcilicet reſurgendo ad veritatem duxit, poſtea dedit tantam ſpiritus gratiam ut omnia ſuſciperent. B Et ſequitur: poſtea enim vitam oſtenderunt præclaram & multam philoſophiam & magnos labores, & deriſerunt præſentem vitam & nihil exiſtimaverunt humana. Sed ſuperiores omnibus facti ſunt, & ſicut Aquilæ leves alte volantes per opera ad ipſum adierunt cælum. Hæc ille. Et ibi bene de hoc infra. Cum exaltatus fuero omnia traham ad meipſum, &c. vel ut ait Auguſtinus: Quod in aliis locis ſcripturarum evidenter apparet, diſcipulos omnes appellatos, qui ab eo diſcerent, quod ad vitam æternam pertineret. Hæc ille. Non ergo ſolum vocat diſcipulos, ſcilicet Apoſtolos forte, ſed C alios ſequentes eos. Et ſequitur ultima pars capituli, in qua narratur de credulitate multorum in eum, & illa in duas: Primo de credulitate multorum communiter: Secundo de adventu Nicodemi, & ejus credulitate. Ibi: Erat autem homo. Ait ergo: *Cum autem eſſet in Hieroſolymis in paſcha*, *&c.* cujus ſolemnitas celebrabatur ſeptem diebus: *Multi crediderunt*. Non ſcilicet perfecte. Sed: *Videntes ſigna*. Ut enim ait Chryſoſtomus: Groſſiores quidem ſigna trahebant, rationabiliores vero prophetiæ, infra Niſi ſigna & prodigia videritis non creditis. Et licet ita eſſet: *Ipſe Ieſus non credebat ſemetipſum eis*. Sed qualiter hoc, videtur ex quo in eum crediderant, quod ipſe debuiſſet ſe crede-

Mat. 12 *Joan. 7* *Mat. 16.* *Joan. 12* *Aug. de concord. Ev. l. 2 c. 17 poſt med t. 4* Ultima pars capituli dividitur in duas. *Joan. 23* *Lev. 23* *Chryſ. hom. 23 in Joan. prope princ. t. 3* *Joan. 4*

Digitized by Google

re eis: ſicut enim quærit Auguſtinus. Item cum haberet poteſtatem ponendi animam, & iterum ſumendi eam infra. Non oportuit, quin ſemetipſum crederet eis. Item infra: Nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora ejus. Ergo ut prius. Et ad hoc reſpondet Auguſtinus dicens: An forte non credebant & fingebant ſe crediſſe, & quaſi idem in Gloſſa, quæ ait: Nondum erant digni, quibus ſe crederet Jeſus, & familiariter cohabitaret: non ergo vel propter timorem vel dubitationem a parte ipſius non credebat ſe eis, ſed propter eorum indignitatem & credulitatis fictionem & imperfectionem. Et ideo ſequitur. *Eo quod ipſe noſceret omnes*. Et ita ſciebat eos infirmiter credere ait Gloſſa. Unde Auguſtinus: Plus noverat artifex, quid eſſet in opere ſuo, quam ipſum opus quid eſſet in ſemetipſo: ſic Creator noverat, quod creatus homo non noverat. Idem Chryſoſtomus ubi ſupra, ea quæ in corde hominum ſcire eſt ejus, qui plaſmavit corda: Deus intuetur cor. Et alibi: Omnia videt oculus ejus. Et: Ego Dominus ſcrutans corda & probans renes. Et: Omnia ſunt nuda & aperta oculis ejus: ideo ſequitur: *Quia ei opus non erat. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine*. Novit enim eorum, id eſt, hominum ineffabilia omnia: manifeſte ait Chryſoſtomus, ubi ſupra. Et in hoc patet ſalutare exemplum hominibus, non credendi, neque committendi ſe omnibus, qui fingunt ſe eſſe amicos. Unde Chryſoſtomus ubi ſupra. Sic nos non in his, qui ſimpliciter ſunt amici, id eſt, apparentes & nomine tenus, ſed in propriis amicis confidamus: Unuſquiſque a proximo ſe cuſtodiat. Et: Nolite credere amico, & cæt. Item ex quo Deus novit omnia, quæ ſunt in homine, ob talis judicis majeſtatem, ob talis teſtis inflexibilem veritatem: Ipſe enim eſt judex & teſtis. Ob talis dominatoris in corde habitantis ſanctitatem, & immunditiarum ab eo odibilitatem: Mundi enim ſunt oculi tui, ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris. Neceſſe eſt ut

Joan. 10 — Joan. 8 — Aug. tract. 11 in Joan. prope p. in. t. 9 — Vid. poſt aliqua. — Chryſo. ho. 23 in Joan non longe a princ. t. 3 — 1 Reg. 16 — Eccl. 23 — Hiere. 17 — Heb. 4 — Chryſ. ib. — Ibid. — Hier. 17 — Mich. 7 — Hier. 23 — Abac. 1

A homines mundent corda ſua. Unde Boetius: Magna vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis judicis cuncta cernentis, propter, quod ait Propheta: Providebam Dominum in conſpectu meo ſemper.

Boet. de conſol. Phil. l. 5 proſ. 6 in fin. — Pſal. 15.

CAPUT TERTIUM.

Continuatio capitis & ſenſus

Erat homo ex Phariſæis. Præmiſſo aſcenſu Domini in Hieroſolymam, & enarrata multorum in ipſum credulitate, hic narratur de adventu Nicodemi, & ejus credulitate, vel ut alii continuant, præ- B miſſa manifeſtatione filii Dei per miraculum in operibus conditionis, hic ejus manifeſtatio per documenta regenerationis & etiam per opera. Et hoc in duas partes. Primo, de manifeſtatione ſua ipſis Judæis. Secundo de manifeſtatione ſua ipſis Samaritanis. Infra: Ut ergo cognovit Deus. Prima ſcilicet iſtud capitulum in duas. Primo, de documentis Salvatoris ipſi Nicodemo: & de mutua collatione & ejus inſtructione. Secundo, de tranſitu ejus in Judæam, & de opere regenerationis, eo quod ibi baptizabat per diſcipulos. Ibi: *Poſt hæc venit Jeſus*. Prima in duas. Primo, de prædicto adventu & deſcriptione advenientis. Secundo, de C ejus inſtructione, & de documentis Salvatoris, ibi: *Dixit ei*. Ait ergo: *Erat homo*. Et eſt deſcriptio ejus a ſecta vel religione. Ibi: *Ex Phariſæis*. Erant enim tres ſectæ, de quibus in hiſtoriis Magiſter ſufficienter. Item ejus deſcriptio a notatione. Ibi: *Nicodemus*, qui interpretatur victoria populi, & erat filia credentium in Chriſtum ex Judæis, ut dicitur in Gloſſa. Tertio ejus deſcriptio a dignitate. Ibi: *Princeps Judæorum*, id eſt, unus de principibus, ait Gloſſa. Sed qualiter ait hoc? quia infra: Numquid ex principibus aliquis credidit in eum? Et ad iſtud reſpondendum, quod iſte credidit occulte. Ideo ait hic, quod nocte venit ad Jeſum. Ibi negabant aliquem manifeſte crediſſe, vel falſo aſſere-

Dividitur in duas partes. — Joan. 4 — Tres ſectæ Judæorum. Nicodemus victoria populi. — Joan. 7

bant

bant illud ex invidia, neminem, ſcilicet ex Principibus in ipſum credidiſſe: unde de iſto ſimiliter dicitur infra. Dixit Nicodemus ad eos. Numquid lex veſtra judicat hominem, niſi prius audierit eum? Et de iſto ſimiliter infra: Venit Nicodemus. Et ſubditur de ejus adventu, & de tempore. *Hic venit ad Jeſum nocte*. Sed quæritur, ex quo credidit ut erat unus de principibus, non oportuit eum timere nec nocte venire. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: quod adhuc Judaica detinebatur infirmitate, ideo nocte venit trepidans: vel ſecundum Gloſſam, quia magiſter in Iſrael palam diſcere erubeſcebat: vel, ut ait Beda cupiens ſecreta allocutione myſteria fidei percipere: ideo nocte venit. Secundum vero Auguſtinum, iſte fuit figura catechumenorum, qui portant crucem Chriſti in fronte, ſed de myſteriis carnis & ſanguinis ignorant: & de his erat iſte. Ad lucem venit & in tenebris. Et de hoc ibi multa & in Gloſſa ſimiliter. Et ſequitur ſecunda pars, in qua inſtructio Salvatoris. Et quia Nicodemus, qui venerat, interrogabat, & Salvator docebat, & inſtruebat: ideo illa in tres. Primo interrogationis illius præmiſſio: & Salvatoris inſtructio de regenerationis Sacramento. Secundo, iterata ejuſdem interrogatio & Salvatoris reſponſio de regenerationis modo. Ibi: *Dicit ad eum Nicodemus*. Tertio ſubſequens illius quæſtio, & Salvatoris doctrinatio de intellectu vero eorum, quæ dicta erant. Ibi: *Reſpondit Nicedemus*. Ait ergo: *Dixit Rabbi*, id eſt magiſter. *Scimus*, per ſigna, ſcilicet: *Quia a Deo veniſti magiſter*. Et confitetur poteſtatis auctoritatem, in hoc, quod ait: *A Deo veniſti*, & magiſterii divinitatem in hoc, quod ait: *Magiſter*, infra: Vocatis me magiſter & Domine. Et ſubditur confirmatio dictorum. *Nemo poteſt facere ſigna*, &c. Infra: Niſi hic eſſet a Deo, non poſſet facere quidquam. Et in hoc confitetur virtutis poteſtatem. Ut enim ait Chryſoſtomus: Adhuc humanam mentem de eo habebat,

Ibid. — *Joan.* 19 — Cur Nicodemus nocte ad Jeſum. — *Chryſ. ho.* 2? *in Joan. ante med. to.* 3 — Figura cathecumenorum. — *Aug. tra.* 11 *in Joan. ante med. t.* 3 — Secunda pars & ejus diviſio. — *Joan.* 13 — *Joan.* 9 — *Hom.* 23 *in Joan. ante med. to.* 3

A ſcilicet credens eum eſſe hominem ſolum & ut de Propheta ſcilicet miſſo, loquitur indigente auxilio aliorum in operationem: Sed quæritur, quare filius Dei non redarguit eum, ſicut infra ait ad regulum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod calamum contritum non conterit, ut dicit Iſaias. Et quia ille non erat firmus in fide, ſicut dictum eſt, ideo non redarguit eum: non venerat enim judicare mundum, ſed ſalvare. Et ſubditur doctrinalis reſponſio Salvatoris: *Amen amen dico tibi*. Et hoc eſt quaſi juratio Dei, & interpretatur, verum eſt, eſt enim nomen hebræum, &

B manet non interpretatum, ut honorem haberent velamento myſterii. ait Auguſtinus: Et geminatur ad majorem confirmationem: *Niſi quis natus fuerit denuo*, id eſt, iterato, vel deſuper ſecundum litteram Chryſoſtomi: *Non poteſt videre regnum Dei*, id eſt, videre me, qui ſum regnum Dei: Regnum Dei intra vos eſt, & infra: Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum. Sed quæritur, ſicut innuit Chryſoſtomus, quare non inſtruxit eum de veritate ſuæ potentiæ, & quod erat filius Dei naturalis, non indigens auxilio alicujus ad operandum? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod ſtudium erat Chriſto

C non ita dignitatem ſuam revelare ſicut ſuadere, quoniam nihil ex diverſo agebat patri. Etenim verbis moderate loquebatur, in factis autem cum poteſtate mirificabat, ut patet infra. Quando ait: Tolle grabatum tuum & ambula, &c. Et ideo non revelavit his verbis dignitatem ſuam, miraculo autem oſtenderat poteſtatem. Item quæritur, cum iſtud eſſet arcanum myſterium, ſcilicet ſcire de ſacramento regenerationis, qualiter de hoc propoſuit illi, cum non eſſet fide perfectus? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod non privavit eum ſua doctrina, ænigmatice tamen aperit ei, neque manifeſte excelſum ei loquitur. Erat enim miſericordia dignus,

Joan. 4 — *Chryſ. Ib.* — *Iſa.* 42 — Quaſi juratio Dei, Amen. — *Aug. tra.* 41 *in Joan. ante med. t.* 9 — *Luc.* 7 — *Joan.* 17 — *Hom.* 23 *in Joan. ante med. t.* 3 — *Joan.* 5 — *Ib. circa med.*

non ſicut qui erant a malitia increduli. Et ita ſucceſſive, & ænigmatice manuducit eum ad cognitionem veritatis. Item quæritur ex quo Nicodemus præmiſerat de ſignis, videtur quod impertinenter ei reſpondit dicens: *Niſi quis natus*. Et ad hoc reſpondet idem, quod exiſtimavit ille ſe magna aliqua dixiſſe: ideo oſten dens, quoniam neque in janua decentis cognitionis aſcendit, ſed extra regnum Dei erat. Ideo ait: *Niſi quis natus &c.* Item quæritur quare Chriſtus non dixerit ſermonem ad eum, ſed in tertia perſona loquitur. Et ad iſtud reſpondet quod ut mitius gravem ſermonem ſcilicet ſufferret, non ad ipſum manifeſte dixerit ſermonem ſed indeterminate dicens: *Niſi quis natus, &c.* Et ſequitur ſecunda interrogatio, & ibi duo. Primo ipſa interrogatio. Secundo, Chriſti reſponſio & doctrinatio ibi: *Reſpondit Jeſus*. Et hoc eſt, quod ait: *Dixit Nicodemus*: *Quo modo*, &c. naſci cum ſit ſenex, quaſi dicat hoc eſt impoſſibile, & quaſi ad hoc arguens ſubdit: ***Numquid poteſt in ventrem &c.*** Ut ait Auguſtinus. Spiritus ei loquitur, & ille carnem ſapit: ſuam carnem ſapit, qui de carne Chriſti non ſapit. Et ibi bene de hoc. Et in hoc patet ſtudioſa ejus devotio ad intelligendum. Unde Chryſoſtomus: Judæi ſi hæc audiviſſent, deridentes diſceſſiſſent, hic vero amorem diſciplinæ oſtendens, ait iterum: *Quo modo poteſt homo naſci*, &c. Sed quæritur quare Chriſtus obſcure loquutus eſt ei, ex quo ita venerat ut inſtrueretur a Chriſto? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod immanifeſte in multis locis loquitur Chriſtus, eos qui audiunt erigere volens, & attentiores, operari, nam quod manifeſte eſt dictum, tranſcurrit multoties auditorem, quod autem immanifeſtum eſt, circumſcrutatiorem facit & ſtudioſum. Hæc ille: Ut ergo redderet eum attentiorem & avidiorem, ſic loquutus eſt ei. Ille autem reverentiam cuſtodit Chriſto, non enim exprobravit, quod dictum eſt: ſed impoſſibile eſſe exiſtimans, ſiluit: audivit nativitatem, ſed ſpiritua-

Aug. tract. 11 in Joan. ante med. tom. 9.

Hom. 23 in Joan. circa med. tom. 3

Ibid.

ibid. poſt. med.

A lem non intellexit, ut ait Chryſoſtomus. Et ſequitur doctrina Salvatoris cum ſua explanatione. Ibi: *Reſpondit Jeſus*: *Niſi quis renatus fuerit*, ut ait Chryſoſtomus, Manifeſtius revelat nativitatis modum: *Ex aqua*, ſcilicet viſibili Sacramento exterius abluenti. *Et ſpiritu*, inviſibili interius mundante. In hujus figura cum Chriſtus in aqua baptizatus fuit, Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcendit ſuper eum, ſupra ut ait Auguſtinus. Cum duæ ſint nativitates, una de terra, alia de cœlo: una de carne, alia de ſpiritu: una de mortalitate, alia de æternitate, una de maſculo & fœmina, alia ex Chriſto & Eccleſia, B unam ille intelligebat. Et ibi bene de hoc: *Niſi ergo quis renatus*, id eſt ſecunda generatione natus, non poteſt etiam videre regnum Dei, per fidem, de qua viſione dicitur ad Corinthios. Et ſubditur explanatio dicti. *Quod natum eſt ex carne*, id eſt ex primo homine *caro eſt*, id eſt carnalis, quod vero *ex ſpiritu*, ſcilicet Chriſto & Eccleſia dicto modo, *ſpiritualis eſt*: Primus homo de terra terrenus, ſecundus de cælo cæleſtis. Et de hoc Chryſtomus bene. Unde ſpiritus dignitatem, qui natus eſt ex ſpiritu, ſpiritualis eſt: nativitatem ergo non quæ eſt ex matre, ſed eam quæ eſt ſecundum honorem, & gratiam, ſcil. admirare. C Sed tunc obiicitur, quod qui natus eſt de ſpiritu, id eſt ſpirituali homine, qui fuit factus ſpiritus, non indiget regeneratione. Sed ad iſtud reſpondendum, quod verbum eſt intelligendum per ſe, ſicut eſt expoſitum a ſanctis. Sed ſi homo ſpiritualis generet, carnaliter tamen generat, non unde eſt ſpiritus, ſed unde eſt caro. Et ideo qui naſcitur, ex carne naſcitur, & ut filius iræ, & propter hoc indiget regeneratione, nec homo eſt purgatus, nec ſpiritus, in quantum eſt homo principium generationis, & generat carnaliter. Et ideo ſupra: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui non ex ſanguinibus, &c. Et de his generationibus, ſcil. ex ſpiritu & carne Auguſtin. multum: Quod natum eſt, inquit de ſpiritu, ſcil. verbo & Sacra-

Hom. 24 in Joan. non longe a princ. t. 3

Mat. 3 Joan. 1

Aug. tr. 11 in Joan. ante med. tom. 9

Nativitates duæ.

1 Cor. 13

1 Cor. 15

Joan. 1

Aug. tr. 11 in Joan. ante med. t. 9

Digitized by Google

cramento. Et ibi diſtinguit de qua- A
tuor generibus: quia aliquando bo-
ni per bonos naſcuntur, ſicut quan-
do baptizantes boni ſunt, & bapti-
zati recte credunt: aliquando per
malos mali, ſicut quando baptizan-
tes ſunt mali, nec in fide baptizant,
& alii duplici corde accedunt: ali-
2 Cor. 4 quando per malos boni, aliquando
e contrario. Ideo Apoſtolus: Non
ſimus adulterantes verbum Dei: &
ſequitur: Sonat Evangelium, vox eſt
ſpiritus: ſonat Pſalmus, vox eſt ſpi-
ritus: ſonat ſermo divinus, vox eſt
ſpiritus: ſi naſceris ex ſpiritu, hoc
eris ut ille? ſi naſceris ex carne,
hoc eris ut illa. Et ibi bene de hoc.
Et de vilitate hujus nativitatis, quæ
eſt ex carne, & de dignitate illius, B
Chryſoſt. ho. 25 in Joan. to. 3 quæ eſt de ſpiritu. Chryſoſt. mul-
tum. Et ad majorem explanationem
ſubdit: *Ne mireris, quia dixi tibi*,
ſcil. quod oportet vos naſci denuo,
Ibid. ante med. ſcilicet ſpiritualiter, vel deſuper ſe-
cundum litteram Chryſoſtomi. Et quia
iſtud ad intelligendum eſt difficile,
nec poteſt intelligi uſque divina in-
ſpiratione, ſequitur: *Spiritus ubi vult
ſpirat*, quia in poteſtate habet, qui-
bus cor illuſtret, ait Gloſſa. Et ibi
bene de hoc: *Et tamen neſcis unde
Job. 9 veniat*, unde dicitur: Si venerit ad
me non videbo eum, & abierit non
intelligam. Sed qualiter ait, quod
homo neſcit unde ſpiritus veniat, vel
vocem ejus, quia, inſpiratio omnipo-
Job. 32 tentis dat intelligentiam. Ergo ubi C
eſt inſpiratio ſpiritus, ibi intelligen-
tia de ipſo ſpiritu, & de adventu ejus.
Item: Unctio docet de omnibus, er-
1 Joan. 2 Joan. 16 go magis de ſeipſo. Et infra: Cum
venerit ſpiritus docebit vos omnem
veritatem, ergo docebit, & illam,
ſcil. hominem habere ſpiritum. Item
Joan. 14 alibi: Spiritus docebit vos omnia: Et
Job. 9 ita ut prius. Et ad iſtud reſponden-
Greg. Moral. lib. 9. c. 7 in prin. dum ſecundum Gregorium. Si vene-
rit ad me, non videbo eum. Genus
humanum ſecluſum, inquit, ab inter-
nis gaudiis, exigente culpa, mentis
oculos perdidit, & quibus meritorum
ſuorum paſſibus graditur neſcit, ſæpe
enim donum eſt gratiæ quod iram
deputat, & ſæpe divinæ diſtrictionis
ira eſt, quod gratiam putat. Hæc il-
le. Et ponit exempla & dono pro-
phetiæ, & magiſterio doctrinæ, quæ
deputantur pro gratia & tamen ali-
quando ſecuritate virtutis mens re-
ſolvitur, & quaſi telo hoſtis perfo-
ratur. Similiter exemplificat de pro-
ſperitate, quæ putatur gratia, &
tamen eſt ira, & de adverſitate, vel
tentatione, quæ putatur ira: & ta-
men aliquando eſt gratia. Et ibi be-
ne de hoc. Eſt ergo loqui de origi-
nali ratione ſive occaſione adventus
ſpiritus, & ſic homo neſcit, unde
veniat ſpiritus, id eſt, qua occaſione, ait
Gloſ. Et eſt loqui de ſpiritu quantum
ad opera, quæ exercet poſt ſuum ad-
ventum, & ſic poteſt homo ſcire ſicut
ex conjectura, & ex ſignis: A fructi- Matt. 7
bus enim eorum cognoſcetis eos. Et Eccl. 9
eſt loqui de finali perſeverantia & Job. 27
finali utilitate, & ſic neſcit homo,
quo vadat, id eſt, ad quam perfe-
ctionem ducat, ait Gloſ. Neſcit homo
an dilectione vel odio ſit dignus, ſcil.
finaliter: Cum audita fuerit vox ejus:
ibi ait Gregorius, exponens iſtud:
Vocem ſpiritus audire, eſt vi com- Vocem ſpiritus audire.
punctionis in amorem conditoris aſ-
ſurgere: *Sed nemo ſcit*, quia igno- Greg. Moral. lib. 27
ratur, per ora prædicantium quibus cap. 13 ante med.
ſe ad nos occaſionibus fundat. Et
ibi bene de hoc. Et per hoc ad
objecta: Aliter autem legit iſtud
Chryſoſtomus: *Spiritus ubi vult ſpi-* Chryſ. ho.
rat, legitur enim de ſpiritu, qui 24 in Joan. circa med.
eſt ventus, dicens: ad aliam tranſ- tom. 3
fert ſe imaginem, ſcilicet figuram:
quaſi dicat, ſi hujus ſpiritus, qui
eſt ventus, cujus ſenſum accipis,
& auditu & tactu neſcis viam, qua-
liter divini ſpiritus actionem circum-
ſcrutaris ea, quæ venti ſunt neſciens.
Hæc ille. Et ideo ait infra: *Si ter-* Ibid. hom.
rena dixi vobis, ſcil. exemplum de ter- 26 non multum a
renis, ut de vento, ut ait idem Chry- princ.
ſoſtom. Sed huic lecturæ non conſen-
tit Auguſtin. dicens, quod huic non Aug. tract.
concordat, quod dicitur hic. *Neſcis:* 12 in Joan.
Unde veniat & quo vadat. Quis enim circa med. to. 9
non videat auſtrum a meridie ad aqui-
lonem, aut alium ventum venientem
ab oriente ad aquilonem? quaſi di-
ceret, nullus: forte tamen loquitur
Chryſoſt. de vento: quantum ad ori-
ginem. Auguſt. quantum ad locum
originis, vel adventus. Et quia dixit:
Spiritus ubi vult ſpirat. Ideo ſequitur:

Digitized by Google

Sic eſt omnis qui natus eſt ex ſpiritu, quaſi dicat: Sicut adventus ſpiritus non comprehenditur ab homine, ſic nec generatio ex ſpiritu, eo quod inviſibilis eſt. Ex dictis videtur, quod niſi quis fuerit renatus ex aqua & ſpiritu, non videbit regnum Dei: Cum tamen inſtantia ſit in quibuſdam martyribus mortuis pro confeſſione Chriſti: & ſimiliter inſtantia de latrone, cui dictum eſt: Hodie eris mecum in Paradiſo. Et de ſanctificatis in utero. Sed de his omnibus qualiter ſalvantur quarto Sentent. ſufficienter. Item quærunt aliqui hic, quando fuit baptiſmus inſtitutus? Quia ſæpe loquitur Salvator de ipſo in Evangelio. Et ad iſtud reſpondetur magiſtraliter, quod baptiſmus fuit inſtitutus materialiter, quando filius Dei baptizatus eſt. Supra: Effective vero fuit inſtitutus, quando Chriſtus paſſus eſt, a qua paſſione habet efficaciam, unde & de latere filii Dei exivit ſanguis & aqua. Infra: Formaliter vero fuit inſtitutus poſt reſurrectionem, quando filius Dei dedit formam. Finaliter vero fuit hic inſtitutus, quando Salvator utilitatem & neceſſitatem baptiſmi dedeclaravit & divulgavit, dicens, ibi: *Niſi quis renatus fuerit*, &c. Item quærunt aliqui a quo tempore fuit obligatio ad baptiſmum: Videtur quod nunc, ſive poſtquam Salvator promulgavit iſtam ſententiam. *Niſi quis renatus fuerit*, &c. Ad contrarium videtur, quod quando miſit diſcipulos, ut baptizarent: ergo ante non fuerunt obligati homines ad baptiſmum. Et ad iſtud reſpondet Hugo bene. Ubi quærit, quando homines cœperunt obligari debito baptiſmi participandi. Et eſt ſumma reſponſionis, quod hic fuit conſilium amico revelatum: quando miſit diſcipulos ut baptizarent, fuit præceptum expoſitum: Poſtquam vero in omnem terram exivit ſonus eorum, contemptores condemnantur. Et ibi bene de hoc. De his vero generationibus, ſcilicet ſpirituali & carnali dicitur in collatione prædicabili. Et ſequitur tertia pars, in qua inquiſitio Nicodemi: Et ibi duo. Primo, ipſa inquiſitio. Secundo, filii Dei reſponſio. Ibi: *Reſpondit Nicodemus, quomodo poſſunt*. Adhuc enim carnalis erat & carnaliter intelligebat, & in illo fiebat, quod dixerat Dominus: *Vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat*: Ait Auguſtinus. Et ſequitur Salvatoris reſponſio, & ibi duo. Primo, inquirentis amicabilis arguitio. Secundo, de arcanis doctrinatio. Ibi: *Nemo aſcendit in cœlum*. Ait ergo: *Dixit ei*: *Tu es magiſter*. Ut enim Chryſoſtomus. Vide, nuſquam nequitiam accuſat viri, ſed fatuitatem & ruſticitatem. Sed qualiter hoc? ex quo fuit ignorans, debuiſſet compati eis, & non inſultare. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus: Numquid putamus Dominum inſultare voluiſſe? Quaſi diceret: Non, ſed volebat illum naſci ex ſpiritu: & quia nemo naſcitur ex ſpiritu, niſi humilis. Ille autem magiſterio inflatus erat: quia doctor Judæorum, deponit ei ſuperbiam, ut poſſit naſci ex ſpiritu. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur: *Tu es magiſter, & hæc ignoras*? Quaſi dicat ait Auguſtinus nihil noſti princeps ſuperbe: Naſcere ex ſpiritu, & ſi ſic natus fueris, vias Dei tenebis. Hæc ille. Sic Apoſtolus arguit tales: Cum deberetis eſſe magiſtri propter tempus, rurſum indigetis, ut doceamini. &c. Et quia dixit: *Hoc ignoras*. Subdit: *Quia nos quod ſcimus*, ſcilicet ego cum Apoſtolis & Prophetis, ait Gloſſa. *Loquimur*, annuntiando: ipſe enim loquebatur in Apoſtolis. Ego dabo vobis os, & ſapientiam. *Et quod vidimus*, in abſcondito ait Gloſſa: *Teſtamur prædicando*. Quod in aure auditis, prædicatis ſuper tecta. *Et teſtimonium noſtrum non accipitis*, credendo ſcilicet. Et patet hic teſtimonii certitudo & veritas, quia ex certa ſcientia & ex viſu: Quod vidimus teſtamur. Et diſcredentium ignorantia, ſive cæcitas, quia non accipiebant teſtimonium. Et manifeſtat amplius, quod præmiſit: *Si terrena dixi*, quaſi dicat, ex quo non creditis, magis ſenſibilibus, non credetis amplius occultis, qualia ſunt cœleſtia. Sed quæritur, quæ

Margin notes (left): Luc. 23 — 4 Sent. diſt. 4 cap. ſunt & alii. — Baptiſmus quando inſtitutus. — Joan. 1 Mat. 3 — Cap. 19 — Mat. ult. — Mat. ult. — Hug. de Sacrament. fid. lib. 2 par. 6 cap. 5 — Mat. ult. — Pſal. 18 — Pars tertia

Margin notes (right): Aug. tra. 7. 12 in Joan. ante med. tom. 9. — Chryſ. hom. 25. in Jo. paulo poſt med. tom. 3 — Aug. tract. 11 in Jo. a te med. tom. 9 — Ibid. — Heb. 5 — Luc. 21. — Mat. 10 — 1 Joan. 1

Digitized by Google

quæ ſunt terrena, quæ dixit eis? Vi- A detur quod nulla: jugiter eſt enim loquutus de ſpiritualibus. Et ad hoc reſpondet Aug. Quod terrenum vocat, quod ait de templo corporis ſui, ſupra proximo: quaſi dicat, ſi non creditis quia templum corporis poſſum reſuſcitare, quomodo credetis, quia poſſum per ſpiritum homines regenerare? Hæc ille. Et in Gloſſa de hoc. Chriſoſt. vero exponit referendo ad exemplum de vento, ut ſupra habitum eſt. Et nota quod arguit hic ignorantiam in principe, & in magiſtro ſimiliter. Eſt enim magiſter officio poſſidendi: Vendiderunt Joſeph magiſtrum militiæ. Item eſt magiſter officio dijudicandi cauſas & determinandi: Judices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis. Item eſt magiſter officio docendi: Sive prædicator & Apoſtolus, & Magiſter gentium his omnibus turpe ignorare pertinentia ad officium ſuum. Magiſtris primo modo dictis, eſt turpe ignorare leges rectæ dominationis, quas debent ſcire illi principaliter: Per me reges regnant, & legum conditores juſta decernunt. Ideo ait ille nobilis ſcilicet Flavius Vegatus: Neque quemquam decet, vel meliora ſcire, vel plura quam principem, cujus doctrina omnibus poteſt prodeſſe ſubiectis: ideo dicitur: Elige viros potentes alia littera ſapientes. Magiſtris ſecundo modo dictis, eſt periculoſum ignorare leges dijudicandi & diſcernendi: Confidis te eſſe ducem cæcorum? Magiſtrum infantium. Magiſtris vero tertio modo dictis, eſt periculum ignorare leges bene vivendi. Ipſis enim dicitur. Populum meum docebunt, &c. Ideo propter iſta pericula dehortatur Jacobus appetitum magiſterii: Nolite plures magiſtri fieri, &c. Unde & illi, qui non exequuntur ſuum officium, poſſunt dici magiſtri mendaces. Erunt magiſtri mendaces, &c. Et ſequitur pars, in qua Salvatoris doctrinatio de arcanis myſteriis ſuæ diſpenſationis. Ibi: *Et nemo aſcendit*. Sicut continuat Gloſſa quando ait: Poſtquam increpavit, inſtruit eum de

Aug. tract. 11 in Joan. paulo ante med. to. 9 Joan. 2

Chryſ. ho. 26 in Joan. non multum a princ. to. 3

Gen. 37 Magiſter quotuplex. *Deut. 16*

2 Tim. 1

Prov. 8

Exod. 18

Rom. 2

Ezech. 44

Jac. 3

2 Petr. 2 Pars ſecunda. Continuatio & diviſio.

cœleſtibus, &c. Et ibi tres: Primo, inſtructio doctrinalis de ſua ſublimitate & dignativa paſſione. Secundo, de gratuita Dei dilectione, qua miſit ipſum filium ad ſic patiendum pro hominibus: Ibi: *Sic enim Deus dilexit mundum*. Tertio, de ingratitudine & juſta damnatione diſcredentium. Ibi: *Hoc autem eſt judicium*. Ait ergo: *Nemo aſcendit*. Quaſi dicat: ſi dixero cæleſtia quomodo credetis? Ideo ſubdit, quæ ſunt cæleſtia, & tamen dicam cæleſtia, ſic ait Gloſ. *Nemo aſcendit, &c.* Sed tunc obiicitur. Ex quo non credebant, id præmiſſum eſt. Ergo non debuit docere de cœleſtibus. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod & ſi B illi non credebant, tamen qui poſt eos erant, ſuſcepturi erant doctrinam, ſcilicet & lucem habituri. Sed quæritur quæ eſt conſequentia iſtius dicti: *Nemo aſcendit, &c.* Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. Quia ille dixerat: *Scimus quoniam a Deo veniſti*. Ideo corrigit eum hic filius Dei, quaſi dicat non exiſtimes me ita magiſtrum, ut multos prophetarum a terra exiſtentes: ex cœlo enim ſum & illic converſor: Nullus autem ſum Prophetarum. Sed tunc obiicitur: cum non ſolum ſit in cœlo, ſed ubique, & omnia replet, non recte inſtruit eum de fide, dicendo: *Nemo aſcendit*. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus. C Quod ad imbecillitatem auditoris loquitur, paulatim eum reducere volens: hoc enim valde excelſum videbatur illi, licet indignum ſuæ magnitudinis. Item quæritur, qualiter vocat hic filium hominis? Et ad hoc reſpondet idem. Quod conſuetudo ei hæc erat, ſcilicet multoties quidem a Deitate, multoties ab humanitate hominem vocare, id ipſum eſt, qui erat Deus & homo. Hæc ille: Et de hoc ſimiliter Auguſt. homilia dicta: Ecce in cælo erat, & hic erat: Hic erat carne, in cælo divinitate. Immo ubique Deitate. Hæc ille. Sed tunc obiicitur: Si nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit ipſe tunc ſolus aſcendit & non alii: quia ſolus deſcendit. Et reſpondet ad hoc Auguſtinus.

Chryſ. ho. 26 in Joan. ante med. tom. 3

Chryſ. ibid. paulo poſt.

Ibid.

Ibidem.

Aug. tract. 12 in Joan. paulo ante med. tom 9 Ibidem poſt pauca.

Digitized by Google

nus. Quod ſpes eſt cæteris, quia ille propterea deſcendit, ut in illo & cum illo unus eſſent, qui per illum aſcenſuri eſſent. Ideo Apoſtolus *Gal. 3* ait: Non dicit in ſeminibus, tamquam in multis ſed tamquam in uno. Omnes ergo, qui ſunt membra ejus in ipſo, & cum ipſo aſcen- *Aug. ibid.* dent. Et ibi Auguſt. bene de hoc. Et per hoc patet ſolutio obiectionis, qua poſſet obiici. Aut loquitur hic ſecundum divinam naturam, quod non poteſt eſſe, quia ſecundum illam nec deſcendit, nec aſcendit: aut loquitur ſecundum humanam naturam, quod ſimiliter non poteſt eſſe, quia illa non deſcendit. Et ad iſtud reſpondendum, quod ea, quæ dicuntur hic, conveniunt filio Dei incarnato. Aſcendere enim ei convenit ratione humanitatis: deſcendere dicitur ratione dignativæ aſſumptionis naturæ humanæ, ſicut *Phil. 2* dicitur: Humiliavit ſemetipſum. Et *Joan. 6* infra. Deſcendit de cælo. Eſſe vero in cælo dicitur de eo ſecundum divinam naturam. Hæc ergo non referuntur ad naturam humanam, ſed ad hypoſtaſim. Unde in deſcenſu non intelligitur motio localis, ſed veritas incarnationis: In aſcenſu intelligitur unitas perſonalis na- *Ephes. 4* turæ aſſumptæ cum verbo; Qui deſcendit, ipſe eſt, qui aſcendit. In hoc quod ait: *Qui es in cælo*, intelligitur immutabilis majeſtas ſuæ divinitatis, propter quod dicitur: Pa- *Matt. 6* ter noſter qui es in cælis. Et quoniam ipſe deſcendit & mortuus, ut a morte liberaret, & mortem ſuſcepit in cruce, quod in figura factum eſt apud antiquos. Et illud quod memorat hic dicens: *Et ſicut Moyſes exaltavit, &c.* Quaſi eodem modo *Chryſ. ho. 26 in Joan. ante med. tom. 3* continuat Chryſoſt. Quia inquit præmiſit maximum beneficium, quod fit per baptiſmum, ſcilicet remiſſionem peccatorum. Hic ſubiungit aliud non minus, quod fit per crucem. Hæc enim duo ineffabilem oſtendunt amorem. Ideo inſinuans illud, ait: *Sicut Moyſes*. Sed quæritur quare non denuntiavit ei plane de myſterio crucis, ut in amorem induceret am- *Ibid paulo poſt.* pliorem? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. inſinuans tres cauſas. Quarum

A prima eſt, ut diſcant ſcilicet audientes cognata eſſe vetera novis, id eſt vetus Teſtamentum novo: Et ut diſcas, quoniam non invitus ad paſſionem veniebat, & quoniam neque a cruce eſt aliquod nocumentum, imo multis ſalus. Hæc ille. Item quæritur qualiter per hoc probat, quod a cruce fuit ſalvatio. Et ad *Ibidem.* hoc reſpondet idem, quod ſi ad *Num. 21* imaginem æneam ſerpentis inſpicientes Judæi effugiebant mortem, multos magis qui in crucifixum credunt, majori laſcivient beneficio. Et ſequitur: Illic effugerunt mortem *Chryſ. ibid.* temporaneam, hic æternam qui credunt: ſerpens mordebat illic, & ſerpens ſanabat. Ita ait hic: mors B perdidit, & mors ſalvavit. Et ibi bene de hoc & multum. Et in hoc patet ratio ſimilitudiuis. Item quæritur, quare ait: *Oportet exaltari filium hominis*. Et non ait plane: pendere oportet. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. Quod illud, quod *Ibid. paulo* honeſtius eſſe videbatur, poſuit & *poſt.* propter auditorem, & propter typum, id eſt quod erat ſimilius figuræ. Hæc ille. Cui concordat Gloſ- *Num. 21* ſa, dicens: Quod erat peritus in lege, quamdam partem legis adducit, quam oſtendit eſſe figuram, & de iſta figura, & de his ſimiliter Auguſtin. bene: Quia inquit, per *Aug. tract. 12 in Joan. poſt med. tom. 9* ſerpentem mors, per ſerpentis effigiem figuratus eſt morſus ſerpentis C lethalis: mors vitalis, plenitudo vitæ deglutivit mortem, figura præſtabat vitam temporalem, res figurata æternam. Et ibi bene de hoc: Idem Auguſt. Mors a ſerpente virga *Aug. enarrat. in Pſal. 73 ante med. tom. 8* in ſerpentem ſcilicet verſa, Chriſtus in morte. Fugit Moyſes. Fugerunt diſcipuli Chriſto moriente. Hæc *Exod. 4* *Matt. 26* ille. Et hoc eſt quod ait hic: *Sicut Moyſes, &c. Ita exaltari oportet*. Op- *Matt. 14* portunitati juſtitiæ ad ſatisfacien- *Num. 21* dum pro genere humano. Opor- *Luc. 24* tebat pati Chriſtum, ut omnis, qui credit in eum, ipſum dirigendo, &c. Ut enim ait Auguſt. Qui credit *Aug. tract. 26 in Joan. paulo ante med. to. 9* in Deum, it, id eſt vadit in Deum: *Non pereat*, damnatione, infra: Nemo ex his periit: Sed habeat vitam æternam, in æterna retributione, infra: Vitam æternam do eis. Et de *Joan. 12* hoc

Digitized by Google

hoc in collatione. Et ſequitur illa pars, in qua de gratuita Dei dilectione Ibi: *Sic enim Deus dilexit mundum*. Et continuat Chryſoſtomus. Sic ita dictum eſt: *Oportet exaltari filium hominis*. Nec hoc mireris: hoc videtur patri, qui ſic dilexit mundum, ut pro ſervis daret filium, & etiam pro ſervis indevotis, ut dicitur: Pro juſto quis morietur, &c. Et ſequitur: Commendat Deus charitatem ſuam in nobis, quoniam cum peccatores eſſemus, &c. Et in hoc indicat amoris intentionem: *Filium*, non ſervum vel Angelum: *Miſit in mundum*, id eſt, in humanam naturam ait Gloſſa: *Ut omnis qui credit*, *&c.* Et in hoc ait Chryſoſtomus. Lucrum a paſſione manifeſte ponit ipſam paſſionem: Non nude ſed obumbrate. Crucem enim fontem vitæ ait. Sed obiicitur cum dicatur ſupra: In mundo erat, qualiter dicitur hic: *Miſit in mundum*. Reſpondendum, ut ibi: Quod in mundo erat ſcilicet divinitate, ſed in mundum dicitur mitti humanitatis aſſumptione: Miſit filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris. Et quia dixerat, quod ideo miſit filium: *Ut omnis qui credit, non pereat*. Manifeſtat amplius: Non miſit hic, &c. ut judicet mundum, ſcilicet in primo adventu. Sed ut ſalvetur mundus per ipſum. Qui eſt Salvator & Redemptor: Salvum faciet populum ſuum, ubi ait Chryſoſtomus. Duo ſunt adventus Chriſti, unus qui factus eſt, non ut ſcrutaretur quæ acta ſunt a nobis, ſed ut dimitteret. Secundus non ut dimittat, ſed ut ſcrutetur. Quomodo ponet oves a dextris. In primo, quia clemens non fecit ſcrutationem, ſed remiſſionem. Quia ſi feciſſet, univerſi rapti eſſent, id eſt, damnati: Omnes enim peccaverunt: & egent gloria Dei. Et quia dixit: *Ut ſalvetur mundus*. Manifeſtat amplius, quis ſalvatur, & quis non: *Qui credit in eum*. Fide operante per dilectionem: *Non judicabitur*. Judicio damnationis, de quo infra: Alii in reſurrectionem judicii: unde continuat Chryſoſtomus ſic, quia dixerat: *Non venit ut judicet*, ne æſtimet quis impune peccare, ait:

[Margin notes, left: Joan. 10 — Dilectio gratuita Dei. — Chryſ. ho. 26 in Joan. poſt medium t. 3 — Rom. 5 — Chryſo. ib. — Joan. 1 — 1 Joan. 2 — Mat. 1 — Duo adventus Chriſti. — Mich. 25 — Rom. 3 — Joan. 5 — Chryſ. ho. 27 in Joan. ante med. tom. 3]

A *Qui autem non credit*. Dicto modo: *Judicatus eſt*. Ne dicam judicabitur, ait Gloſſa. Et hoc ideo quia non credit in nomine unigeniti, in quo ſolo eſt ſalus. Quæritur de hoc, quod ait: *Non miſit filium ut judicet mundum*, *&c.* Sed contra infra: Omne judicium dedit filio. Et ad hoc patet reſponſio per Chryſoſtom. ſupra, quod hic loquitur de primo adventu, in quo venit filius Dei ad remittendum: non de ſecundo adventu, in quo veniet ad judicandum. Item opponit Chryſoſtomus. De hoc quod ait: *Qui non credit jam judicatus eſt*. Si inquit, non propterea venit, ut judicet mundum, qualiter ait: *Qui non credit judicatus eſt?* Jam nondum

B adeſt judicii tempus. Ergo non eſt judicatus. Et ad hoc reſpondet dupliciter. Primo modo ſic: Quod ideo hoc dicitur, quia ipſum deſcredere impœnitenter, ſupplicium eſt, quia extra lumen eſt, & hoc eſt ſupplicium Vel ideo hoc dicitur, quia futurum judicium perſonat, id eſt prædicit, & ponit exemplum. Qui credit, rei natura eſt condemnatus, licet nondum ſententia judicantis. Sic & Adam qua die comedit de ligno mortuus eſt. Hæc ille & ibi bene de hoc. Et ex his patet quod aliquis dicitur judicatus dupliciter, vel interiori ſupplicio, & demerito, & ſic loquitur hic: vel dicitur judicatus ſupplicio gehennali & publico, quo judicabun-

C tur mali in morte & in publico judicio. Judicium tribuit pauperibus, Ibi Gregorius bene de quatuor ordinibus in judicio, ubi exponit iſtud. Alii, inquit judicantur & pereunt. Eſurivi, &c. Alii non judicantur in extremo judicio & pereunt. In Pſalmo: Non reſurgent impii in judicio. Et hic: Qui non credit, judicatus eſt, quia non eorum cauſa diſcutitur, qui ad conſpectum judicis condemnationis ſuæ infidelitatis accedunt. Et ibi bene de hoc. Alii judicantur & regnant: Eſurivi & dediſtis mihi manducare. Et ſequitur: Venite benedicti, &c. Alii vero non judicantur & regnant: Vos qui reliquiſtis omnia. Et ſequitur: Sedebitis judicantes, &c. Et de his ibi bene Gregorius.

[Margin notes, right: Act. 4 — Joan. 5 — Chryſ. ib. ante. — Ibid. poſt. — Gen. 3 — Job. 36 — Greg. Mor. l. 26 c. 20 ante med. — Mat. 25 — Pſal. 1 — Matt. 25 — Matth. 19]

Et

Et ſequitur alia pars, in qua de hominum ingratitudine filio Dei, qui venit ad ſalvandum. Ibi: *Hoc autem eſt judicium*, id eſt, cauſa damnationis ait Gloſſa quia lux ſcilicet filius, qui eſt vera lux. Supra: Venit in mundum. Verbum in carnem, ait Gloſſa: Supra: In propria venit. Et dilexerunt homines, ut de humo viventes, de quibus ſupra proximo: Omnis homo primo bonum vinum ponit; *Dilexerunt inquam, magis tenebras*, id eſt, peccata, ait Gloſſa *quam lucem*, arguentem peccatum. Et de his tenebris Apoſtolus ait: Abiiciamus opera tenebrarum. Unde Chryſoſtomus ubi ſupra: *Hoc eſt judicium*, &c. Quaſi dicat, propterea torquentur; quoniam tenebris dimittere, & luci occurrere noluerunt. Infra; Si non veniſſem & locutus non fuiſſem, peccatum non haberent. Et quoniam dictum videbatur incredibile multis: nullus enim debet præhonorare tenebras luci: ſubdit cauſam, ſicut continuat Chriſoſt. *Erant enim mala eorum opera, & omnis qui male agit*. Peccando: *Odit lucem* peccata arguentem: *Et non venit ad eam*, id eſt, non conjungitur ei, ait Gloſſa: *Ut non arguantur*. Omnia, quæ arguuntur a lumine manifeſtantur. Job: Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Et eodem: Ipſi ſunt rebelles lumini. Ut enim ait Chryſoſt. ubi ſupra. Qui tenebris inhæret, perverſæ mentis & litigioſæ argumentum defert adverſus ſemetipſum, &c. Et quaſi idem in Gloſſa, quæ ait, quod contra conſcientiam ſuam dilexerunt, cum clauſerunt oculos lucis & ideo certe damnantur. E contrario de agentibus bona opera. Ideo ſubdit: *Qui facit veritatem*, id eſt, bona opera: *Venit ad lucem*, id eſt, Chriſtum: *Ut manifeſtentur*. Omne, quod manifeſtatur, lumen eſt, quia in Deo formante, & dirigente: bona enim opera ſunt a Deo, ſicut ab efficiente, & ſunt in Deo ſicut in formante, & conſervante, & ſunt ad Deum finientem: Ex ipſo enim & per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Quæritur de hoc, quod ait: *Qui male agit odit lucem*, cum dicatur: Dulce lumen &

Joan. 1 / Ibidem. / Ibidem. / Joan. 1 / Rom. 13 / Chryſ. ho. 27 in Joan. ante medium. t. 3 / Joan. 15 / Chryſ. ibi. paulo poſt. / Eph. 5 / Job. 24 / Ib. / Chry. ubi ſupra. / Eph. 5 / Rom. 11 / Eccl. 11

A delectabile oculis videre lucem. Nullus ergo odit lucem. Item lux ſpiritualis eſt ſpecioſior luce corporali. Et ſic delectabilior: eſt enim ſole ſpecioſior. Et ibidem dicitur: Super ſalutem & ſpeciem dilexi illam. Ergo ut prius non poteſt odiri. Ad iſtud reſpondendum eſt, diſtinguendo a parte oculorum, & a parte lucis. Quod ſunt oculi ſani ſive corporales, ſive ſpirituales, quibus eſt lux amabilis, & ſunt oculi ægri, quibus eſt odibilis, unde Auguſtinus: Oculis ægris odioſa eſt lux, quæ puris eſt amabilis. Item eſt diſtinguendum a parte lucis, vel quantum ad iſtum effectum, qui eſt lucere, vel quantum ad illum, qui eſt redarguere. B Primo modo eſt delectabilis quantum eſt de ſe, quantum vero ad ſecundum eſt odibilis. Unde Auguſtinus. Quærit cur veritas parit odium. Et reſpondet ita: propter eam rem oderunt veritatem quaſi pro veritate: amant enim lucentem, oderunt redarguentem, Et ibi bene de hoc. Item quæritur: *Qui male agit non venit ad lucem*. Qualiter hoc, quærit Chryſoſtomus: Nonne publicani & peccatores venerunt ad Deum & multi alii qui pœnituerunt? Ut mulier peccatrix. Falſum ergo ait ut videtur: quod: *Qui male agit non venit ad lucem*. Et ad hoc reſpondet, quod non ait. *Qui male egit non venit*, ſcilicet in præterito, ſed: *Qui* C *male agit*. Hoc eſt qui ſemper vult volutari peccati gurgite: talis enim non vult ſe ſubiicere legibus Dei: Et ibi bene de hoc. Item quæritur de hoc quod ait: *Qui facit veritatem, venit ad lucem*. Cum prius ſit venire ad lucem & ab ea illuminari & gratificari. Videtur quod non ſit poſſibile facere bona opera antequam quis veniat ad lucem. Item ſecundum hoc prius eſt facere bona opera, quam venire ad veritatem. Item ſecundum hoc poſſibile eſt facere bona opera ſine gratia gratum facientе, quæ datur, cum homo venit ad lucem. Ad contrarium in Pſalmo. Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. Et ſic patet quod nullus facit bona opera antequam veniat ad lucem. Et ad iſtud reſpondendum ſecun-

Sup. 7 / Aug. conf. l. 7 c. 10 t. 1 / Ib. l. 10 c. 23 poſt. med. / Hom. 27 in Joan. poſt med. to. 3 / Luc. 7 / Pſal. 126

Aug. tra. 12 in Joan. poſt medium t. 9

cundum Auguſtinum. Ubi ait: Qui confitetur peccata ſua, & accuſat, ſed ſi tu accuſas: Deo conjungeris. Et ſequitur: *Qui autem facit veritatem*: Accuſat in ſe mala ſua, & ſic: *Venit ad lucem*. Cui gratias agit, Evigilate dum dies eſt, Chriſtus vero dies eſt. Hæc ille. Facere veritatem, ergo vocat hic peccata agnoſcere Chriſto lucente: vel ire ad lucem vocat gratias Deo agere; vel in dilectione Dei & miſericordia ambulare, ſive in bonis operibus. Ut ait Auguſtinus ibidem. Non eſt ergo intentio litteræ, quod ſicut bona opera ſine gratia vel luce fidei lucente, ſed ut expoſitum eſt per Auguſtinum. Et per hoc ad objecta. Et notat de illo verbo: *Sicut exaltavit Moyſes ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis*. Quod poſſet eſſe thema in feſto Exaltationis Crucis. Et inſinuantur ibi quatuor. Quorum primum eſt humanitatis filii Dei veritas. Ibi: *Filium hominis*. Secundum eſt generis mortis ſpecifica qualitas & debita congruitas. Ibi: *Oportet exaltari*. Scilicet in Cruce, ad oſtendendam victoriam de principibus hujus aeris. Unde Chryſoſtomus hic: Athleta nobilis cum in ſublime rebellem levat, & recedens, clariorem oſtendit victoriam. Ita & Chriſtus oppoſitas virtutes ſubmiſit appenſus in Cruce. Hæc ille. Palam triumphans in ſemetipſo: Et ibidem, Affigens Cruci, &c. Tertio ſignificatur congrua hujus figurabilitas. Ibi: *Sicut exaltavit Moyſes ſerpentem*. De cujus figuræ congruitate dictum eſt in litteræ expoſitione. Quarto figuratur ipſius paſſionis in Cruce virtuoſitas, & credentium utilitas: *Ut omnis qui credit*, &c. Infra: Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me ipſum Damaſ. Quia per lignum mors, oportebat per lignum dari vitam, ſcilicet per Chriſtum in Cruce credentibus. Et ibi bene de hoc Damaſ. Illud vero verbum. *Lux venit in mundum & dilexerunt homines magis tenebras*. Poſſet eſſe thema in adventu: In quo tria figurantur, quorum primum, filii Dei communicativa bonitas: Lux, quæ ſumme & undique & ſine defectione ſe communicat, ſupra: *Erat lux vera*. Secundum eſt dignativa ejuſdem in aſſumendo humanitatem humilitas. Ibi: *Venit in mundum*. Quod fuit humanitatem aſſumere, unde Gloſ. Verbum venit in carnem: Venit deſideratus cunctis gentibus. Tertio figuratur hominum perverſitas, Ibi: *Dilexerunt homines magis tenebras*, id eſt, opera peccatorum, unde ait Apoſt. Opera tenebrarum, &c. Et ideo dilexerunt, quia erant tenebræ. Supra: Lux in tenebris lucet. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur illa pars, in qua de manifeſtatione filii Dei Sacramento regenerationis, & teſtimonio etiam Joan. *Poſt hæc venit in Judæam*. Et hæc in duas Primo ſui adventus præmiſſio, & loci ſpecificatio, in quo erat Joan. Secundo quæſtionis de præcellentia filii Dei ſubjunctio, Ibi: *Facta eſt quæſtio*. In prima narrantur duo, quæ dicta ſunt: Ait ergo: *Poſt hæc*, ſcilicet poſt Paſcha. *Venit in Judæam*. Sed quæritur de ratione ſuæ mutationis, ex quo ſupra dictum eſt: Aſcendit Hieroſolymam, quia prope erat Paſcha. Videtur quod debuiſſet amplius quieſcere cum dicatur reprobando: Non quievit & Domino non placuit. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus. Quod in ſolemnitatibus quidem in civitatem aſcendebat, & dogmata proponebat, & miracula faciebat, poſt vero ſolemnitates multoties ad Jordanem veniebat: quia illuc multi concurrebant non ſe oſtentans, neque honorem diligens, ſed utilitatem pluribus ſtudens. Hæc ille. Infra: Palam loquutus ſum mundo. Et non ſolus venit: *Sed & diſcipuli ejus in Judæam*, &c. Nec tantum venit, ſed: *Illic demorabatur*. Ad aliorum utilitatem: Nec fruſtra venit, ſed baptizabat ſcilicet per diſcipulos, ait Gloſſa infra: Quamvis Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus. Sed quæritur, quare baptizabant, ex quo non erant adhuc miſſi ad hoc? Et ad hoc reſpondet Chryſ. Quod ſic faciebant volentes adducere multos ſalutari doctrinæ ſcilicet Chriſti. Et patet hic myſterium: *Jeſus autem venit in Judæam*, id eſt, in animam confitentem, ſive confeſſione veritatis fidei, ſive confeſſione magnitudinis

Marginal notes: Humanitatis filii Dei veritas. — Chryſ. ho. 26 in Joan. paulo poſt med. t. 3 — Col. 2 — Ib. — Paſſionis virtuoſitas — Joan. 12 — Dam. Ort. fid. l. 4 c. 12 poſt med. — Bonitas communicativa filii Dei. — Joan. 1 — Aggæi. 2 — Hominum perverſitas — Rom. 13 — Joan. 1 — Manifeſtatio filii Dei. — Joan. 2 — Hier. 14 — Chryſ. ho. 28 in Joan. non longe a princ. t. 3 — Joan. 18 — Joan. 4 — Chryſ. Ib. paulo poſt

nis

Digitized by Google

nis divinæ gloriæ, ſive confeſſione culpæ. Si quis confitebitur me coram hominibus, &c. In Pſalmo: Facta eſt Judæa ſanctificatio ejus. In tali moratur ipſe filius Dei & diſcipuli ejus, ſcilicet dona gratiarum, & virtutes: quia talis anima ſervat ſermonem ſuum. Infra: Si quis diligit me, ſermonem, &c. Et ſequitur: Ad eum veniemus, &c. Et baptizat veniens, id eſt, amplius purificat. Diſcipulis promiſit: Vos baptizabimini, &c. Et ſequitur loci ſpecificatio, in quo Joannes baptizabat. Ibi: *Erat autem Joannes baptizans in Ænnon*. Qui erat locus, juxta Salim, qui ſimiliter erat locus ſecundum Auguſtinum. Secundum Gloſſam vero: *Juxta Salim*, quæ eſt civitas vel oppidum; ut dicitur in hiſtoriis. Secundum vero Hieronymum: *Salim*, ubi regnavit Melchiſedech. Salim vero, de quo hic interpretatur pugil. Secundum vero Hieronymum plures fuerunt Salim, ut patet ibidem. Et ſubdit rationem, quare illic erat Joannes: *Quia aquæ multæ erant, &c.* Unde & Salim interpretatur ortus aquarum: *Et nondum miſſus fuerat*. Et ex hoc patet ordo hiſtoriæ, & quod hic narrat, quæ alii Evangeliſtæ prætererant, prout dicitur in Gloſſa bene. Sed quæritur, ex quo diſcipuli Chriſti baptizabant, videtur quod Joannes debuiſſet ceſſare. Tunc enim reverentiores illos oſtendiſſet, ſic opponit Chryſoſtomus. Item debuiſſet dimiſiſſe primatum Chriſto, & diſcipulis ejus. Iterum quare ſubdit: *Nondum erat miſſus in carcerem*. Quia planum eſt, quod poſtquam fuit miſſus in carcerem non baptizavit. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum: quia ſemper tribuit principatum Chriſto, & ſi ceſſaſſet, litigioſiores effeciſſet alios adverſus Chriſtum: Et etiam ſi ceſſaſſet, exiſtimaretur ex zelo facere, non enim ſibi ipſi gloriam accipiebat, ſed Chriſto mittebat auditores. Ad aliud reſpondet, quod Joannes non ceſſavit, continue admonens populum & magna reverenda oſtendens, quæ Jeſu ſunt, ſcilicet quouſque fuit miſſus in carcerem. Quæritur an eodem baptiſmo baptizabant diſcipuli Chriſti

Mat. 10. Pſal. 113. Joan. 14. Ibid. Act. 1. Aug. tract. 13 in Joan. ante med. t. 3. Hieron. ep. 126 ad Ev. poſt medium. t. 3. Idem. l. de interpr. nomin. Heb. de Joan. Jod. to. Ib. l. de lo. Hebraicis, eod. t. Chryſ. ho. 28 in Joan. ante med. tom. 3. Quæſtio de baptiſmo

& Joannes. Et quod eodem, videtur ſecundum Chryſoſtomum ubi ſupra, qui ait quod non baptizabat Chriſtus, quia nondum erat dans Spiritum ſanctum in ſuperabundantia: diſcipuli vero agebant, id eſt, baptizabant, ſcilicet baptiſmo ſuo, ſcilicet Chriſti: Ergo eodem baptiſmo baptizabant. Ad contrarium: ait enim Auguſtinus quod Chriſtus baptizavit, non eo baptiſmo, quo fuit baptizatus, ſed hic baptizare dicitur per diſcipulos. Ergo non baptiſmo Joannis. Et ad illud reſpondendum, ſecundum Chryſoſtomum, ubi ſupra. Quod nihil amplius habebat baptiſmus diſcipulorum, quam baptiſmus Joannis. Et cauſa baptizandi utriſque eadem erat, Chriſto adducere ſcilicet, qui baptizabantur. Et ad illud Auguſtini poſſet reſponderi: quod loquitur de baptiſmo, quo baptizavit per diſcipulos, poſtquam Spiritus fuit datus in ſuperabundantia: & poſtquam diſcipuli fuerunt miſſi ad baptizandum. Quærit Chryſoſtomus quare Chriſtus prædicavit, poſtquam Joannes fuit ſublatus ſcilicet morte? Et reſpondet quod ideo, ut omnis multitudinis affectio ad Chriſtum tranſiret. Et patet hic exemplum prædicatoribus continue docendi & magnificandi Deum uſque ad mortem, & immorandi ubi poſſunt plus proficere populis in talibus. Quod autem Joannes baptizabat juxta locum, ubi erant aquæ, figura eſt, quod ibi eſt baptiſmus in ſpiritu, ubi eſt abundantia aquarum gratiæ, de quo baptiſmo ſupra: Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et de quibus aquis infra: Qui credit in me, de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Et ſequitur pars, in qua quæſtiones de præeminentia ſubjunctio. Ibi: *Facta autem eſt quæſtio*. Et illa in duas partes. Primo, ipſa quæſtio. Secundo Joannis reſponſio. Ibi: *Reſpondit Joannes*. Ait ergo: *Facta eſt quæſtio*. Et hoc ideo, ut ait Chryſoſtomus quia Zelotypæ diſcipuli Joannis ſe habebant ad diſcipulos Chriſti, ideo: *Facta eſt quæſtio*, ab eis: *Cum Judæis*, qui baptizabantur a diſcipulis Chriſti: *De Purificatione*, ſcilicet baptiſmi: *Et venerunt ad Joannem*.

Joannis, & diſcipulorum Chriſti. *Ibid. Aug. tract. 13 in Joan. ante med. to. 9. Chryſ. ho. 28 in Joan. ante med. t. 3. Ib. ante. Joan. 1. Joan. 7. Chryſ. ho. 28 in Joan. ante med. tom. 3.*

Digitized by Google

nem: Volentes accuſare Chriſtum, ut ait Gloſſa. Quia ut ait Auguſt. Qui veniebant ad Joannem, mittebantur ab illo ad Chriſtum, non e contrario: ideo turbati diſcipuli Joannis cœperunt tractare quæſtionem cum Judæis: *Et dixerunt Joanni: Rabbi*, *&c.* Volentes per hoc excitare Joannem ad æmulationem. Et ideo loquuntur contemptive, dicentes: *Qui erat tecum*, ſcilicet a te baptizatus: *Cui tu teſtimonium*, *&c.* Supra: *Ecce hic baptizat*, ſcil. uſurpans officium tuum. Et quaſi in præjudicium tuum: *Et omnes veniunt*, ſcilicet derelinquentes te & filium præferentes, quaſi dicerent, ut ait Chryſoſtom. Quem tu clarum oſtendiſti talia tibi audet, ſcil. facere, &c. Ex quibus condiſcipulis Joannis fuit quæſtio: Erant enim imperfectius diſpoſiti, & nondum puri exiſtentes a largitione, ideſt, a magno honore ad magiſtrum ſcilicet Joannem. Et ideo forte erant ſic æmuli, ut ſe magnificarent, quod erant diſcipuli ejus. Sed quæritur, quare dixerunt: *Cui teſtimonium perhibuiſti*. Et non dixerunt, quem baptizaſti. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod ſi ita dixiſſent: coacti eſſent meminiſſe ſcilicet vocis deſuper, quæ ait: Hic eſt filius meus dilectus. Et ſequitur reſponſio Joannis. Ibi: *Reſpondit Joannes*. Et illa duas. Primo oſtenſio, quod non fuit ſui, baptiſmo regenerare: ſed quod erat tantum præcurſor. Secundo, ſubiunctio, quod regenerare & ſanctificare erat Chriſti, cujus erat præcurſor. Ibi: *Qui habet ſponſam ſponſus eſt*. Et hoc eſt, quod ait: *Reſpondit Joannes*: *Non poteſt homo*, *&c.* Sed quæritur, quid ad propoſitum? Videtur impertinenter reſpondere. Item videtur, quod debuiſſet eos increpaſſe de invidia, & æmulatione erga Chriſtum. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. ubi ſupra: quod neque vehementer increpat, timens, ne eo rurſus abuſi aliud aliquod malum operentur. Ideo ait: *Non poteſt homo accipere*, *&c.* Et in hoc oſtendit, ſe eſſe purum hominem. Unde Auguſtinus: *Miſſus ſum ego*, ſcilicet ante Chriſtum, præco ſum, ille vero judex: Aideo quaſi homo accepi de cælo: Quid habes, quod non accepiſti. Jacob: Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt. Supra: De plenitudine ejus accepimus omnes. Et de hoc in Gloſſa bene. Et per hoc oſtendit filii Dei præcellentiam, & ſui infirmitatem. Et per hoc etiam convincit eorum falſam opinionem: & reprobat eorum invidioſam æmulationem, & per hoc etiam declarat ſuam ſapientiam in arguendo ipſos. Unde Chryſoſt. ubi ſupra: Non erat ex initiis omnia dicere: nam erant paſſione invidiæ præaſſumpti, ſed vult eos ſtupefacere, & quoniam Deo rebelles erant, & ideo convin-

B cit eos convertens contra eos, quod pro ſe propoſuerunt: ſicut idem Chryſoſt. continuat dicens: *Ipſi vos mihi teſtimonium*, *&c.* Supra: Quando ait: Non ſum ego Chriſtus, ſed vox clamantis, &c. Et ex his patet humana infirmitas, & divina poteſtas & bonitas, quia: *Non poteſt homo accipere quidquam niſi fuerit ei datum*. Sed qualiter hoc, quia dicitur: Appoſui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Poteſt ergo homo in bonum de ſe. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut reſpondet Auguſt. bene: Initium, inquit, noſtræ ſalutis Deo miſerante habemus, ut acquieſcamus ſalutari inſpirationi,

C noſtræ poteſtatis eſt: ut adipiſcamur quod ad quieſcendum admonitione cupimus, divini eſt muneris: ut non labamur, in adepto ſalutis munere ſollicitudinis noſtræ, & cæleſtis pariter adiutorii: ut labamur, poteſtatis noſtræ eſt & ignaviæ. Hæc ille. Illud ergo Eccleſiaſtici eſt intelligendum ratione libertatis arbitrii: iſtud vero hic intelligendum ratione impotentiæ ejuſdem liberi arbitrii ſine divina gratia. Infra: Sine me nihil poteſtis facere. Et ſequitur illa pars, in qua manifeſtat quod Chriſti erat regenerare ſacramento baptiſmi, & dona deſuper dare. Ibi: *Qui habet ſponſam*. Et illa in tres. Primo humiliando ſe, oſtendit præcellentiam Chriſti in poteſtate baptizandi. Secundo oſtendit

idem

Aug. tract. 13 in Joan. ante med. tom. 9. — *Joan. 1* — *Chryſ. hom. 28 in Jo. ante med. tom. 3* — *Ibidem.* — *Matt. 3* — *Chryſ. ibid.* — *Aug. tract. 13 in Jo. circa med. tom. 9* — *1 Cor. 4* — *Jac. 1* — *Joan. 1* — *Chryſ. ho. 28 in Joan. circa med. tom. 3* — *Ib. paulo poſt* — *Joan. 1* — Humana infirmitas. — *Eccl. 15* — *Auguſt. de Eccl. dogmat. lib. ca. 21 tom. 3* — *Joan. 15*

idem in veritate vel ſapientia docendi. Ibi: *Qui de ſurſum venit*. Tertio oſtendit idem in bonitate largiendi dona. Ibi: *Non enim ad menſuram*. Vel aliter & in idem redit, quod primo oſtendit excellentiam Chriſti in plenitudine potentiæ. Secundo, in plenitudine ſapientiæ. Tertio, in plenitudine gratiæ. Ait ergo: *Qui habet ſponſam*, &c. Ita dictum eſt: *Non poteſt homo accipere*, *&c.* Quaſi dicat, ait Auguſt. Ego ut homo accepi de cœlo, ut eſſem aliquid: homo ſum, ſed amare hominem pro Chriſto adulterium eſt. Quia ipſe eſt verus ſponſus, ideo ait: *Qui habet ſponſam*. Eccleſiam ſcilicet: *Sponſus eſt*, ſcil. qualis eſt Chriſtus. Deſpondi vos uni viro. Et: Viri diligite uxores, ſicut Chriſtus Eccleſiam. Unde hanc fœcundavit, & ſanctificavit, divinitate gratiam infundente, paſſione gratiam promerente, lavacro regenerationis eam deferente, quæ tanguntur in prædicta auctoritate. Unde Auguſt. Caſti eſtote, ſponſum amate. Adulteri enim ſunt qui volunt amari pro ſponſo. Hæc ille, quaſi dicat: Ego talis autem non ſum, nec volo eſſe. *Sed amicus ſponſi*, *qui ſtat*, ſcilicet humilis: *Et audit eum*. Unde Auguſt. Amicus ſum in audiendo, ille in dicendo. Ego illuminando, ille lumen, ego in aure, ille verbum. Hæc ille. Et talis gaudet, ſicut verus amicus & paranymphus fidelis: Ad vocem ſponſi, affectans illius honorem, & volens ſponſam deſponſare. Talis erat Paulus, qui ait ubi ſupra: Deſpondi vos uni viro virginem. Ut ergo ait Auguſt. Omnis Eccleſia virgo. Eſt enim virginitas carnis, quæ eſt paucorum, & eſt virginitas mentis, quæ eſt integra fides, ſolida ſpes, ſincera charitas. Hæc ille. Et in hoc, quod ait: Gaudio gaudet, notat intentionem gaudii. Iſaiæ: Gaudentes gaudebo. Et quia talis amicus erat Joannes, ſubdit. *In hoc*, id eſt, ad vocem ſponſi, non de ſua ſapientia, ait Auguſt. *Gaudium impletum*, id eſt, perfectum. Tunc enim gaudium eſt impletum, quando gaudens habet, quod deſiderat. Infra: Petite & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum. Et ſubdit, quod eſt illud gaudium, ſicut continuat Auguſtinus: *Illum oportet creſcere*, id eſt, exaltari: *Me autem minui*, id eſt, humiliari. Unde Auguſtinus. Illum oportet dare, me accipere: illum glorificari, me confiteri. Confeſſio hominis humilitas ejus, miſeratio Dei altitudo ejus. Hæc Auguſtinus. Unde & in hoc Prophetica denuntiatio de morte utriuſque. Et dicit hoc Auguſtinus ubi ſupra. Joannes ſcilicet capite minoratus, Chriſtus in cruce exaltatus: Chriſtus natus, cum cœperunt dies creſcere, natus Joannes, cum incœperunt minui. Hæc ille. Quæritur, qualiter ſe vocat amicum ſponſi, quia amicus dicit

B

quaſi quamdam æquiparantiam. Ergo videtur ſe nimis extollere. Item ſupra ait: Non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamenti. Ergo non debuiſſet hic ſe vocaſſe amicum. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, ubi ſupra. Quod hoc ait non ſe ipſum erigens, nec honoris coæqualitatem oſtendens, ſed multitudinem dilectionis repræſentare volens: non enim miniſtri gaudent in talibus, ſicut amici circa ſponſum & ſponſam. Et ideo ait, quod: *Amicus ſtat & gaudet*. Hæc ille. Quærit autem Auguſtinus: Quomodo poteſt Deus creſcere, qui eſt perfectus? Si loquatur quoad ætatem carnis, coævi erant: niſi quoad ſex men-

C

ſes, qui non diſtinguunt ætatem. Et reſpondet, quod venit Deus, ut minoraretur gloria hominis, & augeretur gloria Dei; venit ille ut largiretur, & ut peccata dimittat: venit homo, ut confiteatur. Et ibi bene de hoc. Et quaſi idem ait Chryſoſt. Noſtra inquit Joannes, ſteterunt & ceſſaverunt: creſcunt autem quæ ſunt illius. Hic enim eſt lapis parvus, qui factus eſt mons. Et ibi bene de hoc. Ex his, patet, quanta eſt dignativa bonitas Dei, qua dignatus eſt eſſe ſponſus Eccleſiæ vel ſanctæ animæ. Et quanta eſt ſublimitas Eccleſiæ vel animæ, quod exaltatur ut ſit ſponſa Dei. Unde de iſto ſponſo. Quaſi ſponſum decoratum corona. Iſte enim ſponſus eſt nobilis: quia ut ait Pa-

Aug tract. 13 in Joan. circa med. tom. 9

2 Cor. 11

Epheſ. 5

Aug. ibid. paulo poſt.

Ibid. poſt. med. 1

2 Cor. 11

Aug. ibid. paulo poſt.

Iſa. 61

Aug. tract. 14 in Joan. ante medium to. 9

Joan. 16

Aug. ibid. poſt.

Ibid. paulo poſt.

Joan. 1

Chryſ. ho. 28 in Joan. poſt med. tom. 3

Aug. tract. 14 in Joan. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 28 in Joan. poſt med. tom. 3

Dan. 2

Iſa. 61

Digitized by Google

Quatuor in ſponſo eligendo. Papias, in ſponſo eligendo quatuor A ſunt, ſcilicet, genus, virtus, ſapientia, pulchritudo, quæ omnia ſumme in filio Dei, ut patet conſideranti. Et ideo oportet, quod ſponſa ejus præparet ſe & nobilitet, quia ut ait idem Papias, in ſponſa eligenda, ſimiliter quatuor ſunt conſideranda, ſcilicet genus, pulchritudo, divitiæ, & mores. Et quoniam iſta ſunt ſpiritualiter & virtualiter, verificatur illud. Gaudebit ſponſus ſuper ſponſam: (*Iſa.* 62) Soror mea ſponſa. (*Cant.* 4) Supra: Nuptiæ factæ ſunt. (*Joan.* 2) Et hæc ibi. De his in collationibus. (1 *Cor.* 15) Infra: (*Joan.* 8) Et ſequitur pars, in qua de præeminentia filii Dei in docendo & prædicando. Ibi: *Qui deſurſum*, *&c.* Et continuat Chryſoſtomus: ſic merito debet creB ſcere: *Qui deſurſum*, id eſt, ex parte: *Super omnes eſt*, Angelus, & homines, ait Gloſſa: *Qui vero de terra*, *de terra eſt*, id eſt, terrenus. Primus homo de terra, terrenus. Secundus de cælo cæleſtis: Infra vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum: *Et de terra loquitur*. Scilicet terrena humana, qualis eſt ipſe loquens: *Qui enim de cælo eſt*, *ſuper omnes eſt*, ut prius eſt expoſitum. Et ideo forte repetit ad majorem expreſſionem. Sed opponit Auguſtinus. (*Aug. tract.* 14 *in Joan. ante med. tom.* 9) Hoc totum quod ait hic Joannes erat. Unde Gloſſa: *De terra eſt*, ſcilicet Joannes, ſed illa divina loquutus eſt. Ergo non qui terra eſt, de terra loquitur ſemper. Et ad hoc C reſpondet, quod ſi divina loquitur, illuminatus eſt a Deo. Et ſi non eſſet terra, terram loqueretur. Joannes enim erat lumen illuminatum non illuminans. In Pſalmo: (*Pſal.* 17) Deus meus illumina tenebras meas, venit enim gratia, & expellit tenebras: Non ego: ſed gratia Dei mecum. (1 *Cor.* 15) Sed quæritur cum haberet animum & corpus, quod corpus ſolum eſt de terra. Quare ait loquens de ſe: *Qui de terra*, *&c.* Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. (*Chryſ. hom.* 29 *in Jo. ante med. tom.* 3) Quidnam aliud vult dicere, quam quod ego parvus ſum, & in terra natus, & per ima & humilia loquor, comparata his, quæ loquitur ille, qui deſuper eſt, & ille, qui ſic venit de cælo: *Quod vidit*, ſcilicet apud patrem: *Et audivit*, ſcilicet a patre: *Hoc teſtatur*, ſcilicet de ſua Deitate: *Et teſtimonium ejus nemo accipit*, ſcilicet credendo: *Qui autem accipit*, obediendo & credendo: *Signavit*, id eſt, ſignum poſuit in corde ſuo, credendo hunc eſſe verum Deum, ſic enim legit Gloſſa. Quærit Chryſoſtomus qualiter ait: *Vidit & audivit*. Quia infra dicitur: Sicut novit me pater, & ego novi patrem. (*Joan.* 14) Ergo ut videtur, non audivit. Et ad hoc reſpondet, quod hoc eſt dictum non ab accipiendo, ut nos, neque ab audiendo: ſed in natura communi habebat. Sed contra hoc obiicitur illud, quod dicitur: omnia ſunt mihi a patre meo tradita. (*Matt.* 11) Et ad illud reſpondendum, quod illud, quod ait Chryſoſt. Non audivit, accipiendo ut nos, intelligendum eſt, quod non accepit ab aliquo differente in natura vel eſſentia: dicitur tamen audire a patre, quia eſt a patre. Infra eodem: *Omnia dedit in manu ejus*. Et in hoc ut ait Chryſoſt. oſtendit teſtimonium eſſe indubitatum. Per hos enim ſenſus omnia diſcimus certiſſime, & digni fide exiſtimamur. Infra: Sicut audio judico. (*Joan.* 5) Et: Quod vidimus, teſtamur & annuntiamus. (1 *Joan.* 1) Et de hoc multum Auguſtin. (*Aug. tract.* 14 *in Jo. poſt med. tom.* 9) Inquirens quo modo filius audit a patre, cum ſit ejus verbum: ubi diſtinguit, quod triplex eſt verbum, ſcilicet divinum a patre æternaliter gentium, & humanum mentale in corde, & aliud vocale in ore. (Verbum triplex.) Unde filium a patre audire, eſt ipſum eſſe a patre, ut dictum eſt. Quæritur de hoc quod ait: *Nemo accipit*, ergo ſecundum hoc fruſtra venit. Et ad hoc reſpondet Auguſtin. (*Ibid. poſt.*) quod nemo accepit de populo deputato ad iram, & damnando & ſtatuendo ad ſiniſtram. De populo tamen electo, & ſtatuendo ad dexteram multi crediderunt. Eodem modo opponit Chryſoſt. (*Chryſ. hom.* 29 *in Joan. ante med. to.* 3) Ex quo jam diſcipulos habebat, qualiter ait: *Nemo accipit*? Et ad hoc reſpondet, quod illud eſt intelligendum: *Nemo accipit*, eo quod pauci accipiebant: vel quia adhuc diſcipuli ad plenum non crediderant. Et ideo ait: *Quod qui accipit ſignavit*, *quia Deus eſt verax*: Chriſtus eſt Deus, qui

Digitized by Google

qui de cœlo venit: Et hic verax eſt. Et nemo poteſt dicere quod eſt veritatis, niſi ab eo illuminetur. Ideo: Omnis homo mendax, de ſe: Eſt enim Deus verax: & ideo ille homo eſt verax, qui verba Dei loquitur. Item obiiciunt aliqui de hoc, quod ait: *Qui de cælo venit*. Quod non aſſumpſit humanam carnem, ut alii homines, ſed cæleſtem. Sed ad illud ſolvit Gloſſa. Quod dicitur venire de cælo, quia de patre, vel quia aſſumpſit naturam abſque culpa. Et ſic de altitudine naturæ humanæ, ut dicitur in Gloſſa. Et ex dictis patet hominis utilitas & inferioritas, & labilitas ad malum, & ad bonum inhabilitas. Ibi: *De terra eſt*, terra enim eſt infima elementorum, & opaca ac ponderoſa, inferius tendens: talis eſt homo terrenus. Ideo dictum eſt Adæ poſt peccatum: Pulvis es, &c. Eſt enim homo terra originaliter & realiter a parte corporis, & finaliter ſcilicet reſolutione: Terra, terra, terra, audi verbum Domini. Et talis loquitur de terra, quia terra cogitat, affectat, memoria revolvit: Quæ enim procedunt de ore, de corde exeunt. Ideo de tali Iſaias: De terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum. Et ſequitur illa pars, in qua de excellentia Chriſti in affluentia gratiarum & largitate donorum. Ibi: *Quem enim miſit Deus*. Obiicit Auguſtinus: Quod Deus miſit Joannem: Ecce ego mitto Angelum meum in figura Joannis: Non ergo ſolus Chriſtus miſſus eſt. Et ad iſtud reſpondet, quod iſtud coarctatur per hoc, quod ſequitur: *Non ad menſuram dat Deus, &c.* Chriſtus ergo, quem miſit Deus in mundum: *Verba Dei loquitur*. Supra eodem: *Quod audivit hoc teſtatur*. Ipſe enim loquitur verba divina & cæleſtia, ut hic. Item loquitur verba vivifica & ſpiritualia. Infra: Verba quæ ego loquor ſpiritus & vita ſunt. Item loquitur verba poteſtativa & virtualia. Infra: Mundi eſtis propter ſermonem, &c. Et quia dixit: *Miſit Deus*, quod ſuper omnes erat. Ad majorem explanationem ſubdit: *Non ad menſuram dat Deus ſpiritum*, ſcilicet Chriſto, ſicut aliis ſupra: De plenitudine ejus accepimus omnes, ſed de hoc obiicitur: aut enim loquitur de Chriſto ſecundum divinam naturam, & hoc non poteſt ſtare, quia ſic non accepit ſpiritum: aut ſecundum humanam, & ſic cum gratia Chriſti hominis ſit creata & menſurata, ſive limitata: Ergo ad menſuram accepit. Et ad hoc reſpondetur magiſtraliter, quod eſt menſura limitationis, quia unumquodque creatum eſt limitatum: Et eſt menſura diviſionis vel determinationis ad unum actum. Primo modo dicitur, quod Chriſtus homo habet gratiam & menſuram, ſecundo modo ait hic, quod non habet ſpiritum ad menſuram. Aliter diſtinguunt alii, quod gratia poteſt dici finita, & ſic gratia Chriſti hominis fuit finita & menſurata, quantum fuit a parte naturæ humanæ. Vel poteſt dici finita a parte determinationis actus ſive objecti. Et ſic Chriſtus non habuit ipſum ad menſuram, ſed ad omnem actum Spiritus. Et huic concordat Gregorius, exponens illud Job: Numquid conjungere valebis micantes ſtellas Pleiadas? Ibi Gregorius: Redemptor noſter in carne veniens Pleiadas junxit: quia operationes ſeptiformis Spiritus ſimul in ſe & junctas & manentes habuit: Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. Et ſuper lapidem unum ſeptem oculi. Et: In candelabro ſeptem lucernæ. Quæ exponit Gregorius ibi de Chriſto. Ubi bene de hoc. Alii autem acceperunt ſpiritum ad menſuram, & ad aliquas operationes: Sicut diviſit Deus menſuram fidei. Et: Alii datur ſermo ſcientiæ. Et ſic de aliis. Huic concordat quod ait Auguſtinus hic quod menſura eſt diviſio donorum, & hominibus dantur ad menſuram. Et ponit exemplum de membris in corpore: aliud enim accipit manus, aliud auris, ut audiat, & ſic de aliis: una tamen eſt anima, quæ agit omnia in omnibus. Sic ſunt diverſa dona fidelium, tamquam membris ad menſuram diſtributa. Sed Chriſtus, qui dat dona, non ad menſuram accepit illo modo. Et ibi bene de hoc. Sed huic videtur contradicere, quod ait Chryſoſtomus. Quod hic, id eſt, Chriſtus immenſurabilem

Marginalia: *Pſalm. 115; Rom. 3; Hominis utilitas, &c.; Gen. 3; Hier. 22; Matt. 15; Iſa. 29; Aug. tract. 12 in Jo. poſt med. tom. 9; Malac. 3; Joan. 6; Joan. 15; Joan. 1; Job 38; Greg. Mor. lib. 26 c. 16 poſt med.; Iſa. 11; Zach. 3; Zach. 4; Rom. 12; 1 Cor. 12; Aug. tract. 14 in Jo. poſt med. tom. 3; Chryſ. hom. 29 in Joan. poſt med. tom. 8*

Digitized by Google

lem & integram omnem actionem A dicit: & ſi actio immenſurabilis, multo magis ſubſtantia: Qui ergo ſpiritum infinitum ſcilicet habet, & omnem actionem habet. Et ad iſtud poteſt reſponderi, quod per ſpiritum intelligitur vel hypoſtaſis verbi: & huic concordat Gloſſa, quæ ait, quod pater plenum & perfectum verbum genuit, & ſic dicitur pater filio dare, quia ipſum genuit. Unde ſequitur: *Pater diligit filium & omnia dedit*, id eſt, ad æqualitatem ſibi genuit eum, cui non eſt rapina ſe eſſe æqualem Deo, & alibi: Hic eſt filius meus dilectus: *Et omnia dedit*, *&c.* ut tantus eſſet filius, quantus & pater, ſecundum Auguſt. Omnia mihi tradita ſunt a patre meo. Et B quia tantus & talis eſt: Ideo, ut ait Gloſſa: *Qui credit in filium*, fide perfecta: *Habet vitam æternam*, quia Jeſum Chriſtum, ut infra: Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te. Vel habet vitam æternam in radice ſive in pignore: Pignus ſpiritus. Et quoniam Joannes ſciens a ſupplicii comminatione utilitatem: Ideo a contrariis ponit ſermonem ſecundum Chryſoſtomum dicens: *Qui autem eſt incredulus filio*; *non videbit vitam*, id eſt, ipſum filium, ait Gloſſa: *Sed ira Dei manet*, *&c.* Sed quæritur cum prius ſit venire quam manere, quare ait: *Manet ira*, & non ait: *Venit ira*. Et ad hoc reſpondet Auguſt. Quod loquitur hoc de illa ira, C de qua: Omnes naſcimur filii iræ. Et quia increduli manent non regenerati a Chriſto, ideo & filii iræ. Item quæritur, quare terribilius loquitur hic Joannes de incredulis, quam Chriſtus: Supra, qui ait: *Qui non credit*, *jam judicatus eſt*. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. Quod mitius locutus eſt Chriſtus, ne æſtimaretur loqui gratia amoris ſui: Joannes vero exutus ab hac ſuſpicione vehementiori utitur ſermone. Ex dictis patet; quod electi Dei de cælo venerunt, quia membra Jeſu Chriſti, & de cælo deſcenderunt deifica converſatione. Infra: Elegi vos de mundo, &c. Quos mittat Deus ad alios purificandos, illuminandos, perficiendos, de quibus infra: Sicut me miſit pater, & ego mitto vos. Et tales debent loqui verba Dei, non mundana, non carnalia, nec humana: Si quis loquitur quaſi ſermones Dei. Et tales debent eſſe indiviſi a Chriſto, qui habet ſpiritum non ad menſuram, ut ſuo ſpiritu vivificentur, & vegetentur, & roborentur ad operandum. Secundum enim exemplum Auguſt. ſupra, ſicut una anima omnia operatur in diverſis membris: ſic Chriſtus, in membris ſuis, ſibi unitis, & ab eo vivificatis. Infra: Sine me nihil poteſtis facere. Et: An experimentum ejus quæritis, qui in me loquitur Chriſtus. Et: Omnia poſſum in eo, qui me confortat. De dilectione patris, qua diligit filium. Infra: Sicut dilexit me pater, & ego diligo vos. Ubi dicetur de hoc. Et nota de hoc quod ait: *Ira Dei manet ſuper eum*, quod eſt quadruplex ira Dei. Vel reatus culpæ originalis, prout dictum eſt, vel dicitur ira Dei, ablatio divinæ caſtigationis propter obſtinationem peccantium, & dimiſſio eorum in peccatis: Auferetur zelus meus a te, quieſcam, nec iraſcar amplius. Hæc enim eſt magna ira Dei, quando non caſtigat peccata temporaliter ob demerita peccantium, ut juſte puniantur æternaliter. Non viſitabo ſuper filias veſtras, cum fornicatæ fuerint. Et eſt ira Dei flagellatio paternæ correptionis: Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis: Quem enim diligit Deus, corripit. Item eſt ira Dei, irrogatio æternæ damnationis: Vidi ſpiritu iræ ejus eſſe conſumptos. Et: Iratus eſt contra me furor ejus. Nec intelligatur aliqua commotio a parte Dei, cum dicitur iraſci: quia ira Dei non eſt ejus perturbatio, ſed judicium, quo irrogatur pœna peccato, ait Auguſtinus. Et iſta ira erit in judicio implacabilis. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ. Ideo orat Propheta: Domine ne in furore tuo arguas me, &c.

Phil. 2 — *Matt. 3* — *Aug. tract. 14 in Joan. paulo ante med. to. 9* — *Matt. 11* — *Joan. 17* — *2 Cor. 5.* — *Aug. ibid. prope fin.* — *Ephes. 2* — *Chryſ. ho. 30 in Joan. ante med. tom. 3* — *Joan. 15* — *Joan. 20* — *1 Petr. 4* — *Aug. tract. 14 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Joan. 15* — *2 Cor. 13* — *Phil. 4* — *Joan. 15* — Ira Dei quadruplex. — *Ezech. 16* — *Oſea 4* — *Abac. 3* — *Prov. 3* — *Job. 4* — *Job. 19* — *Auguſt. de civ. Dei lib. 15 cap. 25 tom. 5* — *Prov. 6* — *Pſalm. 6*

CAPUT QUARTUM.

Continuatio.

UT ergo cognovit Jeſus, &c. Enarrata manifeſtatione filii Dei ipſis Judæis: in parte iſta de manifeſtatione ſua ipſis Samaritanis de prædicatione eis qui erant alienigenæ in figura ſuæ prædicationis populo gentili, ut patet in Gloſſa. Et quia erat tranſiturus in Galilæam: ideo iſtud capitulum in duas partes dividitur.

Diviſio capitis in duas partes.

Primo narratur de adventu ſuo in Samariam. Secundo narratur de tranſitu in Galilæam, & de manifeſtatione ſua ipſis Phariſæis. Ibi: *Poſt duos autem dies*. Prima in duas. Primo, antecedentium prædicationem ſuam præmiſſio. Secundo, ipſa prædicatio. Ibi: *Venit autem mulier*. In prima duo, ſcilicet ſui egreſſus ratio, & adventus ſubjunctio. Ibi: *Venit*. Ait ergo continuando & præſignando cauſam ſui tranſitus: *Ut cognovit Jeſus quia audierunt, &c.* Quærit Chryſoſt. quare fuit egreſſus, relinquens phariſæos, cum poſſet exire de medio eorum cum vellet, ſicut infra: Quærebant eum apprehendere, ſed nemo miſit manum in eum, quia nondum venerat hora ejus. Et infra: Similiter quærebant eum, & exiit de manibus eorum. Non oportuit, quod tranſiret ab eis. Ergo, quamvis eſſent invidi. Et ad hoc reſpondet: Quod ſicut volebat credi, quoniam erat Deus, ſic volebat credi, quoniam ens Deus: carnem ferebat, ut verus homo, aliquando recedebat & præcavebat eorum inſidias. Et ad hoc Auguſt. planius: Poterat, inquit, & præſens ab his non teneri, ſed quia in carne quam geſſit, ut homo, hominibus in ſe credituris præbebat exemplum: quia unuſquiſque ſervus Dei non peccat, ſi receſſerit in alium locum: videns furorem forte perſequentium. Hæc ille. *Ut ergo cognovit, quia Phariſæi audierunt*, ſcilicet a diſcipulis Joan. *Quod Jeſus plures baptizat, &c.* Et ſic quod videretur dignior, & ſic magis invidebant: *Quamquam non baptizaret*, id eſt, intingeret, ait Gloſſa. *Reliquit Judæam*, ſignificans tranſitum ad gentes: *Abiit*, id eſt, abire

Chryſ. ho. 30 in Joan. ante med. tom. 3
Joan 7
Joan. 10

Aug. tract. 15 in Joan. paulo a princ. to. 9

A incœpit: *In Galilæam*, de qua venerat. Et de ordine tranſitus ſui in Galilæam, Magiſter in hiſtoriis ſufficienter. Et interſeritur ratio veniendi Samariam: *Oportebat, &c.* quia Samaria erat quaſi media inter Galilæam & Judæam. Sed quæritur de hoc, quod ait. *Ut cognovit*, cum omnia ſciret antequam eſſent: Omnia ſunt nuda & aperta oculis ejus, qualiter ait: *Ut cognovit*, ſignando tempus? Et ad iſtud reſpondendum, quod ſicut dicitur, Deum aliquid cognoſcere, quando facit nos cognoſcere: ſic dicitur ſimiliter cognoſcere, quando ad modum cognoſcentis facit ut hic. Unde Auguſtin. Quia cognovit eorum ſcientiam, cognovit

Joan. 2
Heb. 4
Aug. de Geneſ. ad lit. lib. 4 c. 9. tom. 3

B ſimul & invidentiam: quia non hæc propterea dicerent, & ſequerentur, ſed ut perſequerentur. Ideo: *Abiit inde*, Hæc ille. Quæritur de hoc, quod ait: *Quod Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli*, unde ait Auguſt. Quod Jeſus baptizabat, quia ipſe mundabat: non baptizabat, quia non tingebat: præbebant diſcipuli miniſterium corporis, præbebat ille adjutorium majeſtatis. Et ibi bene de hoc. Ergo ſecundum hoc in baptiſmo Chriſti, & diſcipulorum ejus dabatur gratia. Item hoc plane ait Gloſſa. Item tactu carnis ſacræ ſuæ dedit aquis vim regenerativam, ut ait Gloſſa. Ergo baptiſmate poſtea a diſcipulis ejus mundabat gratia. Sed contra-

Id tract. in Joan. non longe a princ. to. 9
Ibid. paulo poſt.
Eod. tract. Aug. hom. dicta.
Gloſſ. in Matt. 3 & Luc. 3

C rium ait Chryſoſtomus ut habitum eſt ſupra. Ubi ait: quod nondum erat ſpiritus datus, & ideo non baptizavit Chriſtus, nec amplius conferebat baptiſma diſcipulorum, quam baptiſma Joan. Item baptiſmus habet efficaciam a paſſione Chriſti: In morte ipſius baptizati ſumus: Ergo non habuit efficaciam ante paſſionem. Item baptizati tunc a diſcipulis, ad limbum tunc deſcendebant: quia non fuit pretium ſolutum nec janua aperta. Et ad iſtud reſpondendum ſine præjudicio, quod alio & alio modo videntur hic ſentire Auguſt. & Chryſoſt. ut patet plane in dictis eorum. Poſſet tamen forte dici quod in baptiſmo diſcipulorum Chriſti dabatur gratia, quantum eſt de vi ſacramenti, mundans

Chryſoſt. hom. 20 in Joan. ante med. to. 2
Rom. 6

Digitized by Google

dans a reatu originalis inficientis, A Unde Auguſt. ponens illud: Mundans lavacro aquæ. Quid eſt inquit baptiſmus? Et reſpondet Lavacrum aquæ. Tolle aquam, non eſt baptiſmus. Tolle verbum, non eſt baptiſmus. Hæc ille. Effectus tamen baptiſmi, quantum ad reſerationem januæ differebatur uſque poſt ſolutionem pretii. Ad auctoritatem vero Chryſoſt. forte poſſet dici, quod ipſe loquitur, quando ait: Quod nondum erat ſpiritus datus, & ideo Chriſtus non baptizabat: quod ipſe loquitur de efficacia ſpiritus in ſuperabundantia, & in effectu viſibili: quia poſt reſurrectionem, viſibiliter & in ſignis dabatur ſanctus Spiritus. Nec eſt inconveniens quod quantum ad effectum gratiæ mundantis dabatur gratia in baptiſmo diſcipulorum, differebatur tamen illius effectus, ſcilicet reſeratio januæ, uſque ad poſt ſolutionem pretii. Rex enim dans munera pro militia filii, poteſt dare illa ante tempus victoriæ, ut præparet ad militiam: vel poſt, ob virtutem victoriæ & magnitudinem. Et patet hic myſterium: per Judæam enim, quæ interpretatur confitens, ſignatur plenitudo confeſſionis & ſanctificationis in Pſalm. Facta eſt Judæa ſanctificatio ejus. Samaria vero, quæ interpretatur cuſtodia mea, ſignificat diligentiam vigilantiæ in cuſtodiendo ſanctimoniam: Omni cuſtodia cuſtodi cor tuum. De utroque dicitur: Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, ut ſciat unuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione. Per Galilæam, quæ interpretatur tranſmigratio, ſignificatur progreſſio de virtute in virtutem, de quo in Pſal. Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Et: Tranſite ad me omnes, qui concupiſcitis me. In Pſ. Ibunt de virtute in virtutem. Et alibi: Juſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit uſque ad perfectum diem. De baptiſmo vero & ejus myſteriis Hugo bene. Et ſequitur de adventu Chriſti in Samariam. *Venit ergo in civitatem, &c. Quæ dicitur Sichar*, hæc enim erat metropolis Samariæ: *Juxta prædium*, id eſt agrum: *Quod dedit Jacob, &c.* Unde dicitur:

Aug. tract. 19 in Jo. ante med. tom. 9

Eph. 5

Joan. 7

Judæa.

Pſal. 114

Samaria.

Prov. 4.

1 Theſſ. 4

Pſal. 58

Eccl. 24

Pſal. 83

Prov. 3

Hugo de ſacram. lib. 2 parte 6

Sichar.

Dedi tibi partem unam, &c. De origine vero Samaritanorum in hiſtoriis Magiſter ſufficienter. Et deſcribitur locus; *Erat autem ibi fons*, ut ait Aug. Quod puteus erat, & omnis puteus fons; ubi enim aqua de terra manat, fons eſt, &c. *Jeſus fatigatus*, ad litteram: *Sedebat ſuper fontem.* Quia fatigatus, laboris immenſitas. Unde Chryſ. Non ſubjugalibus utitur, quia: *Supra fontem.* Paupertas non in throno, nec in pulvinari ait idem Chryſ. *Erat autem hora ſexta.* Et in hoc laboris diuturnitas, de his bene. Sed quæritur, qualiter ait: *Venit in civitatem, &c.* ſicut opponit Chryſ. Ex quo ait Salvator: Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael. Et ex quo B ait: In viam gentium ne abieritis: videtur, quod non debuiſſet intraſſe civitatem Samaritanorum. Et ad iſtud reſpondet: quod antecedenter, id eſt principaliter ad illos non venit, ſed tranſiens. Erat enim locus medius inter Judæam & Galilæam, ut ait Gl. Ideo vadens in Galilæam tranſivit per Samariam, oſtendens non ſupervacue ſe facere, ut nullam relinqueret Judæis excuſationis occaſionem. Hæc ille. Et ad illud, quod obiicitur, quod prohibuit Apoſtolis, ne irent in viam gentium, ſimiliter reſpondendum, quod hoc prohibuerit Apoſtolis ne irent ex principali propoſito, & antequam irent ad Judæos, expulſi tamen a Judæis tranſtulerunt ſe ad gentes. C Et in hujus figuram hic tranſivit per Samariam, ſecundum Gloſ. Item quare tam diligenter deſcribit locum ad quem venit Jeſus, & quare facit hic mentionem de fonte Jacob? Et ad iſtud reſpondet ibidem. Quod ideo commemorat fontem Jacob ad inſinuandum, quod Judæi propter pigritiam, & iniquitatem & peccata eorum amiſerunt locum illum, & fuit data alienigenis. Et hi Samaritani accipiebant libros Moyſi, & dicebantur a monte Samor: qui fuit ſic dictus ab eo qui primo conſedit, id eſt, moratus eſt, ut ait ibidem Chryſoſtomus. Ex dictis patet myſterium. Adventus enim Domini in dictam civitatem, fuit figura tranſitus ipſius ad gentes, ut patet in Gloſſa. Quod vero fuit Jeſus fatigatus, oſtenſio fuit, quod in-

Gen. 48

Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9

Laboris immenſitas.

Chryſ. ho. 30 in Jo. poſt med. tom. 3

Ibidem.

Mat. 15

Mat. 10

Act. 14

Cur conſedit ad fontem Jacob.

Samaritani.

F 2 fir-

firmitas ſua aſſumpta, fuit noſtra fortitudo: & fecit nos fortes, prout ait Auguſt. Bene dicens quod nutrit infirmus infirmos: Et ponit exemplum de gallina, quæ infirmatur cum pullis, alis demiſſis, plumis hiſpida, voce rauca, omnibus membris demiſſa & abiecta: Iter autem filii Dei fuit caro aſſumpta, ſed infirmitas ſua nos fecit fortes: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Hora vero ſexta figura eſt ſextæ ætatis, in qua venit filius Dei ad puteum, id eſt, profunditatem noſtræ habitationis. Hæc Aug. & ibi bene de his & multum. Et de hoc eſt collatio. Et ſequitur pars, in qua de ſua prædicatione & doctrina. Ibi: *Venit mulier*. Et illa in duas. Primo, de ſua occulta vel privata doctrina ipſi mulieri. Secundo de publica & manifeſta ipſis Samaritanis. Ibi: *Et exierunt de civitate*. Primo, adventus mulieris præmiſſio. Secundo, Salvatoris ab ea petitio & mutua collatio interrogando & reſpondendo. Ibi: *Dicit ei Jeſus*. Tertio, mulieris ad civitatem regreſſio, & eorum quæ audierat renunciatio. Ibi: *Reliquit ergo hydriam*. Et hoc eſt quod ait: *Venit mulier haurire, & cætera*, ad litteram. Et eſt forma Eccleſiæ juſtificandæ, ait Auguſt. Et ſequitur ſecunda pars: *Dixit ei Jeſus: Da mihi bibere*. In qua mutua collatio Salvatoris & mulieris, interrogando & reſpondendo. Et ſunt tot partes, quot interrogationes cum reſponſionibus. Et ſunt ſeptem. Secunda ibi: *Dicit ei mulier*. Tertia ibi. *Dicit ad eum mulier*. Quarta ibi: *Reſpondit mulier*. Quinta ibi: *Dicit ei mulier*. Sexta ibi: *Dicit ei mulier: Scio, &c.* Septima vero narratur de adventu diſcipulorum. Ibi: *Continuo*. In qualibet vero parte præmittitur interrogatio, & ſubditur reſponſio. Ait ergo: *Dicit ei Jeſus: Da mihi bibere*. Erat enim fatigatus, ut dictum eſt, & erat calor, unde Chryſoſt. Requieſcere faciens corpus ſedebat & refrigerabat, erat enim diei medium: ut vero ait Auguſt. Fidem ipſius mulieris ſciebat. Et quia dixerat, quod ſedebat, nec fecerat mentionem de diſcipulis, ſubdit: *Diſcipuli abierant, ut cibos emerent*. Sed quæritur, quare hoc expreſſit, cum non videretur eſſe ad propoſitum? Item quæritur, quare non intravit cum diſcipulis civitatem? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod ideo non intravit civitatem obſtruens inverecundiam & contradictionem Judæorum, ut non dicat quis, quoniam adverſatur ſuo præcepto, quo dixerat, ne intrarent civitatem Samaritanorum. Et ideo ait: *Abierant ut cibos emerent*. Non ſcilicet ex principali propoſito, ut prædicarent eis, antequam Judæis. Item quæritur qualiter ait: *Ut cibos emerent*. Cum omnia reliquiſſent: Relictis omnibus ſequuti ſunt eum. Et alibi: Ecce nos reliquimus omnia. Et cum eſſet eis præceptum non portare pecuniam, neque peram. Et ſic videtur, quod non haberent unde emerent cibos, vel ſi haberent, feciſſe contra Domini præceptum & ſtatum ſuum. Et ad iſtud reſpondendum, ut patebit infra: Ubi dicitur de Juda, quod loculos habebat, & portabat ea, quæ mittebantur. Chriſtus & diſcipuli ſuſtentabantur, vel invitati in menſis alienis. Supra: Invitatus eſt Jeſus & diſcipuli ad nuptias. Et infra: Fecerunt ei cœnam. Et alibi. Rogabat eum quidam Phariſæus, ut manducaret cum illo. Item aliquando leguntur ſuſtentati largitionibus mulierum, quæ ſequebantur. De mulieribus, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Item aliquando de his, quæ mittebantur in loculis, ſuſtentabantur. Et hoc a comitantibus prout intelligitur, vel ab irrogantibus ex præmiſſo verbo. Et hoc ſui congruum, maxime quando irent, & erant tranſituri per villas in hoſpitales, & non ad prædicandum, ut hic. Nec hoc repugnabat ſtatui vel præcepto: nihil enim proprium habebant vel ſecum deferebant. Unde & hic filius Dei fuit mendicus, prout ait Aug. exponens illud: Perſecutus eſt hominem pauperem & mendicum. Non erat, inquit, dedignatus filius Dei fieri pauper, cum dives eſſet: Mendicum quo modo intelligimus, niſi forte, quia dixit mulieri Samaritanæ. *Da mihi bibere*. Et in cruce ait: Sitio?

Margin notes: *Aug. tract. 15 in Joan. ante med. tom. 9.* — 1 Cor. 1 — Hora VI. — Prædicatio Chriſti. — *Ibid. poſt multa.* — Septem partes. — *Chryſ. ho. 43 in Joan. circa med. tom. 3* — *Aug. tract. 15 in Jo. circa med. tom. 9* — *Chryſ. loco ſup. cit.* — *Mat. 10* — *Mat. 4* — *Ma. 19* — *Luc. 22* — *Joan. 12* — *Joan. 2* — *Joan. 12* — *Luc. 7* — *Marc. 15* — *Aug. exarrat. in Pſal. 108. expoſ. aliquante med. tom. 8* — *Pſal. 108* — *Joan. 19*

Hæc

A Hæc ille. Et ex hoc patet perfectio diſcipulorum, prout ait Chryſoſt. Erat enim eis circa cibaria negligentia, quoniam nec panes portaverunt. Cum irent transfretum & eſurientes comedebant ſpicas: Et Jeſus propter eſuriem venit ad ficum. Erant autem diſcipuli ſoliti contemnere ventrem, & non ſtudioſam exiſtimare ejus miniſtrationem. E contrario de illis, qui ex lectulo ſurgentes de talibus ſunt ſoliciti. Hæc ille. Et ibi multum & bene de hoc. Et ſequitur reſponſio mulieris: *Dixit autem mulier, &c.* Neſciens quem potum quærit, & opponit ſe eſſe de alienigenis, prout ait Gloſſa. Ideo ſequitur: *Quo modo tu Judæus, &c.* Ut enim ait Auguſt. B Samaritani erant alienigenæ, & ad gentem Judæorum non pertinebant, vaſculis illorum non utebantur Judæi: & ideo quia petebat ab ea bibere, quod non ſolebant Judæi, ait mulier ſic: *Quo modo, &c.* Sed quæritur, qualiter cognovit eum eſſe Judæum? Ad hoc reſpondet Chryſ. quod fortaſſis æſtimavit eum a ſchiſmate, id eſt, figura & allocutione. De hoc Magiſter in hiſtoriis. Item quæritur qualiter tunc petit ab ea bibere, lege non concedente Judæis couti Samaritanis? Iterum qualiter jerunt diſcipuli ad emendum cibos ab illis, ex quo non licebat eis couti eis? Et ad iſtud reſpondet Chryſ. Quod indifferens erat, tunc C eiicere tales obſervationes: ipſe enim inducebat alios ad illas abſolvendas: Non quod intrat per eos, coinquinat hominem, &c. Quia ergo abſolvebat tales cæremonias, non fuit inconveniens diſcipulos uti cibis eorum, vel, ut dicitur magiſtraliter, quidam cibi erant indifferentes quoad utroſque, ut fructus arborum & panis, & tales cibos poterant emere ab illis. Et patet hic myſterium ex Auguſtino: Et in Gloſſa. Hæc enim mulier fuit figura Eccleſiæ collectæ ex gentibus, & venientis ad hauriendum aquam de puteo, id eſt, intelligentiam veram de ſacra ſcriptura: prout ait Ambroſius. Puteus eſt altitudo profundæ ſcripturæ: Alta profunditas, quis inveniet eam?

Chryſ. ho. 30 in Joan. circa to. 3 — *Mat. 12* — *Mat. 21* — *Aug. tra. 15 in Joan. ante med. tom. 9* — *Chryſ ho. 30 in Joan. ante med. tom. 3* — *Ibidem.* — *Mat. 15* — *Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9* — Mulier Samaritana figura Eccleſiæ. — *Ambr. lib. de Iſaac, & anima c. 4 poſt med. to. 1*

& alibi: Fluenta putei tui deriventur foras. Et de iſto puteo & aqua patebit infra: Quod vero Chriſtus petiit bibere a muliere, figura fuit quod deſideravit fidem Eccleſiæ, ut dictum eſt. Item quod diſcipuli emerent cibos, figura fuit, quod non laborantes in prædicatione; vel otiantes vel vacantes aliis operibus ſpiritualibus, non debent manducare: Neque gratis panem manducavimus. Et ſequitur: Si quis non vult operari, non manducet. Quod vero Judæi non coutuntur Samaritanis, myſterium eſt, quod fidelium non eſt converſari cum infidelibus, nec couti actibus eorum. Egredimini de medio ejus. Et: Quæ pars fideli cum infideli? Et ſequitur: Exite de medio eorum & ſeparamini. Et ſequitur ſecunda particula in qua reſponſio Salvatoris, & de inquiſitione mulieris. Ibi: *Reſpondit Jeſus, ſi ſcires domum, &c.* Quod eſt Spiritus ſanctus, ait Auguſt. Et quis eſt, ſcil. quantus, & quia eſt dator ſpiritus: *Qui dicit tibi*, ut a te petat fidem: *Tu petiſſes*. Ad litteram ait Auguſt. Aqua viva dicitur, quæ ex fonte manans excipitur: quæ vero eſt in lacunis, & ciſternis, non dicitur aqua viva. Sed quæritur quare ait. *Forſitan petiſſes*. Reſpondendum quod hoc ait ob libertatem liberi arbitrii, quod poteſt petere & non petere: *Et dediſſet tibi aquam vivam*, merito fidei, ait Gloſſa. Mulier tamen carnalis ſapiens, intelligebat de aqua materiali, ideo ſequitur: *Dicit ei mulier: Domine*. Et in hoc patet mulieris prudentia, tribuens multum honorem, & vocans eum Dominum, neque deriſit, neque turbata eſt, ſed reverentius ait: *Neque hauſtorium habes: Et puteus altus eſt*. Ad litteram: *Unde ergo, &c.* Quaſi diceret. Non potes habere aquam, maxime cum non ſis potentior & melior Jacob, quaſi dicat, ut ait Chyſoſt. Jacob dedit puteum nobis, & uſus eſt eo bibendo, & ſui ſimiliter. Sed, ſi habuiſſet, meliorem, non bibiſſet, & ita neque tu poteris dare meliorem. Hæc ille. Sed quæritur, ex quo erat mulier Samaritata, & alienigena, qualiter

Eccl. 9 — *Prov. 5* — *2 Theſ. 3* — Judæi non coutuntur Samaritanis quid hoc myſterii habet. — *Hier. 48* — *2 Cor. 6* — *Ibidem.* — *Aug. tract. 15 in Joan. ante med. tom. 9* — *Ibidem.* — *Chryſ. ho. 30 in Jo. poſt med. tom. 3*

ter vocat Jacob patrem ſuum : Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod ipſe erat ſub lege quantum ad hoc quod libros Moyſis accipiebant Samaritani, ut ait Auguſtinus. Sua enim pulſabat ignorantia, nondum inſtructa neque ſtudio nutrita, & intelligebat aquam vivam, quæ erat in illo fonte. Sed quæritur, ex quo mulier erat ignara myſteriorum, videtur quod non debuiſſet ei loqui ſub myſterio. Item doctrina debet eſſe ſecundum auditorum capacitatem, ait Gregorius exponens illud Job : Qui ligat aquas in nubibus. Unde infra : Habeo vobis multa dicere, ſed non poteſtis portare modo. Ergo non debuit loqui mulieri de arcanis myſteriorum. Item Apoſtolus ait : Non potui loqui vobis quaſi ſpiritualibus : Lac vobis potum dedi non eſcam. Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum Auguſt. quod recte loquitur mulieri, & paulatim intrat in cor ejus. Et quaſi idem in Gloſſa. Quia ergo mulier fuit ad audiendum ſubiecta, & ad intelligendum avida, & ad aſſentiendum credula, ut patet in proceſſu litteræ & filius Dei erat lux vera ad illuminandum, ideo ordinabiliter eſt locutus ei. Unde Chryſoſt. oſtendit tam dignam audire, ideo non deſpicit, ſed ſe revelat. Et ſequitur : Nec mireris, ſi confeſtim mulier non novit de aqua ſpirituali, quia nec Nicodemus novit ſtatim de regeneratione ſupra. Hæc ille. Et patet Salvatoris dignativa pietas. Unde Auguſt. Quid iſta hortatione ſuavius & benignius? Et nota quod ait : *Puteus altus eſt*. Eſt enim puteus ſacræ ſcripturæ, e quo puteo ſunt hauriendæ aquæ ſapientiæ. De quo dictum eſt : Et eſt puteus gratiæ baptiſmalis regenerationis & lavantis : Mundans lavacro aquæ. De quo in figura : Venit in terram orientalem, & vidit puteum in agro, tres quoque greges ovium accubantes juxta eum. Terra orientalis, Eccleſia : Puteus, Lavacrum baptiſmi : Tres greges, baptizandi & ſalvandi in fide trinitatis. Item eſt puteus, ſcilicet profunditas humanæ rationis, ſecundum Gloſſam, quæ eſt obſcurata,

Samaritani accipiebant libros Moyſis. *Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9*

Greg. Mor. lib. 17 c. 14

Job. 16

Joan. 16
1 Cor. 3

Joan. 1
Chryſ. ho. 30 in Jo. poſt med. tom. 3
Joan. 3

Pietas Salvatoris. *Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9*

Puteus multiplex. *Epheſ. 5*

Gen. 29

A & ideo fodienda, de quo bibunt homines, ſcilicet boni, viventes ſecundum rationem, & pecora, viventes ſcilicet brutaliter, de quo in figura. Aſcendat puteus, &c. Et ſequitur : Puteus quem foderunt principes in datore legis, & in baculis ſuis. Et de hoc in Gloſſa. Item eſt inexhauſtilis divinæ bonitatis, ex quo hauritur aqua viva, ut dicitur hic : Viva enim aqua eſt ſpiritus, ut ait Chryſoſtomus : De quo puteo in figura : Profectus Iſaac fodit puteum, & vocavit nomen ejus latitudo, dicens : Nunc dilatavit me Dominus. De primo puteo hauriendæ ſunt aquæ veræ ſapientiæ. De ſecundo, aquæ baptiſmalis gratiæ. De tertio, B aquæ rectæ intelligentiæ. De quarto, aquæ ſatietatis gloriæ. Sed hos puteos nititur diabolus obſtruere, prout fuit figuratum in Geneſi : Ubi dicitur, quod Palæſtini omnes puteos, quos foderunt ſervi Abrahæ obſtruxerunt, implentes humo. Quod exponens Gregorius ait : quod ſic immundi ſpiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quaſi inventam aquam ſcripturæ tollunt. Et ſequitur ſecunda collatio filii Dei & mulieris. Ibi : *Reſpondit Jeſus : Omnis qui biberit ex hac aqua, &c.* Ad litteram, vel etiam de aqua voluptatis figurata per iſtam. Sanguiſuga enim eſt quæ dicit : Nunquam ſufficit. Et ſic non eſt magnum dare C iſtam aquam : *Qui vero biberit de aqua, quam ego dabo, &c. Non ſitiet, &c.* Et in hoc ablatio nocumenti : *Sed fiet in eo fons*. Et in hoc indeficientia boni vel commodi : *Fons, inquam, aquæ ſalientis*, id eſt, elevantis : *In vitam æternam*. Et in hoc adeptio æterni præmii. Superexcellens ergo hujus aquæ imminentia ad illam. Infra : Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Et hæc eſt aqua faciens ſalire in altum : Tunc ſaliet ſicut cervus claudus. Sed quæritur, qualiter vocat hic ſpiritum aquam, cum ipſe ſpiritus igne ſignificetur. Unde & in ſpecie ignis deſcendit. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. bene, dicens, quod ſpiritus appellatione ignis, quia eſt ut quid erectum, & calidum, & pec-

Num. 21
Ibidem.

Chryſ. ho. 31 in Jo. prope prin. tom. 3
Gen. 26

Gen. 26

Greg. Mor. lib. 16 c. 8 poſt med.

Joan. 6

Iſa. 35

Act. 2

Chryſ. ho. 31 in Jo. prope prin. tom. 3

pec-

Digitized by Google

peccatorum conſumptivum, quaſi dicat, quia erigit, quia inflammat, quia peccata conſumit: per aquæ vero nuncupationem ſignificatur, ut purgamentum, ut refrigerium oſtendat: quaſi dicat, quia purgat a ſordibus, & quia refrigerat a concupiſcentia carnali. Et ibi bene de hoc. Secundum primam, Gregorius ait: Idem ſignat diverſa in ſcriptura propter diverſas proprietates, ſicut Leo ſignat filium Dei, & diabolum, ut ibi exemplificat. Item quæritur de hoc quod ait: *Quod qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet iterum*. Sed contra Eccleſiaſticus: Qui bibunt me, adhuc ſitient. Et ita qui bibit ex hac aqua, quam dat Deus, ſitiet. Item ait Auguſt. quod bonum temporale plus diligitur antequam habeatur, vileſcit, cum habetur: æternum vero ardentius diligitur adeptum, quam deſideratum. Ergo ut prius. Item idem ait Gregorius, ponens differentiam inter delicias ſpirituales & carnales: Ergo ut prius. Ad iſtud reſpondendum, quod eſt ſitis ex rei carentia, ex potantis intemperantia, & ex potus inſufficientia, & ex virtutis illius ad præſervandum deficientia. Et talis ſitis non ſitit aquam a Deo, nec ſuſcipit. Et eſt ſitis ratione delectabilitatis rei, & infaſtibilitatis, & de illa ſunt obiectiones, vel aliter: Eſt ſitis rei non habitæ, & eſt alia rei habitæ, ut amplius habeatur. Et eſt alia rei habitæ ut continuetur. Prima eſt in bibente aquam concupiſcentiæ. Secunda in bibente aquam gratiæ: Tertia, in bibente aquam gloriæ, quia deliciæ gloriæ hauriuntur abſque omni faſtidio. Et de his aquis gratiæ & concupiſcentiæ dictum eſt in collatione prædicabili. Et ſequitur tertia collatio filii Dei & mulieris. Ibi: *Dixit ad eum mulier*, &c. Ut enim ait Auguſt. Ad laborem indigentia cogebat. Laborem infirmitas recuſabat, ideo ait: *Domine da mihi bibere*, &c. Et ut ait Chryſoſt. Hæc mulier ſapientior & melior Nicodemo, qui audiens myſteria, ſupra ait: Quomodo poſſunt hæc fieri: Hæc autem ait: *Da mihi bibere*, Item præhonoravit Chriſtum, ipſi

Greg. Mor. lib. 5 cap. 17 in prin.

Eccli. 24

Auguſt. de d. ci. Chriſ. lib. 1 cap. 38 tom. 3

Gregor. in Evan. hom 36 in princ.

Sitis multiplex.

Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 31 in Jo. ante med. tom. 3

Joan. 3

A Jacob ænigmatice innuens quod non indigeret fonte illo: nec fuit inſuaſibilis, ut Judæi, qui multa ſigna viderant: hæc, nulla: ſed tantum verba audivit. Hæc ille. Patet ergo credulitas facilis mulieris, & ideo ſequitur præceptio Salvatoris: *Voca virum tuum*, id eſt, virum intellectum, ait Auguſtinus: nam nunc in errore es, ut ait idem. Unde excitat eam ad verum intellectum. Item quæritur, cum ſciret eam non habere virum, quare hoc ait? Reſpondendum, quod hoc non ait, quia ignorans eam non habere, ſed ut occultum præteritum ei revelaret. Unde Chryſoſt. Nunc per prophetiam revelat ſcil. mulieri de præterito.

B Et ſequitur quarta collatio utriuſque ibi: *Reſpondit mulier*: *Non habeo virum*. Ad litteram, & ſecundum rei veritatem fornicario jungebatur, nec hoc fatebatur, ſed occultabat. Et ex hac veraci reſponſione fuit occaſio filio Dei, quod ei revelavit ſuum ſecretum. Illa enim occultans turpitudinem, & exiſtimans adhuc loqui ad hominem, ait: *Non habeo virum*, &c. Et ideo Chriſtus inducit redargutionem cum certitudine numerans priores viros, ait idem Chryſoſt. Et ideo ſequitur quinta collatio ſive collocutio: *Bene dixiſti quia non habeo virum*, eo quod ille, cum quo erat, non erat ſuus legitime: *Quinque enim viros habuiſti*, ſcil. in

C præterito. Patet hic ſapientia Salvatoris, non enim in principio, nec antecedenter prophetiam induxit: volebat enim miraculorum & prædicationum principia habere ab eis, qui accedebant ad eum, ſicut ſupra. De Nathanaele non dixit ei ſtatim: Vidi te ſub ficu, revelando ſecreta ſcil. ſed quando ait. Unde me noſti: ſic fecit filius Dei mulieri hic, ut ait Chryſoſtomus. Et de his quinque viris, & de iſto uno viro ſpiritualiter Auguſtinus proſequitur bene. Quinque viri, inquit, ſunt quinque ſenſus, & his quinque regitur anima infirma, & in primis annis. Sed quando venit ad annos diſcretionis ſi eam acceperit doctrina ſapientiæ ſuccedit vir legitimus, ſcil. intellectus, qui melius regit, quia ad æter-

Aug. tract. 15 in Joan. ante med. tom 9

Chryſ. ho. 31 in Joan. poſt med. tom. 3

Sapientia Salvatoris.

Joan. 1

Chryſ. ubi ſupra.

Aug. loco ſup. citato.

Quinque viri ſunt quinque ſenſus.

1 Cor. 5

Digitized by Google

nitatem regit, & excolit, & inſtruit. Caput mulieris vir. Si vero error ſuccedit, non regit ſed perdit, & non eſt legitimus: ſed adulter eſt. Et ideo ait: *Voca virum tuum*, id eſt, intellectum. Hoc Auguſt. & ibi multum & bene de hoc. Et ſequitur collocutio vel collatio ſexta utriuſque & arcanorum revelatio mulieri: *Domine video, quia propheta es tu*. Ut enim ait Chryſoſt. quia rem occultam manifeſtam facere eſt Dei, ideo admiratur & ſtupet, & prophetam ſuſpicatur, nec anxiata, nec contumeliam exiſtimans ait: *Quia propheta es tu*, ut ait Chryſoſt. Prophetia eſt occultorum revelatio ait Gregorius. Et ſi propheta, eſt occultorum revelator, & non ſolum hoc, ſed amplius immoratur. Et nihil humanum interrogavit, nec de divitiis, ſed de dogmatibus, dicens: *Patres noſtri*, id eſt, Jacob & filii eius, &c. *Illic*, id eſt, in monte Garizim, ait Magiſter in hiſtoriis. Ut enim ait Chryſoſt. ajunt Abraham filium ſuum illic obtuliſſe: *Et vos*, ſcil. Judæi: *Dicitis quia Hieroſolymis eſt locus*, &c. Patet hic induſtria mulieris: excellentior enim facta mente eſt, & ſolicita pro doctrinis interrogat, ut ait Chryſ. Et ſequitur reſponſio ac veritatis revelatio: *Mulier crede mihi*. Et in hoc oſtendens fidem eſſe neceſſariam: Niſi enim credideritis, non intelligetis, ſecundum aliam litteram. Bene Chryſoſt. Fide opus eſt matre bonorum, ſine hac nihil magnum eſt poſſidere. Et ponit exemplum, quod qui ſine fide tentant, ſcilicet ſcire arcana, aſſimilantur his, qui ſine navi pelagus aſſumere tentant: Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula, &c. *Crede, inquit, quia veniet hora*, ſcilicet tempus gratiæ divulgatæ: *Quando nec in monte hoc*, ſuperſtitione conſueta, æſtimando ſcilicet altum locum eſſe magis utilem ad orandum. Sed quod ait Auguſtinus in eadem homilia, tangens errorem talem, Quia, inquit, in monte es, propinquum Deo te eſſe putas, & cito te exaudiri, quaſi de proximo clamantem: Sed noli quærere montem, in excelſis habitat Deus, ſed humilia reſpicit. Et ibi de hoc: *Neque Hieroſolymis*, colendo Deum ſcilicet in cæremoniis, ſicut Judæi faciunt. Et licet ita eſſet reprimens ſuperſtitionem Samaritanorum & reprobans eorum idololatriam, ſubdit tamen: *Vos adoratis quod neſcitis*, quia ſcilicet localem Deum, & particularem in monte, quod ex Perſis erat, ut ait Chryſoſt. & dicitur de Samaritanis, quia ſerviebant Deo terræ & idolis ſuis: *Nos autem*, ſcilicet Judæi: *Adoramus quod ſcimus*, ſcilicet Deum verum cui credimus. Unde Judæis dicitur: En populus eſt, &c. Et ſequitur: Sicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris. Et numerat ſe cum Judæis ad ſuſpicionem mulieris, loquens ait Chryſ. *Quoniam ſalus ex Judæis*, ſcilicet ſcire Deum & deteſtari Idola, a Judæis principium habuit. Similiter & adoratio, ut ait Chryſoſt. vel *Salutem* vocat præſentiam ſuam: vel ideo hoc ait, quia ex Judæis natus eſt Chriſtus ſecundum carnem, ut ait ibidem Chryſoſt. Sed quæritur, ſicut obiicit Auguſtinus. Cum Judæi fuerint reprobati & ritus ſuæ adorationis: Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam. Et ad Galatas Apoſtolus: Neque circumciſio aliquid valet, &c. Qualiter ait: quod Judæi adorabant, quod ſciebant, & quod ex iis ſalus? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus, quod hoc dictum eſt in perſona Judæorum non omnium, quia non reproborum, ſed illorum, de quibus fuerunt Apoſtoli & Prophetæ: Quia non repellet Dominus plebem ſuam, quam præſcivit. Item quæritur de hoc, quod ait: *Quod veniet hora, quando nec in monte hoc, nec Hieroſolymis adorabitis*, qualiter hoc? Videtur enim quod locus altior plus valet ad orandum: Moyſes enim orans aſcendit in montem, ſuper quod ait Chryſoſt. quanto eum ſublimitas montis extulit, tanto oratio proximum Deo exhibebat. Videtur ergo quod eminentia loci valet ad orationem. Item domus Domini erat in monte: Iſta eſt lex domus in ſummitate montis. Et ita ut prius. Item qualiter ait: *Neque Hieroſolymis adorabitis*, cum dicatur. Caveas ne offeras holocauſta tua in omni

loco,

Marginal notes: *Aug. ibid.* — *Chryſ. hom. 31 in Joan. poſt med. tom. 3* — Prophetia quid. — *Gregor. in Ezech. lib. 1 hom. 1 prope prin.* — *Chryſ. ho. 31 in Jo.* — Induſtria mulieris. — *Ibidem.* — *Iſa. 7* — *Ex interpretatione 70* — *Chryſ. hom. 32 in Joan. in princ. to. 3* — *Heb. 11* — *Aug. tract. 15 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 32 in Jo. ante med.* — *4 Reg. 17* — *Deut. 4* — *Chryſ. ib. paulo poſt* — *Ibid. paulo poſt.* — *Ibidem.* — *Iſa. 1* — *Gal. 6* — *Aug. tract. 15 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Rom. 9* — *Exo. 19* — *Chryſ. ſerm. de Moyſe, prope prin. tom. 2* — *Ezech. 43* — *Deut. 12*

loco, ſed in loco, quem elegerit
1 Mat. 7
Deus. Et primo: Tu elegiſti domum iſtam ad invocandum nomen tuum. Debuit ergo eſſe locus perpetuus ad orandum Deum. Ad contrarium ait Auguſt.
Aug. tract. 15 in Joan. poſt med. t. 9
reprobans errorem æſtimantium montem altum eſſe magis utilem ad orandum: Quærebas, inquit, montem, deſcende ut attingas, ſcilicet per humilitatem:
Pſal. 83
Aſcenſiones in ſuo corde poſuit in valle plorationis & lacrymarum. Si quæris altum locum, intus exhibe templum Deo. In templo vis orare, in te ora, ſed prius eſto templum, quia ille in templo ſuo exaudiet orantem. Hæc ille. Et ſecundum hoc reſpondendum ad primam quæſtionem, quod eminentia non confert ad orationem niſi forte occaſionaliter, quod tunc forte homo interius ſe plus elevat ad Deum, quia magis ſolitarius; & amplius in ſe collectus, & a tumultu ſegregatus. Et ſecundum hoc poteſt intelligi auctoritas Chryſoſtomi ſupra. Ad aliud quod intelligendum eſt, Hieroſolymis non eſſe locum ad orandum, niſi ritu Judaico & cæremoniali, ut prius. Et ſequitur prædictorum explanatio: *Sed venit hora*, ſcilicet tempus gratiæ,
Rom. 13
de qua dicitur: Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere: *Et nunc eſt*, ex præſentia ſua, ſcilicet: *Quando veri adoratores*. Et in hoc expulit Samaritanos & Judæos, & ſi Judæi meliores illis: tamen futuri minores. Et tantum quantum typus a veritate
Chryſ. ho. 32 in Joan. ante med. t. 3
ait Chryſoſtomus: *Adorabunt patrem*. Deum ſcilicet in ſpiritu, id eſt, interius in monte, contra ſuperſtitionem Samaritanorum, qui adorabant in monte. Deus enim eſt adorandus in templo cordis: *Et in veritate*, ad excludendum cæremonialem & typicum ritum Judæorum in adorando
1 Cor. 14
Deum. Pſallam ſpiritu, pſallam & mente: Orabo ſpiritu, orabo & mente, ibidem. Et ſubdit rationem: *Nam & pater tales quærit*, ſcilicet
Chryſ. ib.
qui ſic adorent quaſi dicat, ait Chryſoſtomus. Prophetæ ante longa tempora hæc dixerunt, id eſt prophetaverunt; ſed jam in januis eſt; ſcilicet ex quo ipſe venit adimplens legem. Et ſubdit hujus cauſam; *Spi-*

A

ritus eſt Deus, id eſt, incorporeus. Oportet ergo incorporei Dei adoratorem talem eſſe, ait Chryſoſtmus.
Ibid.
Judæi enim animam negligebant, circa corpus ſtudium habebant & ejus purgationes, oves & animalia offerebant. Sed quærit adoratores, qui adorant in ſpiritu puro, ut ait Paulus: Cui ſervio in ſpiritu meo.
Rom. 1
Et
Rom. 12
ſacrificantes ſemetipſos in holocauſtum Deo: Exhibeatis corpora veſtra, hoſtiam viventem, &c. ut ait Chryſoſtomus. Sed quæritur ex littera:
Chryſ. ib.
ex dictis Sanctorum videtur,
Objectio de templis
quod non oportet ædificare templa, vel Eccleſias, ſed adorare in ſpiritu & veritate, id eſt, in templo cordis, prout ait Auguſtinus.
Aug. tract. 15 in Joan. poſt med. to. 9
Item Deus

B

eſt ſpiritus & Dei incorporei oportet eſſe adoratorem in ſpiritu, ut ait Chryſoſtomus.
Chryſ. ho. 32 in Joan. ante med. tom. 3
Ergo nihil corporeum requiritur ad Deum adorandum. Et ita nec templa facere nec imagines. Item talia facere, videtur eſſe magis occaſio erroris, quo poſſet credi Deus eſſe corporeus, quam eruditio veritatis. Et ad iſtud reſpondendum eſt, prout ait Hugo. Quod ſacrata ſunt quædam loca ædificata Baſilicæ. Et determinata tempora certa, quibus populus fidelis in unum congregetur, ut unitas commendetur, & gratias reddat, & vota ſolvat Hæc ille. Unde notandum, quod quædam ſunt eſſentiales conditiones adorationis,
Conditiones adorationis.
ſicut vera

C

contritio cordis, ordinata petitio, recta intentio. Quædam vero de bene eſſe, ſive conferentia, ſicut pſalmodia exterior, & hymni, ſive cantica, & geſtus corporis, nunc inclinando, nunc erigendo, & loca ſacra ad elevationem mentis in recogitatione, & admiratione divinæ Majeſtatis, bonitatis, & pietatis & beneficiorum ejus, ſicut templa ſacra, ut patet ab Hugone. Non ergo denegat filius hic quin debent eſſe loca ſacrata & templa, ſed vult dicere, quod in ſpiritu interiori eſt vere orare, & recta fide, non in loco determinato, ſicut Samaritani orabant, nec in typo, vel figura & cæremoniis, ſicut Judæi, ſicut expoſitum eſt a Sanctis, & ut patet in Gloſſa. Et per hoc ad aliud, quod imagines
Sacræ imagines
ſunt

Digitized by Google

gines in templis cur

ſunt in templis Dei, in excitationem fidelium ad memoriam beneficiorum Dei, & omnis honor qui defertur eis, refertur ad Deum, non ad ipſas, niſi ſicut ad ſigna, prout manifeſtat Damaſcenus bene, ubi multum de hoc.

Damaſc. fid. Orthod. 4 c. 7

Myſteria vero prædictorum, ſcilicet qualiter eſt Deus adorandus in ſpiritu & veritate, patent in collatione prædicabili. Nota tamen, quod adorans Deum Debet adorare in puritate, & ſanctitate: Cum multiplicaveritis orationem non axaudiam, manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Et de hoc Chryſoſtomus: Oportet, inquit, orantem eſſe mundum. Et ponit exemplum: Si quis manibus impletis ſtercore tuos pedes veniret adorans, conculcares, multo magis implens manus de ſtercore peccati eſt conculcandus a Deo, & eiiciendus. Et ibi bene de hoc. Item eſt adorandus cum ſimili ſubjectione, & proteſtatione ſuæ majeſtatis. Unde & adorare eſt corpus, ad pedes proſternere, & ſummum noſtrum ad ejus ima inclinare. Ut traditur ab Auguſtino. Adorabunt veſtigia pedum tuorum. Item adorandus eſt cum recta fidei confeſſione, & debita honorificatione: prout ait Propheta: Venite adoremus, præoccupemus faciem ejus in confeſſione. Et: Procidentes adoraverunt eum, & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei, &c. Item eſt adorandus ſolemni celebritate pro loco & tempore, prout ait Propheta: Introibo in domum tuam, & adoraboad templum ſanctum tuum in timore tuo: Veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea. Et de hoc amplius in collatione. Et ſequitnr ultima collatio, ſive collocutio filii Dei & mulieris. Ibi: *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit*, ut ait Auguſtinus. Nam mulier ordinatur in fide, & regitur bene nutrita. Vocavit enim virum ſuum, id eſt, intellectum, de quo viro ſupra eodem. Meſſias, ut Auguſtinus, Hebraice, Chriſtus Græce, Unctus Latine. De ipſo ait Propheta: Unxit eum oleo præ conſortibus ſuis: *Qui cum venerit annuntiabit*, ſcilicet perfecte, quæ ad occulta patris pertinent. Quærit autem Chryſoſtomus. Unde mulier

Conditiones adorantis. Iſa. 1

Iſa. 6

Pſ. 94

Mat. 2

Pſ. 5

Iſa. 66

Aug. tract. 15 in Joan. poſt med. to. 9

Pſ. 44

Hom. 32 in

A

B

C

& etiam Samaritani ſciebant de Meſſia, vel expectabant ejus adventum? Et ad hoc reſpondet, quod ſciebant a libris Moyſis, quos ſuſcipiebant, & quia ſcriptum eſt: Ipſe erit expectatio gentium. Ideo inde poterant ſcire. Item quærit Chryſoſtomus ex quo ſupra: Nathanaelem induxit ad credulitatem & per prophetiam, & Nicodemum per figuram de ſerpente æneo: Quare ſimiliter non induxit illam mulierem per talia? Et ad hoc reſpondet, quod quia mulier erat indocta & ſcripturarum inexperta; ideo per talia non induxit eam, ſed per prædicationem & promiſſionem aquæ ſalientis. Et ſequitur reſponſio Salvatoris, & revelatio veritatis: *Dicit ei: Ego ſum*. Et in hoc ſua immutabilis divinitas. Unde infra ſimile: Antequam Abraham fieret, ego ſum: *Qui loquor tecum*. Et in hoc ſua evidens humanitas. Loquutus eſt nobis in filio, &c. Quærit Chryſoſtomus. Quare non ſe revelavit mulieri ab initio? Item cum Judæi peterent ab eo inſtanter, quis eſſet. Infra: Si tu es Chriſtus, dic nobis palam. Nec tamen ei revelavit: Quæritur unde hoc? Et ad iſtud reſpondet, paulatim duxit eam ad fidem: Nam ſi ſe revelaſſet ab initio, videretur inaniter eum loqui, quia mulier non intelligeret. Ad aliud reſpondet, quod illa erat devotio Judæis, & illi non pro diſcendo quærebant, ſed pro injuriando: Iſta vero audiebat, & quærebat ad diſcendum. Et patet ex dictis Salvatoris benignitas admiranda, & ſtudioſitas ſedula ad docendam unam mulierem, & perita artificioſitas in attrahendo, nunc revelando occulta, nunc promittendo deſiderata. Ut patet in ſerie Evangeliſtæ, & ſicut recolligit Chryſoſtomus ex ea. Et in hoc eſt exemplum doctoribus prædicandi, non ſolum multis, ſed etiam uni aliquando. Unde Gregorius: Numquid ſi multis prodeſſe nequeo, nec paucis curabo? Et ponit exemplum, ſi ex meſſe portare manipulos multos non poſſum, numquid vacuus debeo redire? Quaſi dicat: Non. Ad unum ergo convertendum, eſt prædicandum: Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ

Joan. paulo ante med. t. 2

Gen. 49

Ib. poſt paulo

Joan. 1

Joan. 3

Heb. 1

Chryſoſt. ho. 32 in Joan. paulo poſt med. to. 3

Joan. 10

Jac. ult.

ſuæ,

ſuæ, ſalvabit animam ejus. Et ſe- A quitur ultimum de regreſſu diſcipulorum: *Et continuo venerunt*, *&c.* Quod ſignat doctores & diſcipulos Chriſti debere redire ad ipſum in contemplatione poſt egreſſum ad pia opera in negotioſa actione: Numquid mittes fulgura, & ibunt, & revertentia dicent tibi adſumus? Per fulgura prædicatores vel doctores, ſicut euntes & revertentes ſignificantur; ut ait ibi Gregorius: *Et mirabantur*, *&c.* Quæritur qualiter hoc. Ex quo noverunt eum eſſe fontem pietatis, quare mirabantur eum loqui cum muliere paupere? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus. Ipſe quærebat ovem ſcilicet perditam, ad hoc enim venerat. Bonum ergo admirabantur, non malum ſuſpicabantur. Idem Chryſoſtomus: Admirabantur manſuetudinem, quoniam ſuſtinuit cum tanta humilitate mulieri loqui & Samaritanæ: *Nemo tamen dixit ei*, *quid quæris*. Quærit Chryſoſtomus quare eum non interrogaverunt? Et ad hoc reſpondet, quod eruditi erant ſervare ordinem diſcipulorum, ita enim formidabant & venerabantur. Vel aliter ſecundum Gloſſam, quod non ſunt auſi, ne ab eo reprehenderentur, ſi incaute interrogarent. Et eſt exemplum inferioribus non inveſtigare facta ſuperiorum, vel dicta. Et ſequitur illa pars, in qua de Salvatoris prædicatione publica ipſis Samaritanis. Ibi: *Reliquit hydriam*. Et illa pars in quatuor partes. Primo, de regreſſu mulieris ad illos & de annuntiatione, quæ audivit. Secundo, de ſupplicatione diſcipulorum ipſi Salvatori de manducando. Tertio, de reſponſione Salvatoris, & hortatione diſcipulorum ad prædicandum. Ibi: *Nonne vos dicitis*. Quarto de devotione Samaritanorum ad credendum. Ibi: *Ex illa civitate*. Ait ergo: *Reliquit hydriam*, *&c.* ut ait Auguſtinus. Audito: *Ego ſum*, & recepto in cor Chriſto Domino, quid faceret niſi hydriam dimitteret, & Evangelizare curreret, projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Dicant, qui volunt Evangelizare, proiicere hydriam, id eſt, cupiditatem. Et ibi bene de hoc.

Job. 38

Greg. Moral. lib. 30 c. 2 in princ.

Aug. tract. 15 in Joan. poſt med. tom. 3

Chryſo. ho. 31 in Joan. poſt med. tom. 3

Ibid.

Aug. tract. 15 in Jo. poſt med. tom. 9

Hydria enim, ut habitum eſt ſupra, dicitur ab ὕδωρ, quod eſt aqua. Et de hoc Chryſoſtomus bene. Ignem venerat Dominus mittere in terram. Voluit diſcipulos eſſe ignitos: ſic mulier dicitur accenſa, ut hydriam relinqueret, & neceſſitatem ſcilicet aquæ, propter quam venerat. Et ibi bene de hoc: *Et abiit in civitatem*, ut ait Chryſoſtomus, non unum aut alterum vocavit, ut Andreas, vel Philippus. Sed civitatem integram: *Et dicit venite*, *& videte hominem*, *&c.* Sed quæritur quare non ait Chriſtum, quem confeſſa eſt, eſſe Meſſiam? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod cum in deſcenſione, qua Chriſtus eſt eam piſcatus, convertendo, B ſcilicet evellere noluit illos, ut ſcilicet ex propria voluntate enuntiarent ipſum eſſe Chriſtum: *Venite*, ergo inquit feſtinanter: *Et videte*, experimentaliter: *Hominem*, *qui dixit*, *&c.* Quæritur ex quo dixerat ei, quæ turpia erant: Quare hic ait ita expreſſe: *Qui dixit mihi*, *&c.* Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, &c. Quod cum ignita fuerit anima igne divino, ad nihil inſpicit eorum, quæ ſunt in terra, non ad gloriam, nec ad verecundiam. Exemplum de Magdalena, quæ intravit domum Phariſæi, ubi Chriſtus recumbebat. Et ibi Gregorius de hoc. Quod non vocata venit, &c. *Numquid ipſe Chriſtus*. Sed quæritur C quare hic loquitur quaſi dubitative, ex quo filius Dei dixerat ſe eſſe Chriſtum? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: Vide, inquit, ſapientiam mulieris, noverat enim quoniam guſtantes de illo fonte, eadem paterentur, quæ ipſa paſſa eſt, & nolebat ex propria enuntiatione inducere eos, ſed ex auditione illius ſententiæ, quam Chriſtus dixit, & ab ipſo. Et ideo ait: *Videte*. Et non credite, illud enim levius eſt: *Et illi*. excitati ſcilicet a voce mulieris: *Exierunt de civitate*. Et ex hoc patet eorum facilitas ad credendum ſermonibus auditis a muliere. Et ut patet ex dictis iſta mulier a Salvatore edocta, & igne divino inflammata, ut ait Auguſtinus ubi ſupra, figura eſt prædicatorum Evangelizantium: Un-

Joan. 2

Chryſ. ho. 33 in Joan. prop. p in. tom. 3

Luc. 12

Chryſ. ib. paulo poſt.

Joan. 1

Ibid.

Ibid. paulo ante.

Luc. 7

Greg. in Ev. hom. 33 prope prin.

Sapientia mulieris.

Chryſ. hom. 33 in Joan. poſt med. to. 3

Digitized by Google

Aug. tract. 14 in Joan. poſt med. t. 3

Unde Auguſtinus: Diſcant qui volunt Evangelizare, proiicere hydriam, id eſt cupiditatem. Et ſequitur. Onere abjecto cucurrit; diſcipuli enim relictis omnibus ſecuti ſunt Dominum.

Matt. 4 Matt. 19

Unde figuratur hic perfectio prædicatorum, quo ad omnem abdicationem. Ibi: *Reliquit hydriam*. Secundo, quo ad agilitatem in prædicando. Ibi: *Abit in civitatem*. Ideo ait Salvator diſcipulis: Euntes in mundum univerſum prædicate.

Mat. 28 Marc. 16

Item quo ad veritatis prædicationem invitando homines, ut ad Deum veniant, amando: & videant, credendo: Homo quidam fecit cœnam magnam, & miſit ſervum, id eſt, ordinem prædicantium, vocare invitatos, unde dicitur: Miſit ancillas ſuas ut vocarent ad arcem.

Luc. 14 Prov. 9

Per ancillas enim obſequioſi prædicatores & humiles ſcilicet Apoſtoli, ut ait Gregorius.

Mor. l. 33 c. 15

Boni autem auditores exeunt de civitate ſcilicet terrena & diabolica obviam Chriſto. Ut enim ait Auguſtinus. Duas civitates fecerunt duo amores: terrenam amor ſui uſque ad contemptum Dei: cœleſtem amor Dei uſque ad contemptum ſui.

Aug. de Civ. Dei l. 14 c. 28 t. 5

De prima vero debent exire fideles, Chriſto credentes: Relinquite civitates, & habitate in petra, id eſt, in Chriſto.

Hier. 48

Et ſequitur illa pars, in qua Salvatoris invitatio a diſcipulis, ad manducandum, & ipſius reſponſio. Ibi: *Interrogaverunt*. Et illa in quatuor. Primo, ſupplicatoria invitatio: Secundo, Salvatoris, reſponſio. Ibi: *Ille dixit eis*. Tertio, diſcipulorum mutua interrogatio. Ibi: *Dicebant ergo*. Quarto, Chriſti reſponſio. Ibi: *Dicit*, &c. Ait ergo: *Interrogaverunt*, id eſt, interrogando rogabant: *Rabbi manduca*, Sed quæritur ad quid eum rogaverunt, ex quo noverant eum ſemper facere, quod erat melius & convenientius? Item ex quo dixerat mulieri ſupra: *Da mihi bibere*. Ex quo patet quod fatigatus erat eſuriens & ſitiens. Quæritur, quare non manducavit? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus. Quod videntes eum fatigatum rogabant: neque enim erat hoc, id eſt, precari pro cibariis temeritatis, ſed amoris cuſtodiæ circa

Chryſ. ho. 33 in Jo. ante med. t. 3

A magiſtrum, Et ſequitur ipſius reſponſio: *Ille dixit*: *Ego cibum habeo*, &c. id eſt, converſionem Samaritanorum, ait Gloſſa: *Quem vos neſcitis*, ſcilicet carnaliter ſapientes, & intelligentes de cibo materiali: ut enim ait Auguſtinus. Potus erat in muliere, ut faceret voluntatem ejus. Ideo ait: *Da mihi bibere*, ſcilicet ut fidem in ea operaretur, & eam in corpus ſuum traiiceret, quod eſt Eccleſia.

Aug. tr. 15 in Jo. poſt med. t. 9

Unde dictum eſt Petro: Occide & manduca.

Act. 10

Et ſequitur diſcipulorum mutua interrogatio: *Numquid*, &c. Non enim intelligebat de cibo ſpirituali, ſicut nec mulier ſupra, de aqua. Sed quæritur, quare non inſtruxit eos prolongando doctri-B nam, ſicut docendo mulierem ſupra? Ad hoc reſpondendum, ut dicitur: Vobis datum eſt noſſe myſteria, cæteris in parabolis.

Mat. 13

Quia ergo mulier erat ſimplex, & de cæteris, ipſi vero erant vocati ad diſcipulatum, ideo inſtruxit eam per circuitum, ut ait Gloſſa. Et patet hic vehementia deſiderii filii Dei de ſalute fidelium. Unde Chryſoſtomus: Oſtendit, ſcilicet Chriſtus, quantum deſiderium habet noſtræ ſalutis: ſicut enim nobis concupiſcibile eſt comedere, ita ei ſalvare nos. Ideo ait Infra: Sitio.

Chryſ. ho. 32 in Joan. ante med. tom. 3

Et ſequitur illa pars, in qua Salvatoris reſponſio, & dicti expoſitio. Ibi: *Dicit eis meus cibus*, &c. Ut ait Gloſſa: C Cibus ejus noſtra fides, opus myſterium redemptionis. Sed quæritur. Quare a principio non ait eis, ſic cibum, ſuum exponendo? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: Quod attentiores eos operari voluit, & aſſuefacere per talia ænigmata audire ea, quæ dicuntur.

Ibid.

Sed videtur quod ænigma non ſit conveniens, quia cibus conſervat cibantem: ſed fideles converſi non ſervant Chriſtum, non ergo ſunt cibus. Item ipſe eſt cibus fidelium, quia panis, qui de cælo deſcendit infra. Non ergo e contrario: Et ad hoc reſpondendum, quod cibi eſt multiplex proprietas, ſcilicet a cibante deſiderabilitas & in corpus cibantis convertibilitas. Et ſic ſalus fidelium, ſive ipſi fideles dicuntur eſſe cibus filii Dei, ut patet ex dictis

Joan. 6

Digitized by Google

ctis Sanctorum prius. Item alia eſt proprietas cibi ad reſtaurandum, & ad conſtruendum virtuoſitas, & ad ſatisfaciendum deſideranti, ſufficiens poteſtas. Et ſic filius Dei, qui eſt panis vitæ, eſt cibus noſter. Et hoc modo loquuntur objectiones. Et ſequitur illa pars, in qua hortatio diſcipulorum ad prædicandum, Ibi: *Nonne vos dicitis?* Et ibi tria. Primo, ſimilitudinis præmiſſio. Secundo adaptatio & propoſiti exhortatio. Ibi: *Ecce dico vobis*. Tertio, dicti expoſitio. In hoc enim eſt verbum verum. Ait ergo: *Nonne vos dicitis*, id eſt, vulgariter dicere conſueviſtis: *Adhuc quatuor menſes ſunt & meſſis venit*, id eſt tempus metendi, quaſi dicat: ante tempus metendi, de meſſe conſuetum eſt præcogitare.

Ibid. paulo poſt.

Unde Chryſoſtomus: Ecce rurſus conſuetis nominibus reduxit eos contemplationi. Et Gloſſa: Sicut meſſis terrena vicina, ſic & meſſis hominum. Ex hoc patet, quod hoc non fuit immediate poſt Paſcha præteritum, immo perpenditur hyemis tempore hoc factum eſſe, ut ait Magiſter in hiſtoriis. Et ſequitur ſecundum: *Ecce dico vobis, levate oculos*. Hortatur enim eos, quos mittit, ait Gloſſa: *Levate*, inquit: *Oculos*, & mentis & corporis: *Et videte regiones*, multitudinem ſcilicet Samaritanorum: *Quia albæ*. Sicut enim ſpicæ cum dealbatæ fuerint, ad meſſem ſunt paratæ, ita & hi ſunt præparati & ad ſalutem vertibiles: ait ibidem Chryſoſtomus:

Ibid. *Luc. 10*

Meſſis quidem multa, operarii pauci. Et quia ita eſt: *Qui metit*, evellendo ſcilicet venientes ad fidem: ab amore inordinato: *Mercedem accipit*, præmium pro labore: *Et qui congregat*, in unitatem fidei: *Fructum*, ſcilicet accipit, non temporalem ſed in vitam æternam:

Mat. 20

Et voca operarios, & redde illis mercedem: *Et qui ſeminat*, ſcilicet collectio vel ordo Prophetarum: *Et qui metit*, ſcilicet collectio Apoſtolorum: *Simul gaudeat*, quando bono ſervo de utroque ordine dicitur:

Matt. 25 *Ibid. paulo poſt.*

Intra in gaudium Domini tui. Unde Chryſoſtomus. Unde qui ſeminant, Prophetæ ſunt: Apoſtoli meſſuerunt, & illi gaudent, quia non privantur delectatione & remuneratione laborum. Hæc ille.

Aug. tract. 15 in Joan. mult. poſt med. t. 9 *Act. 4*

Idem Auguſtinus. Seminatores Patriarchæ & Prophetæ pericula pertulerunt in illo frigore: ſed in Judæa, matura ſeges: quando tot millia rerum pretia afferebant ad pedes diſcipulorum. Et ibi bene de hoc. Sed quæritur, quare utitur filius Dei talibus parabolis in Evangeliis, cum veritas fuerit revelata, & lex, quæ erat umbra futurorum adimpleta? Ergo debuiſſet loqui plane & lucide. Non ſic ænigmatice & umbratice:

Rom. 9

Item verbum abbreviatum fecit Deus ſuper terram. Sed brevius eſſet verbum doctrinæ, ſi plane eſſet revelatum. Ergo ut prius.

Hom. 33 in Joan. a ute med. t. 8

Unde quærit Chryſoſtomus. Cujus gratia metaphorice loquitur? Et ad iſtud reſpondet, aſſignans duas cauſas. Quarum prima eſt, ut mens conſonam rerum imaginem ſuſcipiens, id eſt, talem ſimilitudinem: ſuſcitetur magis & detineant. Et ponit exemplum: Sicut in ſcriptura videns res magis detinet, ſic ex parte iſta ſequitur. Non enim enuntiatio ita inducit auditorem, ut ea qua per res eſt enarratio, & ea, quæ eſt experientiæ ſubſcriptio, quod eſt in parabolis videre. Hæc ille. Alia eſt cauſa, quam aſſignat, ut dulcioretur enarratio, & permanentior ſit memoria eorum, quæ dicuntur. Hæc ille, Ad majorem ergo excitationem mentium ad intelligendum, & ob majorem impreſſionem ipſi memoriæ. Loquitur filius Dei in parabolis, & in ænigmatibus in Evangelio, non ob figuralem obumbrationem ſicut in lege. Et per hoc patet ad objecta. Item quæritur de hoc quod ait: *Regiones albæ*, ad meſſem, id eſt, corda, ait Gloſſa parata. Ergo ſecundum hoc videtur, quod error mathematicorum habeat veritatem, qui dicunt animas parari ab aſtris & conſtellationibus.

Error mathematicorum.

Item videtur quod error Pelagianus habeat veritatem, qui poſuit liberum arbitrium ſibi ſufficere ſine gratia.

Error Pelagianus.

Ad iſtud reſpondendum, quod uterque error eſt pernicioſus, nec hic habent locum, ſed hoc ait ob libertatem arbitrii ad aſſentiendum doctrinæ Dei & gra-

Digitized by Google

Phil. 2 & gratiæ, qui operatur in nobis velle & perficere pro voluntate bona. Myſteria prædictorum patent: per quatuor enim menſes poſſunt ſignari quatuor defectus, quos debet homo recognoſcere in ſemetipſo, antequam veniat meſſis, id eſt, collectio ſpiritualium bonorum: menſis enim dicitur a mene quod eſt defectus, ait Iſidorus.

Per quatuor menſes quatuor defectus.

Iſid. Orig. l. 5 c. 6 de temporibus Quorum primus eſt defectus, innocentiæ ſive ſanctitatis: *Rom. 3* Omnes enim peccaverunt & egent gloria Dei. *Joan. 1* Item eſt defectus, ſcientiæ & cognitionis ad intelligendum verum, quantum eſt a parte hominis, quia omnes homines tenebræ ſunt quantum eſt ex ſe, ſupra: *Lux in tenebris lucet*. Et in Pſalmo: Omnis homo mendax. Tertius defectus eſt pronitas ſive liberalitas concupiſcentiæ ad malum. Quartus defectus inhabilitas ad bonum: *Gen. 6* Senſus enim & cogitatio humani cordis in malum intenta ſunt ab adoleſcentia ſua. Iſti defectus cogniti & recogitati poſſunt dici quatuor menſes in omnia, de quibus Job: *Job. 7* Ego habui menſes vacuos. Et iſti defectus cogniti ab homine, ſtimulant eum ad colligendum bona opera, & admittenda mala. In Pſalmo: *Pſal. 118* Cogitavi vias meas, ſcilicet quibus defectuoſe ambulavi. *Ibid.* Et converti pedes meos in teſtimonia tua: ſcilicet ad bona agenda & congreganda. Vel poſſet exponi in bono: ut enim ait Gregorius. *Greg. in Ezech. l. 6 hom. 6 poſt med.* Menſis dicitur perfectio dierum: Menſis ex menſe, *Iſa. 66* quia qui hic perfecte vivunt, illuc ad perfectionem gloriæ perducuntur. Quatuor menſes, ergo quatuor affectiones perfectæ in anima, ſcilicet timor & pœnitentia de præteritis: ſpes & amor de futuris. Et hæc ſunt quatuor pennæ de quibus Ezechiel: *Ezech. 1* prout exponit ibi Gregorius. *Greg. in Ezech. l. 1 ho. 4 circa med.* Poſt iſtos menſes levandi ſunt oculi cordis ad Deum ſurſum: Levate in excelſum oculos veſtros. *Iſa. 51* Item ſunt levandi deorſum ad conſiderandum, in quo ſtatu ſit homo: *Hier. 3* Leva oculos in directum, & vide ubi nunc proſtratus ſis. De eo ergo quod ſequitur, Regiones albæ ſunt, adducunt meſſem, patet myſterium ex dictis ſanctorum. Et ex Gloſſis hic, ait enim Gloſſa, quod duæ ſunt meſſes: una ut collectio fidelium ad fidem, de qua hic, alia eſt collectio bonorum ad gloriam: de qua Matthæus: *Mat. 13* Meſſis eſt collectio ſæculi, meſſores ſunt Angeli: De iſta meſſe & meſſoribus: *Luc. 10* Meſſis multa, operarii autem pauci. Ibi Gregorius de iſta meſſe & meſſoribus & de mercede meſſorum multum. *Greg. in Ev. hom. 17 ante med.* His exceptis notandum, quod eſt triplex meſſis: una ſacrorum ſtudiorum in ſacra ſcriptura, Job: Cujus meſſem famelicus comedet? *Job. 5* Ibi Gregorius. *Greg. Mo. l. 6 c. 2 circa med.* Meſſis eſt ſacri ſeges eloquii. Item eſt meſſis, ſcilicet aggregatio bonorum operum. Qui congregat in meſſe filius ſapiens: *Prov. 10* Juda ponet tibi meſſem. *Oſea. 6* Item eſt meſſis, ſcilicet præmiorum collectio: B Vade ad formicam, o piger. *Ibid.* Et ſequitur: Sive piger fueris, veniet ut fons meſſis tua. Et ſequitur ultima particula, in qua expoſitio Dei. Ibi: *In hoc enim verbum verum*, ſcil. pro vero, quod & in hoc habet veritatem, quia Prophetæ laboraverunt, & vos ex eorum laboribus metitis. Sed quæritur quo modo Apoſtoli ſeminaverunt prædicando & collegerint fideles ad fidem? Ergo utrumque fecerunt. Similiter & prophetæ ſeminaverunt prophetando, quorum prophetiis multi crediderunt, & ita fuerunt collecti quaſi in meſſe. Quare appropriat prophetis, quod fuerunt ſeminatores, & Apoſtolis quod fuerunt meſſores: cum utrique fuerunt C & ſeminatores & meſſores? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus *Chryſ. ho. 33 in Joan. ante med. to. 3* Quod in ſemine, id eſt, in ſeminando major labor, in meſſe vero multus fructus. Et prophetæ fuerunt miſſi ad id quod erat laborioſius, vos autem ad levia veniſtis. Et ſicut in meſſe cum facilitate fructus aggregantur, & uno momento area repletur, ita erat & tunc: quia Samaritani congregati veniebant propter verbum mulieris. Et quia Prophetæ fuerunt primi, ideo dicuntur ſeminare. Et quia Apoſtoli eorum ſucceſſores fuerunt, dicuntur metere. Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum. *Epheſ. 2* Et ideo ait hoc Apoſtolus, hortans eos, quia videbatur res laborioſa, orbem terrarum circuire & prædicare. Ideo oſtendit

dit eſſe tunc facile reſpectu laboris
Chryſ. ib. paulo poſt med. Prophetarum, prout ait idem Chry-
ſoſtomus. Sed aliter eſt in ſeminanti-
bus & metentibus ſenſibiliter, quia
non ſimul lætantur, ſed dolent, qui
ſeminaverunt, ut aliis laborantes, læ-
tantur autem qui metunt ſibi ipſis.
Sed in ſeminantibus hic & metenti-
bus aliter eſt: quia utrique lætantur
1 Cor. 13 ob eamdem in eis charitatem. Quæ
non quærit, quæ ſua ſunt. Prout
ait in littera. Et patet ex dictis,
quod prædicatores ſunt ſeminatores,
& verbum eſt ſemen, & terra eſt
corda audientium. Exiit qui ſeminat
Luc. 8 ſeminare ſemen ſuum: Ibi Gregorius.
Greg. in Ev. hom. 15 per tot. Sufficienter de his. Beati qui ſemi-
natis ſuper omnes aquas. Et illi idem
Iſa. 32 ſunt meſſores colligentes fideles in
horreum Eccleſiæ ut quaſi rapientes
eos de manibus hoſtium. Lætabun-
Iſa. 9 tur coram te ſicut qui lætantur in
meſſe. Et ſequitur illa pars, in qua
expreſſio devotionis & credulitatis Sa-
maritanorum. Ibi: *Ex civitate illa.*
Et ibi tria. Primo hujus præmiſſio.
Secundo more Salvatoris cum eis ſpe-
cificatio. Ibi: *Manſit.* Tertio, cau-
ſæ credulitatis eorum ſubjunctio, &
eorum plena confeſſio. Ibi: *Multo
plures.* Ait ergo: *Ex illa civitate mul-
ti.* Et in hoc promptitudo eorum ad
credendum, quod a ſolo mulieris te-
Chryſoſt. ho. 34 in Joan. prin. to. 3 ſtimonio crediderunt, ut ait Chry-
ſoſtomus. Unde ſequitur: *Credide-
runt propter verbum mulieris.* E con-
Ibid. trario de Judæis qui multa videntes
miracula eum abiecerunt, ait idem
Chryſoſt. Et non ſolum crediderunt,
ſed: *Cum veniſſent rogaverunt ut ma-
neret.* Et in hoc apparet vehemens
devotio: continue enim eum vole-
Ibid. bant detinere, ut ait Chryſoſt. Et
ſubditur ſecundum: *Et manſit ibi duos
dies.* Sed quæritur ex quo cum tan-
ta devotione eum rogabant, quare
non amplius manſit cum eis? Reſ-
pondendum quod ideo forte quia il-
luc non venerat ex principali propo-
ſito, quia opportebat eum tranſire in
Galilæam, ut dictum eſt ſupra. Et
quoniam illic crediderunt, & quia
debuit aliis civitatibus Evangelizare
Luc. ut dicitur. Ideo non manſit amplius
ibi. Et ſequitur tertium: *Et multo
plures crediderunt propter ſermones ejus.*

A Et hoc merito, ipſe enim loqueba-
tur ſicut poteſtatem habens. Et in-
fra: Verba vitæ habes. Et: Mundi Mat. 8
eſtis propter ſermonem meum: *Et* Joan. 6
dixerunt mulieri, non propter loquelam, Joan. 15
&c. Tantum ſcilicet: *Sed quia au-
divimus.* Sermones ſcilicet Salvato-
ris: vivus enim eſt ſermo Dei, &
efficax. Et ſcimus ſcilicet credendo: Heb. 4
Quia hic eſt vere Salvator mundi, non
tantum ſcilicet Judæorum, nec tan-
tum Samaritanorum, ſed totius mun- Joan. 1
di. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit
peccata mundi. Et patet hic perfe-
ctio fidei, & veritas confeſſionis. E
contrario de Judæis, qui poſt ſigna Quare Judæi non crediderunt.
& miracula diſcrediderunt, ſicut ait
Chryſoſtomus hic ponens exemplum,
B quod ſol cum ſuſceperit puros ocu- Chryſ. ho. 34 in Jo. ante med. tom. 3
los, illuminat facile, ſi autem non
tales ſuſceperit, ſero & vix ſcilicet
illuminat. Et hæc eſt accuſatio illo-
rum infirmitatis, non ſolum imbe-
cillitatis. Hæc ille. Sic ex parte iſta
quod Judæi non crediderunt, hoc
fuit illorum imbecillitatis, non Chri-
ſti defectibilitatis. De his vero my-
ſterialiter Auguſtinus. Quod ſicut illi Aug. tract. 15 in Jo. prope fin. tom. 9
crediderunt primo per fœminam,
poſtea per præſentiam, ita nunc an-
nunciatur per Eccleſiam, & demum
manet apud credentes biduo, ſcili-
cet per duo præcepta charitatis. Et
ibi bene de hoc. & in Gloſſa ſimi-
liter. Et nota quod ait: *Hic eſt Sal-
vator mundi.* In quibus verbis duo
C inſinuantur, quorum primum Chri-
ſti præſentialitas per veram humani-
tatem: *Hic eſt*, ſcilicet audibilis ſo- Exod. 15
noritate doctrinæ: viſibilis virtute
potentiæ: tangibilis benignitate be-
nevolentiæ: odorabilis redolentia fa-
mæ: guſtabilis ſuavitate ſapientiæ.
Et ait ideo ſignanter. *Hic.* Iſte Deus
meus, glorificabo eum. Iſte inquam
dictis modis ſenſibilis. Secundo no-
tatur poteſtativa virtuoſitas: Ibi: *Sal-
vator mundi.* Et vere Salvator, quia
omnis morbi vel infirmitatis ablator,
omnis ſalutis allator, & omnis im-
pugnantis ſalutem exterminator, &
omnis ſalutis allatæ conſervator, &
ideo merito ſalvator. Unde in figu-
ra ipſius de Joſeph vocavit eum Sal- Gen. 41
vatorem mundi. Ipſe enim ſalvum Mat. 1
faciet populum ſuum. Ecce Deus
Sal-

Digitized by Google

[Iſa. 12 Iſa. 26 Iſa. 45] Salvator meus: Salvator ponetur in ea: Et: Aperiatur terra & germinet Salvatorem. Et ſequitur ultima pars capituli, in qua de progreſſu filii Dei in Galilæam. Ibi: *Poſt duos dies.* Et illa in tres. Primo ſui progreſſus & ſuſceptionis præmiſſio: Secundo miraculi operatio, ibi: *Et erat quidam regulus.* Tertio ordinis miraculi ſubjunctio, Ibi: *Hoc iterum.* Ait ergo: *Poſt duos autem dies, &c. Et abiit in Galilæam.* Sed quæritur. Ex quo ibi erat prius & fecerat miraculum ſupra. Ad quid illuc ivit? [Joan. 2] Et ad iſtud reſpondet Gloſſa, quod ideo revertitur ad iſtos, ut qui per priora non crediderunt, modo credant. Et eſt figura, quod gentibus facile converſis revertetur ad Judæos. Et de hoc in Gloſſa. Unde & de Galilæa fuere diſcipuli advocati ut patet. [M.t. 4 Iſa. 9] De qua Galilæa. Via maris trans Jordanem Galilææ gentium. Ut ſicut in Galilæa fuit defectus fidei per primam captivitatem, ut patet. Inde eſſet vocatio diſcipulorum: *Abiit in Galilæam,* ubi fuit nutritus, ait [Aug. tract. 16 in Joan. fer. in pr. tit. 9] Auguſt. Unde ſequitur: *Ipſe enim teſtimonium perhibuit, quia Propheta, &c.* Sed opponit Chryſoſtomus quod multi prophetæ in patria ſua honorantur. Et ad hoc reſpondet, quod de raro contingentibus loquitur. Conſuetudo enim contemptibiles facere conſuevit. Et ſi in propria patria aliqui honorantur, multo magis in [Iſa. 13] aliena: Pretioſior erit vir auro. Ibi [Hier. comment. in Iſ. l. 5 c. 13 t. 4] Hieron. Omne rarum pretioſum. Item quæritur qualiter vocat patriam ſuam cum dicatur: [Mat. 8] Filius hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. [Jac. 9 Joan. 2] Et ad hoc reſpondet, quod patriam vocat ſecundum rationem diſpenſationis ſcilicet in qua plus fuit converſatus: *Cum ergo veniſſent, &c. Exceperunt eum, &c. Et cum vidiſſent.* Quaſi dicat, ob ſigna quæ viderant ſupra, illum exceperunt. Unde quæ- [Hom 34 in Joan. circa med. t. 3] rit Chryſoſtomus, quare ſic loquatur? Et reſpondet, quod ideo ſcilicet in verecundiam Judæorum, quia Sama- [Joan. 5] ritani a verbis mulieris crediderunt, & a ſola doctrina. Iſti Galilæi a ſignis, & a ſignis factis publice Hieroſolymis in die feſto. Infra. Sed quæritur cum eſſent tales, quare il-

A luc rediit? Et ad hoc reſpondet quod ideo rediit, ut faceret fidem a miraculo fortiorem. Etiam propter præſentiam, ut eſſet magis attrahens eos: *venit ergo in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum* Supra: ſed quare non adivit immediate in Capharnaum, [Joan. 2] quia illic filius Reguli infirmabatur, qui erat curandus? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod ideo non [Chryſ. Ib. paulo ante] adivit ut non magis judicium ſumerent: illi enim erant quaſi obſtina- [Mat. 11 Ibid.] ti: Et tu Capharnaum. &c. Et ſequitur uſque ad infernum deſcendes. Et ſicut recolligit Chryſoſtomus pa- [Chryſ. ib.] tent ex dictis Judæorum excæcatio, & obduratio, quod poſt ſigna & doctrinam non credebant in eum. E B contrario de Samaritanis. Et ſequitur pars, in qua miraculi operatio. Ibi: *Et erat quidam Regulus.* Et illa in quatuor. Primo, adventus Reguli ad Chriſtum, & poſtulationis præmiſſio. Secundo Chriſti reſponſio. Ibi: *Dixit ergo Jeſus.* Tertio Reguli iterata petitio, & petitionis impetratio. Ibi. *Dixit ad eum.* Quarto, ſanitatis filii denuntiatio. Ibi: *Jam autem eo deſcendente.* Ait ergo: *Et erat quidam Regulus,* non enim ait: *Rex,* qui ut ait Chryſoſtomus. [Ib. circa med.] Aut erat generis regalis, aut erat habens aliquam dignitatem ſic vocatam. Et iſte eſt alius, quam ille cen- [Mat. 8] turio de quo. Quia puer illius fuit curatus a paralyſi, filius autem iſtius C a febri, ut ait idem Chryſoſtomus: *Cujus filius infirmabatur Capharnaum,* quo non venit Dominus, quam tamen vocat patriam ſuam, quia illic diu moratus, ut ait hic Chryſoſtomus: *Is cum audiſſet,* ſcilicet ex fama, quia ut dicitur. Proceſſit rumor ejus [Marc. 1] in omnem regionem Galilææ. *Adiit ad eum & rogabat.* Et hoc patet, quod intuitu ſanitatis filii adivit ad eum, non affectu devotionis: *Rogabat, inquam, ut deſcenderet.* Et in hoc defectus fidei quia non credebat eum poſſe ſanare niſi eſſet præſens: *Et ſanaret eum.* Et in hoc petitio beneficii. *Incipiebat enim mori.* Et in hoc neceſſitas poſtulandi. Sed quæritur, ex quo erat facturus miraculum. Quare non adivit immediate Capharnaum? Et ad hoc reſpondendum

Digitized by Google

dum ſecundum Chryſoſtomus ubi ſupra, quod illuc ideo non adivit, ut non majus ſumeret judicium, ſcilicet non credens ei, & quia illuc non eſt potitus honore, propter quod ait ſupra: Propheta in ſua patrie non habet honorem. Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Dixit ei Jeſus: Niſi ſigna & prodigia*, &c. ut enim ait Auguſtinus: Prodigia dicta quia aliquid portendant, porrocidia, quod porro dicant, ſcilicet aliquid futurum: Majora ergo miracula dicuntur prodigia, minora vero ſigna. Sed quærit Gregorius. Qualiter ait filius Dei illi: *Non creditis*, niſi enim crederet ab eo ſalutem filii non quæreret. Et ad hoc reſpondet, quod minus in illo credidit, quem non putavit poſſe dare ſalutem, niſi præſens eſſet corpore. Non ergo plene credidit. Eodem modo reſpondet Chryſoſtomus. Quod ille credidit ſed non integre, nec ſane. Eodem modo Auguſt. Hominem in fide tepidum aut frigidum aut nullius fidei arguit: ſed tentare cupientem de ſanitate filii; Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur iterata petitio Reguli & annuitio petitioni a Chriſto: *Dixit ad eum Regulus: Domine deſcende*. Et in hoc patet fidei diminutio: quia ſi eſſet valde credens, veniſſet in Judæam ad Chriſtum. Iterum ait: *Priuſquam moriatur*, quaſi nequiret poſt mortem ſuſcitare, ut ait Chryſoſtomus ubi ſupra. Et ſequitur impetratio petitionis. *Dixit ei Jeſus: Vade filius tuus vivit*, ut ait Gregorius, Dominus qui rogatur ut vadat, quia non deſit ubi invitatur indicat, ſolo juſſu ſalutem reddidit, qui voluntate omnia creavit. Idem Auguſtinus præſentiam meam vis? in domo tua poſſum jubere, ſcilicet abſens. Et ex hoc patet, quod iſto verbo fuit filius curatus: *Credidit autem homo ſermoni*, &c. Quantum ad hoc, quod filius erat ſanitati reſtitutus: *Et ibat*, ſcilicet revertendo. Quærit Gregorius: Quare filius Dei deſcendit ad ſervum Centurionis: non autem ad filium Reguli hic? Et ad hoc reſpondet quod ideo ſic fecit, ut oſtenderet, quia quæ ſunt alta hominum a ſanctis ſunt deſpicienda. Et e contrario. Et ibi Gregorius bene de increpatione acceptionis perſonarum & ſuperbiæ. Et e contrario de commendatione humilitatis multum. De differentia vero fidei utriuſque Auguſtinus multum, ubi ait, quod iſte Dominum deſcendere cupiebat: ille indignum ſe eſſe dicebat: hic ceſſum eſt elationi, illic conceſſum eſt humilitati. Et ibi multum de hoc Auguſtinus. Myſterium autem dictorum patet ibidem ab Auguſtino. Patria enim Domini fuit Judaicus populus, in quo populo fecit miracula, nec tamen habuit honorem: Samaritani, figura gentilium, qui ſine ſignis crediderunt. Infra: Beati qui non viderunt & crediderunt. Similiter iſte Regulus, figura gentis Judaicæ, quæ quærebat ſigna & prodigia, Judæi enim ſigna quærunt. De myſterio infirmitatis filii in collatione prædicabili. Et ſequitur ultima pars in qua denuntiatio ſanitatis filii & temporis ſpecificatio, & credulitatis patris expreſſio. Ait ergo: *Jam eo deſcendente*, ſcilicet ad redeundum: *Servi occurrerunt*, ſcilicet ad nuntiandum præ gaudio, feſtinantes: *Dicentes quoniam filius ejus viveret*. Qualiter autem non facit Evangeliſta hic mentionem de miraculis, quæ fecit Dei filius in anno ante mortem Joannis? Sed de iſtis patet in Gloſſa: *Interrogavit ergo horam*, ſcilicet ut ſumeret experimentum de miraculo ſive de verbo Domini, non enim diffidit de miſericordia Domini, ait Gloſſa: *Et dixerunt hora ſeptima reliquit eum*, in figura ſeptiformis Spiritus a quo eſt omnis ſalus, ait Gloſſa: *Cognovit ergo pater*, ſcilicet ex collatione temporis: *Quo dixit Jeſus: Filius tuus vivit*, ad illud tempus ſive ad illam horam, quam dixerunt ſervi: *Et credidit ipſe & domus*. Ex hoc patet, quod prius non crediderat niſi ſemiplene familia ejus, continens pro contento. Et ideo hoc teſtimonium eſt inalterabile & veritatis demonſtrativum, ait Chryſoſtomus. Et ſubditur ultimum: *Hoc iterum ſecundum ſignum*, &c. Sed quæritur ad quid hoc interſerit, cum videatur nullius

Margin notes (left column): Chryſ. ho. 34 in Jo. poſt med. tom. 3 — Luc. 4 — Aug tract. 16 in Joan. paulo ante med. — Gregor. in Evang. ho. 23 prope princ. — Chryſ. ho. 34 in Joan. poſt med. tom. 3 — Aug. tract. 16 in Joan. paulo ante med to. 9 — Greg. in Ev. ho. 28 ante med. — Aug. tract. 16 in Joan. poſt med. tom. 9

Margin notes (right column): Greg. in Ev. ho. 28 ante med. — Mat. 8 — Greg. ib. — Aug. tract. 16 in Jo. poſt med. tom. 9 — Ibid. ante med. — Joan. 20 — 1 Cor. 1 — Chryſ. ho. 34 in Jo. poſt med. tom. 3

Digitized by Google

lius utilitatis? Et ad iſtud reſpondet A Chryſoſtomus. (Ib. hom. 35 non longe a princ.) Quod hoc induxit hic, extollens fidem Samaritanorum, oſtendens, quoniam ſecunda ſigna, adhuc non venerunt ad altitudinem illorum, ſcilicet Samaritanorum, nullum ſignum videntium. Et ex hoc patet quod nulla verba ponuntur ſuperflue in Evangelio. Unde Chryſoſtomus. (Ibid. in princ.) Sicut, inquit, in metallis auri, neque breviſſimum ſuſtinet quis deſpicere eorum, qui circa hæc ſunt, ita in divinis ſcripturis, neque unum jota præterire contingit, quia a Spiritu ſancto ſunt. Hæc ille. Et nota quod ait: *Hora ſeptima reliquit eum febris*, in figura Spiritus ſeptiformis, a quo eſt ſalus, ait Gloſſa. Unde duo figurantur: peccati aſſignantis qualitas. Ibi: *Febris*. Secundo figuratur virtus medicinæ ſalvificantis. Ibi: *Hora ſeptima* per febrem enim in qua eſt ſucceſſio caloris & frigoris, ſignatur peccatum, quod gignitur ex timore male humiliantem, & amore male inflammante: (Hier. 36) Cadaver ejus proiicietur ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem. In Pſalmo: (Pſ. 79) Incenſa igni & ſuffoſſa. Ibi Gloſſa de hoc. (Luc. 4) Socrus Simonis torrebatur magnis febribus. Ibi Ambroſius: (Amb. in Luc. l. 4 c. 4 tom. 3) Febris noſtra eſt avaritia, & libido: eo quod ignitæ ſint cupiditates: luxuria, ambitio, ira. Et ſicut ait Avicenna: (Avicen. l. 2 de medicina.) Aquæ ſulphureæ, lutoſæ & turbidæ faciunt accidere febres: ſic ſpiritualiter quoque C aquæ concupiſcentiales, de quibus ſupra: (Joan. 4) Qui bibit ex hac aqua ſitiet iterum, inducunt peccata: (Jac. 1) Concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum. Et ſicut in febre ſunt gradus: una enim conſiſtit in inflammatione ſpirituum & dicitur effimeria, alia in corruptione humorum, etiam diverſimoda, alia in corruptione humiditatum, & dicitur ethica. Unde Seneca: (Effectus, & ſignificatus febrium.) Febris eo acrior eſt, quod non tactu venarum, nec in cutem effuſo calore deprehenditur, ſed cor ipſum excoquit: ſic etiam ſunt gradus in peccato, ſecundum illud Jacobi ſupra: (Jac. 1) Concupiſcentia, cum conceperit, parit peccatum, peccatum autem cum conſummatum fuerit, generat mortem.

Et de iſta febre in figura dicitur: Percutiat te Dominus egeſtate & febre. (Deut. 28) Et poteſt febris dici quodlibet ſeptem mortalium peccatorum, eo enim, quod eſt ex putrefactione humorum, ſignat luxuriam: eo vero quod eſt immoderatorum appetitiva, ſignat gulam: eo quod eſt infrigidativa & anxiativa ſignat avaritiam: eo quod eſt inflammativa, deſignat iram: eo quod eſt prægravativa naturæ, ſignat acediam: eo quod eſt deformativa colore livido, ſignat invidiam: eo quod eſt ſæpe inflammativa, ſignat ſuperbiam. (Levit. 26) Percutiam vos propter peccata veſtra. Hæc autem febris reliquit febricitantem hora ſeptima, id eſt, infuſo ſeptiformi ſpiritu, ut B prima hora ſit ſpiritus timoris, & ſic de aliis aſcendendo: (Iſa. 11) Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini & ſapientiæ.

CAPUT QUINTUM.

(Continuatio & diviſio capitis.) Poſt hæc erat feſtus dies Judæorum. Enarrato progreſſu filii Dei de Judæa per Samariam in Galilæam, & deſcripta ſua manifeſtatione ipſis Samaritanis, & de operatione miraculi in Galilæa, hic narratur de ſuo aſcenſu Hieroſolymam, & de operatione miraculi & ſua doctrina. (Joan. 7) Et hæc in duas. Primo determinat de prædictis. Secundo, de ſuo regreſſu in Hieroſolymam, ſive iterato aſcenſu ibi: *Perambulabat*. Prima in duas. Primo de his. Secundo determinatur de tranſmigratione ejus trans mare Galilææ, & operibus & doctrina, ibidem: *Poſt hæc abiit*. (Joan. 6) Prima in tres partes: quia enim erat operaturus miraculum, ideo primo antecedentium miraculorum præmiſſio. Secundo paralytici miraculoſa curatio. Ibi: *Dicit ei Jeſus*. Tertio miraculi calumniatio, & calumniantium confutatio. Ibi: *Erat autem Sabbatum*. In prima enim numerantur narrando Domini aſcenſum, deinde deſcribendo locum. Ibi: *Eſt autem Hieroſolymis*. Tertio deſcribendo ægrotum Ibi: *Erat autem quidam*. Demum narrando Domini colloquium ad ipſum ægrotum, & ejus reſponſum. Ibi: *Hunc autem cum vidiſ-*

Digitized by Google

diſſet, ait ergo: *Poſt hæc erat dies feſtus Judæorum*, ſcilicet Pentecoſtes, ut mihi videtur, ait Chyſoſtomus, Et de hoc in hiſtoriis Magiſter: non determinatur, inquit quis dies feſtus, ſed poteſt intelligi feſtum novorum, ſcilicet Pentecoſtes. Et ibi de hoc: *Aſcendit Hieroſolymam*, ſed qualiter hoc? Ex quo novit eorum malitiam, potius debuiſſet declinaſſe. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus. Quod in diebus feſtis concurrebant qui erant ruſticius diſpoſiti, ideo ut evelleret multitudinem, ſcilicet ab errore, aſcendit. Et ſequitur deſcriptio loci: *Erat autem Hieroſolymis probatica piſcina*, de hac in hiſtoriis Magiſter: & in Gloſſa, quæ ait: Probatica enim Græce ovis, quia ibi abluebantur cadavera hoſtiarum: Hebraice, Bethſaida, id eſt, domus pecudum. Erant enim tres piſcinæ: una extra Hieroſolymam, & dicebatur ſuperior, in quam aqua de montibus currebat, alia in civitate, in quam currebant aquæ illius per meatus, & dicebatur inferior: Congregaſtis aquas piſcinæ inferioris. Tertia erat juxta templum, in quam currebant aquæ cujuſdam partis civitatis, de qua hic: *Quinque porticus habens*. Et ibi erant umbracula: *Et in his jacebat multitudo languentium*, ut dicitur hic: *Angelus Domini, &c. Et movebatur aqua*. De virtute hujus piſcinæ Magiſter recitat opinionem in hiſtoriis, ſcilicet quod in eam fuit projectum lignum, de quo facta erat crux Domini: quam tamen opinionem ait non eſſe authenticam. Unde ad evidentiam litteræ quæritur, unde piſcina habuit hanc virtutem, ſcilicet ſanandi? Item quare Angelus deſcendebat, ut moveret aquam, cum poſſet ſine aqua ſanare? Item, quare unus ſanabatur, cum eſſet major bonitas, & virtuoſitas multos ſanare? Item, quare non fuit mentio de piſcina in veteri lege ſicut nunc? Ad hæc reſpondet Chryſoſtomus. Quod Angelus Domini deſcendens, ſanativam imponebat virtutem, ut diſcant Judæi, quoniam multo magis Angelorum dominator omnes ægritudines animæ ſanare poteſt. Et

Chryſ. ho. 35 in Joan. non mult. a princ. t. 3

Deſcriptio loci

Piſcinæ tres.

Iſa. 22

Lignum, de quo facta fuit crux Domini.

Quæſtiones de hac piſcina.

Hom. 35 in Joan. ante med. to. 3

A ſicut hic non ſimpliciter ſanabat aqua, ſed in Angeli deſcenſu: ſic & nobiſcum non ſimpliciter aqua operatur ſcilicet ſanando animas in baptiſmo: ſed cum ſpiritus ſuſceperit gratiam tunc omnia ſolvit peccata Hæc ille. Et per hoc patet reſponſio ad quæſtiones, hæc enim ſcripta ſunt in futurorum imagine, & typo: & ſignant, quod baptiſma debeat dari, maximam habens virtutem, omnia expurgans peccata. Et primum quidem Deus dedit aquam expurgantem corporis ſordes & inquinamenta, qualis fuit aqua aſperſa cinere vitulæ rufæ. Deinde propius volens nos ducere domum battiſmatis, aqua ſanat ægritudines, B ut hic: propiores enim veritati imagines, id eſt figuræ, & in baptiſmate & in paſſione magis manuducere poſſunt antiquis figuratis ad credendum. Et ponit exemplum: ſicut enim qui prope Regem ſunt, his qui a longe ſunt armigeris clariores ſunt: ita & in typis, id eſt figuris, & ideo figuram evidentius ſignantem virtutem baptiſmi nunc expreſſit. Conſimiliter in parte iſta, ait Auguſtinus ſubito movebatur aqua, angelica virtute. Et hoc ſignat, quod Chriſtus ſubito venit ad populum Judæorum, & faciendo magna & docendo utilia, turbati ſunt. Piſcina vero ſignificat populum Judæorum, unde dicitur: Aquæ populi ſunt. Quinque porticus ſignificant quinque libros Moyſis, quibus illi claudebantur: illi enim prodebant, languidos non ſanabant. Deſcendere in aquam, hoc eſt humiliter credere in paſſionem. Unus ſignificabat unitatem ſanctæ Eccleſiæ, præter quam nullus poterat ſanari. Hæc ille. Et ex his myſterium iſtius piſcinæ. Moraliter vero iſta piſcina eſt collecta ex profluviis lacrymarum: Magna enim velut mare contritio tua: In figura fecit labrum æneum in quo lavabantur ſacerdotes, &c. Quinque porticus deliberatæ confeſſiones conſiderationeſque peccatorum commiſſorum quinque ſenſibus, qui inducunt ad pœnitendum, & ad cohibendum prævaricationes eorumdem ſenſuum: Et C

Reſponſio ad quæſtionis.

Num. 19

Virtus baptiſmi in figura. *Aug. tra. 17 in Joan. ante med. t. 9*

Apoc. 18

Quinque porticus quid ſignificent.

Thren. 2

Exod. 38

G 2 ideo

Digitized by Google

ideo tales ſignantur per quinque virgines prudentes, de quibus Matthæus.

Matt. 25

Vel poſſunt ſignare, contritiones confovere, & tres partes ſatisfactionis, ſcilicet jejunium, orationem, & eleemoſynam. Et hi ſunt quinque lapides in pera pœnitentiæ, quibus Goliath, id eſt, diabolus proſternitur.

1 Reg. 17

Languentes.

Per languentes ſignantur peccatores, qui ſunt languentes privatione virtutis: & cæci, carentia veræ cognitionis: & claudi, defectu virtuoſæ operationis. Tales enim peccatores ſunt curandi gratia divina: Cæci vident, claudi ambulant.

Mat. 11

Et ſubditur deſcriptio paralytici ſanandi. Ibi: *Erat ibi quidam homo triginta tres annos habens*. Et in hoc notatur infirmitatis diuturnitas, & ideo hoc ſpecificat ſecundum Chryſoſtomum ut patientia illius oſtendatur, quod tot annis curari expectans, aſſidebat, & ut forte eſſet evidentius miraculum in ſua claritate: De myſterio vero hujus miraculi Auguſtinus, & eſt in Gloſſa.

Chryſ. ho. 35 in Joan. circa med. tom. 3

Aug. tract. 17 in Joan. ante med. tom. 9.

Et ſequitur mutuum colloquium Salvatoris, & illius ægroti: *Hunc cum vidiſſet*, oculo miſericordiæ: *Et cognoviſſet*, quoniam *multum tempus*, &c. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis ejus: *Dicit ei*: *Vis ſanus fieri*, &c.

Heb. 4

Quæritur cum certum eſſet, eum velle ſanum fieri, quare quærit ab ipſo, an vellet eſſe? Ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod ideo quæritur, ut nota eſſet ejus patientia, & non magnum quid de ſeipſo imaginaretur. Et ideo ſequitur reſponſio languidi: *Reſpondit ei languidus: Domine non habeo*, &c. Unde Chryſoſt. Quid his mirabilius? quid compaſſibilius? Vides enim contritum a longa infirmitate, nec tamen blaſphemum. Quid dixit? nec diei maledixit, nec contriſtatus eſt, ſed cum manſuetudine dixit: *Domine non habeo*, &c. Paſſionem annuntians ſolum, opinatus eſt enim fortaſſis admittendum in aquam utilem ſibi eſſe Chriſtum. Hæc ille.

Hom. 35 in Joan. ante med. t. 3

Patientia languidi.

Ib. ho. 36 ante med.

Ideo ſequitur: *Dum venio, alius deſcendit*. Et ſic ille ſanandus, quia non ſanabatur niſi unus. Nec eſt ille paralyticus idem cum illo, de quo Matthæus, ut ait Chryſoſtomus hic.

Mat. 9

Ibid. paulo poſt.

Et ſequitur operatio ipſius miraculi: *Dixit ei Jeſus: Surge*. Ut enim ait Chryſoſtomus: Chriſtus oſtendens, quoniam verbo omnia poteſt facere, ait: *Surge*. Et in hoc liberatio ab infirmitate: *Tolle grabatum*. Et in hoc collatio virtutis ad gradiendum: *Et ſtatim ſanus factus eſt*. Et in hoc miraculi perfectio: *Et ſuſtulit grabatum ſuum*, &c. Et in hoc miraculi manifeſtatio. Et de his in collatione prædicabili.

Perfectio miraculi

Manifeſtatio miraculi.

Et patet hic credulitas hujus paralytici, ſicut recolligit Chryſoſtomus non enim ait: Angelus non deſcendit, movens aquam, nec deriſit, ſed ſimul & audivit & ſurrexit, nec diſcredidit ei, qui juſſit: *Surge, tolle grabatum & ambula*.

Chryſ. ho. 36 in Joan. paulo ante med. t. 3

Ibidem.

Aliter de Judæis

B inſanientibus, ut ait idem Chryſoſtomus.

Spiritualiter vero poteſt totum iſtud exponi, de peccatore jacente in grabato peccati, ſive in voluptate carnis.

Expoſitio ſpiritualis

Secundum quod exponit Gregorius ſuper illud Job: Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia oſſa ejus marceſcere facit. Ibi Gregorius. Lectus ſive grabatus voluptas carnis, ut hic.

Greg. Mo. l. 32 c. 15

Job. 33

Lectus

Mar. 2

Et: Per paralyſin ſignificatur peccatum, ſive voluptas. Paralyſis enim eſt læſio partis, & aliquando fit in medio corporis aliquando in parte aliqua, & aliquando in origine membrorum, & tunc ſequitur mollities non unius membri, aliquando propter vitium partis, quod dicitur in Joanne. Sic

C eſt in pectore deſtituto a virtute charitatis, & reſoluto fluxu voluptatis, & privato operibus virtuoſis. De quo in figura ait Propheta in Pſalmo: Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum, & ipſum non eſt mecum.

Pſ. 37

Et: Non erat ei vox neque ſenſus. Et illud Matthæi. Offerebant ei paralyticum jacentem in lecto:

4 Reg. 4

Mat. 9

Piſcina figura pœnitentiæ, ut dictum eſt, in qua hoſtiæ lavandæ, id eſt, corda Deo offerenda. Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, ait Propheta.

Pſal. 6

Quinque porticus.

Quinque porticus ſignificant quinque conſiderationes, quæ introducunt peccatorem in lavacrum pœnitentiæ, ſive ad pœnitendum: quarum prima eſt conſideratio excellentiæ ſtatus gratiæ a qua recedit. Joannes in Apocalipſi: Memor eſto un-

Apoc. 2

de

de excideris, & age pœnitentiam. Et: Recordatus Petrus verbi, quod dixit Jeſus, flevit amare, &c. *Matt. 26* Secunda conſideratio, introducens primam, eſt meditatio vilitatis culpæ, quam commiſit. *Hierem. 2* Vide quam vilis facta es, iterans vias tuas, &c. Et tertio: Vide nunc ubi proſtrata ſis. Et ſequitur: Revertere averſatrix Iſrael. Tertio conſideratio eſt divinæ majeſtatis, quam offendit: *Hierem. 3* Scito iniquitatem tuam, quia in Dominum Deum prævaricata es. Et ſequitur: Convertimini filii revertentes, & ſanabo averſiones veſtras. Exemplum de filio prodigo, qui ait: *Luc. 15* Pater peccavi in te, &c. Et de publicano. *Luc. 18* Quarta eſt conſideratio pœnæ æternæ, quam meruit. Exemplum de Ninivitis *Jon. 3* Et de Achab: *3 Reg. 21* Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Quinta eſt conſideratio divinæ miſericordiæ, quæ peccata remittit. Exemplum de Maria Magdalena, *Luc. 13* *Luc. 7* & latrone, *Luc. 23* propter quod clamat Propheta: *Pſalm. 50* Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam. Ex prima conſideratione oritur dolor: ex ſecunda pudor: ex tertia timor: ex quarta horror: *Hebr. 10* Horrendum enim eſt incidere in manus Domini. Ex quinta, amor: peccatorem autem ſic pœnitere volentem, videt Dominus oculo miſericordiæ, & lavat, præcipiens ei ut ſurgat de lecto peccati ſive culpæ, & ambulet in viis juſtitiæ. Et de hoc in collatione prædicabili. Et ſequitur illa pars, in qua miraculi facta calumniatio. *Miraculi calumniatio.* Ibi: *Erat autem Sabbatum.* Quo licebat ſcil. Et illa pars in tres partes. Primo calumniatio ipſa. Secundo, calumniationis confutatio. Ibi: *Reſpondit Jeſus.* Tertio confutationis corroboratio multiplici teſtimonio. Ibi: *Si ego teſtimonium perbibeo.* In prima, quatuor. Primo, ſanati ſive curati calumniatio. Secundo, calumniati excuſatio per Chriſtum curantem. Ibi: *Reſpondit eis.* Tertio, Chriſti declinatio, & ab eodem curati eruditio. Ibi: *Jeſus autem declinabat.* Quarto, curantis denuntiatio & perſequentium obſtinatio. Ibi: *Abiit ille homo.* Ait ergo: *Erat autem Sabbatum.* Quo ſcilicet non li-

A

cebat portare onera ſecundum legem: Ut ſanctificetis diem, & ne portetis onus, &c. *Exod. 20* *Hierem. 17* Ideo dicebant Judæi: *Non licet tibi tollere grabatum.* Et in hoc patet eorum inſania & inverecundia, *Inſania Judæorum.* cum deberent laudare benefactorem, increpative dicunt: *Non licet tibi, &c.* Ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 36 in Jo. paulo ante med. to 3* Et ſequitur ſecundum, ſcilicet excuſatio paralytici curati cum interrogatione Judæorum: *Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, &c.* Quaſi dicat ait Chryſoſt. *Ibid. paulo poſt.* Qui me eripuit a tam longa ægritudine & reſtituit ſanitati, ſic juſſit, cui juſtum eſt obedire & magiſtrum æſtimare. Idem Auguſt. *Aug. tract. 17 in Jo. poſt med. tom. 9* Auctorem ſanitatis obiiciebat calumniantibus: & quoniam illi erant percuſſi invidia, a ſuaſione ſanitatis, ut ait Chryſoſt.

B

Interrogaverunt ergo eum: Quis eſt homo. Et patet eorum malignitas: non enim dixerunt, qui te ſanum fecit, ſed: *Qui dixit: Tolle grabatum, &c.* Quod enim erat poteſtatis, tacuerunt: quod vero videbatur eſſe tranſgreſſionis, in medium ducunt, ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 36 in Jo. circa med. tom. 3* Item cum contemptu loquebantur: *Quis eſt homo ille?* Sicut infra. Ubi eſt ille? *Is autem qui ſanus fuerat neſciebat.* Scilicet ſcientia certa: *Jeſus autem declinabat a turba.* *Joan. 7* In quo tertium denotatur. Sed quæritur, ad quid declinabat, ex quo non poterant nocere, niſi vellet? Item videtur timuiſſe. Item cum ille calumniatus eſſet ignorans, non debuiſſet eum dimiſiſſe.

C

Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. *Chryſ. ibid.* Quod Jeſus declinavit propter tria, ſcilicet ut eo abſente teſtimonium fieret inſuſpicabile. Item, ut non plus furorem eorum accenderet: ſolus enim viſus ejus, qui habetur in invidia, non parvam ſcintillam immittit in videntibus. Item, ut non adhuc de ſe ipſo quid dicat, quod ad laudem pertineret. Hæc ille. Aliter Auguſt. *Aug. tract. 18 in Joan. poſt med. tom. 9* Quod hoc eſt magnum ſacramentum: in eum enim credimus, quem non videmus. Infra: Beati qui non viderunt & crediderunt. *Joan. 20* *Poſtea invenit eum in templo.* Et in hoc religionis ſignum: non enim ſeceſſerat ad nundinas, nec voluptati & remiſſioni dedit ſe metipſum: ſed in templo converſa-

Digitized by Google

Chryſo. ho. 18 in Joan ante med. tom. 3
Ibid. paulo poſt.

batur ait Chryſ. *Et dixit illi : Ecce ſanus factus es*. Et in hoc patet, quod ex peccatis genita erat illa pars, ſicut ait Chryſ. & idem in Gloſſa : & ideo ait : *Noli peccare*, ad cavenda majora ſupplicia. Ideo ſequitur : *Ne deterius tibi contingat*. Et patet congruus modus loquendi. Non enim ait ei Chriſtus : Sanum te feci. Sed : *Sanus factus es*, nec ait : Ut non te torqueam. Sed : *Ne tibi deterius contingat*. Oſtendit enim quoniam clementia ſalvatus eſt, & quoniam peccatis debetur vindicta, ait Chryſoſt.

Ibid. poſt pauca.
Aug. tract. 17 in Joan. poſt med. tom. 9

Et de hoc Auguſtinus : Bene Jeſum in turba non vidit, in templo poſtea vidit : difficile eſt enim in turba Jeſum videre. Solitudo quædam menti neceſſaria eſt, turba ſtrepitum habet, viſio ſecretum. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur quartum : *Abiit ille homo*. In quo notatur quartum, ſcilicet, denuntiatio curantis. *Et annuntiavit quia Jeſus eſſet*.

Aug. tract. 17 in Jo. poſt med. tom. 9

Unde Auguſt. Poſtquam cognovit, non fuit piger in evangelizando. Ille annuntiabat : illi inſaniebant. Ideo ſequitur. *Propterea perſequabantur quia hæc in Sabbato faciebat*. Et patet devotio illius curati, ait enim : *Qui me fecit ſanum*. Medicum manifeſtum faciens, alios attrahere ſtudens. Illi vero dixerant prius : *Quis eſt ille homo qui dixit, &c.* Quia quod videbatur crimen, adferebant : iſte vero excuſationem præmittit : *Qui me ſanum fecit*. Ut ait Chryſoſt.

Chryſ. hom. 37 in Joan. ante med. to. 3

Sed quæritur, videtur enim quod Judæi juſte arguebant, ex quo erat ſabbatum, in quo non licebat onera portare. Et ad hoc reſpondendum, quod illud eſt verum, de oneribus impedientibus vacationem ad Deum, ut patet.

Hie om. 7
Exod 20
Aug. tract. 3 in Jo. poſt med. tom. 9

Et principaliter de operibus ſervilibus, quæ ſunt peccata, ut ait Auguſt. Judæi ſerviliter obſervant diem ſabbati ad luxuriam, ad ebrietatem, quanto melius fœminæ eorum lanam facerent, quam in neomeniis ſaltarent. Spiritualiter vero obſervat Chriſtianus abſtinens ſe ab opere ſervili, id eſt, a peccato. Et Gregor. Regulariter onera in ſabbati die portare prohibitum eſt, id eſt, ne pondera peccatorum ad animam per ſenſus corporales trahamus. Et

A

quia portare grabatum eo modo, quo iſte portavit, non fuit ad impedimentum vacationis a Deo, immo ad templum ivit, & beneficium curationis ad gloriam Dei annuntiavit, nulla fuit violatio ſabbati. Præterea notandum, quod in præcepto de obſervatione ſabbati, erat aliquid morale, ſicut vacatio Deo & divinis : & erat aliquid cæremoniale, ſive taxatio ſive deſignatio diei ſeptimæ, & ceſſatio ab operibus ſervilibus. Quantum ad primum præceptum de ſabbato, ponitur inter moralia præcepta, & ſemper eſt obſervandum : quantum ad alia duo, fuit implendum. Unde Auguſtin. ſabbati præceptum datum eſſe ad tempus Judæis indicat, impletionem vero ſabbati in ipſo veniſſe : quando ait infra : *Ego operor*.

Aug. tract. 17 in Jo. poſt med. tom. 9

B

De operatione vero ſabbati, & ipſo ſabbato multiplici infra : Et ſequitur illa pars, in qua confutatio calumniæ & calumniantium. Ibi : *Jeſus autem reſpondit*. Et illa in duas. Primo, confutatio ipſa in generali. Secundo, in ſpeciali : *Amen amen dico vobis*. In prima quatuor. Primo oſtenſio æqualis potentiæ in operando. Secundo amoris hujus declaratio. Ibi : *Reſpondit utique Jeſus*. Tertio, ne crederetur ex hoc, quod dixit, minorem eſſe potentiam filii potentia patris, hujus ſuſpicionis remotio. Ibi : *Quæcumque enim ille*. Quarto in terris hujus exemplaris oſtenſio. Ibi : *Pater diligit filium*.

Diviſio hujus partis.

C

Ait ergo : *Reſpondit eis*, ut eſſet ratio talis ſecundum Chryſoſt. Licet dictum ſit de Deo, quod die ſeptima quievit : tamen continue operatur : providet enim & continet omnia, quæ facta ſunt, ſicut patet in cœleſtibus, ut in Sole oriente, & Luna currente, & ut patet in ſeminibus, & habitantibus in terra, quæ nutrit, flumina fluunt, & ſic de aliis. Et tamen non ſolvit ſabbatum tranſgrediendo. Cum ergo filius eadem operetur, nec ipſe ſolvit ſabbatum, & maxime ubi juſſit opus fieri pietatis, ut in curatione videlicet paralytici. Et hoc eſt quod ait : *Pater meus operatur*, cum fecit mundum ; per me enim fecit, qui ſum verbum, & per me regit, ait Auguſtin. ſupra : Omnia per ipſum facta ſunt,

Chryſ. ho. 37 in Jo. ante med. tom. 3
Gen. 2.

Et

Digitized by Google

Et quoniam hæc dixit cæcis, medicamentum ignorantibus, & tanquam in phreneſi occidere volentibus magis perſequebantur eum, ait Auguſt. homilia dicta. Et ideo ſequitur: *Propterea magis quærebant interficere*, &c. Quia ſecundum opinionem eorum ſolvebat ſabbatum. Sed patrem ſuum dicebat Deum, non ſicut nos. Sed: *Faciens ſe æqualem Deo*. Sed quæritur, quare propoſuit iſta ſublimia & arcana de ſua divinitate & æqualitate cum patre, cum eſſent illi infirmi & ſic manuducendi facili doctrina, prout ait Paulus: Sicut parvulis lac vobis potum non eſcam dedi. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. Quod filius Dei volebat utrumque credi, ſcilicet de ſe, & condeſcenſionis diſpenſationem, & deitatis dignitatem. Et ideo volens ad majus eos reducere & excellius de patris dignitate locutus eſt. Si enim deberet de humanis ſemper loqui, omnes crederent illum eſſe hominem ſolum. Et ſequitur ſecunda particula, in qua hujus declaratio: *Amen dico vobis, non poteſt filius*, &c. Infra: A me ipſo facio nihil, niſi quod fecerit pater. Infra: Quæ vidi apud Patrem, hæc loquor. Et ne crederetur ex hoc, non habere poſſe tot ac tanta, ſicut pater, ſubditur tertium: *Quæcumque ille fecerit, hæc & filius*. Supra: Omnia per ipſum facta ſunt. Et: Omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Et his, ut ait Auguſt. Judæi commoti, quia in homine non intelligebant Deum, carnem videbant, Deum neſciebant, habitaculum cernebant, habitatorem ignorabant: non enim forma ſervi æquabat patri, nec id quod factum eſt propter nos, ſed quod erat, quando fecit nos: Non rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo, &c. Et ibi bene de hoc. Sed dicunt hæretici, ſcil. Arriani, ut ait ibidem, quod ex hoc videtur, quod filius non ſit æqualis patri, quia qui non poteſt facere, niſi quod viderit alium facere, videtur eſſe minor illo. Item videtur ille nobiliori modo facere, quam ille, qui non poteſt facere, niſi videat alium facere. Item quæritur, qualiter ait: *Quæcumque fecerit pater, hæc & filius ſimiliter facit*. Cum ſit manifeſtum ex prædictis, quod eadem faciunt: quare apponit ſimiliter? Et ad primum reſpondendum eſt ſecundum Gloſſam, quod idem eſt filio videre patrem, vel audire, quod eſſe a patre. Non ergo aliud filio videre patrem facientem, quod eſſe a patre, & operari quæ pater operatur. Unde in operantibus differentibus ſecundum eſſentiam poſſet obiici eo modo quo obiiciunt Arriani. Sicut in duobus fabris, quorum unus operatur, quod videt alium operari, ſicut exemplificat Auguſt. Sed omnia per verbum facta ſunt. Et ideo ſequitur hic. *Quæcumque fecerit pater, & filius ſimiliter*. Non ſic in humanis, nam cor facit litteras intelligibiliter, manus eaſdem viſibiliter. Sed pater & filius eadem & ſimiliter faciunt, ſicut manifeſtat Auguſt. Ex his ergo patet omnipotentiæ in Deo indiviſibilitas, & reſpectu effectuum æqualitas, & in modo faciendi identitas. Unde Chryſoſt. poteſtatis oſtendit indiſſimilitudinem & etiam voluntatis. Et ſequitur quartum: *Pater enim diligit filium*. Et ibi duo. Primo, explanatio dictorum, quaſi in terris. Secundo, quia mentio facta eſt de mortuis vivificandis, ſubditur poteſtas collata filio in judicio. Ibi. *Neque pater judicat quemquam*, &c. Ait ergo: *Pater diligit filium*, id eſt, diligens generat filium ſibi conſubſtantialem: *Et omnia demonſtrat*, filium generando. Supra: Pater diligit filium & omnia dedit in manu ejus. Et Matthæus: Hic eſt filius meus dilectus. Unde Chryſoſt. Ut cognoſcas filium non ingenitum eſſe, ait: *Diligit filium, & dedit omnia, ſive demonſtrat*, id eſt, genuit: *Et majora his demonſtrabit*, ſcil. curationibus languidorum, ait Auguſt. Ubi obiicit. Sed demonſtrabit ergo non demonſtratum eſt: qualiter ergo ait prius: *Omnia demonſtrat*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. ut eſt in Gloſſa. Pro parte demonſtrare patrem filio, eſt cuncta per filium operari. Quod vero ait: *Demonſtrabit*; hoc eſt dictum, majora per eum faciet, ſicut mortuos ſuſcitare, quod eſt majus, quam languidos curare. Et per hoc patet ſolutio

Aug. tract. 17 in Jo. ante med. tom. 9 — *Joan. 1* — *ibidem.* — *1 Cor. 3* — *Chryſ. ho. 37 in Jo. ante med. tom. 3* — *Joan. 8* — *ibidem.* — *Joan. 1* — *Col. 1* — *Aug. tract. 18 in Jo. ante med. tom. 9* — *Phil. 2* — Error Arrianorum. *Aug. ibid. poſt aliqua.* — *Ibid. poſt.* — *Ibidem.* — *Chryſ. ho. 37 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Joan. 3* — *Matt. 3* — *Aug. tract. 19 in Jo. ante med. tom. 9* — *Ibidem.*

Digitized by Google

lutio ad obiecta, quæque poſſunt obiici. Si enim filius nihil poteſt, niſi quod viderit patrem facientem: & ſi pater demonſtrat filio, qualiter filius operatur omnia, quæ & pater? Prius enim eſt eſſe, quam videri, vel demonſtrare. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut tangit Gloſſa, quod in his differendis illo genere loquendi utitur, quo parvulorum mentes poſſit excitare, & quo mentes adultorum exercerentur. Licet ergo in rebus humanis poſſet obiici de prioritate & poſterioritate, non tamen in divinis, ut præhabitum eſt, ubi eſt identitas eſſentiæ, ut patet ex dictis Auguſt. prius. Et quia dixerat, majora demonſtrabit, ſubdit: *Ut vos miremini*, ſcil. de magnitudine operum, quæ facit filius, ut infra: Multa bona opera oſtendi vobis. Et ſpecificat illa opera. *Sicut enim pater ſuſcitat mortuos*, ſcil. in anima, ait Gloſſa: *Sic & filius quos vult*, non alios, quia eadem voluntas & eadem poteſtas, & eadem vivificatio? prout ait Auguſt. & eſt in Gloſſa: Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Jacob. Et de hoc verbo in collatione prædicabili, infra. Sed quæritur, in omnibus prædictis propoſitionibus ait, ſemper filium facere ea, quæ facit pater: ſed pater generat filium, ergo & filius generat filium. Et ſi reſpondeatur, quod generare dicit puram relationem: obiicitur, quod pater mittit filium, ergo & filius mittit filium: mittere enim dicit actionem. Et a iſtud reſpondetur magiſtraliter, quod quædam dicunt puram relationem, ut generare: quædam puram actionem, ut creare & facere: quædam vero utrumque ut mittere: quædam dicunt actionem & ſignificationem, ſicut apparere. Ratione ergo actionis verum eſt, quod quæcumque facit pater, facit & filius. Unde Auguſt. Patris & filii ſunt inſeparabilia opera, ut illi inſeparabiles. Infra: Ego & pater unum ſumus. Quantum vero ad id quod eſt relationis, non tenet: & ideo filius potuit incarnari, pater non. Ad evidentiam dictorum recapitulat Aug. quædam utilia: ait enim exponens illud: *Non poteſt filius facere quidquam, niſi quod viderit patrem facere*, quia quidquid habet filius ut faciat, hoc habet a patre: quia a patre habet, ut ſit, & a patre habet ut poſſit. Filio autem eſt idem eſſe, quod poſſe: & quia non filius eſt a ſe, non poteſt a ſe. Item opponit hæreticus: filius non vidit patrem ambulare ſuper mare pedibus, & tamen ipſe ambulavit. Ergo propoſitio falſa: Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod cum filius ambulabat ſuper mare, divinitas gubernabat. Infra: Pater in me manens facit opera. Opus ergo patris fuit illa ambulatio, quia inſeparabile eſt opus utriuſque. Et ita filius vidit opus patris. Opponit idem Auguſt. de hoc quod ait: *Omnia demonſtrat filio*. Et poſtea ſubdit: *Majora demonſtrabit*. Cum loquatur de filio ſecundum divinitatem, videtur quod poteſtas data filio a patre poſſit augmentari: & quod pater ſcit plura, quam filius. Unde clamat Auguſt. O verbum Dei, quid eſt pater demonſtraturus quod tu neſcis? quaſi dicat, nihil. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod unus homo caput & membra. Supra: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit: ille caput, nos membra, totus homo ille & nos. Cum ergo demonſtrat pater membris, & Chriſto demonſtrat. Et eſt mira res, oſtenditur Chriſto, quod noverat Chriſtus, & oſtenditur Chriſto per Chriſtum, quia membris per caput. Et per hoc ad obiecta, quia loquitur demonſtratione, quæ fit membris. Ex dictis datur exemplum fidelibus, non faciendi alia, quam quæ vident patrem facere, ad imitationem filii: Eſtote miſericordes ſicut & pater veſter miſericors eſt: ſic enim erunt opera regulata & recta & ſecura: Eſtote imitatores Dei, ſicut & filii chariſſimi. Majores enim ſunt imitandi, inquit Tullius. Qualiter autem Deus demonſtrat credentibus opera magna, habitum eſt ab Auguſt. Et hoc per ipſum filium Dei ille opus eſt, infra: Operibus credite. Et ſequitur illa particula, in qua explanatio verbi præmiſſi: *Neque enim pater judicat*, quia enim mentionem fecerat de mortuorum reſuſcitatione, ideo ſubdit, quod pater non judicat. Unde Auguſt. hoc dicit,

Marginalia: *Joan. 10* — *Aug. tract. 19 in Joan ante med. tom. 9* — *Iſa. 49* — *Aug. ibid. tract. 20 ante med.* — *Joan. 10* — *Ibid. poſt.* — *Ibid. paulo poſt.* — *Joan. 14* — *Aug. tract. 21 in Joan. ante med. t. 9* — *Aug. ibid. poſt multa.* — *Joan. 3* — *Luc. 6* — *Epheſ. 5* — *Cicer. de finib. malorum & bonor. lib. 1* — *Aug. ibid.* — *Joan. 10* — *Aug. ibid. poſt med.*

cit, quaſi reddens rationem ſuperioris ſententiæ. Et de hoc conſequenter opponit, ſi in judicio mortui ſunt ſuſcitandi. Si ergo pater ſuſcitat mortuos, ut præmiſſum eſt, quomodo non judicabit filius? quaſi dicat, judicabit. Item ſi ſimul ſuſcitant & vivificant: ergo ſimul judicabunt. Item ut habitum eſt ab Auguſt. Pater & Filius ſunt inſeparabiles, & opera eorum inſeparabilia: Ergo ut prius. Item ut Auguſt. ait, quia non eſt filius a ſe, non poteſt aliquid a ſe. Et videre filii hoc eſt eſſe natum de patre. Et totum quod eſt, quod poteſt, de patre eſt, & naſcendo videt, & videndo natus eſt: Ergo ſimiliter a patre habet quod judicet. Et ita prius. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. Pater dicitur non venturus ad judicium, licet non recedat a filio, quia non videbitur in judicio. Forma illa erit judex, quæ ſub judice ſtetit, illa judicabit, quæ judicata eſt, judicabit juſte, quæ judicata eſt inique. Et ſubdit cauſam: Hoc ideo erit, quia judicium erit juſtorum & iniquorum. Qui iniqui videre Deum non poſſunt, eo quod mundo corde videtur: ideo talis apparebit judex, ut non poſſit videri ab hominibus. Quia ergo filius in forma ſervi apparebit, & non patris, ideo dicitur quod pater non judicat quemquam. Hæc Auguſt. Et ex his patet littera: *Neque pater judicat quemquam*. Apparendo ſcil. ut pater: *Sed omne judicium dedit filio*, eo quod apparebit in forma ſervi, quæ poſſit ab hominibus videri: Videbit eum omnis oculus, & qui pupugerunt, plangent: *Ut omnes honorificent filium*, ſcil. in eum credendo, & exhibendo ei honorem æqualem, ſicut patri. Ut enim ait Auguſt. honorare patrem eſt credere eum habere filium ſibi æqualem. Et ſimiliter honorificare filium, eſt credere eum eſſe æqualem patri: *Et ideo qui non honorificat filium*, iſto modo: *Nec patrem*. Sed videtur, quod non ſit vera convenientia, quia filius judicabit in forma ſervi, ut dictum eſt: Sed ſecundum illam formam non eſt honorificandus æquali honore ut pater. Et

Ibid. tr. 20 ante med. *Ibid. poſt medium.* *Ibid. tr. 29 poſt med.* *Ibidem.* *Apoc. 1* *Aug. ibid. ante med.*

A ad iſtud reſpondendum eſt, quod poteſtas judicandi, quæ eſt auctoritatis, eſt totius Trinitatis: Cum enim accepero tempus, juſtitias judicabo. Et: Mea eſt ultio. Poteſtas tamen miniſterii erit filii in forma ſervi, ut dictum eſt. Et quia in illa forma fuit judicatus, etiam inique & contemptus: Terra enim data eſt in manus impii. Ideo merito dedit ei pater, ut in illa forma appareret judicans, & timeretur ſicut Deus, cujus ſententia perſeverabit inviolabiliter: Humiliavit ſemetipſum, &c. Et ſequitur. Ut in nomine Jeſu omne genu flectatur. Ergo non intendit, quod forma ſervi ſit æqualiter honorificanda, ſicut pater: ſed B quod filius, qui apparebit in forma ſervi, ſit honorificandus, ſicut pater. Unde nota quod Deus eſt honorificandus humilis obedientiæ ſubiectione. Quicumque honorificaverit me, glorificabo eum. Item eſt honorandus debili electus exhibitione: Honora Deum de tua ſubſtantia & de primitiis omnium frugum tuarum. Et: Honora Deum ex tota anima tua, &c. Et ſequitur illa pars, in qua manifeſtat æqualitatem omnipotentiæ filii, cum patre in ſpeciali. Ibi: *Amen, amen dico vobis*. Et hoc deſcendendo ad potentiam vivificandi, & potentiam judicandi. Et hæc in duas partes. Primo, declarat potentiam filii in vivificando. Secundo: eamdem in judicando: Ibi: *Poteſtatem dedit*. Prima reſpicit beni- C gnitatem miſericordiæ. Secunda ſeveritatem juſtitiæ. In prima, tria narrantur. Primo ſpecificat quos & quales vivificet. Secundo quomodo vivificet. Ibi: *Amen, amen dico vobis*. Tertio, æqualitatem potentiæ utriuſque qua vivificat, manifeſtat. Ibi: *Sicut enim pater*. Ait ergo: *Amen dico vobis, qui verbum meum audit*, auditu cordis ſcil. *Et credit*, ſcil. perfecta fide: *Et*, id eſt patri: *Qui miſit me*, unigenitum ſibi conſubſtantialem. Supra: Non miſit filium ut judicet mundum, &c. *Habet vitam æternam*. Et in hoc notatur inventio omnis boni: *Et in judicium non venit*. Ibi notatur evaſio omnis mali. Supra: Qui credit in me, non judicatur. Sed quæ-

Deut. 32 *Job. 9* *Phil. 2* *Ibid.* *1 Reg. 2* *Prov. 3* *Eccl. 7* *Joan. 3* *Ibidem.*

Digitized by Google

quæritur, qualiter ait: *Habet vitam* A
æternam, quia illa habebitur poſt vi-
tam hanc. Sicut clamat Apoſtolus:
Rom. 7 Quis liberabit me de corpore mortis
hujus? Et ſequitur: Gratia ſcil. con-
ſummata. Item videtur ſibi contradi-
cere. Primo ait: *Quod qui ſic audit*,
habet vitam æternam. Sed ſi habet
vitam non tranſit a morte, ſed prius
Habere vitam æternam eſt dupliciter. tranſivit: Ergo. Et ad iſtud reſpon-
dendum, quod habere vitam æter-
nam eſt dupliciter, vel in ſpe, &
in arrha, ſive in pignore, quod eſt
2 Cor. 1 ſpiritus. Et ſic dicitur habere in iſta
Joan. 17 vita, infra: Hæc eſt vita æterna ut
Auguſt. de princ. lib. 9 cap. 9 to. 2 cognoſcant te, &c. Ut enim ait Au-
guſt. Differentia eſt in amore ſpiri-
tualium & carnalium: nam qui no-
vit, & perfecte amat juſtitiam, ju- B
ſtus eſt: non tamen qui novit au-
rum, & amat, habet ſcilicet aurum.
Et in epiſtolis: Velle juſtitiam, eſt
eam habere. Item eſt habere vitam
æternam in re: & ſic erit poſt hanc
vitam, quando videbitur Deus facie
1 Cor. 13 ad faciem. Ad aliud reſpondendum
Aug. tra. 19 in Joan. ante med. tom. 9 ſecundum Auguſt. Quod hic loquitur
de tranſitu a morte infidelitatis ad vi-
tam fidei, a morte falſitatis ad vi-
tam veritatis, a morte iniquitatis ad
vitam juſtitiæ. Et enim quædam re-
Ibid. tract. 22 ante med. ſurrectio mortuorum, ſcilicet prædi-
cta. Hæc Auguſt. Ubi opponitur,
qualiter ait: *Hic in judicium non ve-*
2 Cor. 5 *nit*. Cum dicat Apoſtolus: Oportet
nos manifeſtari ante tribunal Chri-
ſti, ut referat unuſquiſque, &c. Er- C
go adhuc quis tranſibit in judicium?
Judicium duplex. Et ad illud reſpondet Auguſt. quod
eſt judicium damnationis, & eſt ju-
dicium diſcretionis, ſive diſcrimina-
tionis, quo bonis bona, & malis
mala debentur: qui vero audit &
credit non tranſit in judicium dam-
Neceſſaria ad vitam æternam. nationis. Et patet hic quæ ſint ne-
ceſſaria ad vitam æternam, quorum
primum eſt perſpicaciter audire,
unde ait: *Qui audit*, id eſt, auditu
Luc. 8 cordis: Qui habet aures audiendi
audiat. Et: Eſto manſuetus ad in-
Eccli. 5 telligendum, ut intelligas. Secundo
eſt neceſſarium perfectibiliter crede-
re, unde ait: *Et credit*. Recte in-
telligendo, ferventer amando, per-
fecte orando. Hoc enim implicat
Jac. 2 credere: Fides ſine operibus mortua

eſt. Et: Qui credit Deo, attendit Eccl. 32
mandatis. Et qui talis eſt, habet
vitam æternam, eo modo quo eſt
expoſitum. Et ſequitur illa pars in
qua manifeſtat, quomodo vivificen-
tur. Ibi: *Amen dico vobis quia venit*
hora, ſcilicet tempus gratiæ: *Quan-*
do mortui, ſcilicet privatione fidei:
Audierint, id eſt, obedierint: *Vo-*
cem, internam inſpirationem. Infra:
Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: Joan. 8
Vivent, vita gratiæ nunc, & vita
gloriæ poſtea, infra: Oves meæ vo- Joan. 10
cem meam audient, & dabo eis vi-
tam æternam. Et patet hic diſcre- Diſcredentium calamitas.
dentium defectiva calamitas, quia
mortui ſcilicet, ſunt privati ſenſu
rectæ intelligentiæ, & motu operum
juſtitiæ. Vivens enim differt a non
vivente ſenſu, & motu, ait ſapiens.
Et de ſic mortuis: Exurge a mor- Sap. 2
tuis. Secundo figuratur internæ in-
ſpirationis qualitas, ibi: Audient vo- Epheſ. 5
cem filii Dei. Hæc enim vox eſt
interna inſpiratio, de qua in Pſal-
mo: Dabit voci ſuæ vocem virtutis. Cant. 2
Hanc vocem deſiderat ſponſa: Sonet Pſalm. 48
vox tua in auribus meis, vox tua
dulcis, in Pſalmo: Audiam quid lo-
quatur in me Dominus Deus. Et ta-
les vivent vita gratiæ nunc, & vita
gloriæ poſtea: Verba enim vitæ æter- Joan. 6
næ habes, ait Petrus ad Chriſtum:
infra. Et ſequitur tertia particula,
in qua manifeſtat ipſius potentiæ qua-
litatem in vivificando: *Sicut pater*
habet, id eſt, genuit filium: *Vitam*.
Pater enim eſt vita non naſcendo, Pater & filius qualiter vita.
filius eſt vita naſcendo. Et hoc ait
ad differentiam habentis vitam par-
ticipatione non per eſſentiam. In-
fra: *Ego ſum reſurrectio & vita*. Su-
pra: Vita erat lux hominum, &c. Joan. 11
Unde participatione hujus vitæ vi- Joan. 1
vunt creaturæ rationales, hujus vitæ
participabiles: In ipſo vivimus, mo- Act. 17
vemur, & ſumus. Et nota quod ait:
In ſemetipſo, ut ait Auguſt. Vita Dei Aug. tract. 22 in Jo. tom. 9
eſt immutabilis, nec proficit nec de-
ficit, nec aliter eſt nunc, nec aliter
poſt. Sed vita animæ aliter nunc ali- Vita animæ quæ ſit.
ter poſt: nunc enim ſapiens, nunc
ſtulta: & cum vivit in iniquitate, mors
eſt ejus: erigendo ſe ad Deum, & in-
hærendo ei, vivificatur & eſt particeps
alterius vitæ. Hæc ille. Et ibi bene
de

Digitized by Google

Poteſtas filii in judicando.

de hoc. Et ſequitur illa pars, in qua declarat poteſtatem filii in judicando, ibi: *Et poteſtatem*. Et ibi tria. Primo, præmittit, qua poteſtate judicat. Secundo, quos judicat, ibi: *Nolite mirari*. Tertio, quomodo judicat, ibi: *Non poſſum*. Ait ergo: *Et poteſtatem dedit ei judicium facere*, ut expoſitum eſt ſupra, quod judicium dedit filio, quia per formam ſervi judicaturus eſt. Et ideo ſequitur: *Quia filius hominis*. Ut enim ait Auguſt. Quia in principio erat verbum, dedit ei vitam in ſemetipſo: quia verbum caro factum eſt. Filius hominis eſt, & accepit poteſtatem faciendi judicii in fine ſæculi. Sed obiicitur, quod non ſolus filius judicabit, quia dicitur Apoſtolis: Sedebitis & vos judicantes, &c. Angelos judicabimus. Et: Judicium tribuit pauperibus: Ergo, ut prius. Item videtur quod filius nullum judicet; infra: Non judico quemquam. Et ad iſtud reſpondendum ſecundunm Hugonem: Ubi ait, quod quatuor ſunt judicia: quorum primum eſt ſecundum præſcientiam, quo ſumus judicati, antequam eſſemus. Item aliud eſt ſecundum cauſam, quo judicamur, ex quo incipimus eſſe vel boni, vel mali. Tertium eſt ſecundum operationem, quando operibus foris oſtendimus quales ſumus intus. Quartum eſt ſecundum retributionem, ſcil. in percipienda mercede, in illo judicio ſententia dictatur, & hoc erit ipſius Trinitatis. Item ſententia profertur, quod erit filii, quia in humanitate ſua omnis judicii ſententiam proferre accepit ſecundum Hugonem. Judicare ergo auctoritate & dictamine ſententiæ eſt totius Trinitatis. Judicare vero prolatione ſententiæ, & evidentia formæ, ſive miniſterio, erit filii hominis. Ut loquitur hic. Judicare vero aſſiſtentia & approbatione, erit Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum: Dominus veniet ad judicium cum ſenioribus populi ſui. Et: Nobilis in portis vir ejus, quando ſederit cum ſenatoribus terræ. Et de his bene Gregorius. Exponens illud verbum Job ſupradictum: Judicium tribuit pauperibus. Ibi enim diſtinguit quatuor ordines in judicio: ſcilicet quod quidam judicabuntur, nec judicabunt: quidam judicabunt, nec judicabuntur: quidam, nec judicabunt, nec judicabuntur, &c. Ad ultimum reſpondet Hugo, quod quantum ad dictandam ſententiam, ait Chriſtus: Non judico quemquam. Quantum vero ad proferendam ſententiam, ait: *Sicut audio, ſic judico*, infra eodem. Et ex dictis patet, quod temerarium eſt alicui vendicare alium: Tu quis es, qui judicas ſervum alienum? Et: Nolite ante tempus judicare. Et ſequitur ſecunda particula, in qua manifeſtat, quod judicat, ſcilicet malos: omnes enim ſuſcitabit, ſed malos judicabit judicio damnationis. Et hoc eſt, quod ait: *Nolite mirari*: de eo quod dictum eſt, ſcilicet, quod filius hominis habet poteſtatem judicium facere, quia: *Venit hora*, ſcilicet in fine ſæculi, quod licet ſit futurum, tamen præſens Deo: *Quando omnes, qui in monumento ſunt, audient vocem*. Et ſic loquitur, quantum ad reſurrectionem animarum. Unde Auguſtinus: In monumentis corpora ſunt, non animæ. Supra ergo ait de reſurrectione animarum, hic de reſurrectione corporum. Unde Auguſtinus: Reſurgunt animæ ab iniquitate per id, quod eſt Deus: corpora a corruptionibus, per id quod eſt homo: Dominus in juſſu, & in voce tubæ, &c. Et ſequitur: *Mortui reſurgent, &c. Et procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ*, ſcilicet æternæ. *Qui vero mala, &c. In reſurrectionem judicii*, ſcilicet damnationis: ibi autem ſumitur judicium pro pœna, ait Auguſt. De utriſque: Venite benedicti, &c. Et poſt: Ite maledicti, &c. Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Sed quæritur, qualiter ait? *In reſurrectionem judicii*, quia in Pſalmo: Non reſurgent impii in judicio. Et ſupra: Qui non credit jam judicatus eſt. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Gregorium, ubi ſupra: Quod reſurgent omnes infideles, ſed ad tormentum, non ad judicium: non enim eorum cauſa tunc diſcutitur, qui ad conſpectum diſtricti judicis jam condemnatione ſuæ infideli-

Marginal notes (left): *Aug. ibid. poſt.* — *Joan. 1* — *Ibidem.* — *Matt. 19* — *1 Cor. 6* — *Job. 36* — *Joan. 0* — *Hugo de ſacram.fid. lib. 1 par. 8 cap. 5* — Quatuor ſunt judicia. — Judicare quorum ſit. — *Iſa. 3* — *Prov. 31* — *Greg. Moral. lib. 26 cap. 20*

Marginal notes (right): *Job. 36* Quatuor in judicio. — *Hugo de ſacram.fid. lib. 1 par. 8 cap. 5* — *Joan. 8* — *Rom. 14* — *1 Cor. 4* — *Aug. tract. 29. in Joan. ante med. tom. 9.* — *Ibid. tract. 23 ante medium.* — *1 Theſſ. 4* — Judicium pro pœna. — *Mat. 25* — *1 Cor. 15* — *Pſalm. 1* — *Joan. 3* — *Greg. Mor. lib. 26 c. 20 ante med.*

Digitized by Google

litatis accedunt, & ideo non judican tur, ſed tamen pereunt, ut ait ibidem. Qui enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt. Et ideo tales ibunt: *In reſurrectionem judicii*, id eſt, damnationis. Et de his Chryſ. Quod toties inculcat & commemorat, hoc ſcil. judicium & vitam, præparans auditorem. Et de iſta reſurrectione in collatione prædicabili, infra. Et ſequitur vltima particula, ſcil. *Quomodo judicat*, nimirum juſte, quærendo voluntatem patris, quia dictum eſt: *Quod omne judicium dedit filio*, ne dicerent, non ſecundum patrem ergo judicas, ideo ait: *Non poſſum, &c.* Sicut continuat Auguſt. Et eodem modo Chryſ. homilia dicta: quoniam diſſimilia a prophetis videbatur dicere, qui dixerunt. Deus judex juſtus, &c. Et alibi: Judicabit orbem terræ. Deſtruens ſuſpicionem, ait: *Non poſſum a me ipſo, &c.* Ut enim ait Auguſt. quia non eſt filius a ſe, non poteſt aliquid a ſe. Et ſi obiiciatur, ſicut obiiciunt hæretici, quod tunc non eſt æque potens, ſicut pater. Reſpondendum, quod ex hoc denotatur omnipotentia, quia eadem, quæ eſt ipſius patris, eſt & filii, & nulla notatur impotentia, ſed omnino eadem potentia, quæ eſt patris, ſicut eſt eadem vita & eadem eſſentia. Et ideo ſequitur: *Sicut audio, judico*, id eſt, ſicut accipio a patre. Ut enim ait Aug. Non eſt ei aliud audire, aliud videre, ſed filio eſt & idem, & eſſe a patre, & audire, & videre; ſecundum Auguſt. prius: Omnia tradita ſunt mihi a patre meo: *Et judicium meum verum eſt*. Quia ita judico, ac ſi ipſe pater eſſet, qui judicat. Ait Chryſoſt. Et hoc: *Quia quæro voluntatem patris mei*. Infra: Ego & pater unum ſumus. Et ideo una voluntas. Unde Chryſoſt. Oſtendit eſſe unam voluntatem, & quæ ejus, & quæ patris, ac ſi unius utique mentis eſſet voluntas. Et de hoc opponit Chryſ. quod ſecundum hoc alia voluntas ſua, alia patris: quia ait, quod venit facere voluntatem patris, non ſuam. Et ſi ſic, ſuam, erat deficiens. Sed ad contrarium arguit Paulus, ita ſe miſcuit divinæ voluntati, ut diceret. Vivo ego, jam non ego. Et ita nulla in eo voluntas, niſi divina: ergo multo magis nec in filio. Et ad hoc reſpondet, quod ſermonem hic producit ad ſuſpicionem eorum qui audiebant, & putabant eum eſſe purum hominem. Ideo decenter oſtendit judicium eſſe verum, & omnino ſecundum divinam voluntatem. De triplici autem voluntate in Chriſto, ſcilicet de una ſecundum affectum naturæ, & de voluntate ſpiritus, & de voluntate ſua divina, in quantum Deus, ſive de voluntate paterna. Ex prædictis patet exemplum judicantibus ad imitationem filii. Et hoc, quoad tria, non ut ſit judicium temerarium, ſed certum. Unde ait: *Sicut audio, ſic judico*, infra: Numquid lex noſtra judicat hominem, niſi audierit ab eo: Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam. Ibi Gregorius bene, qualiter judices debent eſſe diligentes in judicando, ut ait: Nota de judicio, ne ad proferendam ſententiam iniquam præcipites eſſe debeamus, ne temerarie indiſcuſſa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus, &c. Et ibi bene de hoc. Unde & de Domino legitur: Deſcendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Et: Cum traquillitate judicat. Secundo figuratur, quod judicium debet eſſe in proceſſu juſtum, Unde ait his: *Judicium meum juſtum eſt*. Et: judices & magiſtros conſtitues, ut judicent juſto judicio. Ut enim ait Tullius: Judicis eſt in cauſis verum ſequi, nec nocentem defendere, nec condemnare innocent: Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, abominalis eſt uterque apud Deum. Item inſinuatur hic, quod judicium debet eſſe in ſententiando ordinatum, quia ſecundum voluntatem Dei. Illud enim eſt rectificatum & ordinatum judicium, quod fit ſecundum divinam voluntatem, quæ non vult niſi quod juſtum eſt. Infra: Nolite judicare ſecundum faciem, ſed juſtum judicium judicate, id eſt, ſecundum veritatem, ait Gloſſa. Et ſequitur pars ultima capituli, in qua corroborabora-

Margin notes: Chryſ. ho. 48 in Joan. ante med. tom. 3 — Quomodo judicat filius. — Aug. tract. 29 in Joan ver. fi. to. 9 — Chryſ. ho. 39 in Jo. circa med. tom. 3 — Pſal. 7 — Pſal. 95 — Aug tract. 28 in Joan. ante med. t. 3 — Mat. 11 — Chryſ. ho. 38 in Joan. poſt med. tom. 3 — Joan. 10 — Chryſ. ib. — Gal. 2 — Triplex voluntas in Chriſto. — Joan. 7 — Job. 29 — Greg. Mor. lib. 19 c. 14 poſt medium. — Quales in judicio eſſe debemus. — Gen. 18 — Sap. 12 — Deut. 19 — Cic. de Offic. lib. 2 — Prov. 17 — Joan. 7

Digitized by Google

boratio confutationis præmiſſæ calumniæ multiplici teſtimonio, ibi: *Si ego teſtimonium*, &c. Et illa in duas. Primo teſtimoniorum adductio. Secundo Judæorum diſcredentium reprehenſio, & obſtinationis manifeſtatio, ibi: *Et non vultis venire ad me*. Prima adhuc in duas. Primo, recitatio falſæ ſuſpicionis calumniantium, & dicentium ſuum teſtimonium verum non eſſe. Secundo manifeſtat ſe habere teſtimonia, ibi: *Vos miſiſtis ad Joannem*. Ait ergo. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, illud non eſt verum*. Sed qualiter hoc? Supra: Perhibuit de ſe teſtimonium, quando ait mulieri: Ego ſum. Ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod non loquitur, quantum ad dignitatem ſuam, ſed quantum ad ſuſpicionem eorum, quaſi diceret: vos dicitis: *Quod ſi ego teſtimonium perhibeo de me, illud non eſt verum*. *Et tamen alius eſt*, ſcilicet pater, ſecundum Gloſſam, vel ipſe Spiritus, ſecundum Chriſoſt. *Qui teſtimonium perhibet*, ut patet ſupra: quando Joannes vidit Spiritum deſcendentem ut columbam. *Et ſcio quia verum eſt teſtimonium*. Infra: Qui miſit me, verax eſt. Et ex hoc patet ſolutio objectionis, qua obiici poſſet, quod ſibi videtur contradicere. Primo enim ait, quod ſi teſtimonium perhiberet de ſe, non eſſet verum. Secundo ait, quod verum eſt teſtimonium, quod perhibetur. Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum Chryſoſtomum ut prius: quod prius locutus eſt, quantum ad eorum ſuſpicionem, nunc vero quantum ad ſuam dignitatem. Aliter reſpondetur Magiſtraliter, intelligendo præciſe ſcilicet quod ſi teſtimonium perhiberet de ſe, non eſſet verum quantum ad ſufficientiam teſtificationis ſecundum legem quæ ait: In ore duorum vel trium ſtat omne teſtimonium. Sed quia alius eſt qui perhibet, ſcilicet pater & ſpiritus, & etiam Joannes: ait Gloſſa, ideo teſtimonium eſt verum. Et ſequitur illa pars, in qua adductio teſtimoniorum ab aliis. Et illa in quatuor ſecundum quatuor teſtimonia. Primo inducit teſtimonium a Joanne. Secundo ab operi-

Joan. 4 — *Chryſ. ho. 39 in Joan. ante med. tom. 3* — *Ibid.* — *Joan. 4* — *Joan. 9* — *Chryſ. ibi.* — *Deut. 7* — Quatuor teſtimonia.

A bus, ibi: *Ego habeo*. Tertio a patre, ibi: *Et qui miſit me pater*. Quarto a ſcripturis, ibi: *Scrutamini ſcripturas*. Ait ergo: *Vos miſiſtis ad Joannem*. Supra: Et non utique miſiſſetis, niſi dignum fide opinaremini, ait Chriſoſtomus nec ipſe ingeſſit tantum, ſed vos miſiſtis, & ille teſtimonium perhibuit veritati, ſupra: erat enim teſtis fidelis, qui non mentiebatur: Teſtis fidelis non mentietur. Cujus tamen teſtimonio non indigeo. Unde ſequitur: *Ego teſtimonium ab homine*, &c. Sed qualiter hoc? opponit Chryſoſtomus: Si non accipit ab homine teſtimonium, ad quid induxit teſtimonium Joannis? Videtur quod ſuperflue. B Et ad iſtud reſpondet, quod loquitur ad eorum ſuſpicionem, diſputans, quaſi dicat: Ego ens Deus non indigebam humano teſtimonio: Sed quia Joanni attenditis, & omnibus digniorem putatis, & illi ut prophetæ occurriſtis, non recolo ejus teſtimonium: *Et hoc dico ut ſalvi ſitis*. Et vere ejus teſtimonio eſt credendum: *Ille erat lucerna ardens*, divino amore: *Et lucens*, lumine ſcientiæ divinæ. Ut enim ait Auguſtinus Joannes perhibuit teſtimonium, ſed tamquam lucerna, non ad ſanandos amicos, ſed ad confutandos inimicos. Unde in Pſalmo: Paravi lucernam Chriſto meo: Inimicos autem induam confuſione, ſuper ipſum autem, id eſt, Chriſtum, florebit C ſanctificatio mea. Illa lucerna in nocte dicit eſſe ſolem, & jubet te expectare diem. Hæc Auguſt. ubi ait, quod prophetæ fuerunt lucerna: quia enim, ut homines, poſſunt accendi & extingui. Similiter Apoſtoli lucernæ, & omnis propheta lucerna: Quaſi lucernæ ardenti in caliginoſo loco, &c. Solus enim ille eſt lux. non enim accenditur & extinguitur, Sicut enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit filio, &c. ſupra eodem. Hæc Auguſt. & ibi bene de hoc. Et ne dicerent, quod non acceperint teſtimonium Joannis, ſubdit: *Vos autem voluiſtis exultare ad horam*, &c. Et in hoc, quod ait: *Ad horam*, eorum familiaritatem, id eſt, levitatem oſtendit. Ait Chryſoſtomus,

Joan. 1 — *Joan. 1* — *Prov. 14* — *Chryſ. hom. 39. in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 23 in Joan. paulo a princ. to. 9* — *Pſal. 131* — *Aug. ibid. poſt aliqua.* — Prophetæ lucernæ. *2 Pet. 1*

Digitized by Google

Chryſoſt. hom. 39 in Joan. ante med. to. 8
Joan. 1
Bern. ſer. de lucer. ard. & lucern. in S. Joan Bapt. hac nativ.
Chryſ. ho. 39 in Joan. poſt med. tom. 3
Adductio teſtimonii ab operibus.
Joan. 15
Joan. 14
Chryſ. ibi. paulo ante.
Aug. tract. 23 in Jo. ante med. tom. 9
Joan. 14
Act. 5
Matth. 7

mus, quia cito ab eo reſilierunt. Supra enim miſerunt ad eum, ſuſpicantes ipſum eſſe Chriſtum, & tamen ejus teſtimonio non crediderunt. De iſta vero lucerna ardente fervida charitate, & lucente divina cognitione Bernardus multum in ſermone de beato Joanne. Et in collatione prædicabili. Et ſequitur pars, in qua adductio teſtimonii ab operibus: *Et autem habeo teſtimonium majus*, &c. Sed quæritur, ſi hoc habuit teſtimonium majus: ergo debuiſſet illud primo poſuiſſe. Et ad illud reſpondet Chryſoſtomus: quod a minorum teſtimonio incipit, ſcilicet a teſtimonio Joannis, deinde ab operibus, & poſt a teſtimonio patris. Ait ergo: *Habeo teſtimonium majus*, ſcilicet ab operibus, quia opera, quæ dedit pater, ſicut curatio paralytici, & alia plura: *Quæ dedit mihi ut perficiam*, ſcilicet perfecte agam: *Teſtimonium perhibent*, quia pater miſit me, ut filium unigenitum patriæ qualem, infra: Si opera in eis non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et infra: Pater in me manens ipſe facit opera. Et in hoc, quod ait: *Quæ dedit mihi pater*, oſtendit auctoritatem cum ſuperabundantia: & oſtendit ſe nihil agere contrarium patri, ſanando ſcilicet in ſabbato, ut ait Chryſoſt. Sed quæritur, quare ait teſtimonium operum eſſe majus teſtimonio Joannis, cum in ipſo Spiritus ſanctus perhiberet teſtimonium? Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod Joannes, prophetæ, Apoſtoli perhibuerunt teſtimonium Chriſto, qui Deus per illos perhibuit teſtimonium, ſed teſtimonium operum Jeſu Chriſti, ideo majus, quia per ipſum filium judicat Deus in operibus ipſum eſſe filium. Ideo infra: Pater in me manens facit opera. Sed quæritur de hoc, quod ait: *Opera perhibent teſtimonium, quia pater miſit me*, quia prophetæ miracula fecerunt, & Apoſtoli ſimiliter: ad umbram enim Petri curabantur infirmi: Ergo opera miraculoſa facere non probat eum eſſe filium. Item mali miracula fecerunt. Multi dicent, in nomine tuo dæmonia eje-

A cimus. Et tamen ſequitur: Non novi vos. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut habitum eſt ab Auguſtino, Deus per filium, indicat ipſum per opera, quia manens in eo faciebat opera. Chriſtus ergo propria poteſtate & auctoritate opera faciebat, & ſic authentice & imperialiter, quia ipſe, verbum erat, per quod omnia: Dixit enim & facta ſunt. Sermo enim ejus poteſtate plenus eſt. Alii autem qui fecerunt miracula, in nomine ejus fecerunt, & per ejus nominis invocationem. De differentia vero miraculorum factorum per bonos & per malos, Auguſt. bene. Et Chryſoſt. ait, quod aliquando in miraculis fuit B phantaſia, & ſi dæmones aliquando faciunt, ut decipientes faciant, ſed in operibus Chriſti miraculoſis erat & veritas operum, & ad ſalutem credentium. Et ideo opera perhibebant teſtimonium de ipſo. Et patet ex dictis humilitas filii, non dedignantis oſtendere, quod opera perhibent teſtimonium de ipſo. Ad ejus exemplum membra ejus, ſcilicet electi provideant, quod opera ſua ſint a patre originata, ut poſſint dicere illud Iſaiæ: Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. Item provideant ut ſint perfecta, & nihil eis operibus deſit, quod debet ineſſe. Perfectum enim eſt ubi nihil eſt extra. Totum enim eſt perfectum, C idem ait quidam ſapiens. Perfecta ergo ſunt opera, quando operans eſt talis, qualis debet eſſe: & quando opera ſunt talia, qualia debent eſſe: Ubi eſt timor tuus, & perfectio viarum. In omnibus perfecti eſtote: Patientia perfectum opus habet. Et alibi: Perficientes ſanctificationem. Et talia perhibent teſtimonium verum: Laudent eam in portis opera ejus: A fructibus enim eorum cognoſcetis eos. Et tales ſunt ejus diſcipuli, qui habent teſtimonium ab operibus bonis. Et ſequitur pars, in qua ducit teſtimonium ab ipſo patre, ibi: *Et qui miſit me pater, teſtimonium perhibet*, &c. Miſit, inquam, in incarnatione, ſupra: Non miſit filium ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per eum. Et: Hic

Joan. 1
Pſal. 148
Eccl. 8
Differentia miraculorum.
Aug. 83 quæſt. 79 & lib. 21 ſenten. ſen. 4. c. 4
Chryſ. ho. 18 in Joan. ante med. tom. 3
Iſa. 26
Perfecta opera quæ ſint.
Job. 4
Eph. 6
Jacob. 1
2 Cor. 7
Prov. 31
Matt. 7
Joan. 3

Mat. 3 Hic eſt filius meus dilectus. *Neque vocem ejus audiviſtis*, quia non aure carnali capitur, ait Gloſſa: ſed ſpiritualiter. Sed: *Neque ſpeciem ejus vidiſtis*: eo quod eſt inviſibilis ſubſtantia divinitatis, ait eadem Gloſſa. Non enim videbit me homo & Exo. 33 vivet. *Et verbum ejus*, ſcilicet quod Joan. 1 erat in principio: *Non habetis manens*, Iſai. 9 ſed repuliſtis: Verbum miſit Dominus in Jacob, & cecidit in Iſrael, id eſt, in videntes Deum per fidem: Non enim manſit in Jacob, Act. 14 id eſt, in Judæis. Oportebat primum vobis loqui verbum Dei, ſed quia repellitis: ecce repellimur ad gentes. Et hoc ideo eſt: *Quia quem miſit, huic non creditis*, ſed potius condem- Mat. 21 natis. Dixerunt: Hic eſt hæres, Deut. 4 venite occidamus eum. Sed quæritur, qualiter ait: *Neque vocem ejus audiviſtis*, quia dicitur: Si eſt gens talis, quæ audivit vocem Dei ſui. Et ita vocem audierunt. Item ſicut opponit Chryſ. ho. 39 in Jo. poſt med. tom. 3 Chryſ. Moyſes reſpondebat, & Dominus loquebatur. Similiter alii Prophetæ audierunt vocem Domini. Et item multipliciter hic falſum dicere Exod. 19 videtur. Item dicitur: Ecce vox de Mat. 3 cœlo dicens. Et: Ecce vox de nube Mat. 17 dicens, &c. Et ad iſtud reſpondet Chryſ. ibi. paulo poſt. Chryſ. dicens, quod nunc in philoſophicum dogma inducit eos: oſtendens, quod neque vox circa Deum, neque ſpecies, ſed ſuperior eſt vocibus & loquelis, & figuris. Et oſtendit etiam, quod neque ejus præcepta ſuſceperunt, neque leges, ideo ait: *Et verbum non habetis manens*. At aliud reſpondet, quod licet fuerit facta vox in Jordane, & in monte: non tamen attenderunt. Et ideo mittit eos ad ſcripturas. Et patet hic, quod increduli non audiunt vocem Dei, nec habent verbum ejus manens in eis. Ad tempus enim credunt & in tem- Luc. 8 pore tentationis recedunt. E contrario de bonis in quibus manet ver- Joan. 14 bum Dei. Infra: Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt qui me diligit. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Exemplum de beata Matre Dei: Maria conſer- Luc. 11 Luc 2 vabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Sed increduli & mali, habent corda fracta & diviſa. Ideo

A non manet in eis verbum: Cor fatui, quaſi vas confractum, omnem ſapientiam non tenebit. Et ſequitur: Eccl. 21 Audiet luxurioſus & diſplicebit ei, & proiiciet illud poſt tergum ſuum. Et ſequitur adductio teſtimonii a ſcripturis, ibi: *Scrutamini ſcripturas*. Non tantum legite in ſuperficie, ſed ſcrutamini interius penetrando, Unde Chriſoſt. Non ait, legite ſcripturas, ſed ſcrutamini: quia enim ea, Chryſ. ho. 40 in Joan. ante med. tom. 3 quæ de ipſo dicebantur, ſcilicet in ſcripturis, multa indigebant diligentia, quæ obumbrabantur deſuper, propterea cavere eas jubet, ut quæ in profundo jacebant, poſſent invenire, & velut quemdam theſaurum in multo profundo. Hæc ille: & ibi B bene, & multum de hoc. Scrutamini, inquam, acumine ingenii, ſubtilitate ſtudii, diligentia ſcrutinii, & in lumine fidei, infra: Scrutami- Joan. 7 ni ſcripturas. Unde in figura Doctoris: Profunda fluviorum ſcrutatus Tob. 28 eſt, id eſt, arcanorum ſacræ ſcripturæ. Scrutari enim eſt inquirere, Scrutari. inveſtigare, ſubtiliter inſpicere, ait Papias, & Hugo. Studium inſtan- Hugo Didaſ. lib. 3 cap. 18 tiam ſignat operis, ſcrutinium, diligentiam meditationis. *Scrutamini ergo ſcripturas, in quibus putatis*, &c. Et in hoc oſtendens, quod non multum fructificabant, a lectione exiſtimantes ſalvari fide privati, ait Chry- Chryſ. ho. 40 in Jo. non longe a princ. t. 3 ſoſtomus: Non enim auditores legis juſti ſunt, ſed factores: Littera enim C occidit. Illæ, ſcilicet ſcripturæ: *Te-* Rom. 2 2 Cor. 3. *ſtimonium perhibent*. Tam legales: Act. 10 *De me*. Infra eodem: *De me ſcripſit* Joan. 21 *Moyſes*, tam prophetales. Huic omnes prophetæ teſtimonium perhibent, tam Evangelicæ, infra. Et qui vidit teſtimonium perhibet. Et tamen licet ita ſit: *Non vultis venire ad me*, id eſt, per illas ſcripturas credere in me, ut ait Gloſſa. Et ita credere: *Ut vitam habeatis: Nam qui credit, habet vitam æternam*. Supra eodem. Sed quæritur, qualiter ait: *Scrutamini ſcripturas*, quæ loquuntur de ipſo, cum ipſe ſit majeſtas ipſa. Et, Scrutator majeſtatis opprimetur a glo- Prov. 24 ria. Videtur, quod inconvenienter hortatur eos ad ſcrutinium ſcripturarum. Item: Qui dat ſecretorum Iſa. 40 ſcrutatores, quaſi non ſint. Et ita

ut

Digitized by Google

ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, A quod eſt ſcrutari ſcripturas, vel ſpiritu maligno ſuadente ad decipiendum, ut in hæreticis conſtat: vel ſpiritu humano præſumente, ut conſtat in ſapientibus mundi, a quibus Deus abſcondit ſecreta ſcripturarum, vel ſpiritu divino revelante in lumine fidei. Spiritus enim omnia ſcrutatur etiam profunda Dei: & iſto modo ſunt ſcripturæ ſcrutandæ a fidelibus. Et patet ex dictis ſcripturarum nobilitas, quia de Chriſto perhibent teſtimonium. Et patet earum profunditas, & modi inveſtigandi qualitas, quæ duo notantur in hoc, quod ait: *Scrutamini*, quia quemdam theſaurum continent in profundo, ut ait Chryſoſtomus: B Si quæſieris eam, quaſi pecuniam, & effodieris ſicut theſaurum, tunc intelliges timorem Domini. Item patet in aliis utilitas bene utentibus, quia per illam eſt venire ad vitam æternam. Beatus homo qui audit me. Et ſequitur: Qui me invenerit, inveniet vitam. Et ſicut tunc fuit de Judæis, quod exiſtimabant habere ſe vitam in ſcripturis, & tamen non veniebant ad Chriſtum, ut haberent vitam æternam paſſibus amoris, nec greſſibus operis: ſic eſt nunc de malis doctoribus, de quibus dicitur: Qui tuliſtis clavem ſapientiæ, ipſi non introiſtis, & cætera. Et ſequitur illa pars, in qua ipſorum reprehenſio, & eorum C obſtinatio aſſignando cauſas, quare non credebant Chriſto, nec ad eum veniebant, ibi: *Claritatem autem*. Et reprehendit eos de quatuor. Primo, de defectu dilectionis. Secundo, de cæcitate erroris, ibi: *Ego veni*. Tertio, de appetitu gloriæ & honoris, ibi: *Quomodo poteſtis*. Quarto reprehendit de defectu credulitatis, ibi: *Nolite putare*. Ait ergo, *Claritatem non accipio*, quia adduxerat teſtimonia, ut non accipiat ſuſpicionem apud eos, hoc feciſſe amore gloriæ, ſicut continuat Chryſoſtomus: *Claritatem non accipio*, id eſt, non indigeo. Et ponit exemplum a lucernari lumine numquam ſuſcipiet adjectionem: multo magis nec ego indigeo humana gloria: Gloriam

Qualiter eſt ſcrutari ſcripturas. — *1 Cor. 2* — *Chryſ. ho. 37 in Jo. non mult. a princ. to. 3* — *Prov. 2* — *Prov. 8* — *Luc. 11* — *Reprehenſio de quatuor.* — *Chryſ. ho. 40 in Jo. ante med. to. 3* — *Joan. 8*

meam non quæro, ſed ut vitam habeatis, illa dixi: *Novi autem, quia dilectionem Dei non habetis*. Et ideo in me non creditis, qui ſum miſſus a Deo. Et hoc ideo ait, quia perſequebantur eum, quoniam parem ſe ipſum faciebat Deo, ait Chryſoſtomus: quaſi dicat, non propter Deum hoc facitis, ſed propter gloriam, quam petitis, infra: Quæ audivi ab eo, hæc loquor. Et ſequitur reprehenſio de cæcitate erroris: *Ego veni in nomine patris mei*. Supra: In propria venit: *Et non accepiſtis me*, ſcilicet credendo per fidem. Supra: Sui eum non receperunt: *Sed alius veniet*, ſcilicet Antichriſtus, quem hic ænigmatice oſtendit, ait Chryſoſtomus: *In nomine ſuo*: quia extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus. Sed ſi eſſetis amantes Deum, illum deberetis perſequi, & non me, ait Chryſoſtomus. Et ſequitur illa pars, in qua reprehendit oculos de appetitu honoris & gloriæ: *Quomodo poteſtis credere*. Sed quæritur ad evidentiam litteræ, quare appetitus gloriæ humanæ evacuat fidem, ſive impetit? Et ad iſtud reſpondendum, quod gloria talis oritur ex ſuperbia. Ut enim ait Gregor. Radix cuncti mali ſuperbia: Initium omnis peccati ſuperbia. Et de hac virulenta radice proferuntur principalia vitia, ſcilicet inanis gloria, & ſic de aliis, Inanis autem gloria eſt vanum quoddam & volatile, auraque mobilius, ait Seneca. Et quia credere eſt in humilitate cordis ex divina gratia: ipſa enim fides redigit intellectum in obſequium Chriſti. Ideo merito ait eis: *Quomodo poteſtis credere*, ſcilicet in Deum, quærendo gloriam ejus: Qui gloriatur in Domino glorietur: *Et gloriam ab invicem accipitis*? Eſt enim gloria judicium hominum, bene de hominibus opinantium, ait Auguſtinus. Et de hac gloria: Omnis caro fœnum: & omnis gloria ejus quaſi flos fœni: Et gloriam quæ a Deo eſt, non quæritis. Cui ſoli gloria attribuenda, & cujus ſolius eſt gloria quærenda: Soli enim Deo honor & gloria. Et: Gloriam meam alteri non dabo. Non eſt ergo gloria quæren-

Chryſ. ibi. paulo poſt. — *Joan. 8* — *Joan. 8* — *Ibidem.* — *Chryſ. ibi. poſt pauca.* — *2 Theſ. 2* — *Superbia reprehenſio.* — *Greg. Mor. lib. 31 c. 17 poſt med.* — *Eccl. 10* — *Inanis gloria quid ſit.* — *2 Cor. 10* — *2 Cor. 10* — *Gloria quid ſit.* — *Auguſt. de Civit. Dei. lib. 5. ca. 12 circa med. tom. 5* — *Iſa. 40* — *1 Tim. 1* — *Iſai. 42*

Digitized by Google

renda ab homine, ſed a Deo, & A hoc velle ex puritate conſcientiæ, Gloria enim veſtra eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Item debet eſſe ex vera cognitione Dei per fidem. Gloriamur in ſpe filiorum Dei. Et: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua. Et ſequitur: Sed in hoc glorietur, qui gloriatur ſcire & noſſe me. Item eſt gloria quærenda in perfectione pœnitentiæ. Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti. Item eſt gloria vera & quærenda in adverſitatis tribulatione propter Deum: Gloriamur in tribulationibus. Non ergo gloria humana vana & falſa eſt quærenda, ſed divina, gloriando in ipſo, & in iis quæ ducunt ad ipſum. Et ſequitur ultima pars, in qua reprehendit eos, de defectu rectæ credulitatis: *Nolite putare, quia ego accuſaturus ſim*, &c. Ut habitum eſt ſupra, duo adventus Chriſti. In primo venit ſalvare & remittere. Supra: Non miſit Deus filium ſuum, ut judicet mundum, ſed ut mundus ſalvetur per eum. Et: Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: *Eſt tamen qui accuſat Moyſes*, qui ait: Prophetam ſuſcitabo tibi, ſcilicet Jeſum Chriſtum, &c. *In quo ſperatis*, quia dixerunt diſcipuli ſumus. Infra: *Si enim crederitis Moyſi, & dictis ejus: & mihi forſitam crederetis*. Sed quæritur, quare ait: *Forſitan*. Videtur enim dubitare. Et ad iſtud reſpondet Gloſſa. Quod irriſio eſt, non dubitatio Dei. Vel hoc ait ob libertatem vel facultatem liberi arbitrii eorum. Sicut: Forte verebuntur filium meum: Ille enim, ſcilicet Moyſes: *De me ſcripſit*, ut præmiſſum eſt. *Et ſi illius litteris non creditis*, quæ litteræ de me teſtantur: *Quomodo verbis meis credetis?* quaſi dicat nullo modo, ut enim ait Chryſoſtomus: quia ſcripturæ terrebant eos, legiſlatorem accuſare eos inſtituit. Et patet Sapientia Salvatoris, prout ait Chryſoſtomus: Sicut admirantes Joannem, oſtendit eos eſſe illius contemptores, ita exiſtimantes credere Moyſi, oſtendit diſcredentes, & ſemper in caput eorum convertit, quæcumque exiſtimabant pro ipſis promittere. Hæc ille

2 Cor. 1 — Rom. 5 — Hierem. 9 — Gal. ult. — Rom. 5 — Joan. 3 — 1 Joan. 2 — Deut. 18 — Matt. 21 — Chryſ. ho. 40 in Jo. poſt med. tom. 3 — Ibid. poſt.

Item quærit Chryſoſt. Quare non reſponderunt, nec interrogaverunt, ſicut infra: Reſpondet, quod quia viderunt ſe convictos, ſicut infra: Exivit unus poſt alterum. Malitia enim aliquando manet proprium venenum obſervans, ut ait ibidem. Sed quæritur de hoc quod ait: *Non ſum accuſaturus vos*. Ex quo omne judicium datum eſt ſibi. Et ipſe judex & teſtis. Ergo ipſe eſt accuſaturus illos. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut tactum eſt, quod quantum eſt ex parte ſua, & ex intentione ſua, in primo adventu ipſe venit ſalvare, non judicare, condonare, non condemnare. Unde Gloſſa: Sanguis B Chriſti neminem accuſat, ſed clamat veniam. Increduli tamen & impœnitentes ex malitia eorum, ſicut ex cauſa ſua, merito accuſabuntur a filio Dei: Eſurivi & non dediſtis mihi manducare. Et ſequitur: Ite maledicti in ignem æternum. Item quæritur de argumento, quod facit in littera: *Si non creditis*, dictis Moyſis, nec verbis meis: Videtur quod non ſequitur, quia ipſe major Moyſe. Sed non ſequitur, non crediditis minori, ergo nec dictis majoris. Et ad iſtud reſpondendum, quod quantum ad opinionem eorum & ſuſpicionem, Moyſes erat major. Et ideo quantum ad opinionem eorum arguit. Et notandum, quod increduli C & peccarores accuſantur a multis, ſcilicet a ſcripturis, quibus non crediderunt, ut hic. Et: Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos. Item accuſantur a creaturis, quibus abuſi ſunt: Lapis de pariete clamabit. Et: Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos. Item accuſantur a malitiis, contra quas egerunt: Teſtimonium reddente illis conſcientia. Item accuſantur ab aliis pœnitentibus, qui facilius pœnituerunt: Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabũt eam. Item accuſantur a juſtis, qui eis prædicaverunt, vel exempla bona dederunt: Sedebitis judicantes tribus Iſrael, quia vobis credemntibus non crediderunt. Unde Auguſt. Tot judicibus inops aſtabo, quot me in bo-

Ibid. poſt. — Joan. 8 — Chryſ. ibi. — Hier. 29 — Matt. 25 — Ibidem. — Luc. 16 — Aba. 2 — Sap. 5 — Rom. 2 — Matt. 12 — Luc. 11 — Matt. 19 — Aug. med. lib. unic. cap. 4. to. 9.

bono opere præceſſerunt: tot arguen- A bus convincar, quot mihi præbuerunt bene vivendi exempla: tot convincar teſtibus, quot me moverunt proficuis ſermonibus, ſeque imitandos juſtis dederunt operibus. Hæc ille. Item accuſantur a Deo creditore, quem oſtenderunt. Ero judex & juſtus. Et: Ero teſtis velox. In Pſalmo: Arguam & ſtatuam contra faciem tuam. Et ob accuſantes merito dicitur: Inſtauras contra me teſtes tuos.

Hierem. 29
Malac. 3
Pſalm. 49
Job. 10

CAPUT SEXTUM.

Poſt hæc abiit Jeſus trans mare Galilææ, &c. Præmiſſo miraculo de curatione paralytici, & confutata calumnia Judæorum, & manifeſtata veritate de divinitate & humanitate filii Dei: hic de tranſitu Salvatoris trans mare Galilææ, & de miraculo, de multiplicatione panum, & de veritate doctrinæ circa cibum ſalvificum, qui eſt in carne & ſanguine ipſius. Unde ſuperius manifeſtavit ſe auctorem vitæ, hic manifeſtat ſe ejuſdem eſſe conſervatorem, collatione cibi corporalis & ſpiritualis. Et iſtud capitulum in duas partes. Primo, narrat de multiplicatione miraculoſa panum, quibus ſuſtentatur homo exterior. Secundo hortatur ad deſiderium & inquiſitionem cibi ſalvifici, in ſumptione carnis ſuæ & ſanguinis, quo cibo ſuſtentatur homo interior: *Altera die*. Prima in tres. Primo, antecedentium miraculorum præmiſſio. Secundo, miraculi operatio, ibi: *Accepit Jeſus panem*. Tertio, conſequentium ſubjunctio, ibi: *Illi ergo homines*. In prima quatuor. Primo ſui tranſitus & aſcenſus in montem, ſpecificatio. Secundo, multitudinis ſequentis deprehenſio, & Salvatoris inquiſitio, ibi: *Cum ſublevaſſet*. Tertio, diſcipulorum reſponſio, ibi: *Reſpondit ei Philippus*. Quarto, Salvatoris de diſcumbendo præſcriptio, ibi: *Dicit ergo Jeſus*. Ait ergo: *Poſt hæc*, ait Gloſſa, interfecto Joanne voluit dignitatem ſuam per miracula oſtendere. *Abiit trans mare*, quod mare dicitur ſtagnum Genezareth, modo Hebræorum, qui collectiones aquarum vocant maria. Erat enim magna quædam fluctio Jordanis, & dicebatur Tyberiadis, quia vicinum illi civitati, quæ dicebatur Tyberias, quæ fuerat conſtructa in honorem Tyberii Cæſaris: *Et ſequebatur eum multitudo magna*, non plena fide, ſed: *Quia videbant ſigna*: eo quod multos ſanaverat, ait Gloſſa. Ut enim ait Chryſoſt. Non enim firmæ mentis erat aſſecutio propter ſigna, quia ſigna data ſunt infidelibus. Sed quæritur, quare non ſpecificat hic ſigna? Et ad hoc Chryſoſt. Quod plus hujus libri, ideſt, major pars eſt in ſermonibus ad plebem, id eſt, prædicationibus. Nihil enim plus edocuit de miraculis in B paſchate: niſi quod paralyticum curaret, nec in anno integro, niſi præmiſſa miracula: non enim ſtudent univerſa miracula annuntiare, quia non erat poſſibile. Hæc ille. Et ex his patet, quod Joannes Evangeliſta plus ſtuduit enarrare veritatem doctrinæ Jeſu Chriſti, quam miracula nuntiare: *Abiit ergo in montem Jeſus*. Sed quare cum doctrina debet eſſe communis, & doctor ſit debitor ſapientibus & inſipientibus? Ex quo ſequebatur multitudo, videtur quod non debuiſſet in montem aſcendiſſe dimittendo multitudinem. Et ad hoc reſpondet. Quod hæc fuit accuſatio multitudinis, eum non ſequentis, non tamen hujus gratia C hoc fecit, ſed erudiens nos a tumultibus & a turbatione, quæ eſt in medio, ſcilicet populi, quieſcere, apta enim ad philoſophiam ſolitudo. Unde & ſæpe aſcendit in montem: Aſcendit in montem ſolus orare. *Et ſedebat cum diſcipulis*. Non ſimpliciter, id eſt, inaniter ſedebat, ſed fortaſſe diligenter loquens ad eos: docens aut convertens eos ad ſe ipſum, ait Chryſoſt. Aſcendens in montem docebat eos, &c. Et ſi quæratur, quo ordine ſedebant, vel quo modo. Reſpondet Chryſoſt. quod maxime eſt hinc diſcere humilitatem & condeſcenſionem, quæ erat ad illos. Conſiderabant enim cum eo fortaſſis ad invicem videntes, ſcilicet circulariter ſive in corona. *Erat autem proximum Paſcha*. Sed quæritur: cum eſ-

Continuatio.
Diviſio.
Stagnum Genezareth.
Tyberia.
Chryſ. ho. 52 in Jo. non longe a princ. 80.3
1 *Cor.* 14
Chryſ. ibi. paulo ante.
Rom. 1
Solitudo apta ad Philoſophiam.
Matt. 14
Chryſ. ibi. poſt.
Matt. 5
Chryſ. ibi.

Exod. 23 & ſeq.

eſſet præceptum legis aſcendere in Hieroſolymam in paſchate, quare hinc non aſcendit? Et ad hoc reſpondet Chriſoſt. quod quieſcibiliter exolvebat legem, ſumens occaſionem a nequitia Judaica. Ex hoc ergo inſinuabat ſolutionem legis, quantum ad cæremonias. Et patet ex gloſſa myſterium.

Chryſ. ibi.

Mare quid ſignificat. Galilæa quid ſignificat.

Per mare enim turbatio ſæculi ſignificatur: per Galilæam, quæ rota interpretatur, vel volubilis, ſignatur voluptas. De hoc mari ait Propheta: Hoc mare magnum & ſpatioſum. Quis concluſit oſtiis mare. Ibi Gregor. Quid eſt mare, niſi cor noſtrum furore turbidum, rixis amarum, elatione ſuperbiæ tumidum, fraude malitiæ obſcurum. Trans iſtud mare tranſit Dominus, illud calcans, non in eo quieſcens: Ambulans ſuper mare, id eſt, tranſiens, non in eo quieſcens. Impii enim quaſi mare fervens. In hoc enim mari non ſedet Dominus, ſed tranſit: Mare dicit non eſt meum, ſcilicet ſapientia divina, quæ eſt filius Dei. Mare enim eſt inquieta amaritudo ſæcularium mentium ait Greg.

Pſalm. 103. Job. 38. Greg. Mor. lib. 28 c. 9 poſt med. Matt. 14. Iſa. 57. Job. 28. Greg. Mor. lib. 18 c. 25 ante med.

Quod vero abiit in montem cum diſcipulis, figura & moralis inſtructio ſuis membris, & electis, quod debent aſcendere ab inferioribus ad ſuperiora, ſecundum Gloſſam. Unde Chyſoſt. Montem aſcendit ſolus aliquando, & pernoctat & orat docens: quoniam qui maxime ad eum vadit, ab omni eripi oportet turbatione, & locum a tumultu purum inquirere. Infra: Perrexit in montem Oliveti, & diluculo iterum venit in templum. Et ibi de monte & de ejus proprietatibus, & ideo convenienter ſubdit hic: *Erat proximum Paſcha*.

Chryſ. ho. 41 in Jo. ante med. tom. 3. Joan. 8.

Paſcha quid.

Paſcha enim eſt tranſitus, & ſignat quod Judæi, id eſt, confitentes debent tranſire & facere diem feſtum Deo. Ut enim ait Auguſtinus: Paſcha eſt tranſitus a diabolo ad Chriſtum, ab inſtabili ſæculo ad fundatiſſimum regnum. Tale eſt paſcha verorum Judæorum. Infra: Jeſus ante ſex dies paſchæ. Ibi de hoc, & tale paſcha debet eſſe. *Dies feſtus*, ſcilicet vacando Deo, infra: Die feſto mediante aſcendit Jeſus in templum: ibi & de die feſto; quomodo eſt vacandum Deo.

Aug. tra. 25 in Joan. non longe a princ. to. 9. Joan. 12. Joan. 7.

A

Et ſequitur ſecunda particula: *Cum ſublevaſſet oculos Jeſus*: Et in hoc ſignatur benevola pietas ipſius ad ſubveniendum.

Pietas Chriſti ad ſubveniendum.

Regis enim vel Imperatoris eſt, ſive patrisfamilias tenere oculos ad circumſpiciendum populum ſequentem, & illius miſereri, & ei ſubvenire: Exiens videt turbam multam, & miſertus ejus: *Dicit ad Philippum: Unde ememus*. Quæritur, qualiter ait: *Dicit ad Philippum*, id eſt, quia alii Evangeliſtæ narrant eum locutum eſſe ad diſcipulos, ſicut Matthæus. Et ad illud reſpondet Chryſoſtomus: utraque eſſe vera, ſed non iiſdem temporibus, & illa quæ dicunt alii

Matt. 14. Matt. 14. Chryſ. ho. 41 in Joan. ante med. tom. 3.

B

Evangeliſtæ eſſe antiquiora iſto. Et ſecundum ipſum, iſtud miraculum videtur eſſe aliud ab illo. Licet ſecundum Auguſtinum & alios ſanctos videatur eſſe idem. Sed quæritur, quare interrogat Philippum magis quam alium. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod novit, quis diſcipulorum magis indigebat doctrina, qualis fuit Philippus, ut patet infra. Ubi ait Philippus: Oſtende nobis patrem: *Unde ememus panem*, &c. *Hoc enim dicebat tentans eum*. Sed quæritur, quare hoc quæſivit ab eo. Videtur quod debuiſſet abſque mora miraculum feciſſe. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus: quod ſi ſimpliciter fuiſſet factum ſignum,

Aug. de concor. Ev. lib. 2 c. 46 tom. 4. Chryſ. ho. 41. in Jo. ante med. tom. 3. Joan. 14.

C

non appareret eſſe miraculum, ideo cognovit confiteri inopiam, ut certius diſcat miraculi magnitudinem. Sic fecit Moyſi, non fecit ſignum, antequam dixit Moyſi: *Quid habes in manu*? Ut ex conceſſione & facto ſtupore memoriam eorum non abiiceret. *Tentans eum*. Opponit Chryſoſtom. Quid eſt tentans eum, non enim ignorabat, quod debebat facere. Et reſpondet, quod illud dictum eſt humane, ſicut cum dicitur: Deus ſcrutatus corda hominum, non enim, oſtendit ignorantiæ ſcrutationem, ſed certiſſimæ cognitionis notitiam. Ita dicitur: Deus tentavit Abraham. Et ſic: *Tentans eum*, quoniam approbatiorem, id eſt, attentiorem operabatur per talem interrogationem inducens in ve-

Exod. 4.

Cur Deus tentet. *Chryſ. ibi. poſt.*

Rom. 8. Gen. 22.

veram ſui cognitionem. Et ideo ut A non crederetur, quod hoc ait ex infirmitate, ait Evangeliſta: *Ipſe ſciebat quid eſſet facturus*. Ait enim idem Chryſ. ibi. Chryſ. Domino enim Deo antequam Eccl. 11 crearentur, omnia ſunt agnita. Eſt enim tentatio deceptionis: & eſt tentatio probationis, ait Auguſt. Aug. tract. 43 in Joan. ante med. tom. 9 Prima: Neminem tentat Deus. Secunda: Tentat non ut ignorans, ſed Jac. 1 ad bonum ejus qui tentatur, ut ille ſibi innoteſcat, vel veritates ejus aliis Gen. 22 pateant. Sic enim dicitur: Tentavit Abraham. Et de hoc Aug. Auguſt. ad Civit. Dei. lib. 1. ca. 21 & lib. 16 c. 34 to. 5 Quod autem ait: *Cum ſublevaſſet oculos*. Myſterium eſt, ſecundum Gloſ. Oculi Dei ſunt ſua dona. Super lapidem Zach. 3 unum ſeptem oculi. Quod exponit Greg. de ſeptem donis in Chriſto. Hos oculos ſublevat Dominus, quando miſeretur & diſtribuit dona ſua: Oculi ejus in pauperem reſpiciunt, id eſt, dona dicta in pauperem di-Eccl. 16 riguntur. Reſpexit Deus in terram, Philippus. & implevit eam bonis ſuis. Philippus os lampadis ſecundum Gloſ. gerit figuram prædicatorum, qui debent ſimiliter diſcere a majoribus, quæ neſciunt: & quia erudiuntur, quod nihil eſt Deo impoſſibile, pro-Deut. 32 ut dicitur in Gloſ. Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi. Et ſequitur tertium, reſponſio diſcipulorum. Et primo Philippi. Secundo Andreæ: *Dicit ei unus*. Ait ergo: *Reſpondit ei Philippus*: *Ducentorum denariorum*, quaſi dicat: magna eſt multitudo, & pretium tot denariorum non ſufficeret. Sed quæritur, qualiter ait hoc, quia denarios non habebant. Reſpondendum, quod mulieres ſanctæ circuibant cum Domino, & cum diſcipulis, & miniſtrabant eis de ſuis facultatibus. De hoc Joan. 13 infra, ubi dicitur de Juda, quod loculos habebat. Vel forte hoc ait, non quia ipſi debebant emere panes, ſed panes empti tot denariis non ſuf-Matt. 14 ficiebant: Dimitte turbas, ut euntes in caſtella, emant ſibi panes. Et ſequitur reſponſio Andreæ, *Dixit autem unus ex diſcipulis*, &c. *Eſt hic puer unus*, &c. ut ait Chryſ. Aſt iſte excelſior Philippo, non tamen ad omne, id eſt, ad perfectum venit: exiſtimo autem eum audientem miracula Prophetarum, ſicut miracu-4 Reg. 4 lum, quod fecit Eliſæus de multiplicatione panum, hoc dixiſſe: *Quinque panes hordeaceos*, ut ait Chryſ. Chryſ ho. 41 in Jo. ante med. tom. 3 Attendamus, quæ comedebant mirabiles viri illi, & magni, & quantitatem eorum, quæ inferebant, & vilitatem menſæ eorum videamus, &c. Non enim niſi quinque panes, & illi erant hordeacei, & unus puer eos portabat: *Sed hæc quid ſunt inter tantos*? Ibid. paulo poſt. Ut ait Chryſ. hoc fuit imbecillitatis: æſtimabat, quoniam a paucioribus pauciora, & a pluribus plura debebat facere, qui mirificabat, & quod non fuit æque facile facere a paucioribus atque a pluribus. Hæc ille. Sed quæritur, qua-B liter ait hic, quod Philippus ait: *Ducentorum denariorum*, &c. Cum dicatur, quod diſcipuli dixerint: Matt. 6 Euntes emamus panes, &c. Et ad iſtud reſpondendum, vel quod non fuerit idem miraculum: hic & ibi, ut videtur ſecundum Chryſ. vel ſi fuit idem ſecundum regulam Aug. & ſe-Auguſt. de concor. Evang. lib. 2 c. 46 circa med. tom. 4 cundum Chryſ. quod unus evangeliſta aliquando omittit, alius narrat. Et e contrario. Secundum Auguſt. Chryſ. ho. 1 in Matt. ante med. tom. 2 vero: Iſti quinque panes ſunt quinque libri Moyſis, & hi hordeacei: vix enim pervenitur ad medullam hordei, qualis eſt littera veteris Te-Aug tract. 24 in Jo. poſt med. tom. 9 ſtamenti, veſtita tegminibus carnalibus ſacramentorum. Puer autem fuit in figura Judaicus populus: Duo C piſces ſignificabant duos principatus Quinque panes quid. ſublimes, ſcilicet Reges & Sacer-Prov. 23 dotes. Et de his in Gloſſa. Per ducentos denarios duplex perfectio, ſcilicet ſcientiæ & operationis, quibus emuntur panes veritatis: Veritatem eme. Et ſequitur quarta pars, in qua præceptio Salvatoris, ibi: *Dicit Jeſus*: *facite homines diſcumbere*. Et in hoc ſuſcitavit mentem diſcipulorum, & in ſpem erexit, ait Chryſ. ho. 41 in Joan. ante med. tom. 3 Chryſoſt. *Erat autem fœnum*, quod ſubdit ad inſinuandam loci idoneitatem: *Diſcubuerunt ergo*. Obedierunt Ibidem. enim & non tumultuati, ait Chryſ. Matt. 14 Sed cum dicatur: Quod dixerunt diſcipuli, qualiter ait hic, quod unus tantum ſcilicet Philippus reſpondit? Chryſ. ibi. multo ante. Ad hoc reſpondet Chryſoſtom. quod in initio diſcrediderunt, hic cum de-

deſiderio recumbere fecerunt. Et ſic videtur innuere, quod iſtud miraculum non fuit idem cum illo, quod narrant alii Evangeliſtæ, & tunc Philippus & Andreas locuti ſunt. Per fœnum enim ſignatur litteralis ſecundum Gloſſam. Fœnum enim dicitur multipliciter, vel apparens fragilitas carnis: Omnis caro fœnum. Vel dicitur fœnum voluptas carnalis: Fœnum quaſi bos comedet, ſcilicet Behemoth. Vel fœnum dicitur infectio culpæ venialis. Superædificat ligna, fœnum & ſtipulam. Vel fœnum dicitur doctrina legalis. De qua hic in figura. Et in Pſalmo. Producens fœnum jumentis. Vel fœnum dicitur noviter pœnitens & fragilis in fide. Præceptum eſt illis, ne læderent fœnum terræ. Vel fœnum dicitur odorifera cogitatio cordis, vel affectio: Collecta ſunt fœna de montibus. Et ſequitur ea pars, in qua ipſum miraculum & multiplicatio panum. Et ibi duo. Primo, ipſa multiplicatio. Secundo, fragmentorum collectio, & in hoc miraculi manifeſtatio, Ibi: *Dixit diſcipulis ſuis*: Ait ergo: *Accepit ergo Jeſus panes, & cum gratias egiſſet*. Sed quæritur cum eſſet filius Dei, ad quid ſic gratias egit? Item quando ſanavit paralyticum, non oravit. Supra: Quare ergo hic ſic egit gratias? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod in panibus hoc facit, oſtendens, quoniam eos, qui comeſtionem incipiunt gratias agere Deo oportet. Unde Apoſtolus. Sive manducatis, ſive bibitis, vel aliud aliquid agitis, &c. in gloriam Dei facite. Vel aliter: hoc ideo fecit, quoniam turba multa erat præſens, oportebat ſuaderi, quoniam ſecundum Dei voluntatem advenerat, & quoniam non ut oppoſitus Deo faciebat: *Et diſtribuit*, per Apoſtolus ait Gloſſa: *Ut autem impleti ſunt*. Et in hoc notatur, quod cum abundantia operatus eſt miraculum: *Dixit diſcipulis ſuis: Colligite*. Sed quæritur ad quid hoc præcepit, quia alibi præcepit, ne miracula ſua publicarentur. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſt. quod ideo hoc præcepit, ut non phantaſiam æſtimarent eſſe, quod factum

Fœnum quid. *Iſa. 40* *Job. 40* *1 Cor. 3* *Pſ. 103* *Apoc. 9* *Prov. 28* *Joan. 5* *Chryſ. ho. 41 in Jo. circa med. tom. 3* *1 Cor. 10* *Mat. 9 Ibid. paulo poſt.*

A eſt, ſed ſcilicet veros panes. Et ideo præcepit diſcipulis, quoniam hos maxime erudire volebat, qui debebant magiſtri orbis terrarum eſſe: *Duodecim cophinos*. Sed quæritur, quare tot? Reſpondet Chryſoſtomus ut eſſent pares numero diſcipulorum. Et in hoc patet diligentia, quoniam neque plus, neque minus fecit, ſed tantum quantum volebat. Et ex hoc patet juſta eorum condemnatio, qui non recolunt iſtud, nec de cophinis, prout ait Salvator. Secundum Auguſtinum vero fragmenta, quæ non potuit populus comedere, ſignant quædam ſecreta intelligentiæ, quæ non potuit multitudo capere. Et ideo non reſtat, niſi ut credantur illis, B qui idonei ſunt, alios docere, quales erant Apoſtoli de quibus: Vobis datum eſt noſſe, myſterium regni Dei: cæteris, in parabolis. Sed quæritur cum eſſet ſignum amoris potentiæ, creare panes de nihilo, quam ſic multiplicare: videtur quod debuiſſet panes de nihilo creaſſe. Item hic panes multiplicavit, ſed poſt reſurrectionem, videtur piſcem de nihilo feciſſe. Videntes ſuper prunas piſcem. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum. Quod ideo ex ſubjecta materia panes hic condidit, ut non exiſtiment eſſe phantaſiam, item ut ora hæreticorum obſtrueret, qui dicunt res viſibiles non eſſe a vero Deo, ſed a mala virtute. C Non ergo indigebat ſubjecta materia, ſed ne creaturæ videantur eſſe alienæ ab ejus ſapientia, ſicut dicunt hæretici. Qualiter autem panes fuerunt multiplicati Auguſtinus bene. Poteſtas, inquit, erat in manibus Chriſti, panes illi erant quaſi ſemina, non quidem terræ mandata, ſed ab eo qui terram fecit multiplicata. Et ibi bene, quod majus miraculum eſt gubernatio mundi, quam ſaturatio quinque millium de quinque panibus. Sed miracula Dei aſſiduitate viluerunt. De ſex enim operibus Dei quorum primum eſt creationi ſcilicet de nihilo, ſecundum ſubſtantiam in majus, nec non & de aliis conſequentibus. Hugo bene: Multiplicatio ergo panum fuit ſine creatione, & extrinſecæ rei ap-

Ibid. Diligentia Salvatoris *Mat. 16* *Aug. tract. 24 in Jo. poſt med. tom. 9* *Fragmenta quid ſignificant.* *Luc. 8* *Joan. 21* *Chryſ. ho. 41 in Joan. poſt med. tom. 3* *Hæretici confutati.* *Aug. tract. 25 in Jo. ante med. tom. 9* *Miracula Dei aſſiduitate viluerunt.* *Hugo de ſacramen. l. 1 par. 6. c. 37*

Digitized by Google

poſitione. Nec tamen fuit extenſio materiæ, ſicut eſt per virtutem agentis naturalis, ſed ut crementum panum, & multiplicatio in materia & forma ſimul. Nec eſt ad plenum invenire ſimile in natura: tale eſt enim opus Dei ſolius, ſecundum Hugonem. Et de his panibus in collatione prædicabili. Et ſequitur illa pars in qua narrantur conſequentia miraculum. Et ibi quatuor. Quorum primum eſt, a populo miraculi commendatio, & facientis præconizatio. Secundum Domini abſconſio, ibi: *Jeſus ergo*. Tertium diſcipulorum deſcenſio ad mare, & trepidatio, ibi: *Ut autem ſero factum*. Quartum ſui adventus a Salvatore denuntiatio, & timoris dehortatio, ibi: *Ille autem dixit eis*. Ait ergo: *Illi ergo homines cum vidiſſent ſignum*. Unde Chryſoſtomus: Gaſtrimargiæ ſuperabundantia infinita mirabiliora his operatus eſt, & numquam confeſſi ſunt ſic, niſi quando impleti ſunt. Ideo dicebant: *Hic eſt vere propheta*. Et ſecundum Græcos ponitur cum articulo ſcilicet ὁ propheta. Ex quo patet, quod prophetam præcipuum expectabant promiſſum. Et ſubditur ſecundum: *Jeſus autem cum cognoviſſet, quia venturi eſſent, ut raperent eum*, &c. Ex hoc patet ut ait Chryſoſtomus quanta eſt gaſtrimargiæ tyrannis, non ultra eſt eis ſabbati tranſgreſſionis cura, non ultra ſolantur pro Deo ſed omnia ejecta ſunt, repleto ejus ventre. Tunc enim & propheta erat apud eos, & Regem inthronizare debebant: vere enim ſplendidum in panibus benedicent labia multorum: *Fugit in montem*. Sed quæritur, ad quid fugit, nam ſi vellet, non poſſent eum tenere, ut ait Auguſtinus. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod Chriſtus fugit, erudiens nos mundanas contemnere dignitates, & oſtendens, quod nullo indiget eorum quæ in terra ſunt, qui omnia vilia eligit. Et ibi bene de hoc. Infra: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et de hoc Auguſtinus multum. Ipſe erat Rex, ſed non talis, qui ab hominibus fieret, ſed talis, qui hominibus regnum daret. Item hoc figurabat, quod oportebat primum ipſum crucifigi. Et ibi bene de hoc. Et patet hic exemplum diſcipulis Chriſti de contemnendis dignitatibus. Unde Chryſoſtomus. Fugit Chriſtus, erudiens nos contemnere ea, quæ ſunt hic, & futura amare, & honorem, qui ab hominibus ſunt, non concupiſcere. Si vis, inquit gloriam concupiſcere, concupiſce gloriam, ſed immortalem. Et ibi multum de hoc: Noli quærere ab homine ducatum, &c. Unde Gregorius: Virtutibus pollens ad regnum coactus veniat. Virtutibus vacuis, nec coactus accedat. Et ſequitur tertia particula, ibi: *Ut autem ſero factum eſt*, quæ erat hora hoſpitandi: *Deſcenderunt diſcipuli ad mare*, ſcilicet ut tranſirent: *Venerunt in Capharnaum*, id eſt, venire cœperunt: tranſitus enim notatur & non perventio: *Et tenebræ factæ erant*, ut ait Gloſſa. Exponit; quid venientibus contingat. Et hoc merito: *Quia nondum venerat ad eos Chriſtus: Mare autem magno vento flante exurgebat*. Et ipſi tunc turbabantur multis de cauſis, ſecundum Chryſoſt. a tempore, quia erat tenebroſitas: ab hyeme, id eſt, tempeſtate, quia mare erigebatur: & a loco, quia non prope terram. Unde ſequitur: *Cum remigaſſent quaſi ſtadia vigintiquinque aut triginta*, quod ait, quia non eſt facilis æſtimatio ſtadiorum in mari. Unde Auguſt. Hoc eſt ſcilicet dictum æſtimantis, non affirmantis: *Viderunt Jeſum ambulantem*: Putaverunt tamen phantaſma eſſe: *Et ideo timuerunt*. Secundum Chryoſt. ipſe in montem aſcenderat, & ipſi relicti expectaverunt uſque ad veſperam, putantes eum eſſe venturum: Facta autem veſpera non ultra ſuſtinuerunt, ſed ab amore igniti aſcenderunt in navem, nec dixerunt, veſpera eſt, nox aſſumpſit, locus periculoſus, fallax tempus: tantus enim amor eos detinebat, ideo veniebant Capharnaum, exiſtimantes eum ibi eſſe. Sed quare apparuit eis in mari? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: Quod ſicut in doctrina non cum turba omnia audiebant, ſed quædam ſegregatim: ita & in ſignis non cum multitu-

Ibid. poſt med.

Chryſ. hom. 41 in Joan. poſt med. to. 3

Deut. 18

Ibid.

Eccl. 31

Aug. tract. 25 in Jo. ante med. tom. 9

Hom. 41 in Joan. poſt med. t. 3

Joan. 18

Aug. tract. 25 in Jo. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 41 in Joan. poſt med. tom. 3

Eccl. 7

Poſt par. 1 c. 9 poſt med.

Chryſ. ho. 42 in Joan. ante med. tom. 3.

Aug. tract. 25 in Joan. ante med. tom. 9

Mat. 6

Hom. 42 in Jo. prope princ. t. 3

Ibid. poſt pauca.

titudine omnia videbant, ſed ſepa- A ratim. Secundum Auguſtinum vero, *Aug. tract. 25 in Jo. ante med. to. 9* quando ait: *Venerunt Capharnaum.* Tunc dicit, quod poſtea factum eſt, & redit poſtea, ut exponat, quod dictum eſt. Exponitque ſimiliter quid acciderit: quamobrem tenebræ factæ ſunt, dum navigarent per ſtagnum ad eum locum, quo dixit eos veniſſe. Myſterium vero dictorum patet, ut enim ait Auguſtinus. Merito tenebræ ubi lux aberat, ſcilicet *Ibidem.* Jeſus Chriſtus, qui eſt lux vera illuminans omnem hominem, ſupra. *Joan. 1* Et dicitur: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. *Ephes. 5* Per mare mundus ſignatur, ut dictum eſt: per navem in quam deſcendunt diſcipuli, Eccleſia ſignatur, quæ eſt navis inſtitoris. *Prov. 31* Navicula in medio maris jactabatur. Sed mare ſemper ſurgit & turbatur, id eſt, mundus, niſi Chriſtus fuerit præſens ad tranquillandum & ſuccurrendum. Infra: In me pacem habebitis, in mundo preſſuram. *Matt. 4 Joan. 16* Ipſe enim ambulat ſuper mare, mundum calcans, & ſub pedibus domans, & ſuos eripiens: Venit ambulans ſuper mare, &c. *Mat. 14* De myſterio vero ſtadiorum viginti quinque vel triginta, Aug. Et eſt in Gloſſa. *loco citato* Et ſequitur quarta particula ſcilicet adventus Domini denuntiatio, & timoris dehortatio. *Ille autem dixit eis: Ego ſum.* In quo notatur ſua immutabilis æternitas. *Immutabilis æternitas Dei.* Unde verbum in principio: Antequam Abraham fieret, ego ſum: *Joan. 8* *Nolite timere.* *Heb. 1* Et merito non eſt timendum, ubi adeſt Jeſus, qui eſt virtus portans omnia. Et qui eſt bonitas, communicans omnia profutura. *Sap. 7* Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa. Et qui eſt ipſa ſapientia, ſciens omnia, quæ ſunt neceſſaria confidentibus in ipſum. Ideo dicitur: Stemus ſimul quis eſt adverſarius meus? *Isa. 50* Et propterea: Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. *Psalm. 117* Unde Chryſ. poſt verbum iſtud, *Ego ſum*, formidationem abjecit ab anima eorum: *Chryſoſt. hom. 42 in Joan. ante med. to. 3* *Voluerunt ergo accipere*, ſcilicet agnoſcentes & gaudentes. Et ſtatim navis fuit ad terram, ad oſtendendam ſuam omnipotentiam, quia non indigebat navé, ſed potius portabat navem: Qui *Heb. 1* eſt virtus portans omnia. Quærunt autem aliqui. Quando Chriſtus ambulabat ſuper mare, ex qua parte fuit miraculum, vel ex parte corporis ſuperincedentis, vel ex parte aquæ ſupportantis & calcabilem ſe exhibentis. Unde cum hoc quæritur, an virtute ſua creata potuit calcare undas maris? Et videtur quod non: quia ſuum corpus erat mixtum, & ita naturaliter ponderoſum. Ad contrarium obiicitur, quod exivit de utero Virginis glorioſæ clauſo: multo magis potuit incedere ſuper aquas, eaſque calcare. Et ad iſtud reſpondetur ſecundum quoſdam, quod Chriſtus aſſumpſit actum iſtius dotis, quæ eſt B agilitas, ambulando ſuper mare, ſicut actum claritatis in transfiguratione. *Mat. 17* Secundum alios vero divina virtute ferebatur ſuper aquas. Ex quo enim erat verus homo, & carnem veram aſſumpſerat in carne faciebat quæ erant ſuper naturam carnis. Ut *Ibid. poſt medium.* enim ait Chryſ. Manens enim ita in propria natura mare, ſic ferebat dominatorem ſupra dorſum atteſtans *Mat. 14* ei, qui dicit: Ambulans ſuper mare. Myſterium autem patet ex dictis: per navem enim pœnitentiam, qua navigamus ad terram, id eſt, ad ſolitudinem regni cæleſtis. *Navis quid ſignet.* Pœnitentia enim ſecunda tabula poſt naufragium, ait Hieronymus. *Hieron. ep. 8 ad Demetr. paulo ante med. t. 1.* Unde notandum quod navis dicitur multipliciter: C Vel ipſa Eccleſia in figura: Aſcendit Jeſus in naviculam. Super quod Gregorius. *Navis dicitur multipliciter.* Quid per naviculam Petri niſi Eccleſia deſignatur? *Luc. 5* Item navis dicitur anima virtuoſa navigans in cælum: *Greg. Mor. lib. 17 c. 14 ante med.* Facta eſt quaſi navis inſtitoris. *Prov. 31* Et hæc debet eſſe talis, qualis eſt navis bona. Ut enim ait Seneca: Navis bona dicitur, non quæ precioſis coloribus picta eſt, ſed quæ ſtabilis & firma, & juncturis aquam excludentibus ſpiſſa, ad ferendum incurſum maris ſolida gubernaculo parens, velox & non ſentiens ventum. Hæc ille. Illa ergo anima eſt navis bona, quæ eſt talis ſpiritualiter, & illa poteſt tranſire mare hujus ſæculi. In Pſalmo: Illic naves pertranſibunt. *Ps. 103* Item navis dicitur baptiſmus, & baptizatus dicitur navis, & mare

dicitur ſæculum, ait Auguſtinus in Pſalmo: Qui deſcendunt mare in navibus. Item pœnitentia dicitur navis, ut dictum eſt: In figura Zabulon in ſtatione navium pertingens. Item navis hæc vita, ut ait Auguſtinus. Vita iſta eſt quaſi navis magna portans fluctuationes, procellis & tempeſtatibus ſubjacens, cavens naufragium, ſuſpirans in portum: Periclitabatur navis, &c. Item navis dicitur crux Chriſti. Ut enim ait Auguſtinus. Inſtituit Deus lignum, quo mare hujus ſæculi tranſeatur. Nemo poteſt tranſire mare hujus ſæculi niſi portatus cruce Chriſti: Tria ſunt difficilia, via navis in medio mari, & cætera, Et iſtæ naves portant ad terram diſcipulos Chriſto præſente & gubernante & trahente, ut figuratur hic: Pertranſierunt quaſi naves, poma portantes, cum odoribus virtutum Et de gubernatione iſtarum navium Greg. Nazianzenus bene, ubi ait: Mos navigantibus eſt ſemper cœlum intendere, & inde vias ſui curſus agnoſcere, per diem ſolis indiciis, in noctibus aſtrorum ſignis: ſic debet juſtus reſpicere ad ſolem juſtitiæ, & ad ſtellas, id eſt, ad exempla ſanctorum: Sta & conſidera mirabilia Dei. Et alibi: Reſpiciet homines, & dicet: peccavi. Quod exponit Gregorius ibi de ſanctis & exemplis ſanctorum Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis, id eſt, a ſanctis, ait ibidem Gregorius. Et ſequitur ſecunda pars principalis capituli, ibi: *Altera die*, &c. In qua oſtendit ſe eſſe conſervatorem vitæ humanæ ſpirituali refectione, ſcilicet carnis ſuæ & ſanguinis. Et illa pars in duas partes. Primo adventus populorum præmiſſio, & eorum inquiſitio: Secundo, Salvatoris reſponſio, & ad appetitum veri cibi hortatio, ibi: *Reſpondit eis Jeſus.* Ait ergo: *Altera die turba, quæ ſtabat.* Quia venerat ad turbam, ſcilicet rumor de miraculo & multiplicatione panum: *Et non erat niſi una navicula*, in qua potuiſſet Jeſus tranſire, ſed non tranſivit, ſed ſoli diſcipuli. Et ideo dicebant, quod mirabiliter tranſiviſſet: *Aliæ vero naves supervenerunt a Tiberiade.* Et hoc propter miraculum de multiplicatione panum. Ideo ait: *Juxta locum ubi manducaverant panem*, &c. Et cum vidiſſent quod non eſſet ibi Jeſus: *Aſcenderunt & venerunt. Capharnaum.* Unde quærit Chryſoſtomus quare tam diligenter iſta deſcribuntur? Et ad hoc reſpondet, quod turbis etſi non manifeſte, dedit latenter ſuſpicari, quoniam pede tranſiens mare advenerat. Item quærit, quare non aſcenderat navem? Et ad hoc reſpondet, quod ideo non aſcendit, miraculum majus operari volens, & ſimul divinitatem ejus revelare apertius. *Et dixerunt ei: Rabbi quando huc veniſti?* id eſt, qualiter huc veniſti, ut exponit Chryſoſtomus Sed quæritur ex quo viderant, vel audierant miraculum de multiplicatione panum, ad quid quærunt de adventu ſuo illuc? Et ad hoc reſpondet Chryſ. quod ideo inquirebant, volentes rurſus menſa potiri, quali & prius: non enim ultra pro prioribus admirabantur. Sed quæritur, quare fecit miraculum de panibus, antequam intraret Capharnaum? Et ad hoc reſpondet, quod hoc decenter fecit, nolens illam duram & inſuaſibilem intrare: ſufficiens enim erat mollire lapidem, id eſt, duritiem illius. Videre turbas ſic advenire, nec tamen illi ſunt molliti, propter quod exprobravit illi civitati: Et tu Capharnaum. &c. Ex his patet, qualiter iſti ſequebantur Chriſtum non fervore fidei, ſed deſiderio cibi, vel alimenti, vel ex viſu vel auditu miraculi. Sic & multi quærunt Jeſum non propter Jeſum, ſed ut bene ſit eis in corpore, ait Gloſſa. De quibus in Pſalmo: Confitebuntur tibi, cum benefeceris eis: Multi enim ſunt amici dona tribuentis. Unde verſus:

Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia dogma, fuere
Cauſæ, cur dominum turba ſecuta fuit.
Morbus, amor, mira ſapientia, virtus & ira:
His egit varias plebs tibi Chriſte vias.

Et ſequitur pars, in qua ſequentium dictis modis reprehenſio cum exhortatione ad petendum verum cibum, ſicut continuat Gloſſa. Et illa in duas.

Pri.

Marginalia: *Pſ. 106* — *Gen. 49* — *Joan. 1* — *Aug. tr. 2 in Jo. ante med.* — *Prov. 30* — *Job. 9* — *Job 37* — *Job. 33* — *Greg. Moral. lib. 24 cap. 6* — *Chryſ. ho. 42 in Jo. paulo ante med. co. 3* — *Ibid. multo ante.* — *Ibi. circa med.* — *Ibid. poſt pauca.* — *Matt. 11* — *Pſ. 84* — *Prov. 19*

duas. Primo, prædicta reprehenſio cum exhortatione. Secundo, veri cibi humilis appetitio, & veritatis eruditio, Ibi: *Dixerunt ergo ad eum: Domine*. In prima tria. Primo, ipſa increpatio & hortatio. Secundo, ipſorum inquiſitio cum Salvatoris reſponſione, ibi: *Dixerunt ergo*. Tertio ab eiſdem ſigni petitio, & Salvatoris reſponſio, ibi: *Dixerunt ergo ei*. Ait ergo: *Reſpondit eis Jeſus, & dixit: Amen amen dico vobis, quæritis me*, ſcilicet non ex recta fide: *Sed quia vidiſtis ſigna*, &c. id eſt, propter carnem quæritis, non propter ſpiritum, ait Auguſtinus Quam enim multi ſunt, qui non quærunt Jeſum, niſi ut bene ſit eis ſecundum tempus. Vix quæritur Jeſus propter Jeſum, ait Auguſtinus ibidem. Sed quæritur, quare ita publice increpat eos, cum eſſe mitis & humilis. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod manſuetum eſſe & lene non ubique eſt utile, ſed aliquando percuſſio, id eſt diſciplina opus eſt magiſtro, cum fuerit diſcipulus deſes & groſſus. Et oportet uti ſtimulo, ſcilicet increpationis: Per triſtitiam enim vultus corrigitur animus delinquentis. Ideo ait: *Amen, amen*, cum certitudine & determinatione. Item ut ait Chryſoſtomus blandientibus ſibi oſtendit, quod non concupiſcit honorem ab hominibus, ſed unum ſolum inſpicit, ſalutem eorum ſcilicet. Et hoc cum magna parcitate, id eſt, lenitate: non enim ait: O guloſi & ventris ſervi, tot mirificavi, & non eſtis ſecuti, neque admirati: ſed ſolum quia de panibus manducaſtis! Hæc ille. Et non ſolum ſtat uſque ad reprehenſionem, ſed & doctrinam adjecit, dicens: *Operamini non cibum, qui perit*, id eſt, nulla ſit vobis cura hujus cibi materialis, ſed cibi ſpiritualis. Ideo ait: *Operamini*, id eſt, operoſe requirite & deſiderate: Nolite ſolliciti eſſe dicentes: Quid manducabimus, &c. Cibus enim materialis perit: Omne quod intrat per os in ventrem vadit. Sed ſpiritualis cibus, ſcilicet verbum fidei, permanet in vitam æternam: Non enim in ſolo pane eſurit homo, ſed in omni verbo. Et: *Quam filius hominis dabit*: Venite ad me & ego reficiam vos. Supra ſimile: Qui biberit ex aqua, quam dedero ei, non ſitiet. *Hunc pater ſignavit*. Ut enim ait Auguſtinus Iſte filius hominis fuit ſequeſtratus gratia ſpiritus: Unxit enim eum Dominus præ conſortibus ſuis. Supra: Non ad menſuram dat Deus ſpiritum. Et ibidem: Signavit eum quia Deus verax eſt: Erit Dominus nominatus in ſignum æternum. Apoc. Vidi Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſignum Dei vivi, &c. Quæritur, qualiter ait: *Quæritis me, non quia ſigna vidiſtis*, cum dicatur ſupra eodem: *Sequebatur eum multitudo magna quia videbat ſigna. Sed quia panem manducaſtis*? Et ad iſtud reſpondendum: referendo iſta ad diverſa tempora, quia in principio ſunt ſecuti propter ſigna, deinde propter cibum. Vel hoc dicitur, referendo ad diverſas perſonas, quia quidam ſequebantur propter ſigna, quidam propter cibum: forte plures iſto modo. Item quæritur, qualiter ait *Operamini non cibum qui perit*. Ex hoc videtur, quod non licet operari pro cibo. Et dictum eſt: Nolite ſolliciti eſſe quid manducetis, &c. Et ait Dominus Marthæ, quaſi increpando: Martha Martha ſollicita es. Unde hic introducit Chryſoſtomus de quibuſdam qui volebant pigre nutriri dicentes: Non oportet operari. Et errorem confirmantes dictis auctoritatibus. Contra quos arguit ex verbis Apoſtolis: Neque panem gratis manducavimus ab aliquo, ſed in labore. Et ibidem: Si quis non vult operari non manducet. Et: Beatius eſt dare, quam accipere. Et ad iſtud Chriſoſtomus: quod non eſt idem non eſſe ſolicitos, & non operari: nec eſt idem ſolicitudo & operatio. Quando ergo ait: *Nolite operari cibum qui perit*, prohibet ſtudium ſuſcipere, & præponere eſcam ventris cibo, vel eſcæ ſpirituali, & affligi rebus temporalibus. Et ſequitur, Si quis pigritans ventri & laſciviæ curam faciat, hic cibum operatur, qui perit. Si quis autem Chriſtum nutrierit & portaverit & induerit, nullus eſt tam indoctus, ut dicat eum pereuntem cibum operari,

Aug. hom. dicta. — Cur publica reprehenſio. — *Mat. 11* — *Eccl. 7* — Verus cibus. — *Mat. 6* — *Mat. 15* — *Deut. 8* — *Mat. 4* — *Mat. 11* — *Joan. 4* — *Aug. tract. 25 in Joan. circa med.* — *Pſ. 44* — *Joan. 3* — *Iſa. 55* — *Apoc. 7* — *Mat. 7* — *Luc. 10* — *Hom. 43 in Joan. ante med. tom. 3* — *2 Theſſ. 3* — *Ibidem.* — *Act. 20* — *Hom. 43 in Joan. parvo ante med. to. 3*

rari, propter quem eſt promiſſio regni. Hæc ille. Unde dicitur Magiſtraliter, quod poteſt eſſe inordinatio in labore manuum tripliciter, vel deordinando intentionem, quando laboratur pro cibo finaliter, vel poſſet eſſe inordinatio aggravando ſolicitudinem & cor nimis affligendo: vel poteſt eſſe deordinatio ratione temporis, laborando ſcilicet in tempore indebito, ut in diebus feſtivis, vel in tempore, in quo debet homo vacare Deo & divinis. Et ſequitur eorum inquiſitio cum reſponſione Salvatoris: *Dixerunt ergo ad eum: quid faciemus?* &c. Sed ex hoc videntur commendandi quod tam cito inquirebant, quomodo poterant facere opera Dei. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus. Hoc dicebant, non ut diſcant, & agant, ſed rurſus eum ad cibi exhibitionem ducentes. Nihil enim gaſtrimargia deterius neque turpius, hæc enim groſſam facit mentem, & carnalem facit animam, & caliginem infert & inſpicere non permittit, ut patet in Judæis. Hæc ille. Et ſubditur reſponſio Salvatoris: *Et dixit eis: Hoc eſt opus Dei*, Auguſtinus. Hoc eſt opus ſcilicet manducare cibum, qui non perit: ut quid paras dentes & ventrem? Crede & manducaſti. Cibum vocat ipſam fidem operantem per dilectionem. Supra: Ut perficiam opus meum. Et ſubditur tertia particula in qua petitio ſigni, ibi: *Quod ergo tu facis ſignum*. Et patet eorum malignitas. Ut enim ait Chryſoſtomus. Nihil irrationabilius ſigno in manibus eorum facto, dicebant, quaſi nullo prius facto: *Quod ſignum facis? Quid operaris? Patres noſtri manna manducaverunt*. Quærit Chryſoſtomus. Cum multa ſigna facta fuerint in Ægypto, quare nullius aliorum meminerunt, niſi iſtius? Et ad illud reſpondet, quod hujus meminerunt, exiſtimantes eum irritare, ut tale faciat ſignum, quod eos nutrire poſſit carnaliter. Tale enim concupiſcebant propter ventris tyrannidem. Neque dixerunt Moyſes fecit ſignum, neque Deus, ſed dicunt: *Patres noſtri manducaverunt manna*, ſed dicunt: *Quid tu operaris*. Cum

Inordinatio in labore multiplex.

Chryſ. ho. 44 in Joan. in princ. to. 3

Gaſtrimargia nil turpius.

Aug. tract. 25 in Jo. poſt med. tom. 9

Joan. 4

Malignitas Hebræorum.

Chryſ. ho. 43 in Jo. non mult. a princ. to. 3

Ibid. poſt pauca.

A enim honore ei loquebantur expectatione eſcæ, ait Chryſoſtomus. *Sicut ſcriptum eſt*: Panem de cælo, ſcilicet aereo. Et ſequitur Salvatoris reſponſio: *Amen amen dico vobis: Non Moyſes dedit vobis*. Sed pater, ut ait Chryſoſt. pro Moyſe Deum, & pro manna ſeipſum poſuit. Nec dixit: ego dabo. Sed dixit: Patrem dare. Ut enim ait Auguſtinus: Moyſes promittebat plenum ventrem cibo, qui perit: Chriſtus promittebat cibum qui permanet. Verus autem cibus eſt qui dat vitam mundo. Et hoc, id eſt, hunc cibum manna ſignificabat, & omnia ſigna mea erant. Non ergo Moyſes dedit manna: Deus autem dedit panem. Hæc Auguſtinus

B Sed qualiter ait: Non dedit panem de cælo. Cum dicatur: Præparatum panem de cælo præſtitiſti eis. Item in Pſalmo: Panem Angelorum manducavit homo. Item dat panem verum. Ergo in miraculo mannæ non fuerat panis. Scriptura tamen vocat manna panem. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod manna dicitur pannis de cælo eo modo, quo dicitur: Volucres cæli. Et panem verum vocat hic, non quod falſum erat miraculum, quod fuit in manna, ſed quia typus erat. Fuit ergo manna cibus materialis, & de cœlo materiali: fuit tamen typus ſive figura cibi cæleſtis. Et auctoritates: quæ vocant manna panem Angelorum, ſive cibum cæleſtem, loquuntur

C ratione typi vel figuræ. Et de iſto pane vero in collatione prædicabili. Unde ex dictis patet & divina poteſtas, & divina ſapientialis veritas, & divina bonitas in dando manna, & in cibum corporalem & in figuram & typum cibi ſpiritualis, & in ſignum ſive miraculum ad eos confirmandos in fide & in cultu divino, propter quod admirative ait Propheta: Panem Angelorum manducavit homo. Et ſapientia: Eſcis Angelorum nutriviſti populum tuum. Sed ſuper omnia patet divina pietas, charitas, benignitas, dando verum panem, qui dat vitam mundo, ut hic dicitur: Sic Deus dilexit mundum, ut unigenitum ſuum daret Supra: Et in pretium & in cibum. Et ſe-

Ibid. paulo poſt.

Aug. tract. 25 in Jo. poſt med. tom. 9

Sap. 16

Pſ. 77

Chryſ. ho. 44 in Jo. ante med. tom. 3

Pſ. 8

Divina poteſtas.

Pſ. 77

Sap. 16

Divina pietas.

Joan. 3

Digitized by Google

ſequitur illa pars, in qua petitio panis veri a Judæis, ibi: *Dixerunt ergo*. Et illa in duas. Primo manifeſtat, quod ipſe eſt verus panis reficiens ſecundum humanam naturam, ibi: *Et panis quem ego dabo*. Prima in quatuor. Primo eorum petitio. Secundo Salvatoris reſponſio, & veritatis inſtructio ibi: *Dixit autem eis*. Tertio, Judæorum murmuratio, ibi: *Murmurabant*. Quarto murmuris dehortatio, & veritatis confirmatio, ibi: *Reſpondit ergo Jeſus*. Ait ergo: *Dixerunt: Da nobis panem hunc*. Ut enim ait Auguſtinus, ſicut ſupra. Quando ait Salvator: Mulier, qui biberit ex hac aqua, quam dedero ei, non ſitiet, continuo ſecundum carnem accipiens ait: Da mihi ex hac aqua. Sic & iſti audientes de pane, qui de cælo deſcendit, &c. Dixerunt: *Da nobis panem*. Et ut ait Chryſoſtomus: Senſibilem rem petebant, & ventrem laſcivire opinabantur. Et ſequitur reſponſio Salvatoris & veritatis propalatio: *Dixit ei Jeſus*. Et eſt inſtructio veritatis de tribus. Primo, quis ſit ille panis, qui dat vitam mundo. Secundo, qui reficiuntur, ibi: *Sed dixi vobis*. Tertio, quare illi reficiuntur, ibi: *Quia deſcendit de cœlo*. Quia ergo præmiſit: *Panis verus eſt, qui dat vitam mundo*. Exprimit quis eſt ille panis, dicens: *Ego ſum panis vitæ*, eſſentialiter. Loquitur enim hic ſecundum ſuam divinitatem, ait Chryſoſtomus. *Panis*, quia reficio: *Vitæ*, quia vivifico, ſupra eodem. Dat vitam mundo, non ſolum Judæis, ſed toti orbi, ait Chryſoſtomus: *Qui venit ad me*, ſcilicet amando: *Non eſuriet*, ſcilicet deficiendo: *Et qui credit in me*, recte intelligendo: *Non ſitiet*. Supra ſimile: Qui biberit ex aqua quam dabo ei, non ſitiet. Et appropriando loquitur. Charitas enim paſcit in affectu, qui magis unitur Deo. Fides portat in intellectu, & quaſi defert cibum ſpiritualem: Omnes ſitientes, venite ad aquas. Sed quæritur de hoc, quod ait: *Non eſuriet*, quia dicitur: Qui edunt me, adhuc eſurient. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut ſupra. Hic enim ait: non eſuriet, ſcilicet ex defectu vel pri-

Aug. tract. 25 in Joan. poſt med. tom. 9 — *Joan. 4* — *Ibid.* — *Hom. 44 in Joan. ante med. to. 3* — *Ibid. poſt pauca.* — *Ibid. paulo ante.* — *Joan. 4* — *Iſa. 55* — *Eccl. 24* — *Joan. 4*

A vatione delectabilis: ibi autem ait, quod qui edunt, eſurient ex carentia faſtidii, & ex vehementia gaudii. Et de hoc bene Hieronymus. Et Gregorius ubi ait: quod deliciæ corporales comeſtæ vertuntur in faſtidium: ſpirituales excitant appetitum. Et nota quod eſt eſuries ex inſatiabilitate affectus. In Pſalmo: Divites eguerunt & eſurierunt. Item eſt eſuries ex infirmitate eſurientis: Animæ effœminatorum eſurient. Et: Anima diſſoluta eſuriet. Item eſt eſuries ex vigore vel ſanitate eſurientis: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam. Ut enim ait Chryſoſtomus. Magna infirmitatis conjectura eſt non eſurire ſpiritualia. Et

B eſt eſuries incapabili delicioſitate guſtabilis, de qua dicitur: Qui edunt me adhuc eſurient. Quia numquam eſt poſſibile, tantum guſtare de divina ſapientia, vel de Deo in gloria, quin ſit poſſibile amplius guſtare. Eſt tamen ſatietas pro capacitate & merito guſtantis. Et ſequitur ſpecificatio eorum, quos reficit iſto pane, & quos non: *Sed dixi vobis*, ſcilicet ſupra: *Quia vidiſtis me*, ſcilicet præſentem: *Et non credidiſtis*. Supra: Non poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis. Et ita iſto pane non reficiemini, quo vere credentes reficiuntur, ſupra eodem: Qui edunt me non eſurient. Et ideo ſubdit, qui ſint, qui refi-

C ciuntur: *Omne quod dat mihi pater ad me veniet*, quaſi dicat, ait Auguſtinus. Non ideo populum perdidi, licet vos non credideritis, nec veſtra infidelitas evacuabit fidem. *Quia omne quod dat mihi pater, veniet ad me*, ſcilicet paſſibus fidei operantis per dilectionem. Et eum qui ſic venit non eiiciam foras, repellendo ſcilicet ab unitate corporis mei. Infra: Princeps hujus mundi non eiicietur foras. Sed quæritur de hoc, quod ait: *Vidiſtis me: & non credidiſtis*. Videtur enim quod injuſte arguit eos, quia: Fides eſt rerum ſperandarum. Item fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, ut ait Gregorius. Ergo multo magis fides non habet meritum: cui humana viſio præbet ex-

Gregor. in Ev. ho. 36 in princ. — *Eſuries.* — *Pſ. 33* — *Prov. 13* — *Prov. 19* — *Mat. 5* — *Chryſ. ho. 27 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Eccl. 24* — *Joan. 5* — *Eccl. 24* — *Aug. tract. 25 in Joan. ante med. tom. 9* — *Joan. 14* — *Hebr. 11* — *Gregor. in Ev ho. 26 ſer. in pr.*

Digitized by Google

experimentum. Si reſpondeatur, quod viſio fuit ſuæ humanitatis, credulitas vero ſuæ divinitatis: obiicitur, quod viſio humanitatis impediebat fidem: Cum auferetur ab eis ſponſus, tunc jejunabunt. Et ad iſtud reſpondendum, quod hic loquitur de diviſione divinæ virtutis in effectu, & in virtutibus, quibus debebant ipſum credere eſſe filium Dei. Et licet effectus & virtutes eſſent viſibiles, tamen dicitur inviſibilis, cujus eſt fides. Item quæritur de hoc, quod ait: *Omne quod dat mihi pater ad me veniet*. Ergo ſecundum hoc, non eſt culpa diſcredentium, quia ſi pater dediſſet veniſſent. Item quæritur de hoc, quod ait: *Non eiiciam foras*. Contrarium videtur dici de Eſau, qui non invenit locum pœnitentiæ, quamvis cum lacrymis inquiſiviſſet. Et ad primum reſpondendum, quod pater dicitur dare per æternam prædeſtinationem, & temporalem vocationem. Infra: Pater, quos dediſti mihi, ſervavi eos. Et: Quos prædeſtinavit, hos & vocavit, &c. Quia Deus vocavit omnes, increduli vero noluerunt venire, ideo eis imputandum: Homo quidam fecit cœnam magnam: & vocavit multos. Et ſequitur: Et cœperunt omnes excuſare, &c. Ad aliud reſpondendum ſecundum Gregorium. Ubi exponit illud: Fructum, inquit, non habent lamenta, quæ ſtudent cum gemitu deſiderare peritura. Et quia Eſau flebat, quod amiſerat temporalia, non vero pœnitebat; & ideo ſe ipſum ejecit. Et de hoc Auguſtinus. Quale eſt aliud intus, & unde exitur foras magnum penetrale & dulce ſecretum eſt. Et ſequitur: Superbia initium omnis peccati. Et: Projecit intima ſua. Intima ergo projecit, hoc enim eſt exire foras, ſcilicet intima proiicere. Et intus intrare, eſt appetere intima. Intima proiicit ſuperbus, & intima appetit humilis. Sed ſuperbia ejecti ſumus: humilitate regredimur. Hæc Auguſtinus & ibi bene de hoc, Sequitur nunc ſubjunctio cauſæ, propter quam reficit præſentes prædicto pane: *Quia deſcendi de cœlo*, carnem aſſumendo. Supra. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo: *Non ut faciam voluntatem meam*, diſcordando ſcilicet a patre: *Sed voluntatem ejus*, &c. in omnibus obediendo ſupra: Non veni voluntatem meam facere; ſed ejus, qui miſit me. Et: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Et explicat, quæ eſt voluntas ejus, qui miſit, dicens: *Hæc eſt enim voluntas ejus*, &c. *Ut omne quod dedit*, ſc. prædeſtinando & vocando ad fidem: *Non perdam*, ſcil. reprobando: *Sed reſuſcitem ad vitam æternam*. De reſuſcitatione, ſupra proximo: Veniet hora, quando omnes, qui ſunt in monumentis, &c. Et in hoc notat, ſe veniſſe propter ſalutem hominum, non propter honorem ab eis, ut ait Chryſ. Et quoniam dixit: patrem dediſſe ſibi vocatos ad fidem, ne crederetur hoc eſſe ſine liberi arbitrii cooperatione, ſubdit: *Hæc eſt voluntas patris, ut omnis qui videt filium*, recte credendo: *Et credit in eum*, per dilectionem in ipſum eundo. Ut enim ait Auguſtinus. Qui credit in filium, id eſt, vadit in eum, habeat vitam æternam, ſcilicet in animæ beatificatione: *Et ego reſuſcitabo*, in corporis glorioſi reparatione. Ideo loquitur ſæpe de reſurrectione, ut credentes ſciant, quod non ſolum præſentibus potientur, ſed futura expectent, ait Chryſoſtomus. Sed quæritur de hoc adhuc, quod ait: Et in aurem auream unam, &c. Conſimiliter exponit iſtud Auguſtinus: *Non veni facere voluntatem meam*, &c. Humilis veni, humilitatem docere veni, Magiſter humilitatis veni, qui ad me venit incorporatur mihi, qui ad me venit ſimilis mihi fit, qui mihi adhæret, humilis erit: quia non facit voluntatem ſuam, & ideo non eiicietur foras, quia cum ſuperbus eſſet, ejectus eſt foras. Ideo in Pſalmo: Filii hominum in protectione alarum tuarum. Et alibi: Non veniet mihi pes ſuperbiæ. Ibi ceciderunt, & expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare. Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur ei, & non eiiciet foras, quia membra ejus ſumus, & ipſe caput noſtrum eſſe voluit docendo humilitatem. Hæc. Auguſtinus. Et ibi multum de

Mat. 9 | Heb. 12 | Joan. 17 | Rom. 8 | Luc. 14 | Ibid. | Greg. Mor. l. 11 c. 5. in fine. | Aug. tract. 25 in Joan. poſt med. tom. 9. | Eccl. 10 | Ibid.

Joan. 3 | Joan. 4 | Mat. 26 | Joan. 5 | Chryſ. ho. 44 in Joan. poſt med. tom. 3 | Aug. tract. 26 in Joan. ante med. tom. 9 | Chryſ. ho. 44 in Joan. poſt med. tom. 3 | Aug. tract. 25 in Joan. poſt med. tom. 9 | Pſal. 35 | Ibid.

Digitized by Google

de humilitate, & ejus utilitatibus, & de ſuperbia, & ejus nocumentis. Et ſequitur pars, in qua de Judæorum murmuratione, ibi: *Murmurabant* (Chryſ. ho. 45 in Jo. ante med. to. 3) *Judæi*. Ut enim ait Chryſoſt. quando ventrem eorum implet, prophetam vocabant, & regem facere volebant: nunc autem ait: *Murmurabant*, non apertas contumelias inferebant: (Job. 8) ſicut infra. Anxiebantur enim, quoniam non dedit eis menſam, (Chryſ. ib. poſt pauca.) quam volebant, ait Chryſoſtomus. Et ideo murmurabant, quia cum dixiſſet: Ego ſum panis, qui (Aug. tract. 26 in Jo. prope prin. tom. 9) de cælo deſcendit, ut ait Auguſt. Iſti a pane de cælo longe erant, nec eum eſurire noverant, fauces cordis languidas habebant. Iſte panis interioris hominis eſuriem quærit. Credere enim in filium Dei, eſt hunc panem manducare: *Et dicebant: nonne hic eſt filius Joſeph*: ſcilicet de vili genere. (Mat. 13) Et idem: *Cujus nos novimus patrem*, ſcilicet putativum: (Luc. 3) Ego & pater tuus dolentes quærebamus (Luc. 2) te: *Quomodo ergo dicit, quia de cælo deſcendit*; quaſi dicant: non eſt ei credendum. Ex his patet, quod mirabilem & inopinabilem generationem ejus, ſcilicet, ex patre, nondum ſciverant, ut ait Chryſoſt. Sed (Chryſ. ho. 45 in Joan. non mult. princ. to. 3) quæritur, cum in hoc errarent, quare non inſtruxit eos de veritate? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. (Ibid. paulo poſt.) Quod nondum poterant illum partum mirabilem, ſcilicet variæ cognoſcere, multo magis nec ſuperiorem & ineffabilem, ſcilicet ex patre nativitatem. Ideo ut non unum ſcandalum deſtruens, aliud faciat, non revelavit eis veritatem. (Patientia longanimitas.) Et patet hic patientiæ Salvatoris longanimitas, contemnentibus eum, & falſum de ipſo dicentibus non reſpondet: Sicut nec (Joan. 8) infra dicentibus: *Dæmonium habes*. (Pſal. 37) De ipſo enim ait Propheta: Factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones, &c. Et ſequitur quarta pars, in qua murmuris eorum dehortatio. Et ibi quatuor. Primo, murmuris dehortatio. Secundo modi credendi explicatio, ibi: *Nemo poteſt venire ad me*, Tertio, erroneæ opinionis eorum amotio, ibi: *Patres veſtri*. Quarto, veritatis declaratio, ibi. *Hic eſt verus panis*.

A Ait ergo: *Nolite murmurare*. (1 Cor. 10) Hoc enim erat quaſi proprium Judæorum: (Exod. 16) Neque murmuraveritis, ſicut quidam eorum murmuraverunt. (Num. 14) (Num. 16) Et ſubditur ſecundum: *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater traxerit eum*, quaſi dicat ſecundum Gloſſam. Ideo vos non creditis me eſſe panem, quia non eſtis tracti a patre per gratiam: *Reſuſcitabo eum*. Tam in anima quam in corpore. Quod confirmans, ait: *Eſt ſcriptum in Prophetis*: (Iſa. 54 Hier. 31) Ponam filios tuos doctos a Domino. Et: Omnes cognoſcent me a minore uſque ad majorem. Et de hoc in Gloſſa. Sed quæritur de hoc, quod ait *Nemo poteſt venire ad me, niſi pater traxerit eum*. Ex hoc enim videtur, B quod non eſt imputandum illis, qui non credunt, quia ſi pater traxiſſet eos, crederent. Item ſicut opponit Chryſ. (Chryſ. ho. 45 in Joan. ante med. tom. 3) quod ex hoc videtur, quod nihil eſt nobis poſitum, quo ſalvemur, ex quo pater trahit. Item deſtruit liberum arbitrium, ut videtur. Item quid opus eſt reprehenſione: quaſi dicat: nullum opus. Hæc ille. Item conſimiliter opponit Auguſt. (Aug. tract. 26 in Jo. ante med. tom. 9) Si trahimur, ergo inviti credimus, & violentia adhibetur, non voluntas excitatur. Item trahitur, qui invitus venit, & ita non credit proprie. Hæc ille. Item tractus, eſt motus violentus, de quo ſapiens, & (Ariſ. Phyſ. lib. 7 tex. 10) de ſpeciebus ejus: Ergo non eſt conveniens fidei, quæ eſt meritoria. Et C ad iſtud reſpondet Chryſoſt. (Chryſ. ho. 45 in Joan. ante med. tom. 3) breviter. Quod non deſtruit per hoc, quod in nobis eſt, ſcilicet liberum arbitrium: ſed oſtendit nos auxilio, ſcilicet divino, indigere. Et huic concordat Auguſt. (Aug. tra. 26 in Joan. ante med. t. 9) Non enim, inquit, ad Chriſtum ambulando currimus, ſed credendo: non motu corporis, ſed voluntate cordis. Unde quando ait Petrus: (Mat. 16) Filius Dei vivi: a patre tractus eſt, qui revelavit ei. Iſta revelatio eſt iſta tractio. Hæc ille: & per hoc ad obiecta. Iſta enim revelatio non repugnat libertati arbitrii, ſed juvat ejus infirmitatem. Ut enim dicitur Magiſtraliter: Manere in ſe, eſt naturæ inſtitutæ: deſcendere infra ſe, eſt naturæ corruptæ: ſupra ſe elevari, vel aſcendere, eſt naturæ (Geneſ. 8) per gratiam. Et quia ſenſus & cogi-

Digitized by Google

cogitatio hominis ab adoleſcentia ſua prona ſunt ad malum. Ideo propter pronitatem & inclinationem ad malum, ſublimatio animæ ad Deum dicitur tractio: non ſicut in motu corporali, ſed divina revelatione, vel doctrinæ ſacræ eruditione, vel dilectionis divinæ infuſione, vel cælica conſolatione, vel præmii promiſſione: De quibus Auguſt. bene, dicens: Eſt quædam voluptas cordis, cui dulcis eſt panis cæleſtis, voluptate enim traheris: de qua ait Propheta: Delectare in Domino, &c. Et ponit exempla. Ramum viridem oſtendis ovi, & trahis: nuces puero, & trahis. Unde Poeta:

Aug. ibid. poſt. *Pſal. 36* *Virg. Buc. Ecl. 2*

Trahit ſua quemque voluptas.

Hæc ille. Et ibi bene de hoc: Trahe me poſt te. Ibi Bernardus. De hoc & Gregorius, loquens de Magdalena: Trahebat eam cum de culpa compungeret: ſuſcipiebat eam, ut de culpa liberaret. Et idem: Ipſe eam per miſericordiam trahit intus, qui per manſuetudinem ſuſcipiebat foris: Attraxi te miſerans tui. Infra: Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me ipſum. Et patet hic miſericordia Dei: quoſdam enim trahit ad ſe internis inſpirationibus, vel cælicis revelationibus, ut dictum eſt: quoſdam invitat blanditiis & paternis admonitionibus: Miſit ſervos vocare invitatos ad nuptias. Item quoſdam ſtimulat ornamentis & minis: Verba enim ſapientum ſunt ſtimuli. Et: Stimulo boves agitat. Item quoſdam capit adverſitatibus & tribulationibus ſive infirmitatibus: Compelle intrare. Sepiam viam tuam ſpinis. Et ſequitur: Vadam & revertar ad virum meum. Quod exponit Gregor. bene de his, qui mundi adverſitatibus revertuntur ad Deum. Item quæritur de hoc, quod ait: *Omnes erunt docibiles Dei*, qualiter hoc: quia multi ſemper manent increduli omni tempore. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut ſupra, ubi dictum eſt: Illuminat omnem hominem, quia nullus eſt illuminatus niſi ab eo, ut ibi eſt expoſitum, ſecundum Auguſt. Et ſic ſimiliter intelligendum, quod omnes erunt docibiles Dei: Quem docebit ſcientiam, &c. Et ſequitur: Ablactatos a lacte. Et nota quod ille diſcipulus eſt bonus, qui eſt attentus ad audiendum: docilis, ad intelligendum: benevolus, ad retinendum: docilis ingenio, attentus exercitio, benevolus animo, ut ait Boetius. Unde & qui tales ſunt, ſunt dociles diſcipuli Dei, ut ex dicto Iſaiæ patet. Et quoniam dixit: *Nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum*. Exponit, quid eſt trahi a patre, ſecundum Gloſſam: *Omnis qui audivit a patre*, ſcilicet interna inſpiratione trahitur: Audiam, inquit Propheta, quid loquatur in me Dominus Deus: *Et didicit*, doctrina prædicationis. Fides enim ex auditu: *Hic venit ad me*, ſcilicet credendo: *Non quia patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt a Deo*: ſcilicet unigenitus, qui eſt in ſinu patris. Supra: De iſta viſione filii ſupra, ſuper illud: Hic enim vidit patrem: Nemo vidit patrem niſi filius. Et quia ego ſum filius unigenitus, qui credit in me, perfecta fide, habet vitam æternam, nunc in ſpe, poſtea in re, ut expoſitum eſt ſupra. Et merito habet vitam æternam: *Ego ſum panis vitæ*. Supra eodem: *Panis, qui de cælo deſcendit, dat vitam mundo*. Sed quæritur, ex quo ſecundum Gloſſam, fuerunt ſcandalizati de ſua doctrina, & murmuraverunt, nec intellexerunt: videtur, quod non debuit de his arcanis eos docere. Item dicitur: Nolite ſanctum dare canibus: Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut ait Gloſſa. Verbis tegit illa ſancta, ſcilicet arcana, quæ dicebat: ut & aliqui ſcandalizarentur, & humiles credentes probarentur. Et quoniam ſcandalum eſt aliquando contemnendum, ſi de veritate naſcitur. Tunc enim utilius permittitur naſci ſcandalum, quam veritas relinquatur. Ut ait Gregor. Dixerunt diſcipuli: Phariſæi ſunt ſcandalizati. Et dixit Dominus: Omnis plantatio, quam non plantavit pater, eradicabitur. Ideo non omiſit veritatem docere, licet eſſent ſcandalizati. Et per hoc ad aliud, quia illa ſancta arcana, ut tamen tecta, propoſuit coram eis. Et ſequitur tertium, ſcilicet excluſio erro-

Ber. ſer. 22 in Cant. Gregor. in Ezech. lib. 1 hom 8 ante med. Idem in Evang. hom. 33 non longe a princ. Hier. 31 Joan. 12 Miſericordia Dei. *Mat. 22* *Eccl. 12* *Eccl. 38* *Luc. 14* *Oſea. 2* *Greg. Mor. lib. 34 c. 2 circa med.* *Joan. 1* *Aug. tr. 2 in Joan. poſt med. tom. 9* *Iſa. 28*

Ibidem. Diſcipulus bonus. *Boet. de diſcip. ſcholarium.* *Iſa. 28* *Pſal. 84* *Rom. 10* *Joan. 1* *Matt. 11* *Joan. 1* *Mat. 7* Scandalum quando contemnendum. *Gregor. in Ezech. lib. 1 hom. 7 ante med.* *Mat. 15*

roris: *Patres veſtri manducaverunt manna: & mortui ſunt*, quia poterant dicere, quod manna fuit panis vitæ, ideo hoc removet, dicens: *Patres qui manducaverunt, mortui ſunt*. Sed quæritur, quare ait: *Manducaverunt in deſerto*, & non ſimpliciter? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. Quod hoc ait propter duo: ſcilicet ad denotandum, quod non erat extenſum, id eſt, duraturum ad multum tempus, & quoniam venit ſecum in terram promiſſionis, & ideo mortui ſunt, ait Auguſt. Quia quod videbant, credebant: quod non videbant, non intelligebant. Et tales erant illi, ſcilicet infidelium patrum infideles filii: Sed qualiter eis improperat hoc, quia boni, ut Moyſes & Aaron, qui manducaverunt manna, mortui fuerunt morte corporali non ſpirituali. Similiter qui manducant panem vitæ, de quo ipſe loquitur, moriuntur morte corporali. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod verum eſt, quantum ad mortem viſibilem, ſed quantum ad ſpiritualem, non: quia cibum viſibilem ſpiritualiter intellexerunt, ſpiritualiter eſurierunt, ſpiritualiter guſtaverunt, ut ſpiritualiter ſatiarentur. Sicut eſt de nobis, hodie accipimus viſibilem cibum. Sed aliud eſt ſacramentum, aliud eſt virtus ſacramenti. Et qui male accipiunt de altari, moriuntur. Murmuratores ergo patres iſtorum murmuratorum manducaverunt male, quia non intellexerunt, & mortui ſunt. Hæc Auguſt. Et ſequitur ultima pars, in qua eruditio veritatis: *Hic eſt vere panis*. Ita dictum eſt de manna, ſicut de typo & figura: *Hic autem eſt verus panis*, ſcilicet figuratus per manna: *Si quis verum manducaverit*, ſcilicet recte credendo, & intus in corde intelligendo, & amando. ait Gloſſa: *Non morietur*, ſcilicet morte æterna. Ut enim ait Auguſt: Hunc panem ſignavit manna: hunc panem ſignavit altare Dei, illa ſacramenta in ſignis diverſis fuerunt: Omnes ſub nube fuerunt. Et ſequitur: Eamdem eſcam ſpiritualem manducaverunt, &c. Quod ergo ait hic: *Si quis manducaverit, non morietur*, pertinet ad veritatem ſacramenti, non

Chryſ. ho. 45 in Joan. ante med. tom. 3

Aug. tract. 26 in Joan. circa med. tom. 9.

Ibid. poſt pauca.

Eruditio veritatis.

Aug. ibid. poſt med.

1 Cor. 14

A ad viſibile ſacramentum. Qui manducat intus non foris, qui manducat corde, non qui premit dente, ait Auguſt. Et ſpecificat magis, quis eſt ille panis: *Ego ſum panis vivus*, ſcilicet eſſentialiter, quia vita: & effectualiter, quia dans vitam: *Qui de cælo deſcendi*, ſcilicet factus homo: *Si quis manducaverit*, modo dicto: *Vivet in æternum*, non ſolum in præſenti per juſtitiam, ait Gloſſa, ſed in æternum. Ut enim ait Chryſoſt. Panem vocat hic ſalutem, documenta, & fidem ad ipſum, aut corpus ſuum. Infra: Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit in æternum. Item opponit Chryſoſt. quod tunc non fuit tempus hujus doctrinæ, quia B non capiebant eam. Et ad illud reſpondet, quod tunc fuit multa neceſſitas, & multa utilitas: quia enim petebant cibum, reminiſcentes ejus, qui datus progenitoribus: oſtendens, quoniam omnia illa eis data erant umbra & typus, ideo meminit hic de ipſa veritate. Et quia quærebant cibum de cælo, ideo continue dicebat, quoniam erat panis, qui de cælo deſcendit. Nec ſcandalizari oportebat, ſed interrogare congruum erat. Et ſequitur illa pars, in qua oſtendit ſe eſſe refectorem ſecundum humanam naturam, ibi: *Et panis, quem ego dabo*. Et hæc in quatuor partes. Primo, veritas eruditionis. Secundo Judæorum inquiſitio & explanatio veritatis, ibi: *Litigabant*. C Tertio ſpecificatio loci, in quo hæc dicta ſunt, ibi: *Hæc dixit, in ſynagoga*. Quarto ſcandali quorumdam expreſſio, & ſedatio, ibi: *Multi ergo audientes*. Ait ergo: *Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, unde dicitur: Panis, quem frangimus, nonne corpus Domini eſt? Iſte eſt panis ſuperſubſtantialis, qui petitur in Dominica oratione. Et ſequitur Judæorum inquiſitio, & murmuratio: *Litigabant ergo Judæi*. Et ibi duo. Primo, inquiſitio. Secundo, veritatis explanatio, ibi: *Dicit ergo eis*. Ait ergo. *Litigabant*, ſcilicet murmurando & inquirendo de præmiſſo ſermone, qui videbatur eis impoſſibilis. Unde Chryſoſt. Quoniam extranea fuit doctrina, ideo litiga-

Aug. ibid. paulo poſt.

Chryſ. ho. 45 in Joan. ante med. tom. 3

Joan. 7

Chryſ. ibi. poſt pauca.

1 Cor. 11

Mat. 6

Digitized by Google

Aug. tract. 26 in Jo. poſt med. tom. 9 tigabant, &c. Unde Auguſt. Litigabant, quia panem concordiæ non intelligebant, nec ſumere volebant: nam qui manducant talem panem non litigant: eo quod unus panis & unum corpus. *Ephes. 4* Unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis. Et ſequitur explanatio veritatis, ibi: *Dicit eis Jeſus*. Et ibi quatuor. Refectionis neceſſitas & utilitas. Primo præmittitur refectionis neceſſitas. Secundo utilitas, ibi: *Qui manducat meam carnem*. Tertio, hujus refectionis veritas: *Caro mea*. Quarto ejuſdem dignitas, ibi: *Hic eſt panis*. Ait ergo: *Amen dico vobis: Niſi manducaveritis carnem filii hominis*, ſcilicet intus permanendo, ſcilicet in corpore Chriſti, & rem ſacramenti percipiendo: *Non habebitis vitam*, ſcilicet æternam. *Aug. ibid. poſt aliqua.* Unde Auguſtinus: hunc cibum & potum vult intelligi corporis & membrorum ſuorum ſocietate, quod eſt Eccleſia ſancta in electis, prædiſtinatis, vocatis, juſtificatis, glorificatis. Hujus rei ſacramentum, id eſt, unitatis corporis & ſanguinis alicui ad vitam, alicui ad exitium præparatur. Res vero ſacramenti omni homini ad vitam, nulli ad exitium. Hæc ille: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat: *1 Cor. 11* Qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit. Eſt ergo neceſſitas hujus refectionis. Et ſequitur utilitas: *Qui manducat carnem meam*, ſcilicet ſpirituali manducatione: *Et ſimiliter bibit ſanguinem*, *habet vitam æternam*, quia ſcilicet in me manet, & ego in eo, *1 Joan. 4* qui cum manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. *Et ego reſuſcitabo eum*, tam ſecundum ſpiritum, quam ſeccundum corpus, ait Auguſt. *Aug. tract. 26 in Joan. poſt med. tom. 9* Sed quærit Chryſoſt. quare toties repetit iſtud, ſcilicet de ſuſcitatione? *Chryſ. ho. 46 in Jo. ante med. tom. 3* Et ad hoc reſpondet, dicens, quod hoc facit propter duo: quia hoc eſt hominibus & delectabile & deſiderabile. Unde & in veteri Teſtamento hæc fuit promiſſio ſervientibus Deo: *Exod. 20* Honora parentes, ut ſis longævus ſuper terram. Demum manifeſtat, quod eſt veritas refectionis in carne & ſanguine Domini explicando modum manducandi: *Caro mea vere eſt cibus*. Sed quæritur, quid

A ait: Vere eſt cibus? Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod cibos & potus ideo appetunt homines, ut non eſuriant neque ſitiant: *Chryſ. ho. 26 in Jo. poſt med. tom. 9* hoc autem non præſtat veraciter niſi iſte cibus & potus: qui eos, a quibus ſumitur, immortales facit, id eſt ſocietas ſanctorum ubi pax & unitas plena atque perfecta. Hæc ille, ſupra eodem: *Qui venit ad me non eſuriet*. Et quia dixit, quod eſt vere cibus, ſpecificat modum manducandi: *Qui manducat carnem meam, in me manet*. Ut enim ait Auguſt. *ibid. poſt pauca.* Hoc eſt manducare & bibere, ſcilicet in Chriſto manere, & illum in ſe manentem habere. Infra: Manete in dilectione mea. Et talis vivit, quia: *Sicut miſit me* B *vivens pater*, qui ſum ſcilicet vita: *Et ego vivo propter patrem*, id eſt, genitus ſum a patre, habens eamdem vitam cum patre, ſupra: *Joan. 20* Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filius habet vitam in ſemetipſo: *Et qui manducat me*, modo dicto: *Vivet propter me*, ſcilicet habens me vitam in ſe. Et legit Auguſt. *Aug. ibid. poſt.* iſtud de Chriſto ſecundum ſuam humanitatem, dicens: Miſſio ejus eſt ejus exinanitio, & formæ ſervilis acceptio. *Joan. 14* Secundum quod ait: Pater major me eſt: ſervata tamen æqualitate naturæ filii cum patre. Quaſi ergo diceret: Ego humiliatus vivo propter patrem. Infra: Manducans me erectus vivit propter me. Hæc C ille. Sed videtur quod non ſit vera ſimilitudo: quia filius eſt ejuſdem naturæ cum patre, manducans non ejuſdem naturæ cum Chriſto. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod non eſt omnimoda ſimilitudo: Unde non ait: Ego manduco patrem, ut & ſic vivam, ſicut ait. Qui manducat me, vivet propter me ait Auguſt. *Aug. ibid.* quia non participatione patris filius ſit melior, qui eſt natus æqualis, ſicut participatione filii ſic manducans ſit melior: modo tamen ſupra expoſito ſit ſimilitudo. Et ſubditur dignitas refectionis: *Hic eſt panis*, ſcilicet qui dat vitam manducantibus, non talis qualis manna. Ideo ſequitur: *Non ſicut manducaverunt patres veſtri manna*, quia manna fuit typus & umbra, hic panis veritas ſignatur

tur

tur. Et ideo: *Qui manducat hunc panem, vivet.* Ut eſt ſæpe dictum ſupra. Sed quæritur, ad quid toties repetit de manna & inculcat? Et ad iſtud reſpondet Chryſ. quod ideo toties reminiſcitur manna, ad fidem inducens, quod ſi poſſibile factum eſt, quadraginta annis ſine meſſe & frumento continere illorum vitam: multo magis & nunc ipſe veniens poſſet dare vitam. Et ſi illi typi erant, multo magis ipſa veritas erat talis, quæ poſſet dare vitam. Sed quæritur, ad quid toties inculcat: quaſi idem, quod erat talis, qui de cœlo deſcenderat: & quod qui manducabat, viveret. Unde decies repetitur hic actus vivificandi, & attribuitur pani. Primo, quando ait: *Verus panis eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo.* Secundo quando ait: *Ego ſum panis vitæ.* Tertio, quando ait: *Ego ſum panis, qui de cælo deſcendi.* Quarto, quando ait: *Hic eſt verus panis.* Quinto quando ait: *Ego ſum panis vivus.* Sexto, quando ait: *Panis quem ego dabo.* Septimo quando ait: *Hic eſt panis qui de cælo deſcendit.* Octavo quando ait: *Qui manducat hunc panem.* Nono, quando ait ſub nomine carnis: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis.* Decimo, quando ait: *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* Unde decies attribuitur actus vivendi iſti pani, vel carni, vel ſanguini. Et convenienter ad figurandum, quod per ipſum & in ipſo ſunt venturi electi ejus, & membra ſunt ad ordinem decimum in cœlo, qui ſignatur per dragmam decima. Sed quæritur de ſupradictis. Ait enim: *Litigabant Judæi.* Et videtur, quod rationabiliter, quia non conveniienter videbatur, quod ſua caro eſſet panis vitæ. Non ergo fuit mirum ſi Judæi murmurarent. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſ. quod non oportebat ſcandalizari, ſed congruum erat interrogare & inquirere, quæ eſſet illa caro: quia de illa Prophetæ prædixerunt, & oportebat credere iis, quæ dicebantur. Unde & ad ſcripturas & ad prophetas eos mittit. Scandalum ergo erat, amentiæ eorum. Ipſe enim erat magiſter paratus ad omnes effundere ſuam doctrinam, ſcilicet ſi quæſiviſſent, ait idem Chryſ. Item quæritur de neceſſitate & congruitate hujus cibi vel hujus panis. Et de hoc Hugo ſufficienter, ubi ait: Voluit ſapientia Dei oſtendere, quoniam eſt animarum cibus & refectio, & propterea carnem aſſumptam in edulium propoſuit, ut per cibum carnis invitaret ad guſtum divinitatis. Et ibi bene de hoc. Item quæritur. Ex quo caro ſua eſt verus cibus: quare proponitur ſub ſpecie panis, & non carnis, & quare ſanguis ſub ſpecie vini? Et ad iſtud reſpondet Hugo, quod ne humana infirmitas contactum carnis in aſſumptione horreret, conſueti & principalis edulii ſpecie illa velant: & ſic ſumendam propoſuit, ut ſenſus in eo foveretur, & fides in altero ædificaretur. Et ibi bene de hoc. Item quæritur, quare ſub ſpecie panis & vini proponitur, & non aliarum rerum. Et ad illud reſpondet ibidem, quod non ponitur ſub aliis ſpeciebus, ut doceatur plena & perfecta eſſe refectio in aſſumptione corporis, & ſanguinis Domini. Et ibi multum & bene de his. Auguſt. vero aſſignat aliam rationem, ubi ait: quod Dominus corpus & ſanguinem in iis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid rediguntur ex multis. Panis enim ex multis granis in unum confluit: vinum vero ex multis acinis. Et ideo hoc, quia manducare corpus & ſanguinem, & manere in Chriſto & in unitate corporis ejus. Quæritur de hoc quod ait: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam:* Ex hoc videtur, quod corpus filii Dei in nos convertitur, quia cibus in manducantem convertitur. Item ex hoc obiiciunt hæretici, quod a nobis atteritur: & a paganis, quod Deus noſter a nobis comeditur ſive manducatur. Et ad iſtud reſpondendum in homilia, ubi ait. Qui manducat, non quod pertinet ad viſibile ſacramentum, ſed quod pertinet ad virtutem ſacramenti: qui manducat intus, non foris, qui manducat in corde, non qui premit dente, accedat, credat, vivat de Deo, Deo incorporetur, non abhorreat a com-

Chryſ. ho. 26 in Jo. ante med. tom. 3

Actus vivendi tribuitur Euchariſtiæ.

Luc. 15

An rationabiliter litigarent.

Chryſ. ho. 46 in Jo. circa med. tom. 3

Hugo de ſacram. fid. lib. 2 p. 8 c. 8 in princ.

Ib. conſeq.

Aug. tract. 26 in Joan. poſt med. tom. 9

Hæreticorum & paganorum error confutatus. Aug. ibid. multo ante

compage membrorum, non ſit putridum membrum, quod reſecari mereatur, non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur: pulcrum ſit, aptum ſit, ſanum ſit, hæreat corpori, vivat de Deo in Deum. Hæc ille. Et per hoc ad obiecta: aliter enim eſt de iſta manducatione & de corporali: quia in iſta Deo icnorporamur, in ipſum convertimur, & ab eo conſervamur & ſuſtentamur. In manducatione vero corporali cibus in manducantem convertitur, & ei incorporatur. Item quæritur de hoc, quod ait: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam*. Ex hoc videtur quod ſine Euchariſtia, vel manducatione corporis Domini, non eſt ſalus. Item ex hoc, quod parvuli baptizantur, non ſalvantur: Item ſoli ſacerdotes ſumunt ſanguinem: Ergo alii non ſumentes, non habent vitam æternam. Et ad iſtud patet reſponſio ex dictis. Eſt enim manducatio, ſcil. ſpiritualis per fidem, & charitatem, de qua ait Auguſt. prius: Crede & manducaſti. Et ſine hac non eſt ſalus. Eſt alia ſacramentalis, ſine qua poteſt eſſe ſalus, dum ſit perfecta fides, nec ſit contemptus ſacramentalis manducationis pro tempore.

Aug. tract. 25 in Jo. paulo ante med. to. 9

Ad aliud reſpondendum, quod ſicut parvuli ſalvantur in fide parentum, & corpori myſtico Chriſti incorporantur & uniuntur, ſic in fide illorum manducant, quantum ad hoc, licet in eis non fuerit actualis fidei intellectus, & amoris affectus ſicut in adultis. Ad aliud patet ex dictis, quod in omnibus fidelibus eſt ſumptio ſanguinis per fidem & charitatem dicto modo: Sacramentaliter autem ſumitur ſanguis a ſacerdotibus, nec diſpenſatur aliis communiter propter periculum evitandum. De iſto pane vitæ ſecundum divinam naturam & ſecundum humanam, & de manducatione carnis filii Dei, & ſanguinis patet in collationibus, infra. De utilitate vero hujus manducationis Chryſoſt. hic multum & bene, ubi ait: Volens inquit oſtendere amorem, quem habet circa nos, remiſcuit ſeipſum nobis, & recommaſſavit corpus ſuum in os, ut unum quid fiamus, ſicut corpus capiti copulatum. Et ſequitur: Hic ſanguinis imaginem nobis operatur regalem, hic pulcritudo inconſtructibilis, hic ſanguis marceſcere animæ nobilitatem non dimittit, hic ſanguis abigit dæmones, vocat angelos ad nos, hic ſanguis vadibile fecit cœlum: Si quis æſtum patitur, ad hunc veniat fontem, & refrigeret æſtum, Etenim ariditates ſolvit, incentiva omnia mitigat. Et ſic de aliis multis, quæ ibi annumerat. Et ibidem de indigne accedentibus: ait: Quod ſi illi, qui ſordidant purpuram regalem torquentur, multo magis qui indigne corpus Domini & ſanguinem manducat, & bibit.

Chryſ. ho. 45 in Jo. poſt med. tom. 3
Ibidem.

Et ſi quis irritans legem Moyſis moritur, multo magis qui conculcaverit ſanguinem Teſtamenti. Et ibi multum & bene de his.

Hebr. 10

Et ſequitur tertia particula in qua loci ſpecificatio, ubi præmiſſa ſunt dicta, ibi: *Hæc dixit in ſynagoga*. Sed quæritur, quare ſic ſpecificat? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod ideo hoc ait ad denotandam obſtinationem illorum. In Capharnaum enim plurimæ virtutes factæ, propter quas oportebat eum audiri, nec tamen crediderunt.

Chryſ. ho. 46 in Jo. ante med. tom. 3

Item in ſynagoga locutus eſt, ut oſtenderet, quod non erat contrarius patri, infra: Ego ſemper docui in ſynagoga.

Joan. 18

Et ſequitur quarta particula, in qua ſcandali quorumdam diſcipulorum ſpecificatio ſive murmurationis. Et ibi quatuor. Primo, murmuris præmiſſio. Secundo, ejuſdem a Chriſto deprehenſio & doctrinæ eruditio, & diſcipulorum ſcandalizatio, ibi: *Sciens autem*. Tertio, Chriſti inquiſitio & Petri reſponſio: *Dixit ergo Jeſus*. Quarto, Salvatoris reſponſio, & Judæ proditoris, qui erat murmurator, denotatio: *Reſpondit ergo Jeſus*. Ait ergo: *Multi audientes dixerunt: Durus eſt hic ſermo*. Ut enim ait Auguſt. *Multi*, inquam, non ex inimicis, ſed: *Ex diſcipulis*, ſcilicet carnaliter ſapientes, ait Gloſſa: *Durus eſt hic ſermo*, id eſt, aſper, laborioſus, ait Chryſoſt.

Aug. tract. 27 in Jo. non longe a princ. to. 9

Sed quæritur, ſicut opponit hic Chryſoſt. qualiter fuit durus, ex quo ubique promittebat vitam credentibus in eum? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod du-

Chryſ. ho. 46 in Jo. ante med. tom. 3
Ibidem.

durus videbatur eis ſermo, id eſt, A difficile ſuſceptibilis, & ſuperexcedens eorum imbecillitatem: exiſtimabant ipſum loqui ſupra ſe, quando ait ſcil. *Qui manducat carnem meam*. Carnaliter enim ſapiebant, & de carne, qua indutus erat, ſecundum Auguſt. Sed quæritur, quare tam obſcure locutus eſt eis? Et ad hoc reſpondet Auguſt. & eſt in Gloſſa, quod oportebat ſic loqui, ut non ab omnibus intelligeretur ſecretum Dei. Et ſequitur ſecundum: *Sciens autem Jeſus apud ſemetipſum*: Omnia enim ſunt nuda & aperta oculis ejus. Sciens, inquam, quod murmurarent, ſcilicet de prædictis: *Dixit eis hoc vos ſcandalizat?* ſcilicet quod dixi me carnem dare in cibum, quod B non eſt intelligendum de carne, qua induor, ſed ſpiritualiter eſt intelligendum. Ideo explanans ſubdit: *Si ergo videritis filium hominis aſcendentem*. Et eſt oratio defectiva, & ſuſpenſiva, ſecundum Gloſſam. Et eſt ſenſus. *Si videritis*, id eſt, credideritis, quod filius hominis aſcenderit in cœlum, tunc intelligetis, quoniam caro, ſive corpus meum morſibus non conſumitur. Abducit enim eos ab æſtimando eum eſſe filium Joſeph. Ideo ſequitur, ait Chryſoſt. *Spiritus eſt qui vivificat*, id eſt, ſpiritualis intelligentia: *Caro autem non prodeſt quidquam*, id eſt carnalis intelligentia. Unde Chryſoſt. Spiritualiter oportet audire, quæ de me dicta ſunt: qui autem carnaliter intelligit nil proficit: Littera enim occidit. Et ideo ſubdit: *Verba quæ ego locutus ſum, ſpiritus & vita ſunt*, id eſt, ſpiritualia, nihil habentia carnale, ut ait Chryſ. Et ſic intellecta, ſunt vita, quia vivificant: Spiritus vivificat. Opponit Auguſt. qualiter ait: *Si videritis aſcendentem ubi erat prius*: Ergo ſecundum hoc, quando tunc loquebatur, non erat ibi. Cujus contrarium ſupra, ubi ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit. Filius hominis, qui eſt in cœlo, tunc erat ibi. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. Unam perſonam eſſe Chriſtum non duas. Secundum unitatem ergo perſonæ, in cœlo erat, quando in terra loquebatur: filius

Aug. tract. 27 in Joan. non mult. a princ. tom. 9

Ibidem paulo poſt.

Heb. 4

Chryſ. ho. 46 in Joan. ante med. tom. 3

Ibidem.

2 Cor. 3

1 Cor. 3

Joan. 3

Aug. tra. 27 in Joan. ante med. tom. 9

Dei in terra in ſuſcepta carne, filius hominis in cœlo in unitate perſonæ. Quaſi ergo dicat: *Si videritis aſcendentem, ubi erat prius*, id eſt, credideritis æqualem patri: tunc intelligetis, quæ dicta ſunt. Item quæritur, qualiter ait: *Caro non prodeſt quidquam*. Cum ſupra idem dixerit: *Qui manducat carnem meam, habet vitam æternam*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod non prodeſt quidquam eo modo quo intelligebatur, ſicut dicitur de ſcientia, quod influat, ſcilicet ſine charitate, ædificat autem per charitatem. Ita caro prodeſt illi, qui intelligit ſpiritualiter. Maneamus ergo in illo, ut membra: ſpiritus autem vivificat viva membra, & non niſi invenerit in corpore, quod vegetat. Hæc Auguſt. & ſubdit cauſam, quare non intelligunt, ibi: *Sed ſunt quidam ex vobis, qui non credunt*: Niſi credideritis, non intelligetis. Per fidem enim cognitio, per intellectum vivificatio, ait Auguſt. Et quia dixerant, quod erant quidam non credentes, ſubdit: *Sciebat autem ab initio*, qui novit omnia ab æterno: Omnia ſunt ei agnita antequam crearentur: *Qui eſſent credentes*, & non ſcandalizati: *Et quis traditurus*, ſcilicet Judas. Ut enim ait Auguſt. nec expreſſit, nec ſiluit, ut omnes timerent: *Propterea dixi vobis*, ſcilicet quod quidam non credunt: *Quia* C *nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit datum*. Supra eodem: *Nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum*. Sed tunc quæritur, quod ſi omnibus eſſet datum a patre, omnes veniſſent: Non ergo eſt eis imputandum, quod non venerunt. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſt. quod hoc dictum eſt, qui tribuit ſe eſſe dignum ut accipiat, ille accipit. Unde hic notat a parte Dei dandam gratiam, promptitudinem, & a parte ſuſcipientium voluntatis ad ſuſcipiendum libertatem. Propter quod ait Apoſtolus: Ne quis deſit gratiæ Dei. Et nota quod ait, *Spiritus eſt qui vivificat*. Dicitur enim ſpiritus quadrupliciter, vel ipſe Deus: Deus enim ſpiritus eſt. Vel dicitur ſpiritus tertia perſona in Trinitate:

Ibidem poſt pauca.

1 Cor. 8

Iſa. 7

Aug. ibid. circa med

Eccl. 23

Aug. tract. 27 in Jo. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 46 in Jo. ante med. tom. 3

Heb. 12

1 Cor. 3

Spiritus quadrupliciter.

1 Cor. Tres qui teſtimonium dant in cœlo: Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus. 1 Joan. 5 Item ſpiritus dicitur donum Dei gratuitum: Luc. 11 Dat ſpiritum bonum petentibus ſe. Item vel dicitur ſpiritus homo dono inſpiratus, & ſecundum ſpiritum vivens: Joan. 3 Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt: Rom. 8 Non eſtis in carne ſed in ſpiritu: Et talia ſpiritus vivificat id eſt, vivificatus opera vitalia facit, & ſpiritualiter intelligit: Ezech. 1 Ubi erat impetus ſpiritus, illuc gradiebantur. Ibi Gregor. Gregor. in Ezec. lib. 1 hom. 5 non longe a princ. Impetus ſpiritus eſt ad charitatem, humilitatem, continentiam, & ſic de aliis virtutibus. Eodem modo caro dicitur vivens ſecundum carnem: Gal. 5 Manifeſta ſunt opera carnis. Ut enim ait Auguſt. B Aug. de ſalutarib. docum. ad quemdam Com. c. 17 tom. 4 Ille ſecundum carnem vivit, qui ſecundum ſeipſum vivit. Et talis non prodeſt quidquam, nec ad intelligendum: 1 Cor. 2 Animalis enim homo non percipit, quæ Dei ſunt: Non poteſtis ſcilicet ſumere eſcam, id eſt, ſolidam doctrinam: 1 Cor. 3 Carnales enim eſtis: Item: *Non prodeſt quidquam*, ad reſiſtendum tentationibus: Mat. 26 Spiritus promptus, caro infirma. Item: *Non prodeſt quidquam*, ad proficiendum in bonis operibus: 1 Cor. 15 Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, quia ſcilicet non operantur, quæ ducunt ad regnum: Rom. 14 Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, pax, gaudium, &c. Et ſubditur diſcipulorum ex hoc ſcandalizatio: *Ex hoc multi abierunt retro*, id eſt, ad ea, quæ ſunt retro, & non ad ea, quæ ſunt ſecundum veritatem, ait Chryſoſt. Chryſ. ho. 46 in Joan. circa med. tom. 3 vel: *Retro*, id eſt, poſt ſatanam, non poſt Chriſtum, ait Auguſt. *Et cum illo non ambulabant*. Præciſi enim a corpore vitam perdiderunt, ait Auguſt. Aug. tract. 27 in Jo. poſt med. tom. 9 Et nota quod mali abeunt retrorſum, quidam amore terrenæ poſſeſſionis & proprietatis. Ibid. paulo poſt. Cum Dominus dixiſſet. Vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Mat. 19 Et ſequitur: At ille abiit triſtis & cet. Item quidam abeunt voluptate carnis: Quædam converſæ ſunt retro poſt ſatanam: 1 Tim. 5 Reliquiſti me & retrorſum abiiſti. Item quidam abeunt retrorſum voragine gulæ: Hier. 15 Num. 14 Revertamur in Ægyptum, &c. Et: A Abierunt hi voluptatibus ſuis. Et ſequitur: Facti ſunt retrorſum. Hier. 7 Ibidem. Et omnes tales ſunt indigni regno Dei. Unde uxor Loth, aſpiciens retro periit. Geneſ. 17 Et contraria de Paulo: Phil. 3 Quæ retro ſunt, obliviſcens, &c. Et ſequitur inquiſitio Salvatoris: *Dixit ergo Jeſus ad duodecim: Numquid & vos vultis abire?* Sed quæritur, qualiter ait: *Duodecim*, quia ſupra dictum eſt, quod multi diſcipulorum abierunt retro. Sed credendum eſt, quod Judas fuerit pejor inter alios, & ita non videtur remanſiſſe. Et ad hoc eſt reſpondendum, ſecundum Gloſſam quod Judas corpore ſolum permanſit. Et non dixit: *Abite*, hoc eſſet expellentis, ſed ait: *Numquid vultis abire?* ſcil. interrogative. Neque enim blanditus eſt eis, neque offendit expellendo, ſed interrogavit. Neque hoc erat verbum contemnentis eos, neque volentis vi & neceſſitate detineri eos. Sed quæritur, ex quo remanſerunt, & alii abierunt, quare non commendavit eos? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. Chryſ. ho. 46 in Joan. poſt med. tom. 3 quod ideo non laudavit, ne eſſent paſſi quid humanum, ſcilicet de vana gloria. Et ſequitur reſponſio Petri: *Reſpondit ergo Simon Petrus*. Et reſpondet pro omni collegio: videns enim Petrus, quod non erant verba Dei, quæ ſcandalizarent; ſed fuit indevotio eorum, qui audierant ut ait Chryſoſtomus. Ibid. paulo poſt. Ideo ait: *Ad quem ibimus? verba enim vitæ habes*, ſcilicet de reſurrectione a mortuis, & de vita æterna, C ait Chryſoſt. ſupra eodem: Ibidem. *Verba, quæ ego loquor, ſpiritus & vita ſunt*: *Et nos credimus*: ſcilicet aſſentiendo: *Et cognovimus*, intelligendo: *Quia tu es Chriſtus filius Dei*, non Joſeph, ſicut alii dicebant. Sed quæritur, qualiter ait: *Nos credimus*, &c. Ex quo alii abierunt, qualiter ait: *Credimus*. Item ex quo Judas remanſerat cum eis, qualiter reſpondit in plurari. Ibidem. Mat. 16 Chryſ. ib. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod reſpondit pro bonis, quorum erat futurum caput. Sed quæritur, quare non fuit Petrus laudatus de iſta reſponſione, & promiſſio facta ei, ſicut dicitur: Ibidem. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod ibi de diſcipulis nihil dixit Petrus, id eſt, non reſpon-

Digitized by Google

ſpondit in perſona diſcipulorum, ſed in ſingulari ait: Tu es Chriſtus. Hic autem ait: *Credimus*, pro collegio reſpondet. Ideo non fuit laudatus taliter, ut eſſet promiſſio ei facta. Et ubique patet veritas fidei B. Petri, & ſtabilitas conſtantiæ & charitas amicitiæ, & virtus audaciæ. Unde Chryſoſtomus. Vide amicitiæ ſervatorem, fratrum amatorem, ſcilicet Petrum: qui pro omni collegio reſpondet. Et ſequitur Salvatoris reſponſio, veritatis eruditio: *Reſpondit*, &c. *Duodecim elegi*. Sed quæritur, quare tot? Ad hoc reſpondet Auguſtinus quod iſte numerus ſacratus eſt, & Judæ perdito unus ſubrogatus, ſcilicet Matthias. Per quatuor enim cardines mundi fidem Trinitatis erant annuntiaturi: ideo ter quaterni. Item opponit Auguſtinus, qualiter ait: *Duodecim*, quia ſecundum hoc diabolus erat electus, quia unus ex illis factus diabolus. Item hoc nomen electus in laude ponitur: ergo non poteſt extendi ad duodecim: Item opponit Chryſoſtomus quod ex hoc gentiles inſipienter accuſant Chriſtum, quod elegit talem diſcipulum. Item electio eſt commendabilior in qua eliguntur ſoli boni, quam in qua eliguntur mali, vel malus: Ergo ut prius. Item quæritur, quare elegit talem diſcipulum, qui erat futurus malus? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus quod ſicut iniqui utuntur male bonis operibus Dei, ſic econtrario Deus bene utitur malis operibus iniquorum. Unde malo Juda bene uſus eſt Dominus: tradidit enim ſe, pertulit, ut redimeret nos. Hæc ille. Et planius idem Auguſtinus. Elegit diſcipulos, habuit inter eos unum, quo malo bene utens, & ſuæ paſſionis implet depoſitum, ut Eccleſiæ ſuæ tolerandorum malorũ præberet exemplum. Hæc ille. Ob ergo impletionem divinæ diſpoſitionis de ſua paſſione, ob exempli patientiæ exhibitionem, & ob aliorum probationem. Unde Gloſſa: Cauſa probandi eos, ſic elegi. Et per hoc patet ad alia. Unde Chryſoſtomus quod non neceſſitate & vi Deus conſuevit facere bonos, neque electio ejus violenta eſt: ideo fuit malus inter eos. Et, ut oſtenderet Deus quod in mente noſtra eſt & ſalvari & perire: Ideo ait: *Unus diabolus eſt*: deorſum fluens & caduca ſequens: ipſe enim erat fur & loculos habens, infra: Et exponit Evangeliſta: *Dicebat autem de Juda Simonis*, ſcilicet filio Iſcariotis, quod interpretatur memoria ſanguinis. Simon enim interpretatur obediens: Et ille fuit obediens non Deo, ſed pecuniæ. Judas confitens non ex veritate: Peccavi tradens ſanguinem juſtum: *Hic erat traditurus eum cum eſſet unus ex duodecim*, Sed quæritur, quare hoc apponit ſcilicet. *Duodecim*, cum eſſet certum. Ad hoc reſpondendum, quod ideo appoſuit ad denotandum ingratitudinem ſuam. Unde Auguſtinus: Quid Juda pejus? Inter omnes diſcipulos adhærentes magiſtro. Loculi illi commiſſi ſunt, & diſpenſatio pauperum diſtributa. Ingratus tanto beneficio, honori tanto accepit pecuniam, perdidit juſtitiam, tradidit vitam mortuus. Hæc ille. De myſterio vero numeri duodenarii & quare eſt numerus Apoſtolicus, Gregorius bene: exponens illud: Nati ſunt ei ſeptem filii & tres filiæ. Sive, inquit, quatuor per tria, ſive econtrario ſeptem in duodecim vertuntur, & ideo ſancti Apoſtoli, quia Trinitatem in quatuor partibus mundi prædicare mittebantur, duodecim ſunt electi. Hæc ille. Idem: Et de hoc bene Auguſtinus. De myſterio vero iſtorum duodecim Apoſtolorum in ſcriptura legis multis locis: fuerunt enim ſignati per duodecim fontes: & per duodecim viros electos: & per duodecim lapides: & per duodecim horas diei, infra: & per duodecim ſtellas in capite mulieris: & per duodecim fundamenta & duodecim portas: & per duodecim fructus ligni vitæ.

Chryſ. ibi. — Quare duodecim electi. *Aug. tra. 27 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Ibid. ante.* — *Chryſ. ho. 46 in Jo. poſt med. tom. 3* — Cur Judas electus malus. *Aug. tract. 27 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Aug. de Civit. Dei. l. 18 c. 49 to. 5* — *Chryſ. ho. 26 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Joan. 12* — *Matt. 27* — *Aug. tract. 27 in Jo. poſt med. tom. 9* — Myſterium numeri duodenarii *Greg. Mor. lib. 1 c. 6 ante med.* *Job. 1* *Ibid. l. 35. cap. 7 circa med.* — *Aug. de Civit. Dei li. 20 c. 5 ante med. to. 5* — Duodecim Apoſtoli. *Exod. 15* *Num. 13* *Job. 4* *Joan. 11* *Apoc. 12* *Apoc. 21* *Apoc. 22*

CAPUT SEPTIMUM.

Poſt hæc ambulabat Jeſus in Galilæam, &c. Determinato tranſitu filii Dei trans mare Galilææ, & de miraculi operatione & doctrinæ veritate: in parte iſta narratur de ſuo aſcenſu & de ſua doctrina & opere miracu-

Continuatio.

Digitized by Google

raculoſo: Idque primo. Secundo, determinatur de ſuo tranſitu trans Jordanem, ad declinandam malitiam conſequentium, ibi: Et abiit trans Jordanem. Prima pars in quatuor partes, ſecundum quatuor capitula. Primo, determinatur de ſuo aſcenſu in Hieruſalem, & de ſua doctrina. Secundo, de aſcenſu in montem, & regreſſu, & confutatione malignantium, ibi: Jeſus autem perrexit in montem. Tertio determinatur de ſuæ potentiæ miraculoſo opere ad confirmationem doctrinæ, ibi: Et præteriens vidit. Quarto, de exemplis vitæ ſuæ & doctrina & eruditione ſpiritualiter præſidentium ſive prælatorum, ibi: Amen amen dico vobis. Prima pars in duas partes. Primo, moræ ipſius in Galilæa, & cauſæ ipſius moræ præmiſſio. Secundo, ſui aſcenſus & manifeſtationis ſubjunctio ibi: *Ut autem aſcenderunt*. In prima quatuor. Primo, ut dictum eſt, ſuæ moræ in Galilæa ſpecificatio. Secundo, diſcipulorum perſuaſio, ut ad diem feſtum aſcenderet, ibi. *Erat in proximo dies feſtus*. Tertio Salvatoris reſponſio, ibi: *Dixit eis ergo Jeſus*. Quarto aſcendendi ad diem feſtum diſſimulatio, ibi: *Vos aſcendite*. Ait ergo: *Poſthæc ambulabat*. Multis tamen interjectis miraculis, quæ hic tacentur, ſicut patet a Magiſtro in hiſtoriis. Unde: *Poſt hæc*, notat ordinem non immediationem. Non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum interficere. Sed quæritur, qualiter hoc? quia videtur tunc mortem & homines timere. Item videtur non habere poteſtatem reſiſtendi vel præcavendi mortem. Item cum poſſet exire de manibus eorum, ſicut fecit infra, non oportuit, quin in Judæam ambularet. Ad iſtud reſpondet Auguſtinus, bene. Quando latuit, ut homo, non potentiam amiſiſſe putandus eſt, ſed exemplum infirmitati præbuiſſe. Et ſequitur: Sæpe ſignatum eſt in capite, quod futurum eſt in corpore. Ne ergo obiiceretur, pro crimine, ſc. alicui fideli, ſi fugeret, latibulum præceſſit in capite, & potentiam demonſtravit, quando voluit. Infra: Quando, ſcilicet ceciderunt, qui capere eum voluerunt. Sed tunc obiicitur, quod licitum eſt fidelibus fugere in perſecutionibus. Cujus tamen contrarium patet, infra: Ubi culpatur mercenarius, quia fugit. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod aliquando licet fugere, quando eſt perſecutio perſonæ, & tunc licitum eſt fugere: aliquando eſt perſecutio Eccleſiæ ſive generalis, & tunc non licet paſtori fugere, ut patebit infra. Littera vero Chyſoſt. eſt: *Non habebat poteſtatem*. Et ſuper hoc opponit, cum omnia poſſit, qualiter ait: *Non habebat poteſtatem*? Et ad hoc reſpondet, quod loquitur de ipſo, ut homine: fugiebat enim ut homo. Quando autem non detinebatur, virtutem divinitatis oſtendebat. Ens enim uterque, ſcilicet Deus & homo, utraque de ſe voluit eredi, ibi: Et ſequitur ſecundum: *Erat autem in proximo dies feſtus Scenophægia*. Erat autem feſtum Tabernaculorum, quia tabernacula faciebant ad ſimilitudinem eorum, qui in eremo habitaverunt, & celebrabatur ſeptimo menſe. Et ex hoc patet, ut dicit Chryſoſt. quod non omnia ſtudebat Evangeliſta enuntiare, ſed illa, pro quibus fuit hic aut querela aut contradictio a Judæis. Unde in his quinque menſibus, qui erant inter feſta, niſi miraculum de panibus narrat, & concionem ad Judæos. Ubi enim extraneum quid adverſus eum fiebat, hoc exarare ſtuduit. Hæc ille. Et ex hoc patet, quod multa miracula hic omiſit Evangeliſta. Et quia dixit, quod erat feſtus dies, ſubditur: *Dixerunt ad eum fratres: Vade in Judæam*. Sed quæritur, quare ait: *Fratres*, cum eſſet filius virginis? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus quod conſanguinei virginis ſecundum conſuetudinem ſcripturarum dicebantur fratres: Sicut Abraham & Loth. Sicut enim ait Auguſtin. In ſepulchro, in quo jacuit corpus Domini, nec ante, nec poſt mortuus jacuit: ſic uterus Mariæ nec ante nec poſt aliquid mortale conceperat: *Dixerunt autem ad eum. Vade in Judæam*. Ut enim ait Auguſtinus Opera Domini diſcipulos non

[Margin notes: Diviſio: Joan. 10 — Joan. 8 — Joan. 9 — Joan. 10 — Joan. 8 — Aug. tract. 28 in Joan. non longe a princ. t. 9 ibid. poſt pauca. — Joan. 18 — Fugere quando liceat. — Joan. 10 — Aug. ep. 180 ad Honoratum per totum tom. — Joan. 10 — Chryſ. ho. 47. in Jo. ante med. tom. 3 — Scenophægia. — Lev. 23 — Chryſ. ibi. poſt aliqua. — Multa miracula omiſſa. — Aug. tract. 28 in Joan. ante med. tom. 9 — Gen. 18 — Aug. ibid. paulo poſt. ibid. poſt pauca.]

non latebant, ſed iſtos latebant. Iſti enim fratres, id eſt conſanguinei ipſa propinquitate credere in eum faſtidierunt: *Ut & diſcipuli tui videant opera tua*. Ut enim ait Chryſoſtomus, hic vocat diſcipulos turbam ſequentem non duodecim. Et ſuperaddunt: *Nemo in occulto aliquid facit*. Ut enim ait Aug. Loquebatur caro carnis, ſed caro ſine Deo carni cum Deo. Prudentia carnis verbo, quod caro factum eſt: *Si hæc facis*, id eſt, ſi vera ſunt miracula, quæ facis: *Manifeſta te ipſum mundo*, ſcilicet eundo in publicum, & faciendo miracula coram mundo. Quia propheta ſine honore in patria ſua, ſupra: *Neque enim fratres ejus credebant in eum*, ſcilicet conſanguinei, nimirum Jacobus primus Hieroſolymorum Epiſcopus: & Judas, ut ait Chryſoſtomus. Sed quærit Chryſoſtomus qualiter ait: *Non credebant in eum*, ex quo rogaverunt Dominum mirificare, id eſt miracula facere: videtur, quod in eum credebant. Et ad iſtud reſpondet, quod verba erant multæ incredulitatis, & multæ amaritudinis, quia erant ſuſpicantium non eſſe vera miracula & incuſantium eum de amore gloriæ. Unde Auguſtinus quia humanam gloriam requirebant: ideo in eum non credebant: Et patet ex dictis quæ & qualia appetunt fratres, & cognati ſuis cognatis, qui ſunt in dignitate: optant in eis excellentiam temporalem, ſæcularem apparentiam & humanam gloriam, non propter verum amorem eorum, nec propter divinum honorem, nec propter animarum ſalutem, licet hoc prætendant aliquando: ſed propter propriam excellentiam & gloriam. Et ideo cavendum ab eis, nec aſſentiendum conſiliis eorum in prædictis acquirendis? *Nolite credere amico*. Et ſequitur: *Inimici hominis domeſtici ejus*. Et de hoc bene Seneca: Surdum te amicis tuis præſta, bona animo malo tibi precantur: & ſi felix eſſe vis, deos ora, ne quid tibi ex his, quæ optantur, eveniat: non ſunt bona quæ in te volunt congruere. Hæc ille: Si tibi voluerit perſuadere frater tuus: Et ſequitur: Dicens: Eamus & ſerviamus diis alie-

Chryſ. ho. 47 in Jo. ante med. tom. 3
Aug. tract. 28 in Jo. ante med. tom. 9
Joan. 1
Luc. 4
Chryſ. ho. 47 in Jo. ante med. tom. 3
Ibid. paulo ante.
Aug. tract. 28 in Jo. ante med. to. 9
Mich. 7
Deut. 13

A nis. Opera enim facere propter vanam gloriam, finaliter eſt ſervire diis alienis, quia qui quærunt gloriam, credere in Deum non poſſunt, ſupra: Et in talibus affectibus ſunt parentes & propinqui ignorandi: Qui dixerit patri ſuo & matri, &c. Hi cuſtodierunt eloquium tuum. Et ſimiliter quoad tales affectus, ſunt odiendi: Si quis venit ad me, & non odit patrem, non poteſt meus, eſſe diſcipulus. Ibi Gregorius de hoc bene: Utrumque inquit, per diſcretionem valemus, ut unde proximos diligamus, & quos adverſarios in via Dei patimur, fugiendo odiamus. Et ſequitur tertium, ſcilicet Salvatoris reſponſio: *Dixit ergo eis Jeſus*: B *Tempus meum nondum advenit*. Et de hoc opponit Auguſtinus ex quo ait Apoſtolus quod: Cum venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum. Videtur, quod tempus ſuum venerat. Et de hoc reſpondet Auguſtinus quod tempus gloriæ ſuæ nondum venit, & illi de gloria admonebant, ſed ille noluit altitudinem præcedere, & ad ipſam per viam humilitatis aſcendere: *Tempus veſtrum ſemper eſt paratum*, id eſt, mundi gloria. Ait enim idem Auguſtinus de hoc tempore ſub nomine diei: Diem hominis non deſideravi Et. In die honoris tui ne extollaris. Et ſubdit cauſam dicti: *Non poteſt mundus odiſſe vos*. Amatores ſuos, falſos teſtes: C quæ enim mala ſunt, bona dicitis. Et econtrario. Et: Omne enim animal diligit ſuum ſimile, ſic & omnis homo ſuo ſimili ſociabitur: *Me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo*, &c. Sed qualiter ait hoc, quia infra: Si mundus vos odit, &c. Et ad iſtud reſpondendum, quod loquitur diſcipulis pro ſtatu, in quo tunc erant, & in quantum ſuadebant & dabant conſilium de gloria oſtendenda terreno affectu. Unde Chryſoſtomus. Qualiter eos odirent, ſcilicet mundus & mundani, qui eadem volunt, & pro iiſdem currunt, ſicut & mundus. Ibi autem loquitur de diſcipulis pro ſtatu perfectionis eorum, & maxime pro ſtatu poſt acceptionem ſancti Spiritus in plenitudine. Et patet ex dictis ordo &

Opera facere ob vanam gloriam.
Joan. 5
Deut. 33
Luc. 13
Greg. in Ev. hom. 37 ante tom. 9
Aug. tract. 28 in Jo. ante med. tom. 9
Gal. 4
Aug. tract. 28 in Jo. poſt med. tom. 9
Hier. 17
Eccl. 11
Eccl. 13
Joan. 15
Chryſ. ib.

Digitized by Google

modus perveniendi ad tempus gloriæ, ſive ad gloriam per humilitatem & paſſionum tolerantiam. Unde Auguſtinus: Dominus, ut veniant ad patriam, provocavit ad viam, excelſa eſt patria, humilis via. Patria eſt vita Chriſti, via eſt mors Chriſti. Patria eſt manſio Chriſti, via eſt paſſio Chriſti: qui recuſat viam, quid quærit patriam? Hæc ille, & ibi bene de hoc. Reſpondit Chriſtus matri petenti gloriam filiorum. Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Ut enim ait Gregorius: Ordo eſt tribulationis & conſequentis gloriæ. Et poſt: Per calicem pervenitur ad majeſtatem: Per multas tribulationes oportet pervenire ad regnum Dei. Item patent hic mundi error & fatuitas: odit enim arguentem ipſum in veritate, ſicut Jeſum Chriſtum hic: *Non enim amat*, peſtilens eum, qui ſe corripit. Supra: Qui male agit, odit lucem, ſcilicet arguentem, ut habitum eſt ibi. Veritas enim parit odium, obſequium amicos, ait Terentius. Et recitat Auguſtinus. Item mundus diligit ſuos falſos teſtes, qui ipſum non arguunt, ſed cum eo currunt, & eadem cum ipſo volunt: Cum tamen meliora ſint vulnera diligentis, quam fraudulenta, odientis oſcula & tales ſunt ſimiles aſino ſtolido; qui fugit a fonte, in quo apparet imago ejus, & currit ad leonem ipſum admirans, a quo interficitur, ait Iſaac. Et quarta ſequitur particula, in qua diſſimulatio Salvatoris de aſcendendo Hieroſolymam, ibi: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc*. Unde quærit Auguſtinus, quid eſt dictum: *Diem feſtum hunc, vel iſtum?* Et reſpondet, quod ideo ait *Aſcendite ad diem feſtum hunc*, ubi humanam gloriam quæritis, ubi vultis oſtendere carnalia gaudia, non æterna cogitare. Sed quæritur qualiter ait imperative: *Vos aſcendite*. Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod hoc ait, oſtendens, quoniam hoc dixit non indigens, nec volens blandiri, nec concedens eos Judaica facere. Conceſſive ergo ait hoc non imperative. *Et non aſcendam ad diem feſtum iſtum, quia nondum venit tempus meum*. Sed qualiter hoc ait, quia poſtea aſcendit ad diem feſtum? Et ad hoc reſpondendum ſecundum Gloſſam quod non aſcendit ad diem primum vel ſecundum. Vel aliter ſecundum Chryſoſtomum quod non ait ſimpliciter, ſcilicet quod non aſcenderet, ſed ait: *Non aſcendam nunc*, id eſt, vobiſcum: *Quia tempus meum nondum venit*: Eo quod in futuro paſchate oportebat eum crucifigi, ait Chryſoſtomus. Et per hoc patet reſponſio ad objectionem hæreticorum obiicientium, quod erat ſubjectus fato. Et patet ex dictis reſponſio. Item obiicitur, quod ex hoc videtur, quod opera Chriſti dependebant a tempore, quod videtur inconveniens cum eſſet omnipotens. Et ad illud reſpondendum, quod opera ſua non dependebant a tempore ex indigentia, fiebant tamen in tempore debito ex congruentia: *Hæc cum dixiſſet manſit in Galilæa*. Et patet, quod ex Salvatoris exemplo eſt tempus docendi & annuntiandi veritatem, & eſt tempus quieſcendi & orandi: Sive mente excedimus Deo, ſive ſobrii ſumus nobis. Quod vero ait: *Manſit in Galilæa*. Myſterium eſt, quod Chriſtus manet in anima tranſmigrante a tumultu, & a turbatione mundi ad quietem orationis & contemplationis: *Factus eſt enim in pace locus ejus*. Galilæa enim tranſmigratio interpretatur. Et ſequitur illa pars, in qua de aſcenſu illius ad diem feſtum, ibi: *Ut autem aſcenderunt*. Et illa in tres. Primo, narratur de ſua aſcenſione. Secundo, de Judæorum inquiſitione, & horum murmuratione, ibi: *Judæi ergo*. Tertio, de ſua manifeſtatione & doctrinatione, ibi: *Jam autem die feſto*. Ait ergo: *Ut aſcenderunt fratres, ipſe aſcendit*. Sed opponit Chryſ. Ex quo prius ait, quod non aſcenderat: eo quod tempus non advenerat, qualiter ait nunc, quod aſcendit? Et ad hoc reſpondet, quod non aſcendit, ut pateretur nunc, ſed ut eos erudiret. Aſcendit, inquam: *Non manifeſte ſed quaſi in occulto*, Sed quæritur, quare non manifeſte? Videtur enim timuiſſe. Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod ideo in occulto aſcendit, quia

Margin notes: *Aug. tract. 28 in Jo. ante med. tom. 9* — *Mat. 20* — *Greg. in Ev. hom. 27 ante med.* — *Act. 14* — *Prov. 14* — *Joan. 3* — *Terent. in Andr. act. 1 ſce. 1* — *Aug. Confeſſ. l. 10 c. 23 f. 1* — *Prov. 27* — *Aug. tract. 28 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 47 in Jo. poſt med tom. 3* — *Ibid* — *Ibidem.* — *2 Cor. 5* — Diviſio partium — *Chryſ. ibi.* — *Aug. tract.*

11 *in Jo. poſt med. tom. 9*

quia non gloriari temporaliter, ſed docere ſalubriter voluit & admonere die feſto æterno, amorem ab hoc ſæculo avertere, & in Deum convertere cupiebat. Aliter reſpondet Chryſoſtomus quod ſi aſcendiſſet manifeſte ſigna divinitatis oſtendiſſet: voluit autem oſtendere ſcilicet ſuæ humanitatis veritatem. Et ideo in occulto aſcendit. Et ſequitur ſecunda particula, ſcilicet Judæorum inquiſitio & murmuratio: *Judæi ergo quærebant in die feſto*, quia in talibus conſueverat miracula facere, ſupra. Et in hoc patet eorum malignitas. Ut ait enim Chryſoſtomus. In his ſcilicet feſtivitatibus piſcari eum, id eſt, capere, & loquendo ironice ait, quod bene erant Judæorum directiones, id eſt, feſtivitates, in occiſionem impetum faciebant & dicebant. *Ubi eſt ille?* Sed quæritur, quare non nominabant? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod a magno odio & inimicitia, nec nominatim eum vocari volebant: *Et murmur multum*, non ſolum pro præterito miraculo, ſcilicet panum, ſed rurſus timentes, ne ſimile quid faceret, ait Chryſoſtomus: *Quidam enim dicebant, quia bonus eſt*, ſecundum opinionem vulgi: *Quidam quoniam ſeducit turbas*, ait Chryſoſtom. Hi enim erant increduli, infra: *Numquid ex principibus aliquid credidit in eis?* Seducere enim, ut ait Auguſtinus eſt decipere, vel aliunde aliquem ad aliud perſuadendo ducere. Si a malo ad bonum ducit, bonus ſeductor eſt, ſi e contrario malus. Et hoc eſt ad ſolatium, quæ poſtea prædicantes verbi Dei futuri erant reputati ut ſeductores, & tamen veraces: *Nemo tamen palam loquebatur*, ſcilicet eorum qui dicebant: *Quoniam bonus eſt: Propter metum Judæorum*, infra: Conſpiraverunt Judæi, ut ſi quis Chriſtum confiteretur, extra Synagogam fieret. Et ſequitur pars, in qua de ipſius manifeſtatione & doctrinæ diſpenſatione, ibi: *Jam autem die feſto*, &c. Et illa in duas. Primo, de ſua doctrina in prima die, & calumniantium confutatione. Secundo, de ſua doctrina ultima die feſtivitatis, & obloquentium confutatione, ibi: *In noviſſimo die*. Prima adhuc in duas. Primo de doctrina ſua & confutatione calumniantium generaliter. Secundo, de confutatione quorumdam ex Hieroſol. ſpecialiter, ibi: *Dicebant ergo quidam*. In prima quatuor. Primo, aſcenſus filii Dei in templum & admirationis Judæorum de doctrina ſua præmiſſio. Secundo, veritatis eruditio, & Judæorum increpatio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Tertio, eorum blaſphematio, ibi: *Reſpondit turba*. Quarto, Salvatoris reſponſio, & illorum confutatio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Ait ergo: *Jam die feſto mediante*, id eſt, die media ſeptem dierum feſtivitatis, & erat quarta, ait Gloſ. *Aſcendit in templum*, non in palatium vel in forum: *Et docebat*, non ſilebat veritatem, infra: Ego ſemper docui in Synagoga & in templo. Qui enim latebat, palam loquebatur, ait Aug. *Et mirabantur Judæi*, ob doctrinæ claritatem, veritatem, ac virtutem, Unde Chryſoſt. Tanta erat virtus eorum, quæ dicebantur, quod qui dicebant prius, quoniam ſeducit turbas, transmutati admirabantur: Mirabantur ſuper prudentia & reſponſis ejus: *Quomodo hic litteras ſcit*, &c. Ut ait Chryſoſt. doctrinam admirabantur, & tunc deberent cogitare, quoniam nihil humanum in eo erat: Sapientiam non didici, ſcilicet, ab homine, & novi ſcientiam ſanctorum. Quærit Chryſoſt. quare in prima die non aſcenderit ad feſtum. Et videtur, quod debuiſſet aſcendere: ait enim Apoſtolus: Inſta opportune, importune. Ad iſtud reſpondet, quod tardatione ſua attentiores eos fecit: qui enim primis diebus eum quæſiverunt, repente præſentem debebant injacere dicenti, id eſt, ingerere ſe ad audiendum. Et patet hic exemplum prælatis & doctoribus aſcendendi ad templum, & docendi ibidem, exemplo beati Ambroſii, qui omni die dominico in publico Dei verbum tractabat, ait Auguſt. Clama, ne ceſſes, &c. Et de hoc in collatione prædicabili, infra. Et ſequitur pars ſecunda: *Reſpondit Jeſus*. Et ibi duo, Primo veritatis eruditio. Secundo, adverſantium arguitio, ibi: *Nonne Moyſes*. Ait ergo: *Mea do-*

Chryſ. ho. 47 in Jo. poſt med. tom 3 — *Joan. 5* — *Chryſoſt. hom. 48 in Joan. ante med. to. 3* — *Ibidem.* — *Ibid.* — *Ibid.* — *Aug. tract. 29 in Jo. non longe a princ. to. 5* — *2 Cor. 6* — *Joan. 9* — Diviſio partis. — *Joan. 18* — *Aug. tract. 29 in Joan. paulo a princ. t. 9* — *Hom. 48 in Joan ante med. tom. 3* — *Luc. 2* — *Chryſ. ibi.* — *Prov. 30* — *2 Tim. 4* — *Ibid. paulo ante* — Exemplum prælatis, & doctoribus — *Aug. Conf. l. 6 c. 3 tom. 1* — *Iſa. 58*

ctri-

Aug. tract. 29 in Joan. ante med. tom. 9

ctrina non eſt mea. Et de hoc oppo- A nit Auguſtinus prolixe, ſcilicet: Non tua quomodo tua? Et e contrario. Videtur implicare contradictionem. Et de hoc ſolvit in Summa, quod doctrina patris, quid eſt niſi verbum patris? Et quia verbum eſt alicujus, doctrina ejus, id eſt, ipſum verbum non eſt doctrina ejus, ſed illius a quo eſt: quia verbum non eſt a ſe. Eſt enim Chriſtus lumen de lumine. Quaſi eodem modo opponit Chryſoſtomus & ſolvit ſcilicet qualiter eſt doctrina ejus, & non ejus. Et reſpondet, quod ejus eſt doctrina, quia non edoctus ab aliquo dicebat: Non ejus erat, quia patris erat doctrina. Et quoniam profundum verbum propoſuit, ut ait Auguſtinus, B nec omnes intellexerunt, dedit conſilium, ut crederent. Ideo ſubdit: *Si quis voluerit voluntatem ejus facere*, id eſt, patris, credendo in eum: *Cognoſcet de doctrina*, id eſt, intelliget. Ut enim ait Auguſtinus. Intellectus eſt merces fidei: Niſi credideritis, non intelligetis. Noli ergo quærere intelligere ut credas, ſed e contrario. Et talis ſciet, quoniam ex eo Deo loquor, nec mirum, quia verbum patris manifeſtans gloriam patris, infra: *Qui autem a ſemetipſo loquitur*, ſcilicet Antichriſtus: *Quærit gloriam propriam*. Supra: Alius veniet in nomine ſuo, &c. Ipſe enim extollet ſe ſupra omne, quod dicitur, Deus aut colitur: C *Qui autem quærit gloriam ejus, qui miſit illum, hic verax eſt*. Qualis ſcilicet ego ſum, qui patri æqualis formam ſervi accipiens, gloriam ipſius quæro, ait Auguſtinus. Patet hic exemplum a filio Dei hominibus non quærendi propriam gloriam, ſed Dei. Ex quo enim ipſe filius, cui debebatur omnis gloria ſemper profitetur ſe quærere gloriam patris, multo magis quilibet fidelis, qui eſt membrum ejus, debet quærere gloriam Dei non ſuam, & doctrinam attribuere non ſibi. Quia, ut ait hic: *Qui a ſemetipſo loquitur*, gloriam propriam quærit, & talis eſt mendax. Infra: Qui de ſuo loquitur, mendax eſt. Gloria eſt enim frequens fama cum laude:

Hom. 48 Jo. ante med. — *Aug. tract. 28 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Aug. ib. paulo poſt.* — *Iſa. 7* — *Joan. 17* — *Joan. 5* — *2 Theſ. 2* — *Aug. ibid. verſ. fin.* — Exemplum quærendi gloriam Dei. — *Joan. 8*

Auguſtinus. Vana enim gloria eſt amor laudis, ait Hugo: Vel deſiderium inordinatum excellendi ait idem. Et hæc non eſt quærenda ab homine: Quid habes, quod non accepiſti? quod ſi accepiſti: quid gloriaris? Benedixerint Deo in cordibus ſuis. Ibi Gregorius. Deo maledicere, eſt de ejus munere ſibi gloriam præbere. Et de hoc Chryſoſtomus bene: Vana gloria, tyrannica paſſio eſt, quæ eſt cauſa omnium malorum, eo quod faciat excidere a vera gloria. Et ibi multum de hoc. Et Bernard. Eo quippe eſt quiſque peſſimus, quo eſt optimus, dum ſcilicet quærat propriam gloriam. Ideo Hieremias: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua. Sed qui vult gloriari in Domino glorietur. Sua enim gloria eſt quærenda vitæ veritate & repræſentatione vitæ divinæ in homine: Glorificate Deum in corpore veſtro. Item eſt quærenda bonorum operum exercitatione: Videant veſtra bona opera, & glorificent Deum. Item eſt quærenda gloria Dei, magnalium ſuorum & beneficiorum ſedula prædicatione: Date gloriam Deo, Dei perfecta ſunt opera. Item eſt quærenda beneficiorum Dei recognitione & gratiarum actione, ac ordinata intentione omnia bona agendo ad gloriam ſuam: Non eſt qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena: Omnia in gloriam Dei facite. Qui ergo volunt dicere, quæ ſua ſunt, & dedignantur docere doctrinam Dei, vel eorum, qui docent ſecundum Deum, non imitantur filium Dei in prædictis. Et ſequitur arguitio Judæorum calumniantium, ibi: *Nonne Moyſes dedit vobis legem?* Et ſunt iſta verba referenda ad illud, quod dictum eſt: *Ubi eſt ille?* quod dicebant, quærendo eum ut occiderent. Ideo ait: *Nonne Moyſes dedit vobis legem?* ſcilicet ut non occidatis: *Et nemo ex vobis facit legem*. Quia, ut ait Auguſtinus. Si legem faceretis Chriſtum in ejus litteris agnoſceretis, & præſentem non occideretis. Ideo ſequitur: *Quid me quæritis interficere?* Sed quæritur, qualiter ait: *Nemo ex vobis*, quia ſupra eodem dictum eſt, quod quidam di-

Aug. tract. 100 in Jo. ante med. & ibid. 105 ante med. tom. 9 — *Hugo de ſacra fid. l. 1 p. 7 c. 6* — *1 Cor. 4* — *Job. 1* — *Greg. Mor. l. 1 c. 9* — *Hom. 27 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Bern. in Can. ſer. 18 ante med.* — *Hier. 9* — *2 Cor. 2.* — Propria gloria quomodo quærenda. — *1 Cor. 6* — *Matt. 5* — *Deut. 32* — *Luc. 17* — *1 Cor. 10* — *Exod. 20* — *Aug. tract. 30 in Joan. non longe a princ. t. 9*

dicebant: *Quoniam bonus eſt*. Item A diſcipuli multi erant præſentes, qui implebant legem. Et ad hoc reſpondet Aug. quod Dominum loquentem audiebant omnes, diſcipuli & Judæi, mendaces & veraces, boni & mali. Sed ille diſcernebat, & quibus ſermo prodeſſet, prævidebat, & in nobis, & in illis. Hæc ille. Loquitur ergo ad illos, qui erant mali, & mendaces: & ut ait, redarguit de duobus, ſcilicet de audacia, qua audebant redarguere eum, ſcilicet de tranſgreſſione legis, quia ipſe curavit in ſabbato, & de meditatione occiſionis: ideo non erant digni judicare alium. Et ſequitur reſponſio illorum, ibi: *Reſpondit turba*, &c. Et vere turba. Unde Auguſt. Turba B turbata eſt a veritate: turbam lippitudinis turbavit claritas ſolis. Et reſpondit quaſi turba non pertinentia ad ordinem ſed, ad perturbationem: *Dæmonium habes*. Hæc Auguſtinus: quaſi dicerent: Tu habes dæmonium, hæc nobis imponendo, ideo dicunt: *Quis quærit te interficere*? ut ait Chryſoſtomus. Verbum erat furoris & animæ inverecundantis. Et ponit exemplum. Sicut latrones cantant in inſidiis, quaſi non eſſent latrones, & iniiciunt manus: ſic fuit de iſtis. Sed quæritur, quare non redarguit eos, & quare tam humilia locutus eſt coram eis? Et ad primum reſpondet Chryſoſtomus quod ideo non redarguit, ut non faceret eos inverecundiores. Ad aliud vero reſpondet, quod humilia loquendo de ſe, multæ fuerunt cauſæ ſcilicet non ingenitum exiſtimari, non Deo contrarium, carne indutum eſſe, imbecillitas audientium, docere homines moderata ſapere. Alia vero loquendi de ſe fuit cauſa, veræ ſcilicet divinitatis magnitudo. Hæc ille, quaſi diceret: Ut non exiſtimarent eum ingenitum eſſe vel Deo contrarium. Et ſic de aliis: ideo humilia de ſe locutus eſt. Et patet hic exemplum non reſpondendi aſpere contumacibus. Unde Auguſt. Dominus non turbatus, ſed in ſua poteſtate tranquillus non reddit malum pro malo, &c. Quibus ſi diceret, Vos dæmonium habetis, verum diceret. Hæc ille.

Aug. tract. 30 in Joan. ſe e in pri. tom. 9

Ibid. poſt pauca.

Chryſ. ho. 48 in Joan. poſt med. tom. 3
Exemplum latronum.
Ibid. paulo ante.

Exemplum non reſpondendi aſpere.
Aug. tract. 38 in Joan. ante med. tom. 9

Et ſequitur quartum, ſcilicet reſponſio Salvatoris, ibi: *Et dixit eis*, ut Chryſoſtomus: dixit eis, inquam, a lege, ſyllogizans. Et eſt ſumma rationis: Moyſes ante legem dedit circumciſionem, & vos eam in ſabbato facitis ſine legis tranſgreſſione. Injuſte ergo me arguitis, quod hominem ſanum feci in ſabbato. In iſta ratione ſic procedit. Primo, ponit quaſi majorem. Secundo minorem. Tertio quaſi concluſionem. Quarto, ſubdit admonitionem. Ait ergo: *Unum opus feci*, ſcil. curare paralyticum, ſupra: *Et omnes miramini*, ſcilicet de hoc opere. Quid ergo ſi omnia videritis, ait Auguſt. Et hoc eſt nobilius opus quam circumcidere. Et tamen in ſabbato circumciditis. Ideo ſequitur *Præterea Moyſes dedit vobis circumciſionem*, id eſt præcepit: *Non quia ex Moyſe eſt*, id eſt præceptum Moyſis: *Sed ex patribus*, quibus fuit primo præcepta. Et eſt in Gloſſa bene, propter quas cauſas fuit circumciſio in præcepto. Et ſubdit quaſi minorem: *In ſabbato circumciditis hominem*, ſecundum legem, quæ ait, quod in die octava circumcidatur infantulus, quæ dies potuit contingere in ſabbato. Deinde ſubdit, quaſi concluſionem: *Si circumciſionem accipit homo*, &c. quando ſcilicet die octava in ſabbato: *Ut ſolvatur lex Moyſi*, quæ prohibebat opera ſervilia, non opus ſalutis: *Mihi indignamini*, C id eſt, cur indignamini, ait Gloſſa: *Quia totum hominem ſanum feci*? Curatus enim fuit, ut ſanatus eſſet in corpore: & credidit ut ſanus eſſet in anima: Auguſtinus. Et ideo illis poterat dicere illud Apoſtoli: Æmulationem quidem Dei habent: ſed non ſecundum ſcientiam. Et ideo ſubditur admonitio: *Nolite judicare ſecundum faciem*, id eſt, perſonarum acceptionem: *Sed juſtum judicium judicate*, ſcil. ſecundum rei veritatem. Ut enim ait Aug. In ſabbato circumcidebant, & tamen Moyſi non indignabantur. Ipſe vero totum hominem ſalvum fecerat, & tamen ei indignabantur. Et ideo ait: *Nolite judicare ſecundum faciem*. Quod juſtum eſt, juſte judicate. Sed quæritur de ratione, quam facit Dominus. Vide-

Hom. 48 in Joan. poſt med. tom. 3

Joan. 5

Aug. tract. 30 in Jo. ante med. tom. 9
Lev. 12
Gen. 17

Lev. 12

Aug tract. 30 in Joan. poſt med. tom. 9
Rom. 10

Aug. ibid.

Deut. 16

detur enim quod non ſequatur: minus enim eſt ſanare in anima, quam in anima & corpore. Sed non ſequitur, ſi licet minus facere in ſabbato, ergo & majus. Sicut non ſequitur; ſi licet lavare, faciem, indumenta, ergo & totum corpus. Item videtur, quod ſophiſtice arguit contra eos: quia ipſi arguebant eum, non quia ſanavit hominem in ſabbato, ſed quia dixerat ei: Tolle grabatum tuum, quod erat opus corporale, & ita videtur, quod eis non reſpondet. Et ad primum reſpondendum eſt, quod recte arguit contra eos. Sanatio enim hominis in anima & corpore eſt magis bonum, quam ſanatio in anima tantum. Si ergo circumcidere ad ſanationem animæ licebat in ſabbato, multo magis licebat & totum hominem ſanare. Ad aliud reſpondendum, quod ipſe reſpondet impiæ & pravæ eorum affectioni, qua ipſi invidebant operationi miraculi. Et contra eorum malitiam & invidiam procedit hic arguendo, præcepit portare grabatum ab homine ſanato, quia non fuit ita opus ſervile, quod eſſet prohibitum in ſabbato, in quo licebat facere opera neceſſitatis, quæ ad ſalutem pertinent, ſicut manducare & bibere, ait *Aug. ibid. poſt pauca.* Auguſt. Item licebat facere opera *Luc. 14* pietatis, ſicut eleemoſinam dare, bovem & aſinum adaquare. Sic & *Joan. 5* licebat paralytico curato grabatum vel lectum tollere in teſtimonium ſuæ curationis: maxime tamen præcipiente Salvatore, qui venerat ſolvere cæremonias legis, ut habitum *4 Sent. diſt. 1 c. fuit uſque in fi.* eſt ſupra. De circumciſione vero & de quæſtionibus circa illam: quarto ſentent. Et Hugo. Sed quæritur *Hugo de ſacra fid. l. 1 p. 12 c. 2* quare fuit circumciſio data ante legem patribus: Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gloſſam, quia circumciſio fuit data in ſignum magnæ fidei Abrahæ, ut eſſet diſtinctio populi de quo Chriſtus erat naſciturus, ab aliis populis. Et quia repromiſ- *Gen. 17* ſio fuit facta Abrahæ, ideo & ei data fuit lex de circumciſione. Unde verſus:

Eſt ſignum meritum diſtinguit ſive medetur.
Circumciſa caro, ſignat, docet.

Signum fidei Abrahæ: meritum ſci- A licet obedientiæ, diſtinguit ſcilicet populum: medetur, contra originale: ſignat, octavam reſurrectionis: docet, ſcilicet caſtitatem. De ipſa vero circumciſione ſpiritualiter, & de ſabbato in collatione prædicabili. Quod vero ſequitur: *Nolite judicare ſecundum faciem*, evadere in hoc ſæculo magni laboris eſt. Et in hoc illos convicit, nos inſtruxit: ait Aug. Et *Aug. tract. 30 in Joan. prope fin. tom. 9* ideo non perſonaliter judicemus, ſed rectum judicium teneamus. Quis autem eſt, qui non judicat perſonaliter? qui æqualiter diligit. Dilectio æqualis facit non acceptari perſonas. Hæc ille. Et ponit exemplum de filio & patre. Si filius conqueſtus de patre habet bonam cauſam, illum æquemus patri in veritate. Et ibi be- B ne de hoc. Unde nota, quod judicium ſecundum faciem ſive ſuperficiale, eſt ex perſonarum acceptione, ut ait Auguſtinus hic. Item eſt ex cauſæ indiſcuſſione, vel ex ſententiæ præcipitatione: Cauſam quam *Job. 29* neſciebam diligentiſſime inveſtigabam. Et Gregorius. Ne ad profe- *Greg. Mor. lib. 19 c. 14 poſt med.* rendam ſententiam iniquam præcipites eſſe debeamus, nec temere indiſcuſſa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus: Et ibi bene de hoc. Item fit judicium *Judicium pervertitur quatuor modis* ſecundum faciem ex perverſa affectione. Judicium enim pervertitur quatuor modis: ſcilicet timore, odio, C amore, cupiditate, ut dicitur. Unde verſus de his.

Quatuor iſta, timor, odium, dilectio, cenſus,
Sæpe ſolent hominum rectos pervertere ſenſus.

Nec in judicio plurimorum acquieſ- *Exod. 23* cas ſententiæ, ut a vero devies. At illi: Ergo judicio cavendum eſt. Au- *Deut. 1* dite illos & quod rectum eſt judicate. Et ſequitur: Dei judicium eſt. Et: Non enim hominis exercetis ju- *2 Par. 19* dicium, ſed Dei, &c. Et ſequitur: Cum diligentia cuncta facite: In *Ibid.* Pſal. Recte judicate filii hominum, Et *Pſ. 57* ſequitur illa pars, in qua confutatio ſpecialiter quorumdam ex Hieroſolymis calumniantium, ibi: *Dicebant ergo quidam.* Et illa pars in quatuor. Primo, *Diviſio partis.* calumniantium obloquutio. Secundo, eo-

Digitized by Google

eorum confutatio ſive convictio, A
ibi: *Clamabat*. Tertio, ipſorum di-
viſio, eo quod quidam volebant eum
apprehendere, quidam credebant,
ibi: *Credebant ergo*. Quarto, mali-
gnitatis eorum ſive machinationis a
Chriſto propalatio, & illorum de hoc
inter ſe mutua inquiſitio: *Dixit ergo*
eis Jeſus. Ait ergo: *Dicebant ergo qui-*
dam ex Hieroſolymis. Et in hoc pa-
tet eorum obſtinatio: quoniam qui
maxime potiti ſunt ſignis, hi omni-
bus erant miſerabiliores, ſcilicet qui
Chryſ. ho. 49 in Jo. non longe a princ. to. 2 ex Hieroſolymis, ait Chryſoſtom.
Nonne hic eſt, quem quærunt Judæi
interficere? Et ecce palam loquitur,
Aug. tract. 31 in Joan. non mult. a princ. tom. 9 &c. ut ait Auguſt. Qui noverant,
qua ſævitia quærebatur, mirabantur,
qua potentia non tenebatur. Igno-
rabant enim, quod ait Salvator, in-
Joan. 10 fra: Nemo tollit eam a me, id eſt,
animam, licet ego ponam eam a
me: *Nunquid vero cognoverunt principes*,
&c. Putaverunt enim, quod prin-
cipes cognoverunt ipſum eſſe Chri-
ſtum: & ideo ei pepercerunt, ait
Aug. ibid. Auguſt. Et ſi ita fuit de ipſis: *Nos*
ſcimus, unde ſit, quoniam a Naza-
Joan. 1 reth. Supra: Invenimus ipſum a Na-
zareth: *Chriſtus autem cum venerit*,
nemo ſcit, unde ſit. Quærit Auguſt.
Aug. ibid. Unde fuit nata hæc opinio apud Ju-
paulo poſt. dæos, quod nemo ſit, unde Chriſtus
ſit? Et ad hoc reſpondet, quod inani-
ter nata eſt: quoniam in ſcriptura di-
Mat. 2 citur: Quoniam Nazaræus vocabitur:
Secundum aliam litteram, ibi: Et
Iſa. 11 flos de radice ejus aſcendet. Prout
exponit Hieron. Alia vero ſcriptura,
Hieron. commen. in Mat. lib. 1 c. 2. in fin. tom. 6 quoniam in Bethleem. Et hoc ideo,
quia in Bethleem natus, quia in Na-
zareth educatus. Ideo ſecundum ho-
minem ſcripturæ prædixerunt unde
Mich. 5 eſſet, ſecundum Deum vero latebat
Aug. tract. 41 in Joan. ante med. tom. 9 impios, & quærebat pios: Generatio-
nem ejus, quis enarrabit? Nec Aug.
Et quaſi idem Chryſ. Sequitur ſecun-
Iſa. 53 da particula, ſcilicet eorum confuta-
tio, ſive convictio, ibi: *Clamabat ergo*
Jeſus. Sed qualiter hoc, quia dicitur:
Non clamabit, neque audietur foris
vox ejus. Et ad iſtud reſpondendum,
quod ibi loquitur de clamore con-
Iſai. 42 tentionis. Unde Gloſſa ibi: Non
clamabit mitis & manſuetus: hic
vero loquitur de clamore prædica-
tionis & doctrinæ: Sapientia foris *Prov. 1*
clamitat. Et patet ipſius ad prædi-
candum affectuoſitas, quia clamabat:
& eruditionis veritas, quia erat do-
cens. Et patet loci doctrinæ ordi-
nabilitas, quia in templo: *Et me*
ſcitis, ſcilicet ſecundum carnem &
effigiem hominis quam gerebat: *Et*
unde ſim, ſcitis, ſcilicet quantum ad
educationem, quia a Nazareth. Sed
qualiter ait: Ipſe enim erat filius
Virginis, quod ipſi ignorabant. Et
ad iſtud reſpondendum ſecundum
Auguſtin. quod ſolus partus Virgi- *Aug. tract. 31 in Joan. ante med. tom. 9*
nis latebat, & illo excepto totum
noverat, ſcilicet locum educationis,
& effigiem faciei exterioris. Secun-
dum tamen divinitatem neſciebant.
B Ideo ait: *a me ipſo non veni*, ſcilicet
ſecundum divinitatem: *Sed eſt ve-*
rus, qui miſit me, quem vos neſcitis,
excæcati ſcilicet infidelitate: Mun- *Joan. 1*
dus enim eum non cognovit, ſupra.
Et alibi: Neque patrem quis novit: *Mat. 11*
niſi filius, & cui voluerit filius re-
velare. Et in hoc convincit eos, ut
ait Chryſoſt. Dixerant enim prius, *Chryſ. ho. 49 in Jo. ante med. tom. 3*
quod ſciebant, unde ipſe erat: mo-
do ait ſe eſſe Chriſtum, & tamen
ignorabant, unde erat. Et quia de-
ſiderabat ſalutem omnium, ſubjecit,
unde poterant ſcire, quod neſciebant,
ſicut continuat Auguſt. *Ego ſcio eum*. *Aug. tract. 31 in Joan. ante med. tom. 9*
Et ſic quærite a me, ut ſciatis eum,
& ideo ſcio eum: *Quia a me ipſo*
non ſum. Supra: Deum nemo vidit *Joan. 1*
C umquam, niſi unigenitus qui eſt in
ſinu patris, ipſe enarravit: *Et ſi di-*
xero, quia neſcio eum, quod eſt im-
poſſibile, ait Gloſſa: *Ero ſimilis vo-*
bis mendax. Quæritur, qualiter ait
Gloſſa, quod impoſſibile eſt, quod
diceret filius: *Ego neſcio eum*, Vide-
tur enim quod poſſet pronuntiare
has dictiones: *Neſcio eum*. Et ad
iſtud reſpondendum eſt, quod eſt lo-
qui pronunciando prædictis vocabu-
lis cum aſſertiva affirmatione. Et
ſic non poterat dicere: *Neſcio eum*,
quia non poterat mentiri, cum hoc
non ſit poſſe. Vel eſt loqui de for-
nicatione vocabulorum tantum cir-
cumſcripto ſenſu interiori: & ſic po-
terat proferre illa verba. Quæritur,
qualiter ait: *Et me ſcitis*. Et poſt:
Neſcitis illum, qui me miſit. Cum di-
ca-

Digitized by Google

Joan. 8

catur, infra: Si ſciretis me, & patrem meum ſciretis. Et ad iſtud reſpondendum, quod erat cognitio

Cognitio Chriſti duplex.

Chriſti duplex: una ſecundum humanitatem, ſcilicet quantum ad ſuam educationem & faciei effigiem: illa cognoſcebant, ignorantes tamen patrem. Et erat alia cognitio ſecundum interiorem revelationem. Et ſi illa cognoſcerent, filium & patrem, prout ait infra: Quando vero ait

Joan. 8

hic: *Qui me miſit*, ut ait Auguſt.

Aug. tract. 31 in Jo. ante med. tom. 9

ubi hoc audis, noli intelligere naturæ diſſimilitudinem: ſed generantis auctoritatem: quidquid enim eſt filius de illo eſt, cujus eſt filius: eſt enim lumen de lumine. Et ſequitur tertia particula, in qua narratur eorum obſtinatio & diviſio: *Quærebant eum apprehendere*, ſcilicet ad capiendum? *Sed nemo miſit manus in illum, quia nondum venerat hora ejus*.

Hæretici confutati.

Et ex hoc obiiciunt hæretici, quod erat ſubjectus fato & tempori. Et

Aug. ibid. poſt pauca.

ad hoc reſpondet Auguſt. quod ſua hora fuit ſua voluntas, tempus expectavit quo naſceretur:

Gal. 4

Cum venit plenitudo temporis: diu venerat prædicandus: ſed nondum venerat hora paſſionis, ut noveris non neceſſitatem, ſed poteſtatem morientis.

Joan. 2

Supra ſimile: Nondum venit hora mea. Et licet illi ſic quærerent tamen: *De turba multi crediderunt in*

Aug. ibid. circa med.

eum. Ut ait Auguſt. *De turba*, ſcilicet humiles & pauperes ſalvos faciebat Dominus: Principes vero inſaniebant, & medicum occidere cupiebant. Erat autem turba quædam, quæ ægritudinem ſuam vidit & medicinam cognovit. Et turba commota miraculis ait: *Numquid cum venerit Chriſtus, plura ſigna faciet?* Sed quæritur, ſicut opponit Chryſoſtom. ex quo non ſunt enumerata miracula, niſi quatuor, ſcilicet de converſione aquæ in vinum, ſupra: Et de curatione filii Reguli, ſupra: Et de curatione paralytici, ſupra: Et de multiplicatione panum, ſupra. Qualiter ait: *Numquid plura ſigna faciet?* Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod multa ſcilicet ſigna tranſcurrit S. Evangeliſta. Et de his loquitur de quibus principes malignabantur. Nec adhuc erat ſana fides illorum, ſed

Joan. 2
Joan. 4
Joan. 5
Joan. 6
Multa ſigna prætereuntur.
Chryſ. ho. 49 in Joan. ante med. tom. 3

A ut multitudinis erat & vulgaris. Et licet ita eſſet de turba: *Audierunt Phariſæi turbam murmurantem*, non contra Chriſtum, ſed de murmure quo Chriſtus glorificabatur, ait Auguſt. Groſſiores enim non a doctrina, neque a concione, ſed ſignis inducuntur, ait Chryſoſt. *Miſerunt principes & Phariſæi miniſtros, ut apprehenderent Jeſum*. Ut enim ait Chryſoſt. Non multitudo, quæ principatum non cupiebat, neque a livore capi poterat, ſed ſacerdotes, ait Matthæus: Abeuntes Phariſæi conſilium fecerunt ut caperent Jeſum: *Miſerunt miniſtros*, quia ipſi non audebant periculum ſuſcipientes ire ad apprehendendum eum, ait Chry-

Aug. tract. 31 in Joan. paulo poſt med. tom. 9
Chryſ. ho. 59 in Joan. ante med. tom. 3
Chryſ. ho. 49 in Joan. ante med. tom. 3
Matt 22

B ſoſtomus: Et patet hic & in multis aliis locis incredulitas & cupiditas & malignitas principum. Et patet ſimiliter credulitas humilium & pauperum. Infra eodem: *Numquid ex principibus aliquis credidit in eum? Sed turba*, &c. Et ſequitur quarta pars, in qua Salvatoris reſponſio, & illorum increpatio. Et ibi duo, Primo ipſius reſponſio. Secundo, ipſorum dubitativa inquiſitio, ibi: *Dixerunt ergo Judæi*. Ait ergo: *Dixit eis, Adhuc modicum*, &c. quaſi dicat, ait Auguſt. Quod modo vultis facere: facturi eſtis, ſed non modo & hoc, quia modo nolo. Et de hoc in Gloſſa. Item Chryſ. quaſi diceret: quid me feſtinatis interficere,

Chryſ. ibi. poſt pauca.
Aug. tract. 31 in Joan. poſt med. tom. 9
Chryſ. ho. 49 in Joan. poſt med. tom. 9

C parvum expectate tempus: *Vado enim ad Patrem*, ſcilicet in morte, & *Quæritis me*, ſcilicet poſt reſurrectionem, quando multi in eum crediderunt. Unde compuncti dixerunt Petro: Quid faciemus? Sed quæritur tunc, qualiter ait: *Non invenietis*, quia omnes compuncti, quærentes invenient eum. Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum Gloſſam, quæ ait: *Non invenietis*, ſcilicet corporaliter: vel fide, quantum ad diſcredentes. *Et ubi ego ſum*. Ut enim ait Auguſt. Non ait, ubi ero, quia ſemper erat quo rediturus erat, ſupra: Filius hominis, qui eſt in cælo. Erat enim terra ſecundum viſibilem carnem, in cælo vero ſecundum inviſibilem majeſtatem. Hæc ille: *Vos non poteſtis venire*, &c. Sed qua-

Aug. tract. 31 in Joan. poſt med. tom. 9
Joan. 3

Digitized by Google

A qualiter hoc, ut enim præmiſſum eſt, erant eum quæſituri etiam compuncti poſt reſurrectionem. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod non dixit eis, non poteritis venire, ſed ait: *Non poteſtis*. Tales enim erant tunc, qui non poterant venire, qui erant in peccato. Et patet hic, quod quærentes Chriſtum malo modo, eum non inveniunt: iſti enim quærebant Chriſtum non ad credendum. Ideo in quantum tales non invenerunt eum. Item fuerunt quærentes Chriſtum in multitudine carnalis cognitionis, & non invenerunt: Quæſiverunt eum inter cognatos & notos, & non invenerunt. Item ſunt quærentes filium Dei ſperantes in multitudine affluentiæ mundialis: In gregibus ſuis & in armentis vadent ad quærendum Dominum, & non invenient. Item ſunt quærentes filium in tumultuoſitate mundanæ occupationis vel negociationis: Circuibo civitatem per vicos & plateas, quæram quem diligit anima mea. Et ſequitur: Non inveni eum. Unde Ambr. Non invenit Chriſtum, qui quærit eum in foro, ubi lites ſunt, ubi nundinæ ſunt, non ulla pecunia comparatur Chriſtus. Item ſunt qui quærunt Chriſtum in deliciis carnalis concupiſcentiæ: In lectulo meo per noctes quæſivi, &c. Et ſequitur: Quæſivi illum & non inveni: Non enim invenitur in terra ſuaviter viventium, ſcilicet ſapientia Dei. Et de hoc Bernardus? Quærens eum non invenit, ſcilicet cum non in tempore debito quærit eum: vel non, ſicut oportet, quærit eum: vel non, ubi oportet. Qui ergo vult invenire Chriſtum, humili corde & ſimplici quærat eum: In ſimplicitate cordis quærite eum. Et ſequitur ſecunda particula, in qua mutua inquiſitio Judæorum: *Dixerunt ergo Judæi ad ſemetipſos: Quo hic iturus eſt?* Ut ait Chryſoſt. aliqua paſſi ſunt ab his, quæ dicebantur, ideo inſenſate inquirentes quærunt: *Numquid in diſperſionem gentium iturus eſt?* Ut enim ait Chryſoſt. Judæi vocabant gentes diſperſionem, quia ubique diſſeminatæ erant: antiquitus autem tota gens, ſcilicet Judæorum, in unum locum collecta erat, & non erat alibi invenire Judæum, niſi in Palæſtina ſola. Et ideo gloriantes in ſe ipſos, vocant gentes ſive hellines, diſſeminationem ſive diſperſionem, ut ait Auguſt. Non enim ſciebant quæ dixerunt, ſed quia ille voluit, prophetaverunt. Iturus enim erat ad gentes non præſentia corporis ſui, ſed pedibus ſuis, qui pedes erant Apoſtoli. Infra: Habeo alias oves, &c. Populus enim quem non cognovi ſervivit mihi, &c. Et inquirendo replicant ſermonem: *Quis eſt hic ſermo, quem dixit: quæretis me*, &c. Quærit Auguſt. ubi Judæi quæſiverunt Chriſtum? Et reſpondet, quod quando mulieres plangebant, & cum civitas capiebatur

B ſcilicet a Tito & Romanis quadrageſimo ſecundo anno poſt paſſionem. Tunc enim erat congruum meminiſſe Chriſti & miraculorum ejus. Et ſequitur illa pars, in qua de doctrina Chriſti in ultimo die feſtivitatis, ibi: *In noviſſimo autem die*. Et illa pars in quatuor. Primo, doctrinæ præmiſſio. Secundo, auditorum varia de ipſo opinio ibi. *Ex illa autem turba*. Tertio, miniſtrorum ad Chriſtum capiendum regreſſio, & auditorum renuntiatio ibi: *Venerunt ergo*. Quarto, Nicodemi allegatio & aliorum inquiſitio ibi: *Dixit Nicodemus*. Ait ergo: *In noviſſimo autem die*, &c. Primus enim dies & noviſſimus illius feſtivitatis erant celebres: *Stabat Jeſus*, oſtendens ſuam præſentiam: *Et clamabat*, propter multam

C turbam, ait Chryſoſtomus. Sed quæritur, quare aliis diebus non clamavit. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod prima die non apparuit propter cauſas ſuperius dictas: alios dies intermedios conſumebant ad voluptatem, ultima die, cum recedebant domum viatica dedit ad ſalutem. Et patet hic exemplum prædicatoribus denuntiandi documenta Dei, tamquam viatica ſalutis in feſtis. Et ſimiliter patet exemplum firmiter perſeverandi in juſtitia. Unde ait: *Stabat Jeſus*. Et ſimiliter exemplum affectuoſe denuntiandi: Unde ait: *Clamabat Jeſus*. Steterunt Sacerdotes in ornatu ſuo cum tubis: Ex-

Aug. ibid. poſt pauca. — *Luc. 2* — Quæritur Dominus multipliciter. — *Oſee 5* — *Cant. 3 Ibidem.* — *Ambr. lib. de Iſaac. & anima c. 5 ante med. tom. 1* — *Cant. 3* — *Job. 28* — *Ber. ſer. 2 in Cant. ante med.* — *Sap. 1* — *Chryſ. ho. 46 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Chryſ. ibi.* — *Aug. tract. 31 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Joan. 10* — *Aug. ibi.* — *Luc. 23* — *Chryſ. ho. 50 in Joan. non longe a princ. to. 3 Ibidem.* — Exemplum prædicatoribus. — *1 Eſd. 3 Eccl. 50*

Digitized by Google

Exclamaverunt filii Aaron cum tubis: *Si quis ſitit, veniat ad me*, quaſi dicat: nullum de neceſſitate aut vi attraho, ſed ſi quis habet deſiderium, hunc voco: *Veniat ad me*, non pedibus ſed affectibus, ait Auguſt. *Et bibat*, Spiritum hauriendo. Et explanat: *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, &c. Quærit Chryſoſt. Ubi ait hoc ſcriptura? Et reſpondet, quod nuſquam. Et ideo ſic debet ſubdiſtingui ſecundum ipſum: Si quis credit in me, ſicut dicunt ſcripturæ, ſupra: Scrutamini ſcripturas: *Flumina de ventre ejus fluent*, id eſt, de corde. Et in hoc vocat copioſitatem & ubertatem, hoc eſt multam gratiam, ſupra: Qui credit in me, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Ait tamen Gloſſa ſuper illud: *ſicut dicit Scriptura*. Secundum aliam tranſlationem: Vel hoc ait Scriptura ubi dicitur: Erit anima eorum quaſi hortus irriguus. Exponit: *Hoc autem dixit de ſpiritu, quem erant accepturi credentes in eum*. Secundum prophetiam Joelis. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Et ſubdit rationem dicti: *Nondum enim erat ſpiritus datus*, plenarie ad illos effectus, ad quos poſt fuit datus. Infra: Paracletus non veniet ad vos. Sed quæritur ad evidentiam litteræ: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent*, cum omnis ſpiritus a Deo deſcendat: Diviſiones gratiarum ſunt, idem tamen ſpiritus & idem Deus, qualiter ait, quod flumina, id eſt, gratiarum fluenta de ventre interioris hominis fluant, cum ſint a Deo immediate? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſt. ubi ait: Quod ſpiritus gratia cum in mente intraverit & firmata fuerit, omni fonte magis manat, nec deficit. Simul etiam oſtendit indeficientiam largitionis & ineffabilitatem actionis: ideo fontem & flumina vocat. Hæc ille. Quando ergo ait, quod de ventre flumina fluent, non intelligit de ſpiritu infuſo a Deo gratificante, ſed de bonis affectibus & benevolentiis ab anima ſpiritu gratificata. Unde Auguſtin. Quid eſt fons, quid fluvius, qui manat de

Aug. tract. 32 in Jo. prope princ. to. 9
Chryſ. ho. 50 in Jo. ante med. tom. 3
Joan. 5
Joan. 4
Prov. 5
Iſai. 58
Act. 2
Joel. 3
Joan. 16
1 Cor. 12
Chryſ. ho. 50 in Joan. ante med. tom. 3
Aug. tract. 32 in Jo. ante med. tom. 9

A ventre interioris hominis? Et reſpondet: Benevolentia, qua vult conſulere proximo. Et ibi bene de hoc. Item quæritur, qualiter ait, quod nondum erat datus ſpiritus, cum jam diſcipuli crediſſent in eum, & ſequuti fuiſſent, planum eſt quod ſpiritum accepiſſent. Item opponit Chryſoſt. Quod Prophetæ prophetaverunt & miracula fecerunt, & ita ſpiritum acceperunt. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. Quod fuit quidam modus dationis ſpiritus, ſecundum quem non fuit datus, ſicut infra: Ubi inſufflavit in diſcipulos dicens: Accipite Spiritum ſanctum. Et ſecundum quem fuit datus in linguis igneis. Hæc Auguſt. Fuit ergo B datio ſpiritus triplex, ſcilicet vel ad gratificationem & juſtificationem: vel fuit datus vocatis ad fidem & juſtificatis: vel fuit ſpiritus datus ad æſtus concupiſcentialis refrigerationem, & ad mentis elevationem: Et ſic fuit datus, infra: quando inſufflavit. Unde Auguſt. Ideo inſufflavit dicens: Accipite Spiritum ſanctum, ut a luto exurgerent & luteis corporibus renuntiarent. Vel fuit datio Spiritus ad plenam confirmationem in via, & ad miraculorum operationem, & linguarum diverſitatem. Et ſic fuit datus in Pentecoſte in linguis igneis. Et de hoc Gregorius: Sciendum, inquit, quod qui Spiritum ſanctum habuerunt prius C ut innocenter viverent, & in prædicatione quibuſdam prodeſſent: poſt reſurrectionem hunc patenter acceperunt, ut prodeſſe non paucis ſed pluribus poſſent. Hæc ille, & ibi bene de hoc. Et de hoc ſimiliter idem Greg. poſt, ubi ait: Cujus formidinis fuerit paſtor Eccleſiæ ante adventum Spiritus, & cujus fortitudinis poſt conſpicimus. Et ibi de hoc ſimiliter. Item quæritur: qualiter hic ait: *Flumina aquæ vivæ fluent*, loquens de Spiritu: cum nomine ignis Spiritus ſignificetur: Ignem veni mittere in terram. Et ad iſtud reſpondet Chryſ. quod per utrumque Spiritus ſignatur: per aquæ nuncupationem, ut purgamentum & refrigerium ſuſcipientibus oſtendat: per ignis vero appellationem ſignatur, ut

Chryſ. ho. 50 in Jo. ante med. tom 3
Aug. tr. 32 in Jo. paulo poſt med. to. 9
Joan 20
Act. 2
Aug. ibid. paulo poſt. Joan. 20
Gregor. in Evang. hom. 26 ante med.
Ibid hom. 1 poſt med.
Luc. 12
Chryſ. ho. 31 in Joan. non longe a princ. to. 3

Digitized by Google

ut conſumptivus peccatorum & erectus & calidus, &c. De myſteriis vero prædictorum patet in collationibus prædicabilibus. Et ſequitur illa pars, in qua de eorum varia opinione, ibi: *Ex illa autem turba dicebant quidam: Hic eſt vere Propheta*, ob claritatem doctrinæ: *Alii dicebant: Hic eſt Chriſtus*, ob virtutem potentiæ. Ut enim ait Chryſ. diverſa erat mens in multitudine non ordinata: *Quidam autem dicebant*: *Numquid a Galilæa venit Chriſtus?* quia ibi nutritus fuerat, ut dictum eſt ſupra, quaſi dicerent, non quod probant per ſcripturam. Unde ſequitur: *Nonne Scriptura dicit: quia ex ſemine David*. Suſcitabo ſanctum tuum: *Et de Bethleem caſtello*: Tu Bethleem Ephrata, &c. *Diſſenſio itaque facta eſt in turba*. Ut enim ait Aug. Cum Dominus invitaſſet ad optandum Spiritum, nata eſt in turba diſſenſio. Et hoc ideo ſecundum Gloſſam, quia quidam cœperunt bibere, quidam non. Et ex his patet myſterium inter illos, ſuper quos Spiritus deſcendit, & flumina ipſius fluent, unitas & concordia: Inter illos vero, qui carent ſpiritu divino, diſſenſio, & cordium & affectuum & opinionum. Unde Aug. Livor ſeparat, charitas vel ſanitas jungit. Tolle invidiam & tuum eſt, quod habeo: tolle invidiam, & meum eſt, quod habes: Si, inquit, amas unitatem, & jam tibi habet, quiſquis in illa aliquid habet. Et ſequitur, ipſam habeto, id eſt, charitatem, & cuncta habebis. Et ponit exemplum bonum de membris in corpore: Qualiter quodlibet membrum non operatur ſibi ſoli, ſed toti corpori, & aliis membris. Et ibi bene de hoc. Et quia infideles & mali ſpiritu carent, ideo ſunt diviſi & diverſimode opinantes, prout hic dicitur: Inter ſuperbos ſemper ſunt jurgia: Diviſum eſt enim cor eorum, nunc interibunt. Et ſequitur illa pars, in qua de regreſſu miniſtrorum: Et ibi duo. Primo, narratur eorum regreſſio. Secundo, Phariſæorum reſponſio, & inquiſitio, & mutua collatio, ibi: *Dixerunt*. Ait ergo: *Venerunt miniſtri*, ſcilicet qui fuerunt miſſi ad capiendum

Ibid. hom. 50 circa med. — *2 Mich. 7* — *Mich. 5* — *Aug. tract. 33 in Joan. prope prin. tom. 9* — *Ibid. tract. 32 post med.* — *Ibid. tract. 32 poſt med.* — Exemplum de membris. — *Prov. 13* — *Oſee 10*

A eum, nec tamen ceperant eum, capti doctrina ejus, ait Chryſ. *Et dixerunt eis*, ſcilicet Phariſæi: *Quare non adduxiſtis illum?* Et in hoc patet eorum obſtinatio: miracula videntes, ſcripturas legentes nihil profecerunt: miniſtri vero ſola concione una capti ſunt, ait Chryſ. ideo: *Reſponderunt miniſtri*: *Numquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo*, nec mirum, ait Aug. quia ipſe Deus & homo. Unde miniſtri facti ſunt præcones Chriſti, & ſapientia ejus. Nec dixerunt, propter turbam dimiſimus, prout ait idem Chryſ. Et patet hic virtuoſitas doctrinæ Chriſti, quod ad unam brevem concionem fuerunt miniſtri ſic capti: ipſe enim erat ſic B docens ſicut poteſtatem habens. Et ſubditur Phariſæorum maligna inquiſitio: *Reſponderunt ergo eis Phariſæi: Numquid & vos ſeducti eſtis?* &c. Et in hoc patet eorum malignitas: Cum enim eſſet congruum interrogare: quid eſt locutus? & admirari ea, quæ dicta ſunt, nihilominus ſyllogizant, id eſt, arguunt *Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum?* &c. *Sed ex turba*. Ac ſi dicerent: Ex quo principes non crediderunt in eum: ſed illi de turba, qui ſunt maledicti, non eſt admiranda ſua doctrina. Cum tamen illi eſſent magis maledicti, quia magis tenebantur ſcire legem: Maledictus enim qui non permanet in ſermonibus ejus. C Et ex his patet ſicut prius: quod pauperiores & ſimpliciores amplius & facilius crediderunt in filium Dei, quam nobiliores & ſapientiores. Et ſic etiam fuit in vocatione gentium ad fidem, quia non multi ſapientes ſecundum carnem, &c. Sed quæ ſtulta ſunt eligit Deus. Unde de Phariſæis hic verificatur illud: Ipſi non introiſtis, & qui introibant prohibuiſtis. Et ſimiliter de iſtis verificatur illud: Abſcondiſti a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Sed quæritur, qualiter tam cito miniſtri crediderunt? & ad iſtud reſpondendum, quod hoc fuit ob docentis & doctrinæ virtutem. Unde dixerunt: *Numquam ſic locutus eſt homo*, ſcilicet tam virtualiter, tam artificialiter, tam ſuaviter, ſive dulciter,

Chryſ. ho. 33 in Jo. non mult. a princ. to. 3 — *Ibidem.* — *Aug. tract. 33 in Jo. non longe a princ. to. 9* — *Chryſ. ho. 51 in Jo. ante med. tom. 3* — Virtuoſitas doctrinæ Chriſti. — *Mat. 7* — *Deut. 27* — *1 Cor. 1* — *Luc. 11* — *Mat. 11*

citer, tam magnifice, ſive ſublimiter, [Prov. 8] ait ſapientia divina: Audite quoniam de rebus magnis loquutura ſum. Et ſequitur: [Iſa. 63] Juſti ſunt ſermones mei, &c. Ego qui loquor juſtitiam, &c. [Marc. 1] Erat enim docens, quaſi poteſtatem habens. Et: [Luc. 2] Stupebant ſuper prudentia & reſponſis ejus. Item hoc fuit ob miniſtrorum ſimplicitatem & innocentiam. Ut ait enim Chryſoſt. [Chryſ. ho. 51 in Jo. ante med. tom. 3] Cum mens incorrupta fuerit, non longis ſermonibus opus eſt: tale enim eſt veritas. Et ſequitur ultima particula, in qua Nicodemi allegatio: [Luc. 2] *Dixit Nicodemus*, de quo ſupra. *Qui nocte venerat*, ſcilicet ad lucem quia illuminari volebat, & ſciri timebat, ait Auguſt. [Aug. tract. 33 in Joan. ante med. tom. 9] *Numquid lex noſtra judicat hominem*, &c. quaſi diceret non. De qua lege dicitur: In ore duorum aut trium perhibet qui interficietur. Et patet hic prudentia illius in repræſentando, prout ait Chryſoſtom. [Chryſ. ho. 51 in Joan. ante med. tom. 3] Non ait, vos vultis eum interficere, ſed ad legem vertit ſermonem, abſcindens ineptum eorum: Niſi, inquit, audiat lex, & cognovit quid faciat, & quid vult, & propter quid, & in quo, ſcilicet non condemnat aliquem, &c. Et ex his patet, quod in judicio requiritur diligens audientia, & cognitio certa, ſcilicet per teſtes: [Exod. 23] Innocentem & juſtum non interficies. Supra eodem: Nolite judicare ſecundum faciem: Ideo ait Job: [Job. 29 Greg. Mor. lib. 19 c. 14 poſt med.] Cauſam, quam neſciebam diligentiſſime inveſtigabam. Ibi Greg. bene de hoc. Et in Gloſſa communi: ſimiliter de recto ordine judicii. Proinde ergo miſit ad eos legem, & non directe arguit eorum malitiam. Sic fecit propheta miſſus ad David: [2 Reg. 12] Sub parabola enim increpavit eum. Et ſequitur eorum reſponſio, ibi: *Reſponderunt: Numquid & tu Galilæus es?* Reſponderunt, inquam, ait Auguſtin. [Aug. tract. 33 in Joan. ante med. tom. 9] ex præjudicio cordis ſui: *Numquid Galilæus es?* quaſi a Galilæo ſeductus. Dominus enim dicebatur Galilæus, quoniam de Nazareth erant parentes, ſcilicet ſecundum Mariam. Hæc ille. Et ut ait Chryſoſt. [Chryſ. ho. 51 in Jo. ante med. tom. 3] injurioſe, ut neſcienti de ſcripturis hoc induxerunt. Et ideo dixerunt ei: *Scrutare ſcripturas*,

A

quaſi neſcienti eas: *Et vide quia a Galilæa propheta non ſurgit*. Et tamen Dominus prophetarum inde ſurrexit. ait Auguſt. [Aug. tract. 33 in Joan. ante med. tom. 9:] & non unus prophetarum, ſed dominator orbis, ait Chryſoſt. [Chryſ. ho. 51 in Joan. ante med. tom. 3] *Et reverſi ſunt unuſquiſque in domum ſuam*, nullo perfecto negotio, ait Gloſſa. Ut enim ait hic Anſelmus: Reverſi ſunt vacui fide fraudati omni utilitate in domum infidelitatis ſuæ, ſive in malitiam ſuam, ait Gloſſa. Et patet hic quod mali revertuntur ad malitiam ſuam: [Jerem. 7] Facti ſunt retroſum & non ante. Unde non procedunt motu humano, ſed retrocedunt motu indebito & naturali homini. Unde & Deus formans hominem collocavit oculos in capite a parte ante, ut ſpeculatores quoſdam ad omnia intuenda & noxia præcavenda, prout ait Ambroſ. [Ambr. Hexamerm. lib. 6 c. 9 ante med. tom. 6]

B

bene. Et etiam in ſignum quod debet homo procedere ad interiora non retrocedere ad poſteriora. Unde de ſanctis animalibus: [Ezech. 1] Unumquodque eorum coram facie ſua ambulabat. Super quod Gregor. ibi: [Gregor. in Ezec. lib. 1 hom. 4 poſt medium] Ante faciem ambulare, eſt anteriora appetere. Unde ſequitur ibidem. Non revertebantur cum ambularent: ſed ubi erat impetus Spiritus, illuc gradiebantur. Ibi Gregor. [Ibid. hom. 5 ante med.] de impetu carnis, qui eſt terrena amare, temporanea æternis præponere, voluptatem concupiſcere: & ſic de aliis, quæ ibi enumerat: Talia enim facere eſt retrocedere: Sed boni gradiuntur, ubi eſt impetus Spiritus, prout ibi dicitur.

C

Talis erat Paulus, qui ait: [Phil. 3] Quæ retro ſunt obliviſcens. Et tales comparantur cani [Prov. 26] revertenti ad vomitum. Et de hoc ſupra: [2 Pet. 2] Numquid & vos vultis abire [Joan. 6] retroſum? Et ideo de Magis: [Matt 2] Per aliam viam reverſi ſunt. Ibi Gregorius de hoc bene. [Gregor. in Evang. hom. 10]

CAPUT OCTAVUM.

JEſus autem perrexit in montem Oliveti. [Continuatio.] Præmiſſa doctrina Salvatoris, & confutata calumnia adverſantium, & obloquentium de ſua virtuoſa potentia in operatione miraculorum: hic de progreſſione ipſius in montem, & reverſione, & de-

ve-

veritate juſtitiæ ſuæ doctrinæ, & confutatione adverſantium de prædictis. Et iſtud capitulum in tres partes. Prima, de ſuo progreſſu in montem, & regreſſu ac doctrina. Secunda, de adverſantium machinatione maligna in tentando ipſum & eorum convictione, ibi: *Adducunt ei ſcribæ*. Tertia, de doctrinæ ſuæ continuatione, & adverſantium calumniatione, ibi: *Iterum locutus eſt: Ego ſum lux mundi*. Ait ergo: *Perrexit in montem Oliveti*, ut ait Gloſſa & Anſel. planius: Dominus maxime circa paſſionem ſuam hanc ſibi effecerat conſuetudinem, ut in diebus in templo prædicaret, & ſigna oſtenderet, ſero reverteretur in Bethaniam, ubi apud ſorores Lazari hoſpitabatur, & mane iterum ad ſervile opus revertebatur. Cum ergo ultimo die Scenophægiæ prædicaſſet in templo, veſpere perrexit in montem. Hæc ille. Montem, inquam Oliveti, montem fructuoſum, & unguenti & criſmatis: & ſignat altitudinem miſericordiæ, ait Gloſſa. Unde Anſel. ἐλεος Græce, miſericordia Latine. Pergebat ergo in montem Oliveti, ut auctorem miſericordiæ ſe eſſe monſtraret. Oleum enim ſuperfertur omnibus liquoribus ſic & miſericordia. Item olei unctio feſſis & dolentibus membris ſolet afferre levamen, & ideo miſericordiam ſignat. *Et diluculo iterum venit in templum*, quia exortus eſt ſol juſtitiæ: Mane, inquit, aſtabo & videbo, propheta: *Et ſedens docebat eos*, quæ ſeſſio ſignabat humilitatem incarnationis, prout ait Gloſ. Et idem Anſel. Seſſio, inquit, humilitatem incarnationis, per quam miſereri nobis dignatus eſt, inſinuat. Quo ſic ſedente, venit ad eum populus per fidem: *Omnis populus manicabat*, id eſt, mane ad eum veniebat, &c. De monte vero dicto Greg. ſuper illud: Huic montes herbas ferunt. Per montem, inquit: Dominus deſignatur. Erit in noviſſimis diebus præparatus mons. Vel per montem Eccleſia ſignatur. In Pſ. Qui confidunt in Domino ſicut mons Syon. Vel per montem teſtimonium Dei deſignatur: Sanctus de monte umbroſo

Diviſio.
Mons Oliveti.
Oleum quid ſignat.
Pſal. 5
Luc. 21
Greg. Mor. lib. 33. c. 1 ante med.
Job. 40
Mons quid ſignet.
Iſa. 2
Pſalm. 124
Abac. 3

A & condenſo, ſecundum aliam litteram. Et ſequitur ſecunda particula, in qua maligna eorum machinatio ad tentandum Salvatorem, ibi: *Adducunt*. Et ibi quatuor. Primo, mulieris condemnandæ repræſentatio, & eorum doloſa inquiſitio. Secundo, Salvatoris ſapientialis, & provida reſponſio, ibi: *Jeſus autem*. Tertio, ipſorum ex confuſione ſua egreſſio, ibi: *Audientes*. Quarto, mulieris a Salvatore abſolutio, & abeunte monitio, ibi: *Et remanſit ſolus Jeſus*. In primis autem notandum, quod totum iſtum paſſum dimittit Chryſ. inexpoſitum. Et hoc, ut opinatur ejus interpretator, prout ait idem ibi pro loco: quia, inquit, cum cætera B hujus Evangelii non humana, ſed divina ſola ſapientia acta eſſe videantur, hoc ſolum humano ingenio & conſilio geſtum eſſe videtur. Nam quod ait: *Qui ſine peccato eſt mittat in eam lapidem*, &c. Idem in legibus humanis cautum eſſe invenitur. Hæc ille. Ait ergo: *Adducunt ei Scribæ & Phariſæi*, ſcilicet ſapientiores & principaliores: *Mulierem deprehenſam*, ſcilicet recenter, quæ non fecerat expiationem, ait Gloſſa: *Et ſtatuerunt eam in medio*, ut evidenter poſſent tentare: *Et dixerunt ei: Magiſter*. Quod dicunt adulando, ſicut: Magiſter ſcimus, quia verax es, &c. ubi ait Chryſ. Magiſtrum vocant, cujus nolunt eſſe diſcipuli: *In lege autem* C *Moyſes mandavit hujuſmodi lapidare*. Et: *Tu autem quid dicis?* an ſit liberanda vel lapidanda: *Hoc autem dicebant tentantes eum*, non ut quod eſt rectum diſcant, ſed ut veritati laqueos innectant, ait Anſelm. Quæritur primo de Gloſſa, quæ ait quod mulier non fecerat expiationem, propter quam dimittenda eſſet: cum omnis talis deprehenſa in adulterio eſſet lapidanda. Et ad iſtud reſpondendum quod talis poterat deprehendi tripliciter: vel per facti inexcuſabilis evidentiam vel per teſtium teſtificationem legitimam. Et ſic deprehenſa erat lapidanda irremiſſibiliter. Item erat deprehenſio per legem zelotypiæ, quando non ſic erat manifeſtum adulterium. Et tunc erat expiatio ſecundum illam legem. Et

Mar. 22
Chryſ. operis imperf. hom. 42 in Matt. ante med. tom. 2
Lev. 22
Deut. 22
Lev. 20
Num. 5

ſic loquitur Gloſſa. Item quæritur, ad quid propoſuerint ei quæſtionem de tali muliere? Et ad iſtud reſpondet Auguſt. bene: Animadverterunt eum eſſe mitem, & etiam juſtum, & etiam verum. De illo erat prædictum: Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam, &c. Attulit enim veritatem, ut doctor: manſuetudinem, ut liberator: juſtitiam, ut cognitor. Et de primis duobus illi livore & invidentia torquebantur. Ideo de tertio, id eſt, juſtitia: ſcandalum id eſt, tentationem poſuerunt: cogitantes ſc. ſi diceret, quod non eſſet lapidanda, juſtitiam non teneret: ſi vero diceret, quod eſſet lapidanda, manſuetudinem non ſervaret. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur reſponſio Salvatoris, non ſolum dicto ſed geſtu & facto: *Jeſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terram*, expectans ſi reſipiſcerent a doloſa ſua quæſtione: *Scribebat*, inquam, peccata eorum, ait Gloſſa: Vel ut ait Magiſter in hiſtoriis: Id quod eis reſpondebat, vel: *Terra*, abſorbe viros iſtos abdicatos, vel: *Terra*, terram accuſat: tamen non eſt definitum, quid ſcriberet: *Cumque perſeverarent interrogantes eum, erexit ſe*, ad ſignandam auctoritatem & potentiam: *Et dixit eis*: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, lapidem mittat*, &c. Ut ait Auguſt. Quid potuit facere perverſitas, rectitudini: falſitas, veritati, ſtultitia, ſapientiæ: quando illi laqueos præpararent, in quos caput iniicerent. Hæc ille. Sed quæritur de geſtu Salvatoris, in reſpondendo, ſcil. quare ſe inclinavit, & quare ſcribebat digito, & quare in terra: cum judex debet eſſe maturus & dirigens, & authenticus, videtur quod non debuiſſet iſta feciſſe, ſed dare exemplum de prædictis. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. Audiſtis, inquit, legis doctores, ſed non intellexiſtis legiſlatorem, Lex ſcripta eſt in lapide propter duos: nunc autem ſcripſit Dominus in terra, quia fructum quærebat: Impleatur lex ergo. Sed numquid a puniendis lapidanda eſt adultera? Conſideret ſe ergo unuſquiſque veſtrum, intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal mentis ſuæ, & unuſquiſque in ſe intuens, peccatorem ſe invenit. Ergo aut iſtam dimittite, aut pœnam legis cum illa accipite. Et ideo ait: *Qui ſine peccato*, &c. Hæc vox juſtitiæ eſt: puniatur peccatrix, ſed non a peccatoribus: impleatur lex ſed non a legis prævaricatoribus. Hæc ille, & ibi bene de hoc: Ad ſignandum ergo, quod judicantes debent recogitare fragilitatem ſuam in judicando alios. Et quod legis prævaricatores non ſunt digni ad judicandum alios, ideo ſe ſic inclinavit, & ſcripſit, ut ait vere Anſelmus: Hæc dixit. *Qui ſine peccato*, &c. Dominus prævidens omnes dolos, quaſi fila araneæ tranſit, & juſtitiam, ac manſuetudinem cuſtodivit. Sed quæritur de abſolutione mulieris adulteræ, quæ erat damnanda ſecundum legem: Ergo licet ipſi non eſſent digni ad eam puniendam; nihilominus non fuit abſolvenda ſine pœna. Item ex dictis videtur, quod nullus poſſit accuſare, vel punire, qui eſt in peccato. Cujus contrarium videtur, quia accuſare vel punire non eſt opus privilegiatum, ſicut celebrare. Ergo ſine peccato poteſt illud exercere, etiam in peccato exiſtens. Et ad primum reſpondendum eſt, ſicut patet ex dictis Auguſt. Non enim negat Salvator, quin lex eſſet implenda, ſed oſtendit, quod illi prævaricatores non erant digni ad legem implendam, nec ad ipſam adulteram puniendam. Sed quia accuſatores mulieris non perſeverarunt in accuſando, & mulier ſola remanſit ſine teſtibus condemnantibus, & Dominus erat auctor legis, & ſupra legem, ideo abſolvit eam. Prius enim repulit eos ſua juſtitia & deinde abſolvit eam ſua miſericordia. Unde & iſtud Evangelium legitur cum epiſtola de liberatione Suſannæ. Ad aliud reſpond. eſt, quod quantum eſt de ordine juſtitiæ, non ſunt digni punire vel accuſare, qui ſunt in peccato: maxime quando peccatum eſt notorium: quia tunc judicantes & accuſantes ſcandalizant. Quando vero peccatum eſt occultum, tunc peccat judicans vel accuſans, eo quod cognoſcit ſe eſſe in peccato, & tamen ſe non purgat. Et ideo pe-

Marginal notes: Aug. tract. 33 in Joan. ante med. tom. 9 — Pſal. 44 — Aug. tract. 33 in Jo. ante med. tom. 9 — Ibid. circa med. — Juſtitiæ vox. — Dan. 13

periculoſe faciunt tales judices ſic judicantes, cum ſciant ſe eſſe in peccato. Et ſequitur: *Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terra*. Sed quæritur, quare iterum ſcripſit in terra, videtur quod ſuperflue. Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod ex more vultum avertit, vel ut liberum eſſet exire illis. Et ex hoc in Gloſſa, & Anſelmus idem. Et ſequitur tertia particula, in qua ex confuſione eorum egreſſus narratur: *Audientes autem, unus poſt alium exibant*, ut ait Auguſt. (*Aug. tract. 33 in Joan. poſt med. tom. 9.*) Quia juſtitia tamquam telo percuſſos ſe inſpicientes, unus poſt unum omnes receſſerunt, non valentes, nec neſcientes reſiſtere prædictæ veraci ſententiæ: *Incipientes a ſenioribus*. Et hoc merito, quia illi erant primi in ſcelere, ut de eis verificetur illud Danielis: (*Dan. 13*) Egreſſa eſt iniquitas a ſenioribus Iſrael. Præmiſſa autem exponit Gregor. (*Greg. Mor. l. 1 c. 2*) ſuper illud Job: Erat vir ſimplex & rectus. In rectitudine, inquit, juſtitia, in ſimplicitate manſuetudo. Sic & Salvator hic oſtendit ſimplicitatem manſuetudinis, quando ait: *Qui ſine peccato eſt*. Et zelum juſtitiæ, quando ait: *Mittat in eam lapidem*. Et ibi bene de hoc: (*Job. 19*) At vos contra me erigimini. Ibi exponens illud: (*Greg. Mor. lib. 14 c. 13 circa med.*) *Qui ſine peccato eſt*. Qui inquit ſemetipſum prius non judicat, quid in alio recte judicet, ignorat. Et ibi bene de hoc. Et nota quod Jeſus inclinans ſe, digito ſcripſit. Ut enim ait Anſelmus ibi. Inclinatio humilitatem indicat: per digitum, qui articulorum compoſitione flexibilis eſt, ſublimitas diſcretionis exprimitur. Per terram cor humanum oſtenditur, quod actionum bonarum vel malarum fructus ſolet reddere. Filius ergo Dei typice inſtruens nos ſic geſſit, ut cum mala proximorum aſpicimus, non ſtatim temere damnemus, ſed ad conſcientiam reverſi digito diſcretionis ſolicite inquiramus, quid in ea conditori placeat vel diſpliceat: (*Gal. 6*) Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c. Sequitur: (*Ibidem.*) Conſiderans teipſum ne & tu tenteris. Et nota quod lex Dei fuit ſcripta in tabulis lapideis, ob figurationem rigoris veteris legis, & duritiæ plebis Judæo-

A rum. Hic vero ſcripſit in terra ob figurationem mitigationis novæ legis, & fructificationem credentium ſub ea: nihilominus dicuntur mali ſcribi in terra, ait propheta: (*Hier. 17*) Recedentes a te in terra ſcribentur, ob figurationem interitus & damnationis malorum. Cum hoc notandum, quod digitus Dei dicitur, (Digitus Dei, quid ſit?) vel tertia perſona in Trinitate: (*Iſa. 40*) Quis appendit tribus digitis molem terræ. Vel poteſt dici divinæ potentiæ virtus vel fortitudo. (*Luc. 11*) Si in digito Dei eiicio dæmonia. Vel poteſt dici Spiritus ſancti virtus, vel fortitudo. (*Exod. 8*) Digitus Dei eſt hic. Vel poteſt dici divinæ ſapientiæ diſcretio: (*Job. 21*) Superponite digitum ori veſtro. Ibi Gregor. (*Greg. Mor. lib. 15 c. 22*) Per digitum diſcretio figuratur:

B (*Mar. 7*) Miſit digitos in auriculas. Super quod Gregor. (*Greg. in Ezech. lib. 1 hom. 10 ante med.*) Per digitos dona Spiritus ſancti deſignantur, quos in auriculas mittere, eſt per illa dona mentem ſurdi ad obediendum aperire. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur illa pars, (Mulier quid.) in qua de abſolutione mulieris a Salvatore, ibi: *Remanſit ſolus Jeſus*, ſcilicet miſericordia, ait Gloſſa. *Et mulier*, ſcilicet miſeria. In medio, ſcilicet diſcipulorum: *Erigens autem ſe Jeſus*, id eſt, levans oculos manſuetudinis, ait Auguſt. (*Aug. tract. 33 in Jo. poſt med. tom. 9*) Et hæc erectio ſignabat, quod miſericordia ſuperexaltat judicium: (*Jacob. 3*) *Dixit ei: Nemo te condemnavit*. Illi enim accuſaverunt, ſed non perſeveraverunt, nec condemnave-

C runt. Confuſi enim dereliquerunt mulierem cum magno peccato ei, qui ſine peccato erat, ait Auguſt. (*Aug. ibid*) *Dixit autem Jeſus: Nec ego te condemnabo*. (*Ibidem.*) Et de hoc opponit Auguſt. Quid eſt Domine? Faves ergo peccatis? Et reſpondet plane, quia ſequitur: *Vade, & amplius noli peccare* Et in hoc damnavit peccatum, non hominem; quia ſi eſſet peccatorum fautor, diceret: Vive ut vis, & a pœna inferni te liberabo. Non hoc dixit, ſed ait: *Noli peccare*. Dulcis enim & rectus Dominus: Ama, quod eſt dulcis, timeas quod eſt rectus. Miſericors enim eſt & miſerator, & tamen eſt verax: (*Eccl. 5*) Et ideo ne tardes converti ad Dominum. *Nec ego te condemnabo*: delevi, quod commiſiſti, obſerva, quod præcepi, ut invenias quod promiſi. (*Pſal. 50*) Hæc Auguſt.

Aug. enar. in Pſal. 50 ante med. tom. 8

Et idem Auguſt. exponens iſtud ſuper illud Pſal. Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam: *Remanſit Jeſus*, &c. Remanſit, inquam vulnerata, & medicus: magna miſeria, & magna miſericordia. Numquid Chriſtus contra legem fecit? Et reſpondet quod non; quia nec Imperator contra leges ſuas facit, quando confeſſis dat indulgentiam. Moyſes lapidat, ut judex, Chriſtus indulget, ut Rex. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et nota quod ait: *Vade, & noli amplius peccare*. Et inſinuantur duo neceſſaria animæ pœnitenti, ſcilicet peccati dimiſſio, ibi: *Noli amplius peccare*. Supra: Noli peccare, ne tibi deterius contingat: Neque adiicias peccatum ſuper peccatum. Et, Fili peccaſti? Non adiicias iterum. Secundum eſt neceſſarium, ſcilicet per bona opera profectus vel progreſſio, ibi: *Vade:* In partes vade ſæculi ſancti: Omnes greſſus eorum conſiderat. Ibi Greg. Quaſi tot greſſibus mens accedit ad Deum, quot bonis motibus proficit. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur tertia pars capituli, in qua de veritate doctrinæ, ibi: *Iterum locutus eſt*. Et illa pars in tres partes. Primo, de ſua doctrina, qua oſtendit ſe eſſe auctorem ſapientiæ ad illuminandum. Secundo, de veritate doctrinæ, qua oſtendit ſe eſſe auctorem vitæ ad vivificandum, ibi: *Dixit ergo eis Jeſus*. Tertio de veritate ſuæ doctrinæ, qua oſtendit ſe eſſe auctorem potentiæ ad liberandum, ibi: *Dicebat ergo Jeſus ad eos*. In prima quatuor. Primo doctrinæ præmiſſio. Secundo, illorum calumnioſa obviatio, ibi: *Dixerunt ergo*. Tertio, calumniantium confutatio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Quarto, eorumdem inquiſitio, ac Salvatoris reſponſio, ibi: *Dicebant ergo ei*. Ait ergo. *Iterum ergo locutus eſt*. Etiam iſtud continuat Chryſoſt. cum fine. Quia cum dixerant: Quia propheta non ſurgit a Galilæa. Oſtendens, quoniam non unus prophetarum eſt, ſed dominator orbis, ideo ait: *Ego ſum lux mundi*, non Galilææ, neque Judææ, ſed mundi, ait Chryſoſt. Lux inquam, non iſta viſibilis, qualis eſt ſol, ſed illa per

Joan. 5 — *Eccl. 5* — *Eccl. 21* — *Eccl. 17* — *Job. 34* — *Greg. Mor. lib. 25 c. 3 poſt med.* — *Chryſ. ho. 51 in Joan. ante med. tom. 3* — *Joan. 7* — *Chryſ. ib.*

A quam factus eſt ſol, & qui fecit hanc lucem, ait Auguſt. ubi multum de hoc. Supra: Erat lux vera. Et ſupra: Lux venit in mundum. Et quia talis lux: ideo qui ſequitur me, id eſt, credendo & imitando: *Non ambulat in tenebris*, infidelitatis. Et in hoc commendat Nicodemum, & miniſtros teſtificantes ænigmatice & phariſæos eſſe in tenebris, de quibus Chryſoſt. ſupra. Qui male agit, odit lucem. Et de hoc in collatione prædicabili. Et ſequitur ſecunda particula, ſcilicet eorum calumniatio, ibi: *Dixerunt ergo Phariſæi*, ſcilicet contemnentes, & credere nolentes, ait Auguſt. *Tu teſtimonium perhibes de te ipſo, & ideo non eſt verum*. Innituntur B enim ei, quod dicitur: Laudet te alienus, & non os tuum. Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Et ſi ego teſtimonium perhibeo*, &c. quaſi eſſet ratio ſua: Ex Deo ſum, & Dei filius; & pater qui me miſit teſtimonium perhibet de me, & ita teſtimonium meum eſt verum. Et ideo ait: *Verum eſt teſtimonium meum, quia ſcio unde veni*, ſcilicet a patre: *Et quo vado*, ſcilicet ad patrem. Ut enim ait Auguſt. Patri gloriam dabat filius æqualis, a patre miſſus. Quantum debet homo ergo glorificare eum, a quo eſt creatus. Sed obiicitur, ſi venit, & receſſit, videtur eſſe variatio motus. Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod veniendo non C inde diſceſſit, nec redeundo nos dereliquit: Nec mirum ipſe Deus eſt, qui eſt in ſinu patris: Vobiſcum enim ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Ita ego ſcio, ſed vos neſcitis, ſcilicet voluntarie maligni exiſtentes. Et hoc ideo: *Quia ſecundum carnem judicatis*, ut ait Chryſoſt. Sicut enim ſecundum carnem vivere, eſt male vivere; ſic ſecundum carnem judicare, eſt injuſte judicare. Supra: Nolite ſecundum faciem judicare. Et quia aliquis poſſet quærere, quare non condemnabat eos ſic male judicantes, quaſi reſpondens ſubdit, ſicut continuat Chryſoſt. *Ego non judico quemquam*, ſcilicet judicio damnationis. Supra *Miſit Deus filium ſuum, non ut judicet mundum: Et ſi ego judico*, id eſt, ſi vellem judicare:

Aug. tract. 34 in Joan. non mult. a prin. tom. 9 — *Joan. 1* — *Joan. 3* — *Chryſ. ho. 27 in Jo. tom. 3* — *Joan. 3* — *Aug. tract. 35 in Jo. ante med. tom. 9* — *Pro. 27* — *Ibidem poſt multa.* — *Ibidem.* — *Joan. 1* — *Mat. 28* — *Chryſ. ho. 52 in Jo. circa med. tom. 3* — *Joan. 7* — *Chryſ. ib.*

Digitized by Google

re: *Judicium meum verum eſt*, ſcilicet vos condemnans: condemnandi enim eſtis, ſed nunc non eſt tempus judicii, ſed in futuro. Cum enim tempus accepero, ego juſtitias judicabo, quod ænigmatice inſinuans ſubiungit: *Quia non ſum ſolus*, ſcilicet qui condemnat: *Sed ego & qui miſit me pater*. Et quæritur de hoc, quod ait: *Non judico quemquam*, ſicut obiicit Auguſtinus. Ex quo ipſum judicem venturum expectamus, qualiter ait: *Non judico quemquam?* Et ad iſtud reſpondet dupliciter. Primo modo intelligendo, *Non judico quemquam*, ſcilicet nunc, quia non venit, ut judicaret mundum; ſed ut ſalvaret. Prima enim diſpenſatio fuit Chriſti medicinalis, non judicialis. Vel aliter ſolvit, quod eſt intelligendum: *Non judico quemquam*, ſcilicet ſecundum carnem, ſicut ipſi judicabant. Et ibi bene de hoc. Et de judicio multiplici ſupra. Omne judicium dedit filio. Et ſubdit quaſi concluſive. *Et in lege veſtra ſcriptum eſt*. Quia duorum hominum teſtimonium verum eſt: qui etiam poſſunt decipere, ut fuit de ſenibus teſtificantibus contra Suſannam: Tanto magis teſtimonium meum, & Patris, & Spiritus ſancti eſt verum, ſicut ſupplet Anſelm. Ideo ait, Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo, & qui me miſit: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, ſimile ſupra: *Si ego teſtimonium meum perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum verum eſt*. Et ibi de teſtimonio multiplici, quod habuit & a patre, & a Joanne, & a ſcripturis, & a prophetis. Et ſequitur quarta particula, in qua ipſorum inquiſitio. Et ibi tria. Primo, ipſorum inquiſitio. Secundo, Salvatoris reſponſio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Tertio, ſpecificatio loci in quo hæc ſunt dicta, ibi: *Hæc verba*. Ait ergo: *Dicebant ergo ei: Ubi eſt pater tuus?* Carnales enim erant, & de patre carnali inquirebant, ait Auguſt. Et ideo reſpondet eis, *Neque me ſcitis, neque patrem meum*, ſcilicet ſecundum divinitatem. Et hoc ideo, quia ſecundum carnem judicatis, ſupra eodem. Ut ait Chriyſoſt. *Si me ſciretis*, ſcilicet credendo in me: *Forſitan & patrem meum ſciretis*. Sed quæritur, ad quid ait, *Forſitan?* Cum ſit certum, quod ſi ſcirent filium credendo in eum, ſcirent & patrem. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. Ille, qui omnia ſcit, quando dicit: *Forſitan*, non dubitat, ſed increpat. Eſt enim verbum dubitationis, quando dicitur ab homine ſcilicet neſciente: quando vero a Deo, eſt verbum increpationis. Et in hoc oſtendit ſe eſſe verbum patris. Unde infra, loquens fidelibus ait, ſine hac dictione, forſitan: Si cognoviſſetis me, utique & patrem meum cognoviſſetis. Sed quæritu, qualiter ait: *Neque me ſcitis*, quia ſupra dicitur: Et me ſcitis.

B Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum quod dictum eſt ibi. Loquitur enim ibi ſecundum humanitatem, hic vero ſecundum divinitatem. Item quæritur de proceſſu ſuo in hac parte. Videtur enim quod inſufficienter probat, & procedit, quia ait infra: Ego & pater unum ſumus. Non ergo ſunt duo teſtes. Item cum de patre eſſet eis magis ignotum, quam de ipſo, videtur quod probat ignotum per ignotius. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Auguſtinum, quod cum dicitur: In ore duorum vel trium, veritas quæritur per duos teſtes. Sed tamen fieri poteſt, quod duo teſtes ſint falſi: ſicut in duobus ſenibus contra Suſannam, immo to-

C tus populus mentitus eſt contra Chriſtum. Per myſterium ergo Trinitas commendata eſt in qua perpetua ſtabilitas veritatis. Si vis habere bonam mentem, habeto tres teſtes, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Hæc ille. Et quoniam intentio Salvatoris erat manuducere eos ad cognoſcendum Trinitatem, & perſonarum differentiam; ideo cum perſona patris, & perſona filii ſufficientes ſint ad teſtificandum, cum ſit in eis veritatis ſtabilitas: licet tamen pater & filius ſint unum ſecundum eſſentiam. Item filius eſt lux. Lucis autem eſt ſe manifeſtare, & alia; & ideo poteſt perhibere teſtimonium de ſe, & per patrem, qui eſt lux ſimiliter. Sed homines, qui ſunt in tenebris, egent teſtibus differentibus

Marginalia: *Pſal. 74* — *Aug. tract. 36 in Joan. ante med. tom. 9* — *Joan. 5* — *Deut. 17* — *Dan. 13* — *1 Joan. 5* — *Aug. tra. 37 in Joan. non mult. a princ. tom. 9* — *Aug. tract. 37 in Jo. ante med. tom. 9* — *Joan. 14* — *Joan. 7* — *Joan. 10* — *Aug. tract. 36 in Joan. poſt med. tom. 9*

in numero, & perſona, ideo non eſt ſimile de hominibus, & de patre, & filio. Ad aliud reſpondendum eſt, quod per miracula Chriſti & documenta poterant cognoſcere filium eſſe æqualem patri & ſic cognoſcere potentiam patris. Unde in hoc, quod ait hic: *Si me ſciretis, & patrem*, oſtendit honoris æqualitatem,

Chryſ. ho. 51 in Jo. poſt med. tom. 3

ut ait Chryſ. Et ideo convenienter adducit patrem in teſtimonium. Et ſequitur ſpecificatio loci: *Hæc verba locutus eſt Jeſus in gazophylacio*. Ut enim ait hic Anſelmus, gaza Perſica lingua divitiæ in Latina: Phylace idem, quod ſervare. Erat autem locus in templo, ubi aſſervabantur divitiæ. Sed quæritur ad quid iſtud appoſuit, cum hoc videatur eſſe inutile? Et ad iſtud reſp. ſecun-

Chryſ. ho. 52 in Jo. prope fin. tom. 3

dum Chryſ. quod in templo loquebatur, & in ordine magiſtri. Et talia loquebatur, ſuper quibus accuſabant eum, nec licebat loqui in templo, niſi magiſtro. Ad oſtenſionem ergo ſuæ auctoritatis & ſuæ poteſtatis, & veritatis doctrinæ, hoc ait. Unde Anſelm. Magna autem erat confidentia loquentis, & conſtantia, qui in ipſis templi penetralibus coram inimicis divinitatis ſuæ verba imperterritus loquebatur: *Et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus*, ſcil. paſſionis, quæ erat in ſua voluntate. Ut

Aug. tract. 37 in Jo. poſt med. tom. 9

enim ait Aug. Dominus quando voluit carnem in utero virginali accepit, quando voluit ad homines proceſſit, quamdiu voluit inter homines vixit, quando voluit a carne diſceſſit. Hæc ſunt poteſtatis, non neceſſitatis. Hanc horam expectabat non fatalem, ſed opportunam & voluntariam. Hæc ille. Infra: Poteſtatem habeo ponendi animam meam.

Joan. 10

Secundum Anſelmum myſtice gazophylacium, myſteria ſcripturarum deſignat, quæ omnia erant revelanda poſt reſurrectionem. Unde & velum templi ſciſſum eſt in ſua paſſione.

Matt. 27

Eduxit me in gazophylacium.

Ezech. 40

Et ſequitur illa pars de doctrina Salvatoris, in qua ſe oſtendit eſſe auctorem vitæ: *Dixit ergo iterum: Ego vado*. Et illa pars in quatuor. Primo, doctrinæ præmiſſio. Secundo ipſorum inquiſitio, ibi: *Dicebant ergo*. Ter-

A tio, veritatis præmiſſæ explanatio; ibi: *Et dicebat eis*. Quarto, iterata eorum inquiſitio, & expreſſio veritatis a Salvatore, ibi: *Dicebant ergo ei*. Ait ergo: *Ego vado, & quæretis me*. Sicut continuat Aug. Præmiſſum eſt, nondum venerat hora mea, modo de illa locutus eſt: *Ego vado*, ſcil. moriendo: *Et quæretis me*, non deſiderio, ſed odio ait Auguſt. Nam poſtquam abſceſſit, qui oderant inquiſierunt eum, ſcil. perſequendo.

Aug. tract. 38 in Jo. in princ. tom. 9

Ibidem poſt pauca.

In Pſal. Confundantur & revereantur requirentes animam meam, & qui amabant, inquiſierunt capiendo.

Pſal. 39

In Pſalmo. Non eſt, qui requirat animam meam.

Pſal. 141

Et quia ſic quærebant, ſcil. more malo, corde perverſo, ait

B Auguſt. *In peccato veſtro moriemini*, ſcil. in veſtra infidelitate: Juſtus enim ex fide vivit. Et ſic incredulus moritur. Unde ibidem: Qui incredulus eſt, non eſt recta anima ejus.

Aug. ibid.

Abac. 2

Ibidem.

Sed quæritur, quare ſæpe replicat iſtud? Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod reſurrectionem per hæc verba præſcripſit: & oſtendit, quod non fuit eorum violentia eum mori, ſed ſuæ diſpenſationis. Unde ait, *Ego vado*, ſcil. per mortem, quando volo.

Aug. tract. 38 in Joan. prope prin. tom. 9

Qualiter autem peccatum eſt mors animæ, dictum eſt ſupra. Sicut pater ſuſcitat mortem, ſic & filius.

Joan. 5

Et ſequitur eorum inquiſitio: *Dicebant ergo Judæi: Numquid interficiet ſemetipſum?* ut ait Aug. Et eſt

Aug. ib. ante med.

C in Gloſſa: Stulta verba, quaſi de morte diceret, non poterant eum ſequi: cum tamen eſſent morituri. Non ergo de morte dicebat, ſed de gloria, ad quam ibat per mortem. Sed quæritur, qualiter ait: *Non poteſtis venire*. Videtur, quod dedit eis occaſionem deſperationis. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod non abſtulit eis ſpem, ſed prædixit eis dilationem.

Ibidem ante pauca.

In quantum enim erant tales, tunc non poterant venire, quia infideles, & quia increduli, ut dictum eſt ſupra. Et ſequitur explanatio veritatis præmiſſæ: *Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum*. Sed quæritur, quid eſt hoc dictum. Ex hoc enim videtur, quod non fuerit verus homo, nec quod ſumpſerit veram carnem, ſicut obiiciunt aliqui hæ-

Digitized by Google

Ibidem. hæretici. Et ad iſtud reſpondet Aug. A bene in homil. Vos, inquit, de deorſum eſtis, & ideo terram ſapitis: quia ſicut ſerpentes terram manducatis, id eſt, terrenis paſcimini, delectamini, inhiatis, ſurſum cor non habetis: Ego autem ſum de ſuperius, non de mundo, per quem factus eſt mundus. Sum enim a patre, nihil illo ſuperius, qui verbum genuit æquale ſibi & coæternum, unigenitum ſine tempore, per quem conderet tempora. Hæc ille. Et ſic patet reſponſio ad prædicta. Et ideo ſubdit: *Dixi ergo vobis: quia moriemini in peccatis veſtris*. Et hoc ideo: *Si non credideritis, quia ego ſum*, ſcil. ſic de ſupernis, verbum æquale patri. Et ideo ſignanter ait: *Ego ſum*, ſcil. B immutabile verbum, & immutabilis *Exod. 3* Deus: Ego ſum qui ſum. Et ex his patet reſponſio ad quæſtionem, qua quæritur: quare revelavit illis damnationem ſuam, non ſic Angelis malis? Et ad iſtud reſpondendum, quod hic prædixit damnationem non omnibus, ſed non credituris. Et ſic comminando eis prædixit. Unde Chryſ. *Chryſ. ho. 52 in Joan. non longe a princ. tom. 3* Concutiens eorum animas, & terrens, hoc ait. Erant enim inter eos quidam credituri, quidam non, ut ait Anſelm. Et non credituris ait: *Moriemini*. Et hac comminatione evigilantes aliqui crediderunt, prout hic ſequitur. Et patet ex dictis hominum terrenorum & carnalium terrena inferioritas, quia de deorſum ſunt, C & de mundo, quantum ad affectiones deprimentes, & mundo, affigentes, & a cæleſtibus ſeparantes, & ſic inficientes & fœdantes. Unde Aug. *Aug. tract. 38 in Jo. ante med. tom. 9* Ideo de mundo eſtis, quia peccatores erant, iniqui erant, quia infideles erant, quia terrena ſapiebant. *Ibid. paulo poſt.* Et ſequitur: Si delectat te mundus, ſemper vis eſſe immundus: ſi autem jam non te delectat hic mundus, jam tu es mundus. Verumtamen ſi per aliquam infirmitatem adhuc te delectat mundus, habitet in te, qui mundat, & eris mundus. Si autem fueris mundus, non remanebis in mundo. Hæc ille. Peccatores ergo & iniqui ſunt de deorſum, & de mundo, origine: & ſunt de mundo, affectione: & erunt cum mundo in damnatione:

Primus homo de terra terrenus. Et *1 Cor. 15* ſequitur: Qualis terrenus, tales & *Ibidem.* terreni, ſupra: Mundus eum non *Joan. 1* cognovit. Et hic: *De mundo eſtis*. Et Dum judicamus a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. *1 Cor. 11* Sed electi ſunt de ſuperius ſpirituali origine, quia electi de mundo, infra: Ego vos elegi. *Joan. 16* Et ſunt ſuperni affectione & converſatione. Noſtra *Phil. 3* converſatio eſt in cælis. Et beatificabuntur *1 Cor. 15* cum ſupernis in æterna beatitudine. Secundus homo de cælo cæleſtis: qualis cæleſtis, tales & cæleſtes. Magna ergo differentia inter Judæos & Apoſtolos; quanta inter tenebras & lucem, fidem & infidelitatem: pietatem & impietatem, ut ait Aug. ubi multum *Aug. tract. 38 in Jo. ante med. tom. 9* de hoc. Supra: Qui de terra eſt, de terra loquitur: qui de cælo venit, ſuper omnes eſt. Et ſequitur illa pars, in qua eorum inquiſitio. Et ibi tria. Primo, ipſa inquiſitio. Secundo, Chriſti reſponſio, & veritatis eruditio, ibi: *Dixit eis Jeſus*. Tertio, ſubiunctio de crudelitate multorum in eum: *Hæc illo loquente*. Ait ergo: *Dicebant ergo Judæi: Tu quis es?* Quia præmiſſum eſt: Si non credideritis, quia ego ſum, dicebant: *Tu quis es?* Propter quod exclamat Chryſ. O amentia! *Chryſ. ho. 25 in Jo. ante med. tom. 3* poſt ſigna, & doctrinam quærunt: *Tu quis es?* Et ſequitur Chriſti reſponſio: *Dixit eis Jeſus: Principium, qui & loquor vobis*. Unde Aug. Ecce quod eſt, eſſe princi- *Aug. tract. 38 in Joan. poſt med. tom. 9* pium, mutari non poteſt. Principium in ſe manet, & innovat omnia, cui dictum eſt. *Pſal. 101* Tu autem idem ipſe es, quaſi diceret. Principium, me credite, qui & loquor, id eſt, qui humilis factus propter nos. Et infra. Nam ſi principium ſicuti eſt, maneret apud patrem, & non acciperet formam ſervi, & loqueretur homo hominibus, quomodo crederent in eum? *Aug. ibid. verſ. fin.* Filius dicitur principium a principio, ait Gloſſa, ſupra: In principio erat verbum. *Joan. 1* Et ibi bene de hoc. Et ut ait Auguſt. Apud Græcos principium eſt *Aug. ibid. paulo ante.* feminini generis. Sicut lex, apud nos & femini, apud illos maſculini. Et nota quod in hoc, quod ait: *Principium, qui & loquor vobis*, duo inſinuantur: quorum primum eſt filii Dei æterna majeſtas, ibi: *Principium*. Et incarnationis veritas, ibi:

Digitized by Google

ibi: *Qui & loquor vobis*. Ipſe enim principium immutabile; primum, ſive primordiale, quia per ipſum facta ſunt omnia, & ſic principium effectivum omnium & conſervativum. [Rom. 11] Principium, inquam, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, in [Pſal. 109] Pſalmo. Tecum principium in die virtutis tuæ. Et ideo elongari ab iſto principio, eſt deficere: appropinquari, eſt proficere. Quanto enim res magis elongatur a ſuo principio, tanto magis mutatur, & deficit, ſecundum ſapientem: [Sap. 16] [Apoc. 1] Ego ſum α & ω, principium & finis, &c. Secundo figuratur humanitatis veritas & humilitas: *Qui & loquor & vobis*, ſcil. factus humilis homo hominibus loquor, [Aug. tract. 38 in Joan. verſ. fi. tom. 9] ait Auguſt. Noviſſime locutus eſt nobis in filio. [Heb. 1] Locutus, inquam, poteſtative, ſive virtualiter, vere, ſive ſapienter, doctrinaliter, ſive magiſtraliter, [Joan. 7] ſupra: Numquam ſic locutus eſt homo. Et ibi bene de hoc. Et quoniam dixit: *Loquor vobis*. Subditur: *Multa habeo vobis loqui, & judicare*. Sed obiicitur, ſupra eodem ait, *Non judico quemquam*, qualiter ergo hic ait: *Habeo judicare*? Et ad hoc [Aug. tract. 38 in Jo. circa med. tom. 9] reſpond. Aug. quod ſupra ait, non judico, ad præſens tempus referebat, & primum adventum: quod vero ait hic ad futurum refert judicium. Et de hoc in Gloſſa. *Habeo multa loqui*, docendo ſi credideritis, accuſando ſi non. Et cum judicavero verum erit judicium. Et ideo ſequitur: *Sed qui miſit me, verax eſt*, ſcil. pater, & ego filius veritas. Sed de hoc opponit Aug. Veritas amplius eſt quam verax, ſicut pietas plus eſt quam pius. Pius autem dicitur a pietate, non autem e contrario. Ergo debet veritas appropriari ipſi patri, & verax ipſi filio. Et ad iſtud reſpond. Aug. [Ibidem poſt med.] quod pater eſt verax non a veritate, cujus partem capit, ſed quia totam veritatem. Niſi enim fuerit anima capax veritatis, homo eſt mendax: Aliud enim eſt, homo eſt verax, quia percipit veritatem: aliud eſt verax Deus, quia genuit veritatem. Homo eſt verax participando veritatem: Deus eſt veritas generando veritatem. Hæc ille. Et ideo bene appropriatur hoc nomen. *Verax*, patri: & *Veritas filio*: Sicut

A homo verax, qui dicit verba vera: ſic [Ibid. prope fin.] dicitur Deus verax, quia genuit verbum, quod eſt veritas. Hæc ille. *Et ego, quæ audivi a patre loquor*. Et ſic veritatem loquor. Suum enim audire eſt, ſuum eſſe a patre, ait Aug. & eſt in [Aug. tract. 22 in Jo. verſ. fin. tom. 9] Gloſ. ſupra: Sicut audio, ſic judico. Et quoniam illi erant carnales: *Non cognoverunt, quia patrem dicebat Deum*. [Joan. 5] Sed quare iſtud apponit? Reſpond. Chryſ. ad oſtendendum amentiam eorum, [Hier. 17] [Chryſ. ho. 52 in Jo. ante med. tom. 3] quia faciens ſigna, docens non attraxit eos. Et quoniam tales erant: ſubdit, quo tempore cognoſcent, & per quam viam: *Cum exaltaveritis filium hominis*, ſcil. in cruce: *Tunc cognoſcetis*, ſcil. credendo: *Quia ego ſum*, filius Dei verus: quaſi diceret, ait B Chryſ. Tunc maxime exiſtimatis quoniam erepti eritis a me: tunc maxime ſcietis, quoniam ego ſum, ſcil. filius Dei, & gratia ſignorum & gratia captionis, & gratia reſurrectionis. Unde dixerunt: Vere filius Dei erat iſte. [Matt. 27] Unde Aug. Exaltationem dicit paſſionis, non glorificationis. [Aug. tract. 40 in Jo. ante med. tom. 9] Supra Sicut exaltavit Moyſes ſerpentem in deſerto. [Joan. 3] Infra: Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipſum. [Joan. 12] Et nota, quod ubique ait: *Ego*. Ut enim ait Aug. [Aug. tract. 28 in Jo. verſ. fin. tom. 9] Omnis creatura mutabilis eſt, & omnis anima modo eſt mala, modo bona; id quod eſt, non eſt, quia mutabile eſt. Deus autem quod eſt, hoc eſt, ideo proprium nomen ſibi retinuit: Ego ſum, qui ſum. [Exod. 3] Hæc ille. Sed qua- C liter ait: *Cognoſcetis*, quia ſupra ait: *In peccato veſtro moriemini*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gloſſ. quæ ait, quod aliqui eſſent cognituri. Unde Aug. [Aug. tract. 40 in Jo. ante med. tom. 9] Quod aliqui compuncti, qui ſanguinem ſæviendo fuderunt, credendo biberunt. Unde dixerunt Petro: [Act. 4] Quid faciemus viri fratres? *Et a me ipſo facio nihil*. Quia dixerat: *Ego ſum*, quod eſt commune cuilibet perſonæ, ne dicerent hæretici, ſcilicet Sabelliani, [Hæretici Sabelliani.] quod ipſe qui eſt pater, eſt filius. Ideo ad hoc cavendum ait: *A me facio nihil*, quia a me non ſum, ſed a patre, dicit Auguſt. [Aug. ibid. poſt pauca.] *Et ſicut docuit me pater, hæc loquor*. Et ut ait Auguſt. [Ibidem poſt multa.] Non imaginandum, vel cogitandum, quod pater docuit filium, ſicut homo faber filium ſuum. Sed hoc eſt patrem docere filium, ſcien-

tem

Digitized by Google

tem ſcilicet. Hoc enim eſt filio eſſe, quod noſſe: *Et qui miſit me*, ſcil. pater: *Meum eſt*. Infra: Ego & pater unum ſumus. (Joan. 10) *Et non reliquit me, ſolum*, quia ego in patre, & pater in me eſt, (Joan. 14) infra: *Quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper*, (Joan. 4) ſupra: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem patris. Et ibi de hoc. Sed opponit Aug. (Aug. tract. 42 in Joan. poſt med. tom 9) Si pater tecum eſt Domine, ambo veniſtis, non unus ab alio miſſus. Et ad hoc reſpondet, cum ambo ſimul ſint, unus tamen miſſus eſt, alter miſit. Miſſio enim, incarnatio eſt: incarnatio autem eſt filii non patris. Et nota quod poſſet eſſe thema in exaltatione crucis: *Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum*. Et notantur ibi tria. Primo, humilitatis Jeſu Chriſti indubitabilis veritas, ibi: *Filius hominis*. Secundo, ſuæ mortis ad ſatisfaciendum pro genere humano debita congruitas, ibi: *Cum exaltaveritis*. Tertio, paſſionis Jeſu Chriſti poteſtativa virtuoſitas, ibi: *Cognoſcetis*. Ait ergo: *Filius hominis*, ad redimendum enim genus humanum debuit eſſe filius hominis, qui redimeret. Si fuerit pro eo Angelus loquens unus de millibus, &c. (Job. 33) Quod exponit ibi Gregor. (Greg. Mor. l. 24 c. 2 in princ.) de Jeſu Chriſto ſolvente unum de ſimilibus id eſt, pœnam pro genere humano. Et ibi bene de hoc: Prudentia ejus percuſſit ſuperbum. (Job. 26) Ibi Gregor. (Greg. Mor. lib. 17 c. 18) bene. Qualiter oportuit immolari pro genere humano hominem a culpa immaculatum, qualis fuit Chriſtus. Et iſte filius hominis fuit in cruce exaltatus. Mors autem crucis fuit congrua ad oſtendendam victoriam, ut ait ibi Chryſoſtomus, (Chryſ. ho. 26 in Joan. tom. 3) ut habitum eſt ſupra, ubi dictum eſt: Oportet exaltari filium hominis (Joan. 3) ſcil. ad oſtendendam victoriam de poteſtatibus hujus aeris: Tulit de medio, affigens illud cruci, expolians principatus, &c. (Coloſſ. 2) Omnes autem cognoſcentes, id eſt, credentes in filium Dei, ſic paſſim illuminabuntur, (Joan. 3) & ſalvabuntur, ut habitum eſt ſupra a Chryſ. (Chryſ. ib.) Et ſubditur de multitudine credentium: *Hæc illo loquente multi crediderunt*, non tamen omnis, ait Gloſſa. Sed qualiter hoc? quia infra eodem legitur, & blaſphe-

A mabant dicendo: *Dæmonium habes*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſ. (Chryſo. ho. 53 in Joan. poſt med. tom. 3) quod crediderunt, ſed tamen non ut oportebat. Unde ſequitur de iiſdem, qui crediderunt, quod dixerint: *Filii Abrahæ ſumus*. Non ergo intellexit, quando ait: *Crediderunt*, de perfecta fide, ſed de aliquali & imperfecta. Et ſequitur pars, in qua de doctrina Salvatoris, per quam oſtendit ſe eſſe liberatorem peccati & erroris. Secundo, oſtendit ſe eſſe liberatorem a damnatione mortis, ibi: *Amen, amen dico vobis: Si quis ſermonem meum ſervaverit*. Prima in tres. (Diviſio partis.) Primo, præmiſſio liberationis eorum, qui credunt ſuæ doctrinæ Secundo, quia Judæi gloriabantur, quod B erant de genere Abrahæ, & ſic liberi, gloriæ eorum evacuatio, ibi: *Scio quia filii Abrahæ eſtis*. Tertio, de hoc eorum murmuratio & indignatio, & indignationis confutatio, ibi, *Dixerunt itaque ei*. In prima, tria. Primo, liberationis præmiſſio credentibus in eum. Secundo, Judæorum reſponſio & gloriatio, ibi: *Reſponderunt*. Tertio, eorumdem confutatio, ibi: *Reſpondit eis Jeſus*. Ait ergo: *Dicebat ad eos, qui crediderunt ei*. Ut ait Chryſ. (Chryſ. ho. 53 in Jo. prope prin. tom. 3) Audientes, & credentes rurſus everſi ſunt: volens ergo profundare fidem non in ſuperficie fodit animas eorum redargutionibus. Et ponit exemplum de arbore radicata. Et debet plus profundari: *Si manſeritis in Sermone meo*. C Sic manendo, ait Aug. (Aug. tract. 41 in Jo. non longe a princ. tom. 9.) *Eritis vere diſcipuli mei*. Quia qui perſeveraverit, ſalvus erit: (Matt. 10) *Et cognoſcetis veritatem*. Manendo enim videntes eritis, ait Aug. (Ibidem.) *Et veritas liberabit eos*, id eſt, liberos faciet, quæ modo ſalvat: Ubi enim ſpiritus, ibi libertas. (2 Cor. 3) Ubi ait Chryſ. (Chryſ. ho. 53 in Joan. ante med. tom. 3.) Sunt verba oſtendentis, quæ in cordibus eorum, & ſcientis: quoniam quidam crediderunt, ſed non manſerunt, & inſinuantis eos, qui retro abierunt, ſupra, (Joan. 6) & non ait, Ego eruam, ſed: *Veritas liberabit vos*, veraciter: Legalia enim & Judaica typica erant. Hæc ille. Supra: Lex per Moyſen data eſt, gratia per Jeſum Chriſtum. (Joan. 1) Et de hac libertate in collatione prædicabili. Et ſequitur eorum reſponſio: *Reſponderunt ei: Semen Abrahæ ſumus*. Ut enim

ait

[Aug. tract. 41 in Joan. ante med. tom. 9] ait Auguſt. Non ait Dominus liberi eritis, ſed veritas liberabit vos. Et tamen extulerunt ſe, & dixerunt, *Semen Abrahæ ſumus*. [Ibidem.] Ideo clamat Auguſt. O peſtis inflata, non eſt magnitudo, ſed timor. Item quomodo verum dixiſtis jactando: *Nemini ſervivimus umquam*, quia Joſeph venundatus, & prophetæ ducti in captivitatem. Et populus ſervivit in Ægypto, & iſti reddiderunt tributum Cæſari. Item quærit Auguſt. cum eſſent mentiti, quare non redarguit eos? Et ad illud reſpondet, quod ad ſalutem eorum feſtinabat. Et ad hoc feſtinabat non oſtendere eos eſſe ſervos hominum, ſed peccati, quæ eſt difficillima ſervitus, & a qua ſolus Deus eripere poteſt, cujus ſolius eſt dimittere peccatum. Et ideo ſequitur tertia particula, in qua eorum confutatio, ibi: *Reſpondit eis Jeſus: Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. [Ibid. poſt multa.] Ubi Auguſt. Utinam ſervi hominis & non peccati. O miſerabilis ſervitus: Servus enim hominis duris imperiis fatigatus requieſcit: ſervus peccati quo fugit, ſecum trahit ſe, quocumque fugerit, non fugit ſeipſam conſcientia mala, non eſt quo eat: ſequitur ſemper, non recedit a ſe. Hæc ille. Et ibi bene de hoc: Calamitoſa ergo ſervitus peccati, & miſera, &c. Ibi multum de hoc. De hac eadem ſervitute Anſelmus ibidem: Præterit voluptas quæ delectat, manet quod pungit, manet vindex in conſcientia, manet recordatio peccatorum quæ torquet. Hæc ille: [Rom. 2] Servi eſtis ejus, cui obediviſtis, ſive peccati ad mortem, &c. *Et talis ſervus non manet in domo in æternum*, id eſt, in Eccleſia, ait Auguſt. [Aug. ibid. circa med.] Nam etſi mali videantur poſiti in ſinu Eccleſiæ in præſenti, proiicientur tamen & eiicientur in ignem æternum: [Matt. 25] Ite maledicti in ignem æternum. Et quia in hoc terruit filius Dei, mox ſubdit in quo eſt ſpes, ſicut continuat Auguſt. [Aug. Ibid.] *Filius manet in æternum*, id eſt, caput & corpus, unitas ſcilicet electorum ſive Eccleſia. Sic enim ſumitur hic, ſicut ſupra: [Joan. 3] Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit. [Gal. 5] Si ergo filius vos

A liberaverit, juſtificando a peccati ſervitute. *Liberi eritis*, gratia ſcilicet liberante: [2 Cor. 3] Vos in libertatem vocati eſtis, ubi enim ſpiritus, ibi libertas. Sed quæritur cum nullus ſit ſine peccato: [1 Joan.] Si dixerimus quod peccata non habemus, ipſi nos ſeducimus. Ergo omnes ſunt ſervi, nec manent in domo. Item cum dicat Apoſtolus: [Rom. 7] Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ repugnantia durat in hac vita: videretur tunc, quod nullus ſit vere liber in hac vita. Et ad iſtud reſpond. ſecundum Aug. [Aug. tract. 41 in Joan. poſt med. tom. 9] quod peccatum intelligit hic ipſum crimen, quod eſt grave peccatum, ſine quo homo poteſt eſſe in hac vita per

B gratiam Dei, licet non ſine peccato aliquali poſſit eſſe, prout ait Aug. [Aug. de Civit. Dei. l. 14 c. 9 poſt medium tom. 5] Ad aliud reſpondendum, ſicut poteſt trahi ab Aug. [Aug. tract. 41 in Jo. tom. 9] Triplex poteſt intelligi libertas, quarum prima eſt carere criminibus. Secunda eſt, carere dominio concupiſcentiarum: [Rom. 6] Non regnet peccatum in corpore veſtro mortali. [Eccl. 17] Et Poſt concupiſcentias tuas non eas. Et eſt plena & perfecta libertas, quando inimica mors deſtruetur, & erit abſorpta mors in victoria. [1 Cor. 15] Et hæc non erit in iſta vita mortali, quamdiu duraverit caro concupiſcens adverſus ſpiritum: Quis liberabit me de corpore mortis hujus? [Rom. 7] Et ſequitur: Gratia, ſcilicet conſummata. Et de his bene & multum Auguſt. [Aug. tract. 41 in Joan. tom. 9] Et ſequitur pars, in

C qua evacuatio gloriæ Judæorum, de nobilitate generis Abrahæ, ibi: *Scio, quod filii Abrahæ eſtis*. Et illa in duas partes. Primo, oſtendit illos eſſe ex patre diabolo, & ſic mendaces. Secundo, oſtendit ſe loqui veritatem, & eorum indignitatem ad arguendum eum, ibi: *Ego autem veritatem dico*. Prima in tres. Primo, præmiſſio, quod licet eſſent filii Abrahæ carne, non tamen imitatione. Secundo, ſubditur eorum iterata gloriatio de eodem, ſcil. quod erant de genere Abraham, & eorum confutatio, ibi: *Reſponderunt*. Tertio, eorum gloriatio quod erant etiam ex patre Deo, cum eorum confutatione, ibi: *Dixerunt itaque*. Ait ergo: *Scio quod filii Abrahæ eſtis*, ſcil. carne, non fide.

Et

Digitized by Google

Aug. tract. 42 in Joan. non mult. a princ. t. 9 Et hoc ideo, quia: *Quæritis me interficere*. Unde Auguſtinus: Agnoſco carnis originem, ſed non cordis fidem. Non qui ſemen ſunt Abrahæ, Rom. 9 omnes filii, &c. Et hoc ideo, quia intraverant retia fidei. Propter quod ſequitur: *Quia ſermo meus non capit in vobis*. Aug. ibid. poſt pauca. Unde Aug. Si ſermo meus caperetur, caperet: ſi caperemini, intra retia fidei tamquam piſces concluderemini. Loquitur enim metaphorice, ſive translative. Hier. 16 Verbum Dei eſt, quaſi hamus: prædicatores quaſi piſcatores: Ecce ego mitto piſcatores multos. Matt. 4 Et: Faciam vos piſcatores hominum, &c. Aug. ibid. Unde Aug. Sic debet eſſe ſermo Dei fidelibus, tamquam piſci hamus. Tunc enim capit, quando capitur. Et quia non recipiebatur ſermo Dei a corde eorum, ideo non capiebat corda eorum. Unde nota, quod eſt triplex hamus: eſt enim hamus voluptatis capientis & ſtrangulantis voluptuoſos: Eccl. 9 Sicut capiuntur piſces hamo, &c. Sic capiuntur homines in tempore malo. Tullius in ſeneɫt. Et de hoc Tullius. Voluptate capiuntur homines ſicut piſces hamo: hæc enim ſtrangulat ipſam devorantem. Senec. ep. 51 in fin. Unde Seneca: Voluptates extirpa, quæ latronum more ampleɫtuntur, ut ſtrangulent. Et hamus divinæ prædicationis, quæ capit: de qua captura loquitur hic: Iſa. 19 Lugebunt omnes in fluviis mittentes hamum. Job. 40 Et eſt hamus humanitas Jeſus Chriſti. In oculis ejus quaſi hamo capies eum. Greg. Mor. l. 33 c. 7 Quod exponit Gregorius de Chriſto, ſecundum humanitatem. Et ideo convenienter ait, quod ſermo ſuus non capiebat in eis, quia non ab eis capiebatur in corde. Chryſ. ho. 53 in Jo. ante med. tom. 3 Aliter oſtendit Chryſoſtomus quod in hoc oſtendit dogmatum altitudinem, quaſi diceret: Tam magnus eſt ſermo, quod non intrat in vos. Sed quæritur, ſicut quærit Chryſoſtom. qualiter ait hoc, quia immediate diɫtum eſt: *Multi crediderunt in eum*, & ita ſermo capiebat in eis. Ibidem. Et ad hoc reſpondet Chryſ. quod licet crediderint, rurſus tamen tranſportati fuerunt, ſcil. a credulitate. Et oſtendit evidentius, quod ait: *Ego quod vidi apud patrem loquor*, ſcil. veritatem, quam vidi, quia veritas ſum. Se enim

A vidit, & ſe loquitur. Ipſe enim eſt verbum apud patrem, ait Aug. Aug. tract. 42 in Joan. ante med. tom. 9 *Et vos quæ videtis apud patrem veſtrum facitis*, quia eſt pater veſter vitæ imitatione. Infra eodem: *Vos ex patre diabolo eſtis*. Abraham enim erat pater, eorum origine, non vitæ ſimilitudine, ut ait Aug. Ibid. paulo poſt Ut enim ait Chryſ. Chryſ. ho. 53 in Jo. paulo ante. med. t. 3 arguit eos dicens: quod ſi ego a verbis, & a veritate oſtendo patrem, ita vos a rebus oſtenditis patrem veſtrum, ſc. diabolum, de quo infra: Erant enim filii ejus, in quantum mali & in quantum imitantes, non in quantum homines, & in quantum creati, ait Aug. Aug. tract. 42 in Jo. ante med. tom. 9 Et ſequitur gloriationis eorum de genere repetitio, cum ejuſdem confutatione: *Reſponderunt: Pater noſter* B *Abraham eſt*, quaſi dicerent: ſi potes reprehende eum, ſc. Abraham. Et ideo confutando eos dicit Jeſus: *Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*, &c. quaſi diceret ex quo gloriamini de filiatione Abrahæ, quaſi ad originem, imitamini opera ejus ſecundū fidem, quod non facitis, quia: *Quæritis me interficere*. Abrahā autem non erat homicida: caro enim erat ex carne, ſed vita non erat, ait Aug. Ibid. poſt pauca. Abrahæ diɫtæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus: non dixit, & ſeminibus, &c. Gal. 3 Et ne accuſarent ſe quod juſte volebant eum interficere, ſubdit: *Qui veritatem vobis locutus ſum*. Et non quamcumque veritatem, ſed: *Quam audivi a Deo*. Et in hoc aggravat eorum peccatum. Joan. 3 Qui enim male agit, C odit lucem. Supra: *Hoc non fecit Abraham*, quod tamen facitis, quia: *Opera patris veſtri facitis*. De nobilitate ergo carnis gloriabantur, nobilitatem tamen virtutis & operum non imitabantur. Et ideo convenienter vocavit eos Joannes: Luc. 3 Genimina viperarum, quia hominum formam videbat, & venenum cognoſcebat, ut ait Auguſtinus, Aug. ibid. paulo poſt qui bene de hoc: Non omnes, qui ex Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: ſed qui ſemen ſunt Abrahæ, ſcilicet per imitationem fidei & juſtitiæ. Rom. 9 Potens enim eſt Deus ſuſcitare de lapidibus, Mat. 3 id eſt, induratis obſtinatione, filios Abrahæ. Et ex his patet, quod inaniter homines gloriantur de generis nobilitate & parentum virtute, abſque eorum imitatione in operibus juſtitiæ.

Et

Chryſ. ho. 46 in Mat. poſt med. tom. 2 Et de hoc Chryſoſtomus, quod nihil A prodeſt malis bonitas parentum, nec obeſt bonis pravitas. Et ponit exemplum de Eſau, cui non profuit bonitas parentum, neque etiam Judæis incredulis, ut patet hic. Et ibi bene de hoc. Una enim ſola eſt nobilitas, facere voluntatem Dei: nec in patribus nobilius magnum ſapiamus, niſi eis ſimiles fuerimus. Cognatio enim, quæ ex moribus melior eſt, quam quæ eſt ex carne, ait idem: Ubi multum de hoc. Ideo *Juvenal. ſatyra 8* ait Ennius, ſcilicet Juvenalis:

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas:
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

B Item patet hic informatio Eccleſiaſticorum & religioſorum, qui glorientur de profeſſionis altitudine, ut habeant opera perfecta juſtitiæ. Unde patet eſſe thema coram religioſis. Et denotantur duo quorum primum eſt, religionis altitudo: *Si filii Abrahæ*. Secundum eſt, ad opera competentia profeſſioni exhortatio, *Abrahæ figura.* ibi: *Opera Abrahæ facite*. Per Abraham enim figuratur inſtitutor cujuslibet religionis approbatæ. De quo *Gen. 17* poteſt dici illud: Patrem multarum gentium conſtitui te. Pater enim eſt filio cauſa eſſendi, cauſa nutrimenti, & cauſa diſciplinæ, ait Sapiens. Talis fuit ſpiritualiter religionis inſtitutor, reſpectu talis, de *1 Cor. 4* quo poteſt dici illud: Ego per Evangelium vos genui. Filii talis profeſſionis deberent habere opera ejuſdem, ipſum imitando, quæ ſunt ſimilia *Gen. 12* operibus Abrahæ: terram ſuam, & *Gen. 22* domum patris dimittendo, arietem immolando pro filio, id eſt, carnem *Jacob. 2* domando, & ſic de aliis operibus Abrahæ. Nec eſt gloriandum de profeſſione, niſi fuerit operum competentium perfectio. Ut enim fides ſine operibus mortua eſt, ſic & profeſſio ſine operibus Non enim omnis, qui dicit: Domine Domine intrat in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris. Ideo gloriantibus in profeſſione ſine operibus dicitur: *Matt. 7* Bonas facite vias veſtras, & ſtudia veſtra. Nolite confidere in verbis *Hier. 7* mendacii dicentes: Templum Domini, templum Domini, &c. Et ſequitur illa pars, in qua gloriabantur ſe habere Deum patrem, cum eorum confutatione, ibi: *Dixerunt: Nos ex fornicatione non ſumus nati*. Ut enim ait Auguſtinus. Mutaverunt reſponſionem: tacent enim de *Aug. tract. 42 in Joan. ante med. tom. 9* patre Abrahamo, & dicunt patrem ſe habere Deum, ut videant, quid ad hoc poſſit dicere. Propter quod inquirunt: *Nos non ſumus ex fornicatione*. Et in hoc ſunt mentiti: quia ſumma fornicatio eſt, naſci ex diabolo imitatione, & vitæ ſimilitudine. Ideo ait Salvator: Generatio mala & adultera ſignum quærit, &c. *Mat. 12* *Unum patrem habemus Deum*, quem colimus ſcilicet: nam Iſrael vocat Deus primogenitum. Numquid non *Mal. 2* pater unus omnium? Et ſubditur eorum confutatio, oſtendendo Deum non eſſe eorum patrem, ut prius oſtendit Abraham, ſicut continuat Gloſ. Et primo manifeſtat, quod non erat eorum pater Deus. Secundo oſtendit, quod erant ex patre diabolo, ibi: *Vos ex patre*. Ait ergo: *Si Deus pater veſter eſſet*, ſicut vos jactatis: *Diligeretis utique me*, ſcilicet ut fratrem, ait Auguſtinus. *Ego enim a Deo proceſſi*, ſcilicet ut verbum: æterna *Aug. tract. 42 in Jo. ante med. tom. 9.* enim eis proceſſio, ait Aug. *Et veni*, ſcilicet in carnem: Verbum enim *Ibidem.* caro factum eſt ſupra: *Neque a me* *Joan. 1* C *ipſo veni*, quia a me ipſo non ſum: *Sed ille miſit me*, ſcilicet in carnem. Humanitas enim ejus miſſio ejus, ait Auguſt. Et idem Anſel. quod illius miſſio ejus incarnatio. Et licet *Aug. ibid. Ibid.* ita ſit: *Loquelam meam non cognoſcitis*, ſcilicet ſermonem meum: *Quia* *Joan. 1* *non poteſtis audire*, id eſt, credere, ait Aug. Sed qualiter ait hoc: Dedit enim eis poteſtatem filios Dei fieri, ſupra: Ergo poterant audire. Et ad hoc reſpondendum ſecundum Gloſſam quod non poterant audire manentes in illo ſtatu. Unde Aug. *Aug. ib.* Audire non poterant, quia corrigi credendo nolebant. Idem Chryſoſtomus. Non poſſe hic, non velle eſt. *Chryſ. ho. 53 in Joan. poſt med. tom. 2* De proceſſu filii a patre, & adventu in mundum, infra: Exivi a patre & veni in mundum. Et ſequitur *Joan. 16* pars,

Digitized by Google

pars, in qua oſtendit eos eſſe ex patre diabolo, ubi: *Vos ex patre diabolo eſtis*, ſcilicet imitatione: *Et deſideria patris veſtri vultis facere*, ſcilicet affectione & operatione. Unde Aug. Patres mutatis, dicentes: Patrem veſtrum nunc Abraham, nunc Deum: nunc audite a filio Dei, quis eſt pater veſter. Hic jam cavenda eſt hæreſis Manichæorum, quæ poſuit gentem tenebrarum cum principibus ſuis pugnaſſe contra Deum, unde diabolus originem duxit, & hinc dicunt ducere originem noſtram. Et ibi multum de hoc. Sed abſit iſta credere a mentibus fidelium. Bona eſt enim omnis natura, ſed vitiata eſt hominis natura per malam voluntatem, ait Auguſtinus. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et ſubdit, quæ erant deſideria illius patris. *Ille homicida erat ab initio*. Ut enim ait Auguſtinus Diabolus cum invideret homini, ſerpente indutus locutus eſt mulieri, & de muliere venenavit virum: & mortui ſunt audiendo diabolum. Diabolus enim non gladio armatus, non ferro accinctus verbum malum, & ſeminavit & occidit. Hæc ille: Invidia enim diaboli mors intravit in orbem terrarum: *Et erat homicida ab initio*, ſcilicet in primo homine: ex illo enim potuit fieri homicidium ex quo factus eſt homo, ut Auguſtinus: *Et in veritate non ſtetit*, ſed non ſtando cecidit, ait Auguſt. Et hoc ideo: *Quia in eo non eſt veritas*, id eſt, verbum & ſapientia patris: & ait Gloſſa recedendo a veritate non habet veritatem. Et quia talis eſt mendax, ideo ſubdit: *Cum loquitur mendacium*. Et ponitur cum perſecutione ſecundum Gloſſam, *Et propriis loquitur*, id eſt, a ſe non a veritate. Et non ſolum eſt mendax: *Sed pater ejus*, id eſt, mendacii, ut ait Aug. Ille, qui non aliunde accepit mendacium, eſt pater mendacii: tu autem cum loqueris mendacium, a diabolo accepiſti. Hæc ille. Et de his Chryſoſt. Opera Abrahæ fuerunt: manſuetudo, humilitas, obedientia: vos e contrario, immiſericordes, crudeles, & ita ex diabolo exiſtentes, & ita mendaces. Sed

Aug. tract. 36 in Joan. paulo ante med. to. 9

Hæreſis Manichæorum cavenda.

Ibid. poſt pauca. Gen. 1

Aug. ib. poſt med.

Sap. 2

Aug. tract. 42 in Joan. poſt med. to. 9 Ibid.

Ibid poſt.

Chryſ. ho. 53 in Joan. ante med. tom. 3

A quæritur ad evidentiam dictorum, de hoc quod ait: *Vos ex patre diabolo eſtis*. Ex hoc obiiciunt, quod duo ſunt principia, unum bonorum, & alterum malorum, & quod Deus non eſt creator malorum hominum, ſed diabolus. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum in homilia, ſicut dictum eſt populo Judaico: Pater tuus Amorrhæus, &c. Judæi imitati ſunt eorum impietates, & invenerunt ſibi parentes, non de quibus naſcerentur, ſed quorum mores ſectando pariter damnarentur. Hæc ille. Judæi ergo ex patre diabolo non naſcendo, ſed imitando. Item quæritur de hoc, quod ait: *Erit homicida ab initio*. Ex hoc enim videtur

B quod angelus malus fuit creatus malus. Et ad iſtud reſpondetur multipliciter. Primo modo exponendo ſecundum Auguſtinum ut eſt expoſitum, quod ab initio erat homicida, ex quo factus eſt homo, in quo potuit fieri homicidium. Vel aliter, quod fuit homicida ab initio, quia in eo inſtanti, in quo creatus eſt, fuit lapſus, nec in veritate ſtetit, ut dicitur hic, ſed de veritate lapſus eſt, ut ait Auguſtinus. Et quod obiiciunt hæretici in Pſalmo: Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei. Item intelligendum ex poſt facto eſt, quia formatus lapſus eſt. Item quæritur de hoc quod ait: *In veritate non ſtetit*, in qua fuit, ſed inde cecidit,

C ait Gloſſa. Et hoc tunc videtur, quod is defuit in veritate, & ſic in gratia, & poſtea lapſus eſt. Item hoc etiam videtur per Auguſtinum ubi ait, loquens de natura angelica: & inquirit, quo modo potuit eſſe mala voluntas malorum angelorum, ex quo creati ſunt boni. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. Quæris fortaſſe, inquit, unde ipſe diabolus eſt? Et reſpondet, quod inde eſt, unde & cæteri. Sed cæteri in ſua obedientia perſtiterunt, ille inobediendo & ſuperbiendo lapſus eſt, & diabolus factus. Et ad illam Gloſſam eſt reſpondendum, quod non eſt intelligendum, quod primo fuerit in eo veritas, ſcilicet gratificando ipſum, ſed quia cecidit a veritate, quam potuit habuiſſe, ſi ſteti

tiſ,

Objectio Manichæorum confutata.

Aug. tract. 42 in Jo. circa med. tom. 9 Ezech. 16

Angelum malum non eſſe creatum malum probatur.

Aug. ibid. poſt med.

Ibid. poſt Pauca. Pſ. 103

Aug. de civ. Dei l. 11 c. 9 tom. 5

Aug. tract. 42 in Joan. paulo poſt med. to. 9

Digitized by Google

tiſſet. Unde dicitur hic: *In veritate non ſtetit, quia veritas non eſt in eo.* Et Auguſt. Recedendo a veritate non habet veritatem. Vel aliter poteſt dici, quod veritas dicitur dupliciter: vel gratiæ gratis facientis: vel gratiæ gratis datæ: qualis eſt naturæ agilitas, & vigoroſitas, & humilitas. Primam non habuit angelus apoſtata, ſed ſuperbiendo lapſus eſt, ut dictum eſt. Secundam vero habuit a qua cecidit: Quomodo cecidiſti Lucifer, qui mane oriebaris? Et ex his patet ignominioſa hominum peccatorum generatio, quo ad modum vivendi, quia ſunt ex patre diabolo, & ita filii ejus, ſcilicet imitando, non naſcendo: Qui facit peccatum, ex diabolo eſt. Fruſtra ergo gloriantur de humana nobilitate, qui ſunt nati prædicta generatione ignominioſa: Generatio quæ maledicit patri ſuo, & cæt. Et: Etſi nati fueritis in maledictione naſcemini. Item patet prædictorum perverſio, quia faciunt deſideria patris, ſcilicet diaboli. Propter quod: Abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria. Talia enim ducunt ad mortem. In Pſalmo: Tradidit illos Deus in deſideriis ſuis, ibunt in adventionibus ſuis. Item patet, quod diabolus dicitur homicida, mala ſuadendo, ſicut ait Auguſtinus: Si malum ſuades fratri tuo, homicida es. Unde in Pſalmo. Lingua eorum gladius acutus. Eſt enim homicidium, conſilio, fraude, perſuaſione. Item patet ex dictis, quod diabolus pater mendacii, & omnis qui mentitur, ex diaboli perſuaſione mentitur, qui eſt auctor & perſuaſor ſive adinventor mendacii. Ut patet ex Auguſt. Et nota, quod eſt mendacium multiplex. Eſt enim mendacium falſæ meditationis. Nec lingua meditabitur mendacium. Ibi Gregorius Nonnumquam pejus eſt mendacium meditari, quam loqui: quia iſtud aliquando eſt præcipitationis, illud ſtudioſæ pravitatis. Item eſt mendacium perverſæ locutionis: Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii. Item eſt mendacium prævaricatæ actionis: quando ſcilicet actio non eſt talis qualis oſtenditur: Mendacium operatus eſt ſtylus mendax. Et ſequitur. Cuncti faciunt mendacium. Et majus eſt mendacium operis, quam locutionis, ait Anſelmus. Item eſt mendacium vitæ, vel converſationis, quando vita vel fingit ſe eſſe talem, qualis non eſt: De quo mendacio Ambroſ. in ſermone Dominicæ paſſionis bene, quale mendacium eſt hypocriſis: plus enim geſtus hominum alloquuntur animum quam verba, ait Auguſtinus: In hypocriſi loquentium mendacium. Et propter iſta mendacia dicitur: Noli mentiri omne mendacium. Et: Ubi adulterium, & iter mendacii. Tunc enim eſt iter mendacii, quando prædictis mendaciis fit proceſſus ab uno in aliud. Et de mendacio, & de ſpeciebus ejus Auguſt. Et ſequitur illa pars in qua Salvator oſtendit ſe eſſe ipſam veritatem, & ejus auctores, & eorum indignitatem ad ipſum arguendum, ibi: *Ego autem veritatem dico.* Et illa in tres. Primo, prædictorum præmiſſio. Secundo, Judæorum blaſphematio, ibi: *Reſponderunt Judæi.* Tertio, Salvatoris humilis reſponſio, ibi: *Reſpondit Jeſus.* Ait ergo: *Veritatem dico.* Ita dictum eſt, quod diabolus eſt pater mendacii. Sed ego qui ſum veritas, infra: Loquor veritatem, & docendo, & arguendo, & ſuadendo, & promittendo. Non enim poteſt manare a prima veritate, ubi veritas: Hominem, qui veritatem vobis locutus ſum: *Et tamen non creditis mihi*, eo quod eſtis ex patre mendacii: *Loquelam meam non cognoſcitis*, ſed potius increpatis, & arguitis me, ſcilicet mendaces veritatem, quod eſt inconveniens, & irrationabile: *Quis ex vobis*, ſcilicet mendacibus, & peccatoribus: *Arguit me de peccato?* ſc. qui ſum ſine peccato: Ipſe enim peccatum non fecit: Immo. Agnus Dei qui tollit peccata mundi, ſupra. Et in hoc patet Salvatoris humilitas & manſuetudo. Unde Gregorius. Non dedignatur ex ratione oſtendere ſe peccatorem non eſſe, qui ex virtute divinitatis poterat peccatores juſtificare. Et licet eſſet talis, tamen eum non audiebant. Idem ſequitur: *Si veritatem dico, quare non creditis mihi?*

Et

Margin notes (left): Ubi ſ. poſt multa. — Veritas dicitur dupliciter. — Iſa. 44 — Peccatorum pater diabolus. — 1 Joan. 3 — Prov. 30 — Eccl. 41 — Tit. 2 — Pſ. 80 — Aug. tract. 42 in Jo. poſt med. tom. 9 — Pſ. 56 — De pœn. diſtin. 1 can. periculoſe — Aug. tract. 42 in Jo. poſt med. tom. 9 — Mendacium multiplex. — Job. 27 — Greg. Mor. l. 2 c. 4 ante med. — Hier. 9 — Hier. 8

Margin notes (right): Ambr ſer. 44 de tem. tom. 5 — 1 Tim. 4 — Eccl. 7 — Hie. 23 — Aug. de mendacio ad conſent. & contra menda ad eund. t. 4 — Joan. 14 — Iſa. 53 — Joan. 1 — Greg. in Ev. hom. 28 fer. in princ.

Digitized by Google

Et ſubdit cauſam, quia non erant ex Deo. Quaſi enim naturale eſt & delectabile cuilibet audire verba paterna. Et ideo qui eſt ex Deo delectabiliter, audit verba Dei: Infra: *Joan. 19* Omnis qui ex veritate eſt, audit vocem meam. Supra: *Joan. 5* Amicus ſponſi *Eccl. 3* ſtat & audit: Auris enim bona, audit cum omni concupiſcentia. Et e contrario: qui ſunt ex patre diabolo, audiunt verba ſua, & deteſtantur audire verba Dei, quia odiunt veritatem. Supra: *Joan. 3* Qui male agit, odit lucem. Tum quia diligunt ea quæ arguunt divina, tum quia faciunt deſideria patris ſui: *Sap. 2* Gravis eſt nobis ad videndum. Et ſequitur. *Joan. 6* Promittit ſe ſcientiam Dei habere. Supra: Dixerunt: Durus eſt hic ſermo. Et ſequitur Judæorum blaſphematio, ibi: *Reſponderunt: nonne benedicimus*: Et in hoc eorum præſumptio temeraria: blaſphemabant, & tamen ſe bene dicere aſſerebant. *Fatuitas ſtultorum.* Talis enim eſt fatuitas ſtultorum & arrogantium, qui videntur ſibi ſapientes. Propter quod: *Sap. 5* Vos qui ſapientes eſtis in oculis veſtris: *Quia Samaritanus es?* & non verus Judæus. Erant enim Samaritani contemptibiles apud Judæos. De quibus ſupra. *Joan. 4* Unde Anſelm. Samaritani gens odioſa populo Iſraelitico: Duodecim tribubus ductis in captivitatem terram eorum poſſidebant qui vocabantur Samaritani, quia propter terram cuſtodiendam a Rege Aſſyriorum illic erant conſtituti. Samaritanus enim cuſtos interpretatur. Hæc ille: *Et dæmonium habes*. Et in hoc eorum blaſphemia: cum enim ipſi haberent dæmonium. *Chryſoſt. hom. 54 in Joan. non longe a pr. tom. 3* Unde Chryſoſtomus Quis & qui dæmonium habet? vel qui honorat Deum, vel qui injuriatur eum? Qui honorat? quaſi dicat: ille qui injuriatur. Et hoc forte dixerunt, vel proprer miraculorum magnitudinem, vel quia ſecreta cordium revelabat, vel potius ut damnarent ſua miracula & documenta: *Mat. 12* In Beelzebub, principe dæmoniorum, eiicit dæmonia. Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Reſpondit: Ego dæmonium non babeo*. Et in hoc patet manſuetudo & humilitas Salvatoris, ut ait *Chryſ. ibi.* Chryſoſtom. Sed quæritur, cum eſ-

A ſent duo impoſita, quare unum ſubticuit? Et ad hoc reſpondet Greg. *Greg. in Ev. hom. 18 ante med.* Duo illi illata fuerunt: unum negavit, ſcilicet quod non habuit dæmonium: alterum tacendo conſenſit, ſcilicet ſe eſſe Samaritanum: qui cuſtos interpretatur, eo quod ipſe verus cuſtos eſt: Cuſtos quid de nocte. *Iſa. 21* Niſi Dominus cuſtodierit civitatem, *Pſ. 126* &c. De Samaritano apud Lucam habetur. *Luc. 10* Idem Auguſtinus. *Aug. tract. 43 in Jo. ante med. tom. 9* Et patet hic exemplum patientiæ ipſius Salvatoris: accepta enim contumelia, non reſpondit verba contumelioſa. *Exemplum patientiæ ipſius Salvatoris.* Et hoc ut daret nobis exemplum ſuſtinendi injurias & verba contumelioſa, & non ſubtrahendi doctrinam ab injuriantibus, prout proſequitur B Gregor. bene: *Sed honorifico patrem meum*, *Greg. in Ev. hom. 18 ante med.* quia omnia, quæ mirabiliter faciebat & operabatur, ad gloriam patris referebat, ait Anſelmus. Infra: *Joan. 17* Nomen tuum manifeſtavi mundo: *Et vos inhonoraſtis me:* Et ipſum ſic patrem: Supra: *Qui non honorificat filium, non honorificat patrem*. Et ſic ego facio, quod debeo: vos vero non, ait Auguſtin. *Aug. tract. 43 in Joan. ante med. tom. 9* Ideo ſequitur: *Ego gloriam meam non quæro*, ſcilicet ab hominibus, vindicando injurias meas. Unde Anſelmus: Gloria hominum eſt, ſi convicium vel læſionem acceperint, ictu vel verbo ſe ulciſcantur: ſed Dominus hujus gloriam non quærit, ſed illatas contumelias patris judicio reſervat. Hæc C ille. Et ideo ſequitur: *Eſt qui quærat*, ſcilicet gloriam meam: *Et judicet*, id eſt, diſcernat a gloria veſtra. Infra: *Joan. 12* Et clarifico & clarificabo. Sed de hoc quærit Auguſtinus *Aug. ibid. poſt pauca* Cum dicatur ſupra: *Joan. 5* quod pater neminem judicat, ſed omne judicium dedit filio, qualiter ait hic, quod pater judicat? Et ad iſtud reſpondet, quod judicium aliquando ſumitur pro damnatione & pœna. Supra: *Joan. 5* Qui male fecerunt, ibunt in reſurrectionem judicii. Item ſumitur judicium pro diſcretione: Judica me Deus, *Pſ. 42* & diſcerne cauſam meam de gente non ſancta. Et ſic ſumitur hic, quia pater gloriam meam a veſtra gloria diſcernit & ſeparat: & ſecundum formam ſervi, quia ego ſine peccato: & ſecundum divinitatem. Infra:

Digitized by Google

[*Joan. 17* — Exemplum electis.] [*Joan. 5*]

Clarifica me claritate, quam habui, **A** antequam mundus eſſet. Et patet hic exemplum electis Dei, qui ſunt membra Chriſti, non quærendi gloriam ſuam, ſed gloriam patris. Ut habitum eſt ſupra: quia gloria in hac vita eſt ab humana inflatione, ait Auguſtinus [*Aug. tract. 43 in Jo. ante med. tom. 9*]. Et ita impedit humilitatem credendi. Supra: Quo modo poteſtis credere, qui gloriam accipitis? Et ſequitur illa pars in qua Salvator oſtendit ſe eſſe liberatorem a damnatione mortis, ibi: *Amen, amen dico vobis*. [Diviſio partis.] Hæc in ſex: Primo, oſtendit ſermonis ſui efficaciam. Secundo, ſubditur Judæorum iterata blaſphemia, ibi: *Dixerunt ergo*. Tertio, oſtendit Salvator ſuam excellentiam, ibi: *Reſpondit Jeſus*. **B** Quarto ſubditur Judæorum calumnioſa obviatio, ibi: *Dixerunt*. Quinto, calumniæ deſtructio, ibi: *Dixit eis Jeſus*. Sexto, eorum perverſa machinatio, & Chriſti diſceſſio, ibi: *Tulerunt ergo lapides*. Ait ergo: *Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſervaverit*, quaſi dicat, ſicut Auguſt. continuat [*Aug. ibid. paulo poſt.*], vos dicitis: *Dæmonium habes*: Et ego ad vitam voco. Ideo ait: *Si quis ſermonem meum ſervaverit*, ſcilicet in corde, & in ore, & in opere. Infra [*Joan. 14*]: Qui habet mandata mea, & ſervat illa, ille eſt qui diligit me: *Mortem non guſtabit in æternum*, id eſt, non experietur, ait Gloſſa. Et Aug. idem [*Ibid. poſt pauca.*], ubi quærit, quo palato, quibus faucibus mors guſtatur? Et reſpondet quod: *Guſtabit*, dictum eſt pro eo, quod experietur. Nec mirum, qui ſervat vitam non experietur mortem: ſed verba Dei ſunt vita, ſupra [*Joan. 6*]: Verba quæ ego loquor, ſpiritus & vita ſunt. Et ideo ſervantes illa non guſtabunt mortem, vita enim ſunt invenientibus ea [*Prov. 7*]. Et ſicut ait Gregorius [*Gregor. in Evang. hom. 18 ante med.*] patet hic exemplum Salvatoris largiendi beneficia injuriantibus [Exemplum Salvatoris.]. Et ibi multum & bene de hoc. Et ſequitur Judæorum calumniatio: *Nunc cognovimus quoniam dæmonium habes*. Ut enim ait Gregorius [*Gregor. ib.*] Reprobi de beneficio erunt pejores: quales fuerunt iſti: *Abraham mortuus eſt*, ſcil. morte corporali, de qua non intellexit Dominus: nam Abraham, non eſt mortuus illa morte, de qua Dominus loquebatur, ait Dominus [*Mat. 12*]: Ego ſum Deus Abraham. Et ſequitur, Non eſt Deus morientium ſed vivorum. *Et tu dicis: Si quis ſermonem meum, &c.* quaſi dicerent: non eſt verum, quod dicis: *Numquid enim tu major es patre noſtro Abraham?* Ut enim ait Chryſoſtomus [*Chryſ. hom. 54 in Joan. ante med. tom. 3*], rurſus ad cognitionem Abrahæ diffugiunt, glorIantes ut prius, qui tamen Abraham eſt mortuus, nec non: *Et prophetæ mortui ſunt*, morte ſcil. corporali: *Quem te ipſum facis?* ut dicas: *Qui ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit*, ait Gloſ. Et patet hic utilitas & virtuoſitas divini ſermonis [Utilitas divini ſermonis.], quando ait: *Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit*, atque poſſet eſſe thema ad ſcholares [Thema ad ſcholares]. In quo tria denotantur; quorum primum eſt doctrinæ ſublimitas, ibi: *Sermonem meum*. Secundum eſt, modi ſuſcipiendi qualitas, ibi: *Servaverit*. Tertium eſt ſervationis vel cuſtodiæ utilitas, ibi: *Mortem non guſtabit*. Ait ergo: *Si quis ſermonem meum*, id eſt, doctrinam meam, infra [*Joan. 14*]: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, qui eſt ſublimis & altus, verus & virtuoſus: Omnipotens ſermo tuus [*Joan. 16*]. Et talis eſt ſervandus in intelligentia, & in memoria ruminando, & in vitam ſervando; Inventi ſunt ſermones tui, & comedi illos [*Hier. 15*]; Præcepta mea cuſtodiat cor tuum [*Prov. 3*]. **C** Et ſic ſervans non guſtabit mortem æternam gehennarum, mortem damnationis cum diabolo & angelis ejus, quæ eſt mors ſecunda. Apocalypſis [*Apoc. 2*]: Qui vicerit non lædetur a morte ſecunda. Secundum enim Aug. [*Aug. tract. 43 in Joan. poſt med. tom. 9*] duplex eſt mors; ſcil. æterna, quæ eſt mors damnationis, & eſt mors temporalis. Et iſta mors migratio eſt, derelictio corporis, depoſitio ſarcinæ gravis [Mors duplex.]. Et de prima loquitur hic Salvator, quod ſi quis guſtaverit ſermonem ſuum, non guſtabit mortem: illa mors eſt amara, eſt horrida, eſt triſtativa ad guſtandum, & eſt amaritativa, & necativa ſine fine. Unde de talibus ait propheta [*Pſ. 48*]; Mors depaſcet eos. Et ſequitur tertia particula, in qua oſtendit Chriſtus ſuam excellentiam & æternitatis ſuæ indeficientiam, ibi: *Reſpondit Jeſus. Si ego glorifi-*

rifico me ipſum, gloria mea nihil eſt. A Sed qualiter ait hoc, quia ſæpe de ipſo dixit glorioſa & magnifica, & quod erat æqualis patri, quæ omnia ſunt vera; ergo inconvenienter ait, quod gloria ſua nihil eſt. Et ad iſtud

Chryſ. ho. 54 in Jo. ante med. tom. 3 reſpondet Chryſoſtomus quod hoc eſt intelligendum, quantum ad ipſos, ſicut ſupra, quando ait; Si teſtimo-

Joan. 5 nium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum; ſcilicet quantum ad illorum ſuſpicionem. Sic

Matt. 3 loquitur hic; Eſt autem pater meus qui glorificat me, id eſt, glorioſum oſtendit, ut ait Anſelmus. Pater glorificavit filium in baptiſmo, quando vox intonuit; Hic eſt filius meus dilectus: Similiter in transfiguratione in monte, & ante paſſionem, infra:

Matt 7 Joan. 12 Mar. 16 Sap. 17 B Et clarificavi & clarificabo. Et in ſua aſcenſione, quando collocavit ad dexteram majeſtatis. Et de hoc infra: *Quem vos dicitis, quia & Deus veſter eſt*, quia elegit populum Iſraeliticum; Quomodo portaverim vos ſu-

Exod. 19 Deut. 4 per alas aquilarum. Et: En populus ſapiens & intelligens, &c. *Et non cognoviſtis eum*, ſcil. fide: *Ego autem*

Joan. 1 *novi eum*, plena notitia. Supra. Nemo vidit Deum niſi unigenitus, qui eſt in ſinu patris: *Et ſi dixero: quia neſcio eum, ero ſimilis vobis mendax*: quia

Chryſ. ho. 54 in Joan. poſt med. tom. 3 Aug. tract. 51 in Jo. poſt med. tom. 9 ut ait Chryſoſt. Vos dicentes ſcire eum, mentimini: ita ſi ego dixero neſcire, ero ſimilis vobis. Et Aug. Quia dicendo novi eum judicantibus ſecundum carnem, poterat judicari C arrogans. Sed arrogantia non ita caveatur, ut veritas relinquatur, ideo ſic loquitur: *Sed ſcio eum*, qui ſum verbum æternum: *Et ſermonem ejus*

Joan. 1 *ſervo*, qui ſum verbum caro factum ſupra. Et quia ipſi de Abraham gloriabantur, & dedignabantur, quod Chriſtus eſſet major, propter quod dixerunt, ſupra: *Quem te ipſum facis?* id eſt quantum. Ideo ait: *Abraham pater veſter exultavit, ut videret diem meum*, id eſt, tempus vi-

Ibidem. tæ meæ. Unde Auguſt. Non timuit, ſed exultavit ut videret. Erat enim in eo charitas: credens exultavit ſperando, ut videret intelligendo: *Et*

Ibidem paulo poſt. *vidit & gaviſus eſt*. Unde Auguſtin. Diem, id eſt totam vitam Domini temporalem, qui neſcit occaſum, vi-

dit Abraham credendo & ſperando. *Gen. 18*
Et hoc quando tres angelos vidit, *Gen. 24*
& unum adoravit. Vel quando miſit ſervum ſuum, ut peteret uxorem filio, & poſuit manum ſub femore, intelligens de carne Chriſti futura, ut ait Auguſt. Vel diem crucis, ſi- *Ibidem.*
ve paſſionis vidit, ut ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 54 in Jo. poſt med. tom. 3*
Et ex hoc patet fides ſanctorum patrum de Chriſto venturo, & eorum deſiderium. Ipſe erat deſideratus cunctis gentibus. Ideo: Utinam diſrumperes cælos & deſcenderes: Et qui *Aggai. 2 Iſa. 64*
præteribant, & qui ſequebantur clamabant: Benedictus qui venit &c. *Mat. 21*
Multi Prophetæ & Reges voluerunt *Luc. 10*
videre, quæ vos videtis, & non viderunt. Et ſequitur eorum obviatio, ibi: *Dixerunt ergo Judæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes.* Chryſoſt. vero ponit quadraginta annos: *Chryſ ho. 54 in Joan. poſt med. tom. 3*
Et Abraham vidiſti? quaſi dicerent: impoſſibile eſt quod aſſeris. Sed cum Chriſtus eſſet quaſi triginta duorum annorum circa illud tempus quare dixerunt: *Quinquaginta annos?* Ad quod poſſet dici, quod ob maturitatem geſtus, & morum & ſermonum, & elegantiam perſonæ æſtimabant eum eſſe magnæ ætatis. Ætas enim *Sap. 4*
ſenectutis vita immaculata. Et ſequitur quintum, ſcilicet Chriſti reſponſio: *Dixit eis Jeſus: Antequam Abraham fieret ego ſum.* Sed quæritur, quare ſic loquitur, & non ait: Ego fui antequam Abraham eſſet? Et ad hoc reſpondet Gregorius: *Ante* *Greg. in Ev. hom. 18 poſt med.*
etenim eſt præteriti temporis, *ſum* vero præſentis, & quia præteritum & futurum tempus divinitas non habet, ſed ſemper eſſe habet, ideo ait: Ego ſum, ſicut: Ego ſum qui *Exod. 3*
ſum. Abraham vero habuit ante & poſt, qui & accedere potuit per exhibitionem præſentiæ, & recedere per curſum vitæ. Ideo ait: *Antequam fieret, ego ſum* Et de hoc ſimiliter Auguſtin. *Sum* enim ad divinam na- *Aug. tract. 43 in Joan. ver. fin. tom. 9*
turam pertinet: *Fieret* autem Abrahæ convenit, quia creatura fuit: antequam ille fieret, fuit verbum in principio. Et ex hoc patet immuta- *Imutabilitas creatoris.*
bilitas creatoris, & creaturæ mutabilitas, ut habitum eſt ab Aug. Et *Ibid. poſt pauca.*
ſequitur ultimum: *Tulerunt ergo lapides Judæi*, quia blaſphemaſſe illis

lis

lis viſus eſt, ideo tulerunt lapides: Tanta enim duritia quo curreret niſi ad lapides? ait Auguſtinus: *Jeſus autem abſcondit ſe*, tamquam humilis, tamquam ſanguine redempturus, non tamquam ille qui eſt in principio verbum, &c. ait Auguſtinus. Sed quæritur, ad quid ſic ſe abſcondit? Videtur enim timuiſſe, vel impotentem fuiſſe, ad præcavendam lapidationem a Judæis. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod non abſcondit ſe ex timore, vel ex impotentia, ſed ex humilitate, & ex oſtenſione ſuæ veræ humanitatis, & exempli exhibitione declinandi malitiam ſuperborum, & ad exemplum patientiæ in ſuſtinendo injurias & contumelias. Et de hoc Gregorius. Homo, inquit, inter homines factus redemptor noſter, alia nobis verbo, alia exemplo loquitur, ſicut hic: ut quando reſiſtere poſſumus, iram ſuperbientium humiliter declinemus: Nolite locum dare iræ. Et ſequitur: Imitatione enim Dei glorioſius eſt tacendo fugere, quam reſpondendo ſubtrahere. Vel ſicut fecit Dominus ad deſignandum, quod eis veritas abſconditur, qui ejus verba ſæpe contemnunt, ut ibidem ait Gregorius. Et nota quod ait ſupra: *Abraham exultavit ut videret diem meum*. Secundum Auguſtinum: Dies Domini erat ſua vita, occaſum neſciens. Et merito dicebatur dies: Ut enim ait Damaſcenus: Dies eſt in eſſendo ſolem ſuper terram. Et quia ipſe erat ſol juſtitiæ: Orietur vobis timentibus nomen meum, ſol juſtitiæ. Ideo vita ſua in mundo fuit dies. Unde triplex eſt dies Salvatoris: vel ſua vita illuminativa in mundo, ut dictum eſt: Videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis, &c. Hæc eſt dies, quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Iſtius diei ſunt duodecim horæ, id eſt, duodecim Apoſtoli, illuminati ab ipſo filio Dei: infra. Item eſt dies Chriſti ejus illuminatio in hemiſphærio animæ, quando eam illuminat ſpiritualiter: Vos filii lucis eſtis, & filii diei. Et: Dies appropinquavit. Et in pſalmo: Dies diei eructat verbum

[Margin notes, left: Cur ſe Chriſtus abſcondit. — *Ib. in fin.* — Exemplum declinandi malitiam ſuperborum. — *Greg. in Ev. ho. 18 poſt med.* — *Eph. 4* — *Greg. ib. verſ. fin.* — *Aug. tract. 53 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Dam. ort. fid. l. 2 c. 7 ante med.* — *Mal. 4* — Dies Salvatoris triplex. — *Cant. 3* — *Pſ. 117* — *Joan. 11* — *1 Theſſ. 5* — *Rom. 13*]

A id eſt, filius Dei illuminans, animæ illuminatæ. Et eſt dies glorioſa, ſcilicet claritas filii Dei, & ſecundum divinitatem & ſecundum humanitatem illuminans in regno gloriæ: Claritas Dei illuminavit eam, & lucernæ ejus eſt agnus. Et de hac die in pſalmo: Melior eſt dies una in atriis tuis ſuper millia. Ex abſentia filii Dei ſic illuminantis ſemper eſt nox. Infra: Me oportet operari, donec dies eſt. Veniet autem nox, &c. Quælibet iſtarum dierum eſt clara abſque nubibus tenebrarum obumbrantium, & eſt pura, abſque fœditatibus afflictionum: & eſt ſpecioſa, & jucunda venuſtatibus virtutum: Dulce enim lumen, & delectabile oculis videre ſolet. In omnem talem diem

B exultavit Abraham videre, credendo, ſperando, & amando. Ut enim ait Caſſiodorus. Exultare eſt cum magna alacritate gaudere. Et modo eſt de numero illorum electorum, de quibus in pſalmo: Exultabunt ſancti in gloria. Quod vero ſequitur: *Tulerunt lapides*. Secundum Auguſtinum & Anſelmum hoc ſignabat, quod inſenſati & obdurati corda lapidea habentes, lapideis affectibus & objurgationibus volebant obruere veritatem: unde & ipſi lapides erant: Potens eſt Deus de lapidibus facere filios Abrahæ, quia erant frigidi & obdurati, & aliorum læſivi. Lapis enim dicitur quaſi lædens pedem,

C & lapidea corda habebant. Promiſit Dominus credentibus: Auferam cor lapideum de carne veſtra. Et ideo in figura duritiæ eorum, fuit lex eis data in tabulis lapideis: Circumciſi fuerunt cultris lapideis. Et ideo non proiiciebant niſi lapides, & duras objurgationes, & duras affectiones, ſcilicet contra veritatem. Lapides enim dabant pro pane, id eſt, duritiem cordis pro mollitie ejus. Contra illud: Numquid lapidem dabit pro pane? Et ideo in figura duritiæ illorum, fuit lex eis data in tabulis lapideis, ut dictum eſt. Quare merito abſcondit ſe filius ab eis dimittens eos in nocte tenebrarum. Abſcondita enim eſt ſapientia: ſcilicet ab oculis hominum viventium, ſcilicet carnaliter. Et de hoc Gregor. bene: quod ve-

[Margin notes, right: *Apoc. 21* — *Pſ. 83* — *Joan. 9* — *Eccl. 11* — *Caſſiod. in Pſal. ante med.* — *Pſ. 149* — *Mat. 3* — *Ezech. 36* — *Joſ. 5* — *Luc. 11* — *Exod. 32* — *Job. 28* — *Greg. in Ev. hom. 18 verſ. fin.*]

veritas abſconditur eis, qui verba ſe- A qui contemnunt.

CAPUT NONUM.

ET *præteriens vidit hominem cæcum a nativitate*. Enarrata ſapientiali doctrina Salvatoris, hic de operatione miraculi, ſcilicet cæci illuminatione ad doctrinæ confirmationem, & ad Judæorum emollitionem, prout ait Chryſ. Quia, inquit, ſermonum altitudinem non ſuſceperunt, per operationem ſigni duritiem eorum molliens, & his quæ dicta fidem faciens ſignum facit. Et iſtud capitulum in tres partes. Primo, præmittitur miraculi operatio. Secundo, de miraculo adverſariorum calu- B mniatio, ibi: *Vicinii itaque*. Tertio, cæci illuminati a Chriſto eruditio & interior illuminatio, ibi: *Audivit Jeſus*. In prima quatuor. Primo cæci a Chriſto illuminandi deprehenſio. Secundo diſcipulorum interrogatio, ibi: *Rabbi*. Tertio, Chriſti reſponſio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Quarto cæci illuminatio, ibi: *Hæc cum dixiſſet*. Ait ergo: *Et præteriens Jeſus vidit hominem cæcum*. Ut enim ait Chryſoſt. egrediens de templo ad opus venit ſtudioſe: *Vidit hominem cæcum a nativitate*. Ut enim ait Chryſoſt. ſtudio reſpexit ut diſcipulis ſenſum, ſcilicet inſpiciendi, tribueret. Et ſubditur ſecundum: *Rabbi*. Ut enim ait Auguſt. Magiſtrum appellabant, quia C diſcere volebant: *Quis peccavit, hic aut parentes ejus?* quaſi dicerent: non eſſet pœna, ſi non præceſſiſſet culpa: quia dictum eſt, ſupra: Noli peccare, ne deterius tibi contingat. Opponit autem Chryſoſt. quod interrogatio videtur eſſe falſa & ſtulta: quia qualiter peccavit, antequam eſſet natus? Item qualiter parentibus peccantibus, eſt cruciatus? quaſi diceret. Nullus peccavit antequam natus, & nullus debet puniri pro peccatis parentum, quia: Anima quæ peccaverit ipſa morietur: nec portabit filius iniquitatem patris. Et ad iſtud reſpondendum, quod hoc dixerunt diſcipuli, non tantum interrogantes, ſed apporeantes, id eſt, anxiantes & compatientes, ἀπορία enim Græce, anxietas Latine. Et ad objecta poſſet dici, quod pœna æterna non ponitur quis pro peccatis peccatum, niſi fuerit imitator, & tunc punitur pro peccatis propriis. Pœna tamen temporali, quæ poteſt eſſe utilis ad vitiorum excluſionem, & meritorum augmentationem, non eſt inconveniens quod puniatur. Et ſequitur tertium, ſcilicet reſponſio Salvatoris: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus*. Opponit autem ſi nullus homo abſque peccato: Quis enim poteſt dicere mundum eſt cor meum, purus ſum a peccato? qualiter ait hic: *Neque hic peccavit*. Item cæci multa committunt peccata: Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondet, quod parentes habebant peccatum, ſed non ipſo peccato eſt cæcus natus. Eodem modo quærit Chryſoſtomus. Et ſolvit: *Sed ut manifeſtentur opera Dei in illo*. Quærit Chryſoſtom. nonne ſine ſupplicio ejus licebat manifeſtari gloriam Dei? Videtur enim, quod non indiguit Deus ſupplicio ad ſuam gloriam manifeſtandam. Et ad iſtud reſpondet, quod licebat manifeſtari gloriam Dei: ſed tamen in hoc cæco illuminato ſic fuit manifeſtata. Sed tunc opponit, quod injuſte paſſus eſt, quia pœnam ſine peccato propter gloriam Dei, quod videtur inconveniens. Et ad illud reſpondet, quod peccatum ſolum malum eſt, cæcitas vero non eſt malum, ſcilicet exterior, ſive privatio oculorum exterior, ſed cæcitas interior, de qua infra: *In Judicium veni in mundum, ut qui non vident videant, &c.* Et quia dicit: *Ut manifeſtentur opera Dei*, ſubdit: *me oportet operari opera ejus*, ſcilicet ad gloriam miracula faciendo, & ſic iſtum cæcum illuminando. Et hoc: *Donec dies eſt*, ſcilicet ex præſentia mea in mundo, ex præſentia qua dies eſt. Supra: Ut videret diem meum: *Venit autem nox*, tempus ſcilicet futurum: *Quando nemo poteſt operari*. Quodcumque poteſt manus tua, inceſſanter operare. Et ſequitur: Quia nec opus nec ratio apud inferos. Et quia dixit: *Donec dies eſt*, ſubdit: *Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi*, ſcilicet mundum illuminans, & ſic diem faciens, ſupra: Lux ve-

Marginalia: *Chryſ. ho. 50 in Jo. prop. princ. tom. 3* — Diviſio in tres partes. — *Chryſ. ib.* — *Ibidem.* — *Aug. tract. 44 in Jo. ante med. tom. 9* — *Joan. 5* — *Chryſ. ho. 55 in Joan. tom. 3 ante med.* — *Ezec. 18* — *Prov. 20* — *Chryſ. ho. 55 in Joan. ante med. tom. 3* — *Joan. 8* — *Eccl. 9* — *Joan. 1*

Digitized by Google

Joan. 8 venit in mundum. Et ſupra: Ego ſum lux mundi. Et notâ quod ait, quod cæcus fuit punitus, ut manifeſtentur opera mundi. Ut enim ait

Percuſſionum diverſa genera. Greg. Percuſſionum, id eſt, punitionum ſunt diverſa genera. Aliquando peccator percutitur, ut abſque retractatione puniatur, ſicut dicitur Judææ perituræ:

Hier. 30 Plaga inimici percuſſit te. Aliquando percutitur ut corrigatur, ſupra:

Joan. 5 Ecce ſanus factus es, noli peccare, ne tibi deterius contingat: quæ verba indicant, quod peccata præcedentia habiti doloris vim exigebant. Item aliquando percutitur pro futura culpa vitanda, &c.

2 Cor. 12 Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ. Aliquando punitur, ut potentiæ divinæ virtutis monſtretur, ut hic.

Joan. 1 Joan. 3 Hæc ibi Gregor. Qualiter Deus dicitur lux, ſupra: Qualiter autem nunc eſt operandum, id eſt, tempore hujus vitæ, patet ex ſcriptura in multis locis, & quare ſcilicet propter temporis brevitatem & ejuſdem ad operandum idoneitatem & propter finis vitæ incertitudinem, & mortis ſubitationem, & operandi poſt mortem impoſſibilitatem:

Job. 16 Greg. Mor. lib. 13 c. 9 prope fin. Ecce breves anni tranſeunt, & ſemitam, per quam non revertar, ambulo. Ibi de hoc:

Job. 32 Neſcio quamdiu ſubſiſtam, & ſi poſt modicum tollat me factor meus.

Greg. ibid. lib. 23 c. 9 Ibi de hoc. Ideo:

Gal. 6 Dum habemus tempus operemur bonum. Ad omnes:

Matt. 25 Vigilate, quia neſcitis diem neque horam. Et ideo ſtulti ſunt, qui nunc negligunt opera bona:

Prov. 10 Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui ſtertit in ætate, filius confuſionis. Et ſequitur miraculi operatio, ibi: *Hæc cum dixiſſet, expuit in terram, &c.*

Chryſ. ho. 55 in Joan. ante med. tom. 3 Quærit Chryſ. quare ſic fecit? Item cum eſſet ſignum majoris potentiæ ſolo verbo ſanare, quam ſic liniendo oculos, quare ſic fecit? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. quod hoc fecit, non gratia indigentiæ, ſed docens ſe ipſum eſſe creatorem, qui fecerat hominem de pulvere. Ut ergo oſtenderet ſuam potentiam, & ſe eſſe verum Deum, qui creavit hominem de luto, ſic fecit: *Et fecit lutum*, ſcilicet commiſcendo: *Et linivit*, ſuperponendo. *Et dixit ei: Vade & lava in natatoria Siloæ.* Siloa

A enim erat fons, de qua in Gloſſa ſufficienter: *Abiit ergo & lavit.* Et in hoc notatur obedientia ipſius curati. Quærit Gloſſa qualiter iſtum ſanavit ſine fide? Et reſpondet, quod illi, qui propter peccata infirmantur, non ſanantur ſine ſanatione interiori. Sed iſte fuit ſanatus propter gloriam Dei manifeſtandam, ut dictum eſt. Secundum Auguſtinum vero cæcitas

Aug. tract. 44 in Joan. non mult. à princ. tom. 9 iſta gerebat myſterium cæcitatis generis humani, filius vero Dei fuit in terra, & lutum fecit, & cætera, quia verbum caro factum eſt, & inunxit oculos cæci: inde enim collyrium factum eſt, & genus humanum illuminatum: Ut ait Auguſt.

Ibid. tract. 2 verſ. fin. Nativitate, inquit, ſua collyrium fecit,

B unde tergerentur oculi cordis, & poſſemus videre majeſtatem per humanitem erat homini pulvis in oculum, videre non poterat lucem, inungitur terra, mittitur ut ſalvetur. Hæc ille. Et de hoc Gregorius,

Greg. Mor. lib. 8 c. 18 in princ. Job. 7 ſuper illud Job: Ut glutiam ſalivam meam. Ex capite, inquit, labitur ſaliva: per caput Chriſtus, per ſalivam ſapor intimæ contemplationis, unde redemptor ſalivam luto miſcuit, & cæci oculos reparavit: quia ſuperna gratia carnalem cogitationem noſtram per admixtionem contemplationis ſuæ irradiat, & ad intellectum reformat. Et ibi bene de hoc.

Lutum dicitur multipliciter. Greg. Mor. lib. 34 c. 11 Ex nota quod lutum dicitur multipliciter, ut ait Gregorius,

C ſuper illud Job: Sternet ſibi aurum quaſi lutum.

Job. 41 Nomine luti aliquando ſignatur terrenarum rerum multiplicitas:

Abac. 2 Uſquequo aggravat contra ſe denſum lutum. Aliquando vero ſignatur ſordidum dogma

Abac. 3 ſapiens terrena: Viam feciſtis equis tuis in luto aquarum multarum. Aliquando vero dicitur. ſordida voluptas, in pſalmo.

Pſal. 68 Eripe me de luto. Hæc ibi. Aliquando ſignatur nomine luti naturæ fragilitas, ſecundum quod eſt expoſitum. Et ſequitur illa pars, in qua miraculi calumniatio, ibi: *Itaque vicini.* Et illa in duas: Primo miraculi ab aliis deprehenſio, & inquiſitio de miraculo. Secundo, cæci illuminati ad phariſæos calumniaturos adductio, ibi: *Adducunt.* Ait ergo: *Itaque vicini,*

Digitized by Google

cini, & qui viderant eum, &c. dicebant: *Nonne hic eſt, &c.* Ut enim ait Chryſoſt. de Dei clementia erat, quod ubi deſcendebat, eos qui mendicabant curabat, Judæos obſtruens, quoniam non præclaros, neque principes curabat, ſcilicet ſolum: ſed & ignobiles eadem dignabatur providentia ſcilicet curare: Ut de paralytico, ſupra: & de cæco, ut hic patet: *Alii dicebant, quia hic eſt, alii nequaquam.* Altercantibus illis, ille ait: *Quia Ego ſum.* Ut enim ait Chryſoſtom. Non verecundatus de priori cæcitate, neque formidavit furorem plebis, neque renuit oſtendere ſeipſum, ut prædicet benefactorem. Hæc ille: *Dicebant ergo ei: Quomodo ſunt aperti tibi oculi? quibus reſpondit: Ille homo qui dicitur Jeſus, &c.* Ut enim ait Chryſoſtomus: Nihil magnum noverat ille de Chriſto, verus tamen fuit: quod enim non noverat, non dixit. Quærit autem Chryſoſtomus. Ex quo erat cæcus, qualiter novit quod filius Dei fecerat lutum? Et reſpondet, quod hoc noverat per auditum eorum, quæ erant dicta ad diſcipulos, & per opera conſequenter. Sed quæritur, quare ait Chriſtus: *Vade ad natatoriam Siloæ, & lava?* Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod ideo miſit ad Siloam, ut diſcas, cæci vident, & ut deſtruatur Judæorum indevotio: decens enim erat, ut omnes qui viderant eum abeuntem, & lutum ſuper oculos habentem, per longam viam facere, & teſtes & diligentes inſpectores inopinabilitate conſiderationis. Hæc ille. Et ideo ait: *Abii & lavi & vidi*, miraculum ſic confirmans & publicans. Et ſequitur pars, in qua adductio ejus ad calumniaturos, ibi: *Adducunt eum ad phariſæos.* Et illa in tres. Primo, ſua adductio ad phariſæos, & eorum calumniatio. Secundo, parentum illus cæci vocatio, & eorum examinatio a phariſæis, ibi: *Non crediderunt.* Tertio cæci iterata vocatio & calumniatio, ibi: *Vocaverunt ergo.* In prima quatuor. Primo, adductio ejus ad phariſæos, & temporis ſpecificatio curationis. Secundo, ipſorum interrogatio & cæ- A ci reſponſio, ibi: *Iterum interrogabant.* Tertio illorum obloquutoria murmuratio, ibi: *Dicebant.* Quarto, iterata interrogatio, ibi: *Dicunt ergo.* Et hoc eſt, quod ait: *Adducunt ad phariſæos*, ſicut ad ſapientiores: *Erat autem Sabbatum.* Et in hoc temporis ſpecificatio. Miracula faciebat in Sabbatis, quia tunc conveniebant ad templum, ut habitum eſt ſupra a Chryſoſtom. *Et interrogabant quo modo vidiſſet*, dantes ei occaſionem detrahendi, ait Chryſoſt. *Ille autem dixit eis: Lutum poſuit, &c.* Et in hoc patet illius conſtantia. Unde Chryſoſt. In ampliore timore conſtitutus neque negat, neque contraria dicit prioribus. Et quia B illi non poterant eum pervertere, ſe convertunt ad detractionem: *Dicebant quidam: Non eſt hic homo a Deo, qui Sabbatum non cuſtodit.* Et in hoc patet eorum excæcatio: ipſi enim in Sabbato detrahebant Domino, & malum contra eum machinabantur, & ita violabant Sabbatum. Unde Auguſt. Ipſe potius cuſtodiebat Sabbatum, qui ſine peccato erat: Sabbatum enim ſpirituale eſt non habere peccatum. Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati. Supra: *Alii dicebant: Quo modo poteſt homo peccator hæc ſigna facere*, pro magno enim reputabant ſigna facere. Et patet eorum malignitas. Non enim dicunt, quo modo in Sabbato cu- C rat? Sed quod Sabbatum non cuſtodit, ut ait Chryſoſtomus: *Et ſchiſma erat inter eos.* Nec mirum, quia erant adeo diviſi, nec erant charitate uniti. Et primo fuit diviſio in populo, poſtea in principibus, ut ait Chryſoſtomus. Et quia non potuerunt prima interrogatione inducere cæcum curatum, ad negationem veritatis, iterum dicunt: *Quid dicis de illo?* Et hoc interrogant, ut haberent occaſionem ex verbis ejus. *Ille autem dixit: quia Propheta eſt.* Dicentibus enim illis prudentius loquitur, ait Chryſoſt. Et ſic patet ubique conſtantia prædicti cæci curati. Et ſequitur ſecunda particula, in qua parentum vocatio. Et ibi tria: Primo, illorum vocatio & Phariſæorum interrogatio. Secundo,

Marginal notes (left): *Chryſ. ho. 56 in Joan. ante med. tom. 3* — *Joan. 5* — *Chryſ. ib. poſt pauca.* — *Ibidem.* — *Ibidem.* — *Ibid. non longe a princ.*

Marginal notes (right): *Chryſ. ho. 56 in Jo. circa med. tom. 3* — *Aug. tract. 44 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Joan. 8* — *Chryſo. ho. 56 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Ibidem poſt pauca.* — *Ibid. hom. 57. non longe a princ.*

Digitized by Google

eorum ſcilicet parentum reſponſio, ibi, *Reſponderunt*. Tertio, reſponſionis ratio, ibi: *Hæc dixerunt*. Et hoc eſt, quod ait: *Non crediderunt*, *&c. donec vocaverunt*, *&c.* Ut enim ait Chryſoſt. Intuere quot modis tentant obumbrare miraculum. Sed hæc eſt veritatis natura, quod per quæ putatur ab hominibus inſidias pati, per hæc fortior fit, per hæc claret, per quæ obumbratur. Sicut patet hic. Si enim non hæc facta eſſent, a phariſæis ſcilicet ſaltem in ſuſpicionem veniſſet miraculum, ſcilicet quod forte non fuiſſet prius cæcus, ſed modo per ſponſum parentum patet, quod prius fuit cæcus. Et ideo ſequitur reſponſio parentum: *Reſponderunt parentes*, *&c. Quia cæcus natus eſt*, *&c.* Et quia tunc erat videns, patet confirmatio miraculi: *Ipſum interrogate*. Quid nobis calumniamini, ait Auguſtinus. Et patet hic myſterium ſecundum Gloſſam. Parentes ſunt peccatoris diabolus vel vitia. Supra. Vos ex patre diabolo eſtis. Et iſti parentes non defendunt in calumnia judiciali: ſed derelinquunt in neceſſitatibus. Quod fuit bene figuratum. Puer Ægyptius ego ſum. Et ſequitur: *Dereliquit me Dominus meus*, *quia ægrotare cæpi*, *&c.* Immo repugnant & damnant: Quem fructum habetis, in quibus nunc erubeſcitis? Stipendium enim peccati mors. Fratres mei præterierunt me, &c. Et ſequitur reſponſionis ratio. *Hæc dixerunt parentes*. Et in hoc patet malignitas Judæorum, quod ſic contra Chriſtum conſpiraverant, quod eiicerent extra ſynagogam Chriſtum confitentes: Et tamen, ut ait Auguſtin. non erat malum eſſe extra ſynagogam: illi expellebant, ſed Chriſtus excipiebat. Hæc ille. Et ſequitur illa pars, in qua iterata vocatio cæci illuminati a phariſæis. Et illa in quatuor. Primo, conantur inducere eum ad obumbrandum miraculum blanditiis. Secundo aſtutiis, ibi: *Dixerunt ergo*. Tertio, convitiis, ibi: *Maledixerunt*. Quarto, injuriis, ibi: *Reſponderunt*. Ait ergo: *Et dixerunt*: *Da gloriam Deo*, hoc eſt confitere, quoniam hic ſcilicet Chriſtus, nihil eſt operatus,

Ibid. paulo poſt.

Aug. tract. 44 in Joan. paulo poſt med. tom. 9

Joan. 8

1 Reg. 30

Rom. 6

Job. 6

Aug. tract. 44 in Jo. poſt med. tom. 9

A ſcilicet in te. Præfiguratione enim religionis, id eſt, ſub velamine hoc dixerunt, ait Chryſoſtom. Et ideo dicunt: *Nos ſcimus quoniam hic homo peccator eſt*. Et ita confitere iſtum non eſſe Deum, ſed peccatorem, ſicut & nos confitemur. Et licet viderentur hortari ad dandam gloriam Deo, potius tamen hortabantur ad blaſphemandum. Unde Auguſtinus: Quid eſt: *Da gloriam Deo*? nega quod accepiſti: hoc plane non eſt gloriam dare, ſed potius blaſphemare. Nam dare gloriam Deo, eſt veritatem de aliquo quaſi præſenti Deo dicere, ait Gloſſa: Da gloriam Domino Deo Iſrael & confitere. Et ſubditur reſponſio illius: *Si peccator*

B *eſt*, *neſcio*, quaſi dicat: opus miraculoſum recognoſco, vitam operantis ignoro. Sed opponit de hoc Chryſoſtomus. Ex quo prius ait, quod erat Propheta, qualiter nunc ait: *Si peccator eſt*, *neſcio*. Et ad iſtud reſpondet, quod hoc ait, volens a rei ſcilicet factæ teſtimonio, non a ſua voce eripere eum ab incuſationibus, & dignum fide facere. Unde Gloſſa: Nec paret calumniæ, nec veritatem celat. A miraculo ergo, & non a ſuo teſtimonio, voluit eum oſtendere fide dignum. Et ſequitur ſecunda particula, in qua conantur inducere eum, ad negandum miraculum, aſtutiis modum curationis circum ſcrutantes, quemadmodum canes in venatione inveſtigantes.

C Et nunc quidem huc, nunc illuc circumcurrentes ad priores venerunt ſermones, ait Chryſoſt. *Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? &c.* Et ſubditur illius reſponſio: *Reſpondit eis: Dixi vobis jam*. Ut enim ait Auguſtin. Ille jam ſtomachans adverſus duritiem Judæorum ait: *Quid iterum vultis audire? Numquid & vos vultis diſcipuli ejus fieri*? quaſi diceret: Ego jam ſum diſcipulus ejus, jam video, ſed non invideo: numquid & vos vultis eſſe diſcipuli ejus? Idem Chryſoſtomus: Seipſum in diſcipulorum ordinat cœtum, conviciatus eſt eos. Et patet libera conſtantia cæci illuminati ad confitendum, & ad arguendum ipſos. Et ſequitur tertia particula, in qua conabantur

Chryſ. ho. 57 in Joan. ante med. tom. 3

Aug. tract. 44 in Joan. poſt med. tom. 9

Joſ. 7

Chryſ. ho. 57 in Joan. ante med. tom. 3

Chyſ. ho. 53 in Jo. ante med. tom 3

Aug. tra. 44 in Joan. poſt med. tom. 9

Chryſ. ho. 57 in Jo. ante med. tom. 3

tur

Digitized by Google

tur inducere eum ad negandum conviciis. *Maledixerunt ergo ei & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis*. Ut ait Auguſtin. tale maledictum ſit ſuper nos, & ſuper filios noſtros: Maledictum enim eſt, ſi cor eorum diſcutias: non eſt autem, ſi verba perpendas: magna enim benedictio eſt, quod homo ſit diſcipulus Chriſti: *Nos autem Moyſi diſcipuli ſumus*. Ut enim ait Chryſoſtom. Hoc non habet rationem: ſi enim eſſent diſcipuli Moyſi, & Chriſti. Et ita male dividunt: *Hunc autem neſcimus*. Sed qualiter hoc, quia ſupra dixerunt: Hunc autem ſcimus unde ſit. Et ad iſtud reſpondet Gloſſa, quod neſcire dicimus illud, quod abiicimus: ſicut enim dicitur aliquando ſcire idem, quod approbare, ut ait Gregorius, ſic & neſcire dicitur idem, quod abiicere vel reprobare: Non novi vos. Et in hoc patet eorum duplicitas. Si enim ſcirent quia Moyſi locutus eſt Deus, ſcirent quia per Moyſen prædicatus eſt filius Dei, ut ait Auguſtin. Et ſubditur reſponſio illius: *Dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis, &c.* quaſi diceret, ait Chryſoſtom. Et quo talia ſigna facit, & talia poteſt non humano auxilio indigens, ut ſit undique manifeſtum quoniam Deus eſt, mirabile eſt, quod vos neſcitis. Et arguit ex verbis eorum, quæ præaſſumpſerant, ut ait Chryſoſtom. *Scimus autem, quia peccatores Deus non audit*. Ut enim ait Chryſoſtom. aſſumit illorum judicium reminiſcens verborum illorum, quia dixerant: *Quia hic homo peccator eſt*. Si ergo, inquit, ita eſt, ut confitemini, quod peccatores Deus non audit, & hic homo fecit miraculum & tale, quale nullus hominum fecit: manifeſtum eſt, quod major eſt virtus ejus, quam ſecundum hominem. Hæc Chryſoſtomus. Et ideo: *Niſi eſſet a Deo, non poſſet quidquam facere*: Ut ait Auguſtin. libere, conſtanter, veraciter loquitur. Sed opponit Auguſtinus hoc, quod ait: peccatores non audit: Si enim ita eſſet, fruſtra Publicanus oraſſet, dicens: Propitius eſto mihi peccatori. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod ſicut inunctus loquitur, non ſicut plene videns, intelligendum quod peccatores dicuntur dupliciter: vel in peccato exiſtentes affectu & actu. Et tales non audit Deus, in quantum tales: Non enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Vel dicuntur peccatores peccata recognoſcentes, & reputantes ſe peccatores: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores. Et tales exaudit ſicut Publicanum. Unde Aug. Loquens de illo ait: Iſta confeſſio meruit juſtificationem, quo modo iſta cæcus illuminationem. Item quæritur de hoc quod ait: *Si quis Dei cultor eſt, hunc exaudit*. Qualiter hoc, quia Apoſtolus erat cultor ejus, & tamen non fuit exauditus in oratione. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod Deus aliquando exaudit propitius non iratus, aliquando e contrario. Unde Apoſtolus etſi non fuit exauditus ad votum, fuit tamen exauditus ad utilitatem vel commodum. Unde nota quod Deus peccatores, manentes in peccato, & ſuum peccatum amantes non exaudit. Et hoc merito ratione elongationis eorum ab eo, & interpoſitionis ſuorum peccatorum inter ſe & Deum: Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos & Deum, peccata veſtra abſconderunt faciem ejus a vobis ne exaudiret: Perverſæ cogitationes ſeparant a Deo: longe enim a peccatoribus ſalus. Item non exaudit peccatores propter eorum obominationem & diſplicentiam Deo: nam oratio non eſt placabilis, quando perſona eſt diſplicibilis: Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem & ad munera ejus non reſpexit. Super quod Gregor. Ex dantis corde id quod datur accipitur, ideo non Abel ex muneribus: ſed ex Abel munera placuerunt. Et quia peccatores tales Deo diſplicent, ideo tales non audit: Cum multiplicaveris orationes, non exaudiam: manus enim veſtræ plenæ ſunt ſanguine: Si abſtuleris iniquitatem, quæ eſt in manu tua, tunc levare poteris faciem tuam. Ibi Gregorius: Diffidit namque accipere ſe poſſe quod appetit, qui pro facto reminiſcitur, nolle ſe adhuc fa-

Marginal notes: *Aug. tract. 44 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 57 in Jo. ante med. tom. 3* — *Joan. 3* — *Matt. 7* — *Aug. tract. 44 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 57 in Joan. non longe a princ. tom. 3* — *Ibidem.* — *Ibidem.* — *Aug. tract. 44 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Aug. ibid paulo ante.* — *Luc. 18* — Peccatores dupliciter. — *Eccl. 15* — *Matt. 9* — *Aug. ibid.* — *2 Cor. 12* — *Aug. lib. de unit. Eccl. c. 16 tom. 7 & tract. 73 in Jo. ante med. tom. 9* — *Iſa. 59* — *Sap. 1* — *Gen. 4* — *Greg. Mor. c. 8 lib. 22 circa med.* — *Iſa. 1* — *Job. 11* — *Greg. Mor. lib. 20. c. 11 ante med.*

Digitized by Google

ſacere, quod divinitus audivit. Item A peccatores tales non audit, propter ſuæ majeſtatis, & ſuæ legis a talibus contemptibilitatem: *Prov. 28* Qui avertit aurem ſuam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. Super quod *Greg. Mor. l. 16 c. 9* Gregorius poſt principium: Rogant Deum: ſed exaudiri minime merentur, qui jubentis Domini præcepta contemnunt. Et ideo qui vult exaudiri in orationibus ſuis, ſit cultor Dei, & faciat ejus voluntatem. Et de hoc in collatione prædicabili. Et nota quod ait: *A ſæculo non eſt auditum quia quis aperuit oculos cæci nati*. Sicut enim ſolius Dei eſt juſtificare, ita ſui ſolius eſt a cæcitate culpæ illuminare: peccatum enim excæcat, quia delicta oculos clauſerant: neſciverant oculos videre, *Aug. expoſ. 1 in pſ. 18 poſt med. tom. 8* ait Auguſtinus. Unde ſicut cæcitas corporalis facit hominem ignarum in diſcernendo, incautum in evitando, ineptum in agendo, præcipitem in eundo: Sic culpa ſpiritualiter facit indiſcretum in diſcernendo: *Iſa. 42* Audite cæci & intuemini ad judicandum. Item facit incautum in declinando, & in evitando. *Iſa. 59* Palpavimus quaſi cæci parietem, & abſque oculis attrectavimus. Tales enim non prævident pericula. Item facit hominem ineptum in operando: *Thr. 4* Erraverunt in plateis, &c. *2 Pet. 1* Hic cæcus & manu tentans, &c. Bene ait manu tentans, non operans, vel ſuperficiens. Item facit hominem præcipitem in eundo: *Matt. 15* Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt. Ab iſta cæcitate ſolus Deus illuminat: *Pſal. 145* Dominus enim illuminat cæcos, ait Propheta. Et ſequitur ultima particula, in qua conabantur eum inducere injuriis ad negandum Chriſtum: *Dixerunt ei in peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Quærit *Aug. tract. 44 in Joan. poſt med. tom. 9* Auguſt. quid eſt totus, in homilia. Et reſpondet, quod cum oculis clauſis. Ut enim ait *Chryſ. ho. 57 in Jo. poſt med. tom. 3* Chryſoſt. quia veritatem locutus eſt, quando maxime eum admirari oportebat, eum condemnant, & cæcitatem ei exprobrant: Ac ſi dicerent: A prima ætate in peccatis es, & propter hoc cæcus factus es: *Et ejecerunt eum foras*, id eſt, de ſynagoga projecerunt, ait Anſelmus. Ut enim ait Auguſt. *Aug. tr. 44 in Jo. poſt med. tom. 9* Ipſi illum magiſtrum fecerunt, ipſi ut diſcerent, toties eum interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt. Et in hoc beneficium magnum ei contulerunt. Unde Auguſt. Illi pellunt, excipit Dominus: magis enim quia expulſus eſt, Chriſtianus factus eſt. Et de hoc Chryſoſt. bene: *Chryſ. ho. 57 in Jo. poſt med. tom. 3* Hæc ſcripta ſunt ut nos imitemur: Si enim qui medicus, qui cæcus, qui neque vidit tantam propalationem oſtendit, & non ceſſit, & voluit mitti magis extra ſynagogam: quanto magis nos qui infinita miracula, majora beneficia ſuſcepimus, debemus ſcilicet profiteri veritatem, & pro ea ſuſtinere? Et B ſequitur tertia pars principalis capituli, in qua de interiori & ſpirituali illuminatione cæci ſive informatione, ibi: *Audivit Jeſus*. Et ibi quatuor. Primo, a Chriſto ejus inventio & informatio. Secundo, communis Chriſti doctrina, ſive eruditio, ibi. *Dixit Jeſus*. Tertio, Judæorum inquiſitio indignativa, ibi. *Et audierunt*. Quarto, Chriſti reſponſio, ibi: *Dixit eis Jeſus*: Ait ergo: *Audivit Jeſus quia ejeciſſent eum foras*. Ut enim ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 58 in Jo. non mult. a princ. tom. 3* Invenit eum dominator templi, erutus eſt a conſiſtorio peſtilentioſo, & potius ſalutari fonte, dehonoratus eſt ab iis, qui Chriſtum dehonoraverant, & honoratus ab Angelorum dominatore: talia ſunt C veritatis bravia. Ita & nos ſi convicium paſſi fuerimus propter Deum, honorabimur. Hæc ille, & ibi bene de hoc. *Et dixit ei: Tu credis in filium Dei &c.* Quærit Chryſoſt. *Ibidem poſt pauca.* quid eſt, quod interrogat hoc ab eo? poſt tantam contradictionem, quæ fuit ei contra Judæos: videtur enim ex dictis, quod credebat. Et ad iſtud reſpondet, quod non ignorans hoc interrogat: ſed volens ſeipſum notum facere & oſtendens, quoniam multum appretiatur ejus fidem: *Et dixit: quis eſt Domine?* Ut ait Chryſoſt. *Ibidem* curatus totus, antequam ad benefactorem veniret, & poſt ſanationem a canibus illis, id eſt Phariſæis contrahebatur, ideo eum non noverat: *Et dixit ei Jeſus: & vidiſti eum*, ſenſu viſus: *Et qui loquitur tecum*,

cum, ſcilicet in ſenſum auditus, A *Ipſe eſt*, ſupra: Antequam Abraham fieret, ego ſum: quaſi diceret Auguſtin. Nunc lota cordis facie, ſcilicet in Siloæ, & mundata conſcientia agnoſcens illum, non filium hominis, ut prius, ſed filium Dei, qui carnem ſuſceperat. Quod enim dixerat cæcus: *Quis eſt Domine?* deſiderantis & inquirentis verbum fuit, ait Chryſoſtomus. Et ideo audiens, quod ipſe erat, ait: *Credo Domine*. Et in hoc fidei perfectibilitas in intellectu: *Et procidens*, in quo humilitas in geſtu: *Adoravit eum*, in quo amabilitas, & devotio in affectu. Unde Chryſoſtom. multam affectionem oſtendens adoravit eum, quod pauci eorum, qui curati ſunt, fecerunt: Non eſt, qui rediret, niſi hic alienigena. Et inſinuatur, quæ debent eſſe in orante: quorum primum eſt fidei credulitas, ibi: *Credo Domine*: Poſtulet autem in fide. Secundum, eſt humilitas in geſtu, ibi: *Procidens*, qui enim procidit a ſe cadit, ſive infra ſe, alteri innititur: ſive incumbit, & ante alterum procumbit: & ſe ſubiicit, quæ debet orans facere mentaliter. Procidebant ſeniores ante ſedentem in throno. Item debet eſſe devotionis affectuoſitas, ibi: *Adoravit*. Adorari enim eſt precari, ait Papias. Et in hoc implicatur rei precatæ deſiderabilitas: Adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo, ſcilicet reverentia. Et ſequitur ſecunda particula, in qua communis Chriſti doctrina, ſive eruditio: *Dixit Jeſus: In judicium veni*. Sed quæritur, qualiter hoc, quia ſupra: Non miſit Deus filium ſuum, ut judicet mundum, &c. Item quæritur de hoc, quod ait: *Ut qui vident, cæci fiant*. Sed qualiter hoc: ipſe eſt lux ſupra: ſed lux non eſt cauſa obtenebrationis: Ergo, &c. Item Deus eſt lux, ut dictum eſt: & Deus eſt ignis conſumens. Sed ipſe qui eſt ignis, non eſt cauſa infrigidationis: Ergo nec qui eſt lux, cauſa excæcationis. Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum Auguſt. ut ſæpe dictum eſt: Eſt duplex judicium, ſcilicet diſcretionis, quo diſcernuntur credentes a non credentibus, ſicut lux

Joan. 8
Aug. tract. 44 in Jo. poſt med. tom. 9
Chryſ. ho. 58 in Joan. ante med. tom. 3
Ibid. paulo poſt.
Luc. 17
Jac. 1
Apoc. 4
Pſal. 5
Joan. 3
Deut. 4
Aug. tract. 22 in Jo. poſt med. tom. 9

a tenebris, & ſic venit Chriſtus in mundum & ad ſic judicandum: quia diſcernit cauſam credentium & confitentium a ſuperbis, & ſe videre putantibus, ut ait Auguſt. Et eſt judicium damnationis, & in judicium illud non venit in primo adventu: ſed veniet judex vivorum & mortuorum, ſupra: Omne judicium dedit filio. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. quod non videntes vocat, qui ſe non videre confitentur, & medicum quærunt, ut videant: Videntes vero vocat, qui putant ſe videre, & medicum non quærunt. Et de his in Gloſſa. Et quia tales non quærunt irradiari a vero ſole & vera luce, ſed avertunt ſe: ideo dicuntur cæci fieri, non a B Deo efficiente, ſed a ſuperbia ſua eos a Deo avertente, & de ſe præſumente. Ut non ſitis in vobiſmetipſis ſapientes. Et ſequitur: Cæcitas in parte intravit in Iſrael. Et Gentes, quæ ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam: ipſe enim poſitus fuit in reſurrectionem & ruinam multorum. Et ſequitur tertia particula: *Et audierunt quidam ex Phariſæis: & dixerunt ei: Numquid & nos cæci ſumus?* Ut enim ait Chryſoſtomus, erant quidam ſuperficie tenus ſequentes, & tamen poſtea lapidaverunt, id eſt, lapidare voluerunt. Ideo ait: *Quidam*. Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum*. Sed qualiter hoc ait, ſicut opponit Auguſtinus: cum ipſa cæcitas ſit peccatum, videtur C quod inconvenienter ait. Item cæcitas ſive ignorantia ex ſuperbia & contemptu aggravat peccatum, qualis erat iſtorum cæcitas. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod ſenſus eſt: ſi cæci eſſetis, id eſt, ſi vos cæcos adverteretis & diceretis, & ad medicum curreretis, peccatum non haberetis. Et ideo ſequitur: *Nunc vero dicitis, quia videmus*. Et medicum non quæritis. *Peccatum veſtrum manet*, & vos in cæcitate veſtra remanetis, ait Auguſtin. Et patet ex dictis, quia Phariſæi ſuperbi contemnebant & condemnabant cæcum medicum illuminatum, & ſe exiſtimabant eſſe vi-

Joan. 5
Aug. tract. 44 in Jo. verſ. fi. tom. 9
Rom. 12
Rom. 9
Luc. 11
Chryſ ho. 58 in Jo. ante med. tom. 3
Aug. tract. 44 in Jo. verſ. fin. tom. 3
Ibidem.

videntes & ſapientes. Ideo convenienter ad eorum confutationem, & ad præſumptionis & ſuperbiæ condemnationem, & ad humilium credentium conſolationem, & ad humilitatis commendationem, præmiſſa convenienter introduxit, oſtendens ſuperborum & præſumptuoſorum cæcitatem, & humilium a Deo illuminationem: Abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Et non veni vocare juſtos ſed peccatores. Et: Dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt: Si quis fuerit inter vos ſapiens, ſtultus fiat, ut ſit ſapiens: Nolite eſſe prudentes apud voſmetipſos: Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris.

Mat. 11 Matt. 9 Rom. 1 1 Cor. 3 Rom. 12 Iſa. 5

CAPUT DECIMUM.

Amen dico vobis: *Qui non intrat per oſtium, &c.* Præmiſſa multiplici doctrina Salvatoris, communiter oſtendendo auctoritatem ſuæ potentiæ, veritatem ſuæ ſapientiæ, bonitatem ſuæ munificentiæ, & hoc tam doctrinis quam miraculis: in parte iſta de doctrina paſtorum & præſidentium, ſicut continuat Gloſſa & Chryſoſt. quod hic oſtendit Chriſtus, quod non eſt erroneus ſed verus: & oſtendens quis erroneus, quis fur. Et ſecundum hoc iſtud capitulum in tres partes. Primo, præmittit ſub parabola ſive ſimilitudine differentiam boni paſtoris & mali. Secundo, parabolam exponit, & ad ſe adaptat, ibi: *Dixit ergo eis iterum*. Tertio diſſenſionem & calumniam Judæorum ſubjungit, ibi: *Diſſenſio itaque facta eſt*. In prima parte ſic procedit. Primo, præmittit, quis eſt falſus paſtor. Secundo, quis eſt verus, ibi: *Qui autem intrat*. Tertio, ſubjungit ovium differentiam reſpectu illorum, ibi: *Et oves illum ſequuntur*. Quarto, inſinuat ſimilitudinis occultum myſterium, ibi: *Hoc proverbium*. Ait ergo. *Amen dico vobis, &c.* Ita Phariſæi jactabant ſe videre, & ſic alios docere & gubernare. Ideo ait confirmando, & ſub ſimilitudine quod: *Qui non intrat per oſtium*, per quod debet intrare. *Sed aliunde ille fur eſt & latro*, quia ut ait Auguſtinus: Fur eſt, quia quod alienum ſcilicet oves alienas, dicit eſſe ſuum: Latro eſt, quia quod furatus eſt, occidit. Unde de talibus: Principes tui infideles ſocii furum, omnes diligunt munera, &c. Ut enim ait Chryſoſtomus: Oſtenſiones latronis ſcilicet ſigna ſunt, quoniam cum propalatione, id eſt, palam non intrat. Et quod non ſecundum ſcripturas, ſicut faciunt hæretici. Propter quod ait ſupra: Scrutamini ſcripturas. Et quoniam parabola eſt de ipſo Chriſto, ideo aliunde aſcendit, qui præter ipſum aſcendit, non recte ſentiendo de iſto, quales ſunt hæretici, vel non quærendo gloriam ipſius, ſed quæ ſua ſunt: Omnes quæ ſua ſunt quærunt. Unde omnes qui intrant per violentiam potentiæ, vel fallaciam ſæcularis aſtutiæ, vel per malitiam ſymoniæ, vel propter cupiditatem avaritiæ, magis quærendo commoda temporalia, quam honorem Dei & ſalutem animarum, non per Chriſtum intrant, ſed aliunde. Et de hoc Auguſtinus loquens de hæreticis & phariſæis, & eorum ſectis, qui tamen non intraverunt per oſtium, perdere volebant mactare & occidere. Et ſequitur: Multi quærendo gloriam ſuam oves Chriſti ſparſerunt potius, quam congregaverunt. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et de paſtoribus ſic intrantibus, & quæ ſua ſunt quærentibus: Væ paſtoribus qui paſcebant ſemetipſos, &c. Et ideo merito fures dicuntur: Fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris. Et ſubditur deſcriptio boni & legitimi paſtoris: *Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ovium*, id eſt, qui intrat per Chriſtum, ait Auſtuſtinus. Humilis janua Chriſtus Dominus: qui intrat per hanc januam, oportet quod humiliet ſe, ut ſano capite poſſit intrare. Hæc Auguſtinus. Sic intraverunt Apoſtoli: Pro Chriſto legatione fungimur: Chriſtus enim eſt oſtium: Ecce oſtium apertum in cœlo, &c. *Et huic oſtiarius aperit*, id eſt, Chriſtus, qui eſt & oſtium & oſtiarius: Ipſe eſt qui aperit, & nemo claudit. Vel per oſtiarium Moyſes poteſt intelligi, cui eloquia Dei ſunt cre-

Chry. ho. 58 in Jo. ante med. tom. 3 — Diviſio capitis. — Aug. tract. 45 in Jo. ante med. tom. 9 — Iſa. 1 — Chryſ. ho. 58 in Jo. ante med. tom. 3 — Joan. 5 — Phil. 3 — Aug. tract. 45 in Jo. ante med. tom. 9 — Ezec. 34 — Oſe. 7 — Paſtor legitimus. — Aug. tract. 45 in Jo. ante med. tom. 9 — 2 Cor. 5 — Apoc. 4 — Apoc. 3

Chryſ. ho. 58 in Joan. ante med. tom. 3 credita, ait Chryſoſt. *Et oves vocem* A *ejus audiunt*, id eſt, fideles credentes, prout infra exponitur: *Et proprias oves vocat*, quia Chriſtus habet nomina electorum ſcripta in libro vitæ: *Apoc. 20* Liber apertus, qui eſt liber vitæ: *Et cum proprias oves emiſerit*, ſcilicet educendo eas de Ægypto vitiorum, prout ait Gloſſa: *Ante eas vadit*, quia via eſt. Unde *Chryſ. ib. circa med.* Chryſoſt. Ipſe oſtendit quoniam omnes deducit ad veritatem: *Ezec. 34* Educam eos de populis. Et ſequitur: Inducam in terram ſuam: In pſalmo: *Pſal. 76* Deduxiſti ſicut oves populum tuum. Et ſequitur tertium, ſcil. devotio credentium ad talem paſtorem: *Et oves illum ſequuntur*, id eſt, credentes ipſum imitabuntur, quos vocat hic oves, ut patebit infra: Populus quem non cognovi, obedivit mihi, ait Propheta: *Quia ſciunt vocem ejus*, intelligendo & approbando & perſeverando: *Joan. 14* Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit: *Luc. 22* Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis: vox enim exultationis & ſalutis in tabernaculis juſtorum: *Alienum autem non ſequuntur*, qui aliunde aſcendit. Sed qualiter ait hoc? quia multi converſi ad fidem abierunt retrorſum. Supra, ait Salvator: *Joan. 18* Numquid & vos vultis abire retrorſum? *Matt. 20* Item: Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Et ita multi non ſequuntur. Et de hoc *Aug. tract. 55 in Joan. poſt med. tom. 9* Auguſt. multum, quod in ipſis Catholicis Chriſtianis multa mala contingunt, quando ſeducti ſunt in errorem, & rebaptizati ſunt, & tamen prius oves erant, & ita videtur quod vocem paſtoris Chriſti non audierunt. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. *Ibid.* in ſumma, ſecundum illud Apoſtoli: *2 Tim. 2* Novit Dominus qui ſunt ejus: Novit enim prædeſtinatos, quos *Rom. 8* præſcivit & prædeſtinavit conformes fieri imaginis filii ejus. Et de his loquitur hic, qui audiunt hanc vocem: *Mat. 10* Qui perſeveraverit uſque in finem, ſalvus erit. Et qui tales ſunt, fugiunt ab alieno intrante non per Chriſtum, & docente alia a doctrina Chriſti. Unde & de talibus: *2 Cor. 11* Pſeudoapoſtoli operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos, &c. Et ſubditur quartum: *Hoc proverbium dixit eis*, in quo occultum myſterium denotatur prædictæ ſimilitudinis: Ut enim ait Anſelm. Illis qui aptabant ſe eſſe videntes, propoſuit Dominus occultam parabolam, quam non poſſent intelligere, convincuntur eſſe cæci. Proverbium dicitur quaſi pro verbo dictum, aliud intendens aliud prætendens, id eſt, aliud in ſententia, aliud in ſuperficie. Sed quæritur quare non locutus eſt eis plane dicendo eis, quod erant mali paſtores nec intraverant legitime. Et ad hoc reſpondet Chryſ. *Chryſ. ho. 58 in Jo. poſt med. tom. 3* quod immanifeſte dixit eis, attentiores eos facere volens, quam immanifeſtationem poſtea ſolvit, id eſt manifeſtat. B Secundum litteralem intellectum patet quod Chriſtus fuit bonus paſtor, & alii non intrantes per hunc, fures & latrones, ut eſt expoſitum. Moraliter vero hic figuratur *Malignitas paſtoris.* malignitas paſtoris in tribus: in illegitime intrando, quia non per Chriſtum, & in alienum uſurpando, quia fur eſt: & in mactando peſtilentioſo dogmate & documento, vel pernicioſo exemplo, vel perverſo imperio, vel doctrinam debitam ſubtrahendo: *Oſe. 8* Ipſi regnaverunt, & non per me: principes extiterunt, & non cognovi: *Ezech. 4* Væ paſtoribus, qui paſcebant ſemetipſos, quod craſſum erat occidebatis. Et ſic de aliis, quæ ibi enumerat: *Job. 34* Qui regnare facit hominem hypocritam, propter peccatum populi. C Ibi multum de hoc & bene Greg. *Greg. Mor. l. 25 c. 14* Dabo tibi reges in furore meo. *Oſee 13* E contrario vero figurantur officia boni paſtoris multipliciter: quorum primum eſt legitime ingredi, ſcil. per Chriſtum intrando, quod notatur, ibi: *Qui intrat per oſtium*. Ille enim intrat per oſtium, qui humiliter intrat ſecundum Auguſt. *Aug. tra. 45 in Joan. poſt med. tom. 9* & juſte & recta intentione ad Chriſti honorem & animarum ſalutem. Unde infra eodem: Per me ſi quis introierit, ſalvabitur. *Ezec. 3* Secundum officium ejus eſt doctrinam Dei annuntiare, quod notatur, ibi: *Vocem ejus audiunt*. Audies ex ore meo verbum & annuntiabis eis, &c. E contrario de illis, de quibus: *Iſa. 56* Canes muti, &c. Et tertium officium eſt animas commiſſas diſtincte cognoſcere, quod notatur, ibi:

Digitized by Google

ibi: *Proprias oves vocat nominatim*: Novit juſtus animas jumentorum ſuorum. Et: Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, &c. Quartum officium eſt, per vias juſtitiæ commiſſas animas deducere, quod notatur, ibi: *Et inducit eas*. Quintum officium eſt, vitæ & exemplorum perfectione alios præcedere, quod notatur, ibi: *Ante eas vadit*. Et de his duobus dicitur: Provideat Deus hominem, qui ſit ſuper hanc multitudinem, qui poſſit exire & intrare ante eos, & deducere illos, &c. quando talis eſt paſtor, oves, id eſt, fideles curæ ſuæ commiſſi, merito audiunt vocem ſuam, id eſt, doctrinam, & ipſum ſequuntur imitando. Propter quod orat Petrus paſtores: Paſcite qui in vobis eſt gregem. Et ſequitur. Forma facti gregi ex animo, &c. Et ſequitur ſecunda pars principalis, in qua ſimilitudinis & proverbii expoſiti explanatio, & ad Chriſtum adaptatio, ibi: *Ego ſum oſtium*. Et hæc pars in duas partes. Et quia præmiſit, quod qui intrat per oſtium bonus eſt paſtor: ideo primo oſtendit ſe eſſe oſtium. Secunda, oſtendit ſe eſſe paſtorem bonum, ibi: *Ego ſum paſtor bonus*. Et primo oſtendit, quod eſt oſtium. Secundo, ſubdit commodum intrantium per ipſum, ibi: *Ego ſum oſtium*. Et hoc eſt, quod dixit eis iterum: *Ego ſum oſtium ovium*: *omnes quotquot venerunt, fures ſunt*, ut ante dictum. Sed qualiter hoc, quia Prophetæ prius venerunt, nec tamen fures. Et ad hoc reſpondendum, quod quotquot venerunt ſive divina auctoritate, fuerunt fures. Unde Auguſtinus: Non præter illum venerunt, qui cum illo venerunt: venturus enim Chriſtus præcones mittebat. De aliis autem: Non mittebam eos, & ipſi currebant: Et ſubdit commodum intrantium per eum: *Ego ſum oſtium*. Porta non claudetur uſque ad veſperam, & adorabit populus ad oſtium portæ illius: *Per me ſi quis introierit*, qui ſcilicet aperio: Aperiet, & non erit qui claudat: *Salvabitur*: Ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum: *Et ingredietur & egredietur*. Sed quæritur ad evidentiam litteræ: qualiter hoc?

Prov. 27 *Prov. 12* *Num. 27* *1 Pet. 5* *Joan. 10* *Aug. tract. 45 in Joan. ante med. tom. 9* *Hier. 23* *Ezech. 46* *Iſa. 22* *Mat. 1*

A ſicut opponit Auguſt. Ingredi in Eccleſia eſt bonum & per Chriſtum, ſed egredi de Eccleſia eſt malum: Exierunt ex nobis, quia non erant ex nobis. Ergo non poteſt eſſe a Chriſto. Et ad iſtud reſpondet. Auguſtinus, quod ingredi dicimur, quando aliquid interius cogitamus: & egredi exterius, quando aliquid operamur, ſecundum illud: Exibit homo ad opus ſuum. Et: Luceat lux veſtra coram hominibus. Et utrumque per Chriſtum: qui operatur in nobis velle & perficere. Et talis: *Paſcua inveniet*, ſpiritualia, nunc in fide, poſtea in ſpe. In Pſalmo: In loco paſcuæ ibi me collocavit. Sed fur, qui non intrat per B Chriſtum, quales ſunt hæretici, & pſeudodoctores. *Non venit niſi ut furetur*, alienas oves uſurpando: *Et mactet*, pernicioſe docendo & perverſe vivendo? *Et perdat*, finaliter damnando, quantum ex ipſo eſt. Ubi ſupra: Paſtores audite, pro eo quod facti ſunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem, & cætera. *Sed ego veni, ut vitam habeant*, hoc eſt, fidem quæ per dilectionem operatur: *Et abundantius habeant*, perſeverando uſque in finem ait Auguſtinus: Ipſo enim vivimus, movemur, & ſumus. Et ſequitur illa pars, in qua oſtendit ſe Chriſtus eſſe bonum paſtorem: *Ego ſum paſtor bonus*. Et illa pars in qua- C tuor. Primo, oſtendit ſe bonum eſſe magnitudine dilectionis. Secundo, oſtendit idem diligentia cognitionis, ibi: *Ego ſum paſtor bonus*. Tertio, oſtendit idem ratione ſtudioſæ acquiſitionis ovium & collectionis, ibi: *Et alias oves habeo*. Quarto, ſubditur probatio ſuæ ſummæ charitatis, & ad patrem & ad oves, ibi: *Propterea diligit me pater*. Ait ergo: *Ego ſum paſtor bonus*, non ſolum oſtium per quod fit ingreſſus, ſed paſtor bonus cuſtodiens & paſcens & redimens ingredientes, & ſalvans. Et exponit, quis eſt paſtor bonus deſcribendo mercenarium: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ovibus ſuis*. Et in hoc ſumma charitas Dei, infra: Majorem charitatem nemo habet, ut animam ſuam ponat

Aug. tract. 45 in Jo. poſt med. tom. 9 *1 Joan. 2* *Pſal. 103* *Mat.* *Phil. 2* *Pſal. 22* *Eze. 34* *Aug. tract. 45 in Jo. verſ. fi. tom. 9* *Act. 17* *Joan. 15*

Digitized by Google

nat quis pro amicis ſuis. Quærit Chryſoſt. *Chryſ. ho. 59 in Jo. ante med. tom. 3* Quare nunc non incuſant eum dicentem iſta? ſicut ſupra dixerunt ei: *Joan. 5* Tu teſtimonium perhibes de teipſo, teſtimonium tuum nullum eſt. Et ad illud reſpondet, quod multoties obſtruxit eos, & jam amplior fuit apud eos propalatio a ſignis. Ideo non incuſaverunt eum hic, ut prius. Infra tamen eodem ſubditur eorum calumnia. Sed quæritur quæ fuit juſtitia, quod filius Dei innocens, & purus a peccato ſic puniretur, ponendo animam ſuam pro peccatoribus? Et de hoc *Anſel. lib. cap. 8 Cur Deus homo.* Anſelmus. Et ad iſtud reſpondet ibi: quod filius Dei dedit ſeipſum hoſtiam vivam pro genere humano, ſicut voluntarie factus eſt homo, ut voluntarie redimeret, & ideo nulla injuſtitia, ſed ſumma ſua bonitas & juſtitia. Et ibi multum de hoc: *Job. 23* Proponit contra me æquitatem. Ibi: *Greg. Mor. lib. 16 c. 14* Quid nomine æquitatis, niſi Jeſus Chriſtus, *1 Cor. 1* qui factus eſt nobis a Deo ſapientia & juſtitia. Et ibi bene de hoc: *Job. 26* Prudentia ejus percuſſit ſuperbum: *Greg. Mor. lib. 17 c. 18* Ibi Gregoris de juſtitia, qua fuit filius Dei factus homo pro genere humano, multum & bene. Et ſubditur e contrario de mercenario: *Mercenarius autem, &c.* Ut enim ait *Chryſ. ho. 59 in Jo. non longe a princ. tom. 3* Chryſoſt. Duos laceratores ponit, unum qui eſt fur & mactat, ut dictum eſt: alterum qui non prohibet, quæ fiunt mala, qualis eſt mercenarius, per hos inſinuans Judæorum magiſtros, & confundens non habentes ſolicitudinem creditarum ſibi ovium. Unde Gloſſa: Mercenarius eſt qui quærit quæ ſua ſunt, &c. Et Auguſtinus: *Aug. tract. 46 in Jo. ante med. tom. 9* Sunt in Eccleſia quidam præpoſiti de quibus Apoſtolus: *Phil. 2* Quærentes quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti. Non gratis Chriſtum diligentes, non Deum propter Deum quærentes: temporalia commoda conſectantes lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur a præpoſito, & propter hoc ſervitur Deo, quiſquis talis eſt, mercenarius eſt, inter filios ſe non computet. De talibus: *Mat. 6* Receperunt mercedem ſuam. Hæc ille. Et ibi multum de hoc. *Mat. 23* De talibus. Super cathedram Moy-

A ſis ſederunt Scribæ & Phariſæi. Et talis non eſt paſtor ab affectu, & ſecundum rei veritatem: *Et ejus non ſunt oves*, ſecundum veram dilectionem. Unde Gregorius: *Greg. in Ev. hom. 14 ante med.* Mercenarius eſt, qui locum paſtoris, ſed lucra animarum non quærit. Et ibi bene de hoc. Et talis: *Videt lupum venientem, &c.* Per lupum injuſtus & raptor, vel diabolus qui dilaniat mentes, cum alium ad luxuriam pertrahit, alium ad avaritiam accendit, & ſic de aliis vitiis, ut dicit Gregorius, *Ibid. poſt pauca. Ezec. 13* de quibus: Non aſcendiſtis in adverſo, nec appoſuiſtis murum pro domo Domini. Et talis, *Fugit, quia mercenarius eſt*. Et de hoc Gregorius: Fugit quia dum pericula metuit, B reſiſtere injuſtitiæ non præſumit. Fugit non mutando locum, *Greg. ibid. paulo ante.* ſed ſubtrahendo ſolatium. Et ſic de aliis, quæ ibi enumerat. Et per hoc patet ſolutio quæſtionis, quam movet Auguſtinus, cum dicat Salvator: *Aug. tract. 46 in Jo. poſt med. tom. 9* Si vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam: *Mat. 10* qualiter nunc reprehendit fugientem? Et ad iſtud reſpondet, quod fuga animi timor eſt. *Et lupus rapit*, id eſt diabolus, guttur ejus apprehendit. Adulterium perſuaſit, tu taces, non increpas: fugiſti, quia tacuiſti: quia timuiſti, ſpiritu fugiſti. Similiter quando times inimicitiarum humanarum moleſtias, taces, fugiſti. Et ibi bene de hoc. Et talis eſt mercenarius, C ſcilicet temporalem mercedem quærens, & non eſt cura de ovibus ſalvandis. Væ paſtoribus, *Ezech. 34* qui paſcebant ſemetipſos. Et ſequitur ſecunda particula, in qua oſtendit ſe eſſe bonum paſtorem ratione diligentis cognitionis ovium: *Ego ſum paſtor bonus & cognoſco oves meas*, id eſt diligo: *Et cognoſcunt me meæ*, id eſt, obſequuntur, ait Gregorius: *Greg. in Evang. ho. 14 circa medium.* *Et ſicut novit me pater*, id eſt, ea charitate, per quam pro ovibus morior, quantum diligam patrem oſtendo, ait idem Gregor. infra eodem. *Ibidem.* *Propterea me pater diligit, quia pono animam meam*. Et ſequitur tertia particula, *Ibidem.* in qua oſtendit ſe eſſe bonum paſtorem ratione diligentis, & ſtudioſæ acquiſitionis ovium: *Et alias oves habeo*, ſcilicet eligendas animas

de

de populo gentili: *Quæ non ſunt ex hoc ovili*, id eſt Judaico populo: *Et illas oportet me adducere*, ſcilicet per Apoſtolos: *Et fiet unum ovile*, id eſt, Eccleſia una: [Eph. 2] Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Ipſe enim eſt lapis angularis factus in caput anguli, utrumque populum quaſi duos parietes conjungens: [Iſa. 28] Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum angularem, &c. Et: [Job. 38] Quis dimiſit lapidem angularem ejus. [Greg. Mor. lib. 28 c. 6 ante med.] Ibi Gregor. Et de iſto uno paſtore: [Ezec. 34] Et ſuſcitabo ſuper eos paſtorem unum, qui paſcat eos. Et ſequitur quarta particula, in qua ſubditur probatio ſummæ dilectionis filii erga oves: *Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, &c.* Sed quæritur qualiter hoc, quia ab æterno fuit dilectus a patre, ergo non propter hoc pater dilexit eum, quia ponit animam. Item ſecundum ſuam humanitatem fuit filius dilectus ab initio, ſupra: [Joan. 3] Pater diligit filium & omnia dedit in manu ejus. Et: [Matt. 3] Hic eſt filius meus dilectus. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum; quod illud quod ait, hic non eſt intelligendum cauſative, ſcilicet quod propter hoc quod poſuit animam pater dilexit eum, cum ſit verbum æternum a patre: ſed quia ex hoc fuit dignum & juſtum, quod a patre diligeretur, ex quo fuit beneplacitum patri, quod poneret animam, ſicut dicitur: Humiliavit ſemetipſum: & ſequitur: [Philip. 2] Propter quod exaltavit illum, &c. Ut quod debebatur ei jure hæreditario, nihilominus jure paſſionis eſſet dignus habere. Vel hoc eſt intelligendum oſtenſive & ſignative. [Greg. in Evang. ho. 14 circa med.] Unde Gregor. Ea charitate, qua pro ovibus morior, quantum patrem diligam oſtendo. Ex quo patet quantum pater diligit me. Supra eodem: Sicut novit me pater, & ego noſco patrem: *Pono animam meam*, ſcilicet in morte: *Ut iterum ſumam eam*, in reſurrectione. Et in hoc notantur voluntas & poteſtas ipſius filii Dei morientis & reſurgentis. [Aug. tract. 47 in Joan. ante med. tom. 9] Unde Auguſt. Non glorientur Judæi, quaſi prævaluerint: Ipſe ponit animam ſuam, &c. Et ideo ſequitur: *Nemo tollit eam a me*, ſcilicet per vim & poteſtatem: *Sed ego pono eam*, ſcilicet voluntarie moriens. Et hoc: *Quia poteſtatem habeo ponendi eam*, id eſt, moriendi: *Et poteſtatem iterum ſumendi*, id eſt reſurgendi. Propter hoc dicitur in pſalmo: Ego dormivi & ſoporatus ſum, & reſurrexi, id eſt, quia volui, dormivi, & reſurrexi, ait Auguſt. [Ibid. poſt pauca.] Solvite templum hoc, & in tribus diebus, reædificabo illud: [Joan. 2] *Hoc mandatum accepi a patre meo*, id eſt, de eventibus prædictis, ſcilicet & moriendi & ſumendi animam, ut ait Gloſſa, ſupra: [Joan. 3] Sic Deus dilexit mundum, ut unigenitum ſuum daret, &c. Sed ex hoc obiiciunt hæretici, quod filius non eſt æqualis patri, ex quo accepit ſic mandatum a patre. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, [Aug. tract. 47 in Jo. verſ. fin. tom. 9] quod ſicut dictum eſt, ſupra: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo ſic dedit & filio: [Joan. 5] ſic dicitur & hic quod accepit mandatum a patre, nec poteſtas minuitur, ſed generatio oſtenditur, quia ei quem perfectum genuit, gignendo omnia dedit. Hæc Auguſtinus: [Aug. ibid. mult. ante.] Et per hoc ad obiectum. Qualiter Chriſtus poſuit animam, inquirit Auguſtinus, dicens: Quis ponit animam, & quam ponit? Et ſi caro ponit animam, quomodo Chriſtus ponit animam? Et reſpondet, quod & caro Chriſtus, & anima Chriſtus & verbum Chriſtus: Nec tamen hæc tria tres Chriſti, ſed unus eſt Chriſtus. Animam enim ponit caro, ſed ex poteſtate verbi, & ſumit eam ex poteſtate verbi. Unde & Chriſtus de quo dicitur: Qui cum in forma Dei eſſet, &c. [Phil. 2] Semetipſum exinanivit, &c. Ponere autem animam eſt mori. Sicut infra: Animam meam ponam pro te. [Joan. 13] Et ibi Auguſtinus multum de hoc. Et de errore Apollonaniſtæ hæretici dicentis Chriſtum non habuiſſe humanam animam. [Error Apollonaniſtæ.] Cujus error patet hic, quando ait Dominus, [Aug. tract. 47 in Joan. poſt med. tom. 9] quod habuit poteſtatem ponendi animam, id eſt, moriendi, in qua anima fuit ſeparata a corpore. Sola enim caro fuit ſepulta, quia ſi erat ibi anima, non erat mortuus. Et ſi non fuit vera mors, non fuit vera reſurrectio, prout arguit Auguſtinus.

Digitized by Google

nus. Et notandum quod in omnibus prædictis locutus eſt Dominus per ſimilitudinem. Unde Auguſtinus: [*Aug. ibid. ante med.*] Per ſimilitudinem Chriſtus & petra, & oſtium, & paſtor, & agnus, ſic de aliis. Si rerum proprietates diſcutias, nec petra eſt, nec oſtium. Omnia ergo per ſimilitudinem, & nihil proprie dicitur de filio Dei. Ipſe ergo paſtor per ſimilitudinem, & ſimiliter fideles dicuntur oves: & violentus raptor ſive diabolus dicitur lupus per ſimilitudinem. Et hoc convenienter: Lupus eſt impius, ferox crudelitate, & rapax voracitate. [Lupus quid ſignificet.] Ut enim ait Iſidorus: Lupus græce λύκος dicitur, eo quod rabie ferocitatis & rapacitatis quæcumque invenerit trucidet. [*Iſid. ethim. lib. 12 c. 4*] Et eſt animal olidum fœtore, & eſt vorax edacitate: ab ore enim ejus exit fortis odor & transglutit carnes ſine abſciſſione, ait Sapiens. Item eſt animal infectivum anhelitu vel anhelatione. Unde lanæ ovium quas lupus comedit plus recipiunt pediculos, ait Sapiens, ubi ſupra. Item eſt animal intoxicativum morſu ſive morſione. Vulnera eni quæ fiunt ex ejus morſu, ſunt valde mala, quoniam ex eis exit virus, ait Sapiens, Item eſt animal corruptivum & infectivum appropinquantium: Si enim lupus prior viderit hominem eripit ei vocem, ait Amb. [*Amb. enarrat. in Pſa. 118 oct. 10 ante med. tom. 2*] Et forte, hoc eſt propter aeris infectionem. Conſimiliter eſt de diabolo, & de iniquo raptore & oppreſſore pauperum, ut patet conſideranti de talibus in opprimendo & devaſtando ſpiritualiter: Lupus ad veſperam vaſtavit eos [*Jere. 5*]: Si communicabit lupus cum agno [*Eccl. 13*]. Unde & hæretici & deceptores præſidentes dicuntur lupi: Intus ſunt lupi rapaces [*Matt. 7*]. Et: Sicut oves in medio luporum [*Mat. 10*]: Poſt diſceſſionem meam intrabunt lupi rapaces [*Act. 20*]: Principes ejus in medio ejus lupi rapientes prædam [*Eze. 22*]. Judices ejus quaſi lupi veſpere [*Soph. 3*]. Et ſequitur tertia pars principalis capituli, in qua Judæorum murmuratio & calumniatio, ibi: *Diſſenſio itaque facta eſt*. Et hæc in duas. Primo, diſſenſionis & murmurationis præmiſſio. Secundo, inquiſitionis eorum ſubiunctio, ibi: *Facta autem*

A *ſunt*, &c. Ait ergo: *Diſſenſio itaque facta eſt*, &c. Ut enim ait Aug. [*Aug. tract. 47 in Jo. in fin. to. 9*] Lux lucebat in tenebris, ſed tenebræ non comprehenderunt eam [*Joan. 5*], ideo: *Dicebant quidam*, qui erant tenebræ. *Dæmonium habet*, &c. [*Joan. 7*] Sicut dicebant, ſupra: *Alii dicebant*, quorum oculi cœperant aperiri, ait Aug. *Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* quaſi dicerent: dæmonium non conſuevit bona facere, prout ait Gloſſa. Supra ſimile: Alii dicebant, hic eſt vere Propheta. Et ſequitur illa pars, in qua eorum doloſa inquiſitio. Et illa in tres. Primo, ipſa inquiſitio. Secundo, Chriſti reſponſio, ibi: *Reſpondit*. Tertio, eorum maligna machinatio, ibi: *Suſtulerunt lapides*. B Ait ergo: *Facta ſunt encænia*. Ut enim ait Chryſoſtomus. [*Chryſ. ho. 60 in Jo. non mult. a princ. to. 3*] Magna erat hæc feſtivitas & popularis redeuntibus eis a longa captivitate, quæ fuerat in Perſide: hanc ducebant Judæi cum magno ſtudio. Hæc ille. Et quaſi idem Auguſtinus: [*Aug. tract. 48 in Jo. non longe a princ. to. 9*] quod feſtivitas erat dedicationis templi, græce enim καινὸν, Latine novum dicitur. Et de hoc in Gloſſa, & de hoc ſimiliter Magiſter in hiſtoriis multum: *Et hiems erat*. Et hoc figura erat ait Auguſtinus, [*Ibid. paulo poſt.*] quod ipſi erant frigidi, nam ad illum ignem accedere pigri erant: accedere enim credere eſt. Non movetur anima pedibus ſed affectibus, friguerant a diligendi charitate, ardebant nocendi cupiditate. C Hæc ille. Et in perſona fidelium: Jam hiems tranſiit, &c. [*Cant. 2*] *Et ambulabat Jeſus in templo*, & quaſi exponendo ſubdit: *In porticu Salomonis*. [*3 Reg. 8*] Ubi ſolebat Salomon ſtare, ut ait Gloſſa. Unde Magiſter in hiſtoriis: Porticus illa dicebatur Salomonis, in qua ſolebat eſſe ad orandum in die dedicationis: *Circumdederunt ergo eum Judæi*. Et in hoc improba malignitas, quod undique circumdabant eum. Unde Propheta: Circumdederunt me canes multi [*Pſal. 21*]: *Et dicebant*: *quouſque animam noſtram tollis*? ſcil. in ſuſpicione, & detines abſconſione veritatis. Unde Auguſt. [*Aug. tract. 48 in Joan. ante med. tom. 9*] Non veritatem deſiderabant, ſed calumniam præparabant: *Si tu es Chriſtus*, ſcil. Meſſias promiſſus: *Dic nobis palam*.

Digitized by Google

Ut enim ait Gloſſa, calumniam præparabant: ut ſi diceret ſe eſſe Regem, contra Auguſtum facientem eum traderent, &c. Et ut ait Auguſt. (*Ibid. poſt pauca.*) fortaſſe de Chriſto ſecundum hominem ſapiebant, ſecundum divinitatem non intelligebant. Et ſequitur reſponſio Salvatoris. Et ibi duo. Primo, ipſa reſponſio. Secundo, cujuſdam dicti probatio, ibi: *Non rapiet*. Ait ergo: *Reſpondit eis Jeſus: Loquor vobis, & non creditis*. Ut enim ait Gloſſa, ipſi calumniam præparabant, ſed Jeſus temperat reſponſum, ut nec illis ſit locus calumniæ, & fidelibus appareat quod ipſe ſit Chriſtus: *Opera quæ ego facio in nomine patris mei, &c.* ſicut ſupra eſt proteſtans (*Joan. 5*): Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me, quod ſum ſcil. Chriſtus filius Dei vivi, ſicut Petrus eſt teſtatus (*Mat. 16*), infra eodem: *Operibus credite*: Et quamvis ita fuerit: *Vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis*. Sed qualiter hoc ait? quia prius eſt credere ſecundum intellectum, quam eſſe oves, quia credendo fiunt oves. Ergo non ſequitur illud quod ait: *Non creditis, quia non eſtis ex ovibus*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. (*Aug. tract. 48 in Jo. ante med. tom. 9*) quod ſenſus eſt: Supra didiciſtis, quæ ſunt oves, eſtote ergo oves. Credendo enim & ſequendo paſtorem, & intrando ſunt oves. Et quia vidit iſtos ad interitum prædeſtinatos, non ad vitam, non ſic ait. Unde ſequitur: *Oves meæ vocem meam audiunt*, ſcilicet documenta mea audiendo & credendo: *Et ego agnoſco eas*, id eſt approbando: ſuum enim agnoſcere, eſt ſuum approbare, ut dictum eſt ſupra (*Exod. 33*): Novi te ex nomine. *Et ſequuntur me*, imitando. Gloria (*Eccl. 23*) enim magna eſt ſequi Dominum. *Et ego vitam æternam do eis*, præmiando. *Et non peribunt in æternum*, a vita æterna cadendo. Supra (*Joan. 5*): Procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ: qui mala, in reſurrectionem judicii. Et ſubdit hujus probationem: *Et non rapiet eas quiſquam de manu mea*: quaſi dicat, ait Auguſtinus (*Aug. tract. 48 in Jo. ante med. tom. 9*): Quid eſt lupus, vel fur, vel latro? non perdunt niſi ad interitum prædeſtinatos. De illis autem

A omnibus, de quibus Apoſtolus. Quos præſcivit, hos & prædeſtinavit, nullus periit. Infra: Nemo periit ex his, quos dediſti mihi, niſi filius perditionis: Et quaſi redderet cauſam, ſubdit: *Pater meus quod dedit mihi majus omnibus eſt*, ſcilicet ut ſim verbum ejus, unigenitus ejus, ut ait Auguſtinus (*Aug. Ibid. poſt aliqua.*): Filius enim de patre Deus, ideo gignendo dedit ut Deus eſſet, ut coæternus eſſet, ut æqualis eſſet. Et hoc eſt quod majus eſt omnibus quod dedit. Et ita eadem manus, id eſt, poteſtas ſui & patris. Ideo nemo poteſt rapere de manu patris, ait Auguſtinus (*Ibid. poſt pauca.*). Brachium Domini, cui revelatum eſt? (*Iſa. 53*) Fiet inquam manus tua, ut ſalvet me. Et ne quis diceret filio,

B quod eſſet imbecillis, licet non poſſet quis rapere de manu patris, ſicut continuat Chryſoſtomus, ideo ſequitur. *Ego & pater unum ſumus*, ſecundum virtutem: & ſi virtus eadem, manifeſtum quod ſubſtantia eadem, ait idem Chryſoſtomus (*Chryſ. ho. 60 in Jo. ante med. tom 3*). Supra: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filio dedit (*Joan. 5*). Infra: Pater in me manens facit opera (*Joan. 14*). Sed quæritur de hoc quod ait: *Nemo rapit de manu mea*: quia ſupra eodem dicitur: *Lupus venit & diſpergit oves*, quæ tamen ſunt in manibus Dei: quia diabolus diſpergit in luxuriam & in avaritiam, ait ibi Auguſtinus: In manu enim illius ſumus & nos (*Sap. 7*) & ſermones noſtri. Item: Juſtorum (*Sap. 3*)

C animæ in manu Dei ſunt. Ergo nullus qui eſt ſanctus abſque peccato poteſt perire, nec rapi de manu Dei. Item, ſi aliquis juſtus peccat vel perit, videtur eſſe ex impotentia Dei: Et ad iſtud eſt reſpondendum ſecundum Auguſtinum (*Aug. tract. 48 in Joan. ante med. tom. 9*): quod de illis ovibus, quæ ſunt prædeſtinatæ ad vitam, nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit, ſcilicet finaliter: ſecurus enim eſt de numero eorum, qui pro eis novit quid dedit. Hæc Auguſt. Etſi ergo rapiantur aliqui a diabolo, qui erant in manu Domini, ſecundum præſentem juſtitiam, id non eſt, ex impotentia Dei cuſtodientis, ſed ex labilitate & infirmitate liberi arbitrii deficientis: gratia enim eſt ſicut ſeſſor: liberum arbitrium, ſicut jumentum, ait

Digitized by Google

ait Auguſtinus: Et ſicut aliquando jumentum cadit, non ex impotentia ſeſſoris, ita liberum arbitrium cadit, non ex defectu gratiæ vel Dei protegentis. Unde Gloſſa: Major ſum ad protegendum, quam illi ad impugnandum, ſed eſt ex defectibili labilitate liberi arbitrii: Perditio tua Iſrael, in me auxilium tuum. Et ſi obiiciatur de prædeſtinatis, quod non ſunt confirmati in hac vita, & ita poſſunt peccare, & in peccato perſeverare, & ita perire. Poſſet ad hoc reſponderi, quod licet nullus de prædeſtinatis pereat finaliter, non eſt hoc ob liberi arbitrii confirmationem: ſed quia Deus illis, quos elegit, & ad vitam prædeſtinavit, daturus eſt gratiam finaliter. Infra: Nemo periit niſi filius perditionis. Quare vero Deus ſic quoſdam elegit & prædeſtinavit, quoſdam præſcivit ad mortem, de altitudine ſuorum judiciorum eſt, Propter quod clamat Apoſtolus: O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia judicia ejus. Et patet ex dictis perfecta devotio fidelium ad Chriſtum, & etiam ad ſuum vicarium in quatuor, quorum primum obedientialis ſubiectio: quod notatur ibi: *Oves meæ*. Ovis enim eſt molle pecus lanis, corpore inerme, animo placidum, ab oblatione dictum, ait Iſidorus: Et ex hoc patet, quod oves ſunt manſuetæ, innocuæ, placidæ, & Deo dedicabiles, quales debent eſſe fideles. Et ideo per oves ſignantur: Viſitabo oves meas. Et ſicut oves ſolent errare, & diſpergi a lupis, quando ſine regimine boni paſtoris: ſic ex parte iſta dicitur: Eratis ſicut oves errantes, ſed converſi eſtis ad paſtorem & Epiſcopum animarum veſtrarum. Secundum eſt, in quo apparet devotio fidelium, documentorum libens auditio, quod notatur, ibi: *Vocem meam audiunt*, ſupra: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Et ibi bene de hoc. Tertium eſt, in operibus debita imitatio: quod notatur ibi: *Et ſequuntur me*. Sequi enim eſt imitari, ſecundum Auguſtinum: Sunt enim ſequentes filium Dei per plana, ſicut

Oſe. 13 — *Joan. 17* — *Rom. 11* — *1 Sent. 40 diſt. c. prædeſtinatio & ſeq.* Devotio ad Chriſtum in quatuor. — *Vide lib. 2 Ethim. cap. 1* — *Ezech 34* — *1 Pet. 2* — *Joan. 8* — *Aug. de virginitat. ſanct. ca. 29 tom. 6*

A

B

C

ſunt fideles communiter. Et ſunt ſequentes filium Dei per ardua ſive montana, ſicut Apoſtolus & viri Apoſtolici. Primo modo eſt ſequi tripliciter: vel per fidem in intellectu, unde dicitur: Uſquequo claudicatis in duas partes? Si Dominus ipſe eſt Deus, ſequimini eum, ſcilicet recte credendo. Item eſt ſequi Deum per charitatem affectu: Non fuiſti ſicut ſervus meus David, qui ſecutus eſt me in toto corde ſuo. Item eſt ſequi filium Dei per obedientiam in effectu: Veſtigia ejus ſequutus eſt pes meus, viam ejus cuſtodiens. His modis debent omnes ſequi Chriſtum: quia fides aſpectu dirigit & illuminat, charitas affectum trahit & ordinat, effectus ſive opus deducit ſive extendit, & confirmat: Sic autem ſequentibus dat Deus vitam æternam. Et in hoc præmii magnitudo, multitudo, certitudo, æternitas ſive indefectio. Supra: Qui ſequitur me non ambulat in tenebris: Sed habebit lumen vitæ. Et ut perveniant ad vitam, Dominus filius Dei cuſtodit de cujus manu nemo poteſt rapere, prout dicitur hic. Et: Cum fortis armatus cuſtodit domum & vaſa, nullus diripiet niſi alligaverit, &c. Et in hoc patet inſana fatuitas peccantium, qui ſe præcipitant de tam ſecuri cuſtodia, & de tali manu, Iſta enim manus omnia efficiens: Manus meæ extenderunt cælos. Item eſt iſta manus omnia largiens, ut ait propheta: Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Ut enim ait Bernardus: duplex manus Dei, ſcilicet latitudo & fortitudo. Prima tribuit affluenter. Secunda protegit potenter. Item iſta manus cuſtodit ſecure & valenter, quantum eſt a parte ſua, quia non eſt qui de ea rapiat: ut ait Iſaias: Non eſt qui de manu mea eruat. Et: Sub umbra manus ſuæ protexit me. Item iſta manus docet & dirigit inenarrabiliter: Docebo vos per manum Dei: Ecce manus miſſa ad me, in qua liber involutus. Item iſta manus ſalvat perenniter, ſicut orat propheta: Fiat manus tua ut ſalvet me.

Sequi eſt tripliciter. — *3 Reg 18* — *3 Reg. 13* — *Job. 23* — *Joan. 8* — *Luc. 11* — *Iſa. 45* — *Ser. ſer. 7 in Cant. ſer. in prin* — *Iſa. 43* — *Iſa. 49* — *Job. 16* — *Ezec. 2* — *Pſ. 118*

Digitized by Google

me. Ut iſti quinque actus approprientur quaſi quinque digitis, licet dicantur tres digiti manus Dei: *Iſa. 40* Qui appendit tribus digitis molem terræ &c. Per quos tres digitos potentia Dei, & ſapientia, & bonitas ſignantur: per manum autem Dei, ipſe filius ſignatur. Ut ait Gregorius: quia per ipſum facta ſunt omnia. Et ſequitur illa pars, in qua adverſariorum maligna machinatio in facto ſive in affectu, ibi: *Suſtulerunt lapides*. Et ibi quinque. Primo, malignitatis eorum præmiſſio. Secundo, Chriſti reſponſio, ibi: *Reſpondit*. Tertio, eorum ſimulata excuſatio, ibi: *Reſponderunt*. Quarto, excuſationis reprobatio, ibi: *Reſpondit eis Jeſus*. Quinto, eorum doloſa inſidiatio, ibi: *Quærebant ergo*. Ait ergo: *Suſtulerunt lapides*, *Aug. tract. 48 in Joan. poſt med. tom. 9* ut ait Auguſtinus huc uſque tolerare potuerunt. Sed quando audierunt: *Ego & pater unum ſumus*, non pertulerunt, & duri ad lapides, more ſuo, cucurrerunt. Hæc ille. Supra ſimile. Et ſubditur ſecundum: *Reſpondit eis*, non verbis ſed factis, ait Gloſſa: *Joan. 8* *Multa bona opera feci*, ſcilicet in curatione languidorum, & in multiplicatione panum, & in diſpenſatione documentorum, & ſic de aliis: *Propter quod vultis me lapidare?* quaſi dicat: injuſte retribuitis, quia mala pro bonis, quod eſt injuſtum & prohibitum: Ne *Prov. 20* dicas: Reddam malum pro malo, multo magis non eſt reddendum *Prov. 17* malum pro bonis: Qui reddit malum pro bonis, non recedit malum de domo ejus. Et ſequitur tertium ſcilicet eorum excuſatio: *Responderunt: non lapidamus te de bono opere, ſed de blaſphemia*, ſcilicet quia dixerat: *Ego & pater unum ſumus*, id eſt, ejuſdem eſſentiæ & majeſtatis & potentiæ: *Sed cum ſis homo, facis teipſum Deum*, &c. Blaſphemare enim, eſt falſa de Deo dicere, ait *Aug. lib. cont. mendac. ad conſent. cap. 19 to. 4* Auguſtinus. Et ſequitur quartum: *Reſpondit eis Jeſus*: *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi*: *Luc. ult.* *Dii eſtis?* Sed quare vocat pſalterium legem, cum contra legem dividatur? Quæ ſcripta ſunt in lege & prophetiis & pſalmis. Et ad iſtud

A reſpondendum, quod large ſumendo legem, ſumitur pro toto veteri Teſtamento, ut hic aliquando minus large, prout dividitur contra prophetias: In his univerſa lex pendet & prophetæ. Aliquando ſumitur magis proprie, ſicut, ut dictum *Mat. 22* eſt, *Si ergo illos dixit deos*: quaſi diceret, ait Auguſtinus, ſi quia ſermo *Luc. ult.* Dei factus eſt ad homines, dicuntur dii ipſum verbum quomodo non eſt Deus? quaſi diceret: eſſet inconveniens: *Et non poteſt ſolvi ſcriptura*, id eſt, arguit falſitatis, vel non impleri: *Quem pater ſanctificavit*, id eſt, ſanctum genuit ab æterno. Unde obiicit Auguſtinus. *Aug. tract. 47 in Joan. poſt med. tom. 9* Si eum ſanctificavit, fuit aliquando non ſanctus. Et reſpondet: ut B ſanctus eſſet gignendo dedit ei, & ſanctum genuit, ſcilicet pater: *Et miſit in mundum*. Supra: Sic Deus *Joan. 3* dilexit mundum, ut mitteret filium ſuum. Non eſt ergo blaſphemia, quod dixi: filius Dei ſum. Sed quæritur de modo arguendi, quo arguit Dominus: videtur quod non teneat: quia homines ad quos ſermo Dei venit, dicuntur dii participatione, ut ait Auguſtinus & ſic *Aug. tract. 46 in Jo. poſt med. tom. 9* per adoptionem. Et ipſe dixit, quod ipſe ſit filius per eſſentiam. Nec ſequitur ipſum patrem eſſe unum per eſſentiam: Ergo videtur quod æquivoce procedit. Item ut ait Augu- *Ibid. poſt pauca.* ſtinus. In Deo es, quia Deus te C continet: Deus in te eſt, quia templum es. Nec ſequitur, qui videt te, videt Deum: Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum: quod quia Judæi erant diſcoli, ideo aliquando reſpondit eis filius Dei ad rem: aliquando reſpondit ad hominem. Sic quando quærebant: In *Matt. 21* poteſtate hæc facis? Dixit eis, qua reſponſione ligavit ora eorum, & obmuteſcere eos fecit, ut ſupra, *Joan. 8* quando ait: Qui ſine peccato eſt, lapidem mittat, &c. Ita & hic. Unde Auguſtinus. Si lumina il- *Aug. ibid. paulo ante.* luminata, ſcilicet homines illuminati dii ſunt, multo magis lumen quod illuminat. Quia ergo calumniabantur, arguit quod ſi ſine blaſphemia poſſunt dici homines illuminati multo magis unige.

genitus, qui eſt filius per naturam. Proprium Domini eſt æqualitas patris munus ſecundum eſt participatio Salvatoris, ut ait Aug. Et patet hic magnifica honorabilitas fidelium, quod dicuntur dii, ſcilicet gratia Dei illuminati, & ipſum participantes, & tales facti igne ſalutari, & a Deo inhabitati prout ait Aug. Dii ſimiles hominibus deſcenderunt ad nos. Et in Pſalmo, prout hic introducit: Ego dixi: dii eſtis. Similiter tales dicuntur a Chriſto inuncti in pſalmo: Nolite tangere Chriſtos meos. Et hoc eſt conveniens, ſi enim homines dicuntur dii propter virtutis excellentiam, ſive propter virtutem heroicam, prout ait ſapiens: multo magis poſſunt dici dii propter virtutem deificam, quæ facit credentes eſſe membra Chriſti, & unum corpus cum eo, & uno nomine nominari. Supra: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcit. Ubi corpus Chriſti myſticum cum eo id intelligitur, ut habitum eſt ibi. Et ſequitur improbatio excuſationis teſtimonio operum: *Si non facio opera patris mei, &c.* Ut enim ait Chryſoſtomus quia ſubſtantiam patris videre impoſſibile erat ab operum parilitate, demonſtrationem tribuit ejus indiſſimilitudinis, quæ erat ſecundum virtutem, oſtendens, quaſi ergo diceret: Si facio opera, quæ nullus poteſt facere, niſi Deus: *Et ſi mihi non creditis, operibus credite.* Supra: Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me. Et hoc: *Ut credatis* & credendo: *Cognoſcatis.* Niſi enim credideritis, non intelligetis. Secundum aliam literam: *Quia pater in me eſt, & ego in patre*, tamquam æqualis in eo cui eſt æqualis, ait Auguſtinus. Et in hoc patet perſonarum diſtinctio, ſive diſtinguibilitas & eſſentiæ identitas. Sed quæritur quæ ſunt opera, quæ oſtendebant eum filium Dei eſſe per naturam: quia ſi loquebatur de operibus ſpiritualibus, illa erant inſenſibilia oculis corporeis: ſi de ſenſibilibus, conſimilia fecerunt prophetæ & apoſtoli, qui tamen non erant filii Dei per naturam. Item infra: Qui credit in me. opera, quæ

Ibid. poſt pauca. Fideles dicuntur dii

Aug. ibid. Act. 12

Joan. 3

Hom. 60 in Joan. circa med. tom. 3

Joan. 5

Iſa. 7 Ex interpretatione Græca. 72 interp.

Aug. tract. 48 in Joan. poſt med. tom. 9

Joan. 14

A ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet: Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum, quod ipſe faciebat opera ſua propria virtute, qui erat verbum, quo omnia facta ſunt & ſine invocatione alterius cooperantis vel adjuvantis: ſed ſancti fecerunt opera miraculoſa virtute filii Dei, & invocatione ſui nominis: In nomine Jeſu Chriſti, ſurge & ambula. Filius ergo Dei erat efficiens opera, Dei virtus, & Dei ſapientia. Alii qui fecerunt miracula invocatione ſui nominis, & in fide ipſius operati ſunt: mali autem quæ fecerunt miraculoſa opera, ut phantaſias quaſdam fecerunt, & ſimiliter dæmones, ut deceptores fecerunt, B ut ait Chryoſtomus. Et ſequitur ultima particula, in qua eorum inſidioſa malignitas, & Chriſti poteſtas declaratur: *Quærebant ergo eum apprehendere* id eſt, ſæviendo & occidendo, ut ait Auguſtinus. Non ſicut fideles qui quærunt apprehendere credendo & intelligendo: Sic currite ut comprehendatis: *Et exivit de manibus eorum.* Et in hoc oſtendit ſuam poteſtatem & voluntatem moriendi, quando eſſet hora. Supra eodem. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam.* Item in hoc oſtendit eorum indignitatem: non enim erant digni, ut cum eis habitaret. Supra: Abſcondit ſe ab eis. Et in hoc terminatur illa pars, in qua de doctrina Salva- C toris, poſtquam aſcendit Hieroſolymam. Supra: Et ſequitur de tranſitu ejus trans Jordanem, ibi: *Et abiit iterum trans Jordanem.* Et illa pars in duas partes. Primo de ſuo tranſitu. Secundo de ſuo regreſſu in Judæam, & de occaſione feſtini regreſſus, proximo capitulo: Erat autem quidam Lazarus. Ait ergo: *Et abiit trans Jordanem.* Sed quæritur ad quid tranſivit? Et reſpondet Chryſoſtomus. Cum magnum quid & excelſum fuerat, recedit velociter, remittens eorum furorem ut ſedetur, ut quieſcat paſſio, ſcilicet invidiæ, per abſentiam ejus. *In eum locum ubi erat Joannes*, quærit Chryſoſtomus quare nominat locum? Et reſpondet quod propterea abiit illuc reminiſcens eos teſtimonium Joannis de ipſo.

Act. 4 1 Cor. 1

Hom. 28 in Joan. ante med. tom. 3

Aug. tract. 48 in Jo. ver. fin. tom. 9

1. Cor. 9

Joan. 8

Joan. 7

Joan. 11

Hom. 60 in Joan. poſt med. tom. 3

Ibid.

Joan. 1 Supra: Ideo ſequitur: *Multi ad eum venerunt*, quia meminerunt, quæ dixit Joannes de ipſo: *Joan. 3* *Et dicebant: quia Joannes quidem nullum ſignum fecit*: quia nec fugavit dæmonia, nec cæcos illuminavit: & ſic de aliis, ut ait Auguſtin. *Aug. tract. 48 in Joan. prope fin. tom. 9* *Omnia autem quæcumque dixit Joannes de hoc*, id eſt, Chriſto: *Vera erant*, Lucerna enim erat, & ad Chriſtum adducebat. Unde: *Et multi crediderunt in eum*: ſcilicet reminiſcentes teſtimonium Joannis: dixerunt enim Chriſtum eſſe fortiorem ipſo, vocantes eum vitam & veritatem, &c. Sed quæritur de hoc quod ait, quod Joannes nullum ſignum fecit: ex quo inter natos mulierum non ſurrexit major Joanne, *Mat. 11* quod debuiſſet Deus dediſſe ei virtutem faciendi ſigna, ſicut & aliis diſcipulis, qui erant minores, dedit. Item de Joanne dicitur: *Luc. 1* Ipſe præcedet in ſpiritu & virtute Eliæ. Si ergo dedit Deus Eliæ facere multa ſigna, eadem ratione & Joanni. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut ait Auguſtin. *Aug. tract. 48 in Jo. prope fin. tom. 9* Quia lucerna erat, nullum ſignum fecerat. Et hoc ideo ut credendum eſt, quia Joannes tantæ fuit opinionis, & tantæ excellentiæ erat, quod a Judæis æſtimabatur eſſe Chriſtus, *Joan 1* ut patet, ſupra: Sed ſi fuiſſet ei datum facere ſigna & miracula; multo magis crederetur eſſe Chriſtus. Quia ergo fuit lucerna ante ſolem, & præco ante Regem, & præcurſor ante judicem, & vox ante verbum conveniens fuit: quod ipſe eſſet teſtis fidelis eminens in vitæ ſanctitate, doctrinæ veritate, baptizandi ſuo baptiſmate auctoritate, prænuntians virtutem & poteſtatem filii Dei venturi. Et ad iſtud, quod obiicitur de diſcipulis, reſpondendum eſt, quod ipſi ſecuti ſunt Chriſtum, & poſt miracula ipſius ſigna ipſi fecerunt, in nomine ejus, poteſtatem ipſius & virtutem ſemper proteſtantes & denuntiantes honorem ſibi ſemper & auctoritatem ſibi attribuentes, nec de aliquo eorum fuit tanta opinio, quod eſſet Chriſtus, ſicut de Joanne. Et ad aliud reſpondendum, quod *Eccl. 48* virtus Eliæ fuit in eminentia vitæ & auſteritate, in zelo juſtitiæ, in veritate & virtute doctrinæ. Surre- A xit enim Elias quaſi ignis, & verbum illius quaſi facula ardebat. Et in ſpiritu Eliæ dictis modis Joannes præceſſit. Item fuit ſpiritus Eliæ in faciendo, & in tali ſpiritu non præceſſit propter dictam rationem. Nec ſequitur quod ſanctior homo facit plura ſigna: quia, ut ait Gregorius *Greg. Mor. l. 20 c. 9 poſt med.* poſt principium, probatio ſanctitatis non eſt ſigna facere, ſed unumquemque de Deo quidem vera, de proximo vero meliora, quam de ſemetipſo ſentire, infra: *Joan. 13* In hoc cognoſcent omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Ideo de facientibus ſigna: *Job. 30* Quorum virtus manuum erat mihi pro nihilo. Ibi Gregorius *Greg. Mor. l. 20 c. 9* ſicut ſupra dictum B eſt de hoc: Et patet hic exemplum doctoribus & prædicatoribus tranſeundi ad quietem contemplationis, & ad diſcuſſionem diiudicationis de ſe, & de aliis operibus poſt diſpenſationem doctrinæ. Unde ait hic de Salvatore: *Abiit trans Jordanem*. Jordanis interpretatur rivus judicii. Ille ergo tranſit Jordanem ſpiritualiter, qui ſeipſum diligenter diſcutit, & ſuam vitam & ſua facta dijudicat: *Prov. 12* Cogitationes enim juſtorum judicia. *Iſa. 43* Et: Reduc me in memoriam ut judicemur ſimul: *1 Cor. 11* Si noſmetipſos diiudicaremus non utique judicaremur. *Job. 34* Ut veniat ad Deum in judicium. *Greg. Mor. l. 25 c. 6* Ibi Gregorius bene de hoc, & de his quæ debent eſſe in judicio inte- C riori. Unde ait: In hoc judicio conſcientia accuſat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat, quod judicium eo certius punit, quo interius ſævit. Et ibi multum de hoc bene. Ideo de non judicantibus ſe ſic conqueritur Dominus per Prophetam: *Iſa. 59* Non enim eſt judicium in greſſibus eorum. Unde Chryſoſtomus hic: *Chryſ. ho. 60 in Jo. poſt med. tom. 3* Quod Dominus admonet non facere forum, id eſt judicium de nobis: in promptuario vero, id eſt, in judicio cordis occulto, & hoc cum ſilentio. Et jubet fugere tumultus & perturbationes. Et ponit exemplum de navi, quæ erepta a turbatione, in portu ſedet quieta, ſic & anima erepta a turbationibus & tumultibus. Et ibi bene de hoc.

CA-

CAPUT UNDECIMUM.

A Erat autem quidam languens Lazarus. Enarrato tranſitu Salvatoris trans Jordanem, in parte iſta narratur de regreſſu, & de occaſione regreſſus, quæ fuit reſuſcitatio Lazari. Et hæc in duas partes. Primo, agitur de prædictis. Secundo, de machinatione Judæorum contra Chriſtum, & de ſuo adventu verſus locum paſſionis, ibi: Collegerunt pontifices & phariſæi conſilium. Prima, in duas partes: quia enim occaſio vel cauſa reditus ſui fuit reſuſcitatio Lazari, ideo primo, antecedentium ipſam reſuſcitationem, ſive miraculum, præmiſſio. Secundo, ipſum miraculum, ſive reſuſcitatio, ibi: *Hæc cum dixiſſet*. Prima, in quatuor, ſecundum quatuor antecedentia, quæ præmittuntur: quorum primum eſt infirmitatis deſcriptio, & ipſius infirmi cum ſuis circumſtantiis. Secundum eſt ejuſdem infirmitatis Chriſto denunciatio, & ab ipſo diſcipulis, ibi: *Miſerunt*. Tertio, adventus Chriſti deſignatio, ibi: *Venit itaque Jeſus*. Quarto, ſororum Lazari Chriſto obviatio & implicita interpellatio, ibi: *Martha ergo ut audivit*. Ait ergo: *Erat quidam languens Lazarus*. Unde deſcribitur infirmus ex diuturnitate infirmitatis, ibi: *Languens*, & ex deſignatione nominis, ibi: *Lazarus*. Et a loco nativitatis, ibi: *A Bethania*. Et a qualitate cognationis, ibi: *De Caſtello Mariæ*, &c. Et hoc eſt quod ait: *Erat quidam languens*. Languor enim eſt prolixa infirmitas: Languor prolixior gravat medicum: *Lazarus*, qui interpretatur, adjutus a Domino, quod bene congruebat ei: & ratione facti, quia fuit a Deo reſuſcitatus: & ratione myſterii, ſua enim reſuſcitatio ſignavit reſuſcitationem animæ a morte peccati. Ideo ſibi competebat illud: In die ſalutis auxiliatus ſum tui: *A Bethania*, quæ erat propinqua Jeroſolymis, diſtans quaſi quindecim ſtadiis: quæ interpretatur domus obedientiæ. Et hoc convenienter, quia obedientia mortui reſuſcitantur. Supra: Omnes qui in monumentis ſunt: audient vocem filii Dei. *De Caſtello Mariæ*, &c. quæ erant mulieres famoſæ Lazari ſorores. Et quia Maria fecerat ſolemne factum, ideo ſubditur: *Maria erat, quæ unxit Dominum*, &c. Et infra: Si tamen fuit eadem Maria: *Cujus*, ſcilicet Mariæ: *Frater infirmabatur*, ut eſt præmiſſum. Quæritur de hoc quod ait: *Maria erat, quæ unxit Dominum*. Ait enim Chryſoſtomus plane, quod hæc non fuit meretrix, de qua in Luca & Matthæo. Hæc enim fuit honeſta & ſtudioſa, & ſtuduit circa ſuſceptionem Domini. Item Auguſtinus Ecce ipſa ſoror Lazari, ſi tamen ipſa eſt, quæ unxit pedes Domini unguento, &c.

B Ad contrarium arguitur, ait enim Gregorius exponens illud: Erat mulier in civitate peccatrix. Illam, inquit, Mariam credimus, de qua Marcus ſeptem dæmonia ejecta fuiſſe teſtatur: Et illa fuit iſta Maria, quæ unxit pedes Domini in domo phariſæi. Et in domo Simonis, ut ait Gloſſa, hic plane ergo eadem Maria fuit. Item Auguſtin. ait, eamdem Mariam bis hoc feciſſe: ſemel ſcilicet quod Lucas narravit. Nam & hæc Joan. ſcil. hic, quamvis non ſicut Lucas, quemadmodum factum eſſet narraverit: tamen ipſam Mariam commendans commemoraverit, &c. Et ita ſecundum Auguſtin. ibi eadem fuit Maria. Item ait Anſel.

C hic: quod plures hujus nominis erant, ſcilicet hujus Mariæ, ne erraremus ex nomine oſtenditur ex notiſſima actione, ſcilicet quæ unxit Dominum. Ergo ut prius. Item hoc probatur ex textu: ait enim hic, quod illa erat Maria, quæ unxit Dominum unguento. Sed non fuerat facta ſecunda unctio, de qua infra. Ergo iſta fuit Maria, quæ acceſſit peccatrix cum humilitate & lacrymis, & quæ meruit remiſſionem peccatorum, quia dilexit: ſicut colligit Auguſt. Et iſtud communiter tenetur a doctoribus latinis, quamvis aliud videatur Chryſoſt. & græcis doctoribus. Unde & ait Auguſt. hic, quod ipſa fuit melius ſuſcitata quam frater quia de magna mole conſuetudinis malæ liberata eſt: erat enim

Marginal notes: Continuatio. — Eccl. 10 — Iſa. 49 — Joan. 5 — Luc. 7 Joan. 12 Mat. 26 Mar. 16 — Chryſ. ho. 61 in Joan. paul. a pr. tom. 3 — Aug. tract. 49 in Joan. ante med. tom. 9 — Greg. ſuper Ev. l. 2 hom. 33 — Luc. 7 Luc. 7 Mar. 16 — Aug. de concord. Ev. l. 2. c. 79 ante med. tom. 4 — Luc. 7 — Joan. 12 — Aug. ibid. — Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9

enim famoſa peccatrix. Et de illa dictum eſt: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Et de his bene in Gloſſa. Quærit Chryſoſt. quare ait hic de Lazaro quod infirmabatur? Et ad hoc reſpondet, quod multi hominum ſcandalizantur, cum vident homines, qui Deo placent, aliquid pati: neſcientes quoniam amicorum Dei eſt hoc, ſcilicet pati. Quem enim diligit Deus, corripit. Et nota ſecundum Auguſtinum, quod mors Lazari figura eſt reſuſcitationis animæ a peccato: & ſic infirmitas figura infirmitatis. Unde ait quod tres mortuos ſuſcitavit Dominus, ſcilicet Archiſynagogi jacentem in domo: & juvenem extra portas: & Lazarum quatriduanum hic. Et ſignavit tres reſuſcitationes ſpirituales a tribus generibus peccati. Nam peccatum eſt mors animæ, quod contingit, vel occultum in interiori conſenſu, vel manifeſtum in exteriori opere, vel diuturnum mala conſuetudine: a quibus tamen Dominus reſuſcitat. Supra: Sicut pater reſuſcitat mortuos, ſic & filius. Infirmitas vero eſt inordinata delectatio, præparans ad mortem peccati. Unde eſt infirmitas ad culpam mortalem diſponens, & præparans, cujus figura fuit iſta infirmitas, in Pſalmo: qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, ſcilicet mortalibus: Qui ſanat omnes infirmitates tuas. Item eſt infirmitas mortalis culpa, quæ occidit: Juvenes in infirmitate ſua cadent. Et de utriuſque: Auferet Dominus omnes languores tuos, & omnes infirmitates peſſimas. Item eſt infirmitas carnalis concupiſcentiæ aggravans: Infirmata eſt virtus mea, dedit me Dominus in manu, de qua non potero reſurgere: Corpus enim, quod corrumpitur aggravat animam. Item eſt infirmitas puſillanimitatis, ſive modicitatis fidei: Infirmum in fide ſuſcipite. Et: Quod infirmum fuit non conſolidaſtis. Et de infirmitate peccati, ibi ſupra: Cujus filius infirmabatur Capharnaum. De myſterio vero unguenti, in quo Maria unxit pedes Domini infra. Et

Luc. 7 Matt. 9 Mat. 14 — Prov. 3 — Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9 — Mar. 5 — Luc. 7 — Peccatum mors animæ. — Joan. 5 — Pſal. 102 — Iſa. 40 — Deut. 7 — Thren. 1 — Sap. 9 — Rom. 14 — Ezec. 34 — Joan. 4

A ſequitur illa pars, in qua denuntiatio infirmitatis prædictæ a ſororibus ipſi Salvatori. Et illa in duas. Primo, denunciatio ipſi Salvatori. Secundo, denunciatio ab ipſis diſcipulis, ibi: *Deinde poſt hæc dixit*. In prima tria. Primo, ipſa denunciatio. Secundo Salvatoris reſponſio, ibi: *Audiens*. Tertio moræ ipſius in loco, in quo audivit, ſpecificatio, ibi: *Ut autem audivit*. Et hoc eſt, quod ait: *Miſerunt ſorores*, ſcilicet dolentes de infirmitate, & ſperantes de Salvatore: *Ecce quem amas, infirmatur*, ut ait Auguſtinus non dixerunt: Veni, amanti enim nunciandum fuit. Sufficit enim, ut noveris: non enim amas & deſeris, &c. De ipſo enim: Ego diligentes B me diligo. Quæ, ait Chyſoſt. quare non relinquerunt fratrem? Et quare non adiverunt Salvatorem pro ſalute fratris, ſicut fecit Regulus pro ſalute filii, ſupra: Et Centurio pro ſalute ſervi? Videtur enim, quod fuerint negligentes de fratris ſalule, & etiam præſumptuoſæ, ex quo non adiverunt in propria perſona ad Salvatorem: Et ad iſtud reſpondet, quod vehementer confidebant de Chriſto, & multam habebant ad eum familiaritatem, & mulieres erant infirmæ, & detinebantur a luctu. Non ergo, ut contemnentes fecerunt, ſed ex vehementi confidentia. Quærit Auguſtinns qualiter per Lazarum, quem C amabat Jeſus, ſignatur peccator? Et ad hoc reſpondet quod ſi filius Dei non amaret peccatores, de cœlo ad terram non deſcendiſſet: amat enim hominem, odit peccatum. Et inſinuantur tria in earum denuntiatione. Profeſſio poteſtatis ibi: *Domine*. Urgentia neceſſitatis, ibi: *Infirmatur*, ſpecialitas familiaritatis, ibi: *Quem amas*. Quia ut dictum eſt ab Auguſtino non amas, & deſeris. Et ſequitur ſecundum: *Audiens autem Jeſus dixit eis: Hæc infirmitas non eſt ad mortem*, & ita incurabilis: *Sed pro gloria Dei*, ſcilicet manifeſtanda, ſicut ſupra de cœco nato dictum eſt: *Diligebat autem Jeſus Martham*. Quærit Chryſoſtomus quare hoc ſæpe apponit? ſcilicet

Joan. 12 — Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9 — Prov. 8 Chryſoſt. hom. 61 in Joan. non longe a pr. tom. 3 — Joan. 4 Matt. 8 — Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9 — Joan. 6 Chryſ. ho. 16 in Jo. ante med. tom. 3

cet quod Deus diligebat iſtum, & ſorores? Et ad iſtud reſpondet, quod ſic ait, erudiens nos non triſtari, ſi aliqua infirmitas fuerit circa amicos, quia: Quem diligit Deus caſtigat: Quis eſt filius, quem non corripit pater? Sed quæritur, quare nominat Lazarum ultimo. Cum enim vir ſit caput mulieris: videtur, quod debuiſſet præpoſuiſſe ipſum. Et ad iſtud reſpondendum, quod licet eſſent mulieres ſexu: erant tamen firmæ in juſtitiæ actum, & illuminatæ intellectu per fidem, & fervidæ in affectu per charitatem. Unde & eorum fide fuit Lazarus ſuſcitatus. Et ideo propter virtutum prærogativam, & excellentiam merito præponuntur. Et nota qualem familiam diligit Deus & qualem animam amet. Per Maftham enim figuratur perfectio vitæ activæ: per Mariam celſitudinem vitæ contemplativæ. Per Lazarum ſignatur regnum utriuſque ſive ordinabilitas præſidentiæ. Triplex eſt genus vivendi, ſcilicet otioſum in contemplatione, ſive in vita contemplativa: actuoſum in vita activa, & compoſitum ex utroque ut ait Auguſt. Unde & ſic viventes ſignantur per tres viros, ſcilicet: Noe, Daniel, & Job, &c. Prout exponit Gregorius bene. Talem enim familiam, & talem animam, in qua fuerint tales modi vivendi diligit filius Dei: Dominus enim diligit juſtos: Et ſubditur tertium.: *Manſit duobus diebus*, ut adimpleretur quatriduum, ait Gloſſa. Et hoc ideo, ut ait Chryſoſt. ut nullus diceret: quoniam defunctum ſuſcitavit. Ideo tantum manſit, ut dicerent quoniam fœtet: Ad evidentiam ergo miraculi tot diebus manſit ibi, ut eſſet certum miraculum. Et eſt mortale: dies enim eſt latio ſolis ſuper terram, ut ait Damaſcenus. Et ſic eſt dies ſpiritalis in anima, ex præſentia filii Dei, prout ait Auguſt. Ambulate dum dies eſt: duæ autem dies ſunt: illuminatio intellectus per fidem, & illuminatio affectus per charitatem, quia: Qui diligit in lumine manet, ſive amor Dei, & proximi, ſive declinatio mali, & operatio boni: quibus

Prov. 3 · *Heb. 12* · *1 Cor. 11* · Martha quid ſignet. · Maria quid. · Lazarus quid. · Triplex genus vivendi. · *Aug. de Civ. Dei l. 19 c. 19 tom. 5* · *Greg. Mor. lib. 1 c. 7 ante med.* · *Pſ. 145* · *Chry. ho. 61 in Jo. ante med. tom. 3* · *Damaſcen. orth. fid. lib. 2 c. 7 ante med.* · *1 Joan. 2*

A diebus manet Chriſtus in corde: Vivificabit nos poſt duos dies, tertia die ſuſcitabit nos, ſcilicet in illuminatione gloriæ: Annuntiate enim de die in diem, ait Propheta. Et ſequitur pars, in qua denunciatio infirmitatis Lazari a Chriſto diſcipulis, ibi: Deinde, &c. Et illa in tres. Primo denuntiatio propoſiti de eundo in Judæam, & diſcipulorum reſponſi. Secundo, denunciatio mortis ejus ſub ænigmate, ibi. *Et poſt hæc dixit*. Tertio, denunciatio plane, & manifeſte, ibi: *Tunc ergo dixit eis*. Ait ergo: *Dixit eis*: *Eamus in Judæam iterum*, ſcilicet a qua receſſerat. Ut enim ait Chryſoſtomus formidabant vehementer, &

B propterea prædicit eis, non repente eos turbet. Et ſubditur eorum reſponſio: *Dicunt ei diſcipuli: Nunc quærebant te Judæi lapidare*, ut ait Chryſoſtomus: Formidabant quidem, & pro eo: totum autem & pro ſeipſis erant: nondum enim firmati erant. Et ſubditur reſponſio Chriſti, qua audaces eos fecit, ait Chryſoſtomus. *Et reſpondit: Nonne duodecim ſunt horæ diei*? quaſi diceret ad litteram, ſecundum Chryſoſtomum. Si qui lucem hujus mundi videt, quaſi ſecurus eſt: multo magis qui mecum eſt, qui ſum lux, niſi amoverit ſeipſum a me non offendit. Ac ſi diceret ad litteram: cum ſint tot horæ diei, ſicut contingit, quod

C licet in una hora fiat tempeſtas, in alia erit temperies. Poſt enim tempeſtatem tranquillum facit Deus. Sic licet, Judæi fuerint tempeſtuoſi prius, nunc poſſunt eſſe pacifici. Secundum vero Auguſtinus iſtud eſt profundius intelligendum. Ipſe enim erat dies, & Apoſtoli duodecim horæ diei, quia a Deo illuminati: quaſi ergo diceret: Me ſequimini, niſi non vultis offendere: nolite mihi dare conſilium, quos a me conſilium oportet accipere, horæ diem ſequuntur, non e contrario. Unde & Petro diſſuadenti Domino ire ad paſſionem, ait: *Vade retro ſatanas*, ut enim ait Gregor. Dare ſtulto conſilium, charitatis eſt: dare ſapienti, oſtentationis eſt: dare illi ſapientiam, perverſitatis

Oſee 6 · *Pſ. 105* · *Chryſ. ho. 61 in Joan. ante med. tom. 3* · *Ibidem* · *Job. 8* · *Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9* · *Mat. 16* · *Greg. Mor. lib. 17 c. 11*

tis

Job. 26 tis eſt: Cui dediſti conſilium, &c.
Et patet hic, quod Chriſtus eſt ve-
ra dies, quia ipſe verus ſol lucens ſu-
Pſ. 117 per terram. Hæc enim eſt dies,
quam fecit Dominus, ait Propheta.
Vere in illa die ſtillabunt montes
dulcedinem. Hæc eſt dies, quæ
Joſ. 10 numquam patitur occaſum: Non enim
fuit antea: nec poſtea tam longa
dies, quia ſine initio, & ſine fine:
Pſ. 18 Dies enim diei eructat verbum, id
eſt, Chriſtus illuminans animæ illu-
minatæ. Horæ duodecim illuſtratæ
Apoc. 21 ab hac die, ſunt duodecim Apoſtoli,
qui ſignantur per duodecim marga-
ritas, & per duodecim ſtellas in ca-
Apoc. 12 pite mulieris: Qui in luce hujus diei
Joan. 11 ambulat non offendit, infra: Ambu-
late dum lucem habetis, quia lux
Joan. 8 illuminat, & dirigit: Supra. Qui
ſequitur me, non ambulat, in tene-
bris: Sed qui nocte ambulat, id eſt,
1 Theſ. 5 in tenebris: peccati, offendit: Vos
filii lucis eſtis, & filii Dei, non te-
nebrarum. Nox enim eſt ſolis abſen-
tia, ait Iſidorus: Et noctem facit
Iſid. l. de n. t. rer. c. 2 in princ. umbra terræ, ait Ambroſius: Sive
nox eſt in eſſendo ſolem ſubtus ter-
Ambr. Hexaem. l. 4 c. 3 poſt. med. t. 1 ram, ait Damaſcenus: Unde &
hæc nox eſt ſpiritualiter ex abſen-
tia filii Dei, qui eſt lux: & in in-
Dam. Ort. fid. l. 2 c. 7 ante med. terpoſitione amatorum inordinate in-
ter animam, & Deum. Et eſt ob-
ſcura, horrida, triſtativa, & infri-
gidativa, & timoris inductiva, &
periculorum abſconſiva, & inceden-
tium offenſiva, & ad perveniendum,
& ad inveniendum, quod quæritur
impeditiva: quia homo in nocte,
quando credit ire ab una parte, va-
dit ad aliam: & quærit a dextris,
quod eſt a ſiniſtris, & ante, quod
Iſa. 59 eſt retro, & e contrario: Palpavi-
mus quaſi cæci parietem, & quaſi
Job. 3 abſque oculis attrectavimus: Noctem
illam tenebroſus turbo poſſideat: in
iſta enim nocte voluptas homini in-
Prov. 7 ſidiatur: Graditur in obſcura ad-
veſperaſcente die in noctis tenebris:
1 Theſſ. 5 Qui dormiunt, nocte dormiunt: &
qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.
Fidelibus autem iſta nox præteriit:
Rom. 13 Nox præceſſit, dies autem appro-
pinquavit, &c. Et ſequitur ſecunda
particula in qua denuntiatio diſcipu-
lis de morte Lazari ſub ænigmate,

A & eorum reſponſio: *Poſt hæc dixit*
eis: Lazarus dormit, &c. Et in hoc
oſtendit, ut ait Chryſoſtomus; quod Chryſ. ho. 61 in Jo. ante med. tom. 3
non iret Hieroſolymam cum Judæis
diſputaturus, ſed in Bethaniam ami-
cum excitaturus, propter quod de-
bebant minus timere. Nihilominus
dixerunt: *Si dormit, ſalvus erit*, ut
enim ait Auguſtinus. Somnus ægro- Aug. tract. 49 in Joan. paulo ante med t. 9
tantium ſolet eſſe ſalutis indicium.
Et quoniam ſicut intellexerunt, ſic
reſponderunt ideo ſubdit: *Dixerat*
autem Jeſus de morte ejus: illi autem
putaverunt, quia de dormitione ſomni
diceret. Sed quæritur quare vocavit
mortem ſomnum, & dormitionem?
Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus Ibid. non mult. an. e
quod Lazarus erat ſororibus mor-
B tuus & hominibus: ſed Domiuo dor-
miebat. Unde ſecundum potentiam
ſuam dixit eum dormientem. Nam
tanta facilitate excitat de ſepulchro,
quanta tu non excitas dormientem
de lecto. Item quæritur, quare non
ait ſtatim plane, quod mortuus fue-
rat, ſed ait quod dormiebat? Et ad
iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod Chryſ. ho. 61 in Joan. ante med. tom. 3
ideo ſic ait in gloriationem repræ-
ſentare volens, id eſt, excluſionem
vanæ gloriæ. Et patet hic, quod
mortem vocat ſomnum, & dormi-
tionem: Quando ſolet ſopor occupa- Job. 4
re homines, Gregorius: Somnus dici- Greg. Mor. l. 5 c. 22 ante med.
tur aliquando mors: Nolumus vos
ignorare de dormientibus, &c. Ali- 1 Theſſ. 4
quando dicitur torpor negligentiæ:
C Hora eſt nos de ſomno ſurgere. Et: Rom. 13
Evigilate juſti. Aliquando dicitur 1 Cor. 15
quies vitæ: Ego dormio, & cor Cant. 5
meum vigilat. Item eſt ſomnus pec-
cati, vel culpæ, a quo excitat Do-
minus: Surge qui dormis, & exſur- Eph. 5
ge a mortuis. Et ſequitur tertia
particula, in qua denuntiatio Do-
mini de morte Lazari manifeſte,
ibi: *Tunc ergo Jeſus dixit eis manife-*
ſte: Lazarus mortuus eſt. Sed quæri-
tur, quare non ait: Vado, ut exci-
tem eum, vel reſuſcitem, ſicut ait
ſupra? Et ad iſtud reſpondet Chry- Chryſ. ho. 61 in Jo. ante med. tom 3
ſoſtomus quod docens nos fugere va-
nam gloriam: non enim volebat
verbis prædicere, quæ debebat per
opera celſiora probare: *Et gaudeo pro-*
pter vos, ut credatis, ſcilicet me non
latere: *Quoniam non eram ibi*: Et
cum

Digitized by Google

A

cum ſcio, quia mortuus eſt, ait Gloſſa. Sed qualiter ait: *Ut credatis*. Ex quo erant diſcipuli ejus eum ſequentes, videtur quod prius crediderant. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum quod intelligendum eſt, ut amplius, robuſtiuſque credatis. Et ſubditur reſponſio diſcipuli: *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, ſcilicet cognomine: *Eamus ut moriamur cum eo*, ut enim ait Chryſoſtom. Formidinis verbum fuit. Sed quæritur, quare non fuit tunc a Chriſto increpatus? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus: quod in omnibus ſupportabat infirmitatem illius: & tamen qui infirmus antè crucem erat, poſt crucem fortior omnibus fuit, Infra: de ſeipſo qui ait: Dominus meus, & Deus meus. Et poſſet eſſe thema coram religioſis: *Eamus & moriamur cum eo*. Figurantur enim duo, quæ debent eſſe in viris perfectis. Quorum primum eſt, de virtute in virtutem virtualis progreſſio, ibi: *Eamus*, id eſt, de virtute in virtutem, prout ait propheta in Pſalmo. Infra: Poſui vos, ut eatis, &c. Ire enim animæ eſt de virtute in virtutem progredi. Unde Aug. Imus in Deum non ambulando, ſed amando. Secundum neceſſarium eſt, concupiſcentiarum mortificatio, ibi: *Moriamur cum eo*. Fortis enim ut mors dilectio, ſcilicet divina, quia ſicut mors interimit corpus, ſic ab amore rerum corporalium charitas occiditur, ut ait Gregorius: Mortui eſtis & via veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Et ſequitur illa pars, in qua narratur de adventu Domini, ibi: *Venit itaque Jeſus*. Et illa in quatuor. Primo adventus præmiſſio, cum deſcriptione loci ad quem venit. Secundo, Marthæ ocurſus ei, vel obviatio, & ejus cum Chriſto collatio ibi: *Martha ergo*. Tertio, ſororis vocatio, & ejuſdem Chriſto collatio, ibi: *Et cum hæc dixiſſet*. Quarto, præambulorum ad miraculum ex parte Chriſti ſubjunctio, ibi: *Jeſus ut vidit*. Ait ergo: *Venit itaque Jeſus, &c.* Et in hoc patet ejus dignativa bonitas, qua dignatus eſt ſic venire: *Et invenit eum quatuor dies, &c.* ut enim ait

Aug. tract. 49 in Jo. circa med. tom. 9

Chryſ. ho. 61 in Joan. ante med. tom. 3

Ibidem.

Joan. 20

Joan. 15

Aug. ep. 52 ad Maced. poſt med. t. 2

ant. 8

Greg. Ev. hom. 11 ante med.

1 Col. 3

Aug. In iſto mortuo intelligimus genus humanum: quatuor dies mortis, ſunt quatuor tranſgreſſiones hominis. Quarum prima eſt contractio peccati originalis. Secunda, eſt tranſgreſſio legis naturalis Tertia, eſt tranſgreſſio legis ſcriptæ. Quarta, tranſgreſſio Evangelii, ſive legis Evangelicæ. Et ad excitandos homines de his mortibus venit Dominus. Et hoc ibi bene Auguſtin. *Erat autem Bethania quaſi quindecim ſtadiis*. Et hoc erat duo milliaria, ait Chryſoſtomus. Sed quæritur, quare hoc appoſuit? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod in hoc oſtendit, quod congruum erat multos ab Hieroſolymis adeſſe. Ideo ſequitur: *Multi venerant, ut conſolarentur*.

B

Sed qualiter hoc? Iſtæ mulieres erant confitentes, & ab eo dilectæ. Sed ſupra dictum eſt, quod conſpiraverant, ut ſi quis Chriſtum confiteretur, eſſet extra ſynagogam: qualiter ergo tunc aderant? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus, quod venerant ad conſolandum eas, ut propter neceſſitatem calamitatis, aut quia nobiliores erant, aut non erant mali qui aderant, quia multi in eum crediderant, & iſtos ait Evang. adeſſe: credere faciens, quoniam Lazarus vere mortuus erat. Et ſequitur illa pars, in qua de occurſu vel obviatione Marthæ ipſi Salvatori, Et ibi quinque Primo, ipſa obviatio, & obviantis confeſſio. Se-

C

cundo, Chriſti reſponſio, ibi: *Dicit illi Jeſus*. Tertio, ipſius Marthæ iterata confeſſio, ibi. *Dicit ei Martha*. Quarto, veritatis eruditio a Salvatore, & ſua inquiſitio, ibi: *Dixit ei Jeſus*. Quinto, Marthæ reſponſio, ibi: *Ait illi*. Et hoc eſt, quod ait: *Martha ergo, ut audivit occurrit*. Sicut avida ad videndum Chriſtum, & ſicut gaudens de adventu, & non ſperans de ſuccurſu: *Maria autem domi ſedebat*. Sed quæritur, quare non aſſumpſit ſororem ſecum? Et ad hoc reſpondet Chryſ. quod voluit ei ſingulariter loqui & quod factum eſt annuntiare. Maria autem ſedebat domi, quia ut ait Gloſſa contemplative quietem deſiderans. Unde Maria, quæ erant contemplativa, & typum gerebat

Aug. tract. 49 in Joan. circa med. tom. 9

Chry. ho. 61 in Jo. ante med. tom. 3

Ibidem.

Joan. 9

Chryſ. ib.

Ibidem.

con-

contemplativorum, ſedebat quieta, & tranquilla, & cœleſtibus intenta: Maria ſedebat ſecus pedes Domini: Unde & hoc eſt proprium mulieris domi ſedere, prout ait Chryſoſtomus quod vir ab exterioribus circamhauritur turbationibus: Mulier autem velut in quadam ſchola philoſophiæ domi ſedens, & intellectum congregans in ſeipſam, & orationibus intendere, & lectionibus, & alii poterit philoſophiæ]. Hæc ille. Animæ ergo contemplativæ eſt ſedere domi. Unde in figura hominis contemplativi: Sedebit ſolitarius, & tacebit, & levabit ſe ſupra ſe: Solus ſedebam, quia amaritudine repleſti me: *Dixit ergo Martha ad Jeſum: Domine ſi fuiſſes hic &c.* Et profitetur filii Dei potentiam in hoc, quod ait: Si fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus. Item profitetur ejus honorificentiam in hoc, quod ait: *Scio quia quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus.* Et patet hic mulieris virtuoſa conſtantia, ut enim ait Chryſoſtomus. Vide quanta philoſophia mulierum, & ſi infirma earum mens. Videntes enim Chriſtum, non confeſtim ad luctum neque ad ploratum cum clamore incidunt, quod nos patimur, cum aliquos notos intrantes luctui viderimus. Sed magiſtrum admirantur. Hæc ille. Sed quæritur, qualiter ait: *Quæcumque popoſceris a Deo, dabit tibi Deus.* Ex hoc videtur, quod non plene credidit ipſum eſſe verumDeum & a ſe poſſe facere omnia. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut reſpondet Chryſoſtomus quod etſi credebat in Chriſtum, non tamen ut oportebat. Nondum enim cognoſcebant, neque quoniam Deus erat, neque quoniam propria virtute, & auctoritate hoc facit. Et ſequitur reſponſio Salvatoris dirigentis: *Reſurget frater tuus*: quaſi dicat, non indigeo alieno adjutorio, ait Chryſ. Et quia hoc ambiguum fuit, eo quod non dixit modo reſuſcito: ſequitur Marthæ iterata confeſſio: *Scio quia reſurget, &c.* ſcilicet in generali reſurrectione, ſupra: Reſuſcitabo eum in noviſſimo die. Et de hoc audierat Martha ab eo, ſupra: Veniet hora,

Luc. 10 · *Chryſ. ho. 60 in Jo. poſt med. tom. 3* · *Thren. 3* · *Hier. 15* · *Chryſ. ho. 61 in Jo. ante med. tom. 3* · *Ibidem.* · *Ibidem.* · *Joan. 6* · *Joan. 5*

A in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei. Et quia ipſa locuta eſt de reſurrectione generali: ſubditur doctrina veritatis de poteſtate filii Dei in ſuſcitando omni tempore: *Dicit ei Jeſus: Ego ſum reſurrectio*, ſcil. cauſaliter, & efficienter: Chriſtus reſurrexit. Et ita eſt cauſalis prædicatio: *Et ego ſum vita*, eſſentialiter, & ſimiliter cauſative, & conſervative, infra: Ego ſum via, veritas, & vita: *Qui credit in me*, ſc. vitam: *Etiamſi mortuus fuerit*, ſc. morte corporali: *Vivet*, in reſurrectione: *Et omnis qui vivit*, ſc. corporaliter, & ſpiritualiter: *Et credit in me*, ſc. veritatem: *Non morietur in æternum*, morte damnationis æternaliter, ut enim ait Aug. Unde eſt mors in B anima? quia non eſt ibi fides. Unde mors in corpore? quia non eſt ibi anima. Ergo animæ tuæ fides eſt anima, vel vita. Hæc ille: Juſtus enim ex fide vivit. Ipſe enim eſt Deus viventium, non mortuorum. Et quia Martha dixerat: *Quæcumque popoſceris a Deo, &c.* Ideo ait Salvator: *Credis hoc?* ſcilicet quod ſum reſurrectio, & vita: potens ſcilicet reſuſcitare, & vitam conſervare. Et ſubditur ejus reſponſio: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus*, ut enim ait Chryſoſt. videtur non intellexiſſe quod dictum eſt, ſcilicet a Chriſto. Sed quoniam manum quid erat, quod dixerat, intellexit: & hoc eſt probabile, quia C non vocat eam beatam ex hac confeſſione in verbis. Et hoc ideo forte quia Petrus intellexit plenarie veritatem, ſcilicet quod erat filius Dei æternus: mulieres vero iſtæ cenſuerunt iſtum ſicut de virtuoſo quodam homine, & approbato, & excellenta, ut ait Chryſoſtomus: Et patet ex iſto proceſſu, quod eſt duplex mors, ſcilicet animæ & corporis. Unde Auguſtinus Mors animæ fit, cum eam deſerit Deus: ſicut corporis, cum id deſerit anima. Ergo utriuſque rei id eſt, totius hominis mors eſt, cum anima Deo deſerta deſerit corpus: ita enim nec ex Deo vivit ipſa, nec corpus ex ipſa. Hujus totius hominis mortem ſecunda mors ſequitur: Non lædetur a morte ſecunda. Item eſt duplex reſurrectio,

1 Cor. 15 · *Joan. 14* · *Aug. tract. 49 in Joan. poſt med. tom. 9* · *Abac. 2* · *Mat. 22* · *Chryſ. ho. 63 in Jo. poſt med. tom. 3* · *Matt. 16* · *Aug. de civ. Dei. l. 13 c. 2 t. 1* · *Apoc. 2*

Digitized by Google

ctio, una a morte corporali, alia a morte ſpirituali, ſive animæ. De qua utraque ſupra: Sicut pater ſuſcitat mortuos, & vivificat, ſic & filius. Et ſequitur illa pars, in qua ſororis vocatio a Martha. Et ibi tria. Primo, illius vocatio, & ejuſdem progreſſio. Secundo, concomitantium deſcriptio: *Judæi ergo*. Tertio, Mariæ advenientis humiliatio, & confeſſio, ibi: *Maria ergo*: Ait ergo: *Cum hoc dixiſſet, vocavit Mariam*, ut enim ait Chryſoſtomus Martha, quia eam in ſpem bonam duxerat Jeſus, vocavit Mariam cum ſilentio. Et hoc ideo, ſecundum Gloſ. quia ſi Judæi audiſſent eam vocari a Jeſu, non ſequerentur, & ita non viderent miraculum: *Magiſter adeſt, & vocat te, &c.* Sed quæritur, qualiter hoc ait, cum hoc non legatur prius? Et ad hoc reſpondet Gloſſa, quod cauſa brevitatis in verbis Marthæ oſtendit, non prius dictum, id eſt, quod Dominus vocavit eam: *At illa, ut audivit, ſurrexit cito*, ex gaudio de adventu Salvatoris, & ex deſiderio videndi eum, & colloquendi, & ex ſpe ſolatii. Ideo cito ſurrexit. Et nota hic exemplum mulieribus colloquendi cum ſilentio. Nam Martha vocavit ſororem cum ſilentio: quanto enim ſunt magis loquaces naturaliter: nam ut ait Sapiens: Mulieres magis ſunt ſilveſtres, & magis loquaces: tanto magis ſunt commendandæ ex taciturnitate. Ideo dicitur: Mulier ſenſata, & tacita. Et mulier debet diſcere in ſchola philoſophiæ, ut habitum eſt ſupra a Chryſoſtomus; *Et venit ad eum*. Et hoc ideo, quia nondum venerat Jeſus in caſtellum. Et ideo hoc, ſicut ait Chryſ. ut non videatur iniicere ſeipſum ſigno faciendo, ſive ingerere, ſed rogari ab illis voluit, ut eſſet minus ſuſpectum ſignum. Et non ſola ivit: *Sed & Judæi qui erant cum ea, ſecuti ſunt*. Et patet hic ſapientia mulieris, unde Chryſoſtomus. Ecce mulier philoſophans non expectavit magiſtrum venire, nec a luctu detenta eſt, ſed omnes. Judæos tranſiens: propter quod ait, quod Judæi ſecuti ſunt, ut enim ait Seneca. Proprium eſt libenter facientis cito facere: *Maria ergo cum veniſſet cecidit*: Et in hoc profeſſio majeſtatis, & poteſtatis filii Dei, & ſua humiliatio, unde Chryſoſtomus: Calidior autem hæc ſoror ſua, quia non ob turbam verecundata eſt, non ob ſuſpicationem, quam habebant inimici de Chriſto, quod erat contrarius Deo, ſed omnia projecit, & dixit: *Si fuiſſes hic, non fuiſſet mortuus, &c.* ſicut ait Martha ſupra. Tam ergo geſtu, quia cecidit, quam affatu, quia ſic dixit, Chriſti poteſtatem profeſſa eſt. Quærit autem Auguſtin. quare narravit Evangeliſta, quod Judæi ſecuti ſunt. Et reſpondet, ut videamus quæ occaſio fuerit, quare plures ibi eſſent, quando Lazarus fuit reſuſcitatus. Et nota quod ait utraque *Si fuiſſes hic non fuiſſet frater meus mortuus*, quia ut ait Gloſſa: De præſente nulla infirmitas auſa eſſet apparere, apud quas vita hoſpitari noverat. Glorioſum ergo, & jucundum & ſecurum eſt animæ fideli, filium Dei hoſpitari in corde, & ſuſcipere, ut nulla infirmitas, nulla mors peccati, nulla triſtitia indebita ibi ſit. Infra. Qui diligit me, ſermonem meum ſervabit, & ad eum veniemus, &c. Et ſic veniens defert ſecum omnia bona: Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa. Sequitur pars in qua præambulorum ad miraculum ſpecificatio, cum concomitantibus. Et ſunt tria Quorum primum eſt infremitus, & lacrymationis Chriſti præmiſſio, cum ſua inquiſitione. Secundo, fremitus iteratio, cum ſua præceptione, ibi: *Jeſus*. Tertio, ſuorum oculorum elevatio cum gratiarum actione, ibi: *Jeſus autem elevatis oculis*. Ait ergo: *Jeſus, ut vidit plorantem, &c. Infremuit ſpiritu, &c.* Oſtendens naturam humanam, & denudans: nihil enim plus volebat imaginari tunc, quam quod eſſet verus homo, ut ait Chryſoſtomus: Turbavit, inquam, ſcilicet quia voluit, ſic eſurivit, ſic dormivit, ſic contriſtatus eſt, ſic mortuus eſt, quia voluit. In illius enim poteſtate erat ſic, vel ſic affici, vel non affici, ut ait Auguſt. *Et dixit: Ubi poſuiſti eum?* Sed cum omnia noſceret, quare hoc quæſivit?

Joan. 5 — Chryſ. ho. 61 in Jo. ante med. tom. 3 — Eccl. 26 — Chry. ho. 60 in Joan. poſt med. tom. 3 — Ibid. ho. 62 ante med. — Ibidem. — Senec. de ben. l. 2 c. 5 — Chryſ. ho. 62 in Joan. ante med. tom. 3 — Aug. tract. 49 in Joan. poſt med. tom. 9 — Joan. 14 — Joan. 7 — Sap. 7 — Chryſ. ho. 62 in Jo. ante med. tom. 9 — Aug. tract. 49 in Jo. poſt med. tom. 9

Chryſ. ho. 33 in Jo. ante med. tom. 3

ſivit? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. A quia non vult ſe iniicere, id eſt, ingerere ad faciendum miraculum: ſed omnia ab illis diſceret, & rogatis faceret, ut ab omni ſuſpicione ſignum eripiat. Hæc ille. Ideo: *Dicunt ei: Veni, & vide*, ſcilicet oculo miſericordiæ. Et non ſolum hoc: ſed *Lacrymatus eſt*, monſtrans naturam humanam, ait Chryoſtomus propter quod dixerunt. *Ecce quomodo amabat eum*. Et nihilominus detrahebant ei. Unde ſequitur: *Non poterat hic, &c.* ut enim ait Chryſ. Confitentur quoniam aperuit oculos cæci, & tamen detrahunt ei: erat enim judicium corruptum. Sed quæritur qualiter ait: *Jeſus infremuit, & turbavit ſemetipſum?* quia: Non erit triſtis, neque turbulentus. Et loquitur de Chriſto. Item: Non commovebitur juſtus: Multo minus Chriſtus. Item paſſio non cadit in ſapientem, ſecundum opinionem Stoicorum, prout recitat Auguſtinus. Multo minus in Chriſto. Et ad iſtud eſt reſpondendum ſecundum Auguſtinum quod turbatus eſt, quia voluit. Et ideo ait Auguſtinus: Poteſtatem attendite, ſignificationem inquirite. Fremitus ergo in Chriſto ſignat, quantum homo turbari debeat preſſus mole peccati. Et de hoc in Gloſſa. Unde eſt turbatio aſſumpta voluntarie, & cum modeſtia, & moderamine, & in ipſa ſenſualitate. Et ſic fuit in Chriſto, ſicut ait de ſe? Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. Item quæritur de hoc, quod ait: *Lacrymatus eſt Jeſus*, cum dicat Apoſtolus: Nolite contriſtari de dormientibus, &c. qualiter ait: *Chriſtus lacrymatus eſt?* Item ipſe erat potens ad ipſum reſuſcitandum, non opportuit ergo lacrymari: Item videtur dediſſe malum exemplum aliis, quod diſplicebat ei divina ordinatio de morte Lazari. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum quod lacrymatus eſt Jeſus: nondum enim aliquod reſurrectionis ſignum demonſtrabat. Et quia venerat, ut lacrymaturus oſtendens prius naturam humanam: & poſtea monſtraturus divinam naturam in miraculo: ideo prius flevit, & hoc quia

Ibid.

Chryſ. ib. paulo poſt

Iſa. 42

Prov. 10

Aug. de Civ. Dei l. 9 c. 4 ante med. tom. 5

Ibid. tract. 49 in Jo. poſt med. tom. 9

Matt. 26

1 Theſſ. 4

Qualiter Chriſtus lacrymatus eſt.

Chryſ. hom. 62 in Joan. poſt med. tom. 3

flere hominem docuit. Unde Auguſtinus. Flevit Chriſtus, fleat ſe homo. Et Anſelmus: Flevit Chriſtus amicum mortuum, fleat ſe homo oppreſſum pondere peccati. Et patet hic mira pietas Salvatoris, quod lacrymatus eſt. Item patet ſapientiæ veritas, & juſtitiæ æquitas: Flevit enim ut doceat nos flere, & peccata eſſe flenda. Unde per tria, quæ dicuntur hic, ſignantur tres partes pœnitentiæ in nobis. Per turbationem, qua ſe turbavit ſignatur commotio contritionis in corde, qua homo ſe turbat: computans, quæ bona Dei accepit, & quæ mala reddidit, & cogitans, quæ judicia expectat. Unde contritio ſignatur per cordis contritionem, & comparatur B terræ motui, in Pſalmo: Commoviſti terram, & conturbata eſt: ſana contritiones ejus, quia commota eſt. Per hoc, quod ait. *Infremuit*, in quo eſt, quaſi aliquis ſonus deſignatur confeſſio cum ſpiritu devotionis. Secundum quod ait Propheta: *Dixi confitebor adverſus me injuſtitiam meam.* In hoc, quod ait: *Lacrymatus eſt*, deſignatur ſatisfactio pro peccatis: Deduc quaſi torrentem lacrymas, ut enim ait Chryſoſtomus: Jeſus lacrymatus eſt numquam legitur, quod riſit. Sic etiam & de Paulo legitur: Scripſi vobis per multas lacrymas. Ubi ait Haymo, quod quot ſyllabas ſcripſit, tot lacrymas emiſit. Unde C Chriſtus lacrymatus eſt hic in ſuſcitatione Lazari, deflens, & deflendam oſtendens humanam fragilitatem, & mortalitatem ex peccato. Item flevit ſuper civitatem, oſtendens deflendam eſſe noſtram cæcitatem, & inconſiderationem de judiciis futuris, & malis, quæ evenient peccatoribus. Item lacrymatus eſt in cruce, oſtendens deflendam eſſe noſtram malignitatem, & inobedientiam, ad cujus imitationem debemus lacrymari pro peccatis noſtris, & pro peccatis aliorum, & pro miſeriis, quæ ſunt in mundo. Ut enim ait Chryſoſtomus: Lacrymæ ſunt ab igne ſpirituali, & nihil unit Deo, ut lacrymæ, illas beatificat Deus, illæ lætitiam aſſumunt continuam, & purgant a peccatis, ſicut cœlum a plu-

Aug. tract. 49 in Joan. poſt med. tom. 9

Thren. 2

In Mat. hom. 6 poſt med. tom. 2

2 Cor. 2

In Mat. hom. 6 poſt med. tom. 2

Digitized by Google

pluvia, & illis peccatorum deſtruuntur tenebræ. Et ibi bene de hoc. In Pſalmo: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Ibi Auguſtin. in originali. Lacrymis lavatur voluptas, & eis impetratur miſericordia. In Pſalmo: Fuerunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte. Et ſequitur iteratio fremitus cum concomitantibus ibi: *Jeſus fremens iterum*, ſcilicet volens, ut expoſitum eſt, ſive increpans paſſionem, & refrenans, ut ait Chryſoſtomus: *Venit ad monumentum*. Et in hoc deſcriptio loci. Erat enim ſpelunca, quæ omnia narrantur, ut mortis veritas, & ſepultura denotetur: Et ait: *Tollite lapidem*. Quærit Chryſoſtomus ad quid hoc præcepit? qui enim corpus mortuum erat reſuſcitaturus, poterat lapidem tollere: Ergo non oportuit hoc præcipere. Et ad iſtud reſpondet, quod ſic præcepit, ut haberet illos teſtes miraculi, ut non æſtimarent eſſe phantaſma: *Dicit Martha*: *Domine jam fœtet*. Sed quæritur, qualiter hoc ait: ex quo ſupra dixit Chriſto: *Quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus*. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod nihil noverat eorum, quæ dixit Chriſtus; ſcilicet de reſurrectione fratris: & ideo ut impoſſibile propter tempus hoc ait: erat enim extraneum, quatriduanum & corruptum ſuſcitare mortuum. Et ideo Jeſus increpans eam, ut non reminiſcentem, quæ dixerat, ait: *Nonne dixi tibi: ſi credideris, videbis gloriam Dei?* ſcilicet in ſuſcitatione mortui, ſicut ait ſupra diſcipulis: *Hæc infirmitas non eſt ad mortem, ſed ad gloriam Dei*. Nam in operatione miraculorum gloria Dei manifeſtatur ob operum arduitatem, ſupra: Ut manifeſtentur opera Dei in illo. Et nota quod ait: *Chriſtus fremens venit ad monumentum*, ut patet ex Aug. Iſte fremitus Salvatoris ſignificat fremitum indignationis, quo debet homo indignari contra peccata ſua, & in ſe conturbari, & amaricari, & ſic venire ad monumentum, quod eſt locus, in quo ſepeliuntur mortui, id eſt, ad recogitationem, & rememorationem ſuorum peccatorum: Recogitabo tibi omnes annos meos.

Pſal. 6 — *Pſal. 41* — *Chryſ. ho. 62 in Joan. ante med. tom. 3* — *Ibid. poſt multa.* — *Ibid. poſt.* — *Joan. 3* — *Aug. tract. 49 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Iſa. 38*

A Unde ibidem dicitur, quod convertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & flevit. Per parietem collectio ſenſuum, aggregatio peccatorum: Abii amarus in indignatione ſpiritus mei. Ibi Gregorius: qualiter Spiritus ſanctus cor amarum in indignatione contra peccata ſua, reprehendit ſe de cogitationibus, inſequitur de verbis, punit flendo de factis: In multa ſapientia, multa indignatio: quia quanto plus proficimus in cognitione, tanto magis nobis indignamur de perverſa operatione. Et ibi bene de hoc. Vel per fremitum Salvatoris ſignatur ſua ſapientia, & ſcientia de peccatis hominum, & indignatione: Quieſcite ab homine, B cujus ſpiritus in naribus ejus. Quod exponit Gregorius de Chriſto, & de notitia ejus, ſuper illud Job: Gloria narium ejus terror. Per ſpeluncam autem ſignatur anima in peccato perſeverans, & peccata in ſe congregans: domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis ſpeluncam latronum. Super quod Gregorius Ibi: Domus Dei eſt ipſa mens, atque conſcientia fidelium, quæ in læſione proximi perverſas cogitationes profert, quaſi in ſpelunca latrones reſident. Et ibi bene de hoc. Spelunca enim eſt tenebroſitate obſcura, feritate ſordida, algore frigida, beſtiis, & inſidiantibus inhabitata. Et ideo ſignat animam C peccatricem in peccatis manentem. Unde eſt ſpelunca doloſæ malignitatis: de qua dictum eſt in Pſalmo: Inſidiatur quaſi leo in ſpelunca. Et eſt ſpelunca libidinoſæ voluptatis, in figura: Aperite ſpeluncam, & adducite ad me quinque Reges, id eſt, lididines quinque ſenſus principantes in anima voluptuoſa. Et eſt ſpelunca impiæ rapacitatis: Implevit præda ſpelunca ſuas, & cubile ſuum rapina. Et eſt ſpelunca injuſtæ uſurpationis: ſicut quando fures & latrones non intrantes per oſtium, quod eſt Chriſtus, uſurpant ſibi dignitates in Eccleſia: Numquid ſpelunca latronum facta eſt domus iſta? & cætera. Super ſpuelnncam autem lapis ſuperponitur, quando talis anima prava conſuetudine opprimitur;

Ezech. 3 — *Greg. in Ezec. l. 1 ho. 10 poſt med.* — *Eccl. 1* — *Iſa. 2* — *Greg. Mor. l. 31 c. 11 poſt med.* — *Job. 39* — *Luc. 19* — *Greg. in Ev. hom. 39 circa med.* — *Pſal. 9* — *Joſue 10* — *Num. 2* — *Hier. 7* — *Thre. 3*

Lapſa

Digitized by Google

Lapſa eſt in lacum vita mea, poA ſuerunt lapidem ſuper me. Quod *Greg. Mor. l. 26 c. 24 ante med.* exponit Gregorius bene, ſuper illud Job: Salvabit te de ore anguſto. *Job. 36* Lapis, inquit, ſuperponitur, cum dura conſuetudine mens in peccato demoratur. Et ibi bene de hoc. *Pſal. 68* Ideo orat Propheta: Neque urgeat ſuper me puteus os ſuum. De eo vero, quod ſequitur: *Quatriduanus eſt*. Et de quatuor diebus peccati, & de fœtore, in collatione prædicabili. Et ſequitur ultimum præambulum miraculi: *Jeſus autem elevatis oculis, dixit: Gratias ago*, ut enim ait *Chryſ. ho. 63 in Joan. ſ r. in prin. tom. 3* Chryſoſtom. de ſe humilia loquitur. Non enim ad dignitatem ſuam reſpicit, ſed ad ſalutem noſtram. Et quod poſſet nos attrahere, propterea B excelſa quidem, & pauca, & ipſa occulta: humilia vero, & multa dixit de ſe. Et ideo elevavit oculos, & gratias dedit, ut oſtenderet ſe non eſſe contrarium patri, & ut amplius crederent, ſupra: *Cum gratias* *Joan. 6* *egiſſet, &c.* Ideo ſequitur: *Quoniam audiſti me, &c. Et ſemper me audis*, quia omnia dedit in manu filii, ſu- *Joan. 3* pra: *Sed propter populum, ut credant, quoniam me miſiſti*, ſupra: Miſit fi- *Ibidem.* lium in mundum. Et ſupra: Qui *Joan. 8* miſit me, non reliquit me, &c. Sed quæritur, ex quo ſupra ait: Ego & *Joan. 10* pater unum ſumus. Videtur hic dare occaſionem populo non credendi ipſum eſſe unum cum patre. Et ad *Chryſ. ho. 63 in Jo. ante med. tom. 3* iſtud reſpondendum ſecundum Chryſ. C quod utraque de ſe dixit, aliquando alta, aliquando humilia, ut crederent de ipſo, quod eſſet filius Dei æternus, & homo verus. Et ideo ait hic: *Gratias ago, &c. Propter populum, ut credant, &c.* Et patet hic exemplum elevandi cordis oculos ad Deum, antequam ardua aggrediantur, & quando opera incipiuntur: *1 Cor. 10* Omnia in gloriam Dei facite: Le- *Pſ. 120* vavi oculos meos in montes, ait Propheta, id eſt, in altitudines divinarum miſerationum, &c. Et ſequitur illa pars, in qua de ipſo miraculo: *Hæc cum dixiſſet*. Et ibi tria. Primo, ipſa reſuſcitatio: Secundo, deligationis reſuſcitati præceptio, ibi: *Dixit ei Jeſus*. Tertio, aſſiſtentium credulitas, ſive imitatio: *Multi ergo ex Judæis*. Ait ergo: *Clamavit voce magna: Lazare veni foras*. Et in hoc ipſum miraculum, ſive mortui reſuſcitatio, virtute ſui verbi: Sermo *Eccl. 8* enim ejus poteſtate plenus eſt. Sed quæritur, ex quo ſupra gratias egit patri, eo quod audivit eum: quare non ait hic: In nomine patris veni foras. Et ad hoc reſpondet Chryſ. *Chryſ. ho. 63 in Joan. ante med. tom. 3* quod oratio Chriſti fuit ſupra propter imbecilles, & imperfectiores, ut crederent, quod eſſet una voluntas ipſius, & patris. Hic autem per res, id eſt, miraculum auctoritatem oſtendit. Et hoc fuit ſuæ ſapientiæ, per verba quidem condeſcenſionem: per res vero poteſtatem oſtendere. Hæc ille. Ut ergo oſtenderet ſe eſſe verum hominem, gratias egit: ut oſtenderet ſe eſſe verum Deum, ait: *Veni foras*, ſua poteſtate ſicut promiſerat, ſupra: Venit hora, quan- *Joan. 12* do omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei: *Et ſtatim prodiit ligatus inſtitis*, id eſt, vittis. Inſtita dicitur vitta quaſi latum cin- *Inſtita.* gulum quo pueri ligantur, &c. ut enim ait Gloſſa. Sicut potentia Dei fuit, quod ſurgit: ita fuit, quod ſic prodit, &c. Unde Chryſoſt. Vide *Ibidem poſt med.* opus teſtans ejus auctoritatem: exivit enim Lazarus compeditus. Et ſequitur præceptio deligationis, ibi: *Solvite eum, & ſinite abire*. Quæritur, cum eſſet evidentius miraculum, ſi deligatus omnino prodiſſet, quare non ſic fecit Dominus? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod ut non *Ibidem.* putaretur phantaſia eſſe res, juſſit eum ſolvere, ut tangentes, & prope eum facti videant: quoniam ille vere eſſet, ſcilicet Lazarus, & ait: *Sinite abire*, ut videant, quod non ad gloriationem fecit: non autem ait: ſinite mecum ambulare, ut monſtretur, &c. Secundum Auguſtinum. *Aug. tract. 49 in Joan. poſt med. tom. 9* Mortuus ſub lapide, ſignat hominem reum ſub lege, quæ non potuit juſtificare. Remotio lapis ſignat amotionem ponderis legis per gratiam, & libertatem ſpiritus: Ubi ſpiritus: *Rom. 3* *2 Cor. 3* ibi libertas. Quod enim Jeſus lacrymatus eſt. & quod voce magna clamavit, ſignat quam difficile ſurgit, quem moles malæ conſuetudinis premit. Quod autem proceſſit ligatus:

pro

ſignat, quod quando contemnis, mortuus jaces: quando confiteris, procedis, adhuc tamen reus. Ideo ut ſolverentur peccata dixit Deus miniſtris: *Solvite eum*. Hæc Auguſt. Unde patet ex dictis, quod mortuus Lazarus ſignat peccatorem mortuum, cujus manus, & pedes ſunt ligati, ut dicitur hic. Eſt enim peccator ligatus vinculis, prout ait Propheta: Funes peccatorum circumplexi ſunt me: Funibus peccatorum quiſque coſtringitur. Unde eſt ligatio multiplex. Una eſt vinculis culpæ, quæ ſignatur hic. Alia eſt vinculis pœnæ: Ligatis manibus & pedibus. Super quod ibi Gregor. Tunc ligat pœna, quos modo a bonis operibus ligavit culpa. Pedes enim, qui viſitare ægrum negligunt, manus, quæ nihil indigentibus tribuunt, ligatæ ſunt, &c. Item eſt ligatio vinculis concupiſcentiæ mortalis corruptionis: Et quoniam vincti pariter ſine moleſtia. Ibi Gregor. De vinculis mortalis corruptionis: Corpus enim, quod corrumpitur aggravat animam. Et ibi Gregor. multum de hoc: Qui dimiſit onagrum liberum, & vincula ejus quis ſolvit? Ibi Gregor. bene de hoc: Data ſunt ſuper vincula, & ligabunt te. Ibi Gregor. de hoc bene. Peccata ergo ligant manus ne bona faciant, & ligant pedes, id eſt, affectus, ne bene velint. Et ſudarium cooperit faciem, & oculos ne recte videant. Et ideo peccator ligatus eſt mortuus. Unde Chryſ. Peccatores ligantur ebrietate in capite, quæ ſenſus ligat: avaritia in manibus, quæ non permittit eas extendere: ſolicitudinibus in pedibus, &c. Et talis vivificatur gratia divina in contritione, procedit manifeſtans ſe in confeſſione, ſolvitur a miniſtris in ſatisfactionis ſuſceptione, quibus data eſt poteſtas clavium. Infra: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Ideo ait Dominus leproſo mundato: Oſtende te ſacerdoti. Et ſequitur tertium, ſcilicet credulitas aſſiſtentium, ſive imitatio, ibi: *Multi ergo ex Judæis crediderunt*, præ miraculi magnitudine: *Quidam vero abierunt ad Phariſæos*, ſive annuntiando, ut crede-

Pſal. 118 — *Prov. 5* — *Mat. 22* — *Greg. in Evang. hom. 38 poſt medium.* — *Job. 3* — *Greg. Mor. lib. 4 c. 30 paulo poſt med.* — *Sap. 9* — *Job. 39* — *Greg. Mor. lib. 30 c. 12 ante med.* — *Ezech. 3* — *Greg. in Ezech. li. 1 hom. 12* — *Joan. 20* — *Mat. 18*

A rent: ſive potius prodendo, ut ſævirent, ſecundum Auguſt. Et ſequitur illa pars principalis, in qua Judæorum doloſa machinatio de apprehendendo filio Dei, & occidendo ibi: *Collegerunt ergo Pontifices*. Unde quidam dividunt iſtam partem contra totam ſeriem præteritam a ſecundo capitulo, uſque huc. Nam hic, & conſequenter narrantur præambula ad paſſionem, & concomitantia, & ipſa paſſio. Et ſecundum hoc, hæc pars in duas partes. Primo, narrantur antecedentia, & præambula paſſionem. Secundo, narrantur concomitantia, ibi: *Hæc cum dixiſſet, egreſſus eſt*. Prima in duas. Primo, narratur Judæorum maligna machinatio. Secundo, narratur adventus Domini in Bethaniam, qui erat locus vicinus loco paſſionis, & deſcribitur ejus progreſſus ad ipſum locum paſſionis, infra: Jeſus ergo ante ſex dies Paſchæ. Prima in tres. Primo narratur Judæorum conſpiratio. Secundo, filii Dei diſceſſio ab eis, ibi: *Ab illo ergo die*. Tertio, eorum conventio in Jeruſalem ad inſinuandum filio Dei, ibi: *Proximum erat Paſcha*. Ait ergo: *Collegerunt Pontifices, &c.* Ut enim clamat Chryſ. O inſania! qui in aliorum corporibus mortem ſuperavit, morti tradere æſtimabant: *Hic homo*, ut enim ait Chryſ. Hominem adhuc vocant, qui tantam ſuſceperant ejus divinitatis demonſtrationem, & ideo adorare oportebat, & non æſtimare hominem, &c. ſupra proximo: Operibus credite: *Venient Romani, &c.* Ut ait Auguſt. Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, & ſic utrumque amiſerunt. Nam & Romani, & locum, & gentem deſtruxerunt, ſicut prædixerat Dominus: *Videns civitatem flevit ſuper eam*. Et ſequitur: Proſternent te, & filios tuos, qui in te ſunt. Et ſubditur conſilii confirmatio: *Unus autem ex ipſis Caiphas nomine, &c.* Ait: *Expedit, ut unus moriatur*, ut ait Aug. Hic docemur per homines malos prophetiæ ſpiritu futura prædicere, quod tamen Evangeliſta divino tribuit ſacramento. Unde ſequitur: *Hoc autem a ſemetipſo non dixit: ſed cum eſſet* Pon-

Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9 — *Joan. 18* — *Joan. 12* — *Chryſ. ho. 63 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Ibidem* — *Joan. 10* — *Aug. tract. 49 in Jo. poſt med. tom. 9.* — *Luc. 19* — *Aug. lib. paulo poſt.*

B

C

Pontifex, &c. Sed quæritur qualiter ait: *Pontifex anni illius*, cum Deus conſtituerit unum bonum ſummum *Levit. 8* Sacerdotem, quo mortuo alius debebat ſuccedere, & poſt. Et ad iſtud *Aug. ibid. poſt pauca.* reſpondet Auguſt. quod per ambitiones, & contentiones poſtea conſtitutum erat, ut plures eſſent, ut per annos ſingulos vicibus ſuis miniſtrarent, *Luc. 1* ut patet de Zacharia. Item quæritur, qualiter ait Caiphas: *Non tantum pro gente, ſed ut filios Dei congregaret*, cum ad ipſum ſpectaret tantum cogitare de gente Judæorum. *Aug. ibid. prope fin.* Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod Caiphas tantum agit de gente, in qua erant oves, de quibus Dominus: *Mat. 15* Non ſum miſſus, niſi ad oves. Sed tunc obiicitur, quod nondum crediderant, & ita non erant oves Dei. *Aug. ibid.* Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod hæc dicta ſunt ſecundum prædeſtinationem: licet enim nondum crediderant: erant tamen credituri, qui erant prædeſtinati. Sed quæritur, qualiter per Caipham, qui erat malignus, fuit prophetatum tantum bonum. Deus enim, qui eſt lux, in tenebris non lucet, & ita non illuminat per malos. Item ut ait *Dionyſ. de divin. nominibus 4.* Dionyſius Divina bonitas in ſumma, & ab illis in media, & a mediis in infima deſcendit: Ergo prophetia vel illuminatio debet deſcendere per malos ad ipſos electos Dei. Cum ergo quæritur, an Caiphas peccavit hoc dicendo: videtur quod non, quia non dixit hoc a ſemetipſo, ut dicitur in littera. Item hoc dixit, cum eſſet Pontifex illius anni, quo tribuit Evangeliſta ſacramento, ut *Aug. tract. 49 in Jo. prope fin. tom. 9* Auguſt. Ergo ut prius. Ad contrarium videtur, quia illud dixit, intendens mortem Chriſti. Sed intentio imponit nomen operi, ſive affectus, ut dicitur de ſpiritu, & anima: Ergo peccavit. Et ad iſtud reſpondendum, ſicut reſpondet *Greg. Mor. lib. 27 c. 1 ante med. Num. 22* Gregor. in principio, loquens de aſina Balaam, de qua: Sic irrationale animal, inquit, rationis verba edidit, nec tamen ad permutationem naturæ rationalis acceſſit. Ita ſæpe quilibet indignus ſancta verba per prophetiæ ſpiritum accipit, ſed tamen ad promerendam ſanctitatis gloriam

A non pertingit, ut & ſe ſupra ſe loquendo emineat, & infra ſe vivendo torpeſcat. Hæc ille. Non ergo mirum ſi Deus, qui per os aſinæ verba protulit, per malos futura revelat, prout ait Auguſt. bene de hoc. *Auguſt. de mirab. Sacr. ſcript. lib. cap. 34 tom. 3* Et de hoc ſimiliter Auguſt. quod in eo, ſcilicet Caipha, egit propheticum chriſma, ut prophetaret: hoc autem vita impia, ut neſciens prophetaret: *Aug. contra Fauſtum, lib. 16 c. 23 tom. 6* Similiter Balaam cum eſſet malus prophetavit: Dixit auditor ſermonem Dei, iſte autem neſcivit. *Num. 24* Ad aliud reſpondetur magiſtraliter, quod hujus ſermonis, ſcilicet: *Expedit, ut unus moriatur pro populo*, duplex erat intellectus: unus ſcilicet procedens ex perverſa intentione illius, & ille B fuit carnalis: alius vero intellectus finalis ex divina revelatione, & ille fuit ſpiritualis. Unde Spiritus ſanctus non fuit uſus voluntate illius, quæ erat mala, ſed locutione. Sicut ſpiritus formavit verba, vel Angelus per linguam aſinæ. *Num. 22* Et ſic Caiphas peccavit ex perverſa voluntate, & prava intentione: licet ex ſacramento, quia fuit Pontifex, ut ait Auguſt. hoc protulerit. Ex his patet, quod Deus revelet prælatis maxime bonis, prout ait Chryſoſt. *Aug. tract. 48 in Jo. prope fin. tom. 9 Chryſ. ho. 64 in Jo. ante med. tom. 3* Vides, inquit, quanta pontificalis poteſtatis virtus: etſi enim indignus exiſtens re, id eſt, pontificatu, prophetavit, neſciens quid dicebat: & ore ſcilicet illius ſolum uſa eſt gra- C tia, contaminatum autem cor non tetigit. Multi denique alii futura prædixerunt indigni exiſtentes. Et ibi bene de hoc, & multum. Unde & gentiles dixerunt: ſomnia regum eſſe veriora, prout recitat Macrobius: *Macrob. de ſomn. Scip. lib. 1 cap. 3 poſt med.* ponens exemplum de Agamemnone recitante ſomnium ſuum ipſis Græcis euntibus ad bellum Trojanum, & eos confortante, dixerunt, ſomnia regia eſſe veriora. Et patet hic, quod Pontifices, & majores amplius Chriſtum impugnabant, ne amitterent principatum in plebes, quem amabant: ſicut improbrat eis Dominus: *Mat. 23* Amant primos accubitus in cœnis. Et quia diligebant temporales dignitates ſupra divinum honorem, & ſupra Deum: ideo merito amiſerunt, & fuerunt de-

Digitized by Google

deſtructi a Romanis, ſcilicet a Ti-
to, & a Veſpaſiano quadrageſimo
anno poſt paſſionem Domini. De
hoc vero, quod ait: *Expedit ut unus
moriatur*, in prædicabili collatione.
Et ſequitur ſecunda pars, in qua
Salvatoris diſceſſio ab eis: *Jeſus ergo
non palam*, &c. Sed quæritur, quare
hoc, cum poſſet eſſe cum eis, &
non teneri, ſicut ſupra proximo. Et
Aug. tract. 49 in Jo. in fin. t. 9 ad hoc reſpondet Auguſtin. quod in
hominis infirmitate vivendi exem-
plum diſcipulis demonſtravit: in quo
apparet non eſſe peccatum, ſi fide-
les aliquando oculis perſequentium
ſe ſubtraherent: *Sed abiit in regio-
nem*, &c. Et in hoc figuratur tran-
ſitus Chriſti ad gentes, ut habitum
eſt ſupra: *Et ibi morabatur cum diſci-
Chryſ. ho. 64 in Jo. ante med. tom. 3 pulis ſuis*, ut enim ait Chryſoſtom.
Humane ſeipſum ſalvat, id eſt, hu-
manitatem oſtendens. Unde nullus
eſt ſecutus eum, ſcilicet præter di-
ſcipulos: quando enim omnes lætan-
tur, & feſtum celebrant, tunc diſci-
puli ſunt in periculis, ſcilicet cum
Luc. 22 Chriſto. Ideo ait eis: Vos eſtis,
qui permanſiſtis mecum in tentatio-
nibus meis. Et patet myſterium.
Ephrem quid ſignificat. Ephrem interpretatur fructificatio:
& ſignat populum gentilem, qui
protulit multos fructus bonorum ope-
rum, ad quem tranſivit Jeſus, reli-
ctis Judæis propter eorum perfidiam,
Act. 13 ait Paulus: Ecce convertimur ad
1 Reg. 2 gentes: Sterilis peperit plurimos. Vel
poteſt ſignare animam ſanctam, &
fructiferam, in qua habitat Chriſtus
cum diſcipulis, id eſt, virtutibus
Joan. 3 diſciplinantibus. Supra: Venit Je-
ſus, & diſcipuli in Judæam & ibi
demorabatur. Et de hoc ibi. Et
ſequitur tertia particula, in qua eo-
rum conventio ad inſidiandum Do-
mino: *Proximum autem erat Paſcha*,
in quo conſuevit Dominus aſcende-
re Hieroſolymam juxta præceptum
Exod. 23 legis, de aſcendendo illuc in tribus
ſolemnitatibus: *Et aſcenderunt mul-
ti*, &c. *Ut ſanctificarent ſe ipſos*, ut
Hom. 64 in Joan. ante med. tom. 3 ait Chryſoſtomus: Mirabilis purifica-
tio cum contaminata optione, id eſt
voluntate, cum homicida mente,
Aug. tract. 50 in Joan. non longe a princ. t. 9 cum ſanguinolentis manibus, &c.
Idem Auguſtinus: Cruentum paſcha
ſanguine Domini voluerunt Judæi

A habere: illo enim die debuit agnus
immolari. Sed illa celebratio fuit
umbra futuri, prophetia Chriſti ven-
turi, prophetia illo ſic paſſuri: ut
tranſiret umbra, & lux veniret: ut
tranſiret ſignificatio, & veritas tene-
retur. Habebant Judæi paſcha in Exod. 12
umbra, nos in luce: ait Auguſtinus. Ibid. poſt pauca.
Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1 Cor. 5
ſtus: *Quærebant ergo Jeſum*, ſed ma-
le ait Auguſtinus. Quærebant enim
Jeſum, ut nec ipſi eum haberent,
nec nos. Ideo in Pſalmo: Confun- Pſ. 39
dantur, qui quærunt animam meam.
Sunt autem, qui quærunt bene, ſci-
licet ut habeant. In Pſalmo: Non Pſ. 141
eſt, qui requireret animam meam.
Et quod male quærebant, patet:
B *Dederant enim Pontifices mandatum*,
&c. *Ut apprehendant eum*, ſcilicet ad
occidendum, ait Gloſſa: Sed non
ſapientia, non eſt conſilium contra
Dominum: ipſe enim conſilia pra- Job. 5
vorum diſſipat. Ideo ut ait Chry- Chryſ. ho. 64 in Joan. poſt med. tom. 3
ſoſtomus deriſibiles facti effugit vo-
lentes eum interficere. Et appro-
priari facit, id eſt, anxiari, virtu-
tis demonſtratione compungere eos
volens. Et cum cœperint, ſed il-
lius conceſſionis. Unde quando ait
eis: Ego ſum, venientibus ad ca- Joan. 18
piendum eum, in terram ceciderunt,
infra: Patet ergo ex dictis eorum
continua malignitas, & Salvatoris
poteſtas, & deliberata voluntas fa-
ciendi in die, & in loco, prout ipſe
C diſpoſuit: Ipſe enim habet poteſta- Joan. 18
tem ponendi animam ſuam.

CAPUT DUODECIMUM.

JEſus ergo ante ſex dies Paſchæ. De-
ſcripta eorum conſpiratione, hic
de progreſſu Salvatoris ad locum
paſſionis. Et hoc in duas partes.
Primo de progreſſu Salvatoris, & Continuatio.
perventione ad locum. Secundo, de
conſolatione diſcipulorum, & con-
fortatione, ac eruditione. Infra pro-
ximo: Ante diem feſtum Paſchæ, &c. Joan. 13
Iſtud vero capitulum in tres partes. Diviſio.
Primo, de adventu ſuo in Betha-
niam, qui erat locus proximus
ipſi Hieroſolymæ: & de factis ibi-
dem. Secundo, de adventu ejus Hie-

Digitized by Google

roſolymam, & de modo advenien-
di, ibi: *In craſtinum autem*. Tertio
de prædictione, ſive prænuntiatione
paſſionis ſuæ, & exhortatione diſci-
pulorum, ibi: *Erant autem gentiles*.
In prima quinque. Primo, adven-
tus Chriſti præmiſſio, & loci ad
quem venit, & perſonarum deſcri-
ptio. Secundo, Mariæ devota vene-
ratio ibi: *Maria*. Tertio, diſcipuli
oblocutoria murmuratio, ibi: *Dixit
ergo unus*. Quarto, Mariæ excuſatio,
ibi: *Dixit ergo Jeſus*. Quinto, Ju-
dæorum adventus, & illius adven-
tus ratio, ibi: *Cognovit ergo turba*.
Et hoc eſt, quod ait: *Jeſus ergo an-
te ſex dies Paſchæ*. Et hoc conve-
nienter: ut enim ait Gloſ. Sciens
Iſa. 53 eos conſpiraſſe, venit quaſi agnus ad
victimam. Et hæc omnia ſunt facta
myſtice, Sex diebus omnia fecit.
Et de hoc in Gloſſa: *Venit Betha-*
Bethania. *niam*, quæ interpretatur domus obe-
dientiæ: ut oſtenderet, quod erat
Phil. 2 obediens patri: *Ubi fuerat Lazarus*,
ſupra proximo. Et huc ut Judæi con-
funderentur, ut ait Gloſſa: *Fecerunt
autem eis cœnam*. Et de hoc ſpecia-
Marc. 14 lius: Cum eſſet Bethaniæ in domo
Simonis leproſi, venit mulier, &c.
Chryſ. ho. 64 in Joan. poſt med. tom. 3 Unde Chryſoſtomus Quidam ajunt
quoniam in alia domo hoc factum
eſt, & non in domo Lazari. Sed
Mat. 26 qualiter hoc? quia dicitur: Scitis,
quia poſt biduum Paſcha fiet. Et
Marc. 14 ſequitur: *Cum eſſet in Bethania, ac-
ceſſit ad eum mulier*. Et idem dicitur.
Et ad iſtud reſpondendum ſecundum
Aug. de concor Ev. l. 2. c. 78. t. 4 Auguſtinum quod peractis quæ narra-
ta ſunt, hic recapitulando comme-
Mat. 21 morata ſunt, cum ſermo Domini
narraretur ante biduum Paſchæ. Un-
de hic veritas hiſtoriæ texitur, ibi
vero recapitulando commemoratur
factum, & obviatio populi narratur.
Matt. 26 De cœna vero, & unctione iſta: *Et
Luc. 10 Martha miniſtrabat*, ſuo more. Ma-
ria autem diſcipula erat, & ad ipſum
ſolum Chriſtum, ſcilicet circumin-
Ibid. ſtituit, honorem: Maria ſedebat,
Hom. 64 in Jo. poſt med. to. 3 &c. *Lazarus vero*, &c. Ut ait Chry-
ſoſtomus, hoc fuit ſignum reſurrectio-
nis, ſcilicet poſt dies multos vivere,
& manducare. Unde manifeſtum
eſt, quoniam in domo ejus pulmen-
tum erat, id eſt, cœna Et de hoc

A Aug. Ne putarent phantaſma eſſe: Aug. tract. 50 in Joan. ante med. tom. 9
*Lazarus vero unus erat ex diſcumben-
tibus*, loquebatur, epulabatur, veritas
oſtendebatur, infidelitas confundeba-
tur. Et patet hic myſterium: Be-
thania interpretatur domus obedien-
tiæ, & ſignat animam humilem, &
obedientem, ad quam venit Domi-
nus, & cum ea cœnat: Si quis au- Apoc. 3
dierit vocem meam & aperuerit ja-
nuam, intrabo ad illum, & cœna-
bo cum illo. In qua anima debet eſſe
Martha, ſcil. perfectio operationis.
Unde interpretatur, tributum eorum.
Et hoc eſt tributum quod debet red-
di Domino: Cui tributum, tribu- Rom. 13
tum. Item debet eſſe Maria, ſcili-
cet amaritudo contritionis: interpre-
B tatur enim, amarum mare: Magna Maria. Thren. 2
velut mare contritio tua. Item de-
bet eſſe Lazarus, qui interpretatur, Lazarus.
adjutus a Domino, ſc. pietas miſe-
rationis: illius enim eſt adiuvare ani-
mas, & miſereri, qui eſt a Deo adju-
tus: Nonne oportuit te miſereri, ſi- Matt. 18
cut & ego tui miſertus ſum? &c. Vel
iſtæ tres perſonæ ſignificant triplicem
modum vivendi, ut habitum eſt ſu-
pra proximo. Et ſequitur ſecundum:
Maria ergo accepit libram, in quo nota-
tur menſura: *Unguenti nardi*, id eſt,
de foliis nardi, quæ eſt herba aroma-
tica: *Piſtici*, ſic dicti a loco, prout ait
Aug. *Pretioſi*. Et in hoc Domini ho- Aug. tract. 50 in Joan. ante med. tom. 9
norabilitas a Maria. Marc. vero dicit:
Nardi ſpicati: *Et unxit pedes &c.* Et
C in hoc effuſa largitas: *Et domus imple-* Marc. 14
ta eſt odore. Et in hoc patebat unguenti
virtuoſitas. Sed qualiter ait hic, quod
unxit pedes, & caput, cum dicatur,
quod unguentum effudit ſuper caput Matt. 26
ejus. Et ad iſtud reſpondendum, quod
ſicut patet ab Auguſtin. Sæpe quod Aug. de concor. Ev. l. 2 c. 78 t. 4
unus Evang. narrat ſecundum ſe-
riem hiſtoriæ, alius narrat per recapi-
tulationem, ut dictum eſt ſupra eo-
dem: Sic quod unus omittit, alius nar-
rat, quia & pedes, & caput unxit: prout
hic narratur. Matth. vero narrat, quod
effudit ſuper caput, forte, quia pars
principalior eſt. Myſterium hujus
patet ab Aug. Per libram unguenti Aug. tract. 50 in Jo. ante med. tom. 9
juſtitia, qua juſtitia unguntur pedes
Domini, ſectando veſtigia ejus:
πίστις, interpretatur fides: Juſtus ex Abac. 2
fide vivit, Per capillos ſignantur Capilli.
tem-

Digitized by Google

temporalia, quæ ſunt miniſtranda pedibus Domini, id eſt, pauperibus. Et de hoc amplius in collatione prædicabili, infra. Et ſequitur tertium, ſcil. murmuratio diſcipuli, ibi: *Dixit ergo unus ex diſcipulis* Iſcariotes. *ejus: Judas Iſcariotes*, a loco ſic dictus. Et in hoc notatur a Chriſto honorabilitas ejus: *Qui erat eum traditurus*. Et in hoc notatur ejus ingratitudo, & malignitas: *Quare hoc unguentum*, &c. Quæritur, ſicut obiicit Chryſoſt. cum dicatur, quod hoc videntes diſcipuli indignati ſunt, quia ait hic, quod Judas tantum ſic locutus eſt? Et ad hoc reſpondet, quod & omnes, & ille locuti ſunt: ſed non eadem optione, id eſt voluntate, quia Judas magis maligna voluntate. Ideo ſequitur: *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*. Sed qualiter hoc, ex quo erat quaſi diſpenſator, videtur quod ad eum pertinebat. Et ad hoc eſt reſpondendum, quod loquitur, quantum ad affectum ſuum, quia non afficiebatur ad pauperes, non quantum ad officium: *Sed quia fur erat, & loculos habens*, &c. Et ex hoc patet, ſicut ait Aug. quod non tunc periit, quando accepit pecuniam, ut traderet Dominum, ſed jam fur erat, & ſequebatur perditus Dominum non corde, ſed corpore. Erat enim unus ex eis diabolus, ſupra: *Et ipſe portabat ea, quæ mittebantur*, ſcil. miniſterio, ſed exportabat furto, ait Aug. Sed quæritur, qualiter hoc: Erat unus ex diſcipulis habens loculos, ex quo prohibuit Dominus diſcipulis: Nolite portare ſacculum, &c. Et: Nolite poſſidere aurum, neque argentum. Ex quibus videtur, quod non debuit Dominus ſuſtinere, quod diſcipuli portarent loculos: ipſe enim non potuit habere, quod prohibuit. Sicut ait Hieron. loquens de calceamentis. Et ad iſtud reſpondet Aug. homilia dicta, quærens quare habuit loculos, cui angeli miniſtrabant, niſi quia Eccleſia ipſius loculos habitura erat. Et Gloſ. hic: Loculos habet in ſumptus pauperum condeſcendens infirmis. Ob ergo exemplum, Eccleſiæ, ſic conſtituit Dominus: ipſe enim fuit, quaſi exemplar vitæ omnium. Et ideo licet prohibuerit Apoſtolis poſſidere aurum, & portare ſacculum & peram: diſpenſative tamen permiſit portare loculos, in quibus portabantur, quæ mittebantur, non quæ poſſidebantur. Unde non ad ſuum uſum, ſed ad pauperum, & ad horum curam. Et de hac quæſtione amplius infra proximo. De eadem patet a Hieron. ubi ſolvi juſſit didrachma, & pretium fuit in ore piſcis. Et de hoc in Gloſ. Similiter: Quando miſi vos ſine ſacculo, &c. Item quærit Chryſ. ut quid commiſit loculos pauperum furi, & eum diſpenſare fecit? Et ad hoc reſpondet, quod ideo ſic fecit, ut omnem occaſionem, ſcil. excuſationis ei auferet, quia ex loculis habebat concupiſcentiæ mitigationem. Et fuit patens, quod propter ſolam nequitiam tradidit Dominum. Vel ſecundum Aug. & hoc fecit Dominus dans exemplum Eccleſiæ, fures cum patitur, toleret. Ideo fuit unus malus inter duodecim, ut nos malos toleremus, ne corpus Chriſti dividatur. Et ſequitur defenſio mulieris, ſive excuſatio a Salvatore, ibi: *Sinite illam*. Quæritur, quare Dominus non corripuit Judam, ſic injuſte indignantem? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod multa longanimitate convertere eum volebat. Et cum hoc ſupra corripuit eum, quando ait: Unus ex vobis diabolus eſt. Supra: Nec tamen mollivit eum redargutio: *Sinite*, inquit: *Illam, ut in die ſepulturæ meæ ſervet illud*. Sed qualiter potuit hoc fieri, cum dicatur, quod effudit unguentum ſuper caput ejus: Ergo non potuit ſervari. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gloſſam hic, quod intelligendum eſt: ſinite, ut ſervet illud, id eſt, partem illius, &c. *Me autem non ſemper habebitis*. Cum dicatur: Vobiſcum ſum, uſque ad conſummationem ſæculi, qualiter ait hic: *Non ſemper me habebitis*? Et ad iſtud reſpondet Auguſt. dupliciter. Primo modo, quod hoc loquebatur ad Judam, ſed unus malus, corpus malorum ſignat, ſicut unus bonus corpus bonorum, ut Petrus. Dicens ergo hic Judæ, ſignificavit, quod mali manentes mali, non erant eum habi-

Chryſ. ho. 64 in Jo. ci ca med. tom. 3 — *Matt. 26* — *Aug. tract. 50 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Joan. 12* — *Aug. ibid.* — *Matt. 10* — *Ibidem.* — *Hieron. de Euſtoch. ep. 22 ante med. to. 1* — *Aug. tract. 50 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Hier. Com. in Mat. lib. 3 c. 17 prope fin. tom. 6* — *Mat. 17* — *Luc. 22* — *Chryſ. ho. 64 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Aug. tract. 50 in Joan. poſt. med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 64 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Joan. 6* — *Mat. 26* — *Mat. 28* — *Aug. tract. 50 in Jo. poſt med. tom. 9*

Digitized by Google

habituri. Vel aliter, quod non erant eum habituri ſecum ſecundum naturam humanam aſſumptam, ſive præſentiam carnis. Secundum tamen majeſtatem, providentiam, & inviſibilem gratiam ſemper impletur illud: Vobiſcum ſum. Hæc ille. Et iſta verba erant ſufficientia mollire Judam: & tamen nihil horum inſanientem fecit eum molliri, ait Chryſoſt. Ex dictis patet, quod nullus debet gloriari de ſublimitate honoris, vel dignitatis, vel profeſſionis, niſi habeat vitam condecentem dignitati. Judas enim fuit unus ex Diſcipulis Domini, & tamen perditus & damnatus: Nolite gaudere, quia ſpiritus vobis ſubiiciuntur: ſed in hoc gaudete, quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Item patet ex dictis, quod non debent gloriari aliqui de affluentia rerum temporalium, niſi fuerint boni. Judæ enim, furi, & latroni fuerunt commiſſi loculi. De talibus: Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcendunt. Item patet hic exemplum, quod boni non ſunt contemnendi, licet, ſit malus inter eos, dum non faveant malitiæ illius. Unde, & diſcipuli erant electi, licet Judas malus eſſet inter eos. Item patet hic exemplum bonis tolerandi malos, prout ait Auguſt. in favendo eis, ſed longanimiter expectando, & patientia. Et ſequitur ultimum: *Cognovit turba*, &c. Ut ait Auguſt. Curioſitas eos adduxit, non charitas. Unde ſequitur: *Venerunt non propter Jeſum, ſed ut Lazarum viderent*. Plus enim curabant videre reſuſcitatum, quam credere reſuſcitanti. Et quia ſic veniebant propter Lazarum: *Cogitaverunt Principes eum occidere*, a quibus oriebatur tota malitia, quia multi ex turba credebant, ſed non ex principibus, ſupra. Et ut ait Aug. patet ſtulta eorum cogitatio, & cæca ſævitia. Dominus, qui ſuſcitare potuit mortuum, nonne poſſet ſuſcitare occiſum? quaſi diceret: planum eſt, quod poſſet. Sed quæritur, qualiter non cogitabant interficere Dominum, qui dederant mandatum, ut apprehenderent eum, ſupra pro-

Mat. 28
Chryſ. ho. 64 in Jo. poſt. med. tom. 3
Luc. 10
Job. 21
Aug. tract. 50 in Jo. poſt med. tom. 9
Ibidem. verſ. fin.
Joan. 7
Aug. ibid. prope fin.
Joan. 11

A ximo? Et ad iſtud reſpondet Chryſ. quod furorem eorum extinxerat, ſedans eos receſſione, qua abiit in regionem, juxta deſertum, ſupra proximo. Et patet eorum jugis malignitas, & immitigabilis, nec documentis, nec miraculis, nec exemplis dimiſerunt perſequi Dominum, & miracula ejus, & facta. Et ſequitur illa pars, in qua deſcriptio adventus Salvatoris in Jeroſolymam: *In craſtinum vero*, *&c.* Et ibi tria. Primo narratur obviatio populi ipſi Salvatori, & modus obviationis. Secundo, ſubditur deſcriptio modi, quo ipſe venit, ibi: *Et invenit Jeſus aſellum*. Tertio, ſubiungitur populi teſtimonium ipſi Salvatori, nec non &

B Phariſæorum murmuratio: ibi: *Teſtimonium ergo: In craſtinum autem*, ſcil. die Dominica: *Turba multa*, *&c. Cum audiſſent, quia Jeſus venit*, id eſt, in veniendo erat: *Acceperunt ramos palmarum*, ad litteram, habentes occaſionem ex veteri Teſtamento: Afferte frondes olivæ, & frondes ligni pulcherrimi, & ramos palmarum *Et proceſſerunt obviam ei*, quo proceſſum, ſive proceſſionem ſignat: Proceſſio Eccleſiæ in ramis palmarum, in qua proceſſione, planius: *Et clamabant*: *Oſanna:* Ut ait Aug. Vox obſecrantis eſt magis affectum indicans, quam rem aliquam: ſicut ſunt quædam interiectiones in Latina lingua, quas vel dolentes dici-

C mus, ut heu: vel delectantes, ut nath. vel cum admirantur, & dicimus. O rem novam! &c. Nec enim Græcus, nec Latinus interpretari potuit: ſicut & Racha, quæ eſt interiectio affectum indignantis oſtendens: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, ſicut ipſe prædixerat, ſupra: Ego veni in nomine patris mei: *Rex Iſrael*. Credebant enim ad litteram ipſum eſſe regnaturum, ſcilicet temporaliter. Ubi de hac proceſſione clamabant: Benedictum, quod venit regnum patris noſtri David. Sed quæritur, quid movit eos ad iſta facienda, ex quo ſupra proximo dederant mandatum Pontifices, ut apprehenderent eum, ſcil. ad occidendum? Et ad hoc reſpondendum eſt, quod illud movebat eos exterius, ſcil.

Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3
Ibidem.
2 Eſdr.
Mat. 21
Aug. tract. 51 in Jo. non longe a princ. tom. 9
Mat. 21
Joan. 5
Mar. 11

Digitized by Google

ſcil. miraculum de Lazari ſuſcitatione, & miraculi manifeſtatio, quod viderant eum diſcumbentem & manducantem. Unde Chryſoſt. Nullum ſignum ita evellebat eos, id eſt, attrahebat ad Chriſtum, ut quod Lazari, ſcilicet reſuſcitatio. Multitudo enim, quæ præibat, & ſequebatur, erat ſufficiens immittere eos, id eſt, principes in agoniam, id eſt, in timorem. Hæc ille. Ideo dicitur, quod commota eſt univerſa civitas, populi autem dicebant: Hic eſt Propheta: intus autem impellebat eos Spiritus Chriſti, volentis adimplere diſpenſationem ſuæ paſſionis: Hoc totum factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam, &c. Sed quæritur, qualiter Salvator ſuſtinuit hanc obviationem, & hunc honorem. Supra enim fugit honorem, quando volebant eum facere Regem, & ſupra ait: Gloriam meam non quæro: Ergo videtur quod non debuiſſet prædicta ſuſtinuiſſe. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod jam advenerat tempus paſſionis, & ideo ſe manifeſtabat, & obviationem populi, & laudes ſuſtinuit, ob adimpletionem ſcripturarum, & propheтiarum, ut dictum eſt, & ob inductionem multorum ad fidem, quia mox erat paſſurus, & ex multitudine exhibiti honoris augebatur ignominia paſſionis. Item quæritur de contrarietate litteræ, quæ videtur, quia dicitur: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt, &c. & quod ſedit ſuper aſinam, & pullum ejus. Et ſimiliter hic dicitur, quod ſedit ſuper aſellum, &c. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Chryſoſt. quoniam utraque facta ſunt, ſcil. quod ſedit ſuper aſinam, & pullum ejus. Et primo ſuper aſinam, poſtquam ſoluta eſt: deinde dicentibus diſcipulis ſedit ſuper pullum. Et hoc fuit myſterium, quod primo Chriſtus ſedit in Judæa, & quaſi ſuper veterem ſynagogam: deinde ſuper Eccleſiam converſam ex gentibus. Et quod unus Evangeliſta omittit, alius narrat. Unde Auguſt. Hic breviter dictum eſt, apud alios Evangeliſtas pleniſſime legitur, quemadmodum ſit factum. Et de iſta obviatione, & modo obviationis Magiſter in hiſtoriis. Secundum Auguſt. vero, rami palmarum laudes erant ſignantes victoriam, qua erat Dominus per mortem ſuperaturus, & trophæo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Palam triumphans illos in ſemetipſo. Unde notandum, quod triplicem honorem Chriſto detulerunt in iſta ſerie in typum triplicis dignitatis, vel excellentiæ in Chriſto. In typum enim, & figuram majeſtatis, & omnipotentiæ acceperunt ramos palmarum. Palma enim dicta, quia manus victricis ornativa eſt. Eſt enim arbor inſignis victoriæ procero ac decoro virgultu, ut ait Iſidorus: Sicut palma multiplicabo dies. Ibi Greg. bene. Palma tarde proficit, ſed diu in viriditate superſiſtit: inferius aſpera eſt, & aridis corticibus obvoluta: ſuperius viſu & fructibus pulchra, & in imis minori amplitudine exſurgit, ſuperius vero majoris eſt amplitudinis. Unde Greg. Quæ tenuis ab imis proficit, vaſtior ad ſumma ſuccreſcit. Per palmam ergo ſignatur virtuoſitas potentiæ, & triumphus victoriæ: Statura tua aſſimilata eſt palmæ. In Pſalmo. Juſtus, ut palma florebit. In typum vero, & figuram ſuæ veritatis, & ſapientiæ, & ſuæ dignitatis paſtoralis in regendo proceſſerunt obviam ei, quia per ipſum gratia, & veritas. Supra: Ipſe enim liberavit eos de jugo legis, & de jugo omnis captivitatis. Supra: Si filius liberavit vos, liberi eſtis. Et ipſe erat verus paſtor emittens oves, &c. Supra: Unde Gloſſa hic: Ecce oves veniunt ad paſtorem, &c. In myſterium vero, & figuram ſuæ miſericordiæ, & beneficientiæ clamabant: Oſanna, Oſanna, ut ait Hieronymus: Hoſiah, ſalvifica interpretatur: anna interiectio eſt deprecantis. Inde Oſanna, ſalvifica obſecro: Ipſe enim Salvator mundi ſupra. Et in hoc profeſſio ſuæ divinitatis: Tu es Deus abſconditus, Deus Iſrael, Salvator &c. *Benedictus qui venit*. Et in hoc profeſſio ſuæ humanitatis. Supra: Lux venit in mundum, &c. Et de iſta profeſſione Bernardus bene ait, quod ramos cædunt de arbori-

Marginalia (left): Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3 — Mat. 21 — Ibidem. — Joan. 6 — Joan. 8 — Mat. 21 — Zach. 9 — Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3 — Aug. tract. 51 in Joan. ante med. tom. 9

Marginalia (right): Ibid. non multum a princ. — 1 Col. 2 — Iſid. Etym lib. 17 c. 7 in princ. — Job. 29 — Greg. Mor. lib. 19 c. 16 — Ibid. paulo poſt. — Cant. 7 — Joan. 1 — Joan. 8 — Joan. 10 — Hier. 145 ad Damaſ. poſt med. tom. 3 — Joan. 4 — Iſa. 45 — Joan. 1 — Bern. ſer. 1 in Dom. in ram. palm. verſ. fin.

Digitized by Google

boribus, qui exempla patrum prædicant, vel excerpunt : ſicut obedientiam Abrahæ, caſtitatem Joſeph. & ſic de aliis. Veſtimenta proſternunt, qui eleemoſynas largiuntur. Ad modum aſini, ſuper quem Chriſtus ſedit, exhibent ſe, qui obediunt Chriſto: quorum quilibet poteſt dicere: Factus ſum ut jumentum apud te. Primi ſunt prælati. Secundi, ſunt ſæculares. Tertii, ſunt religioſi. Et idem Bernard. quod proceſſioni conjuncta eſt paſſio, ut diſcamus in nulla lætitia ſæculari, id eſt, hujus ſæculi habere lætitiam: Extrema enim gaudii luctus occupat. Proceſſus plauſum, paſſio planctum deſignat. Et ibi bene de iſta proceſſione, & de ordinib. qui fuerunt in ea, & de illis, qui debent eſſe in proceſſione ſpirituali. Et ſequitur ſecunda particula, ſcilicet diſcriptio modi, quo Chriſtus venit Hieroſolymam: *Et invenit Jeſus aſellum*, ſicut dictum eſt ab Aug. Breviter dictum eſt hic, quod pleniſſime, quemadmodum ſit factum, alii Evang. dixerunt: *Et ſedit ſuper eum*. Prius enim ſuper aſinam, deinde ſuper pullum, ut dictum eſt. Et hoc propter figuram, & myſterium, *Sicut ſcriptum eſt: Noli timere*. Littera enim ibi: Exulta ſatis filia Sion: *Ecce Rex tuus ſuper pullum aſinæ*. Ut enim ait Chryſ. Eorum Reges injuſti erant, & avari. Ideo ait nunc confide: Hic enim, id eſt, Chriſtus non talis, ſed mitis, & manſuetus. Non enim exercitum trahens intravit, ſed aſinum ſolum: ipſe enim eſt Rex verus. Unde Aug. Quid magnum fuit Regi ſæculorum, & Regem fieri hominum? Et ibi bene de hoc. Et Gloſſa ſimiliter: Rex non terreno amore, quod parum eſt, ſed quia regit mentes: ipſe enim eſt Rex regum. Secundum Auguſt. in illo populo erat filia Sion, quia in illis erant oves, quæ vocem paſtoris audiebant, & pro illis hoc dictum eſt. Per pullum aſinæ, cui nullus hominum inſedit, populus gentilis, qui legem Domini non ſuſcepit. Quia ut ait Greg. ſuper illud. Quingentæ aſinæ. Nomine aſinorum ſignificatur aliquando ſtultorum pigritia: Non arabis in bove, & aſino, id eſt, fatuos cum ſapientibus in prædicatione non ſociabis. Item aliquando petulantium luxuria ſignatur: Quorum carnes ſunt, ut carnes aſinorum. Aliquando nomine aſini ſignatur ſimplicitas gentilium: Cognovit aſinus præſepe Domini ſui. Et ſic ſumitur hic. De iſto autem Rege in collatione prædicabili. Et licet prædicta eſſent prophetata de Chriſto; tamen hæc non cognoverunt diſcipuli, ſed tunc: *Sed quando glorificatus eſt*, ſcilicet poſt reſurrectionem, ſicut ſupra: Solvite templum hoc. Et ideo ignorabant plura, quia illis non revelavit, ait Chryſoſt. *Tunc enim recordati ſunt*, ſpiritu revelante: *Et hæc fecerunt ei*. Et non alia, quam quæ Scripta ſunt, ait Aug. ubi ſupra: Et patet hic ignorantia diſcipulorum ante revelationem Spiritus, quam revelationem promiſit eis Salvator, infra: Cum venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, &c. Et ſequitur teſtimonium turbæ de ipſo Salvatore: *Teſtimonium perhibeat turba*, quæ viderat miraculum de Lazaro: Et *obviam venit ei turba*, ſcilicet qui audierunt, &c. Ex viſu vero miraculi, & ex auditu venerunt obviam Chriſto. Et licet ita turba teſtimonium perhiberet, tamen: *Phariſæi ex avaritia, & invidia, & malitia: Dixerunt, &c. Ecce totus mundus poſt eum vadit*. Ut ait Auguſt. Turba turbavit turbam: quid invides cæca turba? quia poſt eum it, id eſt, vadit, per quem factus eſt mundus: Hæc ille. Et ut ait Gloſſa: Hic prophetant neſcientes, poſt enim reſurrectionem totus mundus credidit in eum, id eſt, multi de toto mundo: poſtquam in omnem terram exivit ſonus Apoſtolorum ſicut fuit promiſſum per Prophetam: Omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: Multi ab oriente venient, &c. Et ſequitur illa pars, in prædictione, ſive revelatione futuræ paſſionis, & implicita eruditione, & exhortatione diſcipulorum: *Erant autem quidam gentiles*. Et hæc pars in duas partes. Primo, narratur de adventu gentilium, & de petitione. Secundo, de paſſionis revelatio.

Ibid. ſer. 2 prope prin. — *Prov. 14* — *Aug. tract. 51 in Joan. ante med. tom. 9* — *Zach. 9* — *Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 51 in Joan. ante med. tom. 9* — *Apoc. 19* — *Aug. ibid. poſt pauca* — *Greg. Mor. lib 1 c. 7 poſt med.* — *Job. 1* — *Deut. 22* — *Ezech. 23* — *Iſa. 1* — *Joan. 2* — *Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 51 in Jo. ante med. tom. 9* — *Joan. 16* — *Aug. ibid. paulo poſt.* — *Iſa. 60* — *Matt. 8*

latione, ibi: *Reſpondit autem Jeſus*. Et hoc eſt, quod ait: *Erant autem gentiles*. Ait ergo Gloſſa. De Judæis erant, qui clamabant, modo gentiles quærunt: Chriſtus enim fuit lapis angularis conjungens utrumque populum, quaſi duos parietes: Ecce mittam in fundamentis Sion lapidem. Hic enim factus eſt in caput anguli, ait Propheta: *Ex his qui aſcenderant, &c.* Alienigena qui venerit de terra longinqua, & adoraverit in loco iſto, tu exaudies, &c. Hi enim erant proſelyti, ait Gloſſa: *Et acceſſerunt ad Philippum*. Et ideo forte ad illum acceſſerunt, quia erant de eadem patria, &c. *Et ille dicit Andreæ*, qui prius crediderat, ſupra: Et in hoc humilitas Philippi: *Et dixerunt Jeſu*, quia forte dubitabant, eo quod dixerat Dominus: In viam gentium ne abieritis, ſicut patet ex Chryſ. Ut enim idem Chryſ. Hi gentiles prope exiſtentes venerant adorare, ut proſelyti fiant. Dicuntur autem proſelyti, qui ex gentibus Judæi efficiebantur. Et patet hic diſcipulorum benignitas, quod audierunt petitionem gentilium, & appetibilitas ſalutis eorum. Item patet honorabilitas eorum ad Magiſtrum, & diſcretionis veritas. Poſt autem deliberationem, & collationem de petitione gentilium, venerunt ad Jeſum. Et patet hic exemplum commorantibus in ſocietate magnatum, exponere eis petitiones pauperum. Et ſequitur illa pars, in qua de revelatione paſſionis. Et illa pars in tres. Primo, de revelatione paſſionis, & ejus ratione. Secundo, de teſtificatione clarificationis ſequentis paſſionem, ibi: *Venit ergo vox*. Tertio de dubitatione turbæ audientis, & ejus eruditione, ibi: *Turba ergo*. Ait ergo: *Jeſus autem reſpondit: Venit hora*. Unde ibi adhuc tria. Primo, ipſa revelatio paſſionis. Secundo, ejus ratio, ibi: *Amen dico vobis*. Tertio, ipſius oratio, ſive ſupplicatio, ibi: *Nunc anima mea*. Ait ergo: *Venit hora, ut clarificetur*. Sed quæritur, qualiter hoc? quia modica fuit clarificatio ab his gentilibus. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gloſſam, quod hæc clarificatio non

Iſa. 28. *Pſal. 117* *3 Reg. 8* *Matt. 10* *Chryſ. ho. 65 in Jo. ante med. tom. 3 ibid. paulo ante.*

A fuit de iſtis, ſed occaſione eorum annuntiat plenitudinem gentium futurarum venturam ad fidem. Et quoniam altitudinem glorificationis oportuit ut præcederet humilitas paſſionis, ſicut continuat Aug. ideo ſequitur, ſcilicet ratio paſſionis: *Niſi granum frumenti mortuum fuerit*. Et ut ait Auguſt. Ipſe fuit granum mortificandum in infidelitate Judæorum, multiplicandum in fide populorum: Filius enim Dei erat granum purum, vividum, & vigoroſum, & ſapidum, & fructuoſum: Quid bonum, & quid pulchrum, niſi frumentum, & vinum germinans virgines. Et iſtud granum fuit mortuum in paſſione, & attulit multum fructum, id eſt, multitudinem credentium. Sic: Si poB ſuerit animam pro peccato videbit ſemen longævum. Et de hoc in collatione prædicabili. Et quia ſic erat moriturus filius Dei, hortatur ad paſſionis ſuæ ſectanda veſtigia: *Qui amat animam ſuam*, ſicut continuat Aug. id eſt, qui amat animam ſuam, perdet: & ideo ſi cupis vitam tenere cum Chriſto, noli timere mortem pro Chriſto. Et conſimiliter, qui odit animam ſuam, ſcilicet in hoc mundo, amat, ut ait Auguſt. Mira ſententia, quemadmodum ſit hominis in animam ſuam amor, ut pereat, odium ne pereat, &c. Sed quæritur, qualiter poteſt quis odire animam, cum dicatur: Nemo carC nem ſuam odio habuit. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod anima dicitur aliquando pro vita naturali, ſupra: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Et infra: Pono animam meam pro te, aliquando vero ſumitur anima pro vita concupiſcentiali: Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias tuas, in gaudium te venire faciet inimicis tuis. Aliquando vero ſumitur pro vita ſpirituali: Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Prout vero ſumitur ſecundo modo, ſic eſt odienda: Qui non odit patrem, &c. Et ſequitur: Adhuc, & animam ſuam. Super illud Gregorius: Animam noſtram bene odimus, cum ejus carnalibus deſideriis non acquieſcimus: cum ejus appetitum frangimus, ejus voluptatibus re-

Rom. 11 *Aug. tract. 51 in Jo. circa med. tom. 9* *Ibid. poſt pauca.* *Zach. 9* *Iſa. 53* *Aug. tract. 51 in Jo. circa med. tom. 9* *Ibid. poſt pauca.* *Epheſ. 5.* *Joan. 10* *Joan. 13* *Eccl. 18* *Luc. 14* *Gregor. in Evang. hom. 37 ante med.*

reluctamur. Et ibi bene, & multum de hoc: Salvam facere, perdet eam. Super illud Gregorius de hoc, per totum. Et Auguſtinus ſimiliter. Sed obiicitur, quod non ſolum hic hortatur ad odiendam vitam concupiſcentialem, de qua dictum eſt: ſe ad odiendam & ponendam animam, id eſt, vitam naturalem in morte pro Chriſto. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod vita concupiſcentialis odienda eſt, mortificando ſuas concupiſcentias modo dicto. Anima vero, ut ſumitur pro vita naturali, non eſt odienda, nec morti exponenda ſimpliciter, ſed eſt ponenda in morte pro Chriſto. Unde Auguſtinus: Cum talis articulus venerit, ut hæc conditio præponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, ibi eligat Deo dilecto mori, quam offenſo vivere. Ibique recitat errorem, & damnat eorum, qui ſeipſos occidunt. Et poſſet eſſe thema de uno martyre: *Qui odit animam ſuam*. Et inſinuantur tria. Quorum primum eſt vitæ concupiſcentialis animalitas, ibi: *Animam ſuam*. Secundum eſt ejus debita mortificabilitas, ibi: *Perdit eam*. Tertium eſt mortificationis fructuoſa utilitas: ibi: *Inveniet eam*. Per animam vero vitæ concupiſcentialis, ut dictum eſt, quæ eſt perdenda, id eſt mortificanda. Et de hoc Bernardus bene: *Qui perdiderit animam ſuam*, &c. De anima ait Apoſtolus: Non facio animam meam pretioſiorem, quam me. In hoc, quod ait: *Me*, mentem rationemque nominat. Per: *Animam*, hoc interius, quod carni animandæ accommodatum eſt. Et ſequitur: Si propriam deſeras voluntatem, ſi corporis voluptatibus perfecte renunties, ſi carnem crucifigas, ſi membra mortifices, imitatorem Pauli te eſſe probabis. Et poſt: Animam enim perdet quis, ſeu ponendo, ut martyr, ſeu affligendo, ut pœnitens. Hæc ille. Et ibi multum de hoc. Hujus autem mortificationis utilitas eſt animam invenire, quod eſt ſalutem æternam aſſequi: Si enim ſocii paſſionum fueritis, & conſolationum. Et ideo ſequitur: *Si quis mihi miniſtrat me ſequatur*, ſci-

Matt. 10
Gregor. in Evang. ho. 32
Aug. tract. 51 in Jo. poſt med. tom. 9
Bern. ſer. 30 in Cant. poſt med.
Act. 20
2 Cor. 1

A licet mecum mortem ſuſtinendo: Chriſtus enim paſſus eſt nobis relinquens exemplum, ut ſequamur veſtigia ejus. Sed quo fructu, qua mercede, quo præmio? ſicut quærit Auguſt. Ideo ſequitur: *Et ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit*. Et hoc eſt magnum præmium, ut ait Auguſt. Gratis ametur, & operis, quo miniſtratur illi pretium ſit, eſſe cum illo. Ubi enim bene erit ſine illo, aut male cum illo? Hæc ille: Et ſic ſemper cum Domino erimus. Et de hoc in collatione prædicabili. Et ſequitur quaſi dictum prius exponendo, ſicut Auguſt. continuat: *Si quis mihi miniſtraverit*, ſcilicet ſic me ſequendo: *Honorificabit eum pater meus*:

B ſcil. ut ſit cum filio ejus. Quem enim majorem honorem accipere poterit adoptatus, quam ut ſit ibi, ubi eſt unicus: non æqualis factus divinitati, ſed conſociatus æternitati. Hæc ille: Gloria enim, & honore coronaſti eum, ait Propheta. Eſt enim honor falſus, ſive fallibilis, qui non procedit ex virtute. Eſt enim honor in honorante, ait Sapiens: quia poteſt honorare, quos vult. Et iſte eſt honor inanis, & brevis & variabilis: Qui tribuit inſipienti honorem, &c. Et iſte honor eſt nocivus, ut ſæpe. Honoris enim magnitudo eſt additamentum pœnæ his, qui non diligunt manere, id eſt, vivere ſecundum honorem, ait Chryſ.

C Ut enim ait Bernardus: Qui non de amore venit honor, non honor eſt, ſed adulatio. Ideo Noli quærere ab homine cathedram honoris. Item eſt honor humanus, ſive naturæ humanæ conditæ, de quo in Pſalmo: Homo cum in honore eſſet, non intellexit, ut enim ait Auguſt. Honor hominis verus, eſt imago & ſimilitudo Dei: dedecus, ſimilitudo pecoris: Ne des alienis honorem tuum, &c. Item eſt honor virtutis gratuitæ, imaginem deformatam reparantis: Flores mei fructus honoris, & honeſtatis. Et Sapientia: Propter hanc habebo claritatem ad turbas, & honorem. Ut enim ait Chryſoſt. Nihil honorat, ut virtus. Item eſt honor gloriæ magnificantis, de quo in figura: Hoc honore dignus

1 Pet. 2
Aug. tract. 51 in Jo. poſt med. tom. 9
1 Theſ. 4
Aug. ibid.
Pſal. 8
Ariſt. Eth. lib. 1 c. 5 ante med.
Prov. 26
Eccl. 7
Pſalm. 48
Aug. de Trin. lib. 12 c. 11 tom. 3
Prov. 5
Eccl. 24
Sap. 8
Heſter 6

Digitized by Google

gnus eſt, quemcumque rex honora- A re voluerit. Et iſte honor eſt ſummus, tum a parte Dei patris honorantis, tum a parte filii cum quo, & coram quo eſt ipſe honoratus: prout dicitur hic, & ut ait Auguſt. prius: quod non eſt major honor, quam quod adoptatus ſit, ubi eſt unicus. Eſt etiam ſummus, & delectabiliſſimus ex conſcientia meritorum, propter quæ ſic honoratur: Miniſtrandum eſt ergo incunctanter Deo, qui ſic honorat miniſterium, ſive in miniſtrantem tam excellenter, tam multipliciter, quam perenniter. Et ſequitur illa pars, in qua Salvatoris oratio, ſive ſupplicatio: *Nunc anima mea turbata eſt*, ſicut continuat Auguſt. inquirens. Unde turbata eſt anima tua Domine? Et reſpondet: Nos in ſe tranſtulit, nos in ſe ſuſcepit, caput noſtrum membrorum ſuorum ſuſcepit affectum: ſicut ſupra in ſuſcitatione Lazari dicitur: Turbavit ſemetipſum. Oportebat enim, ut mediator Dei & hominum, ſicut nos excitavit ad ſumma, ita nobis pateretur ad infima. Hæc ille. Et ideo ſequitur. *Quid dicam*, quem invocem, ſcilicet patrem. Ideo ſequitur: *Pater ſalvifica me ex hac hora*, ſcilicet paſſionis. Et de hoc in Gloſſa: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat calix, &c. *Sed propterea venia in hanc horam*, quaſi diceret: hæc fuit ratio incarnationis, & diſpenſationis omnium præmiſſorum, ut per paſſionem tranſeam: Oportebat Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam: *Clarifica nomen tuum*, ſcilicet in paſſione, & reſurrectione, ait Auguſt. Me ſcilicet a mortis celerrime ſuſcitando, ait Anſelmus: Sed quæritur, qualiter ait: *Anima mea turbata eſt*. Cum etiam ſententia ſapientum fuerit, non cadere paſſionem in anima ſapientis, ſicut inſinuat Auguſtin. & ſicut recitat: multo minus, videtur, quod anima Chriſti fuerit turbata. Item ſi anima ſua fuit turbata, videtur quod in eo non fuerit plenitudo gaudii. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Hugonem: ubi obiicit, quod ſi anima Chriſti ante reſurrectionem, paſſiones, & dolores ſuſtinuit, beatitudo plena eſſe non potuit, ubi dolor, & pœna fuit. Et ad illud reſpondet, quod anima illa ſecundum aliud carni unita fuit, & ſecundum aliud divinitati: in eo quod carni unita fuit, vita carnis fuit ipſa: in eo vero quod divinitati unita fuit, vita ejus divinitas fuit. Hæc ille. Unde eſt loquendum de turbatione involuntaria, & quæ eſt captionis obnubilativa. Et talis turbatio non fuit in Chriſto. Et eſt alia turbatio voluntarie ſuſcepta, quæ non eſt rationis commotiva, ſed tantum eſt ſenſualitas, ut natura eſt: & ſic potuit eſſe in Chriſto. Unde Auguſt. Audiſti vocem fortitudinis meæ, ſcilicet qui amat amimam ſuam perdet eam. B Audi in me vocem tuæ infirmitatis: vices ſuggero, ut curras, ſed tranſfero in me, quod trepidas. Hæc ille. Et loquitur in perſona filii Dei alloquentis hominem. Et de hoc Chryſ. bene. Oſtendit ſcilicet Chriſtus quod in agonia ſit ipſe, tamen propter utilitatem ſcilicet noſtram non renuit. Oſtendit etiam naturam non volentem mori, ſed præſenti adhærentem vitæ: per hoc etiam oſtendens, quoniam non extra humanas paſſiones erat. Et ne dicant, quoniam extra dolores humanos exiſtens, facile de morte philoſophatur. Hæc enim diſpenſationis ſunt, non deitatis. Hæc ille. Ex dignativa ergo ſua diſpenſatione, & in perſona generis humani. C Et ad oſtentationem humanæ infirmitatis, & ad doctrinam noſtræ eruditionis: ait *Nunc turbata eſt anima mea*, *&c.* Unde Chryſ. Erudiebat per hoc, quod ſi quandoque in agone conſtituti fuerimus, & formidine: non itaque reſiliamus, a propoſitis, ſed dicamus: Pater glorifica nomen tuum. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te. Sed quæritur cum ſupra dixerit: Ego, & pater unum ſumus, qualiter ait hic: *Pater ſalvifica me*, petens a patre ſalutem? Et ſupra: *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum pater*, quaſi non ipſe honorifica

Marginal notes: *Aug. tract. 51 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Aug. tract. 52 in Jo. paulo a princ. tom. 9* — *Joan. 11* — *Matt. 26* — *Luc. ult.* — *Aug. tract. 52 in Jo. ante med. tom. 9* — *Aug. de Civit. Dei lib. 9 c. 4. tom. 5* — *Hugo de ſacram. fid. lib. 2 p. 1 cap. 6* — *Aug. tract. 52 in Joan. ante med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 66 in Joan. ante med. tom. 8* — *Chryſ. ho. 66 in Jo. circa med. tom. 8* — *2 Par. 20* — *Joan. 10*

caret. Item ait: *Salvifica me ex hac* A *hora*, ſcilicet paſſionis: & tamen non fuit ſalvatus, ſed mortuus. Et ſic non fuit in omnibus exauditus, ut videtur. Cujus contrarium ſupra: Joan. 11 Sciebam, quod ſemper me audis. Et ad primum reſpondendum eſt ſecundum Chryſ. qui ait, quod nondum decentem de eo opinionem habebant, ſed majorem de patre. Ideo ſic ait, Matt. 20 ſicut filiis Zebedæi ait: Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt a patre meo, &c. Ad aliud reſpondendum ſecundum eumdem, quod Chriſtus non dicit: Eripe me ex hac hora: & nimirum turbatione hoc cogente dico, ſcilicet eripere me: contrarium dico: *Glorifica nomen tuum*, ſcilicet in paſſione mea: Hæc ille: B quaſi diceret: Licet Chriſtus peteret voluntate naturali, quia diligit vitam: tamen voluntate rationis conformantis ſe divinæ voluntati, volebat pati: Matt. 26 prout ait planius: Pater tranſeat a me calix iſte: non tamen ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Unde & ſicut fecit Deus pater clarificavit eum: Unde ſequitur: *Venit vox de cœlo: Et clarificavi*. Et hoc videtur, ſcilicet ante paſſionem. Ideo ait in præterito: *Et clarificavi*, ut ait Aug. tract. 52 in Jo. ante med. tom. 9 Aug. ſcilicet antequam mundus fieret, quia ipſum clarum genuit, & etiam cum de virgine natus eſt, & cum cæteras virtutes operatus eſt, quas ibi enumerat Auguſt. *Et clarificabo*, ſcilicet cum reſurget a mortuis, C & cum exaltabitur ſuper cœlos Deus, & etiam cum regnat in cœlis, clarificans civitatem cœleſtem: Apoc. 21 Claritas enim Dei illuminat eam, & lucerna ejus agnus erit. Infra: Joan. 17 Clarifica me apud temetipſum claritate quam habui antequam mundus fieret. Et hæc vox, quæ de cœlo venit, fuit formata ab Angelo, ut ait Greg. Greg. Mor. lib. 28 c. 2 ante med. exponens iſtud. Et ſequitur illa pars, in qua eruditio populi de audita voce. Et illa pars in quatuor. Primo, illa vocis a turba exauditio, & turbæ dubitatio. Secundo, turbæ dubitantis a Chriſto eruditio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Tertio, turbæ inquiſitio, ibi: *Reſpondit ei turba*. Quarto ejuſdem turbæ a Chriſto exhortatio & veritatis doctrinatio, ibi: *Dixit eis Jeſus*. Ait ergo: Turba, quæ ſtabat, ad litteram dubitavit de voce audita. Unde minus eruditi de cœleſtibus dicebant: *Tonitruum factum eſſe*. Alii vero, magis eruditi, & illuminati: *Dicebant: quoniam Angelus ei locutus eſt*. Et poteſt eſſe myſterium: Vox Eccl. 43 enim de cœlo eſt prædicatio ſacræ ſcripturæ, quam quidam audientes timent, & illi audiunt quaſi tonitruum: Vox tonitrui ejus exprobravit terram. Quidam vero audiunt ex amore, quibus videtur quod Angelus locutus eſt. de talibus poſſet dici illud: Cum fieret vox ſupra firmamentum. Ezech. 1 Ibi Greg. Gregor. in Ezech. lib. 1 hom. 8 ante med. quod vox ſuper firmamentum eſt vox Angelorum: Angelus, qui loquebatur in me: Zach. 1 Et ſequitur reſponſio Chriſti: *Reſpondit Jeſus: Non propter me venit hæc vox, &c.* Et in hoc oſtendit, non ſibi, qui jam ſciebat, ſed eis quibus judicari oportebat, ait Aug. Aug. tract. 53 in Jo. ante med. tom. 9 Ut enim ait Chryſ. Non aperta, & bene ſignificativa erat vox, ſed cito ab eis evolavit: Formidantes autem, neque interrogabant: Ideo ait: *Mon propter me, &c.* ſed ut ipſi ſcirent veritates, quas erat dicturus. Unde ſequitur: *Nunc judicium eſt mundi:* Et ad evidentiam litteræ quæritur, qualiter ait: *Nunc eſt judicium*, cum ſit futurum: Sedebitis ſuper ſedes duodecim judicantes, &c. Mat. 19 Et in Pſalmo: Cum accepero tempus juſtitias judicabo. Pſalm. 74 Et: Videbunt filium hominis venientem cum virtute magna. Matt. 24 Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. Aug. tract. 52 in Jo. ante med. tom. 9 Quod eſt duplex judicium, ſcilicet diſcretionis, de quo loquitur hic, & damnationis, quod erit futurum ipſis incredulis: *Nunc princeps hujus mundi eiicietur foras*, quæritur, qualiter diabolus ſit princeps mundi, cum mundus ſit factus per filium Dei? Item quomodo eiicitur princeps mundi. Videtur enim ex modo loquendi, quod extra mundum. Item ex hoc videtur, quod amplius non habitat in hoc mundo, & quod non habeat poteſtatem impugnandi, ſicut prius. Item eadem eſt fides antiquorum, & noſtra, ut patet ab Aug. Aug. epiſt. 49 ad Deogr. qu. 2 circa med. Si ergo per fidem eiicitur diabolus de cordibus, prius fuit ejectus de cordibus credentium. Et ad iſta reſpondendum ſecundum Aug. quod

Digitized by Google

Ibid. epiſt. 157 ad Optat. ante med. tom. 1 Idem tract. 52 in Joan. circa med. tom. 9

quod diabolus poſſidebat genus humanum, & reos ſuppliciorum tenebat chyrographo peccatorum, & ſui erant multi, non natura, ſed vitio, non quia creavit, aut genuit, ſed quia perſuaſit & tenuit. Et quia ſcivit Dominus per ſuam paſſionem, & glorificationem multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat, cui quando ex fide renuntiant, eiicitur foras. Hæc ille. Ideo ait, quod prædictus princeps eiicietur foras. Et per hoc ad prima objecta. Ad aliud reſpondendum ſecundum eumdem, quod aliud eſt intus regnare, aliud eſt forinſecus oppugnare. Licet ergo diabolus poſt paſſionem Chriſti oppugnet: propter quod admonuit Apoſtolus:

Eph. 6

Accipite armaturam Dei: non tamen regnat in populorum cordibus, ſicut prius. Et ſi aliquando quis vulneratur, adeſt qui

1 Joan. 2

ſanat, ait Aug. Si peccaverit, advocatum habemus. Item mundus appellatur in magnis hominibus, ſicut domus appellatur, a quibus, habitatur, ſecundum quod Dominus domus bona, vel mala. Princeps ergo mundi eſt malorum, qui ſunt in

Aug. ibid. poſt med.

mundo. Hæc Auguſt. Similiter de hoc Chryſ. quod per mortem meam princeps mundi mittetur foras: & hoc, quia Chriſtum, in quo non erat peccatum, per ſuos, ſcilicet Judam, & alios, interfecit. Et ideo ad hujus manifeſtationem ſubdit: *Ego ſi exaltatus fuero, omnia traham ad meipſum*. Et in hoc inſinuat genus mor-

Joan. 3

tis, ſcilicet in cruce, ſupra: Sicut exaltavit Moyſes ſerpentem in deſerto, ita oportet exaltari filium hominis, &c. *Significans qua morte*, quia in cruce: *Moriturus eſſet*. Sed qualiter ait: *Omnia traham*, cum omnes non fuerunt tracti, nec crediderunt. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum

Aug. tract. 52 in Jo. poſt med. tom. 9

Auguſtin. quod intelligendum eſt de omnibus, qui ſunt prædeſtinati ad ſalutem, ſive de omnibus generibus hominum, & quantum ad ætates, & quantum ad gradus, & quantum ad profeſſiones, & alias differentias, vel opera intelligendum eſt, quantum ad creaturæ integritatem, ſcilicet quoad animam, & corpus:

Luc. 21

Quia capillus de capite non peribit.

A

Hæc Auguſtin. Et patet hic virtuoſa poteſtas paſſionis Jeſu Chriſti, quod per ejus paſſionem, & mortem princeps mundi fuit victus, & ejectus. Patet etiam ſapientiæ ejus virtuoſitas, quod unde diabolus credebat vincere, victus eſt. Patet etiam juſtitiæ æquitas: non enim potentia voluit vincere diabolum, ſed juſtitia. Quia enim diabolus per ſatellites ſuos filium Dei, in quo non erat peccatum, invaſit, juſte amiſit, quos

Job. 23 Greg. Mor. l. 16 c. 14 ante med.

tenebat: Proponit contra me æquitatem. Ibi Gregor. multum de his, & de æquitate filii Dei in vincendo

Job. 25

diabolum. Et: Prudentia tua percuſſit inimicum. Ibi in fine de hoc.

Job. 40 Greg. Mor. lib. 33 c. 7

Et: In hamo capiet eum. Ibi Gre-

B

gor. In hamo eſca oſtenditur, aculeus occultatur. In hamo ergo diabolus captus eſt, quia dum in Chriſto appetit eſcam corporis, transfixus eſt aculeo divinitatis. Et ibi bene de hoc: *Si exaltatus fuero*, &c. Thema de paſſione, ſive in feſto ſanctæ Crucis. Et inſinuantur tria. Primo, patientis majeſtas, ibi: *Ego*, ſcilicet Deus, & homo. Ipſe enim

Mat. 12

eſt fortis, qui intravit domum fortis, & alligavit fortem, & diripuit vaſa. Secundo, figuratur generis paſſionis congrua qualitas, ibi: *Si exaltatus fuero*. Et hoc convenienter ob triumphalis victoriæ de principibus aeris hujus oſtenſionem: Palam

Coloſſ. 2

triumphans illos. Item ob ſignificatio-

C

nem pacificationis terreſtrium & cœleſtium, & attractionem hominum

Epheſ.

terreſtrium ad cœlum: Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Et ſequitur: Ut reconciliet ambos per crucem. Item ob congruam reſponſionem ad primum peccatum. Damaſc.

Damaſcen. Orth. fid. lib. 4 c. 11 poſt med. Chryſ. ho. 1 de cruce & latr. ante med. Iſa. 49

Quia per lignum mors, oportebat per lignum dari vitam. Item ob figurationem ſanctificationis omnium, prout ait Chryſ. quod ideo in excelſo ligno ſuſtinuit mortem, ut aeris ipſius natura mundetur, qui aer fumo ſacrificiorum fuerat mundatus: Ad populos exaltabo ſignum meum. Tertio, figuratur paſſionis, ſive crucis utilitas, & virtuoſitas, ibi: *Omnia traham ad me ipſum*, ſcilicet fide paſſionis, & reſurrectionis. Diabolus traxit omnes ad terram funiculis pec-

ca-

Digitized by Google

Abac. 1 catorum, & cupiditatum: Traxit illud in ſagena ſua. Sed filius Dei trahit ad ſe fide paſſionis & reſurrectionis, ut dicitur hic. Unde Bern. Cœlum, & terram, & omnia quæ in eis ſunt, traxit ad lignum vitæ in medio paradiſi. Item trahit omnes ad ſe beneficiorum largitate: *Hierem. 31* Miſerans attraxit te. Item traxit poſt ſe infirmitatum ſupportatione: *Oſea. 11* In funiculis Adæ traham eos. Item traxit omnes ad ſe bonorum operum, & exemplorum odore: *Cant. 1* Trahe me poſt te, in odorem unguentorum tuorum curremus. Item pater trahit ad filium gratiæ inſpiratione, & deſideriorum cœleſtium infuſione, ſupra: *Joan. 6* Nemo venit ad me niſi pater traxerit eum. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur expoſitio turbæ, vel ejuſdem inquiſitio: *Reſp. ei turba*: *Nos audivimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum*: *Gen. 49* Requieſcens accubuiſti, ut Leo, quis ſuſcitabit eum? Vel: *Ex lege*, ſumendo legem large: *Mich. 5* Egreſſus ejus a principio æternitatis. *Dan. 7* Vel: Poteſtas ejus, poteſtas æterna. Et ideo dicunt: *Quomodo tu dicis? Oportet exaltari*, ſcil. in cruce, & ſic mori, &c. quaſi dicerent: hoc non convenit Chriſto, ut enim ait Chryſ. *Chryſ. ho. 67 in Jo. prop. princ. tom 3* Noverant quoniam Chriſtus mortalis. Et tamen Iſaias ait: *Iſa. 53* Sicut ovis ad occiſionem ductus eſt. Unde exiſtimantes obſtruere eum, & oſtendere non eſſe Chriſtum, hæc dicunt. & tamen paſſio non eſt impedimentum immortalitatis, quoniam mors ejus tranſmigratio eſt, nulla eſt prohibitio ad manendum in æternum. *2 Cor. ult.* Et ponit exemplum: Lux ſolaris non interimitur, ſcilicet in nocte; ſed parum recedens, rurſus apparet, ſcilicet in die, & ſi crucifixus ex infirmitate, vivit tamen ex virtute. Et ſequitur illa pars, in qua doctrina Salvatoris, & eruditio veritatis. Et illa in quatuor. Primo, eorum exhortatio ad bene agendum. Secundo, ejus abſconſio ab eis cum ſua ratione, ibi: *Hæc locutus eſt eis*. Tertio, deſcriptio imperfectæ credulitatis quorumdam in eum, ibi: *Verumtamen & ex Principibus*. Quarto, talium inſtructio ad recte credendum: *Jeſus autem clamavit*. Ait ergo: *Dixit ei Jeſus*: *Adhuc modicum lumen*,

A *&c.* quaſi diceret ſecundum Chryſ. Adhuc parvo tempore lux vobiſcum eſt: oſtendens, quoniam mors ejus tranſmigratio eſt, & non deſtructio, præparans eos ad fidem. *Chryſ. hom. 67 in Joan. ante med. tom. 3* Ait idem: *Dum lucem habetis, ambulate*, id eſt, præſentiam meam, ſupra: Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi: *Joan. 9* *Ut tenebræ*, ſcilicet infidelitatis: *Vos non comprehendant*: Abiiciamus opera tenebrarum. *Rom. 13* Vel ſecundum Auguſtin. Ambulate, accedite, totum intelligite, & Chriſtum moriturum, & Chriſtum victurum, quia: *Aug. tract. 52 in Joan. verſ. fin. tom. 9* *Qui ambulat in tenebris*, ſcilicet ignorantiæ, ſive infidelitatis: *Neſcit quo vadat*, ſupra: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris. *Joan. 8.* Et ideo quaſi exponendo ait: *Dum lucem habetis*, id

B eſt, dum aliquid veri auditum habetis. Credite in veritatem, ut renaſcamini in veritate, ait Aug. *Aug. tract. 52 in Joan. prope fin. tom. 9* Non eſtis in tenebris, omnes filii lucis eſtis. Et nota quod ait: *1 Theſſ. 5* *Ambulate dum lucem habetis*. Et poſſet eſſe thema ad peregrinos, vel ad pœnitentes. Et inſinuantur tria. Quorum primum eſt, bene agendi opportunitas, ibi: *Dum lucem habetis*. Secundum eſt, proficiendi in via Dei hortabilitas, ibi: *Ambulate*. Tertium, proficiendi neceſſitas, ibi: *Tenebræ vos non comprehendant*. Ait ergo: *Dum lucem habetis*, id eſt, in præſentia filii Dei, qui eſt lux illuminans prout dicitur hic: Ambulemus in nomine Domini noſtri. *Iſa. 2*

C Vel: *Dum lucem habetis*, ſcilicet hujus vitæ diuturnitatem: quæ eſt quaſi quædam lux, & quaſi dies brevis ad proficiſcendum: Mane ſemina ſemen tuum, & veſpere non ceſſet manus tua, &c. *Eccl. 11* Surge, qui dormis, & illuminabit te Chriſtus. *Epheſ. 5* Vel: *Dum lucem habetis*, ſcilicet fidei, vel doctrinæ: Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate. *Epheſ. 5* Et ideo qui habent hanc lucem, debent ambulare proficiſcendo ad Deum. Bernard. ait: Ambulare, eſt proficere. *Ber. ſer. 48 in Cant. poſt med.* Unde Aug. Noli a via declinare, noli tibi remanere, noli retro reſpicere, perſevera in ambulando: *Aug. enar. 2 in Pſ. 30 poſt med. tom. 8* Ambuletis digne Deo. *Col. 1.* Et: Spiritu ambulate, & hoc ut tenebræ vos non comprehendant, ſcil. *Gal. 5*

igno-

ignorantiæ, vel infidelitatis. Supra: A
Joan. 1 Tenebræ non comprehenderunt, vel
1 Joan. 2 tenebræ malignæ odioſitatis: Qui odit fratrem ſuum, in tenebris ambulat: Et talis neſcit, quo vadat. Quando enim credit antecedere, aliquando retrocedit: vel quando æſtimat declinare ad unum latus, ad aliud vadit:
Iſa 59 In tenebris ambulavimus, palpavimus ſicut cæci parietem, &c. Et ſequitur ſecunda particula, ſc. abſceſſiu Chriſti ab eis, ſive abſconſio. *Hæc locutus eſt Jeſus, & abiit, & abſcondit*, non ab eis qui videre, & diligere cœperant, & qui ramis palmarum, & laudibus obviam venerant, ſed ab illis, qui videbant, & invidebant, &c. *Et abſcondit*, eorum indignitatem oſten-
Joan. 8 dens, ſicut ſupra ſimile. Abſcondit ſe, & exivit de templo. Et hoc merito, quia: *Cum tanta ſigna feciſſet, non credebant in eum*. Et ideo merito erant indigni præſentia ejus, & doctrina. Et hoc: *Ut ſermo Iſaiæ adimpleretur, quem dixit*: *Domine quis credidit audi-*
Iſa 53 *tui noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt?* Per quod filius unigeni-
Aug. tract. 52 in Jo. prop. princ. tom. 9 tus ſignatur, ut ait Aug. Ipſe enim eſt brachium Domini, per quod omnia facta ſunt, ſupra: Sicut enim bra-
Joan. 1 chium tuum eſt, per quod operaris, ſic Dei brachium eſt verbum, nec tamen brachium illud porrectum extenditur, nec collectum contrahitur, ſicut brachium, quod eſt corporis mem-
Iſa. 40 brum, ſecundum Aug. Brachium ejus
Aug. Ibid. dominabitur. In brachio ergo ſignatur filius, ratione poteſtatis & virtutis & ratione indiviſibilitatis a patre, ut dictum eſt. Et quia dixerat: *Quis credidit auditui?* quaſi dicat, pauci vel nulli, ſubdit: *Propterea non poterant cre-*
Iſa. 6 *dere: Quia iterum dixit*: *Excæcavit oculos eorum*, non illuminando lumine fidei: *Et induravit cor*, in duritia permittendo: *Ut non intelligant corde*, ſc. intellectu credendo: *Et ut non convertantur*, affectu ſe colligendo, & amando: *Et ſanem eos*, ſcil. effectu, donis, & virtutibus perficiendo: *Et hoc dixit Iſaias, quando vidit gloriam ejus*:
Iſa. 6 Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum: *Et hæc locutus eſt*: ſcil. prophetice. Sed quæritur, qualiter ait: *Excæcavit oculos eorum, & non poterant credere*. Si enim non poterant credere, ergo non fuit eis imputandum, quod non credebant. Item quamdiu eſt homo in via, ſive viator habet libertatem arbitrii, & poteſtatem conſentiendi gratiæ: Et ita ut prius. Item quæritur de hoc, quod ait: *Excæcavit oculos eorum*. Nullius enim privationis Deus eſt cauſa: Ergo nec excæcationis. Item lux naturalis non eſt cauſa obtenebrationis: multo minus lux ſpiritualis eſſet cauſa excæcationis. Item quæritur, qualiter ait: *Induravit cor eorum*, cum ſolus Deus ſit bonus: Nemo bo- *Luc. 18*
nus niſi ſolus Deus. Ergo nemo fit pejor Deo efficiente ſecundum Aug. Sed induratione fit homo pejor: Er- *Aug. qu. 83*
go non eſt a Deo. Et ad iſta reſpon- *q. 3 tom. 4*
B dendum eſt, quod excæcatio, & obduratio dicuntur eſſe a Deo non effective, ſed dicuntur eſſe a Deo, quia non dat gratiam illuminantem, & mollientem: Inducit noctem, & *Job. 34*
conterentur. Ibi inducere noctem di- *Greg. Mor.*
citur Dominus, non quod ipſe tene- *lib. 25 c. 9*
bras inſerat, ſed quia obſcura corda *prope fin.*
peccantium miſericorditer non illuſtrat. Et ibi multum de hoc. Idem Aug. Deus dicitur facere tenebras, *Aug. de*
quia lumen non dat, vel quia lucem *Geneſ. cont.*
detrahit. Et per hoc ad aliud. Di- *Manich.*
citur enim indurare, quia cor repro- *lib. 1 cap. 3 tom. 1*
bum gratia non emollit: Si incluſe- *Job. 12*
rit hominem, nullus eſt qui aperiat. Ibi Greg. Includere Dei eſt clauſis *Greg. Mor.*
non aperire. Et obdurare per juſti- *lib. 11 c. 5*
C tiam dicitur, quando cor reprobum *poſt med.*
per gratiam non emollit: Ego inter- *Exod. 7*
rogo cor ejus. Deus hujus ſæculi ex- *2 Cor. 4*
cæcavit mentes infidelium. Ibi Gloſſa de his bene. Deus qui non ſolum bonos regit, ſed malos pro merito præcipitat. Et ſequitur: *Ut non credant*, quod non facit malitia, ſed juſtitia. Excæcavit, inquam, ſinens facere eos quod volunt. Et patet ex dictis infidelium excæcatio, & merito ſuæ nequitiæ induratio, & in ſuis malis obſtinatio: Cujus vult miſere- *Rom. 9*
tur, & quem vult indurat. Et: Ex *Rom. 11*
parte contingit cæcitas in Iſrael, &c. Et de his Chryſ. ſcilicet quod *Chryſ. ho.*
illud, quod ait Iſais, non cauſale *57 in Joan.*
eſt, ſed eventus. Neque dixit: non *circa med.*
crediderunt, ſed quoniam non de- *tom. 3*
bebant credere, quia inſanabiliter

ſe

Digitized by Google

ſe habebant iſti : Sic enim poſitum A eſt, non poterant, id eſt, non voluerunt. Sicut ait Propheta : [*Jerem. 13*] Si mutare poteſt pellem ſuam, &c. De corde vero indurato : [*Bernar. ad conſid. de Eugen. l. ante med.*] Cor durum, inquit, eſt quod non compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cæditur, flagellis duratur, ingratum ad beneficia, ad conſilia infidum, ad judicia ſuum. Et ſic de aliis enumerat. De hoc autem, quod ait, quod Iſaias vidit gloriam Dei, poſſet obiici, quod nemo Deum vidit unquam, [*Joan. 1*] ſupra. Et ad iſtud reſpondendum, [*Aug. tract. 53 in Joan. poſt med. tom. 9*] ſecundum Auguſtinum quod Iſaias vidit eum non ſicuti eſt, ſed modo quodam ſignificativo, ſicut Prophetæ viſio fuerat informanda. Unde videre gloriam Dei dicitur tripliciter: vel videre opera Dei miraculoſa, ſupra: [*Joan. 11*] Sic & videbis gloriam Dei : vel videre magnificentiam ejus in ſubjecta creatura, ſicut loquitur hic: Et ſicut vidit Moyſes gloriam Dei: [*Exod. 33*] vel videre eum facie ad faciem, prout ait Propheta: Videbitur in gloria. Et hanc viſionem gloriæ petiit Moyſes, quando ait : [*Exod. 33*] Oſtende mihi gloriam tuam : [*1 Joan. 3*] Videbimus eum ſicuti eſt. Et ſequitur illa pars, in qua imperfectionis incredulitatis quorumdam ſubjunctio : *Verumtamen ex principibus*, &c. Et patet imperfectio talium, quia propter timorem humanum, & propter humanam gloriam, confeſſionem vere fidei dimittebant, Ideo ait : *Propter phariſæos non confitebantur, ut e ſynagoga non eiicerentur*, ſicut fuerat per eos conſpiratum, ſupra : *Et dilexerunt gloriam hominum*, & ideo non recte credebant, [*Joan. 9*] ſupra: Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab invicem accipitis? [*Joan. 5*] Credentium autem eſt gloriari in Chriſto, & in cruce ejus: [*Gal. ult.*] Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini. Et ideo in frontibus credentium crucem infixit, ubi quodam modo eſt ſedes verecundiæ. Et ut de nomine ejus non erubeſcat, & magis gloriam Dei, quam hominum diligat. Hæc Auguſtinus [*Aug. tract. 52 in Jo. prope fin. tom. 9*] Et ſequitur illa pars, in qua doctrina Chriſti, & inſtructio credentium de modo credendi, ibi: *Jeſus autem clamavit*. Et illa in tres partes. Primo, inſtructio de modo credendi. Secundo, comminatio, ſive denuntiatio judicii futuri non recte credentibus ibi: *Si quis audierit verba mea*. Tertio, expoſitio dicti, ibi: *Sermo, &c.* Ait ergo: *Jeſus autem clamavit*. Et in hoc affectuoſitas ad prædicandum. Supra ſimile: Stabat Jeſus & clamabat: Qui credit in me, &c. [*Joan. 7*] Et oſtendit unitatem fidei, qua creditur in ipſum, & in patrem : quaſi dicat, ut ait Auguſtinus: Quid formidatis credere in me? In Deum fides pervenit per me. Et in hoc oſtendit indiſſimilitudinem ſubſtantiæ utriuſque. Ut enim ait Aug. [*Aug. tract. 54 in Joan. ante med. tom. 9*] Jam dixerat. Doctrina mea non eſt mea, ſed B ejus qui miſit me, [*Joan. 7*] nunc autem ait: *Qui credit in me, &c.* Quia homo apparebat hominibus, cum lateret Deus : ne putarent hoc eſſe eum tantummodo, quod videbant talem ac tantum ſe volens credi, qualis & quantus eſt pater. Ideo ait: *Qui credit in me, &c.* id eſt, in hoc quod videt: *Non credit in me, ſed in eum qui miſit me*, id eſt, in patrem, &c. *Et ſimiliter qui videt me*, &c. Sed quæritur, quare non replicat hic dicendo: *Qui videt me, non videt : ſed videt eum, &c.* ſicut replicavit. Qui credit in me, & cæt. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus. [*Aug. ibid. poſt aliqua.*] Et eſt in Gloſſa, quod per dictum ſuperius voluit, ut non crederetur filius ho- C minis tantum: quod autem hic ait, & cæt. voluit oſtendere, quod eſt æqualis patri: Unus enim eſt actus videndi patrem & filium, & una luce fidei videntur. In hoc enim quod ait: *Qui credit in me, credit in eum qui miſit me*, oſtenditur, quod erat filius Dei. Nam Apoſtolo credimus, ſed non in Apoſtolum, ſed in Chriſtum credimus, qui eſt æqualis patri. Et hic loquitur de viſione, quæ eſt per intellectum, ait Chryſ. [*Chryſ. ho. 68 in Joan. ante med. tom. 3*] ponens exemplum, qui elevat aquam fluminis, vel accipit non eam, quæ fluminis tantum, ſed eam quæ fontis accipit, & magis autem illam. Hæc ille. [*Ibidem.*] Unde explanans ait: *Ego lux in mundum veni*. Ut enim ait Chryſoſtomus imbecillior: imago ad propoſitum, id eſt ſimilitudo,

vel

Digitized by Google

vel exemplum: quoniam enim Deus A pater vocatur lux, & Paulus vocat filium ſplendorem. Ideo ait. *Lux veni*, illuminans, *Ut omnis qui credit*, (Hebr. 1) illuminetur. Supra: Erat lux vera, quæ illuminat omnen hominem: *Non* (Joan. 1) *manet in tenebris*, ſupra: Dilexerunt magis tenebras, &c. Et de iſta luce, (Joan. 3, Joan. 1) ſupra: Erat lux vera. Et ſupra: Lux venit in mundum. Et ſupra: Ego (1 Joan. 8) ſum lux mundi. Et ſupra: Quamdiu ſum in mundo, ego ſum lux mundi. Ipſe enim eſt lux illumi- (Joan. 9, Joan. 1) nando in intellectu, ſupra: Lux vera. Item ipſe lux inflammans in af- (Joan. 3) fectu & illuminans. Supra: Lux venit, & dilexerunt homines magis tenebras. Item ipſe eſt lux dirigens (Joan. 8) in opere & effectu. Supra: Ego ſum B lux mundi, qui ſequitur me, &c. Item ipſe fuit lux in miraculis coruſcantibus. Ideo ſupra, ubi de mi- (Joan. 9) raculis, ait: Quamdiu ſum in mundo, lux ſum mundi. Item ipſe eſt in exemplis reſplendentibus & dirigentibus, & perducentibus ad gloriam, ut dicitur hic: *Ego ſum lux: in mundum veni*. Et ſequitur illa pars in qua denunciatio judicii futuri non credentibus & ſpernentibus: *Et ſi quis audierit verba mea*, ſcil. auditu exteriori: *Et non cuſtodierit*, ſcil. affectu interiori, & operis effectu, quod (Mat. 5) eſt inſufficiens: Qui ſolverit unum de mandatis, ſcil. non perfecte implendo: Minimus judicabitur. Oportet enim audire & cuſtodire, infra: C (Joan. 14) Qui habet mandata mea, & ſervat ea. *Ego non judico eum*, ſcil. in præſenti. Et ſubdit cauſam: *Non veni*, ſcil. in primo adventu: *Ut judicem mundum, ſed ut ſalvificem*, ſupra: (Joan. 3) Non miſit Deus filium, ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur per eum. Sed quæritur, qualiter ait: *Non judi-* (Joan. 5) *co eum*: cum dicatur: Omne judicium dedit pater filio. Et ad hoc reſpon- (Aug. tract. 54 in Joan. poſt med. tom. 9.) det Auguſt. quod intelligendum eſt, non judico modo id eſt, in primo adventu. Pater enim miſericordiarum miſit filium in primo adventu veniet filius cum poteſtate magna ad judicandum & condemnandum non cre- (Pſal. 74) dentes: Cum enim tempus accepero juſtitias judicabo: ait Propheta in perſona filii. Et ideo ut non pigrio- res fiant diſcentes & audientes, ſubdit: *Qui ſpernit me*, non credendo me filium Dei eſſe: *Et non accipit verba mea*, ſcil. audiendo & cuſtodiendo: *Habet qui judicet eum*, ſcil. in noviſſimo die: Quia qui in lege peccaverunt, per (Rom. 2) legem judicabuntur: Oportet enim (2 Cor. 5) manifeſtari ante tribunal Chriſti, ut unuſquiſque referat propria corporis, &c. Et ſequitur ultimum ſcil. manifeſtatio dicti: *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit*, ut ait Auguſt. Satis ma- (Aug. tract. 54 in Joan. poſt med. tom. 9) nifeſtat ſe ipſum eſſe judicaturum, ſeipſum quippe locutus eſt, ſeipſum annuntiavit, ſeipſum januam, ſive oſtium poſuit. Supra: Sibi enim de- (Joan. 10) dit pater omne judicium. Supra: *Ego* (Joan. 5) *ex me ipſo non ſum locutus*, quia a me ipſo non ſum, ait Auguſt. in perſo- (Aug. ibid. paulo poſt) na ejus: *Sed qui miſit me, dedit mihi mandatum*; non per Angelum, non per creaturam, ſed filius eſt verbum patris & ſapientia, in qua ſunt mandata patris, Filius enim a patre naſcendo accepit quod habet, deditque pater gignendo, & quod ſit vita, & ſapientia patris, quod eſt verbum patris: Omnia mandata ſunt patris, ait Auguſt. ubi ſupra Et ideo ſequi- (Ibidem. poſt pauca) tur: *Quid dicam*, ſcilicet interius: *Et quid loquar* ſcilicet exterius ſecundum Gloſſam, vel ſecundum Au- (Ibidem.) guſt. ut prius, quod dicat quod loquatur a patre eſt: quia & ipſe verbum a patre: *Et ſcio, quia mandatum ejus vita æterna eſt*. Sed qualiter hoc? quia mandatum patris ducit ad vitam æternam: Si vis venire ad vi- (Matt. 19) tam, ſerva mandata: Ergo non eſt vita, ſed ad eam ducit. Et ad iſtud reſpondendum, quod verbum patris eſt, ſapientia patris: neque filius accepit mandatum, quod aliquando neſciebat: ſed ſicut filius eſt vita a patre genita ſic & mandata ſunt patris, quia verbum patris, in quo omnia mandata: *Ideo quæ ego loquor*, ſcilicet docendo: *Sicut dixit mihi*, veracem gignendo. Verax enim genuit veritatem: *Sic loquor*, ſcil. veritatem. In his ergo omnibus locutionibus, quas etiam conculcat, non intendit aliud, niſi quod nihil proprium loquebatur: ſed omnia ut a patre habens. Et quod ſicut mandatum dedit ei pater, ſic locutus eſt.

Digitized by Google

Chryſ. ho. 61 in Jo. circa med. tom. 3 Sicut recolligit Chryſoſt. Et ut patet ex dictis ſpernentibus filium, & verba ſua non accipientibus judicium erit, & ipſe filius eos judicabit : *Job. 40* Diſperge ſuperbos in furore tuo. *Greg. Mor. lib. 32 c. 7 ante med.* Ibi Gregorius: Deus in extremo judicio, & tranquillus juſtis, & iratus injuſtis apparebit. Et ideo nunc reſtat ſalubre conſilium, ſcil. Chriſtum non ſpernere, ſed in eum credere, & verba ſua accipere, intelligendo, memorando, & perficiendo, *Job. 19* ut in judicio talis glorificetur : Fugite a facie gladii. Et ſequitur : *Greg. Mor. lib. 14 c. 30 prope fin.* Scitote eſſe judicium. Ibi Gregor. Vitari terror judicis non niſi ante judicium poteſt. Modo non cernitur, ſed precibus placatur : in judicio vero & videri poteſt, & placari *Prov. 6* non poteſt : Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ. Et illud : *Job. 26* Quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri? id eſt, terribilem majeſtatem adventus ejus ad judi*Greg. Mor. lib. 17 c. 21 ante med.* cium, ſecundum Gregorium ibi multum de hoc.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

ANte diem feſtum Paſchæ. Præmiſſis quibuſdam præambulis ad paſſionem, & deſcripto adventu Salvatoris, in parte iſta de confirmatione diſcipulorum & eruditione, & recommendatione Deo patri ante cer*Diviſio.* tamen paſſionis. Et ſecundum hoc dividitur in tres partes. Primo, narratur de confirmatione diſcipulorum exemplo humilitatis & imitabilis operationis Jeſu Chriſti, & hortatione mutuæ dilectionis. Secundo, de doctrina Jeſu Chriſti, & de promiſſione conſolationis, infra, ibi: *Joan. 14* Non turbetur cor veſtrum. Tertio, de recommendatione diſcipulorum Deo patri humilitate orationis, infra, *Joan. 17* ibi: *Hæc locutus eſt Jeſus*. Prima pars, ſcilicet iſtud capitulum in quatuor partes. Primo præmiſſio exempli, quod erat daturus. Secundo, adjunctio exhortationis ad imitandum, ibi: *Poſtquam ergo lavit*. Tertio, quia prædixerat de ſua paſſione, ejus a quo erat tradendus, detectio, ſive denudatio in generali, ibi: *Cum hæc dixiſſet*. Quarto, præmunitio diſci-

A pulorum de ipſa paſſione, ibi: *Filioli adhuc*, &c. In prima parte ſic procedit. Primo, temporis, quo erat daturus exemplum præmittitur opportunitas. Secundo, exempli humilitas, ibi: *Surgit a cœna*. Tertio, Petri negabilitas in refutando ne lavaretur a Chriſto, ibi: *Venit ergo ad Simonem Petrum*. Ait ergo: *Ante diem feſtum Paſchæ*, dicitur: Pri- *Matt. 26*
ma die Azymorum. Et Marcus idem. *Marc. 14*
Dies ergo Paſchæ hic appellatur, prima dies Azymorum. Appropin- *Luc. 22*
quavit dies feſtus Azymorum. Et de hoc in Gloſſa bene. Similiter de ſignificatione vocabuli, quia Paſcha poteſt dici vel a paſſione, vel a tranſitu: Auguſtinus, & in Gloſſa: *Sciens* *Aug. tract. 55 in Jo. prope princ. tom. 9*
B *Jeſus, quia venit hora, ut tranſiret*, &c. Ecce Paſcha, ecce tranſitus, & unde, & quo, ſcilicet de mundo ad patrem. Et hic ſpes membris in capite eſt data, quod eſſent illo tranſeunte ſecutura, ait Auguſt. Pa- *Ibid. paulo poſt.*
ſcha enim noſtrum immolatus eſt *1 Cor. 5*
Chriſtus: *Cum dilexiſſet Chriſtus Jeſus ſuos*. Pro eis factus homo, ait Gloſſa: Sic enim Deus dilexit mundum ut unigenitum ſuum daret, & cætera. Supra. *In finem dilexit eos*, *Joan. 6*
id eſt, in Chriſtum, qui eſt finis perficiens non interficiens, finis quouſque eamus, non ubi pereamus, ut ſcilicet ipſi de hoc mundo ad ſuum caput tranſirent, ait Auguſt. *Aug. ibid. poſt.*
Finis enim legis eſt Chriſtus: Nec *1 Tim. 1*
C eſt intelligendum, quod in finem dilexit ſuos, ita quod poſt mortem non diligeret eos. Poteſt tamen intelligi: *Uſque in finem dilexit eos*: id eſt, ut moreretur propter eos, ſecun- *Aug. ibid. poſt pauca.*
dum Auguſt. infra: Majorem charita- *Joan. 15*
tem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis, &c. De die hujus cœnæ, & de contrarietate, quæ videtur eſſe ex dictis Evang. Magiſter in hiſtoriis multum, ubi ait: quod per hoc, quod ait hic Joan. qui dicit Dominum manducaſſe ante diem feſtum Paſchæ, & per alia, quæ ibi inducit Dominus, ſciens ſe paſſurum ea die, ſcilicet decimaquinta luna, anticipavit comedere Paſcha in veſpere præcedenti. Et quia ea nocte licite potuit comedere fermentatum, græci

con-

Digitized by Google

conficiunt corpus Domini de fermentato, accipientes ex hoc fomentum erroris. Sed ſicut ait Magiſter ibi, ad hoc poteſt dici, quod dies feſtus Paſchæ erat decima quinta luna, & ante hunc fecit Dominus Paſcha, prout ibi proſequitur Magiſter. Et de hoc in Gloſsa, ſimiliter hic. Paſcha autem dicitur quadrupliciter, ſecundum Innocentium de officio Miſſæ, vel dies ſcilicet immolationis ſupra: Proximum erat Paſcha Judæorum. Vel dicebatur Paſcha ſolemnitas ipſa ut hic: *Ante diem feſtum Paſchæ*. Vel dicitur Paſcha, ſcilicet agnus Paſchalis. Ubi vis, paremus tibi comedere Paſcha? Vel Paſcha dicebatur hora: Poſt biduum Paſcha fiet.

Joan. 6 — *Matt. 26* — *Matt. 26*

Hebdomas, hora, dies, epulæ quoque Paſcha vocatur.

Dies ergo feſtus hic dicitur decima quinta dies, quia decimaquinta non erat ſolemnis, initium ad veſperam: Decimaquarta die ad veſperum erit Domini Phaſe. Prima ergo die Azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum. Et ſequens dicebatur dies feſtus hic: Et nota quod ait: *Diem feſtum Paſchæ*. Ut enim ait Auguſt. ſuper Joan. Paſcha tranſitus dicitur, & eſt hebraicum nomen. Et Paſcha celebramus quando a diabolo, tranſimus ad Chriſtum: ab inſtabili ſæculo, ad fundatiſſimum regnum. Et Ambroſ. Paſcha eſt tranſitus a vitiis ad virtutes, a paſſionibus carnis ad gratiam & ſobrietatem mentis. Et de iſto Paſchate in figura dicitur: Phaſe Domini, &c. id eſt, tranſitus. Qui ergo volunt tranſire cum Chriſto capite debent celebrare Paſcha tranſeundo dictis modis: Tranſi hoſpes. Unde Auguſt. Utere hoc modo, ne te decipiat mundus, quem intraſti. Iter agis, exiturus veniſti, non remanſurus. Stabulum eſt hæc vita noſtra: utere nummo, quomodo utitur viator in ſtabulo, menſa, calice, urceo, lectulo, dimiſſurus non permanſurus. Hæc ille. Et ex his patet, quod eſt quadruplex Paſcha, id eſt, tranſitus a diabolo ad Deum, ſive a vitiis ad virtutes. Et hujus tranſitus figura fuit Paſcha, ſive Phaſe quod celebravit populus in egreſſu de Ægypto. Et eſt tranſitus a paſſionibus carnis ad ſobrietatem mentis. Et hujus tranſitus figura Paſcha, quod celebravit populus. Et eſt tranſitus ab amore rerum creatarum ad amorem ſolius creatoris. Et hujus tranſitus figura fuit Paſcha, quod celebravit Joſias, poſtquam deſtruxit omnes abominationes, &c. Et eſt tranſitus a ritu legalis obſervantiæ ad veritatem legis Evangelicæ, & a mortalitate hujus vitæ ad æternitatem gloriæ. Et hujus tranſitus, figura fuit Paſcha quod celebravit in paſſione: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, ut in ipſo, ſicut in capite, tranſeamus.

Luc. 22 — *Mat. 28* — *Aug. tract. 55 in Jo. prope prin. tom. 9* — *Ambroſius Hexamer. lib. 1 c. 4 circa med. tom. 1* — *Exod. 12* — *Eccl. 29* — Paſcha quadruplex. — *Exod. 12* — *Num. 9* — *4 Reg. 23* — *2 Par. 35* — *1 Cor. 5*

B Quod vero ait hic: *Cum dilexiſſet ſuos*, &c. intelligendum eſt, quod nihil dereliquit eorum, quæ qui valde amat, decens eſt facere: *Et in finem dilexit*, id eſt, continue ait Chryſoſtomus: ubi multum de hoc. Et quoniam debebant dolere vehementer, inducit eis conſolationem, ut ait idem Chryſoſtomus. Et ideo ſequitur: *Et cœna facta, cum diabolus miſiſſet in cor Judæ*. Ut enim ait Auguſtinus: non ita intelligere debemus cœnam factam, velut jam conſumptam: adhuc enim cœnabant, cum Dominus ſurrexit: nam poſtea recubuit, & bucellam traditori dedit: *Cum miſiſſet diabolus in cor Judæ*. Ergo ſecundum hoc videtur, quod tunc primo cogitavit tradere Dominum. C Cujus contrarium videtur. Supra enim dictum eſt: Unus ex vobis diabolus eſt: Et ſupra proximo dictum eſt, quod erat fur loculos habens. Item ſecundum hoc videtur, quod diabolus habet poteſtatem ſuper animas rationales, immutandi eas, & immittendi in eas quæ vult. Cujus contrarium videtur per Auguſtinum ubi ait: Nihil potentius eſt iſta creatura, quæ mens dicitur rationalis, nihil ſublimius: quidquid ſuper hanc eſt, creator eſt. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum hic, ubi ait: Quod hæc miſſio fuit ſpiritus ſuggeſtio, non per aurem ſed per cogitationem, non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Similiter bonæ ſuggeſtiones fiunt a bono ſpiritu, ſed intereſt,

Chryſ. ho. 69 in Jo. ante med. tom. 3 — *Ibid. poſt pauca.* — *Aug. tract. 55 in Jo. ante med. tom 9* — *Joan. 6* — *Aug. tract. 63 in Joan. ante med. tom. 9* — *Ibid. tract. 55 circa med.*

quibus non eorum mens conſentiat; vel deſerta per merita, vel adiuta per gratiam. Hæc ille. Eſt ergo immittitere in animam per ſuggeſtionem. Et ſic diabolus immittit, quibus anima ex libertate arbitrii conſentit. Et eſt immittere per ſuggeſtionem a bono ſpiritu, & per informationem a Deo. Et ſic immittuntur bonæ cogitationes a bono ſpiritu, & a Deo in animam. Illius enim eſt formare animam & juſtificare, cujus eſt eam creare: Veritas in cor hominis, qui operatur juſtitiam non migrando, ſed tamquam imprimendo transfertur: Sicut imago ex annulo in ceram tranſit, & annulum non relinquit. Ad

Ibidem poſt med. iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum. Jam venerat ad convivium explorator paſtoris, inſidiator Salvatoris, traditor Redemptoris. Et ideo amplius ſuggeſſerat diabolus ei, quod prius immiſerat, & ad hoc faciendum cor ſuum firmaverat. Et ideo ait his: *Cum miſiſſet*, &c. *Siens, quia omnia dedit in manu ejus*. Quæritur cum hoc ab æterno

Joan. 3 ſciviſſet, Supra: Pater diligit filium & omnia dedit in manu ejus: qualiter ait nunc: *Sciens*, &c. Item ſi omnia erant in manu ejus: ergo &

Joan. 10 Judas. de Sed manu ſua nemo poteſt rapere, ſupra. Et ita non potuit Judas peccare, nec tradere eum. Et ad hoc reſpondendum eſt ſecun-

Aug. de Trin. lib. 1 c. 12 to. 3 dum Auguſtinum quod dicitur Deum cognoſcere aliquid, vel ſcire, quando facit nos ſcire vel cognoſcere. Et quia tunc fecit ſcire, quid faciebat pro amicis, qui patienter utebatur inimicis. Ideo ait: *Omnia dedit in manu ejus*. Mala ſcilicet in

Aug. ibid. tract. 55 in Joan. poſt med. to. 9 uſum, & bona in affectum, ut ait Auguſt. Sciebat enim pro amicis mortem ſuſtinere, & malo ipſiut Judæ bene uti. Et ideo Judas erat in manu ejus, cujus malo bene utebatur. Iſta cœna ſignificabat Chriſti paſſionem, poſtquam non fuit aliud prandium. Et de hoc in Gloſ. ſatis: Sciens etiam quia a Deo exivit, non

Joan. 1 eum deſerens, ſupra: In propria venit: *Et ad Deum vadit*, nos ſuos re-

Joan. 16 linquens Infra: Exivi a patre, &c. Et ſubidur ſecunda particula: *Surgit a cœna*, &c. Ut enim ait Auguſt. *Aug. ibid. prope fin.* Paſſurus exitia, præmiſit obſequia non ſolum eis, pro quibus erat ſubiturus mortem, ſed illi etiam qui erat traditurus eum ad mortem. Hæc ille. Et in hoc patet humilitas redemptoris. Et non ſolum ſic ſurrexit & poſuit veſtimenta, ſed: *Cum accepiſſet linteum*, &c. Et in hoc patet Salvatoris ſtupenda humilitas, & ſedula ſtudioſitas in obſequendo, & expedita præparabilitas ad miniſtrandum, & laborioſitas in lavando.

Unde Chryſoſt. Non antequam re- *Chryſ. ho. 69 in Joan. ante med. tom. 3* cumberet, ſed poſtquam reſederunt omnes, tunc ſurrexit: neque ſimpliciter lavat, ſed veſtimenta deponens: neque ad hoc ſtetit, ſed & linteum præcinxit: neque hoc contentus eſt, ſed & ipſe implevit pelvim, per omnia monſtrans, quoniam non execrabiliter oportet facere talia, cum bene fecerimus; ſed cum magno deſiderio. Hæc ille. Et ſicut inſinuat Auguſt. depoſitio ve- *Aug. tract. 55 in Jo. poſt med. tom. 9* ſtimentorum ſignificabat, quod formam ſervi accepit, quando ſeipſum exinanivit: non depoſuit quod habebat: ſed quod non habebat accepit. Crucifigendus erat, expoliatus eſt veſtimentis involutus eſt linteis, & tota illius paſſio noſtra purgatio fuit. Hæc ille. In figura ergo & præteritæ incarnationis, & futuræ paſſionis hæc dignatus eſt facere. Et de his in Gloſ. Unde ad ejus imitationem debemus ſurgere a cœna carnalis delectationis de qua in figura: Unuſquiſque præparat cœnam ſuam, &c. Relinquens *1 Cor. 11* prandium jejunus pervenit ad corpus, *Ibi. 2* &c. Et debemus deponere veſtimenta, ſcil. converſationem priſtini hominis. Deponite vos ſecundum pri- *Eph. 4* ſtinam converſationem, veterem hominem. Et debemus præcingere nos linteo, ſcil. diſciplina vitæ pœnitentialis Sint lumbi veſtri præcincti. Ibi *Luc. 12* Gregor. de hoc dicitur: Accinge ſicut vir lumbos tuos. Ibi Gregorius de hoc. *Greg. in Evang. ho. 13 ante med.* Et debemu effundere aquam in pelvim, profluvium lacrymarum in cor, recognoſcendo ejus fragilitatem: Quaſi torrentem lacrymas. Et ſequitur. Effunde ſicut aquam *Job. 28* cor tuum. Et debemus lavare pedes diſcipulorum, ſcilicet affectus cordis,

Mor. c. 4 Thre. 11 Ibidem. dis, qui debent eſſe ſub diſciplina A Dei, prout ait Propheta: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Cant. 5 Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Et ſequitur tertia particula, in qua ob reverentiam Salvatoris, Petri refutatio & negabilitas, ne ſibi lavaret pedes. Et ibi duo. Primo, de hoc mutua collatio. Secundo, veritatis inſtructio, ſive eruditio, ibi: *Dicit ei Jeſus*. Ait ergo: *Et cœpit lavare pedes*. Et ſequitur: *Venit ergo ad Simonem*, Ex his videtur, quod aliquibus jam lavaſſet pedes, ſic obiicit Auguſt. Aug. tract. 56 in Joan. ante med. tom. 9 Et ad hoc reſpondet, quod non eſt intelligendum, quod poſt aliquos ad illum venerit, ſed quod ab illo cœperit. Quando ergo cœpit lavare, venit ad eum a B quo cœpit. Ait tamen Chryſoſt. Chryſ. ho. 69 in Joan. poſt med. tom. 3 Mihi, inquit, videtur proditoris primo lavaſſe: Incœpit enim ab ultimis, & tunc venit ad Petrum. Sequitur vero: Ibidem paulo ante. Decens erat proditorem ſtultum exiſtentem ante verticem Apoſtolorum, id eſt, Petrum recubuiſſe. Et tunc poſtquam lavit pedes ejus, venit ad Petrum: *Dixit ergo ei Petrus: Tu mihi lavas pedes?* Expavit Petrus, quaſi diceret: Quid eſt: *Tu*, & quid eſt: *Mihi*? ac ſi diceret: Tu es filius Dei æternus, & ego homo mortalis. Unde Chryſoſt. planius: Tu lavas pedes meos manibus, quibus oculos cæci aperuiſti, leproſos mundaſti, & mortuos ſuſcitaſti? Et ſubditur reſponſio Salvatoris: C *Reſpondit ei Jeſus*: *Quod ego facio, tu neſcis modo*. Quantum ad myſterii altitudinem, ſecundum Gloſſam, *Scies autem poſtea*, vel ad litteram, vel revelatione Spiritus, infra: Joan. 14 Spiritus docebit vos omnia. Unde Chryſoſt. Chryſ. ib. poſt pauca. Scies poſthac, cum in homine dæmonia eiicies, cum a Spiritu didiceris, quoniam a dextris ſedeo patris. Et licet ſic diceret Salvator, tamen humilem Chriſtum uſque ad pedes non vult videre, non poteſt ſuſtinere Petrus, ait Auguſt. Aug. tract. 56 in Jo. ante med. tom. 9 Ideo dicit: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, id eſt, numquam, ait Gloſſa. Et ideo ut terreret eum, ait Salvator: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*. Eo quod ſoli mundi, & loti auxilio Dei intrabunt in regnum: Non enim intrabit eam, Apoc. 21 id eſt, in civitatem cæleſtem, aliquid inquinatum. Quod audiens Petrus territus: *Dicit ei: Domine non ſolum pedes*. Unde Auguſt. Aug. Ibid. paulo poſt. quando ſic minaris, omnia membra lavanda non ſubtraham. Ut enim ait Chryſoſt. Chryſ. ho. 69 in Joan. poſt med. tom. 3 ſemel increpatus, quando dictum eſt ei: Vade retro ſatana, Mat. 16 ita eſt correptus, ut eſſet tremens factus: unde & in refutatione fuit vehemens, & in conceſſione vehementior. Sed Judas continue redargutus, non ſentiebat, ut ait Chryſoſt. Chryſ. ib. Et ſequitur illa pars, in qua inſtructio Petri de ipſa veritate: *Dicit ei Jeſus*. *Qui lotus eſt non indiget*. Sed quæritur de modo loquendi: ſi enim mundus eſt totus, non indiget, ut pedes lavet, & ſi non indiget, non eſt totus mundus. Si vero reſpondeatur, quod intelligendum eſt, quod qui eſt mundus præter pedes, ille indiget ut lavet pedes: Tunc obiicitur, quod ſic poſſet dici de quolibet membro. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. Aug. tract. 56 in Joan. poſt. med. tom. 9 quod homo in ſacro baptiſmo totus abluitur, tamen in rebus humanis poſtea vivitur, utique terra calcatur. Affectus autem humani ſunt quaſi pedes, qui rebus humanis afficiunur: ita quod ſi dixerimus, quod 1 Joan. 1 peccatum non habemus, veritas non eſt in nobis. Et ſic quotidie habemus opus, ut pedes lavemus, id eſt, vias ſpiritualium greſſuum dirigamus. Hæc ille. Ideo dicimus in oratione Dominica quotidie: Matt. 6 & 10 Dimitte nobis debita noſtra: Excutite pulverem de pedibus veſtris: Job. 29 Quando lavabant pedes meos butyro. Ibi Gregor. Greg. Mor. lib. 19 c. 10 ante med. iſtud exponens ait, quod pedes lavantur butyro, quia pinguedine boni operis infunditur atque mundatur pulvis collectus de gloria prædicationis, affectus ſunt multum infectibiles. Ideo de pedibus ait. Et ibi bene de hoc. Et de hac lotione in collatione prædicabili. Et quia dixit: *Qui lotus eſt*, ſubdit: *Vos mundi eſtis*, *ſed non omnes*, ſed opponit Chryſoſt. Chryſ. ho. 69 in Joan. poſt med. tom. 3 quod nondum erant ſpiritu digni, nec ſpiritu baptizati: Vos baptizabimini non poſt multos dies. Act. 1 Nec dum erat victima Chriſti oblata, & adhuc manebat maledictio

Digitized by Google

Coloſſ. 2

chirographi. Et ita non erant mundi. Et ad iſtud reſpondet, quod ab errore erant liberati, & iniquitatem projecerunt ab animabus, & lumen ſuſceperant, & cum ſinceritate mentis erant. Infra: Mundi

Joan. 15

eſtis propter ſermonem meum. Vera munditia, de qua ait Propheta:

Iſa. 1

Lavamini, mundi eſtote. Amplius vero poſtea fuerunt ſublimati Spiritu elevante. Et patet obſtinatio Judæ: quia nec propter iſta verba: nec propter alia prius conſimilia reſilivit a malitia ſua: invercunde enim ſe habebat in omnibus. Et de hoc Chryſoſt. in homilia. Et ſequitur ſecunda pars principalis, in qua exhortatio diſcipulorum ad imitationem præmiſſi exempli: *Poſtquam ergo lavit pedes*. Et primo, ipſa exhortatio. Secundo rationis ob quam debebant imitari, ſubiunctio: ibi: *Amen, amen*. Ait ergo: *Poſtquam ergo lavit*. Et per hoc patet ſicut tactum eſt, quod cœna fiente, ſurrexit a cœna. Unde ait hic: *Cum recubuiſſet iterum*. Et eſt myſterium juxta Gloſſam, quod impleta purgatione per ſanguinem, accepit veſtem immortalitatis: Quia reſurgens a mortuis, jam non moritur. Et: Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ: *Scitis quid fecerim vobis?* ſcil. ego tantus, & talis feci factum tam humile, & vobis qui eſtis diſcipuli: *Vos vocatis me magiſter*, ſcil. in illuminando & docendo: *Et Domine*, in præſidendo: *Et bene dicitis*, ſi vocando: *Sum etenim*, & re ipſa, & facto. Ipſe enim ſolus potens Rex Regum. Et ipſe verus Magiſter: Ut audiam quaſi magiſtrum: *Si ergo ego*, ſcil. talis & tantus: *Lavi pedes*, humiliter & diligenter, & libenter: *Et vos debetis lavare &c.* Ut enim ait Chryſoſt. a majoribus rebus accipit exempla, ut ſaltem quod minus eſt, operentur, & eum eodem ſtudio. Et ſequitur: Proditoris pedes Dominus lavit, & ſacrilegi, & furis, & ſecundum tempus proditionis & inſanabiliter habentem, menſæ communicatorem fecit: & tu magna ſapis, & ſurſum ſupercilia vellis, ſcil. non ſuſtinens, nec habens patientiam. Hæc ille. Et ut

Chryſ. ho. 69 in Jo. tom. 3

Rom. 6

Phil. 3

1 Tim. 6

Iſa. 50

Chryſ. ho. 70 in Joan. ante med. tom. 3

Ibidem.

A

ſcirent, propter hoc Chriſtum eos lavaſſe, ut ſe mutuo lavarent, ſubdit: *Exemplum dedi vobis*. Ut enim ait Chryſoſt. Etenim magiſtri pueris litteras, cum multa pulchritudine ſcribunt, ut ſaltem ad differentius, id eſt, melius imitatione veniant: Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea. Adam ſcil. ſecundus. Et de iſta lotione, & de iſto exemplo in collationibus prædicabilibus. Et ſubditur ratio dicti: *Amen, amen dico vobis, non eſt ſervus major Domino*, ſublimitate poteſtatis: *Neque Apoſtolus major eſt eo qui miſit eum*, auctoritate dignitatis: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Sed obiicitur, ſicut Aug. in homilia, cum dicatur: Laudet te alienus, & non os tuum: qualiter ait hic Magiſter humilitatis: *Vos vocatis me Magiſter & Domine: ſum etenim*. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod homini præceptum eſt illud, ſcil. non ſe laudare, cui periculoſum eſt ſibi placere, cui cavendum eſt ſuperbire, ſed Deus loquitur: nulla hic eſt elatio tantæ celſitudinis, nullum mendacium veritatis, vos ſubiacere ſibi utile eſt, &c. Major eſt omni laude: exaltantes eum replebimini virtute. Et ſequitur tertia pars, in qua revelatio ſive detectio proditoris in generali cum ſua ratione, ſicut continuat Gloſſa. Et hæc in duas. Primo hujus præmiſſio in generali cum ſui ratione. Secundo, ejuſdem detectionis magis in ſpeciali, & diſcipulorum inquiſitio, ibi: *Cum hoc dixiſſet*. Ait ergo: *Si hæc ſcitis*, ſcil. quæ dixi, & docui in intellectu: *Et ſi feceritis*, in effectu: *Beati eritis*, ſcil. in fructu: Eſtote factores verbi, & non auditores tantum, &c. Non enim auditores legis juſtificabuntur, ſed factores: Beati enim qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud: *Non de omnibus vobis dico*, ſcil. quod eſtis beati: *Scio enim quos elegerim*, ſupra: Duodecim vos elegi ſed unus diabolus eſt. Judas autem non erat electus ad beatitudinem, vel beatitudinis ſocietatem: *Sed ut ſcriptura adimpleatur*, ſcil. in pſalmo, ubi dicitur: Magnificavit ſuper me ſupplantationem. Per calcaneum enim finis intelligitur, in

Ibidem.

Zach. 13

Mat. 10

B

Aug. tract. 58 in Jo. ante med. tom. 9

Prov. 27

Eccl. 43

C

Jacob. 1

Rom. 2

Luc. 11

Joan. 6

Pſalm. 40

quo

Digitized by Google

quo fine Judas proditor inſidiatus A eſt, quia diabolus intraverat in eum. De quo dicitur: Tu inſidiaberis calcaneo ejus. Vel levare calcaneum, eſt contra Dominum recalcitrare, contra Dominum & fraudem, & machinationem meditari. Unde Auguſtinus. Illi manducabant panem Domini, ille manducabat panem Domini contra Dominum: illi vitam, ſcilicet manducabant, ille pœnam, & ideo judicium manducavit ſibi & bibit. Et ſubdit rationem hujus revelationis ſive denudationis. *Amen dico vobis: ut credatis, quia ego ſum*, ſcilicet ille, de quo illa ſcriptura loquitur in pſalmo. Et hoc ait, oſtendens illi miſero, ſcil. Judæ, ut ait Chryſoſt. quoniam non ignorans comprehenditur, ſed & B valde ſciens, & quod & ipſum maxime omnium ſufficiens erat, detinere eum ſcil. Judam a proditione. Et non dixit, tradidit me, ſed levavit, &c. calcitrationem & dolum & fraudem, & occultationem inſidiarum repræſentare volens. Hæc ille. Et quoniam ex dictis poſſent contriſtari diſcipuli, conſolatus eſt eos dicens: *Amen dico vobis: qui accipit*, &c. Sicut continuat Chryſoſt. Unde quærit ibi: quæ eſt conſequentia iſtius litteræ ad præmiſſa dicta? Et reſpondet, quod multa eſt conſequentia: quia enim debebant exire, ſcil. ad prædicandum, & verſuta, id eſt, terribilia pati, conſolatur eos duobus modis, ſcil. a ſeipſo ut haberent eum in memoria, & ab aliis, ut eorum providentia illis procurent. Omnium enim eis aperuit domos. Hæc ille. Ex iſta enim hac promiſſione, quod qui reciperent, illos miſſos ad prædicandum, ipſum etiam reciperent, provocavit omnes ad eos recipiendos: Qui vos recipit, me recipit, & qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ recipiet. Super quod Greg. Qui, inquit, alimentum Prophetæ, propter hoc quod Propheta eſt, tribuit, Prophetiæ illius vires ad loquendum dedit, & apud Dominum Prophetiæ habebit præmia: Quicumque vos non receperunt, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis. Et quaſi idem. Magna ergo promiſſio ſuſcipientibus miſſos a filio Dei, quia qui tales recipiunt, & ipſum Deum recipiunt. Quia, ut ait Auguſt. in eo qui mittitur, auctoritas mittentis commendatur. Et ſequitur denuntiatio vel detectio traditoris magis in ſpeciali, ibi: *Cum hæc dixiſſet, turbatus eſt*. Et illa in quatuor partes. Primo ipſa detectio ſive revelatio ſigno & verbo. Secundo, diſcipulorum hæſitatio & inquiſitio, ibi: *Aſpiciebant ergo*. Tertio, Salvatoris reſponſio, & amplior certificatio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Quarto, ipſius Judæ ad ipſum tradendum egreſſio, & futuræ paſſionis expreſſa inſinuatio, ibi: *Cum exiſſet* &c. Ait ergo: *Cum ergo hæc dixiſſet, turbatus eſt ſpiritu*. Sicut enim habitum eſt ſupra proximo, & ſicut ait Auguſt. Qui mortuus pro nobis. Qui ergo poteſtate eſt mortuus, poteſtate turbatus eſt, qui transfiguravit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritati ſuæ, transfiguravit in ſe affectum infirmitatis noſtræ. Et ſequitur: Pereant argumenta philoſophorum, qui negant in ſapientem cadere perturbationem animorum. Et: ſequitur: Turbetur plane animus Chriſtianus, non miſeria, ſed miſericordia: timeat ne pereant homines Chriſto, contriſtetur cum perit aliquis. Chriſtus concupiſcit acquiri homines Chriſto, lætetur cum acquiruntur. Hæc ille. Turbatus ergo fuit, non ex potentia vel ex infirmitate, vel timore, ſed modo C dicto. Et de iſta opinione Stoicorum, & qualiter non cadit paſſio in ſapientem, ita quod cedat paſſionibus, ſicut cedit animæ ſtulti, Auguſt. bene & multum: *Amen dico vobis: unus ex vobis me tradet*, unus, inquam, ait Auguſt. numero, non merito: ſpecie, non virtute: commixtione corporali, non vinculo ſpirituali: carnis adiunctione, non cordis ſocius unitate. Hæc ille. *Unus*, inquam, *ex vobis*, quia ex vobis exiturus: Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis. Supra: Sed unus ex vobis diabolus factus eſt. Et ſequitur ſecunda particula: *Aſpiciebant*, &c. *hæſitantes*, &c. Sed quæritur qua-

Marginalia: Gen. 3 — Aug. tract. 58 in Jo. ante med. tom. 9 — 1 Cor. 11 — Chryſ. ho. 70 in Jo. poſt. med. tom. 3 — Chryſ. ho. 36 in Jo. prope prin. tom. 3 — Matt. 10 — Luc. 9 — Luc. 10 — Aug. tract. 59 in Jo. verſ. fin. tom. 9 — Ibid. tract. 60 ante med. — Ibidem poſt pauca. — Aug. de Civit. Dei lib. 9 c. 4 tom. 5 — 1 Joan. 2 — Joan. 6

[1 Cor. 2] qualiter hæſitabant ? Quia ſpiritus A hominis qui eſt in ipſo, ſcit quæ ſunt hominis : Ergo cum quilibet ſciret ſe eſſe innocentem a crimine traditionis Domini, non debuerunt hæſitare. Et ad iſtud reſpondet [Aug. tract. 61 in Jo. ante med. tom. 9] Auguſt. quod ſic erat nota cuilibet ſua conſcientia, verumtamen proximi erat ignota. Et de hoc Chryſoſt. [Chryſ. ho. 69 in Jo. ante med. tom. 3] In omnes circum inſtituit timorem, eo quod non dixit nominatim. Et ibi bene de hoc. Et ideo hæſitantes aſpiciebant, &c. *Erat ergo recumbens unus*. &c. ſcilicet Joannes. Ut enim [Ibidem.] ait Chryſoſt. Petrus erat ubique fervens, quia tamen increpatus fuit a [Mat. 16] Domino, non fuit auſus interrogare, ſed innuit Joanni, ut quæreret. Et ideo deſcribitur beati Joannis honorifica familiaritas, quod erat recumbens, &c. Sed quæritur, qualiter hoc ait? Videtur Evangeliſta de ſe loqui jactanter. Item obiicit [Chryſ. ib. paulo poſt.] Chryſoſt. ubi ſupra : Cum omnes diſcipulos diligeret Jeſus: Cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos: qualiter ait Joannes, de ſe, quod ipſum diligebat Jeſus? [Ibidem.] Ita quærit Chryſoſt. qualiter Joannes recubuit, ſic omnibus timentibus, velut voluptans in ſinu Jeſu? Et ad primum reſpondet [Aug. tract. 61 in Jo. circa med. tom. 9] Auguſt. quod conſuetudo eſt eorum, qui ſacras nobis litteras miniſtrant, de ſe loqui ſicut de aliis in divina hiſtoria. Sicut Joannes hic. Et [Mat. 9] Matthæus, quando ait: Vidit hominem ſedentem in telonio Matthæum nomine. [2 Cor. 12] Et Paulus quando ait: Scio hominem raptum uſque ad tertium cælum. Similiter idem ait Greg. Ad [Chryſ. ho. 71 in Jo. ante med. tom. 3] aliud reſpondet Chryſoſt. quod plus aliis Joannes diligebatur. Qualiter autem plus exponit Gloſſa, quia familiarius. Et de hoc infra : *Innuit ergo huic Simon Petrus*, ſcilicet Joanni: *Et dixit ei*. Sed quæritur qualiter ait utrumque: *Innuit & dixit*. [Aug. tract. 61 in Joan. poſt med. tom. 9] Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod locutio eſt aliquando non ſonando, ſed tantummodo innuendo. Dicit ergo innuendo : *Quis eſt*, &c. *Itaque cum recubuiſſet ſupra pectus*, quod plus videbatur, quam in ſinu: *Dicit ei*: [Chryſ. ho. 57 in Joan. ante med. tom. 3] *Domine quis eſt*, ſuppreſſa voce, ait Gloſſa: Et ut ait Chryſoſt. ſi hujus cauſam quæris diſcere, amoris res erat : & ideo innuit Petrus Joanni, ut quæreret, non ut majori exiſtenti, ſed propter multum amorem, ut dictum eſt. Tamen Joannes non ſe nominavit propter ingloriationem, id eſt, gloriæ vanæ vitationem, ait Chryſoſt. [Ibidem.] Et patet ex dictis prærogativa privilegialis beati Joannis, quod erat a filio Dei dilectus, & quod fuit in ſinu ejus recumbens, & pectori innixus. Per ſignum enim ſignatur hic ſecretum, ſcilicet ſapientiæ, ait Auguſtinus. [Aug. tract. 61 in Joan. poſt med. tom. 9] Vidit illum diſcipulum, quem diligebat Jeſus. Et de hoc in collatione prædicabili, infra : Et ſequitur reſponſio Salvatoris : *Reſpondit Jeſus : Ille eſt cui intinctum panem*. Ut ait Auguſt. [Ibidem prope fin.] B Expreſſus eſt traditor : nudatæ ſunt latebræ tenebrarum : *Et cum intinxiſſet panem dedit Judæ*. &c. De iſto pane quis, qualis fuerit, Auguſt. [Ibid. tract. 26 ante medium.] bene ait : Non, ut putant quidam, tunc Judas corpus accepit, nam omnibus diſtribuerat jam Dominus Sacramentum corporis & ſanguinis ſui. Et ibi Judas erat. Nunc autem ventum eſt ad narrationem B. Joannis, ubi per buccellam tinctam expreſſit Dominus traditorem. Sed quæritur, quare dedit panem tinctum? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus quod fortaſſis [Ibidem. poſt pauca.] per panis tinctionem ſignificabat ejus fictionem: *Et poſt buccellam introivit in eum ſatanas*. Sed quæritur qualiter ait : *Tunc introivit*, C quia prius erat Judas fur & latro. [Joan. 12] Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus [Aug. ibid. paulo ante.] quod poſt hunc panem intravit ſatanas in eum, ut eum plenius poſſideret, in quem prius intraverat, ut deciperet. Quærunt autem aliqui hic, qualiter Deus prodiderit crimen Judæ, cum eſſet occultum prius. Ipſe enim ait : Si peccaverit [Mat. 18] in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſt. quod [Chryſ. ho. 71 in Jo. ante med. tom. 3] & tunc primum redarguit, cum Jeſus non nominatim, ſed dando ſic panem, neque tamen ille ob menſam verecundatus eſt, eodem modo communicans pane. Hæc ille. Quia ergo filius Dei ſciens ipſum eſſe obſtinatum & inverecundum : & videns diſcipulos eſſe anxiatos, miti-

Digitized by Google

mitigans eos, & ſermone, & interrogatione, conceſſit etiam Joanni recumbere in pectus, ſive recidere, ut ait idem Chryſoſtomus: Sic proditorem expreſſit, nam tempus paſſionis imminebat. Qualiter autem tradit ei corpus ſuum cum aliis, ad hoc reſpondendum ſecundum Auguſtinum: Bonum eſt quod accipit, ſed malo ſuo accepit, qui malus male bonum accepit. Unde & Apoſtolus: Probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat: qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit. Et ſubditur inſinuatio accelerationis criminis ipſius Judæ. *Dicit ei Jeſus: quod facis fac citius.* Sed quæritur qualiter hoc ait? videtur enim quod præcepit proditionem facere. Et ad iſtud reſpondendum, ſecundum Auguſt. non præcepit ei facinus, ſed prædixit Judæ malum nobis bonum. O inquit verbum frequentius parati mori, quam irati. Fac, inquit, citius, non quia tu potes, ſed quia hoc vult qui totum poteſt. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et de hoc Chryſoſtom. ubi ſupra: Non præcipientis eſt, neque conſulentis, ſed exprobrantis & oſtendentis, quoniam volebat corrigere Judam: quia vero incorrecte ſe habebat, dimittit eum. Hæc ille: *Hoc autem nemo ſcivit diſcumbentium*, quod retorquet Chryſ. ad prius dictum, quod non intellexerant illud, quod ait Salvator: *Cui porrexero panem*. Nam latenter dixit ut nullus audiret. Etenim propterea ad pectus Joannis tendens interrogat: ſeu ad aurem, ut non fieret manifeſtus proditor. Et Chriſtus ita reſpondit, ſcilicet ſilenter, & neque tunc fecit manifeſtum: nunc autem nudius & manifeſtius dixit, & tamen neque tunc eum manifeſtum fecit Nam ſi divulgaſſet, fortaſſis utique Petrus eum interfeciſſet. Hæc ille. Et per hoc ad quæſtionem ſuprapoſitam patet reſponſio, quod non manifeſtavit proditorem: *Quidam putabant, quia loculos habebat*, &c: de quibus loculis obiicitur, ut ſupra proximo: qualiter habens loculos erat inter diſcipulos Domini, quibus eſt præceptum, non eſſe ſolicitos de craſtino: & nihil portare in via, nec aurum, nec argentum. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod habebat Dominus loculos, & a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & alienis indigentibus tribuebat. Tunc primum Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta. Et de hoc in Gloſſa: Similiter Chryſoſtomus homilia dicta: Multam faciebat Dominus ſcilicet pauperum procurationem, docens nos multum per hoc facere ſtudium. Hic enim marſupium habebat, ea quæ mittebantur portabat, & nimirum, nullus videtur afferens pecunias: ſed quoniam quidam nutriebant eum, ſcilicet diſcipulæ ejus. Et ad hoc reſpondet quod portabat ad inopum miniſterium: ut diſcas, quoniam & valde pauperem & crucifixum, hujus oportet multam facere procurationem: multa enim diſpenſans ad noſtram doctrinam agebat. Hæc ille. Ad miniſterium ergo pauperum, & ad formam dandam Eccleſiæ, & ex his, quæ mittebantur non ex poſſeſſionibus propriis locupletabantur: *Cum ergo ille accepiſſet buccellam, exivit*. Ut enim ait Chryſoſtomus ſupra: quia incorrecte ſe habebat. ſcilicet Judas, dimittit eum filius Dei: *Erat autem nox cum exiſſet*. Ut enim ait Auguſtinus: Dies diei eructat verbum, id eſt, Chriſtus diſcipulis, ut audirent eum & amarent ſequendo. Et nox nocti annuntiavit ſcientiam, id eſt Judas Judæis infidelibus, ut venirent & comprehenderent Jeſum. Ut enim ait Gregorius: Aliquando a qualitate temporis exprimitur finis actionis, ſicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exire perhibetur. Hæc ille. Merito ergo erat nox, cum ille exiſſet, recedens a luce, & a filiis lucis ad opera tenebrarum, & ad filios tenebrarum non rediturus ad lucem Qui male agit, odit lucem, ſupra: Qui enim ebrii ſunt, in nocte ebrii ſunt. Ideo dicitur diviti damnato: Hac nocte repetent animam tuam. Ex dictis patet miſera infelicitas Judæ, quod ingratus tanto Domino, & tali magiſtro, nec documentis, nec beneficiis, nec honoribus retardatus fuit a facinoroſo cri-

Marginalia: *Ibidem. paulo ante* — *Aug. tract. 62 in Joan. ante med. tom. 9* — *1 Cor. 11* — *Aug. ibid. poſt med.* — *Chryſ. ho. 71 in Jo. ante med. tom. 3* — *Ibidem.* — *Mat. 6* — *Mat. 10* — *Aug. tract. 62 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Chry. ho. 71 in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 62 in Jo. verſ. fin. tom. 9* — *Pſ. 44* — *Greg. Mor. lib. 2 c. 2 ante. med.* — *Joan. 3* — *1 Theſ. 5* — *Luc. 12*

Digitized by Google

crimine ſuo, nec mirum, intraverat in eum ſatanas, & ab eo erat poſſeſſus, ut patet ab Auguſtino. Supra: Sed multi damnant Judam proditorem, & tamen ipſi ſunt proditores veritatis, quæ eſt filius Dei. Unde Ambroſ. Quod fecerunt tunc Judæi perſequentes, hoc nunc faciunt Chriſtiani male viventes: ſcilicet Chriſtum lapidare & occidere: quia quid eſt Chriſtus? veritas, pax juſtitia. Qui ergo pro falſitate relinquunt veritatem, qui pro temporali pretio relinquunt juſtitiam, qui audiunt veritatem, Chriſtum occidunt. Hæc ille. Rurſum Chriſtum crucifigentes. Unde de talibus: Converſum eſt retrorſum judicium, juſtitia longe ſtetit, corruit veritas in plateis. Et hoc quia ingreſſus eſt in eos ſatanas. De quolibet enim talium verificatur illud: Ingredietur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur. Quod exponit ibi Gregorius de ingreſſu diaboli in animam peccatricem. Et hoc faciunt tales qui habent loculos, ſcilicet abſconditos & profundos, & inexplebiles affectus avaritiæ: quæ quidem avaritia ſive cupiditas eſt radix omnium malorum. Unde Chryſoſt. Neque imitemur Judam per avaritiam: Non tradis Chriſtum? Sed cum deſpicis inopem fame tabeſcentem aut frigore corruptum, eamdem & ipſe attrahis cruciationem. Et cum indigni participemus myſterio, ſimiliter perimus cum Chriſtum occidentibus. Et ſic de aliis, quæ ibi enumerat. Et idem: Hæc, id eſt, avaritia Gieſi leproſum pro diſcipulo fecit. Hæc Ananiam perdidit. Hæc Judam proditorem operata eſt, hæc Judæorum principes corrupit dona accipientes. Hæc ille. Et ibi multum de hoc. Et tales exeunt recedentes a filio Dei: A minimo uſque ad maximum omnem avaritiam ſequuntur. Et talibus merito eſt nox: quia noctem facit umbra tenebrarum, ait Ambroſ. Et: Nox eſt abſentia ſolis: ſed tales omnia, quæ amant inordinate, interponunt inter ſe & Deum: Et ſic fit eclipſis animabus ſuis, & nox: Supercecidit ignis, ſcilicet cupiditatis, & non viderunt ſolem, ait Propheta: In lectulo meo per noctes quæſivi. Ibi bene: Dies palam facit, quod nox abſcondit. Et ſequitur: Mundus iſte habet noctes ſuas non paucas, cum ipſe totus ſit nox. Nox eſt Judaica perfidia, nox ignorantia paganorum, nox hæretica pravitas, nox hæreticorum carnalis animaliſve converſatio, nox ubi non percipiuntur, quæ Dei ſunt. Et ibi multum & bene de his: Noctes laborioſas enumeravi mihi: Graditur nocte & in tenebris: Non ſimus noctis, nec tenebrarum filii, ſed diei. Et ſequitur illa particula, in qua revelatio paſſionis & glorificationis, ibi: *Cum ergo exiſſet, dixit Jeſus: Nunc clarificatus eſt*, &c. Secundum Aug. vero incipit ſermo, qui factus eſt ad plures. Et continuat ſic: Exiit Judas proditionis auctor, & clarificatus eſt filius hominis, ſeparato nequiſſimo, remanentibus ſanctis. Signata eſt glorificatio ejus, quando ſeparatis iniquis manebit ipſe in æternitate. Hæc ille. Clarificatus ergo eſt in paſſione: quia in ea vicit adverſarias poteſtates, & de his triumphavit palam: Glorificatus eſt filius in reſurrectione. Unde Chryſoſtomus ubi ſupra ſuadens, diſcipulos non modo non triſtari: ſed etiam lætari, hoc ait: Superaſſe mortem, gloria magna eſt: poſt mortem prævalere, ſimiliter gloria magna eſt, ut enim credatur reſurrectio. Et ibi bene de hoc: *Et Deus clarificatus eſt in ipſo*, hoc eſt per ſeipſum non per alium, ait Chryſoſt. ſcilicet oſtendens ſe eſſe Deum. Et quaſi exponens, quod dixit, ut ait Auguſt. ſequitur: *Si Deus glorificatus eſt*, quia ut ait Chryſoſt. omnia quæ a filio fuerunt facta, filius ea patri reponit, id eſt, patri retribuit. Et Deus ergo glorificavit filium dictis modis, & filius glorificavit patrem. Unde & de Petro, infra dicitur: *Hoc dixit, ſignificans qua morte eſſet clarificaturus Deum*: multo magis filius in morte clarificavit eum per ea, quæ facta ſunt in morte. Ut enim ait Chryſ. confeſtim in ipſa cruce clara apparuerunt, quia petræ ſciſſæ ſunt, & ſic de aliis. Et ideo ait hic: *Continuo clarificavit eum*. Supra proximo: Venit ho-

Marginalia (left): Ambr. ſer. 43 de tem. poſt med. tom. 5 Heb. 6 Iſa. 59 Job. 37 Greg. Mor. lib. 27 c. 13 1 Tim. 6 Chryſ. ho. 46 in Jo. poſt med. tom. 3 Ibid. hom. 64 poſt med. 4 Reg. 5 Act. 5 Hier. 31 Amb. Hexaem. l. 4 cap 3 poſt med. tom. 1 Iſi. de nat. rerum c. 2 Pſal. 57

Marginalia (right): Cant. 3 Ber. ſer. 75 in Cant. poſt med. Ibid. paulo poſt. Job. 7 Prov. 7 1 Theſ. 5 Aug. tract. 63 in Joan poſt med. tom. 9 Coloſ. 2 Chryſ. ho. 71 in Jo. circa med. tom. 3 Ibid. poſt pauca. Aug. tract. 63 in Jo. poſt med. tom. 9 Chryſ. ho. 71 in Jo. poſt med. tom. 3 Ibid. paulo ante Matt. 27 Joan. 12

hora ut clarificetur filius. Et infra: Clarifica filium tuum, &c. Et ſequitur ultima pars capituli, in qua diſcipulorum confortatio & inſtructio, ibi: *Filioli*. Et illa in duas. Primo, conſolatio & inſtructio. Secundo, Petri inquiſitio, & mutua collatio, ibi: *Dicit ei Simon Petrus*. Ait ergo: *Filioli*. Et patet incenſio amoris in modo loquendi: ſic enim conſueverunt patres alloqui multum dilectos filios; *Adhuc modicum vobiſcum ſum*. Sed qualiter hoc, quia dicitur: Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Et ad hoc reſpondet Auguſt. quod hic loquitur de præſentia ſua in carnis infirmitate, vel de præſentia ſua in reſurrectionis confirmatione per quadraginta dies. Aut loquitur de præſentia divina mortalibus ignota. Hæc ille; *Quæritis me*, ſcilicet volentes me ſequi ſive imitari: *Sed non poteſtis*, quia nondum Spiritu confirmati. Sed quæritur qualiter ſupra, loquens Judæis, ait ſimpliciter: Quo vado non poteſtis venire: hic loquens diſcipulis ait: *Modo non poteſtis venire*. Sic enim quærit Auguſt. Et ad iſtud reſpondendum, quod diſcipuli erant tunc minus idonei, erant tamen poſtea ſecuturi: Judæi venerant in malitia permanſuri, ideo diverſimode loquitur, & ideo docens, quo modo idonei eſſe poſſint, & pergere quo ille antecedebat, ſubdit, *Mandatum novum do vobis*, ſicut continuat Auguſtinus dicens, quod hi ſunt gradus quibus ſequendus eſt Chriſtus, ut ait idem Auguſtinus. Sed quæritur ſicut obiicit Auguſtin. qualiter dicitur: *Mandatum novum*: cum hoc ſit mandatum in lege veteri, ubi dicitur: Diliges amicum tuum, &c. Et ad iſtud reſpondet, quod ideo novum dicitur, quia ex utero vetere induit novum hominem, innovat enim audientem, vel potius obedientem. Vel aliter, quod ideo dicitur novum, quia quantum ad modum diligendi, innovatum eſt, & ad perfectius diligendum in nova lege eſt mandatum, in qua eſt præceptum diligere inimicos. Unde quantum ad ſubſtantiam antiquum eſt: Non mandatum novum do vobis, ſed vetus. Dicitur autem novum quantum ad modum diligendi perfectiorem. De dilectione vero multiplici, ſc. de culpabili & damnabili, qua diligunt ſe adulteri, & de dilectione naturali, qua diligunt ſe parentes, & de dilectione amicabili, qua diligunt ſe homines neceſſitudine humana, de dilectione ſacramentali, qua diligunt ſe uxores & mariti. Et de dilectione qua diligunt ſe homines non ſicut homines, ſed ſicut dii & filii altiſſimi, ut ſint filio ejus unico fratres, Auguſtin. bene Et in Gloſ. pro parte. Et ideo ait hic: *Ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*, ipſa enim eſt ab omni mundana dilectione diſcreta, quam diſtinguendo addidit: *Sicut dilexi vos*, ait Aug. Sed Deus dilexit nos ad ſalutem. Unde Aug. ubi prius: Medicus dicitur diligere ægrotos, quia non diligit niſi ſalutem, quam cupit revocare: & non diligit morbum, quem venit expellere. Sic Deus diligit nos, & nos ſic debemus invicem diligere, ut mutua dilectione conſtringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti capitis ſumus. Hæc Auguſtinus infra. Hoc eſt præceptum meum ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Et quoniam iſtud mandatum eſt excellens, ideo ſubdit ſignum adimpletionis hujus mandati: *In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, &c.* Ut enim ait Auguſtin. Alia munera mea habent vobiſcum, non mei, ſicut naturalia, ut naturam vitam, ſenſum, & rationem, ſic dona gratis data: de quibus. Alii datur ſermo ſcientiæ, &c. Sed ſi non habuerint charitatem, nihil prodeſt. Sed ſi ipſam habueritis modo dicto, diſcipuli mei eritis: ipſa enim non perdit cum impiis animam tuam, ipſa diſcernit cauſam tuam. Hæc ille: Quorum virtus manuum mihi erat pro nihilo. Ibi Greg. exponens iſtud, ait: Probatio ſanctitatis non eſt ſigna facere, ſed unumquemque ut ſe diligere: de Deo autem vera, de proximo vero meliora, quam de ſemetipſo ſentire. Propter quod ait hic: *In hoc cognoſcent omnes &c.* Et ſequitur: Teſtimonium ergo fraterni diſciplinatus,

Margin notes (left column): *Joan.* 17 — *Mat. ult.* — *Aug. tract.* 64 *in Joan. circa med. tom.* 9 — *Act.* 1 — *Ibid. poſt med.* — *Ib. in fin.* — *Aug. tract.* 65 *prope princ.* — *Lev.* 19 — *Mat.* 5, 1 *Joan.* 2

Margin notes (right column): Dilectio multiplex. — *Aug. tract.* 65 *in Joan. ante med. tom.* 9 — *Ibid.* — *Ibidem. poſt med.* — *Joan.* 15 — *Aug. ibid.* — 1 *Cor.* 12 — 1 *Cor.* 13 — *Job.* 30 — *Greg. Mor. lib.* 20 *c.* 9 *poſt med.* — *Job.* 11

Digitized by Google

tus, eſt bonum fraternæ dilectionis. Hæc Gregorius. [*Greg. Mor. l. 10 c. 4 ante med.*] Et ibi bene de hoc: Multiplex lex ejus. Ibi Gregorius, de iſta lege Dei, quæ eſt charitas vel fraterna dilectio: [*Rom. 12*] Charitate fraternitatis invicem diligentes. Qualis autem debet eſſe iſta dilectio: [*1 Joan. 3*] Non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. [*Ibid.*] Et ſequitur. Diligamus alterutrum, ſicut mandatum dedit nobis. Et ſequitur inquiſitio Petri. Et ibi duo. Primo, una inquiſitio cum reſponſione. Secundo, inquiſitio ſecunda cum ſua reſponſione, ibi: *Dixit Petrus*. Ait ergo: *Domine quo vadis?* Hoc autem Chryſ. [*Chryſ. ho. 72 in Joan. in princ. tom. 3*] Magnum quid amor, & igne ipſo vehementius, & ad ipſum cœlum reducit, & nulla eſt prohibitio, quæ ejus promptum impetum detinere poſſit. Et ideo ardentiſſimus Petrus præmiſſa audiens ait: *Domine quo, vadis?* Hoc autem dixit, non ita diſcere volens, ut ſequi concupiſcens. Idem Auguſtinus. [*Aug. tract. 66 in Jo. prope prin. tom. 9*] Hoc dixit, tamquam ſequi paratus: *Et reſpondit Jeſus: quo ego vado non potes, &c.* Ut ait Chriyſoſtomus. Chriſtus non ad verba ſed ad mentem reſpondit: *Non potes modo: Sequeris autem poſtea*. Ut enim ait Auguſtinus [*Ibid. poſt pauca.*] Non ait non poteris, ſed: *Non potes modo*, dilationem intulit, ſpem tulit. Ideo ait: *Sequeris poſtea*. Sed hoc audiens Petrus non deſtituit deſiderium, ſpem accipiens, ait Petrus: *Quare non poſſum te ſequi?* Ut enim ait Auguſt. [*ibid. paulo poſt.*] quid in animo ejus eſſet cupiditatis, videbat: quid autem virium, non videbat. Voluntatem ſuam jactabat infirmus, ſed inſpiciebat valetudinem medicus. Ideo dicebat Petrus: *Animam meam ponam pro te*, ſcilicet in morte. Ut enim ait Chryſoſtomus: [*Chryſ. ho. 72 in Jo. ante med. tom. 3*] audivit a Chriſto, quoniam hoc majorem amorem nemo habet. Patet ergo amor & devotionis fervor, & voluntatis vigor in beato Petro. Sed Chriſtus oſtendens, quoniam ejus ſolius eſt, ſcilicet ponere animam in morte: *Reſpondit, animam tuam pro me pones?* quid tantum præſumis? quod de te ſentis? quod eſſe te credis? Ita facis pro me, quod nondum feci pro te? ait Auguſt. Et ideo ait: *Amen amen dico tibi: Non cantabit gal-* A *lus, donec me ter neges*, quaſi diceret, ut ait Auguſtin. [*Aug. tract. 66 in Jo. ante med. tom. 9*] Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum neſcis: [*Ibid.*] *Amen dico tibi; non cantabit gallus, donec ter me neges*, quaſi diceret: non erit magnum ſpatium antequam me neges, ait Chryſoſtomus. [*Hom. 72 in Joan. ante med. tom. 3*] Per omnia enim humiliatum docens, & humanam naturam ſcilicet in ipſo, nihil ipſam ſecundum ſeipſam exiſtentem: non enim ſemel & bis hoc paſſus eſt, ſed ita deſtitit, ut in brevi tempore, tertio diceret verbum negationis. Ait Petrus: [*Matt. 26*] Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Cui Dominus dixit idem quod hic. Et ideo ait Dominus: [*Luc. 22*] B Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Sed qualiter ait hic. *Ter me neges*, &c. cum dicatur [*Marc. 14*] Priuſquam bis gallus vocem dederit, ter me es negaturus. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Auguſt. ubi de hoc prolixe proſequitur Aug. [*Aug. de concor. Ev. l. 3 c. 2 t. 4*] Et eſt ſumma, quod affectione animi & timore tota trina negatio concepta eſt, & trinæ negationi ſufficiens timor eum invaſit, & ita trina negatio ante galli cantum incœpta eſt: ſed non ante primum galli cantum peracta eſt. Unde Marcus de ipſarum vocum intervallis locutus eſt, & ſic ſecundum affectum & voluntatem ter negavit ante primum galli cantum. Secundum tamen intervalla vocis, C non ante ſecundum galli cantum. Et ponit exemplum, tamquam ſi alicui diceretur: hac nocte antequam gallus cantet ad me ſcribes epiſtolam, in qua mihi ter conviciaberis: non utique ſi eam ante omnem galli cantum ſcribere inciperet, & poſt primum finiret, ideo dicendum erat falſum fuiſſe prædictum. Hæc ille. Quia ſecundum voluntatem & affectionem fecerat, licet non ſecundum facti proceſſum: ita fuit ex parte iſta. Quæritur magiſtraliter, qualiter ait: *Non poteſtis venire, quo ego vado*, qualiter habet veritatem: ipſi enim erant in charitate, & ita in recta voluntate, & ordinata, & ita diligente Deum ſuper omnia. Ergo poterant ponere animam ſuam pro Deo, & ſic vade-

re

Digitized by Google

re poſt eum. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Aug. quantum ſibi aſſumpſerat, id eſt, præſumpſerat, nondum pro ſe poſita anima Chriſti, animam ſuam polliceretur poſiturum ſe eſſe pro Chriſto.

Aug. tract. 66 in Jo. ante med. tom. 9

Ex hoc innuit Aug. Antequam eſſet Chriſtus paſſus, & antequam eſſet Spiritus Apoſtolis in abundantia datus & antequam fides creſceret, & antequam deſiderium ferveret, non poterat ponere animam pro Chriſto, quam gratiam dedit Deus ſuis martyribus, homo enim delectatur in vita ſua naturali, & deteſtatur oppoſitum ac horret: Nemo enim carnem ſuam odio habuit.

Ephes. 5

Et ideo vitæ appetitus & voluntas ſuſtinendi contrarium, non ſunt in homine ſine ſuperabundantia gratiæ. Et ſi obiicitur de hæretico, qui ſuſtinet ignem pro ſuo errore: ad hoc eſt reſpondendum, quod non eſt ſimile: quia ille errore & rumore ſuperbiæ & obſtinatione ſententiæ ſuæ, mavult pœnam ſuſtinere, quam ab errore reſilire, & ex ſuo peccato cadit. Sed ut homo ſuſtineat mortem propter Deum, indiget Spiritu elevante in amorem Dei.

Aug. tract. 27 in Joan. verſ. fin. tom. 9

Unde Aug. loquens de beato Laurentio ait, quod etiam tormenta non ſenſit: caro enim ardebat, ſed Spiritus vivificabat, ſive vegetabat: quod eſt tamen intelligendum quantum ad reputationem ſuam, quia non reputabat tormenta. Item quæritur cum Petrus eſſet jam fervens ex amore, ut dictum eſt, qualiter permiſit Deus eum cadere?

Gregor. in Evang. hom. 28 circa med.

Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gregorius quod nimirum magnæ actum eſſe pietatis diſpenſatione cognoſcimus, ut is qui futurus erat paſtor Eccleſiæ, in ſua culpa diſceret, qualiter aliis miſereri debuiſſet. Prius enim oſtendit ſibi, & tunc propoſuit cæteris, ut ex ſua infirmitate cognoſceret quam miſericorditer aliena infirma toleraret. Hæc ille. Sed quæritur, qualiter ait hic: *Ponam animam meam pro te*, ſcilicet volens & deſiderans mori pro Chriſto, cum dicatur infra: Alius te cinget & ducet te, quo tu non vis.

Joan. 21

Ib. ho. 3 paulo poſt med.

Et ad iſtud reſpondet Gregorius quod Petrus martyrium, quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem Spiritus amavit. Et ibi bene de hoc. Infra ergo loquitur, quantum ad infirmitatem ſenſualitatis, hic autem quantum ad voluntatem rationis. Et ex dictis patet, qualis fuit Petrus ex ſeipſo, & quam infirmus, & quam fortis & robuſtus ex Spiritu.

Ibid. ho 30 poſt med.

Et de hoc Gregorius. Ipſe paſtor Eccleſiæ quantæ formidinis fuerit ante adventum Spiritus, ancilla oſtiaria dicat: qualis autem fortitudinis poſt adventum, patet: gaudet enim tunc in verberibus, qui ante in verbo timuit. Et ibi multum & bene de hoc. Et nota quod ait: *Non cantabit gallus antequam me ter neges*, quod myſterium poteſt eſſe. Per gallum enim prædicator ſignificatur, ante cujus cantum multi negant Chriſtum, & non recte credendo, nec perfecte confitendo, nec juſte vivendo.

Job. 38 Greg. Mor. l. 30 c. 3

Et de iſto gallo: Quis dedit gallo intelligentiam? Ibi Gregorius bene de proprietatibus galli, propter quas per gallum prædicator ſeu doctor ſignificatur. Gallus enim horas noctium diſcernit in noctibus voces emittit, & propter valentiores voces in profundo noctis, quam in matutino, & cum edere cantus parat, alas excutit: ſeipſum feriens vigilantiorem reddit, ut ait Gregorius ubi ſupra. Item gallus vociferatur contra prælium, ait ſapiens, & poſt prælium & victoriam, ait idem. Item gallus gallinaceus victus ſilet, & canit cum vincit, ait Tullius.

Sic. de divinat. l. 2 ante med. Prov. 30 Ambr. in Hexaem. l. 5 c. 24 poſt med. tom. 1

Talis debet doctor ſpiritualiter: Gallus ſuccinctus lumbos. Et de hoc bene & multum Ambroſius: Eſt, inquit, galli cantus ſuavis in noctibus, & etiam utilis, quia dormientem excitat, & ſollicitum admonet, & viatorem ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. Hoc canente latro relinquit inſidias, nauta trepidus mœſtitiam deponit, Et ſequitur: Hoc canente ipſa Eccleſiæ Petra culpam diluit, quam priuſquam gallus cantaret, negando contraxerat. Et ibi bene de hoc. Conſimiliter fit de multis, ante vocem cælicæ prædicationis labuntur.

Prov. 29

Cum enim prophetia defecerit, diſſipabitur populus. Sonante autem divina prædicatione infunditur gratia

di-

divina, illuminantur corda, & cognoſcuntur delicta, & conteruntur audientes: Loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum. Miſit enim verbum ſuum & ſanavit eos, ait Propheta. *Act. 10* *Pſ. 106*

CAPUT DECIMUMQUARTUM.

ET *ait diſcipulis ſuis: Non turbetur cor veſtrum*. Præhabita confortatione diſcipulorum, ſive inſtructione per exemplum humilitatis, hic inſtructio eorumdem per documenta veritatis. Et iſta pars in tres partes, ſecundum numerum trium capitulorum: *Diviſio.* Primo enim loquendo per appropriationem inſtruit eos, ut ſint recte credentes in fide. Secundo, ut ſint ferventes in charitate, infra, proximo. Ego ſum vitis. *Joan. 15* Tertio, ut ſint conſtantes in ſpe, infra, ibi: Hæc locutus ſum vobis. *Joan. 16* Prima ſcil. iſtud capitulum in tres partes. Primo ad conſtantiam fidei exhortatio. Secundo, quia fides ſine operibus mortua eſt, *Jacob. 2* ad operum perfectionem perſuaſio, ibi: *Si diligitis me, mandata mea ſervate*. Tertio, ſui receſſus per paſſionem inſinuatio, ibi: *Hæc locutus ſum vobis*. In prima, tria. Primo, cum dehortatione turbationis fidei firmæ exhortatio, & credentibus promiſſio. Secundo, de dictis Salvatoris diſcipulorum inquiſitio, & eorum certificatio, ibi: *Dixit ei Thomas*. Tertio, credulitatis ſive fidei utilitas, ſive fructificatio, ibi: *Amen, amen dico vobis*. Et hoc eſt quod ait: *Non turbetur cor veſtrum*, &c. ut ait Auguſt. *Aug. tract. 67 in Jo. prope prin. tom. 9* ne morte tamquam homines timerent, & ideo turbarentur, conſolatur eos etiam conteſtans ſe eſſe Deum. Ut enim ait Chryſ. *Chryſ. ho. 62 in Joan. ante med. tom. 3* Si vertex, ſcilicet Petrus, qui erat caput timuit, de illis quid fieret? Ideo ait: *Non turbetur cor veſtrum*, ſcilicet diffidendo: *Neque formidet*, ſcilicet de morte timendo. Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Matt. 10* Dehortatur ergo turbari in intellectu, & formidare in affectu, & effectu. Et ideo ſequitur: *Credite in Deum & in me*. Ut ait Auguſtin. *Aug. tract. 67 in Joan. ante med. tom. 9* Conſequens eſt, ut ſi in Deum creditis & in me: quod non eſſet conſequens, ſi Chriſtus non eſſet Deus: Ipſe enim cum in forma Dei eſſet, ſeipſum exinanivit. *Phil. 2* Mortem metuitis huic formæ ſervi: non turbetur cor veſtrum, ſuſcitabit illam forma Dei: Hæc Aug. Et ſi crucifixus eſt ex infirmitate, vivit tamen ex virtute. *2 Cor. 13* Et quoniam hortatus eſt eos, ſubdit cauſam, ob quam non deberent turbari: *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*. Ut enim ait Auguſtin. *Aug. ibid. poſt pauca* Cum hoc audiunt a perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam poſt pericula tentationum, ſe apud Deum cum Chriſto eſſe manſuros. Et de iſta domo: O Iſrael quam magna eſt domus Domini. *Baruc. 3* Et ad majorem certificationem ſubdit: *Si quo minus dixiſſem vobis*, &c. Si illæ videlicet manſiones non eſſent, vel ſi in aliquo minus eſſet, dixiſſem vobis. Et hoc ideo: *Quia vado parare vobis locum*, ſcilicet, ſicut caput quod debeat ſequi membra. Oportet enim mori, reſurgere, & aſcendere in cælum, ut nobis locus paretur in regno: Aſcendit enim pandens iter ante eos: *Mich. 2* *Et ſi abiero*, per carnis abſentiam moriendo, ſive aſcendendo in cælum, ſive reſurgendo: *Veniam iterum*, apparendo poſt reſurrectionem, vel apparendo in judicio: Videbunt filium hominis venientem, &c. *Matt. 24* *Et accipiam vos*, &c. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt: *Apoc. 19* *ut ubi ego ſum & vos ſitis*. Supra: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ego ſum, ibi & miniſter meus erit. *Joan. 12* Et ne ipſi quærerent ubi ſit, ſubdit ſicut continuat Gloſſa: *Et quo ego vado ſcitis*, ſcil. ipſum patrem, ad quem vado: *Et viam ſcitis*, ſcilicet me hominem qui ſum via. Infra eodem: *Ego ſum via*, &c. Sed quæritur de prædictis, qualiter ait: *Non turbetur cor veſtrum*, cum ſcilicet ipſos eſſe juſtos, & dicatur: Juſtus in æternum non commovebitur. *Prov. 10* Videtur quod ſuperflue de hoc hortatur. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod eſt turbatio infeſtans, & eſt turbatio evertens. Et hæc ſecunda non cadit in juſto, mente juſto. Unde Auguſtinus, loquens de opinione Stoicorum, ait, *Aug. de Civ. Dei l. 9 c. 4 & 5* quod differentia eſt inter animum ſtul-

ſtulti, & animum ſapientis, quod ſtulti animus cedit paſſionibus, atque accommodat mentis aſſenſui: ſapientis, quamvis eas patiatur, retinet tamen de his, quæ debet effugere rationabiliter, vel eligere, ſtabilem inconcuſſa mente ſententiam. Hæc ille. Unde nota, quod eſt turbatio ex quadam motione contritionis, quia Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, ait Propheta. Et alibi in Pſalmo: Turbatus ſum & non ſum locutus. Et eſt turbatio piæ compaſſionis malis alienis, quia miſericordia eſt triſtitia in malis alienis, ait Damaſcenus. Et Auguſtin. Quis ignorat ex eo appellatam miſericordiam, quod miſerum faciat cor condolentis alienum malum. Et de hoc bene ſupra Auguſtinus. Turbetur plane animus Chriſtianus, non miſeria, ſed miſericordia. Et enumerat ibi quatuor affectus. Dictum eſt Marthæ: Solicita es & turbaris erga plurima. Et eſt turbatio & de ordinationis & confuſionis, de qua in Pſalmo: Turbati ſunt omnes inſipientes corde. Et alibi. Turbati ſunt & moti ſicut ebrius, & cætera. Et iſta non commovetur juſtus. Et eſt turbatio ex eminentia triſtabilis vel terribilis: & ſic aliquando turbatur juſtus, quantum ad ſenſualitatem & motum ſenſualitatis, ſervata cum tranquillitate rationis. Unde Virgilius loquens de Ænea:

Mens immota manet, lacrymæ volvuntur inanes,

Ut enim ait Auguſtinus: Homo movetur metu amiſſionis rerum, & metu mortis, & etiam metu doloris, ut ait idem. In his tamen retinet ſapiens judicium rationis, ſtultus autem cedit illis, ſecundum Auguſt. Item quæritur de hoc quod ait: *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*, cum dicatur: Nonne ex denario diurno conveniſti mecum? Tolle quod tuum eſt. Unus ergo denarius omnium, & ita una manſio. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum hic, ubi ait: Denarius ille æqualis eſt omnibus, quo ſignificatur vita æterna, ubi amplius alio nemo vivit, quoniam in vivendo non

Pſ. 50 | Pſal. 76 | Damaſ. or fid. l. 2 c. 1. | Aug. de mori. Eccl. l. 1 c. 27 t. 1 | Ibid. tract. 60 in Joan. ante med. tom. 9 | Luc. 10 | Pſ. 75 | Pſ. 106 | Virg. Æneid. l. 4 poſt med. | Aug. de civ. Dei l. 9 c. 4 t. 6 | Mat. 20

A eſt diverſa in æternitate menſura, ſed multæ manſiones, diverſas meritorum in una vita æterna ſignificant dignitates. Hæc ille. Quantum ergo ad divinitatem ſive perennitatem denarius eſt unus, quantum ad differentiam meritorum, præmiorum, ſunt diverſæ manſiones: Parvus & magnus. Ibi Gregorius bene de his manſionibus & de earum unitate. Similiter Gregorius, ubi loquitur de denario diurno, bene de denarii unitate, & de manſionum multitudine. Et de hoc in collatione. Item quæritur de hoc quod ait: *Vado vobis parare locum*. Opponit enim Auguſtin. cum dixerit prius, quod in domo patris ſunt multæ manſiones, B non eſt opus aliquam præparare, quia ſunt paratæ. Item ſi futuræ erant & parandæ jam non erant. Et ita male ait: *Multæ manſiones ſunt*. Vel ſi erant paratæ, male ait: *Vado vobis parare locum*: Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum quod manſiones quas præparavit prædeſtinando, præparat operando. Sicut enim dicitur: Quid eſt, quod futurum eſt? Ibi alia littera: Fecit, quæ futura ſunt; Fecit, inquam, prædeſtinando, quæ facturus eſt operando. Sic ex parte iſta manſiones ſunt, ut ait hic, in prædeſtinatione, ſed nondum in operatione: parat enim manſiones, manſionibus parando manſores. Hæc Aug. Et ſe- C quitur: Deſiderium dilectionis præparatio eſt manſionis. Eat Dominus, & paret locum, eat ne videatur, lateat ut credatur, creditus deſideretur, ut deſideratus habeatur. Et patet hic Salvatoris dignativa bonitas, & diſpenſativa humilitas. Secundum Auguſtin: Venit in mundum ut ſalvaret, reliquit mundum vadens in cœlum, ut locus electis pararetur, venturus in fine, ut mundus judicetur: Exivi a patre, & veni in mundum, &c. Quemadmodum vidiſtis euntem in cœlum, ſic veniet, &c. Iſta ſunt itinera æternitatis ejus, id eſt, filii Dei, qui eſt æternus: Diebus æternitatis ejus. Et ſequitur illa pars, in qua inquiſitio diſcipulorum: Et illa in duas. Primo, inquiſitio illius: Secundo,

Job. 3 | Greg. Mor. lib. 4 c. 31 ante med. | Ibidem in Ev. ho. 19 | Aug. tract. 68 in Joan. ante med. tom. 9 | Eccl. 1 | Aug. ibid. poſt med. | Dignativa bonitas Salvatoris. | Joan. 16 | Act. 1 | Mich. 5

al-

alterius, ibi: *Dicit ei Philippus*. In prima duo. Primo, inquiſitio. Secundo, Chriſti, reſponſio, ibi: *Dicit eis Jeſus*. Ait ergo. *Dicit ei Thomas: Neſcimus quo vadis*, &c. Sed quæritur, ex quo dixit Chriſtus, eos utrumque ſcire, ſcilicet & viam ſcitis, &c. neque dixit falſum: qualiter dixit eos neutrum ſcire? Et ad iſtud reſpondet Aug. quod iſti ſciebant, ſed ſe ſcire neſciebant, & ideo eos convincit Chriſtus reſpondendo: *Dicit eis Jeſus*: *Ego ſum via*, quaſi diceret ſecundum Auguſt. ut oſtenderet eos ſcire viam, qua via cognita reſtat cognoſcere quo irent, quia ad veritatem & ad vitam. Unde Chryſ. Ego ſum via, per me venitis, nec indigebitis manuductore. Ego ſum veritas, & ita nullum mendacium in eis quæ dicuntur. Ego ſum vita, & ita ſi moriamini non peribitis. Hæc ille: Ut ait Gloſſa. Ego ſum via, ſine errore quærentibus, & veritas ſine falſitate invenientibus, vita ſine morte permanentibus. Item Auguſt. Qua vis ire? ego via, quo vis ire? ego veritas. Ubi vis permanere? ego vita. Et Hugo: Chriſtus via in exemplo, veritas in promiſſo, vita in præmio: quia ipſe via, in eo movemur: quia veritas, in eo ſumus, quia vita, in eo vivimus. In ipſo vivimus, movemur, & ſumus. Quia ex ipſo omnia, ipſe eſt via: quia per ipſum omnia, ipſe eſt veritas: quia in ipſo ſunt omnia, ipſe eſt vita: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Et ſequitur manifeſtatio ejus quod dixit: *Nemo venit ad patrem, niſi per me*, ſcilicet qui ſum via: *Et ſi cognoviſſetis me, & patrem meum*, ſcilicet propter unitatem eſſentiæ. Supra: Ego & pater unum ſumus. Vel propter ſimilitudinem ſplendoris & gloriæ, quia ipſe ſplendor & figura gloriæ: *Et amodo cognoſcetis & vidiſtis eum*. Sed qualiter hoc? Supra: Deum nemo vidit umquam. Et ad iſtud reſpondendum iis ſecundum Auguſtinum, & eſt in Gloſſa, quod viderunt filium ſimillimum patri, & ita viderunt patrem in filio ſcilicet in præſenti. Ideo ait: *Vidiſtis, & cognoſcetis*, ſcilicet in futuro. Vel ſecundum

Aug. tract. 69 in Jo. ante med. tom. 9

Ibid. paulo poſt

Chryſ. ho. 72 in Joan. poſt med. tom. 3

Auguſt. de verbis Domini ſerm. 54 prope princ. to. 10

Act. 17

Rom. 11

Joan. 10

Hebr. 1

Joan. 1

Aug. tract. 70 in Jo. tom. 9

A Chryſ. vidiſtis eum, ut viſus eſt angelus, ſcilicet in ſpecie oſtenſa, non tamen ſubſtantia viſa eſt. Vel loquitur de viſione filii, de qua: Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt. Supra: Deum nemo vidit umquam niſi unigenitus, qui eſt in ſinu patris. Ipſe narravit, &c. Et ſequitur inquiſitio alterius diſcipuli, ſcilicet Philippi, ibi: *Dicit ei Philippus*. Et ibi tria. Primo, ipſa inquiſitio. Secundo, inquirentis increpatio, ibi: *Dicit ei Jeſus*. Tertio, veritatis doctrinatio, ibi: *Philippe*. Ait ergo: *Dicit ei Philippus: Domine oſtende:* &c. Ut enim ait Aug. Non intelligens Philippus, quærit: quaſi diceret: ſimilem novi, ſed non ſufficit, niſi & illum noverim. Et ideo ait: *Oſtende nobis patrem, & ſufficit*.

B Et ideo ſequitur increpatio. Unde Auguſt. Magiſter diſcipulum arguebat, quia cor poſtulantis videbat: patrem enim noſſe cupiebat, tamquam eſſet melius, quam filius. Hæc Auguſtin. Et quia merito arguendus erat, ſequitur inſtructio: *Philippe, qui videt me, videt & patrem meum*, quia ego & pater unum ſumus. Et ideo ſequitur: *Non credis quia ego in patre*, ac ſi diceret, ait Auguſt. Cur in ſimilibus diſtantiam cupis cernere? Cur inſeparabiles ſeparatim deſideras noſſe? Et ideo hoc manifeſtans amplius, quod ipſe in patre, & pater in eo ait: *Verba quæ ego loquor, a me ipſo non loquor*, quia a

C me ipſo non ſum, ait Auguſtin. Et ob eandem cauſam: Pater in me manens facit opera. Supra: Sicut pater ſuſcitat mortuos, ſic & filius. Et quia arguerat Philippum, oſtendit non eum ſolum eſſe arguendum, ſicut continuat Auguſt. Propter quod ſequitur: *Non creditis quia ego in patre*. Et ita idem in eſſentia, & inſeparabilis. Quod ſi non creditis ita eſſe, ſicut eſt in re: *Alioquin propter opera credite*. Ut enim ait Auguſtin. Si ſeparati eſſemus, inſeparabiliter operari nulla ratione poſſemus: quaſi eodem modo legit Chryſ. Vides, inquit proximitatis ſuperabundantiam, & in eis ſubſtantiæ ſubmonſtrationem. Opponit autem Auguſt. qualiter ait nunc: *Si cognoviſſetis me*: cum di-

Chry. ho. 71 in Jo. poſt med. tom. 3

Mat. 5

Joan. 1

Aug. tract. 70 in Jo. tom. 9

Ibid. poſt med.

Joan. 10

Aug. ibid. prope fin.

Aug. tract. 71 in Jo. prope prin. tom. 9

Joan. 5

Ibidem poſt med.

Chryſ. ho. 71 in Jo. poſt med. tom. 3

Aug. tract. 70 in Joan. ante med. tom. 9

Digitized by Google

dixerit ſuperius: *Et quo vado ſcitis, & viam ſcitis*: Vocans ſemetipſum viam, & ita eum cognoſcebant: Et ita videtur dicere contraria. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod quidam inter eos ipſum ſciebant, & pro talibus loquebatur ſuperius: quidam autem ipſum neſciebant, inter quos erat Philippus, & pro talibus, & ad tales loquitur hic. In his autem omnibus propoſitionibus, quas induxit, ſcilicet quod a ſe ipſo non loquitur, & quod ipſe in patre, & pater in ipſo, intendebat inſtruere eos de perfecta fide unitatis eſſentiæ divinæ, & diſtinctione perſonarum. Unde quia dixit: *A me ipſo non loquor*, hujus occaſione recitat hic Auguſt. errorem Arrii, dicentis filium non eſſe æqualem patri. Quia vero dixit: *Pater in me manens facit*, hujus occaſione recitat errorem Sabellii, qui poſuit, quod qui pater eſt, ipſe eſt filius. Et utriuſque erroris falſitatem Auguſt. manifeſtat, Supra: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic & filius. Et ibi poſt: Quæcumque pater facit, hæc & filius ſimiliter facit. Ex quibus patet & eſſentiæ divinæ identitas, & perſonarum diſtinguibilitas. Et hæc nunc ſunt perfecte credenda recta fide. Ideo ait hic: *Qui videt me*, ſcilicet viſione fidei: *Videt & patrem meum*. In patre autem hoc videbitur viſione fruitionis. Infra: Veniet hora quando non in proverbiis loquar vobis, ſed palam de patre annuntiabo vobis. Et de hoc ibi. Et nota quod ait: *Oſtende nobis patrem & ſufficit nobis*. Licet enim hoc fuerit prolatum ex imperfectione, ob quam imperfectionem fuit Philippus arguendus, ait Auguſt. tamen in his verbis exprimitur proteſtatio, ſive veneratio majeſtatis, quando ait: *Domine*. Dominus enim nomen illi, ait Propheta. Item exprimitur ibi fervida petitio divinæ viſionis, cum dicitur: *Oſtende nobis patrem*. Hæc enim oſtenſio in gloria, eſt plenitudo beatitudinis: Videbis faciem ejus in nubilo. Videbimus eum ſicuti eſt. Item inſinuatur, ſive exprimitur omnimoda plenitudo, ſive adimpletio omnis appetitionis, ibi: *Sufficit nobis*. Propter quod ait Propheta: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ut enim ait Auguſt. Sufficere eſt nihil ultra quærere. Et ideo dicitur hic: *Oſtende nobis patrem & ſufficit nobis*, quia implebit te, ſatiabit te, perficiet te, ait idem Auguſt. Illud enim ſufficit animæ, quod replet ejus capacitatem omnimodam. Sed tantæ dignitatis eſt humana conditio, ut nullum bonum præter ſummum poſſit ei ſufficere. Ut dicitur: Solus Deus implebit animam. Et ideo merito ait hic: *Oſtende nobis patrem & ſufficit nobis*. Item illud ſufficit animæ, quod illuminat omnimodam ſuæ intelligentiæ apprehenſibilitatem, ſed Deus pater habitat lucem inacceſſibilem: Mærens incedebam. Ibi Greg. Sancto viro in hac peregrinatione, omne quod ſine Dei viſione abundat, inopia eſt. Item illud ſufficit animæ, quod terminat & quietat omnem ejus appetitum. Talis eſt Deus pater: Nec multitudo locorum inclinet te. Ibi Gregor. Ad illum ſuſpenſa eſt anima, a quo formata, & quia ad Deum ſolum appetendum facta eſt: omne autem, quod infra appetit, minus eſt. Ideo jure ei non ſufficit, quod Deus non eſt. Et ibi multum, & bene de hoc. Unde Auguſtin. quod nec anima ſibi, nec ei quidquam ſufficit, recedente ab eo qui ſolus ſufficit. Et alibi: temporale non ſatiat anima, cui ſedes eſt æternitas. Unde eſt ſufficientia infuſæ intelligentiæ ad cognoſcendum: Non quod ſumus ſufficientes ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Item eſt ſufficientia divinæ gratiæ ad vivendum & reſiſtendum tentationibus: Sufficit tibi gratia mea. Item eſt ſufficientia modeſtiæ ad utendum: Ego didici in quibus ſufficiens ſum, ſcio humiliari, ſcio & abundare, &c. Melior eſt vir pauper & ſufficiens ſibi quam vir glorioſus & indigens pane. Et eſt ſufficientia gloriæ ſatiantis, de qua loquiter hic. Unde Auguſtin. Quid homini ſufficit, cui Conditor non ſufficit? Quid ultra quæris, cui omne gaudium: Intra in gaudium Domini tui. Et ſequitur illa pars in qua ſpecificatio fructus, ſive utilitatis fidei, ibi:

Marginal notes (left): Aug. tract. 71 in Joan. ante med. tom. 9 — Error Sabellii. — Ibidem. — Joan. 5 — Ibidem. — Eſſentiæ divinæ identitas. — Joan. 16 — Hier. 33 — Job. 33 — 1 Joan. 3

Marginal notes (right): Pſal. 16 — Manual. c. 25 tom. 9 — 1 Tim. 6 — Job. 30 — Greg. Mor. lib. 20 c. 28 ante med. — Job. 36 — Greg. Mor. lib. 26 c. 28 poſt med. — Auguſt. de Trinit. lib. 10 c. 5 to. 3 — Auguſt. de doct. Chryſt. lib. 1 c. 38 tom. eod. — 2 Cor. 3 — 2 Cor. 12 — Phil. 4 — Prov. 12 — Matt. 25

Digitized by Google

Amen, amen dico vobis. Et ſpecificatur duplex utilitas, quarum prima eſt, poteſtas operandi. Secunda, eſt facilitas obtinendi poſtulata, ibi: *Quodcumque petieritis.* Ait ergo: *Amen, amen, qui credit in me,* ſcilicet fide perfecta, quæ per dilectionem operatur: *Opera quæ ego facio,* id eſt, talia in genere, qualia ego facio, ut ſit ſimplex relatio: *Et ipſe faciet: Et majora horum faciet,* id eſt, majora his: Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: Tranſi hinc, & tranſibit, &c. Sed quæritur qualiter hoc? Ut enim dicitur: Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum: non ergo eſt conveniens diſcipulos facere majora opera operibus Chriſti magiſtri ſui. Item opera quæ ipſe fecit, erant potentiæ infinitæ, & oſtendebant ipſum eſſe Deum, ut ipſe arguit ſupra: Operibus credite: Ergo ut prius. Item ſublimioris poteſtatis debent eſſe opera ſublimiora & majora: ſed ſua poteſtas major & ſublimior, quia ipſe virtus ſupportans omnia: Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum exponendo iſtud multipliciter, ſecundum Auguſtin. ubi ait: quod majus fuit ſanare umbra, quod fuit factum, ubi dicitur, quod umbra Petri ſalvabantur infirmi: quam fimbria, quod fuit factum. Primo modo ſanavit Chriſtus per Apoſtolos Secundo, per ſeipſum, majora ergo opera fiebant virtute Chriſti in aliis. Infra: Sine me nihil poteſtis facere: quam illa quæ per ſe fecit. Vel aliter eſt intelligendum ſecundum Auguſtin. quod hoc dicitur, quia majora opera fecit Dominus per credentes, quam præter credentes. Et hoc non fuit defectio ſed dignatio; Præter enim credentes fecit Deus cœlum & terram. Per credentes ſive illis conſentientibus juſtificavit impios. Sed numquid omnium operum Chriſti majora, qui cum timore & tremore ſuam ipſius ſalutem operatur, quod utique in illo, ſed non ſine illo Chriſtus operatur. Hæc ille. Vel aliter exponitur ſecundum Auguſtin. ibi, quod opera de quibus loquitur hic, erant verba quæ tunc dicebat. Et minus eſt verba juſtitiæ prædica- A re, quod fecit præter nos, quam impios juſtificare, quod ita facit in nobis, ut facimus & nos. Hæc ille.

Duplex utilitas. Gal. 5. Matt. 16. Matt. 10. Jerem. 10. Hebr. 1. Aug. tract. 72 in Joan. poſt med. tom. 9. Act. 5. Mat. 15. Joan. 15. Aug. tract. 72 in Joan. tom. 9. Ibidem.

Et per hæc ad objecta: quia etſi credentes faciunt opera magna, hoc eſt virtute Jeſu Chriſti, & de fide ac ejus efficacia in credentibus: Fides eſt ſperandarum rerum, &c. Et ne quis attribuat ſibi hanc poteſtatem, ſubdit: *Quia ego vado ad patrem.* Et in hoc conſolatur eos, oſtendens quod ad patrem pergit, non ut derelinqueret indigentes, ſed exaudiret petentes, ait Auguſtin. Propter quod ſequitur: *Quodcumque petieritis, &c. hoc faciam.* Et in hoc notatur ſua poteſtas. Ut enim ait Chryſ. omnia ſigna quæ fecerunt Apoſtoli, ipſe B agebat: Per manus Apoſtolorum fiebant ſigna. Et In nomine Jeſu Nazaræni, ſurge & ambula: *Faciam, inquam, ut glorificetur pater in filio,* omnia enim agebat ad gloriam patris, qui eum miſerat. Et ad majorem confirmationem repetit: *Quidquid petieritis.* Unde Chryſoſt. quærit, cujus gratia ſecundo id ponit: & reſpondet quod ideo ſecundo ponit, certificans, id eſt, confirmans, ſui ipſius ſermonem. Et oſtendens auctoritatem ut prius ſubdit: *Hoc faciam:* Et ut ait Auguſtin. Ne ſolis Apoſtolis crederemus hoc eſſe dictum, ideo ait ſupra: *Qui credit in me.* Sed quæritur ſicut obiicit Auguſt. qualiter ait hic: *Quodcumque petieritis,* C *hoc faciam,* cum dicatur de Paulo: Ter Dominum rogavi, ut diſcederet a me, nec tamen fuit exauditus. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod hic ait: *Si quid petieritis in nomine meo,* &c. In nomine enim Salvatoris petimus, quando non contra ſalutem petimus. Et ſequitur: Sic intelligendum eſt, nos non petere in nomine magiſtri, quod petimus præter regulam magiſterii. Hæc ille: Et quia magis fuit ad ſalutem ipſi Paulo non exaudiri: ideo Deus propitius non iratus ad voluntatem ſuam eum non exaudivit. Et ibi bene de hoc. Ibidem Auguſt. de male petentibus, ut de filiis Iſrael petentibus carnes: Non accipitis eo quod male petatis. Et de petitione virtuoſa ad Deum, qualis debet eſſe. Infra: Si quid petieritis

Hebr. 11. Aug. tract. 72 in Jo. prop. princ. tom. 9. Chryſ. ho. 73 in Joan. poſt med. tom. 3. Act. 5. Act. 3. Ibidem poſt pauca. Aug. tract. 73 in Jo. ante med. tom. 9. Ibidem. 2 Cor. 12. Aug. ibid. paulo poſt. Ibid. ante medium. Num. 11. Jacob. 4. Joan. 16.

Digitized by Google

ritis patrem in nomine meo dabit A
vobis. Unde & hic tanguntur tres
conditiones, quæ debent eſſe in pe-
titione: quarum prima eſt, rei pe-
titæ ſubſtantialitas, ibi: *Si quid*,
ſcilicet quod ſit aliquid reale & uti-
Mat. 16 le: Primo, quærite regnum Dei.
Secunda conditio eſt fervida conſide-
Luc. 11 ratio, ibi: *Petieritis*: Petite & da-
bitur vobis, quærite, &c. Tertia eſt
in petendo recta ordinatio, ibi: *In
nomine meo*, ut eſt expoſitum. Et
ſequitur illa pars, in qua exhortatio
ad obſervationem mandatorum Dei,
eo quod fides ſine operibus mortua
eſt. Et illa pars in tres. Primo,
hortatur ad obſervanda mandata,
promittendo auxilium. Secundo,
hortatur, promittendo ſolatium, ibi: B
Non relinquam vos orphanos. Tertio,
hortatur ad idem promittendo præ-
mium, ibi. *Qui habet mandata mea*.
Ait ergo: *Si diligitis me*, ſcilicet af-
fectu: *Mandata mea ſervate*, in ef-
fectu: *Et ego rogabo patrem, & alium
paracletum dabit*. Et in hoc patet
utilitas in fructu. Ut enim ait Chry-
Chryſo. ho. 74 in Joan in princ. tom. 3 ſoſt. operibus nobis opus eſt ubique
& actibus, non ea, quæ per verba,
oſtenſione. Ideo ait hic: *Mandata
mea ſervate*, quaſi idem Auguſt. in-
Aug. tract. 74 in Joan. ante med. tom. 9 ducens illud Apoſtoli: Vultu confi-
tentur ſe noſſe Deum, factis autem
Tit. 1 negant. Infra eodem: *Qui habet man
data mea & ſervat ea*, &c. Et nota
quod ait: *Alium paracletum*, quia
primum infundit Deus Spiritum gra- C
tiæ ad credendum & amandum, &
Rom. 5 ad perfecte operandum: Charitas
enim diffuſa eſt in cordibus noſtris
per Spiritum ſanctum. Deinde dat
recte operantibus Spiritum in ſupe-
rabuntia, prout ait hic: *Alium pa-
racletum dabit*, &c. Paracletus enim
Latine dicitur advocatus, ait Augu-
Aug. Ibid. poſt med. ſtin. Spiritus adjuvat infirmitatem
Rom. 8 noſtram. Et ſequitur: Poſtulat pro
nobis, &c. Et quia ſine pœnitentia
ſunt dona Dei, ideo ait: *Ut maneat
Rom. 8 vobiſcum*, ſcilicet Spiritus. Et quia
ipſe Spiritus veraciter docet, ideo
ait: *Spiritum veritatis*, ſcilicet da-
Joan. 16 bit, infra: Docebit vos omnem ve-
ritatem: *Quem*, ſcilicet Spiritum:
Mundus non poteſt accipere, id eſt,
mundi amatores: non enim habet
inviſibiles oculos mundana dilectio,
& eſt contraria divinæ dilectioni,
ait Auguſt. Supra: Mundus eum non Aug. tract. 2 in Jo poſt med. tom. 9
cognovit. Et ideo ait hic: *Quia non
videt eum*, ſcilicet credendo: *Neſcit
eum*, ſcilicet intelligendo. Et licet Joan. 1
ita ſit de mundo & mundanis: *Vos*,
qui eſtis ſpirituales: *Cognoſcetis eum*,
cognitione fidei, & viſione ſpei: Vi- 1 Cor. 13
demus nunc in ſpeculo & ænigma-
te, tunc autem facie ad faciem:
Quia apud vos manebit, ſcilicet Spi-
ritus: *Et in vobis erit*. Sed quæritur
cum ſit prius eſſe alicubi, quam ma-
nere, videtur quod inconvenienter
ordinat. Et ad hoc reſpondet Au-
guſtin. ne putarent, quod dictum Aug. tract. 74 in Jo. ve ſ. fin. tom. 9
eſt: *Apud vos manebit*, ita dictum
eſſe, quemadmodum hoſpes viſibili-
ter manere conſuevit, expoſuit quod
dixit: *Et in vobis erit*. De iſto Spiri-
tu, & de effectibus, infra dicitur:
Sed obiicit Auguſtinus de hoc, quod Joan. 16
ait: *Si diligitis me alium paracletum
dabit*, &c. Ergo ſecundum hoc po-
teſt Deus diligi abſque Spiritu. Et Aug. ibid. ante med.
ad hoc reſpondet ſicut tactum eſt,
quod diſcipuli habebant Spiritum ſan-
ctum: ſed occulte, quem erant ac-
cepturi in ſignis & manifeſte. Un- Joan. 20
de & poſt reſurrectionem fuit eis da-
tus Spiritus, infra. Et poſt aſcen- Act. 2
ſionem propter duo præcepta dile-
ctionis Dei, & proximi ſecundum
Auguſtin. Item quæritur qualiter ait: Ibidem.
Rogabo patrem, cum dicat Auguſtin.
de natura & gratia: quod nullus Aug. de nat. & gra. cap. 18 tom. 7
orat pro eo, quod per ſe poteſt fa-
cere. Et ad iſtud reſpondendum ſe-
cundum Auguſtin. quod ipſe filius
in tempore fuit precator opportu-
nus, qui tamen cum patre erat exau-
ditor æternus. Unde ergo homo &
minor patre, rogabat patrem, cui
erat æqualis. Et ſequitur ſecunda
particula, in qua hortatur ad man-
datorum obſervationem, promitten-
do ſolatium: *Non relinquam vos or-
phanos*. Ut enim ait Auguſt. Ὀρφανοὶ Tract. 75 in Joan. non longe a pr. tom. 9
græce, pupilli latine. Pupilli enim
ut ait Iſidorus, dicuntur, quorum
patres ante diſceſſerunt, quam no- Iſid. etym. lib. 11 c. 2
men ab eis acceperunt: unde & fi-
lios ſponſi eos vocabant: Filii ſpon- Mat. 9
ſi non poſſunt lugere quamdiu eſt
ſponſus cum eis. Et ſupra: Filioli Joan. 13

Digitized by Google

modicum vobiſcum ſum. Ideo ſequitur: *Veniam ad vos*, ſcilicet poſt reſurrectionem, & hoc non poſt multum tempus. Ideo ait: *Adbuc modicum*, infra: Modicum & non videbitis me, &c. Et quia mundus non intelligebat ſuam virtutem, qua erat reſurrecturus, ideo ſubdit: *Et mundus me jam non videt*. Ut enim ait Auguſtin. mundus videbat eum carneis oculis in carne conſpicuum: ſed non videbat quod in carne latebat, ſcilicet ſuam divinitatem, & tamen non credebat: *Vos autem videbitis me*, ſcilicet poſt reſurrectionem utraque viſione, ſcilicet oculis carnis, & oculis mentis. Infra: Iterum modicum & videbitis me. Et hoc ideo: *Quia ego vivo, & vos vivetis*. Quærit Auguſtinus, cur ait de præſenti ſe vivere, illos autem de futuro? Et reſpondet: quod quia vitam carnis reſurgentis, qualis in illo præcedebat, ſecuturam in illis eſt pollicitus: duas enim reſurrectiones promiſit: ſuam mox futuram, noſtram in fine ſæculi venturam. Et ideo ſequitur: *In illo die cognoſcetis*, ſcilicet reſurrectionis futuræ, quando videbimus facie ad faciem, & quando videbimus eum, ſicuti eſt: *Cognoſcetis*, inquam, *quia ego in patre maneo*, ut radius in ſole, unum cum illo. *Et vos in me*, ſicut palmites in vite. Infra proximo: Ego ſum vitis, &c. Et: *Ego in vobis*, ſicut vita vivificans in vivificatis, & ſicut virtus ſupportans in ſupportatis, & ſicut movens in eis quæ moventur: ipſe enim via veritas & vita. Supra eodem. Infra: Ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus: *Ego in vobis*. Ut enim ait Chryſoſt. quod, dictum eſt: *ego in patre*, identitatem ſcilicet ſignificat. Quod autem dictum eſt: *Ego in vobis*, ſignificat, quod eſt unanimitatis & auxilii. Novit enim, inquit, ſcriptura, multoties, eiſdem verbis in Deo, & in hominibus poſitis, non ſimiliter tamen uti: Vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei: Et nota ſecundum Chryſoſtom. quod poſt reſurrectionem promittit eis certiſſimam cognitionem, quia magna erat virtus Spiritus ſancti, quæ omnia eos erudiebat, multo magis in gloria. Infra: Palam annuntiabo vobis de patre. Et in his omnibus patebat paterna pietas Salvatoris ad diſcipulos, promittendo Spiritum in auxilium, ſive patrocinium, quare vocat Spiritum paracletum. Item promittendo ſuum ſolatium, & ſuum reditum, promittendo etiam ſuam coexiſtentiam, ſive patientiam, & promittendo cognitionis plenitudinem, ſive luculentiam. Et hæc omnia promittit, ut abiiciat triſtitiam ab eis, quia ænigmatice inſinuabat paſſionem ſecundum Chryſoſt. Sicut infra ſimiliter facit: Plorabitis & flebitis vos. Et ſequitur: Videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, &c. Et nota quod deſcribit Spiritum a parte originis, quia a patre dandus: item a parte ſuæ virtutis, quia eſt paracletus ad conſolandum affectum. Unde Gloſſa: Paracletum, id eſt, conſolatorem, & quia eſt Spiritus veritatis ad illuminandum intellectum. Item deſcribit eum a parte ſuæ permanentiæ, ſive perpetuitatis, quantum eſt a parte Spiritus: quia apud vos & in vobis manet. Item a parte ſuæ dignitatis: quia mundus non poteſt eum capere, id eſt, mundi amatores. Ideo ob iſtius doni, quod eſt Spiritus, bonitatem & ſuavitatem clamat ſapiens: O quam bonus & ſuavis eſt Spiritus tuus in nobis! Et ſequitur illa pars, in qua hortatur ad mandata obſervanda promittendo præmium, ibi: *Qui habet mandata mea*. Et illa in tres. Primo, ipſa promiſſio. Secundo, diſcipuli inquiſitio, ibi: *Dicit ei Judas*. Tertio, Salvatoris reſponſio, & veritatis, tam de merito, quam de præmio explanatio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Ait ergo: *Qui habet mandata mea*, in amore & affectu: *Et ſervat ea*, in opere & effectu: *Ille eſt qui diligit me*, in veritate: *Et diligetur a patre meo*, paterna acceptatione: *Et ego diligo eum*, in præſenti: *Et manifeſtabo ei me ipſum*, in futuro: Obiicit Auguſtin. qualiter ait primo: *Diligetur a patre meo*. Et poſtea: *Diligam eum*, quaſi poſſit aliquis diligi a patre non a filio, cum ſint inſeparabiles, & inſeparabiliter diligant. Et ad hoc reſpondet, quod

Marginalia: Joan. 16; Aug. tract. 75 in Jo. ante med. tom. 9; Joan. 16; Aug. Ibid.; 1 Cor. 13; 1 Joan. 3; Joan. 15; Joan. 17; Hom. 74 in Joan. ante med. tom. 3; 2 Cor. 3; Joan. 16; Chryſ. tr. 64 in Jo. tom. 3; Joan. 16; Spiritus a multis partibus.; Sap. 12; Aug. tract. 75 in Jo. prope fin. tom. 9

non

non dilexit ad hoc ut credamus, A & mandatum fidei teneamus, nunc ad hoc diliget ut videamus, & ipſa viſione mercedem fidei capiamus. Hæc ille. Hoc ergo non ait: quia ſic alia, & alia dilectio a parte Dei, vel Chriſti: ſed quia alius effectus dilectionis hujus & illius: Deus enim diligit effectu non affectu, ait Bernardus: Magna ergo promiſſio ſervantibus mandata, ut patet ex dictis. Et ſequitur illa ſecunda particula: *Dicit ei Judas*, ſcilicet ſanctus non immundus, non inſectator Domini, ſed ſectator, ut ait Auguſtin. *Domine quid factum eſt*, &c. Quæſivit enim cauſam, quare non ſe mundo, ſed ſuis manifeſtaturus eſt. Et hoc quæſivit de omnibus. B Et ſequitur reſponſio Salvatoris, & eorum inſtructio tam de merito, quam de præmio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Et hæc in quatuor. Primo, cauſæ præmiſſio, quare ſe erat manifeſtaturus ſuis, & non mundo. Secundo, iterata premiſſio ſuis, ibi: *Hæc locutus ſum vobis*. Tertio, turbationis dehortatio, ibi: *Non turbetur cor veſtrum*. Quarto, ſubjunctio rationis, ob quam breviter eſt eis locutus cum inſinuatione inſtantis paſſionis, ibi: *Et nunc dixi vobis*. Ait ergo: *Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit*. Præmiſſa quæſtione a diſcipulo, quare erat ſe manifeſtaturus ſuis & non mundo, quaſi aſſignans cauſam ait: *Si quis diligit me*, C affectu ſicut prius: *Sermonem meum ſervabit*, ſcilicet in effectu vel actu: *Et pater meus diliget eum*, retribuens ei in mercedis fructu: *Et ad eum veniemus*, perſerverando & conſervando ipſum in ſtatu. Et quia ſic diligunt Dei electi, & qui ſunt ſui, ideo eis erat ſe manifeſtaturus: *Qui vero non diligit me*, dictis modis: *Nec ſervat ſermones meos*, nomine mundi cenſendi ſunt, ideo eis ſe non erat manifeſtaturus. *Qui vero non diligit me*, dictis modis, de eo Auguſtin. Ecce expoſita eſt cauſa, quare ſe ſuis erat manifeſtaturus, & ipſa cauſa eſt: quod hi diligunt, illi non: dilectio enim diſcernit ſanctos a mundo: Charitatem ſi non habuero nihil ſum. Sed quæritur de hoc quod ait: *Si quis diligit me*, &c. Et ſequitur: *Et ad eum veniemus*. Videtur ex hoc quod prius ſit diligere Deum, & ſervare ejus mandata, quam ſuum venire ad hominem: ſed ad hominem venit, quando dat gratiam, & ita ante donum gratiæ eſt poſſibile diligere Deum, quod, eſt falſum. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Gloſſam & etiam Auguſt. quod cauſa eſt, quaſi Chriſtus erat ſe ſuis manifeſtaturus, dilectio: quæ quidem dilectio probatur in cuſtodia ſermonum Domini. Probatio dilectionis eſt exhibitio operis, ait Greg. exponens iſtud. Diligi autem a Deo, eſt acceptari a Deo, ſupra eodem: Qui diligit me, diligetur a patre meo. Et ad ſic diligentem dicitur pater & filius & Spiritus ſanctus venire, & manſionem facere ampliorem gratiam dando, & finaliter cuſtodiendo. Unde Gregor. In quorumdam corda venit, ſcilicet per compunctionem, ſed tempore tentationis non manet. Sed aliter de eo, qui Deum vere diligit, quia ſic eum amor divinitatis penetrat, ut ab hoc amore tentationis tempore non recedat. Hæc ille. Non ergo loquitur hic de adventu Dei in animam in prima gratia, ſed in datione amplioris gratiæ. Et de hoc bene Auguſtinus: Pater & filius & Spiritus ſanctus veniunt ad nos ſubveniendo, & nos venimus obediendo: veniunt illuminando, venimus intuendo: veniunt implendo, venimus excipiendo. Et ibi bene de hoc. Et quia dixerat: *Sermones meos*, in plurali, ait: *Sermonem meum, quem audiſtis, non eſt meus*. Et hoc ideo, quia ipſe non eſt verbum ſuum, ſed patris: quomodo nec ſua imago eſt, ſed patris, nec ſuus filius idem ipſe, ſed patris, ſecundum Auguſt. Supra eodem: A me ipſo non loquor. Et ſequitur illa pars, in qua iterata promiſſio, & eſt de duobus, ſcil. de miſſione Spiritus ad docendum, & de donatione pacis ad tranquille vivendum, ibi: *Pacem relinquo vobis*. Ait ergo: *Hæc locutus ſum apud vos manens*, ſcilicet corporali præſentia & forinſecus, qua cum illis viſibilis loquebatur, ait Auguſt. Prior vero man-

Aug. tract. 75 in Joan. prope prin. tom. 9

Ibid. paulo poſt.

1 Cor. 13

Aug. ibid.

Greg. ſuper Evang. lib. 2 hom. 10

Joan. 14

Greg. in Evang. hom. 30 ante med.

Aug. tract. 96 in Jo. poſt med. tom. 9

Ibidem prope fin.

Ibid. tract. 77 non mult. a princ.

manſio, de qua locutus eſt, eſt futura: [Hebr. 1] Noviſſime diebus iſtis, locutus eſt nobis in filio, &c. *Paracletus autem Spiritus*. Et in hoc boni promiſſi pretioſitas: *Quem mittit pater*. Et in hoc dantis majeſtas: *In nomine meo*. Et in hoc dationis ordinabilitas: *Docebit vos omnia*. Et in hoc dati Spiritus poteſtas & utilitas: *Docebit*, inquam, ut intelligamus: *Et ſuggeret*, id eſt, commemorabit ſecundum [Aug. ibid.] litteram Auguſt. ut non obliviſcamur. Vel ſuggeret ab occulto ſecundum Gloſſ. Sed quæritur quare Spiritus ſanctus dicitur Paracletus, id eſt advocatus, cum ipſi filio hoc [1 Joan. 2] approprietur: Advocatum habemus apud patrem Jeſum Chriſtum: ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Ergo ei appropriari debet advocari. Item qualiter ait: *Spiritus docebit vos omnia*, cum filio approprietur nomen magiſterii, ſupra proximo: Ergo & ei [Joan. 13] debet appropriari, docere: Ipſe eſt [Mat. 23] unus magiſter. Item ipſe eſt ipſa veritas. Supra eodem. Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum [Aug. tract. 77 in Joan. ante med. tom. 9] Auguſt. quod Trinitas docet & dicit, & tamen hoc attribuitur cuilibet perſonæ in ſcriptura, ſicut ibi ponit exempla. Similiter ut ait Gloſſa. Conſolari eſt opus Trinitatis. Et quia nomine bonitatis Spiritus deſignatur, & per bonitatem Deus conſolatur, ideo Spiritui attribuitur. Ad aliud reſpondendum, quod eſt advocatio quantum ad perſonam, & quantum ad officium. Primo modo convenit filio, quia mediator eſt. Secundo modo Spiritui ſancto propter conſilia & officia. Eſt enim officium advocati poſtulare efficaciter, quod facit Spiritus: [Rom. 8] Spiritus poſtulat pro vobis. Item advocati eſt reſpondere, vel reſiſtere, quod facit Spiritus: [Mat. 10] *Nolite cogitare quo modo, quid loquamini*. Et ſequitur: *Non eſtis qui loquimini, ſed Spiritus patris veſtri*, &c. Item advocati eſt arguere adverſam partem. Et hoc facit Spiritus. Infra: [Joan. 19] Cum venerit Spiritus, arguet mundum, &c. Item officium advocati eſt arram vel pignus pro hæredibus ſumere ſive ſecuritatem. Sed hoc facit Spiritus, ſecuritatem enim dat ſive facit: [2 Cor. 1] Dedit nobis pignus

A Spiritus, &c. De hoc Gregor. quod Spiritus dicitur poſtulare, quia ad poſtulandum inflammat, & dicitur conſolator, quia dum ſpem veniæ parat, ab afflictione triſtitiæ mentem levat. Et ibi bene de hoc. [Gregor. in Evang. hom. 30 ante med.] Ad aliud reſpondendum quod filius Dei eſt magiſter & veritas, qui docet nos & revelat patrem. Sed quia hoc totum facit per ſuam voluntatem, ut ait Gloſſa, quæ quidem voluntas eſt appropriata Spiritui ſancto, ideo Spiritus dicitur docere omnia. Filius enim qui eſt lux vera, & ipſa veritas docet illuminans ad intelligendum, Spiritus ſanctus docet inflammans ad amandum: unctio enim docet eum de omnibus. [1 Joan. 2] Et ſequitur

B promiſſio de pace ad tranquille vivendum: *Pacem relinquo vobis*. Ut enim ait Auguſt. Pacem reliquit nobis iturus, pacem ſuam dabit in fine venturus. [Aug. tract. 77 in Joan. ante med. tom. 9] Vel pacem reliquit in hoc ſæculo, vel pacem reliquit in quo manentes hoſtem vincimus: pacem dabit, quamdiu ſine hoſte regnabimus. Ideo ait Propheta: Pacem ſuper pacem. [Iſa 27] Sed quærit Auguſt. quare ubi ait: *Pacem relinquo vobis*, non addidit meam, ubi vero ait: *Pacem meam do vobis*, ibi dixit meam? [Aug. ibid. poſt med.] Et ad iſtud reſpondet, quod illud, quod ſemel dictum eſt, ad utrumque debet referri: vel aliter quod in hoc ſæculo non eſt plena pax, quia videmus aliam legem [Rom. 7]

C in membris. Sed in futuro erit pax plena, ideo ait: *Pacem meam do vobis*. Et ſequitur tertia particula, in qua dehortatio turbationis cum promiſſione conſolationis, ibi: *Non turbetur cor veſtrum*, &c. Ut enim ait Chryſoſt. quia multa de morte ſua philoſophatus eſt, ideo ait: *Non turbetur cor veſtrum*, ſcilicet interius: [Chryſ. ho. 74 in Joan. poſt med. tom. 3] *Neque formidet*, quod plus eſt, ait Gloſſa. Simile ſupra eodem: *Quia ego dixi vobis vado*, ſcilicet per mortem: *Et venio*, ſcilicet per reſurrectionem, ut ſupra eodem habitum eſt. Et ad majorem conſolationem ſubdit: *Si diligeretis me, gauderetis*. Et quod ita ſit paſſibilis, hoc glorificatio manifeſtat. Et hoc ideo ait Auguſt. quia naturæ humanæ gratulando eſt, eo quod ſic aſſumpta eſt [Aug. tract. 78 in Joan verſ. fin. tom. 9]

a ver-

a verbo unigenito, ut immortalis conſtitueretur in cælo, atque ita fieret terra ſublimis, ut incorruptibilis pulvis ſederet ad dextram patris. Hæc Auguſt. O ergo magnificentiam ſublimationis, & glorificationis naturæ humanæ in Chriſto: *Pater major me eſt*, ut enim ait Auguſt. Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti divinam, quæ æqualis eſt patri: humanam, qua major eſt pater: Non enim rapinam arbitratus eſt, ſe eſſe æqualem Deo, formam ſervi accipiens, &c. Æqualis enim eſt patri in forma Dei, ſed ſemetipſum exinanivit, &c. non formam Dei amittens, ſed formam ſervi accipiens. Major eſt enim forma Dei, quæ non eſt amiſſa, quam forma ſervi, quæ eſt accepta. Hæc Auguſt. Merito ergo eſt gaudendum de magnificatione naturæ humanæ in Chriſto. Et ſequitur ultima particula, ſcilicet ſubiunctio rationis, ob quam ſic locutus eſt cum inſinuatione futuræ paſſionis, ibi: *Et nunc dixi vobis*, ſcilicet quod vado ad patrem per mortem, & paſſionem, ut dictum eſt: *Ut cum factum fuerit, credatis*. Sed qualiter hoc? quia ut ait Auguſt. Laus fidei eſt, ſi quod creditur non videtur. Infra: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Et: Fides eſt ſperandarum rerum. Melius ergo diceretur, ut crederent illud, quod non erat factum. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod ſicut dictum eſt Thomæ, infra: Quia vidiſti me, credidiſti: aliud tamen credidit, aliud vidit. Vidit enim hominem, Deum credebat. Sic ex parte iſta quod dixit eis, cum factum fuerit illud, quod dixit, viſuri eſſent eum viventem, & ad patrem aſcendentem: quo viſo erant credituri, quod ipſe eſſet Chriſtus filius Dei. Ex rebus enim quæ videntur, agitur in nobis, ut credantur, quæ non videntur. Hæc ille. Et ſubdit, quod erat illud, de quo ait: Cum factum fuerit: *Jam non multa loquor: Venit princeps mundi*, non creaturarum, ſed peccatorum, ait Auguſt. Adverſus principes, & poteſtates tenebrarum: *Et in me non habet quidquam*, nullum ſcil. omni-

paulo ante. ibidem

Gemina ſubſtantia Chriſti. *Phil. 2*

Aug. tract. 79 in Jo. prope prin. tom. 9

Joan. 20

Hebr. 11

Aug. ibid.

Joan. 20

Aug. ibid. poſt med.

Epheſ. 6

A no peccatum, ait Auguſt. Qui peccatum non fecit. Et: ipſe enim ſolus inter mortuos liber, ait Propheta, quia conceptus de Spiritu ſancto: Quod natum eſt in ea, de Spiritu ſancto eſt. Ipſe enim aſſumpſit naturam humanam, non culpam: Si fuerit pro eo Angelus loquens unum de ſimilibus, &c. Ibi Gregor. Satis de hoc, quod ipſe fuerit magni conſilii Angelus, qui locutus eſt unum de conſimilibus, qui aſſumpſit humanam naturam, non culpam. Et ibi bene de hoc: *Sed ut cognoſcat mundus*, ſcilicet mundi habitatores: Mundum reconcilians ſibi: *Quia diligo patrem*, quod poteſt per effectum cognoſcere: *Quia ſicut mandatum dedit mihi pater*, &c. ſcilicet

B mortem ſuſtinendo. Sed quæritur, cum Chriſtus non habuerit peccatum, ut præmiſſum eſt, videtur quod ipſum puniri pro peccato fuerit injuſtum, & ita injuſte dedit ei pater mandatum. Idem, Judas fuit culpatus, & damnatus, quia tradidit Chriſtum ad mortem: ſed cum eſſet mandatum a patre, ut mortem ſuſtineret, videtur quod non debuit tantum culpari, & quod idem opus fuerit patris, & ipſius Judæ. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod ſicut ſupra dictum eſt: Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret. Et: Qui filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit

C illum. Ex ſumma ergo charitate pater voluit, quod filius mundum redimeret, quæ voluntas fuit ejus mandatum. Et hoc idem voluit filius, ut ait Propheta: In capite libri ſcriptum eſt de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui. Supra de utroque: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Et ſequitur: Hoc mandatum accepi a patre. Velle ergo puniri innocentem pro peccato alieno, & nolentem puniri injuſtitia eſt. Velle autem genus humanum per mortem filii Dei innocentis, volentis mori pro genere humano, ſummæ fuit charitatis, & pietatis: Oblatus eſt enim, quia ipſe voluit. Et etiam ſummæ fuit æquitatis, ut ipſe filius Dei, verus homo ſatisfaceret pro peccato generis

Aug. ibid. paulo ante.

Iſa. 53

1 Petr. 2

Pſal. 87

Matt. 1

Job. 33

Greg. Mor. l. 24 c. 2 in princ.

2 Cor. 5

Joan. 3

Rom. 8

Pſal. 39

Joan. 10

Ibidem.

Iſa. 53

Digitized by Google

humani, & illud redimeret, & ſalvaret: Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Et ad aliud reſpondendum ſecundum Aug. ubi ait: Diſcamus in ſimilitudine operum diſcernere amicos operantium. Et ponit exemplum: Pater tradidit filium, & ipſe Chriſtus corpus ſuum, & Judas Dominum ſuum: cur in hac traditione Deus eſt pius, & homo reus, niſi quia in hac re una quam fecerunt, cauſa non una eſt, quam fecerunt? Hæc ille. Quamvis ergo fuerit idem factum, quantum ad genus facti: alia tamen cauſa movens, & alia intentio in facientibus: *Surgite eamus hinc.* Quærit Aug. Quo? Et reſpondet, quod ad illum locum, unde fuerat tardendus ad mortem, de quo ſcriptum eſt: Quæ non rapui, tunc exſolvebam: mortem ſine dubio ſoluturus, & nos a mortis debito redempturus. Hæc ille. Et de hoc in Gloſſa. Et patet ex dictis, quod diabolus non eſt princeps amatorum mundi, niſi ratione peccati, & quod non habet quidquam in Chriſto, & in electis ejus, qui ſunt membra ejus, qui ſunt a peccato. Et ideo evidens inſania peccantium, qui voluntarie ſe ſubiiciunt tali principi, qui eſt dominando tyrannicus, & crudelitate impius, & in exigendo ſervitium laborioſum inceſſabilis, & iniquus, & in reddendo ſtipendium durus: Crudelis enim eſt, & non miſeretur, Servietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem. Cujus ſtipendia in reddendo non ſunt, niſi mors: Stipendia enim peccati mors. Et: Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Greg. de hoc bene. Quærit Chryſoſtomus quare ait. *Surgite, eamus hinc*, ex quo noverat horam paſſionis: antequam compelleret doctrinam ſuam, non debuiſſet hoc dixiſſe, ut videtur. Et ad hoc reſpondet, quod diſcipuli formidoloſi erant, antequam dono Spiritus ſancti digni efficerentur. Unde & audientes prædicta turbabantur, ut mox capiendi. Ideo ducit eos in alium locum, ut exiſtimantes ſe eſſe in cautela, id eſt, ſecuritate, finem ſermonis Chriſti audiant cum otio: erant enim audituri magna dogmata. Hæc ille. Ut ergo ſecurius audirent, ſic ait: Vel hoc ait animans eos ad paſſionem. Unde Anſelmus: Me præcedentem ad paſſionem debetis imitari: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum.

Iſa. 53 · *Aug. tract. 99 in Joan. poſt med. tom. 9* · *Hier. 6 & 16* · *Rom. 6* · *Job. 41* · *Greg. Mor. li. 34 c. 17 ante med.* · *Chryſ. ho. 75 in Joan. non longe a princ. tom. 3* · *Tit.*

CAPUT DECIMUMQUINTUM.

EGO *ſum vitis vera.* Superius exhortatus eſt diſcipulos ad fidei conſtantiam, & firmitatem, loquendo per appropriationem: hic hortatur eoſdem ad dilectionis veritatem. Et hoc in tres. Primo, hortatur eos ad ſuam ſive divinam dilectionem. Secundo, ad fraternam dilectionem, ibi: *Hoc eſt præceptum meum.* Tertio, hortatur eos ad tolerantiam mundani odii, ſicque ad dilectionem inimicorum, ibi: *Et ſi mundus vos odit*, &c. Prima in quatuor, quoniam omnis diligens Deum in Deo manet, ideo utens parabola præmittit, quod ipſe eſt locus manſionis. Secundo, exprimitur fructus ipſius manentis, ibi: *Sicut palmes.* Tertio, ſubjungitur modus manſionis, ibi: *Sicut dilexit me pater.* Quarto, ſuperadditur effectus ejuſdem manſionis, ſive ratio finalis hujus admonitionis: *Hæc locutus ſum.* Ait ergo, utens parabola, ſive loquens parabolice, & hortans ad ſuam dilectionem: *Ego ſum vitis vera*, quaſi diceret: Vos debetis me ſequi, quia ego ſum vitis, &c. Secundum enim Auguſtin. quod dicitur vitis per ſimilitudinem, non per proprietatem: *Et pater meus agricola eſt.* Sed quæritur, qualiter hoc attribuit patri, cum ipſe ſit agricola. Et reſpondet Auguſtinus ubi ſupra, quod ſecundum hoc Chriſtus dicitur vitis, ſecundum quod ait: *Pater major me eſt*, ſupra proximo, id eſt ſecundum quod homo eſt. Secundum vero quod ait: Ego & pater unum ſumus, ſupra: Ipſe agricola eſt, non talis ut ille, qui extrinſecus dat miniſterium, ſed qui intrinſecus dat incrementum: Qui incrementum dat Deus. Et ad modum agricolæ: *Omnem palmitem*, id eſt, omnem hominem ſcil. apparentet in me exiſtentem ſecundum communio-

Continuatio. · *Diviſio.* · *Aug. tract. 80 in Joan. ante med. tom. 9* · *Joan. 10* · *1 Cor. 3*

nionem ſacramenti: *Tollet*, excludendo: Omnis arbor, quæ non facit fructum, excidetur. De hoc in Gloſſa: *Et omnem qui fert fructum*, ſicut membrum vivum & viride: Arbor enim bona fructus bonos facit: Purgabit eum, per ampliorem gratiam fidei: Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata. Et adaptans parabolam, ait: *Vos mundi eſtis propter ſermonem*. Quærit Auguſtin. quare non ait: mundi eſtis propter baptiſmum quo loti erant. Et ad illud reſpondet, quod in aqua verbum mundat. Detrahe verbum, & quid eſt aqua niſi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et ſequitur, ut in ipſo verbo aliud eſt ſonus tranſiens, aliud virtus manens, quod eſt verbum fidei quo creditur ad juſtitiam: propter quod verbum ſumus mundi. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Ut enim ait idem Auguſt. Homines mundantur quadrupliciter: per verbum veritatis, ut hic. Item ſacrificio contriti cordis, in Pſalmo: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Item eleemoſynis: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Item charitate, quæ cooperit multitudinem peccatorum. Et quia ipſe vitis, & ipſi palmites, ideo ſubdit: *Manete in me*, ſicut in vite vivificante: *Et ego in vobis*, ſcilicet ut vita vivificans. Supra proximo: Ego vivo, & vos vivetis: Et de iſta benedicta vita, in collatione. Sed quæritur qualiter ait: *Ego ſum vitis vera*, cum hæc nomina, sc. vitis, leo, & lapis dicantur de Chriſto per ſimilitudinem non per proprietatem: ergo nec ſecundum veritatem. Et ad iſtud reſpondet Aug. quod dicitur vitis vera ad diſcernendum, cui dictum eſt: Quomodo converſa es in amaritudinem vitis aliena. Vera ergo dicitur vitis, quia non aliena, & quia fructifera vitis. Item quæritur, ſecundum quam naturam dicitur vitis: videtur quod ſecundum humanam, quia vites, & palmites ſunt unius naturæ, ſecundum Auguſtin. Ad contrarium arguitur, quod vitis dicitur ſecundum quod influit in palmites ſpirituales honorem vivifica gratiæ, ſed ſic in-

Mat. 3

Matt. 7

Prov. 15

Aug. tract. 80 in Joan. poſt med. tom. 9

Rom. 10

Aug. cont. Creſc. Grammat. l. 2. c. 12 poſt. med. tom. 9

Pſalm. 50

Luc. 11

1 Pet. 4

Joan. 14

Aug. tract. 80 in Jo. ante med. tom. 9

Hier. 2

Ibidem. paulo ante

A fluit, ſecundum quod Deus: Ergo vitis eſt ſecundum divinam naturam. Et ad iſtud reſpondendum, quod quædam dicuntur de Chriſto ſecundum naturam divinam, quædam ſecundum humanam, quædam ſecundum humanam, ut unitam divinæ naturæ, ſicut quod eſt caput Eccleſiæ, & quod eſt mediator Dei, & hominum. Eſt enim caput Eccleſiæ, & mediator, ſecundum utramque naturam, propter unitatem hypoſtaſis, & ut eſt objectum fidei. Eſt enim Deus verus, & homo. Ut enim ait Aug. Chriſtus dicitur: Latine unctus, & ſic influens in palmites, & mundans, prout ait hic, per verbum ſuum. Item quæritur de B hoc, quod ait: *Non ferentem fructum tollet eum*. Cum enim gratia Chriſti ſit omnibus prompta: Ne quis deſit gratiæ Dei. Videtur quod neminem tollat excludendo. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod ipſe venit in mundum in judicium: Ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant, ſupra. Non quod Deus auferat eis lumen gratiæ ad videndum, ſed quia ipſi non recipiunt, nec ſe humiliant ad recipiendum: Deus hujus ſæculi excæcavit mentes infidelium. Sic dicitur hic tollere: eo quod non dat gratiam ad manendum intus, peccatiſque illius qui tollitur exigentibus. Et ſequitur ſecunda particula, in qua manifeſtatur manſionis in vi- C te fructus. Et primo per oppoſitum. Secundo, per exemplum in propoſito, ibi: *Qui manet*. Et hoc, quod ait: *Sicut palmes non poteſt facere fructum*, &c. Ut enim ait Auguſtinus. Magna hic commendatio gratiæ. Sicut enim palmes non poteſt facere fructum, niſi manſerit in vite, cujus humore vegetatur: ſic ſpiritualiter niſi quis manſerit in Chriſto, de cujus plenitudine accepimus omnes, ſupra: Ipſe enim operatur in nobis velle & perficere, non poteſt facere fructum. Et repetit, quod præmiſit, *Ego ſum vitis*, deinde oſtendit idem in propoſito: *Si quis manet in me*, hauriens humorem gratiæ: *Et ego in eo*, dans ei vitam gratiæ: *Hic fert fructum multum*, tamquam lignum, quod dat fructum in tempore ſuo. Ut

enim

Ib. tract. 7 circa med.

Hebr. 12

Joan. 9

2 Cor. 4

Aug. tract. 81 in Jo. ante med. tom. 9

Joan. 1

Phil. 2

Digitized by Google

Aug. tract. 81 in Jo. circa med. tom. 9 enim ait Auguſtinus: Ita ſunt in vite palmites, ut viti non conferant, ſed inde accipiant, unde vivunt. Vitis autem eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret. Et ideo ſequitur: *Sine me nihil poteſtis facere*. Quid habes, quod non accepiſtis? *1 Cor. 4* *2 Cor. 3* Et: Non quod ſimus ſufficientes ex nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Et ad majorem terrorem ſubdit, quid fiet finaliter de tali non ferente fructum, dicens: *Si quis in me non manſerit*, ſcilicet per dilectionem: *Mittetur foras*, permittendo ſcilicet extra corporis myſtici unitatem; *Et areſcet*, *Mat. 9* privatus honore gratiæ: Omnis arbor, quæ non facit fructum, excidetur, & in ignem mittetur: *Et colligent eum*, *Matt. 13* ſcilicet meſſores Angeli: *Aug. tract. 81 in Jo. poſt med. tom. 9* *Et in ignem mittent*. Unde Auguſtinus ſupra. Ligna itaque vitis tanto ſunt contemptibiliora, ſi in vite non manſerint, quanto ſunt glorioſiora, ſi manſerint. Et e contrario: *Si manſeritis in me*, ſcilicet per dilectionem: *Et verba mea in vobis manſerint*, per eorumdem adimpletionem: *Quodcumque volueritis, petetis*, ſcilicet in nomine meo: *Et fiet vobis*, per divinam collationem, ſupra proximo: *Quodcumque petieritis patrem, hoc faciam*. Et quoniam ſic fructificantes debent fructificare ad gloriam Dei, ideo ait: *In hoc glorificatus eſt pater meus*, id eſt, ad gloriam ejus eſt, & claritatem: *Ut plurimum fructum adferatis*, ſcilicet in operibus, & in effectu: *Et efficiamini diſcipuli mei*, ſcilicet manendo in dilectione mea. Confimiliter eſt dictum Apoſtolis: *Mat. 5* Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant veſtra bona opera, & glorificent patrem, &c. *Aug. tract. 81 in Jo. prop. princ. tom. 9* Unde Auguſtinus Si in hoc eſt clarificatus pater, ut fructum plurimum adferamus, non hoc noſtræ gloriæ tribuamus, tamquam ex nobis hoc habeamus, ejus enim eſt hæc gratia: *1 Cor. 10* Qui gloriatur, in Domino glorietur. *Oſea 8* Sed quæritur de hoc, quod ait hic: *Sine me nihil poteſtis facere*, *Job. 15* cum dicatur: Regnaverunt, & non ex me. Item: Cucurrit adverſus Deum extento collo. Sed conſtat quod ſunt tales ſine Deo. Si reſpondeatur, quod loquitur hic de bonis A operibus non de malis. Propter hoc obiicitur, quia dicitur: Appoſui tibi *Eccl. 15* aquam, & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Et ſequitur: Ante hominem vita & mors, *Ibid.* bonum & malum: Ergo in hominis poteſtate eſt operari unum, vel aliud. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod quædam ſunt opera ſuper naturam ſicut opera gratuita & bona, ad quæ non poteſt homo ſine gratia divina elevante: quædam vero ſunt opera naturalia, ad quæ non poteſt ſine Deo conſervante, ſicut nec natura poteſt ſtare, quia cum cuncta ex nihilo facta ſunt, eorum eſſentia ad nihilum tenderet, niſi auctor omnium manu regnum teneret, ait Gregorius, B quædam ſunt infra naturam, id eſt, a natura deficiente, ut opera peccatorum: & illa quantum ad id quod eſt deordinationis, & defectus ab ipſo homine ſunt: quantum vero ad actionem ſubſtratam deordinationi, & defectui, a Deo ſunt: Perditio tua Iſrael, tantummodo in *Oſea 13* me auxilium. Ad aliud reſpondendum, quod illud eſt intelligendum propter libertatem arbitrii, cujus eſt eligere, & reſpuere: nihil tamen poteſt effective agere ſine divina virtute: Deus enim operatur in nobis *Phil. 2* velle, & perficere. Et nota quod in omnibus quæ repetit hic, ſumma eſt, quod ad hoc ut palmes, id eſt, fidelis fructificet, neceſſe eſt, ut in C Deo maneat, & Deus in eo. Unde Auguſtinus quod palmites accipiunt *Aug. tract. 81 in Joan. circa med. tom. 9* a vite unde vivant: Si diligamus invicem: Deus in nobis manet. Ibi *1 Joan. 4* Auguſtinus: Viciſſim habitant, qui *Aug. tract. 8 in ep. Joan. poſt med. t. 9* continet, & qui continetur: habitas in Deo, ſed ut contineatis: habitat in te Deus, ſed ut te contineat, ne cadas. Et ibi bene de hoc. Item Chryſoſtomus, in radice manere, *Chryſo. 75 in Joc ante med. tom. 3* hoc facit fructificare palmites. In filio ergo Dei manet per amorem fidelis, ſicut palmes in vite, ſicut *Job. 3* planta in radice, ſicut radius in ſole, ſicut fluvius emanans in fonte ſuo modo: Ibi requieverunt feſſi robore. Ibi Gregorius: Deus, qui ſine ſitu omnia continet, nobis ad ſe *Greg. Mor. lib. 4 c. 3 paulo ante med.* venientibus locus non localis manet. Et ibi de hoc bene. Item neceſſe eſt,

eſt, ut Deus purificet amplius. Unde ait ſupra: Purgabit eum propter continentiam peccatorum contractorum. *Jacob. 3* In multis enim offendimus omnes: *Prov. 24* Septies in die cadit juſtus. Et ideo neceſſe eſt, quod homo Deo operante ſe purget jugiter. *Eccl. 7* De negligentia purga te cum paucis. *Prov. 15* Qui ſanctus eſt ſanctificetur adhuc. Per miſericordiam, & fidem purgantur peccata. Et ideo clamat fidelis continue: *Mat. 6* Dimitte nobis debita noſtra. Ne ergo præcipitemus in majora peccata, neceſſaria eſt purgatio continua: *Eccl. 19* Qui enim modica ſpernit, paulatim decidit. Ideo ait Propheta: *Pſal. 8* Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Item neceſſaria eſt ad fructificandum, divinorum verborum perfecta obſervatio. Unde ait: *Et verba mea in vobis manſerint*, *Joan. 14* ſupra proximo: Si quis ſermonem meum ſervaverit. Ibi de hoc. Et ſequitur tertia particula, in qua ſubjungitur manendi in Chriſto modus: *Sicut dilexit me pater, & ego dilexi vos*. Sed qualiter ait hoc, quia pater dilexit eum, ut filium unigenitum, ſed ipſi erant filii adoptivi per gratiam: Ergo non erant ita diligibiles, ſicut filius a patre. Ad iſtud reſpondet Auguſtinus: *Aug. tract. 82 in Jo. ante med. tom. 9* quod non æqualitatem naturæ oſtendat noſtræ & ſuæ, ſicut eſt patris & ipſius, ſed gratiam mediatoris oſtendit: in ipſo enim diligit nos pater, & hæc dilectio eſt origo omnium bonorum in nobis. Unde Auguſtinus: *Ibidem.* Ecce unde ſunt nobis opera bona: unde enim diligeremus, niſi diligeremur? Ipſe prior dilexit nos. *1 Joan. 4* Et ideo ſequitur: *Manete in dilectione mea*, id eſt, in gratia mea, ait Auguſtinus *Aug. ibid. poſt med.* Et eſt in Gloſſa, quæ dilectio facit obſervari præcepta, ut ait Auguſtinus. *Ibidem* Et ideo ſequitur. *Si præcepta mea ſervaveritis*, opere adimplendo: *Manebitis in dilectione mea*. Sed qualiter hoc? quia prius eſt diligere, quam præcepta obſervare. Et ad hoc reſpondet Auguſtinus: quod quia præcepta obſervantur: ſcietis, quia in dilectione manebitis. Idem ergo perſeverantiæ in dilectione loquitur: quia ſervantes mandata, in dilectione perſeverant. Et ideo ſe-

A quitur: *Sicut & ego præcepta patris mei ſervo, & maneo in ejus dilectione*. Et per hoc oſtendo diligi a patre meo, ut ait Gloſſa. Et loquitur de ſeipſo, in quantum homo, ſupra: Meus cibus eſt, ut faciam voluntatem patris mei. *Joan. 4* Et patet hic divinæ dilectionis gratuitas, quia ipſe prior dilexit nos: *Oſee ult.* Diligam vos ſpontanee. Et patet ejus obedientialis humilitas, quia ſervavit præcepta patris, ſupra: Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem patris mei. *Joan. 5* Item patet meriti perfectibilitas, quæ debet eſſe in fidelibus, ut ſit manſiva dilectio in effectu, & perfecta in affectu operatio: ad quæ perſuadens, ait: *Manete in dilectione mea*, &c.

B ſupra proximo: Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit. *Joan. 14* Et in prædictis verbis conſolatur eos ſecundum Chryſoſtomum Non enim ait: manent in amore patris, ſed in amore meo: quaſi diceret, a patre amatus ſum: & tamen patior, & interficior, ideo non oportet vos turbari, nec exiſtimare, quia non amo vos, & quia nunc derelinquo, ſi in amore meo manſeritis, nulla vobis nocere poterunt. Hæc ille. Et ſequitur quarta particula, in qua ſubjungitur effectus hujus manſionis in Chriſto: *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis*. Ut enim ait Auguſtinus *Aug. tract. 83 in Jo. in prin. t. 9* quod eſt gaudium Chriſti in nobis, niſi quod

C dignatur gaudere de nobis? Et quid eſt gaudium noſtrum, quod dicit eſſe implendum, niſi ejus habere conſortium? Et hoc inchoatur in fide renaſcentium, & implebitur in præmio reſurgentium. Hæc ille. Infra: *Joan. 16* Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum. Et ibi de hoc. Ut enim ait Auguſtinus ubi ſupra: *Aug. ibid.* Gaudium noſtrum hic proficit, & ad perfectionem perſeverando pertendit, ibi autem implebitur. Gaudium autem ſuum ſemper plenum. Et ideo ait de illis: *Ut gaudium veſtrum impleatur*. Et ſequitur illa pars, in qua hortatur ad fraternam dilectionem. Et hæc pars in duas. Primo, præceptionis præmiſſio. Secundo, exempli de ſua dilectione adjunctio, ibi: *Majorem hac dilectionem*.

Digitized by Google

nem. Ait ergo: *Hoc eſt præceptum meum*. Et in hoc præcipientis majeſtas, & auctoritas: *Ut diligatis*. Et in hoc rei præceptæ qualitas: *Sicut dilexi vos*. Et in hoc adimplendi mandatum rectitudo, ſive ordinabilitas. Sed quæritur, cum ſupra dederit iſtud præceptum, quare hic repetit? Item quare ait ibi: Mandatum novum do vobis. Hic autem: *Præceptum meum*? Et ad primum reſpondet Auguſtinus quod mandati repetitio, commendatio eſt. Ad aliud reſpondet, quod ibi ait: Novum, ne in vetuſtate noſtra perſeveremus. Hic vero dictum eſt: *Meum*, ne contemnendum putemus. Item quæritur, quare non dat præceptum hic, ut diligamus ſe. Item, quare non eſt præceptum de fide, & ſpe? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod plenitudo legis eſt charitas: ubi ergo eſt charitas, quid eſt, quod poſſit deeſſe? ubi autem non eſt, quid eſt, quod poſſit prodeſſe? Et ita ubi eſt dilectio proximi, & dilectio Dei. Plenitudo legis eſt dilectio. Item ubi eſt dilectio, ibi fides & ſpes: Si charitatem non habuero, nihil ſum. Et nota quod hic ait, *Ut diligatis invicem*, ſcilicet propter Deum inveniendum. Et in hoc diſcernitur iſta dilectio ab ea dilectione, qua diligunt ſe homines, ſupra: Ut diligatis invicem: Ubi de hoc. Item quærit Grægorius: Cum ſacra eloquia plena ſint dominicis præceptis, quid eſt, quod de dilectione dicit: *Hoc eſt præceptum meum*. Et ad hoc reſpondet, quia quidquid præcipitur in ſola charitate radicatur. Et ibi bene de hoc, & de dilectione fraterna etiam inimicorum ſufficientes. Et ſequitur ſui exempli in diligendo ſubjunctio: *Majorem hac dilectionem*. Et ibi tria. Primo dilectionis, qua ipſe dilexit, ſpecificatio. Secundo diligentibus ſic promiſſio, ibi: *Vos amici mei*. Tertio, præcepti iteratio, ibi: *Hæc mando*. Ait ergo, *Majorem hac dilectionem*, quaſi diceret, ſic ego dilexi, ut animam ponerem pro hominibus, qua non eſt major charitas, ſicut continuat Auguſt. hic. Et eodem modo præcipit hic dilige-

Joan. 13

Aug. tract. 83 in Joan. ante med. tom. 9

Rom. 13

1 Cor. 13

Joan. 13

Greg. in Ev. ho. 27 in princ.

Aug. tract. 84 in Joan. ante med. tom. 9

A re: In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum. Et introducit Auguſtin. illud, ſecundum aliam litteram. Quando ſederis ad menſam potentis, attende quæ apponuntur tibi ſciens, quia talia oportet præparare, &c. Sed quæritur, qualiter ait: *Majorem*, &c. Videtur enim quod ſit major pro inimicis ponere animam. Ait enim Bernardus tractans iſtud. Majorem, inquit, habuiſti Domine, ponens animam pro inimicis. Unde Apoſtolus: Si cum inimici eſſemus reconciliati ſumus per mortem, multo magis in vita. Item cum eſſemus B inimici, qualiter ait hic, quod poſuit animam pro amicis? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gregorium quod dum diligendo lucrum facere de inimicis poſſumus, etiam ipſi amici ſunt, qui perſequuntur. Hæc ille. Hic ergo amicorum nomine etiam inimici intelliguntur, quia ad hoc Chriſtus mortuus eſt; & nos mori debemus pro inimicis, ut fiant amici. Hæc ille. Et de iſta charitate Auguſtin. & in Gloſſis ſuis: Et ſequitur ſecunda particula, ſcilicet promiſſio divinæ amicitiæ ſic diligentibus: *Vos amici mei eſtis*, & ita exaltati, & honorati eſtis: *Si feceritis quæ præcipio*, ſcilicet de præmiſſa dilectione. Unde Aug. Magna di- C gnatio, ut Dominus, quos novit ſervos ſuos dignetur dicere amicos: Sed qualiter hoc? ſcilicet cum opponit Auguſt. Cum ſervire non poſſumus, niſi præcepta Domini fecerimus, quo modo præcepta ſervando ſervi non erimus: quaſi diceret: non eſt hoc poſſibile. Et ad iſtud reſpondet, quod ſunt duo timores, & duæ ſervitutes. Eſt enim timor, qui non eſt in charitate. Et timor permanens in ſæculum ſæculi: Non accepiſtis, ſpiritum ſervitutis in timore. Hic ergo loquitur de ſervis timore ſervili ſervientibus. Unde ſequitur: *Servus neſcit, quid faciat Dominus ejus*, quia, ut ait Auguſtinus cum aliquid boni facit, ſic extollitur, quaſi hoc ipſe faciat, non Dominus ejus. Et in ſe, non in Domino gloria.

1 Joan.

1 Pet. 2

Prov. 23

Ber. ſer. de paſſ. Domini. ſer. 4 hebd. pœnoſa ante med.

Rom. 5

Greg. in Ev. ho. ante med.

Aug. tract. 84 in Jo. tom. 9

Ibid. tract. 85 prope princ.

Ibid. paulo poſt

1 Joan. 4

Rom. 8

Ibid. poſt med.

Luc. 18

Digitized by Google

riatur, ut patet de Phariſæo, ſupra: Servus non manet in domo in æternum: *Vos autem dixi amicos, quia quæcumque audivi a patre, nota feci vobis*. Sed quæritur, qualiter hoc? ſicut obiicit Auguſt. cum dicat infra proximo: Multa habeo dicere vobis, ſed non poteſtis portare modo. Inconvenienter ergo ait hic, ſe omnia nota feciſſe, quæ audivit. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod illud quod facturus erat dixit ſe feciſſe, & præteritum poſuit pro futuro, ſicut eſt illud: Foderunt manus meas, non ait foſſuri ſunt. Ita & ait hic ſe omnia nota eſſe facturum in illa plenitudine, de qua: Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum, &c. Tunc enim videbimus eum ſicuti eſt. Ad majorem confirmationem paſſionis ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*. Et hæc eſt ineffabilis gratia, ait Auguſt. Mali enim eramus, & electi ſumus, ut boni per gratiam eligentis eſſemus. Non enim eſt gratia ſi merita præceſſerunt. Electio enim gratiæ eſt. Hæc Auguſt. & ibi bene de hoc: Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem: Quos prædeſtinavit, hos & vocavit. Elegi ergo, & vos prædeſtinando, & vocando: *Et poſui*, inſtituendo: *Ut eatis*, proficiendo: *Et fructus veſter maneat*, perſeverando: *Ut quodcumque petieritis, det vobis*, in regno gloriæ beatificando. Sed in omnibus his gratia ejus prævenit nos ut eamus, & adferamus: ipſe eſt via qua imus, in qua nos poſuit, ut eamus, ait Auguſt. Euntes enim ibant, & flebant mittentes ſemina ſua. Magna ergo merces fraternæ dilectionis, & magna clementia Dei, ſic eligentis, & dantis gratiam ad diligendum. Et ideo ſequitur: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*, quaſi hoc eſt præceptum præcipuum, & quaſi ſingulare, ut præmiſſum eſt. Et de iſta mutua dilectione in collatione prædicabili. Quæritur autem de hoc, quod ait: *Majorem charitatem*. Ex hoc enim videtur ſumere, quod poſſit eſſe major, & minor charitas: cujus contrarium videtur, quia charitas eſt ſimplex forma, & qualitas, & ita non recipit minus, & majus. Item ſi eſt minor charitas, aut hoc eſt per peccatum mortale, aut per veniale: non primo modo, quia mortale tollit omnino charitatem: nec ſecundo modo, quia veniale non minuit charitatem. Et ad iſtud reſpondendum ſine præjudicio, quod eſt loqui de charitate, prout eſt in diverſis ſubiectis, & ſic eſt major, & minor, ſecundum quod eſt major, & minor gratia data a Deo. Vel eſt loqui de charitate in eodem ſubiecto, & in eadem anima. Et ſic eſt loqui de ipſa ſimpliciter, vel quantum ad ſuam eſſentiam: eſt enim habitus gratuitus a Deo infuſus: Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris. Sic charitas non dicitur major & minor, niſi Deus dederit ampliorem gratiam. Vel eſt loqui de charitate penes ſuam inhærentiam, vel quantum ad ſuam efficientiam: & ſic quia liberum arbitrium non æque fortiter, nec æquali niſu ſemper concurrerit cum gratia, vel in operando, vel in ſuſtinendo, poteſt dici minor charitas, non quantum ad habitum, nec quantum ad actum eſſentialem & intrinſecum, qui eſt animam gratificare, ſed quantum ad fervorem. Unde Greg. quod charitas aliquando flagrat in corde, & tamen non monſtratur in oculo: & ponit exemplum de ſole, cum nube tegitur, ardet enim tunc in cœlo & tamen non videtur in terra. Dicitur aliquando charitas refrigeſcere: Refrigeſcet charitas multorum, quod eſt intelligendum non de vera charitate, ſed de ſimulata, quantum ad geſtum exteriorem, & operum ſimilitudinem. Et nota quod ait: *Ego elegi vos*. Et poſſet eſſe thema in electione Prælatorum. Unde figurantur quatuor neceſſaria talibus. Quorum primum eſt a Deo canonica vocatio. *Ego elegi vos*, non humana poteſtas, non cognationis carnalitas, non propria cupiditas, & ſic de aliis debent eligere, per quæ intrant mercenarii, & lupi magis, de quibus ſupra: Qui non intrat per oſtium. Sed Dominus debet eligere: Certe videtis, quem elegit Dominus, quod non ſit ei ſimilis in omni populo: Provideat Domi-

Marginalia: Joan. 8 — Aug. tract. 86 in Jo. prope prin. tom. 9 — Joan. 16 — Pſal. 21 — 1 Cor. 13 — 1 Joan. 3 — Aug. tract. 86 in Jo. circa med. tom. 9 — Eph. 1 — Rom. 8 — Aug. ibid. prope fin. Pſ. 125 — Rom. 5 — Greg. in Evang. ho. 34 fere in princ. — Matt. 24 — Prælatis quatuor neceſſ{a}ria. — Joan. 10 — 1 Reg. 10

minus Deus hominem ſuper hanc
multitudinem, &c. Secundo figura-
tur ſtabilis firmitudo, ibi: *Poſui vos*.
Quod enim ponitur ex propoſito fir-
Iſa. 54 miter collocatur: Sternam per ordi-
nes tuos lapides. Et ſequitur: Po-
nam jaſpidem propugnacula tua.
Tertium eſt de virtute in virtutem
Pſal. 83 jugis profectio: ibi: *Ut eatis*, in Pſal.
Prov. 4 Ibunt de virtute in virtutem: Num-
Job. 38 quid mittes fulgura, & ibunt? Et
Greg. Mor. de hoc Gregor. bene: Juſtorum facta
lib. 30 c. 2 quaſi lux ſplendens procedit, & cre-
in princ. ſcit. Quartum eſt ſpiritualium fru-
ctuum multitudo, ſcil. in docendo,
& in diſpenſando ſacramento, & in
orando, & in convertendo animas
ad Deum. Et ſic de aliis bonis ope-
Sap. 3 rib. Bonorum laborum glorioſus eſt
Hier. 17 fructus. Et de ſic fructificare: Nec
aliquando deſinet facere fructum. Et
ideo ait hic: *Et fructus veſter maneat*,
Job. 1 ſcil. perſeverando: Sic faciebat Job
Greg. Mor. cunctis diebus: Ibi Gregorius: De
lib. 1 c. 21 perſeverantia in multiplicando bona
opera. E contrario de multis, qui
Joan. 6 abierunt retrorſum. Supra: Num-
quid & vos vultis abire retrorſum?
quia nullos fructus adferunt: & pro-
pterea in ignem mittentur, ut præ-
miſſum eſt. Et ſequitur illa pars,
in qua hortatur eos ad malorum to-
lerantiam, & malefacientium dile-
ctionem. Et illa pars in quatuor.
Primo, odii mundanorum erga di-
ſcipulos præmiſſio. Secundo, conſo-
lationis adiunctio, ibi: *Mementote*.
Tertio, cauſæ ſubiunctio, ob quam
habebant mundani diſcipulos odio,
ibi: *Sed hæc omnia*. Quarto, ſic odien-
tium inexcuſabilitas, ſive peccati eo-
rum aggravatio, ibi: *Nunc autem ex-
cuſationem non habent*. Ait ergo: *Et
ſi mundus vos odit*, &c. ſupra dictum
eſt: *Hæc mando, ut diligatis*. Pro
qua dilectione ſunt mundi odia ſuſti-
nenda: qui mundus odit non ſolum
diſcipulos Chriſti, ſed etiam ipſum
Chriſtum. Et ideo ſubdit: *Scitote,
quoniam me priorem odio habuit*. Un-
Aug. tract. de Auguſt. quod mundus dicitur du-
87 in Jo. pliciter: vel univerſæ Eccleſiæ, prout
circa med. dicitur: Deus erat in Chriſto mun-
tom 9
2 Cor. 5 dum reconcilians. Item mundus di-
Aug. ibid. citur amatores mundi. Ideo ait Au-
poſt pauca. guſt. Mundus odit mundum, inimi-

A cus reconciliatum, damnatus ſalva-
tum, inquinatus mundatum. Hæc
ille. Et ideo ſequitur: *Si de mundo*,
ſcilicet damnato: *Fuiſſetis*, ipſum
ſcilicet amando: *Mundus*, ſcilicet in-
quinatus: *Quod ſuum erat, diligeret*,
ſcilicet ea, quæ talis mundus amat:
Quia vero de mundo non eſtis, affectu,
& amore: *Sed ego elegi vos*, gratia
non operibus: *Propterea odit vos mun-
dus*, ſcilicet damnatus: Omne ani- Eccl. 13
mal diligit ſibi ſimile. Et quia bo-
ni, & electi Dei ſunt diſſimiles ho-
minibus mundanis, ideo eos odiunt:
Gravis eſt nobis ad videndum, diſſi- Sap. 2
milis eſt nobis vita illius, &c. Et
ſequitur ſecunda pars in qua conſo-
lationis adiunctio: *Mementote ſermonis
B mei*, &c. Supra: Non eſt ſervus ma- Joan. 13
jor Domino ſuo. Ita ſcilicet quod
ſervus ſit liber a perſecutione, quam
patitur Dominus. Idem: *ſufficit ſervo* Matt. 10
ſi ſit ſicut Dominus ejus. Et ideo ſe-
quitur: *Si me perſecuti ſunt, & vos
perſequentur*, in quibus ego ſum, ait
Gloſſa. Ubi enim eadem cauſa odii,
& idem effectus, ſed me ſunt perſe-
cuti propter virtutem in arguendo
eorum mala opera. Supra: Me odit Joan. 7
mundus, quia teſtimonium perhibeo
de illo: *Si ſermonem meum ſervave-
runt*, quaſi dicerent, neutrum facient:
Qui vos ſpernit, me ſpernit, & qui Luc. 10
vos audit, me audit. Immo conſilium
injerunt, ut caperent eum in ſermo-
ne: *Et hæc facient propter nomen meum*, Mat. 22
C non veſtrum, ait Auguſt. Et ideo tan- Aug. tract.
to miſeriores, quanto beatiores, qui 88 in Joan.
propter hoc nomen iſta patiuntur, ante med.
ait idem Auguſt. Beati qui perſecu- tom. 9
tionem patiuntur propter juſtitiam. Ibidem.
Et hoc: *Quia neſciunt eum, qui miſit* Matt. 5
me, ſcil. ſcientia fidei: Noſſe te, Sap. 15
conſummata juſtitia eſt. Et de his
Chryſoſt. Non nos turbari oportet Chryſ. ho.
debentes prælium ſuſcipere, non enim 69 in Jo.
me eſtis potiores, quem tamen per- ante med.
ſecuti ſunt. Sed quæritur de hoc, tom. 3
quod ait: *Mundus vos odit*, qui con- Joan. 7
trarium ait, ſupra: Non poteſt mun-
dus vos odiſſe, &c. Et ad iſtud reſ-
pondendum, quod ibi loquitur quoad
illos, qui erant imperfectiores, &
quantum ad affectiones imperfectio-
res: hic autem loquitur de illis, in
quantum erant perfecti, & maxime

pro

pro ſtatu, in quo erant futuri poſt impletionem Spiritus ſancti ante cujus adventum erant timidi. Sed poſt ejus adventum erant adeo parati in omnibus gaudentes, ſicut exemplificat Greg. Item quæritur de hoc, quod ait Auguſt. quod mundus odit mundum, cum dicatur: Diligite inimicos veſtros. Sed ipſi ſunt mundus, qui vos odit: Ergo præcipimur, diligere mundum, cujus contrarium: Nolite diligere mundum. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod præcipimur diligere opificium Dei, & diverſas bonitatis ſuæ conſtitutiones, vitium autem diligere prohibemur, &c. Et ibi bene de hoc. Et patet hic mundi, id eſt, amatorum ejus perverſitas, ſcilicet quod odit filium Dei, qui eſt veritas, & diſcipulos ejus propter ipſam veritatem. Unde tales ſcil. mundani odiunt diſcipulos Chriſti ob vitæ diſſimilitudinem, ut tactum eſt in expoſitione litteræ: Quæ enim eſt participatio juſtitiæ cum iniquitate, ut tactum eſt ſupra. Diſſimilis eſt nobis vita ejus. Item odiunt propter vitæ juſtorum luminoſitatem, & ipſorum vitæ horribilitatem, ſupra: Qui male agit, odit lucem. Item odiunt juſtos propter doctrinæ eorum veritatem: Noli arguere deriſorem, ne oderit te: Odio habuerunt corripientem in porta. Item odiunt tales juſtos ob invidentiæ pravitatem, & temporalium cupiditatem: Oderant eum fratres ſui, nec poterant ei quidquam pacifice loqui. Et ideo odientes ſic ſunt divinæ legis tranſgreſſores, quia odium fraternum prohibetur: Non oderis fratrem in corde tuo. Item ſunt legis charitatis prævaricatores, quæ præcipit hic diligere ad invicem, & ideo ſunt ſui ipſorum homicidæ, & occiſores: Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Unde mundani tales odiunt veritatem, & æquitatem, ut dictum eſt: Item odiunt animam ſuam, prout ait Propheta: Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Super quod Auguſtinus hic: Odiſſe ſe dicitur, quoniam hoc quod ſibi nocet diligit. Odit ergo in ſe naturam, diligit vitium. Et ibi bene de hoc. Multum ergo ſunt perverſi

Greg. in Evang. hom. 20 ante med. *Matt. 5* *1 Joan.* *2 Cor. 6* *Joan. 2* *Joan. 3* *Prov. 9* *Amos 5* *Gen. 37* *Levi. 19* *1 Joan. 3* *Pſal. 10* *Aug. tract. 87 in Joan. ante med. tom. 9*

A ſic odientes filium Dei, & electos ejus, & etiam animas ſuas. Si enim ut ait Auguſtin. recitans dictum Senecæ: Omnes odit, qui malos odit: Et Boetius: Bonos quis, niſi ſtultiſſimus, odit? Malos autem odiſſe, ratione caret: quia ſi ægri corpore ſunt miſerandi, mundandi: multo magis illi, quorum mentes improbitas urget: multo magis qui bonos odit ſtultiſſimus eſt, & ratione caret. Hæc ille. Et ſi culpa malorum ſit odienda, natura tamen eſt amanda: Perfecto enim odio oderam illos, ait Propheta: Super hoc Gregor. quod perfectum odium, quo oditur vitium, & diligitur natura. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur quarta

B particula, in qua eorum inexcuſabilitas, qui ſic odiunt, & ratione documentorum primo, & ratione operum ſecundo ibi: *Si opera non feciſſem*. Ait ergo: *Si non veniſſem*, &c. quaſi diceret: veritatem docui eos de diligendo: & tamen oderunt. Ideo ait: *Si non veniſſem*, ſcilicet per incarnationem, ſupra: In propria venit: *Et locutus non fuiſſem*, ſcilicet docendo, & prædicando: Noviſſime in diebus iſtis locutus eſt nobis in filio. Supra: Domine verba vitæ habes: *Peccatum non haberent*, ſcilicet incredulitatis: *Nunc autem excuſationem non habent*, ſcilicet de peccato infidelitatis. Unde opponit Auguſt. Numquid Judæi ſine peccato erant,

C antequam Chriſtus adveniſſet? Et ad hoc reſpondet, quod vult magnum peccatum intelligi, quo tenentur cuncta peccata, & quod unuſquiſque ſi non habuerit, dimittuntur ei peccata. Et hoc eſt peccatum infidelitatis, & de hoc in Gloſſa. Item opponit Auguſt. quod ſecundum hoc illi, ad quos non venit Chriſtus habent excuſationem de peccato, ſcilicet infidelitatis. Et ad hoc reſpondet Auguſtin. quod Chriſtus per ſeipſum venit ad Judæos, ſed per Eccleſiam ſuam locutus eſt gentibus, id eſt, per Apoſtolos, & diſcipulos ſuos quorum ſonus exivit in omnem terram: Qui vos recipit: me recipit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Unde ait Paulus: An experimentum quæritis ejus, qui in me lo-

Id. ep. 54 ad Maced. paulo ante med. to. 2 *Boet. de conſol. Philoſ. lib. 4 proſ. 4* *Pſal. 138* *Greg. Paſt. cv. p. 3 c. 1 admon. 23 poſt med.* *Joan. 1* *Hebr. 1* *Joan. 6* *Aug. tract. 89 in Joan. ante med. tom. 9* *Ibid. paulo poſt.* *Luc. 9* *2 Cor. ult.*

Digitized by Google

loquitur Chriſtus? Per ergo Apoſtolos locutus eſt Chriſtus gentibus, & ideo qui noluerunt credere, non habent excuſationem. Ultimo quærit Auguſt. Utrum hi, qui priuſquam Evangelium audirent, & fine hujus vitæ ſunt præventi, poſſunt habere excuſationem. Et reſpondet, quod poſſunt, ſed non poſſunt effugere damnationem: Qui enim ſine lege peccaverunt, ſine lege peribunt. Tanta tamen eſt ſuppliciorum, quanta peccatorum diverſitas. Et ita forte levius damnabuntur illi, qui fuerunt morte præventi: omnes tamen peribunt. Et quia dixit: *Non habent excuſationem de peccato*, nec crederetur, quod odirent patrem, ſubdit: *Qui me odit, & patrem meum odit*. Sed opponit Auguſt. quod prius ait: *Neſciunt eum, qui me miſit*, ſed non poſſunt omnes odiſſe eum quem neſciunt. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. Inquirens de his prolixe. Et eſt ſumma, quod Judæi nolebant ſua facta damnari. Et hoc habet veritas, ut talia facta damnentur tantum, ſi veritatem oderunt, quantum oderunt ſuas pœnas, quas talibus irrogat veritas, hanc per hoc veritatem oderunt, qua judicante damnantur. De Deo natam eſſe veritatem neſcierunt, & ita ipſum neſciunt, & oderunt. Hæc Auguſt. Unde ex hoc trahitur, quod eſt odium intentum, & voluntarium, & eſt odium interpretativum. Primo odio nullus odit Deum, unde Deus; tamen odio interpretativo mali odiunt, ſupra: Qui male agit, odit lucem. Unde Auguſt. quod aliqui propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant enim lucentem, oderunt redarguentem. Hæc ille. Et ſequitur oſtenſio inexcuſabilitatis ratione operum: *Si opera non feciſſem*, &c. *Peccatum non haberent*, ſcilicet illud magnum, de quo ſupra eodem: *Nunc autem viderunt*, opera illa, & tamen: *Et oderunt me*, ſcilicet facientem: *Et patrem meum*: qui miſit me. Sed obiicit Auguſt. quod nulla opera Chriſti fuerunt majora, quam ſuſcitatio mortuorum: ſed prophetæ antiqui mortuos ſuſcitaverunt, ſicut Elias, & Eliſæus. Et ad illud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod hic loquitur non quantum ad operum arduitatem, & mirabilitatem, ſed quantum ad operum, numeroſitatem, & multitudinem, quæ enumerat tam de ſanitatibus eorum, quos ſanavit Dominus, quam de aliis. Et tot, & talia nullus alius fecit. Et de hoc in Gloſſa: *Et tamen oderunt me, & patrem meum*, ut dictum eſt ſupra: *Ut impleatur ſermo, qui in lege eorum ſcriptus eſt*, ut eſt in Pſalmis. Et ſic ſumitur lex communiter. Et intelligendum eſt, hoc dictum eſt conſecutive non cauſaliter, & eorum legem dicit non ab eis inventam, ſed eis datam, ait Auguſt. *Quia odio habuerunt me gratis*. Ut enim ait Gloſſa: Gratis odit, qui nullum commodum ex odio portat, vel gratis odio habuerunt, abſque debito tamen odii, vel meritis. Et ex dictis patet filii Dei dignativa bonitas, & patiens longanimitas: qui enim humiliter in carnem venit miſſus ad Judæos: Non ſum miſſus niſi ad oves, quæ perierunt domus Iſrael. Et veniens ſalubriter docuit, & miracula operatus eſt: & tamen nihilominus odia Judæorum ſuſtinuit. Unde & in hoc diſcipulos ad inimicorum odia perferenda, ſuo exemplo confirmans, præparavit, ut eum imitando fierent fortiores, ait Auguſtinus. Et ideo in perſona ſua ait Propheta: Odio iniquo oderunt me, quaſi eodem modo exponit Chryſoſtomus quia res ſtupenda erat, inquit, quod oderunt eum Judæi, nullam reprehenſionem invenientes, cauſam dicit, nequitiam, ſcilicet eorum, quando ait: *Oderunt me gratis*.

[Marginal notes: Aug. tract. 89 in Jo. ante med. tom. 9 — Rom. 2 — Aug. tract. 90 in Jo. in princ. tom. 9 — Joan. 3 — Aug. conf. lib. 10 c. 23 tom. 1 — Aug. tract. 91 in Jo. ante med. tom. 9 — 4 Reg. 10 — 4 Reg. 13 — Aug. tract. 91 in Joan. poſt med. tom. 9 — Pſal. 34 — Matt. 15 — Aug. tract. 59 in Jo. in princ. tom. 9 — Pſal. 24 — Chryſ. ho. 76 in Joan. ante med. tom. 3]

CAPUT DECIMUMSEXTUM.

Cum autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis a patre. Præmiſſa exhortatione diſcipulorum ad fidei rectitudinem, & veritatem: hic hortatur eos ad ſpei conſtantiam, & firmitatem, loquendo appropriative, promittens miſſionem Spiritus, & ejus virtutem. Et hæc pars in tres partes. Primo, præmiſſio teſtimonii Diviſio. Spi-

Spiritus de ipſo, & ipſorum etiam ſuper Spiritum. Secundo, adiunctio, & prænunciatio tribulationum, quas erant paſſuri, ibi: *Hæc locutus ſum*. Tertio, ſubiungitur promiſſio multiplicis adiutorii contra perſecutiones, ibi: *Et cum venerit ille*, &c. Ait ergo: *Cum venerit paracletus*. Et continuat Chryſoſt. ſic: Quia dixerat ſuperius ſe feciſſe opera coram Judæis, quæ nullus alius fecit: & tamen oderunt eum gratis, ne dicerent diſcipuli Chriſto: ſi te perſecuti ſunt, qui tamen ſigna viderunt, & nos perſequentur. Quid ergo miſiſti nos? & quis attendet nobis? Ideo ſubdit hic: *Cum venerit paracletus*, ſcilicet Spiritus, qui eſt conſolator contra perſecutionem, & advocatus contra perſequentes: *Quem ego mittam a patre*. Et in hoc notatur, quod pater & filius ſint unum principium Spiritus, qui procedit ab illis. Signatur tamen in patre auctoritas, quia & ipſe filius eſt a patre. Mittam, inquit, vobis, ut ſummum donum: Omne datum optimum, & omne donum perfectum: *Spiritum veritatis*, non ſolum Spiritum ſanctum eum vocavit, ſed & ſpiritum veritatis, quia omnia certiſſima novit, ait Chryſoſt. *Qui a patre procedit*. Ecce, ait Chryſoſt. non pater ſolus, ſed filius eſt, qui Spiritum mittit. Ille inquam, Spiritus: *Teſtimonium perhibebit de me*, quod ſum miſſus a patre: *Et vos teſtimonium perhibebitis*, ſcilicet virtute ipſius Spiritus: *Quia ab initio mecum eſtis*, ſcilicet ex quo cœpi manifeſtare gloriam meam, ſupra. Et de his Auguſt. quod venit Spiritus in die Pentecoſtes ſuper diſcipulos, & cum loquerentur linguis omnium gentium, multi compuncti corde converſi ſunt. Et ſic teſtimonium perhibuit Spiritus, & præbuit fiduciam Apoſtolis, ut patet. Exponit exemplum de Petro, qui prius quem dilexerat, negabat, poſtea quem negaverat, diligebat. Et prius amor fuerat infirmus, & anguſtus, donec eum roboraret, & dilataret Spiritus ſanctus. Et ibi multum de hoc. Et patet hic veritas fidei de proceſſu Spiritus ſancti, & falſitas erroris Græcorum dicentium Spiritum ſanctum non procedere a filio, ait enim hic: *Quem mittam a patre*, in quo notatur, quod a filio procedit ſpiritus: filius tamen dicit, quod a patre procedit, quia ſemper ipſius eſt, ad patrem ſolet referre, prout ait Gloſſa. Quam efficax autem fuit teſtimonium Apoſtolorum poſt adventum Spiritus, patet cum dicitur de Petro, qui ait: Non poſſumus, quæ audivimus, & quæ vidimus, non loqui. Et: *Accipietis virtutem Spiritus ſancti, & eritis mihi teſtes*, &c. Et ſequitur ſecunda particula, in qua prænunciatio, ſive prædictio futurarum perſecutionum, ibi: *Hæc locutus ſum vobis*. Et ſecundum quoſdam libros hic incipit capitulum decimumſextum. Rectius tamen videtur, quod ſupra debet incipere, vel incœpit Evangeliſta loqui de ſpiritu, & ejus virtute ad teſtificandum, & ad arguendum, & ad docendum, de quibus ſupra. Et narrantur hic tria. Primo, ſecurationum prænunciatio. Secundo, ſubiungitur ratio, ob quam non fuit prius harum prænunciatio, ibi. *Hæc autem vobis*. Tertio utilitatis paſſionis ipſius, & Chriſti receſſus adiunctio: *Sed ego veritatem*. Ait ergo: *Hæc locutus ſum vobis ut non ſcandalizemini*, ſcilicet excidendo a fide: Omnes vos ſcandalum patiemini. Sed quæritur ad quid hoc ait hic, quia in Pſalmo ſcriptum eſt: Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. Sed diſcipuli multum diligebant. Et ad iſtud reſpondet Aug. quod hoc fuit verum de his quando charitas fuit diffuſa in cordibus eorum per ſpiritum, &c. Unde Chryſ. Cum multos, inquit, incredulos, & vos perſequentes videritis, non ſcandalizemini, &c. *Abſque ſynagogis facient vos*, ſupra: Conſpiraverant, quod ſi quis confiteretur Chriſtum, extra ſynagogam fieret. Et hæc fuit una ratio ſcandalizandi. Et non ſolum hoc: *Venit hora, ut omnis qui interficit vos*, &c. Sicut fuit de Paulo. Et hæc fuit vehementia perſecutionis, quando perſequentes æſtimabant ſe obſequium dare Deo perſequendo; Æmulationem Dei ha-

Marginal notes: Chry. ho. 76 in Jo. ante med. tom. 3 — Jacob. 1 — Chryſ. ib. — Ibidem paulo poſt. — Joan. 2 — Aug. tract. 92 in Jo. poſt med. tom. 9 — Act. 2 — Veritas fidei. — Act. 4 — Act. 1 — Matt. 26 — Pſal. 118 — Aug. tract. 93 in Jo. ante med. tom. 9 — Rom. 5 — Chryſ. ho. 76 in Jo. circa med. tom. 3 — Joan. 9 — Act. 9 — Rom. 10

Digitized by Google

habent, ſed non ſecundum ſcientiam. Sed qualiter ait: *Venit hora*, in præterito? Reſpondendum eſt, quod hoc ait ob brevitatem temporis uſque ad tempus perſecutionis. Et ſicut Auguſt. Gentes quando perſequebantur Apoſtolos, diis ſuis arbitratæ ſunt obſequium præſtare. Sed Judæi putabant ſe obſequium præſtare Deo. Et ideo clamat Auguſt. Error horrendus, & execrabilis cæcitas, obſequium ſe putatur Deo præſtare, interficiendo famulos Dei. Hæc ille. Et ideo ſubdit mitigationem, ſive conſolationem: *Et hæc facient vobis, quia non noverunt patrem*, &c. Ut ait Auguſtinus. In hoc ſermone erexit diſcipulos exemplo, quibus dixerat ſupra proximo: Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur. Eſt enim glorioſum, & conſolatorium, & gaudioſum pati propter Chriſtum, & ea quæ Chriſtus paſſus eſt: Nemo veſtrum patiatur quaſi homicida, &c. Et ſequitur: Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine: *Sed hæc locutus ſum vobis, ut cum venerit hora eorum*, tenebroſa nocturna, ait Auguſt. *Reminiſcamini, quia ego dixi vobis*: Beati qui perſecutionem patiuntur. Et ita reminiſcatur beatificationis, ait Chryſoſt. Unde & hæc prædixit eis, ut ſcirent, quoniam non blandiens, neque decipiens loquebatur eis, ſed ut prævidens futura. Sed quæritur, qualiter ait: *Non noverunt patrem, neque me*, quia dixerunt: Hic eſt hæres. Et ſupra proximo: Et viderunt, & oderunt. Ad contrarium obiicitur: Scio, quod per ignorantiam feciſtis, Et: Si cognoviſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Et ad iſtud reſpondetur, quod ipſi viderunt Chriſtum filium Dei, & per ſcripturas potuerant cognoviſſe, quod erat Meſſias promiſſus. Supra: Scrutamini ſcripturas. Et per opera. Supra: Operibus credite. Et ſupra proximo ſimiliter: Si opera non feciſſem. Et ſimiliter per documenta ſalvifica, ſupra proximo: Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Et quia in eum non crediderunt, & veritatem agnitam impugnaverunt, ideo excæcati ſua malitia ipſum eſſe Dominum gloriæ non cognoverunt. Quantum ergo ad aliquid cognoverunt, ſimpliciter autem non cognoverunt, nec contulerunt. Ideo excæcati ſua malitia ipſum eſſe Dominum gloriæ non cognoverunt. Et ſequitur ſecunda particula: *Hæc autem vobis ab initio non dixi*, ſcilicet de adventu Spiritus ſancti: *Quia vobiſcum eram*. Conſolatus vos præſentia mea corporali, exhibitis noſtris ſenſibus, ait Auguſtinus. *Et tunc vado ad eum*, &c. ſcilicet per mortem. Sed quæritur, qualiter ait: *Hæc ab initio vobis non dixi?* quia alii Evangeliſtæ narrant, ipſum dixiſſe iſta, antequam eſſet in cœna: Cœpit oſtendere Jeſus diſcipulis, quia oportet eum ire Hieroſolymam, & multa pati. Item videtur quod debuiſſet eis dixiſſe, quia jacula quæ prævidentur, facilius præcaventur. Ut enim ait Gregorius: Minus jacula feriunt, quæ prævidentur. Et ad illud reſpondet Auguſt. quod illud, quod ait hic, eſt intelligendum de Spiritu ſancto, qui erat venturus, quando illa mala erant paſſuri, quia Spiritus conſolator interpretatur, vel advocatus. Et ideo de illo Spiritu non dixerat ab initio, quia conſolabatur eos præſentia corporali: abſceſſurus autem hæc dixit eis de Spiritu. Et de hoc in Gloſſa pro parte: *Et nemo ex vobis interrogat*. Sed quæritur ad quid hoc ait. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod ſignificat ſe iturum, ut nullos interrogaret, quod palam fieri uſu corporali cernerent, ſcilicet in aſcenſione. Ideo ait Gloſſa: *Nemo interrogat*, id eſt, interrogabit: Cumque intuerentur in cœlum euntem illum, &c. Aug. Euntem eum in cælum non verbis quæſierunt, ſed oculis deduxerunt: *Sed quia hæc locutus ſum vobis*, ſcil. me iturum a vobis: *Triſtitia implevit cor veſtrum*. Ut ait Aug. Videbat quid ad illa ſua verba in cordibus agerent. Id enim quod exterius in Chriſto videbant, amittere metuebant. Et patet vehementia triſtitiæ, quia: *Implevit*. Item patet intimitas ejuſdem, quia implevit corda. Infra eodem:

Marginal notes: *Aug. tract. 94 in Joan. poſt med. tom. 9* — *Ibid. poſt.* — *Ibidem paulo ante.* — *1 Pet. 4* — *Ibidem.* — *Aug. tract. 93 in Joan. prope fin. tom. 9* — *Chryſ. ho. 76 in Joan. circa med. tom. 3* — *Mat. 21* — *Act. 3* — *1 Cor. 2* — *Joan. 5* — *Joan. 10* — *Joan. 15* — *Ibidem.* — *Aug. tract. 94 in Joan. ante med. tom. 9* — *Mat. 16* — *Gregor. in Evang. hom. 35 prope.* — *Aug. tract. 94 in Jo. ante med. tom. 9* — *Ibid. poſt multa.* — *Act. 1* — *Aug. ibid.*

Digitized by Google

dem: *Vos triſtabimini*. Item ex hoc A patebat intentio amoris diſcipulorum ad Chriſtum: quia ſecundum quantitatem amoris boni amati eſt quantitas triſtitiæ de amiſſione, vel abſentatione. Unde Auguſt. Amor inhians habere quod amatur cupiditas eſt: id ſi amiſerit, ſentiens triſtitia eſt. Et nota quod eſt triſtitia bona, & virtuoſa, prout ait Auguſt. ibi ſupra, quod mala ſunt iſta, ſi malus eſt amor, & bona ſi bonus. Unde eſt bonorum triſtitia ex ablatione, vel abſentatione divinæ conſolationis, quæ figuratur hic, & infra eodem: *Vos contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium*. Item eſt triſtitia bonorum ex memoria, & recogitatione propriorum malorum: B Anima quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali dabit tibi gloriam: Mæror in corde viri humiliabit eum. Item contriſtati eſtis ad pœnitentiam, quæ ſecundum Deum triſtitia pœnitentiam operatur. Et de hoc Auguſt. bene ſupra. Item eſt triſtitia virtuoſa ex conſideratione malorum quæ ſunt in mundo: Cor ſapientum ubi triſtitia, quia nullis gaudiis hi animum ſternunt, ait Gregor. exponens illud. Et: Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem. Item eſt virtuoſa triſtitia bonorum ex compaſſione damnationis hominum, vel oppreſſionis juſtorum: ſi enim patitur unum membrum, compatiuntur &c. Omnes qui pie volunt vivere in Chriſto perſecutionem patiuntur. Super quod Auguſt. Pia eſt juſtitia, & ſi dici poteſt vera miſeria, vitiis alienis tribulari, non implicari, mœrere non adhærere, dolore contrahi, non amore attrahi, &c. In qua triſtitia eſt oratio continuanda: Triſtatur aliquis veſtrum? oret: æquo animo eſt? pſallat. Quia ergo amor diſcipulorum ad Chriſtum intenſus erat, & ex ejus præſentia, & conſolatione vehemens, nec mirum quia erat delectabilium affluentia: ideo audientes ſermones de ſuo receſſu, triſtitia implevit cor eorum, quia nondum habebant conſolationem Spiritus, quam erant habituri, ait Auguſt. Et ſequitur tertia particula, ſcilicet ſpecificatio utilitatis ſui

Aug. de Civit. Dei lib. 14 c. 7 tom. 5 — Ibidem. — Bern. 2 — Prov. 12 — 2 Cor. 7 — Aug. de Civit. Dei lib. 14 ca. 7 tom. 5 — Eccl. 7 — Greg. Mor. lib. 18 c. 24 ante med. — Eccl. 1 — 1 Cor. 12 — 2 Tim. 3 — Jacob. 5 — Aug. tract. 94 in Jo. circa med. tom. 9

receſſus: *Sed ego veritatem dico vobis*, ſicut verus magiſter, qui in veritate docet. Et ſicut ipſa veritas ſupra: *Expedit vobis, ut ego vadam*, ut hæc forma ſervi a vobis auferatur, & ne ſitis infantes, ſemper contenti iſto lacte, id eſt, amore meæ humanitatis, ait Auguſt. Et ideo ſequitur: *Si non abiero*, &c. id eſt, ſi alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis, ait Auguſt. ubi ſupra: *Si autem abiero*, ſcilicet diſcedendo corporaliter: *Mittam eum ad vos*. Et non ſolum Spiritus adfuit eis, ſed pater, & filius, ait Auguſt. Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Ideo ait diſcipulis. Sedete in civitate, quouſque induamini virtute ex alto. Quærit Auguſt. Numquid poterat emittere Spiritum, qui venerat ſuper eum in baptiſmo, ſi non abiret? Præterea amor Apoſtolorum ad Chriſtum erat ordinatus, ergo non impediebat adventum Spiritus: Item dilectio proximi non impedit dilectionem Dei, ſed magis ordinat ad illam: ergo multo minus dilectio Chriſti impediebat miſſionem Spiritus ipſius Apoſtolis. Item dilectio naturalis non repugnat ſpirituali, dum ſit ordinata. Ergo a ſimili ex parte iſta. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. ſicut tactum eſt, quod lacte, id eſt, verbo carne facto erant contenti ob maC gnitudinem conſolationis, quam habebant in ipſo Chriſto homine. Non poſſunt filii ſponſi lugere, quamdiu ſponſus eſt cum illis. Ob ergo vehementiam dilectionis, quam habebant in Chriſto homine, qua erant conſolati corporaliter, & ſenſibiliter non erant elevati ad ipſum, in quantum verbum æternum: & ideo non fuit Spiritus datus antequam ipſe abiret. Unde Auguſt. Si carni carnaliter hæſeritis, capaces Spiritus non eritis, non quod carnaliter dicat deordinationem amoris, ſed quia diligebant eum in ſua humanitate: Et ſi noverimus Chriſtum ſecundum carnem, jam non novimus. Item alia ratio fuit a parte dantis, quia filius Dei dedit dona ſua poſt victoriam, & in ſtatu glorificationis, ſu-

Matt. 11 — Joan. 14 — Aug. Ibid. post pauca. — Ibidem. — Act. 2 — Aug. tract. 94 in Joan. post med. tom. 9 — Mat. ult. — Luc. ult. — Ibid. paulo ante — Mat. 9 — Aug. ibid. — 2 Cor. 5

Joan. 7

ſupra : Spiritus non erat datus quia Jeſus nondum erat glorificatus. Item fuit congrua ratio a parte ſtatus , quia nondum erat Chriſtus paſſus , nec genus humanum reconciliatum Deo patri. Et de his Chryſoſtomus.

Chryſ. ho. 77 in Joan. ante med. tom. 3

Non parva hæc mitigatio ſcire eos , quoniam ipſe ſciverat triſtitiæ ſuperabundantiam , ſcilicet ut Deus. Et ſequitur : Si nondum Spiritu digni facti, non reſilierunt triſtitia ſuffocati , excogita quales debebant eſſe gratia Spiritus potituri , &c.

Ibidem.

Ut patet ergo ex prædictis , ob vehementiam dilectionis Chriſti hominis , & ob immenſitatem delectationis in ipſo, qui erat totus deſiderabilis , & ob modicitatem deſiderii ſupernæ conſolationis ſpiritualis , & ob congruitatem ordinationis , non erat miſſurus Spiritum , niſi abiret. Et de hoc Gregor. ſuper illud : Conſolabitur me lectus meus: *Si, inquit, non abiero* , &c. Ac ſi diceret : ſi ab intentionis veſtræ oculis corpus non ſubtraho ad intellectum vos inviſibilem: per conſolatorem Spiritum non perduco , &c. Et ibi bene de hoc.

Greg. Mor. lib 8 c. 13 ante med. Job. 7

Et ideo expediebat eis, ut vaderet , ut in ſuperabundantia Spiritus veniret, qui teſtimonium perhiberet, & eos roboraret, adverſantes argueret, ipſos inſcios erudiret , prout ſumitur hic: *Si vero abiero*, &c. Et ſequitur tertia particula capituli, in qua enumerantur promiſſa eis adiutoria ,ibi: *Et cum venerit ille* , &c. Et illa in tres. Primo , promittit adiutorium ipſius Spiritus. Secundo , promittit iteratam viſionem ſui ipſius : *Modicum*, &c. Tertio , promittit exauditionem ſuæ petitionis a patre, ibi : *Amen , amen dico vobis*. In prima duo. Primo promittit adiutorium Spiritus , in arguendo adverſantes. Secundo , ejus adiutorium in illuminando ipſum ſuſcipientes, ibi : *Cum venerit ille*. Ait ergo : *Cum venerit Spiritus ille*, *arguet mundum de peccato*, ſcil. incredulitatis, quo manente alia peccata detinentur, ait Auguſt.

Aug. tract. 95 in Jo. ante med. tom. 9

Ideo ſequitur : *Quia non crediderunt in me: Et de juſtitia*, eorum qui credunt : ipſa enim fidelium comparatio , eſt infidelium vituperatio , ait Auguſt.

Ibid. poſt pauca.

Mat. 12

Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta , & condemnabunt eam. Et ideo ſequitur : Fides enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum.

Heb. 11

Ut ergo notet perfectam fidem futuram fidelium , qua arguitur incredulitas infidelium , ideo ait : *Ad patrem vado*, quoniam in eum , quem non videbitis, creditis. Infra : Beati qui non viderunt , & crediderunt.

Joan. 20

Non videbitis, inquam, humilem, ſed excelſum : non mortalem, ſed ſempiternum: non judicandum, ſed judicatorem. Et de hac fide, id eſt, juſtitia noſtra arguit Spiritus incredulum mundum. Hæc Auguſtinus. Item & non ſolum hoc: *Sed arguet de judicio, quia princeps mundi*, id eſt infidelium : *Judicatus eſt*, quia igni æterno irrevocabiliter eſt deſtinatus :

B

Si Deus angelis peccantibus non pepercit, &c.

2 Pet. 2

Quomodo non a Spiritu ſancto de hoc judicio mundus arguetur ? ait Auguſt.

Aug. tract. 95 in Joan. prope fin. tom 9

Et quaſi eodem modo legit Chryſ. quod tunc Spiritus arguet mundum , cum & ſigna majora faciet , non ſolum per me , ſed etiam per vos: Nunc enim poſſum dicere , quoniam filius eſt fabri, & ſic de aliis contumeliis, ſed tunc omnem excuſationem abſcidet.

Chryſ. ho. 77 in Jo. ante med. tom. 3

Triplicem ergo mundi ingratitudinem arguet Spiritus, quia fidem ſufficienter eis oſtenderat documentis, & operibus juſtitiam in aliis impleverat , diabolum ſubiecerat. Et hæc tria deberent movere ad credendum, ſcilicet fidei declaratio , operibus Chriſti , & documentis : fidei perfectio in aliis : diaboli dijudicatio.

C

Et ideo ait hic, quod de tribus argueret mundum : de peccato incredulitatis ſcil. quia in Chriſtum non credidit : de juſtitia aliorum credentium, quam mundus imitari noluit : de judicio diaboli , quod non timuit. Quærit Auguſt. qualiter ait : quod Spiritus arguet mundum de peccato , cum hoc ſit filii.

Aug. tract. 95 in Jo. prop. princ. tom. 9

Joan. 15

Joan. 5

Chriſtus enim arguet mundum de peccato. Supra proximo : Nunc non habent excuſationem de peccato ſuo. Item videtur quod potius attribui debuit Chriſto arguere mundum , quam ipſi Spiritui ſancto. Supra : Omne judicium dedit filio.

Joan. 13

Item ipſe Magiſter & Dominus, ſupra : Ergo ut prius. Item Spiritui

Digitized by Google

tui ſancto appropriatur bonitas, pie-
tas & benignitas: Ergo non debuit
ei attribui iſte actus, qui eſt argue-
Aug. ibid. re. Et ad iſtud reſpondet Auguſtin.
quod quos arguit Spiritus ſanctus,
arguit utique & Chriſtus. Sed quia
per Spiritum ſanctum diffundenda
erat charitas in cordibus eorum quæ
foras mittit timorem, quo poſſent
impediri, ne auderent mundum ar-
guere, & ideo ait hoc. Sæpe enim
dicimus, inſeparabilia eſſe opera Tri-
nitatis: ſed tamen ſigillatim comme-
morandas eſſe perſonas. Hæc Aug.
Et per hæc ad objecta: timore enim
depulſo, arguendi libertatem erant
habituri, & ita per Spiritus virtu-
tem erant mundum arguturi. Et
quia dixit hæc de virtute Spiritus,
ſubdit: *Adhuc habeo vobis multa di-
cere*. Sed quæritur qualiter hoc, quia
Joan. 15 ſupra ait: Omnia quæcumque audi-
vi a patre meo, nota feci vobis.
Ergo tunc non poſſet plura habere
dicenda eis, quæ non poſſent porta-
Aug. tract. 96 in Jo. prope prin. tom. 9 re. Et ad iſtud reſpondet Auguſtin.
quod ſignanter ait: *Non poteſtis por-
tare modo*, quia nondum erant ido-
nei mori pro Chriſto. Si enim Pe-
trus ante adventum Spiritus non fuit
potens, & idoneus ad moriendum
pro Chriſto: multo minus alii: Lo-
quitur ergo, quod non poterant por-
tare pœnam mortis, & martyrii pro
Ibid. poſt multa. Chriſto. Vel ſecundum eumdem Au-
guſtinum loquitur de illis, quæ ſunt
revelata eis poſt aſcenſionem. Omnia
enim canonica, atque auctoritate
conſcripta ante adventum Spiritus,
quis audit, vel legit? quaſi diceret
nullus. Quod vero ait ſupra, quod
omnia nota fecit eis, ibi ponitur
præteritum pro futuro, ut ibi eſt
expoſitum. Et patet hic exemplum
moderantiæ in docendo, ut fiat ſe-
Job. 29 cundum auditorum capacitatem: ſu-
per illos ſtillabat eloquium meum.
Greg. Mor. l. 20 c. 4 ante med. Ibi Gregorius in principio: quod ſub-
tiliter debet proſpicere is qui docet,
ne plus ſtudeat, quam ab audiente
capiatur, prædicare. Et ibi multum
Job. 26 de hoc: Qui ligat aquas in nubibus.
Greg. Mor. lib. 17 c. 14 Ibi: Qui ligat, &c. id eſt, doctri-
nas in prophetis, ut non erumpant
1 Cor. 3 deorſum, ſcil. immenſitate ſua: Non
potui loqui vobis, quaſi ſpirituali-

A bus, &c. Et ſequitur promiſſio adju-
torii Spiritus in docendo. Et ibi
duo. Primo ipſa promiſſio. Secundo
erroris, qui poſſet oriri excluſio, &
veritatis inſtructio, ibi: *Non enim lo-
quetur a ſemetipſo*. Ait ergo: *Cum
venerit ille Spiritus veritatis, docebit
vos omnem veritatem*. Intus ſine ſo-
no, ait Gloſſa. Sed quæritur, qua-
liter hoc ait? quia: Ex parte cogno- *1 Cor. 13*
ſcimus & ex parte prophetamus.
Non ergo docet omnem veritatem
in hac vita. Item ut ait Auguſtin. *Aug. de*
Species numerorum ſunt infinitæ, *civ. Dei l.*
& ita veritates: Sed non eſt ſcire *11 c. 18 t. 5*
infinita: Ergo ut prius. Item multæ
veritates geometricæ fuerunt ignotæ,
a diſcipulis, qui fuerunt piſcatores,
B nec fuerunt neceſſariæ ad ſalutem:
Ergo ut prius. Et ad iſtud reſpon-
dendum ſecundum Auguſtinum quod *Id. tract.*
illud, quod ait hic, non arbitror in *96 in Joan.*
hac vita compleri, quamdiu corpus *poſt med. tom. 9*
aggravat animam. Sed nunc per *Rom. 9*
Spiritum ſanctum pignus accepimus, *2 Cor. 1*
ut nunc cognoſcamus, ſicut cogniti
ſumus. Et ita videtur loqui pro ſta-
tu gloriæ ſecundum Auguſtinum, *Aug. ibid.*
Ad aliud quod loquitur hic, non de *1 Cor. 13*
veritate ſpeculativa qualibet, ſed lo-
quitur de veritate ordinante affecti-
va, & inducente ad gloriam: Me- *Iſa. 38*
mento quo modo ambulaverim co-
ram te in veritate. Et de hac ve-
ritate in collatione. Item cum do-
cere ſit actus veritatis, & magiſtri,
C ſive ſapientia, qualiter attribuerit
Spiritui ſancto, cum prædicta appro-
prientur filio? Et ad iſtud reſponden-
dum, quod docere eſt actus Trini-
tatis: Omnium artifex docuit me *Sap. 7*
ſapientiam. Appropriatur autem fi-
lio, quantum ad id, quod eſt devo-
tionis, & affectionis. Et ſequitur ſe-
cunda particula, in qua excluſio er-
roris, qui poſſet oriri: *Non enim
loquetur a ſemetipſo*, quia dixerat prius:
*Non poteſtis portare modo, ſed cum
venerit Spiritus docebit omnem verita-
tem*, ne quis diceret, quod operatio
Spiritus eſſet profectio ſua a ſeipſo, *Chry. ho.*
ſicut continuat Chryſoſtomus ideo *77 in Jo. ante med.*
ait: *Non loquetur a ſemetipſo*. Et hoc *tom. 3*
ideo, quia non eſt a ſemetipſo ſe- *Aug. tract.*
cundum Auguſtinum ſupra: Qui a ſe- *99. in Jo. paulo poſt*
metipſo loquitur propriam gloriam *med. to. 9*

Digitized by Google

quærit: *Quodcumque audiet loquetur*. A Ut enim ait Auguſtin. Ab illo audiet, a quo procedit. Audire illi eſt ſcire, ſcire vero eſt eſſe. A quo ergo illi eſſentia, ſive eſſe, & audire, & ſcire, ſicut ſupra dictum eſt de filio: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio. Nulla tamen diſparilitas in illa ſumma Trinitate, ait Auguſtinus ibidem: ubi multum de hoc. Sed quæritur qualiter ait: *Audiet*, in futuro? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. Et eſt ſumma, quod propter mutabilitatem temporum, in quibus verſatur noſtra mortalitas, & mutabilitas, non mendaciter dicimus de Deo, fuit, & eſt, & erit, quia & fuit, & eſt, & erit. Cum ergo ſecundum B volumina temporum variatur humana locutio, de illo dicuntur cujuſlibet temporis. Semper, inquam, audit Spiritus, cum ſemper ſit, & per hoc & audivit, & audiet, & audit. Hæc ille. Nulla ergo in Deo propter hoc variatio. Et de hoc ibi Aug. multum: *Et quæ ventura ſunt, annuntiabit vobis*. Non ſolum ventura in tempore, ſed etiam æterna, quorum amore inflammat, ut ait Gloſſa, & etiam Auguſtin. *Et clarificabit me*, id eſt, auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitiſque honorem. Hæc Auguſtin. Et ſubdit regulam bonam, quod C enim ipſi facturi erant in Spiritu ſancto, hoc eumdem Spiritum dicit eſſe facturum. Non eſtis qui loquimini, &c. Gloria enim eſt, ibi Aug. ſicut antiqui diffiniunt, frequens de aliquo fama cum laude: & hæc cum eſt facta de Chriſto, non laudato, ſed laudantibus prodeſt. Hæc Auguſtin. Luceat lux veſtra coram hominibus, ut glorificent patrem, &c. Et ideo annuntiabit, quia de meo accipiet, ut ſupra eſt expoſitum, quia a me procedet, in quo non eſt gradus, vel pars intelligenda, ſicut ſomniant hæretici, ſed plenitudo eſſentiæ, quæ eadem eſt in tribus perſonis. Unde Auguſtin. Non propter hoc, ſicut putaverunt hæretici, minor a filio eſt Spiritus, quaſi filius

Joan. 7
Ibidem. conſeq Joan 5 Aug. ibid. paulo ante Ibidem. poſt pauca.
Ibid. tract. 100 ante med.
Matt. 10 Ibid. poſt pauca.
Mat. 5
Aug. ibid. poſt med.

accipiat a patre, & Spiritus a filio quibuſdam gradibus naturarum. Et ideo explanans ſubdit, ſicut ait Aug. *Omnia quæcumque habet pater, mea ſunt* quaſi dicat: de patre accepit Spiritus ſanctus, unde accepit filius, qui de patre natus eſt, Spiritus ſanctus procedit, Ideo ſequitur: *Propterea de meo accipiet*. Hoc eſt nihil loquetur proprium præter mea, nihil contrarium mihi, ſicut ait Chryſoſtomus Unde & conſimiliter ait filius de ſe, ſupra. A me ipſo non ſum. Quoniam nihil proprium extraea, quæ patris ſunt, nihil alienum ab illo loquor, ait idem Chryſoſtomus. Supra: Pater diligit filium, & omnia dedit in manu ejus: Omnia tradita ſunt mihi a patre meo. Sed obiicitur, quia omnia quæ habet Spiritus, habet pater, & e contrario: Et tamen Spiritus non producit aliam perſonam. Et ad iſtud reſpondendum ſine præjudicio, quod pater habet omnia ſecundum plenitudinem paternæ ſubſtantiæ: & ita dicit eſſentiam, ut communicabilem per viam generationis, & proceſſionis. Filius autem habet naturam divinam, ſive dicit, ut potentem producere Spiritum ſanctum: & ita poteſt eam communicare proceſſibiliter. Spiritus ſanctus autem non dicit ſubſtantiam, ut communicabilem ad producendum aliam perſonam, quia tantum eſt Trinitas perſonarum nulla tamen diſparilitas in Trinitate, ut ait Auguſtinus, quia illæ ſunt relationes. Item obiiciunt aliqui, qualiter ait: *De meo accipiet*, in futuro? quia Spiritus ſanctus eſt tertia perſona in Trinitate ab æterno, & ita nihil novum accipiet. Item quando ait: *Quæcumque habet pater, mea ſunt*. Aut loquitur de proprietatibus, & ſic falſa eſt, quia pater eſt innaſcibilis. Et ſic habet inaſcibilitatem: aut loquitur de eſſentialibus, & ſic eadem ratione poſſet dicere Spiritus ſanctus: Filius de meo capiet, quia omnia, quæ habet Pater, habet Spiritus. Ad primum reſpondendum eſt, ut habitum eſt ſupra, quod ideo loquitur ſub futuro, vel propter modum noſtræ intelligentiæ proferentis Deum ſub omni differentia temporis,

quia

Ibidem.
Chryſ. ho. 77 in Jo. ante med. tom. 3
Joan. 14
Chryſ. ib. Joan. 8
Matt. 11
Aug. tract. 99 in Jo. poſt med. tom 9

quia numquam deerit, vel defuit: vel hoc dicitur propter effectum novum in aliis, quia manifeſtabit alios accipere de Spiritu, non quod fiat innovatio in Spiritu, ſed in accipientibus Spiritum. Ad aliud reſpondendum eſt, quod ideo ait: *De meo accipiet*, quia nihil proprium loquetur, ut dictum eſt, nec alienum a patre, & ita non excludit patrem: a Patre enim, & a Filio procedit. Pater autem, & filius unum ſunt, ſupra. *Joan. 10* Et ſequitur illa pars, in qua promiſſio conſolationis diſcipulis, & ex promiſſione viſionis, & viſitationis filii, ibi: *Modicum*, &c. Illa pars in tres partes. Primo ſub ænigmate viſionis iterata promiſſio. Secundo, de dicto audito diſcipulorum dubitatio, ibi: *Dixerunt ergo*. Tertio dubitationis eorum a Chriſto deprehenſio, & explanatio, ibi, *Cognovit autem Jeſus*. Ait ergo: *Modicum, & non videbitis me*. Ut continuat Auguſt. *Aug. tract. 101 in Jo. non longe a princ. t. 9* in præcedentibus ait: Vado ad patrem, nec dixerat modicum, ſupra. *Joan. 14* Ideo ait hic: *Modicum*, ſcilicet reſtat tempus: *Et non videbitis me*. Unde *Aug. ibid. & paulo poſt.* Auguſtinus: Poſt paululum enim paſſus eſt, & non viderunt eum: *Et iterum modicum*, quia poſt paululum, res enim extendit, exponit, & viderunt eum. *Chryſ. ho. 78 in Jo. non mult. a princ. to. 3* Unde Chryſoſt. Putabatur eis duo contraria ponere, non exiſtentia tamen contraria, & non intellexerunt, aut propter triſtitiam, quæ emittebat a mente eorum, quæ dicebantur: aut propter immanifeſtationem eorum. Et ideo ſequitur dubitatio eorumdem: *Dixerunt ergo, quid eſt, quod dicit nobis: Modicum*, &c. Videbatur enim eis dicere contraria, ut tactum eſt. Unde ſimili modo loquendi: *Iſa. 28* Expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Et de his in Gloſſa: Et ſequitur tertia particula. Et ibi tria. Primo, deprehenſio dubitationis eorum a Chriſto. Secundo, ſimilitudinis, ſive exempli adjunctio, ibi: *Mulier enim*, &c. Tertio, adoptatio, & ſuæ viſionis plena promiſſio: Ait ergo: *Cognovit autem Jeſus*, &c. Et in hoc oſtendit eſſe Deum, cum ſine verbis eorum intellexit mutationem, ait Gloſſa: *Hebr. 4* Omnia ſunt nuda, & aperta oculis

A ejus: *Amen amen dico vobis*. Ut ait Chryſoſt. *Chryſ. ib. poſt pauca.* Ignorabant, quoniam poſt parum veniet ad eos. Ideo abiit: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis*. Gemendo: *Et flebitis*. Lacrymas effundendo. Plorare enim eſt cum voce gemere, flere, quaſi lacryma fluere. Et hoc erat crucis, & mortis tempore, ait Chryſoſtomus: *Ibidem.* *Mundus autem gaudebit*. Nomine enim mundi malitia hujus mundi intelligi poteſt, id eſt amicorum mundi, prout dicitur: Quicumque voluerit eſſe amicus hujus ſæculi, inimicus Dei conſtituitur: *Jac. 4* *Vos autem contriſtabimini*, ſcil. tempore paſſionis: *Sed triſtitia veſtra vertetur in gaudium*: ſcilicet tempore reſurrectionis, prout ait Propheta: *Pſal. 29*

B Ad veſperum demorabitur fletus, ſcilicet tempore paſſionis: Et ad matutinum lætitia, quo ſurrexit Dominus. Et ſubditur ſimilitudo, ſive exemplum: *Mulier cum parit*, &c. Unde Chryſoſtomus utitur parabola, qua Prophetæ utuntur ſuper abundantia preſſurarum triſtitias comparantes. *Chryſ. ho. 78 in Jo. ante med. tom. 3* Et eſt ſenſus: preſſura partus fit gaudii cauſa, ſic de triſtitia veſtra: *Iſa. 13* Quaſi parturiens dolebit. Et: *Hier. 48* Cor mulieris parturientis. Clamat parturiens, &c. *Apoc. 12* Et ut ait Auguſtin. *Aug. tract. 101 in Jo. ante med. tom. 9* Nec eſt ſimilitudo difficilis ad intelligendum, & quia parturitio triſtitiæ, partus vero gaudio comparatur, quod tunc magis eſſe conſuevit, quando puer naſcitur, non puella. Hæc

C ille. Et ſequitur adoptatio: *Et vos igitur nunc triſtitiam habetis*, de imminente paſſione: *Iterum videbo vos*, poſt reſurrectionem: *Et gaudebit cor veſtrum*. Et in hoc gaudii veritas, & intimitas: *Et gaudium veſtrum nemo tollet a vobis*. Infra eodem: *Ut gaudium veſtrum ſit plenum*. Quæritur hic magiſtraliter, an Apoſtoli mœruerunt, vel timuerunt ſic triſtando. Et videtur quod mœruerunt, *2 Tim. 2* quia: Si compatimur, & conregnabimus, ſed ipſi compatiebantur triſtando. Item illam triſtitiam ſecutum eſt gaudium, ut ait hic: Ergo ut prius. Item erat de abſentia boni, ſcilicet: Jeſu Chriſti. Ad contrarium arguitur, ſupra ait Chriſtus: *Joann. 14* Non turbetur cor veſtrum. Fuit ergo triſtitia dehortata a Chriſto,

ſto, & ita videtur non bona. Item ſupra ait: Si diligeretis me, gauderetis, quia vado ad patrem, ſcilicet per paſſionem: Ergo triſtitia de hoc non fuit bona. Et ad iſtud reſpondetur communiter, quod triſtitia dicitur bona, vel mala a parte originis. Omnes enim affectus in amore radicantur, ut patet ab Auguſtino ubi ait, quod amor ſentiens quod adverſatur, triſtitia eſt. Et quia eſt amor carnalis, & naturalis, & ſocialis, vel charitativus, ſive ſpiritualis, ita eſt de triſtitia: & quia diligebant Chriſtum, & ſpiritualiter, & ſocialiter, & etiam naturaliter: quia homo ſimilis eis, & quia ſpecioſus præ filiis hominum, & pulchrum eſt, quod delectat etiam naturaliter: ut ait Auguſtin. Ideo triſtitia eorum de ſeparatione a Chriſto erat laudabilis, & meritoria, & quia modus debitus requiritur in triſtitia: ideo hortabatur eos Dominus, ut non conturbarentur immoderantia triſtitiæ. Et per hæc ad objecta. Et nota quod ait. *Modicum & non vidibitis me*. Secundum Auguſtinum: Modicum eſt totum ſpatium, quo præſens ſæculum pervolat, in quo non videtur Dominus: *Et iterum modicum*, & videbitur veniens ad judicium, ubi nihil interrogabimus, quia nihil deſiderandum remanebit, nihil quærendum latebit. Hæc ille. Et ita iſtud poteſt intelligi de modicitate durationis hujus temporis totalis, donec videatur Deus Deorum in Sion: Sciens, quia modicum tempus habet. Et eſt modicum durative, quia finem habet: Fratres mei præterierunt me ſicut torrens. Ibi Gregorius Quod fine clauditur longum non eſt. Item eſt modicum exceſſive, quia nihil eſt temporis niſi nunc: Gaudium hypocritæ ad inſtar puncti. Ibi Gregorius de hoc bene: In puncto ad inferna deſcendunt. Gregorius ſimiliter de hoc. Item modicum eſt curſus celeritate: Dies mei velociores fuerunt curſore. Gregorius qualiter vita per augmenta tendat quotidie ad finem. Et: Dies mei velocius tranſierunt, quam a texente tela ſuccidîtur, & conſumpti ſunt abſque

Joan. 14
Auguſt. de Civ. Dei. li. 14 c. 7. tom. 5
Aug. tract. 101 in Jo. poſt med. tom. 9
Apoc. 7
Job. 6
Greg. Mor. lib. 7 c. 10 poſt med.
Job. 20
Greg. Mor. lib. 15 c. 2
Job. 21
Greg. Mor. lib. 15 c. 24
Job. 9
Greg. Mor. lib. 9 c. 16
Job. 7
Job. 16
Iſa. 54

A ulla ſpe: Breves anni tranſeunt. Et ideo in hoc modico tempore, ſuſtinendæ tribulationes & perſecutiones, ut poſt modicum videatur Deus in gloria: Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te: Si poſt modicum tollat me factor meus: Ecce judex ante januam aſſiſtit. In iſto modico juſti plorant hic peccata ſua, & aliorum, plangentes ob incolatum hujus miſeriæ: Beati qui lugent. Sed mundus gaudebit in vanitatibus ſuis, & voluptatibus, & cupiditatibus: Cor ſapientum ubi triſtitia cor ſtultorum ubi lætitia: Væ vobis, qui nunc ridetis. Et de hoc in collatione prædicabili. Quod

B vero ſequitur: *Mulier cum parit, triſtitiam habet*, &c. Secundum Auguſtinum Eccleſia fructum laboris nunc parturit deſiderando, nunc eſt paritura cernendo. Et ideo maſculum, quoniam ad ſtatum contemplationis cuncta referuntur officia actionis. Hæc ille. Per mulierem ergo Eccleſia ratione obedientialis ſubjectionis ſub Chriſto, qui eſt vir ejus ratione fervidæ dilectionis, & ratione ſedulæ operationis, ratione piæ compaſſionis, & ſalubris nutritionis infirmorum. Talis eſt mulier naturaliter: Mulieris bonæ beatus vir, &c. Et hæc parturit divinum verbum in matrice, id eſt, in memoria, ſuſcipiendo & retinendo: &

C quo bonum organizatur mediando, vivificatur conſentiendo, & parturitur operando: Concepimus, & parturivimus. Et per maſculum opus perfectum, & validum, & hæreditarium regni æterni, quale opus ſtudet diabolus devorare: Draco ſtetit coram muliere, quæ erat paritura, ut cum peperiſſet, filium ejus devoraret, &c. Eodem modo poſſet exponi de ſancta anima, quæ parturit opus perfectum: Os juſti parturiet ſapientiam. E contrario de multis: Venerunt filii uſque ad partum, & non eſt virtus parturiendi. De eo vero, quod ſequitur: *Videbo vos & gaudebit cor veſtrum*, infra: Gaviſi ſunt diſcipuli viſo Domino. Et ſequitur illa pars, in qua conſolatur diſcipulos ex promiſſione audien-

Job 32
Jacob. ult.
Mat. 5
Eccl. 7
Luc. 6
Aug. tract. 101 in Jo. poſt med. tom. 9
Eccl. 26
Iſa. 26
Apoc. 12
Prov. 10
Iſa. 37
Joan. 20

Digitized by Google

dientis a patre. Secundo, quia ſæpe eſt eis locutus obſcure, promiſſionis plenæ intelligentiæ adjunctio: *Hæc in proverbiis*, Tertio diſcipulorum reſponſio: *Dicunt ei diſcipuli*. Quarto, de his quæ ventura erant, eorum inſtructio, & veræ pacis promiſſio, ibi: *Reſpondit eis*. Ait ergo: *Et in illo die me non rogabitis*, quia præmiſerat: *Videbo vos*. Ideo ait: *In illo die*. Viſionis meæ, quia nihil deſiderandum remanebit, nihil quærendum latebit, ait Auguſtinus infra eodem. *Et non dico vobis, quia rogabo patrem de vobis, ipſe enim pater amat vos*, & cæt. Et licet ita fuerit in futuro, nunc tamen dico vobis: *Si quid petieritis*, ſcilicet quod ſit aliquid, ait Gloſſa *In nomine meo*, ſcilicet pertinens ad ſalutem. Unde Auguſtinus: Non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem ſalutis. Supra ſimile. Si quid petieritis in nomine meo, & cæt. Et merito ait: *Si quid petieritis: Uſque modo non petiſtis*. Conſimili mea præſentia, ait Gloſſa. Et ſequitur dupliciter ſecundum Auguſtinum Vel quia nomen meum, ſicut cognoſcendum erat, non cognoviſtis: vel quia in comparatione rei quam petere debuiſtis, pro nihilo habendum erat quidquid petiſtis. Hæc ille. Et conſequitur *Petite in nomine meo*. Quidquid enim petitur, quod pertineat ad hoc gaudium conſequendum, hoc eſt, in nomine Chriſti petendum, ait Auguſtinus & accipietis: Petite, & dabitur vobis. Sed quæritur cum hoc dicat ſupra: videtur quod hic ſuperflue repetat. Item Sancti ſæpe petierunt in nomine Domini, ſicut fuit de Paulo. Non ergo videtur eſſe verum, quod ait hic. Item ait: *Uſque modo non petiſtis quidquam*: Cujus contrarium videtur ſupra, ut ait Philippus: Domine oſtende nobis patrem, Item conſtat, quod diſcipuli ſæpe oraverint eum etiam de ſpiritualibus. Et ad primum reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod qui petit in nomine ejus, accipit, quando debet accipere: quædam enim non negantur, ſed, ut congruo dentur tempore, differuntur. Hæc ille. Et ſic eſt intelligendum, quod ſancti accipiunt pro ſe, ut eſt ad eorum ſalutem. Ad aliud ſecundum eumdem Auguſtin. quod quidquid aliud petitur, quam quod pertineat ad gaudium plenum conſequendum, nihil petitur: non quod omnino nulla res petitur, ſed quia in tanta rei comparatione, quidquid aliud accipiatur, nihil eſt. Hæc ille. Et quia poſt miſſionem Spiritus ſancti ſic petierunt diſcipuli perſeverantes in oratione: ideo acceperunt, quod petierunt. Et nota quod hic inſinuantur conditiones orationis quatuor. Quarum prima eſt, ejus boni, quod eſt neceſſarium, fervida petibilitas, ibi: *Petieritis*, & indigentiæ cognoſcibilitas. Unde Auguſtinus hic: Petitio eſt alicujus indigentiæ, in Pſalmo. Unam petii a Domino. Secundo inſinuatur rei petitæ ſubſtantialitas, ibi: *Si quid*, ſcilicet quod ſit aliquid, ſecundum Auguſtinum ut eſt expoſitum: Quia ſpiritum bonum dabit petentibus pater: Primum quærite regnum Dei. Tertio, inſinuatur in orando recta credulitas, ibi: *In nomine meo*, ut ſcilicet orans petat a patre in nomine filii ſentiendo de ipſo nomine, & de ipſo filio, ut eſt ſentiendum, ſecundum quod eſt expoſitum. Clauſo oſtio ora patrem tuum. Quartum eſt intentionis ordinabilitas, ibi: *Ut gaudium veſtrum ſit plenum*. Gaudium, inquam, ait Auguſtinus, non carnale, ſed ſpirituale, quod erit plenum, quando erit tantum, ut aliquid jam non ſit addendum. Hæc ille: Intra in gaudium Domini tui. Tunc enim intrat gaudium in gaudentes, prout ait Anſelmus: Quando hæc deficiunt, non accipitur quod petitur: Petitis & non accipitis eo quod male petatis. Et ſequitur ſecunda particula in qua plenæ intelligentiæ promiſſio: *Hæc in proverbiis locutus ſum*, id eſt, parabolicis locutionibus, & obſcuris: *Venit autem hora cum non ſit hæc parabola, ſed de patre meo annuntiabo*. Intus in corde non aure, ait Gloſſa, ut ait Auguſtinus. Iſtud poſſet legi de cognitione ænigmatica in via, & de viſione plena in patria, non quia ſequitur: *In illo die*

Margin notes: Joan. 14 — Aug. tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9 — Luc. 11 — Joan. 14 — Joan. 15 — 2 Cor. 12 — Joan. 14 — Aug. tract. 102 in Jo. prop. princ. tom. 9 — Ibidem. paulo poſt. — An. — Aug. tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9 — Pſ. 26 — Luc. 2 — Mat. 6 — Matt. 6 — Aug. tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9 — Mat. 25 — Anſel. proſol. in fin. — Jac. 4 — Aug tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9

[1 Cor. 13] *die in nomine meo rogabitis.* Cum enim pervenerimus ad regnum quid petituri ſumus, quando ſatiabitur in bonis deſiderium mentis? Et ita re- [Aug. ibid. paulo poſt.] ſtat ſecundum Auguſtinum ut intelligatur Jeſus de carnalibus, & animalibus diſcipulis, promiſiſſe ſe facturum ſpirituales. Proverbia enim ſunt, quæcumque dicta ſapientiæ de incorporea immutabilique ſubſtantia, non quod eſt, tamquam proverbia deputet, ſed quia ſic cogitat, quomodo qui proverbia ſolent audire, [1 Cor. 2] atque intelligere: Sapientiam loqui- [Ibid.] mur inter perfectos. Et ſequitur: Nos Spiritum accepimus, non hujus mundi, ſed qui ex Deo eſt, ſpiritualibus ſpiritualia comparantes &c. [Aug. ibid.] Et ibi bene de hoc Auguſtinus. *Et non dico, quia rogabo patrem.* Exponendo enim iſtud de ſtatu gloriæ, planum eſt, quod tunc non rogabit, ſicut mediator ad redimendum, ſicut fuit in vita iſta, quia erat exauditor cum patre. Ideo ſequitur, *Quia ipſe pater amat vos*, dans vobis deſideria veſtra & petitiones, ut eſt præmiſſum: *Et quia vos me amaſtis.* Affectu: *Et credidiſtis.* Intellectu: *Quia a Deo exivi*, veniens in mundum, a quo ſum, ait Gloſſa. Et explanat magis: *Exivi a patre, & veni in mundum.* Ita tamen ut non deſerat patrem: *Iterum relinquo mundum.* Ut non tamen deſeram mun- [Ibid. prope fin.] dum, ait Auguſtinus. Exiit a pa- [Mich. 5] tre, quia de illo eſt, in mundum venit, quia corpus oſtendit, quod de Virgine aſſumpſit; reliquit mundum corporali diſceſſione, perrexit ad patrem hominis diſſenſione, nec mundum deſeruit præſentiæ gubernatione. Hæc Auguſtinus. Egreſſus ejus [Pſal. 18] a diebus æternitatis. In Pſalmo: A ſummo cœlo egreſſio ejus, & occur- [Chryſ. ho. 78 in Joan. ante med. tom. 3] ſus, &c. Legit autem iſtud Chryſoſtomus de tempore poſt reſurrectionem, quo quadraginta diebus annuntiavit eis de patre palam. Et quod ait: *Non rogabo patrem.* Ideo ait, quia amor, inquit, qui in me eſt, ſufficit vobis, quoniam me amaſtis. Hæc ille. Et ſic poteſt littera intelligi de diſcipulis poſt reſurrectionem. Quæritur de hoc, quod ait: *Locutus ſum vobis in proverbiis,*

A cum dicatur: Vobis datum eſt noſ- [Mat. 13] ſe myſterium regni Dei, cæteris in parabolis. Ergo non debuit eis loqui in proverbiis. Item infra: *Dixerunt diſcipuli: proverbium nullum dicis.* Et ad iſtud reſpondendum, quod proverbia dicuntur dicta parabolica; ſunt enim proverbia aliud habentia in medulla, aliud in ſuperficie. Et proverbium dicitur ſimilitudo, ubi aliud intelligitur, aliud dicitur, quaſi verbum pro verbo poſitum. Item dicuntur proverbia dicta obſcure de ſubſtantia incorporea ſecundum Auguſtinum: Parabola & cæt. Primo [Prov. 1] modo loquebatur turbis in proverbiis. Secundo modo Apoſtolis aliquando: Gloria Dei eſt celare verbum [Prov. 25] B Et: Sacramentum Regis abſcondere [Job. 11] bonum: Secretum meum mihi: Et [Iſa. 24] ſic loquimur in proverbiis diverſiſimode. Item quæritur de hoc, quod ait: *In illo die in nomine meo petetis.* Sed tunc exponendo litteram pro ſtatu gloriæ, videtur quod ſancti in gloria petunt, ideo quæritur, an beati in gloria petant, ſive orent. Et quod non, videtur ſupra eodem: *In illo die non rogabitis quidquam*, quia tunc gaudium plenum, cui nihil addendum, ſecundum Augu- [Aug. tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9] ſtinum. Item omnis petitio eſt ratione indigentium ſecundum Auguſtinum ubi ſupra: Ergo ut prius. [Ibid. poſt multa.] Ad contrarium obiicitur de hoc, quod ait hic: *In illo die in nomine* C *meo petetis.* Item animæ beatæ in patria non reſumpſerunt adhuc corpora ſua, quæ tamen deſiderant, ut ait Auguſtinus: Sed petitio eſt [Aug. de Gen. ad liter. l. 12 c. 32 tom. 3] reſpectu deſiderati: Ergo ut prius. Item jugiter rogamus ſanctos, ut pro nobis orent. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum. In [Aug. tract. 102 in Jo. ante med. tom. 9] futuro inquit, ſæculo quid petituri ſumus, quando ſatiabitur in bonis deſiderium noſtrum? Et ibi bene de hoc. Item Auguſtinus: Satiabitur in [Aug. ep. 121 ad Probam c. 14 poſt med. tom. 2] bonis deſiderium noſtrum; & nihil erit ultra quod gemendo quærimus, ſed quod gaudendo teneamus. Hæc ille. Et ad illud, quod ait hic: *In nomine meo petetis*, ſecundum Gloſſam ſenſus eſt, quod tunc vere cognoſcetis, quod ſit ut homo rogo patrem, ut Deus tamen exaudio cum patre.

Et

Digitized by Google

Et ideo ſequitur: *Non dico vobis, quia ego rogabo patrem*. Vel ſecundum alios, ſenſus eſt: Petetis, id eſt, petitum accipietis, vel petetis pro aliis, qui adhuc ſunt in miſeria, ſicut manifeſtat Bernardus bene, loquens ad fratrem ſuum mortuum, & dicens: Quanto quis Deo conjunctior, tanto charitate plenior. Et ſequitur: Nec quoniam Deum induiſti, cura noſtra te exuiſti: ibi enim eſt cura de nobis, & cætera. Hæc ille. Et ſic ſuo modo orant pro nobis. Vidi animas interfectorum, & clamabant ibi de hoc. Quæritur de hoc, quod ait: *Non dico vobis quia ego rogabo patrem*, qualiter hoc? quia: Semper vivens ad interpellandum pro nobis. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod dicitur tunc non rogare, inquantum homo mortalis, & paſſurus pro genere humano, ſicut fuit in hac vita, qui cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt. Dicitur autem tunc non rogare, quia exaudit cum patre, ut eſt expoſitum ſecundum Gloſſam. Item quæritur de hoc quod ait: *Pater amat vos, quia vos me amaſtis*. Sed contra ipſe prior dilexit nos. Et ita pater prius dilexit eos, quam amarent Chriſtum. Et ad illud reſpondendum quod hæc conjunctio: *Quia*, non dicit cauſam ſed rationem oſtenſivam, ſive ſignificativam dilectionis. Unde Gloſſa quod inde patet ſcilicet quod pater amat nos. Et Auguſtinus: Donum Dei eſt diligere Deum, ipſe ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Iſtum autem paſſum exponit Gregorius bene ſuper illud: Quis enarrabit cœlorum rationem? dicens: Tunc cœlorum rationem Dominus narrat, cum ſuper mentis noſtræ caligine clara ſe viſione manifeſtat. Ideo ait hic: *Palam annuntiabo*, & cætera ſcilicet de diſtinctione perſonarum, ut ibi manifeſtat, & tunc lingua narrantis Dei erit viſa claritas ſublevantis, ſcilicet qualiter diſtincte videbitur diſtinctio perſonarum, & unitas divinæ eſſentiæ. Hæc ille. Et ibi multum & bene de hoc. Et ſequitur reſponſio diſcipulorum:

Bernar ſuper Cant. ſer. 26 ante med. *Ibidem. paulo poſt* *Apoc. 6* *Hebr. 7* *Hebr. 5* *1 Joan. 4* *Aug tract. 102 in Jo. poſt med. tom. 9* *Job. 38* *Greg. Mor. l. 30 c. 5 ante med.*

A *Dicunt ei diſcipuli: Ecce nunc palam loqueris*. Sed obiicitur: ipſi dicunt contrarium ei, quod dixit Salvator ſupra, quando ait: *Hæc in proverbiis locutus ſum*. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, & eſt in Gloſſa, quod illa quæ Dominus ſcit eſſe proverbia, illi non intelligunt, nec ſe intelligere non intelligunt: infirmi enim erant, & ideo dicebant. *Nunc ſcimus, quia ſcis omnia*, ſcilicet ſecreta, ſuper eodem: Cognovit, quia volebant eum interrogare. *Non eſt opus, ut quis interroget te*, quia ſcis antequam interrogentur: *Et in hoc credimus*, id eſt, per hoc quod ſcis omnia, ait Gloſſa: *Quia a Deo exiſti*, ut filius a patre. Sed B quæritur de ratione conſequentiæ, ait enim: *Scis omnia, & non eſt opus, ut quis te interroget*. Videtur quod conſequentia nulla: immo quia ſcit omnia, interrogandum erat, ut doceret illa. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. quod illi opus non erat, ut aliquis eum interrogaret, quia omnia noverat, qui priuſquam interrogaretur, interrogaturi novit voluntatem, & in illo ſenſu loquitur. Et ſequitur reſponſio Salvatoris, & oſtendit non eſſe perfectam eorum cognitionem: *Modo creditis?* ſicut dicitis: *Sed ecce venit hora*. ſcil. paſſionis, id eſt, cito veniet: *Ut diſpergamini*, id eſt, dividamini ab invicem: *Unuſquiſque in propria*, id eſt, C in veſtræ infidelitatis timorem, ait Gloſſa: *Et me ſolum relinquatis*, quem vos credere modo dicitis: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis. Torcular calcavi ſolus, & cæt. *Non tamen ſum ſolus*, &c. Supra. Qui me miſit, mecum eſt. Sed contrarium videtur in Pſalmo, ubi dicitur: Deus meus, ut quid dereliquiſti me? Et ad iſtud reſpondendum, quod ubi loquitur de Chriſto, quantum ad ſuam paſſionem, in qua videbatur eſſe derelictus ſecundum opinionem vulgi: hic loquitur de inſeparabilitate eſſentiæ. Et ſi obiiciatur de hoc, quod ait ſupra: *Exivi a patre*. Non ergo erat pater ſecum. Ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. ibi, quod a patre exiit; ita ta-

Aug. tract. 103 in Jo. ante med. tom. 9 *Ibid. poſt multa.* *Zach. 13* *Iſa. 63* *Joan. 8* *Pſal. 21* *Aug. tract. 102 in Jo. prope fin. tom 9*

tamen quod non desereret patrem. A Proceſſio enim perſonæ a patre, non tollit eſſentiæ unitatem & diviſionem. Et quia verba præmiſſa poterant terrere eos, & poſſent cogitare, quia nullo auxilio ab eo potientur, in conſolationem ducit eos, ſicut continuat Chryſoſt. Ideo ait: *Hæc locutus ſum vobis*, non ſolum quæ in cœna, ſed quæ ab initio, ait Auguſt. Per cauſam ſermonis in cœna commendavit, ut in illo pacem haberent, propter quod totum agitur. Et ideo ait: *In me pacem habebitis*. Supra proximo: Pacem relinquo vobis, &c. *In mundo preſſuram* tribulationum. Unde Chryſoſt. Donec eritis in mundo preſſuram habebitis, ſed reſurgite, mente nullum patiemini verſutum, id eſt, malum, vel adverſum. Hæc ille: Omnes qui volunt pie vivere in Chriſto, perſecutionem patientur: *Sed confidite*, ſcilicet in me: *Quia vici mundum*, ſcilicet meum, ait Gloſſa, ut ait Chryſoſt. Magiſtro ſuperante non oportet diſcipulos anxiari, &c. Et nota quod ait: *In me pacem habebitis*. Ex hoc patet electorum Dei in Chriſto ſecura tranquillitas, & in mundo tribulationum amaribilitas. Ut enim ait Auguſt. Hæc pax omnis piæ intentionis, actioniſque finis erit. Propter hanc enim Chriſtiani ſacramentis imbuuntur, operibus Chriſti, & ſermonibus erudiuntur, ejus amore accenduntur. C Et ſic de aliis quæ enumerat Auguſt. Et ideo merito ad eam clauſit verba, quæ dixit ad diſcipulos, ait idem Auguſt. ſupra: Pacem meam do vobis. Et in Pſal. Poſuit fines tuos pacem. Sed in mundo eſt preſſura tribulationum, ob ejus malitiam, & fallaciam, & ignorantiam, & deficientiam. De quibus ſupra eodem: Mundus gaudebit & ſupra: Odit vos mundus: Propter multitudinem calumniatorum clamabant. Ibi Gregorius de hoc bene, qualiter reprobi in mundo aliqui volunt rapere bona, quæ ſunt extra, aliqui diſſipare, quæ ſunt intra, & mali bonos a mundi deſideriis expediunt, dum affligunt. Ex diſpenſatione ergo divinæ poteſtatis eſt, quod boni

Chryſ. ho. 78 in Jo. ante med. tom. 3
Aug. tract. 104 in Jo. prope prin. tom. 9
Joan. 14
Chryſ. ho. 78 in Jo. ante med. tom. 3
2 Tim. 3
Chryſ. ib.
Aug. tract. 104 in Jo. ante med. tom. 9
Ibidem paulo poſt.
Joan. 14
Pſal. 147
Joan. 15
Job. 35
Greg. Mor. lib. 26 c. 10

in mundo tribulantur, ut ad eum redeant: Sepiam vias tuas ſpinis. Et ſequitur: Vadam, & revertar ad virum meum priorem. Super quod Gregorius: Eos, quos voluntas prava pervertit, plerumque adverſitas corrigit. Et ibi bene de hoc. Et ideo: Væ diligentibus mundum: Væ, væ, væ, habitantibus in terra, id eſt, in mundo, per amorem: Væ mundo a ſcandalis. De verbo, quod ſequitur: *Confidite quia vici mundum*. Patet in collatione prædicabili.

Oſee 2
Ibidem.
Greg. Mor. l. 14 c. 2 poſt med.
Apoc. 8
Matt. 18

CAPUT DECIMUMSEPTIMUM.

HÆc locutus eſt Jeſus: Et ſublevatis oculis in cœlum, &c. B Præhabita eruditione diſcipulorum ſalvificis documentis, & exemplo operis, & ipſis confortatis per prædicta, in parte iſta eorum confortatio, orationum ſubſidio. Unde in parte iſta deſcribitur oratio Salvatoris. Et hæc pars in quatuor partes. Primo, ſuæ clarificationis in ſe petitio. Secundo, petitionis pro diſcipulorum confortatione adiunctio, ibi: *Pater manifeſtavi*. Tertio, petitur credituris per illos gratiæ ſubventio, ibi: *Non pro eis tantum*. Quarto, glorificationis eorumdem poſtulatio, ibi. *Pater quos dediſti mihi*. In prima quatuor. Primo, præmittitur orantis diſpoſitio. Secundo, ipſa petitio, ibi: *Clarifica*. Tertio, exaudiendi ratio, ibi: *Ego te clarificavi*. Quarto, petitionis repetitio, ibi: *Et nunc clarifica me*. Ait ergo: *Hæc locutus eſt*, ſcilicet ſuperadicta: *Et ſublevatis oculis in cœlum*, &c. Quæritur cum Publicanus commendetur eo quod non levaverit oculos ad cœlum in orando: qualiter dicitur hic de Chriſto, quod ſublevatis oculis oraverit. Item ipſe ait: Clauſo oſtio ora patrem tuum. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, quod filius ex forma ſervi poterat orare ſub ſilentio, ſed ita ſe patri voluit exhibere precatorem, ut meminiſſet ſe eſſe doctorem. Et ſequitur: Tanti magiſtri non ſolum ad ipſos ſermocinatio, ſed etiam pro ipſis ad patrem oratio, diſcipulorum, & ædifica-

Diviſio.
Luc. 18
Mat. 6
Aug. tract. 104 in Jo. tom. 9
Ibidem.

Digitized by Google

ficatio. Hæc ille. Docens ergo modum orandi, & diſcipulos inſtruens, ſicut ſublevatis oculis oravit, ut certus de impetratione, ſupra ſimile: Jeſus elevatis oculis ſurſum: &c. Publicanus vero ex conſideratione peccatorum dejectis oculis in terram oravit ex humilitate: *Pater*. Et in hoc docet orantes invocare patrem: Pater noſter: *Venit hora*, non urgente fato, ſicut dicunt hæretici, ſed ordinante Deo, ut ait Auguſt. ubi multum de hoc. Supra: Nondum venit hora: *Clarifica filium*, ſcilicet in reſurrectione: quia in paſſione humilitas, in reſurrectione claritas, ait Auguſt. ubi multum de hoc, ſupra: Venit hora ut clarificetur filius: *Ut filius tuus clarificet te*. Sed qualiter hoc, cum ipſe pater non poſſit eſſe clarior? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. ſenſus eſt. Reſuſcita me, ut innoteſcat toti orbi: Filius enim gloria reſurrectionis clarificatus clarificat patrem, quia eum facit credentibus notum: *Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis*, id eſt, omnis hominis ſecundum Aug. Aperte enim ſignatur totus homo, quaſi diceret ſecundum Auguſt. Sicut dediſti ei poteſtatem omnium, ut te glorificet, id eſt, te notum faciat omni carni, id eſt, omni homini, ſic dediſti ei, ut det eis vitam æternam. Et ſpecificat quæ eſt illa vita æterna. *Hæc eſt*, inquit: *Vita æterna*, *ut cognoſcant te*. Et eſt ordo verborum ſecundum Auguſtin. *Ut te, & quem miſiſti Jeſum*, cognoſcant ſolum verum Deum. Et de hoc in Gloſſa. Ut enim ait Auguſt. Non duo Dii Pater, & Filius: Nec tres Dii, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſed unus Deus. Cognitio autem Dei plena, vita æterna: Tunc enim videbimus eum ſicuti eſt. Sed quæritur. Ex dictis patet, quod filius oravit ad patrem pro ſua clarificatione. Unde quæritur, an fuit ipſi orare. Et videtur quod non, quia oratio eſt aſcenſus: Intellectus Chriſti non potuit aſcendere ad Deum, ut ait Damaſc. Sed intellectus Chriſti non potuit aſcendere ad Deum, quia fuit in ſummo elevatus. Item omnis petitio eſt ratione indigentiæ, ut di-

Joan. 11 · *Mat. 6* · *Aug. tract. 104 in Jo. circa med. tom. 9* · *Joan. 10* · *Auguſt. poſt pauca.* · *Joan. 12* · *Aug. tract. 185 in Jo. prope prin. tom. 9* · *Ibid. paulo poſt* · *Ibidem* · *Ibid. poſt pauca.* · *Ibidem.* · *1 Joan. 3* · *1 Joan. 3* · *Damaſcen. orth. fid. lib. 3 c. 24*

A ctum eſt. Sed nulla talis in Chriſto: Ergo, ut prius. Item ſecundum Damaſcen. Communicatio Idiomatum eſt in Chriſto, ut quæ ſunt filii hominis, & jam prædicentur de eo, ut filii Dei, & e contrario. Ergo ſi omnia ſunt filii Dei, & omnia filii hominis: & ita non oportuit orare, etiam in quantum homo. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod Chriſtus oravit, oſtendens ſe eſſe verum hominem, & præbens exemplum diſcipulis, & docens modum orandi. Unde Auguſtin. Chriſtus proceſſurus ad prælium, & victurus mundum, in mundo oravit, non tamquam virtutis impotens, ſed ut nobis propter quod venerat humilitatis magiſterium exhiberet. Hæc ille: Prolixius oravit, &c. Ut quid aliud quam nobis præbebat exemplum in tempore precator opportunus, cum patre exauditor æternus, ait Auguſtin. illud exponens. Et per hæc ad objecta: loquuntur enim de oratione pure viatoris proprie. Chriſtus autem oravit ex diſpenſatione & humilitate, ut dictum eſt. Item quæritur qualiter ait: *Clarifica filium tuum*, quia ſupra ait: Gloriam meam non quæro. Et ad iſtud reſpondendum, quod ibi loquitur de gloria humana, & ab homine: hic loquitur de gloria, quæ eſt a Deo. Item quæritur de hoc, quod ait: *Dediſti ei poteſtatem omnis carnis*. Et poſtea: *Ut dedit eis vitam æternam*. Ergo ſecundum hoc omnes ſalvabuntur. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod quando ait: *Dediſti*. Intelligendum eſt, quod licet dederit ei poteſtatem omnis carnis: tamen ut ſalventur dedit ei prædeſtinatos. Supra: Hæc eſt voluntas patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo. Item quæritur de hoc, quod ait: *Hæc eſt vita æterna ut cognoſcant te*. Cum quantatis meriti attendatur ad quantitatem charitatis, videtur quod debuiſſet dixiſſe: Vita æterna eſt: ut diligant potius, quam ut te videant. Et ad illud reſpondendum ſecun- Auguſtinum: Vita æterna eſt in illa contemplatione, qua non ad pœnam videtur Deus, ſed ad gaudium ſempiternum. Illa ergo viſio non exclu-

dit

Damaſ. l. 3 cap. 3 · *Luc. 22* · *Auguſt. ep. 121 ad Probam c. 10 tom. 2* · *Joan. 6* · *Aug. de Trin. l. 1 cap. 13 poſt med. to. 3*

B · C

dit dilectionem, vel fruitionem, ſed includit. Unde ibidem: [*Ibidem. paulo poſt.*] Sola eſt ſummum bonum noſtrum adipiſcendi, cum præcipimur agere quidquid recte agimus. Et de hoc in collatione. Patet ex dictis humilitas filii Dei, quia oravit, & in orando exemplaris doctrinabilitas, quia in orando præbuit exemplum diſcipulis, ſecundum Aug. ſupra: Et de hoc Chryſ. bene: [*Chryſ. ho. 79 in Joan. prop. princ. tom. 3*] Per verba philoſophari facile eſt, quæ vero per opera, demonſtratio generoſi & magni eſt. Propterea poſt admonitionem in orationem ſe convertit hic Chriſtus. Et ſequitur: Elevans oculos, &c. [*Luc. 16*] Et alibi: Curvans genua, &c. [*Luc. 22*] Et in hoc enim docens nos, ut in oratione ſurſum aſpiciamus, non oculis carnis, ſed mentis, & ut curvemus genua conterentes cor noſtrum. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Unde patet hic, quod Chriſtus oravit confidenter & ordinabiliter, quod ſignatur hic: *Sublevatis oculis*. Unde ait ſupra: Sciebam, quia ſemper me audis. [*Joan. 12*] Item oravit humiliter: Procidit in faciem ſuam. [*Matt. 26*] Et: Poſitis genibus oravit. [*Luc. 22*] Item oravit ferventer. Item oravit prolixe, ſive perſeveranter: Factus in agonia prolixius orabat, [*Ibidem*] & factus eſt ſudor ejus quaſi ſanguis. Et: Pernoctans in oratione, &c. [*Luc. 6*] Efficax ergo exemplum Salvatoris inſtruens nos ad orandum. Et ſequitur tertia particula: *Ego te clarificavi*. Sed qualiter ait in præterito, ex quo ſupra ait in futuro: *Ut filius clarificet te*? Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. [*Aug. tract. 105 in Jo. poſt med. tom. 9*] quod verbum præteriti temporis maluit ponere, ut monſtraret in prædeſtinatione jam factum, & pro jam facto habendum, quod certiſſime fuerat futurum. Et de hoc in Gloſſa pro parte: *Opus conſummavi*, &c. ſc. redemptionis. Supra: Ut perficiam opus ejus. [*Joan. 4*] Sed quæritur, ex quo non fuit paſſus, in quo fuit conſummatio? Infra: Conſummatum eſt. [*Joan. 19*] Qualiter ait in præterito: *Conſummavi?* Et ad iſtud reſſpondendum ſecundum Aug. Conſummaſſe ſe dicit, quod ſe conſummaturum certiſſime novit, qui jam certis & immutabilibus cauſis prædeſtinavit, quidquid facturus fecit. Hæc ille. Et ſequitur quarta particula:

A *Et nunc clarifica me in claritate illa, quam habui apud te*, in prædeſtinatione. Tempus eſt ut eam habeam, etiam vivens in dextera tua, id eſt, ſicut tunc prædeſtinatione, ita & nunc perfectione: fac in mundo, quod apud te jam fuerat ante mundum: fac in ſuo tempore, quod ante omnia tempora ſtatuiſti. Hæc ille: Qui prædeſtinatus eſt filius Dei, &c. [*Rom. 1*] Secundum hanc clarificatus eſt, ut eſſet ejus claritas ex reſurrectione mortuorum apud patrem, ad cujus dexteram ſederet. Quando ergo ait: *Quam habui*, &c. Senſus eſt, habiturum me prævidi in reſurrectione: Humiliavit ſemetipſum. [*Phil. 2*] Et ſequitur: Et dedit illi nomen quod [*Ibidem.*]

B eſt ſuper omne nomen. Quod exponit hic Auguſtinus dicens: [*Aug. tract. 104 in Jo. poſt med. tom. 9*] Humilitas claritatis eſt meritum, claritas vero humilitatis præmium. Et nota quod pater clarificavit filium, malos ab ejus conſortio ſegregando. Supra, poſt exitum Judæ proditoris ait: Nunc clarificatus eſt filius hominis. [*Joan. 13*] Item clarificavit gloriam immortalitatis tribuendo, prout dicitur hic. Et ſupra; Deus clarificavit in ſemetipſo. [*Joan. 12*] Item clarificavit eum, nomen ejus dilatando & fidem. Supra; Poſtquam gentiles venerunt, ait; Venit hora, ut filius hominis clarificetur. [*Joan. 12*] Pater autem dicitur clarificari peccatorum converſione ad fidem; In me clarificabant Deum. [*Gal. 1*] Et hic ſimiliter;

C Ego te clarificavi. Et: Clarificetur nomen tuum. [*2 Theſ. 1*] Item dicitur clarificari in veritatis prædicatione, ſupra; [*Joan. 16*] *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet*. Item dicitur clarificari martyrii voluntaria perpeſſione, infra; Quia morte clarificaturus erat Deum. [*Joan. 21*] Et ſequitur ſecunda pars capituli, in qua petit Chriſtus pro diſcipulis. Et primo petit ſtabilitatem in bono. Secundo petit liberationem a malo, ibi; *Cum eſſem cum eis*. Et quoniam petitio debet eſſe rationalis, ideo in prima tria. Primo, idoneitatis diſcipulorum præmiſſio. Secundo, ipſa petitio, ibi; *Ego pro eis rogo*. Tertio, qualitatis vel modi ſpecificatio; *Pater ſancte*. Ait ergo; *Manifeſtavi nomen tuum*, &c. obiicit Aug. cum dicat Propheta; Notus in Judæa Deus, [*Pſal. 75*]

& in

& in Iſraël magnum nomen ejus, A qualiter ait de ſe: *Manifeſtavi nomen tuum*? Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus, quod ſenſus eſt: *Manifeſtavi nomen tuum*, non quo vocaris Deus, ſed quo vocaris pater meus, ſcilicet per naturam, quod nomen non potuit manifeſtari ſine manifeſtatione filii Dei. Infra: Aſcendo ad patrem meum & patrem veſtrum: meum per naturam, veſtrum per gratiam, ait ibi Auguſt. Et volunt quidam iſtud intelligi de omnibus gentibus in eum crediturìs: ita quod præteritum ponatur pro futuro, ſicut ait Auguſtinus niſi illud urgeret quod ſequitur: *Cum eſſem cum eis ſervabam eos*, &c. Et ideo videtur de illis, qui jam in eum credide B rant, & de diſcipulis: Ecce ego ut pueri mei quos dediſti mihi, de mundo ſcilicet, de quo jam non ſunt. Supra: Elegi vos de mundo: *Tui erant*, perſeverantia ait Gloſſa: *Et mihi eos dediſti*; ſcilicet ad docendum: *Et ſermonem tuum ſervaverunt*, id eſt, in fide permanſerunt: *Et nunc cognoverunt, quia omnia*, &c. Eo quod cognoverunt, omnia mihi tradita a te patre: Omnia mihi tradita ſunt a patre meo. Supra: Mea doctrina non eſt mea. Et: Omnia tradidit pater in manus filii. Nec mirum ſi cognoverunt: *Quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis*. Et per hoc cognoverunt, quia acceperunt, ut ait Gloſſa: *Et ipſi acceperunt*, tenendo: *Et cognoverunt*, intelligendo: *Quia a te C exivi*, ut verbum æternum a patre: *Et miſiſti me*, ſcilicet ut mundus ſalvetur: ſupra. Quærit Auguſt. de hoc quod ait: *Tui erant, & tu mihi eos dediſti*. An inquit, erant patris, quando non erant filii unigeniti, qui eſt æqualis patri. Quaſi diceret, hoc non poſſet eſſe. Et ad iſtud reſpondet, quod filius non ſeparavit patrem, quando ait ſupra: Ego elegi vos de mundo. Sic & nunc non ſeparavit ſe, quando ait: *Tui erant*. Nunc autem homo idem ipſe filius accepit, qui non erant ipſius, unde talis, quia & formam ſervi accepit, quæ non erat ipſius. Hæc ille. Sed quæritur, cum adhuc diſcipuli non eſſent tales, unde & in paſſione fuerant diſperſi, & hoc ex infirmitate fidei, qualiter ait: *Et cognoverunt vere, & crediderunt vere*? Et ad hoc reſpondet, ſicut ſupplet Auguſt. Adhuc diſcipuli non erant tales, quales eos dicit. Verbum præteriti temporis, quaſi jam eſſent prænuntiat, quales turi eſſent accepto Spiritu ſancto, & verba dedit eis, quando illa non foris in auribus, ſed intus in cordibus ſpiritualiter acceperunt & cognoverunt. Hæc ille, quaſi diceret: loquitur de diſcipulis poſt acceptionem Spiritus in plenitudine. Et nota quod ait: *Tui erant*. Electi enim Dei, diſcipuli ſunt Dei, jure creationis, quia creatio non eſt ex ſubſtantia creantis: ſed voluntate ejus de non eſſe ad eſſe deductio, ait Damaſ. Omnes enim creati habent a Deo quidquid habent: Ipſe enim fecit nos & non ipſi nos, ait Propheta. Item ſunt Dei ratione ſuæ conſervationis in eſſe, cuncta quippe de nihilo facta ſunt, & eorum eſſentia in nihilum tenderet, niſi eam auctor rerum omnium manu regiminis teneret, ait Gregor. Ipſe enim filius eſt virtus portans. Item ſui ſunt jure redemptionis, quia empti pretio magno: Nemo veſtrum ſibi vivit, &c. Item electi dicuntur eſſe Dei, prædeſtinatione ſive præelectione. Et ſic loquitur hic. Unde: *Tui erant*, præſentia, ſcil. ait Gloſſa: Novit enim qui ſunt ejus. Et ſequitur ipſa petitio: *Et pro eis ergo, non pro mundo*. Et mundum vult intelligi, ait Auguſt. illos qui vivunt ſecundum concupiſcentiam mundi: *Sed pro eis quos dediſti mihi*. Et per hoc factum eſt, quod non pertineant ad mundum, ait Auguſt. Ideo ſequitur: *Quia tui ſunt*, modo dicto. Supra: Nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum: *Et mea omnia tua ſunt*, ut ait Chryſ. honoris parilitatem oſtendit, ut audiens: *Quoniam dediſti mihi*, non exiſtimes eos alienari a patris poteſtate, & ante hoc ad ea, quæ filii, ſcil. poteſtate. Hæc ille. Et quaſi idem Auguſt. per hoc demonſtrat, quod pater, & filius per hoc ſunt æquales. Unde & de Spiritu ſancto, ait ſupra proximo: Omnia quæcumque habet pater, mea ſunt. Propterea

Aug. tract. 106 in Jo. ante med. tom. 9 — *Joan. 10* — *Aug. ibid. tract. 21 poſt med.* — *Ibid. tract. 106 ante medium.* — *Iſa. 8* — *Joan. 15* — *Mat. 11* — *Joan. 7* — *Joan. 3* — *Joan. 3* — *Aug. tract. 106 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Joan. 15*

Auguſtin. ibid. poſt multa. — *Damaſcen. orth. fid. lib. 1 c. 8 poſt med.* — *Pſal. 99* — *Greg. Mor. lib. 16 c. 16 poſt med.* — *Heb. 1* — *Rom. 14* — *1 Tim. 2* — *Aug. tract. 107 in Jo. prope prin. tom. 9* — *Ibidem.* — *Joan. 6* — *Chryſ. ho. 80 in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 107 in Jo. ante med. tom. 9* — *Joan. 16*

Digitized by Google

rea dixi vobis, quia de meo accipiet. A Et licet ita ſit, aliquando omnia tribuit patri, & omne quod poteſt ei, a quo eſt ipſe, qui poteſt, a quo enim habet ut ſit, ab illo habet ut poſſit, ait Auguſt. *Et clarificatus ſum in eis*, id eſt, clarificabor, ſicut prius, præteritum pro futuro: *Et jam non ſum in mundo*. Sed quæritur qualiter hoc? quia ipſe & diſcipuli erant in mundo tunc præſentia corporali. Item diſcipuli tunc non erant in mundo ſecundum affectum, ut ait de eis ſupra proximo. Ergo non debet diſtinguere, ut ait inter ipſum & diſcipulos. Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod hic prædixit abſentiam ſuam a mundo cito futuram, illorum vero tardius: dicimus enim aliquando de aliquo mox abituro, quod jam non eſt hic. Et maxime hoc ſolet dici de morituris: quia ergo ipſe cito exiturus de mundo, & ad patrem vadit per mortem, ideo ſic ait: Et ſequitur ſpecificatio petitionis: *Pater ſancte, ſerva eos in nomine tuo*. Ut enim ait Chryſoſt. humane plura loquitur, eam quæ ad eos oſtendens dilectionem: *In nomine tuo*, id eſt, in virtute qua ego ſum: Ipſe enim Dei virtus, & Dei ſapientia. *Quos dediſti mihi*, modo dicto ſuperius: *Ut ſint unum, ſicut & nos*. Sed videtur, quod illud quod petit eſt impoſſibile, quia ipſe & pater erant unum in eſſentia, ſed ſic eſſe unum non poterant diſcipuli, nec debebant cum Deo. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod non ait: ut vobiſcum ſint unum, aut nos ſumus unum, ſed ut ſint unum in natura ſua, ſicut nos ſumus unum in natura noſtra. Non eſt ergo ibi hæc dictio: Sicut nota æqualitatis, ſed aliqualis ſimilitudinis. Sed quæritur qualiter hic orat pro Apoſtolis? quia ſupra proximo ait: *Non dico quia rogabo pro vobis patrem*. Item ait hic: *Pro eis rogo, non pro mundo*. Sed videtur, quod debuiſſet oraſſe pro mundo, quia venit ut mundus ſalvaretur. Item. Non venit vocare juſtos, ſed peccatores. Et ibidem: Bene valentibus non eſt opus medicus. Ergo pro mundo debuit oraſſe, qui plus indigebat. Item ex quo diſcipuli & electi ei dati, & erant

Aug. tract. 106 in Jo. poſt med. tom. 9

Ibid. tract. 107 circa med.

Chryſ. ho. 80 in Jo. ante med. tom 3

1 Cor. 1

Aug. tract. 107 in Jo. poſt med. tom. 9

Luc. 5

Mat. 9

prædeſtinati ad vitam, non oportuit pro eis orare. Et ad primum reſpondendum eſt, quod hic orat pro diſcipulis. Et quod ait ſupra. Non rogabo patrem, &c. hoc ait, qui erant diſcipuli accepti Deo. Unde ait: Ipſe pater amat vos. Et ita ait, ſe non rogaturum pro illis, ſicut pro diſplicentibus patri. Ad aliud reſpondendum eſt, quod per mundum hic intelligantur viventes ſecundum mundi concupiſcentiam: & pro talibus volentibus ſic manere non orat, quia ut tales nolunt credere nec ſalvari. Mundus autem ſumitur alio modo pro habitatoribus mundi, ut habitum eſt ſupra ab Aug. quos venit ſalvare. Ad aliud reſpondendum eſt, quod electi ſic ſunt prædeſtinati, ut B per Chriſtum redempti, & ut fide ipſius in corpore myſtico vivificati. Sicut enim ait Gregorius, quod ipſa perennis regni prædeſtinatio, ita eſt ab omnipotente Deo diſpoſita, ut ex labore perveniant electi ad illud, ſicut electi ita & prædeſtinati ſalvabuntur, opere redemptionis Chriſti, quod conſummavit, ſicut redempti ſunt, & ſic oratione ſua acceptati. Et nota quod ait: *Serva eos in nomine meo, ut ſint unum*. Tria enim petit a patre ſuis diſcipulis, ſc. divinæ cuſtodiæ protectionem, ibi: *Serva eos*. Sine qua non eſt poſſibile ſubſiſtere in juſtitia: Niſi enim Dominus cuſtodierit civitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam, ait Propheta. Item petit ejuſdem protectionis, ſive cuſtodiæ ordinabilitatem, ibi: *In nomine meo*, in quo ſolo eſt ſalus & virtus. Supra proximo: Si quid petieritis C patrem in nomine meo, dabit vobis. Et ibi de hoc. Item petit perſeverantiæ conſervationem, ibi: *Ut ſint unum*, de qua infra: *Ut ſint conſummati unum*, &c. Primum, reſpicit gratiam juſtificantem. Secundum, reſpicit gratiam promoventem ſive perficientem. Tertium, gratiam conſummantem. Et ſequitur pars in qua petit diſcipulis liberationem, ſive ereptionem a malo tentationum mundanarum ſive tribulationum, ibi: *Cum eſſem cum eis*. Et ibi tria. Primo, neceſſitas petitionis. Secundo forma petitionis, ibi: *Non rogo ut tollas eos*. Tertio, ſubiungitur debita congruitas orationis, ibi:

Joan. 16

Ibidem.

Aug. tract. 107 in Jo. prop. princ. & tract. 1 poſt med. tom. 9

Greg. Dialog. lib. 1 cap. 18 circa med.

Pſal. 126

Si-

A *Sicut tu me miſiſti*. Ait ergo: *Cum eſſem cum eis*. Et tangitur duplex neceſſitas petitionis, ſcilicet ex abſentia conſervantis, & ex malignitate mundi odientis, ut patet in littera: *Cum eſſem*, inquit, *cum eis*, ſcilicet corporaliter, ait Gloſſa: *Ego ſervabam eos*, ſicut verus paſtor, ſupra: Ego ſum paſtor bonus. (*Joan. 10*) Et ſicut dominator & protector. (*Ibidem.*) Supra eodem ſimiliter: Nemo poteſt rapere de manu mea. (*Joan. 6*) Et hoc: *In nomine tuo*, id eſt, ad honorem tuum: *Et nemo ex iis periit, niſi filius perditionis*, ſcilicet Judas, qui factus eſt diabolus, ſupra: *Ut impleatur ſcriptura*. Et hæc dictio: *ut*, non eſt nota cauſæ, ſed conſequentiæ. Unde Chryſoſtomus ſupra: (*Chryſ. ho. 80 in Jo. poſt med. tom. 3*) Scripturæ modus eſt, ut cauſam ponentis ea quæ ex evento contingunt. B Scriptura, inquam. Fiant contra Dominum ſemper. (*Pſal. 108*) Et ibidem: Epiſcopatum ejus accipiet alter: (*Ibidem.*) *Nunc autem ad te venio*, ſcilicet per mortem, & ſic abſentans me corporaliter. *Et hæc loquor in mundo*, ſcilicet præmiſſa omnia: *Ut ipſi habeant gaudium meum impletum*, de quo ſupra proximo: *Ut gaudium veſtrum ſit plenum*: (*Joan. 16*) *Ego enim dedi eis ſermonem tuum*, ſcilicet doctrinam tuam, de quo ſermone ſupra: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit: (*Joan. 14*) *Et mundus eos odio habuit*, ſecundum Auguſt. ſcil. cauſa ſermonis, id eſt, doctrinæ prædictæ, ſupra: (*Aug. tract. 108 in Jo. prope prin. tom. 9*) Mundus me odit, quia teſtimonium perhibeo, &c. (*Joan. 7*) Et ideo odit: *Quia non ſunt de mundo*, ſcil. affectu. C Supra. De mundo non eſtis: (*Joan. 15*) *Sicut & ego non ſum de mundo*, qui ſc. ſum caput eorum, qui de cælo deſcendi, ſupra. (*Joan. 8*) De his Chryſ. (*Chryſ. ho. 81 in Jo. non longe a princ. tom. 8*) Hic, inquit, dicit cauſam, propter quam digni ſunt, multo diligentius potiri a patre, propter ipſum enim & ſermonem ſuum habiti ſunt odio. Hæc ille. Quæritur ad evidentiam dictorum, qualiter ait: *Ego ſervabam eos*, ſicut obiicit Aug. (*Aug. tract. 107 in Jo. poſt med. tom. 9*) Videtur, inquit, quod viciſſim ſervantes ſunt pater & filius, & unus ſuccedens quando alter diſceſſit, & ita videntur diviſi, & opera Trinitatis ſeparabilia. Item ait: *Quia ad te venio*. Ex hoc videtur implicare impotentiam in filio, quod non potuit abſens ſervare, ex quo ponit hoc pro cauſa. Item. ſupra: (*Joan. 4*) Regulus fuit a Chriſto increpatus, quia non credebat ipſum ſanare poſſe filium, niſi deſcenderet, & eſſet præſens corporaliter: Ergo non oportuit hic orare pro eis, licet recederet corporaliter, ex quo erat virtus ſupportans omnia. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum (*Aug. ibid.*) quod ſimul nos cuſtodiunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, qui eſt unus verus bonus Deus. (*Joan. 1*) Sed ſcriptura nos non levat, niſi ut deſcendat ad nos, ſicut verbum caro factum eſt: deſcendit ut levaret, non cecidit, ut jaceret: ſi deſcendentem cognovimus, cum levante ſurgamus, & intelligamus, cum ita loquitur, perſonas eum diſtinguere, non ſeparare naturas. Hæc ille. (*Ibidem.*) Quando ergo filius erat cum eis, ſervabat præſentia corporali, & eos ambo, ſcilicet pater & filius & etiam Spiritus ſanctus ſervabant potentia ſpirituali. Quando vero filius abſtulit præſentiam corporalem, tenuit cum patre cuſtodiam ſpiritualem, ut ait idem Auguſtin. Et ibi bene de hoc. Et per hoc ad obiecta. Item quæritur de hoc quod ait: *Nemo periit, niſi filius perditionis*, cum ille fuerit ei datus a patre, qualiter fuit, quod ille periit, cum dicatur ſupra: Qui venit ad, non ejiciam foras. (*Joan. 6*) Et ſupra: Nemo poteſt rapere de manu mea. (*Joan. 10*) Et ad illud reſpondendum ſecundum Chryſ. quod ille filius perditionis periit, non mea cauſa, nec me impellente, neque derelinquente. (*Chryſ. ho. 82 in Jo. poſt med. tom. 3*) Et loquitur in perſona filii. Si autem ille & alii perditi, ex ſeipſis exilient, hoc eſt, quia non ex neceſſitate traho ad me. Et loquitur in perſona filii ut prius. Sua ergo malitia periit non ex deficientia cuſtodientis, & datus fuit filio a patre, non ſecundum prædeſtinationem æternam, ſed ſecundum præſentem juſtitiam, ut habitum eſt ſupra ab Auguſt. Vel aliter poſſet dici, quod eſt cuſtodia paſtoris exterior, ſcil. eruditione, exhortatione, & exempli exhibitione, & ducatus regimine. Ita loquitur hic: Sic enim eos cuſtodiebat exiſtens cum eis. Et eſt alia cuſtodia interior per gratiam, qua ipſe cuſtodiebat eos ut Deus, ſive præſens corpore, ſive abſens, de qua ait Propheta: Niſi Dominus (*Pſal. 126*)

nus cuſtodierit civitatem, fruſtra vi-
gilat qui cuſtodit eam. Et de illa
ſunt objectiones. Et nota quod ait:
Ut habeant gaudium meum impletum in
ſemetipſis. Eſt enim gaudium vacuum,
& etiam evacuans a vero gaudio:
Et eſt gaudium ſemiplenum, quo
gaudent juſti in via: & eſt gaudium
plenum, quo gaudent beati in pa-
tria. Ut enim ait Clemens ſuper
Evangelium parte nona. Quadru-
Prov. 2 plex eſt gaudium: unum eſt iniqui-
tatis, quo peccatum diligitur: Læ-
tantur cum male fecerint, & exul-
Prov. 14 tant in rebus peſſimis, &: Extre-
ma gaudii luctus occupat. Et eſt gau-
Joan. 16 dium, quo terrena amantur. Supra
Job. 21 proximo: Mundus gaudebit, & Gau-
dent ad ſonitum organi. Et eſt gau-
Prov. 14 dium, quo juſtitia diligitur: Cor
quod novit amaritudinem animæ ſuæ,
in gaudio ejus non miſcebitur ex-
traneus. Amaritudo animæ juſtæ eſt
Prov. 21 contritio de peccatis: Gaudium enim
eſt juſto facere judicium. Et eſt gau-
dium felicitatis, quod erit plenum.
Joan. 16 Supra proximo: Ut gaudium ve-
ſtrum plenum ſit. Et merito plenum
a parte objecti, quia Deus, qui eſt
omne bonum, videbitur. Item a parte
modi videndi: quia videbitur facie
ad faciem & tenebitur, & eo anima
plenarie fruetur. Item a parte ſubje-
cti videntis, quia erit liberum ab
omni impediente. Et de his omni-
1 Joan. 3 bus: Cum apparuerit, ſimiles ei eri-
1 Cor. 13 mus, quoniam videbimus eum ſicu-
Matt. 25 ti eſt. Et Videbitur facie ad faciem.
Ideo: Intra in gaudium Domini tui.
Bernar ſu- Et de hoc ſufficienter Bernard. Ple-
per Cant. nitudo, inquit, quam expectamus a
ſerm. 11 Deo, non erit niſi de Deo. Et ſe-
circa med. quitur: Qui replet in bonis deſide-
rium animæ, ipſe rationi futurus eſt
plenitudo lucis: ipſe voluntati mul-
titudo pacis, ipſe memoria conti-
nuatio æternitatis. Hæc ille. Et ibi
multum de hoc. Tunc enim imple-
Pſal. 64 bitur illud Prophetæ: Replebimur
in bonis domus tuæ. Et ſequitur
particula, in qua forma petitionis,
ibi: *Non rogo ut tollas eos de mundo*,
licet mundus odiat eos, nam & ſunt
neceſſarii, ut ait Gloſſa: *Sed ut ſer-*
ves eos a malo, ſcilicet mundi, quod
1 Joan. 3 eſt concupiſcentia: Omne quod eſt

A in mundo, aut eſt concupiſcentia car-
nis, &c. Sic enim docuit electos ora- *Mat. 6*
re: Libera nos a malo. Et repetit
quod prius: *De mundo non ſum*, ſci-
licet amore habitando. In mundo *Joan. 10*
enim amando habitamus ſecundum
Auguſtinum. Supra. Ego non ſum *Aug. tract. 2 in Jo.*
de mundo, ut eſt ſupra expoſitum; *poſt med.*
Et ideo ſanctifica eos in veritate. Si- *tom. 9*
cut continuat Gloſſa. Supra quod
opponit Auguſtinus: Quæri, inquit, *Ibid. tract.*
poteſt, quo modo jam de mundo non *108 in Jo.*
erant; ſi ſanctificati in veritate non- *ante med.*
dum erant? aut ſi jam erant: cur *tom. 9*
poſcat, ut ſint ſanctificati? Et ad
iſtud reſpondet, quod ſanctificati in
eadem proficiunt ſanctitate fiuntque
ſanctiores. Hæc ille. Eſt ergo ſancti-
B ficari dupliciter, vel a malo inci-
piente gratia purificari, vel in ipſa
gratia perficiente perfici. Et ſic lo-
quitur hic: Qui ſanctus eſt ſanctifice- *Apoc. ult.*
tur adhuc. Et de hoc in collatione:
Sermo autem tuus veritas eſt, id eſt,
verbum tuum: Pater enim ſanctifi-
cat in verbo ſuo unigenito hæredes
ſuos, quaſi cohæredes, ait Auguſt.
Supra: Mundi eſtis propter ſermo- *Aug. ibid.*
nem meum. Et ſequitur debita con- *circa med.*
gruitas exaudiendi orationem: *Sicut*
tu me miſiſti: *Sicut*, id eſt, quia ait
Gloſſa: *Me*, inquam, *miſiſti*, ut eſ-
ſem mediator & Eccleſiæ caput, il- *Joan. 15*
li autem membra. Unde & nomen
Apoſtolorum Græcum eſt, & nihil
niſi miſſos ſignificat Latine, ut ait
C Auguſtinus: Sicut miſit me pater, & *Ibidem.*
ego mitto vos: *Et pro his ſanctifico* *paulo poſt*
me ipſum. Sed quæritur, cum vel a *Joan. 20*
malo purificari, vel in gratia profi-
cere neutiquam conveniat Chriſto,
videtur quod non bene dicat, quando
ait: *Pro eis ſanctifico me*. Et ad iſtud
reſpondendum eſt ſecundum Auguſt. *Ibid. poſt*
quod Chriſtus ſanctificavit ſe in ſe, *pauca.*
hoc eſt, dictum hominem ſanctificavit
in verbo, quando verbum caro fa-
ctum eſt; quod vero nunc ait, pro-
pter ſua membra dicit, quia ipſi ſunt
ille. Et ita ego ſanctifico meipſum,
id eſt, ipſos in me, ut ſint ipſi ſan-
ctificati in veritate. Hæc ille. Hæc
ergo ſanctificatio non intelligitur in
Chriſto capite, ſed in derivatione
ſanctificationis ab ipſo capite, in il-
los qui erant membra, quos ſub no-
mi-

Digitized by Google

mine ſuo comprehendit, ſicut ſupra: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cælo deſcendit. Secundum autem Chryſoſt. ſenſus eſt: Sanctifico me, id eſt, me hoſtiam offero: Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, &c. Et patet hic dignitas fidelium, inexaltativa ſublimitas, & perfecta ſanctificabilitas, quod nomine Jeſu Chriſti nuncupantur, & in ipſo ſanctificantur. Unde infra: *Ut ſint unum ſicut nos unum ſumus. Ego in eis*. Et de iſta ſanctificatione in collatione: Et ſequitur illa pars, in qua petitio Salvatoris pro credituris per Apoſtolos, ſicut continuat Auguſt. *Non pro eis rogo tantum*. Et illa in duas. Primo, ipſa petitio. Secundo exaudiendi ratio, ibi: *Et ego claritatem*. Ait ergo: *Non pro eis rogo tantum*, ut ait Aug. *Ut omnes ſint unum*, ſcilicet in fide, & charitate. Unde Auguſt. Unum efficimur fideliſſima charitate: *Et cognoſcat mundus, quia tu me miſiſti*. Sicut mediatorem inter Deum & homines, ut ait Aug. Unde ait Apoſtolus: Nos Chriſti, Chriſtus autem Dei. Et ſumitur mundus hic non pro amatoribus mundi, ſed habitatoribus in mundo. Sicut ſupra. Ut ſalvetur mundus per eum: *Et dilexiſti eos, ſicut & me dilexiſti*. Sed quæritur, qualiter poſſet hoc fieri, quia pater diligit filium per naturam, quia ipſe eſt filius per naturam, ſed ipſi erant filii per adoptionis gratiam. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. quod hoc nihil eſt aliud, quam dilexiſti eos, quoniam dilexiſti me, quia illi ſunt membra. Sic & nos diligit, quoniam ſumus membra ejus quem diligit. Hæc ille. Supra proximo. *Ipſe pater amat vos*. Quæritur de hoc, quod ait hic: *Rogo pro eis qui ſunt credituri per verbum eorum*. Si illi ſunt ſalvandi, pro quibus oravit Chriſtus, cum ipſe oraverit pro Apoſtolis, & credituris per verbum eorum: videtur quod alii qui non crediderunt per eos non ſint ſalvandi. Item multi crediderunt non per eos, ſicut ipſe Paulus, prout ait de ſe. Evangelium quod evangelizatum eſt a me, non eſt ab homine, &c. Sed credidit Deo vocante. Similiter latro credidit, non per verbum eorum. Similiter antiqui crediderunt ut Abraham, & fidei ejus imitatores. Non ergo ſolum debuit orare pro credituris per verbum eorum, ſed pro omnibus ſimpliciter. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Aug. quod verbum eorum fuit verbum ſi dei. Et ideo dictum: *Verbum eorum*, quia primitus per eos prædicatum; fuit tamen verbum Dei originaliter & virtualiter. Cum accepiſtis a nobis regnum auditus Dei. Et: Contuli cum eis Evangelium. Et per iſtud verbum omnes crediderunt, vel Deo revelante ſeipſo verbo æterno, vel homine prædicante, vel verbum ipſum Deo docente: Fides enim ex auditu, auditus per verbum Dei. Ad iſtud vero, quod obiicitur de antiquis fidelibus reſpondendum, quod eadem eſt fides antiquorum & noſtra, ut ait Auguſtinus Et ita eodem verbo fidei crediderunt ut nos. Et ſi obiiciatur, quod multi crediderunt per Apoſtolos, & tamen abierunt retrorſum: reſpondendum eſt, quod hic loquitur de credituris per Apoſtolos prædeſtinatis ad vitam, & ita perſeveraturis in juſtitia. Si alii etiam crediderunt & non perſeveraverunt ex ſua malitia exierunt. Ex nobis prodierunt, quia non erant ex nobis. De iſta vero unitate, de qua loquitur: *Ut ſint conſummati in unum*, in collatione. Mira enim & magna dignitas electorum, quod ſint in unum conſummati, & quod filius Dei ſit in eis. Item magna ſecuritas eorum, quod ſic ſunt conſummati in unum. Item multifica commoditas, quia bona omnia redundant ad ſingulos: In uno ſpiritu omnes in unum corpus baptizati ſumus: Omnes vos unum eſtis in Chriſto Jeſu. Ut enim ait Gregorius: Charitas accendit, concremat, conflat, & quaſi in unam auri ſpeciem reformat, &c. Et ibi bene de hoc: Solliciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis. Et ſequitur illa pars in qua petitio glorificationis ipſis diſcipulis, ibi: *Pater quos dediſti mihi*. Et illa in duas. Primo, ipſa petitio: Secundo, exaudiendi congrua ratio, ibi: *Pater juſte*. Petitio autem eſt de duobus: de ea habitatione diſcipulorum cum filio

Marginalia (left): Chryſ. ho. 81 in Jo. ante med. tom. 3 — Epheſ. 15 — Aug. tract. 109 in Jo. prope prin. tom. 9 — Ibid. tract. 110 ante med. — Ibidem. paulo ante med. — 1 Cor. 3 — Joan. 3 — Aug. tract. 110 in Jo. poſt med. tom. 9 — Gal. 1 — Act. 9 — Luc. 23

Marginalia (right): Aug. tract. 109 in Jo. poſt med. tom. 9 — 1 Theſ. 2 — Gal. 2 — Rom. 10 — Aug. de 47 ad Deo grat. q. 8 circa med. Et Ibidem. ep. 157 ad Optat. ante med. t. 2 — 1 Joan. 2 — 1 Cor. 12 — Gal. 3 — Greg. in Ezech. l. 2 hom. 16 ante med. — Epheſ. 4

Digitized by Google

Dei, & de viſionis plenitudine, ut
ſcilicet plane videant gloriam Dei.
Ait ergo: *Pater quos dediſti mihi*, ſc.
æterna prædeſtinatione, & etiam in-
terna inſpiratione veniendi ad me,
Joan. 6 & credendi in me. Supra: Nemo ve-
nit ad me, niſi pater traxerit eum. *Et*
ubi ego ſum & illi ſint. Sed quæritur cum
adhuc eſſet in terra, qualiter ait: *Ubi*
ego ſum? Et ad iſtud reſpondendum
Aug. tract. 111 in Jo. ante med. tom. 9 ſecundum Aug. quod hoc ait, pro-
pter unitatem perſonæ, in qua &
Deus homo eſt, & homo Deus. Si-
Joan. 3 cut ſupra. Nemo aſcendit in cælum,
niſi filius hominis qui eſt in cælo. Et
patet hic dignativa bonitas Dei, &
exceſſiva charitas filii Dei, & vivifica
largitas Dei, & urbana curialitas fi-
lii Dei, quod vult ut credituri in eum
Joan. 12 ſint cum ipſo in gloria. Supra: Ubi ego
ſum, ibi & miniſter meus erit. Et ibi de
Aug. tract. 114 in Jo. ante med. tom. 9 hoc. Unde Aug. Cum illo eſſe magnum
bonum eſt, ut & ſignanter ait: *Ut ſint*
mecum, cum enim ipſa ſit ubique: Sa-
Sap. 7 pientia enim Dei attingit a fine uſque
in finem. Miſeri ergo poſſunt eſſe ubi
ille eſt, quoniam ubicumque fuerint,
Jerem. 23 & ille eſt: Cælum & terram ego im-
pleo. Sed beati ſoli ſunt cum illo,
quia beati eſſe non potuerunt, niſi
Ibidem. de illo, prout ait Aug. Ideo ait la-
Luc. 23 troni: Hodie mecum eris in para-
diſo: *Sint, inquam, mecum, ut videant*
claritatem meam. Videant, inquam,
non credant. Fidei enim merces eſt
Ibid. paulo poſt med. iſta viſio, non fides, ait Aug. Et hæc
eſt vita æterna, ut videant te, &c.
1 Joan. 3 Supra proximo. Et ibi de hoc. Cum
apparuerit, ſimiles ei erimus, & vi-
debimus eum ſicuti eſt: *Quam de-*
diſti mihi ante mundi conſtitutionem,
id eſt, prædeſtinaſti dari mihi homi-
Ibidem. poſt med. ni poſt paſſionem. Unde Aug. Tunc
prædeſtinavit, quod in fine mundi
facturus erat. Et Gloſſa: *Dediſti mi-*
Phil. 2 *hi*, homini poſt crucem: Humilia-
vit ſemetipſum. Et ſequitur: Dedit
ei nomen, quod eſt ſuper omne no-
1 Tim. 6 men. Vide quod convenienter petat:
ipſe enim inhabitat lucem inacceſſi-
bilem. Et ad iſtud reſpondendum
eſt, quod ſit lux inacceſſibilis, ta-
men in gloria erit communicabilis
omnibus beatis pro ſuis meritis, &
elevans eos ad ſuam viſionem & frui-
tionem. Unde Gregorius. Immuta-

A bimur in ipſoquem videbimus, quia
morte carebimus, videndo vitam,
mutabilitatem noſtram tranſcende-
mus, videndo immutabilem, corru-
ptione nulla tenebimur, videndo
corruptum. Hæc ille. Et ibi bene
de hoc. Item videtur qnod debuiſ-
ſet dixiſſe, ut ament vel fruantur:
Quia charitas numquam excidit. *1 Cor. 13*
Et ad iſtpd reſpondendum, ut ta- *Aug. de Civ. Dei l. 22 c. 30 ante med. tom. 5*
ctum eſt ſupra proximo, quod illa
viſio beata importat plenam viſionem
& fruitionem in fine. Ipſe erit finis
deſideriorum noſtrorum, qui ſine fi-
ne videbitur, ſine faſtidio amabi-
tur, ſine fine laudabitur: Videbit *Job. 33*
faciem ejus in jubilo. Ubi de hoc
Gregorius. Et ſequitur ratio congrua *Greg. Mor. lib. 24 c. 5*
B exaudiendi: *Pater juſte*, &c. Et eſt
ratio, quare eſt exaudienda petitio
prædicta pro eis, quia, *Mundus te*
non cognovit, ſcilicet juſtum patrem.
Supra: Mundus eum non cognovit: *Joan. 1*
Ego autem te cognovi. Ut ait Aug. *Aug. tract. 111 in Jo. poſt med. tom. 9*
Ipſe fons gratiæ eſt, Deus natura,
homo autem de Spiritu ſancto, &
virgine, ineffabili gratia ipſe cogno-
vit. Supra: Deum nemo vidit um- *Joan. 1*
quam niſi unigenitus, &c. *Et hi co-*
gnoverunt, per me, ait Gloſſa, in
perſona filii: Nemo novit patrem *Matt. 11*
niſi filius, & cui voluerit filius re-
velare: *Et notum feci eis nomen tuum*,
ſcilicet per fidem: *Et notum faciam*,
ſc. per ſpeciem, ut ait Aug. Supra
eodem: *Manifeſtavi nomen tuum mun-*
C *do. Et ut dilectio, qua dilexiſti me*,
in ipſis ſit, &c. Quærit Aug. quomodo *Ibidem. prope fin.*
dilectio, qua dilexit pater filium, eſſet
in nobis? Et reſpondet, quod hoc di-
citur, quia membra ejus ſumus, & in
illo diligimur, cum ipſe diligitur to-
tus, id eſt, caput & corpus. Et ideo
ſequitur: *Et ego in ipſis*. Ut enim
ait Aug. aliter eſt de nobis tamquam *Ibidem.*
in templo ſuo, aliter quia & nos ſu-
mus ipſe, quia ipſe caput & nos
corpus ſumus. Hæc ille. Et quia
pater juſtus, ſic diſcipulis & creditu-
ris per eos, & perſeverantibus in gra-
tia, juſtum eſt dare claritatem æter-
nam. Unde Paulus: Fidem ſervavi, *2 Tim. 4*
de reliquo repoſita eſt mihi corona
juſtitiæ, quam reddet mihi juſtus ju- *Bern. ſuper Cant. ſerm. 75 ante medium.*
dex. De claritate autem filii multi-
plici Bern. multum, qui ait: Quan-
do

Matt. 17 Joan. 12 Apoc. 21 do ait : *Clarifica filium* , vel *nomen tuum*, non eſt aliud petere , quam ſe clarificari, in quo , & per quem nomen patris procul clarificetur. Et ibi de clarificatione filii teſtimonio patris in baptiſmo , & in monte. Supererat autem juxta promiſſum patris, ſupra , ubi dicitur : Et clarificavi , & clarificabo . Quæ quidem clarificatio eſt plenitudo gloriæ , cui non queat amplius addi. Hæc ibi. Et ibi de hoc multum. Unde de duplici claritate filii , ſcilicet una , quæ eſt amborum , ſcilicet patris & filii: Nec claritas filii eſt poſterior, quia ubi æqualitas, ibi eſt æternitas, & de claritate filii poſt paſſionem , & merito paſſionis , cui datum eſt ſedere ad dexteram patris. Bernar. bene. Cui enim Angelorum dictum eſt, ſedere a dextris Dei ? quaſi dicat, nulli. Videre autem utramque claritatem erit perfecta gloria beatorum, ut habitum eſt ſupra proximo, ibi : Hæc eſt vita æterna , ut videant te.

Pen. ſuper Cant. ſerm. 76 ante medium. Hebr. 1

CAPUT DECIMUMOCTAVUM.

HÆc cum dixiſſet Jeſus, egreſſus eſt cum diſcipulis. Præmiſſis Salvatoris documentis & operibus, in parte iſta de ipſa paſſione Salvatoris, & de concomitantibus eum , & de reſurrectione. Ideo hæc in duas. Primo , de ipſa paſſione. Secundo de reſurrectione. Una Sabbati. Et quia ipſe fuit a Judæis comprehenſus, judicatus, crucifixus, & ſepultus. Ideo primo narratur de ipſius comprehenſione. Secundo, de comprehenſi judicatoria condemnatione, ibi: *Et adduxerunt eum*. Tertio, de adiudicati crucifixione, ibi , *Suſceperunt eum milites*. Quarto, de ipſius crucifixi ſepultura vel ſepelitione , ibi : Poſt hæc rogavit. In prima narrantur quatuor. Primo , Salvatoris ad locum ubi comprehenſus fuit acceſſio. Secundo , proditoris cum comprehenſoribus ad eumdem locum adventio , ibi : *Sciebat autem Judas*. Tertio, ipſius Salvatoris vel voluntaria oblatio, ibi: *Jeſus autem*. Quarto, ipſa comprehenſio , ibi: *Cohors ergo*. Ait ergo: *Hæc cum dixiſſet*. Ut ait Auguſt. non quod continuo ingreſſus eſt, poſt ſua verba quæ dixit: ſed ut non ante eum ingreſſum eſſe opinemur, quam illa verba finierat : *Egreſſus eſt cum diſcipulis*. Sed quæritur , quare non expectavit in eodem loco, ubi docuit? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, ubi diligenter perſequitur iſtum paſſum, quod ideo eſt egreſſus, docens per opera , quod non vi & neceſſitate , ſed volens ad paſſionem ivit obviam eis, abſcindens his, qui inſidiabantur laborem, & eruens a fatigatione & afflictione, & etiam docens nos non timere mortem : *Torrentem Cedron* , id eſt , Cedrorum , ait Gloſſa , ibi enim illæ arbores abundabant: Ædificare Cedronem , &c. *Ubi erat hortus* , &c. Ut enim ait Chryſoſtomus. Conſtituit ſeipſum velut in carcere, ſcilicet in horto: Ex prædictis patet, quod voluntarie venit ad paſſionem. Et hoc erat ſufficiens conſolari diſcipulos, ut ait Chryſoſtomus. Et ſequitur ſecunda particula : *Et Judas ſciebat*, ut enim ait Chryſoſtomus, ut non audiens hortum, exiſtimes eum occultari , ſcilicet quaſi timens, induxit : quoniam ſciebat Judas locum : & non dixit ſimpliciter , ſed quoniam frequenter illuc congregatus eſt cum diſcipulis. Sed quæritur , quare in horto frequenter conveniebat cum eis. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quoniam frequenter pernoctabat extra , & quoniam de neceſſariis loquens, & quæ non erat fas alios audire , loquebatur & in montibus & in hortis , maxime a tumultibus inquirens ſemper locum, ut non mens Apoſtolorum impediretur ab auditione. Hæc ille. Et patet hic exemplum orantibus & docentibus inquirendi locum quietum ad orandum & docendum : *Judas autem cum accepiſſet cohortem* , quæ cohors non fuit Judæorum , ſed militum . De hoc in Gloſſa , pro parte: *Cum laternis*, &c. Quoniam tenebræ erant , ait Chryſoſtomus Sed qualiter illi eis adhærebant , cum eſſent gentiles ? Reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum quod erant milites, pecuniarum gratia omnia facientes.

Joan. 20 — Joan. 19 — Aug. tract. 112 in Jo. prope prin. tom. 9 — Chryſ. ho. 83 in Jo. prope prin. tom. 3 — 1 Mac. 15 — Chryſ. ib. paulo poſt. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem.

Aug. tract. 112 in Jo. ante med. tom. 9 Secundum Auguſtinum vero erat co-
hors miſſa a præſide: Et hoc in Gloſ-
ſa. Myſterium vero patet in Gloſſa
pro parte: Per torrentem ſignifica-
tur impetuoſa pœnalitas paſſionis,
quam tranſivit Jeſus. Cedron inter-
pretatur obumbratio, quam obum-
brationem abſtulit Chriſtus per paſ-
ſionem, in cujus figura velum tem-
pli ſciſſum eſt. Per hortum, quem
intravit cum diſcipulis, ſignificatur
fructuoſitas operum & documento-
rum, quæ fecit Deus per eos poſt
Joan. 16 paſſionem. Supra: Poſui vos, ut
eatis & fructum adferatis. Et de
his in collatione. Quod autem ve-
nerunt cum laternis & armis ad ca-
piendum Jeſum, & in nocte, figu-
ra erat, quod erant in tenebris &
cum ardore furoris, & prudentia
aſtutæ ſagacitatis, venerunt ad ca-
piendum Jeſum. Unde ſignantur
tria, quibus Eccleſia impugnatur a
malis. Per laternas quæ dicuntur a
latendo, ſignatur aſtutia hypocrita-
lis: per faces, ardor furoris: per ar-
ma, potentia ſæcularis. Unde Pro-
Pſal. 56 pheta: Dentes eorum gladius acu-
Apoc. 9 tus. Et habebant loricas ferreas,
Apoc. 19 &c. Et: De ore eorum procedit ignis
& fumus. Et ſequitur tertia parti-
cula: *Jeſus autem ſciens omnia.* Et
ibi tria. Primo, Chriſti proceſſio
obviam illis. Secundo ab eis inqui-
ſitio, ibi: *Quem quæritis?* Tertio,
Petri defenſio, ibi: *Simon ergo.* Ait
ergo: *Sciens omnia.* Non enim ex-
pectavit a propalatione ipſorum ea
Chryſ. ho. 81 in Jo. ante med. tom 3] diſcere, ut ait Chryſoſtomus. Sed:
Proceſſit, paratus mori, ait Gloſſa:
Et dixit, imperturbate, ait Chryſo-
Ibidem. ſtomus. *Quem quæritis?* Et in hoc
notatur ſecundum, ſcilicet ſua in-
quiſitio. Sed quare ab eis hoc quæ-
rit? Reſpondet Gloſſa, quod non
ignorans: ſed ut ſcirent eum eſſe
quem quærebant, hoc dixit: *Reſpon-
derunt ei: Jeſum Nazarenum*, ſic no-
minatum a loco educationis. Supra:
Joan. 1 Numquid a Nazareth poteſt aliquid
boni eſſe? *Dixit eis: Ego ſum.* Et in
hoc notatur ſua vera æternitas, in
Joan. 8 quantum Deus. Supra: Antequam
Abraham fieret ego ſum. Item no-
tatur ſua ſpontaneitas ad patiendum.
Joan. 6 Unde Gloſſa: Non abſcondit ſe,

A &c. Quando enim eum voluerunt
facere Regem, ſupra, fugit. Quan-
do vero venerunt ad eum capien-
dum & occidendum, obviam pro-
ceſſit, ut hic: dans exemplum ele-
ctis, contemnere mundi excellentias
& proſperitates, & ſuſtinendi tribu-
lationes & adverſitates. Unde & ſan-
cti plus formidant in mundo proſpe-
ra, quam adverſa. Ut ait Grego- Greg. Mor. lib. 5 c. 1 poſt med.
rius: *Judas autem ſtabat*, ut ſigno
oſculi eum proderet, ait Gloſſa: *Ut
ergo dixit. Ego ſum: abierunt retror-
ſum, & ceciderunt.* Et in hoc vir-
tuoſitas verbi. Unde Auguſtinus. Aug. tract. 112 in Jo. circa med. tom. 9
Ego ſum, dicit, & impios dejecit:
Quid judicaturus faciet, qui judican-
dus hoc fecit? Quid regnaturus po-
B terit, qui moriturus hoc potuit? Et
ibi bene de hoc. Et Chryſoſt. O de- Chry. ho. 81 in Jo. ante med. tom. 3
mentiam: verbum ejus miſit eos
reſupinos, nec ita converſi ſunt,
tantam diſcentes virtutem. Unde
quærit Chryſoſt. quare venerunt cum Ibidem.
armis? Et reſpondet, quod quia for- Ibid. paulo ante.
midabant, intempeſta enim nocte Ibidem.
inſtiterunt. Item quærit, cum lam-
pades habebant, qualiter eum non
viderunt? Et reſpondet, quod vir-
tus inexpugnabilis in medio exiſtens
excæcavit eos. Item quærit, quali-
ter Judas non cognovit, vel ignora-
vit vocem Chriſti? Et ad hoc reſ- Ibidem.
pondet, quod nihil plus ſciebat Ju-
das illis: ſed reſupinus cecidit cum
eis. Et hoc fecit Jeſus oſtendens,
C quod non comprehendere, neque vi-
dere in medio exiſtentem poſſent,
niſi ipſe concederet. Hæc ille. Et
quia omnia compleverat, iterum in-
terrogavit: *Quem quæritis?* Sicut Ibidem
prius. Et illi obſtinati, nec conver- paulo poſt.
ſi: ſed in malitia perſiſtentes: *Di-
xerunt: Jeſum Nazarenum.* Et quia
permanebant in malitia, & nullam
habebant excuſationem, ait Chry-
ſoſtomus ſeipſum tradidit in manus
eorum: *Dixi vobis, quia ego ſum*,
ſcilicet voluntate paratus ad patien-
dum: *Sed ſi me quæritis*, ſcilicet oc-
cidendum: *Sinite hos abire*, nihil
vobis ſit ad eos commune: Ecce enim
me ipſum trado, ait Chryſoſtomus
Et in hoc patet dilectio circa diſci-
pulos. Supra: Cum dilexiſſet ſuos, Joan. 13
in finem dilexit eos: *Ut impleretur*,

ſer-

Digitized by Google

ſermo, quem dixit, & teneretur hic
cauſaliter hæc dictio: *Ut* Notat e-
nim effectum verbi præcedentis, ut
impleretur, inquam, ſermo quem
dixit. Supra: *Non perdidi, &c.* Quæ-
rit Auguſtin. Si tunc eſſent moritu-
Aug. tract. 112 in Jo. poſt med. tom. 9 ri, numquid perderet eos? Et reſ-
pondet, quod nondum in eum ſic
credebant, quomodo credunt quicum-
que non pereunt. Vel ſecundum
Chryſ. ho. 82 in Jo. ante med. tom. 3 Chryſoſt. perditionem hic ait, non
hanc quæ mortis eſt, ſed illam æter-
nam. Item quærit Chryſoſt. quali-
Ibidem. ter non comprehenderunt eos, &
maxime Petro irritante eos, per ea
quæ fecit in ſervo. Et ad iſtud reſ-
pondet, quod iſta virtus: quæ pro-
jecit eos reſupinos, detinuit illos ne
comprehenderent diſcipulos, vel eis
nocerent. Et patet ex dictis filii di-
vinitas in hoc, quod ait: *Ego ſum.*
Unde Auguſtin. intellige quod ait:
Auguſt. de mor. Man. lib. 2 c. 1 tom. 1 *Sum*, ad divinam pertinere natu-
ram, Et: Summe eſſe eſt, quod
nulla mutabilitate deficit vel profi-
cit. Et idem: Hoc maxime eſſe di-
cendum eſt, quod ſemper eodem mo-
do ſe habet: Apud ipſum non eſt
Jac. 1 tranſmutatio, &c. Tu autem idem
ipſe es, ait Propheta. Item patet
Pſal. 101 ſui verbi virtuoſitas, ad prolationem
enim ſui verbi ceciderunt: Sermo e-
Eccl. 8 nim ejus poteſtate plenus eſt. Item
figuratur ibidem malorum perverſi-
tas, in hoc quod ait: *Ceciderunt.*
Et eorumdem cupiditas, & eorum
quæ ſunt retro appetibilitas: Pro-
prium enim perverſorum eſt retror-
ſum abire. Supra: Numquid & vos
Joan. 6 vultis abire retrorſum? Ibi de hoc.
Nihilominus, ut ait Gregorius, ini-
Gregor. in Ezech. lib. 1 hom. 8 circa fin. qui dicuntur cadere retro, quia ibi
cadunt, ubi non vident, neſciunt
enim quid eos ſequatur. Boni di-
cuntur cadere ante, quia ſponte ſe
dejiciunt inviſibilibus. Unde de He-
li. Cecidit de ſella, & fractis cer-
1 Reg. 4 vicibus mortuus eſt: Converſi ſunt
Iſa. 42 & 44 retrorſum. Et: Convertens ſapien-
Job. 41 tes retrorſum. Per gyrum dentium
ejus formido. Ibi Gregorius: Retro
Greg. Mor. lib. 33 c. 23 poſt med. eſt omne, quod tranſit: ante eſt
omne, quod veniens permanet. Et
Gen. 49 quia mali afficiuntur ad ea quæ tran-
ſeunt, ideo dicuntur abire retror-
ſum & cadere: Et cadit aſcenſore

A ejus retrorſum. Super quod Grego- *Greg. Mor. lib. 31 c. 10 poſt med.*
rius: Retro, quo non videtur, ca-
dere, eſt ex hac vita repente diſce-
dere, & ad quæ ſupplicia ducitur
ignorare. Ut enim ait ibi Grego-
rius. Quod cadit repente ad ima ve-
nit. Unde Auguſtin. Cecidiſti, fra-
ctus es, quo modo vas, quando de
manu hominis cadit in terram, fra-
ctus eſt. Quia ergo mali afficiuntur
ad ea quæ ſunt retro, exemplo uxo-
ris Loth. Ideo dicuntur abire retror- *Gen. 19*
ſum, & cadere: Alienati ſunt re
trorſum. Et: Tu dereliquiſti me, *Hier. 15*
abiiſti retroſum. Et ſequitur Petri
audax defenſio: *Simon ergo Petrus ha-* *Luc. 10*
bens gladium, &c. Quærit Chryſoſt. *Chryſ. ho. 82 in Jo. ante med. tom. 3*
ex quo erat juſſus non portare pe-
B ram: Unde habuit gladium? Et ad
iſtud reſpondet: Mihi, inquit, vi-
detur, hunc ſcilicet gladium Petrus
præparaſſe dudum formidans illos.
Sed tunc ulterius quærit. Ex quo
juſſus erat non alapam dare: quali-
ter percuſſit gladio? Et ad illud reſ- *Ibidem.*
pondet, quod maxime juſſus eſt non
ulciſci, ſcilicet ſeipſum: hic autem
non ſeipſum ulciſcebatur, ſed magi-
ſtrum. Item neque perfecti quodam-
modo & conſummati erant ſcilicet
Apoſtoli. Poſtea autem videbis Pe- *Act. 4*
trum philoſophantem, & humiliter
ferentem & patientem, ut patet:
Percutit ſervum, &c. Confidens in
hac voce Salvatoris, qua dixit: *Non*
perdidi ex eis quemquam, ut ait Chry- *Chryſ. ib.*
C ſoſtomus. *Et abſcidit auriculam dex-*
tram: nomen autem ſervi erat Mal-
chus. Sed quare expreſſit nomen hu-
jus? Et reſpondet Chryſoſtomus quod *Ibidem poſt pauca.*
quia magnum factum eſt futurum,
eo quod curavit Dominus aurem e-
jus: & ut liceret his qui legerent
ſcilicet Evangelium, inquirere & in-
veſtigare, ſi vera ſunt quæ dicta ſunt:
Dixit ergo Jeſus Petro: Mitte gladium *Luc. 22*
in vaginam. Ut ait Chryſoſtomus. *Chryſ. ib.*
Chriſtus tunc miracula facit, & eru-
diens, quoniam eis qui male fece-
rint, bene facere oportet: & virtu-
tem ſuam revelans ſibi auriculam
huic reddidit, qui ſuper eum vene-
rat, & curavit debentem dare ala-
pam ei. Hæc ille. Unde & alii *Mat. 26*
Evangeliſtæ ſuperaddunt: Qui acce-
perit gladium, gladio peribit: Per

 mi.

Digitized by Google

minas tumorem, id eſt, fervorem humilians, ait Chryſoſt. *Calicem quem dedit mihi pater, &c.* Quod eſt intelligendum ſecundum Auguſt. ſicut illud: Qui proprio filio non pepercit, tamen auctor calicis eſt qui bibit: Tradidit ſemetipſum pro nobis. Et in hoc oſtendit, quod non illorum virtutis erant, quæ fiebant, ſed ſuæ conceſſionis. Myſterium autem hujus facti in abſciſſione auriculæ, inſinuat Auguſt. In ſuo facto ille diſcipulus magiſtrum defendere voluit, non quod ſignatum eſt cogitavit, & ille ſibi ad patientiam commonendus fuit. Et hoc ad intelligentiam ſcribendum: Malchus enim interpretatur regnaturus: Auris ergo amputata, & a Domino ſanata, ſignat auditum amputata vetuſtate renovatum in eo, qui regnaturus eſt cum Chriſto. Hæc Auguſtin. Petrus ergo figura Prælatorum, quorum eſt ducere gladium, divinum ſermonem de vagina, id eſt, ſcriptura: Vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: Ponat vir gladium ſuper femur ſuum, &c. Et debent abſcindere aurem dexteram, auferendo omne impedimentum, quod impedit audire cæleſtia: Perfora aurem ejus: Miſit digitos in auriculas. Erigit mihi aurem ut audiam. Et talem auditum ſanat Dominus, ut audiens ſit cum eo regnaturus. Supra: Qui credit in me, ſi mortuus fuerit, vivet, qui credit, inquam, audiendo verbum Dei: Fides enim ex auditu. Et nota quod ait: *Mitte gladium in vaginam*. Dicitur enim gladius multis modis, ut ait Gregor. exponens illud: Cum apprehenderit eum gladius: dicitur enim, inquit, gladius ſancta prædicatio: Et gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Item dicitur tribulatio temporalis: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Item dicitur perſuaſio maligni hoſtis, prout ait Propheta: Liberaſti David ſervum tuum de gladio maligno. Item dicitur gladius ipſe Antichriſtus aſſumptus in diaboli miniſterium: de quo gladio intelligitur verbum Iob ſupra dictum. Et merito dicitur divina prædicatio, vel verbum divinum gladius: dictus enim

Aug. tract. 112 in Jo. poſt med. tom. 9 — *Rom. 8* — *Epheſ. 5* — *Aug. ibid.* — *Heb. 4* — *Exod. 32* — *Exod. 21* — *Mar. 7* — *Iſa. 50* — *Joan. 11* — *Rom. 10* — *Gladius multis modis.* — *Greg. Mor. lib. 34 c. 8 in princ.* — *Job. 41* — *Eph. ult.* — *Luc. 2* — *Pſal. 143*

A eſt gladius, quod gulam dividat, id eſt, cervicem, ait Papias & Iſidorus. Qui gladius tunc eſt bonus, non cui aureus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur, ſed cui ad ſecandum eſt ſubtilis acies & mucro, id eſt, acumen munitum, omne rupturum ſcilicet, quod obviat, ait Seneca. Talis debet eſſe prædicatio divini verbi, vera & acuta ad abſcindenda peccata: Ponat vir gladium ſuper femur ſuum, & occidat unuſquiſque fratrem & proximum. Quod exponit Gregor. de gladio increpationis, ſive verbi divini: Omnes tenentes gladios. Quod exponit Gregor. de gladio verbi divini. Quod vero ſequitur: *Calicem quem dedit mihi pater*, poſſet eſſe thema in paſſione.

B Unde ibi tria inſinuantur: quorum primum eſt, ipſius paſſionis acerbitas, ibi: *Calicem*, per quem ſignatur amaritudo paſſionis: prout ait Gregorius. Quid, inquit, per calicem niſi dolorem paſſionis accipimus? Calicem quidem meum bibetis. Et: Tranſeat a me calix iſte. Et de iſto calice in Dialogis: Calix dicitur poculum paſſionis. Secundo, inſinuatur paterna voluntas de paſſione filii: *Quem dedit mihi pater*, ut eſt expoſitum ſupra ab Auguſtino: Qui proprio fililio non pepercit. Tertio, inſinuatur filii ſpontaneitas ad ſuſtinendum, & paſſionis intimitas, ibi: *Ut bibam illum*, quod enim bibitur ad intima ingreditur. Ut enim ait Auguſtinus: Prior bibit medicus ſanus, ut bibere non dubitaret ægro-

C tus. Ex quo ergo filius Dei propinavit de tali calice, incuriale eſt ſuis diſcipulis, vel volentibus ſequi eum, de eodem calice non bibere: & injuſtum eſt aliquibus regnum petere, & cum eo regnare, niſi prius biberint. Reſpondit ipſe Salvator matri filiorum Zebedæi petenti filiis ſuis ſedere in regno cum eo: Poteſtis, inquit, bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? quaſi diceret: Regnare volentibus calix prius eſt bibendus. Unde Gregorius: Per calicem pervenitur ad majeſtatem. Et ibi bene de hoc: Et Auguſt. Ordo eſt, ut per tribulationes ad gloriam perveniatur: Si fuerimus ſocii paſſionum & con-

Iſid. etym. lib. 18 c. 6 — *Senec. epiſt. 76 ante med.* — *Exod. 32* — *Greg. Paſt. cur. p. 3 c. 2 admon poſt med.* — *Cant. 3* — *Greg. Mor. lib. 18 c. 16 poſt med.* — *Greg. in Evang. hom. 35 poſt med.* — *Mat. 20* — *Matt. 26* — *Greg. Dialog. lib. 3 cap. 26 poſt med.* — *Rom. 8* — *Aug. de ver. Dom. ſer. 18 ante med. tom. 10* — *Mat. 20* — *Greg. in Evang. ho. 27 ante med.* — *2 Cor. 1* — *2 Tim. 2*

conſolationis: Si compatimur & con- A
regnabimus. Et ſequitur quarta par-
ticula, in qua narratur Salvatoris
comprehenſio, ibi: *Cohors*, ſcilicet
multitudo militum: vocata ab eo
Iſid. etym. quod coarctet ait Iſidorus: *Et tribu-*
l. 18 c. 9 *nus*, ſcilicet princeps cohortis: *Et*
miniſtri comprehenderunt Jeſum. Et in
hoc violentiæ illatio. *Et ligaverunt*,
& in hoc comprehenſi captivatio.
Ut enim dicitur in Gloſſa: Mos
erat Judæis, ut quem morte dignum
judicarent, vinctum judici traderent.
Et hæc ligatio fuit figurata in liga-
Gen. 22 tione Iſaac. Et in ligatione Joſeph.
Gen. 37 Et in ligatione Samſonis. Et de hac
Jud. 14 ligatione Auguſtin. *Comprehenderunt*,
Aug. tract. 112 in Jo. ad quem non acceſſerunt, ſcilicet
prope fin. mente. Ille enim erat dies, ipſi ve- B
tom. 9 ro tenebræ: *Et ligaverunt*, & tamen
fortaſſis in eis erant, qui poſtea di-
Pſal. 113 xerunt: Dirupiſti vincula mea, &c.
Unde ligari dignatus, qui ſolus erat
inter mortuos liber & vere liberans.
Joan. 8 Supra: Si filius vos liberavit, vere
liberi eſtis. Et ſequitur ſecunda pars
principalis in qua narratur de Chri-
ſti condemnatione & examinatione.
Et illa in tres. Primo, de adductio-
ne ejus ad Annam, & examinatio-
ne ſub eo. Secundo, de tranſmiſſio-
ne ejus ad Caipham, ibi: *Et miſit*
eum Annas. Tertio, de examinatio-
ne facta ſub Pilato, ibi: *Exivit Pi-*
latus. In prima tria. Primo, ejus
adductio & repræſentatio ipſi Annæ.
Secundo, diſcipulorum ſecutio, & C
Petri negatio, ibi: *Sequebatur au-*
tem Jeſum. Tertio, narratur ipſa
examinatio, ibi: *Pontifex ergo inter-*
rogabat. Ait ergo: *Adduxerunt eum*
ad Annam. Annas enim & Caiphas
erant principes ſacerdotum: *Sub prin-*
cipibus Anna & Caipha. Et de hoc
in Gloſſa: *Primum*, ut ait Auguſti-
Aug. tract. nus. Nec vero cauſam tacet, cur ita
112 in Jo. factum eſt. Ideo ſequitur. *Erat enim*
prope prin. *ſocer Caiphæ, qui erat Pontifex anni*
tom. 9 *illius*. Et per hoc patet, quod Ju-
dæa pervenerat ad fidem regni, &
gentilitas colligenda erat, quia nulli
tunc honor pontificatus jure vitæ,
vel generis merito reddebatur: ſed
Niceph. Eccleſ. hiſt. Romana poteſtate ſumma ſacerdotii
præſtabatur, ita ut annuis ſucceſſio-
lib. 1 cap. 6 nibus mutarentur: prout dicitur in
Eccleſiaſticis hiſtoriis. Et de hoc
Gregorius exponens illud: Sub An- *Greg. in Evang.*
na & Caipha. *Erat autem Caiphas* *hom. 20;*
Pontifex illius anni, qui conſilium de- *Luc. 3*
derat. Supra. Quæritur qualiter ait hic: *Joan. 11*
Adduxerunt eum ad Annam, cum di-
catur, quod ad Caipham eum ad- *Matt. 26*
duxerunt. Item cum Annas non eſ-
ſet Pontifex illius anni, fruſtra fuit
ad eum ductus. Et ad primum reſ-
pondet Auguſtinus, quod Matthæus *Aug. tract.*
brevius enarrare voluit, ideo ductum *113 in Jo. prope princ.*
ad Caipham commemorat, & ad *tom. 9*
Annam fuit prius adductus, qui fuit
ſocer Caiphæ. Ubi intelligendum eſt
Caipham hoc fieri voluiſſe: ob er-
go illius reverentiam, & ex volun-
tate Caiphæ fuit adductus ad An-
nam, & ob comprehendentium ja- *Chryſ. ho.*
ctantiam & gloriam. Unde Chryſo- *82 in Jo.*
ſtomus. Præ delectatione gloriaban- *ante med.*
tur in his quæ fiebant, quaſi tro- *tom. 3*
phæum ſtatuentes. Item quærit Chry- *Ibid.*
ſoſtomus: Quare iterum reminiſcitur
hic prophetiæ, quando ait: *Erat*
Caiphas, qui conſilium dederat. Et
ad hoc reſpondet, ut ne vincula
Chriſti audiens auditor tumultuare-
tur, quoniam ſalus orbis terrarum, *Num. 22*
mors ejus fuit. Et tanta fuit ſupe-
rabundantia veritatis, ut inimici de
ea perſonent. Hæc ille. Et ex hoc
patet, qualiter Deus per malos ſe-
creta ſua revelavit: nec mirum,
cum per animal irrationale, ſicut
per aſinam verba rationabilia nove-
rimus eſſe prolata, ut ait Gregorius *Greg. Mor.*
Et ibi bene de hoc. Et ſimiliter de *li. 27 c. 1*
hoc Auguſtinus Et ſequitur illa pars, *ante med. Aug. de*
in qua narratur de ſequela diſcipu- *mirabil.*
lorum, ſive ſecutione & negatione *ſacr. ſcrip.*
Petri. Et ibi tria. Primo, ipſa ſe- *l. 1 c. 34 t. 3*
cutio diſcipulorum. Secundo Petri ne-
gatio, ibi: *Dixit ergo Petro*. Tertio
conſequens ad negationem ſcilicet
Petri aliis aſſociatio, ibi: *Stabant*
autem. Ait ergo: *Sequebatur Jeſum*
Simon Petrus, & alius diſcipulus. Quæ-
ritur, quis fuit ille diſcipulus, &
quare non exprimitur nomen ſicut
nomen Petri? Et ad iſtud reſpon-
det Chryſoſt. quoniam omnibus di- *Chry. ho.*
ſcipulis exilientibus ipſe ſequitur, *82 in Jo.*
propterea occultat ſeipſum, & præ- *ante med.*
ponit ſibi Petrum, ſcilicet cauſa hu- *tom. 3*
militatis: *Diſcipulus autem ille erat*
no-

Digitized by Google

Ibid. *notus Pontifici*. Ut ait Chryſoſtomus A
coactus eſt ſui ipſius meminiſſe, ut
diſcas, quoniam certius aliis narra-
vit, ſcilicet Evangeliſtis ea, quæ ſe-
cundum atrium, id eſt, facta in
atrio, quaſi intus exiſtens. Hæc il-
le. Et ut non admiraretur quis quo-
niam ſecutus eſt, ideo ſequitur: *In-
troivit cum Jeſu*. Et in hoc humili-
tas Evangeliſtæ, ait enim ſe intraſ-
ſe, quia notus Pontifici, ne eum in
virilitate præconaretur, & non exi-
ſtimes excelſæ mentis rem. Patet
ergo ubique & Evangeliſtæ veritas &
humilitas. Et ſequitur ſecundum:
Petrus autem ſtabat ad oſtium, Ut
Ib. paulo poſt. ait Chryſoſtomus illuc veniſſe amo-
ris fuit, non vero intraſſe, timo-
ri: *Exivit ergo ille diſcipulus, &c. qui* B
erat notus &c. Et in hoc adhuc hu-
militas Evangeliſtæ: non enim ma-
gnum quid de ſeipſo ponit, quoniam
erat notus Pontifici, ideo intravit.
Item ponit excuſationem negationis
Petri, quoniam & ipſe intraſſet, ſi
fuiſſet ei conceſſum, ait Chryſoſto-
Ibidem mus. Et in omnibus loquitur Evan-
geliſta de ſe, ſicut de illo ſecundum
regulam beati Gregorii: Mos, in-
quit, eſt ſacræ ſcripturæ, ut hi ipſi
qui ſcribunt, de ſe ſicut de aliis lo-
quantur. Et exemplificat de Joan-
Joan. 13 ne, qui ait de ſe: diſcipulus quem
Joan. 21 diligebat Jeſus, ſupra, & infra. *Di-
xit ergo ancilla Petro: numquid tu*,
Chryſ. ho. 82 in Joan. ante med. tom. 3 &c. Et ſicut traditur a Chryſoſtom.
aggravatur negatio Petri ex multis: C
ratione imbecillitatis perſonæ inter-
rogantis, & vilitatis, non miles in-
terrogabat, nec aliquis eorum, qui
detinebant, ſcilicet Jeſum, ſed an-
cilla oſtiaria vilis & abjecta. Item
ratione modi interrogandi: non enim
dixit: numquid es diſcipulus ſedu-
ctoris vel nocivi hominis, ſed ait:
Hominis illius, quod fuit verbum in-
Joan. 13 ſerentis: quia enim Joannes intus
erat, manſuete loquebatur mulier,
& tamen nihil horum ſuſtinuit Pe-
trus, ſed dicit. *Non ſum*. Et in hoc
patet defectus hominis ex ſe ipſo.
Aug. tract. 113 in Jo. ante med. tom. 9 Bene Auguſtinus: Petre ubi ſunt
verba illa, quando ait Petrus: Ani-
mam meam ponam pro te, ſupra.
Sed quid mirum, ſi Deus vera præ-
dixit, homo vera falſa præſumpſit?

Sed quæritur, qualiter ait faciliter
negavit Petrus, ex quo erat in cha-
ritate, quæ poteſt reſiſtere tentatio-
ni, & de qua: Quis nos ſeparabit Rom. 8
a charitate Chriſti? Item qualiter Matt. 16
permiſit Deus Petrum, cui commi-
ſerat Eccleſiæ principatum, ita cito
cadere? Et ad iſtud reſpondendum
eſt, quod licet charitas poſſit reſiſte-
re tentationi, quamdiu liberum arbi-
trium cum ea concurrit, & ei inni-
titur, quia ipſa eſt radix: Radicata Epheſ. 3
in charitate. Super quod Auguſtin. Aug. tract. 2 in ep. B. Joannis poſt med. tom. 9
Firmamentum ſalutis eſt habere fir-
mamentum charitatis, tamen cha-
ritas non aufert libertatem arbitrii,
quin poſſet cadere ſua defectibilitate
& labilitate. Ut enim ait Auguſt. Aug. tract. 34 in Jo. ante med. tom. 9
Deus ubique eſt, & ſi non ab eo
facias caſum, numquam a te faciet
occaſum. Ad oſtenſionem fragilita-
tis humanæ ex ſeipſa, & ad exclu-
ſionem humanæ præſumptionis, &
ad perſuaſionem confidentiæ in Deo,
permiſit eum Deus cadere & negare.
Unde Auguſtinus: Hæc illa promit- Ibid. tract. 113 ante med.
tentis audacia, & de ſe plurimum
præſumentis. Supra Animam meam
pono pro te &c. Item permiſit eum Joan. 13
Deus cadere, ut in ſua culpa diſce-
ret, qualiter aliis miſereri deberet,
ait Gregorius. Item quæritur de lo- Greg. in Ev. hom. 21 circa med.
co negationis Petri: ait enim hic,
quod in atrio Annæ, alibi vero di-
citur, quod in Domo Caiphæ nega- Mat. 26
vit. Et ad iſtud reſpondendum,
quod ſicut videtur dicere Auguſtin. Aug. de concor Ev. lib. 3 c. 6 ante med.
Joannes hic incœpit tentationem Pe-
tri dicere & negationem. Et inter-
ponit quædam de contumeliis Do-
mini, & adjungit quod inde miſſus
eſt ad Caipham, & inde recapitu-
lat, ut explicet quoniam cœperat
tentationem Petri. Et ex hoc vide-
tur ſecundum Auguſtin. quod in
atrio Annæ fuit negatio. Videntur
tamen Hieronymus & Beda dicere,
quod inchoata fuit negatio in domo
Annæ, ſed conſummata in domo
Caiphæ. Et inchoationem narrat hic
Joannes, conſummationem narrant
alii Evangeliſtæ. Ut enim ait idem
Auguſtin. ibidem: Ante primum gal- Ibidem.
li cantum affectione omnium, & ti-
more concepta eſt illa negatio: nec
intereſt quantis morarum intervallis
tri-

Digitized by Google

trina voce enuntiata ſit, cum cor ejus ante primum galli cantum tota poſſederit, ut dictum eſt ſupra. Et de hoc Magiſter in hiſtoriis. Et ſequitur conſequens ad negationem, ſcilicet aſſociatio Petri aliis & calefactio: *Stabant autem ſervi*, Ut enim ait Chryſoſtomus neque primo, neque ſecundo, neque tertio, ſcilicet galli cantum mente ſuſcepit ſe erraſſe, neque intelligentia hoc ipſum induxit, donec aſpexit Jeſus, tunc enim egreſſus eſt foras, & flevit amare: *Stabant ergo ſervi ad prunas*. Ut enim ait Auguſtinus, non erat hyems ſed frigus tantum, quia ſolet in æquinoctio verno aliquando accidere: *Et erat Petrus cum eis*, ad litteram & naturaliter ex timore erat infrigidatus, & tepefactus ab amore divino, ad exteriorem calorem ſe convertit. Unde Gloſſa, quia frigus erat, ſcilicet infidelitatis. Et nota hic ſecundum Auguſtin. quod negavit Chriſtum, cum negavit ſe eſſe ejus diſcipulum. Et ſic negat Chriſtum, qui negat ſe eſſe Chriſtianum: nam in Antiochia primum reperitur diſcipulos cœpiſſe appellari Chriſtianos, ut ait ibidem Auguſtin. Qui ergo negat ſe eſſe diſcipulum Chriſti, vel etiam Chriſtianum, vita vel factis negat Chriſtum: Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Ulterius notandum eſt, quod in infidelibus & negantibus Deum frigus eſt. Unde Bernardus Quando Petrus negavit, frigus erat, quia ab igne receſſerat. Et ibi bene de hoc. Quibus non erat veſtimentum in frigore? Ibi Gregorius quod frigus ad culpam pertinet: Et? Numquid ingreſſus es theſauros nivis? Ibi Gregorius frigore malitia ſolet deſignari: Frigidam fecit malitiam ſuam. Et: Refrigeſcit charitas. Et patientes tunc frigus calefaciunt ſe ad prunas, incendentes ignem concupiſcentiæ: ipſa enim eſt ignis, quæ dicit, numquam ſufficit. In Pſalmo: Incenſa igni, & ſuffoſſa: quod exponitur ibi in Gloſſa de amore male accendente & timore humiliante: Halitus ejus prunas ardere facit. Ibi Gregorius. Quid enim prunas, niſi ſuccenſas in terrenis

Joan. 16
Chryſ. ho. 82 in Jo. ante med. tom. 3
Mat. 29
Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9
Ibid. paulo ante.
Ibidem
Tit. 1
Ber. ſer. 58 in Cant. ante med.
Job. 24
Greg. Mor. lib 16 c. 22 poſt med.
Job. 38
Greg. Mor. lib. 19 c. 21 ante med.
Jer. 6
Mat. 24
Prov. 30
Pſ. 79
Job. 41
Greg. Mor. lib 33 c. 28 in princ.

A concupiſcentiis reproborum hominum mentes appellat? Et ſequitur illa pars, in qua Salvatoris examinatio, ibi: *Pontifex, &c.* Et ibi quatuor. Primo, Salvatoris interrogatio a pontifice. Secundo, ejuſdem reſponſio, ibi. *Reſpondit Jeſus*. Tertio, injuriæ illatio, ibi: *Hæc cum dixiſſet*. Quarto, Chriſti ſimilis & patiens reſponſio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Ait ergo: *Pontifex interrogabat de diſcipulis*. Quæritur ad quid interrogabat de eis? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus quod quia nullum crimen habebant inferre, ideo de illis interrogat, cujus gratia colligebat eo, & in hoc quaſi ſeditioſum, & vanarum rerum factorem redarguere

B volebat. Et ſequitur ſecundum: *Ego palam locutus ſum*. Et de hoc opponit Auguſtinus ſupra ait: Veniet hora, quando non in proverbiis loquar vobis, ſed palam: Ergo prius non eſt locutus palam: ſed hoc promittebat ſcilicet poſt. Item in parabolis locutus eſt: Cæteris autem in parabolis. Et ita non palam: ſed hoc reſpondet Auguſtinus quod palam locutus eſt, quia multi audierunt: non palam vero, quia non intellexerunt. Ob ergo audientium multitudinem & modi docendi communicabilitatem, ideo ait, quod palam locutus eſt. Ob tamen doctrinæ arduitatem, & myſteriorum profunditatem dicitur fuiſſe locutus in

C proverbiis: *Ego ſemper docui in ſynagoga*, id eſt, congregatione civitatum: *Et in templo* in quo erat docendum. Supra: Hæc dixit in ſynagoga, docens. Et alibi: Erat docens, in ſynagoga eorum. Et ita non ſum locutus diſcipulis ſingulariter: ſed in templo communi: *Et in occulto locutus ſum nihil*. Sed opponit Chryſoſtomus qualiter ait hoc? quia ſæpe eſt locutus in occulto, & in monte, & in horto ſupra eodem. Et ad hoc reſpondet, quod locutus eſt in occulto, ſed non ut illi æſtimabant, ſcilicet trepidans, & ſeditiones faciens. Et ideo ſequitur: *Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt, &c.* Ut ait Chryſoſtomus Confidentis ſunt verba in eis, quæ dicta ſunt: hæc eſt enim veritas inaltera.

Chryſ. ho. 82 in Joan. paulo ante med. tom. 3
Aug. tract. 113 in Jo. ante med. tom. 9
Joan. 16
Matt. 13
Aug. ibid.
Mat. 6
Matt. 4
Matt. 5
Chryſ. ib.

terabilis, cum inimicos qui eorum quæ dicit vocat teſtes. Et de hoc in Gloſſa: *Quid me interrogas?* a quo veritatem audire non deſideras? confidenter ergo, & rationabiliter ad convincendum locutus eſt Jeſus. Et de hoc Auguſtin. Etſi locutus eſt paucis, & ſic quaſi in occulto, tamen quæ locutus eſt, voluit innoteſcere multis. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et ſequitur tertium. *Hæc autem cum dixiſſet, unus dedit ei alapam.* Ut ait Chryſoſtomus: Horreas cœlum, exceſſum mentis patiaris terra de dominatoris longanimitate, & ſervorum indevotione, &c. Creator mundi filius Dei æternus accepit alapam, & ſervus eam dedit, qui omni pœna dignus, ſcilicet aut cœleſti igne incendi, aut terra dehiſcente ſorberi, aut correptus dæmonio volutari, ut ait Auguſtin. Et tamen qui per potentiam jubere poſſet, per quem factus eſt mundus, patientiam docere maluit. Ad idem Auguſtin. reſpondendo: *Si male locutus ſum*, ſcilicet contra veritatem. *Teſtimonium perhibe*, quo illud probes, *Si autem bene*, id eſt, ipſam veritatem: *Quid me cædis?* id eſt quam injuſta cauſa. Obiicit Aug. Cur non fecit quod præcepit, ſcilicet percutienti maxillam præbere aliam? Et ad hoc reſpondet, quod hinc potius demonſtravit quod demonſtrandum fuit, ſua ſcilicet magna præcepta patientiæ, non oſtentatione corporis, ſed cordis præparatione facienda. Et de hoc in Gloſſa. Et idem Aug. bene de hoc ait: quod illa præcepta de præbendo maxillam, & conſimilia magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinent, quam ad opus, quod in aperto fit, ut teneatur in ſecreto animi patientia cum benevolentia: in manifeſto autem fiat, quod eis videatur prodeſſe poſſe, quibus bene velle debemus. Unde & Dominus Jeſus exemplum ſingulare patientiæ, non præbuit percutienti alteram partem: ſed potius prohibuit, ne qui fecerat, augeret injuriam, & tamen paratus erat, non ſolum in facium, percuti, verum etiam pro illis crucifixus occi-

Aug. tract. 113 in Jo. circa med. tom. 9 — *Matt. 10* — *Chryſo. ho. 82 in Jo. circa med. tom. 3* — *Aug. tract. 113 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Ibidem. paulo poſt.* — *Matt. 5* — *Auguſt. ep. 5 ad Marcellin. paulo poſt med. tom. 2*

A di. Hæc ibi Auguſtinus Similiter exemplificat ibi de Paulo, qui ſimiliter non præbuit maxillam percutienti. Patet ergo exemplum patientiæ in Domino Jeſu erga injuriantem factum. Supra patet exemplum patientiæ in ipſo erga exprobrantes verbo, quando dixerunt. Dæmonium habes, de cujus patientia dictum eſt ibi. De qua etiam Gregorius bene, & multum. Et ſequitur ſecunda pars, in qua de examinatione filii Dei in domo Caiphæ, ibi: *Et miſit eum Annas:* Et ibi tria. Primo præmiſſio ſuæ miſſionis ad illum. Secundo, negationis recapitulatio, ibi: *Erat autem Simon Petrus.* Tertio, ipſius ad Caipham inductio, ibi: *Adducunt.* Et hoc eſt, quod ait.

B *Et miſit eum Annas ligatum.* Ut ait Chryſoſtomus non invenientes, quid plus adverſus Chriſtum, mittunt eum ligatum ad Caipham, qui erat Pontifex. Et ſubditur ſecundum: *Erat autem Simon Petrus.* Ut ait Auguſtinus. Rediit Evangeliſta ad locum negationis ſuæ ibi, ubi eam reliquerat, ut explicaret negationem Petri. Et quod ait hic de ipſa negatione, recapitulatio eſt. Unde Magiſter in hiſtoriis. Auguſtin. aſſerit totam factam negationem in atrio Annæ, & quæ dicta ſunt, inde poſt miſſum Jeſum ad Caipham recapitulando dicta. Hieron. tamen, & Beda ſuper Lucam videntur velle, quod Petrus in atrio Caiphæ

C negaverit. *Erat ergo Simon Petrus ſtans*, ut ſupra dictum eſt: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu diſcipulus*, &c. Sed qualiter hoc? quia ſupra dictum eſt, quod ancilla dixit ei. Et ſimiliter quod mulier interrogavit. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod forte mulier primo interrogavit, & ipſa interrogante, alii ſimiliter interrogaverunt: *Negavitque ille*, jam ſecundo, ait Gloſſa: *Dicit ei unus ex ſervis.* Et in hoc tertia negatio, ait Gloſſa. Ut ait Chryſ. Quanto ſtupore detinebatur, qui fervidus erat, ut diſcas quanta ſit humana imbecillitas, cum Deus dereliquerit. Et patet aggravatio negationis, ſicut primo ex modo interrogandi, dixerunt abſolute. *Tu diſcipulus*

Act. 28 — *Joan. 8* — *Greg. in Ev. ho. 19 ante med.* — *Chryſ. ho. 82 in Jo. circa med. tom. 3* — *Aug. tract. 114 in Jo. prop. princ. tom. 9* — *Auguſt. de concor. Ev. l. 3 c. 6 t. 4* — *Hier. comment. in Matt. l. 4 c. 26 in fin. tom. 4* — *Beda ſuper Lucam.* — *Marc. 14* — *Chryſ. ho. 82 in Jo. paulo poſt med. tom. 3*

A

pulus ejus es? non dixerunt diſcipulus es malefactoris, vel ſeductoris. Item patet ejus aggravatio ex vocabulis: *Dixerunt enim? Numquid diſcipulus es?* quo vocabulo potuit rememorare de magiſtro. Item dixit alius: *Numquid te vidi in horto?* qui hortus non duxit eum in memoriam eorum, quæ facta ſunt ibi, ait Chryſ.

Ibidem.

Et ideo loquitur: *Iterum negavit.* Tertia vice, ut dictum eſt: *Et ſtatim gallus cantavit.* Sed quæritur hic: videtur dicere, quod ter negavit antè galli cantum, dicitur autem: Antequam gallus bis vocem dederit, ter me es negaturus.

Mar. 14

Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Aug. ſupra, quod ante primum galli cantum cœpta fuit trina negatio, quod attendunt alii Evangeliſtæ: ſolus Marc. narrat, quoties gallus cantaverit actualiter, antequam negavit.

Auguſt. de concor. Ev. lib. 3 c. 6 tom. 4

Affectione ergo & voluntate tota negatio facta eſt ante primum galli cantum: ante ſecundum vero peracta eſt actualiter, ſive vocaliter. Qualiter autem per gallum prædicator ſignatur, ſupra. Sed quæritur adhuc qualiter permiſit Deus Petrum cadere, qui erat Eccleſiæ caput? Et ad iſtud reſpondendum, quod Deus permittit electos cadere, aliquando ad tenoris ſuperbiæ excluſionem: An armilla perforabis eum? Ibi Gregor, Per dona virtutum in ſuperbia cadunt aliqui: & tamen neſciunt, & ideo permittuntur cadere exterius in carnis luxuriam, ut proſternantur. Et ibi bene de hoc.

Joan. 13
Job. 40
Greg. Mor. lib. 33 c. 1 ante med.

Item permittuntur cadere ad utilem confuſionem. Auguſt. Audeo dicere ſuperbis eſſe utile in aliquod apertum manifeſtumque peccatum cadere, unde ſibi diſpliceant, qui ſibi placendo ceciderunt. Salubrius Petrus ſibi diſplicuit, quando flevit, quam ſibi placuit, quando præſumpſit. Hæc ille.

Aug. de Civit. Dei lib. 14 c. 13 prop. fin. t. 5

Item permittit Deus electos cadere ad præſumptionis humanæ convictionem. Unde Chry. hic: quantum malum eſt, non Deo omne concedere, ſed in ſeipſo confidere, ſicut fecit Petrus: Nam Maledictus homo, qui confidit in homine. Item hoc permittit Deus ad ſpei inductionem in aliis. Unde Gregor. Ideo electos ſuos & cadere permittit; ut aliis in culpa jacentibus, ſi toto ad eum corde conſurgunt, ſpem veniæ reddat. Quamvis ergo Petrus fuerit Dei electus, permiſit eum Deus cadere, propter prædictas rationes.

Chryſ. ho. 82 in Joan. tom. 3
Jer. 18

Et ſequitur adductio filii Dei ad Caipham: *Adducunt ergo Jeſum ad Caipham in prætorium.* Quærit Auguſt. quare illic fuit adductus? Et reſpondet, quod per prætorium nil aliud vult intelligi, quam ubi Pilatus præſes habitabat. Et de hoc in Gloſſa: *Erat autem mane.* Ut ait Chryſoſt. Antequam gallus cantaret ad Caipham ducitur, mane autem ad Pilatum. Per quæ demonſtrat Evangeliſta, quoniam medium

Aug. tract. 114 in Jo. ante med. tom. 9
Chryſ. ho. 82 in Joan. poſt med. tom. 3

B

noctis totum a Caipha interrogatus in nullo redarguitur: *Et ipſi non introjerunt in prætorium*, id eſt, in eam partem domus, quam Pilatus tenebat, ſi erat domus Caiphæ, ait Auguſtinus: Et ſubditur cauſa: *Ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* Ut enim ait Auguſtinus. Dies azymorum cœperant, quibus diebus contaminatio erat, vel alienigenæ habitaculum intrare. Et ideo exclamat Auguſtinus: O impia cæcitas! habitaculo ſcilicet contaminabantur alieno, & non ſcelere proprio: de ipſis enim prædixerat Salvator: Væ vobis qui decimatis mentam. Ut ait Chryſoſtomus hic, &c. Et reliquiſtis quæ ſunt gravio-

Aug. tract. 114 in Jo. ante med. tom. 9
Ibid.
Ibidem.

C

ra legis. Item ſi Judæi præcavebant contaminationem, ut comederent Paſcha legale, multo magis fideles debent præcavere contaminationem peccati, ut celebrent verum Paſcha: Expurgate vetus fermenrum, & cæt. Et ſequitur illa pars, in qua examinatio Chriſti ſub Pilato, ibi: *Exivis ergo Pilatus.* Et illa in duas. Primo, narratur de Chriſti examinatione ſub Pilato. Secundo, de cautela Pilati, & niſi ad ipſum liberandum proximo capitulo. *Tunc ergo apprehendit Pilatus.* Et illa in tres. Primo, inquiſitio Pilati a Judæis de accuſatione Chriſti, & eorum reſponſio. Secundo, Chriſti, ab eo examinatio, & ejuſdem reſponſio, ibi: *Introivit ergo iterum in prætorium.* In primo quatuor. Primo, Pilati

Mat. 23

Digitized by Google

lati interrogatio. Secundo, Judæorum doloſa reſponſio, ibi: *Reſponderunt*. Tertio, ejuſdem Pilati indiſcreta oblatio, ibi: *Dicit ergo eis*. Quarto, eorumdem reſponſio: *Dixerunt*. Ait ergo: *Exivit ergo Pilatus ad eos & dixit: quam accuſationem adfertis*, &c. Ut prius videns Pilatus eum ligatum, & inconveniens eſſe dicens, eos ſupplicium ſibi concedere ſine judicio, ait *Quam accuſationem*, &c. Non eſt conſuetudo Romanis damnare aliquem prius, quam is qui accuſatur habeat accuſatores, locumque defendendi. Et ideo ſequitur eorum doloſa & mendax reſponſio: *Dixerunt; Si non eſſet hic malefactor*, &c. Ut ait Chryſoſtomus nihil potentes dicere adverſus eum obumbrant reſponſionem. Et Auguſtinus: Reſpondeant ab immundis ſpiritibus liberati, & languidi ſanati, & leproſi mundati, & ſic de aliis, utrum ſit malefactor. Sed ipſi erant de quibus ait Propheta: Reddebant mala pro bonis. Sed quæritur. Ex quo tradebant eum intuitu maleficii, videtur quod fuerunt inexcuſabiles. Item conſcientia eſt lex intellectus, ait Damaſcenus & ligat ad faciendum ea quæ dictat: Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Scilicet contra conſcientiam, ait Gloſſa, ibi: Ergo ut prius. Item ſi cognoviſſent, non crucifixiſſent. Et: Per ignorantiam feciſtis. Et ita fuerunt excuſabiles ut videtur. Et ad iſtud reſpondendum, quod ex divina promiſſione, ex prophetarum prænuntiatione, & ex ſcripturarum veritate poterant cognoſcere ipſum eſſe filium Dei. Supra: Scrutamini ſcripturas: Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Item ex operum magnitudine. Supra: Operibus credite. Et ideo judicantes eum eſſe malefactorem, ex malitia & invidia hoc fecerunt, & ſic fuerunt inexcuſabiles. Et per hoc ad aliud, quod eorum conſcientia, fuit erronea, quod potuerunt ſcire ex prædictis. Ad aliud reſpondendum ſecundum Gloſſam, ubi ſupra, quod minores non cognoverunt eum eſſe, qui promiſſus erat in lege: majores vero cognoverunt, ſed

Act. 25

Chry. ho. 81 in Jo. poſt med. tom. 3

Aug. tract. 114 in Jo. ante med. tom. 9

Pſal. 34

Damaſcen. orth. fid. li. 4 cap. 23

Rom. 14

1 Cor. 2

Act. 3

Joan. 5

Act. 10

Joan. 10

Gloſſa 1 Cor. 1

A non manifeſte eſſe Deum, malitia eos excæcante & invidia. Et ideo fuerunt rei mortis ejus, licet quoad aliquid, & aliquo modo fuerit ignorantia, quæ tamen ex toto non excuſavit. Et ſequitur indiſcreta oblatio Pilati: *Dicit ergo eis Pilatus*. Et hoc dixit, eripi volens, ab eorum odio, ſcilicet, ut ait Chryſoſtomus: *Et ſecundum legem veſtram judicate eum*, de qua: Maleficos non patieris vivere. Sed ipſe erat benefactor, ideo non licebat illis eum interficere. Innocentem & juſtum non interficies. Ideo ibi verificatur illud Job: Cauſa tua quaſi impii judicata eſt. Et ſequitur eorum reſponſio: *Dixerunt nobis non*

B *licet interficere*. Opponit Auguſtinus quid dicit inſana crudelitas? Si malefactor eſt, licet occidere eum, ſecundum legem prædictam. Item Stephanum interfecerunt. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. quod non licebat eis interficere propter diei feſti ſanctitatem, quem celebrare incœperant. Vel ſecundum Chryſoſt. crucifigere eis non licebat, & hoc ipſi volebant, ut morte diffament doloſa: dixerunt, quaſi non ſecundum legem noſtram peccavit, ſed commune eſt crimen, quia volebant dicere, quod peccaverat contra majeſtatem Imperialem, faciens ſe Regem. Unde quærit Chryſoſtomus: quare duxerunt eum ad Pila-

C tum? Et reſpondet, quod multum eorum principatus & poteſtatis abſciſſum erat, quia erant ſub Romanis & formidabant, ne poſtea vindictam darent accuſati apud Romanos. Hæc ille. Hoc tamen factum eſt: *Ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixit*. Tradent eum gentibus ad illudendum, & cætera. Et ſic non ſolum a Judæis, ſed & a gentibus debebat interfici, ait Chryſoſtomus: Et patet hic accuſantium doloſitas, & falſitas, & duplicitas, & judicis flexibilitas, & timiditas, in cavendo odium accuſantium, & tepiditas in diligendo veritatem, & inquirendo quæ faciunt perverti judicium ſæpe: Qui juſtificat impium, & qui condemnat juſtum, abominabilis eſt uterque apud Deum. Et ſequitur illa

Exod. 22

Exod. 23

Job. 36

Aug. tract. 117 in Jo. ante med. tom. 9

Act. 7

Aug. ibid. paulo poſt.

Chryſ. ho. 81 in Jo. poſt med. tom 3

Ibid. poſt multa.

Mat. 20

Ibidem

Prov. 17

Digitized by Google

illa pars, in qua examinatio Chriſti a Pilato, ibi: *Introivit*, &c. Et ibi quatuor. Primo inquiſitio, de captionis ratione, & Chriſti reſponſio, ibi: *Reſpondit Jeſus*. Tertio, Pilati concluſio, ibi: *Dixit itaque ei Pilatus*. Quarto egreſſio Pilati ad Judæos, & innocentiæ Chriſti teſtificatio, ibi: *Et cum hoc dixiſſet*. Ait ergo: *Introivit ergo in prætorium Pilatus, & dixit: Tu es Rex Judæorum?* Et ideo ſic interrogat, ut ſi Chriſtus confiteretur hoc, accuſaretur crimine læſæ majeſtatis. Et ſequitur reſponſio Chriſti: *Reſpondit Jeſus: A temetipſo hoc dicis*, &c. Sed cum ſciret omnia ad quid hoc quæſivit? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtomus [*Chryſ. hom. 82 in Jo. poſt med. tom. 3*] quod non ignorans quæſivit, ſed ab ipſo accuſari volens Judæos, quaſi diceret: Hoc audiſti a Judæis, cujus gratia non rectam facis inveſtigationem. Et in hoc manifeſtat Judæorum malitiam, & judicis negligentiam. Secundum vero Auguſtin. [*Aug. tract. 115 in Jo. prop. princ. tom. 9*] Hoc dici voluit, non ut ipſe ſciret, ſed ut ſcriberetur, quod nos ſcire voluit. Et ſequitur ſecunda inquiſitio Pilati: *Numquid ego Judæus ſum*, &c. Ut ait Auguſtin. [*Ibidem poſt pauca*] Abſtulit a ſe ſuſpicionem, qua poſſet putari a ſemetipſo dixiſſe, illud ſe a Judæis audire demonſtrans, quaſi diceret: non a me dixi, ſed a Judæis accepi. Ideo ſequitur: *Quid feciſti?* Idem Chryſoſt. [*Chryſ. ho. 82 in Joan. poſt med. tom. 3*] dicens, quod plebem ſequitur. Et ſequitur reſponſio Chriſti: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*, quaſi diceret, ſecundum Auguſtinum [*Aug. tract. 115 in Jo. ante med. tom. 9*] noli timere metu vaniſſimo, quia regnum meum non eſt de hoc mundo, nec impedio dominationem veſtram. Venite credendo, nolite ſævire metuendo. Hæc ille. Ut enim ait Chryſoſt. [*Chryſ. ho. 78 in Jo. poſt med. tom. 3*] quod formidaverat Pilatus, diſſolvit, ſcilicet ex tyrannide ſuſpicionem. Et ideo quaſi hoc probans ſubdit: *Si de hoc mundo eſſet*, &c. Ut enim ait Chryſoſtomus [*Ibidem.*] oſtendit regni hujus, quod apud nos eſt, imbecillitatem, quoniam in miniſtris habet fortitudinem: quod vero regnum eſt ſuperius, ſufficiens eſt ſibi ipſi. Hæc ille. Sed quæritur, qualiter ait: *Regnum meum non eſt de hoc mundo?* Ut ait Chryſoſt. [*Ibidem.*] hinc hæretici accipien- A tes occaſionem, id eſt, alienum eum eſſe a conditione mundi. Unde & ex hoc dicunt, duo eſſe principia, ſcilicet bonorum & malorum, & quod ea quæ in mundo ſunt non pertinent ad bonum Deum. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. [*Ibidem.*] quod ſicut ipſe ait: non ſum de hoc mundo, [*Joan. 17*] ita regnum ait non hinc eſſe: non privans mundum a ſua providentia, & præſidentia, ſed oſtendens, quod dixi, non exiſtens humanum neque corruptibile. Hæc ille. Conſimiliter exponit Auguſt. [*Aug. tract. 115 in Jo. ante med. tom. 9*] Dixit quidam in prophetia de Deo Patre: Ego conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion, ſed Sion non eſt de hoc mundo. [*Pſal. 2*] Regnum ejus eſt hic, ſed non de hoc mundo: B hic enim eſt habens bonos & malos, ſed non hinc, quia peregrinatur a Domino. Unde regnum ſuum dicit, credentes, qui non ſunt de hoc mundo. Et in hoc patet Regis majeſtas, & regni perennitas, & ejuſdem regni ordinabilitas: Regnum enim tuum, [*Pſal. 144*] regnum omnium ſæculorum, ait Propheta. Et ſequitur Pilati concluſio cum Chriſti reſponſione, ibi: *Ergo rex es tu?* Et poteſt legi illative, vel interrogative: *Rex es tu?* Et ſequitur reſponſio Salvatoris: *Tu dicis: quia Rex ſum ego*, ut ait Auguſt. [*Aug. ibid. poſt med.*] non quia Regem ſe timuit confiteri: ſed, *tu dicis*, ita libratum eſt, ut neque ſe Regem neget. Rex eſt enim cujus regnum non C eſt de hoc mundo: neque Regem talem ſe eſſe fateatur, cujus regnum putetur eſſe de hoc mundo. Et de hoc in Gloſſa: *Ego in hoc natus ſum*, ſicut enim ſupra: Sicut pater habet vitam in ſemetipſo, [*Joan. 5*] ſic dedit & filio: nihil aliud oſtendere voluit, quam generationem a patre, ita & in aliis nihil aliud oſtendit, ut hic: quaſi diceret: Non ſum talis qualem ſuſpicaris, ſed multo clarior, ait Chryſoſt. [*Chryſ. ho. 82 in Jo. poſt med. tom. 3*] Et ideo ſequitur: *Ad hoc veni in mundum ut teſtimonium perhibeam veritati*, quaſi diceret, ait Auguſt. [*Aug. tract. 115 in Jo. poſt med. tom. 9*] Ad hanc rem natus ſum, vel ad hoc ut teſtimonium perhibeam veritati, qui ſum ipſa veritas: Ecce teſtem populis dedi eum, [*Iſa. 55*] ducem ac præceptorem gentibus: Et non ſecundum viſionem oculorum [*Iſa. 11*] judicabit,

Digitized by Google

bit, &c. Et quoniam non omnium

Aug. ibid.

eſt fides, ſicut continuat Auguſt. ſequitur: *Omnis qui eſt ex veritate audit*, ſcilicet interioribus vocibus, id

Joan. 14

eſt, obaudit, ait Auguſt. Ejus enim vox eſt: Ego ſum veritas. Supra: Sed non omnes obaudiunt veritati, &

Joan. 10

credunt in veritate. Supra: Nemo venit ad me niſi datum fuerit ei a patre. Et patet ex dictis veritas Savatoris in reſpondendo, & diſcretionis providentia, ſive cautela, ora adverſantium obſtruendo, & artificioſitas in docendo, ut electi intelligerent ejus reſponſa atque dicta. Quæritur de hoc quod ait: *Veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati*, qualiter hoc? cum ipſe ſit ve-

Joan. 14

ritas, ſupra: Videtur quod teſtimonium ſuum non ſit credibile, quia

Joan. 5

ſupra: Si teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum: Ergo, &c. Item veritas eſt

Joan. 3

lux Supra: Qui male agit, non venit ad lucem: Ergo non indiget aliqua teſtificatione. Et ad iſtud reſpondendum eſt, quod teſtimonii perhibitio fit, vel propter obſcuritatem rei teſtificabilis, vel ob dubitationem dicentis vel proferentis, vel ob defectum eorum quibus ſit teſtificatio. Primis duobus modis non fuit neceſſaria teſtificatio de veritate, quam loquebatur Chriſtus. Tertio modo fuit neceſſaria, ſcilicet ob defectum, & cæcitatem eorum, quibus denuntiabat veritatem, quia erant tenebræ de ſe. Et ſequitur, *Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam*. Et per hoc ſuadet eum fieri auditorem eorum, quæ dicuntur, & at-

Chryſ. ho. 83 in Joan. ante med. tom. 3

trahit eum, ut ait Chryſoſt. Et in hoc etiam eum, id eſt, Pilatum cepit, id eſt, attraxit his brevibus verbis, ut ſcilicet ille: *Quid eſt veritas?* Quæritur, cum filius Dei ſit

Joan. 14
Joan. 1

veritas, ſupra. Ex quo & per quem omnia. Supra: Omnia per ipſum facta ſunt, videtur quod omnes audiunt vocem Dei. Et ad iſtud reſ-

Aug. tract. 115 in Jo. poſt med. tom. 9

pondendum ſecundum Auguſt. quod eſt eſſe ex veritate dupliciter: vel per creationem, & ſic ſunt omnes ex veritate, quia a Deo creati: vel ex veritate eſſe per gratiam, vel donum collatum. Et ſic loquitur hic.

A Et de hoc in Gloſſa. Sed obiicitur hic tunc, quod prius eſt audire vocem Dei, quam ſic eſſe ex veritate. Ergo male ordinavit. Et ad iſtud reſpondendum, quod eſt audire vocem Dei dupliciter: vel ad illuminationem credendo intellectu, & amando affectu: vel eſt audire vocem Dei, adimplendo effectu. Supra: Qui

Joan. 14

habet mandata mea & ſervat ea. Et ſic loquitur hic. Nam Auguſt. ideo

Aug. ibid.

ſubdit, quia ex veritate eſt, id eſt; quia hoc illi donum ex veritate collatum. Item quæritur, quare Pilatus ex quo quæſivit, quid erat veritas, non expectavit reſponſionem de illa, ex quo quaſi attractus verbis Salvatoris quæſivit, quid erat illa: Item

B quare Salvator non expreſſit ei, quid

Luc. 5
1 Pet. 3
Eccl. 8

erat veritas, cum ipſe. Omnipotenti te tribue. Et: Parati ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem. Item ex quo ſermo ejus erat poteſtate plenus, & loquebatur ſicut poteſtatem

Mat. 7

habens, ex quo Pilatus fuit attractus ejus verbis, ſi explicaſſet ei, quid eſſet veritas, crediſſet ut videtur. Et ita ut prius. Et ad primum reſpondendum eſt, ſecundum

Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3

Chryſoſt. quod Pilatus ad id quod præparabat inſiſtit, ſcilicet ad eripiendum Chriſtum de manu Judæorum, ſive ab impetu. Item quoniam hæc interrogatio indigebat tempore, & ideo Pilatus non expectabat reſponſionem. Hæc ille. Secundum Au-

Aug. tract. 115 in Jo. prope fin. tom. 9

C guſtinum vero, ſubito venit ei in mentem ea conſuetudo Judæorum, quia ſolebat eis unus dimitti in Paſcate, & ideo non expectavit ut reſponderet ei Jeſus, quid eſſet veritas. Secundum Anſelmum non reſpondit ei Salvator, quid eſſet veritas, quia audire veritatem non fuit dignus. Reſponſio autem ad quæſtionem, ſcilicet quid ſit ipſa veritas, habita eſt ſupra: quando ait

Joan. 14

Salvator. Ego ſum veritas. Et ſequitur ultimum: *Et cum hoc dixiſſet: exivit ad Judæos*: Et ibi duo Primo, innocentiæ Chriſti teſtificatio. Secundo, ipſa oblatio Judæis de dimiſſione Chriſti, & eorum reſponſio, ibi: *Eſt autem conſuetudo*. Ait ergo: *Exivit & dixit eis: Ego nullam invenio, &c.* ut ait Chryſoſtomus:

Digitized by Google

Chry. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3

mus: Intuere quam prudenter ait. A Non dixit, quia peccavit & dignus eſt donari feſto, ſed primum eum eruens a cauſa omnis, ſcilicet pœnæ, & tunc rogat ex ſuperabundanti, & ſi nollent eum, ut innocentem dimittere, ſaltem ut obnoxium donari tempori, id eſt, feſto paſchali. Et ideo induxit: *Eſt autem conſuetudo*. Sicut continuat Chryſoſtom. & hortando dixit: *Vultis ut dimittam vobis Regem Judæorum?* Sed quæritur ratio hujus conſuetudinis. Item nulla conſuetudo contraria legi divinæ eſt ſervanda, ſecundum Auguſtinum. Sed lex divina erat: Maleficos non patieris vivere. Et ad iſtud reſpondet Gloſſa, quod quia in Paſchate fuerunt liberati a ſervitute, ideo in Paſchate fuit eis conſuetudo dimittendi aliquem captivum. Et miſericordia ſuperexaltat judicium. Et ſequitur eorum perverſa reſponſio, ibi: *Clamaverunt*. Et in hoc impetuoſa affectuoſitas ad Chriſtum occidendum, quia clamaverunt omnes. Et in hoc eorum ad malignandum unanimitas. *Non hunc*, ſcilicet innocentem & benefactorem: *Sed Barrabam*, ſcilicet nocentem & malefactorem. Unde Chryſoſtom. O mentem ſceleſtam! ſimiles ſui petunt ſceleſtum dimitti, inſontem cruciari jubent. Et quaſi idem Auguſtin. Ideo ſequitur: *Erat autem Barrabas latro*: Ut ait Auguſtinus: Umbra veritatis tenebatur a Judæis, & mirabili diſpenſatione divinæ providentiæ per homines fallaces, veritas umbræ implebatur. Hæc ille. Et patet hic filii Dei incogitabilis bonitas, & dignativa pietas, & patientiæ longanimitas: quod ſuſtinuit, ſcilicet poſtponi latroni, cum eſſet creator & auctor omnis creaturæ, dator & conſervator vitæ, & collator omnis beneficentiæ: ſuſtinuit tamen quod ab illis, quibus dabat vitam, ablator vitæ ab aliis præeligeretur: Cum iniquis reputatus eſt. Immo in hoc poſtpoſitus: myſterium tamen eſt juxta Gloſſam: Barrabas interpretatur filius magiſtri, vel filius patris, id eſt, diaboli, & ita illi qui erant ex patre diabolo. Supra: Vos ex patre diabolo eſtis, filium ejuſdem diaboli præelegerunt, & auctorem vitæ interfici voluerunt. Morte turpiſſima condemnemus illum, &c. Myſterium vero prædictorum, ſcilicet ejus quod ait: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: Patet in collatione prædicabili. De hoc vero, quod ſequitur: *In hoc natus ſum*, ſcilicet quod ſum Rex, patet ſupra, ubi dicitur Eccleſiæ: Venit tibi Rex tuus. Ad quid autem venit in mundum, & qualiter perhibuit teſtimonium veritati patet in collatione prædicabili.

Exod. 22. Exod. 12. Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3. Aug. tract. 115 in Jo. prope fin. tom. 9. Iſa. 53. Joan. 8. Sap. 2. Joan. 12.

CAPUT DECIMUMNONUM.

B *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jeſum.* Narrata ſuperius examinatione Chriſti a Pilato, & narratis Chriſti reſponſis: hic narratur de niſu & ſtudio Pilati ad ejus liberationem. Et hoc in tres. Primo de niſu ſuo ad ejus liberationem judicio ſeveritatis. Secundo, de ejus niſu ad ſuam liberationem oſtenſione innocentiæ Chriſti, & puritatis, ibi: *Dixit eis*. Tertio, de niſu ſuo ad ipſum liberandum judicio æquitatis, ibi: *Dixit eis*. In prima tria. Primo, Chriſti flagellatio ad mitigationem malitiæ Judæorum. Secundo, flagellati oſtenſio ipſis Judæis cum teſtificatione innocentiæ: *Exivit iterum Pilatus*. Tertio, Judæorum induratio & malignatio, ibi: C *Cum ergo vidiſſent*. Ait ergo: *Tunc ergo apprehendit Pilatus Jeſum, & flagellavit*. Sed quæritur, ex quo Pilatus nitebatur eum liberare, ad quid eum flagellavit, & ad quid permiſit milites ei illudere? Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus: Non ob aliud hoc feciſſe credendum eſt, niſi ut illius injuriis Judæi ſatiati, ſufficere ſibi exiſtimarent, & uſque ad ejus mortem ſævire deſiſterent. Et per hoc ad aliud. Unde Auguſt. Idem præſes cohortem ſuam permiſit facere quæ fecerunt. Idem Chryſoſtomus: Flagellavit, inquit, eum Pilatus fortaſſis abſolvere volens, & mitigare Judaicum zelum, & fieri quæ facta ſunt, conceſſit, ut eorum molliret iram. Et ideo ſequitur

Continuatio. Diviſio. Aug. tract. 116 in Jo. prope prin. tom. 9. Ibidem. Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3.

Digitized by Google

tur: *Et milites plectentes coronam de ſpinis*, id eſt, juncis marinis acutis, & pungitivis ad modum ſpinarum: *Et veſtem purpuream circumdederunt ei*: Et hoc irriſorie: purpura enim
Mat. 27
Regum eſt. Et hanc vocat Matthæus chlamydem coccineam. *Et dicebant: Ave Rex Judæorum*, quod dicebant exprobrando, ſive irridendo: *Et dabant ei alapas*, affligendo. Sed quæritur qualiter milites hoc faciebant, cum eſſent gentiles? Et
Chryſ. ib.
ad hoc reſpondet Chryſoſtomus, quod ſi non injunctio principis erat, ſed permiſſio, ad gratiam Judaicam hoc faciebant, & pecuniarum gratia gratificantes omnia audebant. Hæc il-
Mat. 27
le, de his. Dixerunt genu flexo, &c. Et in hujus memoriam, quan-
Ritus Eccleſiæ.
do oratur in paraſceve pro Judæis, non flectimus genua. Quæritur qualiter narrat hic de iſta illuſione, ſecundum ſeriem hiſtoriæ: Matthæus vero & Marcus per recapitulationem. Unde Auguſtinus: Oportet,
Aug. de concord. Evang. lib. 3 cap. 9 ante med. tom. 4
inquit, Matthæum, & Marcum dicere, recapitulando illud commemoraſſe: non quod tunc factum ſit, cum eum Pilatus jam crucifigendum tradidiſſet. Et ſequitur ſecundum, ſcilicet flagellati oſtenſio: *Exiit Pilatus & dixit: Ecce adduco eum*, ſcilicet flagellatum non propter culpam: Ideo ſequitur: *Nullam in eo cauſam invenio*, ſcilicet mortis. *Exivit ergo Jeſus portans coro-*
Aug. tract. 116 in Jo. ante med. tom. 9
nam, ut ait Auguſtinus. Si Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis, flagellatus eſt, fervet ignominia, frigeſcat invidia. Hæc ille.
Ibidem.
Et ſequitur tertium: *Cum ergo vidiſſent eum Pontifices*, qui amplius perſequebantur: *Clamabant*. Et in hoc malignandi affectuoſitas, & impetuoſitas: *Crucifige, crucifige eum* Et in hoc ignominioſi tormenti ejus appetibilitas. Et duplicant, in quo affectionis intentio ſignatur: Morte
Sap. 2
turpiſſima condemnemus eum. Et in his omnibus patet admiranda dignatio filii Dei in ſuſtinendo prædictas illuſiones, & opprobria. Patet etiam ſtupenda ejus patientia. Un-
Chryſ. hom. 83 in Jo. ante med. tom. 3
de Chryſoſt. Tot & talibus fientibus, ipſe ſtabat ſilens: tu vero non ſolum audi hoc, ſed continuo in mente habe, & Regem orbis terrarum, & angelorum contumeliam patientem a militibus per verba, per res, & omnia ferentem ſilentio imitare per opera ipſa. Hæc ille. Et nota hic, ſicut Auguſtin. Chriſtus fuit flagellatus, ſpinis corona- *Aug. tract. 117 in Jo. ante med. tom. 9*
tus, ludibrioſa veſte amictus, amaris convitiis illuſus, alapis cæſus. Hæc ille. Et hæc ſuſtinuit filius Dei ad dilectionem peccati culpæ generis humani, & ad ſatisfactionem pro illa. Flagellatus enim fuit ad ſatisfactionem pro deliciis & laſcivia, de qua laſcivia: Ubique relinqua- *Sap. 2*
mus ſigna lætitiæ noſtræ. Sed ipſe a doloribus a juventute, ut ait Propheta: Vidimus eum virum dolo- *Iſa. 53*
rum. Item ipſe coronatus ſpinea corona ad ſatisfactionem pro elatione humanæ ſuperbiæ de qua: Væ coro- *Iſa. 28*
næ ſuperbiæ. Sed de ipſo in figura: Videte Regem Salomonem in *Cant. 3*
diademate quo coronavit eum mater ſua: ſcilicet ſynagoga. Item culpa generis humani fuit in pomposa jactantia in veſtibus. Unde dives epulo induebatur purpura & byſſo: qui fuit figura ſynagogæ: Non *Luc. 6*
ſuſtinuit hic Salvator illuſionem in veſte purpurea, ad ſatisfactionem pro vitioſa pompa prædicta, propter quod poteſt dici de eo illud: Quare rubrum eſt veſtimentum tuum? *Iſa. 63*
Et hoc ſignatum in tunica Joſeph *Gen. 37*
tincta in ſanguine hædi. Item generis humani peccatum fuit perverſitate & falſitate verbi. Unde & mulier ſuaſit viro edere de ligno vetito, & uterque ſe excuſavit. Et ideo
filius Dei ſuſtinuit hic, & oppro- *Gen. 3*
bria in verbis & contumelias: De-
dit contra me vocem. Et in Pſal- *Jer. 12*
mo: Aperuit ſuper me os ſuum. *Pſal. 21*
Item peccatum generis humani fuit in delectationibus carnis: guſtavit *Gen. 3*
enim de ligno vetito. Unde & fi- *Iſa. 50*
lius Dei ſuſtinuit hic alapas in cor-
pore. Corpus meum dedi percutien- *Iſa. 53*
tibus. Et: Quaſi agnus coram ton- *Thre. 3*
dente: Saturabitur opprobriis. Et ſic, ut Auguſtin. ait: Martyres *Aug. tract. 108 in Jo. prope prin. tom. 9*
confortabantur ad omnia, quæ perſecutores libuiſſet facere, perferenda. Et ſequitur ſecunda pars principalis, ubi de niſu Pilati ad libe-

ram-

randum eum ſtudio benignitatis. A
Dixit eis Pilatus: Accipite eum: Et in
illa parte ſic procedit. Primo, in-
nocentiæ Chriſti teſtificatio, & Ju-
dæorum reſponſio. Secundo, a Pi-
lato Chriſti inquiſitio, & cum Chri-
ſto mutua collatio, ibi: *Cum ergo
audiſſet Pilatus.* Tertio, ſtudii Pi-
lati ad ipſum liberandum ſpecifica-
tio, & Judæorum comminatio, ibi:
Et exinde quærebat. Et hoc eſt,
quod ait: *Dixit eis Pilatus: accipite
eum vos & crucifigite.* Et in hoc Pi-
lati delictum & defectio: ut ait Chry-
Chryſ. ho. 83 in Joan. ante med. tom. 3 ſoſtomus. Videns Pilatus inaniter
omnia fieri, ſic ait: priora enim
flagella, ſcilicet propter eorum inſa-
niam conceſſit. Unde & excuſans
1 Pet. 2 ait: *Non invenio cauſam:* Qui pecca-
tum non fecit, &c. Sed canes, ſcili-
cet Judæos nihil horum in verecun-
Chryſ. ib. diam convertit, ait Chryſoſtomus:
*Ideo reſponderunt Judæi: Non habe-
mus legem, & ſecundum legem de-
Lev. 24 bet mori:* Qui blaſphemaverit mor-
Joan. 10 te morietur. Et ſupra: De bono
opere non lapidamus te, ſed cum
ſis homo, facis te ipſum Deum.
Chryſ. ib. Sed, ut ait Chryſoſtomus ea quæ
filii Dei, agentem, dicere ſeipſum
eſſe filium Dei, non eſt crimen,
Joan. 10 ſicut Chriſtus faciebat, ſupra: Ope-
Phil. 2 ribus credite: Non rapinam arbi-
tratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo,
&c. Et ſequitur tertia particula:
*Cum ergo audiſſet Pilatus, &c. ingreſ-
Chryſ. ib. ſus eſt prætorium.* Ut enim ait Chry-
poſt pauca. ſoſtomus formidavit ne verum eſſet,
Ibidem. Prov. 26 quod dicebatur: ideo non ultra in-
terrogat eum quid feciſti? *Sed dixit
ad Jeſum: Unde es tu?* Timore con-
cuſſus ſcilicet ne eſſet filius Dei,
ſcrutationem facit ſcilicet de origi-
Chryſ. ib. ne, ait Chryſoſtomus: *Jeſus autem
Joan. 18 reſponſum non dedit ei.* Sed quæ-
ritur, quare hoc? cum dicatur Reſ-
pondende ſtulto. Et ad hoc reſpon-
det Chryſoſtom. quod ſupra audi-
vit Pilatus: Ego in hoc natus ſum:
& regnum meum non eſt de hoc
mundo: ideo iterato non reſpondit
ei. Et in hoc impletum eſt illud:
Iſa. 53 Quaſi agnus coram tondente obmu-
Chryſ. ho. 83 in Joan. poſt med. teſcet. Et de hoc Auguſtinus. Ad
hoc data eſt ſimilitudo, ut in ſuo
ſilentio, non reus, ſed innocens ha-

beretur. Unde & Chriſtus tacuit Luc. 23
coram Herode, & coram Pilato
hic, ut impleretur illud: Ex ore Thre. 3
altiſſimi non egredientur bona vel
mala. Unde hic ſiluit Chriſtus,
oſtendens judicis injuſtam trepida-
tionem & tepiditatem. In Luca co-
ram Herode ſiluit, declinans pro-
prias laudes. Et ſubditur: *Dicit ei
Pilatus: Mihi non loqueris?* ut ait
Chryſoſtomus: Quia ſiluit, ait Pi- Chryſ. ho. 83 in Joan. ante med. tom. 3
latus: *Neſcis quia poteſtatem habeo
crucifigere te?* Et in hoc ſeipſum con-
demnavit, ait Chryſoſtomus: Si e- Ibidem.
nim talem habuit poteſtatem, cujus
gratia nullam cauſam inveniens non
abſolvit adverſum ſeipſum enuntia-
tionem protulit. Hæc ille. Et ſe-
B quitur reſponſio Chriſti: *Non habe-
res poteſtatem, niſi tibi datum eſſet de-
ſuper.* Ut ait Chryſoſtomus ſubmit- Ibidem.
tens ejus ſenſum & tumorem, hoc
ait: Quia non eſt poteſtas niſi a Rom. 13
Deo. Sed quæritur, qualiter fuit
data poteſtas deſuper talis? quia qui
dat furioſo gladium, quo occidat in-
nocentem, imputandum eſt danti:
Ergo danti poteſtatem malis ad ma-
lignandum, eſt imputandum malum
ei, qui dat illam. Item ex hoc vi-
detur, quod non ſit divina provi-
dentia in mundo, ex quo malis
contingunt proſpera, & bonis ad-
verſa: Sicut tangit Boetius: Item Boet. de conſol. Philoſ. lib. 4 proſ. 1
ut ait Dionyſius: Ordo divinæ bo-
nitatis eſt, quod a ſummis, in me-
C dia, & a mediis in infima deſcen- Dion. cap. 4 de divi. nomin.
dat: Ergo non debet eſſe poteſtas
data per malos, ſupra bonos. Item:
Regnaverunt & non ex me: Ergo
talibus non eſt poteſtas data deſu-
per. Et ad iſtud reſpondendum eſt, Oſe. 8
ſecundum Auguſtinum dicentem: Aug. de nat. boni.
Injuſtum non eſt, ut improbis ac- c. 32 to. 6
cipientibus nocendi poteſtatem, & Idem de agone Chriſti, c. 7
bonorum patientia probetur, & ma-
lorum iniquitas puniatur: Job enim prope fin. tom. 3
probatus, ut juſtus appareret: Pe-
trus tentatus, ne de ſe præſume- Job. 34
ret: Paulus colaphizatus, ne ſe ex-
tolleret. Et ibi bene de hoc. Et
idem Auguſtinus: Bonis nihil no-
cent mali, quia hoc eis auferunt,
quod non diligunt: nam quod dili-
gunt, & unde beati ſunt, nemo
poteſt eis auferre. Hæc ille: Qui

regnare facit hypocritam, propter peccata populi. Ibi Gregorius de hoc. Unde in poteſtate ſunt duo a Deo data, ſcilicet poteſtatis collatio, & officii executio. Primum eſt a Deo, a quo collata poteſtas. Secundum, eſt ab ipſo homine, & ſic deviat & errat. Et hoc eſt ab homine difformante ſe a divina poteſtate. Et per hoc ad aliud, quando dicitur: Regnaverunt & non ex me. Hoc dicitur ratione abuſionis ipſius poteſtatis, ſecundum Gregorium, ubi illud exponit. Et in hoc abſtulit tumorem, & ſuperbiam Pilato, quando ait: *Non haberes poteſtatem, niſi data tibi eſſet deſuper*. Sed quia tradiderunt Chriſtum Judæi invidendo, Pilatus vero tradidit eum metuendo, ut ait Auguſtinus, ideo ſequitur: *Qui tradidit me tibi, majus peccatum habet*, Et ſequitur tertia particula, in qua niſus, vel ſtudium Pilati ad eum liberandum: *Exinde quærebat Pilatus ut dimitteret eum*, id eſt, ex hac cauſa, ne hoc peccatum faceret, ut ait Auguſt. Et eſt in Gloſſa. Et ſubditur Judæorum malitia, & ſagacitas: *Judæi autem clamabant: ſi hunc dimittis, non es amicus Cæſaris*. Ut enim ait Auguſt. majorem tumorem putaverunt ſe ingerere Pilato, terrendo de Cæſare, ut occideret Chriſtum: quoniam quando dixerunt: *Secundum legem debet mori*. Et ſubdunt retionem: *Omnis qui ſe Regem facit, contradicit Cæſari*, quia Cæſar volebat eſſe Rex omnium. Ut enim ait Auguſtinus: Terrena civitas habet bonum ſuum. Et quoniam non eſt tale bonum, ut nullas anguſtias faceret amatoribus ſuis, ideo civitas ipſa adverſus ſeipſam dividitur litigando, bellando, atque pugnando: & propter hoc unus, qui vult dominari in ea, libidinoſe non ſuſtinet ſocium. Et ibi Auguſtin. bene de hoc. Et ſequitur illa pars, in qua de ſtudio Pilati ad liberandum Chriſtum, indicio ſeveritatis & diſcuſſionis: *Pilatus ergo cum audiſſet*. Et ibi tria. Primo, Chriſti judicandi in medio oblatio ſive allatio, cum deſcriptione loci & temporis. Secundo, Judæorum impia petitio,

Greg. Mor. lib. 25 c. 14 — *Oſee. 8* — *Greg. ibid. cap. 16 poſt med.* — *Aug. tract. 116 in Jo. ante med. tom. 9* — *Ibidem paulo poſt.* — *Ibidem poſt pauca.* — *Aug. de Civit. Dei lib. 15 ca. 4 in princ. tom. 5*

A ibi: *Clamabant*. Tertio, Chriſti eiſdem a Pilato impia traditio, ibi: *Tunc ergo*. Ait ergo: *Pilatus cum audiſſet*, ut ait Chryſoſtomus. Exiit Pilatus ſcrutaturus rem, & hoc oſtendit quod ſequitur: *Sedit pro tribunali*, id eſt, pro judice, in ſede judiciali. Tribunal enim ſedes eſt judicis, thronus vel ſolium eſt Regum, cathedra doctorum proprie. Unde Iſidorus: Tribunal enim dictum, eo quod inde tribuantur præcepta vivendi: *In loco qui dicitur Lithoſtrotos*, quod interpretatur judicium vel judiciale. *Hebraice autem Gabbatha*. Quod interpretatur varietas pavimenti vel collis, ſive ſublimitas, ſecundum Gloſſam. Forte enim erat B locus eminens, ornatus pavimento. Et in hoc deſcriptio loci. *Erat autem paraſceve Paſchæ*. Dicitur enim paraſceve, paratio cœnæ, vel paratio Paſchæ, id eſt, dies præparationis neceſſariorum pro ſabbato, in quo non licebat parare. Unde Auguſtin. Paraſceve latine præparatio eſt: quod illo die colligebant pro duobus diebus. Paraſceve, inquam, Paſchæ, id eſt, ſabbati azymorum: quod hic ſumitur pro Paſchate: *Erat hora quaſi ſexta*. Et in hoc deſcriptio temporis. Sed quæritur, qualiter ait: *Hora ſexta*, quia dicitur, quod tenebræ factæ ſunt ab hora ſexta, uſque ad horam nonam: Ergo hora ſexta fuit paſſus, non C judicatus. Item dicitur, quod erat, quaſi hora tertia. Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus diffuſe, quod hora tertia erat, quando crucifixus linguis Judæorum: hora vero ſexta quando crucifixus manibus millitum. Illa enim hora, qua a militibus crucifixus eſt, quaſi ſexta jam cœperat. Et de hoc Auguſtin. multum. Et eſt in Gloſſa pro parte. Et ex hoc eſt, quod in hujus memoriam dicitur miſſa inter tertiam & ſextam. Et ſi dicatur miſſa mane, ſecundum quoſdam, feria debet dici ante. Et patet hoc, quod Deus judex juſtus judicatus eſt in loco judicii non juſti, ſed iniqui: Cauſa tua quaſi impii judicata eſt, cauſam judiciumque recipies. Et ſequitur: *Dicit Judæis: Ecce Rex veſter*. Exiſtimans

Chryſ. ho. 83 in Jo. poſt med. tom. 3 — Tribunal quid. — *Iſid. Etym. lib. 15 c. 4 poſt med.* — *Aug. tract. 117 in Jo. ante med. tom. 9* — *Exod. 16* — *Mat. 27* — *Mar. 15* — *Aug. tract. 117 in Jo. prop. princ. tom. 9* — *Job. 36*

Digitized by Google

mans eos Pilatus movendos, ſcilicet in miſericordiam, nullam faciens ſcrutationem tradidit eum, ſcil. offerendo ait Chryſoſt. Sed illi indurati in malitia: *Clamabant: Tolle: tolle crucifige*. Geminatio enim notat intentionem malitiæ eorum in affectu, morte contumelioſa volentes eum occidere, ut dictum eſt: erat enim mors exprobrabiliſſima, ait Chryſoſt. Supra: *Dixitque Pilatus: Regem veſtrum crucifigam?* Volens enim eorum ignominia eos frangere, id eſt, flecti a malitia hoc ait, ait Auguſt. *Reſponderunt autem Pontifices*, qui inſtigabant plebem ad prædicta, ut ait Chryſ. Plebs inordinata & corrupta a principibus, ſic clamabat: *Non habemus Regem niſi Cæſarem*. Ut enim ait Chryſ. volentes ſemetipſos ſubmiſerunt ſupplicio, ſcil. ſervituti Cæſaris & Romanorum: & propterea Dominus eos tradidit & dimiſit eorum, id eſt, Romanorum ſervituti eos incidere. Et ſequitur filii Dei a Pilato traditio: *Tunc ergo tradidit eis illum*, ſcil. ductus timore, ut dictum eſt; *Ut crucifigeretur*. Sed quæritur, quare non ait, ut crucifigerent? Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod ideo ſic loquitur, ut ſcilicet crucifigeretur, judicio a poteſtate præſidis, ut eos crimine implicaret, a quo alieni eſſe conabantur. Non enim hoc faceret Pilatus, niſi, ut id quod eos cupere cernebat implere. Hæc ille. Et patet hic Judæorum malitia in accuſando ex invidia. Patet etiam judicis injuſtitia, qui timore inductus tradidit Chriſtum innocentem Judæis ad occidendum. Patet militum avaritia, qui pecuniarum gratia omnia audebant, ut ait Chryſoſt. ſupra de hoc: Tradidit eis Jeſum flagellatum: Et: Adiudicavit Pilatus fieri eorum petitionem. Et patet, quod Pilatus hic gerit typum judicum impiorum, qui timore pervertunt judicium juſtorum. Ut enim dicitur, quatuor modis judicium pervertitur: timore, odio, amore, cupiditate. Et ſequitur illa pars principalis, in qua filii Dei condemanti ad mortem additio. Et illa pars in duas partes. Primo de ſua adductione ad locum paſſionis, & de ipſa crucifixione.

Chryſ. ho. 83 in Jo. poſt med. tom. 3
Ibid. paulo poſt.
Aug. tract. 116 in Jo. poſt med. tom. 9
Chryſ. ho. 83 in Joan. poſt med. tom. 3
Aug. tract. 116 in Jo. verſ. fin. tom. 9
Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3
Matt. 27
Luc. 23
11 quæſt. 3 quatuor modis.

A Secundo, de ipſa morte, ſive de Spiritus emiſſione: ibi: *Sciens Jeſus*. In prima quatuor. Primo, præmittitur ipſa adductio ad locum paſſionis, & ipſa crucifixio. Secundo, tituli triumphalis deſcriptio, ibi: *Scripſit autem titulum*. Tertio crucifigentium avaritia, ſive cupido, ibi *Milites ergo*. Quarto, aſſiſtentium cruci ſpecificatio, eorumdem a Chriſto eruditio, ibi: *Stabant*. Ait ergo: *Suſceperunt Jeſum & eduxerunt eum, & bajulans ſibi crucem exivit:* Ut enim ait Chryſ. impoſuerunt ei crucem, ut condemnato: Etenim lignum ſanctæ crucis, ut prophanum vitabant, & hujus typus præceſſit in Iſaac: Etenim trophæum exivit portans crucem B ejus adverſus mortis tyrannidem. Et ſicut victores, ita & ipſe in humerum portavit victoriæ notam, id eſt, ſignum, & ſua mente hoc agebant Judæi. Hæc ille: Cujus principatus ſuper humerum ejus. Et: Dabo clavem domus David ſuper humerum ejus: *Exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus*. Secundum Papiam ſic dictus eſt, quia in eo damnati capite cruciabantur. Calvaria enim dicitur ab oſſibus calvis, dicta ſecundum defectionem ſecundum Iſidorum. Dicitur enim os capitis a carne nudatum. Et ut ita Aug. Ibat in locum, ubi erat crucifigendus, portans crucem ſuam. Grande ſpectaculum: ſed ſi ſpectat impietas, grande ludibrium: ſi pietas, grande myC ſterium, ſi ſpectet impietas, grande ignominiæ documentum. Et ibi de hoc. Et in Gloſſa pro parte. Ut enim ait Chryſ. Quidam ajunt illic eſſe Adam & mortuum, & ſepultum: *Ubi crucifixerunt eum*. Et in hoc genere mortis ignominioſitas & gravitas, ut dictum eſt ſupra: *Et alios duos*, ſcil. latrones, ut impleretur illud: Cum iniquis reputatus eſt. Et ex his duobus ſalvatus eſt unus, quod non parum contulit ad gloriam Chriſti: Nam latronem in cruce transſmutare, & in paradiſum inducere, non fuit minus quam petras concutere, ait Chryſoſt. Sed quæritur de hoc, quod ait: quod Chriſtus exivit bajulans crucem nam, dicitur: Cum ducerent eum, apprehenderunt Simo-

Chryſ. ho. 81 in Jo. prope fin. tom. 3
Iſa. 9
Iſa. 22
Iſid. etym. lib. 11 c. 1
Aug. tract. 117 in Jo. ante med. tom. 9
Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3
Luc. 23
Iſa. 5
Chryſ. ib. poſt pauca.
Luc. 23

Digitized by Google

A monem, & impoſuerunt illi crucem. Et ad hoc reſpondet, quod primo portavit Chriſtus crucem, ſecundo Simon portavit eam, & Simone portante crucem, ſequebatur eum turba multa mulierum quæ plangebant, *Luc. 23* prout dicitur. Et patet hic myſterium, quod Chriſtus fuit crucifixus in medio duorum latronum, per *Rom. 3* quos figurantur duo populi: Omnes enim peccaverunt, & egent gratia Dei. Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt. Et pro his ſalvandis Chriſtus eſt paſſus, ad cujus dexteram erant prædeſtinati, & ſalvandi: ad ſiniſtram vero damnandi. Et nota quod Chriſtus legitur ſemper eſſe in medio, quia ipſe eſt veritas, & ſemper in rectitudine, ipſe B enim fuit in medio animalium: *Luc. 2* Poſuit eum in præſepio. Unde: In medio duorum animalium, ſecundum *Abac. 3* aliam litteram. Et hoc ut doceret nos imitari ſuam paupertatem. *Ex interpretat. 72* Item legitur, quod fuit in medio doctorum, audiens, & interrogans, ut doceret nos appetere ſuam ſapientiam, *Luc. 2* & veritatem. Item legitur, quod fuit medius diſcipulorum illorum, quibus loquebatur, ſupra: *Joan. 1* Medius veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis, ut doceret nos imitari ſuam humilitatem. Item legitur, quod eſt in medio ſemper congregatorum in *Matt. 8* nomine ſuo: Ubi duo vel tres erunt congregati, ibi ero in medio eorum, ut doceret nos imitari ſuam C charitatem. Item legitur, quod ſtetit in medio diſcipulorum annun- *Joan. 20* tians eis pacem, & ſe oſtendens eis ad eorum conſolationem, ut doceat nos imitari ſuam beneficam largitatem, & pacificam converſationem. Item legitur, quod fuit paſſus in medio latronum, docens nos imitari ſuæ patientiæ longanimitatem. *Mat. 25* Item legitur, quod erit in medio judicandorum poſiturus agnos a dextris, & hædos a ſiniſtris: docens nos imitari ſuam juſtitiam, & veritatem. De ipſo enim dicitur: *Eccl. 10* In medio fratrum rector illorum in *Ber. de conſ. de. lib. 2 poſt medium.* honore. Ad imitationem ergo illius in medio ſemper ſimus, id eſt, in virtute. Ut enim ait Bernardus: *Ezech. 8* Tene medium, ſi non vis perdere modum, locus medius tutus eſt: Medium enim ſedes modi eſt. Et ibi bene de hoc: Jechonias in medio. Ibi Andreas: Principantium ſolet eſſe locus medius, ſecundum illud Poetæ:

Et celſus medio eſt aſpectus in agmine Cæſar.

Et ſequitur illa pars, in qua dignitatis filii Dei deſcriptio, & tituli triumphalis ejuſdem. Et ibi tria. Primo, ipſa deſcriptio. Secundo, Judæorum diſſuaſio, ibi: *Dicebat.* Tertio, Pilati reſponſio, ibi: *Reſpondit Pilatus.* Ait ergo: *Scripſit autem titulum Pilatus.* Ut enim ait Auguſt. *Aug. tract. 117 in Jo. poſt med. tom. 9* Hoc fuit per vim divinæ operationis, nam occulta vox quædam Pilato, & ſi dici poteſt, clamoſo ſilentio perſonabat. Et ideo exclamat Auguſt. *Ibidem.* O ineffabilem vim divinæ operationis! etiam in cordibus ignorantium, &c. *Et poſuit ſuper crucem.* De ſcriptura iſtius tituli, & de ligno crucis, Magiſter in hiſtoriis multum. Et decens fuit quod ita ſcriberetur, prout ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 84 in Joan. ante med. tom. 3* Tres enim erant cruces: ut ergo non ignoraretur Domini crux, a titulo manifeſta omnibus facta eſt, quia cruces latronum non habebant titulos. Et hoc fuit ad oſtendendam Judæorum turpem occaſionem, & quod invidebant Chriſto crucifixo. Ut ait idem Chryſoſt. *Ibidem.* Et hoc lædebat eos. Ideo ſequitur: *Hunc ergo titulum legerunt*, quia erat ſcriptus tribus linguis, quæ eminebant, prout dicitur in Gloſſa. Et ideo ab Auguſtino: *Aug. tract. 117 in Jo. poſt med. tom. 9* Judæi eminebant in lege Dei, & ſic in ſanctimonia, Græci in ſapientia, Latini ſive Romani in potentia. Et ideo: *Dicebant Pontifices: Noli ſcribere, Rex Judæorum.* Ne notaretur excellentia, ſed a parte Chriſti petulantia ſive crimen petulantiæ, ait Chryſoſtomus. *Chryſ. ho. 84 in Joan. tom. 3* Et de hoc Auguſtin. *Aug. tract. 117 in Jo. poſt med. tom. 9* Si corrumpi non poteſt, quod dici Pilatus: minus poteſt corrumpi, quod dicit veritas, ſcilicet quod ipſe erat Rex, non ſolum Judæorum, ſed omnium, ſupra proximo: In hoc natus ſum, ſcil. quod ſum Rex. Sed quæritur, ex quo ſcripſit Pilatus, per vim divinæ operationis, ut dictum eſt ab Auguſti- *Ibidem.*

no,

no, cum ipſe Rex omnium, tam Judæorum, quam gentium, videtur quod ſic debuiſſet ſcribi ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtinum, *Ibidem.* quod ipſe erat Rex omnium gentium, in Pſalmo: Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. *Pſal. 2* Et hic dicuntur Judæi; quorum circumciſio cordis in ſpiritu non in littera. *Rom 2* Et ſubditur conſtantia Pilati: *Dixit Pilatus*: *Quod ſcripſi, ſcripſi*. Quaſi diceret, quod ſcripſi velociter, ſcripſi indelebiliter: Non enim Pilatus eſt converſus, ſed in priori mente ſtetit, ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 83 in Jo. ante med. tom. 3* Ubi enim fuit ſcriptus titulus, Magiſter in hiſtoriis, quod crux non habebat ſuper lignum tranſverſum aliquod habens formam Thau. Sed Pilatus ſuperpoſuit cavillam, & tabulam affixam ei, & in tabula erat titulus. Et ibi de diverſis linguis, quæ dicuntur eſſe in cruce, & de aliis, quæ poſſunt adduci hic, & de iſto titulo in collatione prædicabili. Et ſequitur illa pars, in qua narratur militum cupido, ſive cupiditas: *Milites autem acceperunt veſtimenta, &c. Et fecerunt quatuor partes*. Et ſecundum hoc patet, quod fuerunt quatuor milites ſecundum Auguſtinum. *Aug. tract. 118 in Jo. ante med. tom. 9* *Et ſimiliter acceperunt tunicam*, ſicut continuat Auguſt. ut de cæteris veſtimentis nullam miſerunt ſortem, ſed de tunica, quam ſimul acceperunt, ſed non ſimul diviſerunt, ait Auguſt. *Ibidem.* *Ibidem.* Et in hoc completa eſt proqhetia, ait Chryſoſt. *Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3* in Pſalmo: Super veſtem meam miſerunt ſortem. *Pſal. 21* De nullo autem aliorum, vel veſtimentis eorum fuit hoc ſcriptum, ut videas prophetias completas, ait ibidem Chryſoſt. *Chryſ. ib.* Et quaſi reddens rationem, quare non diviſerunt tunicam, ſubdit: *Erat autem tunica inconſutilis*. Et de hoc in hiſtoriis Magiſter, quod erat raticulato opere facta, &c. Inconſutilis ergo non acu conſuta, ſed ſic contexta. Et de hac Chryſoſt. ubi ſupra. *Ibidem.* Quod quidam allegoriam per id oſtendi ajunt, quoniam non ſimpliciter homo erat, qui crucifixus eſt, ſed & de hoc divinitatem habebat. Quidam vero ipſam ſpeciem tunicæ, ajunt Evangeliſtam hiſtorice deſignare, quia in Palæſtina

A duos pannos committentes, id eſt, unientes, ita ſubtraxerunt indumenta. Oſtendens autem Joannes, quoniam talis erat tunica ex his, quæ deſuper ſubtexta, ſic ait. Hoc autem mihi videtur dicere ænigmatice, inſinuans utilitatem veſtimentorum: & quoniam quemadmodum in aliis univerſis, ita & in ſtola parvum dedit nobis ſchema, id eſt figuram. Hæc Chryſoſt. Secundum ipſum ergo tunica erat de vili genere veſtimenti Palæſtinæ. Et per hoc patet falſitas opinionis eorum, qui dicunt, quod fuit de ſerico: cujus falſitas patet, quia ſi fuiſſet de ſerico, non impoſuiſſent ei chlamydem de ſerico pro illuſione. Item ſi fuiſ- B ſet magni pretii, non fuiſſent ſortiti de ea, ſed venditioni expoſuiſſent, & ideo pretium diviſiſſent. Ideo ſequitur: *Dixerunt: non ſcindamus eam, ut ſcriptura impleretur*. In Pſalmo: Partiti ſunt veſtimenta mea, *Pſal. 21* alia ſcilicet a tunica: *Et ſuper veſtem meam*, id eſt, tunicam: *Miſerunt ſortem*. Et ad exaggerandum ſubdit: *Et milites quidem hoc fecerunt*. Sicut enim creditur ſtipendiarii erant: Unde Chryſoſtomus, ſupra: *Chryſ. ho. 82 in Jo. ante med. tom. 3* Gratia pecuniarum omnia audebant, & ideo ſuper vile veſtimentum ſortiti ſunt. Myſterium autem hujus patet ab Auguſtino, & eſt pro parte in Gloſſa: *Aug. tract. 118 in Jo. poſt med. tom. 9* Quadripartita veſtis Chriſti fuit figura Eccleſiæ, quæ C conſiſtit in quatuor partibus mundi. Unde & credentes ſunt veſtimentum Chriſti, ut ait Gregorius exponens illud: Specioſis induere veſtibus. *Greg. Mor. lib. 32 c. 7 ante med. Job. 40* Et exponens illud ejuſdem: Scidit veſtimenta ſua. *Greg. Mor. lib. 2 c. 22 & 27 Job. 1* Hæc veſtimenta mali ſcindunt, ſed tamen tunicam, id eſt, ipſam charitatem, quæ ſupereminet, quia eſt altior via: *1 Cor. 13* Nemo malus poteſt ſcindere: ipſa enim eſt inconſutilis, ne aliquando diſſuatur. Et ad unum pervenit, quia omnes in unum colligit, ait Auguſtinnus. Super omnia habete charitatem, quod eſt vinculum perfectionis. *Coloſſ. 3* Ut enim ait Gregorius. *Gregor. in Evang. ho. 38 ante medium.* Charitas eſt veſtis nuptialis, & hæc manet indiviſa in Eccleſia, ſupra: Ut ſint conſummati in unum. *Joan. 17* Et ibi bene de hoc: Sollicitti ſervate *Eph. 4*

Digitized by Google

unitate Spiritus in vinculo pacis.
Et hæc eſt inconſutilis, quia non
opere humano, ſed divino contexta.
Ipſa enim texitur ex duobus præce
ptis, ſcilicet dilectione Dei, & pro-
Greg. ib. poſt pauca. ximi; ut ait Gregorius, ut dilectio
Dei ſit ad modum ſtaminis, & di-
lectio proximi ad modum ſubtegmi-
Exod. 39 nis: Fecerunt tunicas byſſinas opere
Job. 2 textili. In figura: Anna uxor ejus
ibat quotidie ad opus textrinum:
Prov. ult. Stragulatam veſtem fecit ſibi. Sed
quæritur de hoc, quod ait: *Milites
hoc fecerunt*, ſcilicet crucifixerunt, &
veſtimenta diviſerunt. Ergo plus fuit
eis imputandum de morte Chriſti,
quam Judæis. Et ad iſtud reſpondet
Auguſt. quod milites crucifixerunt,
ſed ſi voluntates, ſi inſidias, ſi ope-
ra, ſi traditionem, ſi extorquentes
clamores Judæorum cogitemus, ipſi
Aug. tract. magis crucifixerunt Jeſum. Hæc Au-
118 in Jo. guſtin. Milites ergo peccaverunt ope-
ante med. re, illi Judæi modis dictis. De ve-
tom. 9 ſtimentis autem Chriſti alii Evan-
gelistæ brevius loquuntur, quam
Ibidem ante med. Joannes, ait Auguſtin. De myſterio
Ibidem autem partium crucis in nobis Au-
poſt med. guſt. bene, quod crux fuit lata in
ligno tranſverſo, & ſignat bona ope-
ra: in latitudine charitas. Longitu-
do ſignat perſeverantiam uſque in
finem. Altitudo in cacumine rectam
intentionem, quod omnia debent
fieri propter altitudinem præmio-
rum. Profundum verum ſignat gra-
tiam Dei, ex qua univerſa proce-
dunt. Signat autem crux, quod ait:
Gal. 3 Qui Chriſti ſunt carnem ſuam cru-
cifixerunt. Ejus autem ſignum de-
bet imprimi frontibus credentium
contra malos Spiritus. Unde & in
celebratione Sacramentorum hoc ſi-
gnum imprimitur, quia ab ipſo in
nobis omne bonum. Hæc Augu-
Apoc. 7 ſtin. Nolite nocere terræ, &c. Et
Ibidem. ſequitur: Quoad uſque ſignemus
ſervos Dei noſtri. Et ſequitur illa
pars, in qua aſtantium cruci de-
ſcriptio, & eorum eruditio, ac con-
ſolatio. Et ibi tria. Primo adſtan-
tium deſcriptio. Secundo, beatæ
matris, ac dilecti diſcipuli admoni-
tio, ſive conſolatio, ibi: *Cum vidiſ-
ſet ergo*. Tertio, admonitionis exe-
cutio, ibi: *Et ex illa hora*. Ait er-

A go: *Stabat juxta crucem Jeſu mater
ejus*, ut adimpleretur illud: Et tuam *Luc. 2*
ipſius animam pertranſibit gladius:
Et ſoror matris ejus Maria Cleophæ,
ſcilicet filia Cleophæ, quæ fuit ma-
ter Jacobi: Fuit autem alia ſoror
ejus Maria Salome, quæ fuit ma-
ter Simonis & Judæ. Maria ergo
Cleophæ, quæ fuit filia illius, ut
ait Gloſſa: *Et Maria Madalenæ*, de
ſupra. Et hæ ſanctæ mulieres Chri-
ſto adhæſerunt in cruce, nec terrori-
bus, nec minis, nec timoribus receſ-
ſerunt. Et de hoc in figura. Pelli *Joan. 11*
meæ conſumptis carnibus adhæſit os *Joan. 12*
meum. Per carnem quæ eſt exte- *Job. 19*
rior, ſignantur diſcipuli, & alii
credentes: per os, quod interius
B eſt, ſignantur beata mater Dei, &
iſtæ ſanctæ mulieres intimius Chri-
ſto adhærentes, & immediatius. Et
beata mater immediatius omnibus,
& firmius: ipſa enim erat innixa
ſuper dilectum ſuum. Et ideo ma- *Cant. 7*
jori dolore perfuſa. Secundum Au- *Auguſt. de*
guſtinum enim omnes affectiones ra- *Civ. Dei.*
dicantur in amore. Et quia ſuus *li. 14 c. 9*
amor ad filium fuit incomparabi- *tom. 5*
lis amori aliorum, ideo dolor quaſi
incomparabilis. Unde Damaſcenus, *Damaſcen.*
Dolores quos effugit pariens, hos *orth. fid.*
ſuſtinuit tempore paſſionis. Si enim *lib. 4 c. 15*
beata Felicitas fuit pluſquam mar- *prope fin.*
tyr propter mortes filiorum, ut
ait Gregorius: Multo magis bea- *Greg. in*
ta mater Dei. Ideo dicitur: Tuam *Evan. ho. 3*
ipſius animam pertranſibit gladius, *ante med.*
C id eſt, tribulatio, qua anima ma- *Luc. 2*
terna vulnerata eſt doloris affectu,
ait Auguſtinus: Dolores ergo, quos *Aug. ep.*
filius in corpore ſuſtinebat, quaſi *59 ad Pau-*
vivi infundebantur in pium cor *lin. poſt*
maternum. Et ideo merito prius *medium*
filius dilectum diſcipulum commiſit *tom. 2*
ei pro filio, licet non eſſet talis, & *Joan. 13*
tantus. Ideo ſubdit ſecundum: *Cum* *Aug. con-*
vidiſſet matrem, ſic ſtantem: *Et di-* *tra Fauſt.*
ſcipulum quem diligebat, ſcilicet cæ- *lib. 11 c. 3*
teris familiarius, ſupra: *Dicit matri* *& de fide*
ſuæ, prout dicitur a ſexu. Ut enim *contra*
ait Auguſt. More ſcripturarum a ſe- *Manic.*
xu ponit. Et Gregorius. Mulier *cap. 22*
dicitur pro ſexu, vel infirmitate: *tom. 9*
Ecce filius tuus, ſcilicet pro filio *Greg. Mor.*
tibi ſucceſſurus eſt, & etiam filius *lib. 11 c. 26*
imitative, quia purus in ſacra virgi- *ante med.*
nita-

Digitized by Google

nitate, & etiam filius adoptione, & filius obſequiali honorificatione: *Deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua*, id eſt, ut mater tibi honoranda, & æſtimanda. Et de hoc Chryſoſt. ubi

Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3 Ibid.

ſupra: hic multam dilectionem monſtrat diſcipulo. Unde quærit Chryſoſtomus. Cujus gratia nihil aliud ei loquitur, neque conſolatur eum triſtantem, tum tamen eſſet tempus horum? Et ad hoc reſpondet, quod non parum erat eum honorari tali honore, & cum matre confeſſionis accipere mercedem. Hæc ille. Magna ergo erat illi conſolatio, tali honore dignificari. Sed quæritur, qualiter hoc ait, hic commendans matrem diſcipulo, ſupra: quaſi repellens ſuam petitionem, ait: Quid mihi, & tibi mulier? Et ad iſtud reſpondet Auguſtinus: quod tunc divina facturus, non divinitatis, ſed infirmitatis matrem velut incognitam repellebat: nunc humana patiens eam, ex qua factus fuerat homo, affectu commendabat humano. Et ibi bene de hoc. Supra idem Item videtur, quod fecerit contra ſuam doctrinam. Ait enim: Qui non odit patrem & matrem, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Ergo prohibuit habere curam de matre & ita nec ipſe debuit habere. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Gregorius ſuper illud, quod illud eſt intelligendum de odio, quo impediuntur in parentibus affectus inordinati, & de illis qui impediunt affectionem ad Deum ſive progreſſum ſpiritualem, ut patet ibi a Gregorius, & ab Auguſtino qui bene de hoc: *Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*. Ita quod ſit accuſativus pluralis numeri, ſecundum Auguſtinum. Unde ait: Suſcepit eam in ſua non prædia, quæ nulla proprie poſſidebat, ſed officia quæ propria diſpenſatione exequenda curabat. Hæc ille. Et per hoc patet ſolutio objectionis, ſecundum Auguſtin. qua poſſet obiici: ex quo erat Joannes de illa ſocietate, in qua nullus dicebat aliquid ſuum, qualiter dicitur hic quod accepit eam in ſua? Et patet ex dictis ratio. Secundum vero Chryſoſtom. accepit eam

Joan. 2

Aug. tract. 119 in Jo. ante med. tom. 9

Ibid. tract. 8 ante med.

Luc. 14

Greg. in Evang. hom. 37 ante med.

Aug. ep. 38 ad Laetum ante med. tom. 2

Id. tract. 119 in Jo. circa med. tom. 9

Ibidem. paulo ante.

Chry. ho.

A in ſuam, ſive in propriam, ſcilicet matrem, vel in propriam procurationem, vel curam. Et patet hic ſecundum Chryſoſtomum ſuperabundantia virtutis Jeſu Chriſti. Quamvis enim antequam crucifigeretur, videretur ſudans agoniam patiens: hic autem nihil anxium oſtendit, nam illic naturæ imbecillitas, hic vero virtutis abundantia demonſtrata eſt, ait Chryſoſtomus ubi ſupra. Item patet hic Salvatoris honorificentia & benevolentia, & diligens cura circa matrem. Unde Auguſtinus Moralis hic inſinuatur locus, facit quod faciendum admonet, & exemplo ſuo ſuos inſtituit præceptor bonus, ut a filiis piis impendatur

B cura parentibus. Hæc ille. Et quaſi idem Chryſoſtom. Item patet hic privilegialis dignitas, & honorificentia beati Joannis, ut dictum eſt a Chryſoſtomo. Sed quæritur, cum eſſent aliæ Mariæ aſtantes, & deſolatæ, quare non eas commendavit diſcipulo: videtur quod cum eſſet pater miſericordiarum, debuiſſet commendaſſe. Ad iſtud reſpondet Chryſoſtomus quod decens erat plus præbere matribus. Item ad convincendos hæreticos, dicentes, quod non oportet noſſe genitores. Item ad obſtruendam inverecundiam Marcionis, ſcilicet hæretici dicentis non eum eſſe genitum ex Maria: quia ſi non eſſet genitus ſecundum car-

C nem, neque eam habuit matrem, cujus gratia tantam facit circa eam ſolam providentiam, & non circa alias mulieres, ut ait Chryſtomus ubi ſupra. Et de hoc quidam expoſitor bene. Diſcipulus, qui in cœna Dominica cervical ſibi in pectore magiſtri optaverat, ecce iterum alio privilegio honoratur: Et poſt illud inclinatorium, in quod viderat: In principio erat verbum, officina illa, in qua verbum caro factum eſt, diligenter ei a filio commendata eſt. Petro commendatur Eccleſia, illi Maria: illi tumultuoſa negotia, huic quieta: illi atria, veſtibulum, & altare ſanguinum, huic altare incenſi & ſancta ſanctorum. Et ſequitur: Quadrigam, qua currendum ad patriam intueor, ut per matrem ad filium,

84 in Jo. ante med. tom. 3

Ibidem.

Luc. 22

Chryſ. ib.

Aug. tract. 119 in Jo. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3

Privilegialis dignitas beati Joannis.

Ibidem

Ibidem.

Marcionis hæretici inverecundia obſtructa.

Ibid.

Joan. 1

Digitized by Google

lium, & per filium attingamus ad patrem. Et in hoc ferculo, quod nos ab hoc ſeculo evehit, ut beate Joannes ſis columna argentea, mater aſcenſus purpureus, filius media charitas & reclinatorium aureum, *Cant.* 3 viſio patris in decore ſuo: Ferculum fecit ſibi Rex Salomon, &c. Et ſequitur illa pars, in qua de conſummatione paſſionis filii Dei, ibi: *Poſtea ſciens Jeſus*. Et illa in tres. Primo, de conſummatione quoad teſtimonium ſcripturarum. Secundo, quantum ad factum eſſe ipſius paſſionis, ibi: *Et inclinato capite*. Tertio. quantum ad effectum, ibi: *Judæi quoque*. Ait ergo: *Sciens Jeſus, quoniam omnia conſummata ſunt*, ſcilicet quantum ad ea, quæ ſunt ſcripta de filio hominis: *Ut conſummaretur ſcri-* *Pſ.* 68 *ptura*, illius Pſalmi: Potaverunt me *Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom.* 3 aceto. *Dicit Sitio*. Ut enim ait Chryſoſtomus, quoniam nihil deficit diſpenſationi, volebat oſtendere, quoniam in poreſtate ejus erat mori, ſic ait prophetiam implens. Unde quæ- *Aug. tract. 119 in Jo. poſt med. tom.* 9 rit Auguſtin. Quis poteſt diſponere illa quæ fecit? Et quaſi reſpondens ait: Homo namque apparebat, qui Deus latebat, patiebatur hæc omnia, quia apparebat, & idem ipſe diſponebat hæc omnia, qui latebat. Hæc ille: *Vas ergo erat poſitum aceto plenum: illi autem ſpongiam plenam ob-* *Mar.* 15 *tulerunt*. Ut enim dicitur in Gloſſa Spongia eſt canna infirma, ignibus *Matt.* 27 apta, & dicitur a ſpuma: Matthæus vero ait, quod obtulerunt ei de arundine. Et hic patet Judæorum crudelitas, quod neque in his, quæ videbantur facti ſunt manſueti ſed ſæviebant magis, & ſpongiam aceti, & hyſſopum offerentes, ſicut con- *Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom.* 3 demnatis, Chryſoſtomus: Inſinuans per hoc, quod talis potus dabatur condemnatis, ut forte citius morerentur: Vel hoc fuit conſuetudinis, & de hoc nihil in hiſtoriis: *Cum ergo accepiſſet acetum*, ad prophetiæ conſummationem: *Dixit*: *Conſumma-* *Aug. tract. 119 in Jo. prope fin. tom* 9 *tum eſt*, Ut enim ait Auguſtin. quia nihil remanſerat, quod antequam moreretur, adhuc ſcire oporteret: *Hebr.* 10 una enim oblatione conſummavit: *Eccl.* 43 Conſummator ſermonum ipſe eſt. *Iſa.* 5 Secundum Auguſtin. Judæi erant ace-

A tum degenerantes a vino Patriarcharum, & Prophetarum: Vinea Domini Sabaoth: domus Iſrael eſt: *Aug. tract. 119 in Jo. poſt med. tom.* 9 Expectavit, ut faceret vuas, & fecit labruſcas. Judæi, inquam, habentes cor velut ſpongiam cavernoſis quodammodo, atque tortuoſis latibulis faudulentum. Per hyſopum quæ eſt herba humilis, & pectus purgat humilitas Chriſti ſignatur. Per arundinem vero ſignatur ſcriptura, quæ arundine ſcribitur: Chriſtus ergo accepit acetum, ſignans ſe mori pro credentibus ex Judæis, traiiciendis in corpus ſuum, & humilitatem ſuam imitantibus, & ſcripturæ credentibus: Ideo ait Petro: cum deſcenderet linteum, in quo erant qua-

B drupedia, &c. Occide, manduca, *Act.* 10 id eſt, a vita iniquitatis interfice, & in corpus Eccleſiæ traiice, ſicut exponit Gregorius: Vel per acetum *Greg. Mor. lib. 11 c. 15 ante med.* amaritudo paſſionis ſignatur: dicitur enim acetum, quaſi acutum, ait Papias: & eſt fortis exſiccationis, & prohibet effuſiones materiarum ad interiora, & confert morſui venenatorum, ſecundum Avicennam: talis *Avicenna l. 2 de medicina. Ruth.* 2 eſt paſſio Chriſti. Significans ergo ſe guſtare amaritudinem paſſionis, accipit acetum: Intingit buccellam in aceto, id eſt, meditationem in memoriam paſſionis Chriſti. Unde eſt acetum perverſitatis, & malitioſæ amaritudinis: Acetum in nitro, qui *Acetum multiplex.* *Prov.* 25 cantat carmina corde peſſimo. Su-

C per quod Gregorius Acetum ſi in *Gregor. in Ezech. lib.* 1 *hom.* 9 *poſt med.* nitro mittitur, ferveſcit nitrum protinus & ebullit, ſic perverſa mens cum accuſatur: Sicut acetum den- *Prov.* 10 tibus, & fumus oculis, &c. Et eſt acetum amaritudinis paſſionis, ut dictum eſt. Per hyſſopum, quæ eſt herba humilis, & habet vim ad ſaxa penetranda, ut patet ab Augu- *Auguſt. de doct. Chr. l. 2 c. 16 tom.* 3 ſtino humilitas, Chriſti ſignatur. Et ſequitur illa pars, in qua conſummatio paſſionis in facto eſſe, ibi: *Et inclinato capite tradidit ſpiritum*. Quæritur cum in morientibus prius fiat emiſſio ſpiritus, ſive expiratio, & deinde inclinatio capitis, ſive demiſſio, qualiter ordinat hic e contrario? Et ad iſtud reſpondet Chry- *Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom.* 3 ſoſt. quod ita eſt in nobis, quod poſt expirare inclinamus caput, e contra-

rio

Digitized by Google

rio in Chriſto: per quæ omnia indicavit Evangeliſta, quod ipſe Dominus omnium habens poteſtatem ponendi animam, & non ponendi, ſupra. Et per hoc patet, quod non erat caput affixum cruci, ut ait Chryſoſtomus: Clamans voce magna emiſit ſpiritum. Clamans: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Et per hoc patent verba Chriſti in cruce: Cum clamore valido, &c. Primum fuit oratio pro crucifixoribus, dicens: *Pater ignoſce illis*. Secundum, in promiſſione facta latroni. Tertio, locutus eſt in recomendatione matris, & ibi locutus eſt duo verba. Quarto, locutus eſt dicendo hic: *Ut quid me dereliquiſti?* Et hoc cum clamore valido: oſtendens vehementiam paſſionis. Quinto, locutus eſt dicendo: *Sitio*. Sexto, quando ait: *Conſummatum eſt*. Septimo, quando ait: *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. Hic autem omittuntur ſigna divinæ paſſionis, quæ alii Evangeliſtæ narrãt, ſicut quod velum templi fuit ſciſſum, & quod tenebræ factæ ſunt ſuper terram. De dicto vero Dionyſii, quod Deus naturæ patiebatur, cum philoſophi Athenis inquiſiſſent, Magiſter in hiſtoriis. In Evangelio Nazaræorum legitur ſuperliminare templi fuiſſe factum, & auditas fuiſſe voces in aere: Tranſeamus ex his ſedibus. Et patet hic diuturna, & perſeverans obedientia Chriſti quod inclinato capite tradidit Spiritum: Factus obediens uſque ad mortem. Et in hoc ſimiliter humilitas ejuſdem denotatur. Et ſequitur illa pars, in qua conſummatio paſſionis in effectu, qui fuit in apertione lateris, ex quo fluxit aqua, & ſanguis. Et ibi tria. Primo, a Judæis petitio depoſitionis eorum, qui erant crucifixi & latronum crurifragium. Secundo, lateris Chriſti apertio, ibi: *Ad Jeſum cum veniſſent*. Tertio, eorum quæ facta ſunt teſtificatio, ibi. *Et qui vidit*. Ait ergo. *Judæi ergo, quoniam paraſceve erat*, ut ait Chryſoſtomus Judæi camelum transglutiebat, de die ſcilicet feſto diligenter ratiocinantur, & non de morte Chriſti, quem crucifixerant: *Quia*

Joan. 10 — *Matt. 27* — *Luc. 23* — *Hebr. 5* — *Ibid.* — *Luc. 23* — Dictum Dionyſii. — *Phil. 2* — *Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3* — *Matt. 23*

A *paraſceve erat*, ſcilicet dies præparationis reſpectu ſabbati ſequentis: in quo ſabbato erat duplex feſtivitas, ſcil. azymorum, & ſabbati. Propter quod erat hic: *Erat magnus dies Sabbati, &c.* ne ergo eſſet prophanatio diei feſti apud eos, in quo die multi conveniebant: *Ut non remanerent in cruce corpora*, quia: Maledictus qui pendet in ligno, & non contaminabis terram tuam: *Rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura*. Et ſic cito morerentur, ne horrore dies feſtus fœdaretur, ut ait Auguſtinus Et Magiſter in hiſtorii: *Venerunt ergo milites*. Et ſic fecerunt illis, qui fuerunt cum Chriſto crucifixi, ut mortui de ligno deponerentur. Et B ſequitur ſecunda particula: *Ad Jeſum autem cum veniſſent, ut viderunt cum jam mortuum*. Ipſe enim habuit poteſtatem ponendi animam, & fuit mortuus, quando voluit. Unde Auguſtinus. Quis ita veſtem ponit quando voluerit, ſicut ſe carne exuit quando voluit? *Non fregerunt ejus crura*. Unde Chryſoſtomus: Vides qualiter validum quid eſt veritas: per quæ illi ſtudent facere ignominiam Chriſto, per hæc prophetia completur: quæ pernicioſa mente agebant, hæc veritati deſerviebant, vel decertabant: Hæc ille: *Unus tamen militum latus ejus aperuit*. Ut ait Chryſ. Milites largientes Judæis honores, & ea quæ placebant eis, mortuo corpori conviciantes hoc fecerunt. C Sed quæritur de modo loquendi, quem ait: *Aperuit*, & non vulneravit? Et ad iſtud reſpondet Auguſtin. Vigilanti verbo uſus eſt, ut non diceret: Latus ejus percuſſit, aut vulneravit, ſed aperuit, ut illic quodam modo oſtium vitæ panderetur, unde ſacramenta Eccleſiæ manaverunt. Et de hoc in Gloſſa. Et hoc prænuntiabat oſtium arcæ, & quod mulier facta eſt de latere viri dormientis, ut ait Auguſtin. qui exclamans ait: O mors! unde mortui reviviſcunt: quid iſto ſanguine mundius? quid iſto vulnere ſalubrius? Et de hoc ſimiliter Chryſ. Ex utriſque his Eccleſia conſtituta eſt: per aquam quidem regenerati: per ſanguinem vero, & carnem nutriti, ſcilicet Chriſtiani.

Deut. 21 — *Aug. tract. 120 in Jo prop. princ. tom. 9* — *Ibidem ho. 119 prope fin.* — *Chryſ. ho. 84 in Joan. paulo ante med. to. 3* — *Ibid.* — *Aug. tract. 120 in Jo. non longe a pr. to. 9* — *Gen. 7* — *Gen. 2* — *Aug. Ibid. poſt aliqua.* — *Chryſ. ho. 84 in Joan. paulo ante med. tom. 3* — *Ibid.*

Et

Digitized by Google

Et ſequitur: Principium illic ſuſcipiunt myſteria, ut cum acceſſeris horribili calici, ſcilicet propter honorem, ut ab ipſa bibens coſta id eſt, calice, ita accedas. Hæc ille. Patet ergo ex dictis, quod illud ſacrum vulnus fuit principium fontale, vita, & oſtium. (*Apoc. 1*) Lavit enim nos in ſanguine ſuo. Et aqua exivit in myſterium regenerationis. Supra: (*Joan. 3*) Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu, &c. Ideo in figura. (*Zac. 13*) Erit fons patens domui David, &c. Item patet, quod multos rivos ſanguinis effudit Chriſtus, ſcilicet in circumciſione, in flagellatione, in ſanguineo ſudore, in coronatione, ſpinea corona etiam in lacrymatione, quæ fuit originaliter ſanguis, prout ait Auguſtinus, quod lacrymæ quaſi vulnerati cordis ſanguis eſt ſacrificium, ſcilicet quod ſacrificamus: (*Cant. 2*) In foraminibus. Ibi Bernardus de hoc: (*Ber. ſer. 61 in Cant. poſt med.*) Quid tam efficax ad curanda conſcientiæ vulnera, nec non ad purgandam mentis aciem, quam Chriſti vulnerum meditatio? Et ibi multum de hoc. Et idem: (*Ib. ſer. 61 poſt med.*) Vult benignus dux devoti militis vultum, & oculos in ſua ſuſtolli vulnera, ut illius ex hoc animum erigat, & exemplo ſui reddat ad tolerandum fortiorem. Et ibi bene de hoc. Unde & myſterium patet hic: Anima enim fidelis debet lancea, id eſt acumine ſubtilis meditationis, & contemplationis ſuum latus, id eſt, cordis latitudinem aperire. Unde & amor dicitur acutus, ſive acutum quid, quia penetrat, Hugo ibi ait. (*Hug. in Angeli Hier. cap. 6 lib. 6*) Unde in Canticis: (*Cant. 4*) Vulneraſti cor meum uno oculorum tuorum, ſcilicet inſpirata a te meditatione. Et tunc debet exire ſanguis compaſſionis, & aqua lacrymationis tam pro peccatis propriis, quam alienis. Unde Job: (*Job. 30*) Compatiebatur anima mea pauperi. Et idem: (*Ibidem.*) Flebam ſuper eum, qui afflictus erat. Et ibi Gregorius, (*Greg. Mor. li. 20 c. 26 ante med.*) quod mediator Dei, & hominum formam dedit, qui cum poſſet nobis etiam non moriendo ſuccurrere, ſubvenire tamen moriendo hominibus voluit quia nos videlicet minus amaſſet, niſi vulnera noſtra ſuſcepiſſet. Et ibi bene de compaſſione cordis, qua

A debet quis compati proximo. Per lacrymas autem ſacrificatur ſanguis cordis, ait Auguſtinus: (*Aug. conf. lib. 5 c. 7 poſt med. tom. 1*) Dedit quaſi torrentem lacrymas. Et ſequitur dictorum teſtificatio, ibi: *Et qui vidit*, ſcilicet Joannes: *Teſtimonium perhibet, & verum eſt teſtimonium ejus.* Ut enim ait Chryſoſtomus: Non ait: ab aliis audivi, ſed ipſe præſens vidi: (*Thre. 2*) *Et ille ſcit, quia vera dicit*, Ut enim ait Chryſoſtomus: (*Chryſ. ho. 83 in Jo. paulo ante med. tom. 3*) Convitium fiens, ſcilicet Chriſto, enarrat, non mirabile ſignum ne eſſet ſermo ſuſpectus: *Ut & vos credatis*. Non ait ſciatis, quia ut ait Auguſtinus. (*Ibidem.*) Ille ſcit, qui vidit, cujus credat teſtimonio, qui non vidit: nam quid eſt aliud credere, quam fidem accom-

B modare? Hæc ille. Sed quæritur, cum dicat Salvator, ſupra: (*Joan. 4*) Si teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Item: (*Prov. 25*) Laudet te alienus, & non os tuum. Ergo non debuiſſet commendaſſe teſtimonium ſuum. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ut dictnm eſt ſupra, quia ſcribunt in ſacra ſcriptura, quia impulſu Spiritus ſancti agitantur, ut de ſe, ſicut de aliis proferant teſtimonium, ait Gregorius. Eſt ergo proferre teſtimonium, & commendare oſtentatione vanitatis, & tali teſtimonio non eſt credendum: *Facta autem ſunt hæc, ut ſcriptura impleretur*, quia ut ait Chryſoſtomus (*Chryſ. ho. 84 in Jo. circa med. tom. 3*) ſupra, quæ illi pernicioſe agebant,

C hæc decertabant, id eſt, auxiliabantur veritati: *Os non comminuetis ex eo.* (*Exod. 12*) Quantum ad primum factum: *Iterum alia ſcriptura: Videbunt in quem tranſfixerunt.* Secundum aliam tranſlationem, ut ait Chryſoſtomus. (*Chryſ. ib.*) Multa cognatio typi, id eſt, figuræ ad veritatem. (*Apoc. 1*) Vides quantum ſtudium facit, uc credatur, quod exprobrabiliſſimum, & verecundiam ferens, neque aliquid verecundans inſpiciat: quæ enim maxime exprobrabiliſſima videntur eſſe, hæc fundamenta ſunt bonorum noſtrorum. Hæc Chryſoſt. Ideo ait hic: *Ut credatis*. Sed quæritur, qualiter ait: *Videbunt in quem tranſfixerunt*. Filium Dei ſcilicet in carne, in qua venturus eſt, ait Gloſſa: (*Apoc. 1*) Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Cum ipſe ſit

ven-

Digitized by Google

venturus in ſumma claritate, quia lucerna civitatis ſupernæ agnus erit.

Apoc. 21 Job. 10

Et oculi damnatorum ſint obtenebrati: Antequam vadam ad terram miſeriæ, & tenebrarum. Super quod

Greg. Mor. lib. 9 c. 38 ante med. Job. 20

Gregorius: Miſeria ad dolorem pertinet, tenebræ ad cæcitatem. Et: Omnes tenebræ in oculis ejus. Videtur quod damnati non poſſent videre eum, cum requiratur proportio viſibilis ad videntem.

Joan. 5

Et ad iſtud reſpondendum eſt, ut habitum eſt ſupra, quod omne judicium dedit filio, quia venturus eſt ad judicandum in carne, in qua omnes videbunt eum:

Job. 36 Greg. Mor. lib. 27 c. 3

Omnes homines vident eum. Ibi Gregorius. Reprobi videbunt eum in judicio non in forma divinitatis, ſed in humanitate. Idem

Aug. de Trin. l. 1 c. 13 poſt med. to. 3 Greg. Mor. lib. 9 c. 39 ante med.

Auguſtinus. Etſi adhuc obiiciatur, quod nulla eſt proportio: reſpondendum ſecundum Gregorium, ubi ait: Ignis infernalis, & ad conſolationem non lucet: & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Ita divina juſtitia diſpenſante, licet damnati fuerint tenebris obvoluti, videbunt filium Dei in ſua humanitate ad pulſionem, & damnationem non ad gaudium, vel exultationem, ut ait

Aug. de Trin. l. 1 c. 13 poſt med. tom. 3

Auguſtinus. Quod vero ait: *Os non comminuetis*. Myſterium eſt, quod membra Chriſti ſolida, quales fuerunt Apoſtoli non franguntur tribulationibus, nec comminuuntur:

Job. 30

Nocte os meum perforatur. Ibi: Per oſſa fortes in Eccleſiæ ſanctæ corpore deſignantur, qui ſuo robore membra continent, dum mores infirmantium ſtabiliter portant. Hæc ille.

Greg. Mor. li. 20 c. 21

Et iſta oſſa licet concutiantur tribulationibus, non tamen comminuuntur, ita quod deficiant, quia roborati virtute Spiritus ſancti: De excelſo miſit ignem in oſſibus meis:

Thre. 1

Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum. Et ſequitur ultima pars, in qua de Salvatoris ſepultura, ſive ſepelitione, ibi: *poſt hæc*. Et ibi tria. Primo, corporis de cruce depoſitio. Secundo, depoſiti corporis cum aromatibus præparatio, ibi: *Venit ergo*.

1 Reg. 2

Tertio, corporis conditi in ſepulchro collocatio, ibi: *Erat autem in loco, &c.* Ait ergo: *Poſt hæc rogavit Pilatum Joſeph ab Arimathia*, quæ eſt

A idem quod Rammatha, civitas Elianæ, & Annæ: *Eo quod eſſet occultus diſcipulus*, quia Judæi conſpiraverant, ut ſi quis eum confiteretur, extra ſynagogam fieret, ſupra:

Joan. 9

Et iſte erat diſcipulus non ex duodecim, ſed ex ſeptuaginta: *Et rogavit Pilatum, ut tolleret corpus Jeſu. Et permiſit Pilatus*. Ut ait Chryſoſtomus.

Chryſ. hom. 84 in Jo. circa med. tom. 3

Exiſtimans extinctum eſſe furorem Judæorum acceſſit, & petiit gratiam. Et de iſto: Venit quidam homo dives nomine Joſeph.

Mat. 27 Ibidem.

Sed tunc quæritur, qualiter ait Chryſoſtomus, quod unus ex ſeptuaginta, cum conſtet illos eſſe pauperes?

Mar. 15

Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut dicitur, quod ipſe erat nobilis decurio, id eſt, de ordine B curiæ, poſtea vero adjunctus diſcipulis, fuit expropriatus. Unde ait hic, quod fuit occultus diſcipulus. Et de iſto legitur in antiqua hiſtoria, quod fuit miſſus in Britanniam majorem cum aliis, & dicitur eſſe ſepultus in antiquo monaſterio, nomine Glaſtimbriæ, in quo & Arthurus eſt ſepultus. Sequitur nunc ſecunda particula: *Venit ergo, & tulit corpus Domini*. Multam pretioſam facit conſervationem, ait Chryſoſtomus:

Joan. 3

Venit autem, & Nicodemus, de quo ſupra, quod venerat in nocte: *Primum*. Ait

Aug. tract. 120 in Jo. circa med. tom. 9

Auguſtinus quod nocte primum ad eum venit, poſtea autem intelligendum veniſſe ſæpe, ut fieret diſcipulus: *Ferens mixturam myrrhæ, & C aloes*. Ut ait Chryſoſtomus, adhuc

Chryſ. hom. 84 in Jo. circa med. tom. 3

ut de homine nudo diſponebant & deinde ferunt pigmenta, quæ maxime ſunt apta corpus conſervare, & non concedere ſubiici corruptioni. Quod nihil magnum de Jeſu ipſos exiſtimare arguebat: multam tamen demonſtrabant dilectionem. Hæc ille: *Acceperunt ergo corpus, & ligaverunt linteis*, id eſt, pannis de lino mundis: Corpus involutum ſyndone mundo: *Cum aromatibus*, dictis.

Luc. 23

Aromata enim Græce, quaſi odoramenta dicta ab aere, vel quod in aris ponantur, ait Papias: *Sicut mos eſt Judæis ſepelire*, ſcilicet honorifice, non ut condemnatum, ſed ut magnum quemdam ac mirabilem, ait Chryſoſtomus.

Chryſ. ib poſt med. Ibidem. paulo ante.

Item quærit idem Chryſoſtomus, qualiter nullus ex duo-

de-

Digitized by Google

decim acceſſit, ſcilicet ad petendum
corpus, nec Joannes, nec Petrus?
Et ſi reſpondeatur, quod propter
Judæorum timorem dimiſerunt, ita
poſſet dici de iſto, quod timore eodem detinebatur, & tamen venit.
Et ad hoc reſpondet: Mihi videtur
nobiliſſimum fuiſſe Joſeph, quod ex
ſepulchro conſtat, & Pilato erat notus, quare impetravit. Sed ait Auguſtinus: Non fruſtra ait: *Sicut mos
eſt Judæis ſepelire*. Sed admonet in
hujuſmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cujuſque gentis
obſervandum. Secundum hoc ergo,
videtur quod corpora mortuorum
ſunt cum pretioſis aromatibus condienda, & quod pompa exequiarum
facienda, ubi eſt talis conſuetudo.
Cujus contrarium videtur, quia cura fidelium debet eſſe de anima, &
Mat. 10 non de mortuo corpore. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: multo minus eſt timendum de corpore
poſt mortem, &c. Dimittite mor-
Matt. 8 tuos ſepelire mortuos ſuos: Et ad
iſtud reſpondendum ſecundum Au-
Aug. de Civ. Dei l. 1 c. 12 t. 5 guſtinum, ubi ait: Curatio funeris,
& ſic de aliis, quæ ibi enumerat,
magis ſunt ſolatia vivorum, quam
Idem de cura pro mor. ger. cap. 2 post med. tom. 4 ſubſidia mortuorum. Item Auguſt.
de cura pro mortuis agenda. Et
quoniam dicitur: Si Chriſtus non
1 Cor. 15 reſurrexit, vana eſt fides noſtra. Ut
certa ergo eſſet ſua reſurrectio, decens fuit eum in loco patenti, &
honorifico ſepeliri, & ab hoſtibus
cuſtodiri, ne eſſet ſuſpicio de reſurrectione, & ſic debuit dare exemplum humilitatis, ut tamen veritas
fidei confirmaretur in credentibus.
Et patet hic myſterium: per iſta
aromata poſſunt ſignari virtutes,
cum quibus electi debent tranſire de
hoc mundo & condiri in homine interiore. Per myrrham enim, qua
corpora mortua condiuntur, ne a
vermibus corrumpantur, ſecundum
Gregor. in Ezech. lib. 2 hom. 22 post med. Gregorium, carnis mortificatio ſignatur. Per Aloem, qua ſtomachus
dicitur purgari, interioris hominis
Cant. 4 purificatio deſignatur: Myrrha, &
aloes, &c. Per centum libras juſti-
Joan. 12 tiæ rectitudo. Supra: Accepit libram
unguenti, per quam ſignatur juſti-
Aug. tract. tiæ rectitudo, ait Auguſtinus: Eme-
A runt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. Et ſequitur ultimum: 50 in Jo. ante med. tom. 9
Erat autem hortus, & in horto monumentum, ut ait Beda: Domus fuit Mar. ult.
una rotunda, exciſa in rupe, tantæ
altitudinis, ut vix homo manu extenta culmen poſſet attingere, ut
dicitur in hiſtoriis. Ubi de hoc habe: *In quo nondum quiſquam poſitus
erat*, Deo diſponente. Ut enim ait
Auguſtinus; Sicut in Mariæ virginis Aug. tract. 120 in Jo. post med. tom. 9
utero ante illum nemo, poſt illum
nemo conceptus eſt: ita in hoc monumento nemo ante illum, vel poſt
eſt ſepultus: *Ibi ergo propter paraſceven Judæorum, quia juxta erat, poſuerunt Jeſum*. Sed quæritur, ad quid
ponit hoc? Et ad iſtud reſpondet
B Auguſtin. quod acceleratam vult in- Ibidem. paulo post
telligi ſepulturam, ne adveſperaſceret, quando jam propter paraſceven
non licebat tale aliquid facere. Et
de hoc Chryſoſtom. bene. Nona ho- Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3
ra facta morte, deinde in medio ad
Pilatum accedentibus, & corpus deponentibus, docens erat veſperam aſſumere, ſcilicet eos, in qua non
erat fas operari, ſcilicet ob futurum
ſabbatum. Ideo in proximum monumentum poſuerunt eum. Diſpenſatur autem ſcilicet a Deo in novum, eum poni, ubi nullus poſitus
erat antea, ut non alterius alicujus
exiſtimaretur reſurrectio. Hæc ille.
Et ibi bene de hoc. Hic autem Matt. 27
omittuntur, qualiter Judæi præceperint cuſtodiri ſepulchrum, & de
C aliis, de quibus narratur. Et poſſet
exponi myſterialiter de anima ſancta, ſuſcipiente corpus Domini ſacramentaliter, & ſpiritualiter: debet
enim eſſe ad modum horti, ut ſit
bonis operibus fœcunda, plantationibus virtutum, in certa regulari diſciplina clauſa, de quo horto ſupra
proximo: *Erat hortus in quem intravit*, Et ibi bene de hoc. Item talis
anima debet eſſe ſui finis memorativa. Unde dicitur hic: *Erat ibi monumentum*, quod dicitur eo quod moneat mentem, ſcilicet ad memoriam
ſuis finis, ſive mortis: Memorare Eccl. 8
noviſſima, & in æternum non peccabis. Quæ memoria debet ſtimulare animam ad ſeipſam innovandam.
Ideo dicitur hic, quod erat monumen-

Rom. 12 mentum novum : Renovamini in novitate ſenſus veſtri. Talis anima eſt idonea, ut ſuſcipiat corpus Domi-
2 Cor. 11 ni, & ut in ea ponatur : Probet ſe homo, & ſic de pane illo edat, & cætera.

CAPUT VIGESIMUM.

UNA *autem ſabbati Maria Magdalene venit mane*, *&c.* Parnarrata ſerie paſſionis filii Dei, hic narratur de ſua reſurrectione, & manifeſtatione, & de his quæ ſpectant ad illa. Et hoc in tres. Primo, narratur ſanctarum mulierum, & diſcipulorum ſollicitudo. Secundo, narratur, ſive deſcribitur ipſa manifeſtatio, ibi : *Maria autem ſtabat*. Tertio manifeſtationis factæ, & fidei de reſurrectione per teſtimonium confirmatio in fine libri : *Hic eſt diſcipulus*
Diviſio. Prima in duas. Primo narratur adventus mulierum ad monumentum, & ab eis annuntiatio reſurrectionis ipſis diſcipulis. Secundo, diſcipulorum concurſus ad videndum, an filius Dei reſurrexiſſet, ibi : *Exiit ergo Petrus*. Ait ergo : *Una autem ſabbati*, quam jam diem dominicam mos Chriſtianus appellat, propter Domini reſurrectionem quam ſolus Matthæus primam ſabbati nomina-
Aug. tract. 120 in Jo. poſt med. tom. 9 vit, ait Auguſt. *Una ergo die ſabbati* id eſt, prima poſt ſabbatum Judaicum. Unde Chryſoſtomus : *Una ſab-*
Chryſ. ho. 84 in Jo. poſt med. tom. 3 *batorum*, hoc eſt, Dominico die. Et ſic : *Una*, id eſt, prima dies ſepti-
Luc. 17 manæ : Jejuno bis in ſabbato : *Maria*
Ibidem. *Magdalene venit mane*, *&c.* Cum adhuc eſſent tenebræ, ait Chryſoſtomus. Et in hoc notatur ipſius ſedula ſollicitudo, fervida dilectio & avida appetitio videndi locum reſurrectionis : *Vidit lapidem revolutum*, id eſt, elevatum, ait Chryſoſt. Sed quæritur ad quid fuit lapis revolutus? quia Dominus potuit exire de ſepulchro illo manente integro, & exire de monumento ipſo clauſo, qui intravit ad diſcipulos januis clauſis, infra eodem. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtom. Chriſtus reſurre-
Ibid. xit, & lapide, & ſignaculis injacentibus : quia vero oportebat & alios certificari, aperitur monumentum

A poſt reſurrectionem, & ita res credita eſt. Hæc ille. Ad inductionem ergo fidei reſurrectionis ſic fuit factum : *Cucurrit ergo*, *& venit ad Simonem Petrum*, ut ait Chryſoſtomus Ibidem.
Omnino circa magiſtrum amicabiliter ſe habens qui ſabbatum tranſiit non ſuſtinuit quieſcere, ſed venit diluculo profundo, a loco mitigationem quamdam invenire volens, & cucurrit a multo amore, Hæc ille : *Cucurrit*, *inquam ad Simonem Petrum*, *& ad alium diſcipulum*, ſcilicet Joannem : *Et dixit illis : Tulerunt Dominum*, ut ait Auguſtinus. Et eſt in Aug. tract.
Gloſſa : In Græcis codicibus additur, 120 in Jo.
Meum. Et videtur dictum propenſio- ante med.
ne charitatis, vel famulatus affectu : tom. 9
B *Et neſcimus*, *ubi poſuerunt eum*, ut ait Chryſoſtomus : Nondum de re- Chryſ. ho.
ſurrectione noverat quid manifeſtum, 84 in Jo.
ſed putabat tranſpoſitionem factam poſt med.
eſſe corporis. Sed quæritur, cum di- tom. 3
catur, quod aliæ Mariæ venerunt Mat. ult.
cum Magdalena ad monumentum ; qualiter ait hic, quod Maria Mag-
dalene venit ſine aliis. Et ad iſtud Mar. ult.
reſpondendum ſecundum Auguſtin. Auguſt. de
quia fuit aliis mulieribus dilectione concor. Ev.
ferventior, ideo non immerito ſo- li. 3 ca. 24
lam veniſſe Joannes commemorat. poſt. med
Item quæritur de hoc quod ait : *Ve-* tom. 4
nit mane. Qualiter hoc? quia dici-
tur, quod veſpere ſabbati venit Ma- Matt. ult.
ria Magdalene, &c. Non ergo mane. Et ad iſtud reſpondendum, Ibidem.
C quod veſpere venit, id eſt, nocte ſabbati, non ut ſumitur pro principio noctis, ſed ut ſumitur pro fine. Unde ſequitur in Matthæo : Quæ luceſcit in prima ſabbati, quod non poſſet eſſe, ſi ſumeretur nox, quantum ad ſuum initium. Unde creditur quod a veſpere præparaverunt aromata, & diluculo profundo venerunt, quia ſabbatum tranſiit ait Chryſoſtomus. Item quæritur, ait : *Cum adhuc eſſent tenebræ*. Qualiter hoc? cum dicatur, quod venerunt ad monumentum orto jam ſole. Et ad
iſtud reſpondendum ſecundum Au- Marc. 16
guſtinum quod Maria bis venit, ſci- Aug. de
licet primo cum eſſent tenebræ, & concord.
deinde orto ſole. Et tunc renuntia- Ev. lib. 3
vit diſcipulis. Item quæritur conſe- c. 24 poſt
quenter de hora reſurrectionis : vi- med. tom. 4

detur

Digitized by Google

detur quod media nocte ſurrexit, per figuram illam de Sampſone, qui conſurgens media nocte, &c. Quam figuram exponit Gregorius de Chriſto reſurgente. Ad contrarium videtur, quod tertia die reſurrexit, quod non poſſet fieri, niſi ſurrexiſſet in diluculo diei tertiæ, ſecundum quod computat Auguſtin. horas diurnas, & nocturnas, in quibus fuit Chriſtus in ſepulchro. Primus enim dies ab extrema parte numeratus. Medius autem totus: Tertius vero a prima parte. Et ita per ſynecdochen primus & tertius numerantur. Diluculo ergo ſurrexit. Et de hoc Magiſter in hiſtoriis. Unde Chryſoſtomus ſic ait, quod diluculo profundo ſurrexit, & ideo loquuntur auctores quaſi diverſimode. Quia enim fuit diluculum profundum, reſpiciendo noctem præteritam, dicitur nocte ſurrexiſſe. Et conſiderando diem appropinquantem, diluculo ſurrexiſſe. Et de hoc Magiſter in hyſtoriis multum. Myſterium autem patet a Gregorio: Maria enim auctorem omnium, quem carne viderat mortuum, quærebat: & quia minime invenit, furatum credidit. Et ideo tenebræ erant. Et ſequitur illa pars, in qua narratur de concurſu diſcipulorum, ad videndum quæ erant eis nuntiata. Et primo narratur de progreſſione eorum ad monumentum. Secundo, de conſideratione eorum, quæ erant in monumento, ibi: *Et vidit linteamina*. Tertio, diſcipulorum ignorantia, ibi: *Nondum enim ſciebant*. Ait ergo: *Exivit ergo Petrus & alius diſcipulus*. Ut ait Chryſoſtomus: Audientes illi, cum multo ſtudio inſiſtunt monumento. *Currebant autem duo ſimul*. Ut ait Auguſtinus: Cum dixiſſet, quod venerunt ad monumentum, regreſſus eſt Evangeliſta, ut narret, quomodo venerunt: *Et ille alius diſcipulus*. De ſe enim tamquam de alio cuncta narrat. Ut ait Gregorius: Illi præ cæteris cucurrerunt, qui præ cæteris amaverunt: *Et venit prior ad monumentum*: *Et vidit linteamina, &c.* quod erat ſignum reſurrectionis, ut ait Chryſ. Cum enim myrrha ſepultus eſt Chriſtus, quæ non minus plumbo conglutinat corpori linteamina, & ita fuit ſignum, quod non fuit corpus ſublatum furto, ſed quod reſurrexerat: *Venit ergo Simon Petrus, &c. Et vidit linteamina, & ſudarium*, &c. Sed quæritur, quare erant ſeparatim poſita: Item quæritur, quare ait, quod erat ſudario involutum. Et ad hoc reſpondet idem Chryſoſt. quod ideo hoc ait, ut diſcas, quoniam non erat feſtinantium, neque turbatorum hæc res, ſed ſeorſum quidem illa, ſeorſum vero hoc eſſe: involvere enim eſt cum diligentia facientis. Et hoc vult Chryſoſtomus concludere, quod hæc erant ſigna, quod Chriſtus reſurrexit, & quod corpus non fuit furto ſublatum ab hominibus feſtinantibus, & turbatis: Et ideo ait, quod ob hoc reſurrectioni crediderunt: *Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, & vidit*, ſcilicet vacuum ſepulchrum, & credidit Chriſtum non ſurrexiſſe, ſed ſublatum eſſe, ut mulier dixit. Et hoc ideo: *Quia nondum ſciebant ſcripturam, quia oportuerat eum reſurgere*. Sed qualiter hoc? cum ſæpe audirent a Chriſto de morte & reſurrectione, qualiter non ſciebant ſcripturam de hoc? Et ad hoc reſpondet Auguſtin. quod quando a Domino audiebant de hoc, conſuetudine audiendi ab illo parabolas, non intellexerunt; & aliud aliquid ſignare crediderunt: *Abierunt ergo diſcipuli ad ſemetipſos*, id eſt, ubi habitabant, & unde ad monumentum cucurrerant, ait Auguſtin. Vel ſecundum Chryſoſtom. quod diſcipuli abierunt ad ſemetipſos, ſcil. ſtupefacti conſiderantes linteamina, & credentes. Et patet hic veritas evangeliſtæ, ut enim ait Chryſoſt. Evangeliſta non privavit mulierem laudatione, neque verecundiam exiſtimavit eos diſcere ab ea pernoctante. Patet etiam humilitas ejuſdem Evangeliſtæ, licet veniſſet prius ad monumentum, non tamen intravit, donec Petrus introivit. Et tunc poſt illum intrans vidit linteamina, & alia. Veridicum ergo modum clarificat, & intumidum ſe oſtendit, ait Chryſoſtomus. De myſteriis vero iſtorum ſufficienter Gregor. Per Joannem ſynagoga ſignatur, per Petrum Ec-

Judi. 16 — *Greg. in Evang. ho. 21 poſt med.* — *Auguſt. de Trin. lib. 4 cap. 6 to. 3* — *Greg. in Ev. ho. 21 poſt med.* — *Chryſ. ho. 84 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Aug. tract. 120 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Greg. in Ev. hom. 22 ante med.* — *Chryſ. ho. 84 in Joan. poſt med. tom. 3* — *Ibidem* — *Aug. tract. 120 in Jo. prope fin. tom. 9* — *Ibidem tract. 121 prope prin.* — *Chryſ. ho. 85 in Jo. circa princ. tom. 3* — *Ibid. ho. poſt med.* — *Ibid. poſt pauca.* — *Greg. in Ev. ho. 22 ante med.*

Eccleſia, & ipſa ſynagoga prius audivit mandata, & vidit linteamina, ſcripturæ ſacramenta, & ſudarium involutum: per quod ſignatur celſitudo divinitatis, quæ nec per initium naſcitur, nec termino coanguſtatur. Ideo dicitur ſudarium involutum: *Et in unum locum*, quia Deus in unitate eſt, non in ſciſſura mentium: Vel per linteamina labores Chriſti, per ſudarium ſua paſſio. Licet ergo ſynagoga prius prophetas audierit, & viderit, Eccleſia tamen

Rom. 11

prius intravit per fidem: Donec plenitudo gentium intravit, & ſic omnis

Greg. ib.

Iſrael ſalvus erit. Et de his Gregorius ſufficienter. Vel aliter per iſtos duos diſcipulos duæ vitæ figurantur. Per Joannem vita contemplativa: per Petrum vita activa. Et quia quilibet vivens in activa vita habet aliquid de contemplatione, ſaltem quoad cognitionem eorum, quæ credenda ſunt, ideo in hujus figuram dicitur, quod Joannes cucurrerit citius Petro, ſimpliciter tamen eſt vita activa prior, deinde contemplativa. Et de his duabus vitis figuratis per iſtos

Aug. tract. 124 in Jo. poſt med. tom. 9

duos diſcipulos infra ab Auguſt. Et ſequitur illa pars, in qua manifeſtationis Chriſti poſt reſurrectionem deſcriptio, ibi: *Maria autem ſtabat*. Et illa in duas partes. Primo, narratur ſua manifeſtatio mulieri, ſcilicet Mariæ Magdalenæ. Secundo, ipſis diſcipulis. Infra eodem: *Cum ergo ſero eſſet*. In prima quatuor. Primo, narratur Mariæ flebilis deſolatio. Secundo ipſi deſolatæ revelatio, ibi: *Dum ergo fleret*. Tertio, eidem Chriſti manifeſtatio, & ejuſdem admonitio, ibi: *Hæc cum dixiſſet*. Quarto, admonitionis Chriſti adimpletio, & reſurrectionis publicatio: *Venit Maria*. Ait ergo: *Maria autem ſtabat ad monumentum plorans*. Quæritur, quare de ipſa legitur, quod erat plorans & non de aliquo diſcipulorum. Et

Chry. ho. 85 in Jo. in prin. t. 3

ad hoc reſpondet Chryſoſtom. quod compaſſibile quodam modo eſt, muliebre genus: eſt enim mulier natura flebilis. Nec noverat ſermonem de reſurrectione, ſicut diſcipuli,

Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9

conſiderantes linteamina, & credentes. Et ideo nihil tale eſt Petrus paſſus. Secundum Auguſt. vero viris

A redeuntibus infirmiorem ſexum in eodem loco fortior figebat affectus. Et ideo: *Stabat plorans*. Et illi qui Dominum quærebant lacrymis vacabant, dolentes amplius quod fuerat ablatus de monumento, quam quod fuit occiſus in ligno. Hæc

Greg. in Ev. ho. 25 ante med.

Auguſtin, Et de hoc ſimiliter Gregorius. Contigit, ut eum ſola videret, quæ remanſit ut quæreret.

Ibidem.

Et ibi Gregorius bene de fervore animæ devotæ quærentis Deum, & de bono perſeverantiæ. Et ſequitur ſecundum: *Dum ergo fleret, vidit duos Angelos*. Et ibi tria, ſcilicet angelorum viſio, eorum inquiſitio, Mariæ reſponſio, ut in littera pa-

Chryſ. ho. 85 in Jo. non longe a princ. t. 3

tet. Ut ait Chryſtomus: Quod non

B viderunt diſcipuli, hoc vidit mulier prima, angelos, hunc ad pedes, alium ad caput. Sed quæritur, quare diſcipuli, viderunt linteamina, & ſudarium: mulier autem vidit

Ibidem.

Angelos? Et ad iſtud reſpondet Chryſ. Non erat excelſa mens mulieris, ut a ſudariis ſuſciperet reſurrectionem, id eſt crederet: ideo fit ei quid plus: Angelos enim conſiderat, ut ipſa reſuſcitetur a paſſione, & mi-

Aug. tract. 121 in Jo ante med. tom. 9

tigetur. Hæc ille. Ut enim ait Auguſtinus. Inclinavit ſe, quod divino inſtinctu in animo ejus effectum eſt, ſcilicet ut videret angelos: *Dicunt ei, Mulier quid ploras?* ut ait

Chryſ. ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3

Chryſoſtomus, velut oſtio aperto intraverat in ſermonem de reſurrectio-

C ne, & modo ſeſſionis, & interrogatione ducunt eam in allocutionem, ideo & diſtantes ab invicem ſedent, ut ſcilicet audacter interrogaret eos: Hæc ille. *Dixit eis: Tulerunt Dominum meum, & neſcio ubi poſuerunt eum*. Ferventer enim valde, & ut

Ibidem.

dilectionem erat conſervans, ait Chryſoſtomus. Sed adhuc tamen non ſuſceperat dogma de reſurrectione, ex quo imaginabatur ipſum poni ſic,

Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9

ut ait idem. Quærit Auguſt. Quid eſt, quod neque uterque ad caput, neque uterque ad pedes, ſed unus ad caput, alter ad pedes eſſe dicitur? Et reſpondet, quod angeli Græce, Latine nuntii dicuntur: & iſto modo Evangelium velut a capite uſque ad pedes, ab initio uſque ad finem ſignificabant eſſe nuntiandum.

Digitized by Google

Quod vero dicunt angeli: *Quid ploras?* quaſi prohibentes flere, quodammodo gaudium nuntiabant, ait idem [*Ibidem.*] Auguſtinus: Quod vero ait: *Tulerunt Dominum meum*. Intelligendum, quod ibi ſumitur totum pro parte: Sola enim caro ſepulta eſt. Unde [*Greg. in Ev. ho. 22 ante med.*] Gregorius: Uſus ſacri eloquii eſt, ut aliquando ex parte totum, aliquando e contrario, ut hic, ex toto deſignans partem. Secundum vero B. [*Ibidem. paulo ante*] Gregor. per iſtos duos angelos ſignantur prædicatores: ad caput ſedent, qui prædicant: Verbum in principio. Ad pedes vero, qui prædicant: Verbum caro factum eſt. Vel per iſtos duos angelos duo Teſtamenta ſignantur, quæ figurantur per duo Cherubin, quæ tegunt propitiatorium: Chriſtus enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris. Novum [*Exod. 25 1 Joan. 2 Iſa. 6*] Teſtamentum ſpectat ad caput, vetus ad pedes: Duabus alis velabant caput, duabus pedes. Quod autem Angeli apparebant in albis, figura fuit, quia feſtivitatis noſtræ gaudia annuntiabant. Et veſtimenta Angeli, ſicut nix, qui apparuit mulieribus. [*Greg. in Ev. ho. 21 ante med.*] Ut ait Gregorius ibi: Et aſpectus ſicut fulgur, quia Deus & blandus juſtis & terribilis injuſtis apparebit, ait ibidem Gregorius. Et patet [*Mat. 28 Greg. ib. paulo poſt*] hic myſterium: per Angelos enim cuſtodientes locum, ubi fuerat corpus Domini poſitum, ſignantur prælati Eccleſiæ, vel prædicatores Eccleſiaſtici, Eccleſiam cuſtodientes: in quibus debet eſſe vitæ eminentia ſive ſublimitas. In hoc quod ait: *Angelos*. De ipſis enim in Pſalmo, Qui facis Angelos tuos Spiritus. Secundo, ſignatur perfecta charitas, [*Pſ. 103*] ibi: *Duos*. Ideo in figura miſit bi[*Luc. 10*]nos, & binos ante ſe ad prædicandum. Et in hoc ſignatur charitas, [*Greg. in Ev. ho. 17 circa princ.*] ut ait ibi Gregor. Item ſignatur in hoc ſanctimoniæ puritas, & converſationis charitas, ibi: *In albis*: [*Apoc. 19*] Sequebantur eum in equis albis, ſcilicet exercitus, qui ſunt in cœlo, id eſt, prælati Eccleſiæ, qui ſunt pugnatores in corporibus immaculatis. Quarto, ſignatur modeſta tranquillitas [*Greg. in Evang. hom. 29 poſt med.*] in judicando, ibi: *Sedentes*. Sedere enim judicantis eſt, ait Gregorius: Cum ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu. [*Job. 29*] Ibi Gregorius de hoc bene. [*Greg. Mor. lib. 20 c. 7*] Quinto, figuratur prædicationis perfectibilitas; ibi: *Unum ad caput, alterum ad pedes*. Per quod ſignantur prædicatores prædicantes Chriſti humanitatem, & divinitatem, ut eſt expoſitum Supra: Videbitis Angelos [*Joan. 1*] aſcendentes, & deſcendentes ſuper filium hominis. Sexto, figuratur compaſſionis pietas conſolando deſolatos, & inquirendo cauſas deſolationis. Unde dicunt: *Mulier quid ploras?* Talis erat Job. Dicebat enim: Pater eram pauperum: [*Job. 29*] Flebam ſuper eo, qui afflictus erat. Et: Si [*Job. 30*] negavi, quod volebant, pauperibus. [*Job. 31*] Talis ſimiliter erat Paulus, de quo: Quis infirmatur, & ego non infirmor? [*2 Cor. 11*] Unde ait Salvator: Quid vis ut faciam tibi? [*Matt. 8*] Et ſequitur tertia particula, in qua manifeſtatio filii Dei ipſi Mariæ, & mutua collatio in interrogando, & reſpondendo, & ejuſdem admonitio, ut in littera patet. Ait ergo: *Hæc cum dixiſſet: Converſa eſt retrorſum*, ad litteram corporaliter. Sed quærit Chryſoſtomus [*Chryſ. ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3*] quæ fuit cauſa hujus converſionis? Et reſpondet ipſos Angelos obſtupefeciſſe, conſiderantes dominatorem, & ſchemate, id eſt, figura, vel forma, & inſpectione, & motu oſtendere ipſum adveniſſe, & hoc mulierem converti fecit, quæ converſio fuit reverentia, vel admirationis, vel diligentioris accenſionis: Et converſus ſum, ut viderem vocem. [*Apoc. 1*] Vel ſecundum Gloſſam, tergum quaſi ad Chriſtum habebat, quem reſurrexiſſe non credebat: *Et vidit Jeſum ſtantem*, ſcilicet immortalem, mori non potentem, in corpore immortali erectum, paratum ad elevandum credentes in cœlum, & promptum ad auxiliandum pugnantes ſpiritualiter: Vidit Stephanus Jeſum ſtantem a dextris Dei. [*Act. 7*] Stare enim eſt pugnantis, vel adjuvantis, ut ait Gregorius exponens illud: [*Gregor. in Evang. hom. 29 poſt med.*] *Et non ſciebat, quia Jeſus eſt*, ut ait Gloſſa. Videbat, & non cognoſcebat. *Dicit ei Jeſus: Mulier quid ploras?* Redarguens eam, ait Gloſſa. Et interrogatur de cauſa doloris, ut augeatur deſiderium. Unde duo quærit. Primo: *Quid ploras?* Ut auferat planctum: *Quid*

Digitized by Google

Quid quæris? Ut conferat deſideratum. Ait enim Propheta: Ante te Domine deſiderium meum, & gemitus meus a te non eſt abſconditus: *Illa vero exiſtimans, quia hortulanus eſſet.* Forte ad litteram, quia diluculo venit ad hortum: nec tamen hoc falſum, quia in ejus mente ſeminavit, ait: Gloſſa: *Dicit ei Domine ſi tu ſuſtuliſti eum.* Non enim ait, quem, quia hoc in animo gerere ſolet vis amoris, ut quem ſemper cogitat nullum alium ignorare putet, ait Gloſſa. Et in hoc, quod ait: *Ubi poſuiſti eum.* Patet quod adhuc ignorabat eum reſurrexiſſe veraciter. Unde Chryſoſtomus, Rurſus poſitionem & levationem, & portare dicens, ut de mortuo loquens, ait: quaſi diceret: Si propter timorem Judæorum levaſti eum hinc, dicito mihi: *Et ego eum tollam.* Et in hoc multa ejus devotio, & dilectionis conſervantia, ut ait Auguſtinus. Nemo calumnietur mulieri, quod hortulanum dixerit Dominum Magiſtrum, ibi enim rogabat, hic agnoſcebat: ibi honorabat hominem, a quo beneficia poſcebat, hic recolebat doctorem, a quo diſcernere humana, & divina diſcebat. Hæc ille. Et ideo Dominus volens eam reducere ad excelſa, dicit ei: *Maria*: ut ait Gloſſa. Vocat ex nomine, quaſi diceret: Recognoſce eum a quo recognoſceris. Secundum vero Chryſoſt. exprobrans dicit hoc, & tangens eam, id eſt, arguens, quoniam hæc de eo, qui vivebat, imaginabatur. Hæc ille: *Converſa illa dicit ei: Rabboni.* Sed qualiter hoc, quia prius ait: *Converſa retrorſum?* Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. quod prius converſa, ſc. corpore: quod enim non erat putavit: nunc converſa, corde, quia quod erat, cognovit. Unde ait: *Rabboni, quod dicitur Magiſter.* Supra: Vocatis me Magiſter, & Domine; *Dicit ei Jeſus: Noli me tangere.* Sed quæritur ad evidentiam litteræ, quare prohibuit ei ſe tangere, ex quo præcepit Thomæ non perfecte credenti ipſum tangere? ad fidei inductionem, & confirmationem, infra eodem. Item ait diſcipulis: Palpate, & videte. Videtur quod eadem ratione debuiſſet permiſiſſe mulieri tangere eum. Item narratur de iſta, & de aliis mulieribus, quod tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum. Quæritur ergo, quare hic prohibuit ſe tangere? Ex quo item prius apparuit mulieri, quam diſcipulis, videtur quod debuiſſet prius permiſiſſe mulieri tangere eum, quam diſcipulis. Item quæritur de cauſa, quam aſſignat: *Nondum aſcendi ad Patrem meum*, videtur plus valere ad contrarium, quia plus poteſt tangi in terra exiſtens, quam ad dexteram patris in cœlo ſedens. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſtin. Et eſt in Gloſſa: *Noli me tangere*, ideſt, credere me eſſe imparem patri: *Nondum enim*, in corde tuo: *Aſcendi ad patrem.* Ibi me tanges, quando credideris me non eſſe imparem patri. Hæc ille. Hic ergo loquitur de tactu ſpirituali non corporali. Et de hoc. Hoc eſt non tangere niſi cum ad patrem aſcenderit, non de Chriſti carnalitate ſapere. Et ibi de hoc. Et idem Auguſtin. Tactus tamquam finem facit notionis. Nolebat enim in eo finem eſſe intenti cordis, ſed ut crederetur æqualis patri. Idem Auguſtin. quod indigna erat, ut manu tangeret, quem nondum fide apprehenderat: non enim tangitur, id eſt, æqualis patri creditur, niſi fidei profectu, & mentis aſſenſu. Item: Voluit ſe ſignare tactum ſpiritualem, id eſt, acceſſum fidei requirere. Et de hoc ſimiliter Auguſtin. De hoc ſimiliter Gregor. Tangit Chriſtum, qui eum patri æqualem credit. Et ibi bene de hoc. Et per hoc ad objecta. Item quæritur, qualiter & quare apparuit in ſpecie hortulani: Videtur quod debuiſſet apparere in ſpecie glorioſi corporis ad fidei confirmationem, & reſurrectionis probationem. Item dicitur: In multis argumentis apparens illis, ſcilicet ad probandam reſurrectionem. Sed ſi apparet in ſpecie glorioſa, eſſet probatio major. Et vita ut prius. Et ad primum reſpondet Chryſ. quod mulieri apparuit humilis, & in viliori ſchemate, id eſt, forma: non enim oportebat ad excelſa eam reducere, ſed quieſcibiliter

Pſal. 37
Chryſ. ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3.
Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9
Chryſ ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3
Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9
Joan. 13
Luc. ult.
Matt. ult.
Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9
Aug. ep. 4 de Trin. lib. 4 cap. 3 poſt med. to. 3
Ibid. l. 1 cap. 9 ante Paulin. ep. 58 ad Aug. poſt med. & Aug. ep. 59 ad Paulin. poſt med. tom. 2
Ibid.
Idem de concord. Ev. lib. 3 c. 24 to. 4
Gregor. in Evang. hom. 25 ante med.
Act. 1
Chryſ. ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3

ter, id eſt, paulatim. Ut enim ait Greg. exponens illud, qualiter apparuit in ſpecie peregrini diſcipulis euntibus in Emaus: Hoc, inquit, foris egit in oculis corporis, quod apud eos intus agebatur in oculis cordis: nihil veritas per duplicitatem fecit, talem ſe exhibet in corpore, qualis apud eos erat in mente. Hæc ille. A ſimili poſſet reſponderi ex parte iſta, quod quia mulier non habuerit plenam fidem ſuæ reſurrectionis, ideo in tali ſpecie ei apparuit. Et ut ait Aug. Fidem docebat Jeſus, cum hoc illa reſponderet, & hortulanus ille in corde ejus, tamquam in horto ſuo granum ſynapis ſeminabat. Hæc ille. Idem Greg. quod in ejus pectore ſemina virtutum plantavit. Unde & ſupra ait; Pater meus agricola eſt. Et nota quod Dominus apparuit poſt reſurrectionem in ſpecie triplici: in ſpecie hortulani hic, in figura, quod reſurrexit ad illuminationem inſipientium. Item apparuit in ſpecie peregrini, in figura, quod apparuit ad inſtructionem proficientium. Item apparuit in ſpecie crucifixi, infra eodem: *Oſtendit eis manus, & pedes*. In figura quod reſurrexit ad informationem perfectorum, & mundo mortuorum. Et nota quod mulier ſecundum Aug. fuit figura Eccleſiæ gentium, quæ non credidit Chriſtum niſi poſtquam aſcendit ad patrem. Et ſequitur Salvatoris admonitio cum ejus executione, ibi: *Vade ad fratres meos*, Et in hoc patet condeſcenſiva ſua bonitas, & humilitas, quod vocat diſcipulos fratres. Unde in Pſalmo: Narrabo nomen tuum fratribus meis; *Et dic eis: Aſcende ad patrem meum*. Non confeſtim, ſed poſt quadraginta dies, ait Chryſoſtomus. Et hoc ait exigere volens ejus mentem, ſcilicet ad credendum, & ſuadere quoniam ad cœlos abiit. Sed quæritur de modo loquendi: ex quo præmiſit: *Dic fratribus meis*, quare non ait: dic eis, aſcendo ad patrem noſtrum? Et ad hoc reſpondet Aug. quod ideo ait: *Aſcendo ad patrem meum*. Quia aliter meum, aliter veſtrum: natura meum, gratia veſtrum: Similiter: *Deum meum*, ſub quo ego ſum: *Deum veſtrum*, inter quos &

Greg. in Evang. ho 23
Luc. ult.
Aug. tract. 121 in Jo. ante med. tom. 9
Greg. in Ev. ho. 56 ante med.
Joan. 15
Luc. ult.
Aug. tract. 121 in Jo. paulo poſt medium tom. 9
Pſal. 21
Chryſ. ho. 85 in Jo. ante med. tom. 3
Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9

A ipſum mediator ſum: *Venit Maria annuntians, &c.* Sed quæritur, qualiter per mulierem annuntiavit diſcipulis reſurrectionem cum dicat Apoſtolus: Mulieri docere non permitto. Et: Mulieres in Eccleſiis taceant. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Gloſſam, quæ ait: quod mulier viro mortem propinavit. Modo vitam nuntiavit viro: diſpenſatione ergo divina ſic factum eſt. Et de hoc. Gregorius bene. De qua manu allatus eſt potus mortis, ſimiliter & vitæ. Et ibi bene de hoc. Et de præmiſſis verbis idem Gregorius bene, & multum. Et ibi enumerat Gregorius privilegia iſtius ſanctæ mulieris: Sedebat ad pedes Jeſu, & ejus verba audiebat, viventi adhæſerat: mortuum quærebat, viventem reperit, tantumque locum gratiæ invenit, ut hanc ipſis Apoſtolis nuntiis ejus, ipſa nuntiaret. Et ibi monet Gregorius: Non eſſe deſperandum perfecte pœnitenti poſt peccatum. Et ſequitur illa pars, in qua manifeſtatio reſurrectionis ipſis diſcipulis: *Cum ſero eſſet*. Et illa in tres, ſecundum tres manifeſtationes. Quarum prima fuit, quantum ad aſpectum. Secunda quantum ad factum. Tertia, quantum ad guſtum. In prima, exhibuit ſe viſibilem ad removendam incredulitatem diſcipulorum omnium. In ſecunda, ſe exhibuit palpabilem, ad removendam incredulitatem Thomæ, infra eodem: *Et poſt dies octo*. In tertia, apparuit invitans ad prandium, ſive ad guſtum: inſtruens Beatum Petrum & in ipſo inſtruens Eccleſiam, infra proximo: *Poſtea manifeſtavit ſe iterum*. In prima quatuor. In primo, ipſa apparitio, & apparentis allocutio. Secundo, diſcipulorum congratulatio, ibi: *Gaviſi ſunt diſcipuli*. Tertio, eorumdem confortatio, ibi: *Dixit ergo illis*. Quarto, ſequentis apparitionis incidens occaſio, ibi: *Thomas non erat cum eis*. Ait ergo: *Una ſabbatorum*, id eſt, diebus, quibus ſabbatizabant Judæi, id eſt, prima die ſeptimanæ, cujus quælibet dies erat ſabbatum propter feſtum azymorum: *Ubi erant diſcipuli congregati* pro-

1 Tim. 2
1 Cor. 14
Gen. 3
Greg. in Ev. ho. 25 poſt. med
Ibidem.

Digitized by Google

propter metum Judæorum, ut hoc referatur ad utrumque, quia & fores erant clauſæ, & ipſi congregati: *Propter metum Judæorum venit Jeſus*, ſcilicet januis clauſis, ut infra eodem, ut ait Gregorius. Illud corpus Domini intravit ad diſcipulos januis clauſis, quod ad humanos oculos per nativitatem ſuam clauſo exiit virginis utero. Ut enim ait Chryſoſtomus quia decens erat diſcipulos, aut diſcredere mulieri, aut dolere, quoniam non dignos eos fecit ſuo viſu, id eſt manifeſtatione. Ideo neque unum diem dimiſit pertranſire, propter quod ſero aſſiſtit eis, quando maxime erat decens. Hæc ille: *Et ſtetit in medio diſcipulorum*. Sic promiſerat: Ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Sed quæritur, quare non credebant eum eſſe phantaſma, ſicut crediderunt, quando apparuit eis ambulans ſuper mare? Maxime ex quo intravit hic januis clauſis, ut proponit Chryſoſt. Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod mulier præaſſumens, id eſt, prædicens multam fidem operata eſt in eis. Et cum hoc manifeſtum, & mitem viſum eis oſtendit, ſimul autem & voce firmavit fluctuantem mentem, dicens: *Pax vobis*. Rememorans eis, quod dixerat ante paſſionem Supra: Pacem meam do vobis. Et ſupra: In me pacem habebitis. De qua pace ibi dictum eſt. Et non ſolum firmavit eos voce: Sed: *Oſtendit eis manus, & latus*. Ut ait Auguſtin. Clavi manus fixerant, lancea latus ejus aperuerat, ibi ad dubitantium corda ſananda, vulnerum ſunt ſervata veſtigia. Hæc ille: Palpate & videte, &c. Et patet myſterium hic: Filius enim Dei apparet diſcipulis, in quo apparet obedientialis humilitas: *Et congregatis*. In quo figuratur charitatis unanimitas, ut dictum eſt: Ubi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ero in medio eorum. Unde & ſuper congregatos diſcipulos deſcendit Spiritus. Et tunc apparet quando fores ſunt clauſæ, id eſt, ſenſuales apprehenſiones, affectiones ſub regulari diſciplina cohibitæ: Vade populus meus in cubilia

Gregor. in Evang. ho. 26 prope pr.
Chryſo. ho. 85 in Jo. circa med. tom. 3
Matt. 18
Mat. 14
Chryſ. ib.
Joan. 14
Joan. 16
Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9
Luc. ult.
Matt. 18
Act. 2
Iſa. 26

A tua, claude ſuper te oſtia. Et: Clauſo oſtio ora patrem tuum: Pepigi fœdus cum oculis meis. Ibi Gregorius bene de cohibitione ſenſuum, qui ſunt quaſi fores animæ. Et in die ſabbatorum apparet, ſc. quando eſt vacatio ab operibus ſervilibus peccatorum. Vocaveris ſabbatum delicatum. Et hoc in ſero, quando eſt refrigeratio æſtuum concupiſcibilium: Anima mea deſideravit te de nocte. Sic apparens, & veniens ſtat, in quo notatur ſua immortalitas, & etiam divinitas: Stetit quidam. Ibi Gregorius: Omnis creatura quia de nihilo eſt, defluere dicitur, ſtare autem ſolius creatoris eſt, ut per quem tranſeuntia non tranſeunt, &c. Et

B ſic apparens ſtat in medio, in quo apparet juſtitiæ, æquitatis, & omnibus liberalis communicabilitas: Rex Iſrael in medio tui non timebis. Et: Ego habitabam in medio tui. Ab eo enim qui eſt in medio ad omnes circumferentias eſt æqualis appropinquatio abſque declinatione, recta ſituatio, & omnibus liberalis communicatio, quæ conſimiliter ſunt a filio Dei omnibus, quantum eſt a parte ſui: Non enim eſt perſonarum acceptor Deus. Ideo recte dicitur ſtare in medio: In medio fratrum rector eorum in honore. Et de hoc ſcilicet, qualiter filius Dei in medio, ſupra proximo: ſic ſtans in medio dixit: *Pax vobis*. Oſtendens

C per ipſum factam eſſe pacem cœleſtium & terreſtrium: Ipſe eſt pax noſtra: Non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis. Et Apoſtolus: Diſciplina enim pacis noſtræ ſuper eum. Et de multiplici pace, ſupra. Et non ſolum prænuntiavit verbo: *Pax vobis*. Oſtendens ſe reſurrexiſſe, ſed: *Oſtendit eis manus, & latus*. Signans in illis, qui reſurgunt ſpirituali reſurrectione, quod hæc ſunt vera ſigna, ſcilicet novitas vitæ, & converſationis, quæ figuratur in latere, & perfectibilitas operationis, quæ in manibus figuratur: Chriſtus reſurrexit a mortuis. Et ſequitur: Et nos in novitate vitæ ambulemus. Et ſequitur diſcipurorum congratulatio, ibi: *Gavisi ſunt diſcipuli viſo Domino*. Iſtud gaudium promiſerat eis. Supra: Vi-

Matt. 6
Job. 31
Greg. Mor. li. 21 c. 2
Iſa. 58
Iſa. 26
Job. 4
Greg. Mor. lib. 5 c. 26 ante med.
Soph. 3
Zach. 2
Act. 10
Eccl. 10
Epheſ. 2
1 Cor. 14
Iſa. 53
Joan. 15
Rom. 6
Ibidem.
Joan. 16

Digitized by Google

Videbo vos, & gaudebit cor veſtrum. A Opere enim implevit, quod promiſit. Et univerſa hæc inducebant eos ad fidem, ait Chryſoſtomus. Et merito ſunt gaviſi, quia plenum gaudium, ubi non ſpes lactat, ſed ubi res nutrit, ait Auguſtinus, quia diſcipuli ſumme deſiderabant filium Dei videre, tum ratione intenſi amoris, tum ratione timoris, in quo erant. Ideo: *Viſo Domino*, merito: *Sunt gaviſi*. Ideo promiſit eis, ſupra: Gaudium veſtrum nemo tollet a vobis. Et ibi de gaudio multiplici. Et ſequitur diſcipulorum confortatio, ſicut continuat Gloſſa: *Dixit ergo eis iterum*: *Pax vobis*. Sed quæritur, quare iterat, quod prius dixerat? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quia enim prælium inexpugnabile habebant ad Judæos, continue inducit hoc; ſcilicet *Pax vobis*, Adverſantem dans prælio conſolationem. Ob hoc denique primum verbum dixit poſt reſurrectionem. Hæc ille. Unde, & viris propter prælium pacem, mulieribus propter juſtitiam gaudium evangelizabat, ait idem. Ideo ſequitur: *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos*, quaſi diceret, ait Chryſoſtomus: Nullam habetis difficultatem, & ab his, quæ facta ſunt, ſcilicet a me, & a dignitate mea, qui mitto: Victoriam enim ſtatuit claram, ideo elevat eorum animam, ut ait Chryſoſtomus. Et in hoc mediatorem ſe oſtendit, ait Auguſtinus: Pater enim miſit C me, & ego vos ad conſimilia, ſcilicet ad prælia, & ad tormenta ſuſtinenda, non ad gaudia. Unde Gregorius: Pater miſit filium quem amavit ad paſſionem, ita Dominus electos Apoſtolos, non ad mundi gaudia, ſed ad paſſionem miſit: Ecce ego mitto vos, ſicut agnos inter lupos. Unde & Apoſtoli dicuntur miſſi, ait Auguſt. Miſit ergo eos, ſicut Imperator milites, ſicut Summus Pontifex legatos, item ſicut ſol radios ignitos: Tripliciter ſol exurens montes radios igneos & exſufflans, &c. Ut enim ait Auguſtin. Apoſtoli fuerunt ut faces ardentes, & ut carbones igniti: Similitudo animalium, & aſpectus quaſi aſpectus lampadarum. Item miſit eos ſicut fulgura ad terrendum: Numquid mittes fulgura & ibunt? Quod exponit ibi Gregorius de Eccleſiæ prædicatoribus. Item mittit eos ſicut flumina ad irrigandum, quia ipſe fons vitæ: Ad locum unde exeunt flumina revertuntur. Quod exponit Gregorius ubi ſupra de Eccleſiæ prædicatoribus: Ego ſapientia effudi flumina: Et de miſſione ipſorum: Miſit eos binos, & binos ante ſe. Ibi Gregorius bene de hoc. Et non ſolum confirmavit eos dicto, ſed etiam dono. Ideo ſequitur: *Hoc cum dixiſſet, inſufflavit, & dicit eis: Accipite Spiritum ſanctum*. Sed quæritur ab quid inſufflavit? Et ad iſtud reſpondet Auguſt. quod hæc inſufflatio ſignificavit Spiritum ſanctum non ſolum eſſe patris, ſed & ſuum: Item quæritur, ad quid dedit hic Spiritum in flatu, in linguis igneis, ſuper Chriſtum in columba, ſupra. Et cum Spiritus ſanctus non ſit res corporalis, videtur, tradidiſſe occaſionem erroris, dando Spiritum cum talibus ſignis. Item prius habebant Spiritum. Supra: De plenitudine ejus omnes accepimus. Ergo nunc non dedit. Item ſupra ait, Si non abiero, paracletus non veniet ad vos: Ergo ante aſcenſionem non debuit dari Spiritus. Ad primum reſpondendum eſt ſecundum Aug. quod neque flatus ille corporeus cum ſenſu corporaliter tangendi procedens ex corpore, ſubſtantia Spiritus ſancti fuit. Sed demonſtratio per congruam ſignificationem non tantum a patre, ſed & a filio procedere Spiritum ſanctum. Hæc ille. Ob hanc ergo congruam figurationem cum flatu datus eſt Spiritus. Ad aliud reſpondendum eſt, ut habitum eſt ſupra. In columba ſimplicitas ſignatur, & ideo in columba ſuper Chriſtum deſcendit: In igne vero ſignatur ardor, ſive zelus contra culpas delinquentium. Et ideo in igne ſuper diſcipulos deſcendit, quia eos, & purgavit, & inflammavit. Et de hoc Gregorius. Ad aliud reſpondendum eſt ſecundum Gregorium, ubi ait, quod Spiritum ſanctum dedit Dominus ſemel in terra, ut hic, & ſemel cœlo præſidens. Et hoc ideo, quia duo ſunt præcepta charitatis: dilectio Dei, ſcilicet & pro-

Chryſ. ho. 85 in Jo. poſt med. tom. 3
Joan. 16
Chryſ. ho. 85 in Joan. circa med. tom. 3
Ibidem.
Ibidem
Ibidem
Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9
Greg. in Evang. hom. 26 ante med.
Luc. 10
Aug. tract. 54 in Jo. ante med. tom. 9
Eccl. 43
Ezec. 1
Job. 38
Greg. Mor. lib. 30 c. 2
Eccl. 1
Greg. ib. poſt med.
Eccl. 24
Luc. 10
Greg. in Ev. ho. 17 ante med.
Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9
Act. 2
Joan. 1
Ibidem.
Joan. 16
Auguſt. de Trin. lib. 4 cap. 20 poſt med. to. 3
Joan. 1
Greg. in Ev. ho. 30
Ib. ho. 26 ante med.
Act. 2

Digitized by Google

proximi. Nihilominus, ut ait ibidem Gregorius, [*Greg. ib.*] inerat diſcipulorum mentibus Spiritus ſanctus ad fidem, ſed tamen manifeſta datione, non niſi poſt reſurrectionem datus eſt. Propter quod dictum eſt ſupra: [*Joan. 7*] Nondum erat Spiritus datus. Hæc ille. Ex quo patet, quod fuit datio Spiritus triplex. Una ad juſtificationem, & ad credulitatem, alia ad confirmationem, cum collatione poteſtatis diſpenſandi ſacramenta, ut hic, alia in collatione doni linguarum, & ad [*Act. 2*] ſignorum effectionem. Et de hoc bene Gregorius Nazianzenus, [*Greg. Naz. orat. 6 de Spiritu ſancto poſt med.*] ubi ait, quod ante paſſionem, & poſt reſurrectionem, & poſt aſcenſionem adfuit eis Spiritus ſanctus. Et ibi bene de hoc. Ait autem Chryſoſt. [*Chryſ. hom. 85 in Jo. poſt med. tom. 3*] ubi ſupra: quod quidam ajunt eos, tunc non ſuſcepiſſe Spiritum, ſed aptos eſſe fecit ad ſuſceptionem. Et ideo inquiunt: Non dixit accepiſtis: ſed accipite Spiritum ſanctum. Aliter autem videtur ei, ut ait ibidem: Quod diſcipuli acceperunt poteſtatem quamdam ſpiritualem, & gratiam, & ut dimittant peccata. Poſt quadraginta vero dies acceperunt ſignorum dationem. Hæc ille. [*Ibidem.*] Et ideo ſpecificans hic ait, *Quorum remiſeritis peccata*, ſcilicet in forma Eccleſiæ, & clave non errante: *Remittuntur eis: & quorum retinueritis*, modo dicto: *Retenta ſunt*, id eſt, non remiſſa. Et hoc tam per vos, quam per ſucceſſores, ait Gloſſa: [*Matt. 16*] Quæcumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis. Sed qualiter hoc dedit diſcipulis, quia: [*Iſa. 43*] Ego ſum, qui deleo iniquitates veſtras ſolus. Ergo Deus remittit. Item hoc eſt virtutis infinitæ, quia majus eſt juſtificare impios, quam creare cœlum & terram, ait Auguſtin. ſupra. [*Aug. tract. 72 in Jo. poſt med. tom. 9*] Non ergo conceſſa hominibus. Item ait filius Dei: Ut ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, &c. Sua ergo eſt hæc poteſtas. [*Mat. 9*] Item ex ordine verborum hic videtur, quod nullus habet poteſtatem dimittendi peccata, vel ab iis abſolvendi, niſi habeat Spiritum ſanctum. Primo enim ait: *Accipite Spiritum ſanctum*. Et deinde: *Quorum remiſeritis*. Et ad iſtud reſpon-

A pondendum eſt, quod in culpa eſt tria conſiderare, ſcilicet divinam offenſam, deformantem maculam, reatum ſive obligationem ad pœnam æternam. Deus autem miſerans cum dat gratiam remittit offenſam, & infundit gratiam purgantem, & delentem maculam, & remittit obligationem ad pœnam æternam. Poteſtatem autem exigendi pœnam temporalem committit ſuo Vicario, habenti auctoritatem clavium. Dei ergo eſt poteſtas remittendi peccata effective: Chriſti, hominis authentice, & mediative, quia eſt mediator, & caput Eccleſiæ, & ſatisfaciens pro peccatis: homini autem habenti auctoritatem clavium eſt commiſſa B poteſtas exigendi pœnam temporalem, & denuntiandi illos, qui ſunt contriti, & confeſſi abſolutos. Unde Gregorius: [*Greg. in Ev. h 15 ante med.*] Cauſæ penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſolvendi poteſtas exercenda, videndo quæ culpa, quæ pœnitentia, ut quos Deus per contritionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſolvat. Ideo ait Salvator diſcipulis, ſupra: [*Joan. 11*] Solvite eum, & ſinite abire. Et ibi bene de hoc ab Auguſtin. Ad aliud reſpondendum eſt ſecundum Auguſtin. [*Aug. tract. 46 in Jo. poſt med. tom. 9*] Eccleſiæ, inquit, charitas, quæ Spiritum ſanctum infundit in cordibus noſtris, [*Ib. tract. 21 poſt med.*] participum ſuorum peccata dimittit, eorum autem qui non ſunt ejus participes tenet. Et ideo ait: *Accipite* C *Spiritum ſanctum*. Et poſtea: *Quorum remiſeritis peccata*, &c. Hæc ille. Ex quibus patet, quod in Eccleſiæ unitate eſt Spiritus ſanctus, & gratia, cujus gratiæ ſacramenta ſunt vaſa, prout ait Hugo. [*Hug. de Sacram. fid. l. 2 p. 9 c. 3 paulo ante med.*] Et Eccleſiæ clavibus fit remiſſio prædicta. Non ergo eſt neceſſe, ut qui miniſtrat ſacramenta in ſua perſona, habeat Spiritum ſanctum, quæ per malos diſpenſantur, in ipſa tamen Eccleſia eſt Spiritus ſanctus, cujus ſacramenta diſpenſat miniſter, & cujus clavibus utitur. Et de hoc bene Auguſtin. [*Aug. ep. 99*] Dei eſt illa gratia, Dei eſt ſacramentum, hominis vero ſolum miniſterium: qui ſi bonus eſt, adhæret Deo, & operatur cum illo: ſi vero malus operatur per illum Deus viſibilem ſacramenti formam,

ipſe vero donat inviſibilem Sacramenti gratiam. Hæc ille. Idem Auguſtin. Sacramenta non depravantur peccatis hominum. Idem Auguſtin. Sacramenta eamdem efficaciam habent adminiſtrata per bonos, & per malos. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur ultima particula, in qua incidens occaſio ſequentis apparitionis: *Thomas*, *&c.* *Qui dicitur Didymus*. Ut ait Iſidorus: Didymus Dei, vel geminus propter dubium cor, vel dubius. Thomas eſt nomen Hebræum, Didymus Græcum, geminus, id eſt, dubius Latinum: *Non erat cum eis*, quia ut ait Chryſoſtomus a diſſeminatione, ſive diſperſione, quæ fuerat facta ſcilicet cum Jeſus captus fuit, nondum redierat. *Dicunt autem diſcipuli*: *Vidimus Dominum*. In quo narratur diſcipulorum charitas: retulerunt enim abſenti viſionem: Qui enim audit, dicat: Veni. Supra: Invenit Philippus Nathanael &c. *Ille autem ait*: *Niſi videro in manibus fixuram clavorum*. Et in hoc exigebat experientiam ſenſus viſus: *Et mittam digitum meum*, *&c.* Et in hoc experientiam ſenſus tactus, ut ait: Chryſoſtomus. Nimirum aliis groſſior, idcirco eam quærebat fidem, quæ per ſenſum eſt, qui groſſiſſimus, ſcilicet tactum. Neque enim oculis credebat, niſi rimatus eſſet, & ut ait Gregor:, Neque hoc caſu, ſed divina diſpenſatione factum, ut diſcipulus dubitans, dum vulnera palparet carnis, in nobis ſanaret vulnera infidelitatis. Et ibi bene de hoc. Mira ergo diſpenſatio divinæ clementiæ in hoc facto. Et ſequitur illa pars, in qua iterata apparitio, vel manifeſtatio filii Dei ad removendam infidelitatem diſcipuli. Et ibi tria. Primo, ipſa manifeſtatio, & generalis allocutio. Secundo, ſpecialis admonitio diſcipuli, & illius reſponſio, ibi: *Deinde dicit Thomæ*. Tertio, ſubjunctio rationis, ob quam ſcripta ſunt ſigna, quæ Salvator fecit, ibi: *Multa quidem*. Ait ergo: *Et poſt dies octo iterum*, *&c.* Ut ait Chryſoſtomus: Excogita Dominatoris clementiam, qualiter pro una anima oſtendit ſeipſum vulnera habentem, & acceſſit ut ſalvet unum: *Venit Jeſus januis clauſis*. Ut ait: Auguſtin. Moli corporis, ubi divinitas erat, oſtia clauſa non obſtiterunt: *Et ſtetit in medio*, *&* *dixit*: *Pax vobis*, ut prius eſt expoſitum. Sed quæritur de hoc, quod ait: *Venit januis clauſis*: quod attribuit Auguſtin. ipſi divinitati. Et idem Auguſt. Contra naturam, inquit corporis videmus eſſe, clauſis oſtiis intrare. Omnia autem poſſibilia ſunt Deo, ſicut ambulare ſuper aquas. Ad contrarium obiicitur: Omnis dos habet actum ſpecialem in corpore glorificato, ſicut impoſſibilitas, non alicui cedi, claritas a nullo ſuſcitari, agilitas a nullo retardari. Ergo & ſubtilitas a nullo poſſe reſiſti. Ergo venit januis clauſis ratione dotis corporis glorificati. Item videtur, ut ait Gregor. quod illud corpus Domini intravit ad diſcipulos januis clauſis, quod per nativitatem ſuam clauſo exivit virginis utero, nec tamen tunc erat corpus glorificatum: ratione dotis, potuit tunc intrare januis clauſis. Et ad iſtud reſpondendum ſine præjudicio, quod licet poſſit intrare januis clauſis ratione dotis corporis glorificati, tamen hoc attribuunt ſancti divinitati ad confirmandam fidem, quod corpus ſuum reſumptum, & glorificatum fuit divinitati unitum. Unde quando aliquid debetur alicui ratione diverſarum virtutum, in ipſo attribuitur, virtuoſiori. Licet ergo poſſet venire clauſis januis ratione virtutis corporis glorificati, tamen hoc attribuitur divinitati, cui erat unitum. Et nota quod ait: *Stat in medio*, ad ſignificandum eſſe mediatorem Dei, & hominum. Ipſe enim in medio, ſicut cor vivificans in medio corporis ad illius vivificationem. Ipſe enim ſignatus per lignum vitæ in medio paradiſi. Et: Lignum vitæ eſt his, qui apprehenderint eam: Qui poſuit in medio ejus Spiritum ſancti ſui. Item ipſe in medio, ſicut Imperator in medio militum, vel Summus Pontifex in medio Cardinalium ad omnium gubernationem: Vidi in medio ſeptem candelabrorum ſimilem filio hominis. Item ipſe in medio ſicut luminare in medio cœli ad mundi illumi-

Marginal notes (left column): *Aug. ep. 136* — *Aug. ep. 139* — *Iſid. Etym. lib. 7 c. 9* — *Chryſ. ho. 86 in Jo. prope prin. tom. 3* — *Apoc. ult.* — *Joan. 1* — *Chryſ. ib. poſt pauca.* — *Gregor. in Ev. ho. 26 paulo poſt medium.* — *Chryſ. ho. 86 in Joan. non mult. a princ. t. 3*

Marginal notes (right column): *Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Ibidem.* — *Aug. de agone Chriſtiano c. 24 tom. 3* — *Matt. 14* — *Greg. in Ev. ho. 26 prope prin.* — *1 Tim. 2* — *Gen. 3* — *Prov. 3* — *Iſa. 63* — *Apoc. 1*

Digitized by Google

Eccl. 50 minationem: Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ. Item ipſe in medio diſcipulorum, velut ſcholarium ad omnium eruditionem: In medio *Eccl. 15* Eccleſiæ aperuit os ejus. Et ſequitur pars, in qua allocutio diſcipuli ſpecialis. Et ibi tria. Primo, ipſius admonitio. Secundo, illius reſponſio, ibi: *Reſpondit Thomas*. Tertio, Chriſti credentibus promiſſio: *Dicit ei Jeſus*. Ait ergo: *Dicit Thomæ*: *Infer digitum tuum*. Ut ait Chryſoſtomus Non expectat ab illo rogari, neque audire quid tale, ſed nihil dicente illo complet, quæ deſiderabat, & eiſdem verbis, quibus prius ad diſcipulos: *Vide manus meas, & infer manum, & mitte in latus meum, &c.* Ut enim ait Auguſtinus: quia in corde diſci- *Aug. de ver Domini ſer. 18 ante med. tom. 10* pulorum vulnera erant, ptopter quæ ſananda, cicatrices in corpore ſuo ſervavit. Unde quæritur de hoc, quod ait: *Infer digitum tuum huc*. Ex hoc videtur, quod corpus ſuum fuit palpabile, cum dicat Gregorius: *Greg. in Ev. ho. 26 ante med.* Corrumpi neceſſe eſt, quod palpatur: Et ad iſtud reſpondendum ſe- *Ibidem.* cundum Gregorium, quod miro modo, & incorruptibile, & palpabile corpus exhibuit poſt reſurrectionem, ut monſtrando incorruptibile invitaret ad præmium, & præbendo palpabile informaret ad finem. Et ibi *Aug. de Civ. Dei l. 22 c. 19 ſ. 5* de hoc. Item ait Auguſtinus, quod nulla erit deformitas in corporibus glorificatis, & ſupplebitur in talibus partium inæqualitas: Ergo nulla vulnera, nullæ cicatrices erunt in eis. Item Auguſtinus: Quid ſibi vult hoc? ſcilicet Chriſtum monſtraſſe vulnera? Si propter incredulum fecit, ſi vero oſtendit vulnera, erunt poſt reſurrectionem, quod habet pro inconvenienti: Item idem: Si falſas ſcilicet cicatrices oſtendit fallax fuit in docendo: Si veras, ergo ibi vera vulnera. Ergo ad iſtud reſponden- *Aug. contra Fauſt. lib. 16 c. 33 tom. 6* dum, ſicut tangit Auguſtinus quod in corporibus martyrum fortaſſis videbimus cicatrices, quæ pro Chriſti *Auguſt. de Civ. Dei. li. 22 c. 20 tom. 5* nomine pertulerunt: non tamen deformitas in eis, ſed dignitas erit. Et quædam quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit Hæc ille. Multo magis in corpore Chriſti glorificati modo inæ-

A ſtimabili apparebunt ſine deformitate, ſed cum gloriæ fulgore ad fidem reſurrectionis conſtruendam quas etiam oſtendet in judicio, ut oſtendat quale genus mortis pertulit, prout ait Beda. *Beda ſuper Lucam, in fine.* Et eſt ibi in Gloſſa: *Et noli eſſe incredulus*, ſcilicet de reſurrectione: *Sed fidelis*. Fidem illius habens, ut ait Chryſoſtomus: Videns quoniam infidelitatis ſcilicet Thomæ erat ambiguitas, & hoc tamquam accepit Spiritum ſanctum, ait Chryſoſtomus: *Reſpondit Thomas*: *Dominus meus*. Et in hoc confeſſio humanitatis Chriſti: *Et Deus meus*. Et in hoc confeſſio divinitatis. Unde Auguſtin. *Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9* Videbat, tangebatque hominem, & confitebatur Deum: B *Dicit ei Jeſus*: *Quia vidiſti, credidiſti*. Opponit Gregorius cum dicat *Greg. in Evang. ho. 26 poſt med.* Apoſtolus: *Hebr. 1* Fides eſt ſperandarum rerum, qualiter ait hic: *Quia vidiſti, credidiſti?* Et ad iſtud reſpondet quod aliud vidit, aliud credidit: hominem vidit, & Deum confeſſus eſt. Item quærirur, ex quo Thomas eum tetigit, videtur quod debuiſſet dixiſſe: Quia me tetigiſti, credidiſti. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Auguſt. & Gloſſam. Quod ſenſus viſus *Aug. tract. 121 in Jo. poſt med. tom. 9* generalior eſt. Ideo ait: *Quia vidiſti*, non quia tetigiſti. Vel forſitan non fuit auſus eum tangere, ſed aſpiciendo credidit: non enim ſcriptum eſt, & tetigit Thomas, ut ait Auguſtin. *Ibid.* Ideo ſequitur: *Beati qui non viderunt,* C *& crediderunt*. Eo quod non habuerunt ſenſibilia experimenta: quia fides non habet meritum, cum humana ratio præbet experimentum, ut eſt apud Gregorium. Quod eſt intelligendum, ut ait idem Gregorius, *Greg. in Ev. ho. 26 prope prin.* de perfecte credentibus: Ille enim vere credit, qui exercet operando quod credit, ait idem Grego- *Ibid.* rius: Fides enim ſine operibus mortua eſt. Aliter de falſo credentibus: Confitentur ſe noſſe Deum, factis *Jac. 2* autem negant. Unde de credentibus, & non operantibus, exponit Gregor. illud: *Tit. 1* Abſorbebit fluvium, & non mirabitur, id eſt, infideles *Greg. ib.* diabolus obſorbet: Et habet fiduciam, *Job. 40* quod Jordanis influat in os ejus, id eſt baptizati. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur ultimum: *Multa quidem*,

Aug. tract. 112 in Jo. circa prin. tom. 9. Chryſ. ho. 86 in Jo. ante med. tom 3. Ibidem.

dem, & alia ſigna. Ut ait Auguſtinus hoc capitulum velut libri finem indicat. Ut enim ait Chryſoſtomus. Signa quæ ſcripta ſunt non ambitionis gratia, ſed utilitatis tantum. Unde quærit Chryſoſtom. quare non omnia ſunt ſcripta? Et ad hoc reſpondet, quod quæ erant ſufficientia ſcripta ſunt: ſufficientia, inquam, eos attrahere ad fidem. Non omnia autem ſunt ſcripta propter multitudinem, quia nec mundus caperet. Infra: Et qui non credit his, quæ dicta ſunt, neque pluribus crederet, ſi eſſent ſcripta. Hæc ille: Et quia non fuerunt facta ſigna propter diſcipulos ſolum, ſed ad omnium utilitatem, ideo ſequitur: *Hæc ſcripta ſunt, ut credatis, quia Jeſus eſt filius Dei.* Et perfecta fide, ut dictum eſt: *Et ut credentes,* & in fide perſeverantes: *Vitam habeatis in nomine ejus.* Supra: Qui credit in me, ſi mortuus fuerit, vivet. Et patet hic ſalvificus finis ſacræ doctrinæ Evangelicæ, quæ eſt aſſecutio vitæ æternæ. Quamvis enim iſte ſit finis totius ſcripturæ: Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, &c. Tamen doctrina Evangelica, quaſi immediatus ducit, ad vitam æternam adimplentes & perficientes documenta, & præcepta Evangelica: Qui enim fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum: Beatus homo qui audit me. Et ſequitur: Qui me invenerit, inveniet vitam.

Joan. 21. Joan. 11. Rom. 15. Mat. 5. Prov. 8. Ibidem.

CAPUT VIGESIMUMPRIMUM.

Diviſio.

Poſtea manifeſtavit ſe iterum Jeſus &c. Narratis duabus manifeſtationibus filii Dei ipſis diſcipulis poſt reſurrectionem, hic narratur tertia ad confirmationem, & inſtructionem B. Petri, & conſequenter omnium in ipſo. Et hoc in tres. Primo narratur ipſa manifeſtatio. Secundo, Petri in dilectione confirmatio, ibi: *Cum ergo prandiſſent.* Tertio, dictorum per teſtimonium affirmatio, ibi: *Hic eſt diſcipulus ille.* Prima adhuc in tres. Primo, antecedentium manifeſtationem deſcriptio. Secundo, ipſa manifeſtatio, ibi: *Mane autem facto.* Tertio, recapitulatio, ibi: *Hoc jam tertio.* Ait ergo: *Poſtea manifeſtavit.* Unde enumerantur tria antecedentia, ſcilicet loci determinatio, perſonarum deſcriptio, & operationis ſpecificatio, ut patet in littera: *Poſtea,* quæ præmiſſa ſunt: *Manifeſtavit ſe ad mare Tyberiadis.* quod dicitur ſtagnum Genezareth, dictum quaſi generans aurum. Sed quæritur, quare interponit quaſi recapitulationem, quando præmiſit: Multa ſigna fecit Jeſus; inter iſtam narrationem, & alias, & non enumeravit continue? Et ad hoc reſpondet Auguſtinus, quod iſta narratio commendat Eccleſiæ ſacramenta, qualis futura eſt in ultima

B

reſurrectione mortuorum. Et de hoc in Gloſ. *Manifeſtavit autem ſic: Erant ſimul Simon Petrus &c.* Et in hoc enumeratio perſonarum, quibus apparuit. De Petro, & Nathanaele, ſupra. De Thoma ſupra proximo: *Et filii Zebedæi,* ſcilicet Joannes, & Jacobus major, de quibus Matthæus: *Et alii duo,* quorum nomina reticentur, ait Gloſ. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcari.* Et in hoc negotii, vel operationis ſpecificatio. *Dicunt ei: Venimus & nos tecum.* Et in hoc eorum unanimitas, ſive occupationis identitas, ſive unio: *Et nihil prehenderunt.* Et in hoc forte divina diſpenſatio. Ut enim ait Auguſtinus. Divinitus factum eſt, ut

C

miraculum plus appareret. Ut enim ait Chryſoſtomus: Neque quid agere habentes, artem ſcilicet piſcationis tractarunt, nihil enim habentes agere ad piſcationem iverunt: & hoc, nocte, quia formidoloſi erant. Unde quærit Gregor. Cur Petrus poſt converſionem rediit ad piſcationem. cum dicatur: Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Item Matthæus non rediit ad telonii negotium poſt converſionem. Et ad hoc reſpondet, quod ſunt quædam negotia, quæ ſine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus poſſunt, ad quæ non eſt redeundum poſt converſionem: quale fuit negotium telonii. Aliud vero eſt negotium,

Joan. 20. Aug. tract. 122 in Jo. non longe a princ. to. 9. Joan. 1. Matt. 4. Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9. Chryſ. ho. 86 in Jo. ante med. tom. 3. Greg. in Evang. ho. 24 circa pauca. Luc. 9. Matt. 9.

quod

quod ſine peccato extitit, & hoc repetere poſt converſionem, peccatum non fuit, quale eſt piſcatio. Quaſi eadem quærit Auguſtin.

Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9
Luc. 5

Ad quod reſpondet, non fuiſſe eos prohibitos ſua arte licita victum neceſſarium quærere, ſui Apoſtolatus integritate ſervata, ſi quando unde viverent, aliunde non haberent. Hæc ille. Sed nihilominus obiicitur, ait Salvator Petro: Ex hoc eris homines capiens: ergo ex tunc non debuit ire ad capiendos piſces, ſed ad prædicandum, & capiendum homines. Item ait filius Dei volenti ire ad ſepeliendum patrem:

Matt. 9

Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Ergo nec ad modicum tempus permiſit eum intendere operi pietatis. Multo magis non debuit Apoſtolus intendere his operibus piſcationis: cum opera manualia aliquando impediant vocationem, quæ ad Deum eſt, & opera ſpiritualia. Item ait ſalvator:

Mat. 6

Primum quærite regnum Dei, & omnia hæc adiicientur vobis. Ergo debuiſſent intendiſſe ſpiritualibus occupationibus, & Deus provideret eis de temporalibus. Item:

1 Cor. 9

Ordinavit Deus his qui evangelizant de Evangelio vivere. Debuiſſent ergo intendere animalibus lucrandis, & non operibus manualibus. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſicut habitum eſt ab Auguſtin.

Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9
Ibidem.

Sui Apoſtolatus integritate ſervata non fuerunt prohibiti ſua arte quærere victum neceſſarium. Unde ibidem Auguſtin. Si B. Paulus artem, quam non noverat, didicit, ut dum ſuis manibus tranſigitur doctor, nullus gravetur auditor: quanto magis beatus Petrus, qui jam piſcator fuerat, quod noverat, fecit, ſi ad præſens illud tempus aliunde vivere non invenit? Hæc ille. Ex his colligitur, quod ratione neceſſitatis cogentis, ratione licitæ artis, & ratione conditionis temporis, quia non erat adhuc tempus aptum ad prædicandum ob furorem, & malignitatem Judæorum, qui erant magis prompti ad interficiendum, quam ad audiendum, & ratione vitandæ otioſitatis, licite potuerunt ire ad piſcationem.

Chryſ. ho. 86 in Joan. ante med. tom. 3

Unde Chryſoſtom. Nihil habentes agere ad

A piſcationem iverunt; Et per hoc ad obiecta. De myſterio vero diſcipulorum, quod erant ſeptem, cum quibus ultimum convivium celebravit Dominus, Gregorius bene.

Gregor. in Evang. hom. 24 poſt med.

Unde ait: Septenario numero perfectio deſignatur, ideo ſeptem diebus hoc tempus evolvitur. Illi ergo in ultimo convivio de præſentia veritatis epulantur, qui nunc ſtudio perfectionis terrena tranſcendunt, & qui ſunt pleni ſeptiformi Spiritu. Et ibi bene de hoc. Quod autem nihil prendiderunt in nocte, figura eſt, quod qui laborant in nocte, id eſt, in tenebris peccati, fructum non aſſequuntur:

Luc. 5

Per totam noctem laborantes nihil cepimus. Ut enim ait B Propheta:

Pſal. 126

Vanum eſt vobis ſurgere ante lucem. Omnis enim labor, qui eſt in nocte, id eſt, ſine lumine divinæ gratiæ, infructuoſus:

Job. 7
Greg. Mor. lib. 8 c. 5

Noctes laborioſas enumeravi mihi. Gregor. Quædam ſunt laborioſa, ſed non vacua: quædam vacua & laborioſa, ſicut qualia ſunt opera peccatorum:

Hier. 3

Confuſio comedit labores eorum. Et ſequitur illa pars, in qua ipſa manifeſtatio: *Mane autem facto*: Et illa in duas. Primo, ſe manifeſtat per miraculoſam operationem in captione piſcium. Secundo per diſpenſativam comeſtionem: *Ut ergo deſcenderunt*. In prima parte quatuor. Primo, ipſa manifeſtatio. Secundo, ejus allocutio, & eorum reſponſio, ibi: *Dicit ergo eis*. C Tertio, ipſius præceptio cum executione, ibi: *Dixit ergo eis*. Quarto, ejuſdem a diſcipulis agnitio, & eorum ad terram applicatio, ibi: *Dicit ergo diſcipulus*. Ait ergo: *Mane autem jam facto, ſtetit Jeſus in littore*.

Gregor. in Evang. hom. 24 ante med.
Matt. 4

Quærit Gregorius: Cur diſcipulis in mari laborantibus poſt reſurrectionem in littore apparuit, ante vero reſurrectionem coram eis in fluctibus ambulavit? Et ad hoc reſpondet, quod mare præſens ſæculum deſignat: per ſoliditatem littoris, perpetuitas quietis æternæ deſignatur. Quia ergo diſcipuli in fluctibus mortalis vitæ laborabant, ideo in mari apparuit eis: quia vero nunc corruptionem carnis exceſſerat, ideo in littore apparuit: *Non tamen cognoverunt eum diſcipuli*. Ut ait Chryſo-

ſo.

Digitized by Google

Chryſ. ho. 86 in Joan. ante med. tom. 3 ſoſtomus, non videbatur niſi condeſcenderet, ſcilicet in formam, in qua voluit apparere, & videri. Et de hoc Auguſtin. bene, ubi quaſi Aug. epiſt. 59 ad Paulin. poſt med. t. 2 quærit: Cum in eodem corpore, & in eadem forma reſurrexerit, quomodo aliquando agnitus fuit, aliquando non? Et innuit reſpondendo, quod hoc potuit dupliciter fieri. Vel quod aliquid factum eſt in oculis eorum, vel quod in alia effigie apparuit, prout voluit. Unde ait: Cum Matt. 17 duo ſint in corpore, lineamenta & color, quibus cujuslibet ſpecies agnoſcatur, cur in transfiguratione, ſcilicet ante reſurrectionem, neminem movet eum potuiſſe uſque ad tantam excellentiam fulgoris, & lucis colorem mutaſſe: & poſt reſurrectionem movet lineamenta mutata eſſe, ut non poſſit agnoſci? Hæc ille, quaſi diceret: non debet aliquis inde moveri. Secundum Auguſtinum vero littus finis eſt maris, & Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9 ſignat finem ſæculi, in quo fine erit reſurrectio mortuorum: *Dicit ergo eis: Pueri, numquid*. Ex uſu enim communi ſic vocat, ait Gloſſa: *Numquid pulmentarium habetis?* qui ſcilicet ita piſcamini. Pulmentum enim dicitur omne illud, quo panis comeditur, vocatum a pulte, ait Iſidorus: *Reſ-* Iſid. etym. lib. 20 c. 2 ante med. *ponderunt ei: Non*. Et ideo licet nobis providere, ait Gloſſa. Ut enim ait Auguſtinus inquirens, cur non Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9 implevit Dominus, quod promiſit, ſcilicet. Primum quærite regnum Dei, & omnia adiicientur vobis. Matt. 6 Prorſus, inquam, quod Dominus promiſit, implevit: Nam quis alius piſces qui caperentur, appoſuit: qui non ob aliud credendus eſt eis ingeſſiſſe penuriam, qua compellerentur ire piſcatum, niſi diſpoſitum volens exhibere miraculum? Et ut ait Chryſoſtomus: Humanius loquitur Chryſ. ho. 86 in Jo. ante med. tom. 3 eis, ut debens aliquid emere ab eis, id eſt, ad modum hominis. Ideo dixit eis: *Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis*. Ut enim ait Gregorius: Bis ad piſcandum juſſit Do- Gregor. in Evang. ho. 24 ante med. Luc. 5 minus, ut retia mitterentur, & hic. Et illa piſcatione non dixit, in quam partem retia mitterentur: hic autem dixit quod in dexteram partem. Quæritur, unde hoc? Et ad iſtud

A reſpondet Gregorius ibi, quod illa piſcatio ſignat præſentem Eccleſiam, quæ bonos & malos ſimul colligit uſque ad finem ſæculi. Iſta autem piſcatio ſignat Eccleſiam electorum in Matt. 13 gloria. Et ideo in hujus figura ait: *Mittite in dexteram: miſerunt ergo, & jam non valebant illud trahere*, quia ut ait Auguſtinus, ſupra. Deus ap- Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9 poſuit piſces. Unde ait Petrus: In verbo tuo laxabo rete, &c. *Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus, Petro*. ſcilicet Joannes. Ut enim Luc. 5 ait Chryſoſtomus. Hic, id eſt Pe- Chryſ. ho. 86 in Jo. paulo ante med. tom. 3 trus erat ferventior: ille, id eſt, Joannes excelſior: hic quidem, id eſt: Petrus, aſtutior: ille vero, id eſt, Joannes perſpicacior. Propterea Joan-

B nes quidem primo cognovit Jeſum, Petrus vero prius ivit ad eum. Hæc ille: *Simon autem Petrus, cum audiſſet tunica ſuccinxit ſe*. Ut ait Chry- Ibidem. ſoſtomus: Vides & reverentiam Petri, & affectionem, quia nudus miſit ſe in mare, ſed neque ſuſtinuit navem ad eum venire, ſed natans acceſſit. Hæc ille: *Alii autem navigio venerunt*. Et ſpecificat ſpatium maris: *Non enim longe erant a terra, ſed quaſi cubitis ducentis*. Et patet hujus Gregor. in Evang. hom. 24 Mat. 4 myſterium a B. Gregorio. Petrus enim & alii diſcipuli trahunt rete piſcium ad terram, quia ſanctæ prædicationis voce ad ſtabilitatem æternæ vitæ fideles adducunt. Unde ait diſcipulis: Faciam vos piſcatores ho-

C minum. Unde nota quod ait: *Mittite rete in dexteram navigii*. Per rete doctrina Evangelicæ prædicationis ſignatur; quæ eſt varia textura contexta, & hoc indiſſolubiliter, multipliciter, & firmiter. Fila enim, ex quibus tale rete contexitur, ſunt auctoritates, & aptæ rationes: quia auctoritas fidem flagitat, & rationi hominem præparat. Ratio ad intellectum, cognitionemque perducit, ait Auguſtinus. Et iſtud rete fuit Aug. de vera relig. cap. 24 to. 1 figura tum in retibus Apoſtolorum: Laxabo rete in verbo tuo. Et de reti Luc. 5 Apoſtolico, Auguſtin. bene. Et iſtud Aug. de 83 q. quæſt. 81 poſt med. tom. 4 rete debet mitti in dexteram navigii, ut homines capiantur, & ducantur ad ſollicitudinem æternæ gloriæ, & ut ſedeant a dextris Dei cum electis: Tunc dicet his, qui a Matt. 25 dex-

Digitized by Google

Cant. 1 dexteris ſunt: Dextera ejus amplexabitur me. Et quia pauci capiuntur prædicatione Evangelica, ideo: Iſa. 19 Lugebunt expandentes rete: Et nota quod eſt multiplex rete: eſt enim rete diabolicæ tentationis: Immiſit in rete pedes ſuos. Ibi Gregor. Sicut qui pedes in rete mittit, non cum voluerit, exit: ſic qui in peccato ſe deiicit, non mox ut voluerit, ſurgit, &c. Item eſt rete carnalis voluptatis: Traxit in ſagena ſua, & congregabit in rete. Unde in hamo, de quo ibi præmiſit, ſuggeſtio, in ſagena conſenſio, in reti prævaricatoria operatio. Et de muliere mala ſub figura voluptatis: Inveni mulierem morte amariorem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor illius. Item eſt rete humanæ deceptionis: Homo, qui blandis, fictiſque ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expandit pedibus ejus. Item eſt rete pravæ, & perverſæ doctrinationis: Laqueus facti eſtis ſpeculationi, & rete expanſum ſuper Tabor. Quod vero dicitur, quod Petrus tunica ſe præcinxit, & miſit ſe in mare, figura eſt, quod ſuccinctus ab omni concupiſcentia miſit ſe ad ſuſtinendas tribulationes. Infra eodem: *Alius cinget te*. Et ibi de hoc. Quod vero diſcipuli navigio venerunt, figura eſt quod ſæculum iſtud calcando ad gloriæ ſoliditatem pervenerunt. Unde & Petrus, qui fuit caput Eccleſiæ, ambulavit ſuper mare. Per ducentos cubitos ſignatur adimpletio mandatorum Dei in perfecta charitate, id eſt, dilectione Dei & proximi. Centenarius enim & denarius, idem in myſterio ſunt, quia numerus replicans, & numerus replicatus idem ſunt in myſterio, ait Auguſtinus: Unde & in figura dicitur: Venire Regem cum viginti millibus, contra habentem decem millia: in figura de tranſgreſſione mandatorum Dei, & dilectionis Dei & proximi, veniet Dominus contra gloriantem de mandatorum adimpletione. Et ſequitur illa pars, in qua ipſa manifeſtatio oſtenſa per ipſam comeſtionem, ibi: *Ut ergo deſcenderunt*. Et ibi quatuor. Primo, ciborum præparatorum inventio. Secundo, de offerendis piſcibus filii Dei præceptio, ibi: *Dicit ei Jeſus*: & ejuſdem adimpletio. Tertio, ad prandendum invitatio, ibi: *Dicit eis Jeſus*: *Venite prandete*. Quarto diſcipulorum ſtupefactio, & ciborum eis a Chriſto diſtributio, ibi: *Et nemo audebat*. Ait ergo: *Deſcenderunt in terram*: Et loquitur ſecundum naturam, quia mare eſt altius terra: *Viderunt prunas & piſcem & panem*. Quæritur unde erant iſta? Et ad hoc reſpondet Chryſoſt. quod non operatur hic ex materia ſuppoſita, ſed quod admirabilius ſigna ducit, ſcilicet ex non entibus rebus: oſtendens, quod cum ex materia ſubiecta faciebat, propter quamdam diſpenſationem faciebat, ſcilicet ut crederent eum eſſe auctorem creaturarum, ſicut quando multiplicavit panes ex quinque panibus, ſupra. Iſta ergo fuerunt a filio Dei creata, vel facta, ſecundum Chryſoſtom. Qui collegit piſces in rete, ut ait Auguſt. Supra: Item quæritur, quare non levavit hic oculos in cœlum & egit gratias, ſicut fecit ſupra, quando diſtribuit panes? Et ad iſtud reſpondet Chryſoſt. quod cum ampliori poteſtate iſta facit: quæ autem ibi fecit, condeſcenſionis gratia fiebant. Et ideo reſpiciebat in cœlum inſtruens nos: ut habitum eſt ibi, & gratias egit. Et ſequitur illa particula: *Dicit eis Jeſus*: *afferte de piſcibus*. Et hoc dixit eis ad oſtenſionem miraculi. Quod audiens Petrus, qui erat in omnibus ardentior, ad obediendum humilior, ad exequendum mandatum paratior: *Aſcendit & traxit rete in terram plenum*, *&c.* Hic enim ut ait Chryſoſt. ſigna facta ſunt: primum quidem multos eſſe comprehenſos piſces, deinde non ſciſſum eſſe rete. De myſterio vero iſtorum piſcium ſcilicet, centum quinquaginta trium. Gregorius multum. Et eſt in Gloſſa. In numero enim denario operatio mandatorum ſignatur, in numero ſeptenario Spiritus ſeptiformis deſignatur. In ternario fides Trinitatis ſignatur. Ducendo ergo per trigonum decem & ſeptem, veniunt quinquaginta unum: quod unum non po-

Marginalia: Cant. 1 — Iſa. 19 — Rete eſt multiplex. — Job. 18 — Greg. Mor. li. 14 c. 6 in princ. — Abac. 1 — Eccl. 7 — Prov. 29 [Eccl. 7] — Oſea 5 — Mat. 14 — Luc. 14 — Chryſ. ho. 86 in Joan. circa med. tom. 3 — Joan. 6 — Chryſ. ib. — Aug. tract. 122 in Jo. ante med. tom. 9 — Joan. 6 — Chryſ. hom. 86 in Jo. poſt med. tom. 3 — Ibidem paulo ante. — Gregor. in Evang. hom. 24

poteſt dividi: quia requies in unitate eſt. Item ducendo per trigonum quinquaginta & unum, fiunt centum & quinquaginta tria. Unde numerus prædictus, & ejus partes ſunt numeri gratiarum, quæ gratia ducit ad requiem. Ille enim numerus habet quinquagenarium numerum ter, & inſuper tria ipſa propter myſterium Trinitatis. Unde & die quinquageſimo a Paſchate datus eſt Spiritus. Et de hoc Auguſtin. Quod autem non eſt ſciſſum rete, myſterium ut ſupra habitum eſt: quia iſta piſcatio ſignabat collectionem electorum ad vitam æternam, in qua nulla erit diviſio vel ſciſſura. Et de hoc Greg. Item ſecundum eumdem Gregorium, in piſce aſſo ſignabatur Chriſtus paſſus, qui capi voluit laqueo mortis noſtræ, & quaſi tribulatione aſſatus eſt tempore paſſionis. Per panem autem ſignatur divinitas Chriſti, quæ nos reficit. Et ibi bene de hoc. Idem Auguſt. Piſcis aſſus Chriſtus eſt paſſus, & ipſe eſt panis qui de cœlo deſcendit. Et de hoc in Gloſ. & quod ait: *Traxit Petrus rete &c.* Myſterium eſt, quod per Petrum & ejus ſucceſſores colliguntur electi, & ad fidem in Eccleſia militante, & ad beatitudinem in Eccleſia triumphante. Unde & Auguſt. Per illum ſeptenarium numerum diſcipulorum, per quem etiam poteſt univerſitas intelligi figurata, tanto ſacramento noſcamus communicare, & eidem beatitudini ſociari: Simile eſt regnum cælorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Et ſequitur quarta particula, ſcilicet diſcipulorum ſtupefactio & ciborum eis collatio: *Et nemo audebat diſcumbentium interrogare eum.* Et eſt ſenſus, ſecundum Auguſtin. Tanta erat evidentia veritatis, qua Jeſus illis apparebat, ut nullus eorum non ſolum negare, ſed neque dubitare auderet. Quaſi ergo diceret. Nullus audebat dubitare, quoniam ipſe eſſet. Hæc ille. Ex hoc patet, quod quando volebat, ſic apparebat, ut indubitanter eum agnoſcerent: & quando volebat, ſe occultabat. Et de hoc Auguſtinus bene, ubi ait: Quod ſicut ante reſurrectionem uſque ad excellentiam lucis, & fulgoris potuit mutare colorem, ut non agnoſceretur, & poſt priſtinum colorem revocare: Sic eadem facilitate potentiæ, potuit renovare lineamenta & revocare. Et ibi bene de hoc. Similiter Chryſoſtomus hic de hoc: Cum ſilentio, inquit, & formidine multa, & reverentia ſedebant attendentes in eum, formam altiorem videntes & multa ſtupefactione pleni. Valde enim erant ſtupefacti, &c. Et hoc figura erat quod in convivio gloriæ certi erimus, videntes Deum facie ad faciem, & non indigebimus interrogatione. Supra: Palam de patre annuntiabo vobis, &c. *Et venit Jeſus, & accepit panem, &c.* Et iſtud debet continuari cum eo quod dictum eſt ſupra: *Venite prandete.* Et in hoc patet myſterium, quia iſtud convivium, quod celebravit Dominus cum ſeptem diſcipulis figura eſt æterni convivii, ſecundum Gregorium, ad quod convivium veniunt electi per filium Dei mediatorem, & per communicationem ſui ſacri corporis & ſanguinis, & veram credulitatem. Supra: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Sed quæritur, cum credatur ipſum manducaſſe cum diſcipulis, ut dicitur hic, & apud Lucam: Cum manducaſſet coram eis: quid fuit factum de illo cibo, & ad quid manducavit? Videtur enim, quod hoc potius fuit ad impedimentum fidei reſurrectionis, quam ad promotionem: cum cibus ſumatur ad reſtaurationem deperditi. Et ad hoc reſpondet Auguſt. bene: Fides Chriſtiana de Chriſto Salvatore non dubitat, quod poſt reſurrectionem in ſpirituali carne, ſed tamen vera, cibum ac potum ſumpſit. Non enim poteſtas: ſed egeſtas edendi, & bibendi, talibus corporibus aufertur. Idem Auguſtin. Cibum & potum ſumpſit non alimentorum indigentia, ſed ea qua poterat poteſtate. Similiter de hoc Auguſtin. bene, ubi loquitur de comeſtione Chriſti poſt reſurrectionem, & Angelorum, dicens quod illa comeſtio fuit non neceſſitate, ſed poteſtate. Et ponit exemplum: Aliter abſorbet aquam ter-

Margin notes (left): *Aug. tract. 122 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Greg. in Ev. hom. 24* — *Aug. tract. 123 in Jo. ante med. tom. 9* — *Mat. 13* — *Aug. tract. 123 in Jo. prop. princ. tom. 9* — *Aug. epiſt. 59 ad Paulin. poſt med. to. 2*

Margin notes (right): *Chryſ. ho. 86 in Jo. circa med. tom. 3* — *Joan. 16* — *Greg. in Ev. ho. 24 poſt med.* — *Joan.* — *Luc. ult.* — *Aug. de civ. Dei l. 13 c. 22 t. 5* — *Ibid. lib. 22 cap. 19 poſt med.* — *Ibid. epiſt. 49 ad Deo grat. q. 1 poſt med. tom. 2* — Exemplum de comeſtione.

Idem de mirabil. ſacræ ſcri. lib. 3 c. 15 tom. 3

terra ſitiens, aliter ſolis radius candens: illa indigentia, iſte potentia. Hæc ille. Poteſtas ergo apparuit in Chriſto comedente, non egeſtas: & ita manducans poteſtative non convertit cibum in naturam corporis ſui, ſed reſiluit in materiam, ut dicitur. Et ibi bene de hoc Chryſoſtom. Qualiter autem comedit, non eſt noſtrum dicere: Modo enim quodam inopinabiliori hæc fiebant, non ut natura indigente cibis, ſed condeſcenſione ad demonſtrationem reſurrectionis. Hæc ille. Et ſequitur illa pars, in qua recapitulatio manifeſtationum prædictarum, ibi: *Hoc jam tertio manifeſtatus eſt*. Sed quæritur qualiter hoc? quia etiam in die reſurrectionis ſive Paſchæ multoties apparuit, ut patet ab Auguſtino, & a Magiſtro in hiſtoriis. Ergo non jam tantum tertio manifeſtavit. Et ad iſtud reſpondendum eſt ſecundum Auguſtinum, quod hoc non ad ipſas demonſtrationes: ſed ad dies referre debemus, id eſt, primo die cum reſurrexit; & poſt dies octo, quando Thomas vidit & credidit; & hoc die quando de piſcibus hic loquitur. Poſt quot autem dies hoc fuerit factum, non eſt dictum. Hæc ille. Et ſequitur illa pars, in qua de conſequentibus ad manifeſtationes prædictas, ſcilicet de confirmatione Petri in dilectione, & de informatione, ibi: *Cum ergo prandiſſent*. Et illa in duas. Primo, de dilectione inquiſitio ad ipſius confirmationem, & Petri reſponſionem. Secundo, ad conſummationem dilectionis ſuæ paſſionis ipſi Petro revelatio, ibi: *Amen dico tibi*: Prima in tres, ſecundum tres interrogationes & reſponſiones Petri. Secunda, ibi: *Dicit ei iterum*. Tertia, ibi: *Dicit ei tertio*. In qualibet parte tria: ſcilicet inquiſitio Petri, reſponſio, & Chriſti admonitio. Ait ergo: *Cum prandiſſent, dicit Simoni Petro*, qui erat princeps, & caput præſentibus diſcipulis: *Simon Joannis diligis me?* Ex hoc videtur filium Dei in prandio ſiluiſſe, nec non & diſcipulos. Unde Chryſoſtomus, ubi ſupra: Cum ſilentio ſedebant, & ſolum comedebant, quæ eis condidit: *Diligis*, inquit, *me plus his?* Unde quæritur

Chryſ. ho. 86 in Joan. poſt med. tom. 8

Aug. de concord. Evang. l. 3 cap. 25 poſt med. tom. 4

Ibid. tract. 123 in Jo. ante med. tom. 9

Chryſ. ho. 86 in Jo. circa med. tom. 3

A Chryſoſtomus, qualiter alios præteriens Petro locutus eſt de talibus. Et ad hoc reſpondet, quod eximius Apoſtolorum erat Petrus, & os Apoſtolorum & vertex. Ex propter hoc Paulus aſcendit videre eum. Item oſtendens ei, quoniam oportet eum audere, id eſt, fiduciam habere in Chriſto, & negatione deleta committit ei curam fratrum, & negationem quidem non profert, neque exprobrat quod factum eſt. Hæc ille. Ob hanc ergo Petri confirmationem, & ob remiſſionis negationum oſtenſionem, ob confidentiæ ſtimulationem, ſic locutus eſt Petro, Unde ait ei: *Diligis me plus his?* quia ut dictum eſt ſæpe: Petrus erat ferventior in omnibus, & primus ad reſpondendum, & promptus ad obediendum. Unde Gloſ. Quod ſcit interrogat. Et ſubditur reſponſio Petri: *Domine tu ſcis, quoniam amo te*. Ut ait Chryſoſtom. ipſum qui ſcit ineffabilia cordis teſtem vocavit. Et patet hic humilitas Petri: non reſpondit ſe plus diligere, ſed ait: *Tu ſcis*. Unde Gloſſa, utrum plus diligat tacuit: *Dicit ei: Paſce agnos meos*. Ut dicit Auguſtin. hoc idem eſt, ac ſi diceretur: Si me diligis, non te paſcere cogita, ſed oves meas: & ſicut meas paſce, non ſicut tuas: gloriam meam in eis quære non tuam: dominium meum quære non tuum: lucra mea non tua. Ne ſis in eorum ſocietate, de quibus: Erunt omnes amantes ſeipſos. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et ſequitur ſecunda interrogatio Chriſti, conſimilis priori, & eadem reſponſio Petri, & eadem ipſius admonitio, ibi: *Dicit ei iterum*. Unde Chryſoſt. Si diligis me, curam fratrum ſuſcipias, & ferventem amorem, quem per omnia demonſtraſti, nunc oſtende, & nunc animam, quam dixiſti te poſiturum pro me, pro ovibus meis pone. Hæc ille. Et ſequitur tertia Chriſti interrogatio, & conſimilis reſponſio & admonitio, ibi: *Dicit ei tertio*. Quæritur, quare toties interrogavit, cum ſufficeret ſemel interrogaſſe? Et ad iſtud reſpondet Auguſtin. Redditur ternæ negationi terna confeſſio, ne minus amori lingua ſerviat, quam timo-

timo.

Ibid. ho. 87 prope princ.

Gal. 1

Chryſ. ib. poſt pauca.

Humilitas Petri.

Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9

1 Tim. 3

Chry. ho. 87 in Jo. ante med. tom. 3

Aug. tract. 123 in Jo. paulo poſt med. tom. 9

Digitized by Google

timori, &c. *Contriſtatus autem Petrus*. Sed quæritur ad quid fuit contriſtatus, ex quo fuit conſcius ſe amare Dominum? Et ad hoc reſpondet Chryſoſtom. quod formidans priora, ſcilicet negationes, melior factus eſt, & magis ſobrius, & non audax exiſtens de reliquo, ſicut prius, ſcilicet promittebat præſumptuoſe, ſupra. Ne ergo exiſtimans diligere cum non diligeret, ſed eodem modo quo deberet, ideo contriſtatus eſt. Et patet ſecundum Auguſtin. eadem eſſe amorem & dilectionem. Unde ait hic primo: *Simon diligis me*? Et poſtea ait: *Amas me*? Et patet hic quæ ſunt ſucceſſoribus Petri neceſſaria, ſcilicet Dei fervida & vera dilectio, ut ſcilicet Deum diligant non ſe, & divinum honorem, non ſuum, & divina lucra non ſua, ſecundum Auguſt. Et ut paſcant agnos & oves Dei, id eſt, fideles: de qua dilectione & paſtura in collatione prædicabili. Qualiter autem ſint oves paſcendæ, in Gloſſa. Paſcere oves eſt, credentes ne deficiant, confortare. Et ſic de aliis, quæ in Gloſſa enumerat. Et forte prius ait: *Paſce agnos meos*, bis, & denique ſemel: *Paſce oves meas*. Per agnos enim ſimplices & infirmi, & pauperes ſignantur, qui debent paſci duplici paſtura, ſcilicet corporali & ſpirituali. Per oves ſignantur firmiores & ditiores, qui paſci debent paſtura ſpirituali. Unde Gloſſa: Paſcere oves eſt terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis providere, exempla virtutum præbere, &c. Sicut paſtor gregem ſuum paſcit in brachio congregabit agnos, & in ſinu ſuo levabit fœtas. Qui ergo Petro ſuccedit in officio paſtorali, & non diligit Deum, nec paſcit oves, idolum eſt non paſtor: O paſtor & idolum derelinquens gregem: Paſtor nomine, idolum re. Et ſequitur illa pars, in qua de prænuntiatione ſuæ paſſionis ipſi Petro, ibi: *Amen dico tibi*. In qua morte oſtendebatur conſummatio dilectionis beati Petri. Et ibi quatuor. Primo, ipſius mortis prænuntiatio. Secundo ipſius Petri de altero diſcipulo inquiſitio, ibi: *Converſus Petrus*. Tertio, Chriſti reſponſio, ibi: *Dixit ei*. Quarto,

Chryſ. ho. 87 in Jo. ante med. tom. 3 — *Joan. 13* — *Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Ibidem.* — Paſcere oves quid ſit. — *Iſa. 40* — *Zach. 11*

A ſermonis Domini interpretatio a diſcipulis: *Exivit ergo ſermo inter fratres*. Ait ergo: *Amen dico tibi, cum eſſes junior cingebas te*. Ita reſpondit Petrus, ſupra: *Scis quia amo te*. Et ſupra dixerat: Animam meam ponam pro te. Filius ergo Dei amoris oſtenſionem monſtrare volens, & erudire nos, quo modo eum amare oportet, ſicut continuat Chryſoſt. ait Petro: *Cum eſſes junior, cingebas te*, id eſt, ſequebaris tuam voluntatem: *Quando autem ſenueris, extendes manus*, id eſt, crucifigeris; ait Auguſt. Unde Auguſtin. ibidem: Hunc invenit exitum ille negator & amator præſumando elatus, negando proſtratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus. Hæc ille. B *Et alius te cinget*, ſcilicet vinculis, quod fuit impletum: *Et ducet quo tu non vis*, id eſt, ad mortem, ait Gloſſa: *Hoc autem dixit, ſignificans qua morte eſſet clarificaturus Deum*. Sed quæritur de hoc quod ait: *Ducet te, quo tu non vis?* Nihil involuntarium eſt meritorium: ergo ſi nolens paſſus eſt, abſque merito eſt paſſus. Et ad iſtud reſpondet Chryſoſtom. Dedit ei filius Dei quod deſiderabat, ſcilicet ut moreretur pro Chriſto. Et hoc quod ait: *Non vis*, naturæ dicit compaſſionem, & carnis neceſſitatem: quoniam invita, id eſt, non volens abſcinditur a corpore anima. Et ſequitur: Nullus enim impaſſibiliter corpus deponet. C Hæc ille: Nemo carnem ſuam odio habuit. Loquitur ergo quantum ad ipſam ſenſualitatem, ſive vitam animalem. Eſt enim duplex voluntas, ſcilicet rationis & vitæ animalis, ſive ſenſualitatis. Prima volebat mori pro Chriſto, licet ſecunda repugnaret. Unde Chryſoſt. ubi ſupra. Et ſi quæ optiones validæ erant, ſcilicet mori pro Chriſto, & ipſæ paſſiones: natura tamen redarguebatur, id eſt, oſtendebatur timere. Et de hoc ſimiliter Auguſt. Solutus a corpore volebat eſſe cum Chriſto, ſed ſi fieri poſſet præter carnis moleſtiam, ad quam nolens ductus eſt. Et exemplificat de Chriſto, quod propter nos conſolandos in ſe transfiguravit, quando ait: *Si poteſt fieri tran-*

Joan. 13 — *Chryſ. ho. 87 in Jo. ante med. tom. 3* — *Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9* — *Ibid. ante medium.* — *Act. 15* — *Chryſ. ho. 87 in Jo. ante med. tom. 3* — *Ibidem.* — *Epheſ. 5* — *Chryſ. ib.* — *Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9*

Digitized by Google

tranſeat a me calix iſte. Hoc ait,
qui non habebat mortis neceſſitatem,
ſed voluntatem. Et ibi bene de hoc.
Ibidem. Et eſt in Gloſſa pro parte. Unde
& hunc infirmitatis affectum natu-
ralem, nec ſenectus auferre potuit.
Propter quod ait hic: *Cum autem*
ſenueris, &c. Ut ait idem Auguſtin.
Chryſ. ho. 87 in Joan. ante med. tom. 3 De hoc Chryſoſt. bene: Quoniam
ſemper Petrus volebat eſſe in peri-
culis pro eo, ideo ait: Confide, &
ita complebo deſiderium tuum, ut
quæ non es paſſus juvenis exiſtens,
hoc te oporteat pati ſenem factum.
Et ideo erigens eum ait: *Hoc dixit,*
ſignificans qua morte, &c. Ut diſcas,
quoniam pati pro Chriſto gloria eſt
patientis & honor. Et ſequitur: *Se-*
quere me. Et in hoc inſinuat præ-
Ibidem. lationem B. Petri. Hæc Chryſoſt.
Unde ibidem quærit: qualiter Jaco-
bus aſſumpſit thronum Hieroſolymo-
rum, qui fuit primus Epiſcopus
eorum, & non Petrus? Et huic
reſpondet, quoniam hunc, id eſt
Petrum, orbis terrarum inthroniza-
vit magiſtrum: Jacobum vero plebis
Hieroſolymorum, &c. Et nota hic
myſterium quando ait: *Cum eſſes ju-*
Ibid. paulo ante. *nior, cingebas te*, &c. Ut ait Chry-
ſoſtomus: In ſæcularibus ſcilicet re-
bus juvenis utilis eſt, qui ſenuit
inutilis. Sed in cœleſtibus ſcilicet
negotiis non ita eſt, ſed cum ſuper-
venerit ſenectus, tunc virtus clarior,
Job. 28 tunc virilitas illuſtrior. Hæc ille.
Junior ergo dicitur vita imperfe- C
Greg. Mor. lib. 19 c. 12 ante med. ctior: Videbant me juvenes. Gre-
gorius: Juvenes dici ſolent, qui nul-
la conſilii gravitate deprimuntur:
in juvene enim eſt fervor libidinis:
Job. 20 Oſſa ejus implebuntur vitiis adole-
Greg. Mor. lib. 15 c. 5 ante med. ſcentiæ. Ibi Grogor. In adoleſcen-
tia libido ferveſcere inchoat. Item
in juvene eſt paucitas experientiæ
Ariſt. eth. lib. 1 c. 3 & ardui operis, ut ait Sapiens: Ju-
Iſa. 3 venis non eſt expertus: multitudo
Prov. 7 enim temporis experientiam facit.
Sap. 2 Et quia ita eſt, cingit ſe non cin-
gulo diſciplinæ vel juſtitiæ ad cohi-
bendum & reſtringendum, ſed ad
leviandum ſe, ut ſit velocior ad
implendum ſuam voluntatem, vel
concupiſcentiam. Et de zona ſic ac-
cingente: Pro zona funiculus: Qua-
ſi agnus laſciviens: Nullum ſit præ-
tum, quod non pertranſit luxuria
noſtra. Ut enim ait Auguſtinus. *Aug. de ſalutaribus docum. ad quand. Comit. cap. 17 poſt. med. tom. 4*
Ille vivit ſecundum carnem, qui
pergit quo vult, dormit quando vult,
loquitur quando vult, & ubi vult.
Et ſic operibus aliorum ſenſuum,
ut ibi enumerat. Et talis non ſe- *2 Tim. 2*
cundum Deum, ſed carnaliter vi- *Eccl. 30*
vit. Ideo: Deſideria juvenilia fuge: *Eccli. 18*
Curva cervicem ejus in juventute.
Et: Poſt concupiſcentias non eas.
E contrario, cum ſenuerit homo vir-
tuali ſenectute, de qua ait Chryſo-
ſtomus ſupra, & de qua dicitur:
Senectus venerabilis non diuturna. *Sap. 4*
Et ſequitur: Ætas ſenectutis vita *Ibidem.*
immaculata. Alius cinget eum cin-
gulo diſciplinæ, ſcilicet Deus ipſe,
B ſive Spiritus Dei: Accinge ſicut vir *Job. 38*
lumbos tuos. Unde eſt cingulum
cohibentis diſciplinæ, de quo dictum
eſt: Sint lumbi veſtri præcincti. *Luc. 12*
Et eſt cingulum pœnitentialis vi-
tæ: Vocabit Dominus ad fletum, *Iſa. 22*
& ad cingulum ſaxi. Unde & ſan-
cti antiqui erant accincti. De He-
lia, quod erat zona pellicea cinctus. *4 Reg. 1*
Et de Joanne, quod habebat zonam *Mat. 3*
pelliceam circa lumbos. Item eſt
cingulum fidei & juſtitiæ: ut de
Chriſto: Et erit juſtitia cingulum *Iſa. 22*
lumborum ejus. Et eſt cingulum
auctoritatis & potentiæ, prout ait
Propheta de Chriſto: Accingere *Pſ. 44*
gladio tuo ſuper femur tuum. Et
eſt cingulum veritatis & doctrinæ,
quo cingitur & reſtringitur anima,
ne effluat in vanas curioſitates. In
figura Eccleſiæ: Syndonem fecit & *Prov. ult.*
vendidit, & tradidit cingulum Cha-
nanæo. Quod exponit Gregorius de *Greg. Mor. lib. 33 c. 16*
doctrina fidei. Super illud Job: Di- *Job. 40*
vidunt eum negotiatores: Succincti *Eph. 6*
lumbos in veritate. Et: Aſtringens *Lev. 6*
cingulo aptavit rationale. Et eſt *Apoc. 1*
cingulum caſtitatis & ſanctimoniæ: *Apoc. 15*
Præcinctus ad mammillas zona au-
rea. Et in figura Prælatorum de
Angelis, quod præcincti circa pecto-
ra zonis aureis. Et eſt cingulum
fortitudinis & patientiæ: Accinxit *Job. 19*
fortitudine lumbos ſuos. Et: Fla-
gellis me cinxerit. Sic ſeneſcens
virtualiter, & ſe cingens diſci-
plinabiliter extendit manus ad ope-
randum perfectibiliter: Levemus *Thren. 3*

Digitized by Google

corda cum manibus ad Dominum. Et alius, id eſt, ſpiritus Dei ducit eum quo non vult, ſcilicet caro contra ſpiritum concupiſcens. Propter quod ait Salvator: Eſto conſentiens adverſario tuo dum es in via, id eſt, verbo quod carni adverſatur, ait Auguſtinus, illud exponens. Et talis moritur morte ſpirituali, qua Deum clarificat per bona exempla, de qua morte ait Paulus: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et ſequitur Deum imitando. Supra: Qui ſequitur me non ambulat in tenebris. Et ibi de hoc. Sequitur nunc ſecunda particula: *Converſus Petrus, vidit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus. &c.* Ut enim ait Chryſoſtomus: Hic, id eſt, Petrus amorem, quem habebat erga Joannem, erat enim eorum colligatio, ſcilicet in amore, ut patet in Evangelio, & dicitur: Aſcendebant ad horam orationis nonam Petrus & Joannes. Quia ergo Chriſtus magna ei prædixit, & orbem terrarum commiſit, & martyrium perſonavit, id eſt, prædixit, volens Petrus hunc, ſcilicet Joannem accipere communicatorem, ſcilicet prælationis & dignitatum, ait: *Hic autem quid?* Unde & Joannes hic ſilet, Petrus loquitur. Et ſicut e contrario ſupra in cœna Petrus præmittit Joannem ad interrogandum, nunc autem reddens ei retributionem, & exiſtimans velle eum interrogare ea, quæ ſecundum ipſum erant, ideo ſic quæſivit. Hæc Chryſoſtomus. Unde & hic recitat, quæ Joannes inquiſivit a Salvatore in cœna. Supra: Domine quis eſt qui tradet te? Unde quærit Chryſoſtomus, cujus rei gratia recoluit hic illius accubationis, ſive accubitus in cœna? Et reſpondet, quod recoluit, oſtendens quantum Petrus prælationem habebat poſt negationem, quoniam quia tunc non audebat interrogare, ſed alii, id eſt, Joanni concedebat: nunc ex quo præſidentia, id eſt, prælatio fratrum eſt credita, non ſolum pro ſe interrogationem facit, ſed etiam pro aliis. Et patent hic prærogativæ B. Joannis: quarum prima eſt diſcipulatus

Matt. 5 — Gal. ult. — Joan. 3 — Chryſ. ho. 87 in Joan. ante med. tom. 3 — Act. 4 — Joan. 13 — Joan. 13 — Prærogativæ B. Joannis.

A Chriſti dignitas, quæ notatur, ibi: *Vidit illum diſcipulum.* Sic enim ſervire Deo regnare eſt, & ſi veri ſervi Dei ſunt ejus amici. Supra: Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos: multo magis eſſe diſcipulum filii Dei eſt magna dignitas. Ad quem diſcipulatum perfectum ſunt neceſſaria multa. Eſt enim neceſſaria humilis obedientiæ perfectibilitas. Supra: Si manſeritis in ſermone meo, vere diſcipuli mei eritis. Item eſt neceſſaria affectuoſa charitas. Supra: In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inter vos. Item eſt neceſſaria mundi & mundialium contemptibilitas: Qui non renuntiat B omnibus, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item eſt neceſſaria carnalium affectuum abdicatio, ſive mortificabilitas: Qui non bajulat crucem ſuam, &c. Non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item eſt neceſſaria converſationis manſuetudo, ſive benignitas: Quis ſapiens & diſciplinatus inter vos, oſtendat ex bona converſatione opera ſua? Item eſt neceſſaria vitæ Jeſu Chriſti imitabilitas, & ejus conformitas: Sufficit diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter ejus. Hæc omnia fuerunt in B. Joanne. Ideo ſignanter poteſt dici. *Ille* diſcipulus diſcretive vel eminenter. Secunda prærogativa ejus eſt peculiaris acceptibilitas filio Dei, ibi: C *Quem diligebat Jeſus*, quia quod diligit, erat ob ſuas virtutes, ut dictum eſt ſupra: Amantiſſimus Domini habitabit confidenter. Tertia prærogativa ejus eſt perfecta Chriſti imitabilitas, ibi: *Sequentem eum.* Sequi enim eſt imitari, ait Auguſtinus proprie de ipſo: Erat enim virgo. Et de illis, de quibus dicitur: Sequuntur agnum quocumque ierit. Quarta prærogativa ejus honoris peculiaritas apud filium Dei, & ſecretorum plena revelatio, ſive oſtendibilitas, ibi: *Recubuit ſupra pectus.* Et hoc, ut ait Auguſtinus, hic de fonte Dominici pectoris, non ſolus bibit, ſed ipſe Dominus Evangelium ipſum pro ſua cujuſque capacitate omnibus ſuis bibendum toto orbe terrarum diffudit. Hæc ille.

Joan. 15 — Joan. 8 — Joan. 13 — Luc. 14 — Luc. 14 — Jac. 3 — Mat. 10 — Deut. 33 — Aug. de virg. ſanct. cap. 26 to. 6 — Apoc. 14 — Aug. tract. 124 in Jo. verſ. fin. tom. 9 — Joan. 13

Digitized by Google

ille. Et de his omnibus ſupra diffuſius. Et ſequitur Chriſti reſponſio: *Dicit ei Jeſus: Sic eum volo manere*, ſicut legit Gloſſa. Nolo eum per martyrium conſummare, ſed expectare donec eum recipiam: Domino enim viſitante placidam mortem accepit. Et de hoc ſimiliter in ſua legenda: *Quid ad te?* Per hoc ait Chryſoſtomus erudiens nos non multum inveſtigare, neque ultra ea, quæ placent ei, id eſt filio Dei, quærere. Quia enim Petrus ad tales interrogationes fervidus erat, abſcindens ejus fervorem, & erudiens nos non ultra, quam oportet ſcrutari, hoc ait. Hæc ille. In pluribus operibus ne ſis curioſus: *Tu me ſequere*, per imitationem, perferendo mala temporalia, ut ait Auguſtinus: Et hoc ipſo martyrium B. Petri perſonavit, id eſt, prædixit, ait Chryſoſtomus, ſupra. Sed quæritur, ex quo ſequi eſt imitari, qualiter ait diſcretive Petro: *Tu me ſequere*: quam Joanni? Item quare ait de B. Joanne: *Volo eum manere, donec veniam*, ſicut quærit Auguſtinus? Si reſpondeatur, quod hoc ait, quia non erat moriturus: hoc removet littera ſequens: *Non dixit Jeſus, quia non moritur, &c.* Item præmiſſum eſt de B. Joanne: *Vidit Petrus illum diſcipulum ſequentem*. Quare ergo magis dicit Petro: *Tu me ſequere*, quam Joanni? Et ad primum reſpondendum eſt, quod Petro ait: *Tu me ſequere*, ſcilicet in crucis paſſione, ait Gloſſa. Chriſtus ergo inſinuans Petro ſuam paſſionem futuram, & etiam aliquo modo genus paſſionis, quia erat moriturus in cruce, ait: *Tu me ſequere*. Joannes autem & alii diſcipuli ſecuti ſunt perfecta vitæ imitatione. Secundum aliquos vero hoc ait Petro, ut erat caput Eccleſiæ, & omnium martyrum, & ut erat gerens perſonam Eccleſiæ. Ad aliud reſpondendum eſt, quod de Joanne ait: *Sic volo eum manere donec veniam*, ſcilicet ad accipiendum eum in morte, ut fuit factum, prout dicitur in legenda ſua, & ut ait Gloſſa hic. Et hoc fuit congruum ſecundum aliquos. Ut enim ait qui-

Chryſ. ho. 87 in Jo. circa med. tom. 8

Eccl. 3

Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9

Ibidem.

A dam expoſitor longum martyrium ſuſtinuit Joannes, ſive duxit in contemptu vitæ præſentis & tolerantia multiplicis afflictionis. Item in dolium ferventis olei fuit miſſus. Item intenſum martyrium ſuſtinuit cordis in paſſione Domini, aſſiſtens magiſtro eum diligenti peculiariter. Item deputatus fuit ad curam & obſequium B. Matris Domini, & virgo fuit, & ideo decuit placidam mortem expectare. Unde Gloſſa: Ultimum in pace ſenium finivit. Item vita contemplativa in beatitudine per ipſum ſignatur, quæ ſemper manet. Ut ait Auguſtinus. Et ideo ratione vitæ per eum figuratæ convenienter ait: *Sic volo eum manere*. Et de hoc Auguſtin. Et

B in Gloſſa. Cur Joannem plus dilexerit Dominus, cum tamen Petrus plus eum dilexerit? Unde ſupra eodem ait Dominus: *Simon Joannis diligis me plus his?* Super quod Auguſtinus: Quod ſciebat Dominus interrogabat, ut nos amare Petrum, ſcilicet noſceremus. Et videtur quod magis deberet diligere Petrum, quia ille plus dilexit. Item ut ait Auguſtinus, ubi ſupra. Melior eſt qui plus diligit Chriſtum: Ergo magis diligendus ab ordinate diligente, qualis erat filius Dei. Item dicitur: Ego diligentes me diligo, ait ſapientia divina: Ergo amplius diligentem debet magis diligere. Et ad

C iſtud reſpondendum eſt, ſine præjudicio: quod ſicut ait Bernardus: Non diligit affectu ſed effectu. Eſt ergo loqui de amore filii Dei, quantum connotatum in patria, & connotatum in via reſpectu præmii ſubſtantialis. Et ſic dicitur Deus magis diligere meliorem, & majorem habentem charitatem. Et ſic magis dilexit Petrum, ſi fuit melior. Et eſt magis diligere ad connotata in via, qualia erant revelatio ſecretorum, familiaritas allocutionum, & peculiaritas factorum ſive honorum. Unde Gloſſa hic. Diligebat alios, ſed familiarius iſtum, quia virgo electus ab ipſo. Vel dicitur magis diligere Joannem ratione modi mortis. Unde Gloſſa, ſupra. Diligit Joannem, ſed non plus omnibus ſed

Ibidem.

Ibidem.

Aug. tract. 124 in Jo. ante med. tom. 9

Ibidem poſt pauca.

Prov. 8

familiarius, ut per pacem exiret de vita, non per paſſionem. Et per hoc ad objecta. Auguſtinus vero exponit illud de duabus vitis, ſcilicet activa, quæ per Petrum figuratur, & contemplativa per Joannem ſignata. Et Chriſtus minus nos diligit, quales ſumus hic. Ideo liberat nos ne ſemper ſimus tales, ideo ibi amplius diligit. Et de hoc in homilia, & in Gloſſa prolixe. Et ſequitur ultima particula in qua ſermonis Domini interpretatio apud diſcipulos: *Exiit ergo ſermo inter fratres, quod diſcipulus ille non moritur.* Qui tamen ſermo non erat ita itelligendus. Et ideo ſequitur: *Non dixit ei Jeſus, &c. non moritur.* Ut enim ait Chryſoſtomus, opinionem diſcipulorum corrigit non conſpicientibus, id eſt, intelligentibus eis quæ dixit Jeſus. Et patet hic exemplum, qualiter multi non intelligentes variant ſermonis interpretationem. Et ideo timendum eſt, ne ex ſermonibus potentibus habere varias interpretationes, falſæ eliciantur. Non ergo fuit talis intellectus ſermonis, ut ipſi conceperunt, ſed ſicut expoſitum eſt: *Sic eum volo manere, &c.* Et ſequitur ultima particula libri, ſcilicet de teſtificatione veritatis hujus Evangelii, & eorum quæ in eo ſcripta ſunt: & poſſet dividi contra totum librum, ibi: *Hic eſt diſcipulus ille*; de quo ſupra ſcilicet, quem diligebat Jeſus, & qui recubuit ſupra pectus Domini: ſupra eodem: *Qui teſtimonium perhibet de his*, dicto: *Et ſcripſit hæc*, ſcilicet certus de facto, qui in omnibus adfuit, & morienti filio Dei aſtitit. Supra: *Et ſcimus*, ſcilicet credentes: Quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, &c. teſtamur & annuntiamus: Quærit Chryſoſtomus: ut quid hic ſolus Evangeliſta hoc facit teſtans ſibi ipſi, nullo aliorum ſic faciente? Et videtur ſe laudare, cum dicatur: Laudet te alienus, & non os tuum. Et ad iſtud reſpondet, quod Joannes poſterior ad ſcripturam Evangelii venit, Chriſto eum movente. Propterea oſtendit amorem Chriſti, Deum continue ænigmatice inſinuans cauſam, a qua ad ſcribendum acceſſit. Quia ergo a multa certitudine ſcripſit, non refutat ſui ipſius teſtimonium in medium ferre. Hæc ille. Et hoc confirmat: Conſuetudo nobis eſt, cum valde vera dicimus, noſtrum teſtimonium non denegare. Et ſi hoc nos facimus, multo magis qui ſpiritu ſcribebat, qualis fuit Joannes. Item ut ait idem Chryſoſtomus, ipſe in omnibus adfuerat, & cum Chriſtus crucifigebatur non defuerat, & mater ei commiſſa fuit. Quæ univerſa ſunt ſigna amoris Chriſti ad eum, & quod cum certitudine ſciebat omnia, ut ait idem Chryſoſtomus: Præterea hoc fecerunt alii Apoſtoli ſcribentes, ſicut Paulus ſæpe, ut habitum eſt ſupra a Gregorio, qui ſcriptores ſacri eloquii impulſu Spiritus ſancti ſcribunt de ſe, ut de aliis loquuntur. Et exemplificat de Joanne hic. Et ne crederetur omnia ſcripſiſſe quæ fecit Jeſus, ſubdit: *Sunt autem & alia multa*, ſcilicet miracula, & facta notabilia: *Quæ ſi ſcriberentur per ſingula*, ſcilicet exquiſite & plenarie: *Nec arbitror mundum capere poſſe libros qui ſcribendi ſunt.* Ut ait Chryſoſtomus, tot exiſtentibus: neque tot ſcripſi quot cæteri, ſed horum plura dereliqui. Inſidias autem Judaicas, & lapidationes, & quoniam dæmonium habentem vocabant, neque ſum magiſtro gratificatus, id eſt, quærens gratiam a magiſtro, narrando ſcilicet glorioſa de eo, ſicut faciunt illi, qui exprobabiliſſima occultant, & clara proponunt. Hæc ille. Sed quæritur, qualiter ait, quod mundus non poſſet capere libros, ſi eſſent ſcripti de factis Chriſti, cum etiam mundus poſſit capere libros ſcriptos de omnibus geſtis a principio mundi, uſque in finem, ſi eſſent ſcripti. Et eſt reſpondendum ad iſtud ſecundum Auguſt. Et eſt in Gloſſa pro parte: quod non ſpatio locorum credendum eſt mundum non capere poſſe libros, qui eſſent de factis Chriſti ſcripti, ſed capacitate legentium comprehendi fortaſſe non poſſent. Vel aliter, quod loquitur hic per figuram hyperbolen: quæ eſt quando verba fidem excedunt, ut voluntas loquentis appareat, nec tamen a tramite veritatis

Marginal notes: *Aug. tract. 124 in Jo. ante med. tom. 9* — *Chryſ. ho. 87 in Jo. poſt med. tom. 3* — *Joan. 19* — *1 Joan. 1* — *Chryſ ho. 83 in Jo. poſt med. tom 3* — *Prov. 27* — *Ibid. poſt pauca* — *Ibidem.* — *Chryſ. ho. 87 in Jo. poſt med. tom. 3* — *Aug. tract. 124 in Jo. verſ. fin. tom. 9*

Digitized by Google

tatis ſignificandæ erratur : qui modus loquendi, ſicut in hoc loco, ita in nonnullis aliis locis invenitur, *Pſal. 72* ſicut : Impoſuerunt in cœlum os ſuum. Hæc ille. Ob ergo multitudinem eorum, quæ fecit Chriſtus, de quibus aliqua ſunt hic ſcripta, ſic ait Evangeliſta, ut patet ſecundum Auguſtinum & Chryſoſtomum: *Non arbitror mundum poſſe capere libros, &c.* Sed quæritur cum tot ſint facta a filio Dei, videtur quod minus pauca ſunt ſcripta : ex modo enim loquendi patet, plura eſſe omiſſa quam ſcripta. *Chryſ. ho. 86 in Jo. ante med. tom. 3* Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, ſuper illud ſupra: *Joan. 20* *Multa & alia ſigna fecit Jeſus*, quæ pertranſierunt Evangeliſtæ propter multitudinem. Item qui non credunt his quæ dicta ſunt neque pluribus attenderent ſi eſſent ſcripta. Item qui hæc ſuſcipit quæ ſcripta ſunt, nullo indigebit in fidei ratione. Hæc ille. Ob ergo ſufficientiam eorum, quæ ſunt ſcripta, ad rationem fidei plura non ſunt ſcripta, & ob ſolidam veritatem eorumdem & ob efficacem doctrinæ virtutem. Evangelium enim eſt virtus Dei omni credenti. Juſtitia enim *Rom. 1* Dei in ea revelatur ex fide in fidem. Et ad præſens hæc collecta ex dictis Sancti Auguſtini, & ex dictis Sancti Chryſoſtomi ſuper ſacrum Evangelium beati Jonnnis ſufficiant.

Digitized by Google

corda cum manibus ad Dominum. Et alius, id eſt, ſpiritus Dei ducit eum quo non vult, ſcilicet caro contra ſpiritum concupiſcens. Matt. 5 Propter quod ait Salvator: Eſto conſentiens adverſario tuo dum es in via, id eſt, verbo quod carni adverſatur, ait Auguſtinus, illud exponens. Et talis moritur morte ſpirituali, qua Deum clarificat per bona exempla, de qua morte ait Paulus: Gal. ult. Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Et ſequitur Deum Joan. 3 imitando. Supra: Qui ſequitur me non ambulat in tenebris. Et ibi de hoc. Sequitur nunc ſecunda particula: *Converſus Petrus, vidit illum diſcipulum quem diligebat Jeſus. &c.* Chryſ. ho. 87 in Joan. ante med. tom. 3 Act. 4 Ut enim ait Chryſoſtomus: Hic, id eſt, Petrus amorem, quem habebat erga Joannem, erat enim eorum colligatio, ſcilicet in amore, ut patet in Evangelio, & dicitur: Aſcendebant ad horam orationis nonam Petrus & Joannes. Quia ergo Chriſtus magna ei prædixit, & orbem terrarum commiſit, & martyrium perſonavit, id eſt, prædixit, volens Petrus hunc, ſcilicet Joannem accipere communicatorem, ſcilicet prælationis & dignitatum, ait: *Hic autem quid*? Unde & Joannes hic ſilet, Petrus loquitur. Et ſicut e contrario Joan. 13 ſupra in cœna Petrus præmittit Joannem ad interrogandum, nunc autem reddens ei retributionem, & exiſtimans velle eum interrogare ea, quæ ſecundum ipſum erant, ideo ſic quæſivit. Hæc Chryſoſtomus. Unde & hic recitat, quæ Joannes inquiſivit a Salvatore in cœna. Joan. 13 Supra: Domine quis eſt qui tradet te? Unde quærit Chryſoſtomus, cujus rei gratia recoluit hic illius accubationis, ſive accubitus in cœna? Et reſpondet, quod recoluit, oſtendens quantum Petrus prælationem habebat poſt negationem, quoniam quia tunc non audebat interrogare, ſed alii, id eſt, Joanni concedebat: nunc ex quo præſidentia, id eſt, prælatio fratrum eſt credita, non ſolum pro ſe interrogationem facit, ſed etiam pro aliis. Prærogativæ B. Joannis. Et patent hic prærogativæ B. Joannis: quarum prima eſt diſcipulatus Chriſti dignitas, quæ notatur, ibi: *Vidit illum diſcipulum*. Sic enim ſervire Deo regnare eſt, & ſi veri ſervi Dei ſunt ejus amici. Supra: Jam Joan. 15 non dicam vos ſervos, ſed amicos: multo magis eſſe diſcipulum filii Dei eſt magna dignitas. Ad quem diſcipulatum perfectum ſunt neceſſaria multa. Eſt enim neceſſaria humilis obedientiæ perfectibilitas. Supra: Si manſeritis in ſermone Joan. 8 meo, vere diſcipuli mei eritis. Item eſt neceſſaria affectuoſa charitas. Supra: In hoc cognoſcent omnes Joan. 13 quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inter vos. Item eſt neceſſaria mundi & mundialium contemptibilitas: Qui non renuntiat Luc. 14 omnibus, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item eſt neceſſaria carnalium affectuum abdicatio, ſive mortificabilitas: Qui non bajulat cru- Luc. 14 cem ſuam, &c. Non poteſt meus eſſe diſcipulus. Item eſt neceſſaria converſationis manſuetudo, ſive benignitas: Quis ſapiens & diſciplina- Jac. 3 tus inter vos, oſtendat ex bona converſatione opera ſua? Item eſt neceſſaria vitæ Jeſu Chriſti imitabilitas, & ejus conformitas: Sufficit Mat. 10 diſcipulo, ſi ſit ſicut magiſter ejus. Hæc omnia fuerunt in B. Joanne. Ideo ſignanter poteſt dici. Ille diſcipulus diſcretive vel eminenter. Secunda prærogativa ejus eſt peculiaris acceptibilitas filio Dei, ibi: *Quem diligebat Jeſus*, quia quod diligit, erat ob ſuas virtutes, ut dictum eſt ſupra: Amantiſſimus Do- Deut. 33 mini habitabit confidenter. Tertia prærogativa ejus eſt perfecta Chriſti imitabilitas, ibi: *Sequentem eum*. Sequi enim eſt imitari, ait Augu- Aug. de virg. ſanct. cap. 26 to. 6 ſtinus proprie de ipſo: Erat enim virgo. Et de illis, de quibus dicitur: Sequuntur agnum quocumque Apoc. 14 ierit. Quarta prærogativa ejus honoris peculiaritas apud filium Dei, & ſecretorum plena revelatio, ſive oſtendibilitas, ibi: *Recubuit ſupra pectus*. Et hoc, ut ait Auguſtinus, Aug. tract. 124 in Jo. verſ. fin. tom. 9 hic de fonte Dominici pectoris, non ſolus bibit, ſed ipſe Dominus Evangelium ipſum pro ſua cujuſque ca- Joan. 13 pacitate omnibus ſuis bibendum toto orbe terrarum diffudit. Hæc ille.

Digitized by Google

ille. Et de his omnibus ſupra diffuſius. Et ſequitur Chriſti reſponſio: *Dicit ei Jeſus*: *Sic eum volo manere*, ſicut legit Gloſſa. Nolo eum per martyrium conſummare, ſed expectare donec eum recipiam: Domino enim viſitante placidam mortem accepit. Et de hoc ſimiliter in ſua legenda: *Quid ad te*? Per hoc ait Chryſoſtomus erudiens nos non multum inveſtigare, neque ultra ea, quæ placent ei, id eſt filio Dei, quærere. Quia enim Petrus ad tales interrogationes fervidus erat, abſcindens ejus fervorem, & erudiens nos non ultra, quam oportet ſcrutari, hoc ait. Hæc ille. In pluribus operibus ne ſis curioſus: *Tu me ſequere*, per imitationem, perferendo mala temporalia, ut ait Auguſtinus: Et hoc ipſo martyrium B. Petri perſonavit, id eſt, prædixit, ait Chryſoſtomus, ſupra. Sed quæritur, ex quo ſequi eſt imitari, qualiter ait diſcretive Petro: *Tu me ſequere*: quam Joanni? Item quare ait de B. Joanne: *Volo eum manere, donec veniam*, ſicut quærit Auguſtinus? Si reſpondeatur, quod hoc ait, quia non erat moriturus: hoc removet littera ſequens: *Non dixit Jeſus, quia non moritur*, &c. Item præmiſſum eſt de B. Joanne: *Vidit Petrus illum diſcipulum ſequentem*. Quare ergo magis dicit Petro: *Tu me ſequere*, quam Joanni? Et ad primum reſpondendum eſt, quod Petro ait: *Tu me ſequere*, ſcilicet in crucis paſſione, ait Gloſſa. Chriſtus ergo inſinuans Petro ſuam paſſionem futuram, & etiam aliquo modo genus paſſionis, quia erat moriturus in cruce, ait: *Tu me ſequere*. Joannes autem & alii diſcipuli ſecuti ſunt perfecta vitæ imitatione. Secundum aliquos vero hoc ait Petro, ut erat caput Eccleſiæ, & omnium martyrum, & ut erat gerens perſonam Eccleſiæ. Ad aliud reſpondendum eſt, quod de Joanne ait: *Sic volo eum manere donec veniam*, ſcilicet ad accipiendum eum in morte, ut fuit factum, prout dicitur in legenda ſua, & ut ait Gloſſa hic. Et hoc fuit congruum ſecundum aliquos. Ut enim ait quidam expoſitor longum martyrium ſuſtinuit Joannes, ſive duxit in contemptu vitæ præſentis & tolerantia multiplicis afflictionis. Item in dolium ferventis olei fuit miſſus. Item intenſum martyrium ſuſtinuit cordis in paſſione Domini, aſſiſtens magiſtro eum diligenti peculiariter. Item deputatus fuit ad curam & obſequium B. Matris Domini, & virgo fuit, & ideo decuit placidam mortem expectare. Unde Gloſſa: Ultimum in pace ſenium finivit. Item vita contemplativa in beatitudine per ipſum ſignatur, quæ ſemper manet. Ut ait Auguſtinus. Et ideo ratione vitæ per eum figuratæ convenienter ait: *Sic volo eum manere*. Et de hoc Auguſtin. Et in Gloſſa. Cur Joannem plus dilexerit Dominus, cum tamen Petrus plus eum dilexerit? Unde ſuprà eodem ait Dominus: *Simon Joannis diligis me plus his?* Super quod Auguſtinus: Quod ſciebat Dominus interrogabat, ut nos amare Petrum, ſcilicet noſceremus. Et videtur quod magis deberet diligere Petrum, quia ille plus dilexit. Item ut ait Auguſtinus, ubi ſupra. Melior eſt qui plus diligit Chriſtum: Ergo magis diligendus ab ordinate diligente, qualis erat filius Dei. Item dicitur: Ego diligentes me diligo, ait ſapientia divina: Ergo amplius diligentem debet magis diligere. Et ad iſtud reſpondendum eſt, ſine præjudicio: quod ſicut ait Bernardus: Non diligit affectu ſed effectu. Eſt ergo loqui de amore filii Dei, quantum connotatum in patria, & connotatum in via reſpectu præmii ſubſtantialis. Et ſic dicitur Deus magis diligere meliorem, & majorem habentem charitatem. Et ſic magis dilexit Petrum, ſi fuit melior. Et eſt magis diligere ad connotata in via, qualia erant revelatio ſecretorum, familiaritas allocutionum, & peculiaritas factorum ſive honorum. Unde Gloſſa hic. Diligebat alios, ſed familiarius iſtum, quia virgo electus ab ipſo. Vel dicitur magis diligere Joannem ratione modi mortis. Unde Gloſſa, ſupra. Diligit Joannem, ſed non plus omnibus ſed fa-

Chryſ. ho. 87 in Jo. circa med. tom. 8

Eccl. 3

Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Aug. tract. 124 in Jo. ante med. tom. 9

Ibidem poſt pauca.

Prov. 8

familiarius, ut per pacem exiret de vita, non per paſſionem. Et per hoc ad objecta.

Aug. tract. 124 in Jo. ante med. tom. 9

Auguſtinus vero exponit illud de duabus vitis, ſcilicet activa, quæ per Petrum figuratur, & contemplativa per Joannem ſignata. Et Chriſtus minus nos diligit, quales ſumus hic. Ideo liberat nos ne ſemper ſimus tales, ideo ibi amplius diligit. Et de hoc in homilia, & in Gloſſa prolixe. Et ſequitur ultima particula in qua ſermonis Domini interpretatio apud diſcipulos: *Exiit ergo ſermo inter fratres, quod diſcipulus ille non moritur*. Qui tamen ſermo non erat ita itelligendus. Et ideo ſequitur: *Non dixit ei Jeſus, &c. non moritur*.

Chryſ. ho. 87 in Jo. poſt med. tom. 3

Ut enim ait Chryſoſtomus, opinionem diſcipulorum corrigit non conſpicientibus, id eſt, intelligentibus eis quæ dixit Jeſus. Et patet hic exemplum, qualiter multi non intelligentes variant ſermonis interpretationem. Et ideo timendum eſt, ne ex ſermonibus potentibus habere varias interpretationes, falſæ eliciantur. Non ergo fuit talis intellectus ſermonis, ut ipſi conceperunt, ſed ſicut expoſitum eſt: *Sic eum volo manere, &c.* Et ſequitur ultima particula libri, ſcilicet de teſtificatione veritatis hujus Evangelii, & eorum quæ in eo ſcripta ſunt: & poſſet dividi contra totum librum, ibi: *Hic eſt diſcipulus ille*; de quo ſupra ſcilicet, quem diligebat Jeſus, & qui recubuit ſupra pectus Domini: ſupra eodem: *Qui teſtimonium perhibet de his*, dicto: *Et ſcripſit hæc*, ſcilicet certus de facto, qui in omnibus adfuit, & morienti

Joan. 19

filio Dei aſtitit. Supra: *Et ſcimus*, ſcilicet credentes: Quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, &c. te-

1 Joan. 1

ſtamur & annuntiamus:

Chryſ ho. 83 in Jo. poſt med. tom 3

Quærit Chryſoſtomus: ut quid hic ſolus Evangeliſta hoc facit teſtans ſibi ipſi, nullo aliorum ſic faciente? Et videtur ſe laudare, cum dicatur:

Prov. 27

Laudet te alienus, & non os tuum. Et ad iſtud reſpondet, quod Joannes poſterior ad ſcripturam Evangelii venit, Chriſto eum movente. Propterea oſtendit amorem Chriſti, Deum continue ænigmatice inſinuans cauſam, a qua ad ſcribendum acceſſit.

A

Quia ergo a multa certitudine ſcripſit, non refutat ſui ipſius teſtimonium in medium ferre. Hæc ille. Et hoc confirmat: Conſuetudo nobis eſt, cum valde vera dicimus, noſtrum teſtimonium non denegare. Et ſi hoc nos facimus, multo magis qui ſpiritu ſcribebat, qualis fuit Joannes.

Ibid. poſt pauca

Item ut ait idem Chryſoſtomus, ipſe in omnibus adfuerat, & cum Chriſtus crucifigebatur non defuerat, & mater ei commiſſa fuit. Quæ univerſa ſunt ſigna amoris Chriſti ad eum, & quod cum certitudine ſciebat omnia, ut ait idem Chryſoſtomus:

Ibidem.

Præterea hoc fecerunt alii Apoſtoli ſcribentes, ſicut Paulus ſæpe, ut habitum eſt ſupra a Gregorio,

B

qui ſcriptores ſacri eloquii impulſu Spiritus ſancti ſcribunt de ſe, ut de aliis loquuntur. Et exemplificat de Joanne hic. Et ne crederetur omnia ſcripſiſſe quæ fecit Jeſus, ſubdit: *Sunt autem & alia multa*, ſcilicet miracula, & facta notabilia: *Quæ ſi ſcriberentur per ſingula*, ſcilicet exquiſite & plenarie: *Nec arbitror mundum capere poſſe libros qui ſcribendi ſunt*.

Chryſ. ho. 87 in Jo. poſt med. tom. 3

Ut ait Chryſoſtomus, tot exiſtentibus: neque tot ſcripſi quot cæteri, ſed horum plura dereliqui. Inſidias autem Judaicas, & lapidationes, & quoniam dæmonium habentem vocabant, neque ſum magiſtro gratificatus, id eſt, quærens gratiam a magiſtro, narrando ſcilicet glorio-

C

ſa de eo, ſicut faciunt illi, qui exprobabiliſſima occultant, & clara proponunt. Hæc ille. Sed quæritur, qualiter ait, quod mundus non poſſet capere libros, ſi eſſent ſcripti de factis Chriſti, cum etiam mundus poſſit capere libros ſcriptos de omnibus geſtis a principio mundi, uſque in finem, ſi eſſent ſcripti. Et eſt reſpondendum ad iſtud ſecundum Auguſt.

Aug. tract. 124 in Jo. verſ. fin. tom. 9

Et eſt in Gloſſa pro parte: quod non ſpatio locorum credendum eſt mundum non capere poſſe libros, qui eſſent de factis Chriſti ſcripti, ſed capacitate legentium comprehendi fortaſſe non poſſent. Vel aliter, quod loquitur hic per figuram hyperbolen: quæ eſt quando verba fidem excedunt, ut voluntas loquentis appareat, nec tamen a tramite veri-

tatis

tatis ſignificandæ erratur : qui modus loquendi, ſicut in hoc loco, ita in nonnullis aliis locis invenitur,
Pſal. 72 ſicut : Impoſuerunt in cœlum os ſuum. Hæc ille. Ob ergo multitudinem eorum, quæ fecit Chriſtus, de quibus aliqua ſunt hic ſcripta, ſic ait Evangeliſta, ut patet ſecundum Auguſtinum & Chryſoſtomum: *Non arbitror mundum poſſe capere libros, &c.* Sed quæritur cum tot ſint facta a filio Dei, videtur quod minus pauca ſunt ſcripta : ex modo enim loquendi patet, plura eſſe omiſ-
Chryſ. ho. 86 in Jo. ante med. tom. 3 ſa quam ſcripta. Et ad iſtud reſpondendum ſecundum Chryſoſtomum, ſuper illud ſupra: *Multa & alia ſigna*
Joan. 20 *fecit Jeſus*, quæ pertranſierunt Evangeliſtæ propter multitudinem. Item qui non credunt his quæ dicta ſunt neque pluribus attenderent ſi eſſent ſcripta. Item qui hæc ſuſcipit quæ ſcripta ſunt, nullo indigebit in fidei ratione. Hæc ille. Ob ergo ſufficientiam eorum, quæ ſunt ſcripta, ad rationem fidei plura non ſunt ſcripta, & ob ſolidam veritatem eorumdem & ob efficacem doctrinæ virtutem. Evangelium enim eſt virtus
Dei omni credenti. Juſtitia enim Rom. 1
Dei in ea revelatur ex fide in fidem. Et ad præſens hæc collecta ex dictis Sancti Auguſtini, & ex dictis Sancti Chryſoſtomi ſuper ſacrum Evangelium beati Jonnnis ſufficiant.

Digitized by Google

COLLATIONES PRÆDICABILES, IN GRATIAM JUNIORUM

EX TOTO SANCTI JOANNIS EVANGELIO A SANCTO BONAVENTURA COLLECTÆ.

IN CAPUT I.

Collatio prima.

IN *principio erat verbum*. Suppoſita luminali expoſitione ex dictis circa litteram, in his verbis exponendis, per modum collationis, tria inſinuantur: quorum primum eſt ipſius patris initialis æternitas, ibi: *In principio*. Secundum eſt ipſius filii generationis expreſſa veritas, ibi: *Verbum*. Tertium ipſius generationis invariabilis immutabilitas, ibi: *Erat*. Quia enim pater principium, ideo interminabilis æternitas. Et quia filius verbum, æterna nativitas: & quia erat invariata immutabilitas. Ait ergo: *In principio*, id eſt in patre, ſecundum Gloſſam: qui eſt principium, ſine principio. Et hoc dicitur eleganter & proprie. Ut enim Tullius: Principii nulla eſt origo, & ex eo alia oriuntur: Talis eſt pater: ut enim ſumitur perſonaliter, dicitur principium reſpectu filii, ut hic. Item ut ſumitur quaſi notio naturaliter, pater & filius ſunt unum principium Spiritus ſancti procedentis: de quo poteſt dici illud Prophetæ loquentis ad filium: Tecum principium in die virtutis tuæ. Ut enim ſumitur eſſentialiter, eſt principium omnium creaturarum: Ego principium & finis, α & ω. Et vere eſt ipſe principium effectivum omnium rerum, & principium conſervativum, ſive gubernativum, & principium conſummativum & perfectivum. Ut enim ait Auguſtinus. A Deo eſt nobis initium exiſtendi, ratio cognoſcendi, & lex amandi. Eſt ergo principium condi- A tionis ſive exiſtentiæ rerum: Numquid non tu a principio Deus meus es? Item eſt principium coſummativæ felicitatis: Salvabit Dominus tabernacula Juda, ſicut a principio. Unde & Platonici, ut ait Auguſt. Poſuerunt ubi eſſet cauſa conſtitutæ univerſitatis: lux propinandæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis. Et ideo merito, ait ſupra, & α & ω. α quæ eſt illud idem & eadem littera quod A. quæ eſt triangularis, & ſignat Deum tribus dictis modis eſſe princpium: Ipſe enim eſt primus & noviſſimus. In hoc principio, id eſt, in patre, erat verbum B æternaliter ab ipſo genitum, verbum inquam æternæ majeſtatis expreſſivum. Unde Auguſtinus. Pater tamquam ſeipſum dicens genuit verbum ſibi æquale per omnia: non enim ſeipſum integre perfecteque dixiſſet, ſi aliquid minus aut amplius eſſet in ejus verbo: Et vocabitur nomen ejus verbum Dei. Item verbum omnium cauſaliter & exemplariter contentivum. Et ideo dicitur veritas, quoniam quidquid eſt in ea ſcientia, de qua eſt genitum & in ipſo eſt: & ideo merito dicitur verbum vitæ: De verbo vitæ. Unde C infra eodem. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat*. Quia ſapientia Dei ſecundum arcem omnia continet, ait Auguſtinus. Item verbum omnium effectivum: Qui feciſti omnia verbo tuo. Et hoc verbum *Erat*, ſcilicet æternaliter a patre genitum: Hoc enim verbum dictum de Deo ſignat æternitatem, ait Chryſoſtomus: Ego ſum qui ſum qui ſum. Erat ergo verbum genitum, ſine initiali inceptione, ſine variabili viciſſitudine, ſine

Marginalia: Patris initialis æternitas. Filii generationis veritas. Generationis immutabilitas. — *Cicero Tuſc. q. lib. 1 ante medium.* — *Pſal. 109* — *Apoc. 1* — *Apoc. 21* — *Apoc. 22* — *Aug. contra Fauſtum lib. 22 c. 7 t. 6* — *Abac. 1* — *Zach. 12.* — *Aug. de Civit. Dei lib. 8 ca. 10 tom. 5* — *Iſa. 41* — *Auguſt. de Trin. l. 15 cap. 15 to. 3* — *Apoc. 19* — *1 Joan. 1* — *Sap. 9* — *Chryſ. ho. 3 in Joan. ante med. tom. 3* — *Exod. 3*

Digitized by Google

[Jac. 1] ſine defectuali terminatione: Apud Deum enim non eſt tranſmutatio, [Job. 33] nec viciſſitudinis obumbratio: Semel loquitur Deus & id ipſum non repetit. Ibi Gregorius. [Greg. Mor. lib 23 c. 21] Loqui Dei, eſt verbum genuiſſe. Semel loqui eſt aliud verbum præter Unigenitum non habere. Et ibi bene de hoc. Ex quo ergo Deus eſt principium tale, ei adhæreamus, ut in eſſe conſervemur, & veritate illuminemur, & [Act. 17] felicitate beatificemur: In ipſo vivimus, movemur, & ſumus. Et ex quo filius eſt verbum, tale ſit in corde noſtro, & in ore, ſecundum illud: [Rom. 10] Prope ſit verbum in corde tuo, & in [Eccl. 37] ore. Et: Ante omnia verbum verax præcedat te.

A

Collatio ſecunda.

Lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt. In his verbis tria inſinuantur. Primo divinæ lucis exceſſiva claritas, ibi: *Lux*. Secundo, ejuſdem illuſtrativa communicabilitas, ibi: *Lucet*. Tertio, infidelium, ſive peccatorum caliginoſa cæcitas, ibi: *Tenebræ eam* [1 Tim. 6] *non comprehenderunt*. Ait ergo: *Lux*, quæ eſt divina ſapientia, ſive filius [1 Joan. 1] Dei majeſtate inacceſſibilis: Habitat lucem inacceſſibilem. Item lux ſyncera & immixta tenebris, ſive iniraſcibilis: Deus lux eſt, in quo tenebræ non ſunt ullæ. Item lux omnibus illius capabilibus communicabilis. Infra eodem: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem, &c.* Et hæc lux lucet quaſi triplici radio, quantum eſt a parte ſua: ſcilicet radio illuminativæ illuſtrationis in intellectu, & radio clarificativæ dilectionis in affectu, & radio diſcretivæ æquitatis in effectu. De quo [Ephes. 6] radio triplici: Fructus autem lucis in omni bonitate & in juſtitia & veritate. Bonitas quæ eſt ipſa claritas ſi- [1 Joan. 2] gnat affectum: qui diligit manet in luce. Veritas illuſtrat intellectum, quia lux eſt, ſupra eodem: *Vita erat lux hominum*. Juſtitia ſplendificat converſationis ſtatum & actum. Unde [Pſal. 36] Propheta: Educit quaſi lumen juſti- [Eccl. 43] tiam tuam. Et iſta lux eſt ſolum tripliciter exurens montes. Sed licet ſic luceat de ſe, tamen: *Tenebræ*, id eſt, peccatores: *Non comprehenderunt* credendo ſcilicet, adhærendo & diligendo. Tenebræ enim ſunt privatio lucis, ſecundum Damaſcenum, & [Damaſcen. Orth. fid. lib. 2 cap. 7 ante med.] ſunt de ſe horridæ & contriſtativæ. Unde in tenebris anima moleſtatur, ait Avicenna: Et timoris ſunt indu- [Avicien. de ani. par. 4] ctivæ: qui enim ſunt in tenebris timent, ait Chryſ. Talia ſunt peccata [Chryſ. ho. 86 in Jo. poſt med. tom 3] ſpiritualiter, & peccatores ob ipſa peccata: Unde Aug. Dilectores mundi ſunt tenebræ, de quibus dicitur: [Aug tract. 3 in Jo. ante med. tom. 9] Fuiſtis aliquando tenebræ. Et: Non ſimus filii noctis neque tenebrarum, [Ephes. 5] ſcil. filii. Etſi manentes tales non [1 Theſ. 2] poſſunt comprehendere lucem credendo, amando, & adhærendo, immo odiunt lucem. Infra: Dilexerunt ho- [Joan. 3]

B

mines tenebras magis quam lucem.

Collatio tertia de B. Joanne.

Fuit homo miſſus a Deo, cui nomen erat Joannes. Ad præconium & laudem præcurſoris Domini, quatuor hic inſinuantur. Quorum primum eſt elevata ſubtilitas & ſublimitas, ibi: *Homo*. Secundum eſt authentica poteſtas, ibi: *Miſſus a Deo*. Tertium eſt cœleſtis influentiæ affluens copioſitas, ibi: *Joannes*. Quartum eſt officii eminens dignitas, ibi: *Hic venit in teſtimonium*. Primum fuit in ſtatu. Secundum fuit in dignitatis gradu. Tertium in affectu. Quartum in effectu. Ait ergo: *Fuit homo*, ſcilicet vivens vita intellectuali &

C

ſpirituali. Ut enim ait Auguſt. Ho- [Aug. tract. 3 in Jo. ante med. tom. 9] mines non diſtant a pecore niſi intellectu. Quaſi diceret: Pecora ſunt vel beſtiæ, qui vivunt ſecundum concupiſcentias: vivens autem ſecundum rationem & vitam ſpiritualem homo eſt: qualis fuit B. Joannes, ut patet conſideranti ſeriem vitæ ſuæ, ob cujus eminentiam videbatur eſſe quaſi quidam Angelus. Unde Chryſoſt. Joannes velut cœlum ere- [Chryſ. ho. 10 in Mat. poſt med. tom. 2] mum habitavit, altiſſimam philoſophiam demonſtrans. Et quaſi Angelus aliquis ex cœlo ita ad civitates a ſolitudinis vaſtitate deſcendebat. Et ſequitur: Angelicus in vita mon- [Ibidem paulo ante.] ſtrabatur. Propterea cilicinum veſtimentum ipſi erat, ut per figuram erudiat ab humanis deſiſtere nihil habere commune ad terram. Quia er-

ergo fuit elevatus ſuper omnes concupiſcentias, dominans eis plenarie, & vivebat ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, ſimilis factus Deo: ideo merito dicitur homo. Ut enim ait Commentator, ſcilicet Epiſcopus ſuper Angelicam Hierarchiam: Homo convenit cum Angelis & ſuperat beſtias. Eſt enim intelligibilis, habens virtutes viſivas ad ſuperius, & formam erectam, & principatum ſuper iraſcibile & concupiſcibile, & minimum habet de ſenſu reſpectu brutorum, & ſuperatum in virtute intellectiva. Et ſic de aliis quæ ibi enumerat. Talis fuit B. Joannes ſpiritualiter. Ideo merito homo, de quo verificatur illud: Beatus homo qui invenit ſapientiam. (Prov. 3) Et iſte homo fuit miſſus a Deo: in quo notatur ſecundum, ſcilicet legitima auctoritas, & ad divina nuntianda Unde Chryſoſt. hic: (Chryſo. ho. 3 in Jo. circa princ. tom. 3) Quia miſſus, non quæ ejus ſunt, ſed quæ omnia mittentis loquitur, & ideo Angelus nuncupatus: Angeli enim virtus eſt nihil proprium dicere: Ecce ego mitto Angelum meum. (Malach. 3) Miſſus, inquam, ſicut legatus ante ſummum Pontificem: Legatum ad gentes miſit. (Abd. 1) Item Miſſus, ut vox ante verbum. Infra eodem: Ego vox clamantis. (Joan. 1) Item miſſus, ut lucerna ante ſolem. Infra: Ille erat lucerna ente ſolem. Infra: Ille erat lucerna. Item miſſus ſicut Angelus ante Deum, ut dictum eſt. Miſſus inquam ad prædicandum, baptizandum, teſtificandum, demonſtrandum filium Dei, ut patet in ſerie Evangelica. Et quoniam non eſt impoſſibile iſta adimplere, ſine divina gratia, ideo ſequitur tertium. *Cui nomen erat Joannes*. Quod interpretatur in quo gratia, quod nomen merito fuit ei impoſitum, & a Deo præligente: De ventre enim matris meæ recordatus eſt nominis mei. (Iſa. 49) Et ab Angelo nuntiante: Vocabis nomen ejus Joannem. (Luc. 1) Et a parentibus publicantibus: (Ibidem.) In ipſo enim fuit gratia ſanctificans in utero: (Ibidem.) Spiritu ſancto replebitur, &c. (Ibidem.) Item fuit gratia conſervans & operans in vita: Præcedet in ſpiritu & virtute Heliæ. (Ibidem.) Item fuit gratia prophetiæ in ipſo, etiam in utero, quando exultavit ex præſentia beatæ matris Dei. Item fuit gratia prædicationis: Diffuſa enim fuit gratia in labiis ſuis. (Pſal. 44) Qui enim bonus eſt qualis fuit Joannes? hauriat a Domino gratiam. Sibi enim competit illud: Gratia Dei ſum, id quod ſum. (Prov. 12; 1 Cor. 15) Ideo aptus fuit ut perhiberet teſtimonium. Et in hoc notatur quartum: ipſe enim annuendo veritatem veraciter, intrepide, ſive conſtanter arguendo, evidenter, & publice prædicando, ſignanter filium Dei demonſtrando, ut patet in ſerie Evangelica. Teſtimonium perhibuit veritati. (Joan. 5) Unde de ipſo verificatur illud: Ecce teſtem populis dedi eum. (Iſa. 55) Hujus imitatores in prædictis debent eſſe prædicatores Dei, qui ſunt miſſi ad perhibendum teſtimonium veritati.

Collatio quarta.

E*Rat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. In his verbis tria inſinuantur. Primum eſt lucis æternæ eſſentialis immutabilitas, ibi: *Lux vera*. Secundum eſt, ipſius diffuſiva communicabilitas, ibi: *Omnem hominem*. Ait ergo: *Lux vera*, quia eſſentialiter eſt lux non aliunde. Unde Auguſtinus hic: (Aug. tract. 2 in Jo. ante med. tom. 9) Joannes lux, ſed non vera, ſcilicet eſſentialiter, quia niſi illuminatus, eſſet tenebræ. Lux ergo vera & primaria eſſentialitate ut dictum eſt, & lux vera imminorabilitate, & lux vera indefectibilitate. Unde Chryſoſtom. (Chryſ. ho. 4 in Jo. paulo poſt med. tom. 3) Lux quantam vis hominum multitudinem illuminaret, nihil ſui ſplendoris remitteret. Ideo ſignanter dicit infra: Ego lux veni in mundum. (Joan. 8) Et hoc illuminat multipliciter, ſive multiplici radio, ut dictum eſt in priori collatione: (Eccl. 50) Illuminat enim veraciter, quia lux vera, ut dictum eſt: In ſapientia illius luxit anima mea. (Eccl. 11) Item illuminat delectabiliter: Dulce lumen & delectabile videre ſolem. (Prov. 13) Lux enim juſtorum lætificat. Item illuminat ordinabiliter, quia eſt lux hominum non pecorum, ait Auguſtin. ubi ſupra. Et ideo illuminat viventes, ut homines non ut pecora. Ideo ſequitur: *Illuminat omnem homi-*

hominem, in quo notatur tertium :
ſecundum Gloſſam enim omnis ho-
mo dicitur illa natura in homine,
Job. 35 quæ eſt ad imaginem Dei: viventes
ergo ſecundum illam illuminat: Do-
Greg. Mor. lib. 26. c. 23 cet nos ſuper jumenta terræ, & ſu-
per volucres cœli. Ibi Greg. Quod
per jumenta & volucres ſignantur
carnales & curioſi, quos non docet
Deus ut homines, id eſt, viventes
ſpiritualiter. Et ibi bene de hoc.
Vel omnis homo veniens in hunc
mundum poteſt dici, qui non habi-
tat in mundo per amorem, ſed ab
eo elevatur utens mundo, quaſi non
Aug. tract. 2 in Jo. ante med. tom. 9 utens. Unde Auguſt. Si illinc non
recederet, non eſſet illuminandus,
quia illinc receſſit: Accedite ad eum,
Pſ. 33 inquit, & illuminamini. Et: ait
Sapientia: Vox mea ad filios homi-
Prov. 8 num. Vox ſapientiæ eſt ſua illumi-
natio: quæ quidem ſapientia eſt fi-
lius Dei, qui eſt lux.

Collatio quinta.

V*Erbum caro factum eſt, & habi-
tavit in nobis*. In his verbis,
in quibus inſinuantur mirificentia
divinæ bonitatis, & magnificentia
aſſumptæ humanitatis, quatuor de-
notantur. Primo, filii Dei ſub no-
mine verbi majeſtativa ſublimitas,
ibi: *Verbum*: Secundo, humanæ na-
turæ aſſumptæ fragilis mortalitas,
& paſſibilitas, ibi: *Caro*. Tertio,
utriuſque indiviſa unibilitas, ibi:
Factum eſt. Quarto, converſationis fi-
lii Dei humilitas. ibi: *Habitavit in*
Eccl. 1 *nobis*. Ait ergo: Verbum, ſcilicet
majeſtativa ſublimitate excelſum:
Fons ſapientiæ verbum Dei in ex-
celſis: Et ſupra eodem: *Verbum erat*
1 Joan. 1 *apud eum*. Item verbum immorta-
litate æternum, quia verbum in prin-
cipio & verbum vitæ: De verbo vi-
tæ, &c. Item verbum omnipotentiæ
Hebr. 1 virtuoſum: Portans omnia verbo
Pſal. 32 virtutis ſuæ. Et in Pſalmo: Verbo
Domini cœli firmati ſunt. Verbum,
inquam, tale factum eſt caro, quæ
eſt pars in homine intima. Item ca-
ro quæ paſſibilitati & mortalitati ſub-
jecta: item caro in infirmitate inva-
Matt. 26 lida: Caro enim infirma. Nomine
tamen carnis intelligitur humanitas

A aſſumpta: Scriptura enim hominem
exprimit nomine utriuſque partis, ait
Aug. Ait tamen hic: *Verbum caro* Aug. de civ. Dei l. 14 c. 2 & 5
factum: ad excluſionem hæreſis po-
nentis ipſum non aſſumpſiſſe veram
carnem, ut ait hic Chryſoſt. Et ad Chryſ. ho. 10 in Jo. circa med. tom. 3
manifeſtationem humilitatis filii Dei,
& ad oſtenſionem congruæ medici-
næ, contra vitia carnis, ut dictum
eſt in expoſitione litteræ. Et ideo
dicitur: Verbum abbreviatum fecit Rom. 10
Dominus ſuper terram. Ad quod
Bern. bene. Ibi agnoſcitur longitudo Ber. hom. 2 ſuper Miſſus eſt paulo ante med.
brevis, latitudo anguſta, altitudo
ſubdita, profunditas plana. Ibi agno-
ſcitur lux non lucens, verbum in-
fans, aqua ſitiens, panis eſuriens,
&c. Et ibi bene de hoc. Et hoc ver-
B bum factum eſt caro, non confuſio-
ne facta, neque deſtructione ſubſtan-
tiarum, ſed unitione ineffabili &
inenarrabili, ait Chryſ. In ſimili- Chryſ. ho. 11 in Jo. tom. 3
tudinem hominum factus, &c. Et
Gregorius: Caro factus eſt, ſcilicet Phil. 2
filius Dei, ut nos ſpirituales face-
ret, benigne inclinatus eſt, nos ut
levaret, exiit ut nos introduceret,
viſibilis apparuit, ut inviſibilia de-
monſtraret. Hæc ille. Unde perſona
generis humani: Ad me dictum eſt
verbum abſconditum, id eſt, in car-
ne manifeſtatum, verbum Dei æter-
num. Et non ſolum hoc: *Sed habi-* Job. 4
tavit in nobis. Verus homo homini-
bus conformis: Cum enim homini-
bus converſatus eſt. Habitavit, inquam,
C humilis ad obediendum. Erat ſubdi-
tus illis. Item habitavit curalis & Baruc. 3
obſequioſus ad miniſtrandum: Ecce Luc. 2
ego in medio veſtrum, ſicut qui mi-
niſtrat. Item habitavit munificus ad Luc. 22
tribuendum. Venerunt mihi pariter Sap. 7
omnia bona cum illo. Item habita-
vit lætus, & delectabilis ad conſolan-
dum de ipſo: Non erit triſtis neque Iſa. 42
turbulentus. Et: Non habet ama-
ritudinem converſatio ejus. De qua
habitatione fuit promiſſum: Ponam Lev. 26
tabernaculum meum in medio ve- Exod. 29
ſtri. Et: Habitabo in medio filio-
rum Iſrael Ex quo ergo filius Dei,
ſic naſci homo dignatus eſt, & ſic
converſari inter homines, nos nati
ex Deo imitemur eum in prædictis.

Col-

Digitized by Google

Collatio Sexta. In Pentecoſte.

DE *plenitudine ejus accepimus omnes, gratiam pro gratia*. In his verbis quatuor inſinuantur: quorum primum eſt omnium bonorum in filio Dei inexhauſtibilis copioſitas, ſive affluentia, ibi: *De plenitudine*. Secundum eſt defectibilis humana indigentia, ibi: *Accepimus*, acceptio enim rei non prius habitæ. Tertium eſt donorum multis communicantia: acceptio enim dicit rei prius non habitæ captionem, ibi: *Omnes accepimus*. Quarto eſt donorum communicatorum ſupereminentia, ibi: *Gratiam pro gratia*. Ait ergo: *De plenitudine*. Qualiter autem Jeſus Chriſtus non ſolum fuit plenus gratia & veritate, ſed fuit ipſa plenitudo, ut præmiſſum eſt, Chryſoſtom. hic, ut dictum eſt in expoſitione litteræ: Ipſe enim omne bonum. Bonum, inquam, non per participationem, ſicut fons, & ſicut pelagus infinitum ſupereffundens divitias ſuas, ait Chryſoſtomus, ubi ſupra: In ipſo complacuit inhabitare omnem plenitudinem. Fuit enim in eo plenitudo omnipotentiæ, quia ipſe virtus ſupportans omnia. De qua plenitudine: Plenitudo ejus, quia omnia in omnibus adimplet. Item fuit in eo plenitudo omnis veritatis & ſapientiæ: In ipſo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ. Et ſequitur: In ipſo habitat omnis plenitudo divinitatis. Item in eo fuit plenitudo omnium chariſmatum & gratiæ. Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini. Et ſequitur: Et implebit eum ſpiritus timoris Domini. Numquid conjungere valebis micantes ſtellas Pleiadas? Quod exponit Gregorius, de ſeptem ſpiritibus in Chriſto, bene. Sed in nobis omnium dictorum deficientia. Nihil enim habet homo proprium niſi peccatum & mendacium, ait Auguſtin. Quid habes quod non accepiſti? Et ideo ab eo accepimus omnia. Sine ipſo nulla natura ſubſiſtit, nulla doctrina inſtruit, nullus uſus expedit. Accepimus ergo omnes ab eo virtutem ad ſubſiſtendum & operandum: Omnia enim poſſum in eo qui me A confortat. Item accepimus ab eo doctrinam ſapientiæ ad cognoſcendum: Qui appropinquant pedibus ejus accipient de doctrina ejus. Item accepimus ab eo dona gratiarum & virtutum ad recte & bene vivendum: Ipſe enim Joannes ait: Accipite Spiritum ſanctum. Sed quam pretioſa dona accepimus, ſubditur: *Gratiam pro gratia*. Non ſolum aurum & argentum, nec bona tranſitoria, quæ non faciunt hominem bonum, ſed gratiam gratis datam, ſcilicet & gratum facientem accepimus ad recte vivendum præſenti, & gratiam finalem & conſummativam ad bene vivendum in gloria: Exæquabit enim gratiam gratiæ. Et: Gratiam enim B & gloriam dabit Dominus. Et: Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt. Et: Ipſe namque dabit Spiritum bonum petentibus ſe. Arguendi ſunt ergo, qui non exhauriunt dona de ipſa plenitudine.

Chryſ. ho. 13 in Joan. ante med. tom. 3 — *Exod. 33* — *Chryſ. ib.* — *Coloſſ. 2* — *Hebr. 1* — *Eph. 1* — *Coloſſ. 2* — *Ibidem.* — *Iſa. 11* — *Job. 38* — *Greg. Mor. lib. 29 c. 16 ante med.* — *Aug. tract. 5 in Jo. circa princ. tom. 9* — *1 Cor. 4* — *Phil. 4* — *Deut. 33* — *Joan. 20* — *Zach. 4* — *Pſal. 83* — *Jacob. 1* — *Luc. 11*

Collatio Septima.

EGO *vox clamantis in deſerto: Dirigite viam Domini*. In his verbis quatuor figurantur. Primum eſt beati Joannis præcurſoris Domini ad Dei verbum, qui eſt filius Dei, prædicandum, apta idoneitas, ibi: *Vox*. Secundum eſt ejus verbi quem prædicat poteſtativa virtuoſitas, ibi: *Clamantis*. Tertium prædicationis opportuna neceſſitas: Ibi: *In deſerto*. C Quartum eſt ipſius prædicationis veritas, ibi: *Dirigite viam Domini*. Ait ergo: *Vox*. Ut enim ait Auguſtinus. Vox ſonat ut poſſit verbum audiri. Et idem Gregor. hic. Et ideo Joannes vox, quia per ejus miniſterium patris verbum ab hominibus auditur. Vox enim eſt verbi interioris explicativa ſive nuntiativa, & ejuſdem ad aures aliorum delativa, & eorumdem ad audiendum excitativa, & ipſius verbi in mentes audientium transfuſiva. Ut enim ait Auguſtinus ſuper Joannem: Verbum, quod eſt apud te, ut tranſeat ad me, ſonum quaſi vehiculum quærit. Aſſumit ergo ſonum, venit ad me, nec recedit a te, Hæc ille. Sed B. Joan.

Greg. in Ev. ho. 7. ante med. — *Aug. tract. 37 in Jo. ante med. tom. 9.*

Digitized by Google

Joannes prædicando ſonuit Chriſtum A præcedendo, & ad ipſum audiendum alios excitavit, & ad corda eorum intromiſit miniſterialiter. Ideo Maximus in ſermone de Nativitate Joannis: Sicut ſermo vocis quodam modo miniſterio & vehiculo ad audientem tranſmittitur, ita Joannes Chriſtum ſonans, ut verbi miniſter & portitor fuit: Vox clamantis in deſerto. Sicut hic. In Pſalmo: Dabit voci ſuæ vocem virtutis. Et hæc: *Vox*, eſt *Clamantis*, id eſt, filii Dei: qui fuit clamans dictis, clamans factis, clamans morte, clamans vita, ac deſcenſu, ſcilicet ut ad eum rediremus, ait Auguſtinus. Fuit enim clamans in prædicatione ad hominum eruditionem: Sapientia foris prædicat. Sequitur: In capite turbarum clamitat. Infra: Clamabat Jeſus, &c. Item fuit clamans in paſſione ad reconciliationem: Cum clamore valido & lacrymis offerens. Item erit clamans in judicio ad terrorem: Vociferabitur & clamabit ſuper inimicos, &c. Et fuit clamans in deſerto, per quod corda peccantium ſignantur. Deſertum enim dicitur quaſi derelictum, & eſt vepribus & ſpinis occupatum, incultum, beſtiis inhabitatum, & fructu privatum, & ſignat prædicta corda, quæ ſunt talia ſpiritualiter: Terra exuſta quaſi deſertum: In tali deſerto dicitur Deus clamare, ob diſtantiam eorum a Deo: Cor meum ad Moab clamabit. Quid autem clamandum eſt in prædicatione divina ſubditur. *Dirigite viam Domini*. Quod exponit Gregorius bene, dicens. Via Domini ad cor dirigitur, cum veritatis ſermo humiliter auditur, vel cum ad præceptum illius vita præparatur. Et ſignanter ait: *Dirigite viam Domini*. Viæ enim Chriſti ſunt pax, humilitas, & patientia, ait Gregorius exponens illud: Scientiam viarum tuarum nolumus. Vel viæ Domini ſunt innocentia vel pœnitentia, ait Gregorius exponens illud: Neſcierunt vias ejus. Et hæ ſunt dirigendæ, id eſt, a diſtorto in rectum rectificandæ, ne fiat declinatio ad dexteram vel ad ſiniſtram: Dirige ſemitam pedibus tuis, ut non declines ad dexteram vel ad ſiniſtram.

Iſa. 40 — *Pſal. 67* — *Aug. conf. lib. 4 c. 12. tom. 1* — *Prov. 1* — *Ibidem.* — *Joan. 7* — *Hebr. 5* — *Iſa. 42* — *Jer. 9* — *Iſa. 15* — *Greg. in Ev. ho. 7 ante med.* — *Greg. Mor. lib. 16 c. 24* — *Job. 21* — *Greg. Mor. lib. 15 c. 23* — *Job. 24* — *Pro. 4*

Collatio Octava.

Ecce *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, In his verbis duo figurantur. Primum eſt filii Dei numeroſa virtuoſitas, ibi: *Ecce agnus Dei*. Secundum eſt ejus ſalvifica poteſtas, ibi: *Tollit peccata mundi*. Quoad primum eſt ſtudio imitandus: quoad ſecundum, eſt affectu exorandus & magnificandus. Ait ergo: *Ecce agnus Dei*, per ſimilitudinem non per proprietatem. Unde Auguſtin. Non ſolum quæ ſunt ejuſdem naturæ, dicuntur ſimilia, ſed quæ ſunt diſparis naturæ, ſicut filius Dei dici poteſt agnus, quod non diceretur, B niſi ejus ſimilitudinem feciſſet. In agno eſt ad matrem intima affectio, & vocis maternæ naturalis agnitio, & ad ejus balatum feſtinatio. Et Iſidorus: Agnum quamquam & Græci vocent, ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ, quaſi pium: Latini tamen putant habere hoc nomen ab agnoſcendo, quia præ cæteris matrem agnoſcit, & ſi erraverit etiam in magno grege agnoſcit. Item in agno eſt materni coloris receptibilitas, ut ait Sapiens: Si fuerint venæ ſub lingua ejus albæ, facit album; ſi nigræ, nigrum: ſi rubeæ rubeum. Item in agno eſt innocua ſimplicitas, & obediens ſubjicibilitas, non ſolum paſtori, ſed C etiam excorianti. Item in agno eſt converſationis pacifica tranquillitas, & ad ſuſtinendum patiens longanimitas: excorianti vel vellenti reſiſtentiæ, vel defenſionis immunitas, quia nec capite, nec cornibus impetit, nec dentibus mordet, nec pedibus recalcitrat, nec corpore impellit. Item ad immolandum pro peccatis ſecundum legem congrua idoneitas. Item in agno eſt commoditas & multiplex utilitas, quia miniſtrat lac, lanam, & eſum, ſecundum Gloſſam. Sed in filio Dei prædicta omnia fuerunt virtualiter: & ſpiritualiter: Suam matrem, ſcilicet ſynagogam dilexit & agnovit, ad vocem ejus de cælo deſcendit. De qua matre filiæ matris meæ pugnaverunt contra me, &c. Et in ſimilitudinem

Auguſt. contra Fauſtum l. 26 c. 15 to. 6 — *Iſid. etym. lib. 12 c. 1* — *Cant. 1*

car.

Rom. 8 *Exod. 12* *Iſa. 16* *Iſa. 53* *Hier. 11* *1 Petr. 1*

carnis peccati venit. Item in eo innocua ſimplicitas. Et ſic de aliis. Ille enim ſignatus eſt in agno paſchali. Et: Emitte agnum. Et: Quaſi agnus coram tondente. Et: Quaſi agnus manſuetus ductus eſt. Et: Sanguine agni immaculati. Et iſtas virtutes eximias in filio Dei demonſtrat hoc adverbium: *Ecce*. Et de hoc Chryſoſtomus bene. Hoc dixit Joannes oſtendens, quoniam non voce ſolum, ſed oculis teſtabatur, & non admirabatur Chriſtum, lætans & exultans. Et ſic de aliis. Et ideo apud Græcos cum adjectione articuli ſcribitur, ſcilicet ὁ ἄγνος ad notandum excellentiam ejus. Hæc ille. Et hic agnus tollit peccata mundi, ſcilicet auferendo & delendo, & remittendo: ipſe enim eſt verus Deus, de quo: Ego ſum qui deleo iniquitates. Et in Pſ. Qui ſanat omnes iniquitates. Ipſe enim venit, non ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per eum. Infra: Item tollit peccata mundi redimendo, & ſe immolando. Redempti eſtis pretioſo ſanguine agni, &c. Unde ipſe figuratur per duos hircos, quorum unus debuit immolari pro peccato populi, & alius emitti in ſolitudinem. Primus fuit figura naturæ humanæ in Chriſto, ſecundum quam fuit immolatus & mortuus pro peccatis generis humani. Secundus fuit figura naturæ divinæ, immortalis & impaſſibilis: Quaſi agnus coram tondente ſe. Et ſequitur: Ipſe peccata multorum tulit. Item ipſe tulit peccata, pœnas debitas pro peccatis ſolvendo, & pro eis ſatisfaciendo: Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Multimoda ergo virtuoſitas filii Dei, qui fuit agnus, id eſt, ſigno figuratus, & mirifica ſua pietas qua dignatus eſt peccata, tollere dictis modis. Et in his eſt imitandus tam in agendis, quam in ſuſtinendis a ſuis membris.

Chryſ. ho. 17 in Jo. ante med. tom. 3 *Iſa. 43* *Pſal. 102* *Joan. 3* *1 Pet. 1* *Lev. 16* *Iſa. 53* *Ibid.* *1 Pet. 2*

Collatio Nona. De Prædicatore.

Aug. tract. 7 in Jo. poſt med. tom. 9

E*Cce vere Iſraelita in quo dolus non eſt*, &c. Ut enim ait Auguſt. Hic Nathanael de quo loquitur hic, erat peritus & eruditus in lege: & Aſignat ſpiritualiter doctorem vel prædicatorem. Et ſecundum hoc duo figurantur hic requirenda in doctore, quorum primum eſt divinæ cognitionis limpiditas, ibi: *Iſraelita*, id eſt, videns Deum. Secundum eſt vitæ innocua ſimplicitas ibi: *In quo dolus non eſt*. Ait ergo: *Vere Iſraelita*, id eſt videns Deum, ſcilicet fidei inenarrabilis claritate: Nunc videmus in ſpeculo & in ænigmate. Item videntes Deum immaculabili cordis puritate. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Item videns Deum contemplationis limpiditate, de qua: Non videbit me homo & vivet. Quod exponit Gregorius de acumine contemplationis, ubi ait: Nullus Deum ſpiritualiter videt, qui carnaliter vivit. Primo modo videtur intellectu illuminato. Secundo modo affectu mundato & inflammato. Tertio modo utroque exceſſu elevato, de quo viſu: Auditu auris audivi te, nunc oculus meus videt te. Et ſic vivens debet eſſe ſine dolo. Ut enim ait Auguſt. Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur: fraus, eſt ſimulatio, quando aliud in corde tegitur, aliud loquitur, & tamquam duo corda habet. Hæc ille. Eſt ergo dolus cordis in pſalmo: Dolos tota die meditabantur. Et: Interiora ejus plena ſunt dolo. Et eſt dolus oris, de quo ſimiliter in pſalmo: Labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt. Item eſt dolus operis. Ab uno doloſo augetur ſanguis. Et in pſalmo: Sicut novacula acuta feciſti dolum. Item eſt dolus ſtatus, ſive profeſſionis, quando ſcilicet profeſſio eſt alta ſive ſtatus, & tamen vita imperfecta, tunc eſt dolus vere: Abominatio eſt Domino pondus, & pondus ſtatera doloſa non eſt bona. Et abſque omni tali dolo debet eſſe doctor & prædicator Dei. Rationales ſine dolo. Et poſt: Auferentes omnem malitiam & omnem dolum. Et tales ſunt imitatores Chriſti, de quibus dicitur. Non eſt inventus dolus in ore ejus.

1 Cor. 13 *Matt. 5* *Exod. 33* *Greg. Mor. lib. 18 c. 27 circa med.* *Job. ult.* *Aug. tract. 7 in Jo. poſt med. tom. 9* *Pſal. 37* *Eccl. 11* *Eccl. 11* *Prov. 20* *1 Pet. 2* *Ibidem.* *1 Pet. 2*

Col-

Collatio Decima. Thema coram religioſis.

V*Idebitis cælum apertum, & Angelos aſcendentes, & deſcendentes ſuper filium hominis.* In his verbis ſpiritualiter tria figurantur, quorum primum eſt ſacræ religionis elevata ſublimitas, ibi: *Cælum.* Secundum eſt religioſorum virtuoſa perfectibilitas, ibi: *Angelos.* Tertium eſt eorumdem debita ſtudioſitas, ibi: *Aſcendentes, & deſcendentes.* Ait ergo: *Cælum*, per quod religio ſacra figuratur cælo aſſimilata. Cœlum enim eſt corpus nobile, ſublime & altiſſimum, ait Sapiens: Nec reſpicit impreſſiones peregrinas, ut ait idem. B De his proprietatibus nobilibus Sapiens ubi ſupra. Et Ambroſius. Et Damaſcenus. Talis eſt religio ſacra ſpiritualiter, nobilitate ingenua, elevata, ornata, & ſic de aliis. Gelu de cœlo qui genuit? Ibi Gregor. Cælum eſt ſublimis vita ſanctorum. Et, Numquid noſti ordinem cæli, &c. Et, Spiritus Domini ornavit cælos. Cælum mihi ſedes eſt. Et Apoſtolus: Noſtra converſatio eſt in cælis. Hujus cæli Angeli ſunt religioſi viri, vita angelica præditi. Angelus enim nuntius dicitur, ut ait Aug. Qui ergo regnum cælorum & divina documenta, ac ejus voluntatem vita & doctrina nuntiant, Angeli ſunt, de quibus in pſalmo: C Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. Unde & de ſacerdote Deo ſe ſacrificante: Angelus Domini exercituum eſt. Iſtorum Angelorum eſt aſcendere in contemplationem divinitatis Jeſu Chriſti, & arcanorum ejus, & deſcendere ad imitationem humilitatis ipſius. Vel aſcendentes, arcana divinitatis conſiderando & prædicando: deſcendentes, humana de ipſo annuntiando, prout Gloſſa exponit. Vel ut ait Auguſtin. Aſcendunt ad intelligendum divinitatem, deſcendunt, ut inveniant eum factum ex muliere: Vidit ſcalam, &c. Et ſequitur: Angelos aſcendentes & deſcendentes. Vel aſcendentes in ſuſpenſiva contemplatione, deſcendentes in negotioſa actione, quia ut ait Auguſtin.

Ambr. Hexaem. l. 2 cap. 4 & 5. Dam. ort. fid. l. 2 c. 6. Job. 38. Greg. Mor. li. 26 c. 15 ante med. Ibidem. Job. 26. Iſa. ult. Phil. 3. Auguſt. de Civit. Dei lib. 18 c. 35 tom. 5 & contra Fau. l. 16 c. 20 tom. 6. Pſal. 102. Mala. 1. Aug. contra Fauſt. l. 12 c. 26 tom. 6. Gen. 28.

A Triplex eſt genus vitæ, ſcilicet otioſum, actuoſum, & ex utroque compoſitum. Et ſequitur: Nec ſic eſſe quiſquam debet otioſus, ut utilitatem non cogitet proximi: Nec ſic actuoſus, ut contemplationem non requirat Dei. Hæc ille. Aſcendere ergo debent religioſi in contemplatione ad vacandum Deo, & deſcendere in negotioſa actione ad conſulendum proximo, exemplo Moyſis, qui aliquando aſcendebat ad Deum, aliquando deſcendebat ad populum. Et exemplo Chriſti, qui aliquando aſcendebat in montem ſolus orare, aliquando deſcendebat ad civitates, prout ait Gregorius docens qualiter vacandum eſt contemplationi divinæ, & qualiter indulgendum eſt actioni virtuoſæ ad aliorum utilitatem.

Aug. de civ. Dei l. 19 c. 19. Ibidem. Exod. 19. Mat. 14.

CAPUT II.

Collatio Undecima, In clauſtro Monialium.

N*Uptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ* In his verbis moraliter expoſitis duo figurantur. Primum eſt indiviſæ conjunctionis Chriſti, & animæ fidelis perfectio, ibi: *Nuptiæ factæ ſunt.* Secundum eſt virtutum animæ nubendæ filio Dei figuratio, ibi: *In cana Galilææ.* Ait ergo. *Nuptiæ factæ ſunt*, ſcilicet redemptoris & animæ fidelis in divino unio. Nota tamen quod ſunt quadruplices. Primæ ſunt divinæ naturæ & humanæ in Chriſto, quæ fuerunt figuratæ in nuptiis Aſſueri & Heſter. Aſſuerus enim beatus interpretatur, Heſter elevatio vocationis, de quibus Heſter: Videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis. Et: Fecit nuptias filio ſuo. Ibi Gregorius Deus pater nuptias fecit filio ſuo, quando hunc in utero virginis naturæ humanæ copulavit. Item ſunt nuptiæ filii Dei incarnati & Eccleſiæ. Infra: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Harum nuptiarum figuræ ſunt iſtæ nuptiæ, de quibus hic, prout exponit Auguſtin. hic ſufficienter in homilia, & in Gloſſa: Sacramentum hoc magnum eſt, & Chri-

Heſter 1. Cant. 4. Mat. 22. Gregor. in Evang. hom. 38 ante med. Joan. 3. Aug. tract. 8 in Jo. ante med. tom 9. Epheſ. 5.

ſti,

Rom. 8 carnis peccati venit. Item in eo innocua ſimplicitas. Et ſic de aliis. Ille enim ſignatus eſt in agno paſchali. Et: Emitte agnum. Et: Quaſi agnus coram tondente. Et: Quaſi agnus manſuetus ductus eſt. Et: Sanguine agni immaculati. Et iſtas virtutes eximias in filio Dei demonſtrat hoc adverbium: *Ecce*. Et de hoc Chryſoſtomus bene. Hoc dixit Joannes oſtendens, quoniam non voce ſolum, ſed oculis teſtabatur, & non admirabatur Chriſtum, lætans & exultans. Et ſic de aliis. Et ideo apud Græcos cum adjectione articuli ſcribitur, ſcilicet ὁ ἄγνος ad notandum excellentiam ejus. Hæc ille. Et hic agnus tollit peccata mundi, ſcilicet auferendo & delendo, & remittendo: ipſe enim eſt verus Deus, de quo: Ego ſum qui deleo iniquitates. Et in Pſ. Qui ſanat omnes iniquitates. Ipſe enim venit, non ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per eum. Infra: Item tollit peccata mundi redimendo, & ſe immolando. Redempti eſtis pretioſo ſanguine agni, &c. Unde ipſe figuratur per duos hircos, quorum unus debuit immolari pro peccato populi, & alius emitti in ſolitudinem. Primus fuit figura naturæ humanæ in Chriſto, ſecundum quam fuit immolatus & mortuus pro peccatis generis humani. Secundus fuit figura naturæ divinæ, immortalis & impaſſibilis: Quaſi agnus coram tondente ſe. Et ſequitur: Ipſe peccata multorum tulit. Item ipſe tulit peccata, pœnas debitas pro peccatis ſolvendo, & pro eis ſatisfaciendo: Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Multimoda ergo virtuoſitas filii Dei, qui fuit agnus, id eſt, ſigno figuratus, & mirifica ſua pietas qua dignatus eſt peccata, tollere dictis modis. Et in his eſt imitandus tam in agendis, quam in ſuſtinendis a ſuis membris.

Exod. 12 *Iſa. 16* *Iſa. 53* *Hier. 11* *1 Petr. 1* *Chryſ. ho. 17 in Jo. ante med. tom. 3* *Iſa. 43* *Pſal. 102* *Joan. 3* *1 Pet. 1* *Lev. 16* *Iſa. 53* *Ibid.* *1 Pet. 2*

Collatio Nona. De Prædicatore.

Aug. tract. 7 in Jo. poſt med. tom. 9

E*Cce vere Iſraelita in quo dolus non eſt*, &c. Ut enim ait Auguſt. Hic Nathanael de quo loquitur hic, erat peritus & eruditus in lege: & Aſignat ſpiritualiter doctorem vel prædicatorem. Et ſecundum hoc duo figurantur hic requirenda in doctore, quorum primum eſt divinæ cognitionis limpiditas, ibi: *Iſraelita*, id eſt, videns Deum. Secundum eſt vitæ innocua ſimplicitas ibi: *In quo dolus non eſt*. Ait ergo: *Vere Iſraelita*, id eſt videns Deum, ſcilicet fidei inenarrabilis claritate: Nunc videmus in ſpeculo & in ænigmate. *1 Cor. 13* Item videntes Deum immaculabili cordis puritate. Beati enim mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Matt. 5* Item videns Deum contemplationis limpiditate, de qua: Non videbit me homo & vivet. *Exod. 33* Quod exponit Gregorius de acumine contemplationis, ubi ait: Nullus Deum ſpiritualiter videt, qui carnaliter vivit. *Greg. Mor. lib. 18 c. 27 circa med.* Primo modo videtur intellectu illuminato. Secundo modo affectu mundato & inflammato. Tertio modo utroque exceſſu elevato, de quo viſu: Auditu auris audivi te, nunc oculus meus videt te. *Job. ult.* Et ſic vivens debet eſſe ſine dolo. Ut enim ait Auguſt. *Aug. tract. 7 in Jo. poſt med. tom. 9* Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur: fraus, eſt ſimulatio, quando aliud in corde tegitur, aliud loquitur, & tamquam duo corda habet. Hæc ille. Eſt ergo dolus cordis in pſalmo: Dolos tota die meditabantur. *Pſal. 37* Et: Interiora ejus plena ſunt dolo. *Eccl. 11* Et eſt dolus oris, de quo ſimiliter in pſalmo: Labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt. Item eſt dolus operis. Ab uno doloſo augetur ſanguis. *Eccl. 11* Et in pſalmo: Sicut novacula acuta feciſti dolum. Item eſt dolus ſtatus, ſive profeſſionis, quando ſcilicet profeſſio eſt alta ſive ſtatus, & tamen vita imperfecta, tunc eſt dolus vere: Abominatio eſt Domino pondus, & pondus ſtatera doloſa non eſt bona. *Prov. 20* Et abſque omni tali dolo debet eſſe doctor & prædicator Dei. *1 Pet. 1* Rationales ſine dolo. *Ibidem.* Et poſt: Auferentes omnem malitiam & omnem dolum. Et tales ſunt imitatores Chriſti, de quibus dicitur. Non eſt inventus dolus in ore ejus. *1 Pet. 2*

Col-

Collatio Decima. Thema coram religioſis.

V*Idebitis cœlum apertum, & Angelos aſcendentes, & deſcendentes ſuper filium hominis.* In his verbis ſpiritualiter tria figurantur, quorum primum eſt ſacræ religionis elevata ſublimitas, ibi: *Cœlum*. Secundum eſt religioſorum virtuoſa perfectibilitas, ibi: *Angelos*. Tertium eſt eorumdem debita ſtudioſitas, ibi: *Aſcendentes, & deſcendentes*. Ait ergo: *Cœlum*, per quod religio ſacra figuratur cælo aſſimilata. Cœlum enim eſt corpus nobile, ſublime & altiſſimum, ait Sapiens: Nec reſpicit impreſſiones peregrinas, ut ait idem. De his proprietatibus nobilibus Sapiens ubi ſupra. Et Ambroſius. Et Damaſcenus. Talis eſt religio ſacra ſpiritualiter, nobilitate ingenua, elevata, ornata, & ſic de aliis. Gelu de cœlo qui genuit? Ibi Gregor. Cælum eſt ſublimis vita ſanctorum. Et, Numquid noſti ordinem cæli, &c. Et, Spiritus Domini ornavit cælos. Cælum mihi ſedes eſt. Et Apoſtolus: Noſtra converſatio eſt in cælis. Hujus cæli Angeli ſunt religioſi viri, vita angelica præditi. Angelus enim nuntius dicitur, ut ait Aug. Qui ergo regnum cælorum & divina documenta, ac ejus voluntatem vita & doctrina nuntiant, Angeli ſunt, de quibus in pſalmo: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. Unde & de ſacerdote Deo ſe ſacrificante: Angelus Domini exercituum eſt. Iſtorum Angelorum eſt aſcendere in contemplationem divinitatis Jeſu Chriſti, & arcanorum ejus, & deſcendere ad imitationem humilitatis ipſius. Vel aſcendentes, arcana divinitatis conſiderando & prædicando: deſcendentes, humana de ipſo annuntiando, prout Gloſſa exponit. Vel ut ait Auguſtin. Aſcendunt ad intelligendum divinitatem, deſcendunt, ut inveniant eum factum ex muliere: Vidit ſcalam, &c. Et ſequitur: Angelos aſcendentes & deſcendentes. Vel aſcendentes in ſuſpenſiva contemplatione, deſcendentes in negotioſa actione, quia ut ait Auguſtin. A Triplex eſt genus vitæ, ſcilicet otioſum, actuoſum, & ex utroque compoſitum. Et ſequitur: Nec ſic eſſe quiſquam debet otioſus, ut utilitatem non cogitet proximi: Nec ſic actuoſus, ut contemplationem non requirat Dei. Hæc ille. Aſcendere ergo debent religioſi in contemplatione ad vacandum Deo, & deſcendere in negotioſa actione ad conſulendum proximo, exemplo Moyſis, qui aliquando aſcendebat ad Deum, aliquando deſcendebat ad populum. Et exemplo Chriſti, qui aliquando aſcendebat in montem ſolus orare, aliquando deſcendebat ad civitates, prout ait Gregorius docens qualiter vacandum eſt contemplationi divinæ, & qualiter indulgendum eſt B actioni virtuoſæ ad aliorum utilitatem.

Ambr. Hexaem. l. 2 cap. 4 & 2. Dam. ort. fid. l. 2 c. 6. Job. 38. Greg. Mor. li. 28 c. 15 ante med. Ibidem. Job. 26. Iſa. ult. Phil. 3. Auguſt. de Civit. Dei lib. 18 c. 35 tom. 5 & contra Fauſt. l. 16 c. 20 tom. 6. Pſal. 102. Mala. 1. Aug. contra Fauſt. l. 12 c. 26 tom. 6. Gen. 28. Aug. de civ. Dei l. 19 c. 19 t. 9. Ibidem. Exod. 19. Mat. 14.

CAPUT II.

Collatio Undecima, In clauſtro Monialium.

N*Uptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ.* In his verbis moraliter expoſitis duo figurantur. Primum eſt individuæ conjunctionis Chriſti, & animæ fidelis perfectio, ibi: *Nuptiæ factæ ſunt*. Secundum eſt virtutum animæ nubendæ filio Dei figuratio, ibi: *In cana Galilææ*. Ait ergo. *Nuptiæ factæ ſunt*, ſcilicet redemptoris & animæ fidelis in divino unio. C Nota tamen quod ſunt quadruplices. Primæ ſunt divinæ naturæ & humanæ in Chriſto, quæ fuerunt figuratæ in nuptiis Aſſueri & Heſter. Aſſuerus enim beatus interpretatur, Heſter elevatio vocationis, de quibus Heſter: Videte Regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater ſua in die deſponſationis. Et: Fecit nuptias filio ſuo. Ibi Gregorius Deus pater nuptias fecit filio ſuo, quando hunc in utero virginis naturæ humanæ copulavit. Item ſunt nuptiæ filii Dei incarnati & Eccleſiæ. Infra: Qui habet ſponſam, ſponſus eſt. Harum nuptiarum figuræ ſunt iſtæ nuptiæ, de quibus hic, prout exponit Auguſtin. hic ſufficienter in homilia, & in Gloſſa: Sacramentum hoc magnum eſt, & Chriſti,

Heſter 1. Cant. 4. Mat. 22. Gregor. in Evang. hom. 38 ante med. Joan. 3. Aug. tract. 8 in Jo. ante med. tom 9. Epheſ. 5.

Luc. 12 ſti, & Eccleſiæ, &c. Item ſunt nu-
ptiæ filii Dei, & Eccleſiæ trium-
phantis. Quando revertatur a nu-
Greg. in Ev. ho. 13 ante med. ptiis. Ibi Gregorius Ad nuptias abiit,
quando multitudinem angelorum no-
vus homo ſibi copulavit: Beati qui
Apoc. 19 ad cœnam nuptiarum agni vocati
ſunt. Item ſunt nuptiæ filii Dei &
animæ fidelis celebratæ in thalamo
conſcientiæ, quæ merito nuptiæ di-
cuntur ob indiviſam unionem: ob
affectuoſam dilectionem, ob fœcun-
dam generationem, ob communionem
omnium poſſeſſionum; hæc enim in-
Ber. ſuper Cant. ſerm. 83 ante med. ter ſponſum & ſponſam. Unde Ber-
nard. Non eſt alia connexio inter
ſponſum & ſponſam præter amare
& amari: hic nexus vincit quod na-
tura arctius junxit, ſcilicet vinculum
Gen. 2 parentum ad filios. Propter hoc re-
linquet homo patrem & matrem. Et
Ber. ſerm. 7 in Cant. ante med. ibidem Bernard. Hæc nomina ſpon-
ſus & ſponſa nomina dulcia ſunt,
quibus una hereditas, una domus,
una menſa, una caro, omnia com-
munia, & nihil proprium: Ego di-
lecto meo, & dilectus meus mihi.
Cant. 6 Oſea 5 De his nuptiis: Sponſabo te mihi
in fide. Mirifica ergo dignatio filii
Dei, quod dignatus eſt aſſumere ani-
mam peccatricem, vilem, ignomi-
nioſam, fœdam, deformem, ſancti-
ficando eam, ut ſit ei ſponſa. In
Oſe. 1 figura: Sume tibi uxorem fornica-
tionum, &c. Et magnifica exaltatio
animæ fidelis, quod filio Dei deſpon-
ſatur, quam exaltationem inſinuat
2 Cor. 11 Apoſtolus: Deſpondi vos uni viro
virginem caſtam exhibere Chriſto.
Qualis autem debet eſſe ſponſa Chri-
ſto nupta, figuratur cum dicitur:
In Cana Galilææ. Et in hoc ſecun-
dum. Cana enim zelus interpreta-
tur. Galilæa transmigratio. Et in
hoc figuratur, quod anima, quæ eſt
ſponſa Chriſti, debet tranſmigrare a
vitiis, & concupiſcentiis, & cupidi-
tatibus, & debet eſſe zelo divini
amoris fervida: quod figuratum eſt:
Lev. 21 Quod ſacerdos debet ducere virginem
uxorem, in figura Chriſti. Ideo de
Cant. 3 ſponſa dicitur: Quæ eſt illa quæ
aſcendit, &c. Unde Bernard. Spon-
ſa Dei debet eſſe pulchra, ſcilicet
de forma juſtitiæ, erudita de judi-
ciorum Dei notitia, tenta deſiderio
A præſentiæ Dei. Et idem: Sponſa Dei
debet eſſe amore calens, devotione
urgens, opinione redolens. Et talis
ſponſa eſt a Deo dilecta honorificata,
& in gloria magnificanda: Veni de Cant. 4
libano ſponſa. Sequitur autem: *Soror
mea ſponſa*. Hujus ſponſæ nuptialis
veſtis eſt charitas. Quo modo huc in- Mat. 22
traſti non habens veſtem nuptialem? Apoc. 19
Venerunt nuptiæ agni. Et ſequitur:
Uxor ejus præparavit ſe, &c. Et de
iſta ſponſa, infra: Qui habet ſpon- Joan. 3
ſam, ſponſus eſt.

Collatio Duodecima.

O*Mnis homo primo bonum vinum
ponit*, &c. Quoniam Gloſſa ex-
B ponit iſtud de homine carnali, nec
non & Hugo illud exponens, ubi Hugo de Arca Noe l. 2 c. 1 in princ.
ait. Amor mundi in principio dul-
cis eſſe videtur, ſed finem habet
amarum. Ideo ait: *Cum inebriati
fuerint*, &c. Amor vero Dei e con-
trario, ut ait ibi. Ideo exponendo
iſtud moraliter & dicto modo, qua-
tuor figurantur, quorum primum eſt,
hominis terreni fluxa carnalitas, ibi:
Omnis homo. Secundum eſt ipſius vo-
luptatis apparens, & phantaſtica ſua-
vitas, ibi: *Bonum vinum*. Tertium
eſt voluptuoſorum & bibitorum tali
voluptate ſubvertens fatuitas, ibi: *Cum
inebriati*. Quartum ſubſequens ama-
ricabilitas, ibi: *Tunc id quod dete-
rius*. Sic enim eſt proceſſus volup-
C tuoſorum, & voluptatis, ut patet
conſideranti. Ait ergo: *Omnis ho-
mo*, id eſt carnalis, ait Gloſſa. Un-
de ſignanter ait: *Omnis homo*, id eſt,
homo de humo totus, & ſic vivens,
& in peccato conceptus ſpiritualiter,
de quo: Concupiſcentia cum conce- Jacob. 1
perit, parit peccatum: Conceptus eſt Job. 3
homo. Ibi Gregorius: Homo dici- Greg. Mor. lib. 4 c. 15
tur tripliciter, ſcilicet per naturam:
Faciamus hominem. Et per infirmi- Gen. 1
tatem: Maledictus homo qui confidit Hier. 17
in homine. Et per culpam homo
dicitur in Pſalmo: Sicut homines Pſal. 81
moriemini. Et: Cum ſit inter vos 1 Cor. 3
zelus & contentio, nonne carnales
eſtis, & ſecundum hominem ambu-
latis. Et ſic ſumitur hic. Et in Pſal- Pſal. 4
mo: Filii hominum uſquequo gra-
vi corde? Et talis ponit bonum vi-
num,

Digitized by Google

num, non ſecundum rem , ſed ſe-
cundum apparentiam , nec ſecundum
rectum judicium, & rationem , ſed
ſecundum perverſum ſenſualitatis ap-
petitum dicitur bonum. Talis enim
eſt de numero ipſorum , qui dicunt
malum bonum . Et nota quod eſt
vinum tale multiplex. Eſt enim vi-
[Cant. 1] num carnalis delectationis : Meliora
[Ber. ſerm. 2 in Cant.] ſunt ubera tua vino . Ibi Bernard.
[ante med.] Per vinum carnalia deſideria ſignan-
tur , ſive ſit delectatio carnalis in
[Pro. 23] guſtu , de quo dicitur: Cui væ , &c.
Et ſequitur . Nonne his , qui mo-
rantur in vino? ſive ſit carnalis de-
[Eccl. 9] lectatio in tactu: Ne alterceris cum
illa in vino, id eſt, cum mala mu-
[Prov. 20] liere: Luxurioſa res eſt vinum. Et
eſt vinum infatuantis proſperitatis ,
[Sene. ep.36] Seneca: Felicitas eſt res inquieta ,
[prop. princ.] ut vinum ipſa exagitat, movet ce-
rebrum, non uno genere hos inflat,
hos mollit , at aliquis illam fert
[Jer. 23] quomodo vinum. Hæc ille. Quaſi
homo madidus a vino. Item eſt vi-
num ſeducentis erroris , prout ait
[Aug. 1] Aug. quod vinum erroris propinatur
[Confeſſ 1] in verbis poetarum , de quo : Quo
[c. 16 tom. 1] modo vinum potantem decipit , ſic
[Abac. 2] vir ſuperbus, &c. Et omne tale vi-
num inebriat potantem. Et ſicut vi-
num non modice ſumptum rationem
perturbat, memoriam enervat, obli-
vionem immittit , errorem infundit,
ad ignorantiam perducit , ut Boetius
ait de diſciplina ſcholarium, ſic quod-
libet vinum prædictum inebriat po-
[Iſa. 5] tantem : Viri fortes ad miſcendam
[Hier. com.] ebrietatem . Ibi Hieronymus: Omnis
[in Iſa. l. 2] perturbatio poteſt ebrietas appellari ,
[c. 5 tom. 4] quæ accipitur de vino furoris dra-
conum. Et ſicut ebrietas a vino na-
turali eſt voluntaria inſania , ut ait
[Sene. ep.83] Seneca , ſic a prædictis vinis ebrie-
[poſt med.] tas poteſt dici inſania : Fornicatio
enim & ebrietas auferunt cor . In
pſalmo : Turbati ſunt & moti ſi-
cut ebrius ; Væ coronæ ſuperbiæ
ebriis Effraim . Et eodem. Sacer-
[Oſea. 4] dos & Propheta neſcierunt præ ebrie-
[Pſal. 106] tate, & cæt. Et ex hoc patet ter-
[Iſa. 28] tium . Et ſic inebriatis apponetur
quod deterius eſt , id eſt, amarius :
[Hugo de] quia amaritudo ſequitur amorem car-
[Arca Noe] nalem , ſecundum Hugonem : Ri-
[l. 1 cap. 1] ſus dolore miſcebitur , & extrema

A gaudii luctus occupat. Et : Ne in- [Prov. 4]
tuearis vinum , quando flaveſcit ,
&c. Et ſequitur: Ingreditur blande, [Prov. 23]
& in fine mordebit ut coluber. Et [Ibidem.]
ideo tales dicuntur inebriari abſyn-
thio : Inebriat me abſynthio, id eſt , [Thre. 3]
amore ſæculi vel mundi , quo quiſ-
quis eſt ebrius , amaritudinem labo-
ris, quem tolerat , ignorat, ait Greg. [Greg. Mor.]
exponens illud: Nocet enim empta do- [lib. 7 c. 8]
lore voluptas, ait Horatius , &c. [poſt med.]

Collatio Decimatertia.

*TU autem ſervaſti bonum vinum uſ-
que adhuc.* Quoniam dictum eſt
de vino ſumpto in mala ſignificatio-
ne, ideo hic de vino ſumpto in bo-
B na. Et ſecundum hoc tria hic figu-
rantur , quorum primum eſt cele-
brantis nuptias ſpirituales, ſive con-
vivium , dignitas , ibi : *Tu* Secun-
dum eſt vini appoſiti pretioſitas, ibi:
Bonum vinum. Tertium eſt in pro-
videndo recta ordinabilitas , ibi : *Ser-
vaſti uſque adhuc*. Ait ergo: *Tu*, in
quo filius Dei figuratur : ipſe enim
per ſponſum hic ſignatur , ſecun-
dum Auguſtinum . Ipſe enim eſt ſpon- [Aug. tract.]
ſus qui celebravit nuptias , de qui- [9 in Jo.]
bus in priori collatione : & de quo [ante med.]
infra : Qui habet ſponſam ſponſus [tom. 9]
eſt. Ipſe enim eſt qui fecit cœnam [Joan. 3]
magnam & vocavit multos . Et :
Beati qui ad cœnam nuptiarum agni [Luc. 4]
ſunt vocati. Et iſte ſponſus poſuit [Apoc. 19]
C bonum vinum , in quo notatur ſe-
cundum: Ut enim ait Auguſtinus : [Aug. tract.]
Omnis prophetia Chriſto intellecto [9 in Jo.]
vinum eſt , & ſapit , quod non ſa- [ante med.]
piebat , & inebriat , quod non ine- [tom. 9]
briabat. Item ait ibidem : quod bo-
num vinum eſt , Evangelium Chri-
ſti. Et recte dicitur vinum, quod eſt [Ibid. ante]
liquor purus, ſapidus, clarus, ſalu- [multa.]
bris, virtuoſus, manans de vite, ut
patet ad ſenſum . Sed Chriſtus eſt vi-
tis : Ego ſum vitis, a qua emanavit [Joan. 15]
Evangelium. Et de hoc in figura be-
ne. Videbam coram me vitem in qua [Gen. 40]
erant tres propagines. Et ſequitur : [Ibidem]
Tuli ergo uvas , & expreſſi in ca-
licem , &c. Per vitem Jeſus Chriſtus,
per tres propagines , tres naturæ in
ipſo, ſcil. natura Divinitatis, & ani-
ma rationalis, & natura corporalis:

Digitized by Google

quæ ſunt tria ſata, quæ miſcuit mulier, id eſt, ſapientia divina, ut exponit Bernard. ibi. *Luc. 15* Per uvas ſuavia dicta & facta Salvatoris, ex quibus eſt collectum ſacrum Evangelium. Et vere iſtud eſt bonum vinum. Ut enim ait Seneca: Bonum vini eſt ſapor: ſed nihil eſt ſapidius Evangelio, homini ſpirituali habenti ſanum palatum, ut ait Propheta: *Pſ. 118* Quam dulcia faucibus meis eloquia tua: *Prov. 16* Favus enim mellis verba compoſita. *Eccl. 31* Vere enim vinum iſtud in jucunditate creatum. Item bonum dicitur vinum ob vitis generoſitatem, & ob ſoli in quo eſt, cælicam irrorationem, ob temperatam maturitatem, ob temporaneam collectionem, ob omnis impuritatis ſegregationem, ob vaſis in quo reponitur ſinceritatem, & odoriferam virtutem & integritatem, & ob ſufficientem defæcationem, ut patet ſenſibiliter. Et quia tale eſt Evangelium a vite, quæ eſt Chriſtus emanans, & ab ipſo qui eſt ſol juſtitiæ maturatum, & ſic de aliis, ut patet conſideranti: Ideo merito dicitur bonum vinum, quod poſuit Chriſtus in ſua menſa: *Pro. 9* Bibite vinum quod miſcui vobis, ſcilicet cum omnibus odoriferis ſpeciebus ſapientiæ: Dabo tibi potum ex vino condito. *Cant. 8* Et iſtud vinum eſt germinans virgines, *Zac. 9* & inebriat avertens ab omni amore carnali: Bibite & inebriamini, &c. Et licet iſtud fuerit vinum bonum, nihilominus filius Dei proponit, ſive mittit alia vina, quaſi excellentia. Vinum enim lacrymæ ſunt pœnitentium, ait Bern. *Bern. ſer. 3 in Epiph. in fin.* de quo in pſalmo: Potaſti nos vino compunctionis. *Pſal. 59* Item vinum & charitas, ut ait Bernard. *Bern. ſuper Cant. ſer. 34 prope fin.* Bibi vinum meum cum lacte meo. Item vinum dulcedo devotionis, quod bibitur in oratione, ut ait Bernardus: Guttur tuum ſicut vinum optimum. Item eſt vinum correptionis, ut ait Hieronymus, de quo: Infudit vinum & oleum. *Luc. 10* Per vinum enim mundantur putrida, *Cant. 5* per oleum foventur ſananda, *Bern. ſer. 31 in Can. poſt med.* ut ait Gregor. illud exponens: ubi ait, quod per vinum ſignatur *Cant. 7* ſeveritas correptionis. *Greg. Mor. li. 20 c. 8 ante med.* Iſtud bonum vinum quod eſt Evangelium ſervavit Jeſus uſque nunc, id eſt, uſque A ad finem mundi. Primo enim dedit legem & prophetias. Supra: Lex per Moyſen data eſt, quam non potuerunt implere, *Joan. 1* & ſic confitentes, ſcilicet impotentiam & humiles facti, acceperunt gratiam & veritatem per Jeſum Chriſtum. Supra. *Joan. 1* Ut ait ibi Auguſtin. *Aug. tract. 3 in Jo. ante med. tom. 9* Ubi etiam ait: Confitentur ægroti, venit medicus & ſanavit deferens gratiam & Evangelii veritatem: quod Evangelium eſt vinum, de quo: Comede in lætitia panem tuum, & bibe in gaudio vinum tuum. *Eccl. 9*

Collatio Decimaquarta.

B Nolite facere domum patris mei domum negotiationis. In his verbis duo inſinuantur, quorum primum eſt Eccleſiæ Dei, vel ſanctæ animæ divinis uſibus mancipatio, & ejuſdem Deo dedicatio, ibi: *Domum patris mei.* Secundum eſt aſſignationis illius ad alios uſus diſtricta prohibitio, ibi: *Nolite facere domum negotiationis.* Ait ergo *Domum patris mei*, qualis eſt ſancta Eccleſia, ſcil. ab omnibus uſibus humanis evacuata, ab inferiori poteſtate exempta, ſoli Deo dedicata, divino cultui & ſacris miniſteriis deputata: Non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli. *Gen. 28* Ideo dicitur domus orationis. *Mat. 21* Et hæc eſt domus glorioſa majeſtate: *Iſa. 56* Domum majeſtatis meæ glorificabo. *Ezech. 43* C Item hæc domus ſancta & munda puritate. Iſta eſt lex domus in ſummitate montis, omnis finis ejus, in circuitu ſanctum ſanctorum erit. Et in Pſalmo: Domum tuam decet ſanctitudo in longitudinem dierum. *Pſ. 92* Item hæc domus magna amplitudine: Quam magna domus eſt, domus Dei. *Baruc. 3* Item hæc domus decora ſpecioſitate. In Pſalmo: Domine dilexi decorem domus tuæ. *Pſ. 25* Hanc prohibet filius Dei facere domum negotiationis, ut dicitur hic, & apud Lucam. *Luc. 19* Super quod Gregorius: Dum ſacrorum ordinum locum accipiunt, *Greg. in Evang. hom. 39 circa med.* ſanctæ religionis officium in commercium terrenæ negotiationis vertunt. Vendentes in templo ſunt, qui hoc quod quibuſdam competit ad præmium largiuntur. Juſtitiam

Digitized by Google

vendere eſt, hanc pro præmii acce-
ptione ſervare. Hæc ille. Ubi bene
de hoc. Ideo dicitur: Nemo mili-
1 Tit. 2 tans Deo implicat ſe ſæcularibus ne-
Hier. ep. 2 ad Nep. ante med. tom. 1 gotiis. Et Hieron. Negotiatorem
clericum quaſi quamdam peſtem fu-
ge. Et ibi de hoc. Hujus autem ne-
Mat. 7. gotiationis partes hic ſignantur. Per
enim vendentes oves, quæ ſunt ani-
malia ſimplicia, ſignantur ſimulan-
tes ſanctitatem: Qui veniunt in ve-
ſtimentis ovium, & intus ſunt lupi
rapaces. Per vendentes boves, qui
ſunt animalia laborioſa figurantur
prædicantes pro quæſtu, vel pro tem-
poralibus. Per vendentes columbas,
figurantur vendentes dona Spiritus
ſancti. Per menſas nummulariorum
figurantur vendentes juſtitiam pro
Aug. tract. 10 in Jo. ante med. tom. 9 pecunia. Et de his Aug. hic. Et
Gregorius: exponens iſtud, quod co-
lumbas vendere eſt impoſitionem ma-
Greg. ſuper Evang. hom. 4 poſt med. nus, qua Spiritus ſanctus accipitur,
non ad vitæ meritum, ſed ad præ-
mium dare. Et ibidem diſtinguit,
quod eſt triplex munus, ſcilicet a
manu, ut pecunia, a lingua, ut fa-
vor & munus, ab obſequio, ſicut
ſubjectio indebite impenſa, pro quibus
fit prædicta venditio in multis. Et
ibi bene de hoc. Propter quod di-
Iſa. 33 citur: Excutit manus ab omni mu-
nere. Et ideo vendentes dictis modis
merito ejecit Dominus de templo.
Ait enim Chriſtus: Gratis accepiſtis
Greg. ſuper Ev. ho. 39 circa med. gratis date. Exponit autem Greg. iſtud
de templo conſcientiæ, ubi ait: Tem-
plum Dei eſt mens atque conſcien-
tia fidelium, quæ ſi cogitationes in
læſionem proximi profert, quaſi in
ſpelunca latronum reſidet, nec eſt
domus orationis, ſed ſpelunca, quan-
do relicta innocentia & ſimplicitate
ſanctitatis illud conatur agere, unde va-
leat proximis nocere. Hæc ille. Sancta
ergo Eccleſia & ſancta conſcientia præ-
dicti vendentes & ementes ſunt eiiciẽdi.

CAPUT III.

Collatio Decimaquinta.

Niſi quis fuerit natus denuo, non poteſt videre regnum Dei. In
his verbis tria inſinuantur: quorum
primum eſt ſpiritualis regenerationis
A ſpecifica qualitas, ibi: *Natus denuo.*
Secundum eſt hujus indicta neceſſitas,
ibi: *Niſi.* Tertium ejuſdem finalis fru-
ctuoſitas, ibi: *Videre regnum Dei.* Ait
ergo: *Niſi quis natus fuerit denuo*, id
eſt iterato ſecundum Gloſſam, ſcili-
cet: *Ex aqua & Spiritu ſancto*, infra
eodem. Vel: *denuo*, id eſt, deſuper,
ait Chryſoſtomus. Unde nota quod Chryſ. ho. 23 in Jo. poſt med. tom. 3
eſt nativitas multiplex: eſt enim una
carnalis & calamitoſa, quia cum pœ-
na & cum originali culpa: Pereat
dies in qua natus ſum. Et: Male- Job. 3
dicta dies, in qua natus ſum. Item Jer. 20
eſt alia vilis & vitioſa, quia cum
culpa actuali, qua naſcuntur pec-
catores ex diabolo. Unde infra de
talibus. Vos ex patre diabolo eſtis, Joan. 8
B ſcilicet imitatione ait Ambroſius:
Qui peccat, ex diabolo: Si nati fue- 1 Joan. 3
ritis in maledictione naſcemini: Item Eccl. 41
eſt nativitas ſpiritualis & gratioſa,
ſicut ſacramento baptiſmali ab ori-
ginalibus peccatis, de quo hic: ſive
gratia pœnitentiali ab actualibus &
verbo fidei: Ego per Evangelium vos 1 Cor. 4
genui. Et: Omnis qui facit juſtitiam, 1 Joan. 5
ex Deo natus eſt. Et: Renati non 1 Pet. 1
ex ſemine corruptibili, ſed incorru-
ptibili: Item eſt nativitas cæleſtis &
glorioſa, non ſolum a culpa & con-
cupiſcentia, ſed ab omni corrupte-
la: In regeneratione cum ſederit fi-
lius hominis. De tertia loquitur hic, Matt. 19
qua nativitate naſci eſt ſublimitate Joan. 1
digniſſimum. Supra: Dedit eis po-
C teſtatem filios Dei fieri. Super quod
Gregorius. Quid hac poteſtate al-
tius, quid hac altitudine ſublimius
dici poteſt? in qua creatus quiſque
efficitur filius creatoris: Omnis enim 1 Joan. 4
qui diligit, ex Deo natus eſt: Item Joan. 1
iſta nativitate naſci, eſt ſinceritate
puriſſimum, quia non eſt ex ſangui-
nibus, ſed ex Deo, ut dicitur ſu-
pra. Unde Auguſtin. hic: Duæ ſunt Aug. tract. 11 in Jo. ante med. tom. 9
nativitates, una ex carne, altera ex
ſpiritu, una de morte, alia de Tri-
nitate: una de maſculo & fœmina,
alia ex Deo & Eccleſia: Infra eodem:
Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus
eſt. Item iſta nativitate naſci eſt
virtute potentiſſimum: Omne quod 1 Joan. 5
natum eſt ex Deo vincit mundum. Rom. 8
Item ſic naſci eſt utilitate fructuoſiſ-
ſimum. Hoc enim eſt regnum ce-
lorum

Digitized by Google

lorum hæreditate. Si enim filii & hæredes. Et ex his patet ſecundum, ſcilicet hujus nativitatis neceſſitas, quia ſine hac homo manet caro. Infra eodem. Quod natum eſt ex carne, caro eſt. Sed caro & ſanguis re-
1 Cor. 15 gnum Dei non poſſidebunt. Similiter ex his patet tertium, ſcilicet hujus nativitatis fructuoſitas, quæ eſt videre regnum Dei, id eſt, Jeſum
Luc. 17 Chriſtum cognoſcere, ſecundum Gloſſam: Regnum Dei intra vos eſt.
Mat. 13 Vel videre regnum Dei, ſacræ ſcripturæ myſteria cognoſcere: Simile eſt regnum cælorum homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera. Vel regnum Dei eſt æterna beatitudo: Simile eſt regnum cælorum decem virginibus,
Mat. 25 &c. Et ſequitur: Venite benedicti
Ibidem. patris mei. Magna ergo nobilitas ſic naſci, & magna ſapientia in ipſa nativitate perſeverare, & magna felicitas ejus fructum, ſcilicet regnum cælorum videre & obtinere.

Collatio Decimaſexta.

NEmo *aſcendit in cælum, niſi qui qui de cælo deſcendit.* Hic tria ſignantur: quorum primum eſt mirifica filii Dei humilitas in ſua incarnatione, ibi: *De cælo deſcendit.* Secundum eſt magnifica ſua ſublimitas in ſua aſcenſione, ibi: *Aſcendit in cælum.* Tertium eſt ſua manſiva majeſtas in æternitate, ibi: *Qui eſt de cælo.* Ait ergo: *De cælo deſcendit.*
Aug. tract. 12 in Jo. circa med. tom. 9 Ut enim ait Auguſtin. Secundum quod Deus non deſcendit, cum ubique ſit præſens, ſed ſecundum quod homo, ut dicitur hic: Ipſe enim
Joan. 6 deſcendit obedienter. Infra: Deſcendi de cœlo, non ut facerem voluntatem meam, ſed voluntatem patris mei. Item deſcendit beneficienter,
Sap. 7 quia cum omnibus bonis: Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa.
Pſal. 71 De quo deſcenſu in Pſalmo. Deſcen-
Iſa. 64 dit ſicut pluvia in vellus. Item deſcendit potenter ſive virtualiter: Deſcendiſti, a facie tua defluxerunt. Et iſte deſcenſus fuit merito deſidera-
Iſa. 64 bilis: Utinam diſrumperes cælos & deſcenderes. Et quoniam ſic deſcendit, ideo merito aſcendit: Qui de- A ſcendit, ipſe eſt qui aſcendit. Aſcen- Ephes. 4
dit inquam in altum ſive ſublimiter.
In Pſalmo. Qui aſcendit ſuper cæ- Pſal. 67
lum cæli ad Orientem. Item ipſe aſcendit victorioſe, ſive triumphaliter, ſcilicet hoſtibus devictis, & populis liberatis. In pſal. Aſcendens
in altum captivam, &c. Item ipſe Ephes. 4
aſcendit glorioſe & imperialiter, aſcendit uſque ad thronum paternum.
In pſalmo: Aſcendit Deus in jubilo. Pſ. 46
Et: Aſcenſor cæli auxiliator ejus.
Infra: Aſcendo ad patrem meum, Deut. 33
&c. Et licet ſic deſcenderit & aſcen- Joan. 20
derit, ipſe tamen eſt in cælo æternaliter, invariabiliter, indefectibiliter. Ipſe enim eſt unigenitus in ſi-
nu patris. Infra: Antequam fieret Joan. 8
B Abraham, ego ſum: Ipſe enim eſt Exod. 3
qui eſt.

Collatio Decimaſeptima.

SIC *Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, &c.* Quoniam quatuor gratificant donum, id eſt, gratum reddunt, ſcil. dantis majeſtas, donationis gratuitas, doni pretioſitas, finalis utilitatis commoditas. Ideo hæc quatuor ſignantur hic, quorum primum ibi: *Deus.* Secundum, ibi: *Dilexit ut daret.* Tertium, ibi: *Filium ſuum.* Quartum, ibi: *Ut omnis qui credit.* Ait ergo: *Deus.* Et in hoc dantis majeſtas: Deus, inquam, qui eſt C majeſtate ſummus, nullius rei indigus, nullius retributionis receptivus: ipſe enim qui dedit, non enim
indiget bonorum noſtrorum, ait Pro- Pſ. 15
pheta, nec recipit retributionem:
Quid enim confers ei, ſi immacula- Job. 22
ta erit via tua? quaſi diceret: nihil. Et quia talis dat, ideo munifica lar-
gitas: Ipſe eſt dives in omnes. Et Rom. 10
talis dilexit ut daret. Et in hoc donationis gratuitas, ipſe enim dili-
git gratanter abſque meritis: Diligam Oſe. ult.
eos ſpontanee. Item diligit beneficienter, veris bonis ditando, & a veris malis eripiendo. Deus enim diligit effectu, non affectu, ait Ber-
nard. In dilectione & indulgentia ſua Iſa. 63
redimit eos. Item diligit longanimiter & patienter mala noſtra ſuſti-
nendo: In charitate perpetua dilexi Jer. 31
te.

Digitized by Google

te. Sed quid dedit? ſubditur: *Filium ſuum*. Et in hoc dati, ſive doni pretioſitas: quia enim erat filius, ideo amoris intimitas: quia erat ſuus, ſcilicet naturalis non adoptivus, ideo proprietas: quia erat unigenitus, ideo ſingularitas; hæc enim inducunt admirationem iſtius doni: Non enim dedit ſervum angelum, ſed filium, ait Chryſoſtomus: Qui proprio filio non pepercit. Et talem filium dedit pro inimicis & ad mortem: Commendat Deus charitatem in nobis, quoniam cum peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Et talem filium dedit non propter commodum ſuum vel filii, ſed: *Ut omnis qui credit non pereat*. Et in hoc quartum, ſcilicet dati finalis utilitas: Majorem enim dilectionem nemo habuit, quam ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: Gratiam fidejuſſoris ne obliviſcaris, dedit enim animam ſuam pro te. Magna ergo utilitas fidei, quæ meretur ſic ſalvari a Chriſto. Supra eodem: *Oportet exaltari filium hominis, ut omnis qui credit in eum non pereat*.

Chryſ. ho. 20 in Jo. ante med. tom. 3 — *Rom. 8* — *Rom. 6* — *Joan. 15* — *Eccl. 29*

Collatio Decimaoctava coram ſcholaribus.

A*Micus ſponſi qui ſtat & audit illum*, &c. In his verbis quatuor inſinuantur, quæ debent eſſe in homine ſtudioſo: quorum primum eſt divini amoris inviolabilis veritas, ſive fidelitas, ibi: *Amicus*. Secundum eſt, in juſtitia immutabilis ſoliditas, ibi: *Stat*. Tertium eſt divinæ doctrinæ intima ſuſceptibilitas, ibi: *Audit*. Quartum eſt ex ipſa doctrina divina affectuoſa jucunditas, ibi: *Gaudio gaudet ſuper vocem*. Ait ergo: *Amicus ſponſi*: Ut enim ait Tullius de amicitia, & Auguſtin. ſumens ab eo: Amicitia eſt rerum humanarum & divinarum cum benevolentia & charitate conſenſio: Ille ergo eſt amicus ſponſi, qui in omnibus ei conſentit. Unde Hieron. Eadem velle, & eadem nolle, firmiſſima amicitia eſt. Et talis debet eſſe omnis, qui vult auditor eſſe ſponſi, vel divinæ ſapientiæ: tali enim illam revelat: Annunciat de ea amico ſuo. Et non A ſolum hoc, ſed debet ſtare. Ut enim Aug. Stare, eſt in gratia permanere ejus quam accepit: quia inquit humilis, vide ſtantem ſolido. Hæc ille. Talis debet eſſe auditor ſponſi: Sta & conſidera mirabilia Dei, ſcilicet in myſteriis divinæ incarnationis, in ſcripturæ arcanis, & in cæleſtibus ſecretis. Et non ſolum: ſed debet audire, non auditu exteriori, ſed interiori. Infra: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Audire enim vere eſt perfecte obedire. Unde Auguſtinus. Quid enim eſt, qui audiunt? Nihil aliud eſt quam qui obaudiunt. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Et non ſolum debet talis audire intellectu, B ſed gaudere ex auditis in affectu. Ideo ait: *Gaudet ad vocem ſponſi*. Vox enim ſponſi eſt eloquia ſacræ ſcripturæ, de qua in Pſalmo: Dabit voci ſuæ vocem virtutis. Et: Sonet vox tua in auribus meis Et: Et vox prima quam audivi, &c. Ad quam vocem debet gaudere ſedulus auditor. Inventi ſunt ſermones tui, & comedi illos. Et ſequitur: Factum eſt mihi verbum in gaudium & lætitiam, Sermones Dei comedere, eſt auditu interiori illos audire & incorporare.

Cicero de Amicitia. ante med. — *Aug. ep. 155 ad Martian. ante med. tom. 2* — *Hieron. Apolog. ad. verſ. Ruf. l. 3 ante med. to. 2* — *Job. 37* — *Aug. tract. 14 in Jo. paulo a pr. tom. 9* — *Job. 37* — *Joan. 8* — *Aug. tract. 19 in Jo. ante med. tom. 9* — *Luc. 11* — *Pſ. 67* — *Cant. 2* — *Apoc. 4* — *Hier. 15* — *Ibidem.*

Collatio Decimanona de beato Franciſco.

C I*N hoc gaudium meum impletum eſt, illum oportet creſcere, me autem minui*. In his verbis mortaliter expoſitis de beato Franciſco, quatuor figurantur, quorum primum eſt, vitæ humanæ veteris in ipſo omnimoda abnegatio, ibi: *Me minui*. Secundum eſt divinæ vitæ in ipſo & per ipſum dilatatio, ſive extenſio, ibi: *Illum creſcere*. Tertium utriuſque congrua ratio: ibi: *Oportet*. Quartum eſt ex prædictis, id eſt, ex veteris vitæ extinctione, & ex vitæ divinæ incremento & dilatatione interna exultatio, ibi: *In hoc gaudium meum impletum eſt*. Iſta fuerunt evidenter in præfato ſancto, ſcilicet vetus vita quaſi extincta, & vita divina in eo ſuperinducta & dilatata. Et ex his ſua exultatio continua. Ait ergo:

go: *Me minui oportet*. Oportunitate debitæ congruitatis & rectæ ordinationis, ut vita Dei in ipſo creſceret. Ut enim ait Auguſtinus: Creſcat in nobis gloria Dei & minoretur noſtra. Sic fuit in præfato ſancto: ipſe enim fuit minoratus abdicatione omnis mundanæ cupiditatis, exterius proiicientis, reſtrictione & caſtigatione omnis voluptatis carnalis inferius effundentis, ſubjectione voluntatis excellentius ambientis, humiliatione cordis interius ſe parvificantis & modificantis. Prædictis enim modis eſt morbidum crementum, & quaſi hydropicum, & abdicatione talium eſt virtuoſa minoratio, quæ conſulitur: Præcare Deum & minue offendicula. Vere enim offendicula ſunt cupiditas mundialis, quæ proiicit exterius. De avaro: Projecit intima ſua. Et voluptas quæ effundit inferius. Effuſus es ſicut aqua, non creſcas. Et ambitio excellentiæ ſæcularis, quæ protendit ſuperius per ſuperbiam: Qui currit adverſus Deum extento collo. Et arrogantia cordis, quæ tumeſcere facit interius: Uterus tuus difrumpatur: Et hæc omnia offendicula ſunt minoranda; quæ præfatus ſanctus ſumme minoravit, immo abdicavit, ſe macerando in carne, & humiliando & parvificando in corde. Et ſic de aliis, ut de illo verificetur illud: Minimus erit in mille, & parvulus in gentem fortiſſimam. Et ſimiliter de ſeipſo verificatur illud: Quicumque humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, &c. Ipſe enim poteſt ſignificari per quodlibet de minimis terræ, ut patet conſideranti, de quibus: Quatuor ſunt minima terræ, & illa ſunt ſapientiora ſapientibus. Per formicam ratione providentiæ in futurum. Per lepuſculum, ratione vehementiæ divini timoris. Per ſtellionem qui manibus nititur, prout dicitur ibi. Et ut ait Gregor. exponens illud: Ratione virtuoſæ operationis. Et per locuſtam quæ ſaltat, ratione ſuſpenſivæ contemplationis. Et ſic fuit minoratus iſte ſanctus, ut vita Dei in ipſo creſceret, & gloria, & per ipſum in aliis. Vita enim humana fuit in eo minuta & quaſi extincta. Et vita divina fuit vivificatus: ut de ipſo verificetur illud: Vivo ego, jam non ego, vivit autem in me Chriſtus. Qualiter autem vixit vita Jeſu Chriſti, patet in ſerie vitæ ſuæ: Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri Jeſu Chriſti. Et ſequitur: *Ego ſtigmata Domini Jeſu in corpore meo porto*, &c: Et in hoc patet ſecundum. Et hoc fuit congruum. Ideo ait: *Oportet*. Non enim poteſt vita Dei creſcere in homine, niſi vita humana vetus decreſcat. Unde Auguſt. Deus qui perfectus eſt in te creſcat. Quanto enim magis Deum intelligis, & quanto magis capis; tanto videtur in te creſcere Deus. Et ponit exemplum de luce. Quando enim oculi curantur, & incipit videre, paululum lucis videt, & alia die amplius, & tunc videtur lux creſcere. Sic interior homo proficit in Deo, & Deus in illo videtur creſcere. Ipſe minuitur, ut a gloria ſua decidat, & in gloriam Dei ſurgat. Hæc ille. Ideo dicitur. Deponentes vos ſecundum priſtinam converſationem, &c. Induite novum hominem. Et: Expoliantes veterem hominem, & induentes novum. Vere ergo ait: *Oportet minui*, vita humana, ut creſcat divina, ſicut fuit in iſto ſancto. De qua minoratione ſuæ humanæ vitæ & gloriæ, & de quo cremento vitæ divinæ in eo, fuit ejus gaudium impletum. De nullo aliquid gaudebat niſi in illis, propter quod ut dictum eſt de illo verificatur illud: Mihi abſit gloriari niſi in cruce Domini, &c. Inde eſt gaudium cujuslibet, unde eſt gloria. Et de eo verificatur illud: Ego in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jeſu meo. Ad imitationem hujus ſancti ejus ſequaces debent minuere in ſe vitam veterem, & illam expoliare, & induere novum hominem, & vitam novam, ut non appareat in eis niſi vita divina. Et in eis verificetur illud: Dii ſimiles hominibus deſcenderunt ad nos, &c.

Marginalia: *Aug. tract. 14 in Jo. ante med. tom. 9* — *Eccl. 17* — *Eccl. 10* — *Gen. 49* — *Job. 23* — *Num. 5* — *Iſa. 60* — *Matt. 18* — *Prov. 30* — *Greg. Mor. lib. 6 cap. 5 poſt med.* — *Gal. 2* — *Gal. ult.* — *Aug. tract. 14 in Jo. paulo a pr. tom. 9* — *Epheſ. 5* — *Coloſſ. 3* — *Gal. ult.* — *Abac. ult.* — *Act. 14*

CA-

CAPUT IV.

Collatio Vigeſima.

JEſus fatigatus ex itinere ſedebat ſuper fontem, &c. Quamvis admiranda filii Dei dignatio ſit magis ſtupenda, quam verbis exprimenda: tamen in his verbis duo inſinuantur. Quorum primum eſt dignativi laboris aſſumpti magnitudo, ſive immenſitas, ibi: *Fatigatus ex itinere*. Secundum eſt loci quietis ſpecifica qualitas: *Super fontem*. Ait ergo: *Jeſus fatigatus*. Quid admirabilius, quam quod ille, qui in principio erat verbum, & per quem omnia facta ſunt, & qui virtus ſupportans omnia: dignatus eſt tamen ſic laborare, & ſic fatigari? Unde Auguſtin. Non fruſtra fatigatur virtus, non fruſtra fatigatur Jeſus. Et ſequitur. Jeſus fortis, quia in principio verbum: infirmitas Chriſti te recreavit, fortitudo Chriſti te creavit. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et nota quod in hoc, quod ait: *Fatigatus*, implicantur multa, quæ denotant vehementiam laboris, nam in hoc notatur laboris gravitas item & laboris diuturnitas, quia nec levis labor, nec brevis fatigat. Item implicatur adjutorii, vel necturæ voluntas, non enim ſubjugalibus, id eſt, equis utebatur, ait Chryſoſtomus. Item implicatur jejunii prolixitas, & æſtus fervor, ſive ariditas. Erat enim hora ſexta, ut dicitur hic. Ex quibus patet laboris vehementia: Unde Chryſoſt. ubi ſupra. Humidam, id eſt, mollem ſemper abiiciens vitam, & laborioſam inducens erat. Non enim ſubjugalibus utitur, ſed ita valide incedit, ut fatigetur ex itinere. Et hoc ubique erudiens hominem operatorem eſſe, & non ſuperflua petere, & non multis indigere. Ita a ſuperfluis vult nos alienos eſſe, ut & ipſorum neceſſariorum multa abſcindamus. Hæc ille. Mira ergo dignatio filii Dei, dignantis ſic laborare: *Ex itinere*, id eſt, carne aſſumpta, quæ fuit iter ejus ſecundum Auguſtin. ubi ſupra: Præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis Et in Pſalmo. In laboribus a juventute mea. Et ſubditur ſecundum, ſcilicet loci ad quieſcendum impræparabilitas, ibi: *Sedebat ſuper fontem*, & ſic ſuper terram nudam: ſibi enim ſedenti poſt laborem erat ornatorum deficientia, deliciarum carentia, conſolantium vel miniſtrantium nulla comitiva, ſolus enim ſedebat. Unde Chryſoſt. Sedebat non in throno, non in pulvinari, ſed ſimpliciter contingebat, ſcil. terram, requieſcens fovebat corpus, & apud fontem refrigerabat, non ſolum laborioſum, ſed intumidum ſe oſtendit, non in laborando, neque in ſedendo in via ſolus, ſed in eo, quod ſolus derelinquebatur. Hæc ille Ideo ait: Filius hominis non habet ubi reclinet caput, &c. Et in montibus pernoctabat. Et de ipſo ait Propheta: De torrente in via bibet Et alibi: Quæſivi qui conſolaretur, & non inveni. Et hoc fecit, & ſuſtinuit ad informationem diſcipulorum. Unde Chryſoſt. ubi ſupra: Hoc ideo fecit, quia diſcipulos aſſuefecerat omnem tumorem conculcare. Hæc ille. Exemplo ergo filii Dei in virtuoſo itinere laboremus, ambulando de virtute in virtutem. De quo itinere: Itinera tua producentur: Et ſic laboremus ut ſimus fatigati, ut in nobiſmetipſis deficiamus, & in Chriſto, qui eſt fons ſapientiæ quieſcamus, & ſedeamus: Ibi requieverunt feſſi robore, id eſt, in Deo electi, in ſe deficientes, ait ibi Gregor. Defecit enim anima mea in ſalutare tuum, ait Propheta: Qui dat laſſo virtutem. Et poſt labores delicias carnales, nec ſuperflua inquiramus, exemplo filii Dei, ſed cum Apoſtolo: Habentes alimenta, quibus tegamur, his contenti ſimus.

Joan. 1
Hebr. 5
Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9
Ibidem. poſt pauca.
Chry. ho. 30 in Jo. ante med. tom. 8
Ibidem.
Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9
Iſa. 43
Pſ. 87
Chryſ. ho. 30 in Jo. poſt med. tom. 8
Mat. 8
Luc. 6
Pſal. 109
Pſal. 68
Chryſ. ho. 30 in Jo. poſt med. tom. 8
Prov. 4
Job. 3
Greg. Mor. lib. 4 c. 30 ante med.
Pſ. 118
Iſa 40
1 Tim. 6

Collatio Vigeſimaprima.

QUI bibit ex hac aqua, ſitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo, non ſitiet in æternum. In his verbis duo figurantur. Quorum primum eſt carnalis delectationis defectibilitas, ibi. *Qui biberit ex hac aqua*. Secundum eſt influentiæ cæleſtis poteſtativa virtuoſitas,

tas, ibi: *Ex aqua quam ego dabo*. Ait ergo: *Qui biberit ex aqua*, &c. Ut enim ait Hugo: Concupiſcentia dicitur aqua, quia fluxa, quia lubrica & ad ſimilitudinem aquæ currentis deorſum ima petit, ſuos ſequaces inſtabiles & diſſolutos reddit. Eſt ergo aqua carnalis concupiſcentiæ fluxibilitas: Quid tibi in viis Ægypti, ut bibas aquam turbidam? &c. Et eſt aqua doctrinæ erroneæ apparens ſuavitas: Aquæ furtivæ dulciores ſunt. Quod exponit Gregor. de ſcientia hæreticorum: Et aqua ſcilicet delectationis mundanæ, ſive temporaneæ, de quacumque re tranſitoria libidinoſa voluptas: Ne des aquæ tuæ exitum, nec modicum. Unde Auguſtinus: Hic aqua in puteo voluptas ſæculi eſt in profunditate tenebroſa, quam hauriunt homines hydria cupiditatum. Et bibens de his aquis ſitiet iterum ob intemperantiam bibentis, & inſufficientiam aquæ bibilis: Sicut ſomniat ſitiens & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus adhuc ſitit, &c. E contrario eſt de aqua, quam dat Dominus, quæ quidem eſt quadruplex. Eſt enim aqua divinæ gratiæ purificantis, & refrigerantis: de qua hic, ut ait Chryſoſtomus, quod quia Spiritus eſt quaſi purgamentum, & in refrigerium, ideo nomine aquæ ſignificatur. Et ponit exemplum, ut aqua pomerium irrigat, & arbores vegetat, & virides conſervat, & ignea extinguit, ſic effuſio Spiritus ſancti in anima: Effundam ſuper vos aquam mundam. Item eſt aqua ſapientiæ clarificantis: Aqua ſapientiæ potabit illum. Et eſt aqua ſupernæ conſolationis reficientis. In Pſalmo: Super aquam refectionis educavit me. Item eſt aqua æternæ gloriæ ſatiantis & mundantis: Agnus reget eos, & deducet ad fontes aquarum. Prima aqua fluit de fonte bonitatis divinæ ad abluendum: Erit fons domus David in ablutionem peccatoris &c. Secunda de fonte ſapientiæ ad clarificandum: Fons ſapientiæ verbum Dei in excelſis. Tertia fluit de fonte miſericordiæ conſolantis ad delectandum, in Pſalmo: Sicut deſiderat cervus ad fontes aquarum. Quarta fluit de fonte vitæ æternæ ad ſatiandum, in Pſalmo: Apud te eſt fons vitæ. Et qui de his aquis biberit, non ſitiet ob earum ſuperabundantiam, & ob earum efficaciam, & ob illarum indeficientiam: Non eſurient neque ſitient. Et ſequitur. Ad fontes aquarum potabit eos. Primæ ergo aquæ dimittendæ & iſtæ omni affectu hauriendæ.

Hugo de arca Noe l. 4 c. 7 ante med. — *Hier. 2* — *Prov. 9* — *Greg. Mor. lib. 19 c. 13* — *Eccl. 25* — *Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9* — *Iſa. 29* — *Chryſ. ho. 31 in Jo. paulo a pr. tom. 3* — *Ezech. 36* — *Eccl. 15* — *Pſal. 22* — *Apoc. 7* — *Zach. 13* — *Eccli. 1* — *Pſ. 41* — *Pſ. 35* — *Iſa. 49*

Collatio Vigeſimaſecunda.

VEri adoratores adorabunt in Spiritu, & veritate. In his verbis tria inſinuantur: Quorum primum eſt adorantium virtuoſitas, ibi: *Veri adoratores*. Secundum eſt adorationis perfectibilitas, ibi: *In ſpiritu & veritate*. Tertium eſt in adorando intentionis recta ordinabilitas, ibi: *Adorabunt patrem*. Hic enim eſt ordo, & ſufficientia. Ait ergo: *Veri adoratores*. Adorator enim eſt, ad alium precator: adorare enim eſt idem, quod precari, ait Papias. Veritas eſt, quæ oſtendit idem, quod eſt, ait Auguſt. Ergo verus eſt adorator, qui eſt ſuæ impotentiæ, & defectuum cognitor, & ſciens quod eſt ante Deum reus, & peccator, & quod filius Dei eſt ſolus Salvator, & omnium bonorum dator. Unde Gregorius. Ille orationem exhibet, qui ſemetipſum, quia pulvis ſit, humiliter videt, qui ſibi nihil virtutis tribuit, qui bona quæ agit eſſe de miſericordia conditoris agnoſcit. Hæc ille. Talis enim erat Abraham, qui ait: Cum ſim pulvis, & cinis. Et talis erat Publicanus a longe ſtans. Talis enim eſt mendicus, & pauper, ideo adorator, id eſt, alterius orator. Dictus eſt etiam orans mendicus, ait Auguſt. Et qui talis eſt, eſt verus adorator, ut hic dicitur, qui & pro peccatis ſuis veraciter compungitur, & in ſe humiliatur, & ad Deum amandum afficitur. Ut enim ait Gregorius. Veraciter orare, eſt amaros gemitus in compunctione, non verba compoſita reſonare: In cubilibus veſtris compungimini. Et tales adoratores in ſpiritu, & veritate adorant, id eſt, in templo cordis, prout exponit Aug.

Aug. de vera relig. c. 36 circa princ. to. 1 — *Greg. Mor. lib. 3 c. 27 poſt med.* — *Gen. 18* — *Luc. 18* — *Greg. Mor. li. 33 c. 21 circa fin.* — *Pſal. 4*

In

Aug. tract. 15 in Jo. post med. num. 9 In templo, inquit, vis orare? in te ora: Orabo ſpiritu, orabo & mente. Item adorans ſpiritu, ſcilicet mentali affectu non tantum vocali affatu: Tu cum oraveris clauſo cubiculo ora patrem tuum. Unde Auguſt. Hoc negotium plus gemitibus, quam ſermonibus agitur, plus fletu quam affatu. Et ſequitur. Abſit ab oratione multa locutio, ſed non deſit multa deprecatio: Quis mihi tribuat adjutorem, ut deſiderium meum omnipotens audiat? Ibi Gregor. Poſtulatio eſt in deſideriis cordis, non oris vocibus. Et ibi multum de hoc. Et: Ipſe conſideravit vias meas. Ibi exponit Gregorius: iſtud verbum bene de profectibus cordis, quibus ad Deum venimus in ſpiritu. Item tales adorant in ſpiritu, & veritate, id eſt, cordis ſimplicitate, & operis veritate. Unde Gloſſa: Adorant in ſpiritu, qui pura mente, & ſimplici adorant: Anima mea deſideravit te in nocte, ſed & ſpiritu meo, &c. Et: Dabo opera eorum in veritate: Diligamus, & veritate. Qui ergo in cordis ſimplicitate, & cum operis perfectione orant, in ſpiritu, & veritate orant: Levemus corda cum manibus ad Deum. Super quos Gregor. In principio corda cum manibus levat, qui orationem ſuam operibus roborat. Et tales debent orare patrem, ſcilicet Deum, ſe parvificando, & illum magnificando, gratias referendo, miſericordiam poſtulando. Unde Hugo: Deum adorare eſt ei totam mentem per humilitatem ad devotionem ſubſternere, & ipſum principium ac finem omnis boni credere: Dominum Deum tuum timebis. Alia littera ſecundum Hugonem: Adorabis: Dominum Deum tuum adorabis: E contrario de Phariſæo, qui veniens ad templum ſe magnificabat, non Deum adorabat, prout ait Gregorius iſtud exponens.

1 Cor. 15 *Matt. 6* *Aug. ep. 121 ad Probam, c. 10 tom. 2* *Job. 31* *Greg. Mor. l. 6 22 c. 13 ante med.* *Job. 31* *Greg. Mor. lib. 21 c. 4* *Iſa. 26* *Iſa. 61* *1 Joan. 3* *Thre. 3* *Greg. Mor. li. 18 c. 5 ante med.* *Hugo de ſ cram. fid. lib. 1 p. 12 cap. 6 ante med.* *Deut. 6* *Mat. 4* *Luc. 18* *Greg. Mor. li. 10 c. 12 poſt med.*

Collatio Vigeſimatertia.

MEus cibus eſt, ut faciam voluntatem patris mei. Cum in perfecta obedientia tria exigantur, ſcilicet ſubjecta humilitas in conformitate voluntatis, ſedula ſtudioſitas in

A executione operis, jucunda hilaritas in affectione cordis: in his verbis tria expreſſe inſinuantur in filio Dei. Primum eſt, ibi: *Faciam voluntatem*. Secundum eſt: *Perficiam opus*. Tertium eſt: *Meus cibus*. Ait ergo: *Ut faciam voluntatem*, &c. Et in hoc mira humilitas filii Dei, qui cum eſſet unius voluntatis cum patre, unde Deus æternus, profitetur tamen ſe veniſſe facere voluntatem patris, & abnegare ſuam. Unde homo in obediendo patri. Obedientia enim eſt ſubjectio voluntatis, Damaſcenus. Vel ut ait Aludus: Obedientia eſt propriæ voluntatis abnegatio, quod & fecit filius humiliter. Infra: Non quæro voluntatem meam, ſed ejus *Damaſcen. Orth. fid. lib. 3 c. 14 poſt med.*

B qui miſit me. Et hoc in docendis, & prædicandis, ut dicitur hic. Unde Gloſſa: Voluntas patris, ut credatur in eo. Item venit facere voluntatem patris in ſuſtinendis: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Et: Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem. Et non ſolum ſic fuit obediens voluntati patris, ſed perfecit opus, ſcilicet triplex, ſcilicet opus Evangelicæ prædicationis, de quo ait hic: *Ut perficiam opus*: Spiritus Domini ſuper me: eo quod unxerit me, ad evangeliżandum pauperibus miſit me. Item perfecit opus multimodæ miraculoſæ virtutis. Infra: Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de *Joan. 5* *Mat. 26* *Phil. 2* *Iſa. 61* *Joan. 10*

C me. Item perfecit opus conſummativæ redemptionis. Infra: Conſummatum eſt. Et in Pſalmo: Operatus eſt ſalutem in medio terræ. Et ſic obedire, & ſic facere opus, fuit ejus cibus, id eſt, cibi deſiderabile, & delectabile. Unde Chryſoſtom. Hominum ſalutem cibum vocat, oſtendens quantum deſiderium habebat noſtræ ſalutis: ſicut enim nobis concupiſcibile eſt comedere, ſic illi ſalvare, ſcilicet mundum. Unde fatigatus non manducabat cibum materialem, licet invitatus a diſcipulis, demonſtrans quantum deſiderium habebat ſalutis humanæ. Hæc ille. Et ex hoc patet vehemens deſiderium filii Dei de noſtra ſalute, propter quod iſtud vocat cibum ſuum hic. Eſt enim triplex cibus filii Dei. *Joan. 10* *Pſ. 73* *Chryſ. ho. 33 in Joan. ante med.*

Unus generis humani converſio ad fidem, ſive convertibilitas, ut hic, quam vocat cibum ſuum. Et ſupra eodem ait mulieri: *Da mihi bibere*: Fidem enim ſuam deſiderabat, ait Auguſtin. ibi. Unde Petro dictum eſt: Macta & manduca. Super quod Gregorius: Quod mactatur a vita, occiditur: quod comeditur, in comedentis corpus commutatur: quaſi ergo diceret Petro: animalia immunda, de quibus ibi loquitur, a peccato in quo vivunt, interfice & in tua membra converte: Multo magis filius Dei ſic facit, commutans credentes in factum corpus. Unde Auguſtinus loquens ad filium Dei, ait: Audivi vocem tuam de excelſo: Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me. Nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Item eſt cibus filii Dei, ſcilicet operis boni perfectibilitas in nobis. Item eſt cibus ejus divinæ contemplationis dulcedo, vel delectabilitas: De utroque. Butyrum, & mel comedet. Super quod Hugo exponens illud ait. Per butyrum reſtitutio boni operis: per mel, dulcedo contemplationis. Volens ergo invitare filium Dei ad hoſpitium cordis, præparet ei iſtum triplicem cibum; ſicut tria fercula ei grata, ſcilicet cordis ad ipſum converſionem, operis perfectionem, contemplationis dulcorem, ut ipſe veniens cœnet cum eo. Ego ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum eo.

Aug. tract. 15 in Jo. ante med. tom. 9
Act. 10
Greg. Mor. lib. 18 c. 20 ante med.
Aug. conf. lib. 7 c. 10 tom. 1
Iſa. 7
Apoc. 3

Collatio Vigeſimaquarta.

ERat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. In his verbis moraliter intellectis tria figurantur. Quorum primum eſt animæ languentis in ſuo regimine defectibilitas, ibi: *Quidam Regulus*. Secundum eſt ejuſdem morbida corruptibilitas, ibi: *Filius infirmabatur*, Tertium hujus occaſionativa cauſalitas, ibi: *Capharnaum*, Ait ergo: *Quidam Regulus*. Et per hoc figuratur rationis defectibilitas in regimine ſui regni, tum quia ait: *Quidam*, tum quia ait: *Regulus*, quod eſt diminutivum a Rege. Ut enim ait Gregor. exponens illud: Reges in ſolio collocat in perpetuum: Reges, inquam, ſunt, qui prælati cunctis motibus carnis modo luxuriæ appetitum frœnant, modo æſtum avaritiæ temperant, modo gloriam elationis inclinant, modo ſuggeſtionem livoris obruunt, modo ignem furoris extinguunt. Hæc ille. Cum conſulibus, & Regibus. Ibi Gregorius. Reges ſunt, qui ſua corpora regere ſciunt, ſed quando ratio deficit a prædictis, non eſt Rex, ſed regulus, nomen retinens, & officium non exercens: Væ terræ, cujus Rex puer eſt, & cujus principes, id eſt, affectiones: mane, id eſt, intemporanee comedunt. Et ideo merito hujus filius infirmabatur, id eſt, inferior vita, quam debet ratio regere, & ad bonum nutrire. Filius enim dicitur dupliciter, vel imitando, vel naſcendo, ait Iſidorus. Et quia inferior pars, & vita debet imitari ipſam rationem, ideo poteſt dici filius: Filii tibi ſunt, erudi illos, & curva illos a pueritia ſua. Sed iſte filius infirmatur ægritudine peccati: vitia enim ſunt animarum ægritudines, ait Boetius. Et hoc merito. Sicut enim infirmitates corporales fiunt in corpore ſuperabundantia, ut ait Chryſoſtom. Omnis, inquit, ægritudinis cauſa eſt ſuperfluitas: ex hoc enim eſt corruptio humoris naturalis, & ſuperfluitas innaturalis diſtemperantia complexionis, & defectus regiminis, propter quæ oritur infirmitas: In multis eſcis erit infirmitas. Sic eſt in homine interiori, quod ex ſuperfluitate, & diſtemperantia affectuum, & defectu regiminis oritur infirmitas ſpiritualis, quæ eſt peccatum: Hæc enim eſt iniquitas Sodomæ, ſaturitas panis, & abundantia aquæ. Ideo de tali dicitur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens. In Pſalmo: Infirmata eſt in paupertate virtus mea, id eſt, in defectibilitate rationis regentis. Et hæc infirmitas oritur in Capharnaum, quæ interpretatur villa pulchritudinis, per quam ſignatur deſiderabile cujuſ-

Greg. Mor. lib. 26 c. 21 ante med.
Job. 36
Job. 3
Greg. Mor. lib. 4 c. 27 poſt med.
Eccl. 10
Iſid. de ſummo bo. lib. 1 c. 20 ſent. 7
Eccl. 7
Boet. de conſ. Phil. l. 4 met. 2 poſt med.
Eccl. 37
Ezech. 16
Iſa. 1
Pſ. 30

juslibet concupiſcentiæ, in quo deſiderat habitare: animæ enim carnali concupiſcenti libidinoſe videtur pulchrum omne concupiſcibile: Videntes filii Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt uxores, & cætera. Cuilibet enim tali poteſt dici illud Danielis: Species decepit te. Et talis pulchritudo non eſt appetenda, ſed abominanda: Maledixi pulchritudini ejus ſtatim. Sed ut ſanetur infirmitas prædicta, ratio debet adire filium Dei greſſibus cordis, & affectu, exemplo iſtius Reguli clamantis: Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum. Et exemplo mulieris Chananææ, vociferantis: Miſerere mei, quoniam filia mea male torquetur.

Gen. 6. Dan. 13. Job. 5. Pſal. 6. Mat. 15.

CAPUT V.

Collatio Vigeſima quinta.

TOlle *grabatum tuum & ambula*. In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt, vitæ concupiſcentialis deprimentis oneroſa gravitas, ibi: *Grabatum tuum*. Secundum eſt caſtigationis ejuſdem, & redactionis ſub regimine rationis hortabilitas, ibi: *Tolle*. Tertium ad proficiendum in viis juſtitiæ ſuadibilitas, ibi: *Et ambula*. Ait ergo: *Tolle grabatum*, id eſt, vitam concupiſcentialem caſtiga: & redige in ſervitutem ſpiritus. Grabatum enim lectus eſt pauperum, ubi aliquid capiti ſubſtratum, dictum a κάρα, quod eſt caput, ait Iſidorus. Et per ipſum ſignatur requies carnis, ait Gregor. ubi ait: Cum mente mortui in vitiis jacemus, in carnis delectatione requieſcimus, & quaſi infirmi portamur in lecto: Increpat quoque per dolorem in lectulo. Ibi Gregor. exponens illud: Per grabatum voluptas carnis ſignatur. Ut enim grabatum eſt gravitate ponderoſum, ad inferius inclinatum, progredientis impeditivum, & ne aſcendatur ſuperius depreſſivum, ſic & voluntas carnis facit: Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena cogitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Et inde eſt anima gravis, ut ait Auguſt. Et de hoc grabato in figura: Plaga lectuli in Damaſci grabato. Damaſcus enim interpretatur bibens ſanguinem, & ſignat animam voluptuoſam. Et de hoc ſub nomine ſtrati, in Pſal. Stratum ejus verſaſti in infirmitate ejus. Et iſtud grabatum dicitur anima pœnitens ſolvere carnem frænando, a vitiis ſegregando, eamdem per diſciplinam caſtigando, & in ſervitutem ſpiritus redigendo: Tolle grabatum tuum. Ibi Beda: Grabatum tollere eſt carnem per fræna continentiæ correptam a terrenis deſideriis ſegregare. Et Gregorius, ubi ſupra. Sanatus ergo portat, ubi jacuerat, quia divino adjutorio ereptus a vitiis ejuſdem carnem contumelia in poſtmodum tulerat, in quibus deſideriis prius requieſcebat. Hæc ille. Tolle grabatum tuum. Et: Tolle lectum tuum. Et non ſolum hoc, ſed ait ei: *Ambula*, id eſt, in bono proſice. Hoc enim eſt ambulare, ait Bernardus. Unde Auguſtinus: Noli a via declinare, noli ibi remanere, noli retro reſpicere, perſevera in ambulando, infra: Ambulate dum lucem habetis. Et ibi de ſpirituali ambulatione dicetur.

Iſid. etym. lib. 20 c. 11. Greg. ſuper Ezech. li. 1 hom. 12 ante med. Job. 33. Greg. Mor. lib. 23 c. 15 ante med. Sap. 9. Aug. tract. 23 in Jo. ante med. tom. 9. Amos 3. Pſal. 40. Mar. 2. Beda in originali. Greg. Mor. lib. 23 c. 15 ante med. Luc. 5. Mat. 6. Aug. enarrat. in Pſal. 26 poſt med. tom. 8. Joan. 12.

Collatio Vigeſimaſexta.

ECce *ſalvus factus es, noli amplius peccare*. Cum ſapientis, & virtuoſi medici ſit morbidum curare, & ne iteret eumdem morbum præmunire, ſecundum iſtam conſuetudinem filius Dei facit hic. Unde in his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt gratuiti beneficii collati rememoratio, ibi: *Ecce ſanus factus es*. Secundum eſt iterandi morbum dehortatio, ibi: *Noli peccare*. Tertium eſt iteranti comminatio, vel mali denuntiatio, ibi: *Ne tibi deterius*. Ait ergo: *Ecce ſanus factus es*: ſcilicet gratanter ſine merito, & pretio. Item beneſice, quia de magno & prolixo morbo: item ſuaviter, quia ſine afflictionis medicamento: item perfectibiliter, quia non ſolum eſt ægritudo ablata, ſed virtus reſtituta, ut patet ex ſerie litteræ: illi enim poterat dici

Pſal. 102 dici illud Pſalmi: Qui ſanat omnes infirmitates tuas: Omnipotens ſermo tuus, qui ſanat univerſa. Et in Pſal. Miſit verbum ſuum, & ſanavit eos. Ide ſequitur: *Amplius noli peccare*, ſcilicet exiſtendo ſanatori ingratus ſuo adiutorio militaturus, morbum iteraturus, & ſupplicia ampliora meriturus: Fili peccaſti, non adiicias iterum, ſed de priſtinis deprecare, &c. Et ſequitur: Quaſi a facie colubri fuge peccatum. Et in Pſalm. Declina a malo & fac bonum. Hoc enim eſt theſaurizare iram Dei, hoc eſt peccata iterare: Ignoras, quia miſericordia te ad pœnitentiam adducit. Sequitur vero: Theſaurizas tibi iram, &c. Hoc enim eſt crucifigere filium Dei: Rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei. Et ideo ſequitur: Ne deterius tibi contingat. Merito enim contingat deterius iteranti peccata, ob naturalium vulnerationem intimiorem. In Pſalmo: Putruerunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ. Quanto enim frequentius iterantur peccata, tanto intentius vulnerantur naturalia. Diabolus enim impoſitis plagis relinquit peccatorem ſeminivo relicto. Item deterius contingit tali ob majorem juſtificationem coram Deo & hominibus: Quam vilis facta es iterans vias tuas. Item merito deterius contingit tali, ob majorem ingratificationem, & inexcuſabilitatem: Sicut canis, qui revertitur ad vomitum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam. Idem Petrus, Item deterius contingit tali ob ſecuriorem habitudinem dæmonum, in tali dicitur: Cum exierit ſpiritus immundus ab homine. Et ſequitur: Revertar in domum meam, & poſt ſiunt noviſſima illius pejora prioribus. Unde & Semei de primo peccato invenit veniam, de ſecundo non. Qui ergo eſt ſanus a peccato caveat ne peccet, ut non deterius ei contingat dictis modis.

(Margin: Sap. 16; Pſal. 106; Eccl. 21; Pſal. 36; Rom. 2; Hebr. 6; Pſal. 37; Luc. 9; Jerem. 2; Prov. 26; 2 Pet. 2; Matt. 12; Ibidem. (3 Reg.) 2 Reg.)

Collatio Vigeſimaſeptima.

(Aug. tract. 23 in Jo. poſt med. tom. 9)

Sicut pater ſuſcitat mortuos, & vivificat, ſic & filius. Ut enim ait Auguſtinus, hic loquitur de reſurrectione animarum, quæ fit per ſubſtantiam patris, & filii æternam, & incommutabilem. Et ſecundum hoc tria hic inſinuantur. Primo, peccatorum prævaricativa defectibilitas, ibi: *Mortuos*. Secundo eorumdem a Deo ſalvifica vivificabilitas, ibi: *Pater ſuſcitat*. Tertio, in vivificando operationis filii cum patre inſeparabilitas, ibi: *Sic & filius*. Ait ergo: *Mortuos*. id eſt peccatores. Auguſtin. Immortalis, inquit, dicitur anima: eſt quidem, quia vivit ſemper anima, & eſt in illa quædam vita permanens, ſed mutabilis vita. Secundum mutabilitatem vitæ hujus, & mortalis dici poteſt, quia ſi vivebat ſapienter, & deſipit, mortua eſt in deterius: ſi vivebat inſipienter, & ſapit, mortua eſt in melius. Nam eſſe mortem in deterius, eſſe mortem in melius ſcriptura nos docet. Utique in deterius mortui erant, de quibus dicitur: Sine mortuos ſepeliant mortuos ſuos. Et de hac lectione: *Quando mortui audient, & qui audierint, vivent*, in deterius mortui erant, ideo reviviſcunt. Reviviſcendo moriuntur in melius, quia & reviviſcendo non erunt, quod erant: non eſſe autem, quod erant, mors eſt. Sed forte ſi in melius eſt, non appellatur mors: appellavit autem illam mortem Apoſtolus: Si autem mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi, qui adhuc velut viventes de hoc mundo decernitis? Mori nos vult, ut vivamus, quia viximus ut moreremur. Quidquid ergo & a meliore in deterius, & a deteriore in melius moritur, non eſt hoc Deus, quia neque in melius ire poteſt ſumma bonitas, neque in deterius vera æternitas. Hæc Auguſtin. Et ibi bene de hoc. Peccatores deſipiunt, & ideo mortui in deterius. Ut enim ait Auguſtinus: Mors animæ eſt, cum illam deſerit Deus, ſicut mors corporis cum illud deſerit anima. Infra: In peccato veſtro moriemini. Et: Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos. Et hi mortui ſeparatione Dei ab anima ſimiles ſunt mortuis corporaliter, ſeparatione Dei ab anima, & animæ a corpore. Ut enim

(Margin: Ibidem ante multa.; Matt. 8; Coloſſ. 2; Auguſt. de Civ. Dei li. 13 c. 2 tom. 5; Joan. 8; Matt. 8)

enim iſti carent ſenſu, & motu, & ſunt algore frigidi, gravitate ponderoſi, calore debito privati & cito putreſiendi, ſic eſt de illis ſpiritualiter. Et ideo anima peccatrix per cadaver ſignatur: Ubicumque cadaver fuerit, adeſt. Ibi Gregor. Cadaver dicitur a caſu, & ideo qui in mortem peccati ceciderit, non inconvenienter poterit cadaver vocari: quaſi enim exanimis jacet, qui vivificantem ſpiritum non habet. Hæc ille. Et ideo taliter mortuus eſt magis plangendus. Unde Auguſtinus: Plangis mortuum, ſed plange impium, an in te ſunt viſcera Chriſtianæ miſerationis? Plangis corpus a quo diſceſſerit anima, & non plangis animam, a qua diſceſſit Deus? Quaſi diceret, non recte facis: Luctus mortui ſeptem dies, fatui, & impii omnes dies vitæ eorum. Hos mortuos vivificat ſolus Deus. Unde Auguſtin. Melius eſt anima quam corpus, ſed melius quam ipſa eſt Deus. Et ſequitur: Anima cum eſt in corpore, illi vigorem, decorem, mobilitatem, officia membrorum præſtat: ſic cum ejus vita, Deus ſcilicet eſt in anima, præſtat illi ſapientiam, pietatem & juſtitiam, claritatem, & ſic vivificat: Spiraculum omnipotentis vivificavit me: Vivificat mortuos. Et in Pſalmo: Deus tu converſus vivificabis nos: *Et ſicut pater vivificat, ſic & filius: eo quod ſicut pater habet vitam in ſemetipſo*. Infra eodem. Ipſe enim filius eſt vita vivificans, infra eodem: *Qui audit me, tranſit a morte ad vitam*. Super quod Auguſtin. A morte ſcilicet infidelitatis ad vitam fidei, a morte falſitatis, ad vitam veritatis, a morte iniquitatis, ad vitam juſtitiæ, infra: Ego ſum vita. Et ideo ei debent adhærere volentes vivificari: In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus.

[Margin: Job. 39 — Greg. Mor. lib. 31 c. 2 in prin. — Eccl. 22 — Aug. tract. 19 in Jo. circa med. tom. 9 — Ibidem. — Job. 33 — Rom. 4 — Pſal. 84 — Aug. tract. 19 in Jo. ante med. tom. 9 — Joan. 14 — Act. 17]

Collatio Vigeſimaoctava.

E*T procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala in reſurrectionem judicii*. In his verbis quatuor inſinuantur. Quorum primum eſt juſtorum in hac vita debita perfectibilitas, ibi: *Bona egerunt*. Secundum eſt eorumdem in futura vita glorioſa bonitas, ibi: *Procedent in reſurrectionem vitæ*. Tertium eſt reproborum inordinata perverſitas, ibi: *Qui vero mala*. Quartum eſt eorumdem æterna damnabilitas, ibi: *In reſurrectionem judicii*. Ait ergo: *Qui bona egerunt*, quales ſunt electi. Sed ut bona agant, ſunt quatuor neceſſaria. Quorum primum eſt agentium bonitas: Non enim poteſt arbor mala bonos fructus facere: Reſpexit enim Deus ad Abel, & ad munera ejus. Super quod Gregor. Ex dantis corde, id quod datur accipimus: non enim Abel ex muneribus, ſed ex Abel munera placuerunt: Arbor bona bonos fructus facit. Secundum eſt neceſſarium, rei operata æquitas. In Pſalmo: Declina a malo, & fac bonum. Tertium eſt neceſſarium, perſeverantiæ indefectibilitatis: Sic faciebat Job cunctis diebus. Ibi Gregor. Incaſſum bonum agitur, ſi ante terminum vitæ deſeratur. Quartum eſt neceſſarium, ſcilicet intentionis ordinabilitas. Affectus enim ſcilicet intentionis omni operi nomen imponit, ut dicitur de ſpiritu, & anima: Omnia in gloriam Dei facite. Et: Neſciat ſiniſtra tua, quid facit dextera. Et de prudentibus virginibus, & de fatuis: Sic agentes debent facere bonum, quoad proximos: Operemur bonum ad omnes. Item debent operari bonum quoad ſemetipſos. In Pſalmo: Spera in Domino, & fac bonitatem. Item debent operari bonum, quoad Deum: Gloria & honor & pax in reſurrectionem vitæ omni operanti bonum. Et: Adhærentes Deo; odientes malum. Item quoad reſurrectionem corporis: Fulgebunt enim juſti ſicut ſol. Et: Seminatur in corruptione ſurget, in incorruptione. Et: Salvatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ. Brevis ergo & modicus labor prædictorum, magna & æterna præmiatio. Sed ſunt male agentes ex defectu prædictorum quatuor, qui nolunt eſſe boni, nec bona agere. Et de aliis, quorum eſt ma-

[Margin: Mat. 7 — Gen. 4 — Greg. Mor. lib. 22 c. 8 — Mat. 7 — Pſal. 36 — Job. 1 — Greg. Mor. lib. 1 c. 28 in princ. — Aug. de ſpiritu, & anima, cap. 4 apud Aug. to. 3 — 1 Cor. 10 — Mat. 6 — Mat. 25 — Gal. ult. — Pſal. 36 — Rom. 2 — Rom. 12 — Matt. 13 — 1 Cor. 15 — Phil. 3]

Digitized by Google

manifeſta fatuitas, ut ait Auguſtin. A Bona vis habere omnia, inquit, & non vis eſſe bonus: Domus tua plena bonis, & te habet malum Dominum, nihil vis habere malum, nec etiam tunicam malam, vel caligam, & tamen malam vis habere vitam. Hæc ille. Patet ergo talium infamia, vel fatuitas. Supra: Qui male agit, odit lucem: Pedes eorum ad malum currunt. Et lætantur cum male fecerint. Et hi odiunt animas ſuas: Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam, ait Propheta: quia enim faciunt iniquitatem, & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Et tales: *Ibunt in reſurrectionem judicii*, ſcilicet damnationis, ut ait Auguſt. Tales enim reſurgent B in damnationem: Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Et de hoc judicio damnationis, Auguſt. iſtud exponens ait. Male egerunt, quia male vixerunt: male autem vixerunt, quia in prima animarum reſurrectione non reſurrexerunt, aut non in finem uſque manſerunt. Et tales: *Ibunt in reſurrectionem judicii*, id eſt, damnationis. Et ibi multum de hoc.

Aug. de vit. Dom. ſerm. 12 poſt med. tom. 10 — *Joan. 3* — *Prov. 1* — *Prov. 2* — *Pſal. 10* — *Tob. 12* — *Aug. tract. 19 in Jo. poſt med. tom. 9* — *1 Cor. 15* — *Aug. de Civ. Dei lib. 20 ca. 6 poſt med. tom. 5*

Collatio Vigeſimanona.

Ille erat lucerna ardens, & lucens. In his verbis præconium beati Joannis a Salvatore, in quibus duo inſinuantur. Quorum primum eſt, C divini Spiritus, vel charitatis in Joanne plenitudo, ibi: *Lucerna ardens.* Secundum eſt, cæleſtis ſapientiæ claritudo, ibi: *Lucens.* Unde Gloſſa: *Lucerna ardens*, ſcilicet ſpiritu charitatis, &: *Lucens*, lumine veritatis. Ait: *Lucerna ardens.* Ut enim ait Gregorius. Lucerna eſt lux in teſta: talis fuit beatus Joannes cæleſti numine plenus, & ſplendore, & ſpiritus fervore in carne mortali. De qua lucerna hic Auguſt. multum. Joannes perhibuit teſtimonium tamquam lucerna: miratus eſt lucernam, ſed illa dicit eſſe ſolem, ſcilicet eſſe venturum. Et ibi multum de hoc. Et ſupra: In nocte venit, Chriſtus lucernam accendit. Et Hugo: Joannes præceſſit Chriſtum, lux lucem, lucerna ſolem. In Pſalmo: Paravi lucernam Chriſto meo. Et iſta lucerna fuit ardens plenitudine Spiritus ferventis. Joannes interpretatur, in quo gratia. Sed gratia vel ſpiritus dicitur ignis: Ignem veni mittere in terram, id eſt, ſpiritum inflammantem. Unde & in Spiritu deſcendit ſuper diſcipulos, quia ferventes eos fecit, ait Gregor. iſtud exponens. Ignis enim eſt velocis motus, & ejus motus eſt ſurſum, & finit omne, quod non eſt ſui generis, ut ait Sapiens. Et ideo convenienter ſignat ſpiritum, qui habet conſimiles effectus ſpirituales. Ut enim ait Chryſoſt. Scriptura vocat gratiam ſpiritus ſub appellatione ignis, ut erectum, & calidum, ut peccatorum conſumptivum. Iſto igne Joannes fuit lucerna ardens, & deinde lucens. Unde Ber. quod ex fervore fuit ſplendor Joannes, non fervor prodiit ex ſplendore: quia, inquit, lucere vanum, ardere parum, lucere & ardere perfectum. Et ibi bene de hoc. Unde ait, quod fuit ardens in ſeipſo vehementi auſteritate converſationis, erga Chriſtum intimo fervore devotionis, erga peccantes conſtantia liberæ increpationis, ut ibi exemplificat. Et iſto ardore fuit lucens. Fuit enim plus quam Propheta. Et de iſta lucerna: Nemo ponit lucernam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt, id eſt, qui in Eccleſia. Unde de ipſo Eccleſia cantat illud: Dedi te in lucem gentium. Hic enim eſt lampas contenta apud cogitationes divitum. Ad hujus imitationem doctores, & prædicatores debent eſſe lucernæ ardentes, & lucentes. Ut enim ait Auguſtinus: Et Prophetæ, & Apoſtoli lucernæ fuerunt. Unde & de ſanctis animalibus dicitur: Aſpectus eorum quaſi aſpectus carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum. Quod exponit ibi Gregor. de doctoribus. Et quoniam iſtud verbum fuit verificatum in Sancto Antonio de ordine fratrum Minorum, ut ait commentator, ſcilicet Abbas. Ideo ſibi poſſit adaptari convenienter. Etenim fervore amoris, & ardore devotionis & ſu-

Gregor. in Evang. hom. 34 ante med. tom. 9 — *Aug. tract. 23 in Jo. non longe a princ. to. 9* — *Ibidem tr. ct. 4 ante med.* — *Pſal. 131* — *Luc. 12* — *Act. 2* — *Gregor. in Evang. hom. 10 ante med.* — *Sap. lib 3 de cælo, & mundo.* — *Chryſ. ho. 21 in Jo. circa prin. tom 3* — *Ber. ſerm. 6 in nativ. S. Joan. Baptiſt. ante med.* — *Matt. 11* — *Iſa. 49* — *Job. 12* — *Aug. ho. 23* — *Ezech. 1* — *Gregor. in Ezech. li. 1 hom. 5 ante med.*

Digitized by Google

& ſublimitate contemplationis ipſe fuit illuſtratus, & illuminatus in divinis theoriis, & arcanis ſcripturarum myſteriis: prout ait commentator ibidem. Et ſic fuit lucens aliis. De ipſo verificatur illud: Surrexit Helias quaſi ignis, & verbum illius quaſi facula ardebat.

Eccl. 47

CAPUT VI.

Collatio Trigeſima.

E*St hic puer unus, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces.* Suppoſita expoſitione beati Auguſt. quæ patet in Gloſſis, exponendo hæc verba de doctore, tria inſinuantur. Quorum primum eſt, doctoris numeroſa virtuoſitas, ibi: *Puer unus*. Secundum eſt, documentorum ſcripturæ ſolida veritas, ibi: *Quinque panes*. Tertium eſt adimpletionis doctrinæ perfectibilitas, ibi: *Habet*. Ait ergo: *Puer unus*, qualis debet eſſe doctor ſpiritualis: puer enim eſt mundus ſanctitate: Unde dicitur a puritate, ait Iſidorus. Et ut ait Chryſoſtomus: Puer eſt mundus ab invidia, & a concupiſcentia, & ab aliis paſſionibus. Item eſt ſubiectus humilis obedientia parentibus ſpecialiter, ſive ſint inopes, ſive non, ait Chryſoſtomus. Item puer eſt ſimplex vera innocentia. Ludo enim ſimplici, & innocenti ſe exercet, nec eſt ſollicitus, nec inordinate concupiſcit loquendo de concupiſcentia peccati, ait Hugo. Talis debet eſſe prædicator, vel doctor ſpiritualiter. Unde infra ait Salvator diſcipulis: Pueri numquid pulmentarium habetis? Et: Ecce puer meus, quem elegi. Et: Ecce ego & pueri mei. Et: Quicumque humiliaverit ſe ſicut parvulus iſte, &c. Talis debet habere panes, ſcilicet ſolida documenta ſcripturæ, quæ dicuntur panes ratione fundamentalis principalitatis inter alimenta, ratione ſuæ appetibilitatis, & ratione efficacis virtutis ad alendum, & ratione ſuæ utilitatis: παν enim Græce, dicitur omne Latine. Et hoc ideo, quia cum omni cibo ponitur, vel quia

Iſid. Etym. lib. 11 c. 2. — Chryſ. ho. 59 in epiſt. ante med. tom. 2. — Ibid. ho. 93 poſt med. — Hugo de vanitat. mundi. l. 2 poſt med. — Joan. ult. — Matt. 12 — Iſa. 8 — Mat. 18

A omne animal eum appetit, ait Iſidorus, loquens de pane. Et in cæteris cibis vincit panis utilitas, ait Auguſtinus, ideo merito in panibus ſignantur ſolida documenta ſcripturæ: Comedite panem meum. Et: Mitte panem ſuper tranſeuntes aquas. Et hæc documenta ſignantur quinque panibus, quia originaliter derivantur a veteri teſtamento: Rota enim in medio rotæ: Et de his in figura: Si habes ad manum vel quinque panes. Et tales dicuntur hordeacei, quia littera legis veſtita eſt tegminibus carnalium ſacramentorum, ad medullam hordei vix pervenitur, ait Auguſtin. Dicitur enim hordeum, quod ejus ſpi- B ca habeat ordines, ait Iſidorus: Et talis panis eſt ſanus, & virtuoſus ad nutriendum. Unde in figura: Videbatur mihi, qui ſubcinericeus panis. Et ſequitur: Percuſſit illud atque ſubvertit: *Duo piſces*, dicta Prophetarum, & Pſalmorum, qui ſunt in condimentum, ait infra: Non valebant trahere rete præ multitudine piſcium, id eſt, multimodorum intellectuum ſcripturæ. Multis modis aliis poteſt exponi moraliter, ut primus panis ſit refectio pœnitentiæ, in Pſal. Fuerunt mihi lacrymæ panes. Secundus panis eſt ſalutaris doctrina: Non in ſolo pane vivit homo, &c. Cibavit eum pane vitæ. Tertius panis eſt juſtitia delectans: Beati qui eſuriunt juſtitiam. C Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus. Quartus panis eſt charitas confortans: Quis patrem petit panem, & lapidem dabit ei: quod exponit Auguſtin. de charitate. Quintus panis eſt cælica conſolatio ſocians: Panem de cœlo præſtitiſti, omne delectamentum habentem. De his panibus debet doctor prædicare: Occurrite cum panibus fugienti. Secundum Bernardum vero quinque panes ſunt: vilitas veſtium, maturitas ſenſuum, temperantia gulæ, cuſtodia linguæ, labor manuum. Piſces vero ſunt pœnitentia & fides, ſecundum eumdem. Et hos panes debet doctor habere. Tunc enim habet documenta quæ prædicat, quando ea opere adimplet. Unde Seneca:

Iſid. Etym. lib. 20 c. 2 — Aug. ibid. 121 ad Probam. cap. 8 tom. 2 — Prov. 8 — Eccl. 11 — Ezech. 1 — 1 Reg. 21 — Aug. tract. 24 in Jo. circa med. tom. 9 — Iſid. etym. lib. 17 c. 3 — Judic. 7 — Ibidem. — Joan. ult. — Pſal. 41 — Deut. 4 — Eccl. 15 — Matt. 5 — Prov. 12 — Luc. 11 — Aug. epiſt. 59 ad Probam, ca. 8 tom. 2 — Sap. 16 — Iſa. 21

Digitized by Google

ca : Omnia quæ dicunt , quæ jactant turba audiente , aliena ſunt : dixit hoc Plato , dixit hoc Zeno , & ſic de aliis. Quomodo autem hoc poſſunt eſſe ſua, monſtrabo. Faciant quæ dixerunt. Hæc ille. Ille ergo doctor habet panes , qui illa , quæ prædicat , facit, adimplet , quæ docet : qui autem non adimplet quæ docet, non ſunt quæ prædicat: Cujus meſſem famelicus comedit. Et poſt : Bibent ſitientes divitias ejus. Quod exponit Gregorius ibi de ſtulto doctore.

Sen. ep. 108 prope fin. — *Job. 5* — *Ibidem.* — *Greg. Mor. lib. 6 c. 5 poſt med.*

Collatio Trigeſimaprima.

O*Peramini non cibum qui erit , ſed qui permanet in vitam æternam.* Dehortatur enim operari cibum, qui perit , & hortatur operari cibum , qui non perit. In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt cibi materialis defectibilitas, ibi : *Cibum qui perit*. Secundum ſpiritualis cibi indeficiens perpetuitas , ibi : *Cibum qui permanet*. Tertium, bene agendi hortabilitas: ibi : *Cooperamini*, id eſt , operibus mereamini , ait Gloſ. Ait ergo : *Cibum qui perit*. Et talis eſt duplex: Vel cibus corporalis mortalem vitam ſuſtinens, qui perit ratione ſuæ defectibilitatis , & etiam ratione corruptibilitatis cupientis ipſum : Eſca ventri , & venter eſcis. Deus autem has, & hunc deſtruet. Et Seneca loquens de ventre, inquit : In ventrem congerimus tamquam recepta ſervantem : ſine faſtidio implendus eſt. Quid ad rem pertinet, quid accipiat, periturus quidquid acceperit? Hæc ille. Et licet iſte ſit neceſſarius , non propter ipſum finaliter eſt operandum : Nolite ſolliciti eſſe quid manducetis. Ibi Auguſtin. Non debemus evangelizare, ut manducemus , ſed manducare ut evangelizemus. Item eſt cibus, ſcilicet delectatio voluptatis carnalis: Non remanſit de cibis ejus. Ibi Gregor. Cibus ejus, id eſt, animæ eſt omne quod perverſo deſiderio concupivit : ſed iſte cibus non eſt hominum , ſed brutorum , ait Origenes : Cui concordat illud, quod ait Plato : quod voluptas eſt eſca

1 Cor. 6 — *Sen. ep. 110 poſt med.* — *Mat. 6* — *Aug. de ſer. Do. in mon. li. 2 c. 24 to. 4* — *Job. 20* — *Greg. Mor. lib. 15 c. 12 poſt med.* — *Orig. ſuper nu. ho. 27*

A malorum, quia in eſca capiuntur ut piſces, ut ait Tullius : Sicut piſces capiuntur hamo, & aves laqueo; ſic capiuntur homines tempore malo. Idem Ambroſ. qui ait , quod eſcæ malorum ſunt voluptates. Item eſt cibus ſcilicet animæ erroneæ doctrinæ, ſive hæretica perverſitas : Panis in utero vertetur in fel aſpidum. Et : Panis mendacii ſuavior : Et loquitur de perverſa doctrina : Ne deſideres in cibis ejus , in quo eſt panis mendacii. Item eſt cibus , qui perit , ſcilicet peccati apparens delectabilitatis . Ut enim ait Caſſianus : Habet anima ſuos cibos noxios, ut eſt luxuria , detractio , invidia, quos apponit diabolus in menſa ſua : Confundet te in cibis ſuis.

Cicer. de ſe nect. circa medium. — *Eccl. 9* — *Amb. lib. Iſaac, & anima c. 7 poſt. med. tom. 1* — *Job. 21* — *Prov. 9* — *Prov. 23* — *Caſſianus de inſtit. renunt. li. 5 cap. 21*

B Et quilibet cibus prædictus perit. Sed eſt e contrario cibus ſpiritualis qui permanet , multiplex , vel verbum Dei, ut dicitur hic, ſecundum ſanctos : Cibavit illum pane vitæ , & intellectus. Ut enim ait Origenes : Cibus verus animæ rationalis eſt ſermo Dei. Item eſt ſpiritualis cibus animæ ſanctæ interioris pœnitentiæ ſuſtentantis veritas : Antequam comedam ſuſpiro. Ibi Gregor. Luctu ſuo anima paſcitur , cum ad ſuperna gaudia flendo ſublevatur : Cibavit me cinere, id eſt, peccatorum recogitatione : Cinerem , inquit, Propheta : Tamquam panem manducabam. Item eſt cibus animæ ,

Eccl. 15 — *Eccl. 15* — *Orig. ſuper li. num. hom. 27* — *Job. 3* — *Greg. Mor. lib. 5 cap. 7* — *Thren. 3* — *Pſal. 101*

C ſcilicet juſtitiæ æquitas : Beati qui eſuriunt juſtitiam. Præcepta enim diſciplinæ ſunt cibus , ait Anſel. Meus cibus eſt , ut faciam voluntatem patris. Item cibus ſpiritualis eſt , divinæ contemplationis refectio : Inde contemplabitur eſcam. Ibi Greg. Sola ejus viſio eſt noſtræ mentis refectio. Ob multitudinem iſtorum ciborum ſpiritualium dicitur convenienter: multi cibi in novalibus patrum, id eſt, in conſcientiarum ſecretis. Propter primos cibos non eſt operandum , quoniam omnes tales pereunt , & labor eſt magnus , & infructuoſus. Unde de laborantibus pro talibus dicitur improperando : Dederunt quæcumque pretioſa pro cibo. Pro vero cibo ſpirituali , qui non perit, eſt laborandum : quia labor

Matt. 5 — *Anſel. de ſim. lib. cap. 46* — *Joan. 4* — *Job. 39* — *Greg. Mor. lib. 31 c. 19 in fin.* — *Thre. 1*

bor eſt modicus, & brevis, & delectabilis, & panis pretioſus, delicioſus, & permanens: Exiguum laborabis, & cito edes de generationibus ejus: Operamini opus veſtrum, & dabit vobis mercedem veſtram. Et ibidem: Modicum laboravi, & inveni mihi multam requiem. Et: Formicæ populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſibi.

Ecc. 6 *Eccl. ult.* *Ibidem.* *Prov. 30*

Collatio Trigeſimaſecunda.

Panis enim verus eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. In his verbis tria ſignantur. Primo, filii Dei ad cibum ſuſtentandum apta idoneitas, ibi: *Verus panis.* Secundo, humanitatis ſuæ veritas, ibi: *De cœlo deſcendit.* Tertio, poteſtativa virtuoſitas, ibi: *Dat vitam mundo.* Ait ergo: *Verus panis.* Ut ait Auguſt. exponens illud: Panem angelorum manducavit homo. Quis eſt panis angelorum? In principio erat verbum. Sed quo modo manducat homo: Verbum caro factum eſt? Dicitur ergo Deus panis per ſimilitudinem, non per proprietatem. Et ſequitur. Deus eſt tibi totum. Si eſuris, panis eſt tibi: ſi ſitis, aqua eſt tibi: ſi in tenebris es, lux eſt tibi: ſi nudus es, veſtis eſt tibi. Omnia poſſunt dici de Deo, & nihil digne dicitur de Deo. Hæc ille. Merito ergo dicitur filius Dei panis ratione fundamentalis principalitatis, & ratione deſiderabilis appetibilitatis, & ratione poteſtativæ virtuoſitatis ad ſuſtentandum, & ratione præcipuæ utilitatis, ut habitum eſt in præcedenti collatione, ubi de quinque panibus. Panis cum omni cibo apponitur, & omne animal panem deſiderat, & in cæteris cibis vincit utilitas panes. Et quia prædicta ſunt ſumme in filio Dei, ideo merito dicitur panis: Comedite panem meum. Et in Pſal. Pane cæli ſaturavit eos: Panem deſiderabilem non comedi: Panis cor hominis confirmet, ait Propheta: Et iſte panis deſcendit de cœlo, non a loco egrediendo, nec per ſpatium progrediendo, nec ad locum ubi non erat accedendo, nec quod erat, amittendo, ſed quod non erat, ſcilicet humanitatem aſſumendo, & verus homo exiſtendo. Supra: Nemo aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit. Et ibi de hoc: Utinam dirumperes cælos, & deſcenderes. Et Et de hoc Auguſtin. bene. Factus eſt filius Dei, quod non erat, non amittens quod erat. Et hic panis dat vitam mundo. Supra: Sicut pater vivificat mortuos, ita & filius, ibi de hoc. Prædictus enim panis dat vitam gratiæ vivificantis. Supra: Qui audit, & credit in me habet vitam æternam: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Item dat lætitiæ interius jucundantis. Jucunditas cordis hæc eſt vita hominis. Sed in ipſo ſolo, & ab ipſo eſt vera lætitia: eo quod lætitiæ eſt diffuſio animi, quia diffunderis cum delectaris, ait Auguſt. Diffuſio proprie eſt ſuper illud, quod majus eſt, ſed anima rationali ſolus Deus eſt major: Anima ejus in ſemetipſo lugebit. Ibi Gregor. Quiſquis in ſe gaudere appetit, eo ipſo in luctu eſt, quia a vera lætitia receſſit. Unde enim lætitia mentis eſt ipſe creator. Hæc ille. Ideo: In Domino gaudebo, & exultabo in Deo Jeſu meo. Item dat vitam æternam. Infra eodem: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Qui ergo volunt habere vitam, debent ſumere de præfato pane.

Aug. tract. 13 in Jo. ante med. tom. 9 *Pſal. 77* *Joan. 1* *Ibidem.* *Aug. ibid. poſt multa.* *Prov. 9* *Pſal. 104* *Dan. 10* *Pſal. 103* *Joan. 3* *Iſa. 64* *Aug. tract. 21 in Jo. ante med. tom. 9* *Joan. 5* *Ibidem.* *Coloſſ. 1* *Eccl. 13* *Aug. tract. 51 in Jo. prope fin. tom. 9* *Job. 16* *Gregor. Mor. 12* *Abac. 3* *Joan. 6*

B

C

Collatio Trigeſimatertia.

Ego ſum panis vivus qui de cælo deſcendi: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Sicut patet hic ab Auguſt. & etiam a Chryſoſt. Filius dei vocat te panem, ſecundum divinam, & etiam ſecundum humanam naturam. Unde intelligendo iſtud verbum de filio Dei ſecundum naturam divinam, quatuor inſinuantur. Quorum primum eſt filii Dei, in quantum verbum æternum ad cibandum, & ſuſtentandum humilis virtuoſitas, ibi: *Ego ſum panis vivus.* Secundum eſt, ſuæ humilitatis veritas ibi: *De cælo deſcendi,* Tertium eſt, modi ſumendi iſtum panem debita qualitas, ibi: *Si quis*

Aug. tract. 26 in Jo. tom. 9 *Chryſ. ho. 26 in Jo. tom. 3*

man-

manducaverit. Quartum eſt, conſequens utilitas, ibi: *Vivet in æternum*. De primis duobus, ut in priori collatione. De tertio vero notandum, quod ſpiritualiter dicitur manducari verbum divinum, ad ſimilitudinem manducationis corporalis. Habet enim anima ſuum os. Eſt enim duplex os, ſcilicet cordis, & corporis ait Auguſt. Aperiebant os ſuum quaſi ad imbrem. Quod exponit ibi Gregor. de ore cordis. Item habet anima dentes ſuos: Quare lacero carnes dentibus meis? Ibi Gregor. dicuntur interni ſenſus. Item habet anima ventrem ſuum Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inveſtigat omnia ſecreta ventris, id eſt, mentis ait Greg. illud exponens. Ille ergo manducat panem, qui eſt filius Dei, qui ſumit ipſum in ore cordis, ſecundum illud: Prope eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo. Et dentibus diſcretionis, ſive interni intellectus conſiderationibus ipſum conſiderat, quaſi maſticando, & ad intimum cordis intromittit, & retinet: Omnem eſcam manducabit venter, & eſt cibus cibo melior, ſcilicet iſte panis, qui eſt melior omni cibo. Vel dicitur iſte panis manducari, quando ipſa ſacra ſcriptura, quæ eſt de ipſo manducatur: Fili hominis: venter tuus comedet, & viſcera tua complebuntur volumine iſto. Ibi Gregor. Per ventrem, mens ſignatur: viſcera mentis ſunt ejus interna, ac recta intentio, ſanctum deſiderium, humilis voluntas ad Deum, pia ad proximum: quæ interna debent comedere verbum Domini, vel volumen ſcripturæ, id eſt, pertractare, & intelligere, prout ibi exponit: Inventi ſunt ſermones tui, & comedi illos. Qui ſic manducat, vivet in æternum tam vita gratiæ, quam vita gloriæ, ut dictum eſt in priori collatione: Lignum enim vitæ eſt his, qui apprehenderunt eam, ſcilicet ſapientia divina, quæ eſt filius, & quæ eſt panis, prædictus: qui panis tamen non ſapit habentibus languidas fauces, & morbidum palatum: Abominabilis fit ei in vita ſua panis. Quod exponit ibi Greg. de iſto pane dicens: Quod in pane Dominus ſignatur, qui tamen hæreticis eſt inſipidus & abominabilis ob morbidum defectum eorum.

Auguſt. de Trin. lib. 15 cap. 10 tom. 3
Job. 29
Greg. Mor. lib. 20 c. 2 poſt. med
Job. 13
Greg. Mor. lib. 11 c. 15 in princ.
Prov. 20
Greg. Mor. lib. 8 c. 18 ante med.
Rom. 10
Eccl. 36
Ezec. 3
Gregor. in Ezec. lib. 1 hom. 10 ante med.
Jer. 15
Prov. 3
Job. 33
Greg. Mor. lib. 3 c. 37.

Collatio Trigeſimaquarta.

QUi mandacat meam carnem, & bibit meum ſanguinem habet vitam æternam. Habito in priori collatione de cibo ſalvifico, quo cibat filius Dei electos ſuos, ſcilicet ſeipſo, qui eſt panis vitæ ſecundum naturam divinam: in his verbis figuratur cibus vivificus qui eſt caro & ſanguis Jeſu Chriſti, & panis vitæ ſecundum naturam humanam. Et ſecundum hoc, tria in his verbis figurantur. Quorum primum eſt, cibi ſalvifici eminens dignitas, ibi: *Carnem & ſanguinem*. Secundum eſt modi ſumendi perfectibilitas, ibi: *Manducat*. Tertium ejus cibi efficax virtuoſitas in ſumente debito modo, ibi: *Habet vitam*. Ait ergo: *Qui carnem meam, & ſanguinem*. Et in hoc patet divinæ bonitatis mirificentia, quod dignatus eſt ſeipſum dare in cibum homini. Et patet etiam cibi ſupereminentia, & dignitatis humanæ apud eum excellentia, quod in tantum reputavit hominem, ut ſeipſum daret ei in cibum. Propter quod clamat Auguſt. O ſacramentum pietatis! o ſignum unitatis! o vinculum charitatis! hoc tamen fecit filius Dei oſtendens communicativam bonitatem nutriens & efficiens in homine, & geminam nobilitatem, inducens firmam ſpem. Unde Chryſoſt. Ideo Chriſtus hoc ipſum ſcilicet carnem ſuam, & ſanguinem dare, in amorem nos inducens majorem, & ſuam dilectionem oſtendens. Et ſequitur: Alii qui genuerunt multoties nutrire dant aliis liberos ſuos. Ego autem filius Dei, ſcilicet non ita meipſum vobis appono, omnes vos nobiles, eſſe volens, & benignam vobis de futuris prætendens ſpem. Qui enim hic vobis dedi me ipſum, multo magis in futuro volui veſter fieri. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Et concordat dictum Chryſoſtomi cum dicto Phavorini Philoſophi, dicentis, quod pueri qui nutriuntur, & educantur lacte

Aug. tract. 26 in Jo. poſt med. tom. 9
Chryſ. ho. 26 in Joan. poſt med. tom. 3
Ibid. paulo poſt.

lacte matris vegetiores ſunt, & vi-
goroſiores, & etiam pulchriores, quam
ſi nutrirentur lacte alieno, ut ait
Gellius. Et ideo homo accedens ad
Gell. noct. ſacram menſam, ſcilicet ad altare,
Act. li. 12 debet prædicta cogitare: Quando
cap. 1 ſederis cum Principe ut comedas,
diligenter attende quæ apponuntur
tibi. Et: Probet ſe homo, & ſic
Prov. 23 edat de pane illo. Quare autem
1 Cor. 11 filius dedit carnem & ſanguinem
in cibum, & quare ſub ſpecie car-
Hugo de nis & vini, Hugo: Voluit, inquit,
ſacra fid. ſapientia Dei oſtendere, quoniam
lib. 2 p. 8 c. 8 ipſa eſt cibus animarum, & refe-
in princ. ctio. Et propterea carnem aſſum-
ptam in edulium propoſuit, ut per
cibum carnis ad guſtum invitaret
divinitatis. Sed ne rurſus humana
infirmitas a tactu carnis horreret,
conſueti, & principalis edulii ſpe-
cie illam velavit, & ſic ſumendam
illam propoſuit. Hæc ille. Et ibi
bene de hoc. Hunc ſalviſicum cibum
debet homo manducare, ut ſicut eſt
in manducatione avida aſſumptio,
& jucunda maſticatio, & ad inti-
mum cibi intus miſſio, & ejuſdem
retentio, & incorporatio, ſic in
ſumptione hujus cibi debet eſſe fer-
vida appetitio, diſcreta dijudicatio,
per amorem intima ſuſceptio, & ci-
bantis in ipſum cibum tranſmuta-
Aug. conf. tio. Ut enim ait Auguſtinus, lo-
lib. 7 c. 10 quens in perſona filii Dei: Cibus
tom. 1 ſum grandium, nec tu me in te
mutabis, ut cibum carnis tuæ, ſed
tu mutaberis in me. Ad iſtam man-
ducationem invitando dicitur: Va-
Eccli. 15 de & comede in lætitia panem
tuum, & bibe cum gaudio vinum
tuum. Et qui manducat iſtum pa-
nem ſive carnem, & ſanguinem,
ſub ſpecie panis, recta fide, ordina-
ta charitate, affectuoſa devotione,
habet vitam, quia ſemetipſnm ei,
qui eſt vita, incorporat: hoc enim
eſt manducare, in Chriſto manere,
ait Auguſt. & Chriſtum in ſeipſo
Aug. ho. 26 manere. Et econtrario defectu iſtius
manducationis deficit vita. In Pſal-
Pſal. 101 mo: Percuſſus ſum ut fœnum, & aruit
Pſal. 106 cor meum. Et alibi: Omnem eſcam,
id eſt, perfectam, quæ eſt in corpo-
re, & ſanguine Domini, abominata
eſt anima eorum, & appropinquave-
A runt uſque ad portas mortis: Aut Job. 6
mugiet bos cum ante præſepe ple-
num ſteterit. Ibi Gregor. exponit Greg. Mo.
iſtud. Præſepe natus Salvator imple- lib 7 c. 4
vit, qui ſemetipſum cibum menti- poſt. med
bus mortalium præbuit, Secundum
illud: Qui carnem meam manducat Luc. 2
in me manet.

Collatio Trigeſimaquinta.

D*omine ad quem ibimus? Verba vi-*
tæ habes, Ut ait Chryſ. Ver- Chryſ. ho.
bum hoc eſt amicitiæ oſtenſivum 45 in Jo.
quoniam omnibus erat eis Chriſtus poſt med.
honorabilior, & patribus, & matri- tom 3
bus, & omnibus. Ideo ad alios non
erat refugere. Hæc ille. Et ſecun-
B dum hoc tria inſinuantur, ſcilicet
majeſtatis filii Dei profeſſio, ibi:
Domine ſecundum eſt eundi poſt alium
abnegatio, ibi: *Ad quem ibimus?*
quaſi diceret: ad nullum alium.
Tertium, cauſæ ob quam non eſt
abeundum poſt alium, ſed ſtandum
cum Chriſto, ſubjunctio, ibi: *Ver-*
ba vitæ habes. Ait ergo: *Domine*:
Ipſe enim eſt verus Dominus, in-
fra: Vocatis me Magiſter, & Do- Joan. 13
mine, & bene facitis, ſum etenim
Ut enim ait Auguſt. Verus Domi-
nus eſt, qui non eget ſervo. Ut e-
nim ait Dion. Vera dominatio eſt non Dionyſ. de
pejorum exceſſus, ſed omnis: & pul- divi. nom.
chrorum, & bonorum poſſeſſio, & c. 12 ante
cadere non valens fortitudo. Et com- med.
C mentator, id eſt, Epiſcopus: Vera
eſt dominatio ſervitute privata, ha-
bitu libera, nullo modo in ſubjectos
tyrannica, dilectione flebili, ſevera:
&c. Et quia talis eſt dominatio Dei,
ideo verus eſt Dominus ſuper ex-
cellenti ſublimitate; eo quod ſuper
omnes, & ſub nullo. Ipſe enim eſt Apoc. 19
Rex regum, & Dominus dominan-
tium, & ſolus potens: Item ipſe eſt Gal. 4
Dominus incoarctabili poteſtatis ex-
tenſione, quia Dominus omnium.
Item ipſe eſt Dominus intermina-
bili poteſtate. Poteſtas enim ejus,
poteſtas æterna, Et: Ipſe enim re-
gnabit in æternum, & ultra: Et: Dan. 7
Dominus nomen illi, ait Propheta.
Et quia talis Dominus, poſt nullum Exod. 15
alium eumdem eſt, quia hoc eſt, abeo
apoſtatare, & hoc eſt retrocedere, hoc

Digitized by Google

ad vomitum redire, hoc eſt regnum amittere. Mat. 19 Ideo ait Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Iſti enim qui quærunt honorum excellentiam, vel divitiarum affluentiam, vel voluptatum laſciviam, vel rerum ſcientiam, quæ omnia plenius, & verius inveniuntur in Deo, Aug. conf. lib. 2 ca. 6 tom. 1 quam in aliis, prout oſtendit Aug. bene. Ideo in figura: In te uno omnia ſimul habentes, non debuimus Exod. 33 te dimittere. Et: Oſtendam tibi omne bonum. Sap. 8 Et: Venerunt mihi pariter omnia bona cum illa. Et ideo Pſ. 72 in Pſal. Mihi adhærere Deo bonum Rom. 8 eſt: Et: Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? Et: Tenui eum & non dimittam. Ad nullum ergo eundum, niſi ad Chriſtum. Et hoc merito, quia verba vitæ habet, verba, inquam, vitæ originaliter emanantia, Cant. 3 ſcil. a fonte vitæ: Fons vitæ verbum Dei in excelſis. Item verba Eccl. 1 vitæ realiter, ſupra eodem: Verba quæ ego loquor, ſpiritus & vita ſunt. Prov. 2 Item verba vitæ effectualiter: Præcepta mea cuſtodiat cor tuum. Et ſequitur: Annos vitæ apponent tibi. Ibidem. Et poſt: Cuſtodi legem atque conſilium, & erit vita animæ tuæ. Joan. 8 Et: Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum. Quia ergo Dominus eſt, obediendum eſt ei humiliter. Et quia talis Dominus, qui eſt omne bonum, & in quo omnia, adhærendum eſt ei inſeparabiliter. Et quia verba vitæ habet, audiendus eſt devote, & diligenter.

CAPUT VII.

Collatio Trigeſimaſexta.

Die feſto mediante aſcendit Jeſus in templum, & docebat. Cum facta filii Dei ſint nobis exempla faciendi ſimilia. Aug. tract. 24 in Jo. ante med. tom. 9 Ut enim ait Auguſt. Factum Chriſti eſt nobis verbum, id eſt, documentum. Ideo in his verbis tria ſignantur nobis facienda exempla Chriſti. Quorum primum eſt virtuoſa vacatio ad colendum Deum, ibi: *Die feſto mediante.* Secundum eſt in tali vacatione ad ſacrum locum divino cultui dedicatum acceſſio, ibi: *Aſcendit in templum.*

A Tertium eſt divinæ doctrinæ ibidem diſpenſatio, ibi: *Docebat.* Ut ex primo excludantur indebiti labores. Ex ſecundo inutiles vagationes. Ex tertio infructuoſæ locutiones. Ait ergo: *Die feſto mediante*, ad litteram. In medio feſti, ideſt, in media die ſeptem dierum feſtivalium, id eſt, quarta die, ait Gloſſa: Aſcendit Chriſtus in templum. Et hoc in figura, quod dies feſtus fidelium debet eſſe virtuoſus. Virtus enim eſt in medio, ait Sapiens. Eth. 2 Unde Bernard. Tene medium, ſi Bernar. de conſid. li. 1 poſt med. non vis perdere medium. Medium enim ſedes modi eſt. Et ideo dicitur de Sapientia: Stans in mediis Prov. 8 ſemitis. Dies ergo feſtus medius eſt B ille, qui eſt virtuoſus. Unde nota quod eſt feſtivitas ſatanica, in qua vacatur operibus peccatorum. Unde Chryſoſt. Dæmonum nundinæ Chryſ. ho. 31 in Mat. prope fin. tom. 3 & non hominum ſunt theatra, quæ foris perficiuntur. Idcirco deprecor ſatanicis abſtinere nundinis: non enim fas eſt introire feſtivitatem ſatanicam. Hæc ille. Et Auguſtinus: Aug. tract. 23 in Jo. poſt med. tom. 9 Judæi ſerviliter obſervant ſabbatum, ſcilicet qui ad luxuriam, & ebrietatem ſervant, quanto melius, inquit fœminæ eorum lanam facerent, quam in Neomeniis ſaltarent: Iſa. 1 Feſtivitates veſtras odivit anima mea. Item eſt feſtivitas humana, qua indulgetur comeſſationibus ſuperfluis, & vanis ludis, & otiis, quæ licet C ſecundum ſe non ſunt peccata mortalia, tamen periculoſa fiunt, & ad talia diſponunt: Viderunt hoſtes Thre. 1 & deriſerunt ſabbata ejus. Super quod Gregorius: Sabbata hoſtes de- Greg. Mor. li. 5 c. 2 poſt med. rident, cum maligni ſpiritus ipſa vacationis oſtia ad illicitas pertrahunt cogitationes. Exemplum de Marc. 6 natali feſtivo Herodis, de quo poſtea fuit Joannes decollatus. Et eſt feſtivitas angelica, ſive divina, in qua indulgetur divino cultui, & laudibus, quieſcendo ab operibus ſervilibus, & peccatis, de qua in Pſalmo: Diem feſtum agent tibi. Pſal. 75 Unde Chryſoſtomus: Nihil pernicioſum facere eſt diem feſtum agere. Item eſt feſtivitas cælica, in qua Aug. tract. 28 in Jo. poſt med. tom. 9 vacatur divinæ viſioni, & fruitioni. Unde Auguſtinus hic: Dies feſtus

meus

Digitized by Google

meus eſt, non iſtis diebus percur- A rens, ſed permanens in æternum. Ipſa erat feſtivitas, gaudium ſine fine, æternitas ſine labe, ſerenitas ſine nube: (Naum. 1) Celebra Juda feſtivitates tuas. In die vero feſto virtuoſo debet fidelis aſcendere ad templum materiale, ut oret Deum, ſi poſſibile eſt: vel ad ſpirituale, id eſt templum cordis. (Pſal. 5) In Pſalmo: Adorabo ad templum ſanctum tuum. Et Prælatus, vel doctor debet docere in templo Dei. Et de utroque Auguſtinus: (Auguſt. de Civ. Dei. li. 2 c. 28 tom. 5) Ad Eccleſias confluant populi caſta celebritate, honeſta utriuſque ſexus diſtinctione: ubi veri Dei aut præcepta inſinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia poſtulantur. Unde & in B templo docebat Dominus: Infra eodem: *Clamabat docens in templo*. Et ſupra proximo: *Hæc dixit in ſynagoga*, &c. Qualiter autem eſt orandum in templo, ſupra, ubi dicitur: (Joan. 4) Veri adoratores, &c. Qualiter autem eſt docendum, alias dicendum.

Collatio Trigeſimaſeptima.

C*Ircumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur lex Moyſi*. Spiritualiter in his verbis tria intelliguntur, ſive figurantur. Quorum primum a peccatis ſatisfactio, & concupiſcentiarum abdicatio, ibi: *Accipit homo circumciſionem*. Secundum eſt Deo, & divinis quieta vacatio, ibi: *In ſabbato*. Tertium eſt in prædictis a tranſgreſſione legali liberatio, ibi: *Ut non ſolvatur lex Moyſi*. Ait ergo: *Accipit homo circumciſionem*, id eſt, ſpiritualem: (Rom. 2) Non quæ in manifeſto, & in carne circumciſio. Et ideo notandum, quod eſt circumciſio cordis triplex, una eſt, ſcilicet ablatio contumaciæ, & cervicoſitatis: (Deut. 10) Circumcidite præputium cordis veſtri, & cervicem veſtram duriſſimam. Item debet eſſe circumciſio malignæ cogitationis: (Jerem. 4) Circumcidimini, & auferte præputia cordium, &c. Item debet eſſe circumciſio inordinatæ appetentiæ, ſive cupiditatis: (Deut. 32) Circumcidat Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. Ut prima ſit in vi iraſcibili. Secunda in vi rationabili. Tertia in vi concupiſcibili. Item debet eſſe circumciſio converſationis ſæcularis, & coloniæ, ſive operationis in figura: (Gen. 17) Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima ejus, &c. Ibi in Gloſſa bene. Qualiter omnia membra debent eſſe circumciſa. Et Bernar. & bene multum de hoc in figura: (Ber. ſer. 3 de circumciſ. Dom. ante med.) (Deut. 21) Si quis voluerit adducere mulierem de captivis in uxorem, radet cæſariem, & circumcidet ungues, deponat veſtem. Cæſaries, quæ eſt collectio capillorum, & generatur in ſuprema parte ex ſuperfluitate humoris, & caloris, ſecundum Sapientem, ſignat ſuperfluas cogitationes mentis. (Lib. 12 de nat. anim.) Ungues, qui generantur ex ſuperfluitate terreſtri (Lib. 14 de nat. anim.) declinante ad partem inferiorem, ſecundum Sapientem ſignant carnales operationes. Veſtis vero ſignat mundanam converſationem: quæ omnia ſunt auferenda a vita Chriſtiana. Et de hac circumciſione hic Auguſtin. qui ait: (Aug. tract. 30 in Jo. ante med. tom. 9) Quod circumciſio, quæ eſt carnis expoliatio, eſt in ſignum ſpoliationis cupiditatum carnalium a corde. Et de hoc ſimiliter Damaſcenus, & Hugo. (Damaſ. orth. fid. L. 4 cap. 24 poſt med. Hugo de ſacra fid. l. 1 p. 12 c. 4) Et hæc circumciſio ſpiritualis debet eſſe in ſabbato virtuoſo. Sabbatum enim requies dicitur, ait Auguſt. (Auguſt. de Civ. Dei, lib. 11 c. 8 tom. 5) Unde nota quod eſt quadruplex ſabbatum. Unum legalis cæremoniæ: Sabbatum, & feſtivitates veſtras non fe- C ram. (Iſa. 1) Item eſt ſabbatum torporis, & deſidiæ: (Thren. 1) Viderunt hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus, quod eſt expoſitum in priori collatione. (Iſa. 58) Item eſt ſabbatum, ſcil. tranquilla quies conſcientiæ, a tumultu, & ſtrepitu inordinatorum affectuum: (Jerem. 17) Et vocaberis ſabbatum delicatum. Et in iſto non licet portare pondera, peccatorum ſcilicet. Et Auguſt. (Aug. tract. 3 in Jo. poſt med. tom. 9.) Spiritualiter obſervat ſabbatum abſtinens ab omni opere ſervili, id eſt, peccato. Et ſupra ad litteram. (Idem de Gen. ad lit. lib. 4 ca. 13 to. 3) Spiritualiter obſervat ſabbatum, qui ſpe futuræ quietis operatur, ſi quid operatur. Item ſabbatum plena tranquillitas gloriæ, (Iſa. ult.) & erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato: Super quod Gregor. (Gregor. in Ezech. l. 2 hom. 6 poſt med.) Menſis ex menſe eſt, quia qui hic perfecte vivunt, illuc ad per-

perfectionem gloriæ perducuntur. Sabbatum vero ex ſabbato eſt, quia qui ſic ſe circumcidunt a vitiis, & voluptatibus, & affectibus inordinatis, & Deo vacant, & in Deo quieſcunt, non ſolvunt legem tranſgrediendo, ſed adimplent perficiendo. Hoc enim eſt feſtum agere, nihil perniciosum agere, ut dictum eſt in priori collatione.

Collatio Trigeſimaoctava.

SI *quis ſitit veniat ad me, & bibat.* In his verbis tria figurantur, quæ debent eſſe in fidelibus. Quorum primum eſt fervida appetitio, ibi: *Sitit*. Secundum eſt mentis elevatæ ad Deum progreſſio, ibi: *Veniat*. Tertium divinarum influentiarum avida ſuſceptio, & ad intima intromiſſio, ibi: *Bibat*. Ait ergo: *Si quis ſitit*, id eſt, ferventer deſiderat. Sitis enim eſt deſiderium frigidi, & humidi, ut dicitur. *Ariſt. 2 de anima.* Et ſic ſitire implicat rei potabilis appetibilitatem, & appetitus fervorem. Unde Chryſoſtomus: Qui ſitiunt cum calicem ſuſceperint, cum multo deſiderio eum attrahunt, & tunc requieſcunt. *Chryſ. ho. 50 in Joan. circa prin. tom. 3* Sic debet eſſe ſpiritualiter in ſitiente divinas influentias. Eſt enim quadruplex ſitis bona: una eſt audiendi documentum rectum fidei purificantis, & refrigerantis: Mittam in terram non famen panis, neque ſitim aquæ, ſed ſitim audiendi verbum Dei. *Amos. 8* Item eſt ſitis divinæ ſapientiæ clarificantis, & illuminantis: Qui bibunt me, adhuc ſitient. *Eccl. 24* Item eſt ſitis juſtitiæ: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam. *Mat. 5* Ipſa enim cibus, & potus eſt delectans ipſum juſtum. Ut ait Auguſtinus: Cibum manducas, ut reficiaris, & ille deficit: manduca juſtitiam, & illa integra perſeverat. *Aug. tract. 13 in Jo. ante med. tom. 9* Item eſt ſitis divinæ gloriæ ſatiantis, de qua in Pſal. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum. *Pſal. 41* Et alibi: Sicut deſiderat cervus ad fontes aquarum. Et ibi Auguſtin. bene de iſta ſiti. *Auguſt. enarrat. in Pſal. 41 ante med. tom. 8* Si ſitiens debet venire ad filium Dei. Unde Auguſtin. Si ſitimus, adeamus, & non pedibus, ſed affectibus, non mi- *Idem tract. 32 in Jo. circa prin. tom. 9*

A grando, ſed amando veniamus. Et ſequitur: Migrat corpore, qui mutat locum, migrat corde, qui mutat affectum. Si aliud amas, aliud amabas, non ibi es, ubi eras. Hæc ille. Sitiens ergo veniat indiſtanter non differendo, veniat feſtinanter non tardando, vel torpendo, veniat perſeveranter non deficiendo. In Pſ. *Pſal. 61* Cucurri in ſiti. Et: Omnes ſitientes venite ad aquas. *Iſa. 55* Et: Tranſite ad me, & a generationibus meis adimplemini: *Eccl. 42* Venite ad me omnes qui laboratis, & reficiam vos. *Matt. 11* Sic veniens, & ſitiens primo modo, debet bibere potum fidei refrigerantis æſtum cupiditatis, prout hic hortatur. Et ſupra: Qui biberit ex aqua quam dedero ei non ſitiet iterum. *Joan. 4*

B Sitiens vero ſecundo modo debet bibere potum juſtitiæ delectantis: Bibe aquam e ciſterna tua, id eſt, jucunditatem de conſcentia tua. *Prov. 5* Et in Pſalmo: De torrrente in via bibet, id eſt, in fortitudinem juſtitiæ. *Pſal. 109* Quid enim fortius deſiderat anima, quam veritatem, & oportet ut ſit ſanum palatum, ut manducet & bibat veritatem, ſapientiam, juſtitiam, ait Auguſtinus. *Aug. tract. 26 in Jo. ante med. tom. 9* Item ſitiens tertio modo debet bibere potum ſapientiæ: Aqua ſapientiæ potabit illum. *Eccl. 15* Item ſitiens quarto modo debet bibere deſiderabilem potum gloriæ ſatiantis: Bibite & inebriamini. *Cant. 5* Et in Pſalmo: Apud te eſt fons vitæ: *Apoc. 7*

C Deducet eos ad vitæ fontes aquarum: Torrente enim voluptatis tuæ potabis eos, ait Propheta. *Pſal. 35* Magna ergo munificentia filii Dei invitantis ad bibendum, & mira vehementia dulcedinis prædictorum potuum ad ſatiandum.

Collatio Trigeſimanona.

QUi *credit in me flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* In his verbis tria figurantur. Quorum primum eſt fidei perfectibilitas, ibi: *Qui credit in me*. Secundum eſt ejuſdem interior fœcunditas, ibi: *De ventre ejus*. Tertium eſt virtuoſarum emanationum affluens copioſitas ibi: *Fluent flumina aquæ vivæ*. Ait ergo: *Qui credit in me*. Ut

Digitized by Google

Ut enim ait Auguſt. *(Aug. tract. 29 in Jo. poſt med. tom. 9)* Aliud eſt credere ei, aliud eſt credere eum: Et dæmones credunt. *(Jacob. 2)* In eum credere, credendo amare. Hæc ille. Supra: Qui credit in me. *(Joan. 3)* Ibi de hoc. Et ſic credentis eſt venter ſpiritualis. Unde Auguſt. hic *(Aug. tract. 32 in Jo. non mult. a princ. tom. 9)* Eſt venter interior, quia eſt homo interior: Venter tuus comedet, & viſcera tua complebuntur volumine iſto. *(Ezech. 2)* Ibi Gregor. exponens illud. *(Gregor. in Ezech. li. 1 hom. 10 ante med.)* Ventris viſcera quid ſunt, niſi mentis interna? id eſt, recta intentio, ſanctum deſiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas. Hæc ille. Venter ergo ſignat ſanctæ animæ latam affectionem continentem prædicta: Venter meus ſicut acervus tritici. *(Cant. 7)* Et in Pſalmo: In medio ventris mei: &c. *(Pſ. 21)* Et talis venter eſt fœcundus: *(Iſa. 58)* Anima eorum quaſi hortus irriguus. *(Jere. 31)* Et idem. Et de tali ventre fluent flumina aquæ vivæ, id eſt, virtuoſarum emanationum fluenta filio Dei infundente, de cujus plenitudine accepimus omnes. *(Joan. 1)* Supra: Et in hoc notatur gratiarum affluens copioſitas, quia flumina, & virtuoſitas, & indefectibilitas, quia flumina aquæ vivæ, ut extrahitur a Chryſoſt. *(Chryſ. ho. 50. in Jo. ante med. tom. 3)* ubi ait: Flumina copioſitatem inſinuant, & virtutem agentem, & indeficientiam, &c. Et iſta flumina figurantur bene: Non videat rivulos fluminis torrentis mellis, & butyri. *(Job. 20)* Ibi Gregor. exponens iſtud ait, *(Greg. Mor. lib. 15 c. 20 ante med.)* quod rivulus fluminis unus eſt charitas, alius fides, alius ſpes, & ſic de aliis. Unde nota, quod eſt flumen quadruplex: unum ſcilicet gratiarum affluentia; ut hic, prout expoſitum eſt, &c. Et ſupra: *(Joan. 4)* Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Item eſt flumen, ſcilicet lacrymarum, & devotionis profluvium, vel profluentia. In Pſalmo: *(Pſal. 64)* Flumen Dei repletum eſt aquis, id eſt, cor fluens in lacrymas. Magna enim velut mare contritio tua. *(Thre. 2)* Item eſt flumen doctrinæ effuſio, vel derivatio: Ego ſapientia effudi flumina. *(Eccl. 24)* Et de iſto flumine exponit hoc Auguſt. *(Aug. ho.)* Quid eſt fluvius qui manat, niſi benevolentia, qua vult conſulere proximo? Deriventur fontes tui foras. *(Prov. 5)* Item eſt flumen mundantis gloriæ: Declinabo ſuper eam quaſi fluvium pacis: *(Iſai. ult.)* Et quaſi torrentem inundantem gloriam: Fluminis enim impetus lætificat civitatem Dei. *(Pſal. 45)* Dabit enim pro terra, cilicem, & pro cilice torrentes aureos. Per terram ſuavitatis vitæ, per cilicem aſperitas pœnitentiæ, per torrentes aureos, copioſitas gloriæ, & quodlibet iſtorum flumen eſt aquæ vivæ, ad differentiam aquarum peccati, quæ ſunt mortuæ, quæ ſubmergunt ad interitum, non vivificant ad regnum: Submerſi enim ſunt in aquis vehementibus. *(Exod. 15)* De quolibet iſtorum fluminum poteſt exponi illud: Oſtendit mihi fluvium aquæ vivæ ſplendidum, &c. *(Apoc. 22)*

CAPUT VIII.

Collatio Quadrageſima.

JEſus perrexit in montem Oliveti, & diluculo venit in templum, & ſedens docebat eos. Cum ſit triplex genus vivendi, ſcilicet otioſum, actuoſum, & ex utroque compoſitum, ut ait Auguſtinus: *(Aug. de Civit. Dei lib. 19 c. 19 tom. 5)* In his verbis ex Salvatoris exemplo tria nobis imitanda inſinuantur. Quorum primum eſt per vitam contemplativam mentis elevabilitas, ibi: *Perrexit in montem.* Secundum eſt ad diſpenſationem divinæ prædicationis affectuoſa ſedulitas, ibi: *Diluculo venit in templum.* Tertium eſt in docendo authentica moderabilitas: ibi: *Sedens docebat.* Ait ergo: *Perrexit in montem.* Per quem ſignatur ſublimitas contemplationis & hoc convenienter. Ut enim mons generatur ex vehementi terræ motu, vel ex ductu aquæ elevantis terram in parte una, & in parte alia cavantis, vel ex aggregatione luti unctuoſi diuturna diſiccatione, ut patet a Sapiente. *(Sap. 4 Meteororum.)* Sic ſpiritualiter, vel ex vehementi timore, vel ex ductu cæleſtis aquæ elevantis, vel ex diſiccatione, id eſt, auſteritate vitæ concupiſcentialis elevatur anima in contemplationem Dei: Se conſpicit montes paſcuæ ejus. *(Job. 39)* Gregorius ait, *(Greg. Mor. li. 30 c. 18)* quod montes ſunt altæ contemplationes. Unde ſupra in figura: Jeſus *(Joan. 6)* abiit

abiit in montem, & ibi ſedebat cum diſcipulis. Et iſte mons eſt mons Oliveti, ſcilicet mons fructuoſus, unguenti, mons chriſmatis, id eſt, unctionis, ait Auguſtin. *Aug. tract. 33 in Jo. ante med. tom. 9* Mons enim Dei mons pinguis, ait Propheta. *Pſ. 67* Per oleum enim ſignatur affluentia gratiæ: Deſiderabilis theſaurus oleum in habitaculo juſti. *Prov. 21* Vel per oleum jucunditas conſcientiæ, de qua in Pſalmo. *Pſal. 44* Unxit te Deus oleo lætitiæ. Vel per oleum ſuavitas conſolationis divinæ: *Cant. 1* Oleum effuſum nomen tuum. Et hoc quia lucet, paſcit, & ungit, ait ibi Bernardus. *Ber. ſer. 15 in Cant. poſt med.* Et quodlibet oleum tale invenitur in monte contemplationis: Introducet te in terram bonam. *Deut. 8* Et ſequitur: Terram olei & mellis. *Ibidem.* Et quoniam ut ait Auguſt. *Auguſt. de Civ. Dei, lib. 19 c. 19 tom. 5* Nec ſic debet eſſe quiſque otioſus, ut in eodem otio utilitatem non cogitet proximi, nec ſic actuoſus, ut contemplationem non requirat Dei. Ideo in figura Chriſtus de monte deſcendit, & diluculo venit in templum ad inſtructionem doctorum, ut de monte contemplationis deſcendant ad diſpenſationem prædicationis. Unde & Chriſtus diebus erat docens in templo, & in noctibus morabatur in monte. *Luc. 21* Et de hoc bene Gregorius. Qualiter Chriſtus in monte orabat, & in civitatibus miracula faciebat. Et in hoc exemplum doctorum, & prædicatorum. *Job. 33* Per ſomnium in viſione nocturna. Ibi Gregor. ſimiliter de hoc. *Greg. Mor. lib. 23 c. 12* Et quoniam Chriſtus docebat ordinabiliter, ideo ſequitur: *Sedens docebat eos*, ſcilicet magiſtrali auctoritate, judiciali poteſtate. Sedere enim eſt judicantis, ait Gregorius. *Gregor. in Evang. hom. 29 poſt med.* Item docebat in tranquilla quiete. Sedere enim eſt quieſcentis, ait Gregorius: Cum ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus: *Et ſedens docebat eos.* *Mat. 5* In prædictis vero tribus diſcipuli Chriſti debent eum imitari.

Collatio Quadrageſimaprima.

Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ, &c. Quoniam filius Dei venit in mundum, ut via A ad deducendum exules, & devios; & ut veritas ad illuminandum cæcos, & ut vita ad vivificandum mortuos, ideo in his verbis quatuor inſinuantur. Quorum primum eſt filii Dei ad prædicta complenda poteſtativa virtuoſitas, ibi: *Ego ſum lux mundi.* Secundum eſt imitandi eum debita forma, vel qualitas, ibi: *Qui ſequitur me.* Tertium eſt imitantis fructuoſa commoditas ex ablatione mali, ibi: *Non ambulat in tenebris.* Quartum eſt ineffabilis commoditas ex adeptione boni, ibi: *Sed habebit lumen vitæ.* Ait ergo: *Ego ſum lux mundi*, ſcilicet illuminans in intellectu, & lux reficiens indefectibiliter in affectu, & lux B confortans, & firmans virtualiter in ſtatu, & actu: Apud te enim eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. *Pſal. 35* Super quod Auguſtin. *Aug. tract. 34 in Jo. ante med. tom. 9* quod lumen eſt, hoc eſt, fons, qui tibi lucet ut videas, ipſe tibi manat ut bibas: Dulce enim lumen & delectabile oculis videre ſolem. *Eccl. 11* Quia ergo lumen illuſtrat in intellectu, & quia fons ſatiat in affectu, & quia fons vitæ roborat & firmat in ſtatu. Et de hac luce, ſupra: Erat lux vera. *Joan. 1* Et ſupra: Lux venit in mundum. *Joan. 3* Iſtam lucem debet quilibet fidelis ſequi imitando: ſequi enim eſt imitari, ait Auguſtinus. *Auguſt. de virg. ſanct. cap. 27 to. 6* Et hæc eſt ſumma honorificentia: Magna gloria ſequi C Dominum. *Eccl. 23* Ille enim ſequitur Chriſtum lucem, qui ab eiſdem recedit, a quibus Chriſtus: & eiſdem viis incedit cum Chriſto, & ad idem accedit ad quod Chriſtus: Quis eſt homo ut ſequatur factorem ſuum? *Eccli. 2* ibi Hugo. *Hugo in Ecc. ho. 19 poſt med.* Ille ſequitur factorem, qui tendit ad quod dirigitur, qui feſtinat venire, quo invitatur, *Joan. 12* qui legibus bene præſidentis obtemperat, qui jubentis imperio ad omnia ſpontanea voluntate ſe inclinat. Hæc ille. Infra: Qui ſequitur me non ambulat in tenebris. *Joan. 8* Ibi de hoc. Et ſic ſequens non ambulat in tenebris. Et hoc merito, quia: Ipſe eſt lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Supra: Nec in tenebris, inquam, erroris, excæcantis intellectum: pro quibus expellendis

dis

dis orat Propheta in Pſalmo: [*Pſal. 17*] Deus meus illuminat tenebras meas. Nec in tenebris malæ affectionis deordinantis affectum: Tenebræ tranſierunt: [*1 Joan. 2*] &c. Nec in tenebris pravæ operationis pervertentis in ſtatu: Abiiciamus opera tenebrarum, [*Rom. 13*] &c. ſed habebit lumen vitæ. Cujus viſione plene illuminatur vis aſpectiva, cujus fruitione ſatiatur vis affectiva, cujus apprehenſione, ſive tenſione ſublimabitur vis poteſtativa: Civitas non eget ſole neque luna, [*Apoc. 21*] claritas Dei illuminabit eam, & lucerna ejus agnus erit. Ibi enim complebitur illud: Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Magna ergo honorificentia eſt ſequentis Dominum in præſenti, & magna mirificentia eſt præmii in futuro.

Collatio Quadrageſimaſecunda.

QUi *facit peccatum, ſervus eſt peccati, ſervus enim non manet in domo in æternum.* In his verbis ad oſtenſionem miſeriarum, quæ ſunt in peccato, tria inſinuantur. Quorum primum eſt peccantis prævaricativa perverſio, ibi: *Qui facit peccatum.* Secundum eſt ſic prævaricantis ignominioſa captivatio, ibi: *Servus eſt peccati.* Tertium eſt ſic captivati a regno Dei damnoſa excluſio, ibi: *Servus non manet in domo in æternum.* Ait ergo: *Qui facit peccatum.* Et in hoc prævaricatio, & perverſio: quia facere peccatum eſt divinæ majeſtati repugnare. Ut enim ait Auguſtinus: [*Aug. contra Fauſt. lib 22. c. 27 tom. 6*] Peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra Dei voluntatem. Propter quod ait Propheta: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci. Item facere peccatum eſt divinam legem tranſgredi. Peccatum enim eſt prævaricatio legis divinæ, & cæleſtium inobedientia mandatorum, ait Ambroſius, [*Ambr. lib. de parad. cap. 8 to. 1*] & Damaſcenus. [*Damaſ. ortho. fid. l. 4 cap. 21*] Peccatum eſt mandati tranſgreſſio, propter quod ait Propheta: [*Pſal. 118*] Diſſipaverunt legem tuam. Item peccatum facere eſt Deum derelinquere, & contemnere, & commutabile, ac apparens bonum, incommutabili bono, quod eſt Deus, præponere. In peccato enim eſt averſio a bono incommutabili, & converſio ad commutabile, ſecundum Auguſt. [*Auguſt. de lib arb. l. 1 cap. 16 to. 1*] Eſt enim peccatum deſertio meliorum, non appetitio malorum, ait Auguſt. [*Idem de nat. bon. cap. 34 to. 6*] Ideo prohibuit Dominus peccare, ſupra: Noli amplius peccare. [*Joan. 5*] Et ibi de hoc. Vere enim miſeros facit populos peccatum. [*Prov. 14*] Et merito, quia: Qui facit peccatum: ſevus eſt peccati: Servi eſtis [*Rom. 6*] ejus cui obediſtis, ſive peccati in mortem, &c. quæ ſervitus eſt ignominioſitate viliſſima: quia nihil eſt vilius, quam ſervire vilitati peccati, & ſub jugo dæmoniali. Ut enim ait Boetius: [*Boet. de conſol. Philoſ. l. 5 pro. 2*] Extrema ſervitus eſt ſervire vitiis. Et Seneca: [*Senec. ep. 47 poſt med.*] Nulla eſt turpior ſervitus, quam quæ eſt voluntaria. Et ibidem Bernardus, [*Bern. de conſider. lib. 1 ante medium.*] quod nulla eſt turpior ſervitus, quam illa quæ eſt vitiis: Cum ipſi ſervi ſint corruptionis. [*2 Pet. 2*] A quo enim quis ſuperatus eſt, hujus & ſervus eſt. Item eſt ſervitus multitudine numeroſa, & ſervitute oneroſa. Auguſtinus: [*Auguſt. de Civ. Dei lib. 4 cap. 3 prope fin. tom 5*] Malus ſi regnat, ſervus tot dominorum quot vitiorum: Servietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte: [*Jere. 15*] Migravit Judas propter afflictionem, & multitudinem ſervitutis. [*Thre. 1*] Unde Seneca: [*Sen. epiſt. 14 circa princ.*] Multis ſervit, qui corpori ſervit. Item eſt ſervitus perennitate continua, quantum eſt parte diaboli captivantis, niſi ſubveniat clementia Dei miſerantis. Ut enim ait Auguſtinus: [*Aug. tract. 41 in Joan. ante med. tom. 9*] Servitus dæmonum eſt magis timenda, quæ non finitur, quia ſervitus hominum aliquando finitur. Et de hoc hic bene Auguſtinus. O inquit, miſerabilis ſervitus, quia ſervus peccati! cum fugit ſecum trahit, id eſt, peccatum quocumque fugerit. Servus autem hominis aliquando poteſt fugere Dominum ſuum: Jugum ferreum poſui ſuper collum gentium, [*Jere. 28*] ut ſerviant Nabuchodonoſor, quæ ſervitus fuit figura ſervitutis peccati: Serviamus ei multis diebus. [*Abac. 1*] Item eſt ſervitus ſtipendio damnoſa: Cum ſervi eſſetis peccati, &c. [*Rom. 6*] Et ſequitur: *Stipendia peccati mors.* Nil ergo miſerabilius quam peccato ſervire. Et ideo ſequitur: *Servus non manet in domo*

Aug. tract. 41 in Jo. circa med. tom. 9
Iſa. 41
Matt. 25

in æternum, id eſt, in Eccleſia, ait Auguſtinus. Non enim manet talis, nec in Eccleſia militante, nec in triumphante, ſed eiicietur a conſortio ſanctorum: Eris quaſi cadaver putridum, non habebis conſortium. Et non ſolum hoc, ſed proiicietur in ignem æternum. Duæ ſunt pœnæ, ſcilicet a regno excidere & igne comburi. Et ego, inquit, cauſam illius gloriæ multum amariorem pœnam gehennæ ajo. Et ideo multum de hoc. Propter hoc, & alia multa nullus maneat ſub peccati ſervitute.

Collatio Quadrageſimatertia.

SI *filius vos liberaverit, liberi eritis*, &c. In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt liberatoris majeſtativa dignitas, ibi: *Filius*. Secundum ejuſdem ad liberandum condeſcenſiva pietas, ibi: *Si liberaverit*. Tertium eſt liberationis perfectibilitas, ibi: *Liberi eritis*. Ait ergo: *Filius*, in quo notatur liberatoris majeſtas, & poteſtas, & ad liberandum congruitas. Nullus enim poteſt liberare ſervum, niſi qui liber eſt: & ille juſte liberat, qui eſt conſimilis in natura, & confrater eorum quos liberat, & talis eſt filius Dei incarnatus. Et de hoc Auguſtinus: Merito liberat ab hac ſervitute ille qui ait: Factus ſum inter mortuos liber. Infra: *Princeps mundi non habet in me quidquam*. Liberat ab hac ſervitute ſolus Dominus, qui illam non habuit. Hæc Aug. Et ibi multum, & bene de hoc. Unde & ipſe liberator atque ſalvator. Et in Pſalmo: Suſceptor meus & liberator meus. Nec mirum, quia ipſe eſt dator ſpiritus. Supra: De plenitudine ejus accepimus. Sed ubi ſpiritus, ibi libertas. Et quia talis eſt liberator, quando liberat a multiplici captivitate. Liberat enim a culpæ captivantis calamitoſa ſervilitate, ut hic. Et: Liberati a peccato ſervi facti Deo. Unde Aug. Prima libertas eſt carcere criminibus. Item liberat a veteris legis aggravantis oneroſitate: Non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ, qua libertate nos Chriſtus liberavit. Item liberat a timoris ſervili affectione: Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore, ſed ſpiritum adoptionis filiorum Dei. Ut enim ait Seneca: Libertas eſt non homines timere, non Deos, nec turpia velle, nec nimia, in ſeipſum habere poteſtatem. Item liberat a concupiſcentia pervertentis, & ſuffocantis corruptione: Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Et ſequitur: Gratia Dei per Jeſum Chriſtum. Et hæc libertas non eſt plena in vita iſta, quamdiu eſt lex in membris, repugnans legi mentis. Non ire poſt concupiſcentias naturæ, in ſervitute Dei mente ſervire legi Dei, eſt libertas in hac vita. Plena tamen & perfecta libertas erit, quando corruptibile hoc inducet corruptionem: prout ait Auguſt. hic, ubi multum, & bene de hoc: Ipſa creatura liberabitur a ſervitute corruptionis. Et qui ſunt ſic liberati, ſunt vere liberi: quia libertas eſt ſubdi veritati, ait Auguſtinus. Non eſt vera libertas niſi adhærentium Deo. Et Boetius: Summa libertas eſt agi frænis Dei, & obtemperare juſtitiæ. Et Seneca: Vera libertas eſt nulli rei ſervire, nullis neceſſitatibus, nullis cauſis fortunam in æqualitate ducere. Et ideo ſicut vera libertas, quia ſic liberi reguntur lege charitatis. Qui perſpexerit in lege perfectæ libertatis, &c. Et: Sicut per legem libertatis. Et hæc libertas eſt bonum hominis, prout ait Seneca: Bonum hominis liberi animus erectus, alia ſibi ſubiiciens, ſe autem nulli. Magna ergo liberatoris poteſtas, & benefica liberationis pietas, & ingenua liberatorum nobilitas.

Aug. tract. 41 in Jo. poſt med. tom. 9
Pſal. 87
Joan. 14
Dan. 6
Pſal. 143
Joan. 1
2 Cor. 3
Rom. 6
Aug tract. 41 in Jo. poſt med. tom. 9
Gal. 5
Rom. 5
Rom. 7
Ibidem.
1 Cor. 15
Aug tract. 41 in Jo. prope fin. tom. 9
Rom 9
Auguſt. de li. arb. l. 2 cap. 13 verſ. fin. tom. 1
Ibid. lib. 1 cap. 15 circa med.
Boet. de conſol. Philoſ. l.b. 2 proſ. 5
Senn. ep. 51 poſt med.
Jacob. 1
Jacob. 2
Sen. ep. 124 circa med.

Collatio Quadrageſimaquarta.

QUi *ex Deo eſt, verba Dei audit*. In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt cujuslibet fidelis ingenua nobilitas, ibi: *Qui eſt ex Deo*. Secundum eſt ejuſdem ad apprehendendum diſciplinalis docibilitas, ait: *Audit*. Tertium eſt documentorum audiendorum veritas, ibi: *Verba Dei*. Ait ergo: *Qui ex Deo eſt*. Et in hoc ſumma ingenuitas, ſupra: Dedit eis poteſtatem filios Dei fie-

Joan. 1 *Joan. 3* fieri. Et ſupra: Quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus, eſt. Quia enim ſic eſt natus, eſt nobilitate ingenuus, quia Dei filius, & ſic divinus. In *Pſal 81* Pſalmo: Ego dixi: Dii eſtis, & filii excelſi omnes. Item ſic natus eſt *Greg. lib. 1 ſuper Ezec. hom. 6* vero honore ſublimatus. Unde Gregorius ſuper illud: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quid, inquit hac poteſtate altius: quid hac altitudine ſublimius dici poteſt? in qua creatus quiſque efficitur filius creatoris? Si enim Judæi gloriabantur ſupra eodem, quia filii Abrahæ erant: multo magis fideles, quia ſunt filii *Gal. 4* Dei: Quoniam eſtis filii Dei, miſit Deus Spiritum ſuum. Ideo excitans fideles ad conſiderationem tantæ dignitatis, ait: Videte qualem cha- *1 Joan. 3* ritatem dedit pater, ut filii Dei & nominemur, & ſimus. Item ſic natus eſt æterni Regis hæreditarius, & filii Dei æterni cohæreditarius: *Rom. 8* Si filii & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Et: *Gal. 4* Si filius & hæres per Deum. Et qui ſic eſt natus audit maxime verba Dei patris: naturale enim eſt, quaſi cuilibet animali delectabiliter, obedienter, & jugiter audire vocem paternam, vel maternam, ſicut agno & aliis. Multo magis & homo rationalis debet audire verba Dei patris, & intime ſuſcipere. Unde talis audit verba Dei, & intente, ſive ſingulariter aurem cordis avertendo ab aliis, & Deo loquenti inten- *Job. 42* dendo: Audi & ego loquar. Ibi Gre- *Greg. Mor. lib. 35 c. 9 in prin.* gorius: Audire noſtrum eſt ſono aliunde venienti aurem commodare, ſic *Prov. 4* debet eſſe ſpiritualiter in auditu interiori, ſcilicet quod auris cordis ab aliis amoveatur, & verbis divinis accomodetur: Ad eloquia mea inclina aurem tuam. Qualiter autem eſt audiendum verbum divinum: Gregorius ſuper iſtud: Unuſquiſque ſi *Gregor. in Evang. hom. 18 prop. princ.* verba Dei in aurem cordis ſuſcipit, intelligeret, unde ſit. Cæleſtem patrem deſiderare veritas jubet carnis deſideria contemnere, mundi gloriam declinare, aliena non appetere, propria largiri. Penſet ergo apud ſe unuſquiſque veſtrum, ſi hæc vox Dei in cordis ejus aure convaluit. Et quia ſi jam ſit ex Deo agnoſcit. Hæc ille. Et bene de his, qui audiunt & qui non audiunt verbum Dei. Sed quæ ſunt audienda ſubdit: *Verba Dei*. Talia enim merito ſunt audienda: quia ſunt ut vita ad vivificandum. Supra: Domine verba *Joan. 6* vitæ habes. Et ſunt ut purgamenta ad mundandum, & medicamenta ad ſanandum. Infra: Mundi eſtis pro- *Joan. 15* pter ſermonem, quem locutus ſum vobis. Et in Pſalmo: Miſit verbum *Pſal. 106* ſuum, & ſanavit eos. Et ſunt ut firmamenta ad roborandum. In Pſal. *Pſal. 32* Verbo Domini cæli firmati ſunt. *Job. 4* Et: Vacillantes confirmaverunt ſermones tui. Et ſunt ut delectamenta ad ſatiandum, & delectandum; Favus diſtillans verba compoſita. In *Prov. 16* B Pſalmo: Quam dulcia faucibus meis *Pſal. 118* eloquia tua. Naſci ergo ex Deo magna ingenuitas. Ad audienda divina verba debet eſſe ſedula ſtudioſitas, & audiendi divina verba magna utilitas.

CAPUT IX.

Collatio Quadrageſimaquinta:

V*Ade & lava in natatoria Siloe*. In his verbis quatuor figurantur. Quorum primum eſt, peccatoris privativa excæcatio, quod ſubintelligitur ſuppoſitio hujus verbi: *Vade*. Loquitur enim ad cæcum. Secundum eſt, receſſus a peccato ex- C hortatio: *Vade*. Tertium eſt, pœnitentialis ablutionis perſuaſio, ibi: *Lava*. Quartum eſt ipſius pœnitentiæ competens figuratio, ibi: *In natatoria Siloe*. Ait ergo: *Vade*. Vade o tu qui es cæcus: cæcus enim eſt, qui quo pergit non videt, ait Gre- *Greg. Mor. lib 19 c. 14 ante med.* gorius ſuper illud: Oculus fui cæco. Peccator enim eſt cæcus. Ut *Job. 29* enim cæcitas corporalis oritur ex quatuor, ſcilicet ex disjunctione oculorum a ſua origine. Oculus enim continuatur ad interius per venas tres, ut dicitur in libro de differentia ſpiritus, & animæ. Item oritur ex componentium oculos deordinatione, quæ ſunt tunicæ oculares, & humores de quibus libro primo perſpectivæ. Item oritur ex virtutis defectione: ſi enim ſenex haberet ocu-

lum

Digitized by Google

lum juvenis, videret ut juvenis. Item oritur ex læſione oculi, vel velatione. Tunc eſt oculus clarus, quando non eſt in eo læſio, ut dicitur apud Ariſtotelem. Et quidem tarde vident propter velamen, ut dicitur apud eumdem. Sic cæcitas ſpiritualis oritur conſimiliter ex diſtinctione animæ, & ſuam conſiderationum a Deo, & perverſa deordinatione, & corruptiva læſione, & infectiva velatione, & virtutis defectione, Ideo in Pſalmo: Cor meum conturbatum eſt, & dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum non eſt mecum. Et: Declinaverunt oculos ſuos, ne viderent cælum. Et: Habentes oculos plenos adulterii. Et: Oculi eorum pleni pulvere. Nihil enim conturbat oculos animæ, ut fumus concupiſcentiarum, ait Chryſoſtom. Et ideo tales dicuntur cæci: Excæcavit eos malitia eorum. Et: Quis cæcus, niſi ſervus meus? Et ambulaverunt ut cæci, quia Domino peccaverunt: Talem peccatorem hortatur Dominus, ut vadat a peccato egrediendo: Egredimini de Babylone. Et: Vade ingredere transmigrationem. Et: Vade oſtende te ſacerdotibus. Item talis debet vadere per vias juſtitiæ incedendo: Vadam ad montem myrrhæ, & thuris. Item talis debet vadere ad conſcientiam redeundo: Vade in domum tuam, id eſt, ad conſcientiam revertere, ait Gregorius exponens illud. Et quoniam anima peccatrix fuit infecta ſordibus peccati, ideo lavatio fuit neceſſaria. Propter quod dicitur hic: *Lava*, & hoc intime & veraciter: Lava a malitia cor tuum. Item lava plenarie, & totaliter in homine exteriori, & interiori in affectu, & in ſenſu: Non ſicut hypocritæ lavant, mundantes quod de foris eſt, ſed intus ſunt pleni immunditia. Et Lavamini, mundi eſtote. Infra: Si non lavero te, non habebis partem mecum. Et ibi de hoc amplius. Et ſequitur: Non tantum pedes, ſed & manus, & caput. Et ibi amplius de hoc. Item lava continue, ſive jugiter, prout dicitur in Pſalmo: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum. Et hæc

3 De anima. Ariſt. l. 1 de animal. Ariſt 2 de anima — Pſ. 73 — Dan. 19 — 2 Pet. 2 — Baruc. 6 — Chryſ. ho. 71 in Mat. poſt med. tom. 2 — Sap. 2 — Iſa. 42 — Soph. 1 — Iſa. 48 — Ezech. 3 — Mat. 5 — Cant. 4 — Mat. 9 — Greg. Mor. ll. 4 c. 28 poſt med. — Jer. 4 — Mat. 23 — Iſa. 1 — Joan. 13 — Ibidem — Pſal. 6

A lotio debet eſſe: *In natatoria Siloe*, quod interpretatur, miſſus, prout dicitur in littera, per quam poteſt figurari, vel baptiſmus, vel doctrina fidei, ſecundum Auguſt. Et de hoc in Gloſſa. Vel purgans pœnitentia, quam Deus mittit animæ pœnitenti: Magna velut mare contritio tua. Unde figuratur per Jordanem, in quo infectus lepra peccati debet ſe lavare ſepties. Et hoc debet anima pœnitens cum tranquillitate, & diligentia: aquæ enim Siloe currunt cum ſilentio. Hic eſt notandum, quod cæco ait, ut ſe lavaret, & ſic illuminaretur: anima enim debet mundari in affectu, ut videat in aſpectu: Beati mundo corde, quo- B niam ipſi Deum videbunt.

Collatio Quadrageſimaſexta.

Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & lavi & video. In his verbis figuratur modus purgationis animæ peccatricis, & excæcatæ, ut ſit munda in affectu, & videat in intellectu, & figurantur tria. Quorum primum eſt, fidei veſtræ perfectibilitas de filii Dei humanitate, ibi: *Lutum poſuit*. Secundum eſt a peccatis plena purgabilitas, ibi: *Et lavi*. Tertium eſt intelligentiæ claritas, ibi: *Et video*. Ait ergo: *Poſuit lutum ſuper oculos*. Ut enim ait Hugo: Tri- C plex eſt oculus, ſcilicet carnis, rationis, & contemplationis. Sed poſtquam tenebræ peccati intraverunt in animam, oculus contemplationis extinctus eſt, ut nihil videret: oculus rationis lippus effectus, ut dubie videret: oculus carnis extrinſecus permanſit in ſua claritate. Hæc ille. Et idem: Super iſtos oculos debet poni lutum, ſcilicet fides Chriſti incarnati. Ut enim ait Auguſt. Verbum caro factum eſt. Et inde collyrium quo genus humanum illuminatum eſt, ut dictum eſt in expoſitione litteræ. Et idem Auguſtin. Hic illuminamur modo habentes collyrium fidei: Verbum caro factum eſt. Miſcuit ſalivam cum terra: veritas enim de terra orta eſt, qua veritate illuminamur. Collyrio inunge

Aug. tract. 44 in Jo. ante med. tom. 9 — Thre. 2 — 4 Reg. 5 — Iſa. 8 — Matt. 5 — Hugo de ſacra. fid. l. 1 p. 10 c 2 circa med. — Aug. tract. 2 in Jo. verſ. fin. tom. 9 — Ib. tra. 34 poſt med. — Pſal. 84

ge oculos tuos, ut videas, id eſt, A
Apoc. 3
veritate fidei incarnationis Jeſu Chri-
Tob. 11
ſti: Sumens de felle piſcis, linivit oculos patris. Et ſequitur: Viſum
Apoc. 3
recepit. Aliquando vero ſanantur pœnitentiæ collyrio purgantis, ſive juſtificantis, ut dictum eſt: Collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Collyrium enim eſt dolorum ſalu-
Aug. confeſſ. l. 7 c. 8 tom. 1
brium, ait Auguſt. Et ſupra Joann. Si fulgore ipſo oculi reverberantur,
Idem tract. 18 in Jo. verſ. fin. tom. 9
rogate medicum, ut adhibeat collyria mordacia, ſcilicet præcepta juſtitiæ, &c. Et non ſolum ſic oculi ſunt inungendi luto prædicto, ſed anima lavanda in fonte Siloe, quæ interpretatur, miſſus, id eſt, in Chriſto,
Zach. 13
qui eſt fons miſericordiæ. De quo fonte: In die illa erit fons patens B domui David, in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ. Super quod
Gregor. in Ezech. li. 2 hom. 20 poſt med.
Gregorius: Fons miſericordiæ redemptor noſter, qui incarnari dignatus eſt, ut peccatorem lavet a perverſo opere, & menſtruatam mentem diluat ab immunda cogitatione, patet ſibi fons. Curramus cum lacrymis, lavemur in hoc fonte pietatis. In hoc fonte David, Magdalena, Petrus, latro, loti ſunt, ut ibi exemplificat: & in hoc fonte anima lavata videt oculis cordis mundatis ea, quæ ſibi videnda ſunt: debet enim videre culpam perpetratam:
Jer. 3
Leva oculos tuos in directum, & vide, ubi nunc proſtrata ſis. Item debet videre juſtitiam pœnitentiæ de- C bitam:
Zach. 2
Levavi oculos meos, & ecce vir, & in manu ejus funiculus menſarum. Per quem figuratur æquitas juſtitiæ. Item debet videre, & conſiderare occaſum hujus vitæ:
Zach. 5
Levavi oculos meos. Et ſequitur de differentibus amphoram in terram Semaar, quod interpretatur fœtor. Item debet videre æternitatem gloriæ.
Pſ. 120
In Pſalmo: Levavi oculos in
Gen. 13
montes. Et de his: Leva oculos tuos, & vide ad Aquilonem, in quo ſignatur tranſgreſſio culpæ: Et ad meridiem, in quo fervor juſtitiæ: Et ad orientem, in quo claritas gloriæ: Et ad occaſum, in quo mortalitas
Ezech. 1 Gregor. in Ezech. l. 1 hom. 7
hujus vitæ. Ideo dicitur, quod totum corpus animalium erat plenum oculis: de quibus ibi Gregorius bene, quod animalia plena oculis. Et hoc eſt quod ait hic: *Latum fecit*, & cætera.
Apoc. 4

Collatio Quadrageſimaſeptima.

SI *quis Dei cultor eſt*, & *voluntatem ejus facit*, *hunc exaudit*. In his verbis informatur quilibet fidelis volens Deum adorare, ut ſedulo ſe præparet ad Deum adorandum. Et inſinuantur tria, quorum primum eſt, humilis & ſubjecta ordinabilitas ſub Deo in ſtatu, ibi: *Si quis cultor*. Secundum eſt virtuoſi operis perfectibilitas in actu, ibi: *Facit voluntatem*. Tertium eſt, talis apud Deum acceptibilitas & exaudibilitas, & hoc in effectu vel fructu, ibi: *Hunc exaudit*. Ait ergo: *Si quis cultor*. Ut enim ait Auguſt. Colimus eum adorando, & ipſe colit nos tamquam agricola agrum, ſcilicet purgando & exercendo. Infra: Pater meus agricola eſt. Nos autem colimus Deum
Aug. de ver. Dom. ſerm. 35 prop. fin. & ſer. 59 circa prin. to. 10
perfecte vivendo: fidelis enim efficitur cultor Dei recte credendo. Unde Seneca ait: Deum colit qui novit. Et Tullius: Sanctitas eſt ſcientia colendorum. Et ſic colentes Deus protegit, & dat eis victoriam: Deus eorum pro eis pugnavit & vicit. Et ſequitur: Non fuit qui reſiſteret populo iſti, niſi quando receſſit a cultura Domini Dei ſui.
Joan. 15 Cic. de Nat. Deor. l. 1 verſ. fi. Judith. 5 Ibidem. Tob. 3
Item fidelis eſt cultor Dei, firmiter ſperando, & ſic colens liberat a tentationibus, & tribulationibus: Hoc pro certo habet omnis qui colit te, quia vita ejus, ſi in probatione fuerit, coronabitur. Item fidelis eſt cultor Dei fervide amando. Unde Hier. ſuper illud Pſalmi: Non erit illis Deus recens: illud colit quiſque quod plus diligit. Et Auguſt. Quis cultus eſt ejus, niſi amor ejus, quo nunc deſideramus eum videre, & ſperamus nos eſſe viſuros. Talis cultor erat Daniel. De quo: Dixit Rex Danieli: Deus tuus quem colis ſemper liberabit te. Item fidelis eſt cultor Dei, recte Deo ſacrificando. Colitur enim Deus ſacrificio laudis, actionibus gratiarum, ut non in ſeipſo, ſed in Deo glorietur, ait Auguſtin. Et de iſto cultu Auguſt. Quod ſervitus
Pſal. 20
Aug. de Tri. l. 12 cap. 14 t. 3
Dan. 6
Aug. de civ. Dei l. 10 c. 1 poſt med. to. 5

Digitized by Google

vitus qua colitur Deus, dicitur latria, Et: Quod diligere Deum, & proximum, eſt Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita ſervitus. Et conſequenter: De vero ſacrificio quo colitur Deus. Cor contritum & humiliatum eſt ſacrificium Deo, ut ait ibidem. Et talis eſt cultor Dei, ut hic. Si enim Philoſophia eſt cultura animi, ut ait Tullius: Multo magis religio Chriſtiana, de qua dictum eſt. Et talis cultor debet facere voluntatem Dei in opere & actu quadrupliciter. Primo modo ſe jugiter ſanctificando: Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra. Item debet facere voluntatem Dei concupiſcentias mortificando, & ſeipſum Deo offerendo: Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viventem. Et ſequitur: Ut probetis quæ ſit voluntas Dei bona. Item debet facere voluntatem Dei, propriam voluntatem divinæ in omnibus conformando. Supra: Deſcendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem patris, quod ait pro ſe, & in perſona membrorum ſuorum. Item debet facere voluntatem Dei, opera juſtitiæ exercendo, & ſic fructificando: Non omnis qui dicit Domine, intrat in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei. Et talem merito exaudit Dominus, ut dicitur hic. Et hoc merito, quia eſt immaculatus & purus ſanctitate: Si iniquitatem quæ eſt in manu tua abſtuleris, a te, &c. Sequitur: Tunc lavare poteris faciem tuam. Ibi Gregor. quod orationes talium, qui ſunt puri ſanctitate exaudit Deus. Item talem exaudit Deus, quia eſt irreprehenſibilis conſcientiæ puritate: Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quod quidquid petierimus, accipiemus. Item talem exaudit Deus, quia eſt rectus juſtitiæ æquitate: Neque reprehendit me cor meum in omni vita mea. Ibi Gregorius; Si id quod præcipit Deus, faciamus, id quod petimus accipiemus. Et ibi bene de hoc: Levemus corda noſtra cum manibus. Ibi Gregorius: Corda cum manibus levat, qui orationem ſuam

Ibid. c. 4
Ibid. c. 6
Cic. Tuſ. queſt l. 2 ante med.
1 Theſ. 4
Rom. 12
Joan. 6
Mat. 7
Job. 11
Ibidem
Greg. Mor. lib. 10 c. 11
1 Joan. 3
Job. 27
Greg. Mor. lib. 18 c. 5
Thre. 3
Ibidem.

A operibus roborat. Merito ergo ait: *Si quis eſt cultor Dei, &c.*

CAPUT X.

Collatio Quadrageſimaoctava.

Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſalvabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inveniet. In his verbis quatuor inſinuantur: quorum primum eſt filii Dei ad introducendum fideles in unitatem corporis ſui dignativa bonitas, ibi: *Ego ſum oſtium*. Secundum eſt intrantium per ipſum ſalvabilitas, ibi; *Si quis per me introierit, ſalvabitur*. Tertium eſt modi perveniendi ad ſalutem qualitas, ibi: *Ingredietur & egredietur*. B Quartum eſt boni promiſſi ſalvantis affluens delicioſitas, ibi: *Paſcua inveniet*. Ait ergo: *Ego ſum oſtium*. Ut enim ait Auguſtin. Chriſtus dicitur oſtium & paſtor, ſicut & lapis & petra per ſimilitudinem: Nihil enim horum dicitur. Chriſtus ergo oſtium ad ſimilitudinem oſtii: quia ſicut per oſtium fit ingreſſio in domum, & ſic eorum, quæ ſunt in domo, pateſactio: ſic per Chriſtum fit ſpiritualiter. Unde Chriſtus eſt oſtium, per quod fit ingreſſio in unitatem corporis ſui, ſive Eccleſiæ: Dabo clavem domus David ſuper humeros ejus & aperiet, &c. Ecce dedi coram te oſtium apertum, quod nemo C poteſt claudere. Item eſt oſtium per quod fit ingreſſus in abdita & arcana ſcripturarum: Beatus homo qui audit me. Et ſequitur: Et obſervat ad poſtes oſtii mei. Ipſe enim eſt: Leo qui vicit de tribu Juda, & aperuit librum: Vidi & ecce oſtium apertum. Ingrediens per primum oſtium fidei gratia juſtificatur: ingrediens per oſtium ſecundo modo dictum veritatis ſapientia illuſtratur. Ingrediens per oſtium, tertio modo dictum gloriæ affluentia beatificatur, Sed intrans his modis debet ſe oſtio conformare & cito ſubiici. Unde Auguſtin. Humilis eſt enim janua Chriſtus Dominus, qui intrat per hanc januam, oportet quod humiliet ſe, ut ſano capite poſſit intrare: Ego ſum mitis & humilis corde: Et ſe

Aug. tract. 46 in Jo. ante med. & tract. 47 ante med. tom. 9
Iſa. 22
Apoc. 3
Prov. 8
Ibidem.
Apoc. 5
Apoc. 4
Aug. tract. 45 in Jo. ante med. tom. 9
Mat. 11

Digitized by Google

Ibid. ſequitur: Venite ad me, ſcilicet hu- A
miliando & ſic per me intrando. Et
omnis ſic intrans ſalvabitur, quia
talis eſt in manu filii, de qua nul-
lus rapeti infra eodem. Salus enim
animæ, eſt in ſanctitate juſtitiæ.
Eccl. 30 Salvabitur, inquam, ſalute, veloci-
Iſa. 56 tate feſtina: Juxta eſt ſalus mea ut
nunciet. Et: Salus mea non mora-
bitur. Item ſalvabitur ſalute multa
numeroſitate, quia & in anima &
in corpore, & in utriuſque ſenſibus:
Iſa. 46 Occupabit ſalus muros tuos. Quod
enim occupatur, ab alio circumdatur.
Item ſalvabitur ſalute jucunda deli-
Baruc. 4 cioſitate: Adducet nobis ſempiternam
jucunditatem cum ſalute veſtra. Item
ſalvabitur ſalute perpetua æternita-
te: Salvatus eſt Iſrael in Domino ſa- B
lute æterna: tunc erit vox ſalutis &
exultabo in tabernaculis juſtorum.
Sed intrans modo dicto, ut ſalvetur
tunc debet ingredi ad meditanda
quæ Dei ſunt, quæ ſunt credenda,
quæ amanda, quæ appetenda, & quæ
ſunt his contraria. Et debet egredi
ad mandata Dei adimplenda, Unde
Aug. tract. Auguſt. Ingredi interius dicimus,
45 in Jo. quando aliquid cogitamus. Et: Va-
poſt med. de populus meus, intra in taberna-
tom. 9 cula tua. Et: Præcurre prior in do-
Iſa. 26 mum tuam. Et ſequitur: Conceptio-
nes tuas age. Item dicimur egredi,
Eccl. 32 quando aliquid exterius operamur
Ibidem. ſecundum illud Prophetæ. Exibit
2 Cor 15 homo ad opus ſuum. Ut ait idem
Auguſt. Sive mente excedimus Deo, C
ſive ſobrii ſumus nobis. Et ad ſic
Num. 27 ingrediendum & egrediendum debet
paſtor præcedere: Provideat Deus
hominem, &c. Et ſequitur: Qui
poſſet exire & intrare ante eo. Et
talis paſcua inveniet, ſcilicet tripli-
cia: quorum prima ſunt, internæ
conſcientiæ gaudia: Secura enim
mens quaſi juge convivium. De qui-
Prov. 15 bus in Pſalmo: In loco paſcuæ ibi
Pſal. 22 me collocavit. Item inveniet paſcua,
ſcilicet ſcripturarum dejectabilia do-
cumenta & myſteria, & ſanctorum
exempla: Circumſpiciet montes paſ-
Job. 39 cuæ ſuæ. Per quos montes poſſunt
intelligi alta myſteria ſcripturarum:
ut enim ait Auguſtinus: Sicut car-
Aug. de nalibus eſcis alitur caro, ita ex di-
ſalutarib. vinis eloquiis & orationibus interior
documen.

homo nutritur & paſcitur. Item ſunt *ad quend.*
paſcua æternorum gaudiorum. Un- *Comic. c.*
de Auguſt. hic: Bona paſcua vita *28 c. 4*
æterna, ibi nulla herba areſcit, to- *Idem tract.*
tum viret, totum viget. Et ibi be- *48 in Jo.*
ne de hoc: paſcuis uberrimis paſcam *ante med.*
eos. Super quod Gregorius: Quæ *tom. 9*
ſunt paſcua ovium niſi æterna gau- *Ezech. 34*
dia virentis paradiſi? Et ibi bene de *Greg. in*
hoc. Pergunt ad paſtum. Ibi Gre- *Ev. hom. 14*
gor. exponens iſta verba. Quod pa- *poſt med.*
ſtum ſcriptura vocat, viriditatis æter- *Job. 39*
næ pabulum, prout hic dicitur. Et *Greg. Mor.*
ibi bene de hoc. Prima paſcua in- *lib. 30 c. 11*
veniret intrans per oſtium, modo *in princ.*
primo dictum. Secunda intrans per
oſtium, ſecundo modo dictum. Ter-
tia intrans, per oſtium, tertio mo-
do dictum. Et ideo merito dicuntur
fideles oves paſcuæ Dei. Et quia ta-
lia paſcua non quærunt paſtores ovi-
bus, ideo dicitur: Principes ejus ve-
lut arietes non invenientes paſcua.
Propter quod clamant & conqueruntur *Thren. 1*
oves: Miſerunt greges armenti, quia *Joel. 1*
non eſt eis paſcua.

Collatio Quadrageſimanona.

BOnus paſtor dat animam ſuam pro ovibus ſuis. Quoniam planum eſt
ex textu & ex ſanctis, quoniam fi-
lius Dei fuit bonus paſtor, qui de-
dit animam ſuam pro ovibus: de
quo paſtore: Suſcitabo ſuper eos pa- *Ezech. 29*
ſtorem unum: Sicut paſtor gregem *Iſa. 46*
ſuum paſcit. Ideo iſta verba expo-
nuntur myſterialiter de vicario Jeſu
Chriſti, qui ei ſuccedit in officio pa-
ſtorali. Et ſecundum hoc quatuor fi-
gurantur: quorum primum eſt offi-
cii prælationis ſpecifica conditio ibi:
Paſtor. Secundum eſt adimpletionis
officii debita perfectio, ibi: *Bonus*:
Tertium eſt ejuſdem juſta obligatio
ibi: *Dat animam*. Quartum eſt ſub-
ditorum humilis ſubjectio, ibi: *Ovi-
bus ſuis*. Ait ergo: *Paſtor*. Ut enim
ait Hugo & Papias: Paſtor dicitur
a paſcendo, quia paſtum dat ovibus,
ſive quia depaſcit oves. Sicut Aug.
ait: Textu ſcripturarum & maxime
Evangelii paſcimur, ut ait idem Au-
guſtin. Ea, quibus paſcimur ſunt man-
data Dei, ſive præcepta utriuſque
Teſtamenti. Ille eſt ergo paſtor qui
paſcit

Digitized by Google

Eccl. 18 paſcit prædictis paſcuis: Docet & erudit quaſi paſtor gregem ſuum. Unde Bernardus. *Bern. ſuper Cant. ſer. 76 poſt med.* Paſtus ovium in paſcuis ſcripturarum debet eſſe. Et hoc tripliciter, ut mandata duris & carnalibus imponantur diſpenſatio- num omnibus puſillis, ſecundum illud Apoſtoli: Qui infirmus eſt ſolus manducet. *1 Cor. 3* Conſilia ſolida & hortamenta fortia ſanis: Unde infra, *Joan. ult.* dictum eſt Petro ter: Paſce oves meas. *1 Pet. 5* Et ibi de hoc: Paſcite qui in vobis eſt gregem. Vel paſtor eſt, qui paſcit prædictis paſcuis, de quibus in priori collatione, ſcilicet, paſtu ſacræ eruditionis, & paſtu piæ conſolationis, & paſtu promiſſionis de cæleſtibus. *Jer. 4* Dabo vobis paſtores juxta cor meum, qui paſcant vos ſcientia & doctrina. Sed tamen de multis verificatur iſtud, de quo plangit Dominus: *Ezech. 34* Væ paſtoribus qui paſcebant ſemetipſos. Et talis eſt bonus paſtor, ſecundum regulam Senecæ. Illud eſt bonum in omnibus & in ſingulis, quando unumquodque facit illud ad quod naſcitur, & quod eſt ei proprium: ſicut homo eſt bonus quando vivit ſecundum rectam rationem. Sic omnis res quando finem ſuum impleverit, laudabilis eſt. Et ſic paſtor eſt bonus, qui perfecte facit opera paſtoris: ſed ut patet in littera, opera paſtoris ſunt, legitime ingredi per oſtium, quod Chriſtus eſt, & vocare oves nominatim, id eſt, ſigillatim cognoſcere eas, ad paſcua emittere, & ante eas egredi, & ingredi per bona exempla: & ſic de aliis operibus paſtoris, & in paſcendo oves dicto modo, & in fovendo: & nutriendo, & protegendo, ſive defendendo: *Iſa. 40* Sicut paſtor gregem ſuum paſcit, in brachio ſuo congregavit agnos. Et ſic de aliis. Et in perſona talis paſtoris: *Ezech. 34* Ego paſco oves meas. Et ſequitur: *Ibidem.* Quod perierat requiram, & quod abjectum erat reducam. Sed de multis verificatur nunc iſtud Zachariæ: *Zac. 11* O paſtor & idolum derelinquens gregem. Paſtor, inquam, nomine, idolum re, quia non adimplet opera boni paſtoris: *Jer. 50* Grex perditus eſt. Et ſequitur: *Ibidem.* Paſtores ſeduxerunt eos. Et talis paſtor dat animam, ſcilicet affli-

gendo per pœnitentiam. Item dat animam exponendo ſe morti propter ſalubrem cuſtodiam ovium. Ut enim ait Bernard. *Ber. ſuper Cant. ſerm. 30 poſt med.* Dupliciter eſt portare crucem Domini, vel ponendo animam ut martyr, vel affligendo ut pœnitens. Ille pro nobis animam ſuam poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. *1 Joan. 3* Item debet ponere animam periculis obviando; in defendendo oves, & labores ſuſtinendo: exemplo Jacob, qui ait: *Gen. 31* Die noctuque æſtu urebar & gelu fugiebatque ſomnus ab oculis meis. Et exemplo David, de quo: *1 Reg. 17* Paſcebat ſervus tuus gregem, & veniebat leo, & urſus, & conſurgebant adverſum me. Et ſequitur: Interficiebam eos. B Talis erat Apoſt. qui ait: *Ibidem. 1 Cor. 15* Quotidie morior propter veſtram gloriam, fratres. Sed qui non dant animas, immo fugiunt, quia mercenarii ſunt, prout proſequitur Gregor. *Greg. in Ev. ho. 14* bene ſuper iſtud, ubi multum & bene de hoc. Et ſic debet animam dare pro ovibus, id eſt, pro ſalute ovium: Per oves enim fideles ſignantur, quia ovis eſt molle pecus lanis, corpore inerme, animo placidum, ab oblatione dictum, ut ait Iſidor. *Iſid. eym. li. 12 cap. 1* Unde ovis eſt innocuum & ſimplex animal. Et tamen ſolers eſt & cauta, in tuendo ſalutem, in declinando nociva, & eligendo herbas medicinales, in declinando tela, in adimplendo ſe herbis imminente hieme: C tunc enim inexplebiliter eſcam capit, ut ait Amb. *Ambr. Hexaem. l. 6 cap. ante med. t. 1* Ut ergo tales ſint ſpiritualiter fideles, & non ſint lupi, per rapacitatem, vel urſi per voracitatem, vel leones per crudelitatem. Et ſic de aliis debet paſtor dare animam. In Pſalm. *Pſal. 76* Duxiſti ſicut oves populum tuum in manu Moyſi, &c. Ut de talibus verificetur illud: *1 Petr. 2* Eratis ſicut oves errantes, ſed converſi eſtis ad paſtorem & epiſcopum animarum veſtrarum. Prælatus eſt paſtor in paſcendo dictis modis, & epiſcopus ſuperintendendo, & cuſtodiendo.

Col.

Digitized by Google

Collatio Quinquageſima

P*Oteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam.* In his verbis tria inſinuantur: quorum primum eſt filii Dei magnifica virtuoſitas, ibi: *Poteſtatem habeo.* Secundum eſt munifica & dignativa bonitas, ibi: *Ponendi animam meam.* Tertium eſt ejuſdem invicta virtuoſitas, ſcilicet in reſurgendo, ibi: *Poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Ait ergo: *Poteſtatem habeo*, id eſt, magna intentione ſive virtute, quia omnia poteſt, & nihil ei reſiſtit. Et: *Luc. 21* Videbitis filium hominis, venientem cum poteſtate magna & majeſtate. Item habet poteſtatem, ſcilicet latam immenſitate: *Mat. ult.* Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et non ſolum habet poteſtatem ſuper ea, quæ ſunt entia, immo ſuper nihil, quia poteſt creare de nihilo, & ſuper mortem, quia poteſt de morte reſuſcitare: Qui vitæ & mortis habet poteſtatem. *Sap. 16* Item habet poteſtatem filius Dei æternitate interminabilem: Poteſtas enim ejus, poteſtas ſempiterna. *Dan. 3* Magnifica ergo ſua poteſtas & munifica in hoc quod poſuit animam ſuam, ſcilicet ſpontanee & voluntarie in morte, Ut enim ait Auguſtin. *Aug. tract. 4, in Jo. poſt med. tom. 9* Chriſtus poſuit animam, quando verbum voluit, principatus vero in verbo erat, & ibi poteſtas. Ponere animam eſt mori, caro ponit animam & ſumit, ſcilicet poteſtate verbi. Hæc ille: Animam, inquam excellentia ſupereminentem, atque peccato puram & innocentem, unitate divinitatis deificatam, & ideo amabilitate directam. Quoniam tamen poſuit moriendo, non neceſſitate, non oblivione, non commodi proprii acquiſitione, ſed pro generis humani redemptione. Et ſic poſuit animam in morte, non in manibus amicorum, & in morte diuturnitate prolixa, amaritudine dira, ignominioſitate opprobrioſa: Propter quod in figura ejus: *Jer. 12* Dilectam dedi animam meam in manus inimicorum veſtrorum: *Rom. 5* Pro impiis mortuus eſt. Et ſequitur: Commendat Deus charitatem ſuam, quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, pro nobis mortuus eſt. Et ideo dicitur: Gratiam fidejuſſoris ne obliviſcaris, dedit animam ſuam pro te. *Eccl. 29* Et non ſolum fuit ſua bonitas ſic ponendo animam in morte, ſed fuit ſua invicta virtuoſitas ſumendo in reſurrectione: Fuit enim tunc ſua poteſtas manifeſtata virtualiter ſive potenter, quia ſua virtute ſurrexit. Infra ait: Ego ſum reſurrectio, ſcilicet effective & cauſaliter, reſpectu etiam omnium reſurgentium. *Joan. 11* Et ſi enim crucifixus eſt ex infirmitate, reſurrexit ex virtute. *2 Cor. ult.* Item fuit poteſtas ſua manifeſtata triumphaliter, quia morte deſtructa, & auctore mortis devicto reſurrexit, ait enim: Ero mors tua, o mors, &c. *Oſe. 13* Ideo dicitur: Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni, juxta quod impoſſibile erat illum detineri ab eo. *Act. 2* Item ipſe ſumpſit animam in reſurrectione glorianter, quia cum omni gloria, & ad gloriam reſurrexit: Oportuit Chriſtum pati, & reſurgere a mortuis, & ita intrare in gloriam ſuam. *Luc. ult.* Et ob hujus poteſtatis magnitudinem, infra: Confidite, quia ego vici mundum. *Joan. 17* Ecce vicit leo de tribu Juda. *Apoc. 5* Imitatores ergo filii Dei & electi ſic ponant animas ſuas pro Chriſto. Infra: Qui amat animam ſuam, perdet eam, ut reſurgat cum ipſo in gloria, *Joan. 12* quia ſi mortui ſimus & convivemus. *2 Tim. 2*

CAPUT XI.

Collatio Quinquageſimaprima.

V*Ado, ut a ſomno excitem eum*, ſcilicet Lazarum, in tota iſta ſerie Evangelica, ut patet ab Aug. *Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9* mors Lazari eſt figura mortis generis humani, & ſuſcitatio ejus figura fuit reſuſcitationis a morte peccati. Et ſecundum hoc in verbis præmiſſis tria figurantur. Quorum primum eſt peccati aggravantis & ligantis congrua figuratio, ibi: *A ſomno*. Secundum eſt animæ ſic peccato obligatæ reſuſcitatio, ibi: *Excitem eum*. Tertium eſt reſuſcitantis Chriſti benefica dignatio, ibi: *Vado ad eum*.

Ait

Ait ergo: *A ſomno*. Per ſomnum ſive dormitionem figuratur mors, quia tanta facilitate excitat Dominus de ſepulcro, quanta tu excitas dormientem de lecto, ait Auguſtin. Unde convenienter per ſomnum ſignatur peccatum: quia in ſomno eſt ſenſuum ligatio, & operum vigiliæ privatio, & hominis immobiliatio, ut patet a Sapiente, quia ſomnus eſt privatio, & immobilitate ut dicitur ibidem. Item in ſomno eſt corporis infrigidatio, & ſic diſſolutio & debilitatio, maxime ſi fuerit immoderatus. Unde Auguſtin. Somnus eſt frigidus & humidus, & ſic reſolvit, ut patet in liturgicis, qui dormiendo moriuntur. Item in ſomno eſt vanorum ſomniorum multiplicatio, & inanis lætificatio, & ſine cauſa contriſtatio. Tunc enim in ſomno contingunt ſomnia, ſecundum Sapientem, ut ſupra. Item in ſomno eſt malorum circumſtantium ignorantia, ſive inconſideratio, periculorum imminentium improviſio, præteritorum immemoratio, ut patet ad ſenſum. Conſimilia autem ſunt in ſomno ſpiritualiter: quia eſt ibi ligatio ſenſuum, ne dirigantur in proprias operationes: quia peccata ſunt funes, ſive vincula, prout ait Propheta: Circumplexi ſunt me. Et eſt immobilitatio peccatis aggravatio: Iniquitates meæ aggravatæ ſunt ſuper me, ait Pſalmiſta. Item eſt intima infrigidatio & diſſolutio: Frigidam fecit malitiam ſuam. Et eſt meditationum & affectionum vanarum, & phantaſticarum ſimulatio. Et ex his aliquando lætitia vana & inanis, & triſtitia irrationabilis: Sicut ſomniat eſuriens, &c. Et eſt malorum & periculorum imminentium ignorantia & inconſideratio: Uſquequo piger dormis? Et ſequitur: Veniet tibi quaſi viator egeſtas. Merito ergo per ſomnum mors peccati ſignatur: Quando ſolet ſopor occupare homines. Ibi Gregor. quod per ſomnum torpor negligentiæ ſignatur: Si dormiero, dico quando conſurgam. Ibi: Dormire eſt in peccatis jacere: Eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator, &c. Et ſequitur: Verberaverunt me, & non dolui. Sic dormientem lethaliter, vel ſomniantem excitat Dominus infuſione gratiæ ſuæ clamore ſuæ doctrinæ, illuſtratione ſapientiæ ſuæ, & impulſu caſtigationis ſuæ. Dormiens ſolet excitari infuſa vigoratione, & ſonoro clamore, & luminis ſubitatione, & ejuſdem impulſione. Sicut patet ad ſenſum: ſic ſpiritualiter excitat Dominus infuſa gratia pœnitentiæ. Unde ſupra eodem: *Qui credit in me, ſi mortuus fuerit*, morientem, ſi tamen poſtea credat fide operante per dilectionem. Vivent vitæ gratiæ. Item excitat clamore ſuæ doctrinæ. Unde ſupra: Stabat Jeſus & clamabat. Et: Sapientia foris prædicat. Et ſequitur: In capite turbarum clamitat. Et ſic Chriſtus excitat tam per ſe, quam per Prophetas: Expergiſcimini ebrii & flete. Et per Apoſtolum: Hora eſt jam nos de ſomno ſurgere. Et: Evigilate juſti, &c. Item excitat luminis illuſtratione: Omnia quæ arguuntur a lumine manifeſtantur. Et ſequitur: Surge qui dormis & exſurge a mortuis. Item excitat impulſione caſtigationis paternæ. Ipſe ſtat ad oſtium & pulſat. Super quod Gregor. Pulſat Dominus cum ægritudinis moleſtiis mortem vicinam deſignat. Unde in figura bene: Percuſſoque latere Petri excitat eum, & ait: Surge velociter. Qui non excitantur prædictis modis, ſunt ſimiles liturgicis, qui dormiendo moriuntur, ut ait Auguſtin. De quorum quolibet: Eris ſicut dormiens. Et ſequitur: Traxerunt me & non ſenſi. Et ad tales excitandos, venit Dominus ex ſua miſericordia in iſtum mundum, ſicut in vallem miſeriarum: ſicut prius Rex deſcendit ad vinctos liberandos: Spiritus Domini ſuper me. Et ſequitur: Miſit me, ut mederer contritis corde; & prædicarem captivis indulgentiam. Supra: Miſit Deus filium ſuum in mundum, non ut judicet mundum, ſed ut ſalvetur mundus per eum. Et ibi de hoc, ſcilicet de ſuo adventu.

Marginal notes (left column): *Ibidem & poſt multa. Ariſt. de ſomno & vigilia, c. 1* — *Ib. ca. 3 poſt med.* — *Aug. de quant. an. c. 22 ante med. t. 1* — *Pſ. 118* — *Pſal. 73* — *Jer. 6* — *Iſa. 29* — *Prov. 6* — *Ibidem.* — *Job. 4* — *Greg. Mor. lib. 5 c. 22 ante med.* — *Job. 7* — *Greg. Mor. lib. 8 ca. 6 ante med.*

Marginal notes (right column): *Prov. 23* — *Ibidem.* — *Joan. 7* — *Prov. 1* — *Joel. 1* — *Rom. 13* — *1 Cor. 15* — *Eph. 5* — *Ibidem.* — *Apoc. 3* — *Gregor. in Evang. ho. 13 ante med.* — *Act. 12* — *Prov. 23* — *Ibid.* — *Iſa. 61* — *Ibidem.* — *Joan. 3*

Cal-

Collatio Quinquageſimaſecunda.

D*Omine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus*. In his verbis exprimitur affectuoſa confeſſio beatæ Marthæ. Unde tria hic denotantur, quorum primum eſt profeſſio divinæ poteſtatis, ibi: *Domine*. Secundo, profeſſio ſuæ dignativæ bonitatis, ibi: *Si fuiſſes hic*. Tertio, profeſſio ſuæ poteſtativæ virtutis, ibi: *Non fuiſſet mortuus*. Ait ergo: *Domine*. Et in hoc profitebatur dominativam, & poteſtativam majeſtatem, ipſe ſolus eſt Dominus. De hoc habitum eſt ſupra: Domine ad quem ibimus. Et licet ſi verus Dominus & ſolus Dominus, tamen dignatur hic eſſe nobiſcum, ſumma & ſua dignativa bonitate. Eſt enim hic nobiſcum, conſequenter cum omnibus, & in omnibus, ſcilicet per eſſentiam, & præſentiam, & potentiam, ſicut ait Auguſtin. Et idem: Deus divinitate, bonitate, & virtute uſque ad finem ſæculi: Cælum & terram ego impleo: Excelſior cælo eſt, &c. Ibi multum de hoc. Item eſt hic per juſtificantem gratiam, & ſic cum juſtis ſpecialiter, in quibus præſtat ſicut in templis ſuis. Templum Dei ſanctum, eſt quod eſtis vos. Et: Vos eſtis templum Dei. Et ſequitur: Quoniam inhabitabo in illis, &c. Item filius Dei eſt nobiſcum, ſcil. per actualis adiutorii manifeſtam evidentiam: Quando fuit omnipotens mecum. Item filius eſt nobiſcum hic per aſſumptæ humanitatis veritatem: Vocabitur nomen ejus Emanuel, id eſt, nobiſcum Deus: & hoc jam viſibiliter, quamdiu vixit in carne. Supra: Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. Vel ſacramentaliter, ſicut ſub Sacramento: Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Primo modo eſt nobiſcum, ne omnino deficiamus ab omnimoda exiſtentia: Ipſe eſt virtus portans omnia. Et: Ipſe ſolus eſt. Ibi Gregor. Cuncta quippe ex nihilo facta ſunt, eorumque eſſentia rurſum ad nihilum tenderet, niſi eam auctor omnium regiminis manu teneret. Item ſecundo modo eſt nobiſcum, ne deficiamus a gratia & juſtitia: Gratia enim Dei ſum id, quod ſum. Sine qua homo nihil eſt: Si charitatem non habuero, nihil ſum. Tertio modo eſt nobiſcum, ne deficiamus ab operis efficacia, & adverſantium malorum victoria: Infra: Sine me nihil poteſtis facere. Et: Stemus ſimul. Et ſequitur: Ecce Dominus auxiliator meus, quis eſt qui condemnat me? Quarto modo eſt nobiſcum, ne deficiamus a gloria: Ipſe enim filius Dei factus fuit homo mediator Dei & hominum, immolatus pro genere humano, ſolvens debitum per paſſionem ſuam, & aperiens regni januam: Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum dilectionis filii ſui, &c. Ubi autem eſt Chriſtus primo modo, non eſt defectibilitas exiſtentiæ. Ubi autem ſecundo modo, non eſt mors culpæ. Ubi eſt tertio modo, quamdiu adjuvat & conſervat non eſt mors naturæ, ſicut patet de Ezechia, cui ſuperaddidit annos vitæ. Ubi eſt quarto modo, & cum quibus eſt, non erit mors pœnæ. Recte ergo ait Martha: *Si fuiſſes hic*, ſcilicet volens ſervare vitam fratris mei: *Non fuiſſet mortuus*. Quia potens es, ſupra: Sicut pater ſuſcitat mortuos, ſic & filius. Et per hoc ſignatur quod illi, in quibus eſt Chriſtus per gratiam, non moriuntur morte culpæ, de qua morte dictum eſt ſupra, ibi: Sicut pater ſuſcitat mortuos. Culpa enim eſt mors damnabilis, privat enim animam Deo vivificante: eſt triſtabilis, quia ſpoliat animam ſua vera jucunditate: eſt mors horribilis, quia implet animam quaſi dæmonum multitudine: Et eſt mors opprobrioſa, ſive ignobilis, quia ſubiicit animam ſub dæmonum ſervitute. Et ideo de hac morte verificatur proprie illud: O mors quam amara eſt memoria tua omni injuſto: Conſumit brachia ejus primogenita mors. Et dicitur primogenita reſpectu mortis pœnæ. Et de hac morte hic Auguſt. Multum peccatum mors animæ eſt. Si mors corporis eſt cavenda & timenda, & pro illa differenda tantum multi laborant homines: multo magis pro mor-

Marginalia: Joan. 6; Aug. ep. 57 ad Dardan. to. 2; Jer. 23; Job. 11; 1 Cor. 3; 2 Cor. 6; Ibidem.; Job. 29; Iſa. 7; Joan. 1; Mat. ult.; Hebr. 1; Job. 23; Greg. Mor. li. 16 c. 16 poſt med.; 1 Cor. 15; 1 Cor. 13; Joan. 15; Iſa. 50; Ibidem.; 1 Tit. 2; Coloſſ. 1; 3 Reg. 20; Joan. 5; Ibidem.; Eccl. 41; Job. 18; Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9

morte culpæ cavenda, & pro morte pœnæ vitanda, prout ibi ait Auguſt. Nolite timere eos qui occidunt corpus, ſed potius eum timete, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam.

Ibidem. Matt. 11

Collatio Quinquageſimatertia.

Domine jam fœtet, quatriduanus eſt. Secundum Auguſtin. Mors Lazari gerebat typum mortis generis humani, vel cujuslibet peccatoris manentis in peccato. Unde his verbis tria inſinuantur, quorum primum eſt filii Dei eminens ſublimitas, ibi: *Domine*. Secundum eſt quod figuratur peccatoris morantis in peccato prolixa diuturnitas, ibi: *Quatriduanus eſt*. Tertium eſt ejuſdem putrida corruptibilitas, ibi: *Fœtet*. Ait ergo: *Domine*. In quo notatur quod ſolius filii eſt Dei ſuſcitare mortuos morte culpæ. Quia ut ait Aug. Melius ſuſcitata eſt ſc. Maria, quam Lazarus, quia illa de morte culpæ. Ipſe enim vocat ea, quæ non ſunt. Et de dominatione ſua habitum eſt ſupra: Domine ad quem ibimus? Lazarus vero quatriduanus figura peccatoris oppreſſi conſuetudine peccati, ſecundum Auguſtin. ubi ſupra. Et ſecundum beatum Gregor. ſuper illud: Cur lactatus uberibus? Ait enim quod Jeſus redemptor puellam in domo ſuſcitavit: Juvenem extra portam: Lazarum ſepulchro, ut hic: cujus mors ſignat illum, qui in perpetratione nequitiæ uſu conſuetudinis gravatur. Et ibi bene de hoc. Et idem Auguſtin. hic. Unde Gregor. Quatuor modis perpetratur peccatum in corde, ſcilicet ſuggeſtione, delectatione, conſenſu, defenſionis audacia. Item quatuor modis conſummatur in opere. Primo modo, cum latens culpa agitur, poſt modum cum ſine confuſione reatus aperitur, dehinc cum in conſuetudinem dominatur, ad extremum cum falſæ ſpei ſeductionibus & obſtinatione deſperationis enutritur. Hæc Gregor. Quatriduanus eſt peccator manens in peccato. Primo modo in homine interiori. Secundo modo in homine exteriori. Vel quatuor dies

Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9

Ibidem.

Rom. 4
Joan. 6

Aug. tract. 36 in Jo. ante med. tom 9
Greg. Mor. lib. 4 c. 25 poſt med.
Job. 3
Mat. 9
Luc. 7

Aug. tract. 49 in Jo. ante med. tom. 9

Greg. Mor. lib. 4 c. 27 in prine.

A in peccato, ſunt quatuor gradus, de quibus Auguſtin. qui gradus ſunt titillatio delectationis, conſenſio, factum, conſuetudo: quæ quidem conſuetudo ligat. Et ideo dicitur hic de Lazaro, quod prodiit ligatus manus & pedes. Unde Auguſtin. loquens de ſe. Ligatus eram non ferro alieno, ſed mea voluntate: quippe ex voluntate perverſa facta eſt libido, & dum ſervitur illi, facta eſt conſuetudo, & dum illi non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi quibuſdam anſulis me tenebat: Stringit quaſi Cedrum in caudam ſuam. Ibi Greg. bene de hoc gradibus in peccato, quibus ſtringit diabolus animam peccatricem. Et de his diebus: Dies venerunt plagæ ejus. His

B diebus fœtet peccator, nec mirum, quia putrefactus putrefactione ſpirituali: propter quod ait Propheta in perſona talium: Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ. Et: Computruerunt jumenta in ſtercoribus ſuis, quod eſt homines carnales in fœtore luxuriæ vitam finire. Fœtet, inquam, talis horribiliter, & multipliciter: Aſcendet fœtor ejus & putredo ejus. Et recte ait, aſcendet, quia uſque in cælum, & ita coram Deo, & etiam coram ſeipſis. Aſcendere feci putredinem caſtrorum ſuorum in aras veſtras, Unde Anſelmus: Tolerabilius canis putris fœtet hominibus, quam anima peccatrix

C Deo: quam infelicius iſta Deo, quam hominibus ille. Heu non hominem ſed opprobrium hominum, vilius peccatore, pejus cadavere: Sicut eructant præcordia fœtentium, ſic cor ſuperborum. Et tales ſuo fœtore alios gravant & inficiunt Ergo dicitur: Ut fœtore illius exercitiis gravaretur. Et ideo pro talibus reſuſcitandis rogandus eſt Dominus.

Aug. de verbis Domini ſerm. 44 poſt me. tom. 10

Aug. Conf. l. 8 ca. 10 ante med. to. 1

Job. 40

Greg. Mor. li. 32 c. 12

Pſal. 37
Joel. 1

Joel. 2

Amos 9
Anſelmus in meditationibus.

Eccl. 11
Malach. 9

Collatio Quinquageſimaquarta.

Expedit ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat. Sicut patet ex textu & ex Auguſt. hic: hæc verba prolata ſunt ex prophetia. Unde & illi attribuit Evangeliſta ſacramento, quando ait, *Hoc a ſemetipſo non dixit, cum eſſet Pontifex*

Aug. tract. 49 in Jo. verſ. fin. tom. 10

anni

anni illius. Ut Auguſtin. Et inſinuantur quatuor in his verbis. Primum eſt humanitatis filii Dei indubitabilis veritas, ibi: *Homo*. Secundum ejuſdem ſingularis ſublimitas, ibi: *Unus*. Tertium paſſionis gravis acerbitas, ibi: *Moriatur*. Quartum eſt hujus paſſionis innumerabilis utilitas, ibi: *Expedit*. Ait ergo: *Homo*, ſcilicet filius Dei factus homo ſupra: Verbum caro factum eſt. Et ibi de hoc. [*Joan. 1*] Homo, inquam, ſocialitate politicus benignitate benevolus largitate munificus, omni virtute magnificus. Talis enim eſt homo naturaliter, & ipſe multo magis. Ut enim ait Commentator. Homo eſt animal polyticum non ſolitarium, & communicativum. Item magnificum: eſt enim homo nobiliſſimus & altiſſimus animalium. Ut Sapiens: Quid eſt homo, quia magnificas eum. [*Job. 7*] Ibi Gregor. [*Greg. Mor. lib. 8 c. 16*] Hominem Deus magnificat, quia largitate rationis ditat, infuſione gratiæ viſitat, honore collatæ virtutis exaltat. Sed peramplius & perfectius Chriſtus fuit prædictis magnificatus. Ideo homo, prout ait Propheta: [*Pſal. 86*] Homo natus eſt in ea, id eſt, in beata virgine, & ideo in Evangeliis vocat ſe ſæpe filium hominis: [*Mat. 8*] Filius hominis non habet, ubi caput reclinet. [*Mat. 24*] Et: Videbunt filium hominis cum virtute magna & majeſtate. Infra: [*Joan. 16*] Ecce homo ſcil. Anthonomaſtice. Et ideo merito hic dicitur unus ſuper alios ſingularis dignitate & omni virtute. Unus enim dicit diſcretionem, ſive ſingularitatem ſecundum regulam grammaticorum: qualis fuit Chriſtus ſuper alios: Unum vocavi eum & benedixi eum, ſcilicet. Jeſum Chriſtum: [*Iſa. 41*] Singulariter ſum ego donec tranſeam, ait Propheta in perſona ſua. Et: Virum de mille unum reperi. [*Eccl. 7*] Et ideo in figura bene, ubi dicitur: [*Judic. 8*] Quales fuerunt viri quos occidiſtis? qui reſponderunt, ſimiles tui, & unus ex eis quaſi filius Regis. Per viros prædictos occiſos martyres poſſunt ſignari, ſed unus ſcilicet Jeſus Chriſtus quaſi filius Regis; ut hæc dictio, quaſi non ſit ſimilitudinis, ſed affirmationis, ſive veritatis, ſicut ſupra: [*Joan. 1*] Vidimus gloriam quaſi gloriam unigeniti a patre. Ubi ponitur pro veritate non pro ſimilitudine, ut ait Gregor. Et licet eſſet tantus, & talis, tamen mortuus eſt voluntarie [*Greg. Mor. lib. 18 c. 6 in princ.*] pro genere humano. Supra: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. [*Joan. 10*] Et ibi de hoc. Unde in hoc patet, ſua ſumma bonitas, ſua admiranda charitas, ſua ſtupenda æquitas, & ſuæ condeſcenſionis mirifica humilitas: quam admirans & ſtupens Apoſtolus ait: Qui cum in forma Dei [*Phil. 2*] eſſet, &c. tamen humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, &c. Et infra: Majorem charitatem nemo habet, [*Joan. 15*] ut animam ſuam ponat quis pro amicis, &c. Non enim ſolum dignatus eſt incarnari, & generalitates humanas ſuſcipere, ſicut eſurire & ſitire, &c. ſed etiam mori, cum tamen mors ſit amariſſimum quid, quia terminus paſſionum. Ideo: Commendat autem charitatem ſuam. [*Rom. 5*] Et ſequitur: Pro nobis mortuus eſt. [*Ibidem.*] Et mortuus morte crucis, quæ erat mors ignominioſitate turpiſſima, judicio crucifigentium, diuturnitate prolixa, acerbitate amara. Auguſt. [*Aug. tract. 36 in Jo. ante med. tom. 9*] Illa morte nihil pejus fuit inter genera mortium. Mors protendebatur, ne dolor citius finiretur, &c. Et ibi bene de hoc: Morte turpiſſima condemnemus eum. [*Sap. 2*] Et ſic mori pro populo fuit expediens, ne pereat, & vere expediens ad ipſius mortis occiſionem: [*Oſee 13*] Ero mors tua mors. Unde Auguſt. [*Aug. tract. 12 in Jo. poſt med. tom. 9*] Vita mortua occidit mortem. Plenitudo vitæ deglutivit mortem, abſorpta eſt mors in victoria patris. Item ſic mori fuit expediens ad generis humani de captivitate ſatanica redemptionem: [*Apoc. 5*] Occiſus es & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo: [*1 Cor. 6*] Empti eſtis pretio magno. Unde Auguſtin. [*Aug. enarrat. in Pſ. 95 ante med. t. 8*] Pretium noſtræ redemptionis eſt ſanguis Chriſti. Item ſic mori fuit expediens ad omnem ſanctificationem & lavationem a peccato per illam ſacram oblationem, qua ſe obtulit Chriſtus in cruce: [*Apoc. 1*] Lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo: [*Epheſ. 5*] Tradidit ſemetipſum oblationem & hoſtiam pro nobis. Item ſic mori fuit expediens ad generis humani reconciliationem Deo patri, & ad introdu-

Digitized by Google

[Rom. 5] ductionem in regnum gloriæ: Reconciliati enim ſumus per mortem filii ejus. Et: Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Et ideo dicitur: Per ſanguinem ſuum ſemel introivit in ſancta. Subdit continue. Ergo ſunt meditanda: filii Dei ſublimitas, ſuæ paſſionis dira acerbitas, & ejuſdem paſſionis multimoda commoditas, ut ſit in nobis ipſius paſſionis perfecta imitabilitas. [Eph. 2 Hebr. 9]

CAPUT XII.

Collatio Quinquageſimaquinta.

Maria accepit libram unguenti piſtici pretioſi & unxit pedes Jeſu, &c. In his verbis figuratur ſpiritualis oblatio, qua debet anima fidelis filium Dei honorare, & quam ei offerre debet: in quibus quatuor figurantur, quorum primum eſt perſonæ offerentis acceptata Dei virtuoſitas, ibi. *Maria*. Secundum eſt oblationis perfectibilitas, ibi: *Accepit libram unguenti*. Tertium eſt in offerendo ſedula obſequioſitas, ibi: *Unxit pedes*. Quartum ex his redolens famoſitas, ibi: *Domus impleta eſt ex odore unguenti*. Ait ergo: *Maria*, quæ erat perſona acceptabilis Deo, & a Deo dilecta. Supra: Diligebat Jeſus Martham & ſororem ejus Mariam. [Joan. 11] Prius enim debet eſſe perſona offerens acceptata, ut gratanter offerat: Prius reſpexit Deus ad Abel, & poſtea ad munera ejus. [Gen. 4] Unde Maria gerebat perſonam perfectæ pœnitentis: interpretatur enim amarum mare, in quo ſignatur contritionis veritas. Item interpretatur ſtella, in quo ſignatur immaculata puritas. Item interpretatur lux, in quo ſignatur inoffuſcata luminoſitas. Item interpretatur domina, in quo ſignatur concupiſcentiarum diſciplinata caſtigabilitas, quæ debent eſſe in anima pœnitente, & fuerunt in Maria, ſicut planum eſt ex ſerie vitæ ſuæ, de qua dicitur quod dilexit multum, & ideo a Deo dilecta & acceptata: [Luc. 7] Diligentes enim me diligo: [Prov. 8] Per libram unguenti devotionis perfectibilitas. Ut ait Bernardus. [Ber. ſuper. Cant. ſer. 10 ante med.] Triplex eſt unguentum, ſcilicet contritionis, devotionis, & pietatis. Primum eſt pungitivum & dolorem faciens. Secundum eſt temporativum dolorem leniens. Tertium eſt ſanativum morbum expellens. Et ibi multum de hoc & bene. Primum ſignatur ſpiritualiter per unguentum, quo unxit Maria pedes Jeſu. [Ibid. ſer. 12 poſt med. Luc. 7] Secundum per illud quo unxit hic. Tertium per iſtud quo unxit corpus Jeſu cum aliis Mariis, id eſt, cum aliis mulieribus. [Mar. ult.] Perfectio vero unguenti devotionis ſignatur ex quarta, ſcilicet ex pura ſinceritate & immixtione aliis; ibi: *Pretioſi*. Iſtud eſt pretioſum in genere ſuo, quod eſt immixtum rebus ignobilioribus: ſive illud

B

eſt pretioſum quod eſt rarum. Pretioſior erit vir auro. [Iſa. 13] Ibi Hieronymus: [Hieron. com. in Iſa. l. 6 c. 13 to. 4] Omne rarum eſt pretioſum: Meliora ſunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis. [Cant. 1] Item figuratur perfectio devotionis ex humilitate vera, ibi: *Nardi*. Nardus enim eſt herba ſpicata, id eſt, habens ſpicas, ſecundum Iſidorum: [Iſid. etym. lib. 17 c. 9] Nardus me dedit odorem ſuavitatis, [Cant. 1] ibi Gloſſa: Nardus eſt herba humilis & naturæ calidæ, in quo ſignatur amor vel dilectio cum humilitate: Item figuratur perfectio devotionis a fidei rectitudine, ibi: *Piſtici*. Piſtis enim Græce, fides latine. Et dicitur ſic a loco ſecundum Auguſtinum [Aug. tract. 50 in Jo. ante med. tom. 9] Hæc eſt fides quæ debet dirigere de-

C

votionem, & vivificare. Hæc ille. Ipſa enim eſt ſubſtantia rerum ſperandarum. [Heb. 11] Item figuratur perfectio devotionis ex juſtitiæ æquitate, in hoc quod ait: *Accepit libram unguenti*. Ut enim ait Auguſtin. [Auguſt. ib.] Unguentum illud juſtitia fuit, ideo libra fuit. Libra enim eſt perfecta menſura ſua, & tunc eſt devotio librata, quando eſt mutua. Et talis quanta & qualis debet eſſe: Libravit in pondere montes. [Iſa. 40] Per montes figurantur animæ contemplativæ, quas librat Deus cœlica devotione: Librabat fontes aquarum. [Prov. 8] Per quos fontes ſignantur animæ devotæ fundentes aquas lachrymarum. Infra: Venit Nicodemus faciens mixturam myrrhæ & aloes, quaſi libras centum, &c. [Joan. 19] In numero verocentenario perfectio ſignifica-

Greg. in Ezech. l. 2 hom. 18 poſt med. Exod. 30 Eccl. 48

ficatur, ſecundum Gregor. Tale unguentum debet anima fidelis ſibi componere: Facies thimiama compoſitum opere unguentarii. Et: Unguentarius faciet pigmentum ſuavitatis. Iſto unguento pretioſo debet anima devota ungere pedes Jeſu, quod eſt ſecundum Auguſtinum bene vivendi Dominica veſtigia ſectari. Et illos tergere, eſt ſuperflua dare pauperibus. Ut ait idem Auguſtin. Per pedes enim figurantur pauperes & humiles. Per capillos vero figurantur ſuperflua ſive temporalia. Secundum illud: Quod uni ex minimis feciſtis, mihi feciſtis. Et ex odore prædicti unguenti devotionis repletur domus: quia tergendo pedes Chriſti dicto modo commovemur, ſed unguenta commota redolent, ait Greg. Item ſic tergendo pedes Domini amore ferveſcit, ſed unguenta cum bulliunt, odorem reddunt talis animæ devotæ: In odorem unguentorum tuorum curremus. Et ibidem: Nardus mea dedit odorem ſuum, id eſt, anima humilis, & amore devota: Aliis ſumus odor vitæ in vitam, &c. Ad imitationem ergo Mariæ quilibet fidelis accipiat libram unguenti prædicti, & ungat pedes Jeſu modo dicto.

Aug. tract. 50 in Jo. ante med. tom. 9 Ibidem. Mat. 25 Cant. 1 2 Cor. 2

Collatio Quinquageſimaſexta.

Ecce *rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ*. In his verbis exprimitur admiranda humilitas filii Dei, & figuratur ejus exceſſiva dignitas. Unde his verbis figurantur quatuor, quorum primum eſt filii Dei ſupereminens dignitas ibi: *Rex* Secundo ejuſdem communicativa bonitas, ibi: *Tuus*. Tertio, dignativa humilitas, ibi: *Venit ſedens*. Quarto, animæ in qua requieſcit Deus congrua figurabilitas, ibi: *Pullum aſinæ*. Ait ergo: *Ecce Rex*. Ut per adverbium demonſtretur ſua exceſſiva majeſtas, & ſingularis dignitas, & incomparabilis poteſtas, & ſui regiminis & regni æternitas, ut ait Auguſtinus. Non enim Rex Iſrael Chriſtus ad exigendum tributum, ſed Rex Iſrael, quod mentes regat, quod in æternum conſulat, quod in regnum cœlorum credentes, ſperantes, amanteſque perducat. Infra: In hoc natus ſum, quod ſum Rex, ſcilicet. Et ibidem: Regnum meum non eſt de hoc mundo: Rex enim dicitur a regendo, Iſidorus. Item Sapiens: Rex eſt qui intendit quod eſt utile ſubditorum: non eſt Rex, qui non eſt de ſe ſufficiens, & omnibus bonis præcellens, & talis nullo indiget. Hæc ille. Sed hæc per ſe, & ſumme in ipſo Salvatore. Ideo Rex verus: Beatus & ſolus potens Rex regum & Dominus dominantium. Item: Regi ſæculorum, &c. Et iſte Rex eſt tuus, id eſt, tibi datus, quaſi ſervus ad miniſtrandum: Servire me feciſti iniquitatibus tuis, &c. Item eſt tuus ſicut pretium ad redimendum: Empti enim eſtis pretio magno. In pſalmo: Concidiſti ſaccum meum, ut ait ibi Auguſtin. Pretium noſtrum ferebat in ſacco, percuſſus eſt lancea. Fiſſus eſt ſaccus, manavit pretium orbis terrarum. Item tuus eſt homo, ſicut theſaurus ad ditandum: Quo modo non cum illo omnia nobis donavit. Et: In omnibus divites facti eſtis cum illo, &c. Vel aliter tuus eſt, ſicut judex propitius ad judicandum, ſicut legifer ad docendum, ſicut Rex ad gubernandum, & protegendum: Judex noſter, legifer noſter, &c. Et licet eſſet Rex tantus & talis, tamen venit ſedens ſuper pullum, in extrema paupertate, in abjectiſſima contemptibilitate, in evidentiſſima humilitate. Supra: Sedens ſuper fontem. Ibi Chryſoſtom. quod non ſubjugalibus, id eſt, equis, vel equitaturis utitur. Ideo: Ipſe pauper & aſcendens ſuper aſinum. Non ergo cum pompis, vel cum equitaturis illis, cum quadrigis & divitiis venit, ſed modo dicto. Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus. Et hoc: Super pullum aſinæ, in myſterium & figuram. Aſinus enim eſt animal ſimplex. Unde in aſino ſimplicitas gentilium, ait Gregor. Item aſinus eſt algore frigidus, ut ait Sapiens. Et eſt animal portandis oneribus debitum. Item videns imaginem ſuam, a qua abhorret & refugit, ait Iſaac: & ſignat animam pœnitentem ſimplicem, laborioſam, peccata ſua

Aug. tract. 51 in Jo. ante med. tom. 9 Joan. 18

Iſid. etym. lib. 9 c. 3 in princ. Ariſt. eth. l. 8 c. 10 ante med. 1 Tim. 6 Apoc. 19 1 Tim. 6 Iſa. 43 1 Cor. 6 Pſal. 29 Rom. 8 1 Cor. 1 Iſa. 33 Joan. 4 Chryſ. ho. 30 in Joan. ante med. tom. 8 Zach. 9 Mat. 21 Greg. Mor. lib. 1 c. 17 poſt med. Ariſt de generat. animal. l. 2 c. 6 poſt me.

ſua deprehendente & abhorrentem: Iſachar aſinus fortis accubans inter terminos, &c. Cognovit aſinus præſepe Domini ſui: Erant ei quingentæ aſinæ. Per quas ſignantur animæ fideles, laborantes pro æterna requie: in numero enim quinquageſimo figuratur quies, ut ait Gregorius. Ibi ſuper illud. Supernaturalem animam, ſive in tali anima quieſcit Dominus: prout hic ſignat.

Greg. Mor. lib. 1 c.24 poſt med.
Gen. 44
Job. 1
Greg. Mor. lib. 1 c. 7 circa medi

Collatio Quinquageſimaſeptima.

SI *mortuum fuerit*, ſcilicet granum frumenti, *multum fructum adferet*. Qualiter iſtud verbum exponit Aug. de Salvatore, patet hic & Gloſſis. Myſterialiter autem competit cuilibet martyri, in quibus tria figurantur: quorum primum eſt vitæ immaculata puritas, ibi: *Granum frumenti*. Secundum eſt paſſionis dira acerbitas, ibi: *Mortuum fuerit*. Tertium præmii multimoda fructuoſitas ibi: *Multum fructum adferet*. Ait ergo: *Granum frumenti*, per quod figuratur ſancta anima: granum enim frumenti in genere ſuo eſt nobilitate eximium, ſinceritate purum, guſtu ſapidum, & ad nutriendum virtuoſum. Et ideo per granum frumenti figuratur anima ſancta convenienter. Quid enim pulchrum niſi frumentum electorum? Frumentum enim deſiderat nubes, id eſt cæleſtes irrorationes. Implebuntur areæ frumento, &c. Unde juſtus comparatur grano frumenti ratione puritatis & nobilitatis, ut hic. Item comparatur grano ſynapis ratione vivacitatis fidei & amaritudinis pœnitentialis: Simile eſt regnum cælorum grano ſynapis. Unde frumenta ſunt electi Dei, ait Gregor. ſuper illud. Frumentum deſiderat nubes. Unde & cavendum eſt, ne iſtud frumentum degeneret, vel ne pro iſto frumento ſurgat tribulus, anima ſcilicet infructuoſa & aſpera: Si abſcondi quaſi homo peccatum meum. Sequitur: Pro frumento oriatur mihi tribulus, ſcilicet pro anima pura & fructuoſa, anima cupida & ſpinoſa, ac infructuoſa. Unde Ambroſ. ad ſic degenerantem: Tritici granum

Aug. tract. 51 in Jo. circa med. tom. 9
Zach. 9
Job. 37
Joel. 2
Mat. 13
Greg. Mor. lib. 27 c. 19 in princ.
Job. 37
Job. 31
Ibidem.
Amb. Hexaem. l. 3 cap. 7 poſt med. t. 1

A ſparſum terræ, generis ſui gratiam reddit, & tu degeneras: fruges non adulterant ſinceritatem ſui ſeminis, & tu adulterans puritatem animæ tuæ. Et ibi bene de hoc. Et iſtud granum benedictum pro Chriſto mortuum eſt. Et in hoc paſſionis dira acerbitas, prout dictum eſt ſupra: Mors enim terribiliſſimum eſt, quia terminus paſſionis. Ut ait Sapiens: Et tamen ſic mori voluerunt martyres, & deſideraverunt, ne a vita, quæ Chriſtus eſt, ſapararentur: prout dicitur: In occiſione gladii mortui ſunt. Et ad martyris imitationem debet fidelis quilibet mori morte quadruplici. Prima eſt vitæ peccatorum, ſive iniquitatum omnimoda extinctio: B Si mortui ſumus peccato, quo modo vivemus in illo? Mors enim non eſt ſubſtantiæ conſumptio, ſed unitorum diſcretio. Dionyſius: Qui ergo vere ſe ſeparat ab iniquitatibus, eis moritur. Item ſecunda mors eſt carnalis concupiſcentiæ mortificatio & crucifixio in cruce pœnitentiæ: Qui ſunt Chriſti carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis. Et: Mortificate membra veſtra: Tertia mors mundialis cupiditatis abdicatio: Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. De qua morte & crucifixione Gregor. Multum ſuper illud Job: Abſcondita eſt ab oculis omnium viventium. Item quarta mors eſt in contemplatione divina, C & dilectione delectari exemplo Apoſtoli: Vivo ego jam non ego: Suſpendium elegit anima mea, & mortem oſſa mea: Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Juſtus ſic mortuus mutum adfert fructum, ad litteram: niſi granum reſolvatur, humectetur, algore conſtringatur, & calore vivificetur, non adfert fructum: Inſipiens tu quod ſeminas non vivificatur, niſi prius moriatur. Item ſpiritualiter eſt ex parte iſta: Sicut granum ſic mortuum profert fructum, ſic juſtus ſpiritualiter mortuus, fructum virtutum hic & præmiorum poſt, qui fructus eſt ſublimis honorabilitate: Flores mei fructus honoris & honeſtatis. Item fructus multus numeroſitate, ut dicitur hic: De fructu oris ſui unuſquiſ-

Ariſt. eth. l. 3 c. 6
Heb. 11
Rom. 6
Dionyſ. de Eccl. Hierarch. c. 4 poſt med.
Gal. 5
Coloſſ. 3
Greg. Mor. lib. 18 c. 27
Job. 28
Gal. 2
Job. 7
Coloſſ. 3
1 Cor. 15
Eccl. 24
Prov. 12

quiſ-

quiſque replebitur bonis. Item erit
fructus delicioſus dulcedine & dele-
ctabilitate: Fructus enim juſti lignum
Prov. 11 vitæ. Et: Initium dulcoris habet
Ecc. 11 fructus illius. Item erit fructus pe-
Joan. 16 rennis perpetuitate. Infra: Poſui vos
Jer. 7 ut eatis, & fructum adferatis, &
fructus veſter maneat: Nec aliquan-
do deſinet facere fructum. Fructus
enim eſt juſto, ſcilicet Deus judi-
cans in terra, ſcilicet viventium, ait
Propheta. Quilibet ergo aſcendat in
crucem pœnitentiæ dicens: Aſcen-
Cant. 7 dam in palmam, & apprehendam
fructus ejus.

Collatio Quinquageſimaoctava.

QUI *mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi ego ſum, illic & miniſter meus erit.* In his verbis tria
inſinuantur, quorum primum eſt
animæ fidelis recta & debita ordina-
bilitas, ibi: *Qui mihi miniſtrat*, &
hoc in ſtatu. Secundum eſt imita-
tionis filii Dei, & hoc in actu vel
affectu perfectibilitas, ibi: *Me ſequa-
tur.* Tertium eſt magnitudo remu-
nerationis in fructu, ibi: *Et ubi ego
ſum.* Ait ergo: *Qui mihi miniſtrat.*
Et in hoc, ſicut tactum eſt, recta
ordinabilitas animæ fidelis ſub Deo:
quia qui miniſtrat, eſt alteri ſubje-
ctus: proprie miniſterium eſt quod
dant ſervi Domino, ut ait Seneca:
Sen. de be-nef. l. 3 c. 21 Debet autem fidelis miniſtrare Deo
honorabiliter, ſive idonee, exhiben-
do ſe talem, & faciendo ſe talem,
qualis debet eſſe miniſter Dei. Prop-
ter quod ait Apoſtolus. Exhibeamus
1 Cor. 6 nos ſicut Dei miniſtros. Et: Qui
2 Cor. 3 fecit nos idoneos miniſtros novi Te-
ſtamenti. Item debet miniſtrare Deo
ſimiliter & obedienter, ſcilicet vo-
luntatem Dei adimplendo, & ſe ſub
Deo humiliando, prout ait Prophe-
ta: Miniſtri ejus qui facitis volunta-
2 Cor. 11 tem ejus. Et: Miniſtri Chriſti ſunt
1 Cor. 4 & ego: Et: Sic nos exiſtimet homo
ut Dei miniſtros. Item debet mini-
Prov. 4 ſtrare intelligenter ſive prudenter di-
ſcernendo quæ ſunt placita Deo, &
quæ non; quæ agenda & quæ de-
clinanda: Acceptus eſt Regi mini-
ſter intelligens. Item debet mini-
ſtrare Deo alacriter & ferventer,

in pſalmo. Qui facis angelos ſpiri- *Pſal. 103*
tus & miniſtros tuos ignem urentem.
Et merito debemus ei ſic miniſtrare.
Ipſe enim perfectius ſine comparatio-
ne miniſtravit nobis. Ut enim ait
Bernardus Chriſtus fuit miniſter ala- *Luc. 22*
cer charitate fervens, pietate devo-
tus: Ecce ego in medio veſtrum ſi-
cut qui miniſtrat. Ut infra proxi-
mo: Surrexit a cœna, præcinxit ſe *Joan. 13*
linteo. Et ſic de aliis quæ ibi enu-
merantur. Et ſic miniſtrans debet
ſequi filium Dei imitando: ſequi
enim eſt imitari, ait Auguſtin. Qua- *Aug. de virg. ſanct. c. 27. t. 6*
liter autem ſequendus ſit filius Dei,
dictum eſt ſupra, ibi: Qui ſequitur *Joan. 8*
me, non ambulat in tenebris. Nihi-
lominus ut ait Hugo, ibi: Quid eſt *Hugo in Eccleſ. ho. 10 poſt med.*
homo ut ſequatur factorem ſuum?
Ille, inquit, ſequitur factorem ſuum,
qui vivit, ut factus eſt, qui incedit
ut inſtitutus eſt, qui ſervat bonum
quod accepit, qui quod natura con-
tulit impollutum cuſtodit. Hæc il-
le. Ad ſic ſequendum miniſtrans *Eccl. 2*
Deo debet ſtudere, quia ad hoc eſt *Iſa. 41*
vocatus: Vocavit eum ut ſequere-
tur, ſcilicet, Et debet ſic ſequi vo-
luntarie & libenter, quia ut ait Se-
neca: Malus miles eſt qui Impera-
torem generiſis ſequitur: Qui vult *Mat. 16*
venire poſt me, tollat crucem ſuam
& ſequatur me. Item debet ſequi
univerſaliter, totaliter, ſcilicet ex
toto corde: Uſquequo claudicatis in
duas partes. Si Dominus eſt Deus:
ſequimini eum, &c. quaſi diceret *3 Reg. 18*
totaliter illum ſequimini. Item de-
bet ſequi univerſaliter, id eſt, ad o-
mnia, ad proſpera & adverſa ſuſti- *Mat. 8*
nenda: Sequar te quocumque jeris. *Apoc. 9*
Et: Hi ſequuntur agnum quocun-
que jerit. Item debet ſequi Domi-
num perenniter, ſive indeſinenter.
Infra. Tu me ſequere ſcilicet in cru-
cis paſſionem, ait Gloſſa: His mo- *Joan. ult.*
dis ſequi Dominum eſt magna glo- *Eccl. 23*
ria: Magna gloria ſequi Dominum:
Sic ſequenti Dominum eſt magna
merces, quæ eſt eſſe cum Chriſto.
Unde Auguſtin. ſuper illud: Gratis
ametur, & operis quo miniſtratur *Aug. tract. 51 in Jo. poſt med. tom. 9*
illi pretium ſit eſſe cum illo: ubi
enim bene erit ſine illo, aut quan-
do male eſſe poterit cum illo? Hæc
ille. Præmium ergo erit ſic ſequen-

ti filium Dei dignitate honorabiliſſimum, multitudine numeroſiſſimum, delectabilitate deliciosiſſimum, perennitate æternum: Nihil enim honorabilius quam eſſe & regnare cum filio Dei. Unde ſequitur hic: *Si quis mihi miniſtraverit, honorificabit eum pater meus*. Super quod Auguſt. ubi ſupra: Quem majorem honorem potuit accipere adoptivus, quam ut ibi ſit, ubi eſt unicus? Item ex hoc. Cum erit cum filio Dei, erit omnis ſufficientia & lætitia: Satiabor, inquit Propheta, cum apparuerit gloria tua. Infra: Oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Et erit indeficientia deſiderabilium, quia filius Dei æternus: Lætitia ſempiterna ſuper capita eorum. Et: Sic ſemper cum Domino erimus, &c. Ex quo ergo filii Dei eſt miniſterium, & eum ſequi eſt glorioſum, & præmium eſt magnificum, merito debet quilibet ei miniſtrare obedienter, & eum ſequi perfectibiliter, ut cum eo regnet feliciter & perenniter.

Pſal. 16 *Joan. 14* *Iſa. 35* *1 Theſ. 4*

CAPUT XIII.

Collatio Quinquageſimanona.

SI *non lavero te, non habebis partem mecum*. In his verbis duo inſinuantur, quorum primum eſt neceſſitas ſpiritualis lotionis, ibi: *Si non lavero te*. Secundum eſt ejuſdem conſequens fructuoſitas, quod inſinuatur per contrarium, ibi: *Non habebis partem mecum*, quaſi diceret: Si lavero habebis partem mecum. Ait ergo: *Si non lavero et*. Ut enim ait Auguſtinus: Homines mundantur quadrupliciter, ſcilicet per verbum veritatis: Infra: Mundi eſtis propter ſermonem meum. Item ſacrificio contriti cordis, prout ait Propheta: Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, Item mundantur eleemoſynis: Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis. Item mundantur virtute charitatis operientis multitudinem peccatorum, ſcilicet auferendo & ſic mundando. Quando ergo Dominus dat gratiam ad iſta, ipſe lavat. Et licet iſtud ſit dictum authentice & bene, nihilominus aliter

Aug. cont. Creſcen. Grammat. l 2 c. 12 poſt med. tom. 7 *Joan. 15* *Pſ. 50* *Luc. 11* *1. Petr. 4*

A poſſet dici, quod Deus lavat animas gratia baptiſmali, abluendo a peccato originali: Ut illam, ſcilicet Eccleſiam, ſanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Et: Lavi te aqua. Sequitur: Unxi te oleo, &c. Item ipſe lavat gratia pœnitentiali, a commiſſa culpa actuali: quando dat gratiam conterendi & pœnitendi: Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Item ipſe lavat igne mundanæ tribulationis a voluptate carnali: Si abluerit Dominus filiam Sion, & ſanguinem Hieruſalem, & laverit de medio ejus in ſpiritu judicii &c. Spiritus enim judicii eſt tentatio tribulationis. Item Do-

B minus lavat ſuperfuſione cæleſtis ſpiritus lavantis & mundantis a cupiditate mundiali: Vos baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies. Baptizari enim eſt lavari ſpiritu infuſo & elevante a mundiali cupiditate: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Ibi Gregor. Tanto namque amplius peccati rubigo conſumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur. Iſta lotione debent lavari pedes, id eſt interni affectus: Quando lavabam pedes meos butyro, id eſt, pinguedine devotionis, ait ibi Gregor. exponens illud, ubi bene de hoc. Item iſta lotione debet lavari caput, id eſt, a peccatis

C mentis: caput enim ſignat mentem: quia ſicut reguntur membra capite, ſic cogitationes mente, ait Gregor. Tu cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. Item iſta lotione debent lavari manus, prout ait Proph. Lavabo inter innocentes manus meas. Unde non lavantibus manus improperat: Manus veſtræ plenæ ſunt ſanguine. Qui eſt lotus his modis, non indiget niſi ut pedes lavet, ſcilicet affectiones interiores, quæ ſunt labiles & ſæpe infectæ, ut patet ab Auguſt. hic: Quoniam ſi dixerimus, quod peccatum non habemus noſmetipſos ſeducimus: Quando lavabam pedes meos butyro, id eſt, pinguedine devotionis, ut ait ibi Gregorius exponens illud, Et propter hoc ait ſponſa: Lavi pedes meos,

Epheſ. 5 *Ezec. 16* *Ezec. 36* *Iſa. 4* *Act. 1* *Luc. 7* *Greg. in Ev. hom. 33 ante med.* *Job. 29* *Greg. Mor. lib. 19 c. 10* *Greg. in Ev. hom. 1 ante med.* *Mat. 6* *Pſ. 25* *Iſa. 1* *1 Joan. 1* *Job. 29* *Greg. Mor. lib. 19 c. 10* *Cant. 5*

Digitized by Google

meos, quo modo inquinabo illos? quaſi diceret: ne inquinentur pedes mei conari debeo. Ideo ait Salvator Apoſtolis: Excutite pulverem de pedibus veſtris. Econtrario de non lavantibus pedes ſuos ſic: Sordes ejus in pedibus. Ad iſtam lotionem faciendam & continuandam, & conſervandam jugiter eſt laborandum, ut etiam qui ſanctus eſt ſanctificetur adhuc.

Matt. 10
Thr. 1
Apoc. ult.

Collatio Sexageſima.

SI *ego lavi pedes veſtros Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes*. Filius Dei æternus volens diſcipulos ſuos informare, non ſolum per veritatis documenta, neque per operum miracula, ſed per humilitatis dignativa exempla. In his verbis hortatur illos ad imitandum ipſum in opere extremæ humilitatis, ait: *Si ego lavi pedes*, &c. In quibus tria inſinuantur, quorum primum eſt ſuæ dignitatis exceſſiva ſublimitas, ibi: *Ego Dominus & Magiſter*. Secundum eſt operis extrema humilitas, ibi: *Lavi pedes veſtros*. Tertium eſt obligationis diſcipulorum ad conſimile opus manifeſtabilitas, ibi: *Vos debetis alter alterius lavare pedes*. Ait ergo: *Dominus & Magiſter*. Et in his verbis exprimitur ſua dignitas, in duobus ſcilicet, in ſublimitate eminentiæ, ibi: *Dominus*: Et de hoc ſupra, ibi: Domine ad quem ibimus? Sed mundo exprimitur dignitas ſua in plenitudine ſapientiæ, ibi: *Magiſter*. Et vere ipſe ſolus eſt magiſter: *Unus eſt magiſter*. Ipſe enim eſt magiſter, & ſolus ratione ſingularis ſuperexcellentiæ: quia magiſter dicitur, quod major in ſtatione, ait Papias. Sed ipſe ſupra omnes. Supra: Qui de cælo venit ſuper omnes eſt. Item magiſter dicitur communiter, in quo eſt veritas & plenitudo ſapientiæ. Sed in ipſo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Immo ipſe eſt ipſa ſapientia: Chriſtum Dei ſapientiam & Dei virtutem. Item magiſter dicitur ratione regiminis vitæ. Et ideo, ut ait Papias, componitur cum multis: ſicut dicitur magiſter militum. Sed ipſe ſolus rector vitæ. Ipſe enim Rex verus, ut habitum eſt ſupra: Venit Rex tuus. Item magiſter dicitur ratione efficacis doctrinæ: ſed ipſe Jeſus Chriſtus ſolus veraciter & efficaciter docet, ut ait Auguſtin. Chriſtus magiſter intimus, qui docet in ſchola pectoris. Merito ergo ait de ſe, quod erat magiſter: Ut audiam eum quaſi magiſtrum: dixerunt adverſarii: Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces. Ipſe enim venit in magiſterium veritatis, ait Auguſtin. Et licet eſſet verus Dominus omnibus præſidens, & ſolus magiſter omnes erudiens, dignatus eſt lavare pedes diſcipulorum. Ob quam

Joan. 6
Mat. 23
Joan. 3
Coloſ. 2
1 Cor. 1
Joan. 12
Iſa. 50
Matt. 22

B humilitatem ſtupuit Petrus conſiderans majeſtatem lavantis, operis abiectam & contemptibilem humilitatem, & ob geſtus & ſtudii ipſius lavantis diligentiam & ſedulitatem: quia præcinxit ſe linteo hic, miſit aquam in pelvim, &c. Item obſtupuit ob illorum, quorum pedes lavit, ſervilem inferioritatem, quia ipſi erant ſervi & diſcipuli. Nec ſolum lavit pedes diſcipulorum, ſed etiam proditoris, & ante ipſum ſe inclinavit. Et ideo hæc conſiderans merito ait Petrus: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, ſcilicet manibus, quibus oculos cæci aperuiſti, quibus leproſos mundaſti, quibus mortuos ſuſcitaſti, ut ait Chryſoſtomus hic,

C cubi bene de his. Stupendum ergo opus deſcriptæ humilitatis, quia humilitate dignatus eſt ſic lavare pedes diſcipulorum. Conſiderando tamen immenſam humilitatem, qua ſemetipſum exininivit, & mortem crucis ſuſtinuit, iſtud opus fuit minoris humilitatis. Humiliavit enim ſemetipſum formam ſervi accipiens. Unde notatur quod lavavit pedes diſcipulorum hic viſibiliter lotione corporali. Item lavit & lavat pedes omnium fidelium inviſibiliter, & lotione interiori per gratiam, ut dictum eſt in priori collatione. Item ipſe lavat animas omnium fidelium lotione admirabili, ſcilicet ſanguine paſſionis, a qua omnia ſacramenta habent efficaciam lavandi: Dilexit nos & lavit in ſangui-

Chryſ. ho. 50 in Jo. ante med. tom. 3
Phil. 2
Apoc. 1

guine ſuo. Et niſi quis fuerit lotus dicto modo, non habebit partem cum filio Dei: Neque enim fornicarii, & ſic de aliis peccatoribus, regnum Dei poſſidebunt. Soli enim ſancti & mundi habebunt partem cum filio Dei in regno gloriæ: Non enim intrabit in eam, ſcilicet civitatem, aliquid coinquinatum, neque faciens abominationem: Suſcipiens enim ſancti regnum Dei. Nec eſt timendum habenti partem ibi cum filio Dei, quia habendo partem habebit totum, quia habebit Deum ipſum, & ita omne bonum: Oſtendam tibi omne omne bonum. Et Dominus pars hæreditatis meæ, ait Propheta: Pars mea Dominus dicit anima mea: Beatus ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima. Et ideo merito concludit hic diſcipulis: *Vos debetis alter alterius lavare pedes*, ſcilicet vos conſervi, ait Chryſoſtomi ubi ſupra. A majoribus enim rebus accipit exempla, ut ſaltem quod minus eſt operemur. Et de hoc Auguſtin. bene: Diſcamus humilitatem ab excelſo, faciamus invicem humiles, quod humiliter fecit excelſus. Magna hic commendatio humilitatis: & faciunt ſibi invicem fratres, cum ſe hoſpitio invicem ſuſcipiunt. Et poſt, cum ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipſo vel excitatur, vel ſi jam etiam ivetat, confirmatur humilitas affectionis. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Ad hoc exempli filii Dei imitationem, & ad humilitatis excitationem, vel confirmationem ad mutui obſequii exibitionem, & ad fraternam venerationem, fratrum pedes lavemus: hoc enim fuit magnæ reputationis apud ſanctos, & apud antiquos. Unde ait Apoſtolus de vidua: Si pedes ſanctorum lavit. Et in vitis patrum dicitur, quod tres res erant honorabiles apud patres, ad quas cum honore & timore accedebant, ſcilicet ſacrum altare, ſcilicet in quo communicabant, menſa fratrum, in qua comedebant, pelvis in quo lavabant pedes fratrum. Ex quo ergo Dominus & Magiſter lavit pedes diſcipulorum, electi, qui ſunt membra

[Margin: 1 Cor. 6; Apoc. 1; Dan. 7; Exod. 23; Thre. 3; Apoc. 20; Chryſ. ho. 69 in Joan. poſt med. tom. 3; Aug. tract. 58 in Jo. paulo poſt med. tom. 9; 1 Tim. 5]

A ejus, affectualiter, humiliter, libenter idem facere ſtudeant ex affectu.

Collatio Sexageſimaprima.

EXemplum dedi vobis, ut quemadmodum feci vobis, ita & vos faciatis. Cum enim religionis ſumma ſit imitari eum quem colimus, ut ait Auguſtin. In his verbis filius Dei volens nos ſummam religionis adimplere, hortatur nos ad ipſum imitandum. In quibus quatuor: quorum primum eſt dantis exemplum majeſtativa dignitas, quod notatur in pronomine ſubintellecto in hoc verbo: *Dedi*. Secundum eſt formæ imitandæ, ſive operis virtuoſi exemplaris perfectibilitas, ibi: *Exemplum dedi*. Tertium eſt imitationis hortabilitas, ibi: *Faciatis*. Quartum eſt modi faciendi rectitudo ſive æqualitas, ibi: *Quemadmodum ego feci*. Ait ergo: *Ego dedi qui ſum*, ſcilicet Dominus & magiſter. Et de hoc in priori collatione. Et exemplum dedi multiplex, prout ait Auguſtin. *Exemplum*, inquit, *dedi* ſurſum videntibus Deum, exemplum deorſum mirantibus hominem, exemplum ſanis ad permanendum, exemplum infirmis ad convaleſcendum, exemplum morituris ad non timendum, exemplum mortuis ad reſurgendum. Hæc ille. Et licet tot modis exemplum dederit, nihilominus exemplum dedit fraternæ dilectionis, obſequioſæ adminiſtrationis, & miræ humiliationis, ut de omnibus patet, quando ait: *Exemplum dedi vobis*. Item exemplum dedit laborioſæ operationis, quia in laboribus a juventute ſua fuit. Adam exemplum meum ab adoleſcentia mea. Adam ſcilicet ſecundus, de cælo cæleſtis. Item dedit exemplum patientiæ & longanimitatis in ſufferendis contumeliis: Afficiam te contumeliis, & ponam te in exemplum. Et: Exemplum accipite fratres laboris & patientiæ. Et ſequitur: Finem Domini vidiſtis, & cæt. Item exemplum dedit ſuſtinendæ mortis & etiam mortis crucis: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum. Et: Exemplum ſum coram

[Margin: B; C; Aug. de Civ. Dei lib. 8 ca. 17 tom. 5; Zach. 12; 1 Cor. 15; Naum. 3; Jacob. 5; Ibidem.; 1 Pet. 2; Job. 17]

ram eis. Ex quo ergo Jeſus Chriſtus fuit exemplum majeſtate authenticum inenarrabili veritate rectum, integritate perfectum faciendum eſt ad imitationem iſtius exemplaris. Ideo ait hic: *Exemplum dedi vobis, ut faciatis.* Ut non ſolum audiatis vel dicatis, vel inſpiciatis, ſed unitatem faciatis: Exo. 25 Fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt, id eſt, in Chriſto: & hoc vitam noſtram vitæ ſuæ conformando, vias ejus tenendo, & veſtigia ipſius 1 Cor. 15 ſequendo: Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cæleſtis. Imago cæleſtis hominis, eſt Ephes. 5 vita Jeſu Chriſti: Eſtote imitatores Dei ſicut filii chariſſimi. Aſpicientes ergo ad tale exemplar debemus vitam noſtram formare, corrigere, & rectificare, vivendo ut ille vixit, prout poſſibile eſt agendo, quæ ipſe fecit, ſuſtinendo quæ ſuſtinuit, deteſtando quæ prohibuit: Hebr. 12 Aſpicientes in anctorem fidei & conſummatorem Jeſum, &c. Talis erat Apoſtolus qui ait: Gal. 2 Vivo ergo jam non ego. Et ad hoc hortatur idem ipſe: Coloſſ. 3 Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Et ſequitur: Ibidem. Expoliantes vos veterem hominem, & induentes novum, &c.

Collatio Sexageſimaſecunda.

E*Rat recumbens unus ex diſcipulis in ſinu Jeſu, quem diligebat Jeſus.* In his verbis inſinuantur ſingulares, & privilegiales prærogativæ beati Joannis tres: quarum prima eſt exceſſiva honorabilitas, & ſingularis inter diſcipulos Chriſti, ibi: *Unus ex diſcipulis*. Secunda eſt peculiaris familiaritas, ibi: *Recumbens in ſinu ejus*. Tertia eſt grata acceptibilitas ex privilegialibus virtutibus ipſius filii Dei, ibi: *Quem diligebat*. Ait ergo: *Unus ex diſcipulis*. Et etiam in hoc eximius honor: Si enim ſervi filii Dei ſunt ejus amici, prout Joan. 15 ait infra: Jam non dicam vos ſervos, multo magis diſcipuli ejus ſunt amici ſui. Diſcipulus autem filii Dei eſt qui eſt docibilis ejus auditor. Ut Bern. ſuper Cant. ſer. 7 ante med. enim ait Bernar. Diſcipulus eſt qui aurem parat. Et ideo: Matt. 5 Acceſſerunt ad eum diſcipuli ejus, & aperiens os ſuum docebat eos. Item diſcipulus filii Dei eſt ejus fervidus amator: *In hoc cognoſcent omnes quod diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis inter vos.* Sed non eſt dilectio fraterna vera ſine dilectione Dei, ut ait Chryſoſt. hic. Chryſ. ho. 33 in Joan. ante med. tom. 3 Item diſcipulus Chriſti, qui eſt perfectus ejus imitator: Sufficit diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter ejus. Mat. 10 Ut enim ait Chryſoſtom. Hoc eſt diſcipulum Chriſti eſſe, ſcilicet mitem & manſuetum eſſe: Chryſ. ho. 76 in Jo. circa med. tom. 3 Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde. Matt. 11 Item diſcipulus eſt Chriſti, qui eſt fructuoſus operator. Unde infra: Joan. 15 Poſui vos ut eatis & fructum afferatis. Ibi Chryſoſt. Chryſ. ho. 75 in Jo. ante med. tom. 3 Qui fructum fert ille eſt diſcipulus. Et quoniam beatus Joannes fuit talis exceſſive, ideo merito dicitur de ipſo hic, quod erat unus ex diſcipulis, ita quod unus dicat diſcretionem ſive eminentiam. Ut de ipſo verificetur illud: Judic. 8 Unus ex eis quaſi filius Regis. Et iſte beatus Joannes recubuit in ſinu Domini. Ut enim ait Auguſtin. hic: Aug. tract. 61 in Jo. poſt med. tom. 9 Per ſinum quid aliud ſignatur quam ſecretum? & ſinus pectoris ſapientiæ ſecretum eſt. Idem Auguſtinus. Ibid. tract. 124 poſt medium. In hoc ergo quod ait, quod erat recumbens in ſinu ipſius Jeſus ſignatur, quod Deus illum cibavit ſecretis ſapientiæ ſuæ affluenter & ſuperſingulariter, & ſalubriter, & utiliter, ad aliorum omnium illuminationem. Unde Auguſt. Quod ſicut Petrus primus Apoſtolorum claves regni cælorum accepit, nec tamen ipſe ſolus ligat, ſolvitque peccata, ſed univerſa Eccleſia: ſic beatus Joannes ſuper quietiſſimum ſinum Chriſti diſcubuit, & de fonte Dominici pectoris non ſolus bibit: ſed in ipſo Dominus Evangelium ſuum pro ſua cujuſque capacitate omnibus ſuis bibendum terrarum toto orbe diffudit. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Ideo de ipſo verificatur illud: Eccl. 15 Cibavit illum pane vitæ & intellectus. Et ſequitur: *In medio Eccleſiæ aperuit os ejus*, & cæt. Et ideo merito ideo diligebat eum Jeſus, eo quod impleverat eum donis gratiæ ſuæ, & ſecretis ſapientiæ ſuæ, & fervore dilectionis ſuæ: Prov. 8 Diligentes enim

Digitized by Google

enim me diligam, ait divina ſapien- A tia: Ipſe enim dilectus Deo & hominibus. Et merito dilectus a Deo ob integritatem ſacræ virginitatis, & dilectior a Deo ob plenitudinem ſapientiæ cœleſtis, & dilectiſſimus ob affluentiam divini ſpiritus gratificantis: Amantiſſimus Domini habitabit confidenter. Ait autem Gloſſa hic, quod eum diligebat Ieſus non plus omnibus, ſed familiarius, infra ultimo. Sunt qui cenſuerunt a Chriſto Joannem Apoſtolum propterea plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte ætate caſtiſſimus fuerit. Hoc tamen in ſcripturis canonicis non evidenter apparet. Hæc ille. Et de his amplius. Magnæ ergo & miræ iſtæ prærogativæ beati Joannis in alias privilegiatas prærogativas. (Eccl. 45; Deut. ult.)

CAPUT XIV.

Collatio Sexageſimatertia.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt. In his verbis tria figurantur, quorum primum eſt æternæ beatitudinis honorifica ſublimitas, ibi: *In domo patris mei.* Secundum eſt, gloriæ beatorum numeroſitas, ibi: *Multæ manſiones*: Tertium eſt invariabilis æternitas, ibi: *Manſiones*. Ait ergo: *In domo patris*: Per quam domum regnum æternum ſignatur. Et in hoc figuratur plena ſecuritas, C quia domus eſt cooperimentum prohibens a corruptione, a ventis, imbribus, & tempeſtatibus. Ut patet a ſapiente. Item in hoc apparet regni immenſitas: Magna eſt domus Domini. Item in hoc apparet bonorum omnium copioſitas, & honeſta ordinabilitas. Unde in figura: Videns Regina Saba ſapientiam Salomonis, & domum quam ædificavit, & cibos menſæ, &c. Non erat in ea ſpiritus. In Pſalmo: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. Et ideo hanc inhabitare deſiderat Propheta, quando ait: Ut inhabitem in domo Domini. Domum majeſtatis meæ glorificabo. Et: Dabo eis in domo mea, & in muris meis nomen melius, &c. Et in hac (Baruc. 3; 3 Reg. 10; Pſal. 35; Pſal. 26; Iſa. 60; Iſa. 56)

domo ſunt multæ manſiones, ſicut & patet ab Auguſtin. hic. Licet denarius retributionis ſit unus omnium beatorum, quia nullus illorum alienabitur ab illa domo, nec eſt diverſa in æternitate menſura: tamen diverſæ manſiones ſignant diverſas meritorum dignitates. Alia enim gloria ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum. Parvus & magnus ibi ſunt. De hoc ibi Gregorius bene: Et in hoc gloriarum numeroſitas: Ut enim ait Auguſtinus. Quoniam Deus charitas eſt, per charitatem fit, ut quod habent ſinguli, commune ſit omnibus. Sic enim quiſque etiam ipſe habet, quia amat in altero, quod ipſe non habet. Hæc ille. Et de hoc Anſelmus bene, ubi ait: quod quilibet B gaudebit de alterius beatitudine, ſicut de ſua. Iſta ſunt tabernacula, de quibus ait Propheta: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum. Et cellaria, de quibus: Introduxit me in cellaria ſua. Et hæ ſunt manſiones. Et in hoc notatur æternitas: manſio enim dicit ſtabilitatem, & perennitatem: propter quod ait Apoſtolus: Non habemus hic manentem civitatem, ſed in cælis eſt manſiva habitatio abſque variabilitate & defectibilitate: Ædificationem ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cælis. In Pſalmo: Plantati in domo Domini: niſi enim eſſet æternitas manſionis, non eſſet felicitas completa beatitudinis. Ideo dicitur: Habitabit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Beati ergo qui habitant in domo tua, in ſæculum ſæculi laudabant te. (1 Cor. 15; Job. 3; Greg. Mor. lib. 4 c. 31 ante med.; Anſel. proſolog. in fin.; Pſal. 83; Cant. 1; Hebr. 13; 2 Cor. 5; Pſal. 91; Iſa. 32; Pſal. 83)

Collatio Sexageſimaquarta.

Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c. In his verbis ſignantur quatuor, quæ debent eſſe in fidelibus. Quorum primum eſt, divinæ dilectionis perfectibilitas in affectu, ibi: *Si quis diligit me.* Secundum eſt divinorum mandatorum adimpletio, ſive obſervabilitas in effectu, ibi: *Sermonem meum ſerva-* (Deut. 6)

Digitized by Google

vabit. Tertium eſt, ſic diligentis, A & obſervantis mandata, Deo grata, acceptabilitas, ibi: *Et pater meus diliget eum*. Quartum eſt, retributionis magnitudo, ſive immenſitas, ibi: *Ad eum veniemus*. Ait ergo: *Si quis diligit me*, ſcilicet ut ſum diligendus ex toto corde. Ubi Gloſſa de hoc bene. Et Auguſtin. Dilige Deum ex toto corde, ut omnes cogitationes tuas, omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, a quo hæc habes. Et ibi bene de hoc. Eſt enim diligendus dulciter, ne illecti fortiter, ne oppreſſi prudenter, ne decepti ab amore Domini avertamur, ait Bernardus, ubi multum & bene de hoc. De omni corde laudavit Dominum, & B dilexit Deum, qui fecit illum. Et ſic diligens debet ſervare ſermonem Domini, in memoriam illum retinendo, & in converſatione oſtendendo, ſupra eodem: *Qui habet mandata mea, & ſervat ea, ille eſt, qui diligit me*. Ibi Aug. Qui habet mandata in memoria, & ſervat in vita, qui habet in ſermonibus, & ſervat in moribus, qui habet audiendo, & ſervat in faciendo, qui habet faciendo, & ſervat perſeverando, ille eſt qui diligit me. Hæc ille. Eſt ergo ſermo divinus, ſervandus in memoria, ſive mandata ejus. Ne obliviſcaris legis meæ, & præcepta mea cuſtodiat cor tuum. Item eſt ſermo divinus ore ſæpe proferendus, & ruminandus: Si quis loquitur quaſi ſermones Dei. Item eſt C ſermo divinus opere, & affectu implendus: Eſtote factores verbi. Item eſt ſermo divinus converſatione, & vita oſtendendus, & eſt perſeveranter cuſtodiendus dictis modis. In opere mandatorum tuorum veteraſce. Et de obſervatione iſta Greg. hic: De dilectione conditoris lingua, mens, & vita requiratur. Numquam enim eſt Dei amor otioſus. Operatur magna, ſi eſt, ſi autem renuit operari, amor non eſt. Et ibi multum de hoc. Et talem diligit pater: nec mirum, quia eſt membrum filii, & ſic filius patris, & confrater filii, & coheres. Supra eodem: *Qui diligit me, diligetur a patre meo*. Et in hoc eſt magnifica honorabilitas, munitiva ſecuritas, & mirifica fructuoſitas, tam in præſenti, quam in futuro. Deus enim diligit effectu, ſive dona ſua conferendo, ait Bernar. Charitate perpetua dilexi te. Et ideo ſequitur: *Ad eum veniemus*, ſcil. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ait Gloſſa. Non ſolum in præſenti gratificando, & juſtificando, ſed etiam in futuro beatificando. Unde Gloſ. Manſio non tranſitura, ſed æterna. Et Auguſtinus quod iſta manſio eſt ſpiritualis atque intrinſeca, qua in æternum beatificat liberatos, ſecundum quam a ſuis dilectoribus non recedit. Hæc ille. Venit enim Deus ad animam in ipſius juſtificatione, & gratificatione. Supra: Spiritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, & neſcis unde veniat, aut quo vadat. Et: Si venerit ad me non videbo eum; Ipſe novit locum ejus. Ibi Gregorius exponens iſtud: Quomodo, inquit, venit, qui ubique eſt? Et reſpondet: Venire ejus ſapientiæ eſt per illuminationem mentis noſtræ judicare præſentiam majeſtatis ſuæ. Et ibi bene de hoc. Et Bernardus exponens iſtud ait: Venire ad animam verbum eſt erudire in ſapientia; patrem autem venire, afficere ad amorem ſapientiæ. Pater ergo enutriens, & verbum erudiens manſionem faciunt apud animam bene compoſitam. Et ibi multum, & bene de hoc. Item dicitur Deus venire & manere per internæ conſolationis affluentiam, vel præſentem ſubventionem, ſicut dicitur derelinquere, quando ſubtrahit conſolationem ad animæ humiliationem: prout ait Bernardus, quod Spiritus ſanctus aliquando recedit, ut avidius requiratur, & rurſum redit, ut conſoletur. Quando omnipotens erat mecum, &c. Item venit ad plenam glorificationem, & impletionem animæ ſua majeſtativa gloria, prout exponit Auguſtinus, ut dictum eſt ſupra. Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cænabo cum illo, & ille mecum. Super quod Gregorius: Venit Dominus cum ad judicium properat. Et ſequitur cui aperimus, ſed hunc cum

Mat. 22

Auguſt. de doct. Chr. lib. 1 ca. 21 tom. 3

Bern. ſuper Cant. ſer. 20 ante medium.

Eccl. 47

Aug. tract. 75 in Jo. poſt med. tom. 9

Prov. 3

1 Pet. 4

Jac. 1

Eccl. 11

Gregor. in Evang. hom. 30 ante med.

Jer. 31

Aug. tract. 87 in Jo. non longe a princ. tom. 9

Joan. 3

Job. 9

Job. 28

Greg. Mor. li. 19 c. 3 poſt med.

Ber. ſuper Cant. ſer. 69 ante medium.

Ber. ſuper Cant. ſer. 17 non mult. a princ.

Job. 29

Apoc. 3

cum amore ſuſcipimus. Mira ergo & magna dignatio Dei, quod dignatur ſic venire ad animam fidelem, & ſolicita ac ſtudioſa debet eſſe anima ad præparandum locum ipſi venienti.

Collatio Sexageſimaquinta.

P*araclitus Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt doni divini excellens prætioſitas, ibi: *Spiritus ſanctus Paraclitus.* Secundum eſt modi donationis ordinabilitas, ibi: *Quem mittet pater in nomine meo.* Tertium eſt ejuſdem doni fructuoſa utilitas, ibi: *Docebit vos omnia.* Ait ergo: *Paraclitus ſpiritus ſanctus*, quia Spiritus, ideo doni im-
Luc. 11 pretiabilis bonitas: Ipſe enim pater dat Spiritum bonum petentibus ſe. Quia ſanctus, ideo ex ipſo dono omnis mali exterminabilitas. Quod enim ſanctus eſt, a malo inquinante & deordinante ſanctificat: in illa enim
Sap. 7 Spiritus intelligentia ſanctus: Ut im-
Act. 9 plearis Spiritu ſancto. Quia paraclitus, id eſt conſolator, omnis boni plenitudo ſive copioſitas: non enim eſt conſolatio vera niſi in Deo, nec plena, quia in ipſo omne bo-
Exod. 33 num. Et ideo Sapientia: O quam bonus & ſuavis eſt Spiritus tuus in
Sap. 12 nobis Domine! Bonus inquam, quia
Jac. 1 facit de malo bonum: Omne datum optimum & omne donum perfectum, &c. Suavis, quia facit de afflicto conſolatum: & ideo Spiritus comparatur oleo lætitiæ. In Pſal-
Pſal. 44 mo: Unxit te Deus oleo lætitiæ.
Cant. 1 Et: Oleum effuſum nomen tuum.
Ber. ſerm. 15 in Cant. poſt med. Ibi Bernardus, quod oleum lenit, paſcit, & ungit. Et ibi bene de hoc. Et de ipſo Spiritu & ejus effectibus infra proximo. Et iſtum Spiritum dat pater in nomine filii. Et in hoc patet donationis ordinabilitas, & per ipſum filium omnium bonorum nobis communicabilitas, & illorum ſalubritas, quia in nomine filii, ſcilicet ſalvatoris non datur, niſi quod eſt remedium, vel adjutorium ſalutis. Infra proximo:
Joan. 15 Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis. Ibi Auguſtin. Quod *Aug. tract. 73 in Jo. poſt med. tom. 9 & tract. 102. non longe a princ. to. 9* non petitur in nomine Salvatoris, petitur contra rationem ſalutis: unde in iſto nomine ſalvifico fit gratuita collatio ſpiritus & impetratio, ut hic dicitur. Item nomine iſto eſt omnium univerſalis ſalvatio: Non *Act. 4* enim eſt aliud nomen ſub cælo, in *Cor. 6* quo oporteat nos ſalvos fieri. Et juſtificati eſtis in nomine Domini Jeſu. Item in nomine iſto virtuoſo fit omnium poteſtatum adverſantium triumphalis devictio, ait David: Ve- *1 Reg. 17* nio ad te in nomine Domini exercituum, &c. Et ideo huic nomini eſt ſubiiciendus omnis ſpiritus: Ut *Phil. 2* in nomine Jeſu omne genuflectatur. Illud ergo glorioſum nomen in omnibus invocandum: Quicumque *Rom 10* invocaverit nomen Domini ſalvus erit. Et iſte Spiritus docebit omnia, & hoc virtualiter & velociter, prout ait Gregorius hic. O qualis eſt ar- *Gregor. in Evang. hom. 30 poſt med.* tifex iſte Spiritus, nulla ad diſcendum mora agitur, in omne quod voluerit. Mox enim ut tetigerit mentem, docet: Solum tetigiſſe, docuiſſe, eſt. Et ibi bene de hoc. Ibi exemplificat de Prophetis & Apoſtolis. Et ut ait ibidem: Ani- *Ibidem.* mum humanum ſubito ut illuſtrat, immutat: Spiritus enim Domini re- *Sap. 1* plevit orbem terrarum. Et hoc quod continet omnia ſcientiam habet vocis. Item docet dulciter & ſuaviter: Benignus eſt Spiritus ſapientiæ. Et: Unctio docebit vos de omnibus. *Sap. 1* Item Spiritus docet inenarrabiliter. Infra: Docebit vos omnem verita- *Sap. 1* tem: Et ibi amplius de hoc. *1 Joan. 2*

Collatio Sexageſimaſexta.

P*Acem meam do vobis, pacem relin- quo vobis.* Ut enim ait Auguſt. *Joan. 14* loquitur de bono pacis, quod pax *Auguſt. de ver. Dom. ſerm. 57 tom. 10* eſt teſtamentum filii Dei, & qui teſtamentum noluerit obſervare, non poteſt concordiam cum Chriſto habere, nec poterit ad veritatem Dei pervenire. Et quoniam ſecundum Auguſtinum, duplex eſt pax: una *Aug. tract. 77 in Jo. ante med. tom. 9* in præſenti ſæculo, alia in futuro: ideo duo hic inſinuantur: quorum primum eſt promiſſio dimiſſionis primæ pacis in præſenti, ibi: *Pacem relin-*

relinquo vobis. Secundo permiſſio æternæ pacis in futuro, ibi: *Pacem meam do vobis*. [Ibidem] Unde Auguſtin. Pacem relinquit nobis in qua manentes hoſtem vincimus: Pacem ſuam dabit, quando ſine hoſte regnabimus. Pacem relinquit, ut invicem diligamus: pacem dabit, ubi numquam diſſentire poſſimus: Et ibi bene de hoc. Eſt ergo pax in præſenti, de qua Auguſtin. [Aug. de Civit. Dei lib. 19 c. 11 tom. 5] Tantum eſt pacis bonum, ut in rebus terrenis atque mortalibus, nihil gratius ſoleat audiri, nihil deſiderabilius concupiſci, nihil melius inveniri. Et ibi bene de hoc. Et conſequenter: De multiplici pace, ubi inter alia ait. [Ibid. ca. 13 in princ.] Pax animæ rationalis eſt ordinata cogitationis, & actionis conſenſio: Pax hominis mortalis dicitur ordinata in fide ſub æterna lege obedientia. Pax hominum eſt ordinata concordia. Et ibi: & de multiplici alia pace bene. Unde eſt pax animæ cum ſuo ſuperiori, ſcilicet Cum Deo: [Job. 22] Acquieſce & habebis pacem. Item eſt pax hominis in ſuo interiori. De quo ſupra Auguſtin. [Phil. 4] Pax Dei quæ exſuperat omnem ſenſum. Item eſt pax hominis cum ſuo inferiori, ſcilicet carne, ſubiugando eam per frœnum abſtinentiæ & continentiæ: [Job. 5] Beſtiæ terræ erunt tibi pacificæ. Et: [Baruc. 3] Habitaſſes in pace ſuper terram: [Iſa. 48] Utinam attendiſſes ad mandata mea, & fuiſſet quaſi flumen pax tua. Item eſt pax hominis cum ſuo exteriori, id eſt proximo: de qua ſupra ſimiliter Auguſtin. [Prov. 16] Cum placuerint Deo viæ hominis, inimicos ejus convertet ad pacem. Magnum ergo donum Dei, quando dat talem pacem. Et de iſta pace Auguſtin. [Auguſt. de ver. Dom. ſerm. 57 tom. 10] Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, amoris vinculum, conſortium charitatis, & ſic de aliis quæ ibi enumerat. Et ſequitur: Hanc qui accipit, teneat: qui perdidit repetat, quia miſit exquirat: quoniam qui in ea non fuerit inventus, abdicatur a patre, exhæreditatur a filio, a Spiritu ſancto efficitur alienus. Hæc ille: [Eccl. 45] Statuit ei teſtamentum pacis. Unde & ad pacem faciendam in terris, & inter nos & Deum venit filius de cælis: [Eph. 2] Ipſe eſt pax noſtra qui fecit utraque unum. Et in ſua nativitate pacem nuntiaverunt Angeli de cælis: [Luc. 2] In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hanc pacem promiſit diſcipulis. Infra: [Joan. 16] In me pacem habebitis. Et hanc pacem quaſi teſtamentum reliquit hic diſcipulis. Et poſt reſurrectionem pacem eis annunciavit. Infra: [Joan. 20] Et poſt hanc pacem dabit pacem ſuam in cælis, ſicut ait hic: *Pacem meam do vobis*: Quando ſine hoſte regnabimus, ait Auguſtin. [Aug. tract. 77 in Jo. ante med.] ſuperius: tunc enim verificatur illud Prophetæ: [Pſal. 147] Qui poſuit fines tuos pacem. Ut enim ait Anſelmus: [Anſelm. in lib. de beatitudine.] Concordia eſt unum de bonis patriæ, quia omnium erit una voluntas: [Iſa. 55] In lætitia egrediemini, & in pace deducemini. [Iſa. 26] Merito ergo prima pax eſt tenenda perfectibiliter, ut ad ſecundam perveniatur feliciter: [Eccl. 25] Servabis pacem, pacem: quia in te ſperavimus. Et: Annos vitæ illius in pace implebit.

CAPUT XV.

Collatio Sexageſimaſeptima.

Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt: qui manet in me, &c. In his verbis ſpiritualiter tria inſinuantur: quorum primum eſt gratiæ Chriſti plenitudo, ſive copioſitas, ibi: *Ego ſum vitis vera*. Secundum eſt, deitatis ad colendam Eccleſiam ſive membra Jeſu Chriſti dignativa ſtudioſitas, ibi: *Pater meus agricola*. Tertium eſt, membris Jeſu Chriſti cum ipſo indiviſa unibilitas, & ab ipſo vivificabilitas, ibi: *Qui manet in me*. Ait ergo: *Ego ſum vitis vera*. Vitis enim dicitur eo quod vim habeat citius radicandi: vel vites dicuntur, eo quod invicem ſe innectant, ait Iſidorus: [Iſid. Etym. lib. 17 c. 5] Unde vitis habet velocis radicationis virtuoſitatem, & mutuæ connexionis natam habilitatem, & ad creſcendum & ad multiplicandum ramos inclytam virtutem, & fructus ſive fertilitatis fructuoſitatem. Ut enim ait Seneca: [Senec. epiſt. poſt med.] Propria virtus in vite eſt fertilitas. Et quia hoc in Chriſto homine plenarie & radicaliter & efficien-

cienter reſpectu ſuorum membro- A rum, ideo ipſe eſt vitis, prout ait

Aug. tract. 80 in Jo. circa prin. tom. 9

Auguſtin. quod factus eſt homo, ut in eo eſſet vitis humana natura. Et de hac vite fructifera: Ego quaſi vitis fructificavi: Et in figura: vidi coram me vitem, in qua vidi tres propagines creſcere, tulique vuas & expreſſi in calicem, &c. Vitis. Jeſus Chriſtus: tres propagines ſignant tres naturas in Chriſto, ſcilicet naturam divinam, & naturam humanam, rationabilem, ſcilicet animam, & naturam corporalem: quæ ſignantur per tria ſata, quæ miſcuit mulier, ut exponit Bernardus ſuper illud: Ex quibus colligens homo divinas dulcedines, & cæleſtes, in calice pœnitentiæ inebriatur, id eſt evertitur ab omni humana conſolatione. De quo calice in Pſalmo: Calix meus inebrians quam præclarus eſt. Iſtius vitis palmites ſunt fideles Chriſto inhærentes, & haurientes humorem gratiæ a Chriſto. Palmes enim vitis eſt materia mollis, quia per novella brachia immiſſus affert fructum, ſecundum Iſidorum. Palmites ergo ſignant credentes. Unde Auguſtin. hic: Palmites ita ſunt in vite, ut viti non conferant, ſed inde accipiant, unde vivant: ita vitis eſt in palmitibus, ut vitale alimentum ſubminiſtret eis. Hæc ille. Sicut ergo palmites ex vite procedunt & indiviſibiliter adhærent, & ex ea hauriunt humorem vitalem, & inde fructificant: ſic eſt de credentibus in Chriſto, quod ex eo vivunt & ei adhærent, & ex eo humorem gratiæ hauriunt, & inde fructificant: Facta eſt vinea & fructificavit in palmites. In Pſalmo: Extendit palmites ſuos uſque ad mare: Abſciderunt palmitem cum uva ſua. Quod poteſt exponi, vel de Chriſto homine, vel de quolibet membro ejus. Iſtorum palmitum agricola eſt Deus pater. Ut enim ait Auguſtinus. Nos colimus Deum adorando, ipſe colit nos, ſicut agricola agrum, ſcilicet nociva extirpando de rore cæli, id eſt, de gratia rigando. Palmites ſpirituales mundando & purgando ut dicitur hic, ſuperflua putando, & abſcindendo: Ero quaſi ros Iſrael, germinabit ſicut lilium. Et ſequitur: Germinavit quaſi vinea: Dei agricultura eſtis. Et ſequitur: Neque qui plantat, neque qui rigat eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus. Iſte ergo agricola palmitum eſt arte colendi peritus, eſt poteſtate influendi, & vivificandi palmites virtuoſus, eſt ad colendum voluntarius & ſedulus. In figura dixit ad cultorem vineæ: Ecce tres anni ſunt. Et ſequitur: Dimitte hoc anno, uſque dum fodiam & mittam ſtercora, &c. Super quod Auguſtin. Foſſa, locus humilitatis: cophinus ſtercoris, lacrymæ pœnitentium. Fodi parietem: Rigabo meum hortum, &c. B Non ergo mirum ſi prædicta vitis germinet bonum vinum in palmitibus ſuis: Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem aſinam ſuam, lavabit in vino ſtolam ſuam, &c. Et eſt figura de Chriſto, qui ligavit credentes ſibi & Eccleſiæ.

Eccl. 24 · *Gen. 40* · *Luc. 13* · *Bernar. de conſid. li. 5 poſt med.* · *Pſal. 22* · *Iſid. Etym. lib. 17 c. 5* · *Aug. tract. 81 in Jo. circa prin. tom. 9* · *Ezec. 17* · *Pſal. 79* · *Num. 11* · *Auguſt. de ver. Dom. ſer. 59 circa princ. tom. 10* · *Oſeæ 1* · *Ibidem.* · *1 Cor. 3* · *Luc. 13* · *Ibidem.* · *Auguſt. de ver. Dom. ſer. 31 ante med. tom. 10* · *Ezech. 8* · *Eccl. 24* · *Gen. 49*

Collatio Sexageſimaoctava.

H*Oc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* In his verbis tria inſinuantur, quorum primum eſt præcepti dilectionis Deo appropriativa ſingularitas, ibi: *Hoc eſt præceptum meum.* Secundum eſt rei præceptæ rectitudo, ſive æquitas, ibi: *Ut diligatis invicem.* C Tertium eſt, modi adimplendi præceptum perfectibilitas, ibi: *Sicut dilexi vos.* Ait ergo: *Hoc eſt præceptum meum.* Unde Gregor. Quid eſt quod de dilectione, quaſi de ſingulari mandato Dominus dicit: *Hoc eſt præceptum meum, &c.* Niſi quia omne præceptum de ſola dilectione eſt? Item hoc præceptum eſt continentia omnis præcepti perfectum. Unde Gregor. Omne præceptum unum præceptum ſunt. Et ponit exemplum de radice arboris, & de ramis: Plenitudo enim legis eſt dilectio. Item hoc præceptum eſt dignitate magnum, ait legis doctor: Quod eſt mandatum maximum & primum? Cui reſpondit Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum. Hoc eſt maximum & primum præceptum.

Gregor. in Evang. hom 27 in princ. · *Ibidem.* · *Rom. 13* · *Mat. 22* · *Ibidem.*

Digitized by Google

tum. Secundum vero ſimile huic:
Diliges proximum. Et ſecundum
Rom. 13 hoc, illud eſt magnum: Qui enim
diligit proximum, legem implevit.
Item hoc præceptum eſt efficacia
Joan. 13 virtuoſum. Supra: Mandatum no-
vum do vobis. Ibi Auguſtin. Ideo
mandatum novum, quia exuto ve-
tere homine, induit nos novum ho-
minem: vel novat quippe audien-
tem, vel potius obedientem. Meri-
to ergo adimplendum eſt iſtud præ-
Aug. tract. 42 in Jo. circa prin. tom. 9 ceptum. Unde Auguſtin. hic: Ibi
dictum eſt novum mandatum, ne
in vetuſtate noſtra perſeveremus:
hic dictum eſt: *Meum præceptum*,
ne contemnendum putaremus. Et
ſubditur ſecundum: *Ut diligatis invi-
cem*, non odiatis deteſtando, non
contemnatis negligendo, nec timea-
tis ſolum formidando, ſed diligatis
bonum optando, & volendo invi-
cem. Diligatis, inquam, ordinabi-
liter, diligendo in homine quod eſt
diligendum, & quod eſt diligendum,
ſcil. unde eſt ad imaginem Dei, non
propter voluptatem, quam ex eo capit,
ſicut homo diligit avem garrulam: nec
propter commoditatem, ſicut homo di-
ligit jumentum: nec propter carnalem
cognationem ſolum, nec propter cor-
poris pulchritudinem, ſed unde eſt
homo ad Dei imaginem: ſic enim
debet homo diligere ſemetipſum,
Mat. 22 prout ait Auguſtinus: Diliges pro-
ximum tuum ſicut teipſum. Item
ut diligatis invicem ſalubriter & be-
neficienter, omne malum a proxi-
mo amovendo, & omne bonum
proprius ſe conferendo. Ut enim
ait Auguſtin. Ad dilectionem proxi-
mi pertinet innocentia, qua nulli
nocemus, & benevolentia qua pro-
ſumus, quibus poſſumus. Et ideo
Joan. 13 ſignanter ait, ſupra: Præceptum no-
vum do vobis, ut diligatis invicem.
Aug. tract. 65 in Jo. poſt med. tom. 9 Ibi Auguſtin. Medicus enim recte
dicitur ægrotos diligere, quia non
diligit in eis, niſi ſalutem quam
cupit revocare, & odit morbum
quem vult expellere. Sic nos debe-
mus invicem diligere, ſalutem mu-
tuam diligendo, & malum odiendo,
&c. Hæc ille. Et ibi bene de hoc.
Item ut diligatis invicem veraciter
1 Joan. 3 non doloſe, vel fallaciter: Non dili-

A gamus verbo neque lingua, ſed ope-
re & veritate. Item ut diligatis or-
dinabiliter, ſcilicet diligendo Deum
in proximo, & creſcendo in dilectio-
nem Dei ex in dilectione proximi. Ut Hug. de ſacram. fid. lib. 2 part. 13 cap. 6 poſt med.
enim ait Hugo: Sic eſt de dilectione
Dei & proximi, ſicut de dilectione mel-
lis & favi: quia non diligit homo in fa-
vo niſi mel, ſic non debet homo dili-
gere in homine niſi Deum. Mel
enim diligitur propter ſe, favus
propter mel. Et ibi bene de hoc: 1 Joan. 4
Si diligamus invicem Deus in nobis
manet. *Sic Deus dilexit nos*, ſcilicet
recte ſive rationabiliter ac benefi-
cienter, veraciter & ordinabiliter:
B In dilectione & indulgentia ſua re- Iſa. 63
demit nos, &c. In charitate perpe-
tua dilexi te: Ipſe prior dilexit Jere. 31
nos, & miſit filium ſuum. Supra:
Sicut dilexit me pater, ita & dile- 1 Joan. 4
xi vos. Infra eodem: Majorem cha- Joan. 3
ritatem nemo habet. Et: Chriſtus
dilexit nos, & tradidit ſemetipſum Eph. 5
pro nobis. Præcepti ergo ſumma
auctoritas, rei præceptæ juſta æqui-
tas: modi adimplendi præceptum
perfectibilitas, ad imitationem di-
gnativæ dilectionis, qua filius Dei
dilexit nos.

Collatio Sexageſimanona.

V*os amici mei eſtis, ſi feceritis quæ
præcipio vobis*. Quoniam ut ait
ſapiens, honor eſt in honorante,
C ſcilicet vanus, felicitas eſt in felici-
tato. Hoc eſt dictum in poteſtate, ho-
minis honorantis eſt honorare quem-
libet pro voluntate, ſed felicitas red-
ditur merito. Et quia amicitia Dei Amicitia Dei magna felicitas.
eſt magna felicitas, ideo præſuppo-
nit meritum in amico. Et hæc duo
in his verbis inſinuantur, quorum
primum eſt meriti virtuoſi perfecti-
bilitas, ibi: *Si feceritis quæ præcipio*.
Secundum eſt glorioſa bonitas, ibi:
Amici mei eritis. Ait ergo: *Si fece-
ritis quæ præcipio vobis*, ſcilicet in
præmiſſo præcepto de dilectione, in
quo præcepto ſunt omnia præcepta, Gregor. in Evang. hom. 27 in princ.
ut ait Gregor. Præcepta, inquit,
Dominica multa ſunt per diverſita-
tem operis, & unum in radice di- Aug. tract. 7 in Joan. poſt med. tom. 9
lectionis. Et ibi bene & multum de
hoc. Unde Auguſtin. Breve præcep-

tum tibi præcipitur: Dilige, & quod vis fac. Sive taceas, dilectione taceas: ſive clames, dilectione clames: ſive emendes, dilectione emendes: ſive parcas, dilectione parcas. Et ſic de aliis, quæ ibi enumerat. Radix ſit intus dilectionis: non poteſt de iſta radice exire niſi bonum ſemen. Hæc ille. Et ibi bene de hoc. Vere ergo adimplens hoc præceptum de dilectione, legem
Rom. 13 implevit. Et ibidem: Plenitudo legis eſt dilectio. Qualiter autem faciendum eſt hoc præceptum, dictum eſt in priori collatione: & ſic adimplens præceptum erit amicus Dei:
Job. 36 Annuntiat de eo amico ſuo. Ibi
Greg. Mor. lib. 27 c. 8 in princ. Gregor. exponens iſtud ait: quod amicus veritatis eſt rectæ amator B actionis: ſed non eſt recta comparatio, niſi exiens de radice charitatis, & informata charitate, & ipſa eadem finaliter ordinata:
1 Cor. 13 Si charitatem non habuero nihil ſum. Et hujus adimpletionis mandatorum eſt fructus, aſſequi amicitiam Dei. Unde ait: *Vos amici mei, &c. Si feceritis*.
Gregor. in Evang. hom. 27 ante med. Ut enim ait Gregorius: Quanta eſt dignitas hominum eſſe amicos Dei? Servi digni non ſumus, & amici vocamur. Ut enim ait Tullius:
Cicer. de amicit. poſt med. Maximum eſt in amicitia, parem eſſe inferiori:
Ibidem ante med. multo magis ſummum eſt Deum condeſcendere, ut ſit amicus hominis: amicitia enim eſt rerum humanarum, & divinarum cum benevolentia, & charitate conſenſio, ait ibidem. Et Auguſt. idem Deus enim amicitiæ æquiparat ſe amico, ait Bernar. Fiunt autem homines amici Dei, & efficiunt immaculabili ſanctimonia:
Prov. 22 Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum, habebit amicum Regem. Item efficiuntur amici Dei inenarrabili ſapientia:
Sap. 8 Amicos Dei, & Prophetas conſtituit, ſcil. ſapientia. Item efficiuntur amici Dei præceptorum perfecta obſervantia: prout dicitur hic, & eſt expoſitum. Item efficiuntur amici Dei tribulationum longanimi ſufferentia de Abraham:
Jud. 8 Jac. 2 Quod per multas tribulationes probatus Dei amicus effectus eſt. Et idem. Et hæc amicitia eſt honorificativa, & exaltativa eminenter & perenniter:
Eccl. 48 In A amicitia tua decorati ſunt: Amice, aſcende ſuperius. Luc. 14
Item eſt delectativa, & conſolativa: In amicitia illius delectatio bona. Sap. 8
Item hæc amicitia eſt in futuro beatificativa, quia viſionis Dei, & omnium bonorum impetrativa. Unde ait hic: *Vos dixi amicos, quia omnia nota feci vobis*, id eſt, in futuro faciam, prout exponit Aug. Tunc enim videbimus eum ſicuti eſt. 1 Joan. 3
Magnus ergo fructus hujus amicitiæ, & modicus labor ad eam impetrandam: Amicus fidelis, medicamentum vitæ, qualis eſt Chriſtus. Eccl. 6

Collatio Septuageſima.

QUia *de mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo, propter hoc odit vos mundus*. In his verbis tria figurantur, ſive inſinuantur. Quorum primum eſt, diſcipulorum Chriſti ingenua nobilitas, ibi: *Non eſtis de mundo*. Secundo, eorumdem Deo gratia acceptibilitas, ibi: *Sed ego elegi vos*. Tertio mundanorum in deteſtando diſcipulos Chriſti perverſitas, ibi: *Propterea odit vos mundus*. Ait ergo: *Non eſtis de mundo*. Nec ſecundum ſpiritualem originem, quia diſcipuli Chriſti, & membra ejus deſcenderunt de cælo. Supra: Nemo Joan. 3
aſcendit in cælum, niſi qui de cælo deſcendit filius hominis, qui eſt in cælo. Chriſtus cum membris ſuis ſecundum Auguſt. ibi: Vidi civitatem Apoc. 21
C ſanctam Hieruſalem de cælo deſcendentem, &c. id eſt, Eccleſiam. Primus homo de terra terrenus. Secundus de cælo cæleſtis. 1 Cor. 15
Item diſcipuli Chriſti, ſive electi non ſunt de mundo, ſecundum manſivam dilectionem. Ut enim ait Auguſtin. Amando habitamus: qui diligunt mundum, corde habitant in mundo: qui non carne in mundo, corde verſantur in cælo: Aug. tract. 2 in Jo. poſt med. com. 9
Ubi eſt theſaurus tuus, ibi & cor tuum: In arduis ponet nidum. Mat. 6 Job. 39
Ibi Gregor. ſatis de hoc, qualiter eſt habitatio ſanctorum ſurſum. Greg. Mor. lib. 31 c. 19 ante med.
In arduis, inquit, ponit nidum, quia in ſuperius figit conſilium. Et de hoc Seneca bene, loquens de animo ſacro: Majore, inquit, ſui parte eſt, unde deſcendit. Sen. ep. 41 circa med.
Et ponit exemplum: Quemadmodum

dum radii ſolis contingunt quidem
terram, ſed ibi ſunt, unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer
hic dimiſſus converſatur quidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ, illic
pendet, illic ſpectat, illic nititur.
Hæc ille. Conſimiliter ait Bernard.
quod anima eſt verius ubi amat,
quam ubi animat. Item electi Dei
non ſunt de mundo per ſimilem con-
Phil. 3 verſationem ipſis mundanis: Noſtra
converſatio eſt in cælis. Et Dii ſi-
miles hominibus deſcenderunt ad
Act. 14 nos. Unde in perſona mundi: Diſ-
2 Cor. 12 ſimilis eſt nobis vita ejus. Et ideo
non erunt cum mundo, ſecundum re-
Sap. 2 tributionem: Dum judicamur a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Electis enim dicetur:
Mat. 25 Venite benedicti patris mei. Reprobis: Ite in ignem æternum. Sed hoc
non debent ſibi attribuere, ſed Deo.
Ideo ſequitur: *Ego vos elegi*, non
meritis veſtris, quorum nulla bona
præceſſerunt, ſed gratia: non ex ope-
Aug. ho. 27 ribus, ait hic Aug. Ipſe enim ele-
Epheſ. 1 git prædeſtinationis electione: Elegit nos ante mundi conſtitutionem:
Rom. 9 Antequam aliquid boni egiſſent, aut
mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, &c. Item ele-
Rom. 8 git temporali juſtificatione: Quia
quos prædeſtinavit, hos & vocavit:
Iſa. 40 Elegi te, non abieci te. Item ipſe
eligit aſſumptione ad officii dignita-
Joan. 6 tem, ſupra: Duodecim vos elegi.
Item elegit finali glorificatione, ut
Pſal. 64 ait Propheta in Pſalmo: Beatus
Mat. 2 quem elegiſti, & aſſumpſiſti: Ecce
Eccl. 24 puer meus electus quem elegi: Et
in electis meis mitte radices. Et licet diſcipuli Dei ſint tales, & grati Deo, tamen mundus eos odit ob
ſuam malignitatem, & perverſitatem, & ob diſcipulorum Chriſti
perfectibilitatem, ut dictum eſt in
expoſitione litteræ. Et tales prius
ſibi nocent, quam illis, quos o-
Gregor. in diunt. Unde Gregor. hic. Si odio
Ev. ho. 27 habere cœperimus inimicum, intus
ante med. eſt quod perdimus. Et Auguſtin.
Odium tenere adverſus fratrem, eſt
fontem charitatis obdurare. Et idem:
Odiens hominem plus vaſtat ſe in
imitando, quam alium perſequendo. Sed quia ipſi ſunt mali, ſcili-

A cet amatores mundi, odiunt Dei
electos arguentes vitia eorum. Unde
Hieronymus. Veritas amara eſt, & *Hier. adverſ. Jovi.*
qui eam prædicant, replentur ama- *lib. 2 verſ.*
ritudine. Supra: Qui male agit, *fin. to. 2*
odit lucem. Ibi de hoc. *Joan. 3*

CAPUT XVI.

Collatio Septuageſimaprima.

Cum venerit ille, ſcilicet ſpiritus: *arguet mundum de peccato, &c.*
In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt doni Dei evidens
pretioſitas, ſive bonitas ibi: *Ille*, ſc.
ſpiritus. Secundum eſt donationis
B ejuſdem mera gratuitas, ibi: *Venerit.*
Tertium eſt ipſius conſtans virtuoſitas, ibi: *Arguet mundum.* Ait ergo:
Ille, ſcilicet ſpiritus dandus, & mittendus a filio Dei, quod eſt unum
eminentia, & pretioſitate in hac vi-
ta ſummum: O quam bonus, & *Sap. 12*
ſuavis eſt ſpiritus tuus in nobis Domine! Bonus, inquam, auferens malum culpæ: ſuavis, ſcilicet conſolans contra malum pœnæ: Bonus,
quia fecit hominem bonum etiam
de malo: ſuavis, quia facit hominem conſolatum inter malos, & mala. Unde & dicitur Paraclitus, id
eſt, advocatus vel conſolator, ſecun-
dum Auguſtinum: Spiritum bonum *Aug. tract.*
dabit petentibus ſe: Omne datum *74 in Jo.*
C optimum, & omne donum perfe- *poſt med.*
ctum deſurſum eſt. Eſt enim Spiritus *tom. 9* *Luc. 11*
datum bonum, juſtificando incipien- *Jac. 1*
tes, & eſt melius amplius operando
in proficentibus, & eſt optimum ſublimando in Deum, & in ipſis perfectis, ſive perducendo ad gloriam,
prout ait Propheta: Spiritus tuus *Pſal. 142*
bonus deducet me in terram rectam
Et iſte ſpiritus talis venit, ſcilicet
gratis a Deo miſſus, gratanter, ſive
ex gratia, non ex operibus debitus,
non pretio emptus, nec ſtudio acquiſitus, ſed pure a Deo datus, &
miſſus. Supra: Spiritus ubi vult ſpi- *Joan. 19*
rat, & vocem ejus audis, ſed neſcis
unde veniat, aut quo vadat: Si ve- *Job. 9*
nerit ad me non videbo eum: A *Ezech. 37*
quatuor ventis venit ſpiritus, &c.
Sic veniens arguit mundum, dans

ſcilicet virtutem, & conſtantiam per ipſum ad mundum arguendum. Unde Auguſtin. hic: (*Aug. tract. 95 in Jo. ante med. tom. 9*) Per Spiritum ſanctum diffundenda erat charitas in cordibus diſcipulorum, quæ foras mittit timorem: quo poſſent impediri, ne auderent mundum arguere. Hoc ille regulariter. Ut ait Auguſtinus, (*Ibid. tract. 110 in Jo. ante med.*) quod ipſi erant facturi in Spiritu ſancto, hoc eumdem Spiritum dicit eſſe facturum. Spiritus ergo virtuoſus, qui ſic roborat ad arguendum: & ſic arguentes ſunt laudandi: (*Prov. 24*) Qui arguunt laudabuntur. Et hoc juſte, quia ſpiritus juſte arguit de tribus, quæ hic ſpecificantur, ſcilicet de peccato, quod mundus commiſit non credendo in Chriſtum: & ideo merito arguendus, & ob contemptum ſummæ poteſtatis, ob injuriam læſæ majeſtatis, ob tranſgreſſionem divinæ legis, ob abuſionem creatæ univerſitatis. Hæc enim ſunt in peccato, ut patet onſideranti: (*Eccli. 17*) Quid nequius eſt, quam quod cogitavit caro, & ſanguis? Et hoc arguetur. Item arguet de juſtitia, quam mundus noluit apprehendere, nec imitari: (*Iſa. 11*) Non ſecundum auditum aurium arguet, ſed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate, &c. Item arguet de judicio, quod mundus non timuit, nec timuit eum qui principem mundi peccantem damnavit: (*Iſa. 2*) Judicabit gentes, & arguet multos. Et in Pſalmo: (*Pſal. 49*) Arguam & ſtatuam contra faciem tuam. Et alibi: (*Pſal. 6*) Domine ne in furore tuo arguas me. Et de his Auguſtinus: (*Aug. tract. 95 in Jo. prope fin. tom. 9*) Credant homines, ne arguantur de peccato: tranſeant in numerum fidelium, ne arguantur de juſtitia, quam nolunt imitari, timent judicium, ne cum principe mundi damnentur. Hæc ille. A peccato retrahat pudor ob ſuam ignominiam, ad juſtitiam alliciat amor ob ſuam decentiam, ad cavendum judicium inducat timor ob ſeveram ſuam ſententiam. Et in arguendo proponit Dominus contra peccatores peccatorum commiſſiones: pro minore, aſſumit pœnitentiæ, & juſtitiæ negligentias: in concluſione, judicando, infliget damnationes: (*Eccl. 11*) Tunc enim vanitatis arguuntur præterita.

Collatio Septuageſimaſecunda.

Cum venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Cum ad ſufficientiam doctrinæ tria requirantur, ſcilicet docentis inenarrabilis ſapientia, & in docendo efficacia, & rei quæ docetur æquitas, ſive juſtitia: in his verbis ſecundum hoc tria inſinuantur. Quorum primum eſt docentis inerrata veritas, ibi: *Spiritus veritatis*. Secundum eſt in docendo virtuoſa poteſtas, ibi: *Docebit*. Tertium eſt rei, quæ docetur æquitas, & utilitas, ibi: *Omnem veritatem*. B Ait ergo: *Spiritus veritatis*, ſcilicet originaliter, quia miſſus a veritate filio Dei, qui eſt veritas: ſupra: (*Joan. 14*) Ego ſum veritas. Item ſpiritus veritatis eſſentialiter, quia id quod eſt ſpiritus, veritas eſt, ſive verum eſt abſque ſimulatione, & fictione: (*Sap. 1*) Spiritus diſciplinæ effugiet fictum. Veritas enim eſt id quod eſt, ait Iſaac de definitionibus: ſive veritas eſt, quæ oſtendit id quod eſt, ait Auguſtin. (*Auguſt. de vera relig. c. 36 to. 1*) Item eſt Spiritus veritatis effectualiter, quia docet veritatem, prout dicitur hic: (*1 Joan. 4*) In hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis, & ſpiritum erroris. Supra: (*Joan. 14*) Dabit vobis ſpiritum veritatis. Et iſte Spiritus veritatis docet veram ejus ſcientiam infundendo: C doctrinatio enim eſt actio ſcientis in alio, ait Sapiens. Sed filius Dei ſuo ſpiritu infundit ſcientiam ſuam: prout ait Hugo. Ille intelligentiam in corde ponit, qui intus illuminat, non qui foris ſonat: Tu foris loqueris, ſed intus non ungis: alii magiſtri adhibent miniſterium, unus eſt qui præbet ſenſum. Hæc ille: (*Sap. 7*) Omnium artifex docuit me ſapientiam. Docet, inquam, luculenter, ſive perſpicaciter: (*Job. 32*) Inſpiratio Dei dat intelligentiam: (*Sap. 7*) In ipſa eſt ſpiritus intelligentiæ. Item docet multiformiter, quia multiformem ſapientiam: (*Eph. 3*) Multiformis ſapientiæ Dei. Item: (*1 Joan. 2*) Unctio docet de omnibus. Item docet ſalubriter, vel utiliter: (*Iſa. 48*) Ego Dominus docens te utilia. Item docet

Digitized by Google

docet efficaciter, ſive potenter. Solum tetigiſſe docuiſſe eſt, ait Gregorius. In Pſalmo: Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Salvifica ergo doctrina ſpiritus, & artificioſa a parte modi docendi. Sed quid docet ſequitur: *Omnem veritatem*. Eſt enim veritas vitæ: Quo modo ambulaverim coram te in veritate: Et eſt veritas doctrinæ. Viam Dei in veritate doces. Item eſt veritas juſtitiæ: Accipere perſonam non eſt bonum, ut declines a veritate judicii. Et has omnes veritates docet Spiritus: quia non eſt doctor veri, niſi ſolus Deus, ait Auguſtinus, ſupra: Docebit vos omnia. Vel aliter ſecundum Anſelmum: Quadruplex eſt veritas, ſcilicet enuntiationis, cogitationis, voluntatis, & actionis. Et has omnes docet Spiritus: docet enim veritatem enuntiationis: Non eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus, &c. Item docet veritatem rectæ cogitationis, ut: Non ſumus ſufficientes aliquid cogitare ex nobis, &c. Item docet, voluntatis veritatem, quæ tunc eſt vera, quando eſt recta, & conformis divinæ voluntati: propter quod orat Propheta: Doce me facere voluntatem tuam. Item docet veritatem actionis, quæ tunc dicitur eſſe vera, quando eſt virtuoſa: Sobrietatem, & ſapientiam docet, &c. Sed quos & quales docet ſpiritus, ſciendum quod docet rationales, & carnalitatum domitores: Docet enim hominem ſcientiam: Quem docebit? Et ſequitur: Ablactatum a lacte, &c. Et ideo ſignanter ait hic: *Docebit vos*.

Gregor. in Evang. hom. 30 poſt med. — *Pſal. 93* — *Iſa. 38* — *Matt. 22* — *Prov. 18* — *Joan. 14* — *Anſel. lib. de verit.* — Veritas quadruplex. — *Matt. 10* — *2 Cor. 3* — *Pſal. 142* — *Sap. 8* — *Pſal. 93* — *Iſa. 28*

Collatio Septuageſimatertia.

MUndus vero gaudebit, vos vero contriſtabimini: ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. In his verbis tria figurantur. Quorum primum eſt, mundanorum perverſa deordinabilitas, ibi: *Mundus*. Secundum eſt illecebroſa, & libidinoſa voluptas, ibi: *Gaudebit*: Tertium eſt, diſcipulorum Chriſti, ſive electorum pœnitentiæ deſolativa anxie- A tas, ibi: *Triſtitia veſtra*. Quartum eſt, eorum futura jubilativa bonitas, ibi: *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium*. Ait ergo: *Mundus gaudebit*, id eſt, amatores mundi ſecundum Auguſt. hic, qui mundus eſt diabolo ſubjectus. Supra: Princeps mundi. Et eſt privatione veræ cognitionis excæcatus. Supra: Mundus eum non cognovit. Et eſt Deo & electis inimicus, ſupra proximo: Odit vos mundus. Et infra eodem: *In mundo preſſuram habebitis*. Item & eſt finaliter damnandus: Ne cum mundo damnemur. Nec mirum, quia totus in maligno poſitus eſt. Hic, inquam, mundus gaudebit gaudio libidinoſo, & periculoſo, B & hoc ratione fatuantis ſuæ ſtultitiæ: Cor enim ſtultorum, ubi lætitia. Tales enim gaudentes ſunt, ſicut phrenetici, qui plangunt, & rident, quia ſenſum rationis non habent, ait Gregor. Et quaſi idem: Riſum reputavi errorem, & gaudio dixi: Quid fruſtra deciperis? Item ſic gaudet mundus ratione inexperientiæ ſpiritualis gaudii: Eſſe ſub ſentibus delicias computabant. Ibi Greg. Si ſtudioſe cognoſcere quærerent, quam flenda eſſent gaudia, quæ appetunt, viderent. Et ibi bene de hoc. Et Sapiens. Quam parvi inguſtabiles ſinceræ delectationis, ad corporales delectationes refugiunt. Et ponit exemplum de pueris, quibus ſunt C pretioſa, & delectabilia, & quæ non ſunt ſimpliciter talia: Voluptates exiſtimant Dei delicias. Et ideo comparantur abſynthio, prout ait Greg. Item ſic gaudet mundus ratione effrænatæ concupiſcentiæ, & diffidentiæ de futuro gaudio: Exiguum eſt tempus vitæ noſtræ: ubique relinquamus ſigna lætitiæ, quoniam hæc eſt pars noſtra. Et iſtud gaudium eſt brevitate punctale & cito defectivum, & triſtitiæ deductivum: Gaudium hypocritæ adinſtar puncti. Ibi Gregorius de hoc: Gaudent ad ſonitum organi. Et ſequitur: In puncto ad inferna deſcendunt: Extrema gaudii luctus occupat: Defecit gaudium cordis noſtri: Riſus veſter in luctum vertetur, & gaudium in mœrorem. Sed diſcipu-

Aug. tract. 77 in Jo. prope fin. & tr. 101 ante med. tom. 9 — *Joan. 12* — *Joan. 1* — *Joan. 15* — *1 Cor. 11* — *1 Joan. 5* — *Eccl. 7* — *Eccl. 2* — *Job. 30* — *Greg. Mor. lib. 20 c. 16 circa prin.* — *2 Petr. 2* — *Tren. 3* — *Greg. Mor. lib. 20 c. 16 ante med.* — *Sap. 2* — *Job. 20* — *Greg. Mor. li. 15 c. 12* — *Job. 21* — *Ibidem.* — *Prov. 14* — *Thren. 4* — *Jac. 4*

Digitized by Google

li contriſtabantur, & adhuc electi Dei in hac vita: Cor ſapientum ubi triſtitia. Et hoc vel ex conſideratione propriorum peccatorum, & memoratione: Anima quæ triſtis eſt ſuper mali malignitudine. Item triſtantur electi Dei pœnitentiali lamentatione, pro peccatis ſeipſos affligendo. Quæ ſecundum Deum triſtitia, pœnitentiam operatur. Item triſtantur præ compaſſione, ex abdicatione omnis mundani gaudii, prout dictum eſt in litteræ expoſitione. Secundum Auguſtinum, enim pia eſt triſtitia, & ſi poteſt dici beata miſeria alienis vitiis tribulari, non implicari, &c. De qua triſtitia exponit Gregor. illud: Cor ſapientum ubi triſtitia. Item triſtantur electi in hac vita ad aliorum correctionem, & refrenationem. Per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Et: Ventus Aquilo diſſipat pluviam, & facies triſtis linguam detrahentem: Erudiens eos inſtruit diſciplina. Ibi Gregor. de quatuor plagis, ſive lamentis compunctionum, quibus animus juſti afficitur, quæ ſunt conſiderationes malorum commiſſorum in præterito, divinorum judiciorum in futuro, vel malorum mundi in præſenti, & dilationis bonorum gloriæ, ut ibi exemplificat bene: Plagæ enim in ſecretioribus ventris: Beati qui lugent. Et horum triſtitia vertetur in gaudium. Et ita triſtitia talium brevis: Modicum nunc ſi oporteat contriſtari. Item eſt facilis ſive levis ad ſuſtinendum, quia eſt propter æternum gaudium: Quaſi triſtes, & ecce gaudentes. Et propter conſtantiam ſuſtinentis virtuoſi: Non contriſtabit juſtum quidquid acciderit. Et merito ex conſideratione gaudii, quod erit magnitudine plenum, prout ſubiungitur hic: *ut gaudium veſtrum ſit plenum*, ſcilicet ſpirituale: cui nihil addendum, ait Auguſtinus. Item erit gaudium eradicate verum, quia in Deo, & de Deo, & ad Deum: Gaudete in Domino, iterum dico gaudete. Gaudium enim eſt diffuſio animi, ut ait Commentator. Et ita non eſt verum, niſi ex Deo, quod eſt majus anima. Ideo: Ego autem in Domino gaudebo. Item erit gaudium multitudine numeroſum: Intra in gaudium Domini tui. Item erit gaudium indefectibilitate æternum: Gaudium & lætitiam obtinebunt: Adducam ſuper vos omne gaudium. Quamvis ergo electi Dei habeant triſtitiam in tempore, ſunt tamen habituri gaudium in æternitate.

Eccl. 7 — *Abac. 2* — *2 Cor. 7* — *Aug. epiſt. 145 ad Sebaſt. ante med. to. 2* — *Greg. Mor. lib. 18 c. 24* — *Eccl. 7* — *Eccl. 7* — *Prov. 25* — *Job. 33* — *Greg. Mor. lib. 23 c. 13* — *Prov. 20* — *Mat. 5* — *1 Pet. 1* — *2 Cor. 6* — *Prov. 12* — *Phil. 3* — *Aba ult.* — *Mat. 25* — *Iſa. 35* — *Jere. 32*

A

Collatio Septuageſimaquarta.

Confidite quia vici mundum. Quoniam magnifici Imperatoris, ſive Regis eſt, milites ſuos imminentibus bellis confortare, & animare, & victoriam promittere: ideo Salvator, princeps regum terræ, poſt prænuntiationem ſuæ paſſionis, & perſecutionum imminentium diſcipulis, confortat eos ſuadens eis confidentiam, & recitans ſuam victoriam, & illam eis promittens. Secundum hoc vero duo hic inſinuantur. Quorum primum eſt ad conſtantiam & fiduciam eorum exhortatio, ibi: *Confidite*. Secundum eſt, ſuæ triumphalis victoriæ recitatio ibi: ***Ego vici mundum***. Ait ergo: *Confidite*, non in vobis ipſis, nec in humana virtute: Maledictus vir qui confidit in homine. Bernard. Is eſt fidelis, qui nec ſibi credit, nec in ſe ſperat. Item non eſt confidendum in humana poteſtate: Quæ eſt iſta fiducia, qua confidis? Et ſequitur: Confide ſuper baculum arundineum, &c. Item non eſt confidendum in humanæ ſapientiæ ſagacitate: Confidis te eſſe ducem cæcorum, &c. Talis enim confidit in ſua ſtultitia: Expedit magis urſæ occurrere raptis fœtibus, quam ſtulto confidenti ſibi in ſtultitia ſua. Item non eſt confidendum in divitiarum multitudine. Item Pſal. Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine divitiarum gloriantur. Omnium enim talium eſt vacua fiducia. Et de quolibet talium poteſt verificari illud: Sicut tela araneæ fiducia ejus. Ideo: Non in carne fiduciam habentes, ſed in Domino eſt confidendum, ratione invincibilis ſuæ poteſtatis prout ait Propheta:

B C

Apoc. 1 — *Jere. 17* — *Bern. ſer. 5 in vig. Nat. Dom. poſt med.* — *Iſa. 36* — *Ibidem.* — *Rom 12* — *Prov. 17* — *Pſal. 48* — *Job. 8* — *Phil. 3* — *Prov. 3*

ta : Habe fiduciam in Domino. A
Pſal. 56 Ideo in Pſal. In te confidit anima mea. Item in ipſo eſt confidendum ratione infallibilis veritatis, ac fidelitatis, prout ait Propheta : In te
Pſal. 24
Dan. 4 confido, non erubeſcam. Non eſt confuſio confidentibus in te. Et ſic confidens eſt invincibilis, & ad perſecutiones faciendas aptus : Juſtus
Pſal. 14 quaſi leo confidens. Et in Pſalmo : Qui confidit in Domino ſicut mons
Eccl. 11 Sion : Confide in Domino, & mane in loco tuo. Et ſic confidentes vincunt in Chriſto, quoniam ipſe
Joan. 14 vicit mundum, principem ejus ejiciendo foras, ſupra. Et vere vicit : victoria enim eſt ſubiectio repugnantium, ait Auguſtinus : Unde ipſe
Auguſt. de Civ. Dei lib. 19 c. 11 circa prin. tom. 5 vicit triumphaliter, mundi princi- B pem ejiciendo foras : ipſum relegando, & captivos liberando : pro-
Matt. 12 prie enim fuit fortis, qui intravit domum fortis, & eripuit vaſa : Ap-
Apoc. 20
Num. 25 prehendit draconem : Clangor victoriæ Regis in illo. Item ipſe vicit ordinabiliter, ſive æquiter non potentia ſolum, ſed juſtitia, ſecundum Auguſtinum : Agnus vicit illos, ſcilicet in ſua paſſione. Item
Auguſt. de Trin. lib. 13 cap. 13 tom. 3
Apoc. 17
Apoc. 5 ipſe vicit æternaliter, ſive perenniter : Ecce vicit leo de tribu Juda. Item ipſe vicit multipliciter tam per ſe, quam per ſuos electos : quibus dedit virtutem vincendi : De-
1 Cor. 15
1 Joan. 5 dit nobis victoriam per Jeſum Chriſtum : omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum. Et propter hoc ait hic : *Vici mundum*, ut ipſi confiderent ſe victuros in ipſo, ut patet ex Gloſſis.

CAPUT XVII.

Collatio Septuageſimaquinta.

HÆc *eſt vita æterna, ut cognoſcant te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. In his verbis exprimuntur, ſive iſinuantur quatuor. Quorum primum eſt, gloriæ veritas, ſive ſublimitas, ibi : *Hæc eſt vita*. Secundum eſt, inalterabilis æternitas, ibi : *Æterna*. Tertium eſt, indefectibilis delicioſitas, ſive delectabilitas, ibi : *Ut cognoſcant te ſolum Deum*. Quartum eſt, hujus delicioſitatis extenſibilitas, ſive numeroſitas, ibi : *Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Ait ergo : *Hæc eſt vita*. Et in hoc excluſio omnis differentiæ mortis, quia vita præſens non eſt vira pura, ſed mixta morte, ſive reſperſa morte, vel corruptibilitate : etenim mors viventium, ſive vita morientium, ut ait Aug. Et ibidem : Beatam vitam *Aug. conf. lib. 1 ca. 9 tom. 1*
quæritis in regione mortis? non eſt illic. Quomodo enim beata vita, ubi nec vita eſt? Et idem Auguſt. quod hæc vita non eſt, niſi curſus ad mortem. Sed in regno gloriæ eſt vita : ut enim dicitur in libro de motu cordis, & in commento libri de cauſis : Vita eſt proceſſio procedens ab *Ibid. c. 12*
ente quieto, & ſempiterno, & primus motus. Et quia ipſa gloria procedit ab ipſo Deo, & ipſa implentur animæ beatæ : Declinabo ſuper *Iſa. ult.*
eam quaſi firmamentum pacis, & quaſi torrentem mundantem gloriam. Et in Pſal. Torrente voluptatis tuæ *Pſal. 35*
potabis eos. Et ideo illorum eſt vita, & ipſi ſunt vere vivi : Placebo *Pſal. 114*
Domino in regione vivorum. Vita *Coloſ. 3*
veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Et ſequitur : Cum Chriſtus apparue- *Ibidem.*
rit vita veſtra. Super quod Auguſt. *Aug. epiſt. 121 ad Probam. ca. 2 poſt med. tom. 2*
Hæc eſt vera vita, & ibi eſt verum ſolatium, quæ nunc eſt appetenda, & tum erit apprehenſa, ubi implebitur : Satiabor cum apparuerit gloria *Pſal. 16*
tua. Et alibi : Unam petii a te. Et *Pſal. 26*
hæc vita eſt æterna. Ut enim ait C Boetius : Æternitas eſt interminabilis vitæ poſſeſſio, tota ſimul & perfecta. Unde niſi vita eſſet æterna, *Boet. de conſol. Philoſ. lib. 5 proſ. 6 ante med.*
non eſſet beata, ait Auguſtin. Ideo *Aug. de Civit. Dei. lib. 10 c. 3 poſt med. tom. 5*
præmium plenum eſt vita æterna. In Pſal. Hereditas eorum in æternum erit : Ibit homo in domum æternitatis ſuæ : Quæ elucidant me, vi- *Pſal. 36*
Eccl. 12
tam æternam habebunt : Quaſi ſtel- *Eccl. 24*
læ in perpetuas æternitates. Et hæc *Dan. 12*
vita æterna eſt videre Deum. Beata enim vita eſt gaudium de veritate, ait Auguſt. Et ideo delicioſiſſi- *Aug. conf. lib. 10 c. 23 tom. 1*
ma delectabilitas ratione charitatis, & delectabilitatis ipſius Dei viſibilis ratione immediatæ, & plenæ viſionis, ratione puritatis, & virtutis beatæ animæ videntis, ratione immutationis ipſius videntis a viſibili : Videbit faciem ejus in jubilo. *Job. 33*

Digitized by Google

Greg. Mor. lib. 24 c 5 ante med. Ibi Gregor. bene de his. Tunc, inquit, reſplendente raptim coruſcatione incircumſcripti luminis illuſtratur, ſcilicet anima beata, quo utcumque conſpecto in gaudio cujuſdam ſecuritatis abſorbetur. Hæc ille. Et ibi multum de hoc: Job. 39 Inde contemplatur eſcam. Greg. Mor. lib. 31 c. 19 prope fin. Ibi Gregor. Sola namque ejus viſio erit noſtræ mentis refectio. Et ibi de hoc: Iſa. 60 Tunc videbis & afflues. Et: Iſa 53 Anima ejus videbit, & ſaturabitur. Aug. de Civit. Dei lib. 22 c. 30 prope fin. tom. 5 Et hæc viſio implicat fruitionem ſummæ bonitatis. Ibi vacabimus, & videbimus, & amabimus, & laudabimus, &c. Et non ſolum erit hæc beata viſio ad beatificationem animæ ex viſione divinitatis, ſed erit viſio humanitatis glorificata Jeſu Chriſti. B Propter quod ait hic: *Et quem miſiſti Jeſum Chriſtum*. Ut viſio divinitatis ſit ad beatitudinem animæ contemplantis facie ad faciem. Iſta ſpeculatio, ſive viſio humanitatis Chriſti ad beatificationem ſenſus exterioris, ut ſic ingrediens & egrediens paſcua inveniat prout dicitur apud Auguſtin. August. de ſpir. & an. c 9 apud Aug. to. 3 In ipſum enim deſiderant Angeli proſpicere: 1 Pet. 1 Apoc. 21 Lucernæ enim ejus, id eſt, civitatis ſupernæ, agnus erit: Multum ergo deſideranda futura gloria, quæ eſt vera entitate, ſecura æternitate, delicioſa delectabilitate, multa numeroſitate. Et multa hic ſuſtinenda ſunt, ut de iſta vita, quæ eſt mors ut tactum eſt, transferamur ad illam vitam: C propter quod dicitur: Rom. 8 Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam.

Collatio Septuageſimaſexta.

D*Edi eis ſermonem tuum, & mundus eos odio habuit*. Filius Dei æternus ipſa veritas, & ipſe ſolus magiſter, qui ait ſupra: Joan. 7 Doctrina mea non eſt mea. Filius Dei æternus ipſa veritas, quam dedit diſcipulis ſuis, quibus etiam oſtendit mundi malignitatem, in deteſtando eos propter doctrinæ veritatem: Unde tria inſinuantur hic. Quorum primum eſt ſalvificæ doctrinæ ſublimitas, ibi: *Sermonem tuum*. Secundum eſt, collationis ejuſdem doctri- A næ ipſis diſcipulis gratuitas, ibi: *Ego dedi eis*. Tertium eſt, malitioſa mundi perverſitas, ibi: *Et mundus eos odio habuit*. Ait ergo: *Sermonem tuum*, id eſt, doctrinæ divinæ veritatem. Infra eodem. *Sermo tuus veritas eſt*. Unde non dedit ei ſermonem mundanum, vel humanum, vel philoſophicum vanum, ſed ſermonem divinum, prout ait Paulus in perſona Apoſtolorum: 1 Cor. 2 Sapientiam loquimur inter perfectos. Sapientiam vero non ſæculi hujus, neque principum, &c. Et ibidem: Ibidem. Neque ſermo meus, neque prædicatio mea in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis. Unde iſte ſermo eſt origine ſublimis, quia divinus: prout ait hic. Et eſt entitate verus, quia ipſe ſermo eſt veritas, ut ait infra. Et eſt poteſtate virtuoſus: Eccli. 8 Sermo enim ejus eſt poteſtate plenus. Cujus virtuoſitas patet multipliciter: eſt enim efficax ad ſanandum a morbis peccatorum: Sap. 16 Neque herba, neque malagma ſanavit eos, ſed omnipotens ſermo tuus. Item eſt efficax ad purificandum a ſordibus vitiorum. Supra: Joan. 15 Mundi eſtis propter ſermonem meum. Item efficax ad conſolandum a triſtitiis interioribus cordium: Job. 16 Conſolarer vos ſermonibus meis. Et: Prov. 15 Lætificabitur ſermone bono. Item eſt efficax ad confirmandum: Job. 4 Vacillantes confirmaverunt ſermones tui. Vel aliter: Sermo Dei eſt virtuoſus, & efficax ad illuminandum. Supra: Joan. 8 Si manſeritis in ſermone meo, cognoſcetis veritatem. Item eſt efficax ad inflammandum: Jerem. 20 Factus eſt in corde meo quaſi ignis æſtuans. Item efficax eſt ad arguendum, & convincendum: Heb. 4 Vivus eſt ſermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et ſupra: Joan. 12 Sermo quem locutus ſum, judicabit vos. Item eſt efficax ad defendendum a ſupplicio æterno, & introducendum in regnum. Supra: Joan. 8 Si quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non videbit in æternum. Et iſtum ſermonem dedit Chriſtus, ſicut magiſter verus diſcipulis ſuis. Supra. Joan. 15 Omnia quæ audivi a patre meo nota feci vobis: Luc. 21 Dabo vobis os, & ſapientiam, &c. Quod in aure auditis,

ditis, prædicate ſuper tecta. Et ibidem: Non eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus, &c. Iſte ſermo ſic a Deo datus, eſt in ore animæ ſuſcipiendus, & dentibus diſcretionis maſticandus: *Jer. 15* Inventi ſunt ſermones tui, & comedi illos. In comeſtione eſt comeſtibilis ſuſceptio, maſticatio, ad intimum tranſmiſſio, & ejuſdem retentio: ſic debet eſſe in ſuſceptione divini ſermonis. Item eſt in ventre *Joan. 8* memoriæ ſervandus, ſupra: Si man- *Joan. 14* ſeritis in ſermone meo, diſcipuli me eritis. Et ſupra: Si quis diligit me ſermonem meum ſervabit. Item eſt operibus implendus faciendo ea, quæ præcipit, & cavendo ea, quæ diſſuadet. Supra: Si ſermonem meum ſervaverint, & veſtrum ſervabunt. Item eſt induendus, ſive aſſumen- *Joan. 15* dus in converſatione, ut undique ſe homo defendat ſermone divino: Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt: Sin- *Prov. 30* gulos eorum armavit, non clypei, *Mat. 15* vel haſtæ munitione, ſed ſermonibus optimis, &c. Et quamvis talis ſit ſermo divinus, tamen mundus odit diſcipulos propter talem ſermonem, id eſt, doctrinam Jeſu Chriſti, ſicut & Chriſtum odit. Supra: Me odit, ſcilicet mundus, quia teſtimonium perhibeo, quod mala ſunt *Joan. 7* opera ejus. Noli arguere deriſorem, *Prov. 9* ne oderit te. Et de iſto odio ſupra: *Joan. 15* Mundus vos odit.

Collatio Septuageſimaſeptima.

EGO *in eis & tu in me, ut ſint conſummati in unum*. In his verbis tria inſinuantur. Quorum primum eſt patris, & filii indiviſibilitas, ibi, *Tu in me*. Secundum, ipſius filii cum diſcipulis dignativa unitas, ibi: *Ego in eis*. Tertium, per hoc diſcipulorum, ſive membrorum Jeſu Chriſti indiviſa unanimitas, ibi: *Ut ſint conſummati in unum*. Ait ergo: *Tu*, ſcilicet pater. *In me*, quia ſu- *Joan. 1* mus unum, ſupra: In principio erat *Joan. 10* verbum. Et ſupra: Pater in me *Joan. 1* manens, facit opera. Et ſic loqui- *Joan. 15* tur filius de ſe in quantum verbum æternum, & unigenitum in ſinu pa-

A tris. Et quia verbum factum eſt caro, ſupra. Et ita vitis, ſupra: ut in ipſo eſſet vitis humana natura, ait ibidem Aug. Ideo ait hic, quod ipſe erat in eis, id eſt, in diſcipulis dupliciter ait Aug. Et ſicut Deus in *Aug. tract. 80 in Jo. prop. fin. tom. 9* templo ſuo: Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Et ſicut caput idem cum membris: ipſe enim factus homo, nos vero corpus ejus, ait Aug. Deus enim charitas eſt. Et *1 Cor. 3* qui manet in ea, in Deo manet, & *1 Joan. 4* Deus in eo. Supra: Manete in me, & ego in vobis. Et ibi de hoc. Un- *Joan. 15* de diſcipuli Dei debent providere corda ſua, quæ ſunt templa Dei, ut ſint charitate lata, & ſint ſtabilitate firma, & ſint puritate munda, ut

B filius inhabitet. Unde Aug. loquens *Aug. conf. lib. 1 c. 5 tom. 1* ad Deum ait. Anguſta eſt domus animæ meæ, dilatetur abs te: ruinoſa *Pſal. 18* eſt, refice eam: habet, quæ offendunt oculos tuos, ſed tibi clamabo: Ab occultis meis munda me: Ego *Apoc. 3* ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis aperuerit mihi intrabo ad illum. Quando autem Chriſtus ſic eſt in electis, tunc ſunt conſummati in unum per ipſum filium Dei connectentem, & unientem. Et de hoc bene Aug. Et *Auguſt. de Trin. l. 4 c 9 t. 3* poſt ubi ait: quia caput, & corpus, unus eſt Chriſtus. Ideo ait, unum ſumus in ſuo genere, hoc eſt in ejuſdem naturæ conſubſtantiali parilitate, vult eſſe ſuos unum, ſed in ipſo: quia in ſeipſis non poſſent diſſociari

C ab invicem per diverſas voluptates, & cupiditates, & immunditias peccatorum: unde mundantur per mediatorem, ut ſint in illo unum: non tantum per eamdem naturam, qua homines ex hominibus mortalibus æquales angelis fiunt: ſed per eamdem charitatem, in eamdem beatitudinem conſpirantes concordiſſima voluntate in unum ſpiritum quodammodo igne charitatis conflatam. Hæc ille. Et ibi bene de hoc, & multum: In uno Spiritu *1 Cor. 12* omnes, &c. Et Multi unum corpus *Rom. 12* in Chriſto: Multitudinis credentium *Act. 4* erat cor unum, & anima una, &c. Et hæc unitas eſt electis Dei in re- *Eccl. 4* medium, & in tactuum adjutorium, & fomentum. De quibus omnibus: Melius eſt duos eſſe, quam

unum.

Digitized by Google

Ibidem. unum. Et ſequitur: Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Et ſic de aliis quæ ibi enumerat. Item prædicta charitativa unitas eſt ad multiplicationem multimodi auxilii, conſilii, juvamenti, & ſolatii, prout ait Chryſtomus bene. *Chryſ. ho. 77 in Jo. poſt med. tom. 3* Vult, inquit, ut ſint unum: nihil enim conſonantiæ, neque unanimitatis pars eſt. Unus enim multiplex eſt. Si unanimes fuerint duo, vel decem: non adhuc unus eſt, qui unus eſt, ſed decies multiplicatus unuſquiſque eorum fit, & invenies in decem unum, *Ibidem.* & in uno decem. Et ſequitur: Unuſquiſque eorum ſcilicet, decem, ſi ſunt unum, habent viginti oculos, & viginti manus, & viginti pedes, non enim ſuis oculis videt, ſed aliorum. Et ſi inimicum habuerint, qui uni inimicatur, & decem. Inde ergo amoris ſuperabundantiam, qualiter inexpugnabilem facit unum & multiplicem, & quod natura non poteſt, amor poteſt. Hæc ille. Et *1 Cor. 12* ibi multum & bene de hoc: Omnes in unum corpus baptizati ſumus. Et ſequitur: Si gloriatur unum membrum, congaudent & cetera. Et de iſta charitate ſic conjungente in unum & vivificante Auguſtin. bene, ubi ait quod Spiritus fuit datus diſcipulis congregatis in unum. Et ſequitur: Accipimus & nos Spiritum ſanctum ſi amamus Eccleſiam, ſi cha- *Act. 2* ritate compaginamur. Et poſt. Livor ſeparat, unitas jungit: ſi amas unitatem, tibi habet quiſquis in illa aliquid habet. Et ibi bene de hoc: Charitate fraternitatis invicem *Rom 12 Coloſſ. 3* diligentes: Ipſa enim eſt vinculum perfectionis. Et de iſta unitate conſummata Auguſtin. Unius corporis membra ſumus, unum habemus caput, una perfundimur gratia, una carne vivamus, una incedamus via, eadem habitemus domo. Et ſequitur: Tam in ſpiritu quam in corpore Domini unum ſumus, ne nihil *1 Cor. 13* ſimus, ſi ab uno excidimus: Si charitatem non habuero, nihil ſum. *Pſ. 132* Ideo ait Propheta: Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum.

Collatio Septuageſimaoctava.

P*Ater, quos dediſti mihi, volo ut ubi ego ſum, & illi ſint mecum, ut videant claritatem meam.* In his verbis patet Salvatoris immenſa charitas erga diſcipulos, & diligentiæ ſedulitas circa illos, & urbana curialitas. Et inſinuantur tria. Quorum primum eſt, paterna pietas in gratuita vocatione diſcipulorum, ibi: *Quos dediſti mihi.* Secundum eſt gloriæ ejuſdem poſtulatio, ſive acceptabilitas a filio, ibi: *Volo ut ubi ego ſum, & illi ſint.* Tertium eſt, gaudioſa jucunditas, ſive finalis bonitas, ibi: *Ut videant claritatem meam.* Ait ergo: *Quos dediſti mihi.* Patrem dare eſt ad vitam prædeſtinare, & gratuito juſtificare & conſervando magnificare: Quos *Rom. 8* prædeſtinavit, hos & vocavit, &c. Et de hac datione, ſupra: Omne *Joan. 6* quod dat mihi pater ad me veniet. *Ibidem.* Et poſt: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater traxerit eum. Et ibi de hoc. Et hæc ſumma bonitas Dei, & pietas, cum omnes ſint digni æterna damnatione: aliquos tamen ſic prædeſtinare, & gratuito juſtificare, ſecundum Auguſtinum: Miſerebor, *Rom. 6* cui miſereor, & miſericordiam præſtabo, &c. Pro talibus ſic datis a patre, & juſtificatis rogat filius, ut ſint ſecum in gloria. Et in hoc patet ipſius filii dignativa curialitas ſervis ſuis: vult enim, ut ſint cum eo in gloria, & cum eo æternaliter. Et in hoc bonorum affluentia, & affluentium indeficientia, & fruentium honorificentia, & honorificatorum plena lætitia. Supra: Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & ubi *Joan. 12* ego ſum, illic & miniſter meus erit. Ibi de hoc. Sicut enim miſeria hominis eſt non eſſe cum illo, prout ait Auguſt. Magna miſeria hominis eſt non eſſe cum illo, ſine quo non *Aug. de Tri. l. 14 cap. 12. 3* poteſt eſſe. Ita plena beatitudo eſt eſſe cum eo, in figura. Beati ſervi *3 Reg. 10* tui, qui ſtant coram te ſemper: Ambulabunt mecum in albis. Et: Et *Apoc. 3* ſic ſemper cum Domino erimus. *1 Theſ. 4* Nec mirum ſi in hoc ſit plena bea- *Tob. 10* titudo, quia cum illo habentur o- *Prov. 8* mnia in figura: Omnia ſimul in te uno

uno habentes, non debuimus te di-
Sap. 8 mittere: Mecum ſunt divitiæ, &
gloria. Et: Venerunt mihi omnia
pariter cum illa. Unde & hujus glo-
riæ magnitudo ſubditur in hoc, quod
ſequitur: *Ut videant claritatem meam.*
De qua viſione ſupra eodem: Hæc
eſt vita æterna, ut cognoſcant te,
& quem miſiſti JESUM CHRISTUM.
Viſus enim plures differentias rerum
oſtendit, ait Sapiens de ſenſu, &
ſenſato. Item viſus eſt ſenſus excel-
lentior, & intellectui vicinior ſecun-
Aug. ep. 3 ad Voluſia. ante med. dum Auguſt. Et ſimul comprehen-
dit res, quod videre ſit totum ſi-
mul. Si enim ita eſt de ſenſu viſus
in corpore, multo magis de intelle-
Job. 33 ctu glorificato, & ita notatur inti-
Greg. Mor. li. 24 c. 5 ante med. mitas gloriæ: Videbit faciem ejus
in jubilo. Ibi Gregor. bene de hoc:
Ubi ait, quod jubilus dicitur, quan-
do ineffabile gaudium mente conci-
pitur, ut nec abſcondi poſſit, nec
Iſa. 34 ſermonibus aperiri: Oculi tui vide-
Iſa. 60 bunt Hieruſalem habitationem opu-
Iſa. ult. lentam. Et: Videbis, & afflues:
Videbitis, & gaudebit cor veſtrum.
Aug. de Civ. Dei lib. 22 c. 30 ante med. tom. 5 Ipſe erit finis deſideriorum noſtro-
rum, qui ſine fine videbitur, & ſi-
ne faſtidio amabitur, ſine fatigatio-
ne laudabitur, &c. Incogitabilis ergo
gloria erit, videre gloriam Dei.

CAPUT XIX.

Collatio Septuageſimanona.

E*Greſſus eſt trans torrentem Cedron,*
ubi erat hortus in quem introivit.
In his verbis figuratur paſſionis filii
Dei acerbitas, ſive gravitas, & ejuſ-
dem fructuoſitas, tria. Quorum pri-
mum eſt paſſionis numeroſitas, &
intimitas, ibi: *Torrentem.* Secundo,
figuratur filii Dei in paſſione victo-
rioſitas, ibi: *Egreſſus eſt.* Tertium
eſt, ipſius paſſionis fructuoſitas, ibi:
Introivit in hortum. Ait ergo: *Torren-*
tem Cedron. Torrens enim eſt aqua
Iſid. etym. li. 13 c. 121 veniens cum impetu, ut ait Iſido-
rus: Ex aquis enim pluvialibus col-
Greg. Mor. lib. 6 ... circa med ligitur ſecundum Gregorium, & prio-
rem aquam ſuperveniens præcipitat,
ut ait Seneca. Et ſignat numeroſita-
tem paſſionis Jeſu Chriſti, & inti-
mitatem, & diuturnitatem, ſive paſ-
A ſionum ſucceſſionem, in Pſalmo:
De torrente in via bibet: Fratres *Pſal. 109*
mei præterierunt me, ſicut torrens, *Job. 6*
qui raptim tranſit in convallibus. Ut
per fratres poſſint intelligi paſſiones
aſſumptæ a filio Dei, vel Judæi in-
ferentes paſſionem, & præcurrentes
ad illam inferendam: Unde torrens
dicitur multipliciter: Eſt enim tor-
rens affligentis paſſionis, de quo di-
ctum eſt, & eſt torrens fluentis ini-
quitatis, in Pſalmo: Torrentes ini- *Pſal. 17*
quitatis conturbaverunt me. Et eſt
torrens numeroſæ contritionis. De- *Thre. 2*
duc quaſi torrentem lacrymas. Et
eſt torrens gloriæ affluentis, in *Pſ. 35*
Pſalmo: Torrente voluptatis tuæ
potabis eos. Iſtum torrentem egreſ-
B ſus eſt Jeſus non a paſſione victus,
nec a morte, ſed egreſſus ipſam mor-
tem vincens, victurus in æternum: *2 Cor. 13*
Etſi enim crucifixus eſt ex infirmi-
tate, vivit tamen ex virtute: Quem
Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus in- *Act. 2*
ferni, juxta quod impoſſibile erat
eum ab illo detineri. Et de hoc in
figura bene, ait Timotheus: Si Ju-
das, & exercitus ejus appropinqua-
verit ad torrentem, & tranſierit ad
nos prior, non poterimus ſuſtinere *1 Mac. 5*
impetum ejus. Judas fuit figura
Chriſti, cujus exercitus fuit figura
martyrum Chriſtum ſequentium,
qui tranſivit torrentem paſſionis mo-
do dicto. Timotheus vero figura dia-
boli qui non potuit reſiſtere Chriſto, *1 Mac. 16*
C ſic torrentem egredienti. Similiter
dicitur: Transfretavit torrentem pri-
mus, & viderunt eum viri, & trans-
fretaverunt poſt eum, &c. Sic Chri-
ſtus egrediens introivit in hortum,
per quem ſignatur hortus paradiſi ſe-
cundum Gloſſam. Per paſſionem per-
venitur ad delicias paradiſi. Unde *Matt. 20*
ait Salvator petenti matri filiis glo-
riæ honorem: Poteſtis bibere cali- *Greg. in Ev. hom. ante med.*
cem quem ego bibiturus ſum? Super
quod Gregorius: Per calicem perve- *Luc. ult.*
nitur ad majeſtatem: Oportuit enim
Chriſtum pati, & ita intrare in glo-
riam ſuam. Unde eſt hortus gloriæ,
cujus iſte hortus fuit figura, ait
Gloſſa hic, in quem intratur per *Hortus.*
paſſionem, ut dictum eſt, de quo
horto poſſit verificari illud: Sicut *Iſa. 61*
hortus ſemen ſuum germinat, ſic
Do-

Dominus germinabit juſtitiam, & laudem coram univerſis gentibus. Vel per hortum ſignatur Eccleſia fructificans per paſſionem Jeſu Chriſti, qui eam rigavit ſanguine ſuo: Rigabo hortum planationum mearum: Hortus concluſus, fons ſignatus. Vel per hortum ſignatur anima fructifera, quæ profert fructum ſuum ex fide, & imitatione paſſionis Jeſu Chriſti, & mortificatione cum eo. Supra: Niſi granum frumenti mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: Erit anima eorum quaſi hortus irriguus. Et idem: Nullus enim fructus in anima, nec in Eccleſia per fidem & imitationem Jeſu Chriſti, qua irrigantur. Et ideo ut fructificent, oportet cum Chriſto torrentem paſſionis egredi: Adducam eos per torrentes aquarum in via recta, &c.

Eccl. 24; Cant. 4; Joan. 12; Iſa. 58; Jere. 31; Jere. 31

Collatio Octuageſima.

Stabant ſervi ad prunas, & calefaciebant ſe, quia frigus erat, & Petrus cum eis, &c. Iſta verba exponit Gregorius, ubi ait: A qualitate aeris res ſubſequens demonſtratur: hinc eſt, quod negaturo Petro præmittitur, quia frigus erat, & ſtans ad prunas calefaciebat ſe, jam namque meritis a charitatis calore torpuerat, & ad amorem præſentis vitæ, quaſi ad perſecutorum prunas infirmitate æſtuante recalebat. Hæc ille. Et ſecundum hoc, duo in his verbis figurantur. Primo, peccantium, & etiam peccati contaminativa qualitas, ibi: *Stabant ad prunas, quia frigus erat*. Secundo, concupiſcentiæ ardens appetibilitas, ibi: *Calefaciebant ſe*. Ait ergo: *Frigus erat*. Per quod culpa ſignatur: Quibus non eſt operimentum in frigore, Gregorius: Operimentum ad juſtitiam, frigus ad culpam pertinet: & hoc convenienter. Frigus cauſatur ex receſſu a principio fontano caloris, vel ex interpoſitione molis inter ipſum principium caloris, & ipſum calefactibile. Vel ex charitate, & irretentibilitate caloris, ut patet de medio in triſtitia aeris, quod eſt frigidum, quia non eſt retentivum

Greg. Mor. lib. 2 c. 2 ante med.; Job. 24; Greg. Mor. lib. 16 c. 22 circa med.

A caloris ſolaris. Vel ex elongatione ab eo, ad quod calor ſolaris recipitur. Ut enim patet a Sapiente: Aer propinquus terræ eſt calidus ob calefactionem terræ a calore ſolis. Medium vero interſtitium aeris eſt frigidum, tum quia non retinet calorem ſolis, tum quia elongatur a terra calefacta. Item frigus eſt privatio magis, ait Sapiens. Item frigus deſiccat, indurat, & conſtringit, ut patet a Sapiente. Et ita mortificat, & urit, ut patet ab eodem, libro quarto. Item torpere facit. Unde & dicitur frigus pigrum, quia homines pigros facit ait Auguſtinus: Talis eſt culpa, ſive nequitia ſpiritualiter a Deo, qui eſt ignis conſu-

B mens, vel elongare facit: Elongat & a ſanctis ejus, quæ ejus amore inflammantur, nec ejus amorem retinent. Item indurat, & conſumit, & torpeſcere facit. Et ideo convenienter ſignatur per frigus: Sicut frigidam fecit ciſterna aquam ſic frigidam fecit malitiam ſuam: Numquid ingreſſus eſt theſauros nivis? Ibi Gregor. In frigore nivis, & in duritia grandinis vita pravorum ſignatur, quæ torpore frigeſcit, & per malitiæ duritiam percutit: Tecta perſtillantia in die frigoris, & litigioſa mulier comparantur. Per tecta perſtillantia, ſignantur animæ haurientes vanas concupiſcentias: Refrigeſcet charitas multorum. Infri-

C gidati iſto frigore ad ignem extrinſecum concupiſcentiæ ſe calefaciunt, qui eſt ignis obſcurus: & ideo per prunas ſignatur: Non ſplendebat flamma ignis ejus. Ibi Gregor. Omnis impius habet flammam ignis proprii: Succenſa enim quaſi ignis impietas: Numquid abſcondere poteſt homo ignem in ſinu ſuo? Et ſequitur: Aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ ejus? Has prunas, id eſt, concupiſcentias, ſufflat diabolus: Halitus ejus prunas ardere facit. Halitus diaboli ſignat ejus tentationem, ut patet ibi a Gregorio. Peccantes ergo, & amantes terrena ſunt frigidi privatione divini amoris, & ideo inflammant ſe ardore cupiditatis. Secundum enim ligna ſilvæ ignis exardeſcit. Per ligna

Ariſto meteor. l. 6.4 cap. 7 ante medium.; Deut. 4; Jere. 6; Job. 38; Greg. Mor. li. 29 c. 11 ante med.; Prov. 27; Mat. 24; Job. 18; Greg. Mor. li. 14 c. 4 ante med.; Iſa. 9; Prov. 6; Ibidem.; Job. 41; Greg. Mor. lib. 33 c. 18

Eccl. 28 gna ſilvæ ignis inardeſcit. Per ligna ſylvæ, ſignantur ipſa concupiſcibilia: per ignem, ardor cupiditatis, qui non extinguitur, ſed augetur appoſitione concupiſcibilium.

Collatio Octuageſimaprima.

R*Egnum meum non eſt de hoc mundo*. In his verbis duo ſignantur. Quorum primum eſt, filii Dei extenſa poteſtas, ibi: *Regnum meum*, Secundum eſt, regni quod eſt in ſua poteſtate nobilitas, ſive ſublimitas, ibi: *Non eſt de hoc mundo*. Ait ergo: *Regnum meum*, ad differentiam aliorum regnorum: eſt enim regnum ſatanicum, in quo regnat diabolus. Ubi enim regnat peccatum, ibi & diabolus: Ipſe enim eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Ibi Gregorius de hoc regno: Propter quod ait Apoſtolus: Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. Item eſt regnum mundanum, quod eſt infimum ordine, quia de hoc mundo, quod eſt modicum in quantitate, & eſt imbecille poteſtate. Unde Chryſoſt. hic exponens illud: *Si regnum meum eſſe de hoc mundo, miniſtri mei decertarent*. In hoc enim oſtendit regni noſtri imbecillitatem, quod in miniſtris habet fortitudinem. Item eſt breve durabilitate: Omnis potentatus brevis vita. Et de hoc regno: Subvertam regnum eis: Omne regnum in ſe diviſum deſolabitur. Et eſt regnum divinum, quod eſt ſublime majeſtate, quia regnum cœlorum: Appropinquabit regnum cœlorum. Et Sapientia: Oſtendit illi regnum Dei. Item eſt regnum amplum latitudine. In Pſalmo: Regnum ipſius omnibus dominabitur. Et eſt regnum firmum poteſtate, & perpetuum æternitate: Suſcitabit Dominus cœli regnum quod non diſſipabitur. Et: Regnum ejus quod non corrumpetur. Item eſt regnum magnificum decore. Accipiet regnum decoris. Item eſt regnum jucundum delectabilitate. In Pſalmo: Gloriam regni tui dicent. Et alibi: In regno ipſius omnes dicent gloriam. Item eſt regnum ordinatum regimine. In Pſalmo: Virga directionis virga

[Margin: Greg. Mor. li. 34 c. 17 — Rom. 6 — Chryſ. ho. 82 in Jo. poſt med. tom. 3 — Eccl. 10 — Agg. 2 — Matt. 12 — Mat. 4 — Sap. 10 — Pſal. 102 — Dan. 2 — Dan. 7 — Sap. 5 — Pſal. 144 — Pſal. 44]

A regni tui. Ut enim ait Auguſtinus: Civitas cœleſtis eſt, cujus Rex eſt veritas, cujus lex charitas, cujus modus æternitas: Ego diſponam vobis regnum. Magnificum ergo iſtud regnum. Unde in Pſalmo: Gloriam magnificentiæ regni tui dicent. Et iſtud regnum non eſt de hoc mundo, ſcilicet originaliter. Ut enim ait Auguſtinus. Non ait: Regnum meum non eſt in hoc mundo: ſed ait: *Non eſt de hoc mundo*: Credentes enim ſunt regnum ejus, qui non ſunt de hoc mundo. Ipſe enim de cælo venit, ſupra: Qui de cœlo venit ſuper omnes eſt. Et ibi eſt regnum ejus, & ideo iſtud regnum eſt appetendum & quærendum:
B Primum quærite regnum Dei. Ad quod regnum eſt via per juſtitiam. Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia & pax. Et: Non in ſermone eſt verbum Dei, ſed in virtute, &c. Et ut ſit Rex in hoc regno, filius Dei natus eſt. Et de hoc, ſcilicet, qualis Rex eſt ipſe, habitum eſt ſupra.

[Margin: Luc. 22 — Pſal. 144 — Aug. tract. 144 in Jo. ante med. tom. 9 — Joan. 3 — Mat. 6 — Rom. 4 — 1 Cor. 4 — Joan. 12]

Collatio Octuageſimaſecunda.

A*D hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati*. In his verbis duo inſinuantur, quorum primum eſt dignativa filii Dei incarnatio, ibi: *Veni in mundum*. Secundum eſt, ipſius incarnati perfe-
C cta operatio, ibi: *Ut teſtimonium perhibeam veritati*. Ait ergo: *Veni in mundum*, quod non fuit aliud niſi naturam humanam aſſumere, & verum hominem fieri, ſupra: In propria venit. Et de iſto adventu ibi. Ut enim ait Bernard. Triplex eſt adventus filii Dei: unus in carnem. In Pſalmo: Excita potentiam tuam & veni. Alius in mentem Supra: Ad eum veniemus. Tertius in judicium: Quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum, ſic veniet. In primo venit in carne & infirmitate. In ſecundo venit in ſpiritu & veritate. Tertio, veniet in gloria & majeſtate. Et ibi bene de hoc Ber. Et ſic veniens venit ut verus Salvator ad mundum ſalvandum. Supra: Non miſit Deus filium ſuum ut judicet mundum, ſed

[Margin: Joan. 1 — Bern. 3 ſer. de advent. Dom. ante med. — Pſ. 89 — Joan. 14 — Act. 1 — Joan. 3]

ſed ut ſalvetur mundus per eum. Et: [Joan. 12] Non veni, ut judicem mundum ſed ut ſalvificem. Item venit in mundum ut verus magiſter & doctor ad illuminandum. Supra: Ego lux veni in mundum. [Joan. 8] Item venit in mundum ut verus dominator, ad vincendum mundum. Supra: Ecce [Joan. 12] Rex tuus venit tibi. Et: Confidite, [Joan. 16] quia vici mundum. Ut enim ait [Aug. tract. 116 in Jo. non longe a princ. t. 9] Auguſtin. hic. Superbum mundum non atrocitate pugnandi, ſed patiendi humilitate vincebat. Item venit velut judex ſive judicator ad mundum diſcernendum, teſtimonium perhibendo veritati, & damnando falſitatem. Supra: In judicium veni in mundum, ut non videntes videant. [Joan. 9] Et ſupra: Me odit mundus, quia [Joan. 7] teſtimonium perhibeo de illo. Perhibuit ergo teſtimonium veritati, tam ſibi ipſi, qui eſt veritas, tam doctrinæ ejus, tam vitæ ſanctorum, [Joan. 8] qui vivunt in veritate. Supra: Si teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum verum eſt, &c. Et ideo qui eſt ex veritate, ſcil. ſecundum gratiam & fidem, audit vocem ejus. [Ibidem.] Supra: Qui ex Deo eſt, verba Dei [Iſa. 50] audit. Et ibi de hoc: Erigit mihi aurem, ut audiam eum quaſi magiſtrum, &c.

CAPUT XIX.

Collatio Octuageſimatertia.

Crucifigite eum vos, non invenio in eo cauſam. In his verbis duo inſinuantur. Primum generis ipſius mortis, quam ſuſtinuit Deus, deſignatio, ibi: *Crucifigite*. Secundum eſt innocentiæ ipſius profeſſio ſive oſtenſio, ibi: *Ego non invenio in eo cauſam*. Ait ergo: *Crucifigite*. Hoc enim genere mortis Chriſtus eſt mortuus propter multas congruitates. Primo propter eorum reſpondentiam ipſius mortis ad peccatum primi ho- [Dam. orth. fid. l. 4 c. 12 poſt med.] minis, quod delevit. Unde Damaſcenus, quod per lignum mors, & oportebat per lignum vitam dari: [Sap. 14] Benedictum lignum per quod fit juſtitia. Item hoc decuit ob triumphalis victoriæ de principibus hujus aeris evidentem oſtenſionem. Unde Chry-

A ſoſtom. *Bajulans crucem*, &c. Trophœum, inquit, ſcilicet portans crucem adverſus mortis tyrannidem exivit. [Chryſ. ho. 84 in Jo. non longe a princ. t. 9] Et ſicut victores, ita & ipſe in humerum portavit victoriæ notam, id eſt ſignum. Supra: Sicut exaltavit [Joan. 3] Moyſes ſerpentem in deſerto. Ibi de hoc. Unde Chryſoſt. ibi: Sicut aliquis athleta nobilis cum in [Chryſ. ho. 24 in Joan. poſt med. tom. 3] ſublimem rebellem levans & reſcindens, clariorem facit victoriam: ita & Chriſtus orbe terrarum univerſo vidente appoſitas virtutes ſubmitti ſcilicet voluit. Hæc ille: Palam triumphans in ſemetipſo. [Coloſſ. 2] Item iſtud genus mortis ſuſtinuit Chriſtus ob voluntariam durioris mortis perpeſſionem, exemplique ſuſtinendi diras B mortes martyribus exhibitionem. Ut enim ait Auguſtinus: [Aug. tract. 31 in Jo. circa med. tom. 9] Supplicium crucis ideo durius erat, quia diutius cruciabat: crucifixi enim longa morte necabantur, & ideo frangere crura Chriſti nolebant. Et: [Ibid. tract. 36 ante med. 1] Illa morte nihil pejus fuit inter genera mortium: mors protendebatur, ne dolor citius finiretur. Et ſequitur. Nihil erat tunc in carne intolerabilius, ſcilicet morte crucis. Unde quia inobedientia Adæ fuit arrogantiſſima, ideo Chriſtus voluit mori opprobrioſiſſima morte: Factus obediens uſque [Phil. 2] ad mortem, mortem autem crucis. Unde Auguſtinus ignominioſiſſimum [Aug. tract. 18 in Jo. ante medi. tom. 9] genus mortis crucem putabant: Crucifixus eſt. Item ſic mori decrevit ad C manifeſtationem ſalvationis totius mundi per eum. Ut enim ait Auguſtin. Partes crucis ad quatuor partes mundi extenduntur. Et Damaſcenus: [Dam. orth. fid. li. 4. c. 12] Quemadmodum quatuor extremitates crucis per medium centrum tenentur, conſtringuntur, ita per virtutem Dei & latitudo, & profundum, & longitudo, & altitudo omnis creaturæ continentur. Cruce cœlum apertum eſt, mundus reparatus eſt, a dextris infernus, id eſt lymbus ſpoliatus, a ſiniſtris diabolus victus inferius, &c. Et in hujus figura Chriſtus expanſis mortuus manibus eſt. Expandi manus [Iſa. 65] meas, &c. Et: Extendi manum [Prov. 1] meam. Ipſe enim in cruce mortuus [Joan. 12] mundum traxit ad ſeipſum. Cum exaltatus fuero a terra, ſcilicet in cru-

Digitized by Google

cruce: Omnia traham ad meipſum, &c. De laude vero crucis hujus Cryſoſtom. de contumeliis & opprobriis aggravantibus pœnam crucis. Bernardus multum. Et Bernardus ſuper illud: Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Per Faſciculum myrrhæ, aggregatio paſſionum Chriſti, ſcilicet infantilium neceſſitatum, & laborum, & vigiliarum, convitiorum, ſputorum, colaphorum & clavorum. Et ſic de aliis quæ ibi enumerat. Et idem: Intuere pannis ſordidum, plagis lividum, illitum ſputis, pallidum morte, &c. Deſiderabimus eum deſpectum & noviſſimum virorum, virum dolorum. Et hæc omnia ſuſtinuit purus & immunis a peccato. Unde ait Pilatus hic: *Nullam in eo cauſam invenio:* Qui peccatum non fecit. Ipſe enim fuit agnus, qui tollit peccata mundi, ſupra. Et tamen ſuſtinuit crucem, ſatisfaciens pro peccatis noſtris: Qui peccatum non fecit. Et ſequitur: Qui portavit peccata noſtra in corpore ſuo ſuper lignum. Unde & propter innocentiam per agnum ſignatur. Supra: Ecce agnus Dei. Et ibi de hoc.

Ber. in ſer. de paſſ. fer. 4 hebdom. pœnoſa. Ber. ſer. 43 in Cant. circa med. Cant. 1. Iſa. 53. Ibidem. Joan. 1. 1 Pet. 2. Joan. 1.

Collatio Octuageſimaquarta.

E*Rat autem ſcriptum, Jeſus Nazarenus Rex Judæorum, Hebraice, Græce, & Latine.* Ut enim ait Chryſoſtom. hic. Oſtendens ſcilicet Pilatus, quoniam proprio Regi inſurrexerunt, ſicut in trophœo aliquo, ita litteras impoſuit claram emittentes vocem, & victoriam oſtendentes, & regnum præconis annuntiantes. Hæc ille. Et per ineffabilem vim divinæ operationis in cordibus ignorantium. Pilatus hæc ſcripſit, ſecundum Aug. Et ſecundum hoc tria in his verbis figurantur. Quorum primum eſt, majeſtativa poteſtas filii Dei, ibi: *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum.* Secundum, ejuſdem poteſtatis indelebilis & indefectibilis durabilitas, ibi: *Scripſit.* Tertium, ejuſdem univerſis publica manifeſtabilitas, ibi: *Hebraice, Græce, & latine,* Ait ergo: *Jeſus Nazarenus Rex Judæorum.* Et exprimitur ejus poteſtas in tribus: in magnitudine poteſtatis, & bonitatis, ibi. *Jeſus*, in puritate ſanctitatis, & decore venuſtatis, ibi: *Nazarenus*, in ſublimitate dignitatis, ibi: *Rex Judæorum.* Erat enim genus humanum morbo peccati languidum, immo mortuum. Ideoque venit in mundum Jeſus, ſcilicet Salvator. Item erat fœdum, & ſordidum, & ideo venit Nazarenus, id eſt, floridus. Item erat ſub mundi principe captivum, & ideo venit Rex Judæorum, ad liberandum: Ait ergo: *Jeſus*, qui interpretatur Salvatur, ait Auguſt. Ipſe enim venit Salvator ſalvans, afferens antidota gratiarum ad ſalvandum omnes: Spiritus Domini ſuper me. Et ſequitur: Ut mederer contritis corde, &c. Unguentarius faciet pigmentum ſuavitatis. Supra. Hic eſt Salvator mundi. Ibi de hoc. Ipſe enim eſt Salvator liberalis, qui ſalvat gratanter ab hoc pretii inquiſitione. Et Salvator deſiderabilis, qui ſalvat ſuaviter ſine doloris inflictione. Item eſt Salvator artificialis, & ſapiens, qui ſalvat ſine fictionis ſimulatione. Et eſt Salvator virtuoſus, qui ſalvat ſine ſalutis defectione: Ecce Salvator meus. Et: Abſque me non eſt Salvator. Et: Aperiatur terra, & germinet Salvatorem: Juſtus, & Salvator. Et: Salvatorem expectamus. Tali Salvatori indigebat genus humanum languidum & mortuum. Et iſte fuit Nazarenus, quod interpretatur floridus. In flore enim ſunt tria, ſpes, & ſpecies, & odor. Flore enim fructus promittitur, per ſpeciem fulget, per odorem demulcet, ait Hugo. Flos enim eſt de ſubtili materia: unde in flore eſt ſinceritas veritatis, venuſtas decoris, & fragrantia odoris, & prænuntiatio fructus conſequentis, qualia fuerunt in Chriſto: Flores mei fructus honoris & honeſtatis. Ipſe enim fuit floridus flore olivæ per ſuavitatem miſericordiæ, floribus roſæ per virtutem patientiæ, floribus lilii per candorem munditiæ, floribus vineæ per odorem famæ. De ipſo enim in figura: Ecce odor filii mei, ſicut odor agri pleni. Quod exponit Gregorius dicto modo. Ipſe enim flos campi: Flos de radice ejus aſcendet.

Chryſ. ho. 84 in Jo. ante med. tom. 3. Aug tract. 117 in Jo. poſt med. tom. 9. Aug. de civ. Dei l. 19 c. 18 poſt med. & l. 22 cap. 22 poſt med. tom. 5. Iſa. 61. Eccl. 38. Joan. 4. Iſa. 12. Iſa. 45. Zach. 9. Phil. 3. Hugo de Arca Noe li. 3 c. 11. Ecc. 24. Gen. 27. Greg. in Ezech. l. 2 hom. 6 ante med.

In

Digitized by Google

Cant. 3 Iſa. 11 Pſal. 113 Rom. 1 Joan. 12 In Pſal. Super ipſum efflorebit ſanctificatio mea. Et non ſolum hoc, ſed ipſe Rex Judæorum, id eſt, omnium credentium, ſicut exponit Auguſtin. Non qui in manifeſto Judæus eſt, &c. In hoc enim ipſe eſt natus, ſupra proximo. Et ſupra: Ecce Rex tuus venit tibi. Et ibi de Rege, & de Regis proprietatibus: Et hæc omnia fuerunt ſcripta divina operatione per Pilatum, ut dictum eſt ab Auguſt. Et in hoc indelebilis durabilitas ſive poteſtatis, & dignitatis regnum: Regnum illius regnum omnium ſæculorum, ait Propheta: Habet ſcriptum in femore ſuo Rex regum, & Dominus dominantium. Et hæc ſcripta ſunt Hebraice, Græce, & Latine, ad configurandum quod ipſe erat auctor omnis ſanctitatis, & munditiæ, quæ vigebat apud Hebræos, quibus data eſt lex divina. Item quod erat auctor omnis veritatis & ſapientiæ, quæ vigebat apud Græcos. Item in figura, quod erat auctor omnis virtutis & potentiæ, quæ vigebat apud Latinos: Ipſe enim eſt nobis factus ſapientia, juſtitia, & redemptio, & ſanctificatio. Et hoc, ut in nomine ejus omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur.

Pſal. 144 Apoc. 19 1 Cor. 1 Phil. 2

Collatio Octuageſimaquinta.

Conſummatum eſt. Verbum propoſitum apparet quantitate parvum, continentia modicum, exteriori ſuperficie planum, interiori intelligentia parvum: & tamen eſt quantitate virtutis magnum, amplitudine myſteriorum immenſum, altitudine profundum, apprehenſione intelligentiæ inveſtigabile, & ad plenum inveſtigatum. Nec mirum ſi ſit tale, quia propoſitum a verbo conſummato, & abbreviato: Verbum abbreviatum, & cætera. Et recte ait: *Conſummatum eſt*. Conſummare enim eſt idem, quod ad finem ducere, ait Papias: Omnis conſummationis vidi finem, ait Propheta, id eſt, perfecte, & vere in ſalvifica immolatione filii Dei fuit conſummatio geſtorum patriarchalium, hoſtiarum legalium martyriorum prophe- A talium, & myſteriorum ſcripturarum. Prædictis enim, ſcilicet factis patriarchalibus, ut in occiſione Abel, in ligatione Iſaac, in venditione Joſeph fuit hoſtia, quam obtulit Chriſtus in paſſione figurata. Similiter in hoſtiis legalibus, ſicut in immolatione agni. Et conſequenter in aliis immolationibus. Similiter dictis prophetalibus iſta ſalvifica hoſtia prænuntiabatur: Dabo clavem David ſuper humerum. Similiter myſteriis ſcripturarum præſignabatur. Supra: Scrutamini ſcripturas. Merito fuit conſummatio omnium talium figuralium in veritate immolationis Jeſu Chriſti: Ecce dies venient dicit Dominus, & conſummabo ſuper domum B Iſrael. Et: Et conſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt de filio hominis. Item in hac ſalvifica paſſione fuit conſummatio omnis paſſionis: eo quod ſua paſſio major omni paſſione, tum ratione diuturnitatis, quia in laboribus a juventute, tum quia ſupplicium crucis, ideo durius erat, quia diutius cruciabat, ut ait Auguſtinus. Item paſſio ſua fuit major ratione univerſalitatis, quia totus in cruce extenſus. Item ratione temperatæ complexionis, & æqualitatis ipſius, & ſanitatis, ac vigoris ipſius patientis. Propter quod potuit dicere illud: Videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus: Item major fuit paſſio ratione multiplicis contumelioſitatis C antecedentis ipſam paſſionem, & concomitantis, ut patet conſideranti ſeriem paſſionis: Decebat auctorem ſalutis conſummare. Item in hac paſſione fuit conſummatio, id eſt, perfectio omnis ſatisfactionis: Prudentia ſua percuſſit ſuperbum. Ibi Gregorius de congruentia ejus ſacræ hoſtiæ pro peccatoribus, quod filius Dei factus eſt homo, ut exhiberet corpus ſuum ſacrificium pro peccatoribus. Et ibi bene de hoc: Dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis: Una oblatione conſummavit ſanctificatos, &c. Item in hac paſſione fuit conſummatio diſpenſationum, & operum filii Dei in terra, in docendo, in miracula faciendo, & in opere redemptionis complendo. Supra: Opus conſummavi, quod dediſti,

Rom. 9 Pſal. 118 Exod. 12 Iſa. 22 Joan. 6 Heb. 8 Luc. 18 Aug. tract. 31 in Jo. ante med. tom. 9 Thren. 1 Heb. 2 Job. 26 Greg. Mor. lib. 17 c. 18 Eph. 5 Heb. 10 Joan. 17

ſti mihi. Et loquitur ibi ponendo præteritum pro futuro, ut expoſitum eſt ibi ab Auguſt. ut ſupra: Ut perficiam opus ejus, qui miſit me. Et ideo convenienter ait Apoſtolus: Didicit ex eis, quæ paſſus eſt obedientiam & conſummatus. Vere enim ipſe eſt conſummator ſermonum. Ad hujus ſalvifici exemplaris exemplum nos debemus conſummare curſum vitæ noſtræ in voluntate ipſius, agendo quæ ei placent, & pro eo ſuſtinendo, & vitam conſummando in ſervitio ejus dicentes quod ait Paulus, ſcilicet: Curſum conſummavi, fidem ſervavi. Sed de quibuſdam verificatur illud: Cum ſpiritu cœperitis, carne conſummamini.

Joan. 9 *Heb. 5* *Eccl. 43* *2 Tim. 4* *Gal. 3*

Collatio Octuageſimaſexta.

Acceperunt corpus Jeſu, & ligaverunt linteis, & aromatibus, &c. Sicut ſeries paſſionis Jeſu Chriſti eſt myſterium & ſacramentum noſtræ crucifixionis ſpiritualis, & reſurrectio myſterium reſurrectionis: Si complantati facti fuerimus ſimilitudini mortis ejus, ſic & reſurrectionis erimus. Ita ſepultura poteſt eſſe ſacramentum noſtræ ſepulturæ ſpiritualis. Et ſecundum hoc ſignantur hic ſpiritualiter quatuor, quæ debent eſſe in anima conſepulta cum Chriſto. Quorum primum eſt, puritas munditiæ, quod notatur, ibi: *Linteis*, quæ ſunt facta ex linis, & ducuntur ad candorem per multas tunſiones, per quas ſignatur candor munditiæ. Unde de muliere forti dicitur: Quæſivit lanam, & linum. Unde ſupra: Cum accepiſſet linteum præcinxit ſe. Et ſequitur: Cœpit lavare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, &c. In figura hujus munditiæ, ſive puritatis a filio Dei faciendæ. Secundo figuratur cenſura, vel cuſtodia diſciplinæ, ibi: *Ligaverunt*, ſcilicet præceptis ſalvificæ diſciplinæ: Vincula illius quaſi ligatura ſalutaris. Tertio, figuratur mortificatio carnis, ibi: *Ferens mixturam myrrhæ*. Myrrha enim eſt arbor Arabiæ quinque cubitorum, & ejus gutta amara, & viridis, unde & arcet putredines, vulnera conſolidat, & morticina conſervat, ſecundum Iſidorum. Et dicitur myrrha pigmentum, & unguentum, ait Papias, & ſignat pœnitentiam, ſecundum Gregorium exponentem illud: Ex aromatibus myrrhæ, & thuris. Quarto, figuratur ſuavitas, vel odor bonæ famæ. Ut enim ait Papias. Aloes in India, & Arabia, gignitur, & eſt odoris ſuaviſſimi, qualis debet eſſe vita juſti, ſcilicet odorifera: Alii enim ſumus odor vitæ in vitam. Et: Cum myrrha, & aloe. Supra: Domus impleta eſt ex odore unguenti. Et de his debent eſſe centum libræ. Per libras rectitudo juſtitiæ ſignatur. Supra: Accepit libram unguenti, ibi ſecundum Auguſtinum, ut habitum eſt, per libram, juſtitia deſignatur. Per centum enim, ſpes æternorum: Centuplum accipietis. His virtutibus condita anima ſancta debet intrare ſepulchrum contemplationis: Ingredieris in abundantia ſepulchrum. Ibi Gregorius: Sepulchrum, mentis eſt contemplatio conditoris, quæ ab hoc mundo mortuos ſepelit, dum a terrenis deſideriis ſuſceptos in intimis abſcondit. Et ibi bene de hoc. Et: Gaudent vehementer cum invenerint ſepulchrum. Patet ergo de ſpirituali ſepultura animæ contemplativæ, & de virtutibus cum quibus debet ſepeliri in ſepulchro contemplationis. Et nota quod Chriſtus fuit poſitus in loco tritici, in præſepio, & in hoc exemplum humilitatis, & paupertatis: Invenietis infantem poſitum in præſepio. Item fuit poſitus in patibulo, ſupra eodem: *Exivit in eum locum qui dicitur Calvariæ*, in figura. Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Et hoc in exemplum patientiæ, & ſuſtinendæ paſſionis pro veritate. Item fuit poſitus in monumento hic, & hoc in exemplum elongationis a mundo, & mortificationis ipſi mundo, & tranquillæ, & elevatæ contemplationis, quia per ſepulchrum contemplatio ſignatur: ut dictum eſt ſupra.

Rom. 6 *Prov. ult.* *Joan. 13* *Ibidem.* *Eccl. 6* *Iſid. etym. lib. 17 c. 8* *Gregor. in Ezech. l. 2 hom. 22 poſt med.* *Cant. 3* *2 Cor. 2* *Cant. 4* *Joan. 12* *Ibidem. Aug. tract. 50 in Jo. ante med. tom. 9* *Matt. 19* *Job. 5* *Greg. Mor. lib. 6 c. 17* *Job. 3* *Luc. 2* *Thren. 3*

Digitized by Google

Cant. 2 Iſa. 11 Pſal. 113 Rom. 1 Joan. 12 In Pſal. Super ipſum efflorebit ſanctificatio mea. Et non ſolum hoc, ſed ipſe Rex Judæorum, id eſt, omnium credentium, ſicut exponit Auguſtin. Non qui in manifeſto Judæus eſt, &c. In hoc enim ipſe eſt natus, ſupra proximo. Et ſupra: Ecce Rex tuus venit tibi. Et ibi de Rege, & de Regis proprietatibus: Et hæc omnia fuerunt ſcripta divina operatione per Pilatum, ut dictum eſt ab Auguſt. Et in hoc indelebilis durabilitas ſive poteſtatis, & dignitatis regnum: Regnum illius Pſal. 144 regnum omnium ſæculorum, ait Propheta: Habet ſcriptum in femo- Apoc. 19 re ſuo Rex regum, & Dominus dominantium. Et hæc ſcripta ſunt Hebraice, Græce, & Latine, ad configurandum quod ipſe erat auctor omnis ſanctitatis, & munditiæ, quæ vigebat apud Hebræos, quibus data eſt lex divina. Item quod erat auctor omnis veritatis & ſapientiæ, quæ vigebat apud Græcos. Item in figura, quod erat auctor omnis virtutis & potentiæ, quæ vigebat apud Latinos: Ipſe enim eſt nobis factus ſapientia, juſtitia, & redemptio, & ſanctificatio. Et hoc, ut in no- 1 Cor. 1 mine ejus omne genu flectatur, & Phil. 2 omnis lingua confiteatur.

Collatio Octuageſimaquinta.

Conſummatum eſt. Verbum propoſitum apparet quantitate parvum, continentia modicum, exteriori ſuperficie planum, interiori intelligentia parvum: & tamen eſt quantitate virtutis magnum, amplitudine myſteriorum immenſum, altitudine profundum, apprehenſione intelligentiæ inveſtigabile, & ad plenum inveſtigatum. Nec mirum ſi ſit tale, quia propoſitum a verbo con- Rom. 9 ſummato, & abbreviato: Verbum abbreviatum, & cætera. Et recte ait: *Conſummatum eſt*. Conſummare enim eſt idem, quod ad finem du- Pſal. 118 cere, ait Papias: Omnis conſummationis vidi finem, ait Propheta, id eſt, perfecte, & vere in ſalvifica immolatione filii Dei fuit conſummatio geſtorum patriarchalium, hoſtiarum legalium martyriorum prophe- A talium, & myſteriorum ſcripturarum. Prædictis enim, ſcilicet factis patriarchalibus, ut in occiſione Abel, in ligatione Iſaac, in venditione Joſeph fuit hoſtia, quam obtulit Chriſtus in paſſione figurata. Similiter in hoſtiis legalibus, ſicut in immolatione agni. Et conſequenter in Exod. 12 aliis immolationibus. Similiter dictis prophetalibus iſta ſalvifica hoſtia prænuntiabatur: Dabo clavem David Iſa. 22 ſuper humerum. Similiter myſteriis ſcripturarum præſignabatur. Supra: Scrutamini ſcripturas. Merito fuit Joan. 6 conſummatio omnium talium figuralium in veritate immolationis Jeſu Chriſti: Ecce dies venient dicit Do- Heb. 8 minus, & conſummabo ſuper domum B Iſrael. Et: Et conſummabuntur o- Luc. 18 mnia quæ ſcripta ſunt de filio hominis. Item in hac ſalvifica paſſione fuit conſummatio omnis paſſionis: eo quod ſua paſſio major omni paſſione, tum ratione diuturnitatis, quia in laboribus a juventute, tum quia ſupplicium crucis, ideo durius erat, quia diutius cruciabat, ut ait Auguſtinus. Item paſſio ſua fuit major Aug. tract. 31 in Jo. ante med. tom. 9 ratione univerſalitatis, quia totus in cruce extenſus. Item ratione temperatæ complexionis, & æqualitatis ipſius, & ſanitatis, ac vigoris ipſius patientis. Propter quod potuit dicere illud: Videte ſi eſt dolor, ſicut Thren. 1 dolor meus: Item major fuit paſſio ratione multiplicis contumelioſitatis C antecedentis ipſam paſſionem, & concomitantis, ut patet conſideranti ſeriem paſſionis: Decebat auctorem ſalutis conſummare. Item in hac Heb. 2 paſſione fuit conſummatio, id eſt, perfectio omnis ſatisfactionis: Prudentia ſua percuſſit ſuperbum. Ibi Job. 26 Gregorius de congruentia ejus ſacræ Greg. Mor. lib. 17 c. 18 hoſtiæ pro peccatoribus, quod filius Dei factus eſt homo, ut exhiberet corpus ſuum ſacrificium pro peccatoribus. Et ibi bene de hoc: Dilexit Eph. 5 nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis: Una oblatione conſummavit Heb. 10 ſanctificatos, &c. Item in hac paſſione fuit conſummatio diſpenſationum, & operum filii Dei in terra, in docendo, in miracula faciendo, & in opere redemptionis complendo. Supra: Opus conſummavi, quod dediſti, Joan. 17

Digitized by Google

ſti mihi. Et loquitur ibi ponendo A præteritum pro futuro, ut expoſitum eſt ibi ab Auguſt. ut ſupra: Ut perficiam opus ejus, qui miſit me. Et ideo convenienter ait Apoſtolus: Didicit ex eis, quæ paſſus eſt obedientiam & conſummatus. Vere enim ipſe eſt conſummator ſermonum. Ad hujus ſalvifici exemplaris exemplum nos debemus conſummare curſum vitæ noſtræ in voluntate ipſius, agendo quæ ei placent, & pro eo ſuſtinendo, & vitam conſummando in ſervitio ejus dicentes quod ait Paulus, ſcilicet: Curſum conſummavi, fidem ſervavi. Sed de quibuſdam verificatur illud: Cum ſpiritu cœperitis, carne conſummamini.

Joan. 7 *Heb. 5* *Eccl. 43* *2 Tim. 4* *Gal. 3*

Collatio Octuageſimaſexta.

A*Cceperunt corpus Jeſu, & ligaverunt linteis, & aromatibus, &c.* Sicut ſeries paſſionis Jeſu Chriſti eſt myſterium & ſacramentum noſtræ crucifixionis ſpiritualis, & reſurrectio myſterium reſurrectionis: Si complantati facti fuerimus ſimilitudini mortis ejus, ſic & reſurrectionis erimus. Ita ſepultura poteſt eſſe ſacramentum noſtræ ſepulturæ ſpiritualis. Et ſecundum hoc ſignantur hic ſpiritualiter quatuor, quæ debent eſſe in anima conſepulta cum Chriſto. Quorum primum eſt, puritas munditiæ, quod notatur, C ibi: *Linteis*, quæ ſunt facta ex linis, & ducuntur ad candorem per multas tunſiones, per quas ſignatur candor munditiæ. Unde de muliere forti dicitur: Quæſivit lanam, & linum. Unde ſupra: Cum accepiſſet linteum præcinxit ſe. Et ſequitur: Cœpit lavare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, &c. In figura hujus munditiæ, ſive puritatis a filio Dei faciendæ. Secundo figuratur cenſura, vel cuſtodia diſciplinæ, ibi: *Ligaverunt*, ſcilicet præceptis ſalvificæ diſciplinæ: Vincula illius quaſi ligatura ſalutaris. Tertio, figuratur mortificatio carnis, ibi: *Ferens mixturam myrrhæ*. Myrrha enim eſt arbor Arabiæ quinque cubitorum, & ejus gutta amara, & viridis, unde & arcet putredines, vulnera conſolidat, & morticina conſervat, ſecundum Iſidorum. Et dicitur myrrha pigmentum, & unguentum, ait Papias, & ſignat pœnitentiam, ſecundum Gregorium exponentem illud: Ex aromatibus myrrhæ, & thuris. Quarto, figuratur ſuavitas, vel odor bonæ famæ. Ut enim ait Papias. Aloes in India, & Arabia, gignitur, & eſt odoris ſuaviſſimi, qualis debet eſſe vita juſti, ſcilicet odorifera: Alii enim ſumus odor vitæ in vitam. Et: Cum myrrha, & aloe. Supra: Domus impleta eſt ex odore unguenti. Et de his debent eſſe centum libræ. Per libras rectitudo juſtitiæ ſignatur. Supra: Accepit libram unguenti, ibi B ſecundum Auguſtinum, ut habitum eſt, per libram, juſtitia deſignatur. Per centum enim, ſpes æternorum: Centuplum accipietis. His virtutibus condita anima ſancta debet intrare ſepulchrum contemplationis: Ingredieris in abundantia ſepulchrum. Ibi Gregorius: Sepulchrum, mentis eſt contemplatio conditoris, quæ ab hoc mundo mortuos ſepelit, dum a terrenis deſideriis ſuſceptos in intimis abſcondit. Et ibi bene de hoc. Et: Gaudent vehementer cum invenerint ſepulchrum. Patet ergo de ſpirituali ſepultura animæ contemplativæ, & de virtutibus cum quibus debet ſepeliri in ſepulchro contemplationis. Et nota quod Chriſtus fuit poſitus in loco tritici, in præſepio, & in hoc exemplum humilitatis, & paupertatis: Invenietis infantem poſitum in præſepio. Item fuit poſitus in patibulo, ſupra eodem: *Exivit in eum locum qui dicitur Calvariæ*, in figura. Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. Et hoc in exemplum patientiæ, & ſuſtinendæ paſſionis pro veritate. Item fuit poſitus in monumento hic, & hoc in exemplum elongationis a mundo, & mortificationis ipſi mundo, & tranquillæ, & elevatæ contemplationis, quia per ſepulchrum contemplatio ſignatur: ut dictum eſt ſupra.

Rom. 6 *Prov. ult.* *Joan. 13* *Ibidem.* *Eccl. 6* *Iſid. etym. lib. 17 c. 8* *Gregor. in Ezech. l. 2 hom. 22 poſt med.* *Cant. 3* *2 Cor. 2* *Cant. 4* *Joan. 12* *Ibidem. Aug. tract. 50 in Jo. ante med. tom. 9* *Matt. 19* *Job. 5* *Greg. Mor. lib. 6 c. 17* *Job. 3* *Luc. 2* *Thre. 3*

Digitized by Google

CAPUT XX.

Collatio octuageſimaſeptima.

O*Portebat eum a mortuis reſurgere.* Quoniam hic tractatur de reſurrectione, ideo iſtud verbum exponatur de Chriſti reſurrectione, in quo tria ſignantur. Quorum primum eſt, paſſionis præcedentis magnitudo, ibi: *A mortuis*. Secundum eſt, conſequentis reſurrectionis veritas, ſive plenitudo, ibi: *Reſurgere*. Tertium eſt utriuſque congrua ſive debita ratio, ibi: *Oportebat*, *ſive oportuerat* Ait ergo: *A mortuis* Et in hoc paſſionis, quam Chriſtus ſuſtinuit, magnitudo, ſive intentio: non ſolum enim verbum caro factum eſt, & filius Dei factus homo, nec ſolum labores ſuſtinuit, nec paſſiones corporales, ſed etiam mortem perpeſſus eſt, quæ quidem mors terribiliſſimum eſt, quia terminus paſſionum, ait Sapiens. Et etiam mori dignatus eſt morte pœnalitatibus plena, & amariſſima, ut habitum eſt, ſupra proximo: Crucifigite eum. Et ibi de hoc. Ideo admirando ſuam dignationem, ait Apoſtolus: Humiliavit ſemetipſum uſque ad mortem. Et admirando ſuam immenſam charitatem, ait idem: Commendat ſuam charitatem, quoniam adhuc cum peccatores eſſemus, pro nobis mortuus eſt. Supra: Majorem nemo charitatem habuit, ut animam ſuam ponat qui pro amicis ſuis. Et licet fuerit mortuus, crucifixus ex infirmitate, vivit tamen ex virtute. Ideo ait hic: *Et reſurgere*, ſcilicet: *Oportebat*. Ut enim ait Auguſtinus: Mors reſurgentem tenere non valuit, quoniam victa, & proſtrata eſt: Quem Deus ſuſcitavit ſolutis doloribus inferni. Juxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo: Fui mortuus, & ecce ſum vivens. Reſurrexit, inquam, potenter, triumphaliter, ſcil. ex ſua virtute morte occiſa, devicto mortis principe, liberata captiva plebe, reſerata janua vitæ. In hoc Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit, ut mortuorum, & vivorum dominetur. Item reſurrexit veraciter non Aphantaſtice, ſcilicet ad veram vitam: reſurrexit Dominus vere. Item ipſe reſurrexit acceleranter, ſive feſtinanter, non exiſtens in ſepulchro, ultra tres dies etiam dictos per ſynecdochen. Supra: Solvite templum hoc, & in triduo ædificabo illud. Et: Oportebat Chriſtum pati, & tertia die reſurgere. Item reſurrexit vivens immortaliter, & glorificabiliter: Chriſtus reſurgens a mortuis jam non moritur: Species ejus, quaſi ſpecies aeris. Ibi Gregorius exponens illud de Chriſto poſt reſurrectionem, qui formam ſervi accipiens, fragilitatem carnis humanæ per reſurrectionis gloriam vertit in æternitatem, uſque ad mortem crucis B paſſus eſt, de morte cum gloria reſurrexit. Hæc ille. Et quoniam reſurrectio ſua fuit cauſa noſtræ reſurrectionis, & in anima, & in corpore, & etiam forma, ſive exemplar: ut ait Auguſtinus: quod utrumque mortuum fuerat, ſcilicet corpus noſtrum ex infirmitate, anima ex iniquitate. Reſurgit anima ex iniquitate per id quod eſt Deus, reſurgit ex corruptione per id quod homo eſt: Reſurrexit propter juſtificationem noſtram. Ideo reſurrectio noſtra ſpiritualis debet eſſe imitative, & ſpiritualiter talis, qualis fuit reſurrectio Chriſti, ſcilicet virtuoſa, accelerata, vera, non ficta; irredibilis ad mortem peccati: Si complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, C ſimiliter & reſurrectionis erimus: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ furſum ſunt quærite. Et Chriſtum ſic mori, & reſurgere oportebat: mori ad peccatorum noſtrorum deletionem, reſurgere ad noſtram juſtificationem, ſecundum illud Apoſtoli, ut ſupra: Traditus eſt propter delicta noſtra, &c. Et: Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum.

Philip. 2 — Rom. 5 — Joan. 15 — 2 Cor. ult — Aug. hyrognoſt. l. 1 poſt med. tom. 9 — Act. 2 — Apoc. 1 — Rom. 14 — Luc. ult. — Joan. 2 — Luc. ult. — Rom. 6 — Ezech. 40 — Greg. in Ezech. l. 2 hom. 13 ante med. — Rom. 4 — Rom. 6 — Coloſ. 3 — Rom 6 — 1 Cor. 15

Collatio Octuageſimaoctava.

M*Aria autem ſtabat ad monumentum foris plorans*, *&c.* Secundum Gregor. Maria flebat inquirendo, & amoris ſui igne ſuccenſa ardebat deſiderio, &c. quia perſevera-

Gregor. in Evang. hom. 25 ante med.

bat

bat Dominum quærens. Unde moraliter poteſt iſtud verbum exponi de anima pœnitente, deſiderante videre Deum, in qua figurantur quinque neceſſaria ad ſpiritualem Dei viſionem. Quorum primum eſt, animæ pœnitentis multiplex virtuoſitas, ibi: *Maria*, quæ interpretatur Domina, ſive lux, ſive ſtella, ſive amarum mare: per quæ ſignantur quatuor, quæ debent eſſe in anima pœnitente, ſcilicet ipſis concupiſcentiis dominatio, interna illuminatio, ſincera ſanctitudo, & contritionis amaritudo, de quibus ſupra ibi: Maria accepit libram unguenti. (*Joan. 12*) Secundum principale quod eſt neceſſariorum, donorum ſupernorum fervida petitio, quod notatur, ibi: *Stabat*. Ut enim ait Gregor. Ibi ſtamus, ubi oculos mentis figimus. Ideo ait Eliſæus: Vivit Dominus in cujus conſpectu ſto. (*4 Reg. 3*) Ibi enim ſtabat, ubi fixerat cor. Anima ergo pœnitens, tranſitoria calcans, ad ſuperna ſe erigens ſtat: Statis ſuccincti lumbos veſtros in veritate. (*Eph. 6*) Tertium eſt neceſſarium ex recogitatione peccatorum flebilis amaritudo, quod figuratur ibi: *Ad monumentum foris plorans*. Monumentum enim dicitur, eo quod moveat mentem ad memoriam defuncti, ſecundum Papiam. Per monumentum ergo, quod eſt receptivum corporum mortuorum, ſignatur memoria peccatorum, & ſtatus animæ mortuæ in peccatis, ex qua recogitatione debet anima pœnitens jugiter flere. Unde in figura: Convertit Ezechias faciem ſuam ad parietem, & flevit fletu magno. (*4 Reg. 10*) Idem, ubi & ſequitur: Recogitibo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. (*Iſa. 38*) Unde talis fuit Maria Magdalena, de qua, quod lacrymis rigabat pedes Jeſu. (*Luc. 7*) Similiter talis erat Petrus, quando flevit amare. Ut enim ait Auguſt. Lacrymæ ſunt acceptabile ſacrificium Deo. (*Aug. conf. lib. 8 c. 12. ante med. tom. 1*) Et Chriſoſtom. Lacrymæ ſunt ab igne ſpirituali, & nihil unit Deo, ut lacrymæ purgant a peccatis, & ſicut cœlum purgatur a pluvia, ſic lacrymis deſtruuntur tenebræ peccatorum. (*Chry. ho. 6 in Mat. poſt med. tom. 2*) Et ibi bene de hoc. Quartum quod eſt neceſſarium animæ pœnitenti volenti videre Deum, eſt vera humiliatio ex peccatorum conſideratione ſuorum. Unde dicitur hic: *Inclinavit, & proſpexit in monumentum*. Per inclinationem animæ humiliatio ſignatur: Inclina cor meum ad cognoſcendam prudentiam. (*Prov. 2*) Et in Pſalmo: Audi, & vide, & inclina aurem tuam. (*Pſal. 44*; *Dion. aug.*) Quintum, quod eſt neceſſarium ad Deum videndum, eſt plena converſio, unde ſequitur: Converſa eſt, & vidit Dominum. Vivifica virtus replet, & convertit. (*Hierar. c. 1 prope prin.*) Ibi Hugo: Diſſimilitudine ſumus averſi, multitudine diverſi, pravitate perverſi: ſed virtus vivifica convertit nos in unitate. (*Hugo l. 2 ante med. in hunc loc.*) Hæc ille. Unde & merito in completorio dicitur: Converte nos Deus ſalutaris noſter, (*Pſal. 84*) ſcilicet ut ipſum videamus: ſic enim anima converſa ad Deum, ut videt Deum. Unde Zachæus aſcendit in arborem ſycomorum, ut videret Jeſum. (*Luc. 19*) Zachæus enim juſtus interpretatur, & ſignat animam juſtam avertentem ſe ab inferioribus, & ſuperius aſcendentem, ut videret Deum: Vadam, & videbo hanc viſionem. (*Exod. 3*) Qui ergo volunt videre Jeſum viſione ſpirituali in hac vita, & viſione deſiderabili in futura, ſint imitatores ſanctæ mulieris in prædictis.

CAPUT XI.

Collatio octuageſimanona.

V*Enite & prandete*, de piſce ſcilicet prunis ſuperpoſito, & pane, ut eſt præmiſſum. In his verbis ſpiritualiter intellectis tria inſinuantur. Nam in convivio regio, vel imperiali tria inſinuantur, cibi appoſiti pretioſitas, & charitas ipſius Regis, in invitando urbana curialitas, ad convivium advenientium honorifica honeſtas. Et ſecundum hoc, iſta tria hic inſinuantur. Primum, notatur in eo, quod præmiſſum eſt: piſcem ſcilicet & panem. Secundum, ibi: *Prandete*. Per piſcem ergo prunis ſuperpoſitum, & per panem ſignatur Jeſus Chriſtus, mediator Dei, & hominum, prout ait

 Gre-

Gregor. in Evang. ho. poſt med. Gregorius. Ipſe quaſi piſcis, dignatus eſt latere in aquis humani generis, Ibidem. capi voluit laqueo mortis noſtræ, aſſatus eſt tribulatione tempore paſſionis, ſecundum Gregorium, Aug. tract. 113 in Jo. ante med. tom. 9 & ſecundum Auguſtinum ſimiliter. Et de iſto benedicto piſce in figura: Exentera hunc piſcem, & cor ejus, & fel, & jecur repone tibi, ſunt enim neceſſaria ad medicamentum utiliter. Tob. 6 In piſce Jeſus Chriſtus, ut dictum eſt, ſignatur, in corde ſui amoris ad genus humanum, in felle amaritudo paſſionis, in jecore conſtantia virtutis Jeſu Chriſti, quæ debet quiſque reponere in theſauro ſuæ memoriæ. In pane vero figuratur divinitas Jeſu Chriſti, prout ait Gregorius. Greg. in Ev. hom. 24 poſt. med. Et de hoc in figura bene: Partitus eſt, ſcilicet David, collyridam panis unam, & 2 Reg. 6 aſſaturam bubulæ carnis unam: quod hic ſignatur in aſſato piſce, idem ibi ſignatur in illa aſſatura. Lucas vero, idem in figura: Obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis. Per partem piſcis aſſi Chriſtus homo paſſus. Favus mellis Chriſti divinitas. Greg. ib. Unde Gregorius: Favus eſt mel in cera, mel vero in cera eſt divinitas in humanitate. Magnificum ergo, & mirificum, rarum, & mellificum, ac ſalvificum prandium, quod apponit Dominus ſuis electis, ſcilicet ſeipſum verum hominem, & Deum. Ideo Prov. 23 dicitur: Quando ſederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, quæ ſunt appoſita ante faciem tuam, & cæt. Ad iſtud prandium urbaniter, & effectualiter invitat filius Dei. Unde ait hic: *Prandete*. Prandium enim dictum a paratum, & dicebatur militum cibus ante pugnam, ait Papias. Secundum hoc vero ſignat ſpiritualem refectionem, quod apponit Dominus militibus exiſtentibus in ſtadio hujus vitæ. Cœna enim ſignat quietam, & tranquillam, & æternam refectionem in vita futura: Beati qui ad cœnam agni vocati ſunt. Apoc. 19 Matt. 22 Et de hoc prandio in figura: Prandium meum paratum eſt, altilia & tauri mei occiſi, & omnia parata. Ibi Gregorius, quod per nuptias, de quibus loquitur ibi, Greg. in Ev. ho. 38 ante med. Eccleſia præſens figuratur. Per tauros occiſos, & altilia patres utriſque Teſtamenti ſignantur, ut ait ibidem Gregor. Ibidem paulo poſt. Et ibi bene de hoc. Unde eſt prandium piæ ſubventionis pauperibus: Luc. 14 Cum facis prandium voca pauperes. Item eſt prandium carnalis, vel mundanæ delectationis: Tob. 2 Relinquens prandium, ut veniret ad corpus. Ibidem. Et ſequitur: Manducans panem cum luctu. Et ſignat eos qui deſerunt delectationes tranſeuntes, & reficiuntur pœnitentiali refectione. Item eſt prandium internæ refectionis, reficientis hominem in hac vita ne deficiat: Per prandium quod habes Danieli, qui Dan. ult. eſt in lacu leonum. Item eſt prandium divinæ ſatietatis, quod hic figuratur, ut dictum eſt, ad quod invitat filius Dei in figura: Veni mecum ut prandeas, & dabo tibi munera: 3 Reg. 13 Comedite panem meum: Prov. 9 Cant. 5 Comedite amici ſcilicet de prandio prædicto, ſive de corpore Jeſu Chriſti: Et bibite, ſcilicet de ſanguine. Et inebriamini, alienando vos ab omni alia delectatione. Ad iſtud prandium non debent venire niſi qui ſe præparaverunt: ideo ait: Venite, Ibidem ſcilicet elevando vos ab amore inferiorum, & ſublimando ad amorem ſuperiorum. Ut enim ait Auguſtinus: Aug. epiſt. 52 ad Maced. poſt med. to. 2 Imus in Deum non ambulando ſed amando, quia ad Deum itur non pedibus, ſed moribus. Illi ergo qui elongant ſe ab amore inferiorum & elevant ad amorem ſupernorum, ut reficiantur divina refectione in ſupradicto prandio, veniunt ad prandendum cum Chriſto: Venite ad me omnes qui laboratis, & ego reficiam vos. Matt. 11 Sic enim venire eſt præparari, ut venientes ſint digni tali prandio deifico: Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Apoc. 19 Et ibidem: Uxor ejus præparavit ſe, id eſt Eccleſia: Non venienti autem ſic parato dicetur illud: Quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? Matt. 22 Similiter de non præparantibus ſe ut veniant ſic: Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc. 14 Et ſequitur, ibi de ex-

excuſantibus, ne venirent. De quibus ibi Gregor. ſufficienter. Patet ergo prandii delicioſitas, filii Dei invitantis curialitas, venientium ad prandium debita virtuoſitas.

Greg. in Ev. hom. 36

Collatio Nonageſima.

Aug. tract. 123 in Jo. tom. 9

Simon Joannis diligis me? Paſce agnos meos. Quæ verba ſupplet Auguſt. quaſi diceret: ſi me diligis, non te paſcere cogita, ſed oves meas. Et ſecundum hoc tria hic, quæ debent eſſe in prælatis, quorum primum, vitæ perfectio eſt, & virtutum multitudo, ibi: *Simon Joannis*, & hoc in ſtatu. Secundum eſt, fervidi amoris refectio, ibi: *Diligis me?* Et hoc in affectu. Tertium eſt, animarum commiſſarum ſalubris affectio, ait *Paſce agnos meos*. Et hoc in effectu. Per Petrum ergo ſignatur prælatus in ſtatu perfectus: fuit enim Petrus quadrinominis: dicebatur enim Cephas eo quod in capite Apoſtolorum fuerit conſtitutus, κεφαλὴ caput dicitur. Item dicebatur Simon, quod interpretatur audiens vel obediens. Item dicebatur Petrus, quod interpretatur agnoſcens. Et Simon, Bariona, quod idem eſt quod filius columbæ. Vel idem quod Simon Joannis ſecundum alios. Et de his Iſidorus. Et per iſtas differentias nominis poſſunt figurari quatuor, quæ debent eſſe in prælatis, ſcilicet vitæ eminentia de Saule, quod Saul altior fuit univerſo populo. Secundum eſt, humilitas obedientiæ: Nonne cum parvulus eſſes, factus es caput in tribubus Iſrael. Tertium eſt, claritas intelligentiæ. Unde: Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam ego te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Quartum eſt, ſimplicitas innocentiæ, unde dictum eſt, diſcipulis: Eſtote ſimplices ſicut columbæ. Qui enim talis eſt, eſt Petrus ſpiritualiter, & poteſt eſſe ſucceſſor, & talis debet diligere Deum non ſeipſum. Unde Aug. hic. Si diligis me, paſce oves meas, non autem tuas, gloriam meam quære non tuam, lucra mea non tua: Hæc ille. Dilectio enim mea, eſt voluntas ad fruendum aliquid appetens, ſive tenens, ait Auguſtinus: Amare rem eſt eam propter ſe appetere. Et idem Auguſt. Amare Deum gratis, eſt alia præter ipſum non expectare bona. Qualiter autem Deus diligendus, ſupra: Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit. Ut enim ait Dionyſius. Eſt enim extaſin faciens divinus amor, non dimittens ſui ipſius amatores. Sed amatorum, & quia ſic amantium Deum ſive diligentium eſt paſcere oves Domini quas redemit ſanguine ſuo. Ideo ſequitur hic: *Paſce agnos meos*, ſive oves, id eſt, ſi diligis me, paſce illas, ſicut ait Auguſtin. homilia dicta. Et: Petrus cum ſe amare reſpondiſſet, audivit: Si diligis me paſce oves meas: Si ergo eſt teſtimonium cura paſtionis, quiſquis virtutibus pollens renuit paſcere gregem Dei, ſummum paſtorem convincitur non amare. Hæc Gregor. Quibus autem ſint oves paſcendæ, & qualiter, Bernardus bene. Trinitatis ſacramentum de paſcendis ovibus eſt, ſi paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas & ſanctarum fructibus orationum. Manent itaque tria hæc: verbum, exemplum, oratio, ſed major his eſt oratio. Hæc ille. Specialius autem quibus ſint paſcendæ oves ſpiritualiter, idem Bern. Paſtus ovium debet eſſe in paſcuis ſcripturarum, tamquam in hereditate Domini. Et hoc ut mandata duris & carnalibus animis imponantur, diſpenſationum onera puſillis, conſilia ſolida & hortamenta fortia ſanis. Hæc ille. Et ibi multum de hoc. Unde & paſtor dicitur a paſcendo, quia dat paſtum ovibus, ait Hugo. Et tales paſtores promiſit Dominus: Dabo vobis paſtores, qui paſcent vos ſcientia & doctrina. Ideo in figura antiqui patres cuſtodiebant oves & paſcebant. De Jacob: Paſcam & cuſtodiam pecora tua. Et de Joſeph: Quod paſcebat gregem cum fratribus ſuis. Et de David: Reliquus eſt parvulus & paſcit oves. Et ideo de Salvatore ſupra: Ego ſum paſtor bonus, ſcilicet qui paſcebat oves: Paſcite qui in vobis eſt gregem. Sed aliter eſt de multis, qui paſcunt ſeipſos temporalibus delectationibus, & non gre-

Iſid. Etym. lib. 7 c. 9 — 1 Reg. 10 — 1 Reg. 15 — Oſee. 4 — Mat. 10 — Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9 — Joan. 14 — Dion. de divin. nom. cap. 4 — Aug. tract. 123 in Jo. poſt med. tom. 9 — Bern. in ep. 201 ad Abbatem Balduin. verſ. fin. — Ber. ſuper Cant. ſerm. 76 poſt med. — Jer. 3 — Gen. 30 — Gen. 37 — 1 Reg. 16 — Joan. 10 — 1 Pet. 5

gregem, & carnalibus voluptatibus, de quibus conqueritur Dominus: Væ paſtoribus qui paſcebant ſemetipſos. Ideo: Facti ſunt principes ejus velut arietes, non invenientes paſcua. Propterea merito conquerentur de eis ſubditi: Mugierunt greges armenti, quia non eſt paſcua eis, &c.

Ezech. 34 *Thren. 1* *Joel. 3*

Collatio Nonageſimaprima.

Thema de beato Franciſco.

CUM *autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.* Quamvis iſta verba ſint dicta de beato Petro, prænuntiando ei paſſionem ſuam in cruce, & genus etiam mortis, ſcilicet in cruce, & vincula quæ paſſurus erat & ipſam mortem, ut eſt expoſitum in littera: Spiritualiter poſſunt intelligi de beato Franciſco, qui ſpiritualiter cinctus ſive præcinctus in utroque homine fuit, & habuit manus extenſas etiam ſecundum formam habitus ſuæ ſacræ religionis. Et ſecundum hæc commendatur hic in quatuor. Primo, in vitæ virtuoſæ modeſta maturitate, ibi: *Cum ſenueris.* Secundo, in appetituum carnalium ſive affectuum mentalium diſciplinali cohibitione, ibi: *Alius te cinget.* Tertio, in operum ſive orationum plena perfectione: *Extendes manus tuas.* Quarto, in humilis obedientiæ promptitudine, ibi: *Ducet quo tu non vis.* Ait ergo: *Cum ſenueris*, ſenectute virtuali ſcilicet: Ætas enim ſenectutis vita immaculata. Sicut enim in ſenibus eſt libidinum, & voluptatum mitigatio ſive extinctio: Ut enim ait Tullius: Præclarum munus eſt ſenectutis, quod aufert voluptatem, ſcilicet vitioſiſſimum in adoleſcentia. Item eſt in ſenectute prudentiæ diſcretio. Unde Tullius: Prudentia major eſt in ſene. Unde Ambroſius: Senectus in bonis moribus eſt dulcior, in conſiliis utilior, ad conſtantiam ſubeundæ mortis paratior, ad reprimendas libidines fortior. Hæc ille. Ita in virtuoſis ſunt conſimilia ſpiritualiter. Et ideo virtuoſi

Sap. 4 *Cic. de ſenect. ante med.* *Amb. Hexaem. li. 1 c. 8 poſt med. t. 1*

A dicuntur ſenes, & virtuoſitas dicitur ſenectus: Corona dignitatis ſenectus, quæ in viis juſtitiæ reperitur: Corona ſenum multa peritia. Et quia talis fuit beatus Franciſcus, ideo merito ipſe ſenuit virtuali ſenectute. Ut de ipſo verificetur illud: Uſque in ſenectute permanſit illi virtus. Et in Pſalmo: Senectus mea in miſericordia uberi. Et iſtud almum Confeſſorem ſic ſenem cinxit Dominus cingulo regularis diſciplinæ cohibentis & reſtringentis omnes ſenſuales appetitus, & etiam mentales affectus. Sibi enim competit illud: Accinge ſicut vir lumbos tuos. Ibi Gregorius: Lumbos accingere, eſt luxuriam in opere vel in cogitatione refrænare. Ipſe enim poteſt ſignari per ſimilem filio hominis præcinctum ad mammillas zona aurea.

Prov. 16 *Eccl. 29* *Eccl. 49* *Pſalm. 91* *Job. 38* *Greg. Mor. lib. 28 c. 4 ante med.*

B Ipſe enim fuit ſimilis filio hominis, id eſt, Jeſu Chriſto in medio candelabrorum, id eſt, prælatorum Eccleſiæ, præcinctus omni caſtimonia interiori: fuit enim imitator Heliæ, de quo dicitur, quod erat zona pellicea accinctus renibus: & imitator beati Joannis, de quo Matthæus, quod habebat zonam pelliceam circa lumbos, &c. De ipſo enim in figura: Tobias invenit ſplendidum, ſtantem præcinctum, &c. in figura ipſius poteſt dici: Accinxit fortitudine lumbos ſuos. Et in Pſalmo: Præcinxit me virtute ad bellum.

Apoc. 1 *4 Reg. 1* *Matt. 3* *Heb. 4* *Prov. ult.* *Pſal. 17*

C De cingulo multiplici, quo debent fideles eſſe præcincti, in expoſitione litteræ. Iſte ſanctus ſic præcinctus extendit manus ſuas, & hoc vel in cruce pœnitentiæ, quod ſignat zona, vel forma habitus ſuæ ſacræ religionis. Unde de ipſo verificatur illud: Expandi manus meas tota die ad populum non credentem mihi. Vel manus ſuas extendit ad Deum in elevatione orationis. Ut de ipſo verificetur illud: Manus meas extendi in altum. Vel extendit manus ad exercitium operationum: Nemo enim mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, eſt aptus regno Dei: Levemus corda cum manibus. Super quod Gregorius: Cor cum manibus levat, qui orationem operibus roborat. Sibi enim competit illud: Ma-

Iſa. 65 *Eccl. 51* *Luc. 9*

Thren. 1 Greg. Mor li. 18 c 5 prov. ult. Manum ſuam miſit ad fortia. Et ſic extendens manus ſuas, fuit ductus ſemper ab alio, quo non volebat: in quo figuratur obedientiæ perfectio. Unde, ut dicitur in vita ſua, ſemper voluit habere fratrem ſupra ſe, cui obediret, & hoc in adverſis & aſperis, quod non volebat ſenſualitas vel voluntas naturæ: fuit enim imitator Jeſu Chriſti, de quo ſupra. Supra 6 Deſcendi, non ut faciam voluntatem meam, ſed voluntatem ejus qui miſit me. Repugnante ergo ſenſualitate, & carne repugnante ſpiritui, caſtigabat corpus, & in ſervitutem redigebat, exemplo Pauli. 1 Cor. 9 Et fuit in omnibus obediens Deo & vicariis ejus: ut de ipſo verificetur illud: Vir obediens loquitur victoriam. Prov. 21 Verus ergo imitator beati Petri fuit beatus Franciſcus in prædictis, & ipſius debent eſſe imitatores, profeſſores ſuæ ſacræ religionis in eiſdem.

Digitized by Google

S. BONAVENTURÆ S. R. E. CARDINALIS EPISCOPI ALBANENSIS,

EXPOSITIO IN REGULAM FRATRUM MINORUM.

Hoc Opuſculum a Tritbemio inter S. Bonaventuræ Opuſcula connumeratur alio nomine inſcriptum, videlicet Conſtitutiones Ordinis S. Franciſci. *In quo quidem Opuſculo boni Prælati præſtat officium, cujus eſt ſubditos docere, dirigere, corrigere, & fovere: & cum ipſe Miniſter Generalis ſui Ordinis extiterit, id efficit, dum regulæ S. Patris Franciſci ſanum ſenſum tradit. Huic vero editioni præpoſitus eſt ſingulis capitibus textus ipſius regulæ pro majori commoditate legentium.*

CONFIRMATIO REGULÆ.

HONORIUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI.

Dilectis filiis Fratri Franciſco, & aliis Fratribus de Ordine Fratrum Minorum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Solet annuere Sedes Apoſtolica piis votis, & honeſtis petentium deſideriis favorem benevolum impartiri. Ea propter dilecti in Domino filii veſtris piis precibus inclinati, Ordinis veſtri regulam, a bonæ memoriæ Innocentio Papa prædeceſſore noſtro approbatam, annotatam præſentibus, auctoritate vobis Apoſtolica confirmamus, & præſenti ſcripti patrocinio communimus, quæ talis eſt.

EXPOSITIO CONFIRMATIONIS REGULÆ.

Gal. ult. *Qvicumque hanc regulam ſecuti fuerint pax ſuper illos, & miſericordia.* Hanc plane pluto regulam, ab Innocentio Papa III. approbatam, a ſequenti Honorio confirmatam, a Gregorio IX. declaratam, ut funiculus triplex non facile diſrumpatur. Nec tamen in immenſum (Eccl. 4) gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus ne in aliqua alia regula gloriemur. Hujus igitur regulæ rectitudinem, duce Domino brevius declarabo, ut ſit ei adhærentibus ſolatium, & adverſantibus directio, qui obliquis, & reflexis eam intuentes oculis lumini attribuunt ſuarum vitium tenebrarum. Regula igitur epiſtolari modo a ſalutatione oritur, in narratione deducitur, & in concluſione terminatur. In ſalutatione enim refulget Apoſtolica clementia, pie pauperibus condeſcendens Deus. In narratione patet Apoſtolica ſapientia, perfectionis ſummam brevitate perſtringens. In concluſione ejus refulget auctoritas potentiæ, qua ſervos Chriſti perpetua protegit armatura. Prima pars, ſcil. ſalutatio duas habet particulas, quia continet ſalutationem, & ſequentium confirmationem. Dicitur enim primo ſic: *Honorius Epiſcopus.* Epiſcopus utique non alicujus partis ſolum, ſed totius univerſitatis. In cujus figuram legitur, quod ſtante Jeſu in littore maris, Petrus ſuccinxit ſe, & miſit ſe in mare, alii vero diſcipuli navigio (Joan. 21)

venerunt. Per mare intelligitur ſæculum, quod ſuſcepit Petrus a Domino gubernandum. Per navigium autem intelliguntur variæ ſortes diſcipulorum, qui in variis mundi partibus Pontificium ſuſceperunt. Unde, & duæ fuerunt naves, propter circumciſionem, & præputium ſecundum Auguſtini ſententiam ſuper illud: Hinc Petrus a Petra dictus, a Domino poſitus eſt Eccleſiæ fundamentum. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Ubi Rabanus: Ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei, vel ſocietate illius, quolibet modo ſegregant ſeipſos, nec a vinculis peccatorum abſolvi, nec januam poſſunt regni cœleſtis intrare. Hinc Petro Dominus dedit ſuper alios Apoſtolos ordinariam poteſtatem, dicens: Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos. In hujus rei figuram dicitur in libro Sapientiæ, quod in veſte poderis quam habebat Aaron, totus erat orbis terrarum. Quod ſi unus non eſſet, qui in omnes exercere poſſet juriſdictionem, ubi maneret ſtatus Eccleſiæ? Si partibus diſcordantibus, non eſſet qui poſſet manum mittere in ambabus, fuiſſet ſynagoga felicior quam Eccleſia: quia illa habebat unum Summum Pontificem, qui omnes diſcordia poterat terminare, ut patet in Deuteronomio: Tantæ auctoritati noſtræ profundiſſima humilitas ſociatur, cum dicitur: *Servus ſervorum Dei*, non iſtorum vel illorum, ſed ſapientium, & inſipientium, omnium, & ſingulorum. Sic certe ut legitur in Ezechiele: Gazophylacia templi fuerunt in ſuperioribus humiliora. In ſtatu enim ſublimi eſt ornamentum notabile, humilitas profunda. Sequitur: *Dilectis filiis, fratri Franciſco, & aliis fratribus de ordine fratrum Minorum, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem*. Benedictio Patris confirmat domos filiorum. In hierarchicis eloquiis optime ſonat nomen dilectionis, quia ut Dionyſius dicit, totius hierarchiæ finis, & conſummatio, eſt unitiva dilectio. Sequitur ſecunda particula

Auguſt. in Jo. tract. 122 tom. 9
Matt. 16
Luc. 22
Sap. 18
Deut. 17
Ezech. 42
Dion. de cæl. Hier. cap. 3

A continens ſequentium confirmationem. Unde dicit: *Solet annuere Sedes Apoſtolica piis votis, & honeſtis petentium deſideriis, favorem benevolum impartiri*. Pium eſt, quod eſt ad Dei gloriam directivum, quia pietas eſt cultus Dei. Qui pie volunt vivere in Chriſto, perſecutionem patientur. Honeſtum eſt, quod ad ædificationem proximi ordinatur. Sicut in die honeſte ambulemus. Hæc honeſtas a divinis eſt præcipue beneplacitis, & non mundanis vanitatibus regulanda. Unde Hieronymus ſuper Iſaiam: Non erubuit Iſaias nudus incedere, nihil honeſtius judicans, quam Domino obedire. Sequitur: *Ea propter dilecti* B *in Domino filii veſtris piis precibus inclinati, ordinis veſtri regulam, a bona memoriæ Innocentio Papa prædeceſſore noſtro approbatam, annotatam præſentibus auctoritate vobis Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, quæ talis eſt*: Cum ratione pietatis, & honeſtatis, dicat ſe Summus Pontifex hanc regulam confirmaſſe, impii ſunt, qui a Sede Apoſtolica diſcordantes, per regulam iſtam dicunt ſervari non poſſe, & per conſequens aliquod impium continere. Tales hæretici ſunt, & ſchiſmatici, ut patet in decretis. Item in Deuteronomio: Sequeris ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad ſiniſtram. Qui C autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, & decreto judicis, morietur homo ille. Ex prædictis patet, quod tota regula eſt mandatum Apoſtolicum, & per conſequens authenticum quidquid in ea continetur. Sequitur textus.

2 Tim. 3
Rom. 13
Diſtinct. 22 Omnes ſive Patriarch.
Deut. 17

Caput I.

In nomine Domini Incipit Regula, & vita Fratrum Minorum.

Regula, & vita Minorum Fratrum hæc eſt Sanctiſſimi Domini noſtri Jeſu Chriſti, S. Evangelium obſervare, vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtita-

ſtitate. Frater Franciſcus promittit obedientiam, & reverentiam Domino Papæ Honorio, ac ſucceſſoribus ejus Canonice intrantibus, & Eccleſiæ Romanæ. Et alii fratres teneantur fratri Franciſco, & ejus ſucceſſoribus obedire.

EXPOSITIO.

REgula, *& vita Minorum Fratrum hæc eſt, ſcilicet Domini noſtri Jeſu*. Hic ſubditur confirmatæ veritatis narratio, quæ rubricis duodecim diſcernitur, qui ſunt duodecim duriſſimi lapides, de quibus dicit Joſue, quod duodecim electi viri acceperunt de alveo Jordanis, ubi ſteterunt ſacerdotum pedes, duodecim lapides, ponentes in loco caſtrorum, ubi illa nocte deberent figere tentoria. Hoc eſt dicere, quod fratres Minores, tamquam viri a Domino vero Joſue electi, volentes pertranſire Jordanem, & feſtinare ad terram promiſſionis, eligant ſibi duodecim duriſſimos lapides, id eſt, duodecim capitula Regulæ, Evangelica, & Apoſtolica ſententia confirmata, de loco ubi ſteterunt pedes ſacerdotum, hoc eſt, ad imitationem duodecim Apoſtolorum. Tres primæ rubricæ, radios recipiunt Orientis. Tres aliæ ſequentes, pericula excludunt Aquilonis. Tres tertio loco poſitæ obviant malis ab Occaſu. Tres ultimæ, Auſtralibus deliciis ſunt refertæ. Ut ſic hæc civitas in quadro poſita, ornata duodecim portis, ſcilicet duodecim Apoſtolicis margaritis, non timeat potentis inſultum, pauperum, & ſapientum induſtria communita. Trium autem primo poſitarum, id eſt, Orientalium rubricarum prima ſummarie Religionem inſtituit. Secunda ad eam venientes recipit. Tertia receptos interius, & exterius inſtruit diſciplina. Et quia ut patet ex Dionyſio, Subſtantia Hierarchiæ in duobus conſiſtit, ſcilicet in ſanctis perfectionibus, & in ordine perficiendorum. Prima ad perfectos per obedientiam, ſecunda ſubditorum ad Prælatos: idcirco prima rubrica duas habet partes: quarum prima ſummarie tangit hujus Hierarchiæ, id eſt, ſacri ordinis perfectionem. Secunda deſcribit obedientialem ordinationem, ibi: *Frater Franciſcus*. Dicit ergo primo: *Regula, & vita*. Regula ex hoc dicitur, quia recte ducit. Rectum autem eſt, cujus medium non exit ab extremis. Et quia dicitur per Apoſtolum: Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. Illa ergo veriſſima dicitur regula, quæ docet, ut eſt poſſibile in vita, paupertatem nudiſſimam obſervare. Hæc regula etiam eſt vita, ut tota fratrum converſatio regulæ applicetur, juxta id, quod legitur in 3. Reg. Operuit omnia laminis aureis. *Fratrum Minorum*, ſic dictorum abſolute, ut de nullo dignitatis gradu contendentes, nec ſibi nomen honoris alicujus uſurpantes, omnibus ſe humilitatis amore, ſalvo Dei honore, ſubiiciant, ad nullam temporalem magnitudinem, ut pauperrimi, humillimi & puriſſimi aſpirantes. Dicti autem fratres Minores, ad imitationem illorum de quibus dicitur: Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Eorum igitur regula hæc eſt, ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti S. Evangelium obſervare. Hoc idcirco dicitur, quia tota regulæ ſubſtantia, de fonte trahitur Evangelicæ puritatis. Non eſt ergo regula aut vita hæc nova res, ſed procul dubio renovata, magnaque eſt hujuſmodi regulæ profeſſoribus materia ſolatii, qui ſoli in hoc mundo vitam illam ad litteram profitentur, quam Apoſtolis ad prædicandum miſſis, Dominus commendavit. Sed cum dicat: *Hæc regula eſt ſanctum, ſcilicet Evangelium obſervare*: numquid voventes hanc regulam, vovent per conſequens omnem Evangelii perfectionem? Dico quod non, cum in ipſa regula quam vovent, quædam monitorie, & exhortatorie ſubiunguntur. Cum ergo non omnem regulæ partem vovent obſervare, multo magis non vovent, quod non exprimitur in eadem.

Joſ. 4

Dion. de cal. Hier. cap. 3

1 Tim. 6.

3 Reg. 6

Mat. 25.

dem. Cui ſimile eſt, quod ſuper illud Pſalmi: Vovete, & reddite, dicit Gloſſa, quod quædam vota ſunt communia omnibus, ut vovere fidem, abrenuntiare diabolo, & pompis ejuſdem, non ſuperbire, non occidere, & hujuſmodi, & de his omnibus præcipitur: Vovete, & reddite. Sicut ergo in hoc genere voti, non inteligitur expreſſe voveri ab omnibus Chriſtianis præceptorie, niſi quod præceptorie in lege ponitur divina: ſic nec tota vita Evangelica vovetur ab hujuſmodi regulæ profeſſoribus, ſed tantum illa ejus pars, quæ ex regulæ intentione imponitur obligatorie obſervanda. Vovent ergo fratres totam regulam ſecundum intentionem mandatorum, partim ad obſervantiam, ut præceptorie impoſita, partim ad reverentiam & approbationem illorum, quæ non tam præceptorie imponuntur, quam meritorie proponuntur, tali ſtatui ſpecialiter æmulanda, ut eſt illud quod infra dicitur: *Orare ſemper ad Deum puro corde, habere humilitatem, & patientiam in perſecutione, & infirmitate*. Licet enim virtutum actus ſint in præcepto, tanta tamen actuum præcellentia nulli præceptorie imponitur, quanta in pluribus capitulis regulæ continetur. Vovent ergo fratres Evangelium eodem modo, partim ſcilicet ad obſervantiam, partim ad reverentiam ſpecialem, quam decet, & congruit tanto ſtatui æmulari.

Pſal. 75

Ex his ergo patet error dicentium, quod voventes hanc regulam vovent etiam omnia præceptorie, quæ in ipſa regula continentur, hoc enim eſt contra regulam manifeſte, quæ expreſſe diſtinguit monitiones a præceptis.

Sequitur: *Vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate*. Circa quod dicendum, quod obedientia uno modo eſt virtus contraria inobedientiæ, & ſic omni convenit Chriſtiano, de qua Petrus: Caſtificantes animas veſtras, in obedientia charitatis. Alio modo obedientia dicit ſtatum eminentem hujus virtutis, quando aliquis non tantum obedit Deo, verum etiam homini propter Deum. Item Deo obedit non tantum in neceſſariis, verum etiam in omnibus ſupererogationis, & divinis inſpirationibus univerſis, quantumcumque difficilibus, & arduis, illius exemplo, qui factus eſt obediens uſque ad mortem, ut dicit Paulus, qui mori minime tenebatur. Hæc obedientia ex verbo Domini deſcendit, qui dicit: Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, &c. Sed triplex eſt ſui abnegatio. Una eſt neceſſaria per modum ſub contrarietatis, qua ſcilicet homo, in quibuſdam ſuæ voluntati renuntiat, ut in peccatis: in aliis vero, ut in indifferentibus, ſibi retinet ſuam voluntatem. Alia eſt ſui abnegatio per modum contrarietatis, ut in illis omnibus, ſive ſimpliciter, ſive accommode, ſuæ renuntiant, voluntati, nihil volentes, ſive agentes, ſecundum ſuam voluntatem vel ſecundum nutum ſuæ voluntatis. De qua dicit quidam: Nil fragrat ita Domino in odorem ſuavitatis, quam ſi mactetur Domino vitulus propriæ voluntatis. Nimirum altiſſimum eſt in homine, rationalis voluntas. Altiſſimum ergo eſt ſacrificium, eam totaliter Domino conſecrare, non tantum ipſi Deo obediendo, ſed etiam homini propter Deum: cum & ipſe ad hoc docendum, parentum ſuorum ſubditus fuerit voluntati, ut legitur in Luca. Eſt etiam abnegatio tertia, quaſi contradictoria, quæ propriam exponit vitam pro gloria Conditoris. Obedientia tamen prout dicit ſtatum eminentem virtutis obedientiæ plures habet gradus, quidam enim in omnibus abſolute, ut dictum eſt, quidam vero accommode, utpote ad mediocritatem ſtatus ſui pertinentibus, propriæ renuntiant, voluntati: quia Clerici ſæculares in ſacri ordinis ſuſceptione, renuntiant propriis voluntatibus, & ex tunc plene debent ſubiici Eccleſiaſticæ poteſtati, ut legitur 12. q. 1. c. Non dicatis: Amplius, ſublimior eſt obedientia Monachorum, quam ſæcularium clericorum, ut patet Extra. de officio ordinarii, c. 5. Monachorum autem obedientia duobus conſtringitur. Primo quia per obedien-

1 Pet. 1 — Philip. 2 — Mat. 16 — Luc. 2

Digitized by Google

dientiam, vovent ſalva ſtabilitate ad locum. Secundo quia ad nihil obedire tenentur, quod Regulam ſuam tranſcendere demonſtratur. Altior eſt ergo obedientia illorum qui nullum habent in hoc mundo loci jus proprium, quo ſua obedientia reſtringatur. Item altior eſt illorum obedientia, quorum altior eſt Regula ex qua tenentur ejuſdem regulæ profeſſores, nihil reſpuere, niſi ſit ipſi regulæ contrarium, vel ſaluti, directe vel aliqualiter. Illi ergo ſoli abnegationis contrariæ ſecundo modo dictæ gradus attingunt perfecte, qui in omnibus etiam indifferentibus ſubſunt beneplacitis alienis, qui nullum habent patrocinium loci ſtabilis, vel regionis, ad quam eorum obedientia contrahatur, qui nihil ſibi obedientialiter impoſitum poſſunt repellere, quaſi tranſcendens ſuam regulam, niſi vergat in ſuæ animæ detrimentum. Unde patet, quod errant qui dicunt, quod in omnibus Religionibus obedientia ſit æqualis.

Sequitur: *Sine proprio*. Et hoc etiam habet gradus. Nam ſecundum antiqua jura, clericis habere proprium non licebat. Sunt adhuc etiam bona Eccleſiaſtica, non propria, ſed communia, id eſt, communi utilitati viventium deputata. Sed quia etiam præter hæc, licebat clericis ſæcularibus habere propria peculiaria, patet quod altior eſt ſtatus Monachorum quoad hoc, quibus non licet habere proprium ullo modo perſonale, ſed tantum in communi. Sed quia in bonis communibus eſt periculum, ſicut in propriis ut patet ex avaritiis, & aliis malis affluentiæ terrenæ frequenter annexis, tam Religioſorum, quam ſæcularium clericorum, ille ſtatus eſt ſincerior, & a periculis divitiarum remotior, qui non habet affluentiam propriam, vel communem, mobilem vel immobilem, ut ſit ei ex divitiis materia ſuperbiendi, vel occaſio laſciviendi, vel avaritiæ incentivum. Creſcit enim amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit. Nihil igitur habet proprium ordo Minorum fratrum, nec aliqua ipſius ordinis perſona, ſed uti ſervi Chriſti, & A ſerviles pro Chriſto effecti, qui pro nobis formam ſervi accepit, in domibus vivunt alienis, illum imitantes, qui nullum habuit titulum domicilii, ubi caput ſuum ſanctiſſimum reclinaret. Et propter ipſum, utuntur librorum, & aliarum utilitatum utenſilibus, quæ juris ſunt alieni. Nam & Chriſtus alieno veſcebatur cibo, & ut dicit Hieronymus ad Nepotianum. *Hier. ep. 2 ad Nepot. poſt med.* Unde Gregorius IX. hanc eamdem regulam elucidans, & iſtam profeſſionem ab omni alia diſtinguens bene ait: Dicimus, quod nec in communi, nec in ſpeciali, debet proprietatem habere, ſed utenſilium, & librorum, & eorum mobilium, quæ licet ordini habere uſum B habeat ſalvo locorum, & domorum dominio, illis ad quos noſcuntur pertinere, nec vendi debent mobilia, nec extra ordinem commutari, aut alienari quoquo modo, niſi Eccleſiæ Romanæ Cardinalis, qui pro tempore fuerit ordinis gubernator, Generali, ſeu Provincialibus Miniſtris, auctoritatem ſuper hoc præbuerit, vel aſſenſum. Ex quo patet quod omnia mobilia quibus ordo utitur, ſunt nullo medio bona Eccleſiæ, ratione cujus, & auctoritate, ſolus ejuſdem Eccleſiæ Cardinalis, & nullus eo inferior licentiam habet, ſine ipſo eadem diſpenſandi. Cum ergo in aliis Religionibus bona ſic ſint communia perſonis, quod tamen C ſunt propria communitati, & ſicut diſtinguuntur Eccleſiæ, ita & poſſeſſiones Eccleſiarum: ita Eccleſia, quæ eſt fratrum Minorum communitas nihil poteſt ſibi vendicare per modum poſſeſſionis, vel dominii communitatis ſuæ proprium, mobile, vel immobile in hoc mundo. Poſſet quidem æſtimari, quod in breviariis ordo haberet jus dominii, quia nominatim in ſequenti rubrica conceduntur, niſi ſexta rubrica omnis rei, nulla excepta, dominium ab ordine excluderet manifeſte.

Sequitur: *In caſtitate*. Cujus obſervantia, etſi in omnibus religioſis, & clericis intra ſacros exiſtentibus eſt poſita, tamen altior diſciplina iſti ordini eſt impoſita, quam alicui aliorum: cum hic præceptorie

inter-

Digitized by Google

interdicatur fratribus, omne ſuſpe- A ctum conſortium, & ne ingrediantur interiores officinas monialium: nec etiam loca earum publica, niſi ex ſpeciali cauſa, maturitate debita præexiſtente miſſarum ad talia perſonarum, ut ſequentia amplius declarabunt. Si quis ergo omnes Religioſos in his tribus votis pares aſſerit, obedientiæ ſcilicet, expropriationis, & caſtitatis, manifeſte dicit falſum, ut in obedientia patuit etiam, & patebit quinta, & ſexta rubricis, de expropriatione, & paupertate, patet etiam de caſtitatis inviolabili honeſtate. Et ſi caſtitas ipſa Religioſorum gradus non habet: multi tamen ſunt gradus diſciplinæ ejus honeſtatem inviolabilem obſervan- B di. Hæc eſt igitur hujus perfectio ſummaria Hierarchiæ. Sed cum obedientia, paupertas, & caſtitas, partes ſint Evangelicæ doctrinæ, utpote conſilia Evangelica: quare hic hæc tria ab Evangelio diſtinguuntur, cum dicitur: *S. Evangelium obſervare vivendo in obedientia* ? &c. Reſponſio: Duplex eſt perfectio, una formalis, quæ conſiſtit in habitibus, & actibus virtutum: alia materialis, quæ conſiſtit in congregatione conſiliorum, vel legum, facientium, ſeu ducentium ad ſtatum perfectionis. Prima intelligitur ſpecialiter nomine S. Evangelii, quia hæc perfectio eſt principaliter intenta in S. Evangelio, ad ipſam enim omnia conſilia Evan- C gelica ordinantur. Hæc eſt quæ præcipue in ſermone Domini in monte pertractatur, cum dicitur: Beati pauperes ſpiritu, &c. Et in aliis virtutum regulis, utputa in vitandis verbis otioſis, & ſimilibus. Alia vero perfectio ſcilicet materialis ab hac expreſſe diſtinguitur, cum dicitur: *Vivendo in obedientia, ſine proprio, & in caſtitate*, utique conſiliaria, & celebri; de qua dicit Salvator: Qui poteſt capere capiat.

Matt. 5

Matt. 19

Sequitur de obedientiali ejuſdem ſtatus ordinatione, per quam reducitur tota religio ad Hierarchiam Eccleſiæ principalem. Pro pro dicit: *Frater Franciſcus*, hoc ſancti nomen fuit adventitium, cum Joannes nomine proprio in regeneratione imponi diceretur primo a matre. *Promittit obedientiam*. Etſi totus clerus, & religioſorum univerſitas, teneatur firmiter Apoſtolico Domino obedire, tamen ſanctus huic debito votum adiicit ſpeciale, ſciens voto ſupervenire, & fortificari ſacri ordinis vinculum, & meritum geminari. *Et reverentiam*. Eſt autem reverentia, exhibitio honoris procedens a timore filiali, & humili affectu. Unde ſapiens: Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia, quia reverentia humilitatis, eſt actus fratris Minoris. Unde fratres Minores, ſicut humilitatis profundiſſimæ profeſſores, debent inter omnes ſumme revereri ſummum Pontificem, & alios pro gradu ſuo, in Eccleſiaſticis officiis conſtitutos. *Domino Papæ Honorio, ac ſucceſſoribus ejus canonice intrantibus*, hoc eſt qui ſuccedunt non facto tantum, ſed jure, ſecundum formam canonum ſublimati. *Et alii fratres teneantur fratri Franciſco, & ejus ſucceſſoribus obedire*, ut catenæ aureæ uncinis mediis diſponuntur, ſic inferiores a ſupremo vertice, per gradus medios deducantur. Hic eſt enim motus rectus mentium divinarum, ut ſanctus docet Dionyſius. Et ſic ſcala Jacob, aſcendentibus, & deſcendentibus, adornatur. Sic aſcenſu purpureo filiæ Hieruſalem pergunt in reclinatorium Salomonis.

Franciſcus primo vocabatur Joannes.

Fratres Minores præceteris tenentur Papæ obedire ex voto ſive præcepto regulæ.

Eccl. 32

Dionyſ.

Gen. 28

Cant. 3

Caput II.

De his qui volunt vitam iſtam accipere, & qualiter recipi debeant.

Si qui voluerint hanc vitam accipere, & venerint ad fratres noſtros, mittant eos ad ſuos miniſtros Provinciales, quibus ſolummodo, & non aliis recipiendi fratres licentia concedatur. Miniſtri vero examinent eos de fide Catholica, & Eccleſiaſticis Sacramentis. Et ſi hæc omnia credant & velint ea fideliter confiteri, &

uſque

Digitized by Google

uſque in finem firmiter obſervare: & uxores non habent, vel ſi habent, & jam Monaſterium intraverint uxores, vel licentiam ei dederint auctoritate diœceſani Epiſcopi, voto continentiæ jam emiſſo, & illius ſint ætatis uxores, quod non poſſit de eis oriri ſuſpicio, dicant illis verbum Matt. 19. ſancti Evangelii, quod vadant, & vendant omnia ſua, & ea ſtudeant pauperibus erogare. Quod ſi facere non potuerint, ſufficit eis bona voluntas. Et caveant fratres, & eorum miniſtri ne ſolliciti ſint de rebus ſuis temporalibus, ut libere faciant de rebus ſuis quidquid Dominus inſpiraverit eis. Si tamen conſilium requiratur, licentiam habeant mittendi eos ad aliquos Deum timentes, quorum conſilio bona ſua pauperibus erogentur. Poſtea concedant eis pannos probationis, videlicet duas tunicas ſine caputio, & cingulum, & bracas, & caparonem uſque ad cingulum. Niſi eiſdem miniſtris aliud ſecundum Deum aliquando videatur. Finito vero anno probationis, recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam iſtam ſemper, & regulam obſervare. Et nullo modo licebit eis de iſta Religione exire juxta mandatum Domini Papæ, Luc. 9. quia ſecundum S. Evangelium: Nemo mittens manum ad aratrum, & aſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Et illi qui jam promiſerunt obedientiam habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio qui voluerint habere, & qui neceſſitate coguntur poſſint portare calceamenta. Et fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & poſſint ea repetiare de ſaccis, & aliis petiis cum benedictione Dei. Quos moneo, & exhortor de deſpiciant, neque judicent homines quos viderint mollibus veſtimentis, & coloratis indutos uti cibis, & potibus delicatis, ſed magis unuſquiſque judicet, & deſpiciat ſemetipſum.

EXPOSITIO.

SI *qui voluerint hanc vitam accipere.* Stratis hujus ædificii fundamentis reſtat providere de habitatoribus civitatis, ut ſcilicet recipiantur ad ordinem venientes ad Orientem, B lucis radios ſuſcepturi. Et hæc pars quatuor habet. Primo agitur de ipſorum receptione. Secundo de probatione, ibi: *Poſtea concedant.* Tertio de recipiendorum profeſſione, ibi: *Finito vero anno.* Quarto de profeſſorum in victu, & veſtitu deſcriptione, ibi: *Et illi qui jam*: Et quia circa receptionem tria concurrunt, ſcilicet recipientis auctoritas, recipiendi idoneitas, humilitas, & Religionis requiſita puritas, juxta quod omne Hierarchicum negotium, dividitur in ſanctis perfectis, & perfectioribus, ſecundum Dionyſium. Primo agitur de pertinentibus ad recipientem. Secundo agitur de pertinentibus ad recipiendi idoneitatem, C ibi: *Et ſi hæc omnia.* Tertio de pertinentibus ad Religionis puritatem, ibi: *Dicant illis.* Circa receptores duo tangit, juxta duas Eccleſiæ claves, juxta quod in Hierarchia eſt ordo, & ſcientia, ex quibus ſequitur actio. Tangit primo circa receptores, clavem auctoritatis, & ordinem poteſtatis. Secundo pertinentia ad clavem ſcientiæ, & diſcretionis, ibi: *Miniſter vero diligenter.*

Dicit ergo. *Si qui voluerint hanc vitam accipere.* Matth. 19. Loquitur conditionate, Dominum ſequendo dicentem: Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Religionis enim hujus propoſitum, ut nullum terrenum expectari poſſit emolumentum, nulli neceſſitate

tate imponitur, nec carne & ſanguine ſuggeritur, ſed ab illo inſpiratur. de quo dicit: Non poteſt homo accipere quidquam, niſi datum fuerit ei de cœlo. *Et venerint ad fratres noſtros*. Non hoc dicitur, quaſi non liceat fratribus non venientes exhortationibus prævenire, cum, & ipſe Dominus plures ad diſcipulatum recipiens, plures vocali vocatione præveniſſe legatur, ut Andream, Petrum, & ſimiles, quidam ipſum prævenerunt, ſe ejus conſortio offerendo, quorum, & unus repulſus eſt, ſicut patet in Matthæo. Venientium igitur ad fratres, quidam ſunt a fratribus præventi, quidam vero ipſos ſua devotione præveniunt. Et de omnibus hic dicitur. *Et venerint*. *Mittant eos ad ſuos miniſtros Provinciales, quibus, & non aliis, recipiendi fratres licentia concedatur*. Ecce clavis auctoritatis, miniſtris tantum reſervatur. Iſta autem commiſſio, ſeu ordinatio habet præcipue duas rationes. Prima, ut receptorum, aut recipiendorum conſtantia probetur. Secunda eſt, quia de miniſtri prudentia amplius præſumitur quod arte ſciat piſcatoria, bonos in vaſa ſua eligere, malis vero non idoneis, foras miſſis. Nomen autem miniſtri ſumitur ex Matthæo, ubi dicitur: Qui major eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Et quia plurimorum ad ordinem venientium, eſt devotio manifeſta, ſufficiens eſt ad receptionem ſæcularium, diſcretio in conventibus fratrum, maxime in loco generalium ſtudiorum. Idem Dominus Papa non relaxans hanc regulæ partem, ſed ad mentem ejus diſpenſando aſpiciens ordinavit, quod in talibus locis, diſcretis fratribus, receptionis auctoritas concedatur ſciens quod dicit lex, ff. de legibus, quia ſcire leges, non eſt verbum earum tenere, ſed vim, & poteſtatem. Et 61. diſt. cap. Statuimus, dicitur: Eccleſiaſticæ prohibitiones, proprias habent cauſas, quibus ceſſantibus, ceſſant & ipſæ. Et 1. q. 1. dicitur: Quod pro neceſſitate temporis ſtatutum eſt, ceſſante neceſſitate, ceſſare debet. Sed pro clave diſcretionis dicit: *Miniſter vero diligenter eos examinabit de*

Joan. 3

Matth. 8

Matth. 20

A *Fide Catholica, & de Eccleſiaſticis Sacramentis*. Hoc pro illis dicitur partibus, ubi contingit aliquos hæreticos inveniri. Ad fidem Catholicam pertinent omnia, quæ ipſi fidei obſequuntur. Unde quia fratres ad fidei doctrinam ex intentione regulæ ſunt vocati, ut ſequentia manifeſtant, ſtatutum eſt in ordine, ne aliquis recipiatur ad ordinem pro Clerico, niſi fidei doctrinæ habeat conveniens fundamentum, vel ſaltem pro fundamenti penuria, ædificationis multitudo recompenſet, ut quod in talibus lingua non ſufficit, vita clamet, & ſic de minoribus B examinatio in majoribus implicatur, ſicut ipſe Dominus inhibendo idololatriam, inhibet omnem ſuperſtitionem. Inhibendo hæreſim, inhibet Exod. 20
omnis erroris perniciem. Inhibendo homicidium, inhibet omnem perſonæ injuſtam læſionem. Inhibendo mœchiam, inhibet fornicationem. Præcipiendo honorem parentum omnem hominem pro gradus ſui merito, cum innotuerit, præcipit honorari, ut ſic minora in majoribus commendentur. Sic etiam in præſenti, minorum examinatio in majoribus implicatur.

Et ſi hæc omnia credunt, & velint ea fideliter confiteri. Hic agit de pertinentibs ad recipiendorum idoneitatem, quæ in duobus conſiſtit. Prima ad Deum, pro qua dicit: *Et ſi* C *hæc omnia credant*, utique corde, *& velint ea fideliter confiteri*. Quia ore fit confeſſio ad ſalutem, ut dicit Paulus. Ex quo vere patet, quod Rom. 4
recipiendi ad ordinem, debent parati eſſe ad martyrium. *Et uſque ad finem firmiter obſervare*, quia præmium datur ſoli perſeveranti. Secunda eſt in ordine quoad mundum pro qua ſubdit. *Et uxores non habent*, &c. *vel licentiam eis dederint*, ſcilicet martiris, *auctoritate diœceſani Epiſcopi*, *voto jam continentiæ emiſſo*. Hoc dicitur, quia votum quoad hoc non ſolemnizatur, niſi vovens mundo moriens, in ſpiritualis patris penitus tranſeat poteſtatem, quod præcipue convenit ſponſo Eccleſiæ. *Et illius ſint ætatis uxores, quod non poſſit de eis oriri ſuſpicio*. Ætas iſta non

Digitized by Google

non minus ſtabilitate virtutis, quam A tractu temporis menſuranda videtur, quia dicit Sapiens: Senectus venerabilis eſt non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. In iſto autem impedimento, omnia alia intelliguntur, quæ poſſent ineptitudinem ad ingreſſum ordinis generare. Sicut modus eſt illius regulæ dare, ex ſimilibus ſimilia intelligere, & minora in majoribus implicare. Quæ autem hic dicuntur, colliguntur, Extra, de converſione conjugatorum, c. Cum ſis, & aliis pluribus. *Sap. 4*

Dicant illis verbum S. Evangelii. Hic agitur de tertio, ſcilicet de Religio- B nis puritate, quæ in tribus conſiſtit, in venientium denudatione perfecta, in frugalitate recipientium manifeſta, ibi: *Et caveant fratres, ne ſolliciti*. Tertio in directione ad relevationem pauperum diſcreta, ibi: *Si tamen conſilium requiratur*. Pro primo dicit: *Dicant illis verbum ſancti Evangelii, quod vadant, & vendant omnia ſua, & ſtudeant ea pauperibus erogare*. Hoc enim ſumitur de conſilio Domini, ut habetur in Matthæo, & ſimile legitur, in Luca ubi dicitur: Et ait alter: Sequar te Domine, ſed permitte mihi primum renuntiare his quæ domi ſunt. Ait ad illum Jeſus: Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & aſpiciens C retro aptus eſt regno Dei, ut ſint nudi corde, ut ſunt qui divitiis habitis cor non apponunt, nec nudati tantum clamyde cum Joſeph Ægyptiam fugiente, quem imitantur, qui relictis implicativis, ſibi retinent operimentum ſufficiens nuditati, & ſuo modo nudi nudam crucem ſequuntur: ſed ſint etiam adeo nudi, ut ſint ſpoliati ſindone ſuper nudo, ut a propinquiori cum adoleſcente, diligente Dominum præ ceteris cum abiecto pondere, in nuditatis termino, ſtatui viæ poſſibili, Chriſti veſtigia imitentur: *Quod ſi facere non potuerint*, propter loci diſtantiam, vel propter litium implicationem: *Sufficit eis bona voluntas*, qua licite ceditur, & omnia contemnuntur, *Mat. 19* *Luc. 9* *Gen. 9* *Mar. 14*

juxta illud Hieronymi: Si habes res tuas, vende: ſi non habes, projice. Nemo renuntiaturus ſæculo, poteſt bene vendere, quæ contempſit, ut venderet.

Sequitur de puritate a parte recipientium. *Caveant autem fratres*: Iſtud videtur dici prohibitorie, cum inhibeatur ut illicitum, quod colligitur ex hoc quod ſequitur: *Si tamen conſilium requiratur*. Ex quo enim licentia in hoc tantum datur, in alio denegatur. *Et eorum miniſtri, ne ſolliciti ſint de rebus ſuis temporalibus, ut libere faciant de rebus ſuis, quidquid Dominus inſpiraverit eis*. Hoc ſumitur ex exemplo Domini dicentis: Vende omnia, quæ habes, & *Matt. 19* da pauperibus, &c. Secus erat in *Act. 6* Actibus Apoſtolorum, ubi dicitur, quod propter multitudinem virorum, ac mulierum ſimul exiſtentium, inter quos nullus erat egens, Apoſtoli gerebant pecuniæ pretii rerum venditarum ad tempus ſollicitudinem, quam cito dimiſerunt, ſicut impeditivam verbi Dei. Diſcretior, & excellentior eſt regula ab ipſo Domino conſtituta Apoſtolis, cum dixit: Nolite poſſidere aurum, vel ar- *Matt. 10* gentum: quam illa, quæ conſtituta eſt ſub Apoſtolis, primitivæ multitudini ſimul habitantium virorum, ac mulierum, ubi nullus eorum, aliquid poſſidebat, neque ſuum aliquid eſſe dicebat, ſed ipſum in communi cum aliis poſſidebat. Hanc regulam ſub Apoſtolis conſtitutam, inſtituit B. Auguſtinus ſibi, & Clericis ſuis ſtatuens, ne quid proprii poſſiderent. Sed quia vidit eam Auguſtinus a Clericis non ſervari, mutavit decretum eos habere proprium ſuſtinendo, ut patet 12. q. 1. cap. Certe ego. Hanc eamdem multitudinis regulam imitatus S. Benedictus mandavit bona ad ordinem venientium, niſi darentur pauperibus, adiungi rebus Eccleſiæ Monachorum, ut ipſi viventes ſine proprio perſonali, haberent poſſeſſiones monaſteriis proprias, quibus ipſe nullum præfixit limitem terrenæ affluentiæ acquirendæ, unde agrum agro non ceſſant uſque hodie eorum plurimi, copulare. Alia fuit antiquorum Monacho-

cho-

chorum forma, juxta quod narrat A Gregorius 3. dialogorum de S. Iſaac monacho.

Greg. lib 3 Dial. c. 14

Cui cum plurimi poſſeſſiones offerrent ad monaſterium conſtituendum, ille omnia oblata reſpuens, fortem tenebat ſententiam, dicens: Monachus, qui in terra poſſeſſionem quærit, monachus non eſt. Et Hieronymus ad Paulinum: Habet unumquodque propoſitum principes ſuos: habemus, & nos principes propoſiti noſtri, Paulum, & Antonium. Item noſter princeps Elias, noſter Eliſæus, noſtri duces filii Prophetarum, qui habitabant in agris, & faciebant tabernacula juxta fluenta Jordanis.

Hier. ep. 13 ad Paulin. circa med.

Item dicit in Epitaphio Nepotiani. Alii nummum addunt nummo, & marſupia fodien- B tes matronarum opes venantur obſequiis. Ditiores ſunt Monachi quam ſæculares, poſſident opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete diabolo non habuerunt, & ſuſtinet eos etiam Eccleſia divites, quos tenuit mundus ante mendicos. Hæc Hieronymus.

Idem ep. 3 ad Heliod. circa med.

Et tamen ſancta eſt vivendi forma ſi ſervetur, quam inſtituit S. Benedictus, quam quidam in nigris, quidam vero in albis a longe imitantur. Beatus igitur Franciſcus, videns pericula, & ſacrilegia affluentiæ terrenæ, quam multi poſſident in communi, elegit regulam ipſis Apoſtolis ad prædicandum miſſis a Domino conſtitutam injungens fratribus ne ſollicitudinem habeant C de rebus venientium ad ordinem, ne ſic ordinis maculetur puritas, vel inquietudine aliqua gravetur. Sed ne res venientium inutiliter diſpenſetur, remedium conveniens adhibetur, cum dicitur: *Si tamen conſilium requiratur*. Hæc licentia ſicut convenit Miniſtris, ita competit aliis, quibus ex privilegio Apoſtolico, recipiendi fratres ad ordinem eſt conceſſa, quoniam conceſſo principali acceſſorie etiam omnia conceduntur. *Poſtea concedant eis pannos probationis*. Præmiſſa prima parte hujus rubricæ, in qua agitur de venientium receptione: hic ſubiungitur ſecunda pars de eorum probatione, quantum ad habitus præcipue qualitatem. Dicit ergo: *Poſtea concedant eis pannos probationis, videlicet duas tunicas ſine caputio*. Sed cum dicatur in regula Apoſtolorum: Neque duas tunicas, qualiter hic S. Franciſcus concedit duas tunicas, qui ſuperius dixit: *Regula, & vita Fratrum Minorum hæc eſt, ſcilicet Domini noſtri Jeſu Chriſti S. Evangelium obſervare*?

Matth. 10

Reſponſio: In Evangelio nomine unius tunicæ, veſtitus deſignantur neceſſarii. Unde non habere duas tunicas, non eſt ferre ſuperflua veſtimenta. Sed quia pro Religionis honeſtate, neceſſarium eſt exteriorem tunicam, in longitudine, & latitudine, ab alia, vel aliis differre, neceſſarium veſtimentum B. Franciſcus in duas diviſit tunicas, in una intelligens exteriorem amictum, ut fratres cappa tegantur, in alia intelligitur omne corpori manifeſte neceſſarium veſtimentum. *Et cingulum*, funem utique, quia dicitur in Iſaia: Erit pro zona funiculus, & cingulum ſacci.

Iſai. 3

Hoc cingulum funiculus eſt, quia ſacci funibus cingi ſolent. Credo autem S. Franciſcum iſtud cingulum elegiſſe, quia legitur in Matthæo: Vinctum duxerunt eum & tradiderunt eum Pontio Pilato.

Matth. 27

Vel certe ad litteram, ut cinguli vilitas concordet habitus vilitati, ut hoc cinctorio armati, & veritatis linea multis aſpera, ab Eccleſia videantur diſturbare ſimoniacos, & alios ſceleroſos. Facto enim flagello de funiculis, Dominus vendentes, & ementes de templi ſui finibus noſcitur ejeciſſe.

Joan. 2

Et bracas, quarum eſt neceſſitas manifeſta in caſibus innumeris, propter humanæ miſeriæ tegumentum. Iſtarum bracarum non tangitur qualitas, ut liceat fratribus, ſi nolunt tangere lini delitias, bracis uti laneis, vel etiam cilicinis. *Et caparonem uſque ad cingulum*. Ut more antiquorum Religioſorum, diſtinguatur habitus novitiorum, ab habitu profeſſorum. Ab iſta autem generali lege excipiens addit: *Niſi eiſdem Miniſtris ſecundum Deum aliquando aliud videatur*. Ex hoc verbo S. Franciſci procedit, ut iſtud novitiatus inſigne pauciſſimis concedatur, quia creſcente vanitate hominum, non eſt mirum ſi humilitas minuan-

Digitized by Google

tur. *Finito vero anno probationis*. Hæc eſt tria pars rubricæ, in qua agitur de profeſſione. Primo quantum ad ſui obligationem votivam. Secundo quantum ad propoſiti ſtabilem perſeverantiam, ibi: *Et nullo modo licebit*, &c. Dicit ergo ſic: *Finito vero anno probationis*. Nec enim ante annum completum, licet poſſent ſe Deo immobiliter aſtringere, licet eos ad profeſſionem admittere faciendam. In quo anno poſſunt experiri afflictiones frigoris, & caloris. In cujus figura, ſterilis ficulnea anno uno dimittitur ne præſcindatur ut fructus ab ea agricolatus adhibitio fimo expectetur. *Finito igitur anno probationis, recipiantur fratres ab obedientiam, promittentes vitam iſtam, & regulam, ſemper obſervare*. In qua promiſſione ſic vovent totam regulam, ut ſupra tactum eſt, ut non omni ejus parti ſe obligatorie aſtringant. Vovent enim ſe totam regulam pro regula habituros, ſecundum mandantis intentionem, ut quædam ad obſervandum omnimode, quædam ad habendum pro ſalutaribus hortamentis. Ergo illa, quæ ad obſervantiam, inviolabiliter ſunt vovenda, iſta ad cautelam ex voto perenniter ſunt habenda. *Et nullo modo*. Hic tangit ſecundum, ſcilicet voti ſtabilem perſeverantiam, dicens: *Et nullo modo licebit eis de iſta Religione exire, ſupple, poſt profeſſionem*. Exitum autem de Religione aliqua, dupliciter intelligere poſſumus. Uno modo vel retrocedendo, & hoc revertendo ad ſæculum, ſeu ad Religionem laxiorem, quorum utrumque eſt apoſtatare, & retro aſpicere: alio modo procedendo ad altiorem gradum fugere, ſcilicet melioris vitæ aſcendendo, ſicut faciunt qui a laxioribus ſtatibus ad Religiones ſe transferunt arctiores. Primus modus exeundi, eſt in omni Religione damnabilis. Secundus, laudabilis ubi poſſibilis. Sed profeſſio ad hanc Religionem eſt impoſſibilis, quod niſi Papa ſupponeret, in regula præmittens. *Et nullo modo licebit*, non ſubjungeret: *Juxta mandatum Domini Papæ*. Quia ſecundum ſanctum Evangelium: Nemo mittens manum

Luc. 13

A ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei. Si igitur, non licet exire, quia non licet retro aſpicere, ergo omnis alia Religio huic eſt retro, & apoſtatæ ſunt omnes ab hac Religione poſt profeſſionem ad quamcumque aliam tranſeuntes. Quod ſi aliquos exire, vel pro peccatis ſuis a Religione ejici contingat, ſi totis viribus inſtantes fuerint pro Religione hac recuperanda, nec gratiam invenire valentes, ex tunc in aliqua alia Religione rigida, ſe ſalvare poterunt, ſi tamen quantum in ſe eſt, maneant in deſiderio ad ſtatum ſuum priſtinum revertendi. Quod ſi de licentia Apoſtolica ſe glorientur aliqui, aliter facientes, pro certiſſimo ſciant, contra hanc Domini ſententiam, Papam nihil facere: Nemo mittens manum ad aratrum, &c. Quod ſi mendaciis intervenientibus, aliquid contingat per tales a Sede Apoſtolica impetrari, non eſt eis excuſatio, ſed accuſationis duplicatio, dum mendacio tantum Patrem circumvenientes, ſuæ quærunt apoſtaſiæ pallium, qui in votis non diſpenſat, niſi ubi ſuggerit pietas, & rationabilis æquitas recompenſat. Et quia obligati ad eumdem ordinem voto, vel juramento, tenentur Domino integre ſolvere quod voverunt. Qua ratione, non licet fratribus de hac Religione exire, quia hoc eſt retro aſpicere. Non licet obligatis ad iſtam Religionem, quamcumque aliam intrare, profiteri vel ingredi ad manendum, immo peccant mortaliter tales in Religionibus aliis remanentes: peccant etiam eos recipientes, & conſentientes, ſicut apoſtaſiæ facinus promoventes. Sed quid dicendum eſt de illis, qui ad Epiſcopale officium ex his fratribus aſſumuntur? Reſpondeo: Si coacti ab Eccleſia, hujuſmodi inevitabili neceſſitate ſuſcipiant regimen animarum, non ſunt reputandi ab ordine egreſſi, ſi quantum in ipſis eſt, ſemper appetant in ſinu ordinis confoveri. Quod ſi non vocati ad Epiſcopalem gradum, nec coacti, ad eumdem aſpirant ut fugiant ærumnas pauperum, & ordinis rigorem, credo eos in illius

B Luc. 9

C

Digitized by Google

Iſa. 14 ſius partem ceſſuros, qui dixit: Sedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis. Sed numquid obligati ad hanc Religionem, excuſabantur ſi aſſumantur ad curam Paſtoralem, vel aliam Eccleſiaſticam dignitatem, certum eſt quod non, ut patet extra de voto, c. Per tuas. Ubi Papa cuidam ad Religionem obligato, & ante impletionem voti ad regimen animarum aſſumpto, reſpondit in hæc verba: Si tuam deſideras ſanare conſcientiam, regimen reſignes memoratæ Eccleſiæ, ac reddas Domino votum quod voviſti.

Et illi qui jam, &c. Hic tangitur quarta pars hujus rubricæ, in qua agitur, de victus, & veſtitus diſtrictione. Primo quantum ad veſtitum. Secundo quantum ad victum, ibi: *Quos moneo*. In prima parte tangit veſtitus qualitatem, & quantitatem. Secundo vilitatem, ibi: *Et fratres*. Et interponit pedum nuditatem, ut patet. Dicit ergo ſic: *Et illi, qui jam promiſerunt obedientiam*, profeſſi ſcilicet, *habeant unam tunicam cum caputio*. In qua habitus intelligitur: *Et aliam ſine caputio, qui voluerint habere*. In alia tunica ſine caputio, intelligitur ſecundum ſtatuta ordinis, unica ſimplex vel repetiata, nec debent plures haberi inferius, a profeſſis præcipue, niſi de Superiorum arbitrio, quibus regula committit talium ſollicitudinem, ſecundum loca, & tempora, &c. Dicit autem ſignanter, *qui voluerint habere*, quia varia ſunt corporum robora, & multum differentes diverſarum intemperies regionum. Sed pro calceamentis addit: *Et qui neceſſitate coguntur, poſſunt portare calceamenta*. Ubi advertendum, quod cum regula ſolum pro neceſſitate cogente, concedit calceamenta portare: ubi ergo non cogit neceſſitas ſicut in corpore robuſti, ubi autem neceſſitas non cogit ſicut, & in negotiis gerendis, quæ & ſi per ſolos debiles expediri valent, poteſt tamen ſine periculo differri ipſarum expeditio, non licet. Calceamentorum ergo deportationem ipſa regula indirecte intercidit. Et quia verbum illud ſumitur de Evangelio, ubi dicitur in regula Apoſtolorum:

A Neque calceamenta, patet hic uſum ſandaliorum minime prohiberi, quoniam ſicut dicitur in Matthæo: Neque calceamenta, Evangelico more hanc complet ſententiam, præcepit eis, ne quid tollerent, ſed calceatos ſandaliis, &c. Propter quod antiquæ ſculpturæ pariter, & picturæ, monſtrant, Apoſtolos calceatos ſandaliis inceſſiſſe. Unde ſuper illud Actorum: Calcea te caligas tuas, dicit Beda: Pro caligis, & caligulis, ut quidam habent, Græcus habet ſandalia. Hoc enim genus calceamenti, legitur in Evangelio, Apoſtolis fuiſſe permiſſum. Hæc Beda: Quæ expoſitio extranea videretur, niſi diceret Papias, quod caligæ ſunt ſandalia. Quæ autem ibidem dicuntur, ſcilicet in Actibus, Gloſſa interlinearis exponit dicens, quod per hoc quod Angelo jubente Petro, & ipſo complente, datur exemplum non ambulandi ſine calceamentis, & non poteſt ad litteram, ad aliud genus calceamentorum retorqueri, quam ad illud, de quo loquitur textus ipſe, ſcilicet ſandalia. Verbum etiam ipſius Gloſſæ nullius eſt auctoritatis, quoad hoc quod dicit, Angelo jubente, & ſi ad perſonam Petri littera referatur, tamen juſſio pro aliis myſtice intelligitur referri, ſcilicet ad virtutes, pedes ſpirituales munientes, quæ in ſandaliis deſignantur. Sicut ad Epheſios dicitur: Calceati pedes in præparationem Evangelii, ibi vide Gloſſam. Quod autem Chriſtus alia calceamenta Apoſtolis inhibuerit, patet, quia ſuper illud Matthæi: Neque calceamenta, dicit Hieronymus: Et Plato duas corporis ſummitates dicit non eſſe velandas, nec aſſuetam fieri debere mollitiem capitis, & pedum. Cum enim hæc firmitatem habuerint, cetera robuſtiora ſunt. Item Hieronymus ait: Diſcipuli, & ſine calceamentorum honore, & vinculis pellium, ad prædicationem Evangelii deſtinantur. Milites veſtimentis Chriſti ſorte diviſis, caligas non habebat quas tollerent. Nec poterat enim habere Dominus, quod prohibuerat in ſervis. Ecce quod Chriſtus docuit incedere ſine calceamentis,

Marginal notes: Matt. 10 — Mar. 6 — Act. 12 — Eph. 6 — Matt. 10
Section letters: B, C

tis, hoc ipſe etiam obſervavit. Hic tamen Hieronymus aliter utitur nomine caligarum, qua ſupra habitum eſt ex Beda, & Papia. Item Euſebius ſexto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ dicit: Deſiderabam videre ſanctum illum, & pſallentem chorum, qui ad exemplum melioris vitæ ceteris omnibus vivunt legis Dei, atque Evangelii taciti prædicatores, in quibus ipſe habitus præfert virtutis inſignia, hirſutum caput, pedes nudi Apoſtolis ſimiles. Idem patet de Hieronymo, & ſui temporis monachis. Dicit enim in vitis Patrum cap. de S. Joanne. Ita omnia illa exaſperante loco, ut non ſolum nudos pedes ut eramus nos, ſed, & calceamentis munitos terebret & ſecet. Hæc Hieronymus. Item obſecro ſi Chriſtus nudis pedibus minime inceſſiſſet, qualiter rationabiliter de Phariſæo conqueſtus fuiſſet, dicens: Aquam pedibus meis non dediſti, &c. Sed quidam hic ſenſui ſuo innitentes, & ipſum Chriſti ſenſui præferentes, dicunt melius eſſe pro doctrina veritatis calceatum eſſe, quam diſcalceatum, ne impediatur verbum Dei. Sed attendant illi, quod nulla forma aptior eſt Evangelii propagandi, quam illa in qua toti orbi fuit Evangelium prædicatum. Hoc autem factum eſt nudis pedibus. Unde Hieronymus: Diſcipuli toto orbe peregrini, non æs in zona, non caligas habuere in pedibus. Fateor pœnam eſſe aſperam pedum nuditatem. In hieme quidem apparet, propter frigiditatem: In æſtate autem gravior eſt, propter duritiem majorem, quia calor plus opprimit terræ glebas, quam frigus, & Sole accendente, cum gelu reſolvitur in hieme, exſiccatur amplius in æſtate. Calor etiam findit, & frangit graviter pedes nudos. Et tamen ipſi fratres, cum Apoſtolo, In frigiditate, & nuditate ibant gaudentes, nec algoribus hiemis, nec ardoribus æſtatis, hactenus dimiſerunt, quin nudis pedibus, adierint remotiſſimas partes mundi. Amplius poſito quod Chriſtus, vel in pueritia, vel ante trigeſimum tertium annum, calceamenta habuerit, non tamen ea habuit; poſtquam eorum uſum diſcipulis inhibuit, qui cœpit facere, & docere. Sed pro veſtimentorum qualitate ſubdit. *Et fratres omnes veſtimentis vilibus induantur*. Hoc quidem convenit altiſſimæ paupertati, quæcumque enim ſunt, in uſu verorum pauperum, ſunt juxta paupertatis regulam menſuranda. Hæc vilitas in tribus attendenda eſt ſcilicet in pretio, in colore, & ſuperadditis alterius panni aſſumentis. In pretio, inquam, quia paupertas vera nihil pretioſum habet. Color etiam naturalis non artificialis, in veſte haberi debet. Aliter fruſtra monerentur fratres in ſequentibus, minime judicare utentes veſtimentis coloratis: tertium additur, ut ſæculi ſtultitia in fratrum habitu oſtendatur; unde ſubdit: *Et poſſunt ea repetiare de ſaccis, &c.* Saccus duplex eſt, ſcilicet lineus, & laneus. Et ſecundum iſtud, ſaccus dicitur omnis veſtis vilis. Et eſt ſaccus cilicinus, quo uſi ſunt Prophetæ. Unde in Iſaia: Solve ſaccum de lumbis tuis. Hieronymus in Gloſſa: Mira obedientia, ſolo cilicino induebatur, ut tradunt Hebræi, &c. Per alias ſpecies, aliorum pannorum diverſitas intelligitur in ſubſtantia, & colore. Additur autem huic veſtimento benedictio Dei, quoniam qui ſe ſtultum, & deſpicabilem exhibet huic mundo, ipſi Deo efficitur pretioſus. Hæc eſt benedictio ejus, qui apparuit in rubo. Ipſe enim Chriſtus uſus eſt viliſſimis veſtibus: unde Chryſoſtomus ſuper Joannem homil 33 Antequam apparuiſſet Jesus, prædicabat eum Joannes Baptiſta, ut facile ſuſceptibile eſſet teſtimonium, ipſo apparente, in vili veſtimento innoteſcente. Itaque enim vili veſte annuntiabatur forma communi omnibus Chriſtus, ut Samaritanæ mulieres, & meretrices, & publicani cum magno auſu auderent ei appropinquare, & loqui. Hæc Chryſoſtomus. Et nota, quod fratribus nulla pellicea veſtimenta conceduntur.

Quos moneo, &c. Hic agitur de ſtrictione, quantum ad victum. Excludit quidem Principaliter judicium teme-

Margin notes: *Luc. 7* — *Hier. ep. 28 ad Ageruchiam poſt med.* — *Iſa. 20* — *Deut. 33*

merarium, & aliorum contemptum, ac præſumptionem propriorum factorum. Secundo addit inſinuantem exhortationem de ciborum vilitate, dicens: *Quos moneo, & exorthor ne deſpiciant in affectu, neque judicent contemnendo, vel vilipendendo in cogitatu. Homines quos viderint veſtimentis, & coloratis indutos.* Hieronymus ad Ruſticum: Vilis tunica contemptum ſæculi probat. Ita dumtaxat, ne animus tumeat, ne habitus, ſermoque diſſentiant. Unde licet faciliter vitari non poſſit judicium ſuſpicionis, vel hæſitationis, cavendum eſt tamen penitus a judicio diffinitionis, qua abſolute talibus utentes contemnuntur. *Uti cibo & potu delicato.* Non eſt ergo fratrum, uti cibis, potibus delicatis ſicut nec veſtibus uti coloratis. Hoc enim ad jus pertinet altiſſimæ paupertatis, quæ quanto eſt altior, tanto arctior debet eſſe victus. Unde in comitiva Chriſti, inventi ſunt panes hordeacei, & hoc in deſerto. In civitate autem uſus eſt pane triticeo. In quo & inſtituit Sacramentum. Similiter, & in deſerto, jejunabat quadraginta dierum ſpatio: inter homines autem exiſtens, adeo ſe hominibus, & cibis, & potibus conformabat, ut vorator, & potator vini ab omnibus diceretur. Quid in hoc aliud tacite prædicat, niſi damnationem hyprocriſis coram hominibus ſcilicet auſtere, & in abſcondito vivere delicate? Unde in Matthæo legitur, quod Jesu abeunte per ſata, diſcipuli cœperunt vellere ſpicas. Ubi Gloſſa dicit, quod in hoc docuerunt auſteram vitam, & non accuratos, ſed ſimplices cibos quærere. Unde certum eſt, quod paupertatem & pœnitentiam proficientibus carnes in ſuis domibus ſunt vitandæ extra caſum neceſſitatis, duplicis, ſcilicet vel infirmitatis, vel debilitatis manifeſtæ. Juxta quod B. Benedictus inhibet monachis carnes quadrupedum præter illos, qui ſunt omnino debiles aut ægroti. Idcirco temporibus pœnitentiæ, Eccleſia a carnibus ſolet abſtinere. Qui ergo ſunt pœnitentiæ perpetuæ profeſſores, ab eis tritis, & integris, omni tempore debent abſtinere, quantum patitur fragilitas humana. Nec hoc ſufficit, niſi & a ſumptuoſis piſcibus, & maxime belluis, ſtudeant abſtinere. Unde Gregorius: Qui a carnibus abſtinent, nequaquam ſumptuoſiora marinarum belluarum convivia præparent. Ridiculoſa igitur videtur, abſtinentia, maxime pauperibus, carnes non tangere, & piſces quærere cariores. Et Hieronymus ait: Sit tibi vilis, & veſpertinus cibus, olera, & legumina, interdum, & piſciculos paucos pro ſummis deliciis ducas.

[Margin: Hier. Ep. 4 ad Ruſticum. — Joan. 6 — Matth. 2 — Hier. ep. 13 ad Paulinum circa med.]

A — B — C

Sequitur: *Sed magis unuſquiſque judicet, & deſpiciat ſemetipſum.* Hoc enim veræ humilitatis convenit profeſſoribus, ſe ipſos deſpicere, & deſpicabiles reputare. Sequitur.

Caput III.

De divino officio, & jejunio, & quomodo fratres debeant ire per mundum.

Clerici faciant divinum officium ſecundum ordinem Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, excepto pſalterio, ex quo habere potuerunt breviaria. Laici vero dicant viginti quatuor Pater noſter pro Matutino, pro Laudibus quinque, pro Prima, Tertia, Sexta, & Nona, pro qualibet iſtarum horarum ſeptem, pro Veſperis autem duodecim, pro Completorio ſeptem. Et orent pro defunctis, & jejunent a feſto omnium ſanctorum uſque ad Nativitatem Domini. Sanctam vero Qudrageſimam, quæ incipit ab Epiphania uſque ad continuos quadraginta dies, quam Dominus ſuo ſancto jejunio conſecravit, qui voluntarie eam jejunant benedicti ſint a Domino, & qui nolunt non ſint aſtricti, ſed aliam uſque ad Reſurrectionem Domini jejunent.

Digitized by Google

Aliis autem temporibus non teneantur niſi ſexta feria jejunare. Tempore vero manifeſtæ neceſſitatis non teneantur fratres jejunio corporali. Conſulo vero, moneo, & exhortor fratres meos in Domino JESU CHRISTO, ut quando vadunt per mundum non litigent, neque contendant verbis, nec alios judicent, ſed ſint mites, pacifici, modeſti, manſueti, & humiles, honeſte loquentes omnibus ſicut decet. Et non debeant equitare niſi manifeſta neceſſitate vel infirmitate cogantur. In quamcumque domum intraverint, *Matth.* 10 primum dicant. Pax huic domui. *Luc.* 10 Et ſecundum S. Evangelium de omnibus cibis, qui apponuntur eis liceat manducare.

EXPOSITIO.

CLerici *faciant divinum officium*, &c. Hæc tertia rubrica fratres inſtruit diſciplina. Et hæc pars habet tria, quia primo agit de diſciplina ordinante ad Deum laudandum, & honorandum. Secundo agit de diſciplina jejunii, quæ ordinat hominem, ad ſe ipſum, ibi: *Et jejunent*. Tertio agit de ordinantibus ad ædificationem proximorum, & hoc quantum ad ambulantes per mundum ibi: *Conſulo*. In prima ergo parte, primo informat clericos, deinde informat laicos.

Dicit ergo: *Clerici faciant divinum officium, ſecundum ordinem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ*. Quod officium fuit in majori parte a ſancto Gregorio, & aliis ſanctis inſtitutum, excepto pſalterio, quia Eccleſia Romana utitur alia translatione pſalterii, quam communiter habeatur, vel verius aliter emendato. Ex quo ſcilicet officio, habere poterunt breviaria. Sed quare ſanctus Franciſcus, ex quo fratres ſuos volebat in prædicatione, & ſtudio per conſequens exerceri tam oneroſo, tam prolixo officio oneravit? Reſponſio. Sanctus Franciſcus optabat Romanæ Eccleſiæ veſtigiis religionem ſuam idcirco pro viribus copulare: quia ſciens, eam immediate ſubeſſe cœleſti curiæ, & ab ipſo fuiſſe Domino inſtitutam, & a ſanctis Patribus gubernatam, qui habentes ſapientiam, & judicia mittere toti mundo, ſecundum illud tamen officium prolixum laudaverunt altiſſimum, ſicut, & laudat uſque hodie Romana Eccleſia, regimini nihilominus intenta Eccleſiæ univerſalis, quibus etiam fuit maximæ ſollicitudinis inter omnes neceſſitates, ſciebant tamen clariſſimum eſſe laudum meritum divinarum, & per conſequens, brevitatem laudum, brevitatem arguere meritorum. Cum Ergo nulli incumbit tanta ſollicitudo vacandi ſapientiæ, pro regimine, vel illuſtratione univerſalis Eccleſiæ ſicut Eccleſiæ Romanæ; nulli pro Eccleſiæ miniſterio, aut ſtudio, congruit illud officium abbreviare. Suſpecta eſt ergo cujuslibet nutricis pietas, quæ affectum putat tranſcendere tantæ matris: præterea multum ad illuminationem proficit piarum mentium, laudum frequentatio, juxta illud Pſalmiſtæ: Sacrificium laudis *Pſal.* 49 honorificabit me. Gregorius ſuper *Greg. hom.* 1 *Ezech. poſt medio* Ezechielem: Vox pſalmodiæ cum per intentionem cordis agitur per hanc omnipotenti Deo ad cor iter paratur, ut devotæ menti vel prophetiæ myſterium, aut compunctionis gratia infundatur.

Pro informatione laicorum ſubdit: *Laici vero dicant viginti quatuor Pater noſter*. Doceantur autem laici, quod tria hæc vocabula Pater noſter, qui es in cælis, pertinent ad animi præparationem, quia cum vult ſe nominari Deus Patrem, dat fiduciam impetrandi, quia pater libenter filiis theſaurizat. Cum vero dicitur, noſter, docet dilatationem affectus, ut nullus orationem ſuam ad ſe ſolum contrahat. Cum dicitur, qui es in cælis, excitat puritatem intentionis, ut orans ſola cæleſtia orando requirat. Cum autem ſubdit: Sanctificetur, oratio ſubiungitur, quæ in ſeptem petitionibus continetur, quarum primæ tres di-

recte

Digitized by Google

recte pertinent ad Dei honorem, quatuor ſequentes ad petentium utilitatem. Cum enim dicitur, Sanctificetur nomen tuum, petitur ut fidei veritas certiſſima, qua Deus eſt pater Fidelium, & Fideles filii Dei appellantur, ab infidelibus cognoſcatur. Cum autem dicitur: Adveniat regnum tuum, petitur, ut ejus legibus a credentibus obediatur. Fiat voluntas tua; petitur, ut ejus bonitas diligatur, & propter ſe colatur ab infirmis ſicut a fortibus. In quatuor autem petitionibus ſequentibus, primo petitur collatio omnis boni corpori, & animæ neceſſarii, cum dicitur: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Et petendo tantum pro hodie, excludit proterviam avaritiæ, incertitudinem vitæ inſinuando. Secundo ſubditur petitio amotionis omnis mali. Primo quantum ad præterita, cum dicit: Et dimitte nobis debita noſtra, ubi implicatur debitum innocentiæ, ut ſciat ſe ad malum ſuum petere, qui in corde ſuo retinet adhuc rancorem iræ. Secundo quantum ad futura, ut detur gratia omnia devitandi pericula peccatorum, vel tentationum. Cum dicit: Et ne nos inducas in tentationem, id eſt, ne induci permittas. Tertio quantum ad præſentis exilii univerſa mala præſentia, ut habentes vitam in patientia, mortem optemus vitam iſtam, cum Domino placuerit, terminantem. Et hæc omnia confirmantur, cum dicit: Amen. Ubi notandum quod hæc oratio inter omnes eſt præcipue veneranda, cum ab ipſo Domino, nullo medio, fuerit inſtituta. Dicit autem beatus Franciſcus ſignanter vigintiquatuor Pater noſter pro Matutino, quia officium nocturnale excubias repræſentat civium ſupernorum, & illo tempore Deo eſt ſacrificium laudis, & Angelis acceptiſſimum. Numerus autem vigeſimusquartus eſt numerus Patrum utriuſque teſtamenti. Duodecim enim fuerunt Patriarchæ, per quos multiplicatus eſt populus credentium carnaliter. Duodecim etiam Apoſtoli, per quos in novo teſtamento multiplicatus eſt populus credentium ſpiritualiter. Petunt ergo fratres in myſterio hujus numeri, optantes in utriuſque teſtamenti Patrum meritis exaudiri, quos non eſt dubium, ad Angelicum conſortium perveniſſe, vel quia vigintiquatuor ſunt horæ naturalis diei, oratio iſtius numeri petit remedium temporis univerſi. Item Matutinæ laudes, quæ a clericis decantantur, novenario pſalmorum, lectionum, ac cantuum diſtinguuntur, ut Angelicos novem ordines repræſentent. Numerus autem vigeſimusquartus generatur ex ductu ternarii in octonarium. In ternario autem, numerus credendorum. In octonario juſtitia intelligitur agendorum, cum ſecundum Auguſtinum eſt numerus juſtitiæ, unicuique ſua tribuentis. Laici ergo, qui ad laudes Angelicas, vel intelligendo myſteria non aſſurgunt, ſimplicitatem ſuam in fide, & juſtitia in hoc numero perficiunt, cum octonarius ad juſtitiam, ternarius ad fidem pertinet Trinitatis.

Aug. enar. in Pſal. 6 tom. 8

Sequitur: *Pro Laudibus quinque.* Sicut Matutinum officium laudes ſignat civium ſupernorum, ſic officium Laudum ſignificat cultum Eccleſiæ a mane Eccleſiæ primitivæ, uſque ad lucem claram, quam in fine ſæculi expectamus. Incipiunt enim a regno Chriſti decore induti in populo Judæorum, per jubilum omnis terræ, tranſeuntes in populo gentium, lucem pacis datam fatentur Eccleſiæ, & duos primos pſalmos tertio copulando, duplicis populi concordiam repræſentant. Tranſeuntes autem per canticum puerorum in camino laudes Eccleſiæ repræſentant ſub Antichriſto. Et cum in tribus pſalmis laudes jungunt ultimo, tempus poſt Antichriſtum ſignificant, quando Chriſtianis, qui uſque tunc fuerunt Judæi, & pagani in una fide ſociati Dominum collaudabunt. Per has quinque petitiones laudum canonicarum Eccleſiaſticarum, puto S. Franciſcum hunc quinarium laicis aſſignaſſe, niſi in hoc forte numero, differentia aſſignetur laudum cæleſtium, & terreſtrium. Juxta hoc differunt Hierarchiæ, quia cæleſtis laudat Deum intellectualiter, ſubcæleſtis per ſenſibi-

ſibilia ſymbola, quæ omnia per quinque ſenſus cognoſcuntur, dum auditus laudat in canticis, viſus in ornamentis, tactus in obſequiis, guſtus in ſacrificio altaris, olfactus in fragrantia thuris, & ſi qua ſimilia ad fragrandum adhibentur.

Sequitur: *Pro prima*, in qua Dominus ad Pontifices ductus eſt. *Tertia*, in qua accuſatus, & judicatus eſt, in qua etiam deſcendit Spiritus ſanctus. *Sexta*, in qua crucifixus eſt. *Et nona*, in qua mortuus eſt *pro qualibet iſtarum horarum ſeptem*, ut ſeptiformis gratia impetretur, vel ſecundum ſeptem dona Spiritus ſancti, vel ſecundum ſeptem Ecleſiæ ſacramenta, quibus Deus indidit ſuæ efficaciam paſſionis. *Pro Veſperis autem duodecim*. Hoc ideo forte, quia Veſperæ pro horis habent duodecim celebrari, ut pro omnium horarum diei præteritæ offenſis, oratione duodenaria CHRISTI miſericordia imploretur. Vel quia laudibus Veſpertinis repræſentatur mundi Veſpera, in qua ipſe Deus incarnatus eſt, factus dies, & ſibi duodecim horas, in duodecim Apoſtolis copulavit. Unde legitur in Joanne: Nonne duodecim horæ ſunt diei?

Joan. 11

Sequitur: *Pro Completorio ſeptem*, in quo omnium conſummatio inſinuatur, ut ſicut Spiritus ſeptiformis incipit, & dirigit, ita per ipſum, etiam diei meritum conſummetur. Hæc autem in univerſo ſunt ſeptuaginta ſex Pater noſter, quibus ſi oratio pro defunctis adiiciatur numerus producitur octuageſimus primus, ut omnium peccatorum remiſſio impetretur. *Et jejunent*. Hic agitur de ordinantibus hominem ad ſeipſum, ſcilicet, de jejunio. Et loquitur de triplici quadrageſima duas præceptorie imponens, tertiam ad devotionis excitationem ſuadens. Tres ſiquidem leguntur quadraginta diebus continue jejunaſſe, nempe Moſes, Elias, & ipſemet Dominus. Duplex autem eſt jejunium, ſcilicet mæroris, & gaudii; Jejunium mæroris eſt, quo carni placentia cibaria, ſtudio pœnitentiæ carni abſcinduntur. Jejunium vero gaudii eſt, cum ipſum cor, tantis eſt

Exod. 34
3 Reg. 19
Matt. 4

A inunctum ſpiritualibus deliciis, ut pœna ſit vacare menſis, & eſt per conſequens delectabile jejunare, cum jejunatur, non ut corpus affligatur, ſed ne devotio interrumpatur, qua ſpiritus recreatur. Jejunium Moyſi, ſignificat mærorem pro deletione culpæ. Jejunium Eliæ, ſignificat mærorem pro amotione omnis miſeriæ. Primum ſignat jejunium Quadrageſimæ hiemis: Secundum ſignat quadrageſima veris. Vel melius, prima Quadrageſima refertur ad peccata præterita expianda. Secunda ad futura imminentia præcavenda. Jejunium autem Chriſti ſignificat Jejunium gaudii, quo non tantum a cibis carnalibus, ſed ab omni terrena delectatione delectabiliter abſtinetur. Idcirco beatus Franciſcus duas Quadrageſimas præcipiendo impoſuit: tertiam vero cum benedictione Dei, ſuaſit; ſciens eam devotione ſola, non aliqua coactione adimpleri debere.

B

Dicit ergo: *Et jejunent a feſto omnium Sanctorum, uſque ad Nativitatem Domini. Sanctam vero Quadrageſimam, &c. Sed aliam uſque, &c.* Nota quod hic ſecundo fit mentio de benedictione, hic in victu, ſuperius in veſtitu. *Aliis autem temporibus non teneantur niſi ſexta feria jejunare*, quia illa die voluit Dominus crucifigi. *Tempore vero manifeſtæ neceſſitatis*, ſcilicet propter infirmitatem gravem, vel propter virtutem in labore inevitabili adeo deficientem, quando ſcilicet labor incumbens de neceſſitate, aliter perfici non poteſt, *non teneantur fratres jejunio corporali*. Ad gaudii igitur jejunium, volens omni tempore fratres ſuſpirare, juxta Evangelicam regulam minus de jejunio mæroris imponens, ad gaudii jejunia informat in ſequentibus, ut patebit. *Conſulo vero*. Hic agitur de ordinantibus ad ædificationem proximorum, *per mundum*, ſcilicet aforis tam ambulando, quam in alienis domibus quieſcendo. Circa primum, informat itinerationem ad vitandum malum. Secundo excludit equitationem, ibi: *Et non debeant*. In prima parte informat itinerationem ad vitandum malum. Tertio ad tenendum

C

Digitized by Google

dum bonum, ibi: *Sed ſint mites*. Pro primo dicit, *Conſulo vero*, ad inſtructionem rationalis, *moneo*, ad allectionem concupiſcibilis. Unde Sapiens: Qui ſuavis eſt, vivit in moderationibus, in ſuis monitionibus
Prov. 12 relinquit contumeliam. *Et exortbor*, ad excitationem, iraſcibilis. Ita fe-
2 Mac. 15 cit Judas Machabæus qui ſingulos armavit non clypei, aut haſtæ munitione, ſed ſermonibus optimis, & hortamentis, ut quando vadunt per mundum exemplo Chriſti, & diſcipulorum ſuorum, *Non litigent*, alicui inferendo contumeliam. *Neque contendant*, verbis pertinaciter affirmando ſententiam ſuam, vel judicialiter litigando. *Nec alios judicent*, dubia ſcilicet in pejorem partem interpretando, ut ſic ſervetur, innocentia exterior, & interior. Sed pro bono tenendo, ſubdit: *Sed ſint mites*, in cedendo improbitatibus, *pacifici*, minoritatis ſuæ ordinem ſervando. Et *modeſti*, per diſciplinam ſenſuum, & verborum, & operum, *manſueti*, moribus, non impetuoſi. *Et humiles*, nullum honorem appetendo, & omnem gloriam humanam fugiendo. Nec hoc ſufficit, niſi diffinitionem humilitatis in ſe ſtudeant adimplere, quæ talis eſt: Humilitas eſt virtus, qua homo vera cognitione ſui ſibi ipſi vileſcens, appetit tractari, ut hujuſmodi, & non ſublimis gubernari. Et pro ſpeciali diſciplina addit: *Honeſte omnibus loquentes, ſicut decet*. Omnem ſcilicet hominem pro ſui ſtatus gradu reverendo. Hæc eſt informatio itinerationis.

Sed pro ſecluſione equitationis, ſubdit: *Et non debeant equitare*. Et per conſequens, nec bigare, aut quadrigare, quæ majoris ſunt ſumptus, *Niſi manifeſta neceſſitate*, prolixi vel impediti itineris, vel negotii urgentis, *vel infirmitate cogantur*. Dicit autem non debeant pro eo quod eſt, debeant non equitare. Et *In quamcumque domum intraverint*, ad procurandum animarum, ſcilicet ſalutem, ut dicitur in Matthæo: Primum quærite regnum Dei, &c.
Matt. 6 *Primum dicant*: *Pax huic domui*, ſecundum doctrinam Chriſti. Optando autem pacem optamus omnem libe-

A rationem a malo, & promotionem in bono. Et eſt pax tranquillitas Matt. 10
cordis. *Et ſecundum S. Evangelium de omnibus cibis*, &c. Dicit notanter, *liceat*, non neceſſitatem imponendo, ſed ſecundum indulgentiam permittendo, ut ſciat ſe contra regulam nihil facere, ſi quis voluerit, ſublimius ambulare. Ad hoc notandum dicit, *liceat de omnibus*, non ſimpliciter, ſed *ſecundum S. Evangelium*. Iſtud autem non conceditur, niſi in prædicationis euntibus miniſterio. Qui ergo pro animarum ſalute non circumeunt, in hac licentia jus non habent. Ipſe dicendo *ſecundum S. Evangelium*, licentiam temperat, ut ſcilicet ſe-
B cundum regulam Evangelicæ honeſtatis fiat. Unde cum verbum prædictum trahatur de Lucæ Evange- Luc. 10
lio, ubi dicitur: Manducate quæ apponuntur vobis: notandum quod ibi immediate ſubjungitur, & curate infirmos, qui in illa ſunt, certum eſt illud intelligi ſpiritualiter, ſecundum principalem intellectum vocabuli. Non eſt autem modus curandi animas, delicatioribus uti cibariis, quam illi utantur, in quorum menſis fratres ipſi veſcuntur. Hoc enim eſt non curare infirmos; ſed a fortitudine ad infirmitatem vocare. Quando ergo principales perſonæ domus, & familiæ, abſtinent a carnibus, non licet ſecundum S.
C Evangelium, fratres in eſu carnium laxius ambulare. Item ubi eſt ferculorum ſuperfluitas, non eſt Evangelicæ ſanctitatis, ſuperfluitatem uſu ſuo, vel abuſu verius approbare: ſed magis neceſſitate accepta, diſſimulare prudenter, quod nequit ſine ſcandalo reprehendi. Item ſi aliqui religioſi receptores fratrum contra regulam ſuam carnes comederent, non eſt Evangelicæ ſanctitatis participare cum prævaricatore in crimine, vel carnalitati irregulariter ſuo conſortio conformari.

CA-

CAPUT IV.

Quod fratres non recipiant pecuniam.

Præcipio firmiter fratribus univerſis, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam, tamen pro neceſſitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos ſpirituales Miniſtri tantum, & Cuſtodes ſollicitam curam gerant, ſecundum loca, & tempora, & frigidas regiones, ſicut neceſſitati viderint expedire, eo ſemper ſalvo ut (ſicut dictum eſt) denarios, vel pecuniam non recipiant.

EXPOSITIO.

PRæcipio firmiter. Deſcriptis tribus portis Dominicæ civitatis, per quas illuceſcit claritas Orientalis: ſequitur ſecunda, in qua deſcribuntur tres portæ munitæ contra inſidias Aquilonis. Quarum prima, excludit periculum Judæ pro pecunia Dominum tradentis. Secunda tollit periculum fictæ religionit in otio viventis. Tertia, aufert periculum multitudinis, cleri, in fine pro appropriatis communibus contendentis. Prima aufert homini Deum. Secunda aufert homini ſeipſum: quia otioſus in nullo eſt ſibi fructuoſus. Tertia aufert homini proximum. Prima pars habet duas: quia primo excludit pecuniæ omnimodam receptionem. Secundo providens ſubditorum quieti, imponit prælatis, circa procurationem neceſſariorum ſollicitudinem, ibi. *Tamen pro neceſſitatibus infirmorum.*

Dicit ergo pro primo: *Præcipio firmiter fratribus univerſis.* Circa quod ſciendum, quod pecunia terrenum nomen eſt, redolens magis avaritiam, quam modum divitiarum, ut dicit Auguſtinus. Dicitur pecuniæ vocabulo large, quidquid temporaliter poſſidetur. Unde Auguſtinus lib. De diſciplina Chriſtiana dicit: Totum quidquid homines in terra poſſident omnia quorum domini ſunt, pecunia vocatur, ſive ſit ſervus, ſive ager. Alio modo dicitur pecunia ſtricte, quod eſt menſura commutationis rerum, & ſic accipitur, in Apoſtolorum actis, ubi dicitur: Pecunia tua tecum ſit in perditionem. Volens igitur Dominus per ſervum Franciſcum avaritiæ radicem penitus excludere ab horto concluſo, & fonte ſignato, præcepit ne recipiant fratres denarios, vel pecuniam, vel ullam poſſeſſionem terrenam, in pecoribus ſive generaliter in omnibus, quæ paupertatem altiſſimam labefaciunt, & præcipue loquitur de pecunia numerata. Hoc autem trahitur ab Evangelio Matthæi: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam, ubi dicit Gloſſa. Duo ſunt genera neceſſariorum, unum quo neceſſaria emuntur: aliud ipſa neceſſaria: per pecuniam in zonis unde illa emuntur, per peram quod emitur, &c. Hujus autem inhibitionis factæ Apoſtolis, ſeptem ſunt præcipuæ rationes.

Aug. l. 7 de Civ. Dei c. 11 to. 5 — *Auguſt. de diſcipuli. Chriſti, c. 6 tom. 9* — *Act. 8* — *Matt. 10*

Prima eſt ſuſpicionis excluſio, ad efficaciam prædicationis.

Secunda eſt terrenæ ſollicitudinis perfecta extirpatio, ad commendationem cæleſtis providentiæ circa illos, qui divinis vacant obſequiis. Et has duas rationes tangit Hieronymus in Gloſſa dicens. Si hæc haberent non viderentur, cauſa ſalutis hominum prædicare, ſed lucri, propterea vitæ neceſſaria amputat, ut Apoſtoli Doctores veræ religionis, qui inſtruebant omnia divina providentia gubernari, ſeipſos oſtenderent nihil cogitare de craſtino. Hæc Hieronymus.

Tertia cauſa hujus mandati, eſt declaratio virtutis ipſius Domini Salvatoris. Unde pro iſtis tribus cauſis dicit Chryſoſt. ſuper Matthæum: Multa per hoc unum commendavit. Primum quidem non ſuſpectos faciens Apoſtolos. Secundo eruens eos ab omni ſollicitudine, ut vocationem Dei verbo tribuant. Tertia docens eos ſuam virtutem. Hoc nempe poſtea

Chryſ. hom. 33 in Matt. circa med. tom. 2 — *Luc. 22*

ſtea dicit: Numquid aliquid defuit vobis quando miſi vos, nudos & diſcalceatos?

Quarta cauſa eſt perfecta omnis amoris mundani extirpatio, quia maxime inter poſſeſſiones cupidas ſolent haberi pecuniæ. Dicit enim Salomon: Pecuniæ obediunt omnia, &: Avarus non implebitur pecunia. Et Ambroſius de Officiis: Dominus ad diſcipulos, ait: Nolite poſſidere aurum, neque argentum, quo velut falce in humano pectore ſuccidit pullulantem avaritiam. Chryſoſt. ſuper idem: Radicem malorum confeſtim evellens ait: Ne poſſideatis aurum, neque argentum. Non dixit: Non accipite vobiſcum, ſed etiam ſi poſſibile ſit aliunde accipere, fugite periculoſam hanc ægritudinem.

Eccli. 10 & 5

Amb. de offic. l. 2 c. 25 to. 4

Chryſ. ubi ſup. proxim.

Quinta cauſa eſt, ut ſtatum innocentiæ perditæ, ut erat poſſibile, renovaret. In qua ſi homo ſtetiſſet, omnia fuiſſent communia, & nulla proprietas contracta fuiſſet ad multitudinem aliquam vel perſonam. Unde Chryſoſtomus dicit, quod hoc dixit, ut doceret eos, ad ſtatum in quo homo erat ante peccatum recurrere.

Chryſ. ib.

Sexta ratio eſt ad doctrinam perfectiſſimæ libertatis, quia ut dicit Hieronymus in Epiſtola: Nemo perfectius erogat, quam qui nihil ſibi reſervat. Et ſi beatius eſt dare, quam accipere, ut dicitur in Actis, beatiſſimus eſt, qui omnia ſua dedit, & ut eſt poſſibile pauciſſima e contra recipit.

Act. 20

Septima cauſa eſt indiviſa cordis intentio circa prædicationem verbi Dei. Unde Chryſoſtom. ſuper idem: Orbi terrarum Deus Doctores miſſurus erat, propter hoc Angelos eos ex hominibus conſtituit, ab omni abſolvens hujus vitæ ſollicitudine, ut una ſola retineantur cura, quæ eſt cura doctrinæ. Hanc igitur vitam Apoſtoli tenuerunt, & ante paſſionem Domini, & poſt. Unde pauperi eleemoſynam petenti, reſpondit Petrus: Argentum, & aurum non eſt mihi. Gloſſa, memor præcepti Domini, dicentis: Nolite poſſidere aurum, &c. Ambroſius ſuper Lucam, ait: Apoſtolus Petrus, primus executor Dominicæ ſententiæ oſtendit, non in vacuum effuſum Domini mandatum. Cum enim a paupere poſceretur, ut ei aliquid pecuniæ largiretur, ait, Argentum, & aurum, &c. Non tam in hoc gloriatur Petrus, quod aurum, & argentum non habebat, quam quod ſervet Domini mandatum, dicentis: Nolite poſſidere, &c. hoc eſt vides me diſcipulum Chriſti, & aurum, a me requiris? Hæc Ambroſius: Auguſtinus dicit idem. Hoc idem etiam ſervavit Paulus. Unde Chryſoſtomus, de laudibus Pauli: Paulus pecuniam non poſſederat, nam, & ipſe dixit: Uſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus. Idem patet de S. Joanne Evangeliſta in Legenda ſua. Dixerunt enim: Nulla ratione poſſumus accipere aurum, aut veſtes, aut domos, aut prædia, aut ſervos, &c. Hic tamen advertendum quod præceptum erat Apoſtolis nihil habere, ut ſupra viſum eſt. Et hoc ſervavit Petrus cum aliis. Permiſſum eſt autem vivere de cibis, & prædiis alienis, & non præceptum. Unde Chryſoſtomus, ubi ſupra: Omnibus eos denudans, omnia eis dedit, permittens eos manere in domibus illorum quos docent, & nihil habentes introire. Hoc idcirco dixerim, quia Paulus præcepta de non poſſidendo, nec ferendo pecuniam ſervavit, ſicut Chryſoſtomus expreſſe in libro dicit, de laudibus Pauli. Permiſſionem autem de accipiendis corpori neceſſariis ab auditoribus aliquando tenuit, utens jure ſuo. Unde dicit: Alias Eccleſias expoliavi, accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum. Aliquando non tenuit ſublimius ambulando. Unde ait: Nocte, & die laborantes, ne quem veſtrum gravaremus, prædicavimus Evangelium Dei in vobis. Præceptum ergo fuit nihil habere: permiſſum vero, non præceptum, in menſis, & de menſis vivere alienis.

Chryſ. ib.

Act. 3

Amb. l. 7 commen. in Luc. c. 10

Aug. l. 3 de Mirabilibus ſcripturæ c. pen. tom. 3

1 Cor. 4

2 Cor. 11

1 Theſſ. 2

Sed prædictæ ſententiæ, de Apoſtolica paupertate videtur eſſe contrarium, quod Dominus ipſe legitur loculos habuiſſe. Sufficit ergo diſcipulo ſi ſit ſicut magiſter ejus, ut

Joan. 12

Mat. 10 ut dicitur in Matthæo. Item: Si hoc verum eſſet, tunc Epiſcopi, & clerici alii a tempore Silveſtri eſſent in ſtatu damnationis, ut dicunt Manichæi, habent enim aurum, & argentum. Item ex eadem ratione videtur, quod iſta vita Apoſtolica, non ſit aliis, quam prælatis Eccleſiæ, Apoſtolis ſuccedentibus imitanda, etſi non illis, nec aliis. Item ſi aliquibus, imitanda ſufficiens videretur eam imitari eis in itinere conſtitutis, & non in domo manentibus, ubi oportet per depoſita futuris periculis obviare. Unde Auguſtin. de ſermone Domini in monte exponens illud: Nolite eſſe ſolliciti, & cæt. dicit: Satis apparet Dominum noſtrum non hoc improbare, ſi quis humano modo illa procuret, ſed ſi quis propter iſta Deo militet.

Chryſ. ho. 71 in Jo. paulo ante med. t. 2 Ad primum reſpondet Chryſoſt. ſuper Joannem Homil. 71. ubi agitur, de loculis Domini, dicens, qualiter non virgam, neque peram, non æs jubens deferre, marſupium ferebat ad inopum miniſterium, ut diſcas, quoniam valde pauperem, & crucifixum hujuſmodi oportet facere multam procurationem: Multa enim ad noſtram diſpenſans doctrinam agebat. Hæc Chryſoſtomus: Habuit ergo loculos pro aliis, & hoc dupliciter, pro aliis, perfectis Eccleſiæ, ſcilicet prælatis, ut doceat eos pro neceſſitatibus pauperum relevandis habere loculos. Unde Auguſtinus: *Aug. tract. 63 in Jo. circ. fin. t. 9* Habebat Dominus loculos, & a fidelibus oblata conſervans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta. Hæc Auguſtinus. In ſuos autem uſus numquam expreſſe legitur Dominum loculorum pecunias convertiſſe: immo magis prætenditur contrarium ſuper illud Matthæi: Solve didrachma, ubi legitur Dominum ſolviſſe didrachma miraculoſe, de pecunia miraculoſe in ore piſcis reperta. Ibi enim, dicit Hieronymus in Gloſſa, Dominus tantæ fuit paupertatis, ut unde daret tributa non haberet. Judas quidem loculos in communi habebat; ſed res pauperum in uſus ſuos convertere nefas

A duxit, idipſum dans exemplum nobis. Hæc Hieronymus: Item habuit loculos pro aliis infirmis, & imperfectis, *Matt. 17* qui habent loculos pro ſeipſis, qui etſi ſint perfecti reſpectu habentium propria, vel multa, & magna, cum ipſi habeant pauca, ſunt tamen imperfecti in hoc, reſpectu illorum, qui nihil habent penitus in hoc mundo. Quia nihil habentes penitus ſunt in ſummo gradu in hac parte, ut eſt poſſibile ſtatui humano, a mundi periculis, & illecebris abſoluti. Unde Hugo dicit: Habeat JESUS loculos, conformans ſe imperfectis. *Hugo de S. Vict. in Pſ. 91 c. 64* Chriſtus in numero imperfectorum inveniri voluit, ne præſumerent non accipientes, & confunderentur accipientes.

B Et ſuper illud Pſalmiſtæ, producens fœnum jumentis, dicit Auguſtinus: *Pſal. 103 Aug. in Pſ. 103 conc. 3 circa med. tom. 8* Habuit Dominus loculos, & dictum eſt de quibuſdam feminis religioſis, quod miniſtrabant eidem de ſubſtantia ſua. Futurus erat Paulus nihil tale aliquando requirens: ſed quia multi infirmi iſta quæſituri erant magis infirmorum perſonam ſuſcepit Dominus. ergo ſublimius Paulus? nequaquam, immo ſublimius Chriſtus, quia miſericordius. Cum enim videret Paulum, iſta non quæſiturum, prævidit, ne damnaret, quæſiturum, & præbuit exemplum infirmo. Hæc Auguſtinus: Quod autem dicit, quod prævidit Paulum non iſta quæſiturum, intelligendum eſt aliquando &

C non ſemper, aliquando enim accepit, & aliquando non, ut ſupra patet. Qui igitur tantum pro aliis habent loculos, ad hoc auctoritate Eccleſiæ compulſi, & ſi quantum in ſe eſt, optent pro ſe carere loculis, ad ſe autem ſervantes diſtrictionem paupertatis, ut patitur infirmitas, dum ſint in alios affluentes: ſic non habentur loculi in doctrinæ præjudicium, vel impedimentum: ſed eos habent ſine omni imperfectione, quia conveniunt cum Chriſto in habendo, & in habendi ratione. Qui autem habent loculos pro ſeipſis, habent eos, ut infirmi, convenientes cum Chriſto in habendo, ſed non in habendi modo: quia ipſe non habuit loculos pro ſeipſo, ut viſum eſt, ſed cum

Digitized by Google

cum hac infirmitate tanto ad perfectionem appropinquat, quanto paucioribus ſunt contenti. Ecce quod Chriſtus legem datam Apoſtolis de loculis non habendis ipſe complevit circumeundo per caſtra, in quibus non habuit ubi caput ſanctiſſimum reclinaret. Et licet quodammodo infirmum videatur, ſecundum genus ſuum reſpectu perfectionis Pauli neceſſaria recipere illo modo, quo Deus recipit a mulieribus ſecum itinerantibus, & comedendo in menſis alienis: eſt tamen longe ſublimius, ſic de menſis alienis vivere quod nihil ex eis poſſeſſorie habeatur, quam depoſitum recipere, & pecuniam cum refertis promptuariis poſſidere. Propter quod Dominus, ſingularis perfectionis modum illum in exemplum commendans Apoſtolis habere loculos interdixit, ipſe modum ipſum majori parte, ut oſtenſum eſt, cuſtodivit. Unde numquam in textu Evangelico mentio fit de loculis, niſi ſexta die ante articulum paſſionis, ubi de Juda dicitur, quod fur erat, & loculos habens. Et infra: Quidam putabant, quod loculos habebat Judas, quod dixiſſet ei JESUS: Eme quæ nobis neceſſaria ſunt. Circa illud etiam tempus, immo ipſa veſpera qua voluit comprehendi, diſpenſavit cum Apoſtolis, ut poſſent habere loculos ſinguli durante rabie perſecutionis mortuo Salvatore. Unde ait Salvator: Quando miſi vos, ſine ſacculo, &c. Numquid aliquid defuit vobis? &c. Sed nunc qui habet ſacculum, &c. Ibi Gloſſa Bedæ dicit: Non eadem vivendi regula perſecutionis, qua pacis tempore, diſcipulos informat. Miſſis enim diſcipulis ad prædicandum, præcepit eis ne quid tollerent in via ordinans, ut qui Evangelium prædicat, de Evangelio vivat. Inſtante autem mortis articulo, & tota illa gente, paſtorem ſimul, & gregem perſequente congruam temporum regulam decrevit permittens, ut tollant victui neceſſaria, donec ſopita perſecutorum inſania, tempus Evangelizandi redeat. Hæc Gloſſa. Igitur Apoſtoli miſſi ad prædicandum loculis

Joan. 13

Luc. 22

A caruerunt. Tempore vero perſecutionis, & paſſionis diſpenſative loculos pro ſeipſis habuerunt. Tertio bona multitudinis ad tempus diſpenſaverunt, & illam diſpenſationem tamquam impeditivam verbi Dei dimittentes, ad primariam reverſi nuditatem loculis caruerunt, ut ſupra viſum eſt. Præterea licet Domino volenti portati fuerint loculi a Juda proditore, non tamen videtur in eis, aliquid juris poſſeſſorii vendicaſſe. Unde ipſe Dominus dicit in Joanne: Venit princeps mundi hujus, &c. Gloſſa: Noluit Dominus habere quod perderet, venit pauper ne haberet diabolus, quod auferret. Reſpondeo ergo breviter ad objectum de loculis, quod Chriſtus aliquando habuit loculos pro aliis, ut ad hoc informaret Eccleſiæ prælatos. Item habuit loculos pro infirmis conſolandis, qui habent loculos pro ſeipſis. Sic in eorum ſolatium fugit cum quæreretur lapidandus, ne deſperent ſi aliquando fugiant perſequentes. Sic in exemplum fortium ſe ſponte obtulit in paſſione, & pro ipſis in paupertate informandis, caruit loculis, quaſi nec ſemper habitos tenebat poſſeſſorie reconditos, ut qui habent pro ſeipſis, & non gratia diſpenſationis loculos, ſciant ſe in hac parte perfectionis apicem non tenere.

Joan. 14

B

Et cum dicitur, Sufficit diſcipulo, C reſpondendum eſt, quod Magiſter unus diverſos docet diſcipulos, ſingulis in ſuis gradibus condeſcendens. Sicut Apoſtolus inter perfectos loquebatur ſapientiam, lac dans parvulis ad eſcam. Non debet diſcipulo ſufficere lactis capaci in lacte ſemper ſiſtere, etiam ſi lac bibat Magiſter ei condeſcendens, ſed magis ad hoc tendere, ut ſolidi cibi ſit capax. Ita in propoſito, non debet diſcipulo ſufficere, ut ſit ſicut Magiſter ejus infirmis condeſcendens, niſi ut eſt poſſibile gradatim in artis apices ſe extendat. Unde illud verbum ſufficit diſcipulo, pro ſolatio tribulationis dictum eſt ſpecialiter, ut ſc. exemplo Magiſtri in tribulationum ſufferentia viriliter perſeveret.

1 Cor. 2

Ad

Digitized by Google

Ad ſecundum dicendum, quod illa Manichæorum calumnia proceſſit ex inſipientia manifeſta. Prædicta enim paupertatis diſtrictio non fuit impoſita Apoſtolis, ut prælatis, cum nondum illo tempore prælati eſſent, nec etiam ſacerdotes, ſed tantum authentici prædicatores miſſi toti mundo in ſanctitatis exemplum, ut ſuperius eſt oſtenſum. Unde illa paupertatis diſtrictio nullos ligat alios, niſi illos, qui ad hoc ſponte ſe obligant propter Chriſtum. Non ſolum ergo poſt Silveſtri tempora, immo ſtatim in Eccleſiæ principio, ipſi diſcipuli Chriſti inſtituerunt prælatos in ſuarum curarum cuſtodiis reſidentes, quibus numquam fuit interdictum habere bona Eccleſiæ ſibi neceſſaria, in ſe, & ſuis ſubditis pauperibus eroganda. Succedunt ergo Epiſcopi Apoſtolis, in culmine auctoritatis Eccleſiæ, in obligatione, & debito virtutis, & ſanctitatis, ſed non in forma illius diſtrictæ diſciplinæ, & paupertatis debito ſupradicto. Hoc reperies notum in Decretis 12. quæſt. 1. videntes: Et apud Bernardum, 2. de conſideratione. Nec eſt locus otio, ubi ſedula urget ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Nam quid tibi dimiſit S. Petrus? Quod habeo, inquit, tibi do. Quid eſt illud, unum ſcio neque aurum, neque argentum, cum ipſe dicat: Argentum, & aurum, &c. Eſto ut alia quacumque ratione hoc tibi vendices, ſed non Apoſtolico jure; nec tibi dare quod non habuit, potuit. Hæc Bernardus.

Bern. lib. 2. de conſ. c. 6 ante med.

Act. 3

Ad tertium dicendum, quod Prælati ad illam vitam non tenentur, quia indifferenter omnibus proponitur eam volentibus imitari. Unde Hieronymus: Vis perfecta eſſe, & in primo ſtare faſtigio dignitatis, fac quod fecerunt Apoſtoli. Vende omnia quæ habes, &c.

Hier in ep. 150 ad Hedib. q. 1

Ad quartum dicendum, quod iſta Apoſtolica perfectio non eſt ſolum, in itinere, ſed domi etiam obſervanda, ut nullum depoſitum pecuniæ habeatur ab his qui perfectionis regulam imitantur. Unde Chryſoſtomus ſuper Matthæo, homil. 33. in fine expoſitionis litteralis, de non poſſidendo, aut portando aurum, vel argentum, dicit ſic: Si in aliena patria exiſtentes ad ignotos abeuntes nihil amplius oportet petere quotidiano cibo, multo magis domi manentes. Item ſuper illud: Nunc qui habet ſacculum, dicit Gloſſa. In hoc nobis datur exemplum, ut nonnumquam cauſa inſtante, quædam de noſtri propoſiti rigore ſine culpa poſſimus intermittere. Verbi gratia: Si per inhoſpitales regiones iter agimus, plura viatici cauſa licet portari, quam domi habeamus. Et expreſſe in Evangelio aperte prohibet Apoſtolis poſſidere pecuniam & portare, ut patet ex Hieronymo ſuper Matthæum ibidem, & Rabano: Hæc fuit paupertas Apoſtolica ante paſſionem, & poſt ad tempus, tamen medio tempore paululum diſpenſatione Domini interrupta. Nec tamen omnes, ut dictum eſt, ad hoc tenentur. Et illud verbum Auguſtini loquentis de communi ſtatu omnium præcedentibus non repugnat. Sed iſtum regulæ articulum fratres prævaricari videntur, dum recipiunt alii pauperes ſibi pecunias erogatas. Si enim ille facit cujus auctoritate fit, ipſorum autem auctoritate pro libitu eorum ſuis familiaribus, pecuniæ pluries commendantur, aliquotiens extra Domini poteſtatem, ergo ipſi pecuniam recipiunt, ut videtur. Ad hoc patet reſponſio, quoniam dare, & recipere opponuntur relative. Igitur de neceſſitate, ſicut dare ſe habet ad dominii translationem, & privationem dantis, ita ſe habet recipere ad dominii acquiſitionem. Sicut ergo nullus dat aliquid, niſi intendat ſe privari dominio ejus quod dat, & ipſum transferre in alium, ſic nec recipit proprie aliquid ſecundum quod receptio opponitur donationi, niſi quod intendit ſibi rei dominium acquirere. Verſus.

Chryſ. hom. 33 in Mat. poſt med. tom. 2

Luc. 22

Non tibi dat quiſquam, niſi quo velut exproprïari,
Nec tu quid recipis, niſi velis ei dominari.
Namque recepta data ſibi ſunt adverſa relata.

Dans.

Dans ſua privatur, recipit qui poſt dominatur.

Arugumentum autem factum ex falſa ſuppoſitione procedit, quia non fratrum, ſed mittentium auctoritate pecunia cuſtoditur. Unde dominium apud mittentes ſemper ibi remanet donec ſit pro fratrum neceſſitatibus commutata, quod probatur, quia dicit lex, ff. de acquirend. rer. dominio: Idem in bonis noſtris habere intelligimur, quoties poſſidentes ereptionem, aut amittentes ad recuperandum eam, actionem habemus, Cum ergo ille, qui miſit pecuniam, ſi vivit poſſit eam repetere ſicut ſuam, numquam a dominio ſuo receſſit, nec in jus tranſiit alienum. Forte dices, quod mittens pecuniam intendat ſe privari illius dominio. Fateor, quod verum eſt, ſed modo licito, & fratribus honeſto. Cum enim intendat fratres habere apud Deum interceſſores, non intendit eos ob uſum pecuniæ ſuæ conſtituere prævaricatores. Manet ergo ſemper pecunia in bonis ejus, donec ſit pro fratrum neceſſitatibus commutata. Amplius ponamus, quod intendat ſe privari dominio pecuniæ, ſtatim ut eſt alienis fratribus famulari commendata. Dico, quod adhuc a fratribus non recipitur, cum non intendant, quod aliqua pro eis recipiatur pecunia ſicut ſua, nec omnino conſentiant, quod eis poſſeſſio acquiratur; ſine conſenſu autem non acquiritur poſſeſſio. Unde dicit lex, ff. de acqui. rerum proprietate, quod in amittenda poſſeſſione, affectio, ei qui poſſidet, eſt intuenda. Itaque ſi in fundo ſit, & tamen nolueris eum poſſidere, protinus amittens poſſeſſionem: nec etiam ſine voluntate donatoris transfertur dominium, ut patet ff. de acquiren. rerum propriet. & dominio. Unde cum dator pecuniæ intendat eam dare, tamen ut poſſit in fratrum uſum converti, numquam vult in eos dominium transferri, ſed tantum pro ipſorum neceſſitatibus commutari. Ponamus quod pecunia tradatur per manus diverſas uſque ad centeſimam perſonam datori penitus ignotam.

A Dico, quod adhuc manet in bonis ejus, eo enim modo quo tenuit eam auctoritate ſua primus, tenet ſecundus, tertius, & milleſimus, quia dicit lex, ff. de acquirend. rerum dominio, quod traditio nihil amplius transferre debet, vel poteſt ad eum qui accipit, quam apud eum qui tradidit. Unde ſemper poteſt repetere hujuſmodi, ſicut ſuam, qui ipſam pro fratrum neceſſitatibus commendat: poteſt enim mutare voluntatem ſuam, & pro tanto repetere. Aliter eſt in ultimis voluntatibus defunctorum, quia voluntas eorum eſt immobilis. Et ideo ſi contingat executores repetere pecuniam malitioſe, pro fratrum neceſſitatibus commen-

B datam, non eſt reſtituenda, cum ſint contrarii ipſius teſtatoris ultimæ voluntati. Quod ſi ipſi malitioſe pecuniam detineant, contra formam teſtamenti, nec eam velint commendare alicui fideli pro fratrum neceſſitatibus diſpenſandam, poſſent fratres ordinariis denuntiare injuriam defuncti, & ſuam ſine perfectionis ſuæ aliquo detrimento, nec tamen judicialiter repetere ſicut ſuam, quamvis ſit eis debita quæcumque portio teſtamenti. Quod ſi quæras cujus ſit pecunia legata? dico quod manet in bonis defuncti erogandis, non heredibus reſervandis. Unde ſi fratres eam omnino reſpuant, debet aliis pauperibus erogari. Fratres igi-

C tur nullo modo nec in pecoribus, nec in quibuſcumque aliis, recipiant pecuniam, nec mutuo, nec dono, nec legato, nec per ſe, nec per interpoſitam perſonam, quia nec dominium, nec poſſeſſionem ſibi intendunt acquirere, commune, vel proprium ullo modo. Nomen enim pecuniæ poſſeſſionem ſonat, propter quod etiam Jovi nomen pecuniæ impoſitum eſt, cujus ſecundum fabulas, omnia ſunt, ut docet Auguſt. Unde cum ſint divitiæ cœleſtes, & terrenæ, pecuniæ nomen tantummodo terram ſonat, ſicut docet Aug. ibidem, & quod nomine pecuniæ viliſſime & contumelioſiſſime Deus nuncupatur, cum tamen idem dives dicatur. Recipere igitur pecuniam, eſt recipere poſſeſſionem. Hæc eſt

Aug. li. 7 de Civit. Dei, c. 11 & lib. 5

igi-

igitur ſumma prædictorum; ſcilicet quod fratres non recipiant per ſe, vel per interpoſitam perſonam pecuniam. Patet tam a parte pecuniam mittentium, vel dominorum, quam a parte ipſam recipientium vel nuntiorum, quam etiam a parte fratrum ipſorum. Quoniam mittentes non intendunt fratres facere prævaricatores, quos volunt habere pro ſe interceſſores. Receptores etiam pecuniæ cuſtodiant eam, non auctoritate fratrum, ſed mittentium, licet cuſtodiant eam ad voluntatem eorum. Fratres etiam non intendunt in pecunia ſic miſſa, vel cuſtodita, jus poſſeſſionis, vel dominii ſibi aliqualiter vendicare.

Sed pro ſecunda parte hujus rubricæ ſubdit: *Tamen pro neceſſitatibus infirmorum*, ne maneant deſolati, *& aliis fratribus induendis*, in quibus aliæ neceſſitates majores intelligunt. *Miniſtri*, quorum eſt miniſtrare, & non miniſtrari exemplo Chriſti. *Et cuſtodes*, quorum eſt curam gerere infirmorum. Nam Samaritanus cuſtos, interpretatur, qui curam habuit, &c. Nomina autem Cuſtodum, & Miniſtrorum, etſi diverſis approprientur, tamen circa eaſdem perſonas dicunt modum officii in hoc ordine Prælatorum. Miniſterium dicit humilitatem, cuſtodia autem vigilantiam inſinuat paſtoralem, ne propter humilitatem ſic dimittatur auctoritas, & evigilantiam ne periclitetur ordinis diſciplina. Unde Iſaias: Super cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus propter quod ipſe generalis Miniſter cuſtos inferius in regula appellatur. Hic autem nomine Cuſtodum, etiam Guardiani intelliguntur, qui habent immediate cuſtodire, & intendere Paſtorali curæ. Iſtis ergo cura & ſollicitudo tantum imponitur, & hoc propter duo, ſcilicet ut nullus ſine ipſis, ſit ſollicitus. Et quia diſpenſatio eſt neceſſaria, ſecundum varios ſtatus, de qua addit: *Secundum loca, & tempora, & frigidas regiones*. Juxta has igitur neceſſitates, neceſſe eſt diſpenſative temperare rigorem, & temperamentum a ſolis Miniſtris, & Cuſtodibus, in quibus

Luc. 10

Eſa. 21

A Guardiani intelliguntur, debere fieri hic docetur. *Eo ſemper ſalvo, ut ſicut dictum eſt, denarios vel pecuniam, &c.* Hoc idcirco replicat, ne propter illius neceſſitatis periculum ſuſtineat labefieri ordinis puritatem ſciens per talium receptionem ſub falſo prætextu neceſſitatis, plures in clero, & clauſtro, & Deo, & hominibus viluiſſe, eo quod radix iniquitatis Antiochus, qui interpretatur ſilentium paupertatis, templum Dei legitur in Machabæorum hiſtoria profanaſſe, & contenebreſcente ſtudio ſapientiæ quaſi ſole, luna ſcientiæ & ſtudii in ſanguinem eſt commutata. Hæc eſt radix ſapientiæ B. Franciſco divinitus inſpirata, ne vepribus, & ſpinis B pene in univerſa terra exiſtentibus terror ſpinarum, ac veprium veniat in horto ſuo, quia de ſpinis uvæ minime colliguntur.

1 Mac. 1

Matt. 7

Caput V.

De modo laborandi.

Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devote, ita quod excluſo otio animæ inimico, ſanctæ orationis, & devotionis ſpiritum non extinguant, cui debent cetera temporalia deſervire. De mercede vero laboris per ſe & C ſuis fratribus corporis neceſſaria recipiant præter denarios, vel pecuniam. Et hoc humiliter ſicut decet ſervos Dei, & paupertatis ſanctiſſimæ ſectatores.

EXPOSITIO.

Fratres illi, quibus dedit Dominus gratiam laborandi. Poſt excluſum periculum Judæ, hic excludit, periculum Religionis, ne Sponſa Chriſti panem comedat otioſa. Primo informat laborabiles ad laborem. Secundo ſubdit laborandi triplicem rationem, ibi: *Ita quod excluſo otio*. Pro ptimo dicit: *Fratres illi, quibus Dominus*, non dicit omnes, ſed,

illi,

Illi, quibus dedit Dominus gratiam laborandi. In hac gratia intelligo vires corporis, & habitum artis acquiſitum, ac habilitatem etiam artem acquirendi, laborent fideliter, reſpectu ſui, & proximi, & devote reſpectu Dei, ut ſcilicet labor ipſe in gloriam Dei dirigatur. De cujuſmodi autem laboris genere loquatur, patet ex rationibus laboris, quæ ſunt tres, ſcilicet excluſio otioſitatis inflammatio devotionis, adeptio etiam ſuſtentationis neceſſariæ corporalis. Voluit ergo S. Franciſcus ſumme fratribus imponi exercitium, quod perfectiſſime excludit otium quod ſumme nutrit devotionis affectum, quod laudabiliori modo corpori neceſſaria ſubminiſtrat, labor autem corporalis, etſi excludat otium a corpore, tamen pro tanto ad modicum utilis eſt, quia a corde ſordes, & otium non excludit, ſicut patet in Mechanicis, qui inter labores corporales ſolent turpiſſimos ſermones eructare. Studium vero ſapientiæ ipſum cor occupat. Unde in Proverbiis dicitur. Præbe mihi fili mi cor tuum. Et Sapientia: Labores hujus magnas habent virtutes. Ideo dicit: *Ita quod excluſo otio animæ inimico*. In Eccleſiaſtico dicitur: Multam malitiam docuit otioſitas. Hieronymus ad Euſtochium: Teneas firmiſſime, quod omnis concupiſcentiæ, & immunditiæ, & peccati mater eſt otioſitas. Item labor ipſe ſapientiæ excitat ſummæ devotionis affectum. Unde Sapiens: Immortalitatis mater eſt in cogitatione ſapientia, & amicitia illius delectatio bona, & in operibus manuum illius honeſtas ſine defectione. Ideo addit: *Sanctæ orationis, & devotionis ſpiritum non extinguant*. Modus autem laudabiliſſimus corpori neceſſaria acquirendi eſt & in prædicationibus, & doctrinæ laboribus exerceri. Labor enim mechanicus condigne circa pretia compenſatur. Non eſt autem digna compenſatio receptio corporalium ſpiritualia ſeminanti. Unde Paulus: Si vobis ſpiritualia ſeminamus, non eſt magnum ſi carnalia veſtra metamus, ideo addit: *De mercede vero laboris, corporis neceſſaria recipiant*. Dignus enim eſt operarius mercede ſua. Hoc Apoſtolis exiſtentibus Prædicatoribus dictum eſt: quia Prælati nondum illo tempore erant, ut ſupra patuit. Et, ut dicit Auguſtinus libro de Monachorum opere, quatuor generibus hominum licet de Evangelio vivere, ſcilicet miniſtris altaris, qui ſacrificium offerunt pro populo eidem divina cantica decantando. Item diſpenſatoribus Sacramentorum, & Evangeliſtis, ac illis, qui ante converſionem ſuam habeant ſufficienter unde vivere poterant, quod pauperibus erogaverunt. *Præter denarios, vel pecuniam*, ne aliquo modo tranſeant in jus ordinis, quod nomen tertio inhibet, propter triplex genus pecuniæ, ſcilicet mineralium, terræ naſcentium, & pecorum etiam a quibus pecunia eſt appellata. Unde ipſe Dominus univerſæ perfectionis exemplar, numquam legitur aliquo laboris genere laboraſſe, ſciens, quod licet Paulus, qui habuit ſpiritum in plenitudine, & ſapientiam ſine ſtudii labore, ſtipendiarie laboraverit, non poteſt tamen hoc communiter fieri, ab his, qui circa procurandam ſalutem hominum ſunt ſolliciti, vita, & verbo, ſine hujus ſollicitudinis detrimento. Præterea labor ſapientiæ ſimpliciter eſt melior corporeo labore, quamvis in caſu poſſit labor ſtipendiarius eſſe neceſſarius prædicanti. Dominus igitur, quod ſimpliciter eſt prædicanti melius eligens, non laboravit ſtipendiarie, ne Doctores non laborantes arguerentur, vel labore tali impedirentur, unde nec Paulus ubique, ſed alicubi laboravit. Quia igitur quidam fratrum gratiam habent laborandi ſpiritualiter, quidam vero corporaliter tantum, omnibus dans regulam generalem, ut unuſquiſque gratia ſibi data utatur, dicit: *Fratres illi, quibus Dominus dedit gratiam*. Sed ne mercedis exactio turbet debitores, aut extra modum mendicitatis degeneret, addit: *Et hoc humiliter ſicut decet ſervos Dei, & paupertatis ſanctiſſimæ ſectatores*. Sciendum, quod omne genus hominum ad aliquod exercitii genus utilis, pro lo-

Prov. 23 · Sap. 8 · Eccl. 33 · Sap. 8 · 1 Cor. 9 · Luc. 10 · Aug. l. de oper. Monac. c. 6 & ſeq. to. 3

co & tempore obligatur præceptorie, ut dicitur in Geneſi: In ſudore vultus tui, veſceris pane tuo. Unde qui ad majora apti non ſunt, præcepto Apoſtoli labore ſunt corporeo exercendi. Dicit enim ipſe: Audivimus enim inter vos quoſdam ambulare in quiete, nihil operantes, ſed curioſe agentes. His autem qui ejuſmodi ſunt, denuntiamus, &c. Impium eſt autem illud, quod otioſis, & curioſis dicitur, velle ad alios extendere, qui ſublimioribus, & utilioribus ſunt intenti.

Gen 3

2 Theſſ. 3

CAPUT VI.

Quod fratres nihil ſibi approprient, & de eleemoſyna petenda, & de fratribus infirmis.

Fratres nihil ſibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: ſed tamquam peregrini & advenæ in hoc ſæculo, in paupertate & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemoſyna confidenter. Nec oportet eos verecundari: quia Dominus pro nobis ſe fecit pauperem in hoc mundo. Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis quæ vos chariſſimos fratres meos hæredes & reges regni cœlorum inſtituit, pauperes rebus fecit, virtutibus ſublimavit. Hæc ſit portio veſtra quæ perducit in terram viventium. Cui dilectiſſimi fratres totaliter inhærentes, nihil aliud pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti in perpetuum ſub cœlo habere velitis. Et ubicumque ſunt & ſe invenerint fratres, oſtendant ſe domeſticos invicem inter ſe, & ſecure manifeſtet unus alteri neceſſitatem ſuam: quia ſi mater nutrit & diligit filium ſuum carnalem, quanto diligentius debet quis diligere & nutrire fratrem ſuum ſpiritualem? Et ſi quis eorum in infirmitatem ceciderit, aliis fratres debent ei ſervire ſicut vellent ſibi ſerviri.

EXPOSITIO.

Fratres nihil ſibi approprient. Hic tertio excludit tertium periculum, quod ſcilicet de appropriatis propriis noſcitur proceſſiſſe. Et hæc pars habet quatuor: Primo inhibet appropriationem. Secundo imponit mendicitatem, ibi: *Vadant pro eleemoſyna*. Tertio excitat ad paupertatis immobilem amorem, ibi: *Hæc eſt illa celſitudo*. Quarto informat fratres ad mutuam conſolationem, ibi: *Et ubicumque fuerint*. Dicit ergo pro primo: *Fratres nihil ſibi approprient*. Quia fratribus inhibuit receptionem pecuniæ, ne credatur quod alia liceret admittere, utpote immobilia, in generali ſermone excludit omnia, dicens: *Nihil ſibi approprient*, ſupple, nec proprietate perſonali, nec generali ipſius communitatis, ſicut dicit Papa regulam declarando. Unde addit; *Nec domum, nec locum, nec aliquam rem*. Hoc quidem recte, quia dicit Seneca: Tutiſſime viveretur, ſi tollerentur duo verba meum, & tuum. Planum eſt his temporibus ſummum facere tumultum in Eccleſia, noſtrum, & veſtrum. *Sed tamquam peregrini, & advenæ in hoc ſæculo, in paupertate, & humilitate Domino famulantes*. Intentio plane eſt S. Franciſci, ut fratres, ſicut ſervi utantur rebus in aliena poſitis poteſtate.

B

C

Sed quidam adverſarii S. Franciſci, & veritatis, aliquando contra hoc obiecerunt: quia dicit Cano. 12 q. 1. c. Expedit: Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni. Et conſequenter eodem cap. ponitur exemplum de S. Paulino, qui omnibus ſuis propriis diſtractis, factus eſt poſtea Eccleſiæ Epiſcopus, cujus facultates fideliſſime diſpenſavit, ſubdit: Quo facto ſatis oſtenditur & propria debere propter perfectionem contem-

Digitized by Google

temni, & tamen ſine impedimento perfectionis, poſſe Eccleſiæ facultates diſpenſari, quæ ſunt profecto communia poſſidere. Hæc Proſper: Ergo carere bonis communibus appropriatis nihil addit perfectioni.

Item videtur iſta forma vivendi, falſum imponere Eccleſiæ Dei. Clerici, & Religioſi, qui habent bona Eccleſiarum non ſunt Domini eorum, ſed uſum tantum habent, quia dicit lex, ff. de rerum dominio, quod quæ divini ſunt juris in nullius bonis ſunt; ergo Clerici non habent dominium, ſed uſum tantum.

Item res, quibus utuntur fratres, aut ſunt alicujus Domini, aut non, ſi nullius, quare tunc ipſi plusquam alii occupant? Si autem in alicujus hominis ſunt, utpote Eccleſiæ Romanæ, videtur ergo quod fratres, qui contemnunt propter ſervandam ſuam perfectionem, attribuendo illa Eccleſiæ, imponunt ei imperfectionem, quod nefas eſt dicere, cum ipſa Eccleſia toti orbi ſit poſita in ſpeculum & exemplum, ut patet 19. diſt. Enimuero.

Item res, quibus utuntur fratres, aut ſunt propriæ, aut communes. Si propriæ, damnabiliter habentur. Si communes, ergo ſunt de numero
Act. 4 illorum, de quibus dicitur: Et erant illis omnia communia.

Item fratres utuntur rebus, quæ conſumuntur ipſo uſu. In talibus autem non differt dominium ab uſu. Dominium autem eſt appropriatio in ſummo, ergo talia ſibi appropriant, ut cibus, & veſtes hujuſmodi.

Ad primum dicendum, quod ſicut communitas rerum prius inſtituta eſt in charitatis incentivum, ſic carentia omnis juris proprii, vel communis Apoſtolis impoſita, iſtis noviſſimis temporibus renovata eſt, ad avaritiam extirpandam, quæ perniciosius hodie ſerpit in bonis Eccleſiæ, quorum abuſus eſt ſacrilegium, quam in aliis quibuſcumque. Cum ergo dicit, quia expedit, &c. Fateor, inquam, & expedit, quia di-
Eccl. 37 citur in Eccleſiaſtico: Non omnia

A omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. Unde & 1 Cor. 6
Apoſtolus talia ſibi minime expedire dicit: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Cujus cauſam addens dicit: Sed ego ſub nullius redigar poteſtate, judicis ſcilicet repetendo aliquid tamquam meum. Expedit ergo haberi communio pro ſuſtentatione miniſtrorum etiam egenorum. Expedit etiam modus alius, his qui nolunt propter poſſeſſionum multiplicationem, ſub terrena redigi poteſtate, nil habere in proprio, vel communi. Unde Hieronymus ait: Apoſtolici eſt faſtigii, perfectæ- Hier. ep. 8
que virtutis, omnia vendere & pau- ad Demetriadem
peribus diſtribuere, & ſic levem, & post med.
B expeditum cum Chriſto ad cœleſtia ſubvolare. Et quod additur ibidem, quod ſine impedimento perfectionis, poſſunt communia diſpenſari, fateor verum eſſe, quia ut ſupra tactum eſt, non repugnat perfectioni quantumcumque pauperis eccleſiaſtica bona imperante Eccleſia ſuſcipere diſpenſanda, ſi quantum in ſe eſt, diſpenſator ſemper eis carere optet quoad ſe, ut patitur fragilitas, diſtrictionem minime relaxando. Sic enim diſpenſans loculos habet, non pro ſe, ſed pro aliis, & in habendo & habendi modo conformis eſt Salvatori, ut ſupra patuit.

Ad ſecundum dicendum, quod licet illa quibus utitur Eccleſia, in
C nullius ſint bonis proprietarie quoad perſonam: ſunt tamen propria communitatibus Eccleſiarum. Unde dicitur in Actibus Apoſtolorum: Nec Act. 4
quiſquam eorum ex his, quæ poſſidebar, aliquid ſuum eſſe dicebat: ergo poſſidebant in communi, ſed non proprietarie, & pro tanto dicuntur talia in nullius bonis eſſe. Juxta quod dicit lex, ff. de rerum dominio, quod Reſpublicæ in nullius ſunt bonis, ipſius enim univerſitatis eſſe creduntur. Non eſt tamen uſquequaque ſimile de proprietatibus civitatum, & Eccleſiarum.

Ad tertium idem patet: Omnia enim mobilia, quibus Ordo utitur, ſunt mere & immediate ipſius Eccleſiæ Romanæ: Sic ergo ea habere

Digitized by Google

pro aliorum neceſſitate, in eo qui A ingreditur per oſtium Apoſtolico more, in nullo perfectioni repugnat, ut ſuperius eſt oſtenſum.

Ad quartum dicendum, quod res quibus fratres utuntur, ſunt eis communes quantum ad uſum, ſed tamen non quantum ad dominium. De illis ſanctis autem in Hieruſalem conſtitutis dicendum eſt, quod erant eis communia quantum ad poſſeſſionem. Alii vero plurimi inter eos communem uſum illarum rerum ſine dominio habuerunt, ſicut Apoſtoli, quando erant præſidentes illi multitudini, ut patet 12. q. 1. cap. Dilectiſſimis.

Ad quintum dicendum quod duplex eſt uſus rerum. Quidam enim B utuntur rebus auctoritate propria, ut Domini: quidam aliena, ut ſervi, quia ut dicit lex. ff. de peculio, veſtis qua utitur ſervus, eſt de peculio Domini. Et alibi dicit lex, quod illud quod ſervo acquiritur, domino acquiritur. In uſu ergo illorum, quia ſua auctoritate utuntur rebus, in hujuſmodi non differt uſus a dominio. In uſu autem aliorum differt. Quia ergo fratres Minores pro Chriſto ſerviles effecti ſunt, utuntur rebus quas uſu conſumunt, nec tamen eis dominantur: & in hoc ipſum Dominum imitantur, qui cibo veſcebatur alieno, in alienis domibus continue hoſpitando.

Sed quæritur, ex quo fratres tan- C tum habent uſum rerum, poſſuntne habere uſum quarumcumque & quantarumcumque rerum? Et videtur quod ſic, quia teſte Gregorio: Cenſus non eſt in culpa, ſed affectus: ergo ſufficit habere affectionem liberam, nec eſt vis de rebus ſive ſint magnæ, ſive parvæ.

Greg. l. 10 Mor. c. 17 non longe a princ.

Item vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Bonum autem additum bono, auget ipſum: Ergo carentia divitiarum nihil facit ad perfectionem.

Gen. 1

Item nonne multi ſancti leguntur in utroque teſtamento, in divitiis abundaſſe.

Reſpondeo ad quæſtionem, quod cum fratres ſint profeſſores altiſſimæ paupertatis, oportet quod omnia, quæ in eorum uſum veniunt, habeant, ut eſt poſſibile parvitatem, vilitatem, & aſperitatem, quæ tria paupertatem altiſſimam naturaliter conſequuntur. E contra divites habent affluentiam, & gloriam, & apparentiam, & conſolationem, quæ poſſunt divitiis comparari. Quia ergo paupertas inquantum eſt contraria divitiis, caret his tribus ſi caret divitiis, neceſſe eſt, ut paupertas altiſſima, ut eſt poſſibile, careat his tribus in ſummo. Non ergo competit viris pauperibus habere magnas areas, vel ſumptuoſa ædificia, aut quæcumque ſimilia, non vaſa ornata, non cellaria vinaria, non promptuaria inſtaurata: ſed ut omnia quantum patitur fragilitas, ad paupertatis ſtrictiſſimam regulam reducantur. Ideo addit: *Sed tamquam peregrini in hoc ſæculo, & advenæ.*

Et ad dictum Gregorii dicendum: Fateor quidem quod cenſus non eſt in culpa eſſentialiter, vel cauſaliter, ſed occaſionaliter; quia affluentia habita illicit animum poſſidentis. Unde Bernardus: Hæc eſt ratio non habendarum divitiarum præcipue, quia ſine amore, vix aut numquam haberi poſſunt.

Bern. in declam. ſuper Ecce nos, &c. non longe a princ.

Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum, quia omnia ſunt bona eſſentialiter, ſed occaſionaliter mala ſunt ex humana infirmitate. Unde in ſapientia dicitur: Creaturæ Dei in odium factæ ſunt, & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium unde dicit Poeta:

Sap. 14

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ad tertium dicendum, quod aliqui ſancti fuerunt divites, ſed pauciſſimi. Unde divites in ſingulari numero, & cum conditione commendantur a Sapiente. Beatus dives, qui inventus eſt ſine macula. Sed pluraliter damnatur a Chriſto: Væ vobis divitibus, qui habetis hic conſolationem veſtram. Illis tamen omnibus Chriſtus infinite præponitur, qui ſe exhibuit doctorem paupertatis verbo pariter & exemplo. Quod autem melior elegit, magis eſt eligendum.

Eccli. 31

Luc. 6

Se-

Sequitur ſecunda pars rubricæ : *Vadant pro eleemoſyna confidenter* , *&c.* Sed contra hoc videtur , quia *Act. 4* de ſanctis pauperibus in Hieruſalem congregatis dicitur : Nec quiſquam egens erat inter illos . Sed ad hoc patet reſponſio ex prædictis in ſecunda rubrica , quia illi pauperes non omnino diſtrictionem Apoſtolicæ paupertatis profitebantur, ut viſum eſt, inter quos erant neophyti viri & mulieres, quibus ſubita egeſtas pernicioſa forſitan extitiſſet , contra Paulus pro ſe, & ſibi conformibus ait : *1 Cor. 4* *2 Cor. 11* Uſque in hanc horam eſurimus, & ſitimus. Et alibi : Cum enim apud vos eſſem , & egerem , nulli oneroſus fui .

Item obiicitur, licet Dominus pauper fuit, non tamen dicitur a quibuſdam fuiſſe mendicus, ut videtur.

Item fratres mendicando videntur gravare alios pauperes mendicos, penitus humano auxilio deſtitutos .

Act. 20 Item dicitur : Beatius eſt magis dare , quam accipere .

Reſpondeo: Cum ſumme honorificum ſit dare, ſumma privatio honoris eſt conſtituere ſe in dandi impoſſibilitate , & neceſſitate mendicandi . Quia dicit Seneca : Nil carius emitur , quam quod precibus conſtat: Inter etiam omnium petitionum genera , verecundiſſima eſt mendicitas . Eſt enim mendicare , ad miſericordiam hominum vivere , ut dicit Auguſtinus *Aug. enar. Pſ. 108 expoſitione 2 tom. 8* ſuper illud Pſalmi : Nutantes transferantur filii ejus & mendicent . Quid poteſt autem tam verecundum eſſe , quam in omnium Chriſtianorum miſericordia ſe ponere ? Hoc ſciens ſanctus Franciſcus ſubdit : *Nec oportet eos verecundari* , *&c.* Ipſe enim Dominus mendicus fuit . Unde Auguſtinus *Aug. ib. Pſ. 108* ſuper illud Pſalmi : Perſecutus eſt hominem inopem , id eſt , Chriſtum, ſcilicet Judas. Et quod addidit , Et mendicum , illum eumdem intelligere poſſumus , niſi forte, quia dicit mulieri Samaritanæ, Da mihi bibere , & in cruce ait : Sitio . Amplius quamvis ejus omnia eſſent , & ei ab omnibus deberentur , ipſe tamen non eſt uſus ſua poteſtate talia

A exigendo . Non enim exegit per imperium auctoritatis, ſed per modum pauperis mendici , ſicut dixit Zachæo : *Luc. 19* Feſtinans deſcende . Ibi Gloſſa . Non invitatus ſe invitat .

Item tali etiam forma Apoſtoli proceſſerunt , quibus licet omnia deberentur , tamen ut pauperes receperunt ex miſericordia ſibi datum ad neceſſitatem .

Item Bernardus tractans illud verbum - *Luc. 2* Cum factus eſſet JESUS annorum duodecim , dicit : ut te , inquam , Domine per omnia noſtræ paupertati conformares , & omnes vitæ humanæ calamitates ſuſciperes , quaſi unus in turba pauperum , ſtipendium per oſtia mendicabas . Huic B concordat ſanctus Auguſtin, ſuper illud producens fenum jumentis, *Pſ. 103* dicit in originali : Loculi erant Judæ proditori commiſſi , & illi qui conferebant in loculos , Domino conferebant , niſi forte putatis , quod Dominus ibat , & petebat , aut indigebat , cui Angeli ſerviebant . Quare egere voluit , niſi ut daret exemplum montibus, ut parerent fenum? Hæc Auguſtinus .

Ad tertium dicendum , ſicut dicit *Rom. 15* Apoſtolus: probaverunt Macedonia , & Achaia , collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum , qui ſunt in Hieruſalem . Placuit enim eis , & debitores ſunt eorum . Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti C ſunt Gentiles , debent & in corporalibus miniſtrare eis. Ibi dicit Gloſſa , quod erant debitores , quia illi pauperes miſerant eis prædicatores . Cum igitur iſti pauperes fratres toti mundo mittunt prædicatores , a toto mundo poſſunt accipere neceſſaria vitæ ſuæ. Nulli ergo injuriantur in hoc , quia legis teſtimonio docetur , quod nulli facit injuriam qui utitur jure ſuo . Niſi forte ideo faciunt injuriam , quia quod poſſunt accipere cum honore, accipiunt cum extrema confuſione .

Item omnia bona eccleſiæ Chriſti , & omnes ſuperfluitates divitum , ſunt una reſpublica pauperum . In participatione autem hujus reipublicæ , tanto unuſquiſque minus alios lædit ; quanto paucioribus eſt

contentus. Hoc faciunt fratres iſti, qui cum poſſent vivere, ſicut alii clerici in ſtatibus honoris, & affluentiæ, vivunt in ſtatu ignominiæ, & ærumnæ, mendicantes pro ſe ipſis, ſicut Paulus mendicavit, pro aliis, ut patebit in epiſtolis ſuis, ſcilicet in collecturis pro pauperibus faciendis.

Ad ultimum ſciendum, quod ſi beatius eſt magis dare, quam accipere, beatiſſimi ſunt qui omnia dederunt. Unde Hieronymus: Nemo perfectius erogat, quam qui ſibi nihil reſervat.

Item ſi recipere diminuet de beatitudine, ergo qui magis recipiunt, magis deficiunt, & qui minus recipiunt, minus deficiunt. In hac parte tales ſunt iſti pauperes in toto clero ex ſua profeſſione.

Item licet dare, ſimpliciter beatius ſit quam recipere: tamen cum circumſtantia tantæ humilitatis recipere eſt beatius, quam dare. Unde Dominus ſuos diſcipulos ad receptionem informavit, quos nudos per ſæcula deſtinavit. *Vadant fratres pro eleemoſyna confidenter, nec oportet eos verecundari, quia Dominus noſter ſe fecit pauperem in hoc mundo.* Sed glorientur, quia datum eſt eis pro nomine JESU contumeliam pati, nihil habentibus, in hoc mundo.

Hæc eſt illa celſitudo altiſſimæ paupertatis, &c. Quare altiſſimæ, niſi quia a mundo remotiſſimæ, & per conſequens cælorum regno ſumme vicinæ? Illi etiam vitæ æternæ, ut eſt poſſibile, ſimillimæ, ubi nihil terrenum eſt proprium, vel commune. Unde ſubdit: *Quæ vos chariſſimos fratres meos hæredes, & reges regni cælorum inſtituit.* Ideo *hæredes*, quia omnia dimittentibus pro regno cælorum, promittitur gloria æterna. Ideo *reges*, quia ſolutione facta plenaria pro re emenda Idcirco in Matthæo dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Sunt ergo tamquam Domini cælorum, quia cuncta dederunt propter Deum quamvis nondum ſunt in ejus poſſeſſione. Hunc autem modum acquirendi regnum addit dicens: *Pauperes rebus fecit, & virtu-* Mat. 5

A *tibus ſublimavit*, ad hoc enim ordinatur paupertas iſta, ut ſoluto per eam prohibente virtutis ſanctitas augeatur. Studeant ergo iſti pauperes, ſicut ſunt ceteris arctiores in paupertate, ſic ſint præ ceteris in omnibus celſiores. *Hæc ſit portio veſtra, quæ perducit in terram viventium*, eo ipſo quo in terra morientium, nihil quærunt. *Cui dilectiſſimi totaliter inhærentes*, ut omnia quæ in uſu fratrum ſunt, hanc prædicent paupertatem: *nihil aliud pro nomine Domini noſtri JESU Chriſti, in perpetuum ſub cælo habere velitis.* Ipſe enim ita pauper extitit, quod nihil habuit, quo poſſet eum diabolus ſpoliare, ut ſupra patet.

B Sed quia ſic fratribus de paupertatis, neceſſaria eſt fraterna conſolatio: addit: *Et ubicumque ſunt fratres, oſtendant, &c.* Oſtendens qualiter ſe debent habere ad alios. Et primo ad ſanos, & conſequenter ad ægros. Circa primum informat eos ad veram non ad fictam Charitatem: & hoc in duobus. Primo quoad familiarem, affabilem, & ſocialem dilectionem. Secundo quoad neceſſitatum omnium relevationem. Dicit ergo: *Ubicumque ſint*, in domo, ſive extra domum, *& ſe invenerint fratres, oſtendant ſe domeſticos invicem inter ſe*, non ſolum publice, ſed familiariter & ſecrete, & ideo ait, *inter ſe*. Pro ſecundo addit, *& ſecure manifeſtet*

C *unus alteri neceſſitatem ſuam, & ſecure*, inquit, ſicut filius matri ſuæ. Unde addit, *quia ſi mater nutrit, & diligit filium ſuum carnalem, quanto diligentius debet quis diligere* affectu, *& nutrire*, ſcilicet effectu *fratrem ſuum ſpiritualem?* conſequentia patet, quia amor gratuitus, ſcilicet charitatis, fortior eſt amore carnali. Tum quia charitas ſuperat mortis innatum horrorem. Tum quia charitas habet fundamentum ſui bonum infinitum, propter quod nihil finitum prævalet contra eam. Hæc autem exhortatio ex illa regula Evangelica trahitur: In hoc cognoſcent omnes, quod mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad invicem. Item: Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos. Sed pro ægrotis ſubdit: Joan. 13 Luc. 22 Eccl. 7

Et

Et ſi quis eorum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei ſervire, ſicut vellent ſibi ſerviri. Et hoc etiam ad eamdem charitatem pertinet. Unde in Eccleſiaſtico dicitur: Non te pigeat viſitare infirmos, ex his enim in dilectione firmaberis. Unde Salvator ait: Omnia quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis, &c. *Mat. 7*

CAPUT VII.

De pœnitentia fratribus peccantibus imponenda.

Siqui fratrum inſtigante inimico mortaliter peccaverint, pro illis peccatis de quibus ordinatum fuerit inter fratres, ut recurratur ad ſolos Miniſtros provinciales, teneantur prædicti fratres ad eos recurrere quam citius poterunt ſine mora. Ipſi vero Miniſtri ſi presbyteri ſunt, cum miſericordia injungant illis pœnitentiam. Si vero presbyteri non ſunt injungi faciant per alios ſacerdotes Ordinis, ſicut eis ſecundum Deum melius videbitur expedire & cavere debent, ne iraſcantur, & conturbentur propter peccatum alicujus: quia ira & conturbatio in ſe, & in aliis impediunt charitatem.

EXPOSITIO.

SI *qui fratrum inſtigante inimico mortalier peccaverint*. Stabilitis duobus civitatis lateribus ex ſex partibus figuratis, hic agitur de tertio latere Occidentali. Et hæc pars habet tres partes, quia in prima agitur, de lapſorum relevatione a caſu fugientium. In ſecunda agitur de principali ordinis gubernatione, & pertinentibus ad totius ordinis immobilem ſtatum. In tertia agitur de erectione aliorum a caſu, prædicando verbum divinum. Prima pars habet tres. Primo enim tangitur peccato-A rum debita ponderatio. Secundo eorumdem ordinata correctio, ibi *Ipſi vero miniſtri ſi presbyteri ſunt*. Tertio ſubditur miniſtrorum propria informatio, ibi: *Et cavere debent*. Dicit ergo ſic: *Si qui fratrum inſtigante inimico, &c.* Quanto enim aliquis majus habuerit ſtudium perfectum, tanto fortioribus contra eum machinatur inſidiis. *Mortaliter peccaverint*, quod fit in omni voluntaria tranſgreſſione præcepti legis divinæ, & diſciplinæ. *Pro illis peccatis de quibus ordinatum fuerit inter fratres, ut recurratur ad ſolos Miniſtros Provinciales*. Juxta quod Dominus ejectionem dæmoniorum ſuis miraculis reſervavit. *Teneantur prædicti fratres ad eos recur-* *Luc. 8*
B *rere, quam citius poterunt ſine mora*. Hoc de notoriis tantum peccatis intelligitur, quia quæ ſecreta ſunt non ſunt publicanda. Gravius enim eſt peccatum, quod in ſcandalum aliorum publice perpetratur, quam occultum, ceteris paribus: & ideo gravius eſt puniendum.

Sequitur ſecundum: *Ipſi vero miniſtri ſi presbyteri ſunt*: quod regulariter eſt tenendum, cum habeant curam animarum, & per conſequens habeant vultus pecorum ſuorum cognoſcere & in fide ac moribus ordinare. Iſtud autem dictum eſt pro ordinis principio, in quo erat raritas ſacerdotum. Maxime quia ſanctus Franciſcus ex humilitate legitur
C ſacerdotium fugiſſe, ſicut & ſanctus Benedictus: *Cum miſericordia injungant illis pœnitentiam*. Cum miſericordia inquit, ne eveniat quod dicitur. Cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia, & diſperſus eſt grex meus eo quod non eſſet paſtor. *Si vero preſbyteri non ſint, injungi faciant per alios ſacerdotes ordinis*. Pro tertia parte ſubdit. *Et cavere debent ne iraſcantur*. Ira quæ eſt habitus cum aſſenſu liberi arbitrii in malevolentiam. Hoc idcirco dixerim, quia vitare omnes paſſiones ſurreptitias iræ non eſt in hominis poteſtate. Sufficit autem voluntatis rectitudinem cuſtodire, & motus hujuſmodi rationabiles circa conſenſum viriliter cohibere. Unde Pſalmus: Iraſcimini & nolite peccare. *Et contur-* *Ezech. 3* *Pſ. 4*

 ben-

bentur id eſt, turbulenti & terribiles efficiantur, ſubditis ſuis, *propter peccatum alicujus*, quia ira & conturbatio, in ſe & in aliis impediunt charitatem, quæ eſt vita cordis, ut ait Joannes: Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: Non autem prohibet, iram per zelum quæ virtus eſt neceſſaria in peccatis corrigendis.

1 Joan. 3

Caput VIII.

De electione Generalis Miniſtri hujus fraternitatis, & de Capitulo Pentecoſtes.

Univerſi fratres unum de fratribus iſtius religionis teneantur ſemper habere Generalem Miniſtrum & ſervum totius fraternitatis, & ei teneantur firmiter obedire. Quo decedente electio ſucceſſoris fiat a Miniſtris provincialibus & cuſtodibus in Capitulo Pentecoſtes, in quo provinciales Miniſtri teneantur ſemper inſimul convenire, ubicunque a Generali miniſtro fuerit conſtitutum. Et hoc ſemel in tribus annis, vel ad alium terminum majorem vel minorem, ſicut a prædicto miniſtro fuerit ordinatum. Et ſi aliquo tempore appareret univerſitati Miniſtrorum provincialium & cuſtodum, prædictum miniſtrum non eſſe ſufficientem ad ſervitium, & communem utilitatem fratrum: teneantur prædicti fratres quibus electio data eſt, in nomine Domini alium ſibi eligere in cuſtodem. Poſt Capitulum vero Pentecoſtes, miniſtri & Cuſtodes poſſint ſinguli, ſi voluerint, & eis expedire videbitur, eodem anno in ſuis cuſtodiis ſemel fratres ſuos ad Capitulum convocare.

A

EXPOSITIO.

Univerſi fratres unum de fratribus iſtius Religionis &c.* Hic ſecundo providetur adverſus Occaſum principalis ordinis gubernatio, quantum ad quatuor. Primo quantum ad Generalis miniſtri perfectionem, & electionem. Secundo quantum ad Capituli Generalis celebrationem, ibi, *Quo decedente*. Tertio quantum ad abſolutionem miniſtri inutilis, ibi: *Et ſi aliquo tempore*. Quarto quantum ad celebrationem capituli provincialis in ſingulis provinciis, ibi: *Poſt capitulum vero Pentecoſtes*. Dicit ergo pro primo ſic: *Univerſi fratres, unum de fratribus iſtius religionis teneantur ſemper habere Generalem miniſtrum, & ſervum totius fraternitatis.* Unde in Eccleſiaſtico dicitur: Circa illum corona fratrum, quaſi plantatio cedri in monte Libano. In his autem verbis, tangit ejus auctoritatem in nomine generalitatis. Tangit etiam humilitatem cum dicit: *Ut ſit ſervus totius fraternitatis*, ut ſcilicet qui dum ſubditus erat, obediebat uni, aut duobus, ſciat ſe electum, in Generalem miniſtrum, debere omnium neceſſitatibus obedire. Tangendo autem ejus auctoritatem, & humilitatem notat etiam unitatem dicens, *Unum de fratribus*. Quia ſine uno capite, nulla reſpublica ſtare bene poteſt. Unde unum Apoſtolum Dominus præfecit ceteris. Item in Ezechiel dicitur: Suſcitabo ſuper eas paſtorem unum, qui paſcat eas ſervum Deum David. Omne enim regnum in ſe diviſum deſolabitur. Pro ſecunda particula addit: *Quo decedente, & fuerit ordinatum*, quia pro diverſis neceſſitatibus, oportet temporis ſpatium variare. In exemplum hujus capituli, congregati diſcipuli receperunt Spiritum ſanctum, ut habetur, in Actis. Et pro tertia parte addit: *Et ſi aliquo tempore, appareret univerſitati Miniſtrorum provincialium & cuſtodum, ſine perſonarum acceptione, & nationum, teneantur prædicti fratres quibus electio data eſt in nomine Domini alium ſibi eligere in cuſtodem.* Hoc nomen Cu-

B Eccl. 50

C Ezech. 34 Matt. 12 Act. 2

Cuſtos, actum dicit, & non gradum, ſicut nomen Seraphin actum dicit, & non ordinem. Unde in Iſaia dicitur: Volavit ad me unus Seraphin. Pro quarta particula addit: *Poſt Capitulum vero Pentecoſtes*. Non negat quin poſſint etiam capitula provincialia aliis annis celebrare, ſed de iſto fit ſpecialiter mentio, quia eſt præ ceteris neceſſarium, ut ordinationes generales Capituli, per Capitula provincialia celeriter publicentur, & ut poſſit de abſolutis Miniſtris provincialibus provideri. *Iſa. 6*

CAPUT IX.

De prædicatoribus:

Fratres non prædicent in Epiſcopatu alicujus Epiſcopi, cum ab eo illis fuerit contradictum. Et nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, niſi a Miniſtro generali hujus fraternitatis fuerit examinatus & approbatus, & ab eo ſibi officium prædicationis conceſſum. Moneo quoque & exhortor eoſdem fratres, ut in prædicatione quam faciunt, ſint examinata & caſta eorum eloquia ad utilitatem & ædificationem populi, annuntiando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam cum brevitate ſermonis: quia verbum abbreviatum fecit Dominus ſuper terram.

EXPOSITIO.

FRatres non prædicent in Epiſcopatu alicujus Epiſcopi, &c. Hæc eſt tertia pars in qua agitur de prædicatione fratrum, pertinente ad Leviatan extirpandum, ut eſt menſa in latere Aquilonis, ut dicitur in Exodo. Et hæc pars habet duas partes, quia primo agit de pertinentibus ad prædicationis auctoritatem, Secundo ad Prædicationis utilitatem, & maturitatem, ibi: *Moneo quoque* *Exod. 26*

A *fratres*. Et quoniam prædicaturi fulciuntur duplici auctoritate, ſcilicet prælatorum ſæcularium, quibus ſunt greges commiſſi, & prælatorum ordinis, per quos habet de perſonis idoneis provideri: pro primo dicit ſic: *Fratres non prædicent in Epiſcopatu alicujus Epiſcopi, ubi eis fuerit contradictum*. Hoc ideo dicitur, quia fratribus iſte gradus licentiæ debet ſufficere, quia præſumitur eum conſentire ſi non contradicat. Unde Gregorius 22. Moralium: Pii paſtoris mens quia non propriam gloriam, ſed auctoris ſui quærit, ab omnibus vult juvari. Fidelis namque prædicator optat, ut ſi fieri valeat, veritatem quam ſolus loqui non ſufficit, ora cunctorum ſonent. Hæc Gregor. Unde in Luca dicitur: Vidimus quemdam in nomine tuo dæmonia eiicientem, & prohibuimus eum, quia non ſequitur te nobiſcum. Et ait ad illos: Nolite prohibere, qui enim non eſt adverſus nos, pro nobis eſt. Simile legitur in Numeris. Ne igitur impedimentum eſſe poſſit verbi Dei expectatio licentiæ expreſſæ, ut oſtendatur præſumptam licentiam ſufficere his dumtaxat, quorum prædicatio eſt per ſedem Apoſtolicam approbata, loquitur negative, in principio dicens: *Fratres non prædicent in Epiſcopatu alicujus*. Sed ponamus quod Epiſcopo attentante & approbante prædicationem fratrum, aliquis inferior prælatus repellat eum in parochia ſua. Numquid contra voluntatem ejus debent ibidem prædicare? Et videtur quod non, quia omnis auctoritas conceſſa a quocumque judice, intelligitur concedi ſine præjudicio, ſed prædicare in alienis invito curam habente, eſt in præjudicium proprii paſtoris: ergo nullum privilegium ſuffragatur fratribus ad prædicandum plebi, contradicente proprio paſtore. *Greg. l. 22 Mor. c. 16 circa med.* *Luc. 9* *Num. 11*

B

C

Item ſaltem nullus debet audire confeſſionem alicujus, parochiani alterius, quia per hoc impeditur ne poſſit agnoſcere vultum pecorum ſuorum, contra illud Proverbiorum. Diligenter agnoſce vultum pecoris tui. *Prov. 27*

Reſpondeo. Cura paſtoralis non eſt do-

dominium, ſed diſpenſatio, & officium Eccleſiaſticæ poteſtatis. Unde hierarchia ſecundum Dionyſium eſt poteſtas ordinata, ad diſpenſandum ſacræ omnia poteſtati ſubjecta. In poteſtatibus autem ordinatis, quidquid poteſt inferior, etiam poteſt ſuperior, & non e converſo. Unde & ipſa hierarcha habet totam poteſtatem in ſe ordinatam, quæ eſt hierarchia per varios gradus diſtributa. Unde nominans hierarchiam, nominat omnem hierarchicam poteſtatem. Unde dicit Dionyſius 1. Eccleſiaſt. hierarchiæ, quod licet illa hierarchia aliis tradat ſibi ſubditis poteſtatem, manet tamen apud eum ordinaria poteſtas, ad agenda omnia quæcumque per ſibi ſubditos fieri poſſunt, ad ſalutem fidelium procurandum. Et quia quiquid poteſt ex ordinaria poteſtate ſeu auctoritate, poteſt alteri committere, & quod poteſt per ſe, poteſt per alium in adjutorium ſibi ſubditarum poteſtatum mittere opitulationes, quotieſcumque ſibi videtur expedire. alioquin nimis periclitaretur ſtatus Eccleſiæ, ſi Papa, vel inferior hierarcha videns ſibi ſubditis curæ non ſufficere, nec ſeipſum poſſe omnibus adeſſe, non poſſet viros idoneos mittere vice ſua. Unde ſi ſacerdos curam habens nolit admittere fratrem miſſum canonice peccat mortaliter, Unde Apoſtolus: Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Si igitur reſiſtat ſacerdos, nitatur frater cum humilitate allicere, quod ſi non poſſit, niſi ſcandalum immineat, debet frater prædicationis officium exercere. Quod ſi omnino ſe ſacerdos irrationabiliter opponat, vehemens eſt præſumptio contra ipſum, cedendum eſt ad tempus malitiæ, ne ſcandalum ſuſcitetur, & denuntiandum eſt hierarchæ periculum animarum. Cum ergo dicit, quod in præjudicium ſacerdotis dicendum quod non, quia nulli facit injuriam, qui utitur jure ſuo. Non ergo injuriatur Epiſcopus mittendo opitulationem, cum hoc facere poſſet de jure, ut ſupra viſum. Nec injuriatur opitulans illi, quem juvat in ſarcina ſupportanda; pro tanto enim minuitur ſacerdoti curam habenti pondus in diſtricto judicio Dei, quantum ab illo ſupportatur. Et quod dico de prædicatione intelligo etiam de confeſſionibus audiendis. Poſſunt enim fratres Apoſtolica ordinatione in privilegiis ordinis expreſſa, audire cujuſcumque Sacerdotis parochianos, ipſo inconſulto, vel etiam contradicente; ſi auctoritatem habeant ab Epiſcopo audiendi. Et quia curia Romana hoc determinat, hæreticum eſt aliud pertinaciter affirmare. Sicut patet diſt. 22. cap. Omnes. Patet etiam Papam poſſe talia in Eccleſia ordinare, quia certum eſt, quod diſtinctio curarum, & collatio juriſdictionum ab auctoritate proceſſit Eccleſiæ Romanæ. Ergo quandocumque videtur ei ad ſalutem fidelium aliud expedire, poteſt aliud ordinare dicente Auguſtino, quod hoc ſolum recte agitur, ut vita hominum corrigatur.

Dion. de cœleſ. Hier. cap. 1

Rom. 13.

A B C

Ad objectum de agnitione vultus, reſpondeo, quod ſi Sacerdos proprius ſcire poſſit, & vellet ſufficiens conſilium ſuper ſubditos impendere, nullus ſanæ mentis quæreret immiſcere ſe confeſſionibus ad ipſum non pertinentibus, audiendis. Certum eſt autem, quod quidam Sacerdotes omnes ſuos ſubditos audire non poſſunt propter multitudinem ſubditorum. Unde cum ipſi ſoleant ſibi alios adjungere Sacerdotes commenſales, vel extraneos ad tempus vocare, pro illis audiendis, quos ſibi nolunt, vel neſciunt, vel non poſſunt audire, impium eſt dicere ipſum hoc poſſe, & Epiſcopum non poſſe. Poteſt igitur Epiſcopus aliquos mittere in adjutorium Sacerdotum, propter ipſorum impotentiam, ignorantiam, vel acediam, qua tepidi ſunt in diſcutiendis conſcientiis ſubditorum. Nec propter hoc tantum, ſcilicet propter inſufficientiam Sacerdotum in aliquo prædictorum trium, immo etiam propter majus bonum: quia in majorem fervorem pœnitentiæ excitantur multi ex prædicatione & exemplis fratrum, quamplurimorum aliorum. Poteſt autem nihilominus Sacerdos agnoſcere vultus peccatorum ſuorum, vel quantum ad exteriorem converſationem, vel quan-

quantum ad conſcientias ſubditorum ſuorum, ſi poſtquam fuerint fratri confeſſi, dicant in foro conſcientiæ Sacerdoti ſe confeſſos fuiſſe: quoniam in foro conſcientiæ pro ſe, & contra ſe cuilibet eſt credendum, & aliqua etiam interim venialia emergentia dicere. Quamquam non eſſet malum, immo certe plurimum expediens, omnem confeſſionem reiterare, pro benedictione duplici acquirenda, niſi forte Sacerdos ille eſſet ignarus plurimum, aut revelator confeſſionis, aut ſollicitator ad peccandum, aut ſimoniacus, aut aliter ſceleroſus, quo pateat ipſum, ut malæ conſcientiæ hominem non habere zelum Dei, pro aliis dirigendis. Impium eſt autem non credere audito a fratre: cum credat audito a ſæculari alio Sacerdote, vel dicere quod frater impediat agnitionem vultus, quam non impedit alius ſæcularis.

In omnibus autem confeſſionibus audiendis conſulo auditores fratres, prius inquirere, qua de cauſa declinant auditorium proprii Sacerdotis, & niſi eos inveniant pie motos & rationabili cauſa ductos, remittant eos ad proprios Sacerdotes. Retrahuntur aliquando enim peccatores ſaltem ad tempus verecundia, ab auſu peccandi, in aſpectu & præſentia proprii Sacerdotis, ſi bonus eſt, eorum ſcelera cognoſcentis. Sed quia hoc rarum eſt, non ſunt propter hoc particulare rarum bonum alia innumera dimittenda, quæ per auditum fratrum, vel aliorum Deum timentium procurantur.

Pro auctoritate habenda a Prælatis Ordinis ſubdit: *Nullus fratrum populo penitus audeat prædicare, niſi, &c.* Circa quod notandum eſt, quod ſuperius dictum eſt, ceſſante cauſa, &c. Certum eſt autem, quod nullus examinandus eſt, niſi de cujus ſufficientia non conſtat. Idcirco Papa regulam declarando diffinit, quod qui examinatione non indigent, non ſunt ad generalem Miniſtrum cauſa officii prædicationis mittendi. Aliud etiam privilegium, examinationem committit diſcretis fratribus aliis, quod privilegium non diſcordat ab intentione regulæ, quæ non intendit niſi periculis obviare, quod (Deo gratias) excludi poteſt per multiplicationem litteratorum per ordinem ad talem examinationem ſufficientium, & melius ſic pericula excludentium: quam alio modo fieret: quia diſcurſus & varim multiplicium pericula ſic vitantur. Sic Dominus ipſe Chriſtianæ Religionis inſtitutor primo ſolus vocavit & informavit diſcipulos, ſecundo per alios Eccleſiam dilatavit. *Moneo quoque, & exhortbor ipſos fratres, ut in prædicatione quam faciunt*, ergo nullus debet prædicare, niſi ſciat ipſe ſermonem facere, & ſufficienter diſponere. Unde ſubdit: *Sint examinata*, non temere, ac ſine deliberatione prolata, non ſint nova ac ſuſpecta, *ſed caſta eorum eloquia*. Pſalmiſta: Eloquia Domini eloquia caſta. Hæc autem caſtitas excludit corruptionem falſitas, & immiſſionem non ſolum enormitatis, immo etiam omnis vanitatis, ſeu verbi riſum provocantis, ſeu faſtum aut impetum prætendentis. Excludit etiam corruptionem intentionis. Unde Apoſtolus ait: Non enim ſumus ſicut plurimi adulterantes verbum Dei, ſed ex ſinceritate, ſicut ex Deo, coram Deo in Chriſto loquimur. Ex Deo, contra falſitatem: coram Deo per maturitatem: in Chriſto, per puritatis intentionem. Secundo deſcribit eam per cauſam finalem. Unde ſubdit: *Ad utilitatem, & ædificationem populi*. *Utilitatem* in malo vitando: *ædificationem* in bono faciendo. *Populi* dicitur, ne tantum præſumant, quod pauperibus & ſimplicibus prædicare contemnant. Sed pro cauſa materiali ſubdit: *Annunciando eis vitia & virtutes*, quantum ad vitam præſentem, *pœnam, & gloriam*, ad vitam futuram, quod dicit ne prædicent, ſcilicet ſeipſos ut ſuam Philoſophiam oſtendant, & fimbrias magnificent. Pro cauſa formali, ſubdit: *Cum brevitate ſermonis*. Hæc brevitas excludit verborum ambages & ſententias involutas, verba etiam ardua ſuper capacitatem audientium, hoc patet per illud quod ſequitur: *Quia verbum abbreviatum fecit Dominus ſuper terram*. Iſta enim abbreviatio non exclu-

Pſal. 11

2 Cor. 2

excludit, cum expedit, ſermonis prolixitatem, quia Dominus ipſe aliquando prolixe prædicavit, ſicut patet in Joanne, & Matthæo. Sed brevitas dicitur ibi reſtrictio omnium legalium, ad unum Chriſtum. Item excluſio cærimonialium & commendatio moralium. Item brevitas eſt charitas, quæ continet in ſe totam legem ad litteram; etiam ſtudendum eſt brevitati, quia prolixitas generando faſtidium, auditores pluries retrahit ab auditu. Ex iſto capitulo patet, quod fratribus ex intentione B. Franciſci, incumbit ſtudere, quia ſine ſtudio non poſſunt verba modo debito examinare. Patet etiam quod fratres ex ſua profeſſione habent prædicare, in quorum regula inter omnes ſpecialis tractatus de prædicationis officio continetur; unde certiſſime conſtat, quod nullis aliis Religioſis plus competit prædicare ex ratione ſtatus ſui, quam his, qui hanc regulam profitentur.

Joan. 12
Matt. 15

Caput X.

De admonitione & correctione fratrum.

Fratres qui ſunt Miniſtri & ſervi aliorum fratrum viſitent & moneant fratres ſuos, & humiliter & charitative corrigant eos, non præcipientes eis aliquid quod ſit contra animam ſuam & regulam noſtram. Fratres vero qui ſunt ſubditi, recordentur quod propter Deum abnegaverunt proprias voluntates. Unde firmiter præcipio eis, ut obediant ſuis miniſtris in omnibus, quæ promiſerunt Domino obſervare, & non ſunt contraria animæ & regulæ noſtræ. Et ubicumque ſunt fratres, qui ſcirent & cognoſcerent ſe non poſſe regulam ſpiritualiter obſervare, ad ſuos Miniſtros debeant & poſſint recurrere. Miniſtri vero charitative & benigne

A eos recipiant. Et tantam familiaritatem habeant circa ipſos ut dicere poſſint eis & facere ſicut domini ſervis ſuis. Nam ita debet eſſe quod Miniſtri ſint ſervi omnium fratrum. Moneo vero & exhortor in Domino Jeſu Chriſto, ut caveant fratres ab omni ſuperbia, vana gloria, invidia, avaritia, cura & ſollicitudine hujus ſæculi detractione & murmuratione. Et non curent neſcientes litteras, litteras diſcere, ſed attendant quod ſuper omnia deſiderare debent habere ſpiritum

B Domini, & ſanctam ejus operationem, orare ſemper ad eum puro corde, & habere humilitatem & patientiam in perſecutione, & in infirmitate, & diligere eos qui nos perſequuntur, & reprehenduut & arguunt, quia dicit Dominus; Diligite inimicos veſtros, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Beati, qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Qui autem perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit.

Matth. 5
Matth. 5

C

EXPOSITIO.

Fratres qui ſunt Miniſtri, & ſervi aliorum fratrum, &c.* Deſcriptis tribus hujus civitatis lateribus, hic deſcribit latus quartum totum vergens ad Auſtrum, & etiam ad interiora Auſtri. Et hæc pars habet tres, quia prima pars docet ſervare omnem virtutis perfectionem præcipue charitatis. Secunda docet ſervare famæ ſinceritatem a maculis præcipue fœditatis. Tertia ſitientibus martyrium aperit aditum, docens infidelibus ſe jungere domeſticis abdicatis. Prima pars habet octo, quia primo imponit Miniſtris Provincialibus diligentiam curæ. Secundo imponit ſubditis diſtrictionem obedientiæ,

tiæ, ibi: *Fratres vero, qui ſunt ſubditi*. Tertio fratribus gravatis dat remedium, ibi: *Et ubicumque ſunt*. Quarto circa hoc ſubdit informationem Miniſtrorum, ibi: *Miniſtri vero benigne*. Quinto ſubdit informationem omnium fratrum ad vitationem peccatorum præcipue ſpiritualium, ibi: *Moneo vero*. Sexto informat eos ad devotionis ſpiritum, & orationis exercitium, ibi: *Sed attendant*. Septimo ad tolerantiam injuriarum, & aliorum gravaminum, ibi: *Et habere humilitatem, & patientiam*. Octavo ad charitatis complementum, ibi: *Et diligere eos, qui nos, &c.*

Dicit ergo primo: *Fratres, qui ſunt Miniſtri, & ſervi aliorum fratrum*. Miniſtri in ſpiritualibus, & ſervi in temporalibus. *Viſitent*, ſocialiter, *& moneant*, judicialiter ex dicto Salvatoris Petro: Et tu aliquando converſus, confirma fratres tuos. Et hoc ad benefaciendum. *Humiliter*, non imperioſe, *& charitative*, non contumelioſe contradicentes, unde in Ezechiele dicitur: Lateribus & humeris impingebatis, & cornibus veſtris ventilabatis omnia infirma pecora, donec diſpergerentur foras. *Humiliter* ergo, *& charitative*. Exemplo Domini dicentis: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina. Ipſe tamen Dominus aſperæ dedit correctionis exemplum. Unde facto flagello de funiculis expulit ementes & vendentes. Et Petro carnali ſenſu ducto dixit: Vade retro Satanas. Duriſſime etiam Phariſæos, & hypocritas increpabat. *Non præcipientes eis aliquid, quod ſit contra animam ſuam*, utpote inhibitum lege divina, *& regulam noſtram*, inhibitum lege diſciplinæ.

Luc. 22

Ezech. 34

Matth. 23

Luc. 13

Joan. 2

Marc. 8

Matth. 15

Pro ſecunda parte rubricæ ſubdit: *Fratres vero, qui ſunt ſubditi recordentur quod propter Deum abnegaverunt proprias voluntates*. Propria voluntas eſt illa, quæ omnino divino imperio non ligatur, vel ſuperiori regulæ non adhæret. *Unde firmiter præcipio eis, ut obediant ſuis Miniſtris*, & omnibus Prælatis ordinis. Et dicit: *Suis*, ut de Provincialibus, & aliis Prælatis immediatis ſe loqui

A oſtendat hic, qui ſupra de obedientia ad Generalem Miniſtris in primo capi., eſt locutus: *In omnibus, quæ promiſerunt Domino obſervare*, ſupple, explicite, vel implicite. *Et non ſunt contraria animæ ſuæ & regulæ noſtræ*, hoc ſupra expoſitum eſt.

Sequitur pro tertia parte: *Et ubicumque ſunt fratres, qui ſcirent*, ſe per experientiam: *& cognoſcerent*, per rectum judicium, *ſe non poſſe regulam ſpiritualiter obſervare*, hoc eſt in his præcipue quæ ſpiritualia ſunt, ut tranquillitas cordis, & puritas conſcientiæ. *Non poſſe*, inquit, vel propter tentationum gravitatem periculoſam, ut in conſortio mulierum, vel *non poſſe*, quantum ad corporis B neceſſaria, ſi non poſſint habere alicubi ſalva Ordinis puritate, vel propter ſimilia. *Ad ſuos Miniſtros debeant recurrere*. Qui debent eſſe refugium afflictorum vice Domini dicentis: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Matth. 11
Recurrere, inquam, per ſe, vel per nuntium forma ſtatutorum ordinis obſervata in eundo, quia iſtud debitum non eſt exemptum ab obedientia ſtatutorum.

Sequitur pro quarta parte: *Miniſtri vero charitative* in corde, *& benigne* in vultu, & ſermone, *eos recipiant, & tantam familiaritatem habeant circa eos*, hoc eſt tam familiares ſeipſos exhibeant, *ut dicere poſ-* C *ſint eis*, fratres ad eos recurrentes, *& facere ſicut domini ſervis ſuis*. In hoc verbo, *Sicut domini*: Miniſtri informantur ad humilitatem, ut ſe quaſi ſervos imaginentur fratrum aliorum eſſe. Et omnia verba imperium reſonantia ſileant, & facta dominatuum prætendentia penitus deſerant, exemplo illius, qui dixit: Qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor, & qui præceſſor ſicut miniſtrator. Cum igitur dicitur, ut dicere poſſint & facere. Informatio eſt Miniſtrorum, ne facto aut verbo prætendant faſtum, qui poſſit repellere ſubditos a fiducia ad Miniſtros in neceſſitatibus recurrendi. Non eſt autem intelligendum verbum, quod ſubditis detur occaſio ſuperbiendi per Luc. 22

ni-

nimiam humilitatem Miniſtrorum, ne ſicut dicit Gregorius, dum nimis ſervatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Unde qui dixit: Qui major eſt veſtrum, &c. non dixit: Qui minor eſt, fiat ſicut major. Nam ita debet eſſe, quod Miniſtri ſint ſervi omnium fratrum. Servi quidem in his præcipue, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Unde Dominus: Ego in medio veſtrum ſum tamquam qui miniſtrat.

Greg. 2 par. cur. paſtoral. cap. 6.

Ibidem.

Sequitur pro quinta parte, in qua tangit octo genera peccatorum, dicens: *Moneo vero & exhortor in Domino Jeſu Chriſto, ut caveant fratres ab omni ſuperbia*, quia ut dicit Auguſtinus ſuper illud Pſalmi: In ira conſummationis. Alia vitia in malefactis timenda ſunt, ſuperbia in benefactis plus metuenda eſt: *Ab omni*, inquam, *ſuperbia* cordis, converſationis, ſermonis, & operis, *vana gloria*, quæ oritur ex ſuperbia, hoc eſt fratribus neceſſarium. Unde Hieronymus ſuper Matthæum: Eleganter in quodam volumine ſcriptum legimus: Ne quæras gloriam, & non dolebis cum inglorius fueris. *Invidia*, quæ infallibiliter ſuperbiam comitatur. Unde Auguſtin. ſuper illud Pſalmi; Superbiæ eſt comes invidia: fieri enim non poteſt, ut ſuperbus non invideat. *Avaritia*, quæ conſiſtit in cupiditate rerum terrenarum non habitarum. Item conſiſtit in tenacitate rerum obtentarum quarumcumque in uſum venientium. Pro qua ulterius excludenda ſubdit: *Cura, & ſollicitudine hujus ſæculi*, quæ ex avaritia proveniunt. Unde Salvator: Nolite ſolliciti eſſe. Dicendo: *Aut ſollicitudine hujus ſæculi*, ſollicitudinem ſæcularem perimit, ut ſpiritualem ſollicitudinem non excludat, quæ in procuranda animarum ſalute præcipue exercetur. Inhibendo etiam ſollicitudinem hujus ſæculi, curioſitatem illorum percutit, qui immoderate ſtudent in ſapientia ſæculari. In culpam avaritiæ & ſollicitudinis nimietatem, incidunt omnes ſuperfluitates librorum, aut veſtium, aut ædificiorum, aut ſimilium. Quæ avaritia tunc eſt damnabilis, cum in gravamen aliorum pauperum, eleemoſynæ in talibus ſupervacue conſumuntur. *Detractione*, quæ oritur præcipue ex invidia, & odio, excludendo detractionem, odium etiam & iram excludit. *Et murmuratione*, quæ ex impatientia & judiciorum temeritate procedit, omnia vitia ſpiritualia, quæ religioſos fragiles comitari ſolent, hæc excludit excepta acedia, quam in ſuo conſequenter oppoſito diſſuadet. Curioſitatem etiam laicorum cohibet, dicens: *Et non curent neſcientes litteras*, id eſt, laici litteras diſcere. In quo verbo curioſitatem cohibet, non tamen inhibet, quin ipſi teneantur litteras diſcere, ſi fuerit eis imperatum.

Aug. enar. in Pſal. 58 conc. 2 to. 8

Hier. in c. 5. Matt.

Aug. ibid.

Matt. 6.

Sed cum iſta ſint mortalia, puta in lege Dei prohibita quare hic ea monitorie exhortantur? Ad quod dicendum: quod in omni genere capitalium peccatorum aliquid eſt mortale, & aliquid eſt veniale. Mortale eſt omne peccatum quo aliquid appetitur ſupra Deum. Hoc autem ſupra Deum appetitur, quando aliquis pro re temporali deſiderata obtinenda, vellet aliquod peccatum mortale committere, quaſi etiam non poſſit aliter obtinere, vel pro re jam obtenta non amittenda, prius vellet peccatum mortale committere, quam ipſa carere. Hæc autem docet S. Auguſtinus: Hoc eſt enim habere Chriſtum in fundamento, nihil Chriſto præponere, ſed in omnibus ejus præponere præceptoriam voluntatem. Qui igitur excellentiam vel vanam gloriam inordinate appetit, ita tamen quod Deum ſibi in corde præponit, nec aliquid contra Deum faceret pro gloria aſſequenda, ſuperbus eſt, ſed non criminaliter; & propter iſtam diſtinctionem admonemur omne etiam ſignum ſuperbiæ in geſtu, habitu & ſermone, & ita de aliis intellige conſequenter. Qui ergo ſollicitus eſt de ſæculo contra regulæ honeſtatem, vel in tantum, ut illa amittat ad quæ ex lege vel voto regulæ tenetur, peccat mortaliter.

Obiectio.

Reſponſio.

Aug. l. 21 de Civit. Dei, ca. 26. tom. 5

De detractione eſt difficilius explicare. Circa quod ſciendum, quod detractio eſt quæ verbo lædit alium, præcipue in abſentia. Talis ergo

aut

Digitized by Google

aut mentitur, ut lædat, & hoc eſt generaliter mortale peccatum, cum ſit pernicioſum mendacium: aut dicit verum licet malum, & hoc poteſt eſſe tripliciter, aut enim homo dicit malum verum de alio, zelo juſtitiæ, quando & ubi dicendum eſt, & hoc non eſt malum, ſed bonum. Aut dicit malum deſiderio & libidine vindictæ, vel odio perſonæ, & hoc principali intentione, & talis peccat mortaliter. Aut dicit malum ſcitum, ex lubricitate linguæ, & hoc non eſt mortale peccatum, niſi ita contra prudentiam dicatur, ut poſſit in ſcandalum redundare. Zelo autem juſtitiæ poteſt quis dicere malum dupliciter, vel ut corrigatur, vel ut caveatur. Murmuratio eſt peccatum mortale cum impugnat ſcienter Dei judicia, vel ſuperioris auctoritatem, vel cum ordinatur ad ſcandalum ſuſcitandum.

Pro ſexta parte ſubdit: *Sed attendant quod ſuper omnia deſiderare debent, habere Spiritum Domini*, quem ſupra dixit ſpiritum ſanctæ devotionis. Iſta devotio eſt pius & humilis affectus in Deum, qui ex compunctione generatur. *Et ſanctam ejus operationem*. Oratio enim dicit Spiritur operationem. Quia dicit Apoſtolus ad Romanos, Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: *Orare ſemper ad Deum, puro corde*. Oportet ſemper orare, & non deficere. Et Apoſtolus ait: Sine intermiſſione orate. Hoc autem triplicem, habet ſenſum, quorum duo tanguntur in Gloſſa: quia ſemper orare, eſt Canonicas horas quotidie debito modo dicere. Item ſemper orat, qui ſemper bene agit. Tertio modo, ſemper orare eſt, ſpiritum devotionis ſemper inviolabiliter obſervare, quæ habita inter quaſcumque occupationes ſolet gemitibus, & ſuſpiriis inenarrabilibus Chriſti clementiam implorare. Imperceptibiliter etiam ad hoc Regula (ut exiſtimo) manuducit. Fratres igitur ſemper orantes, acediam a ſe excludunt & per jejunium gaudii omne carnale ſolatium, procul pellunt, ubi cavenda eſt hæreſis Maſſilianorum.

Rom. 8
Luc. 18
1 Theſſ. 5
Gloſſ. Luc. 18

Pro ſeptima parte addit: *Et habere humilitatem & patientiam*. Præmittit humilitatem patientiæ, quia fundamentum ejus eſt, ſicut e contrario ſuperbia eſt fundamentum impatientiæ. Inter ſuperbos ſemper jurgia ſunt. *In perſecutione*, quæ eſt adverſitas ad extra, *& in infirmitate*, quæ eſt adverſitas ab intra. Et dicitur: *In perſecutione*, quia omnes qui pie volunt vivere, perſecutionem patientur. Item Apoſtolus dicebat: Uſque in hanc horam eſurimus & ſitimus. Ibi Gloſſa: Libere, & ſine adulatione veritatem prædicantes, & geſta pravæ vitæ arguentes gratiam non habent apud homines. Ad patientiam in infirmitate pertinet, paucis obſequiis paucisque remediis contentum eſſe, juxta exigentiam paupertatis, ut memores ſint fratres, quomodo olim Monachi languentes, aqua frigida vix ad ſufficientiam utebantur. In quo (ſine gravi cordis gemitu non dico) magis reperiuntur vitioſi, pauperes in ſæculo ad Religionem venientes. De quibus Hieronymus ait: Mirum de infelici conditione plurimorum. Sunt nonnulli viles, & abjecti in ſæculo, qui quotidianis laboribus ſe ultra vires affligentes pro victu captando, viliſſime, & vix raris fabis, & rapis, cum ordeaceo pane ſaturantur. Cum Chriſti vero ad menſam accedunt & Chriſti militiam ſuſcipiunt, ſuæ ægeſtatis obliti, lautiora quærunt quam milites, qui ſunt aſſueti magnificis: Hæc autem omnia in Chriſti, & Apoſtolica vita locum non habent. Hæc Hieronymus.

Prov. 13
2 Tim. 3
1 Cor. 4
Hier. in epiſt. ad Euſtoch.

In ultima parte ſubdit: *Et diligere eos qui nos perſequuntur* facto, *& reprehendunt* irrationabiliter, *& arguunt* rationabiliter. *Quia dicit Dominus: Diligite inimicos veſtros*, quanto magis amicos. *Et orate pro perſequentibus* in facto, *& calumniantibus vos*, in falſi criminis impoſitione. Cujus rationem ſubdit, dicens: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Qui autem perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit*.

Matt. 5

CA.

Caput XI.

Quod fratres non ingrediantur monaſteria Monacharum.

Præcipio firmiter fratribus univerſis, ne habeant ſuſpecta conſortia, vel conſilia mulierum. Et ne ingrediantur monaſteria Monacharum præter illos, quibus a Sede Apoſtolica conceſſa eſt licentia ſpecialis. Nec fiant compatres virorum, vel mulierum, ne hac occaſione inter fratres, vel de fratribus ſcandalum oriatur.

EXPOSITIO.

PRæcipio firmiter. Hic docet fratres famæ ſinceritatem obſervare a labe præcipue turpitudinis. Et hæc pars dividitur in tres. Primo inhibet generaliter ſuſpecta conſilia omnium mulierum. Secundo cautelam adhibet circa conſortia monialium. Tertio inhibet occaſionem ſpiritualium cognationum.

Dicit ergo pro primo: *Præcipio firmiter fratribus univerſis, ne habeant ſuſpecta conſortia vel conſilia mulierum*. Suſpectum conſortium eſt, non ſolum mulieris ſuſpectæ, immo cum omni muliere ubi locus, & tempus, geſtus, & aſpectus, & alia laudabilia indicia ſuſpicionem laudabiliter non excludunt, ut ſi locus quæratur pro mulierum colloquio ſolitarius, aut obſcurus, & tempus nocturnum, vel alias opportunum. Si geſtus ſit diſſolutus, utpote ex nimia mulieris appropinquitate, vel faciei ad eam converſione, fixis oculis, manibus junctis, omne tale conſortium eſt ſuſpectum. Unde ſuſpecta ſunt conſortia, & colloquia prædictis circumſtantiis concurrentibus. Item ſi ſolitaria ſint excluſo aliorum auditu, licet non viſu, ex intentione, ſine cauſa pia, maxime ſi ſint ſolitarie prolongata, aut cum eadem perſona ſine ratione evidenti frequentata ſuſpecta ſunt colloquia. Ad ſuſcipionem A autem mulierum facit ætas, & conditio colloquentis. Illam autem ſuſpicionem exiſtimo hic prohiberi, quæ fratri excitat enormis tentationis ſtimulum, vel quæ crimini præſtat fomentum, vel quæ poteſt apud alios, vel alium ſcandalum generare. Et hic æſtimo omne ſuſpectum prohiberi colloquium, quod ordinatur ad carnis immunditiam quamcumque, vel quod poteſt hujus rei ſcandalum, vel ſuſpicionem probabiliter excitare. Sicut Dominus prohibendo mœchiam, prohibet non ſolum minorem lapſum qui eſt fornicatio, ſed & omnem majorem turpitudinem, qua corpus ſeminaliter inquinatur.

B Sequitur pro ſecunda parte: *Et ne ingrediantur monaſteria Monacharum, præter illos quibus a Sede Apoſtolica conceſſa eſt licentia ſpecialis*. Hæc inhibitio de omnibus monialium domibus intelligitur. Ubi enim eſt periculum colloquii, ibi prudentius obvietur. Illæ autem Moniales S. Damiani præ ceteris mulieribus ab humanis conſortiis excluduntur; licet ergo in frequentatione earum poſſet oriri periculum propter quamdam familiaritatem fratrum Minorum, & propter hoc ſit licentia adeundi talia loca Sedi Apoſtolicæ reſervata: tamen quia aliæ moniales ſe amplius exponunt humanis colloquiis quam illæ, neceſſe eſt, illud mandatum C ad omnes Monachas referatur ſecundum expoſitionem Domini Gregorii, & indulgentiam de talibus viſitandis. Et ſicut Monachi ſunt non ſolum Collegiati verum etiam ſolitarii: ſic & Monachæ, & Moniales intelligendæ ſunt non ſolum collegiatæ, verum & quæ incluſæ dicuntur, & ſolitariam vitam agunt. Et hæ etiam vitandæ ſicut Collegiatæ propter majus periculum ſolitudinis, ex tenore præcepti, ut æſtimo præcedentis.

Sequitur pro tertia parte: *Nec fiant compatres virorum, aut mulierum, &c.* Hoc idem inhibetur Monachis. Et quia de ſimilibus eſt ratio ſimilis, ſcito hic prohiberi omne fratrum ad mulieris commercium, de quo poſſet fratribus ſcandalum generari.

CA-

Digitized by Google

Caput XII.

De euntibus in Saracenos, & alios infideles.

Quicumque fratrum divina inſpiratione voluerint ire inter Sarracenos, & alios infideles, petant inde licentiam a ſuis Miniſtris provincialibus. Miniſtri vero nullis eundi licentiam tribuant, niſi eis quos viderint eſſe idoneos ad mittendum. Ad hæc per obedientiam injungo miniſtris, ut petant a Domino Papa unum de ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, qui ſit Gubernator, Protector, & Corrector iſtius fraternitatis, ut ſemper ſubditi, & ſubiecti pedibus ejuſdem Eccleſiæ ſtabiles in fide Catholica, paupertatem & humilitatem, & ſecundum Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod firmiter promiſimus, obſervemus.

EXPOSITIO.

Quicumque fratrum*, &c.* Hic tertio docet, in martyrio conſummare, & quia martyrium nihil eſt niſi fiat in Eccleſiaſtica unitate: primo agit de primo. Secundo, ibi: *Ad hæc per obedientiam.*

In prima parte tangit fratrum hoc deſiderio flagrantium devotionem, & Miniſtrorum examinantium diſcretionem, dicens: *Quicumque fratrum divina inſpiratione*, non levitate, non impetuoſitate, non aſtutia ſubterfugiendæ diſciplinæ, *voluerint ire inter Sarracenos & alios infideles*, ut paganos, vel hæreticos, vel ſchiſmaticos: *Petant inde licentiam a ſuis Miniſtris provincialibus*, quia hujus rei obedientia non eſt involuntariis imponenda. Unde ſubdit: *Miniſtri vero nullis eundi licentiam tribuant, niſi eis quos viderint eſſe idoneos ad mittendum.* Idonei autem ſunt robuſti corpore, & conſtantes in fide, probati virtu- A te, & ſemper irreprehenſibiliter converſati.

Sequitur pro ſecunda parte: *Ad hæc per obedientiam injungo Miniſtris, ut petant a Domino Papa, unum de ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, qui ſit Gubernator* in bonis agendis, *Protector* in oppreſſionibus alienis, *& Corrector* in delictis *iſtius Fraternitatis; ut ſemper ſubditi, & ſubiecti ſint pedibus ejuſdem S. Eccleſiæ, ſtabiles in fide Catholica*, ſine qua illud martyrium nihil valeret, *paupertatem* contra avaritiam, *& humilitatem* contra ſuperbiam, *& S. Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti*, quantum ad virtutum perfectionem omnimodam, *quod firmiter promiſimus*, id eſt, quatenus ipſum promiſimus, *obſervemus*, B Propterea abundantius oportet obſervare nos ea, quæ audivimus, ne forte pereffluamus. *Hebr. 2*

Quæritur de præceptis regulæ, quæ ſcilicet univerſaliter intelligenda ſunt præceptorie imponi, & in quibus poſſunt Prælati Ordinis diſpenſare.

Ad hoc reſpondeo, quod regula iſta præceptis eſt plena & ut puto pene omnia in ea poſita ſunt præcepta, ubi aliquod expreſſe additum, ut monitionis vel exhortationis vocabulum, vel conſimile aliud non declarat: Præceptorum autem iſtorum, tria ſunt genera: In quibuſdam enim ponitur expreſſe præcipiendi verbum, ut præ ceteris commen- C dentur, & illa ſic tranſeunt in votum, ut in nullo eorum ordo valeat diſpenſare. Aliud eſt genus præceptorum, quibus additur verbum tentionis vel debiti, vel aliquod ſimile: ex quo obligatio declaratur. Vocabulum autem tentionis, licet obligationem importet: non tamen ſic diſtricte, ſicut vocabulum præcepti ad illud faciendum ligat, cui tentionis vocabulum eſt adiunctum. Quod patet, quia cum homo homini teneri dicitur in aliqua pecuniæ quantitate, certum eſt quod tentio obligationem importat vel ad ſolvendum, vel ad ſatisfaciendum, vel alio modo, niſi debitum velit creditor remittere debitori. Unde licet tentio obligationem ſonet, poteſt tamen

ordo in particulari, & in caſu cum A aliquo diſpenſare in jam dictis: exceptis illis in quibus patet intentionem regulæ omnino præceptorie obligare, vel quorum tranſgreſſio ſcandalum, vel deordinationem notabilem generaret. Verbi gr. cum dicitur 1. cap. *Alii fratres teneantur fratri Franciſco, & ejus ſucceſſoribus obedire*. Patet quod in hoc non poteſt ordo in aliquo diſpenſare. Sic etiam 8. cap. ubi dicitur: *Univerſi fratres unum de fratribus iſtius Religionis teneantur habere ſemper Generalem Miniſtrum*: Et infra eodem cap. *Teneantur prædicti fratres quibus electio data eſt, alium ſibi eligere in Cuſtodem*, & ſic in ſimilibus. In aliis autem nonnullis, credo quod ordo poteſt diſ- B penſare in particulari, & in caſu. Verbi gratia, cum dicitur 3. cap. *Non teneantur niſi ſexta feria jejunare*. Credo quod citra manifeſtam neceſſitatem ſubditus tenetur jejunium ſolvere, ſi Superior imponeret, niſi eſſet ſolutio jejunii in ſcandalum aliorum. Similiter intelligo in illo verbo ſeptimi capituli: *Teneantur prædicti fratres ad eos recurrere*, & in quibuſdam aliis, nil tamen horum poteſt ordo generaliter immutare. Eſt etiam tertium genus, ubi nec additur præcipere, nec teneri: ſicut patet in ſecundo capite in pertinentibus ad receptionem ad ordinem venientium, & in tertio in ſpectantibus ad divinum officium, & in plu- C ribus aliis conſequenter, ubi multa eſſent præcepta ex intentione mandatoris, niſi eorum tranſgreſſio ſcandalum & deordinationem notabilem generaret. Circa quorum diſpenſationem in particulari intelligo idem, quod circa præceptum ſecundi ordinis eſt prædictum. Inter quæ etiam alia, quæ non præceptorie inferuntur, nec in ſpeciali amplius diffinio, niſi ut omnia regulæ verba cum reverentia recipiantur, & ipſorum tranſgreſſio penitus devitetur: cum certum ſit regulam pro lege dari, nec aliquis a lege avertitur, quin ad tenebras convertatur.

Continuatio confirmationis Regulæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Laterani, 3. Kalend. Decembris. Pontificatus noſtri anno 8.

EXPOSITIO.

Nulli ergo. Hæc eſt pars tertia epiſtolæ, aliarum concluſiva, ubi duo notabilia, ſcilicet regulæ ſtabilitio, & temporis determinatio. Pro primo dicit: *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire*. Quod tamen faciunt detractores, regulam ipſam, & regulæ declarationem, & fratrum converſationem, trino ordine dentium lacerantes. Unde caveant ab eo, quod ſequitur: *Si autem quis hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum*. Pro tempore addit: *Datum Laterani*, id eſt in ſede Imperiali, Chriſti nomini conſecrata. 3 *Kalendas Decembris*, die quinto Sancti Saturnini, quæ eſt prima ſcilicet ſolemnitatum anni, ſecundum revolutionem Romani officii, ut pateat hanc regulam eſſe renovativam gaudii, quod annus benignitatis Domini introduxit: quæ eſt etiam vigilia ſancti Andreæ Apoſtoli, ut ſciant omnes hujus regulæ obſervantiam eſſe vigiliam præambulam ad thronum judiciarium cum gloria poſſidendum. *Pontificatus noſtri anno octavo*, ut octava gratiæ, & gloriæ commendetur. Amen.

FINIS TOMI SEXTI
Partis Secundæ.

Digitized by Google

SERIES OPUSCULORUM,

ET

EXPOSITIONUM,

Quæ ſecunda hac parte hujus tomi continentur.

EPiſtola continens vigintiquinque Memorialia. pag. 1
Expoſitio Poſtill. in S. Joannem. 11
Collationes in eumdem. 310
Expoſitio in Regulam Fratrum Minorum. 392

Digitized by Google

INDEX

RERUM, ET VERBORUM,

Quæ Prima, & Secunda Parte Tomi Sexti

Operum S. Bonaventuræ continentur.

A

Abire a Deo, contingit multipliciter. parte 2 pagina 132 columna 1 littera c & col. 2 a.
Abnegatio ſui triplex eſt. par. 2 pag. 395 col. 2 c & ſeqq.
Abominatio apud Deum quid ſit, & quid abominet. par. 1 pag. 504 col. 1 a
Abraham non dubitavit de divina promiſſione, quamvis reſponderit, unde ſcire poſſum, & quare ſic petierit ſignum. par. 1 pag. 85 col. 2 b & ſeq.
Abundantia vitam non prolongat, ſed frequenter abbreviat. par. 1 pag. 403 col. 2 a
Accidia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c.
Accidiæ natura, & ejus remedia. par. 1 pag. 25 col. 1 c & 2 a
Accidia denotatur per lectum. par. 1 pag. 277 col. 1 a
Accuſatores multi erunt in judicio. par. 2 pag. 113 col. 2 c & 114 col. 1 a
Acetum multiplex, & quid denotet. par. 2 pag. 282 col. 2 b c
Achaz petit ſignum a Domino propter proprii delicti obſtinationem. par. 1 pag. 85 col. 2 c
Activa vita aliquando eſt magis neceſſaria, & eligibilis quam contemplativa. par. 1 pag. 360 col. 2 b c
Activa vita tria debet cavere. par. 1 pag. 359 col. 1 c
Acus foramen aditum regni cœleſtis deſignat, & quare. par. 1 pag. 556 col. 2 c.
Adam interpretatur homo. par. 1 pag. 199 col. 1 a
Adam ubi fuerit ſepultus. par. 1 pag. 671 col. 1 c & par. 2 pag. 277 col. 2 c.
Adorans qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 90 col. 1 a
Adorare quid ſit. par. 2 pag. 326 col. 2 b.
Adorator verus qui ſit. ibidem.
Adorationis eſſentiales conditiones, quæ ſint, & quæ de bene eſſe. par. 2 pag. 89 col. 2 b c
Adventus Chriſti triplex, & qualis fuerit primus. par. 2 pag. 381 col. 2 c
Adventus Chriſti duplex, & qualis ſit uterque. par. 2 pag. 73 col. 1 c
Adventus Chriſti primus fuit miſericordiæ, & ideo vocatus fuit Jeſus. par. 1 pag. 333 col. 1 b 569 col. 2 b par. 2 pag. 113 col. 1 b 2 a
Adventus Chriſti primus ad quid fuerit. par. 1 pag. 416 col. 2 c & 586 col. 1 c 2 a
Adventus Chriſti triplex. par. 1 pag. 586 col. 1 b c & par. 2 pag. 381 col. 2 c
Adverſanti adverſari cautela eſt. par. 1 pag. 595 col. 2 a
Adulatio quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Ægyptus interpretatur tenebræ. par. 1 pag. 129 col. 1 a
Aequa pars eſt deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, quomodo intelligatur. par. 1 pag. 392 col. 2 b c
Æquitas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Aeromantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Æſtimativa quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a.
Aetas Chriſti cum cœpit prædicare. par. 1 pag. 156 col. 1 c
Aetates ſunt octo. par. 1 pag. 127 col. 1 a b
Aeternitas eſt incommutabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. par. 1 pag. 559 col. 2 b
Affectus in omni opere a Deo ſuper omnia

Digitized by Google

nia penſatur. par. 1 pag. 614 col. 2 c & ſeq.
Agere bene cui contingat. par. 2 pag. 331 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Agnus unde dicatur, & quæ ſint ejus proprietates, & quid deſignet. par. 2 pag. 315 col. 2 a b c
Alphæus interpretatur fugiens. par. 1 pag. 218 col. 1 c
Amans eſt ubi amat. par. 2 pag. 370 col. 2 c & 2 a
Amare quid ſit. par. 2 pag. 389 col. 2 a
Amaritudo eſt maxima pœnitentiæ pars. par. 1 pag. 658 col. 1 a
Ambroſius, qui dicit Adam ſepultum fuiſſe in monte Calvario, non eſt Ambroſius ille qui inter Doctores Eccleſiæ numeratur. par. 1 pag. 671 col. 1 c
Amen quid ſignificet, & quot modis teneatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 72 col. 2 c
Amen amen eſt quaſi Dei juratio. par. 2 p. 67 col. 2 a b
Amen eſt nomen Hebræum & manet non interpretatum apud ipſos, & quare. ibid.
Amen verum ſignificat. ibid.
Amicitia quid. par. 1 pagin. 16 col. 1 c
Amicitia Dei magna felicitas. par. 2 pag. 369 col. 2 c.
Amicitia facit unumquemque eſſe tot perſonas, quot amicos habet par. 2 pag. 378 col. 1 a & ſeq.
Amicitia eſt eadem velle, & eadem nolle. par. 2 pag. 323 col. 1 c
Amicitiæ lex eſt in neceſſitate amico non deeſſe. par. 1 pag. 496 col. 1 b.
Amicorum Dei eſt pati. par. 2 pag. 184 col. 1 a
Amicos Dei quid nos efficiat. par. 2 pag. 370 col. 1 c & 2 a
Amicum hominem eſſe Dei maxima ipſius dignitas. ibid. b
Amicus verus, qui ſit. par. 1 pag. 496 col. 1 b & 647 col. 1 a par. eadem.
Amicus quam ſit magnum bonum. par. 1 pag. 368 col. 2 a
Amicus fidelis eſt Chriſtus. par. 1 pag. 369 col. 1 c
Amor quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b.
Amor Dei numquam eſt otioſus. par. 1 pag. 97 col. 1 c & 436 col. 2 b par. ead.
Amor interior non poteſt latere, quia ſe manifeſtet, ſed ſemper prorumpit in opus par. 1 pag. 97 col. 1 c
Amor privati boni maxime in fine mundi vigebit. par. 1 pag. 537 col. 1 b
Amor Apoſtolorum erga Chriſtum, quomodo Spiritus ſancti adventum impediebat. par. 2 pag. 243 col. 2 & ſeq.
Amor verum ſpiritualium, quomodo ab amore verum carnalium differat. par. 2 pag. 106 col. 1 a b
Amor Dei comparatur igni, & quare. par. 1 pag. 416 col. 2 c & ſeq.
Amor doctori ad diſcipulum, quomodo præemineat parentum amori ad filios. par. 1 pagin. 279 colon. 1 b c.
Amor magna operatur, ſi eſt. par. 1 pag. 244 col. 1 b
Amor duplex. par. 2 pag. 92 col. 1 b
Amos interpretatur onerans. par. 1 pag. 138 col. 2 b
Andreas erat Petro junior. par. 2 pag. 49 col. 1 a
Andreas virilis interpretatur. par. 2 pag. 49 col. 1 b
Andreæ, præconia, & laudes. par. 2 pag. 48 col. 2 b c
Angelus quid. par. 1 pag. 12 col. 2 b
Angeli qualiter miniſtraverunt Chriſto tempore Nativitatis, Crucis Reſurrectionis, & Aſcenſionis. par. 2 pag. 54 col. 1 c
Angeli, nato Domino, quare potius paſtoribus apparuerint quam alii generi hominum. par. 1 pag. 120 col. 1 c & 2 a b
Angeli lucis, & tenebrarum differenter apparent. part. 1 pagin. 120 col. 2 c.
Angeli gaudent de peccatore pœnitente ſeptem de cauſis. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.
Angeli apparitio facta Zachariæ fuit venerabilis admirabilis, & terribilis. par. 1 pag. 83 col. 1 b
Angeli dicuntur Cœli. par. 1 pag. 69 col. 2 b
Angeli non fuerunt creati in gratia. par. 2 pag. 159 col. 2 c & ſeq.

Digitized by Google

Angelorum aſpectus, quare fuerit in lege veteri terribilis, non autem in nova. par. 1 pag. 8 col. 2 a
Anima quid. par. 1 pag. 12 col. 2 b
Anima ut opera vitæ faciat a Sole, & Luna illuminari debet, hoc eſt a Chriſto, & ejus Matre, & quomodo. par. 1 pag. 7 col. 2 a b
Animæ portio duplex, ſuperior, & inferior, quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c.
Anima quomodo ſpiritualiter cæleſtem panem comedat, & quæ ſint organa, & inſtrumenta ad actum hujuſmodi. par. 2 pag. 336 col. 1 a & ſeq.
Anima fidelis quomodo ſanetur. par. 1 pag. 429 col. 2 c
Anima multis modis ſumitur. par. 2 pag. 201 col. 2 c & ſeq.
Anima, quæ ſpiritualiter vult videre Deum, quinque debet habere. par. 2 pag. 387 col. 1 a
Anima verius eſt ubi amat, quam ubi animat. par. 2 pag. 409 col. 2 a
Anima, quæ ſpiritualiter vult videre Deum quinque debet habere. par. 2 pag. 387 col. 1 a
Anima conſepulta cum Chriſto quatuor debet habere. par. 2 pag. 385 col. 1 b & ſeq.
Animæ portio ſuperior, & inferior, quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c
Animæ definitio, & ejus potentiæ. ibid.
Animam eſſe immortalem probatur ex intellectu, appetitu, & actu virtuoſo. par. 1 pag. 606 col. 1 b
Animam ſolus Deus poteſt implere. par. 2 pag. 404 col. 1 a
Animæ reparationis ordo par. 1 pag. 484 col. 2 b
Animæ noſtræ dignitas quanta ſit, & quas debeat habere conditiones. par. 2 pag. 78 col. 2 c & ſeq.
Animæ aſpectus duplex. par. 1 pag. 100 col. 1 b
Anna interpretatur gratia. par. 1 pag. 134 col. 2 b
Antiochus interpretatur ſilentium paupertatis. par. 1 pag. 469 col. 2 b
Anulus quid denotet, & quid ſignificet ipſum in manu habere. par. 1 pag. 486 col. 2 c
Apex quid ſit. par. 1 pag. 505 col. 2 c & ſeq.
Apoſtaſia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.
Apoſtoli qualiter fuerint miſſi. par. 2 pag. 294 col. 1 c
Apoſtoli quare in Sabbato ſpicas vellebant. par. 1 pag. 207 col. 2 c
Apoſtoli dicuntur teſtes Chriſti, & veræ fidei omni exceptione majores & quare. par. 1 pag. 697 col. 2 c
Apoſtoli quare fuerint electi idiotæ, & illitterati. par. 2 pag. 52 col. 2 c & ſeq.
Apoſtoli quare vocati a Galilæa. par. 2 pag. 51 col. 1 b
Apoſtoli quomodo omnem veritatem didicerint. par. 2 pag. 245 col. 2 a
Apoſtolus interpretatur miſſus. par. 1 pag. 300 col. 2 c
Apoſtolorum prædicatio, quam fuerit utilis. par. 1 pag. 303 col. 1 b c
Appropinquantium ad Chriſtum triplex imitatio. par. 1 pag. 295 col. 2 c & ſeq.
Appropriare aliqua perſonis divinis quid. par. 1 pag. 11 col. 2 b
Apum rex aculeum non habet. par. 1 pag. 333 col. 2 b
Aqua ſignificat ſpiritum, & quomodo extinguat, vel non extinguat ſitim, immo potius accendat. par. 2 pag. 86 col. 2 c & ſeq.
Aqua multa deſignat. par. 1 pag. 639 col. 1 c & ſeq.
Aqua multiplex. par. 2 pag. 326 col. 1 a & ſeq.
Aquila appropriatur Joanni, & ipſum denotat, & quare. par. 2 pag. 11 col. 1 a & ſeq.
Aquila qualis ſit avis. ibid. col. 2 b
Aquilæ proprietas. par. 1 pag. 445 col. 1 a
Aquila deſignat Chriſtum, & quare. ibid.
Aquilæ transmarina cadavera ſentiunt. par. 1 pag. 539 col. 2 a
Aquilis comparantur Sancti. ibid.
Ara gerit figuram Crucis. par. 1 pag. 679 col. 2 c
Arbor qualem ſignificet voluntatem. par. 1 pag. 238 col. 2 b & ſeq.
Arca ſignificat Eccleſiam. par. 1 pag. 532 col. 1 a & ſeq.
Arguere errantes, quando non ſit bonum. par. 2 pag. 139 col. 1 b & ſeq.
Ariditas ſpiritualis eſt ſeptiformis, & ex ſeptem cauſis ſumitur. par. 1 pag. 213 col. 1 b c
Arimathæa, quæ civitas fuerit. par. 1 pag. 679 col. 1 a & ſeq.
Arimathæa donationis, vigilia interpretatur. ibid. col. 2 b

Digitized by Google

Arimathæa erat Ramata civitas Elcanæ, & Annæ. par. 2 pag. 285 col. 1 c & ſeq.
Ars nihil poteſt ſine natura. par. 1 pag. 293 col. 2 b
Artis mechanicæ ſeptem. ibid. b
Artis mechanicæ lumen quadruplex. par. 1 pag. 2 col. 1 a
As quid ſit. par. 1 pag. 398 col. 2 b
Aſcenſio Chriſti figuratur. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Aſinus quale animal, & quid denotet. par. 2 pag. 357 col. 2 c & ſeq.
Aſinus multa ſignificat. par. 2 pag. 200 col. 1 a & ſeq.
Aſſumpſit Jeſus tres diſcipulos, Petrum, Jacobum, & Joannem, & quare. par. 1 pag. 314 col. 2 c
Avaritia ſemper juveneſcit in homine, quamvis alia vitia ſeneſcant. par. 1 pag. 429 col. 1 c
Avaritiæ remedia. par. 1 pag. 23 col. 2 b c
Avarus convenienter camelo comparatur. par. 1 pag. 556 col. 2 c
Auctoritas divinæ Majeſtatis oſtenditur. par. 1 pag. 73 col. 1 a
Audiendi gradus eſt triplex. par. 1 pag. 279 col. 1 c
Auditores verbi divini ſunt in quadruplici differentia. par. 1 pag. 271 col. 1 a & ſeq.
Auditores verbi Dei quales eſſe debeant. par. 1 pag. 185 col. 2 c & ſeq.
Auditores Chriſti, qui ſint. par. 1 pag. 322 col. 2 b & ſeq.
Auditus animæ eſt ſeptuplex. par. 1 pag. 212 col. 2 c & ſeq.
Augurium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Aurea quid. par. 1 pag. 16 col. 2 c
Aureola quorum ſit. ibid.

B

Baptiſmi ſanctitas eſt Chriſto tantummodo attribuenda. par. 2 pag. 45 col. 1 c
Baptiſmus quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Baptiſmus a Diſcipulis Chriſti ante ejus paſſionem collatus, qualis fuerit, & quantæ fuerit efficaciæ. par. 2 pag. 76 col. 2 a & ſeq. & 82 col. 2 b & ſeq. par. eadem.
Baptiſmus quando fuerit inſtitutus. par. 2 pag. 70 col. 1 b
Baptiſmus multiplex. par. 1 pag. 50 col. 1 b & ſeq.
Baptiſmus quando incœperit eſſe ſub præcepto. par. 2 pag. 70 col. 1 b & ſeq.
Baptiſmus Joannis qualis erat. par. 2 pag. 40 col. 2 b & ſeq.
Barabbas interpretatur filius magiſtri, vel patris. par. 2 pag. 273 col. 1 a.
Bartholomæus interpretatur filius ſuſpendentis aquas. par. 1 pag. 218 col. 1 a.
Beatis omnes videbunt Deum, non tamen in gloria erunt æquales. par. 2 pag. 364 col. 1 b & ſeq.
Beati in ſcriptura qui dicantur. par. 1 pag. 98 col. 2 c & ſeq.
Beatus quilibet de alterius beatitudine, ſicut de ſua gaudebit. par. 2 pag. 364 col. 2 a & ſeq.
Beatitudo niſi eſſe æterna, non eſſet omnino beata. par. 2 pag. 375 col. 2 c.
Beatitudo eſt gaudium de veritate. par. 1 pag. 283 col. 1 a
Beatitudinem qui conſequantur. ibid.
Beatitudinis quatuor conditiones. par. 1 pag. 235 col. 1 b & ſeq.
Beatitudines virtutibus Cardinalibus correſpondent. par. 2 pag. 227 col. 1 a.
Beelzebub vir muſcarum interpretatur. par. 1 pag. 370 col. 1 b
Bellum triplex cum rege, ſuperbiæ ſcilicet, juſtitiæ, & ſupernæ providentiæ. par. 1 pag. 467 col. 2 a & ſeqq.
Bellum tripliciter cum rege tripliciter dicto committitur. ibid. c
Benedictio data Virgini ab Eliſabeth, qualis fuerit, & in quibus figurata. par. 1 pag. 97 col. 1 b
Benefacere, & neceſſaria tribuere debemus omnibus. par. 1 pag. 230 col. 1 b.
circa Beneficia Dei quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 2 b & ſeq.
Benignitas maxima Dei. par. 1 pag. 446 col. 1 c & ſeq.
Bethania duplex, & ubi quælibet fuerit. par. 2 pag. 42 col. 1 b & ſeq.
Bethania domus obedientiæ interpretatur. par. 1 pag. 580 col. 2 b & 698 col. 1 a par. eadem.
Bethleem domus panis interpretur. par. 1 pag. 118 col. 1 c
Bethphagæ domus buccæ interpretatur. par. 1 pag. 580 col. 2 b
Bethſaida interpretatur domus venationis, vel domus frugum. par. 2 pag. 51 col. 2 b
Blaſphemare quid, & quot modis contingat. par. 1 pag. 197 col. 2 a & ſeq.

Blaſphemia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b
Bona privata diligens odit Chriſtum. par. 1 pag. 593 col. 2 b c
Bona temporalia ad quid dentur. par. 1 pag. 494 col. 1 a
Bona ſunt annuntianda, non autem mala. par. 1 pag. 288 col. 1 a
Bona, quæ deſiderantur nobis a falſis amicis, non ſunt a nobis expectanda, nec expetenda. par. 2 pag. 135 col. 1 c
Bona minora ſunt majoribus poſtponenda. par. 1 pag. 335 col. 2 b
Bona mundi triplex interitus tollit. par. 1 pag. 409 col. 1 b.
Boni ſemper impugnanter a malis, & ſi non impugnantur non ſunt boni. par. 1 pag. 621 col. 1 a & ſeq.
Boni perſecutionem patiuntur a malis, & quare. ibid.
Boni multis de cauſis triſtantur, eorum tamen triſtitia eſt brevis. par. 2 pag. 374 col. 1 b c
Boni quare in mundo tribulentur. par. 2 pag. 252 col. 1 c & 2 a
Boni quare odio habeantur a malis. par. 2 pag. 238 col. 2 a & ſeq.
Bonum commutabile triplex. par. 1 pag. 275 col. 2 b
Bonum quomodo eliciatur ex malo. par. 1 pag. 497 col. 2 c & ſeq.
Bonum triplex. par. 1 pag. 662 col. 2 c & 663 1 a
Bonum æternum quomodò differat a temporali. par. 2 pag. 87 col. 1 b

C

Cados græce, amphora latine eſt menſura continens tres urnas. par. 1 pag. 496 col. 2 b
Cæleſtis regni aditus recte acus foramini comparatur. par. 1 pag. 556 col. 2 c
Cœlorum regnum a quatuor hominum generibus poſſidetur. par. 1 pag. 505 col. 1 b & ſeq.
Cœlum quare fuerit apertum in baptiſmo Chriſti. par. 1 pag. 154 col. 1 c & 2 a
Cœlum denotat religionem, & quare. par. 2 pag. 317 col. 1 a
Cæcitas corporalis oritur ex quatuor cauſis. par. 2 pag. 345 par. 2 col. 2 c
Cæcitas corporalis tot mala efficit, quot ſpiritualis cæcitas. p. 2 pag. 170 col. 1 b
Cæcitas ſpiritualis ex quibus cauſis, & quomodo oriatur. par. 2 pag. 346 col. 2 c & 347 col. 1 a
Cæcus multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.
Calceamenta quid ſignificent. par. 1 pag. 487 col. 1 b & ſeqq.
Calceamenta Chriſti ſolvere quid ſit. par. 1 pag. 150 col. 2 a & ſeqq.
Calceamentum multipliciter accipitur. par. 2 pag. 41 col. 2 c & ſeqq.
Calix gerit figuram tumuli. par. 1 pag. 679 col. 2 c
Calvariæ locus ubi erat, & quare ita dicebatur. par. 1 pag. 671 col. 1 c & pag. 277 col. 2 b par. 2
Calvariæ locus quare ſic dicebatur. par. 2 pag. 277 col. 2 b
Camelus denotat avarum, & quare. par. 1 pag. 556 col. 2 c.
Cana zelus interpretatur. par. 2 pag. 318 col. 1 c
Canticum Mariæ Virginis, cur decantetur in Veſperis; canticum vero Simeonis in ſero, & canticum Zachariæ in mane. par. 1 pag. 132 col. 1 b & ſeqq.
Capharnaum villa pulchritudinis interpretatur. par. 2 pag. 328 col. 2 c
Capharnaum quare exultata dicatur. par. 1 pag. 345 col. 1 a
Captivitas multiplex. par. 2 pag. 344 col. 1 b & ſeq.
Cardinales virtutes, variis modis dictæ. par. 1 pag. 17 col. 1 & 2 & 18 a & ſeq.
Cardinales virtutes hominem in omnibus inſtruunt, & contra vitia armant. par. 1 pag. 18 col. 1 c.
Carnalia ſunt ſpiritualibus poſtponenda. par. 1 pag. 87 col. 2 c
Carnalis aſſimilatur porco, & quare. par. 1 pag. 286 col. 2 c & ſeqq.
Cautio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.
Cauſa exemplaris appropriatur Filio. par. 2 pag. 25 col. 1 c
Cauſa finalis, & conſervans appropriantur Spiritui ſancto. ibid.
Cena quid ſignificet. par. 2 pag. 388 col. 1 c
Cephas interpretatur caput. par. 2 pag. 50 col. 2 b
Centenarius numerus denotat perfectionem. par. 1 pag. 473 col. 2 a
Certitudo eſt quadruplex. par. 2 pag. 17 col. 1 c
Charitas facit, ut unuſquiſque ſit tot perſonæ, quot ſunt ei in ipſa conjunctæ. par. 2 pag. 377 col. 2 b & ſeq.

Cha-

Digitized by Google

Charitas quomodo poteſt eſſe major, vel minor. par. 2 pag. 237 col. 1 c & 2 a
Charitas denotatur per panem, & quare par. 1 pag. 372 col. 1 b & ſeq.
Charitas facit omnia bona communia. par. 2 pag. 145 col. 1 c
Charitas quid ſit. par. 1 pag. 258 col. 1 c
Charitatis vis, poteſtas & laus. par. 1 pag. 417 col. 2 c
Chorus quid ſit, & quid deſignet. par. 1 pag. 489 col. 1 c
Ctriſti doctrina fuit humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. par. 1 pag. 175 col. 1 a
Chriſti paſſio fuit maxima, & quare. par. 2 pag. 384 col. 2 b & ſeq.
Chriſti paſſio quomodo fuerit conſummatio figurarum, operationum, & aliarum verum. ibid. col. 1 c & ſeq.
Chriſti nomen multa dicit, & includit. par. 1 pag. 310 col. 2 c
Chriſti mors reſpectu Patris fuit ſumma charitas, non injuſtitia. par. 2 pag. 231 col. 2 c
Chriſti nativitas quomodo fuerit morti proportionata. par. 2 pag. 78 col. 2 a
Chriſti prædicatio fuit celebris propter quatuor. par. 1 pag. 165 col. 2 c
Chriſti aſcenſio figuratur. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Chriſti vehemens deſiderium noſtræ ſalutis. par. 2 pag. 327 col. 2 c
Chriſti partus fuit admirabilis, inauditus, & commendabilis. par. 1 pag. 117 col. 2 a
Chriſti aſcenſus, & deſcenſus multiplex. par. 2 pag. 322 col. 1 c & 2 a
Chriſti ſpiritum habens, non quærit vindictam, ſed exhibet patientiam. par. 1 pag. 333 col. 1 c
Chriſti ſervus debet eſſe manſuetus. ibid. col. 2 a
Chriſti cibus triplex. par. 2 pag. 327 col. 2 c & ſeq.
Chriſti omnis operatio ad quid ordinetur. par. 1 pag. 580 col. 2 c
Chriſti doctrina tripliciter oſtenditur authentica. par. 1 pag. 159 col. 2 b.
Chriſti poteſtas, & virtus miraculorum admirabilis fuit. par. 1 pag. 176 col. 1 a & ſeq. & 180 col. 1 b & 199 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Chriſti caro quibus rationibus intelligatur per nubem. par. 1 pag. 322 col. 1 a & ſeq.
Chriſti perfecta commendatio, & magnificentia in quibus conſiſtat par. 1 pag. 132 col. 2 b
Chriſti vehemens labor, & iter. par. 2 pag. 325 col. 1 & 2
Chriſti paupertas qualis fuerit. par. 2 pag. 84 col. 2 b & ſeq.
Chriſti opera qualia erant. par. 1 pag. 432 col. 1 b
Chriſti Verbi potentia, quam ſit maxima. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Chriſti aſcenſio, & reſurrectio, & de iis quæ ſint in meditatione conſideranda. par. 1 pag. 48 col. 1 c & 2 a b
Chriſti coronato, & crucifixio, & quæ de illis meditanda. par. 1 pag. 46 col. 2 b & ſeqq.
de Chriſti in horto oratione, & captione quomodo meditandum. par. 1 pag. 45 col. 1 a & ſeqq.
ad Chriſti corpus ſuſcipiendum qualis eſſe debeat præparatio. par. 1 pag. 40 col. 2 c & ſeqq.
de Chriſti illuſione coram Anna & Caipha, & Herode, quæ conſideranda in meditatione. par. 1 pag. 46 col. 1 c & ſeqq.
de Chriſto in cruce pendente, & emittente ſpiritum, quæ ſint meditanda. par. 1 pag. 47 col. 2 a b
Chriſtiana religio eſt Dei cultura. par. 2 pag. 348 col. 1 a
Chriſtianæ religionis fundamentum. par. 1 pag. 611 col. 2 c
Chriſtiani qui erant Hieroſolymis, quomodo excidium civitatis, & deſtructionem evaſerint. par. 1 pag. 625 col. 2 b
Chriſto quatuor modis fuit mors intentata ab iniquis. par. 1 pag. 174 col. 2 b
Chriſtum aliquid diſcere, quod ſciebat, dicitur quando dicitur in membris, quæ ipſe qui eſt membrorum caput, ſciebat. par. 2 pag. 104 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum videre, vel audire Patrem; idem eſt quod eſſe a Patre. par. 2 pag. 103 col. 2 a
Chriſtum eſſe pacem noſtram, multipliciter oſtenditur. par. 1 pag. 694 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtum ſequi, eſt voluntarie pro ipſo pati. par. 1 pag. 465 col. 1 a
Chriſtum mori fuit conveniens propter multa. par. 2 pag. 355 col. 2 b & ſeqq.

Chri-

Digitized by Google

Chriſtum figurantes multæ figuræ. par. 1 pag. 691 col. 1 b & ſeq.
Chriſtum pati fuit conveniens propter multa. par. 1 pag. 690 col. 2 b.
Chriſtum ſequi, quid ſit. par. 1 pag. 555 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum paſſum fuiſſe in Hieruſalem, fuit conveniens. par. 1 pag. 443 col. 2 c & ſeq. 560 col. 1 b & ſeqq. 759 col. 2 c & ſeqq. parte ead.
Chriſtum tepide amare, eſt ab ipſo longe eſſe. par. 1 pag. 656 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum in cœlo miniſtrare, quid ſit. par. 1 pag. 411 col. 2 c
Chriſtum audire quomodo debeamus. par. 1 pag. 322 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum mori in cruce, fuit conveniens, par. 2 pag. 205 col. 2 c & 206 col. 1 a & 382 col. 1 c & ſeq. par. ead.
Chriſtum multi ſequebantur ex quadruplici cauſa. par. 1 pag. 269 col. 1 c 383 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum ſequi ſeptem impediunt. par. 1 pag. 202 col. 1 a & ſeq.
Chriſtum ſequitur, & imitatur, qui tria habet. par. 1 pag. 312 col. 2 a
Chriſtus ſemper dicitur eſſe in medio, & quare. par. 2 pag. 278 col. 1 a & ſeqq. 296 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit triplici gratia plenus. par. 2 pag. 36 col. 1 b
Chriſtus habuit gratiam, qua major excogitari non poteſt. ibid.
Chriſtus eſt caput Eccleſiæ. ibid.
Chriſtus quomodo infundat gratiam in nos. ibid.
Chriſtus reſurrexit ſepulchro clauſo, nam poſt reſurrectionem lapis fuit revolutus, & quare. par. 2 pag. 287 col. 1 c & ſeqq.
Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem apparuit in triplici ſpecie, & quare. par. 2 pag. 292 col. 1 b
Chriſtus quare in nuptiis voluerit ita reſpondere Matri petenti ab ipſo, ut vini defectui provideret, quod ejus reſponſio quaſi dura viſa fuerit. par. 2 pag. 55 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus prima die ſuæ reſurrectionis quinquies apparuit, & ideo quinquies ſacerdos in Miſſa ſe vertit ad populum, quarum tertia eſt cum ſilentio, quæ ſignificat apparitionem factam Petro, quam quomodo fuerit, non narrant Evangeliſtæ. par. 1 pag. 693 col. 2 b
Chriſtus decies apparuit Diſcipulis poſt reſurrectionem. Ibid. b & c
Chriſtus eſt in his, qui ſunt ejus Diſcipuli. par. 2 pag. 377 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus unde eſſet, quare nemo ſcire dicebatur. par. 2 pag. 141 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus quare fecit ut in ſua transfiguratione eſſent præſentes Moyſes, & Elias. par. 1 pag. 318 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus reſurrexit cum cicatricibus ſeptem de cauſis. par. 1 pag. 695 col. 1 b & ſeqq.
Chriſtus poſt reſurrectionem vere edit, non tamen indigentia, ſed potentia, par. 1 pag. 695 col. 1 a & ſeq. & 302 col. 2 c par. 2
Chriſtus habuit multiplicem perfectionum plenitudinem. par. 2 pag. 314 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus ſimul cum corpore animam curabat. par. 1 pag. 196 col. 2 b
Chriſtus multipliciter eſt vox clamans. par. 2 pag. 315 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus cujus ætatis fuerit, cum cœpit prædicare. par. 1 pag. 156 col. 1 c
Chriſtus eſt mediator, & qualiter. par. 2 pag. 40 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus nec ejus diſcipuli calceamenta portaverunt, ſed ſandalia. par. 2 pag. 41 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus quem plus amaverit, an Petrum, an Joannem. par. 2 pag. 307 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus tollit peccata mundi, & quomodo. par. 2 pag. 43 col. 1 a
Chriſtus quomodo in aſcenſione ferebatur in cœlum. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus ſemper benedicebat menſam, quando edere volebat. par. 1 pag. 692 col. 1 b
Chriſtus quare inſtante paſſione voluerit cum illa gloria Hieruſalem ingredi. par. 1 pag. 587 col. 2 a
Chriſtus ter fleviſſe legitur. par. 2 pag. 588 col. 2 c
Chriſtus quomodo inveniatur. par. 2 pag. 143 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus cum reſurrexerit propter noſtram juſtificationem, reſurgere debemus ſpiritualiter ipſum imitando. par. 2 pag. 386 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus Græce eſt idem, quod Meſſiah Hebraice, & unctus Latine. par. 2

pag.

Digitized by Google

pag. 90 col. 1 c
Chriſtus multis de cauſis non reſpondit Herodi ipſum in paſſione interroganti. par. 1 pag. 663 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit illuſus triplici illuſione, & qualis, & a quibus qualibet fuerit. par. 2 pag. 664 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus a pluribus fuit traditus, ab unoquoque tamen diverſimode. par. 1 pag. 637 col. 1 b
Chriſtus a quibus inveniatur. par. 1 pag. 123 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus comparatur gallinæ, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Chriſtus comparatur Pelicano. ibid.
Chriſtus comparatur Aquilæ, & quare. par. 1 pag. 445 col. 1 a
Chriſtus fuit lactatus tantum a Beata Virgine. par. 1 pag. 382 col. 1 c
Chriſtus dicitur magiſter vere, & proprie, & multis rationibus. par. 2 pag. 361 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus quomodo ſignificetur per piſcem. par. 2 pag. 387 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus vicit mundi principem multipliciter. par. 2 pag. 375 col: 1 b & ſeq.
Chriſtus ſub quibus legibus fuerit factus. par. 1 pag. 126 col. 1 b
Chriſtus propter multas cauſas voluit circumcidi. ibid. col. 2 a
Chriſtus quomodo, & quotupliciter fuerit a Patre glorificatus. par. 2 pag. 163 col. 1 a & ſeq. & 218 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus venit in mundum hominem minorare, ejus videlicet ſuperbiam, & peccatum tollere, & Deum extollere, & excreſcere facere, & quomodo. par. 2 pag. 78 col. 2 a & ſeqq.
Chriſtus demonſtratur mediator, eruditor, reparator, & retributor. par. 1 pag. 167 col. 2 b
Chriſtus quorum ſit cibus, & qua ratione. par. 1 pag. 118 col. 2 a
Chriſtus ter fuit oblatus. par. 1 pag. 128 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus dicitur oſtium, paſtor, lapis, & petra, & quomodo. par. 2 pag. 348 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare aliquando facto miraculo declinabat. par. 2 pag. 101 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus perfecit triplex opus. par. 2 pag. 327 col. 2 b
Chriſtus aperte prædicavit tertio anno poſt Joannis prædicationem. par. 1 pag. 85 col. 2 a
Chriſtus eſt lux multiplex. par. 2 pag. 209 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quare nomen ſuum per dæmones divulgari prohibebat. par. 1 pag. 181 col. 1 c
Chriſtus dicitur panis multis rationibus. par. 2 pag. 335 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quibus ſpecialiter promiſſus, & propter quam rationem. par 1 pag. 195 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus ubique, & in omnibus actibus oravit. par. 1 pag. 154 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quomodo oſtenderit diverſis potentiis reſurrectionem trium mortuorum ab ipſo reſuſcitatorum. par 1 pag. 249 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus dicitur homo per antonomaſiam. par. 1 pag. 343 col. 2 b
Chriſtus in omnibus admirabilis. par. 1 pag. 124 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus dicitur via, veritas, & vita, & quare. par. 2 pag. 224 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus in ultima cena dedit ſuum corpus etiam Judæ. par. 2 pag. 217 col. 2 a
Chriſtus quomodo ſpolia diaboli dicatur diſtribuere. par. 1 pag. 379 col. 1 b
Chriſtus quare baptizari voluit. par. 1 pag. 153 col. 2 b
Chriſtus dicitur Paterfamilias, & quare. par. 1 pag. 438 col. 2 c
Chriſtus voluntarie aſſumpſit paſſiones. par. 2 pag. 190 col. 1 b & 203 col. 2 a & 215 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus multipliciter venit ad nos. par. 1 pag. 452 col. 2 c
Chriſtus multipliciter traxit homines. par. 2 pag. 206 col. 1 a
Chriſtus in judicio, ſecundum divinitatem videbitur tantum a bonis, ſecundum vero humanitatem, & a bonis, & a malis. par. 2 pag. 445 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus in quibus locis inveniatur, vel non inveniatur. par. 1 pag. 139 col. 1 & ſeq.
Chriſtus dicitur fons, & lux, & quare. par. 2 pag. 342 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare jejunaverit ante tentationem, & comederit poſt reſurrectionem. par. 1 pag. 160 col. 2 b
Chriſtus mendicavit in illo triduo, quando rema-

Chriſtum figurantes multæ figuræ. par. 1 pag. 691 col. 1 b & ſeq.
Chriſtum pati fuit conveniens propter multa. par. 1 pag. 690 col. 2 b.
Chriſtum ſequi, quid ſit. par. 1 pag. 555 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum paſſum fuiſſe in Hieruſalem, fuit conveniens. par. 1 pag. 443 col. 2 c & ſeq. 560 col. 1 b & ſeqq. 759 col. 2 c & ſeqq. parte ead.
Chriſtum tepide amare, eſt ab ipſo longe eſſe. par. 1 pag. 656 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum in cœlo miniſtrare, quid ſit. par. 1 pag. 411 col. 2 c
Chriſtum audire quomodo debeamus. par. 1 pag. 322 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum mori in cruce, fuit conveniens, par. 2 pag. 205 col. 2 c & 206 col. 1 a & 382 col. 1 c & ſeq. par. ead.
Chriſtum multi ſequebantur ex quadruplici cauſa. par. 1 pag. 269 col. 1 c 383 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum ſequi ſeptem impediunt. par. 1 pag. 202 col. 1 a & ſeq.
Chriſtum ſequitur, & imitatur, qui tria habet. par. 1 pag. 312 col. 2 a
Chriſtus ſemper dicitur eſſe in medio, & quare. par. 2 pag. 278 col. 1 a & ſeqq. 296 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit triplici gratia plenus. par. 2 pag. 36 col. 1 b
Chriſtus habuit gratiam, qua major excogitari non poteſt. ibid.
Chriſtus eſt caput Eccleſiæ. ibid.
Chriſtus quomodo infundat gratiam in nos. ibid.
Chriſtus reſurrexit ſepulchro clauſo, nam poſt reſurrectionem lapis fuit revolutus, & quare. par. 2 pag. 287 col. 1 c & ſeqq.
Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem apparuit in triplici ſpecie, & quare. par. 2 pag. 292 col. 1 b
Chriſtus quare in nuptiis voluerit ita reſpondere Matri petenti ab ipſo, ut vini defectui provideret, quod ejus reſponſio quaſi dura viſa fuerit. par. 2 pag. 55 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus prima die ſuæ reſurrectionis quinquies apparuit, & ideo quinquies ſacerdos in Miſſa ſe vertit ad populum, quarum tertia eſt cum ſilentio, quæ ſignificat apparitionem factam Petro, quam quomodo fuerit, non narrant Evangeliſtæ. par. 1 pag. 693 col. 2 b
Chriſtus decies apparuit Diſcipulis poſt reſurrectionem. Ibid. b & c
Chriſtus eſt in his, qui ſunt ejus Diſcipuli. par. 2 pag. 377 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus unde eſſet, quare nemo ſcire dicebatur. par. 2 pag. 141 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus quare fecit ut in ſua transfiguratione eſſent præſentes Moyſes, & Elias. par. 1 pag. 318 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus reſurrexit cum cicatricibus ſeptem de cauſis. par. 1 pag. 695 col. 1 b & ſeqq.
Chriſtus poſt reſurrectionem vere edit, non tamen indigentia, ſed potentia. par. 1 pag. 695 col. 1 a & ſeq. & 302 col. 2 c par. 2
Chriſtus habuit multiplicem perfectionum plenitudinem. par. 2 pag. 314 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus ſimul cum corpore animam curabat. par. 1 pag. 196 col. 2 b
Chriſtus multipliciter eſt vox clamans. par. 2 pag. 315 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus cujus ætatis fuerit, cum cœpit prædicare. par. 1 pag. 156 col. 1 c
Chriſtus eſt mediator, & qualiter. par. 2 pag. 40 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus nec ejus diſcipuli calceamenta portaverunt, ſed ſandalia. par. 2 pag. 41 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus quem plus amaverit, an Petrum, an Joannem. par. 2 pag. 307 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus tollit peccata mundi, & quomodo. par. 2 pag. 43 col. 1 a
Chriſtus quomodo in aſcenſione ferebatur in cœlum. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus ſemper benedicebat menſam, quando edere volebat. par. 1 pag. 692 col. 1 b
Chriſtus quare inſtante paſſione voluerit cum illa gloria Hieruſalem ingredi. par. 1 pag. 587 col. 2 a
Chriſtus ter fleviſſe legitur. par. 2 pag. 588 col. 2 c
Chriſtus quomodo inveniatur. par. 2 pag. 143 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus cum reſurrexerit propter noſtram juſtificationem, reſurgere debemus ſpiritualiter ipſum imitando. par. 2 pag. 386 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus Græce eſt idem, quod Meſſiah Hebraice, & unctus Latine. par. 2 pag.

Digitized by Google

pag. 90 col. 1 c
Chriſtus multis de cauſis non reſpondit Herodi ipſum in paſſione interroganti. par. 1 pag. 663 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit illuſus triplici illuſione, & qualis, & a quibus quælibet fuerit. par. 2 pag. 664 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus a pluribus fuit traditus, ab unoquoque tamen diverſimode. par. 1 pag. 637 col. 1 b
Chriſtus a quibus inveniatur. par. 1 pag. 123 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus comparatur gallinæ, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Chriſtus comparatur Pelicano. ibid.
Chriſtus comparatur Aquilæ, & quare. par. 1 pag. 445 col. 1 a
Chriſtus fuit lactatus tantum a Beata Virgine. par. 1 pag. 382 col. 1 c
Chriſtus dicitur magiſter vere, & proprie, & multis rationibus. par. 2 pag. 361 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus quomodo ſignificetur per piſcem. par. 2 pag. 387 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus vicit mundi principem multipliciter. par. 2 pag. 375 col: 1 b & ſeq.
Chriſtus ſub quibus legibus fuerit factus. par. 1 pag. 126 col. 1 b
Chriſtus propter multas cauſas voluit circumcidi. ibid. col. 2 a
Chriſtus quomodo, & quotupliciter fuerit a Patre glorificatus. par. 2 pag. 163 col. 1 a & ſeq. & 218 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus venit in mundum hominem minorare, ejus videlicet ſuperbiam, & peccatum tollere, & Deum extollere, & excreſcere facere, & quomodo. par. 2 pag. 78 col. 2 a & ſeqq.
Chriſtus demonſtratur mediator, eruditor, reparator, & retributor. par. 1 pag. 167 col. 2 b
Chriſtus quorum ſit cibus, & qua ratione. par. 1 pag. 118 col. 2 a
Chriſtus ter fuit oblatus. par. 1 pag. 128 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus dicitur oſtium, paſtor, lapis, & petra, & quomodo. par. 2 pag. 348 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare aliquando facto miraculo declinabat. par. 2 pag. 101 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus perfecit triplex opus. par. 2 pag. 327 col. 2 b
Chriſtus aperte prædicavit tertio anno poſt Joannis prædicationem. par. 1 pag. 85 col. 2 a
Chriſtus eſt lux multiplex. par. 2 pag. 209 col. 1 a & ſeq:
Chriſtus quare nomen ſuum per dæmones divulgari prohibebat. par. 1 pag. 181 col. 1 c
Chriſtus dicitur panis multis rationibus. par. 2 pag. 335 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quibus ſpecialiter promiſſus, & propter quam rationem. par 1 pag. 195 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus ubique, & in omnibus actibus oravit. par. 1 pag. 154 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quomodo oſtenderit diverſis potentiis reſurrectionem trium mortuorum ab ipſo reſuſcitatorum. par 1 pag. 249 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus dicitur homo per antonomaſiam. par. 1 pag. 343 col. 2 b
Chriſtus in omnibus admirabilis. par. 1 pag. 124 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus dicitur via, veritas, & vita, & quare. par. 2 pag. 224 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus in ultima cena dedit ſuum corpus etiam Judæ. par. 2 pag. 217 col. 2 a
Chriſtus quomodo ſpolia diaboli dicatur diſtribuere. par. 1 pag. 379 col. 1 b
Chriſtus quare baptizari voluit. par. 1 pag. 153 col. 2 b
Chriſtus dicitur Paterfamilias, & quare. par. 1 pag. 438 col. 2 c
Chriſtus voluntarie aſſumpſit paſſiones. par. 2 pag. 190 col. 1 b & 203 col. 2 a & 215 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus multipliciter venit ad nos. par. 1 pag. 452 col. 2 c
Chriſtus multipliciter traxit homines. par. 2 pag. 206 col. 1 a
Chriſtus in judicio, ſecundum divinitatem videbitur tantum a bonis, ſecundum vero humanitatem, & a bonis, & a malis. par. 2 pag. 445 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus in quibus locis inveniatur, vel non inveniatur. par. 1 pag. 139 col. 1 & ſeq.
Chriſtus dicitur fons, & lux, & quare. par. 2 pag. 342 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare jejunaverit ante tentationem, & comederit poſt reſurrectionem. par. 1 pag. 160 col. 2 b
Chriſtus mendicavit in illo triduo, quando rema-

remanſit in templo. par. 1 pag. 388 col. 1 a
Chriſtus quare loquebatur in parabolis. par. 2 pag. 473 col. 1 b & ſeq. & 93 col. 2 a par. 1
Chriſtus quare poſt ſuam Reſurrectionem, Magdalenæ primo apparuerit. par. 1 pag. 686 col. 1 b
Chriſtus dicitur porta anguſta, & quare par. 1 pag. 438 col. 1 a
Chriſtus nullum habuit proprium habitaculum. par. 2 pag. 47 col. 2 c
Chriſtus qua die, & hora reſurrexerit. par. 1 pag. 683 col. 1 b & ſeq. & 287 col. 2 b & ſeq. par. 2
Chriſtus denotatur per florem, & quare. par. 2 pag. 383 col. 2 c & ſeqq.
Chriſtus quare alibi ſit conceptus, alibi natus, & alibi educatus par. 1 pag. 116 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus natus habuit ſeptiforme teſtimonium. par. 1 pag. 134 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus multipliciter vocatur. par. 1 pag. 93 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus numquam viſiſſe legitur. par. 2 pag. 190 col. 2 b
Chriſtus quomodo ad judicandum venerit, & manifeſtum fiet. par. 1 pag. 530 col. 2 b c & 531 per totum. & 573 574 per totum. par. ead.
Chriſtum quare dicatur de ſupernis. par. 2 pag. 153 col. 1 a
Chriſtus quare ſolus videri voluit, poſt transfigurationem. par. 1 pag. 323 col. 1 b
Chriſtus a diverſis diverſimode fuit in paſſionem traditus. par. 1 pag. 327 col. 2 a
Chriſtus quot vicibus pro nobis ſanguinem fuderit. par. 1 pag. 653 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus quare docebat in Sabbato. par. 1 pag. 428 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus dicitur Sol, & creaturæ Lucernæ, & quare. par. 2 pag. 109 col. 2 c
Chriſtus eſt multipliciter admirabilis. par. 1 pag. 132 col. 2 a
Chriſtus dicitur lux, & lumen, & quare. par. 2 pag. 29 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus quare ad convivia peccatorum iverit. par. 1 pag. 203 col. 1 c
Chriſtus ſolus poteſt juſtitiam reſtituere. par. 1 pag. 489 col. 2 c
Chriſtus quare Judam elegerit. par. 1 pag. 215 col. 2 c
Chriſtus fuit figuratus per Noe. par. 1 pag. 531 col. 2 b
Chriſtus quomodo ſit expectandus. par. 1 pag. 411 col. 1 c
Cibi multiplex proprietas. par. 2 pag. 92 col. 2 c
Cibus ſumptus a Chriſto poſt reſurrectionem, in quid converſatus fuerit. par. 2 pag. 303 col. 1 a
Cibus triplex filii Dei. par. 2 pag. 327 col. 2 c & ſeq.
Cibus multiplex. par. 2 pag. 334 col. 1 b & ſeq.
Cicatrices ſeptem de cauſis fuerunt in Chriſto in reſurrectione ſervatæ. par. 1 pag. 695 col. 1 b & ſeq.
Circumciſio multiplex. par. 2 pag. 339 col. 1 b & ſeq.
Cingulum eſt multiplex. par. 2 pag. 305 col. 2 b & ſeq.
Circumſpectio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.
Clarificatus fuit Filius, & quomodo Pater. par. 2 pag. 254 col. 2 b & ſeq.
Claritas eſt dos corporum beatorum præcipua. par. 1 pag. 317 col. 2 b
Claudus multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.
Clementia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.
Clericus negociator eſt quædam peſtis. par. 2 pag. 321 col. 1 a
Confracti qui dicantur, & ſint reparabiles. par. 1 pag. 168 col. 2 c
Cogitationes bonæ dicuntur deſcendere, malæ vero aſcendere. par. 1 pag. 694 col. 2 b
Cogitationes immittere in hominem, quomodo poſſit Deus, & etiam Angelus tam bonus, quam malus. par. 2 pag. 211 col. 2 c & ſeq.
Cognitio divina dicitur liber, & eſt duplex, ſecundum duplicem cognitionem. par. 1 pag. 348 col. 1 c & ſeq.
Cognitiones omnes famulantur Theologiæ. par. 1 pag. 8 col. 2 a
Cognoſcens magis, ſi tranſgrediatur, magis peccat. par. 1 pag. 344 col. 1 b & ſeq.
Colere Deum quomodo debeamus. par. 2 pag. 347 col. 2 a & ſeq.
Columba, in qua apparuit Spiritus ſanctus ſupra Chriſtum baptizatum, an fuerit verum animal, & generatum ab aliis, & quid de ipſa fuerit fa-

Digitized by Google

factum poſt totalem apparitionem. par. 2 pag. 44 col. 2 b & ſeqq.
Communi utilitati vacare quam Deo placeat. par. 1 pag. 615 col. 1 c
Communia in divinis, quæ ſint. par. 2 pag. 104 col. 1 b & ſeqq.
Concipere in utero quid ſit. par. 1 pag. 91 col. 2 c
Concordia Evangeliſtarum de leproſi ſanatione. par. 1 pag. 194 col. 2 a & ſeq.
Concordantia Evangeliſtarum de interrogatione Scribarum ac Phariſæorum, cum unus dicat quod Jeſus interrogavit, alter quod Phariſæi interrogaverunt. par. 1 pag. 211 col. 1 c
Concordia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c.
Concupiſcentia eſt mater perfidiæ. par. 1 pag. 415 col. 1 a
Confeſſio vera tria requirit. par. 1 pag. 483 col. 2 c
Confeſſio Dei multiplex. par. 1 pag. 348 col. 2 c
Confidere in alto, quam in Deo, quam ſit ſtultorum. par. 2 pag. 374 col. 2 b & ſeqq.
Confirmatio quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a
Congregatio bonorum eſt triplex. par. 1 pag. 152 col. 1 a
Conſcientia fidelium eſt domus Dei, & qualis debeat eſſe. par. 2 pag. 321 col. 1 c
Conſecrandi poteſtas, quando fuerit data. par. 1 pag. 642 col. 1 c & ſeq.
Conſecratio Euchariſtiæ, quomodo, & quando fuerit facta multiplex opinio. par. 1 pag. 641 col. 2 a & ſeq.
Conſecrationis calicis forma, quæ ſit. par. 1 pag. 643 col. 1 a
Conſervatio rerum appropriatur Spiritui ſancto. par. 2 pag. 25 col. 1 c
Conſilia Dei non ſunt temere diſcutienda. par. 1 pag. 349 col. 1 c
Conſummata quæ ſint in cruce. par. 1 pag. 560 col. 1 c & ſeqq.
Contentio quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Contemplatio quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Contemplationis apex attingitur tribus modis. par. 1 pag. 316 col. 1 c
Contemplationis gradus ſunt ſex. par. 1 pag. 315 col. 2 a & ſeq. ſecundum alios vero ſunt octo. ibid. c & ſecundum alios ſeptem. pag. 316 col. 1 b par. ead.
Contemplationis apex mutos facit. par. 1 pag. 87 col. 1 a
Contemplativa vita, quomodo recipiat Deum differenter ab activa. par. 1 pag. 357 col. 1 a & ſeq.
Contemplativa vita per ſe ſine querimonia eſt eligenda, activa vero propter neceſſitatem ſuſcipienda. par. 1 pag. 359 col. 1 a
Contemplativæ vitæ ſuper activam commendatio. ibid. col. 2 a & ſeq.
Contemplativæ vitæ dignitas, & divitiæ. par. 1 pag. 317 col. 1 c
Contemplativæ vitæ otium quale ſit. par. 1 pag. 357 col. 2 b & ſeq.
Contemplativorum lacrymæ quæ ſint. par. 1 pag. 358 col. 1 a
Contemplativus quomodo debeat ſe ſepelire in ſepulchro contemplationis. par. 2 pag. 385 col. 1 b & ſeq.
Contemplator debet habere tres virtutes. par. 1 pag. 316 col. 1 b & ſeq.
Contemptus mundi. Vide. Mundus.
Contentio eſt ſignum amoris privati boni. par. 1 pag. 645 col. 2 b
Continentia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Continentiæ ſtatus ſunt tres. par. 1 pag. 272 col. 2 c
Contritionem quæ pariant. par. 1 pag. 194 col. 1 b
Contumelia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Converſare cum pernicioſis valde nocet, & exemplo demonſtratur. par. 1 pag. 518 col. 1 c
Converſio perfecta ad Chriſtum in quibus conſiſtat. par. 1 pag. 263 col. 1 a.
Convivia ſunt multiplicia. par. 1 pag. 455 col. 1 b & ſeq.
Cor cum manibus elevare quid ſit. par. 2 pag. 390 col. 2 c
Corbona quid ſit, & quid in ipſa ponebatur. par. 1 pag. 614 col. 2 a
Corona ſpinea impoſita ſanctiſſimo Chriſti capiti fuit de juncis marinis. par. 2 pag. 274 col. 1 a
Corporale malum non eſt timendum. par. 1 pag. 398 col. 1 c
Corporale gerit figuram ſindonis, & ideo debet eſſe de lino. par. 2 pag. 679 col. 2 c
Corporum reſurrectionem futuram quid oſtendat. par. 2 pag. 606 col. 1 b
Corpus humanum in quanto tempore organizetur. par. 2 pag. 65 col. 1 a
Corpus Chriſti, quando fuerit organizatum. ibid.
Corvi non paſcunt pullos ſuos, donec vi-

Digitized by Google

videant eos factos nigros. par. 1 pag. 406 col. 1 b
Corus eſt menſura triginta modia continens. par. 1 pag. 496 col. 2 c
Cotus quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b
Creatio eſt de non eſſe ad eſſe deductio. par. 2 pag. 255 col. 2 a
Creatura omnis eſt ſenſibilis reſpectu Dei. par. 2 pag. 282 col. 1 c
Credere in Deum, & credere Deo differunt, & quomodo. par. 2 pag. 341 col. 1 a
Crux quid, & quot, & quæ ſint ejus brachia. par. 1 pag. 671 col. 2 c & 472 col. 1 a par. ead.
Crucis ſigno omnia perficiuntur, & ipſo ubique nos ſignare debemus. par. 1 pag. 465 col. 1 c
Crucis forma qualis fuerit. par. 2 pag. 279 col. 1 a
Crucem ſumere quatuor nos invitant. par. 1 pag. 312 col. 1 a
Crucem portare contingit dupliciter. par. 2 pag. 350 col. 2 a
Crucem baiulare quid ſit. par. 1 pag. 465 col. 1 a
Crux Chriſti habet renovativam naturam. par. 1 pag. 312 col. 2 a
Culpa, vide nonnulla Verbo. Peccatum.
Cultor Dei debet facere ejus voluntatem in opere, & actu quadrupliciter. par. 2 pag. 348 col. 1 a & ſeq.
Cultus divinus non eſt intermittendus propter parentum amorem. par. 1. pag. 138 col. 2 a
Cultus Dei maxime in oratione reperitur. par. 1 pag. 363 col. 1 b
Cupiditas eſt radix omnium malorum. par. 1 pag. 403 col. 1 b
Cuſtodia multiplex. par. 2 pag. 257 col. 2 c
Cuſtodiam ſui negligere quam ſit malum. par. 1 pag. 412 col. 2 b

D

Damnati in inferno maxime videbunt eos, quos inutiliter amaverunt, & participes in peccatis fuerunt, & etiam videbunt eos in gloria, quos deſpexerunt. par. 1 pag. 515 col. 1 a & ſeq.
Dare quando ſit meritorium. par. 1 pag. 454 col. 2 c & ſeq.
Debilis multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.
Debitum triplex. par. 1 pag. 72 col. 1 a & ſeq.
Debitum quomodo dicatur gratia. par. 2 pag. 36 col. 1 c
Debora interpretatur apis habens aculeum. par. 1 pag. 156 col. 1 b
Decima drachma, quæ perdita, poſtea fuit inventa, ſignificat naturam humanam. par. 1 pag. 477 col. 1 a & ſeq.
Decimæ quare fuerint homini præceptæ. ibid.
Defectus quincuplex hominis. par. 2 pag. 94 col. 1 a & ſeq.
Defunctorum officium quare habeat in invitatorio: Regem, cui omnia vivunt &c. par. 1 pag. 298 col. 1 c
Delictum quid. par. 1 pag. 14 col. 1 a
Dæmones ſunt incorporei. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Dæmones maxime timent Chriſtianos. ibid.
Dæmones quomodo perdebantur a Chriſto. par. 1 pag. 176 col. 2 c & ſeq.
Dæmonum perditio duplex. ibid.
Dæmonum furor erga homines maximus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Dæmonum arma, quæ ſint. par. 1 pag. 378 col. 2 c
Deſperatio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c.
Detractio quid ſit. ibid. col. 1 c & 2 a.
Dei latitudo, longitudo, ſublimitas, & profunditas quid ſint par. 1 pag. 222 col. 1 a
Deo ſoli ſervire multipliciter intelligitur. par. 1 pag. 163 col. 1 c & 2 a.
Deum trahere quid ſit, & quomodo, & quotupliciter trahat. par. 2 pag. 125 col. 2 b & ſeqq. & 205 col. 2 c & ſeqq. par. ead.
Deum nos audire debere ipſa natura docet. par. 2 pag. 345 col. 1 b & ſeq.
Deum habitare, apparere, deſcendere, mitti, & ſedere in beatis, quid. par. 1 pag. 11 col. 2 a & ſeq.
Deum venire quid ſit, & ad quid veniat. par. 2 pag. 365 col. 2 b & ſeq. & 366 col. 1 a
Deum adire quomodo contingat. par. 2 pag. 388 col. 2 b & ſeq.
Deum perfecte regnare in nobis quid ſit. par. 1 pag. 365 col. 2 c
Deus multipliciter eſt in rebus, & præſertim in homine. par. 2 pag. 353 col. 1 b & ſeq.

Deus

Digitized by Google

Deus multipliciter dicitur eſſe nobiſcum. ibid.
Deus eſt creaturarum principium tripliciter. par. 2 pag. 310 col. 1 b & ſeq.
Deus multipliciter excitat hominem a ſomno peccati. par. 2 pag. 352 col. 2 a & ſeq.
Deus dicitur eſſe in rebus quadrupliciter. par. 2 pag. 44 col. 1 a
Deus in judicio extremo tranquillus juſtis, & iratus injuſtis apparebit. par. 2 pag. 210 col. 1 a
Deus eſt omnibus omnia, & omnia dicuntur de ipſo, & nihil digne. par. 2 pag. 335 col. 1 b
Deus eſt in his, qui ſunt ejus diſcipuli dupliciter. par. 2 pag. 377 col. 2 a.
Deus an peccatores exaudiat. par. 2 pag. 169 col. col. 2 a
Deus non cognoſcit mala notitia approbationis. par. 1 pag. 439 col. 1 c
Deus diligit effectu, & non affectu. par. 2 pag. 229 col. 1 a
Deus quæritur multipliciter. par. 2 pag. 143 col. 1 a & ſeq.
Deus numquam derelinquit creaturam, niſi prius ipſum creatura repellat. par. 1 pag. 289 col. 2 a
Deus eſt noſtra beatitudo, & quare. par. 2 pag. 225 col. 2 a & ſeq.
Deus multipliciter elegit. par. 2 pag. 371 col. 1 b & ſeq.
Deus quare puniat peccatores. par. 2 pag. 25 col. 2 b
Deus, cum ſit ſpiritualis, quare non videtur ab intellectu, quamvis ſit præſens. par. 2 pag. 28 col. 1 c & ſeq.
Deus qualiter ſit adorandus in ſpiritu, & veritate. par. 2 pag. 90 col. 1 a.
Deus quomodo dicatur tentare. par. 2 pag. 116 col. 1 a
Deus multiplici ratione eſt pater noſter. par. 1 pag. 363 col. 2 c & ſeq.
Deus dicitur homo, & quare. par. 1 pag. 479 col. 2 a & ſeq.
Deus quorum & quot modis dicatur pater. par. 1 pag. 69 col. 1 & 2
Deus cauſa efficiens, exemplaris & finalis mundi. par. 1 pag. 12 col. 1 c & col. 2 a
Deus propter tria fecit animam rationalem par. 1 pag. 6 col. 1 b
Devotio Deo accepta quæ ſit. par. 1 pag. 125 col. 1 c
Dextra æqualitatem ſignificat. par. 1 pag. 660 col. 1 a
Diabolus dupliciter tentat. par. 1 pag. 165 col. 2 a
Diabolus quam ſit malus princeps. par. 2 pag. 232 col. 1 b
Diabolus quomodo dicatur homicida ab initio. par. 2 pag. 159 col. 2 b
Diabolus ſemper habet nocendi voluntatem. par. 1 pag. 177 col. 2 b
Dicere Dei ad hominem quid ſit. par. 1 pag. 404 col. 2 b
Dicere eſt verbum mente concipere. par. 1 pag. 110 col. 2 b
Dies ſpiritualis eſt duplex. par. 2 pag. 185 col. 1 c
Dies ſpiritualis quid ſit, & quis ſit proprie & vere. ibid.
Dies eſt latio ſolis ſuper terram. ibid.
Dies Domini quid ſit, & quotuplex. par. 2 pag. 164 col. 1 b & ſeq.
Dies feſtus fidelium qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 338 col. 1 a & ſeq.
Differentia inter homines mundanos, & filios Dei. par. 2 pag. 318 col. 2 b & ſeq.
Digiti Dei molem terræ ſuſtinentes qui ſint. par. 1 pag. 180 col. 1 a
Digitus Dei quid ſit, & quotupliciter accipiatur. par. 2 pag. 149 col. 2 a.
Diis alienis ſervire quid ſit. par. 2 pag. 135 col. 1 c & 2 a
Dilectio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b.
Dilectio multiplex. par. 2 pag. 219 col. 2 a
Dilectio fraterna, & charitas qualis debeat eſſe & quam magna faciat. par. 2 pag. 219 col. 2 a & ſeqq. & 220 col. 1 a & ſeqq.
Dilectio duplex, & quæ earum remittat culpam, vel pœnam. par. 1 pag. 267 col. 2 c
Dilectio, qua diligimus Deum, quot conditiones habere debeat ad hoc, quod ſit perfecta. par. 1 pag. 352 col. 1 a & ſeq.
Dilectio Dei quomodo cadat ſub præcepto. ibid. col. 2 a
Dilectio qua diligitur Deus eſt duplex. ibid.
Dilectio Dei erga nos qualis ſit. par. 2 pag. 322 col. 2 c & ſeq.
Dilectio proximi qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 352 col. 2 b
Dilectio naſcitur ex impletione legis. par. 2 pag. 370 col. 1 a
Dilectio numquam male operatur, & eſt

eſt maximum bonum. ibid.
Dilectio proximi, quæ ſit meritoria, vel careat merito apud Deum. par. 1 *pag.* 231 *col.* 2 *b & ſeq.*
Diligendi Deum modi tres. par. 1 *pag.* 435 *col.* 2 *a & ſeq.*
Diligere proximum quid ſit, & quare ipſum diligere debeamus. par. 2 *pag.* 369 *col.* 1 *b & ſeq.*
Diligere Deum eſt donum Dei. par. 2 *pag.* 251 *col.* 1 *c*
Diligi a Deo eſt acceptari a Deo. par. 2 *pag.* 229 *col.* 2 *a*
Dimittere debemus offenſas, & petenti veniam, & inimico perſequenti, ſed aliter, & aliter. par. 1 *pag.* 520 *col.* 2 *b & ſeq.*
Dipondius quid ſit. par. 1 *pag.* 398 *col.* 2 *b*
Diſciplina quid, & qualis eſſe debeat. par. 1 *pag.* 16 *col.* 1 *c*
Diſcipulus bonus qualis ſit. par. 2 *pag.* 126 *col.* 2 *a*
Diſcipulus Chriſti quæ habere debeat. par. 1 *pag.* 214 *col.* 2 *b & ſeq.*
Diſcipulus Chriſti non eſt, qui pauper eſſe nequit. par. 2 *pag.* 469 *col.* 2 *a & ſeq.*
Diſcipulus Chriſti perfectus eſt, quaſi ſal, & quare. ibid. col. 2 *c & ſeq.*
Diſcipulus Chriſti, qui ſit. par. 2 *pag.* 363 *col.* 2 *a & ſeq.*
Diſcipulo Chriſti quot & quæ ſint neceſſaria. par. 2 *pag.* 306 *col.* 2 *a & ſeq.*
Diſcipuli, qui interrogaverunt Chriſtum de deſtructionis mundi, ſeu Hieroſolymæ tempore, qui fuerint. par. 1 *pag.* 618 *col.* 1 *c*
Diſcipuli Chriſti quare non erant arctandi ad jejunia. par. 1 *pag.* 205 *col.* 1 *b & ſeq.*
Diſcipuli fuerunt ſeptuaginta duo, & hoc convenienter propter multas rationes. par. 1 *pag.* 337 *col.* 2 *b*
Diſcipuli Chriſti an ante ejus paſſionem baptizaverint eodem baptiſmo, quo & Joannes Baptiſta baptizabat, an alio. par. 2 *pag.* 76 *col.* 1 *c &* 2 *a & ſeq. &* 82 *col.* 2 *b & ſeq. par. ead.*
Diſcipulorum Chriſti paupertas qualis fuerit. par. 2 *pag.* 84 *col.* 2 *a. & ſeq.*
Diſcipulos tres aſſumpſit Jeſus, & quare. par. 1 *pag.* 314 *col.* 2 *c & ſeq.*
Divina in principio amara videntur in fine tamen dulcia eſſe cognoſcuntur; mundana vero econtrario apparent, & ſunt. par. 2 *pag.* 318 *col.* 2 *b & ſeq.*
Divina conſilia non ſunt temere diſcutienda. par. 1 *pag.* 349 *col.* 2 *a*
Divinis perſonis quæ ſint communia. par. 2 *pag.* 104 *col.* 1 *a & ſeqq.*
in Divinis dicendi, & quærendi modi quinque. par. 1 *pag.* 11 *col.* 2 *a & ſeq.*
Diviſio eſt cauſa interitus. par. 1 *pag.* 376 *col.* 1 *c*
Divites quare difficile ſalutem conſequantur. par. 1 *pag.* 183 *col.* 1 *b*
Divitias eſſe ſpernendas maximo demonſtratur argumento. par. 1 *pag.* 119 *col.* 1 *a & ſeq.*
Divitias nec habere, nec amare tutiſſimum eſt. par. 1 *pag.* 556 *col.* 2 *a*
Divitiæ comparantur ſpinis, & quare. par. 1 *pag.* 275 *col.* 2 *c*
Docilitas quid. par. 1 *pag.* 15 *col.* 2 *b &* 19 *col.* 1 *b par. ead.*
Doctor verus quis ex Auguſtino. par. 1 *pag.* 6 *col.* 2 *c*
Doctor evangelicæ ſcripturæ qualis eſſe debeat. par. 1 *pag.* 73 *col.* 2 *a*
Doctoris officium quid reddat perfectum? par. 1 *pag.* 257 *col.* 1 *a*
Doctrina Chriſti tripliciter oſtenditur authentica. par. 1 *pag.* 159 *col.* 2 *a & ſeq.*
Doctrina omnis eſt bonorum annunciativa, tamen hoc ſpecialiter Evangelii eſt, ideo antonomaſtice dicitur Evangelium inter omnes ſcripturas. par. 2 *pag.* 14 *col.* 1 *a*
Doctrina Chriſti fuit humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. par. 1 *pag.* 175 *col.* 1 *a*
Doctrinam ſacram communicare quatuor impellunt. par. 1 *pag.* 276 *col.* 2 *b & ſeq.*
Doctrinæ ſufficientia tria requirit. par. 2 *pag.* 372 *col.* 2 *a*
Dolor animæ qualis eſſe debeat. par. 1 *pag.* 66 *col.* 2 *b & ſeq.*
Dolus quid ſit, & quotuplex. par. 2 *pag.* 316 *col.* 2 *b & ſeq.*
Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur. par. 2 *pag.* 52 *col.* 2 *a &* 316 *col.* 2 *b par. ead.*
Domina vide Maria Virgo.
Dominatio vera, quæ ſit. par. 2 *pag.* 337 *col.* 2 *b*
Domini multi ſunt, quibus ſervire homo non poteſt. par. 1 *pag.* 500 *col.* 2 *c & ſeq.*

Digitized by Google

Domino quomodo famulari debeamus. par. 1 pag. 150 col. 2 c & ſeq.
Domino debetur, timor, & patri amor. par. 1 pag. 69 col. 1 b
Dominus verus qui ſit. par. 2 pag. 337 col. 2 b
Dominus viſitat ad multa. par. 1 pag. 113 col. 1 c & ſeq. de hoc vide plura, Verbo Chriſtus.
Domus, in qua Chriſtus opportune manet, eſt ſeptiformis. par. 1 pag. 568 col. 1 c & ſeqq.
Donum quatuor reddunt excellentius & gratius. par. 2 pag. 322 col. 2 b
Duodecim Apoſtoli in multis duodenariis numeris figurati. par. 1 pag. 214 col. 2 c & 215 col. 1 a
Duodenarius eſt primus numerus abundans. par. 1 pag. 308 col. 1 c

E

EBrieta triplex, & quæ earum ſit peccatum mortale. par. 2 pag. 59 col. 1 c & ſeq.
Eccleſia ex gentibus congregata quomodo fuerit curva per multum temporis. par. 1 pag. 432 col. 1 c
Eccleſia dicitur hortus, & quare. par. 1 pag. 433 col. 2 a
Eccleſia militans denotatur per areolam, & quare. par. 1 pag. 151 col. 2 a.
Eccleſia triumphans ſignificatur per aream, & quare. ibid.
Eccleſia qualis domus Dei ſit. par. 2 pag. 320 col. 2 b & ſeq.
Eccleſia poteſt concuti, non tamen naufragium pati. par. 1 pag. 648 col. 1 b.
Eccleſia quare ter in anno Petri ſolemnitatem celebret. par. 1 pag. 657 col. 2 b.
Eccleſia ordinatur præcipue ad hoc, quod in ipſa oremus. par. 1 pag. 592 col. 1 c.
Eccleſia ſignificatur per arcam. par. 1 pag. 532 col. 1 a
Eccleſia eſt una, & quare. par. 1 pag. 310 col. 2 a
Eccleſia ſancti Petri Romæ utitur alia translatione Pſalm. quam ea, quæ eſt communis. par. 2 pag. 406 col. 1 c.
Eccleſiæ vera fides numquam deficiet. par. 1 pag. 311 col. 1 b
Eccleſiæ tribulationes principales ſunt quatuor, & per quæ deſignentur. par. 1 pag. 529 col. 2 b & ſeq.
Eclipſis, quæ fuit in paſſione Chriſti, non fuit naturalis, ut ſanctus Dionyſius cognovit. par. 1 pag. 676 col. 2 b.
Egreſſus Dei quid ſit. par. 1 pag. 490 col. 2 b
Electi comparantur tritico. par. 1 pag. 151 col. 2 b
Electorum mira dignitas. par. 2 pag. 259 col. 2 b & ſeq.
Electos cadere, quare Deus permittat. par. 2 pag. 269 col. 1 b
Eleemoſyna qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 147 col. 2 a
Eleemoſyna quando ſit præcepto. ibid. c & 148 col. 1 a par. ead.
Eleemoſyna fructuoſa, qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 390 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſyna quid ſit. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq.
Eleemoſynam denegare quam ſit malum. par. 1 pag. 494 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſynæ inſigne miraculum. par. 1 pag. 213 col. 2 a
Eleemoſynæ fieri debent omnibus pauperibus fidelibus. par. 1 pag. 456 col. 1 c & ſeq.
Eleemoſynæ fructus, & effectus multiplex. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq. & 457 col. 1 a par. ead.
Eleemoſynæ licite poſſunt accipi etiam a malis, & a quibus malis. par. 1 pag. 388 col. 1 b & ſeq.
Eleemoſynæ quibus præſertim, ſint largiendæ. par. 1 pag. 498 col. 2 c & ſeq.
Eleemoſynæ affectus magis quam quantitas a Deo penſatur. par. 1 pag. 615 col. 1 a
Emaus poſtea dicta fuit Nicopolis. par. 1 pag. 689 col. 2 a
Emaus mater feſtinans interpretatur ibid.
Eminentia Judæorum erat in ſanctimonia, Græcorum in ſapientia, Romanorum in potentia par. 2 pag. 278 col. 2 c.
Enoch interpretatur dedicatio. par. 1 pag. 158 col. 2 c
Ephrem fructificatio interpretatur. par. 2 pag. 195 col. 1 b
Epiſcopi quales eſſe debeant. par. 1 pag. 216 col. 2 c & ſeqq.
Eſſentia divina quando eſſentia, quando ſubſtantia dicatur. par. 1 pag. 11 col. 1 c & 2 a
Eſſentiæ divinæ quatuordecim proprietates. par. 1 pag. 10 col. 1 & 2
Eſuries multiplex. par. 2 pag. 123 col. 2 a & ſeq.
Eſus rerum ſpiritualium quomodo ſatiet, & ſimul eſuriem cauſat. ibid.

Digitized by Google

Evangelica doctrina eſt ad fidem inducendam. par. 2 pag. 17 col. 1 a
Evangelia Matthæi, & Lucæ, quomodo non contradicant in reſponſione ipſi Chriſto a Judæis data de perditione vineæ colorum. par. 1 pag. 601 col. 1 c & 2 a.
Fvangelia inter ſe non contradicunt. par. 1 pag. 171 col. 1 c
Evangelia quare ſint quatuor, & ſignentur, per illa animalia Ezechielis. par. 1 pag. 77 col. 1 b & ſeqq. & 19 col. 1 a par. 2
Evangelii ſubiectum quomodo ſit Chriſtus. par. 1 pag. 76 col. 2 a & ſeq.
Evangelii Lucæ diviſio. par. 1 pag. 77 col. 1 c & 80 col. 1 a
Evangelii modus procedendi non debet eſſe argumentativus, ſed narrativus, & quare. par. 2 pag. 17 col. 1 b & ſeq.
Evangelii Joannis quatuor cauſæ. par. 2 pag. 12 col. 2 b & ſeq.
Evangelium totum tractat de Chriſto ſecundum quod eſt mediator, prædicator, reparator, & triumphator, par. 1 pag. 76 col. 2 a
Evangelium, quod legitur ab Eccleſia Romana in feſtis Confeſſorum, quomodo convenienter ſit in talibus feſtivitatibus ordinatum. par. 1 pag. 410 col. 2 c
Evangelium dicitur vinum bonum ſervatum uſque in finem, & quare. par. 2 pag. 319 col. 2 c
Evangelium in quo Joannes teſtimonium perhibet de Chriſto, quare legatur in octava Epiphaniæ. par. 2 pag. 42 col. 2 a
Evangelium quid contineat. par. 1 pag. 132 col. 1 b
Evangelium dicitur bona nunciatio. par. 1 pag. 75 col. 2 c
Evangelium, quod tractat de Zacheo, quare legatur in Eccleſiarum dedicationibus. par. 1 pag. 568 col. 2 c.
Evangelium de Martha, & Magdalena quare legatur in feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ virginis. par. 1 pag. 360 col. 2 c & 361 col. 1 a
Euchariſtia quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Euchariſtiæ multiplex figura. par. 1 pag. 641 col. 2 b & ſeq.
Euchariſtiæ nomen quid ſignificet. par. 1 pag. 56 col. 2 c
Euchariſtiæ ſacramentum ob quas cauſas recipiendum. par. 1 pag. 56 col. 1 & 2.
Euchariſtiæ ſacramentum recipiendi neceſſitas. par. 1 pag. 55 col. 1 b c & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam tria requiruntur. par. 1 pag. 41 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam qualiter, & per quæ homo accendatur. par. 1 pag. 54 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam qua fide accedendum. par. 1 pag. 50 col. 2 a
ad Euchariſtiam quanta charitas, & fervor requirantur. par. 1 pag. 53 col. 1 c & ſeqq.
ad Euchariſtiam qualis munditia corporis requiratur. par. 1 pag. 52 col. 2 c & 53 col. 1 a & ſeq.
Exaltando ſe homo, ſe humiliat, & deprimit, & quare. par. 1 pag. 453 col. 2 b & ſeq.
Exaltans ſe a Deo humiliatur. par. 1 pag. 549 col. 1 c & ſeqq.
Exaltatio, & humiliatio ſemper ſunt conjunctæ. par. 1 pag. 164 col. 1 c.
Excæcatio, & obduratio quomodo ſit a Deo. par. 2 pag. 207 col. 2 a & ſeq.
Exceſſus, de quo loquebatur Chriſtus in transfiguratione, quid ſit. par. 1 pag. 318 col. 2 b
Excitat Deus multipliciter hominem a ſomno peccati. par. 2 pag. 352 col. 2 a & ſeqq.
Exemplum multiplex dedit nobis Chriſtus. par. 2 pag. 362 col. 2 b & ſeqq.
Exequiarum pompa an liceat. par. 2 pag. 286 col. 1 a & ſeq.
Exire Chriſtum quid ſit. par. 1 pag. 281 col. 1 a
Expirando clamare eſt opus miraculoſum, & quare. par. 2 pag. 677 col. 2 a & ſeq.
Exultare eſt cum magna alacritate gaudere. par. 2 pag. 164 col. 2 b

F

Facere, loqui, & velle in Deo ſunt idem. par. 1 pag. 94 col. 1 c
Fallacia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a
Favus quid ſit, & quid denotet. par. 2 pag. 388 col. 1 b
Febres quæ ſint, & a quibus procedant ſpiritualiter. par. 2 p. 98 col. 1 b & ſeq.
Febris multiplex gradus. ibid. & col. 2 a.
Felicitas. S. fuit pluſquam martyr, propter mortem filiorum. par. 2 pag. 280 col. 2 b
Felicitas, eſt in habente felicitatem. par. 2 pag. 369 col. 2 c
Fellea paſſio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Fœmina, vide Verbo Mulier.

Fe-

Digitized by Google

Fenum multipliciter dicitur. par. 2 pag. 117 col. 1 a & ſeq.
Fermentum multa ſignificat. par. 1 pag. 434 col. 2 b & ſeqq.
Fermentum aliquando ponitur pro re mala, aliquando pro re bona, & quare. ibid.
Feſtivitates aliæ bonæ, aliæ malæ, & quæ ſint illæ, & quot. par. 2 pag. 338 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Ficus dicitur a fæcunditate, & quia ſi ejus folia carnem tangunt, pruritum faciunt. par. 2 pag. 53 col. 1 c
Ficus quid denotet. par. 2 pag. 52 col. 2 b
Ficus infructuoſa quid denotet. par. 1 pag. 426 col. 2 c
Fidei perfecta notitia in quatuor conſiſtit. par. 1 pag. 309 col. 1 b
Fideles denotantur per palmites, & quare. par. 2 pag. 368 col. 1 b & ſeq.
Fideles denotantur per oves. par. 2 pag. 179 col. 1 b & ſeq. & 350 col. 2 b par. ead.
Fideles quibus cibis ſint paſcendi, cum ſint Chriſti oves. par. 2 pag. 389 col. 2 b & ſeq.
Fideles ſunt filii Dei cibus. par. 2 pag. 92 col. 2 c
Fidelis quadruplici morte mori debet. par. 2 pag. 358 col. 2 a
Fidelis debet miniſtrare Deo, & quomodo par. 2 pag. 359 col. 2 b & ſeq.
Fidem modicam habet de regimine animæ; & paternæ providentiæ, qui timet quotidie mori fame. par. 1 pag. 407 col. 1 c
Fidentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Fides quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Fides eſt animæ vita. par. 1 pag. 188 col. 2 b
Fides multum valet ad miſericordiam Dei conſequendam, & peccatorum remiſſionem. par. 1 p. 196 col. 2 b & ſeqq.
Fides vera in Eccleſia numquam deficiet. par. 1 pag. 311 col. 1 b
Fides deſignatur per granum ſinapis, & quare. par. 1 pag. 521 col. 2 b.
Fides quid ſit. par. 1 pag. 528 col. 1 c & 564 col. 2 a & 631 col. 1 c
Fides denotatur per piſcem. par. 1 pag. 372 col. 1 c
Filii nomina, & ipſorum rationes. par. 1 pag. 11 col. 1 b
Filium Dei audire a Patre, quid ſit. par. 2 pag. 79 col. 2 c
Filius Dei eſt ars Patris ex Auguſtino. par. 1 pag. 7 col. 1 c
Filius Dei dicitur brachium, & manus; & quare par. 1 pag. 377 col. 1 c & 2 a.
Filius dicitur dupliciter, imitatione videlicet, & nativitate. par. 2 pag. 328 col. 2 b
Filius, mercenarius, & ſervus differunt. par. 1 pag. 483 col. 2 c & ſeq.
Finis, alius operis, alius operantis. par. 2 pag. 29 col. 2 c
Finis duplex, alius in ſe, alius in alio. ibid. & ſeq.
Finis omnis ſcientiæ eſt beatitudinis aſſecutio. par. 2 pag. 13 col. 1 a
Flere multis de cauſis contingit. par. 1 pag. 223 col. 1 a & ſeqq.
Flere quadrupliciter debet homo. par. 1 pag. 589 col. 1 a & ſeq.
Flere eſt quaſi lacryma fluere. par. 2 pag. 247 col. 2 a
Fletus quomodo erit in inferno. par. 1 pag. 240 col. 2 a
Flevit Chriſtus in morte Lazari, & quare. par. 2 pag. 190 col. 1 c & 2 a
Flos qualis ſit, & quid deſignet. par. 2 pag. 383 col. 2 c
Flumen quadruplex. par. 2 pag. 341 col. 1 b & ſeqq.
Fons multiplex. par. 2 pag. 326 col. 1 c & 2 a
Fortitudo quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c.
Franciſci ſancti regula duodecim habet rubricas per duodecim lapides Joſue ſignificatas. par. 2 pag. 394 col. 1 a & ſeqq.
Franciſcus ſanctus prius Joannes vocatus. par. 2 pag. 397 col. 1 c & 2 a.
Franciſcus ſanctus cur ſuos tam longo, & prolixo officio oneravit. par. 2 pag. 406 col. 2 c & ſeq.
Fratres cum ſint ſervi utuntur rebus in aliena poteſtate poſitis. par. 2 pag. 420 col. 1 b & ſeq.
Fratres Franciſcani regulam non violant, dum per devotos amicos pecuniam ſuis neceſſitatibus erogatam recipiunt. par. 2 pag. 414 col. 2 b & ſeq.
Fratres Franciſcani, an quarumcumque, & quantarumcumque rerum poſſint habere uſum. par. 2 pag. 420 col. 1 c
Fratrum Franciſcanorum expropriatio, & in communi, & in particulari, ab adverſariis impugnata defenditur. par. 2 pag. 418 col. 2 a & ſeqq.

Fraus quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 52 col. 2 a par. 2

Frigus quid ſit, & quid cauſet, & quid ſignificet. par. 2 pag. 380 col. 2 a & ſeq.

Frigus unde cauſetur. ibid. col. 1 c & 2 a

Fructus digni pœnitentiæ quales ſint. par. 1 pag. 427 col. 1 b & ſeq.

G

Gabriel quid ſignificet, & quare miſſus fuit ad Sacerdotem Zachariam. par. 1 pag. 86 col. 1 c & ſeqq.

Galilæa interpretatur tranſmigratio. par. 1 pag. 525 col. 1 c

Galilæa quid ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a

Gallina deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c

Gallus ſecundum ſuas proprietates deſignat prædicatorem, & doctorem. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.

Gaudent Angeli ſeptem de cauſis ob peccatorum pœnitentiam. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.

Gaudium multiplex. par. 2 pag. 258 col. 1 a & ſeq.

Gaudium plenum quid. ibid. col. 1 a.

Gaudium verum tantum in Deo habemus, & quare. par. 2 pag. 374 col. 1 c & 2 a

Gaudium quomodo ſit majus in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis. par. 1 pag. 475 col. 2 c & ſeq.

Gaudium quando ſit impletum. par. 2 pag. 78 col. 1 c

Gaudium quid ſit. par. 2 pag. 374 col. 1 c

Gaudium Magorum viſitantium Chriſtum, quare magnum dictum fuerit, & etiam paſtorum. par. 1 pag. 120 col. 2 c & 151 col. 1 a

Gaudium mundi eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 a & ſeq.

Gazophylacium unde dicatur, & quot modis ſumatur. par. 1 pag. 614 col. 1 b

Genealogia mulierum, quare non ponatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 156 col. 2 c & 157 col. 1 a

Genealogia Chriſti, quare differenter a Matthæo, & Luca Evangeliſtis narretur. par. 1 pag. 157 col. 1 b & ſeqq.

Generatio ſpiritualis, quæ eſt per Chriſtum, convenientem habet contrapoſitionem, ad generationem carnalem, quæ eſt per Adam. par. 1 pag. 154 col. 2 a & ſeq.

Generationem æternam Filii Dei oſtendunt multa exempla. par. 2 pag. 22 col. 1 c & ſeqq.

Gentes quare dicantur lapides. par. 1 pag. 146 col. 1 a b

Gentes reſpectu Judæorum, quare dicantur pauciores, & a longe venire. par. 1 pag. 375 col. 1 a

Gentes ſunt converſæ ad Deum, & Judæi rejecti. par. 1 pag. 172 col. 2 c & ſeq.

Gentilium converſio per quid inſinuetur. ibid.

Geomantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c

Geraſa eſt civitas Arabiæ, & interpretatur advena. par. 1 pag. 283 col. 1 b c

Gladius multiplex. par. 2 pag. 264 col. 1 c

Gladius ſpiritualis duplex, & eorum quilibet eſt triplex. par. 1 pag. 135 col. 2 b & ſeq.

Gladius triplex debet animam pertranſire ex paſſionis Chriſti meditatione. ibid.

Gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 1 c par. ead.

Gloria inanis quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c

Gloria vera quæ ſit, & in quibus quærenda. ibid. & 113 col. 1 a & 138 col. 2 b par. ead.

Gloria Filii Dei quomodo viſa fuerit. par. 2 pag. 134 col. 1 a & ſeqq.

de Gloria cæleſti quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 1 b c & 2 a

Gloriam Dei videre contingit tripliciter. par. 2 pag. 208 col. 1 b

Gloriam quomodo conſequamur, & per quæ ad ipſam ducamur. par. 1 pag. 113 col. 1 b c

Gloriam humanam appetere, quare fidem evacuet. par. 2 pag. 112 col. 2 b & ſeq.

Grabatum quid ſit, & unde dicatur. par. 1 pag. 198 col. 2 b

Granum frumenti denotat animam ſanctam,

ctam, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b
Granum ſinapis quid denotet. par. 1 pag. 521 col. 2 b
Gratia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia juſtitiæ quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Gratia gratis data, & gratum faciens quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia, alia electionis, alia perfectionis, alia deſponſationis. par. 1 pag. 91 col. 2 b
Gratia Chriſti quomodo fuerit finita, vel infinita. par. 2 pag. 80 col. 2 a & ſeqq.
Gratia denotatur per ignem, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Gratia Spiritus ſancti dicitur regnum Dei. par. 1 pag. 301 col. 1 a
Gratia magna eſt, non habere exteriorem gratiam, quæ tentationis eſt occaſio. par. 1 pag. 347 col. 2 a
Gratiæ Spiritus ſancti effectus mirabiles. par. 2 pag. 31 col. 2 c & 32 col. 1 a & ſeq.
Gula quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 22 col. 1 b

H

Hamus triplex. par. 2 pag. 197 col. 2 b
Hæretici intelliguntur per vulpes. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Herodes in pellibus glorians interpretatur. par. 1 pag. 442 col. 1 c
Herodes, fuit triplex, quilibet impius, & quas impietates commiſerit. ibid. a b
Hierarchia divina quid. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Hierarchia angelica quid. ibid.
Hierarchia eccleſiaſtica quid. ibid. b
Hieruſalem Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & cæleſtis regni typum gerit. par. 1 pag. 560 col. 2 a
Hieruſalem viſio pacis interpretatur. par. 1 pag. 113 col. 1 b & 129 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem fuit totaliter deſtructa. par. 1 pag. 590 col. 2 a & 618 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem quare fuerit deſtructa. par. 1 pag. 626 col. 1 a & ſeq.
Hiſtrionibus, & mimis dare, & Dæmonibus immolare par. 1 pag. 230 col. 1 b.
Holda interpretatur diſcretia. par. 1 pag. 136 col. 1 b
Homines aliqui diabolo pejores oſtenduntur. par. 1 pag. 173 col. 2 c 174 1 a
Hominis maxima dignitas, amicum eſſe Dei. par. 2 pag. 370 col. 1 b
Hominis unius ſalutem, quam magni faciat Deus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Hominis quatuor differentiæ. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Hominis ætates ſex, & in quibus Deus fructum requirat. par. 1 pag. 426 col. 2 a
Hominis vilitas. par. 2 pag. 80 col. 1 a.
Hominis defectus quadruplex. par. 2 pag. 94 col. 1 a
Hominum differentiæ quinque. par. 1 pag. 579 col. 1 a
Hominum tria genera. par. 1 pag. 435 col. 1 c
Homo nihil habet proprium, niſi peccatum, & mendacium. par. 2 pag. 314 col. 1 c
Homo duodecim de cauſis perit. par. 1 pag. 423 col. 1 b
Homo punitur decem de cauſis. par. 1 pag. 424 col. 2 b
Homo quamdiu vivit poteſt ſalvari. par. 2 pag. 207 col. 2 a
Homo fuit Deo reconciliatus eo ordine, quo cecidit. par. 1 pag. 88 col. 1 b.
Homo dicitur tripliciter. par. 2 pag. 318 col. 2 c
Homo formidat coram tribus generibus perſonarum. par. 1 pag. 401 col. 1 c.
Homo denotatur per unam ovem, & per multas, & quare. par. 1 pag. 473 col. 2 c
Homo debet omni tempore fructus facere. par. 1 pag. 146 col. 2 a
Homo qualis ſit naturaliter. par. 2 pag. 355 col. 1 a
Homo facilius ducitur, quam trahatur. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Homo proprie eſt, qui aliis proficit, cum non ſit ſibi natus. par. 2 pag. 59 col. 1 a
Homo quando ſit domus Dei, vel diaboli. par. 1 pag. 419 col. 2 a
Honor eſt pœna, ſecundum honorem non viventi. par. 2 pag. 202 col. 2 b
Honor multiplex. par. 2 pag. 202 col. 2 c
Honor non exhibitus ab amante, non eſt honor, ſed adulatio. ibid.
Honor ſummus qualis ſit. par. 2 pag. 203 col. 1 a
Honor triplex Deo exhibitus, quando

INDEX

RERUM, ET VERBORUM,

Quæ Prima, & Secunda Parte Tomi Sexti

OPERUM S. BONAVENTURÆ CONTINENTUR.

A

Abire a Deo, contingit multipliciter. parte 2 pagina 132 columna 1 littera c & col. 2 a.
Abnegatio ſui triplex eſt. par. 2 pag. 395 col. 2 c & ſeqq.
Abominatio apud Deum quid ſit, & quid abominet. par. 1 pag. 504 col. 1 a
Abraham non dubitavit de divina promiſſione, quamvis reſponderit, unde ſcire poſſum, & quare ſic petierit ſignum. par. 1 pag. 85 col. 2 b & ſeq.
Abundantia vitam non prolongat, ſed frequenter abbreviat. par. 1 pag. 403 col. 2 a
Accidia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c.
Accidiæ natura, & ejus remedia. par. 1 pag. 25 col. 1 c & 2 a
Accidia denotatur per lectum. par. 1 pag. 277 col. 1 a
Accuſatores multi erunt in judicio. par. 2 pag. 113 col. 2 c & 114 col. 1 a
Acetum multiplex, & quid denotet. par. 2 pag. 282 col. 2 b c
Achaz petit ſignum a Domino propter proprii delicti obſtinationem. par. 1 pag. 85 col. 2 c
Activa vita aliquando eſt magis neceſſaria, & eligibilis quam contemplativa. par. 1 pag. 360 col. 2 b c
Activa vita tria debet cavere. par. 1 pag. 359 col. 1 c
Acus foramen aditum regni cœleſtis deſignat, & quare. par. 1 pag. 556 col. 2 c.
Adam interpretatur homo. par. 1 pag. 199 col. 1 a
Adam ubi fuerit ſepultus. par. 1 pag. 671 col. 1 c & par. 2 pag. 277 col. 2 c.
Adorans qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 90 col. 1 a
Adorare quid ſit. par. 2 pag. 326 col. 2 b.
Adorator verus qui ſit. ibidem.
Adorationis eſſentiales conditiones, quæ ſint, & quæ de bene eſſe. par. 2 pag. 89 col. 2 b c
Adventus Chriſti triplex, & qualis fuerit primus. par. 2 pag. 381 col. 2 c
Adventus Chriſti duplex, & qualis ſit uterque. par. 2 pag. 73 col. 1 c
Adventus Chriſti primus fuit miſericordiæ, & ideo vocatus fuit Jeſus. par. 1 pag. 333 col. 1 b 569 col. 2 b par. 2 pag. 113 col. 1 b 2 a
Adventus Chriſti primus ad quid fuerit. par. 1 pag. 416 col. 2 c & 586 col. 1 c 2 a
Adventus Chriſti triplex. par. 1 pag. 586 col. 1 b c & par. 2 pag. 381 col. 2 c
Adverſanti adverſari cautela eſt. par. 1 pag. 595 col. 2 a
Adulatio quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Ægyptus interpretatur tenebræ. par. 1 pag. 129 col. 1 a
Aequa pars eſt deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas, quomodo intelligatur. par. 1 pag. 392 col. 2 b c
Æquitas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Aeromantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Æſtimativa quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a.
Aetas Chriſti cum cœpit prædicare. par. 1 pag. 156 col. 1 c
Aetates ſunt octo. par. 1 pag. 127 col. 1 a b
Aeternitas eſt incommutabilis vitæ tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. par. 1 pag. 559 col. 2 b
Affectus in omni opere a Deo ſuper omnia

Digitized by Google

nia penſatur. par. 1 pag. 614 col. 2 c & ſeq.
Agere bene cui contingat. par. 2 pag. 331 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Agnus unde dicatur, & quæ ſint ejus proprietates, & quid deſignet. par. 2 pag. 315 col. 2 a b c.
Alphæus interpretatur fugiens. par. 1 pag. 218 col. 1 c
Amans eſt ubi amat. par. 2 pag. 370 col. 2 c & 2 a
Amare quid ſit. par. 2 pag. 389 col. 2 a
Amaritudo eſt maxima pœnitentiæ pars. par. 1 pag. 658 col. 1 a
Ambroſius, qui dicit Adam ſepultum fuiſſe in monte Calvario, non eſt Ambroſius ille qui inter Doctores Eccleſiæ numeratur. par. 1 pag. 671 col. 1 c
Amen quid ſignificet, & quot modis teneatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 72 col. 2 c
Amen amen eſt quaſi Dei juratio. par. 2 p. 67 col. 2 a b
Amen eſt nomen Hebræum & manet non interpretatum apud ipſos, & quare. ibid.
Amen verum ſignificat. ibid.
Amicitia quid. par. 1 pagin. 16 col. 1 c
Amicitia Dei magna felicitas. par. 2 pag. 369 col. 2 c.
Amicitia facit unumquemque eſſe tot perſonas, quot amicos habet par. 2 pag. 378 col. 1 a & ſeq.
Amicitia eſt eadem velle, & eadem nolle. par. 2 pag. 323 col. 1 c
Amicitiæ lex eſt in neceſſitate amico non deeſſe. par. 1 pag. 496 col. 1 b.
Amicorum Dei eſt pati. par. 2 pag. 184 col. 1 a
Amicos Dei quid nos efficiat. par. 2 pag. 370 col. 1 c & 2 a
Amicum hominem eſſe Dei maxima ipſius dignitas. ibid. b
Amicus verus, qui ſit. par. 1 pag. 496 col. 1 b & 647 col. 1 a par. eadem.
Amicus quam ſit magnum bonum. par. 1 pag. 368 col. 2 a
Amicus fidelis eſt Chriſtus. par. 1 pag. 369 col. 1 c
Amor quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b.
Amor Dei numquam eſt otioſus. par. 1 pag. 97 col. 1 c & 436 col. 2 b par. ead.
Amor interior non poteſt latere, quia ſe manifeſtet, ſed ſemper prorumpit in opus par. 1 pag. 97 col. 1 c
Amor privati boni maxime in fine mundi vigebit. par. 1 pag. 537 col. 1 b
Amor Apoſtolorum erga Chriſtum, quomodo Spiritus ſancti adventum impediebat. par. 2 pag. 243 col. 2 & ſeq.
Amor verum ſpiritualium, quomodo ab amore verum carnalium differat. par. 2 pag. 106 col. 1 a b
Amor Dei comparatur igni, & quare. par. 1 pag. 416 col. 2 c & ſeq.
Amor doctori ad diſcipulum, quomodo præemineat paventum amori ad filios. par. 1 pagin. 279 colon. 1 b c.
Amor magna operatur, ſi eſt. par. 1 pag. 244 col. 1 b
Amor duplex. par. 2 pag. 92 col. 1 b
Amos interpretatur onerans. par. 1 pag. 138 col. 2 b
Andreas erat Petro junior. par. 2 pag. 49 col. 1 a
Andreas virilis interpretatur. par. 2 pag. 49 col. 1 b
Andreæ, præconia, & laudes. par. 2 pag. 48 col. 2 b c
Angelus quid. par. 1 pag. 12 col. 2 b
Angeli qualiter miniſtraverunt Chriſto tempore Nativitatis, Crucis Reſurrectionis, & Aſcenſionis. par. 2 pag. 54 col. 1 c
Angeli, nato Domino, quare potius paſtoribus apparuerint quam alii generi hominum. par. 1 pag. 120 col. 1 c & 2 a b
Angeli lucis, & tenebrarum differenter apparent. part. 1 pagin. 120 col. 2 c.
Angeli gaudent de peccatore pœnitente ſeptem de cauſis. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.
Angeli apparitio facta Zachariæ fuit venerabilis admirabilis, & terribilis. par. 1 pag. 83 col. 1 b
Angeli dicuntur Cœli. par. 1 pag. 69 col. 2 b
Angeli non fuerunt creati in gratia. par. 2 pag. 159 col. 2 c & ſeq.

Digitized by Google

Angelorum aſpectus, quare fuerit in lege veteri terribilis, non autem in nova. par. 1 pag. 8 col. 2 a
Anima quid. par. 1 pag. 12 col. 2 b.
Anima ut opera vitæ faciat a Sole, & Luna illuminari debet, hoc eſt a Chriſto, & ejus Matre, & quomodo. par. 1 pag. 7 col. 2 a b
Animæ portio duplex, ſuperior, & inferior, quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c.
Anima quomodo ſpiritualiter cæleſtem panem comedat, & quæ ſint organa, & inſtrumenta ad actum hujuſmodi. par. 2 pag. 336 col. 1 a & ſeq.
Anima fidelis quomodo ſanetur. par. 1 pag. 429 col. 2 c
Anima multis modis ſumitur. par. 2 pag. 201 col. 2 c & ſeq.
Anima, quæ ſpiritualiter vult videre Deum, quinque debet habere. par. 2 pag. 387 col. 1 a
Anima verius eſt ubi amat, quam ubi animat. par. 2 pag. 409 col. 2 a
Anima, quæ ſpiritualiter vult videre Deum quinque debet habere. par. 2 pag. 387 col. 1 a
Anima conſepulta cum Chriſto quatuor debet habere. par. 2 pag. 385 col. 1 b & ſeq.
Animæ portio ſuperior, & inferior, quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c
Animæ definitio, & ejus potentiæ. ibid.
Animam eſſe immortalem probatur ex intellectu, appetitu, & actu virtuoſo. par. 1 pag. 606 col. 1 b
Animam ſolus Deus poteſt implere. par. 2 pag. 404 col. 1 a
Animæ reparationis ordo par. 1 pag. 484 col. 2 b
Animæ noſtræ dignitas quanta ſit, & quas debeat habere conditiones. par. 2 pag. 78 col. 2 c & ſeq.
Animæ aſpectus duplex. par. 1 pag. 100 col. 1 b
Anna interpretatur gratia. par. 1 pag. 134 col. 2 b
Antiochus interpretatur ſilentium paupertatis. par. 1 pag. 469 col. 2 b
Anulus quid denotet, & quid ſignificet ipſum in manu habere. par. 1 pag. 486 col. 2 c
Apex quid ſit. par. 1 pag. 505 col. 2 c & ſeq.
Apoſtaſia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.
Apoſtoli qualiter fuerint miſſi. par. 2 pag. 294 col. 1 c
Apoſtoli quare in Sabbato ſpicas vellebant. par. 1 pag. 207 col. 2 c
Apoſtoli dicuntur teſtes Chriſti, & veræ fidei omni exceptione majores & quare. par. 1 pag. 697 col. 2 c
Apoſtoli quare fuerint electi idiotæ, & illitterati. par. 2 pag. 52 col. 2 c & ſeq.
Apoſtoli quare vocati a Galilæa. par. 2 pag. 51 col. 1 b
Apoſtoli quomodo omnem veritatem didicerint. par. 2 pag. 245 col. 2 a
Apoſtolus interpretatur miſſus. par. 1 pag. 300 col. 2 c
Apoſtolorum prædicatio, quam fuerit utilis. par. 1 pag. 303 col. 1 b c
Appropinquantium ad Chriſtum triplex imitatio. par. 1 pag. 295 col. 2 c & ſeq.
Appropriare aliqua perſonis divinis quid. par. 1 pag. 11 col. 2 b
Apum rex aculeum non habet. par. 1 pag. 333 col. 2 b
Aqua ſignificat ſpiritum, & quomodo extinguat, vel non extinguat ſitim, immo potius accendat. par. 2 pag. 86 col. 2 c & ſeq.
Aqua multa deſignat. par. 1 pag. 639 col. 1 c & ſeq.
Aqua multiplex. par. 2 pag. 326 col. 1 a & ſeq.
Aquila appropriatur Joanni, & ipſum denotat, & quare. par. 2 pag. 11 col. 1 a & ſeq.
Aquila qualis ſit avis. ibid. col. 2 b
Aquilæ proprietas. par. 1 pag. 445 col. 1 a
Aquila deſignat Chriſtum, & quare. ibid.
Aquilæ tranſmarina cadavera ſentiunt. par. 1 pag. 539 col. 2 a
Aquilis comparantur Sancti. ibid.
Ara gerit figuram Crucis. par. 1 pag. 679 col. 2 c
Arbor qualem ſignificet voluntatem. par. 1 pag. 238 col. 2 b & ſeq.
Arca ſignificat Eccleſiam. par. 1 pag. 532 col. 1 a & ſeq.
Arguere errantes, quando non ſit bonum. par. 2 pag. 139 col. 1 b & ſeq.
Ariditas ſpiritualis eſt ſeptiformis, & ex ſeptem cauſis ſumitur. par. 1 pag. 213 col. 1 b c
Arimathæa, quæ civitas fuerit. par. 1 pag. 679 col. 1 a & ſeq.
Arimathæa donationis, vigilia interpretatur. ibid. col. 2 b

Digitized by Google

Arimathæa erat Ramata civitas Elcanæ, & Annæ. par. 2 pag. 285 col. 1 c & ſeq.
Ars nihil poteſt ſine natura. par. 1 pag. 293 col. 2 b
Artis mechanicæ ſeptem. ibid. b
Artis mechanicæ lumen quadruplex. par. 1 pag. 2 col. 1 a
As quid ſit. par. 1 pag. 398 col. 2 b
Aſcenſio Chriſti figuratur. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Aſinus quale animal, & quid denotet. par. 2 pag. 357 col. 2 c & ſeq.
Aſinus multa ſignificat. par. 2 pag. 200 col. 1 a & ſeq.
Aſſumpſit Jeſus tres diſcipulos, Petrum, Jacobum, & Joannem, & quare. par. 1 pag. 314 col. 2 c
Avaritia ſemper juveneſcit in homine, quamvis alia vitia ſeneſcant. par. 1 pag. 429 col. 1 c
Avaritiæ remedia. par. 1 pag. 23 col. 2 b c
Avarus convenienter camelo comparatur. par. 1 pag. 556 col. 2 c
Auctoritas divinæ Majeſtatis oſtenditur. par. 1 pag. 73 col. 1 a
Audiendi gradus eſt triplex. par. 1 pag. 279 col. 1 c
Auditores verbi divini ſunt in quadruplici differentia. par. 1 pag. 271 col. 1 a & ſeq.
Auditores verbi Dei quales eſſe debeant. par. 1 pag. 185 col. 2 c & ſeq.
Auditores Chriſti, qui ſint. par. 1 pag. 322 col. 2 b & ſeq.
Auditus animæ eſt ſeptuplex. par. 1 pag. 212 col. 2 c & ſeq.
Augurium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Aurea quid. par. 1 pag. 16 col. 2 c
Aureola quorum ſit. ibid.

B

Baptiſmi ſanctitas eſt Chriſto tantummodo attribuenda. par. 2 pag. 45 col. 1 c
Baptiſmus quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Baptiſmus a Diſcipulis Chriſti ante ejus paſſionem collatus, qualis fuerit, & quantæ fuerit efficaciæ. par. 2 pag. 76 col. 2 a & ſeq. & 82 col. 2 b & ſeq. par. eadem.
Baptiſmus quando fuerit inſtitutus. par. 2 pag. 70 col. 1 b
Baptiſmus multiplex. par. 1 pag. 50 col. 1 b & ſeq.
Baptiſmus quando incœperit eſſe ſub præcepto. par. 2 pag. 70 col. 1 b & ſeq.
Baptiſmus Joannis qualis erat. par. 2 pag. 40 col. 2 b & ſeq.
Barabbas interpretatur filius magiſtri, vel patris. par. 2 pag. 273 col. 1 a.
Bartholomæus interpretatur filius ſuſpendentis aquas. par. 1 pag. 218 col. 1 a.
Beatis omnes videbunt Deum, non tamen in gloria erunt æquales. par. 2 pag. 364 col. 1 b & ſeq.
Beati in ſcriptura qui dicantur. par. 1 pag. 98 col. 2 c & ſeq.
Beatus quilibet de alterius beatitudine, ſicut de ſua gaudebit. par. 2 pag. 364 col. 2 a & ſeq.
Beatitudo niſi eſſe æterna, non eſſet omnino beata. par. 2 pag. 375 col. 2 c.
Beatitudo eſt gaudium de veritate. par. 1 pag. 283 col. 1 a
Beatitudinem qui conſequantur. ibid.
Beatitudinis quatuor conditiones. par. 1 pag. 235 col. 1 b & ſeq.
Beatitudines virtutibus Cardinalibus correſpondent. par. 2 pag. 227 col. 1 a.
Beelzebub vir muſcarum interpretatur. par. 1 pag. 370 col. 1 b
Bellum triplex cum rege, ſuperbiæ ſcilicet, juſtitiæ, & ſupernæ providentiæ. par. 1 pag. 467 col. 2 a & ſeqq.
Bellum tripliciter cum rege tripliciter dicto committitur. ibid. c
Benedictio data Virgini ab Eliſabeth, qualis fuerit, & in quibus figurata. par. 1 pag. 97 col. 1 b
Benefacere, & neceſſaria tribuere debemus omnibus. par. 1 pag. 230 col. 1 b.
circa Beneficia Dei quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 2 b & ſeq.
Benignitas maxima Dei. par. 1 pag. 446 col. 1 c & ſeq.
Bethania duplex, & ubi quælibet fuerit. par. 2 pag. 42 col. 1 b & ſeq.
Bethania domus obedientiæ interpretatur. par. 1 pag. 580 col. 2 b & 698 col. 1 a par. eadem.
Bethleem domus panis interpretur. par. 1 pag. 118 col. 1 c
Bethphagæ domus buccæ interpretatur. par. 1 pag. 580 col. 2 b
Bethſaida interpretatur domus venationis, vel domus frugum. par. 2 pag. 51 col. 2 b
Blaſphemare quid, & quot modis contingat. par. 1 pag. 197 col. 2 a & ſeq.

Blaſphemia quid. par.1 pag. 14 col.2 b

Bona privata diligens odit Chriſtum. par. 1 pag. 593 col. 2 b c

Bona temporalia ad quid dentur. par. 1 pag. 494 col. 1 a

Bona ſunt annuntianda, non autem mala. par. 1 pag. 288 col. 1 a

Bona, quæ deſiderantur nobis a falſis amicis, non ſunt a nobis expectanda, nec expetenda. par. 2 pag. 135 col.1 c

Bona minora ſunt majoribus poſtponenda. par. 1 pag. 335 col. 2 b

Bona mundi triplex interitus tollit. par. 1 pag. 409 col. 1 b.

Boni ſemper impugnanter a malis, & ſi non impugnantur non ſunt boni. par. 1 pag. 621 col. 1 a & ſeq.

Boni perſecutionem patiuntur a malis, & quare. ibid.

Boni multis de cauſis triſtantur, eorum tamen triſtitia eſt brevis. par. 2 pag. 374 col. 1 b c

Boni quare in mundo tribulentur. par. 2 pag. 252 col. 1 c & 2 a

Boni quare odio habeantur a malis. par. 2 pag. 238 col. 2 a & ſeq.

Bonum commutabile triplex. par. 1 pag. 275 col. 2 b

Bonum quomodo eliciatur ex malo. par. 1 pag. 497 col. 2 c & ſeq.

Bonum triplex. par. 1 pag. 662 col. 2 c & 663 1 a

Bonum æternum quomodo differat a temporali. par. 2 pag. 87 col. 1 b

C

Cados græce, amphora latine eſt menſura continens tres urnas. par. 1 pag. 496 col. 2 b

Cæleſtis regni aditus recte acus foramini comparatur. par.1 pag.556 col.2 c

Cælorum regnum a quatuor hominum generibus poſſidetur. par. 1 pag. 505 col. 1 b & ſeq.

Cælum quare fuerit apertum in baptiſmo Chriſti. par. 1 pag. 154 col. 1 c & 2 a

Cælum denotat religionem, & quare. par. 2 pag. 317 col. 1 a

Cæcitas corporalis oritur ex quatuor cauſis. par. 2 pag. 345 par. 2 col.2 c

Cæcitas corporalis tot mala efficit, quot ſpiritualis cæcitas. p.2 pag. 170 col.1 b

Cæcitas ſpiritualis ex quibus cauſis, & quomodo oriatur. par. 2 pag. 346 col. 2 c & 347 col. 1 a

Cæcus multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.

Calceamenta quid ſignificent. par. 1 pag. 487 col. 1 b & ſeqq.

Calceamenta Chriſti ſolvere quid ſit. par. 1 pag. 150 col. 2 a & ſeqq.

Calceamentum multipliciter accipitur. par. 2 pag. 41 col. 2 c & ſeqq.

Calix gerit figuram tumuli. par. 1 pag. 679 col. 2 c

Calvariæ locus ubi erat, & quare ita dicebatur. par. 1 pag. 671 col. 1 c & pag. 277 col. 2 b par. 2

Calvariæ locus quare ſic dicebatur. par. 2 pag. 277 col. 2 b

Camelus denotat avarum, & quare. par. 1 pag. 556 col. 2 c.

Cana zelus interpretatur. par. 2 pag. 318 col. 1 c

Canticum Mariæ Virginis, cur decantetur in Veſperis; canticum vero Simeonis in ſero, & canticum Zachariæ in mane. par. 1 pag. 132 col. 1 b & ſeqq.

Capharnaum villa pulchritudinis interpretatur. par. 2 pag. 328 col. 2 c

Capharnaum quare exultata dicatur. par. 1 pag. 345 col. 1 a

Captivitas multiplex. par. 2 pag. 344 col. 1 b & ſeq.

Cardinales virtutes, variis modis dictæ. par.1 pag. 17 col.1 & 2 & 18 a & ſeq.

Cardinales virtutes hominem in omnibus inſtruunt, & contra vitia armant. par. 1 pag. 18 col. 1 c.

Carnalia ſunt ſpiritualibus poſtponenda. par. 1 pag. 87 col. 2 c

Carnalis aſſimilatur porco, & quare. par. 1 pag. 286 col. 2 c & ſeqq.

Cautio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.

Cauſa exemplaris appropriatur Filio. par. 2 pag. 25 col. 1 c

Cauſa finalis, & conſervans appropriatur Spiritui ſancto. ibid.

Cena quid ſignificet. par. 2 pag. 388 col. 1 c

Cephas interpretatur caput. par. 2 pag. 50 col. 2 b

Centenarius numerus denotat perfectionem. par. 1 pag. 473 col. 2 a

Certitudo eſt quadruplex. par. 2 pag. 17 col. 1 c

Charitas facit, ut unuſquiſque ſit tot perſonæ, quot ſunt ei in ipſa conjunctæ. par. 2 pag. 377 col. 2 b & ſeq.

Cha-

Charitas quomodo poteſt eſſe major, vel minor. par. 2 pag. 237 col. 1 c & 2 a
Charitas denotatur per panem, & quare par. 1 pag. 372 col. 1 b & ſeq.
Charitas facit omnia bona communia. par. 2 pag. 145 col. 1 c
Charitas quid ſit. par. 1 pag. 258 col. 1 c
Charitatis vis, poteſtas & laus. par. 1 pag. 417 col. 2 c
Chorus quid ſit, & quid deſignet. par. 1 pag. 489 col. 1 c
Ctriſti doctrina fuit humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. par. 1 pag. 175 col. 1 a
Chriſti paſſio fuit maxima, & quare. par. 2 pag. 384 col. 2 b & ſeq.
Chriſti paſſio quomodo fuerit conſummatio figurarum, operationum, & aliarum verum. ibid. col. 1 c & ſeq.
Chriſti nomen multa dicit, & includit. par. 1 pag. 310 col. 2 c
Chriſti mors reſpectu Patris fuit ſumma charitas, non injuſtitia. par. 2 pag. 231 col. 2 c
Chriſti nativitas quomodo fuerit morti proportionata. par. 2 pag. 78 col. 2 a
Chriſti prædicatio fuit celebris propter quatuor. par. 1 pag. 165 col. 2 c
Chriſti aſcenſio figuratur. par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Chriſti vehemens deſiderium noſtræ ſalutis. par. 2 pag. 327 col. 2 c
Chriſti partus fuit admirabilis, inauditus, & commendabilis. par. 1 pag. 117 col. 2 a
Chriſti aſcenſus, & deſcenſus multiplex. par. 2 pag. 322 col. 1 c & 2 a
Chriſti ſpiritum habens, non quærit vindictam, ſed exhibet patientiam. par. 1 pag. 333 col. 1 c
Chriſti ſervus debet eſſe manſuetus. ibid. col. 2 a
Chriſti cibus triplex. par. 2 pag. 327 col. 2 c & ſeq.
Chriſti omnis operatio ad quid ordinetur. par. 1 pag. 580 col. 2 c
Chriſti doctrina tripliciter oſtenditur authentica. par. 1 pag. 159 col. 2 b
Chriſti poteſtas, & virtus miraculorum admirabilis fuit. par. 1 pag. 176 col. 1 a & ſeq. & 180 col. 1 b & 199 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Chriſti caro quibus rationibus intelligatur per nubem. par. 1 pag. 322 col. 1 a & ſeq.
Chriſti perfecta commendatio, & magnificentia in quibus conſiſtat par. 1 pag. 132 col. 2 b
Chriſti vehemens labor, & iter. par. 2 pag. 325 col. 1 & 2
Chriſti paupertas qualis fuerit. par. 2 pag. 84 col. 2 b & ſeq.
Chriſti opera qualia erant. par. 1 pag. 432 col. 1 b
Chriſti Verbi potentia, quam ſit maxima. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Chriſti aſcenſio, & reſurrectio, & de iis quæ ſint in meditatione conſideranda. par. 1 pag. 48 col. 1 c & 2 a b
Chriſti coronato, & crucifixio, & quæ de illis meditanda. par. 1 pag. 46 col. 2 b & ſeqq.
de Chriſti in horto oratione, & captione quomodo meditandum. par. 1 pag. 45 col. 1 a & ſeqq.
ad Chriſti corpus ſuſcipiendum qualis eſſe debeat præparatio. par. 1 pag. 40 col. 2 c & ſeqq.
de Chriſti illuſione coram Anna & Caipha, & Herode, quæ conſideranda in meditatione. par. 1 pag. 46 col. 1 c & ſeqq.
de Chriſto in cruce pendente, & emittente ſpiritum, quæ ſint meditanda. par. 1 pag. 47 col. 2 a b
Chriſtianæ religio eſt Dei cultura. par. 2 pag. 348 col. 1 a
Chriſtianæ religionis fundamentum. par. 1 pag. 611 col. 2 c
Chriſtiani qui erant Hieroſolymis, quomodo excidium civitatis, & deſtructionem evaſerint. par. 1 pag. 625 col. 2 b
Chriſto quatuor modis fuit mors intentata ab iniquis. par. 1 pag. 174 col. 2 b
Chriſtum aliquid diſcere, quod ſciebat, dicitur quando dicitur in membris, quæ ipſe qui eſt membrorum caput, ſciebat. par. 2 pag. 104 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum videre, vel audire Patrem idem eſt quod eſſe a Patre. par. 2 pag. 103 col. 2 a
Chriſtum eſſe pacem noſtram, multipliciter oſtenditur. par. 1 pag. 694 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtum ſequi, eſt voluntarie pro ipſo pati. par. 1 pag. 465 col. 1 a
Chriſtum mori fuit conveniens propter multa. par. 2 pag. 355 col. 2 b & ſeqq.

Chri-

Digitized by Google

Chriſtum figurantes multæ figuræ . par. 1 pag. 691 col. 1 b & ſeq.
Chriſtum pati fuit conveniens propter multa . par. 1 pag. 690 col. 2 b.
Chriſtum ſequi, quid ſit . par. 1 pag. 555 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum paſſum fuiſſe in Hieruſalem, fuit conveniens . par. 1 pag. 443 col. 2 c & ſeq. 560 col. 1 b & ſeqq. 759 col. 2 c & ſeqq. parte ead.
Chriſtum tepide amare, eſt ab ipſo longe eſſe . par. 1 pag. 656 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum in cœlo miniſtrare, quid ſit . par. 1 pag. 411 col. 2 c
Chriſtum audire quomodo debeamus . par. 1 pag. 322 col. 2 b & ſeq.
Chriſtum mori in cruce, fuit conveniens, par. 2 pag. 205 col. 2 c & 206 col. 1 a & 382 col. 1 c & ſeq. par. ead.
Chriſtum multi ſequebantur ex quadruplici cauſa . par. 1 pag. 269 col. 1 c 383 col. 2 a & ſeq.
Chriſtum ſequi ſeptem impediunt . par. 1 pag. 202 col. 1 a & ſeq.
Chriſtum ſequitur, & imitatur, qui tria habet . par. 1 pag. 312 col. 2 a
Chriſtus ſemper dicitur eſſe in medio, & quare . par. 2 pag. 278 col. 1 a & ſeqq. 296 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit triplici gratia plenus . par. 2 pag. 36 col. 1 b
Chriſtus habuit gratiam, qua major excogitari non poteſt . ibid.
Chriſtus eſt caput Eccleſiæ . ibid.
Chriſtus quomodo infundat gratiam in nos . ibid.
Chriſtus reſurrexit ſepulchro clauſo, nam poſt reſurrectionem lapis fuit revolutus, & quare . par. 2 pag. 287 col. 1 c & ſeqq.
Chriſtus poſt ſuam reſurrectionem apparuit in triplici ſpecie, & quare . par. 2 pag. 292 col. 1 b
Chriſtus quare in nuptiis voluerit ita reſpondere Matri petenti ab ipſo, ut vini defectui provideret, quod ejus reſponſio quaſi dura viſa fuerit . par. 2 pag. 55 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus prima die ſuæ reſurrectionis quinquies apparuit, & ideo quinquies ſacerdos in Miſſa ſe vertit ad populum, quarum tertia eſt cum ſilentio, quæ ſignificat apparitionem factam Petro, quam quomodo fuerit, non narrant Evangeliſtæ . par. 1 pag. 693 col. 2 b
Chriſtus decies apparuit Diſcipulis poſt reſurrectionem . Ibid. b & c
Chriſtus eſt in his, qui ſunt ejus Diſcipuli . par. 2 pag. 377 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus unde eſſet, quare nemo ſcire dicebatur . par. 2 pag. 141 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus quare fecit ut in ſua transfiguratione eſſent præſentes Moyſes, & Elias . par. 1 pag. 318 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus reſurrexit cum cicatricibus ſeptem de cauſis . par. 1 pag. 695 col. 1 b & ſeqq.
Chriſtus poſt reſurrectionem vere edit, non tamen indigentia, ſed potentia . par. 1 pag. 695 col. 1 a & ſeq. & 302 col. 2 c par. 2
Chriſtus habuit multiplicem perfectionum plenitudinem . par. 2 pag. 314 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus ſimul cum corpore animam curabat . par. 1 pag. 196 col. 2 b
Chriſtus multipliciter eſt vox clamans . par. 2 pag. 315 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus cujus ætatis fuerit, cum cœpit prædicare . par. 1 pag. 156 col. 1 c
Chriſtus eſt mediator, & qualiter . par. 2 pag. 40 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus nec ejus diſcipuli calceamenta portaverunt, ſed ſandalia . par. 2 pag. 41 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus quem plus amaverit, an Petrum, an Joannem . par. 2 pag. 307 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus tollit peccata mundi, & quomodo . par. 2 pag. 43 col. 1 a
Chriſtus quomodo in aſcenſione ferebatur in cœlum . par. 1 pag. 698 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus ſemper benedicebat menſam, quando edere volebat . par. 1 pag. 692 col. 1 b
Chriſtus quare inſtante paſſione voluerit cum illa gloria Hieruſalem ingredi . par. 1 pag. 587 col. 2 a
Chriſtus ter fleviſſe legitur . par. 2 pag. 588 col. 2 c
Chriſtus quomodo inveniatur . par. 2 pag. 143 col. 1 b & ſeq.
Chriſtus cum reſurrexerit propter noſtram juſtificationem, reſurgere debemus ſpiritualiter ipſum imitando . par. 2 pag. 386 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus Græce eſt idem, quod Meſſiah Hebraice, & unctus Latine . par. 2 pag.

Digitized by Google

pag. 90 col. 1 c
Chriſtus multis de cauſis non reſpondit Herodi ipſum in paſſione interroganti. par. 1 pag. 663 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus fuit illuſus triplici illuſione, & qualis, & a quibus quælibet fuerit. par. 2 pag. 664 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus a pluribus fuit traditus, ab unoquoque tamen diverſimode. par. 1 pag. 637 col. 1 b
Chriſtus a quibus inveniatur. par. 1 pag. 123 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus comparatur gallinæ, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Chriſtus comparatur Pelicano. ibid.
Chriſtus comparatur Aquilæ, & quare. par. 1 pag. 445 col. 1 a
Chriſtus fuit lactatus tantum a Beata Virgine. par. 1 pag. 382 col. 1 c
Chriſtus dicitur magiſter vere, & proprie, & multis rationibus. par. 2 pag. 361 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus quomodo ſignificetur per piſcem. par. 2 pag. 387 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus vicit mundi principem multipliciter. par. 2 pag. 375 col: 1 b & ſeq.
Chriſtus ſub quibus legibus fuerit factus. par. 1 pag. 126 col. 1 b
Chriſtus propter multas cauſas voluit circumcidi. ibid. col. 2 a
Chriſtus quomodo, & quotupliciter fuerit a Patre glorificatus. par. 2 pag. 163 col. 1 a & ſeq. & 218 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus venit in mundum hominem minorare, ejus videlicet ſuperbiam, & peccatum tollere, & Deum extollere, & excreſcere facere, & quomodo. par. 2 pag. 78 col. 2 a & ſeqq.
Chriſtus demonſtratur mediator, ereditor, reparator, & retributor. par. 1 pag. 167 col. 2 b
Chriſtus quorum ſit cibus, & qua ratione. par. 1 pag. 118 col. 2 a
Chriſtus ter fuit oblatus. par. 1 pag. 128 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus dicitur oſtium, paſtor, lapis, & petra, & quomodo. par. 2 pag. 348 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare aliquando facto miraculo declinabat. par. 2 pag. 101 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus perfecit triplex opus. par. 2 pag. 327 col. 2 b
Chriſtus aperte prædicavit tertio anno poſt Joannis prædicationem. par. 1 pag. 85 col. 2 a
Chriſtus eſt lux multiplex. par. 2 pag. 209 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quare nomen ſuum per dæmones divulgari prohibebat. par. 1 pag. 181 col. 1 c
Chriſtus dicitur panis multis rationibus. par. 2 pag. 335 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quibus ſpecialiter promiſſus, & propter quam rationem. par 1 pag. 195 col. 1 c & ſeq.
Chriſtus ubique, & in omnibus actibus oravit. par. 1 pag. 154 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus quomodo oſtenderit diverſis potentiis reſurrectionem trium mortuorum ab ipſo reſuſcitatorum. par 1 pag. 249 col. 1 a & ſeq.
Chriſtus dicitur homo per antonomaſiam. par. 1 pag. 343 col. 2 b
Chriſtus in omnibus admirabilis. par. 1 pag. 124 col. 2 c & ſeq.
Chriſtus dicitur via, veritas, & vita, & quare. par. 2 pag. 224 col. 1 a & ſeqq.
Chriſtus in ultima cena dedit ſuum corpus etiam Judæ. par. 2 pag. 217 col. 2 a
Chriſtus quomodo ſpolia diaboli dicatur diſtribuere. par. 1 pag. 379 col. 1 b
Chriſtus quare baptizari voluit. par. 1 pag. 153 col. 2 b
Chriſtus dicitur Paterfamilias, & quare. par. 1 pag. 438 col. 2 c
Chriſtus voluntarie aſſumpſit paſſiones. par. 2 pag. 190 col. 1 b & 203 col. 2 a & 215 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Chriſtus multipliciter venit ad nos. par. 1 pag. 452 col. 2 c
Chriſtus multipliciter traxit homines. par. 2 pag. 206 col. 1 a
Chriſtus in judicio, ſecundum divinitatem videbitur tantum a bonis, ſecundum vero humanitatem, & a bonis, & a malis. par. 2 pag. 445 col. 2 b & ſeq.
Chriſtus in quibus locis inveniatur, vel non inveniatur. par. 1 pag. 139 col. 1 & ſeq.
Chriſtus dicitur fons, & lux, & quare. par. 2 pag. 342 col. 2 a & ſeq.
Chriſtus quare jejunaverit ante tentationem, & comederit poſt reſurrectionem. par. 1 pag. 160 col. 2 b
Chriſtus mendicavit in illo triduo, quando

Digitized by Google

remanſit in templo. par. 1 pag. 388 col. 1 a

Chriſtus quare loquebatur in parabolis. par. 2 pag. 473 col. 1 b & ſeq. & 93 col. 2 a par. 1

Chriſtus quare poſt ſuam Reſurrectionem, Magdalenæ primo apparuerit. par. 1 pag. 686 col. 1 b

Chriſtus dicitur porta anguſta, & quare par. 1 pag. 438 col. 1 a

Chriſtus nullum habuit proprium habitaculum. par. 2 pag. 47 col. 2 c

Chriſtus qua die, & hora reſurrexerit. par. 1 pag. 683 col. 1 b & ſeq. & 287 col. 2 b & ſeq. par. 2

Chriſtus denotatur per florem, & quare. par. 2 pag. 383 col. 2 c & ſeqq.

Chriſtus quare alibi ſit conceptus, alibi natus, & alibi educatus par. 1 pag. 116 col. 2 c & ſeq.

Chriſtus natus habuit ſeptiforme teſtimonium. par. 1 pag. 134 col. 1 b & ſeq.

Chriſtus multipliciter vocatur. par. 1 pag. 93 col. 2 c & ſeq.

Chriſtus numquam viſiſſe legitur. par. 2 pag. 190 col. 2 b

Chriſtus quomodo ad judicandum venerit, & manifeſtum fiet. par. 1 pag. 530 col. 2 b c & 531 per totum. & 573 574 per totum. par. ead.

Chriſtum quare dicatur de ſupernis. par. 2 pag. 153 col. 1 a

Chriſtus quare ſolus videri voluit, poſt transfigurationem. par. 1 pag. 323 col. 1 b

Chriſtus a diverſis diverſimode fuit in paſſionem traditus. par. 1 pag. 327 col. 2 a

Chriſtus quot vicibus pro nobis ſanguinem fuderit. par. 1 pag. 653 col. 1 b & ſeq.

Chriſtus quare docebat in Sabbato. par. 1 pag. 428 col. 2 b & ſeq.

Chriſtus dicitur Sol, & creaturæ Lucernæ, & quare. par. 2 pag. 109 col. 2 c

Chriſtus eſt multipliciter admirabilis. par. 1 pag. 132 col. 2 a

Chriſtus dicitur lux, & lumen, & quare. par. 2 pag. 29 col. 2 c & ſeq.

Chriſtus quare ad convivia peccatorum jerit. par. 1 pag. 203 col. 1 c

Chriſtus ſolus poteſt juſtitiam reſtituere. par. 1 pag. 489 col. 2 c

Chriſtus quare Judam elegerit. par. 1 pag. 215 col. 2 c

Chriſtus fuit figuratus per Noe. par. 1 pag. 531 col. 2 b

Chriſtus quomodo ſit expectandus. par. 1 pag. 411 col. 1 c

Cibi multiplex proprietas. par. 2 pag. 92 col. 2 c

Cibus ſumptus a Chriſto poſt reſurrectionem, in quid converſatus fuerit. par. 2 pag. 303 col. 1 a

Cibus triplex filii Dei. par. 2 pag. 327 col. 2 c & ſeq.

Cibus multiplex. par. 2 pag. 334 col. 1 b & ſeq.

Cicatrices ſeptem de cauſis fuerunt a Chriſto in reſurrectione ſervatæ. par. 1 pag. 695 col. 1 b & ſeq.

Circumciſio multiplex. par. 2 pag. 339 col. 1 b & ſeq.

Cingulum eſt multiplex. par. 2 pag. 305 col. 2 b & ſeq.

Circumſpectio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.

Clarificatus fuit Filius, & quomodo Pater. par. 2 pag. 254 col. 2 b & ſeq.

Claritas eſt dos corporum beatorum præcipua. par. 1 pag. 317 col. 2 b

Claudus multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.

Clementia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.

Clericus negociator eſt quædam peſtis. par. 2 pag. 321 col. 1 a

Confracti qui dicantur, & ſint reparabiles. par. 1 pag. 168 col. 2 c

Cogitationes bonæ dicuntur deſcendere, malæ vero aſcendere. par. 1 pag. 694 col. 2 b

Cogitationes immittere in hominem, quomodo poſſit Deus, & etiam Angelus tam bonus, quam malus. par. 2 pag. 211 col. 2 c & ſeq.

Cognitio divina dicitur liber, & eſt duplex, ſecundum duplicem cognitionem. par. 1 pag. 348 col. 1 c & ſeq.

Cognitiones omnes famulantur Theologiæ. par. 1 pag. 8 col. 2 a

Cognoſcens magis, ſi tranſgrediatur, magis peccat. par. 1 pag. 344 col. 1 b & ſeq.

Colere Deum quomodo debeamus. par. 2 pag. 347 col. 2 a & ſeq.

Columba, in qua apparuit Spiritus ſanctus ſupra Chriſtum baptizatum, an fuerit verum animal, & generatum ab aliis, & quid de ipſa fuerit fa-

factum poſt totalem apparitionem. par. 2 pag. 44 col. 2 b & ſeqq.
Communi utilitati vacare quam Deo placeat. par. 1 pag. 615 col. 1 c
Communia in divinis, quæ ſint. par. 2 pag. 104 col. 1 b & ſeqq.
Concipere in utero quid ſit. par. 1 pag. 91 col. 2 c
Concordia Evangeliſtarum de leproſi ſanatione. par. 1 pag. 194 col. 2 a & ſeq.
Concordantia Evangeliſtarum de interrogatione Scribarum ac Phariſæorum, cum unus dicat quod Jeſus interrogavit, alter quod Phariſæi interrogaverunt. par. 1 pag. 211 col. 1 c
Concordia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c.
Concupiſcentia eſt mater perfidiæ. par. 1 pag. 415 col. 1 a
Confeſſio vera tria requirit. par. 1 pag. 483 col. 2 c
Confeſſio Dei multiplex. par. 1 pag. 348 col. 2 c
Confidere in alto, quam in Deo, quam ſit ſtultorum. par. 2 pag. 374 col. 2 b & ſeqq.
Confirmatio quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a
Congregatio bonorum eſt triplex. par. 1 pag. 152 col. 1 a
Conſcientia fidelium eſt domus Dei, & qualis debeat eſſe. par. 2 pag. 321 col. 1 c
Conſecrandi poteſtas, quando fuerit data. par. 1 pag. 642 col. 1 c & ſeq.
Conſecratio Euchariſtiæ, quomodo, & quando fuerit facta multiplex opinio. par. 1 pag. 641 col. 2 a & ſeq.
Conſecrationis calicis forma, quæ ſit. par. 1 pag. 643 col. 1 a
Conſervatio rerum appropriatur Spiritui ſancto. par. 2 pag. 25 col. 1 c
Conſilia Dei non ſunt temere diſcutienda. par. 1 pag. 349 col. 1 c
Conſummata quæ ſint in cruce. par. 1 pag. 560 col. 1 c & ſeqq.
Contentio quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Contemplatio quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Contemplationis apex attingitur tribus modis. par. 1 pag. 316 col. 1 c
Contemplationis gradus ſunt ſex. par. 1 pag. 315 col. 2 a & ſeq. ſecundum alios vero ſunt octo. ibid. c & ſecundum alios ſeptem. pag. 316 col. 1 b par. ead.
Contemplationis apex mutos facit. par. 1 pag. 87 col. 1 a
Contemplativa vita, quomodo recipiat Deum differenter ab activa. par. 1 pag. 357 col. 1 a & ſeq.
Contemplativa vita per ſe ſine querimonia eſt eligenda, activa vero propter neceſſitatem ſuſcipienda. par. 1 pag. 359 col. 1 a
Contemplativæ vitæ ſuper activam commendatio. ibid. col. 2 a & ſeq.
Contemplativæ vitæ dignitas, & divitiæ. par. 1 pag. 317 col. 1 c
Contemplativæ vitæ otium quale ſit. par. 1 pag. 357 col. 2 b & ſeq.
Contemplativorum lacrymæ quæ ſint. par. 1 pag. 358 col. 1 a
Contemplativus quomodo debeat ſe ſepelire in ſepulchro contemplationis. par. 2 pag. 385 col. 1 b & ſeq.
Contemplator debet habere tres virtutes. par. 1 pag. 316 col. 1 b & ſeq.
Contemptus mundi. Vide. Mundus.
Contentio eſt ſignum amoris privati boni. par. 1 pag. 645 col. 2 b
Continentia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Continentiæ ſtatus ſunt tres. par. 1 pag. 272 col. 2 c
Contritionem quæ pariant. par. 1 pag. 194 col. 1 b
Contumelia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Converſare cum pernicioſis valde nocet, & exemplo demonſtratur. par. 1 pag. 518 col. 1 c
Converſio perfecta ad Chriſtum in quibus conſiſtat. par. 1 pag. 263 col. 1 a.
Convivia ſunt multiplicia. par. 1 pag. 455 col. 1 b & ſeq.
Cor cum manibus elevare quid ſit. par. 2 pag. 390 col. 2 c
Corbona quid ſit, & quid in ipſa ponebatur. par. 1 pag. 614 col. 2 a
Corona ſpinea impoſita ſanctiſſimo Chriſti capiti fuit de juncis marinis. par. 2 pag. 274 col. 1 a
Corporale malum non eſt timendum. par. 1 pag. 398 col. 1 c
Corporale gerit figuram ſindonis, & ideo debet eſſe de lino. par. 2 pag. 679 col. 2 c
Corporum reſurrectionem futuram quid oſtendat. par. 2 pag. 606 col. 1 b
Corpus humanum in quanto tempore organizetur. par. 2 pag. 65 col. 1 a
Corpus Chriſti, quando fuerit organizatum. ibid.
Corvi non paſcunt pullos ſuos, donec vi-

Digitized by Google

videant eos factos nigros. par. 1 pag. 406 col. 1 b
Corus eſt menſura triginta modia continens. par. 1 pag. 496 col. 2 c
Cotus quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b
Creatio eſt de non eſſe ad eſſe deductio. par. 2 pag. 255 col. 2 a
Creatura omnis eſt ſenſibilis reſpectu Dei. par. 2 pag. 282 col. 1 c
Credere in Deum, & credere Deo differunt, & quomodo. par. 2 pag. 341 col. 1 a
Crux quid, & quot, & quæ ſint ejus brachia. par. 1 pag. 671 col. 2 c & 472 col. 1 a par. ead.
Crucis ſigno omnia perficiuntur, & ipſo ubique nos ſignare debemus. par. 1 pag. 465 col. 1 c
Crucis forma qualis fuerit. par. 2 pag. 279 col. 1 a
Crucem ſumere quatuor nos invitant. par. 1 pag. 312 col. 1 a
Crucem portare contingit dupliciter. par. 2 pag. 350 col. 2 a
Crucem baiulare quid ſit. par. 1 pag. 465 col. 1 a
Crux Chriſti habet renovativam naturam. par. 1 pag. 312 col. 2 a
Culpa, vide nonnulla Verbo. Peccatum.
Cultor Dei debet facere ejus voluntatem in opere, & actu quadrupliciter. par. 2 pag. 348 col. 1 a & ſeq.
Cultus divinus non eſt intermittendus propter parentum amorem. par. 1 pag. 138 col. 2 a
Cultus Dei maxime in oratione reperitur. par. 1 pag. 363 col. 1 b
Cupiditas eſt radix omnium malorum. par. 1 pag. 403 col. 1 b
Cuſtodia multiplex. par. 2 pag. 257 col. 2 c
Cuſtodiam ſui negligere quam ſit malum. par. 1 pag. 412 col. 2 b

D

Damnati in inferno maxime videbunt eos, quos inutiliter amaverunt, & participes in peccatis fuerunt, & etiam videbunt eos in gloria, quos deſpexerunt. par. 1 pag. 515 col. 1 a & ſeq.
Dare quando ſit meritorium. par. 1 pag. 454 col. 2 c & ſeq.
Debilis multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.
Debitum triplex. par. 1 pag. 72 col. 1 a & ſeq.
Debitum quomodo dicatur gratia. par. 2 pag. 36 col. 1 c
Debora interpretatur apis habens aculeum. par. 1 pag. 156 col. 1 b
Decima drachma, quæ perdita, poſtea fuit inventa, ſignificat naturam humanam. par. 1 pag. 477 col. 1 a & ſeq.
Decimæ quare fuerint homini præceptæ. ibid.
Defectus quincuplex hominis. par. 2 pag. 94 col. 1 a & ſeq.
Defunctorum officium quare habeat in invitatorio: Regem, cui omnia vivunt &c. par. 1 pag. 298 col. 1 c
Delictum quid. par. 1 pag. 14 col. 1 a
Dæmones ſunt incorporei. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Dæmones maxime timent Chriſtianos. ibid.
Dæmones quomodo perdebantur a Chriſto. par. 1 pag. 176 col. 2 c & ſeq.
Dæmonum perditio duplex. ibid.
Dæmonum furor erga homines maximus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Dæmonum arma, quæ ſint. par. 1 pag. 378 col. 2 c
Deſperatio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c.
Detractio quid ſit. ibid. col. 1 c & 2 a.
Dei latitudo, longitudo, ſublimitas, & profunditas quid ſint par. 1 pag. 222 col. 1 a
Deo ſoli ſervire multipliciter intelligitur. par. 1 pag. 163 col. 1 c & 2 a.
Deum trahere quid ſit, & quomodo, & quotupliciter trahat. par. 2 pag. 125 col. 2 b & ſeqq. & 205 col. 2 c & ſeqq. par. ead.
Deum nos audire debere ipſa natura docet. par. 2 pag. 345 col. 1 b & ſeq.
Deum habitare, apparere, deſcendere, mitti, & ſedere in beatis, quid. par. 1 pag. 11 col. 2 a & ſeq.
Deum venire quid ſit, & ad quid veniat. par. 2 pag. 365 col. 2 b & ſeq. & 366 col. 1 a
Deum adire quomodo contingat. par. 2 pag. 388 col. 2 b & ſeq.
Deum perfecte regnare in nobis quid ſit. par. 1 pag. 365 col. 2 c
Deus multipliciter eſt in rebus, & præſertim in homine. par. 2 pag. 353 col. 1 b & ſeq.

Deus

Deus multipliciter dicitur eſſe nobiſcum. ibid.
Deus eſt creaturarum principium tripliciter. par. 2 pag. 310 col. 1 b & ſeq.
Deus multipliciter excitat hominem a ſomno peccati. par. 2 pag. 352 col. 2 a & ſeq.
Deus dicitur eſſe in rebus quadrupliciter. par. 2 pag. 44 col. 1 a
Deus in judicio extremo tranquillus juſtis, & iratus injuſtis apparebit. par. 2 pag. 210 col. 1 a
Deus eſt omnibus omnia, & omnia dicuntur de ipſo, & nihil digne. par. 2 pag. 335 col. 1 b
Deus eſt in his, qui ſunt ejus diſcipuli dupliciter. par. 2 pag. 377 col. 2 a.
Deus an peccatores exaudiat. par. 2 pag. 169 col. col. 2 a
Deus non cognoſcit mala notitia approbationis. par. 1 pag. 439 col. 1 c
Deus diligit effectu, & non affectu. par. 2 pag. 229 col. 1 a
Deus quæritur multipliciter. par. 2 pag. 143 col. 1 a & ſeq.
Deus numquam derelinquit creaturam, niſi prius ipſum creatura repellat. par. 1 pag. 289 col. 2 a
Deus eſt noſtra beatitudo, & quare. par. 2 pag. 225 col. 2 a & ſeq.
Deus multipliciter elegit. par. 2 pag. 371 col. 1 b & ſeq.
Deus quare puniat peccatores. par. 2 pag. 25 col. 2 b
Deus, cum ſit ſpiritualis, quare non videtur ab intellectu, quamvis ſit præſens. par. 2 pag. 28 col. 1 c & ſeq.
Deus qualiter ſit adorandus in ſpiritu, & veritate. par. 2 pag. 90 col. 1 a.
Deus quomodo dicatur tentare. par. 2 pag. 116 col. 1 a
Deus multiplici ratione eſt pater noſter. par. 1 pag. 363 col. 2 c & ſeq.
Deus dicitur homo, & quare. par. 1 pag. 479 col. 2 a & ſeq.
Deus quorum & quot modis dicatur pater. par. 1 pag. 69 col. 1 & 2
Deus cauſa efficiens, exemplaris & finalis mundi. par. 1 pag. 12 col. 1 c & col. 2 a
Deus propter tria fecit animam rationalem par. 1 pag. 6 col. 1 b
Devotio Deo accepta quæ ſit. par. 1 pag. 125 col. 1 c
Dextra æqualitatem ſignificat. par. 1 pag. 660 col. 1 a
Diabolus dupliciter tentat. par. 1 pag. 165 col. 2 a
Diabolus quam ſit malus princeps. par. 2 pag. 232 col. 1 b
Diabolus quomodo dicatur homicida ab initio. par. 2 pag. 159 col. 2 b
Diabolus ſemper habet nocendi voluntatem. par. 1 pag. 177 col. 2 b
Dicere Dei ad hominem quid ſit. par. 1 pag. 404 col. 2 b
Dicere eſt verbum mente concipere. par. 1 pag. 110 col. 2 b
Dies ſpiritualis eſt duplex. par. 2 pag. 185 col. 1 c
Dies ſpiritualis quid ſit, & quis ſit proprie & vere. ibid.
Dies eſt latio ſolis ſuper terram. ibid.
Dies Domini quid ſit, & quotuplex. par. 2 pag. 164 col. 1 b & ſeq.
Dies feſtus fidelium qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 338 col. 1 a & ſeq.
Differentia inter homines mundanos, & filios Dei. par. 2 pag. 318 col. 2 b & ſeq.
Digiti Dei molem terræ ſuſtinentes qui ſint. par. 1 pag. 180 col. 1 a
Digitus Dei quid ſit, & quotupliciter accipiatur. par. 2 pag. 149 col. 2 a.
Diis alienis ſervire quid ſit. par. 2 pag. 135 col. 1 c & 2 a
Dilectio quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b.
Dilectio multiplex. par. 2 pag. 219 col. 2 a
Dilectio fraterna, & charitas qualis debeat eſſe & quam magna faciat. par. 2 pag. 219 col. 2 a & ſeqq. & 220 col. 1 a & ſeqq.
Dilectio duplex, & quæ earum remittat culpam, vel pœnam. par. 1 pag. 267 col. 2 c
Dilectio, qua diligimus Deum, quot conditiones habere debeat ad hoc, quod ſit perfecta. par. 1 pag. 352 col. 1 a & ſeq.
Dilectio Dei quomodo cadat ſub præcepto. ibid. col. 2 a
Dilectio qua diligitur Deus eſt duplex. ibid.
Dilectio Dei erga nos qualis ſit. par. 2 pag. 322 col. 2 c & ſeq.
Dilectio proximi qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 352 col. 2 b
Dilectio naſcitur ex impletione legis. par. 2 pag. 370 col. 1 a
Dilectio numquam male operatur, & eſt

Digitized by Google

eſt maximum bonum. ibid.
Dilectio proximi, quæ ſit meritoria, vel careat merito apud Deum. par. 1 pag. 231 col. 2 b & ſeq.
Diligendi Deum modi tres. par. 1 pag. 435 col. 2 a & ſeq.
Diligere proximum quid ſit, & quare ipſum diligere debeamus. par. 2 pag. 369 col. 1 b & ſeq.
Diligere Deum eſt donum Dei. par. 2 pag. 251 col. 1 c
Diligi a Deo eſt acceptari a Deo. par. 2 pag. 229 col. 2 a
Dimittere debemus offenſas, & petenti veniam, & inimico perſequenti, ſed aliter; & aliter. par. 1 pag. 520 col. 2 b & ſeq.
Dipondius quid ſit. par. 1 pag. 398 col. 2 b
Diſciplina quid, & qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Diſcipulus bonus qualis ſit. par. 2 pag. 126 col. 2 a
Diſcipulus Chriſti quæ habere debeat. par. 1 pag. 214 col. 2 b & ſeq.
Diſcipulus Chriſti non eſt, qui pauper eſſe nequit. par. 2 pag. 469 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulus Chriſti perfectus eſt, quaſi ſal, & quare. ibid. col. 2 c & ſeq.
Diſcipulus Chriſti, qui ſit. par. 2 pag. 363 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulo Chriſti quot & quæ ſint neceſſaria. par. 2 pag. 306 col. 2 a & ſeq.
Diſcipuli, qui interrogaverunt Chriſtum de deſtructionis mundi, ſeu Hieroſolymæ tempore, qui fuerint. par. 1 pag. 618 col. 1 c
Diſcipuli Chriſti quare non erant arctandi ad jejunia. par. 1 pag. 205 col. 1 b & ſeq.
Diſcipuli fuerunt ſeptuaginta duo, & hoc convenienter propter multas rationes. par. 1 pag. 337 col. 2 b
Diſcipuli Chriſti an ante ejus paſſionem baptizaverint eodem baptiſmo, quo & Joannes Baptiſta baptizabat, an alio. par. 2 pag. 76 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 82 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Diſcipulorum Chriſti paupertas qualis fuerit. par. 2 pag. 84 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulos tres aſſumpſit Jeſus, & quare. par. 1 pag. 314 col. 2 c & ſeq.
Divina in principio amara videntur in fine tamen dulcia eſſe cognoſcuntur; mundana vero econtrario apparent, & ſunt. par. 2 pag. 318 col. 2 b & ſeq.
Divina conſilia non ſunt temere diſcutienda. par. 1 pag. 349 col. 2 a
Divinis perſonis quæ ſint communia. par. 2 pag. 104 col. 1 a & ſeqq.
in Divinis dicendi, & quærendi modi quinque. par. 1 pag. 11 col. 2 a & ſeq.
Diviſio eſt cauſa interitus. par. 1 pag. 376 col. 1 c
Divites quare difficile ſalutem conſequantur. par. 1 pag. 183 col. 1 b
Divitias eſſe ſpernendas maximo demonſtratur argumento. par. 1 pag. 119 col. 1 a & ſeq.
Divitias nec habere, nec amare tutiſſimum eſt. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Divitiæ comparantur ſpinis, & quare. par. 1 pag. 275 col. 2 c
Docilitas quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.
Doctor verus quis ex Auguſtino. par. 1 pag. 6 col. 2 c
Doctor evangelicæ ſcripturæ qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 73 col. 2 a
Doctoris officium quid reddat perfectum. par. 1 pag. 257 col. 1 a
Doctrina Chriſti tripliciter oſtenditur authentica. par. 1. pag. 159 col. 2 a & ſeq.
Doctrina omnis eſt bonorum annunciativa, tamen hoc ſpecialiter Evangelii eſt, ideo antonomaſtice dicitur Evangelium inter omnes ſcripturas. par. 2 pag. 14 col. 1 a
Doctrina Chriſti fuit humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. par. 1 pag. 175 col. 1 a
Doctrinam ſacram communicare quatuor impellunt. par. 1 pag. 276 col. 2 b & ſeq.
Doctrinæ ſufficientia tria requirit. par. 2 pag. 372 col. 2 a
Dolor animæ qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 66 col. 2 b & ſeq.
Dolus quid ſit, & quotuplex. par. 2 pag. 316 col. 2 b & ſeq.
Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur. par. 2 pag. 52 col. 2 a & 316 col. 2 b par. ead.
Domina vide Maria Virgo.
Dominatio vera, quæ ſit. par. 2 pag. 337 col. 2 b
Domini multi ſunt, quibus ſervire homo non poteſt. par. 1 pag. 500 col. 2 c & ſeq.

Domi-

Digitized by Google

Domino quomodo famulari debeamus. par. 1 pag. 150 col. 2 c & ſeq.
Domino debetur, timor, & patri amor. par. 1 pag. 69 col. 1 b
Dominus verus qui ſit. par. 2 pag. 337 col. 2 b
Dominus viſitat ad multa. par. 1 pag. 113 col. 1 c & ſeq. de hoc vide plura, Verbo Chriſtus.
Domus, in qua Chriſtus opportune manet, eſt ſeptiformis. par. 1 pag. 568 col. 1 c & ſeqq.
Donum quatuor reddunt excellentius & gratius. par. 2 pag. 322 col. 2 b
Duodecim Apoſtoli in multis duodenariis numeris figurati. par. 1 pag. 214 col. 2 c & 215 col. 1 a
Duodenarius eſt primus numerus abundans. par. 1 pag. 308 col. 1 c

E

EBrieta triplex, & quæ earum ſit peccatum mortale. par. 2 pag. 59 col. 1 c & ſeq.
Eccleſia ex gentibus congregata quomodo fuerit curva per multum temporis. par. 1 pag. 432 col. 1 c
Eccleſia dicitur hortus, & quare. par. 1 pag. 433 col. 2 a
Eccleſia militans denotatur per areolam, & quare. par. 1 pag. 151 col. 2 a.
Eccleſia triumphans ſignificatur per aream, & quare. ibid.
Eccleſia qualis domus Dei ſit. par. 2 pag. 320 col. 2 b & ſeq.
Eccleſia poteſt concuti, non tamen naufragium pati. par. 1 pag. 648 col. 1 b.
Eccleſia quare ter in anno Petri ſolemnitatem celebret. par. 1 pag. 657 col. 2 b.
Eccleſia ordinatur præcipue ad hoc, quod in ipſa oremus. par. 1 pag. 592 col. 1 c.
Eccleſia ſignificatur per arcam. par. 1 pag. 532 col. 1 a
Eccleſia eſt una, & quare. par. 1 pag. 310 col. 2 a
Eccleſia ſancti Petri Romæ utitur alia translatione Pſalm. quam ea, quæ eſt communis. par. 2 pag. 406 col. 1 c.
Eccleſiæ vera fides numquam deficiet. par. 1 pag. 311 col. 1 b
Eccleſiæ tribulationes principales ſunt quatuor, & per quæ deſignentur. par. 1 pag. 529 col. 2 b & ſeq.
Eclipſis, quæ fuit in paſſione Chriſti, non fuit naturalis, ut ſanctus Dionyſius cognovit. par. 1 pag. 676 col. 2 b.
Egreſſus Dei quid ſit. par. 1 pag. 490 col. 2 b
Electi comparantur tritico. par. 1 pag. 151 col. 2 b
Electorum mira dignitas. par. 2 pag. 259 col. 2 b & ſeq.
Electos cadere, quare Deus permittat. par. 2 pag. 269 col. 1 b
Eleemoſyna qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 147 col. 2 a
Eleemoſyna quando ſit præcepto. ibid. c & 148 col. 1 a par. ead.
Eleemoſyna fructuoſa, qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 390 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſyna quid ſit. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq.
Eleemoſynam denegare quam ſit malum. par. 1 pag. 494 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſynæ inſigne miraculum. par. 1 pag. 213 col. 2 a
Eleemoſynæ fieri debent omnibus pauperibus fidelibus. par. 1 pag. 456 col. 1 c & ſeq.
Eleemoſynæ fructus, & effectus multiplex. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq. & 457 col. 1 a par. ead.
Eleemoſynæ licite poſſunt accipi etiam a malis, & a quibus malis. par. 1 pag. 388 col. 1 b & ſeq.
Eleemoſynæ quibus præſertim, ſint largiendæ. par. 1 pag. 498 col. 2 c & ſeq.
Eleemoſynæ affectus magis quam quantitas a Deo penſatur. par. 1 pag. 615 col. 1 a
Emaus poſtea dicta fuit Nicopolis. par. 1 pag. 689 col. 2 a
Emaus mater feſtinans interpretatur ibid.
Eminentia Judæorum erat in ſanctimonia, Græcorum in ſapientia, Romanorum in potentia par. 2 pag. 278 col. 2 c.
Enoch interpretatur dedicatio. par. 1 pag. 158 col. 2 c
Ephrem fructificatio interpretatur. par. 2 pag. 195 col. 1 b
Epiſcopi quales eſſe debeant. par. 1 pag. 216 col. 2 c & ſeqq.
Eſſentia divina quando eſſentia, quando ſubſtantia dicatur. par. 1 pag. 11 col. 1 c & 2 a
Eſſentiæ divinæ quatuordecim proprietates. par. 1 pag. 10 col. 1 & 2
Eſuries multiplex. par. 2 pag. 123 col. 2 a & ſeq.
Eſus rerum ſpiritualium quomodo ſatiet, & ſimul eſuriem cauſat. ibid.

Evangelica doctrina eſt ad fidem inducendam. par. 2 pag. 17 col. 1 a
Evangelia Matthæi, & Lucæ, quomodo non contradicant in reſponſione ipſi Chriſto a Judæis data de perditione vineæ colorum. par. 1 pag. 601 col. 1 c & 2 a.
Evangelia inter ſe non contradicunt. par. 1 pag. 171 col. 1 c
Evangelia quare ſint quatuor, & ſignentur, per illa animalia Ezechielis. par. 1 pag. 77 col. 1 b & ſeqq. & 19 col. 1 a par. 2
Evangelii ſubiectum quomodo ſit Chriſtus. par. 1 pag. 76 col. 2 a & ſeq.
Evangelii Lucæ diviſio. par. 1 pag. 77 col. 1 c & 80 col. 1 a
Evangelii modus procedendi non debet eſſe argumentativus, ſed narrativus, & quare. par. 2 pag. 17 col. 1 b & ſeq.
Evangelii Joannis quatuor cauſæ. par. 2 pag. 12 col. 2 b & ſeq.
Evangelium totum tractat de Chriſto ſecundum quod eſt mediator, prædicator, reparator, & triumphator, par. 1 pag. 76 col. 2 a
Evangelium, quod legitur ab Eccleſia Romana in feſtis Confeſſorum, quomodo convenienter ſit in talibus feſtivitatibus ordinatum. par. 1 pag. 410 col. 2 c
Evangelium dicitur vinum bonum ſervatum uſque in finem, & quare. par. 2 pag. 319 col. 2 c
Evangelium in quo Joannes teſtimonium perhibet de Chriſto, quare legatur in octava Epiphaniæ. par. 2 pag. 42 col. 2 a
Evangelium quid contineat. par. 1 pag. 132 col. 1 b
Evangelium dicitur bona nunciatio. par. 1 pag. 75 col. 2 c
Evangelium, quod tractat de Zacheo, quare legatur in Eccleſiarum dedicationibus. par. 1 pag. 568 col. 2 c.
Evangelium de Martha, & Magdalena quare legatur in feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ virginis. par. 1 pag. 360 col. 2 c & 361 col. 1 a
Eucharistia quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Euchariſtiæ multiplex figura. par. 1 pag. 641 col. 2 b & ſeq.
Euchariſtiæ nomen quid ſignificet. par. 1 pag. 56 col. 2 c
Euchariſtiæ ſacramentum ob quas cauſas recipiendum. par. 1 pag. 56 col. 1 & 2.
Euchariſtiæ ſacramentum recipiendi neceſſitas. par. 1 pag. 55 col. 1 b c & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam tria requiruntur. par. 1 pag. 41 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam qualiter, & per quæ homo accendatur. par. 1 pag. 54 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam qua fide accedendum. par. 1 pag. 50 col. 2 a
ad Euchariſtiam quanta charitas, & fervor requirantur. par. 1 pag. 53 col. 1 c & ſeqq.
ad Euchariſtiam qualis munditia corporis requiratur. par. 1 pag. 52 col. 2 c & 53 col. 1 a & ſeq.
Exaltando ſe homo, ſe humiliat, & deprimit, & quare. par. 1 pag. 453 col. 2 b & ſeq.
Exaltans ſe a Deo humiliatur. par. 1 pag. 549 col. 1 c & ſeqq.
Exaltatio, & humiliatio ſemper ſunt conjunctæ. par. 1 pag. 164 col. 1 c.
Excæcatio, & obduratio quomodo ſit a Deo. par. 2 pag. 207 col. 2 a & ſeq.
Exceſſus, de quo loquebatur Chriſtus in transfiguratione, quid ſit. par. 1 pag. 318 col. 2 b
Excitat Deus multipliciter hominem a ſomno peccati. par. 2 pag. 352 col. 2 a & ſeqq.
Exemplum multiplex dedit nobis Chriſtus. par. 2 pag. 362 col. 2 b & ſeqq.
Exequiarum pompa an liceat. par. 2 pag. 286 col. 1 a & ſeq.
Exire Chriſtum quid ſit. par. 1 pag. 281 col. 1 a
Expirando clamare eſt opus miraculoſum, & quare. par. 2 pag. 677 col. 2 a & ſeq.
Exultare eſt cum magna alacritate gaudere. par. 2 pag. 164 col. 2 b

F

Facere, loqui, & velle in Deo ſunt idem. par. 1 pag. 94 col. 1 c
Fallacia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a
Favus quid ſit, & quid denotet. par. 2 pag. 388 col. 1 b
Febres quæ ſint, & a quibus procedant ſpiritualiter. par. 2 p. 98 col. 1 b & ſeq.
Febris multiplex gradus. ibid. & col. 2 a.
Felicitas. S. fuit pluſquam martyr, propter mortem filiorum. par. 2 pag. 280 col. 2 b
Felicitas eſt in habente felicitatem. par. 2 pag. 369 col. 2 c
Fellea paſſio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Fœmina, vide Verbo Mulier.

Digitized by Google

Fenum multipliciter dicitur. par. 2 pag. 117 col. 1 a & ſeq.
Fermentum multa ſignificat. par. 1 pag. 434 col. 2 b & ſeqq.
Fermentum aliquando ponitur pro re mala, aliquando pro re bona, & quare. ibid.
Feſtivitates aliæ bonæ, aliæ malæ, & quæ ſint illæ, & quot. par. 2 pag. 338 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Ficus dicitur a fæcunditate, & quia ſi ejus folia carnem tangunt, pruritum faciunt. par. 2 pag. 53 col. 1 c
Ficus quid denotet. par. 2 pag. 52 col. 2 b
Ficus infructuoſa quid denotet. par. 1 pag. 426 col. 2 c
Fidei perfecta notitia in quatuor conſiſtit. par. 1 pag. 309 col. 1 b
Fideles denotantur per palmites, & quare. par. 2 pag. 368 col. 1 b & ſeq.
Fideles denotantur per oves. par. 2 pag. 179 col. 1 b & ſeq. & 350 col. 2 b par. ead.
Fideles quibus cibis ſint paſcendi, cum ſint Chriſti oves. par. 2 pag. 389 col. 2 b & ſeq.
Fideles ſunt filii Dei cibus. par. 2 pag. 92 col. 2 c
Fidelis quadruplici morte mori debet. par. 2 pag. 358 col. 2 a
Fidelis debet miniſtrare Deo, & quomodo par. 2 pag. 359 col. 2 b & ſeq.
Fidem modicam habet de regimine animæ; & paternæ providentiæ, qui timet quotidie mori fame. par. 1 pag. 407 col. 1 c
Fidentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Fides quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Fides eſt animæ vita. par. 1 pag. 188 col. 2 b
Fides multum valet ad miſericordiam Dei conſequendam, & peccatorum remiſſionem. par. 1 p. 196 col. 2 b & ſeqq.
Fides vera in Eccleſia numquam deficiet. par. 1 pag. 311 col. 1 b
Fides deſignatur per granum ſinapis, & quare. par. 1 pag. 521 col. 2 b.
Fides quid ſit. par. 1 pag. 528 col. 1 c & 564 col. 2 a & 631 col. 1 c
Fides denotatur per piſcem. par. 1 pag. 372 col. 1 c
Filii nomina, & ipſorum rationes. par. 1 pag. 11 col. 1 b
Filium Dei audire a Patre, quid ſit. par. 2 pag. 79 col. 2 c
Filius Dei eſt ars Patris ex Auguſtino. par. 1 pag. 7 col. 1 c
Filius Dei dicitur brachium, & manus, & quare par. 1 pag. 377 col. 1 c & 2 a.
Filius dicitur dupliciter, imitatione videlicet, & nativitate. par. 2 pag. 328 col. 2 b
Filius, mercenarius, & ſervus differunt. par. 1 pag. 483 col. 2 c & ſeq.
Finis, alius operis, alius operantis. par. 2 pag. 29 col. 2 c
Finis duplex, alius in ſe, alius in alio. ibid. & ſeq.
Finis omnis ſcientiæ eſt beatitudinis aſſecutio. par. 2 pag. 13 col. 1 a
Flere multis de cauſis contingit. par. 1 pag. 223 col. 1 a & ſeqq.
Flere quadrupliciter debet homo. par. 1 pag. 589 col. 1 a & ſeq.
Flere eſt quaſi lacryma fluere. par. 2 pag. 247 col. 2 a
Fletus quomodo erit in inferno. par. 1 pag. 240 col. 2 a
Flevit Chriſtus in morte Lazari, & quare. par. 2 pag. 190 col. 1 c & 2 a
Flos qualis ſit, & quid deſignet. par. 2 pag. 383 col. 2 c
Flumen quadruplex. par. 2 pag. 341 col. 1 b & ſeqq.
Fons multiplex. par. 2 pag. 326 col. 1 c & 2 a
Fortitudo quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c.
Franciſci ſancti regula duodecim habet rubricas per duodecim lapides Joſue ſignificatas. par. 2 pag. 394 col. 1 a & ſeqq.
Franciſcus ſanctus prius Joannes vocatus. par. 2 pag. 397 col. 1 c & 2 a.
Franciſcus ſanctus cur ſuos tam longo, & prolixo officio oneravit. par. 2 pag. 406 col. 2 c & ſeq.
Fratres cum ſint ſervi utuntur rebus in aliena poteſtate poſitis. par. 2 pag. 420 col. 1 b & ſeq.
Fratres Franciſcani regulam non violant, dum per devotos amicos pecuniam ſuis neceſſitatibus erogatam recipiunt. par. 2 pag. 414 col. 2 b & ſeq.
Fratres Franciſcani, an quarumcumque, & quantarumcumque rerum poſſint habere uſum. par. 2 pag. 420 col. 1 c
Fratrum Franciſcanorum expropriatio, & in communi, & in particulari, ab adverſariis impugnata defenditur. par. 2 pag. 418 col. 2 a & ſeqq.

Digitized by Google

Fraus quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 52 col. 2 a par. 2
Frigus quid ſit, & quid cauſet, & quid ſignificet. par. 2 pag. 380 col. 2 a & ſeq.
Frigus unde cauſetur. ibid. col. 1 c & 2 a
Fructus digni pœnitentiæ quales ſint. par. 1 pag. 427 col. 1 b & ſeq.

G

GAbriel quid ſignificet, & quare miſſus fuit ad Sacerdotem Zachariam. par. 1 pag. 86 col. 1 c & ſeqq.
Galilæa interpretatur tranſmigratio. par. 1 pag. 525 col. 1 c
Galilæa quid ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a
Gallina deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Gallus ſecundum ſuas proprietates deſignat prædicatorem, & doctorem. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.
Gaudent Angeli ſeptem de cauſis ob peccatorum pœnitentiam. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.
Gaudium multiplex. par. 2 pag. 258 col. 1 a & ſeq.
Gaudium plenum quid. ibid. col. 1 a.
Gaudium verum tantum in Deo habemus, & quare. par. 2 pag. 374 col. 1 c & 2 a
Gaudium quomodo ſit majus in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis. par. 1 pag. 475 col. 2 c & ſeq.
Gaudium quando ſit impletum. par. 2 pag. 78 col. 1 c
Gaudium quid ſit. par. 2 pag. 374 col. 1 c
Gaudium Magorum viſitantium Chriſtum, quare magnum dictum fuerit, & etiam paſtorum. par. 1 pag. 120 col. 2 c & 151 col. 1 a
Gaudium mundi eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 a & ſeq.
Gazophylacium unde dicatur, & quot modis ſumatur. par. 1 pag. 614 col. 1 b
Genealogia mulierum, quare non ponatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 156 col. 2 c & 157 col. 1 a
Genealogia Chriſti, quare differenter a Matthæo, & Luca Evangeliſtis narretur. par. 1 pag. 157 col. 1 b & ſeqq.
Generatio ſpiritualis, quæ eſt per Chriſtum, convenientem habet contrapoſitionem, ad generationem carnalem, quæ eſt per Adam. par. 1 pag. 154 col. 2 a & ſeq.
Generationem æternam Filii Dei oſtendunt multa exempla. par. 2 pag. 22 col. 1 c & ſeqq.
Gentes quare dicantur lapides. par. 1 pag. 146 col. 1 a b
Gentes reſpectu Judæorum, quare dicantur pauciores, & a longe venire. par. 1 pag. 575 col. 1 a
Gentes ſunt converſæ ad Deum, & Judæi rejecti. par. 1 pag. 172 col. 2 c & ſeq.
Gentilium converſio per quid inſinuetur. ibid.
Geomantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c
Geraſa eſt civitas Arabiæ, & interpretatur advena. par. 1 pag. 283 col. 1 b c
Gladius multiplex. par. 2 pag. 264 col. 1 c
Gladius ſpiritualis duplex, & eorum quilibet eſt triplex. par. 1 pag. 135 col. 2 b & ſeq.
Gladius triplex debet animam pertranſire ex paſſionis Chriſti meditatione. ibid.
Gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 1 c par. ead.
Gloria inanis quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c
Gloria vera quæ ſit, & in quibus quærenda. ibid. & 113 col. 1 a & 138 col. 2 b par. ead.
Gloria Filii Dei quomodo viſa fuerit. par. 2 pag. 134 col. 1 a & ſeqq.
de Gloria cœleſti quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 1 b c & 2 a
Gloriam Dei videre contingit tripliciter. par. 2 pag. 208 col. 1 b
Gloriam quomodo conſequamur, & per quæ ad ipſam ducamur. par. 1 pag. 113 col. 1 b c
Gloriam humanam appetere, quare fidem evacuet. par. 2 pag. 112 col. 2 b & ſeq.
Grabatum quid ſit, & unde dicatur. par. 1 pag. 198 col. 2 b
Granum frumenti denotat animam ſanctam,

ctam, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b
Granum ſinapis quid denotet. par. 1 pag. 521 col. 2 b
Gratia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia juſtitiæ quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Gratia gratis data, & gratum faciens quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia, alia electionis, alia perfectionis, alia deſponſationis. par. 1 pag. 91 col. 2 b
Gratia Chriſti quomodo fuerit finita, vel infinita. par. 2 pag. 80 col. 2 a & ſeqq.
Gratia denotatur per ignem, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Gratia Spiritus ſancti dicitur regnum Dei. par. 1 pag. 301 col. 1 a
Gratia magna eſt, non habere exteriorem gratiam, quæ tentationis eſt occaſio. par. 1 pag. 347 col. 2 a
Gratiæ Spiritus ſancti effectus mirabiles. par. 2 pag. 31 col. 2 c & 32 col. 1 a & ſeq.
Gula quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 22 col. 1 b

H

HAmus triplex. par. 2 pag. 157 col. 2 b
Hæretici intelliguntur per vulpes. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Herodes in pellibus glorians interpretatur. par. 1 pag. 442 col. 1 c
Herodes, fuit triplex, quilibet impius, & quas impietates commiſerit. ibid. a b
Hierarchia divina quid. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Hierarchia angelica quid. ibid.
Hierarchia eccleſiaſtica quid. ibid. b
Hieruſalem Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & cæleſtis regni typum gerit. par. 1 pag. 560 col. 2 a
Hieruſalem viſio pacis interpretatur. par. 1 pag. 113 col. 1 b & 129 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem fuit totaliter deſtructa. par. 1 pag. 590 col. 2 a & 618 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem quare fuerit deſtructa. par. 1 pag. 626 col. 1 a & ſeq.
Hiſtrionibus, & mimis dare, & Dæmonibus immolare par. 1 pag. 230 col. 1 b.
Holda interpretatur diſcretio. par. 1 pag. 136 col. 1 b
Homines aliqui diabolo pejores oſtenduntur. par. 1 pag. 173 col. 2 c 174 1 a
Hominis maxima dignitas, amicum eſſe Dei. par. 2 pag. 370 col. 1 b
Hominis unius ſalutem, quam magni faciat Deus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Hominis quatuor differentiæ. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Hominis ætates ſex, & in quibus Deus fructum requirat. par. 1 pag. 426 col. 2 a
Hominis vilitas. par. 2 pag. 80 col. 1 a.
Hominis defectus quadruplex. par. 2 pag. 94 col. 1 a
Hominum differentiæ quinque. par. 1 pag. 579 col. 1 a
Hominum tria genera. par. 1 pag. 435 col. 1 c
Homo nihil habet proprium, niſi peccatum, & mendacium. par. 2 pag. 314 col. 1 c
Homo duodecim de cauſis perit. par. 1 pag. 423 col. 1 b
Homo punitur decem de cauſis. par. 1 pag. 424 col. 2 b
Homo quamdiu vivit poteſt ſalvari. par. 2 pag. 207 col. 2 a
Homo fuit Deo reconciliatus eo ordine, quo cecidit. par. 1 pag. 88 col. 1 b.
Homo dicitur tripliciter. par. 2 pag. 318 col. 2 c
Homo formidat coram tribus generibus perſonarum. par. 1 pag. 401 col. 1 c.
Homo denotatur per unam ovem, & per multas, & quare. par. 1 pag. 473 col. 2 c
Homo debet omni tempore fructus facere. par. 1 pag. 146 col. 2 a
Homo qualis ſit naturaliter. par. 2 pag. 355 col. 1 a
Homo facilius ducitur, quam trahatur. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Homo proprie eſt, qui aliis proficit, cum non ſit ſibi natus. par. 2 pag. 59 col. 1 a
Homo quando ſit domus Dei, vel diaboli. par. 1 pag. 419 col. 2 a
Honor eſt pœna, ſecundum honorem non viventi. par. 2 pag. 202 col. 2 b
Honor multiplex. par. 2 pag. 202 col. 2 c
Honor non exhibitus ab amante, non eſt honor, ſed adulatio. ibid.
Honor ſummus qualis ſit. par. 2 pag. 203 col. 1 a
Honor triplex Deo exhibitus, quando

Fraus quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 52 col. 2 a par. 2

Frigus quid ſit, & quid cauſet, & quid ſignificet. par. 2 pag. 380 col. 2 a & ſeq.

Frigus unde cauſetur. ibid. col. 1 c & 2 a

Fructus digni pœnitentiæ quales ſint. par. 1 pag. 427 col. 1 b & ſeq.

G

Gabriel quid ſignificet, & quare miſſus fuit ad Sacerdotem Zachariam. par. 1 pag. 86 col. 1 c & ſeqq.

Galilæa interpretatur tranſmigratio. par. 1 pag. 525 col. 1 c

Galilæa quid ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a

Gallina deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c

Gallus ſecundum ſuas proprietates deſignat prædicatorem, & doctorem. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.

Gaudent Angeli ſeptem de cauſis ob peccatorum pœnitentiam. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.

Gaudium multiplex. par. 2 pag. 258 col. 1 a & ſeq.

Gaudium plenum quid. ibid. col. 1 a.

Gaudium verum tantum in Deo habemus, & quare. par. 2 pag. 374 col. 1 c & 2 a

Gaudium quomodo ſit majus in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis. par. 1 pag. 475 col. 2 c & ſeq.

Gaudium quando ſit impletum. par. 2 pag. 78 col. 1 c

Gaudium quid ſit. par. 2 pag. 374 col. 1 c

Gaudium Magorum viſitantium Chriſtum, quare magnum dictum fuerit, & etiam paſtorum. par. 1 pag. 120 col. 2 c & 151 col. 1 a

Gaudium mundi eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 a & ſeq.

Gazophylacium unde dicatur, & quot modis ſumatur. par. 1 pag. 614 col. 1 b

Genealogia mulierum, quare non ponatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 156 col. 2 c & 157 col. 1 a

Genealogia Chriſti, quare differenter a Matthæo, & Luca Evangeliſtis narretur. par. 1 pag. 157 col. 1 b & ſeqq.

Generatio ſpiritualis, quæ eſt per Chriſtum, convenientem habet contrapoſitionem, ad generationem carnalem, quæ eſt per Adam. par. 1 pag. 154 col. 2 a & ſeq.

Generationem æternam Filii Dei oſtendunt multa exempla. par. 2 pag. 22 col. 1 c & ſeqq.

Gentes quare dicantur lapides. par. 1 pag. 146 col. 1 a b

Gentes reſpectu Judæorum, quare dicantur pauciores, & a longe venire. par. 1 pag. 375 col. 1 a

Gentes ſunt converſæ ad Deum, & Judæi rejecti. par. 1 pag. 172 col. 2 c & ſeq.

Gentilium converſio per quid inſinuetur. ibid.

Geomantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c

Geraſa eſt civitas Arabiæ, & interpretatur advena. par. 1 pag. 283 col. 1 b c

Gladius multiplex. par. 2 pag. 264 col. 1 c

Gladius ſpiritualis duplex, & eorum quilibet eſt triplex. par. 1 pag. 133 col. 2 b & ſeq.

Gladius triplex debet animam pertranſire ex paſſionis Chriſti meditatione. ibid.

Gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 1 c par. ead.

Gloria inanis quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c

Gloria vera quæ ſit, & in quibus quærenda. ibid. & 113 col. 1 a & 138 col. 2 b par. ead.

Gloria Filii Dei quomodo viſa fuerit. par. 2 pag. 134 col. 1 a & ſeqq.

de Gloria cæleſti quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 1 b c & 2 a

Gloriam Dei videre contingit tripliciter. par. 2 pag. 208 col. 1 b

Gloriam quomodo conſequamur, & per quæ ad ipſam ducamur. par. 1 pag. 113 col. 1 b c

Gloriam humanam appetere, quare fidem evacuet. par. 2 pag. 112 col. 2 b & ſeq.

Grabatum quid ſit, & unde dicatur. par. 1 pag. 198 col. 2 b

Granum frumenti denotat animam ſanctam,

Digitized by Google

ctam, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b
Granum ſinapis quid denotet. par. 1 pag. 521 col. 2 b
Gratia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia juſtitiæ quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Gratia gratis data, & gratum faciens quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia, alia electionis, alia perfectionis, alia deſponſationis. par. 1 pag. 91 col. 2 b
Gratia Chriſti quomodo fuerit finita, vel infinita. par. 2 pag. 80 col. 2 a & ſeqq.
Gratia denotatur per ignem, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Gratia Spiritus ſancti dicitur regnum Dei. par. 1 pag. 301 col. 1 a
Gratia magna eſt, non habere exteriorem gratiam, quæ tentationis eſt occaſio. par. 1 pag. 347 col. 2 a
Gratiæ Spiritus ſancti effectus mirabiles. par. 2 pag. 31 col. 2 c & 32 col. 1 a & ſeq.
Gula quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 22 col. 1 b

H

HAmus triplex. par. 2 pag. 157 col. 2 b
Hæretici intelliguntur per vulpes. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Herodes in pellibus glorians interpretatur. par. 1 pag. 442 col. 1 c
Herodes, fuit triplex, quilibet impius, & quas impietates commiſerit. ibid. a b
Hierarchia divina quid. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Hierarchia angelica quid. ibid.
Hierarchia eccleſiaſtica quid. ibid. b
Hieruſalem Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & cæleſtis regni typum gerit. par. 1 pag. 560 col. 2 a
Hieruſalem viſio pacis interpretatur. par. 1 pag. 113 col. 1 b & 129 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem fuit totaliter deſtructa. par. 1 pag. 590 col. 2 a & 618 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem quare fuerit deſtructa. par. 1 pag. 626 col. 1 a & ſeq.
Hiſtrionibus, & mimis dare, & Dæmonibus immolare par. 1 pag. 230 col. 1 b.
Holda interpretatur diſcretio. par. 1 pag. 136 col. 1 b
Homines aliqui diabolo pejores oſtenduntur. par. 1 pag. 173 col. 2 c 174 1 a
Hominis maxima dignitas, amicum eſſe Dei. par. 2 pag. 370 col. 1 b
Hominis unius ſalutem, quam magni faciat Deus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Hominis quatuor differentiæ. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Hominis ætates ſex, & in quibus Deus fructum requirat. par. 1 pag. 426 col. 2 a
Hominis vilitas. par. 2 pag. 80 col. 1 a.
Hominis defectus quadruplex. par. 2 pag. 94 col. 1 a
Hominum differentiæ quinque. par. 1 pag. 579 col. 1 a
Hominum tria genera. par. 1 pag. 435 col. 1 c
Homo nihil habet proprium, niſi peccatum, & mendacium. par. 2 pag. 314 col. 1 c
Homo duodecim de cauſis perit. par. 1 pag. 423 col. 1 b
Homo punitur decem de cauſis. par. 1 pag. 424 col. 2 b
Homo quamdiu vivit poteſt ſalvari. par. 2 pag. 207 col. 2 a
Homo fuit Deo reconciliatus eo ordine, quo cecidit. par. 1 pag. 88 col. 1 b.
Homo dicitur tripliciter. par. 2 pag. 318 col. 2 c
Homo formidat coram tribus generibus perſonarum. par. 1 pag. 401 col. 1 c.
Homo denotatur per unam ovem, & per multas, & quare. par. 1 pag. 473 col. 2 c
Homo debet omni tempore fructus facere. par. 1 pag. 146 col. 2 a
Homo qualis ſit naturaliter. par. 2 pag. 355 col. 1 a
Homo facilius ducitur, quam trahatur. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Homo proprie eſt, qui aliis proficit, cum non ſit ſibi natus. par. 2 pag. 59 col. 1 a
Homo quando ſit domus Dei, vel diaboli. par. 1 pag. 419 col. 2 a
Honor eſt pœna, ſecundum honorem non viventi. par. 2 pag. 202 col. 2 b
Honor multiplex. par. 2 pag. 202 col. 2 c
Honor non exhibitus ab amante, non eſt honor, ſed adulatio. ibid.
Honor ſummus qualis ſit. par. 2 pag. 203 col. 1 a
Honor triplex Deo exhibitus, quando

Digitized by Google

Fraus quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 52 col. 2 a par. 2
Frigus quid ſit, & quid cauſet, & quid ſignificet. par. 2 pag. 380 col. 2 a & ſeq.
Frigus unde cauſetur. ibid. col. 1 c & 2 a
Fructus digni pœnitentiæ quales ſint. par. 1 pag. 427 col. 1 b & ſeq.

G

GAbriel quid ſignificet, & quare miſſus fuit ad Sacerdotem Zachariam. par. 1 pag. 86 col. 1 c & ſeqq.
Galilæa interpretatur transmigratio. par. 1 pag. 525 col. 1 c
Galilæa quid ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a
Gallina deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Gallus ſecundum ſuas proprietates deſignat prædicatorem, & doctorem. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.
Gaudent Angeli ſeptem de cauſis ob peccatorum pœnitentiam. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.
Gaudium multiplex. par. 2 pag. 258 col. 1 a & ſeq.
Gaudium plenum quid. ibid. col. 1 a.
Gaudium verum tantum in Deo habemus, & quare. par. 2 pag. 374 col. 1 c & 2 a
Gaudium quomodo ſit majus in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis. par. 1 pag. 475 col. 2 c & ſeq.
Gaudium quando ſit impletum. par. 2 pag. 78 col. 1 c
Gaudium quid ſit. par. 2 pag. 374 col. 1 c
Gaudium Magorum viſitantium Chriſtum, quare magnum dictum fuerit, & etiam paſtorum. par. 1 pag. 120 col. 2 c & 151 col. 1 a
Gaudium mundi eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 a & ſeq.
Gazophylacium unde dicatur, & quot modis ſumatur. par. 1 pag. 614 col. 1 b
Genealogia mulierum, quare non ponatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 156 col. 2 c & 157 col. 1 a
Genealogia Chriſti, quare differenter a Matthæo, & Luca Evangeliſtis narretur. par. 1 pag. 157 col. 1 b & ſeqq.
Generatio ſpiritualis, quæ eſt per Chriſtum, convenientem habet contrapoſitionem, ad generationem carnalem, quæ eſt per Adam. par. 1 pag. 154 col. 2 a & ſeq.
Generationem æternam Filii Dei oſtendunt multa exempla. par. 2 pag. 22 col. 1 c & ſeqq.
Gentes quare dicantur lapides. par. 1 pag. 146 col. 1 a b
Gentes reſpectu Judæorum, quare dicantur pauciores, & a longe venire. par. 1 pag. 575 col. 1 a
Gentes ſunt converſæ ad Deum, & Judæi rejecti. par. 1 pag. 172 col. 2 c & ſeq.
Gentilium converſio per quid inſinuetur. ibid.
Geomantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c
Geraſa eſt civitas Arabiæ, & interpretatur advena. par. 1 pag. 283 col. 1 b c
Gladius multiplex. par. 2 pag. 264 col. 1 c
Gladius ſpiritualis duplex, & eorum quilibet eſt triplex. par. 1 pag. 133 col. 2 b & ſeq.
Gladius triplex debet animam pertranſire ex paſſionis Chriſti meditatione. ibid.
Gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 1 c par. ead.
Gloria inanis quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c
Gloria vera quæ ſit, & in quibus quærenda. ibid. & 113 col. 1 a & 138 col. 2 b par. ead.
Gloria Filii Dei quomodo viſa fuerit. par. 2 pag. 134 col. 1 a & ſeqq.
de Gloria cœleſti quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 1 b c & 2 a
Gloriam Dei videre contingit tripliciter. par. 2 pag. 208 col. 1 b
Gloriam quomodo conſequamur, & per quæ ad ipſam ducamur. par. 1 pag. 113 col. 1 b c
Gloriam humanam appetere, quare fidem evacuet. par. 2 pag. 112 col. 2 b & ſeq.
Grabatum quid ſit, & unde dicatur. par. 1 pag. 198 col. 2 b
Granum frumenti denotat animam ſanctam,

Digitized by Google

ctam, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b
Granum ſinapis quid denotet. par. 1 pag. 521 col. 2 b
Gratia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia juſtitiæ quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Gratia gratis data, & gratum faciens quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia, alia electionis, alia perfectionis, alia deſponſationis. par. 1 pag. 91 col. 2 b
Gratia Chriſti quomodo fuerit finita, vel infinita. par. 2 pag. 80 col. 2 a & ſeqq.
Gratia denotatur per ignem, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Gratia Spiritus ſancti dicitur regnum Dei. par. 1 pag. 301 col. 1 a
Gratia magna eſt, non habere exteriorem gratiam, quæ tentationis eſt occaſio. par. 1 pag. 347 col. 2 a
Gratiæ Spiritus ſancti effectus mirabiles. par. 2 pag. 31 col. 2 c & 32 col. 1 a & ſeq.
Gula quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 22 col. 1 b

H

HAmus triplex. par. 2 pag. 197 col. 2 b
Hæretici intelliguntur per vulpes. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Herodes in pellibus glorians interpretatur. par. 1 pag. 442 col. 1 c
Herodes, fuit triplex, quilibet impius, & quas impietates commiſerit. ibid. a b
Hierarchia divina quid. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Hierarchia angelica quid. ibid.
Hierarchia eccleſiaſtica quid. ibid. b
Hieruſalem Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & cæleſtis regni typum gerit. par. 1 pag. 560 col. 2 a
Hieruſalem viſio pacis interpretatur. par. 1 pag. 113 col. 1 b & 129 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem fuit totaliter deſtructa. par. 1 pag. 590 col. 2 a & 618 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem quare fuerit deſtructa. par. 1 pag. 626 col. 1 a & ſeq.
Hiſtrionibus, & mimis dare, & Dæmonibus immolare par. 1 pag. 230 col. 1 b.
Holda interpretatur diſcretio. par. 1 pag. 136 col. 1 b
Homines aliqui diabolo pejores oſtenduntur. par. 1 pag. 173 col. 2 c 174 1 a
Hominis maxima dignitas, amicum eſſe Dei. par. 2 pag. 370 col. 1 b
Hominis unius ſalutem, quam magni faciat Deus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Hominis quatuor differentiæ. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Hominis ætates ſex, & in quibus Deus fructum requirat. par. 1 pag. 426 col. 2 a
Hominis vilitas. par. 2 pag. 80 col. 1 a.
Hominis defectus quadruplex. par. 2 pag. 94 col. 1 a
Hominum differentiæ quinque. par. 1 pag. 579 col. 1 a
Hominum tria genera. par. 1 pag. 435 col. 1 c
Homo nihil habet proprium, niſi peccatum, & mendacium. par. 2 pag. 314 col. 1 c
Homo duodecim de cauſis perit. par. 1 pag. 423 col. 1 b
Homo punitur decem de cauſis. par. 1 pag. 424 col. 2 b
Homo quamdiu vivit poteſt ſalvari. par. 2 pag. 207 col. 2 a
Homo fuit Deo reconciliatus eo ordine, quo cecidit. par. 1 pag. 88 col. 1 b.
Homo dicitur tripliciter. par. 2 pag. 318 col. 2 c
Homo formidat coram tribus generibus perſonarum. par. 1 pag. 401 col. 1 c.
Homo denotatur per unam ovem, & per multas, & quare. par. 1 pag. 473 col. 2 c
Homo debet omni tempore fructus facere. par. 1 pag. 146 col. 2 a
Homo qualis ſit naturaliter. par. 2 pag. 355 col. 1 a
Homo facilius ducitur, quam trahatur. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Homo proprie eſt, qui aliis proficit, cum non ſit ſibi natus. par. 2 pag. 59 col. 1 a
Homo quando ſit domus Dei, vel diaboli. par. 1 pag. 419 col. 2 a
Honor eſt pœna, ſecundum honorem non viventi. par. 2 pag. 202 col. 2 b
Honor multiplex. par. 2 pag. 202 col. 2 c
Honor non exhibitus ab amante, non eſt honor, ſed adulatio. ibid.
Honor ſummus qualis ſit. par. 2 pag. 203 col. 1 a
Honor triplex Deo exhibitus, quando

Hieroſolymam intravit ſuper aſinam, & pullum, obviantibus turbis. par. 2 pag. 199 col. 2 a
Honorem eſſe in honorante quid ſit. par. 2 pag. 369 col. 2 c
Hortus multa ſignificat. par. 2 pag. 379 col. 2 c & 380 col. 1 a
Hoſpitalitas eſt opus maxime Deo gratum. par. 1 pag. 567 col. 2 b & 691 col. 2 c & ſeq. par. ead.
Hugo de ſancto Victore in quo excellat. par. 1 pag. 4 col. 1 c
Humanæ naturæ dignitas. par. 2 pag. 231 col. 1 a & ſeq.
Humano ſpiritu nihil potentius præter Deum. par. 2 pag. 211 col. 2 c
Humilians ſe a Deo exaltatur. par. 1 pag. 559 col. 1 c & ſeq.
Humiliare ſe nimis numquam nocet, optimo exemplo demonſtratur: ſuperbire autem etiam in minimo ſemper abeſt. par. 1 pag. 452 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Humiliatio, & exaltatio ſemper ſunt conjunctæ. par. 1 pag. 164 col. 1 c.
Humilis pœnitens quam ſit Deo gratus. par. 1 pag. 547 col. 2 a
Humilitas facit hominem Chriſto ſimilem, & proximum. par. 1 pag. 329 col. 2 a
Humilitas exaltat, & quomodo. par. 1 pag. 453 col. 2 a & ſeq.
Humilitas eſt neceſſaria præambula ad intelligentiam myſteriorum Dei. par. 1 pag. 274 col. 2 a
Humilitas miro modo attrahit Chriſtum. par. 1 pag. 189 col. 1 a
Humilitas eſt totius juſtitiæ fundamentum. par. 1 pag. 544 col. 2 c
Humilitas vera, quæ ſit. par. 1 pag. 94 col. 2 c
Hydriæ ſex plenæ aqua, quam Dominus in vinum mutavit, multa denotant, & multipliciter exponuntur. par. 2 pag. 60 col. 1 a b & ſeqq.
Hydromantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c
Hydropiſis accidentia ſunt ſeptem, quæ denotant ſeptem vitia capitalia. par. 1 pag. 449 col. 1 b
Hyperdulia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Hypocriſis quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a.
Hypocriſis quomodo ſit ſuper omnia vitia vitanda. par. 1 pag. 397 col. 2 a.
Hypocriſis origo. par. 1 pag. 396 col. 2 c.
Hypocriſis comparatur fermento, & quare ibid.
Hypocriſis & vitium pernicioſiſſimum. ibid. b c
Hypocrita eſt, qui præfert minima maximis par. 1 pag. 391 col. 2 c
Hypocrita qui ſit, & quam ſit grave vitium hypocriſis. par. 1 pag. 238 col. 1 b & ſeqq.
Hypocritarum peccata occulta Deus ſæpe revelat. par. 1 pag. 614 col. 1 b & ſeq.
Hypoſtaſes in divinis tres. par. 1 pag. 10 col. 2 c

I

Jacobus fuit primus Hieroſolymorum Epiſcopus, Petrus vero primus orbis terrarum. par. 2 pag. 304 col. 2 b.
Jacobus interpretatur luctator. par. 1 pag. 218 col. 1 c
Jactantia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a.
Jairus illuminatus interpretatur. par. 1 pag. 292 col. 1 a
Janne interpretatur dextera. par. 1 pag. 158 col. 1 a.
Idololatria quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.
Jericho Luna interpretatur. par. 1 pag. 563 col. 1 a & 566 col. 1 b par. ead.
Jezabel interpretatur fluxus ſterquilinii. par. 1 pag. 218 col. 2 a
Jeſus maximum nomen eſt, & proprium Chriſto. par. 1 pag. 126 col. 2 b & ſeq.
Jeſus interpretatur Salvator. par. 1 pag. 158 col. 2 a
Ignis denotat gratiam, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Ignis ſignificat ſpiritum. ibid. a
Ignis divinus quomodo accendatur. par. 1 pag. 417 col. 1 & ſeqq.
Ignis multiplex acceptio. par. 1 pag. 151 col. 1 a & ſeq.
Ignorantia negationis, privationis, diſpoſitionis, ſimplex, craſſa, ſive ſupina, & affectata quid. par. 1 pag. 14 col. 1 b
Ignorantia duplex, & quæ illarum pro parte excuſet. par. 1 pag. 416 col. 1 a & ſeq.
Imaginatio quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c.
Imagines ſacræ ad quid in templis ponantur. par. 2 pag. 89 col. c & 90 col. 1 a
Imago, & ſimilitudo creationis, & recreationis in quibus conſiſtant. par. 1 pag.

Digitized by Google

pag. 13 col. 2 a & ſeq.
Imago glorificationis quid. ibid. b
Imago Dei in natura rationali quid. ibid. col. 1 c
Imitator Chriſti debet habere tria. par. 1 pag. 312 col. 2 a
Imperatores a quo, & quare dicantur Cæſares. par. 1 pag. 115 col. 1 c
Imperatores a quo, & quare dicantur Auguſti. ibid.
Imperium Romanorum quare ferreum dictum fuerit. ibid. col. 2 a
Inanis gloria quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a
Inanis gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 2 a par. ead.
Incarnationis noſtræ opus demonſtrat ſublimem bonitatem, ſapientiam, & juſtitiam Dei. par. 1 pag. 122 col. 2 a.
In divinis aliqua dicunt actionem puram, aliqua relationem puram, aliqua utrumque, & aliqua actionem, & ſignificationem, & quæ ſint, vel non ſint communia. par. 2 pag. 104 col. 1 b & ſeq.
Induratio quid ſit, & quomodo ſit a Deo. par. 2 pag. 207 col. 2 a & ſeq.
de Infernalibus pœnis quomodo meditandum. par. 1 pag. 38 col. 1 a & ſeqq.
Infideles quomodo in judicio reſurgant. par. 2 pag. 107 col. 2 c
Infidelitas eſt origo deſtructionis omnium ſpiritualium ædificiorum. par. 1 pag. 591 col. 1 b
Infirmitas multiplex. par. 2 pag. 184 col. 1 b & ſeq.
Ingeminatio verborum quid denotet in ſcriptura. par. 1 pag. 359 col. 1 b.
Injurias ſuſtinere patienter, vel ulciſci, qui, & quomodo debeant. par. 1 pag. 228 col. 2 b & ſeq.
Innaſcibilitas quomodo innoteſcat Patrem. par. 1 pag. 11 col. 1 a
Innobedientia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a
Innocentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c.
Inſomnium quid. par. 1 pag. 13 col. 1 b.
Intellectus quid ſit. par. 1 pag. 12 col. 2 c
Intellectus ſpeculativus, & praticus quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a
Intelligentia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b
Intentio operi nomen imponit. par. 1 pag. 456 col. 1 a
Intentio oſtendit an opus ſit meritorium, & cujus rei ſit dignum. ibid. & ſeq.
Intentio dicitur oculus ſpiritualis, & lucerna, & quare. par. 1 pag. 386 col. 1 b
Interrogatio multiplex. par. 2 pag. 47 col. 2 b & ſeq.
Invenire Deum quibus contingat. par. 1 pag. 182 col. 2 b & ſeq.
Invidia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a & 24 col. 2 a
Invidia eſt maxima inter concives. par. 1 pag. 171 col. 2 c
Invidia tollit omnia bona. par. 2 pag. 145 col. 1 b
Invidiæ remedia. par. 1 pag. 24 col. 1 c & 2 a & ſeqq.
Invidiæ venena poſſunt ſuperari, ſed difficile quieſcunt. par. 1 pag. 609 col. 2 c
Joanna interpretatur columba. par. 2 pag. 50 col. 2 b
Joannes aquilæ comparatur, & quare. par. 2 pag. 11 col. 1 a & 19 col. 1 b.
Joannes Baptiſta quare non fecerit miracula. par. 2 pag. 182 col. 1 a & ſeq.
Joannes quomodo fuerit pluſquam Propheta. par. 2 pag. 38 col. 2 c & 39 col. 1 a
Joannes maxime meruit actu illo maximæ humilitatis, qua ſe Chriſtum negavit. par. 2 pag. 39 col. 2 b & ſeq.
Joannes quare dicatur Angelus. par. 1 pag. 257 col. 1 c
Joanne quomodo nullus ſi major inter natos mulierum. ibid. col. 2 c & ſeq.
Joannes non dubitavit, an Jeſus fuerit verus Meſſias, quamvis ad ipſum diſcipulos interrogantes miſerit. par. 1 pag. 252 col. 1 b & ſeq.
Joannes commendatur ex multis virtutibus, prærogativis, & donis. par. 1 pag. 253 col. 2 b & ſeq. & 256 col. 1 a & ſeqq.
Joannes Evangeliſta, quomodo mortuus fuerit. par. 2 pag. 307 col. 1 c & 2 a
Joannes Baptiſta, quas præparaverit vias. par. 1 pag. 112 col. 1 a
Joannes quomodo miſſus, & ad quid. par. 2 pag. 312 col. 1 b & ſeq.
Joannes multiplicem habuit gratiam. ibid. c & ſeq.
Joannes interpretatur gratia. par. 1

Digitized by Google

pag. 217 col. 2 a & 297 col. 2 b par. ead.
Joannis maxima humilitas. ibid.
Joanni Baptiſtæ fuit tale nomen impoſitum a Deo, & ab Angelo nunciatum. par. 2 pag. 29 col. 1 b
Joannis Baptiſtæ conformitas cum Hieremia, & Helia. par. 1 pag. 84 col. 2 b & ſeq. & 85 col. 1 a
Joannis Baptiſtæ nativitas fuit maximæ conſolationis. par. 1 pag. 83 col. 2 c & ſeq.
Joannes Baptiſta commendatur in vita, gratia, & doctrina. par. 1 pag. 84 col. 2 b & ſeq. & 38 col. 1 b & ſeq. par. 2
Joannis auctoritas commendatur a tribus. par. 1 pag. 143 col. 1 a b
Joannes quare dicatur vox clamantis. par. 1 pag. 143 col. 2 c & 144 col. 1 a & 39 col. 2 b & ſeq. par. 2
Joannis Evangeliſtæ maxima dignitas, & privilegium. par. 1 pag. 281 col. 2 b & 306 col. 1 a & 2 b par. ead.
Joannis ſermo fuit efficax. par. 1 pag. 148 col. 2 b & ſeq.
Joannes Evangeliſtæ prærogativa, & ſublimitas. par. 2 pag. 216 col. 2 a & 363 col. 1 c & ſeq. par. ead.
Joannis Evangelii quatuor cauſæ. par. 2 pag. 12 col. 2 a & ſeq.
Joannes fuit vox verbi, & præcurſor Filii. par. 2 pag. 30 col. 1 b
Joannis Baptiſtæ conceptus mirificus, & parentum laudes, & prærogativæ. par. 1 pag. 80 col. 2 a & 81 col. 1 a.
Joannis nativitas, quomodo fuerit morti proportionata. par. 1 pag. 78 col. 2 a & ſeq.
Joannis Evangelium eſt altius aliis. par. 2 pag. 19 col. 1 b & ſeq.
Joannis quatuor prærogativæ virtutum. par. 1 pag. 255 col. 2 c
Joannis Baptiſtæ præconia & laudes. par. 2 pag. 332 col. 1 b c & ſeq.
Joannis prudentia, innocentia, & patientia commendantur. par. 1 pag. 146 col. 2 c
Joannis Baptiſtæ officium quale. par. 1 pag. 85 col. 1 c & ſeq.
Joannis prædicatio commendatur a tribus. par. 1 pag. 141 col. 2 b
Jordanis interpretatur rivus judicii. par. 2 pag. 182 col. 2 b
Joſeph ab Arimathæa fuit diſcipulus ex ſeptuaginta, & miſſus ad prædicandum in majorem Britanniam. par. 2 pag. 285 col. 2 a & ſeq.
Joſeph interpretatur augmentum. par. 1 pag. 158 col. 2 b
Ira quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b & 23 col. 2 c par. ead.
Ira Dei quadruplex. par. 2 pag. 81 col. 2 b
Ira Dei maxima eſt hominem in hac vita non caſtigare. par. 2 pag. 81 col. 2 b & ſeq.
Iræ remedia. par. 1 pag. 23 col. 2 c & 24 col. 1 a & ſeq.
Iram Dei quis effugiat. par. 1 pag. 145 col. 2 a & ſeq.
Iſcbariotes memoria mortalitatis interpretatur. par. 1 pag. 636 col. 1 c.
Iſraelita interpretatur videns Deum. par. 2 pag. 52 col. 2 a
Judas quare fuerit vocatus a Chriſto ad Apoſtolatum. par. 1 pag. 215 col. 2 c
Judam multi imitantur, & quomodo. par. 2 pag. 218 col. 1 a
Judas in ultima cena ſumpſit ſacramentum veri corporis Chriſti. par. 2 pag. 217 col. 1 a
Judas interpretatur confitens. par. 1 pag. 218 col. 2 b
Judas Iſcbariotes interpretatur memoria mortis. ibid. c
Judæa interpretatur confitens. par. 2 pag. 83 col. 1 b
Judæi non occiderunt Chriſtum per ignorantiam, ſed ex malitia. par. 1 pag. 600 col. 1 a & ſeq. & 270 col. 2 b & ſeq. par. 2
Judæi principaliter occiderunt Chriſtum ob timorem proprium honorem amittendi. par. 1 pag. 593 col. 2 c
Judæi quare dicantur vocari de prope, & eſſe plures, gentes vero de longe, & pauciores. par. 1 pag. 575 col. 2 a.
Judæis quare fuerit conſuetudo liberandi aliquem malefactorem in Paſchate. par. 2 pag. 273 col. 1 b
Judæorum majores ex invidia non cognoverunt aperte Jeſum Nazarenum eſſe Deum; minores vero non cognoverunt hoc & quare. par. 2 pag. 270 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Judæorum obſtinatio multis modis fuit denotata per lapides. par. 2 pag. 164 col. 2 c
Judæorum obſtinatio per quid denotetur. par. 1 pag. 172 col. 2 b & ſeqq.
Judex multiplex in judicio. par. 2 pag.

Digitized by Google

pag. 107 col. 2 a & 204 col. 2 c par. ead.
Judex in judicando quomodo debeat ſe habere. par. 2 pag. 108 col. 2 b & ſeq.
Judicabuntur in judicio aliqui, & aliqui non, & quomodo. par. 2 pag. 93 col. 2 c & 107 col. 2 a par. ead.
Judicans temere dupliciter peccat. par. 1 pag. 237 col. 2 a & ſeq.
Judicare in judicio univerſali convenit hominibus ratione perfectæ humilitatis. par. 1 pag. 647 col. 1 c & 2 a.
Judicare apparendo non eſt Patris, ſed Filii. par. 2 pag. 105 col. 1 b & ſeq.
Judicare ſeipſum quam ſit magnum bonum. par. 2 pag. 182 col. 2 b & ſeq.
Judicari multipliciter contingit. par. 2 pag. 73 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 107 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Judicat homo de altero bene vel male, humiliter vel ſuperbe ſecundum quod ipſe eſt. par. 1 pag. 595 col. 1 b & ſeq.
Judices quando poſſint judicare de peccato, quando & ipſi ſunt peccatores. par. 1 pag. 148 col. 2 c & 149 col. 1 a
Judicii finalis, quomodo incendium Sodomæ fuerit expreſſa figura. par. 1 pag. 534 col. 2 c & ſeq.
Judicii diem quomodo evadere poſſumus. par. 1 pag. 535 col. 2 b & ſeq.
Judicium quale debeat eſſe. par. 2 pag. 108 col. 2 a & ſeq.
Judicium quatuor modis pervertitur. par. 2 pag. 140 col. 2 b & ſeq. & 277 col. 1 c par. ead.
Judicium finale quale erit, & quomodo fiet. par. 1 pag. 530 col. 2 & 531 & 532 per totum. & 572 573 per totum. par. ead.
Judicium debet eſſe cum maturitate, & diligenti inquiſitione. par. 1 pag. 167 col. 1 c & 2 a
Judicium quadruplex, & quod ſit bonum vel malum. par. 1 pag. 235 col. 1 a & ſeq.
Judicium duplex. par. 2 pag. 106 col. 1 c & 209 col. 1 c par. ead.
Judicium univerſale in quo loco ſit futurum. par. 1 pag. 529 col. 1 b & ſeq.
Judicium finale, quare aliquando dicatur dies, aliquando nox. par. 1 pag. 538 col. 1 b & ſeq.
de Judicio finali quomodo meditandum. par. 1 pag. 38 col. 2 b & ſeqq.
Jurare quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Juſti plus timent in mundo proſpera, quam adverſa. par. 2 pag. 262 col. 2 a
Juſti omnes ſunt unum corpus, & una generatio Dei. par. 1 pag. 394 col. 2 a
Juſti qui non vocantur a Deo, qui ſint. par. 1 pag. 204 col. 1 b & ſeq. & 503 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Juſtificare impios eſt majus, quam cœlum, & terram creare. par. 2 pag. 295 col. 1 c
Juſtificatio eſt opus ſummæ, ſapientiæ, potentiæ, & miſericordiæ Dei. par. 1 pag. 564 col. 2 b & ſeq.
Juſtus quibus Deus ſit durus. par. 1 pag. 491 col. 2 c & 503 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Juſtitia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Juſtitia generalis ex Anſelmo eſt rectitudo voluntatis. par. 1 pag. 7 col. 2 c
Juſtitia eſt rectitudo voluntatis, faciens hominem per rectam incedere viam. par. 1 pag. 130 col. 1 a
Juſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens. par. 1 pag. 144 col. 2 a
Juſtitia vera compaſſionem habet, falſa vero indignationem. par. 1 pag. 326 col. 2 c & ſeq.
Juſtitiam eſurientes, qui ſint. par. 1 pag. 222 col. 2 b & ſeq.
Juſtus quilibet, quomodo de cœlo deſcenderit, ſecundum illa verba, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit. par. 2 pag. 81 col. 1 c & ſeq.
Juſtus denotatur per frumentum, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b & ſeq.
Juſtus quomodo ſit in Deo. par. 2 pag. 234 col. 2 c & ſeq.
Juventus denotat vitam imperfectam, & quare. par. 2 pag. 305 col. 1 c.

Digitized by Google

L

Labor ſeu exercitium fratrum Minorum qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 416 col. 2 c & ſeqq.
Labor manum tripliciter poteſt eſſe malus, & inordinatus. par. 2 pag. 122 col. 1 a & ſeq.
Lacrymarum differentiæ quatuor. par. 1 pag. 589 col. 1 a
Lacrymarum virtus & efficacia. par. 2 pag. 190 col. 2 c & ſeq.
Lacrymæ Chriſti quare Sanguis dicantur. par. 2 pag. 284 col. 1 a & ſeq.
Lætitia hujus ſæculi non eſt ſine luctu. par. 2 pag. 200 col. 1 a
Languor eſt prolixa infirmitas. par. 2 pag. 183 col. 1 c
Largitas vera quæ ſit. par. 1 pag. 102 col. 1 b
Latria quid ſit, & quid comprehendat. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Lavare quæ membra debeamus divina lotione. par. 2 pag. 360 col. 2 b & ſeqq.
Lavari a Deo contingit multipliciter. ibid. col. 1 b & ſeqq. & 361 col. 1 b & ſeqq.
Laudator divini nominis qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 381 col. 2 a & ſeq.
Lazarus interpretatur adiutus a Domino par. 2 pag. 183 col. 1 c
Lazarus quatriduanus quid denotet. par. 2 pag. 354 col. 1 c & 2 a.
Legio quem numerum dicat perſonarum. par. 1 pag. 285 col. 2 c & ſeq.
Legis præcepta ſunt in triplici differentia. par. 1 pag. 126 col. 1 a b
Leo, & alia hujuſmodi quare aliquando ſignificent bonum, aliquando malum. par. 1 pag. 435 col. 1 a & 461 col. 2 a par. ead.
Lepra quid ſit, & quid ſpiritualiter ſignificet. par. 1 pag. 525 col. 2 a & ſeqq.
Lepra quid deſignet. par. 1 pag. 193 col. 2 a & ſeq.
Leproſi curati quaſi miſſi fuerint a Chriſto ad Sacerdotes. par. 1 pag. 192 col. 1 a & ſeqq.
Lex vetus, & ejus Sacerdotium non habebant Spiritum ſanctum, niſi ratione novi teſtamenti, quod præfigurabat. par. 1 pag. 107 col. 2 c & 35 col. 1 c par. 2
Lex quomodo manſerit, fuerit evacuata, & impleta. par. 1 pag. 506 col. 1 b & ſeq.
Liber vitæ eſt divina cognitio approbationis. par. 1 pag. 348 col. 1 a & 2 a.
Liber triplex. par. 1 pag. 422 col. 1 a.
Liberat Deus a multiplici peccati ſervitute. par. 2 pag. 344 col. 1 b & ſeq.
Liber ſcriptus intus & foris. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Liberalitas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Libertas quid ſit, quæ ſit perfecta, & ubi habeatur. par. 2 pag. 344 col. 1 c & ſeqq.
Libertas eſt hominis bonum. ibid. col. 2 b
Libertas a coactione quid. par. 1 pag. 13 col. 1 c
Libertas arbitrii quomodo fiet cum tractu Dei. par. 2 pag. 125 col. 2 b & ſeq.
Liberum arbitrium ad quid, & quantum ſe extendat. par. 2 pag. 77 col. 2 b & ſeq.
Linguam maximum peccati inſtrumentum, & multipliciter offendit. par. 1 pag. 512 col. 1 c & 2 a
Loca inaquoſa quæ ſint. par. 1 pag. 379 col. 2 c
Loculos ad quos uſus, & quas ob cauſas Dominus habuerit. par. 2 pag. 412 col. 1 a & ſeqq.
Loquela ad quid ſit homini data. par. 1 pag. 374 col. 2 a
Loqui bene, & male vivere, eſt ſe ſua lingua damnare. par. 1 pag. 577 col. 2 b
Lot interpretatur declinans. par. 1 pag. 534 col. 1 b
Lucerna accenſa quid ſit. par. 1 pag. 477 col. 1 c & 2 a
Lucerna multipliciter accipitur. par. 1 pag. 386 col. 1 a b & ſeq. & 410 col. 1 b par. ead.
Lucrum in arca damnum in conſcientia. par. 1 pag. 313 col. 1 b
Lumbi ſunt tripliciter præcingendi. par. 1 pag. 411 col. 1 a
Lumen quadruplex, interius, & exterius, ſuperius, inferius. par. 1 pag. 1 col. 2 a & pag. 2 col. 1 a
Lumen artis mechanicæ ſeptuplex, & qua-

Digitized by Google

quare. par. 1 pag. 2 a b
Lumen ſenſitivæ cognitionis quintuplex. ibid. col. 2 c
Lumen cognitionis philoſophicæ, triplex. & cur triplex. par. 1 pag. 3 col. 1 b & ſeq.
Lumen ſacræ Scripturæ ſuperius dicitur. par. 1 pag. 4 col. 1 a
Lumen de ſurſum deſcendens, & ſex ejus differentiæ. ibid. c
Luminaria ſecundum quam rationem ſint ſigna naturalium, & ſupernaturalium rerum. par. 1 pag. 628 col. 2 b & ſeq.
Lupus quale ſit animal, & quomodo convenienter diabolum deſignet. par. 2 pag. 177 col. 1 a b & ſeq.
Lutum dicitur multipliciter. par. 2 pag. 166 col. 2 c
Lux divina triplici radio lucet. par. 2 pag. 311 col. 1 c
Lux multiplex. par. 2 pag. 209 col. 1 a & ſeq.
Lux divina multiplex, quos illuminet homines. par. 2 pag. 312 col. 2 b c.
Luxuria quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a.
Luxuriæ indicia, & remedia. par. 1 pag. 22 col. 2 b c & ſeq.

M

Magiſter mendax eſt, qui ſuum non exequitur officium. par. 2 pag. 71 col. 1 c
Magiſter quotuplex. ibid. a b
Magiſtrum ignorare, quæ ad ſuum pertinent officium, valde turpe eſt. ibid.
Magna promittens, & parva faciens, eſt hypocrita, & duplici corde. par. 1 pag. 334 col. 1 b
Magnanimitas quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Magnificare Dominum vere quid ſit. par. 1 pag. 99 col. 1 c
Magnificentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Maledicere quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Maleficium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Mali quare miſceantur cum bonis in omni ſtatu. par. 1 pag. 537 col. 2 c & 539 col. 1 a par. ead.
Mali omnes ſunt unum corpus diaboli. par. 1 pag. 394 col. 2 a
Malitia confunditur aliquando, ſed numquam corrigitur. par. 1 pag. 605 col. 2 a
Malorum ſolatium eſt bonorum vitam carpere. par. 1 pag. 203 col. 2 c
Malorum conſuetudo eſt aliorum laudibus detrahere. par. 1 pag. 170 col. 2 b & ſeq.
Malum quid ſit. par. 1 pag. 13 col. 2 c.
Malum quid in ſe, & ſecundum ſe. ibid.
Malum ex circumſtantia quid. ibid.
Malum culpæ, & pœnæ quid. ibid.
Malum pugnæ quid. ibid.
Malum aliud culpæ, aliud miſeriæ, aliud pœnæ æternæ. par. 1 pag. 72 col. 2 b
Mammona quid ſignificet, & quare dicatur iniquitatis. par. 1 pag. 498 col. 1 c & 500 col. 1 a par. ead.
Mammonæ ſervire quid ſit. par. 1 pag. 502 col. 1 b
Mandatorum Dei ordinatio, & ſufficientia. par. 1 pag. 554 col. 2 a & ſeq.
Mandatum de dilectione, quos, & quantum adſtringat. par. 1 pag. 228 col. 1 c & ſeq.
Mandatum de dilectione, quam ſit attendendum. par. 2 pag. 368 col. 2 c & ſeq.
Mandatum de dilectione, quare dicatur novum. par. 2 pag. 219 col. 1 c & ſeq. 369 col. 1 a par. ead.
Manhu interpretatur quid eſt hoc. par. 1 pag. 451 col. 1 a
Mania quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b
Manna quare Angelorum cibus dicatur. par. 2 pag. 122 col. 2 c & ſeq.
Manna quare dicatur pannis de cœlo. ibid. b
Manſuetudine non ſemper uti debemus. par. 2 pag. 121 col. 1 b
Marcus Evangeliſta fuit Matthæi Evangelii breviator. par. 2 pag. 16 col. 1 c & 2 a
Mare turbationem ſæculi ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a
Maria interpretatur mare amarum, ſtella, lux, & Domina. par. 2 pag. 356 col. 1 c
Maria Virgo nullam habet creaturam ſibi æqualem. par. 1 pag. 258 col. 1 a
Maria ſoror Lazari fuit illa, quæ erat in civitate peccatrix. par. 2 pag. 183 col. 2 a & ſeq.
Maria Virgo quare petra dicatur. par. 1 pag. 379 col. 2 c
Maria Virgo non erat obnoxia purificationis legi. par. 1 pag. 128 col. 1 a

Digitized by Google

Maria ſtella maris interpretatur. par. 1 pag. 89 col. 1 a & 128 col. 2 b par. ead.
Maria mater Dei multis figuris figuratur. par. 1 pag. 89 col. 2 b
Maria eſt ſtella auxiliatrix, & quomodo. ibid. & ſeq.
Maria interpretatur mare amarum, vel ſtella, vel dominium, & quomodo iſta denotent triplicem ſtatum ſalvandorum. par. 1 pag. 90 col. 1 a & 128 col. 2 b & 136 col. 1 c par. ead.
Maria mater Dei fuit commendabilis propter tria, quæ fuerunt deſignata per arcam fœderis, ideo ipſa habuit triplicem excellentiam. par. 1 pag. 90 col. 1 c
Maria virgo audiens Angelum ſalutantem fuit in tali auditu triplici de cauſa commendabilis. par. 1 pag. 91 col. 1 a
Maria Virgo eſt pluſquam martyr. par. 1 pag. 133 col. 2 a & 280 col. 2 b par. 2
Maria Magdalena fuit illa mulier dicta ab Evangeliſta peccatrix. par. 1 pag. 270 col. 1 a & ſeq.
Maria Virgo figuratur per ſcalam Jacob. par. 1 pag. 95 col. 2 a b
Maria Virgo quare dicatur domus, porta, et ſcala. ibid.
Maria Virgo, cum ſit ſummæ miſericordiæ mater, eſt omni cum fiducia adeunda. par. 1 pag. 98 col. 1 c
Maria mater Dei ex ſingulari cauſa fuit beata. par. 1 pag. 99 col. 1 a & 100 col. 2 a
Maria quod tribus menſibus in domo Eliſabeth manſerit, fuit figuratum, & maxima myſtice denotat. par. 1 pag. 103 col. 1 c & ſeq.
Maria Virgo fuit perfecta mater Dei, & ipſa ſola lactavit ipſum Deum. par. 1 pag. 382 col. 1 b & ſeq.
Maria Virgo eſt omnium advocata. par. 2 pag. 56 col. 2 c
Maria mare amarum interpretatur. par. 2 pag. 196 col. 2 b
Mariam habeat, qui gratiam vult nanciſci. par. 1 pag. 96 col. 1 a
Mariæ Virginis partus ſine virili ſemine, ſine libidine, & ſine dolore, quomodo fuerit figuratus. par. 1 pag. 93 col. 2 a
Martha tributum interpretatur. par. 2 pag. 196 col. 2 a
Martyr non eſt qui patitur, niſi debita cauſa patiatur. par. 1 pag. 224 col. 1 a
Martyrium, & mors ſuſtineri non poteſt propter Deum, ſine ipſius Dei ſpeciali auxilio. par. 2 pag. 221 col. 1 b.
Martyrium, ſeu mors ſuſtinetur ab hæreticis pro ipſorum erroribus ex ſuperbia, & obſtinatione. ibid.
Matthæus interpretatur donatus. par. 1 pag. 218 col. 1 a
Matrimonium quid ſit. par. 1 pag. 506 col. 1 c et 16 col. 2 b par. ead.
Medicatio quando ſit vituperabilis. par. 1 pag. 293 col. 2 c
Medicus quo honore ſit honorandus. ibid. a
Meditatio vulnerum Chriſti mirabilis ad conſcientiæ vulnera ſananda. par. 2 pag. 284 col. 1 b et ſeq.
Memoria quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a et 15 col. 2 b par. ead.
Memoria peccatorum quomodo fieri debeat. par. 1 pag. 36 col. 1 c et a per totum.
Memoria tenere quæ debeamus. par. 1 pag. 106 col. 1 a b et ſeq.
Memorialia vigintiquinque ad bene vivendum. par. 2 pag. 1 uſque ad 8.
Mendacium quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c
Mendacium multiplex. par. 2 pag. 160 col. 1 c et 2 a
Mendicare licitum eſt fratribus, et argumentorum quorumdam contra hoc ſolutio. par. 2 pag. 421 col. 1 a et ſeqq.
Mens quomodo purificetur. par. 2 pag. 60 col. 1 a et ſeq.
Merces multiplex. par. 1 pag. 224 col. 2 b
Mercenarii, alii boni, alii mali. par. 1 pag. 483 col. 1 b et ſeq.
Mercenarii, ſervi, filii differentia. par. 1 pag. 484 col. 1 a
Meſſias Hebraice, eſt idem quod Chriſtus Græce, et unctus Latine. par. 2 pag. 90 col. 1 c
Meſſis duplex, itidem triplex. par. 2 pag. 94 col. 1 c et 2 a
Meſſores ſunt in multiplici differentia. par. 2 pag. 94 col. 2 a et ſeq.
Metrum eſt liquidorum menſura. par. 2 pag. 57 col. 1 b
Militiam exercere, quando, et cui liceat. par. 1 pag. 149 col. 1 b et ſeq.

Miniſtri ſacramentorum, malitia, virtuti & efficaciæ ſacramenti non obeſt. par. 2 pag. 295 col. 2 c & ſeq.
Miracula facere eſt divinæ, & non humanæ virtutis. par. 2 pag. 54 col. 2 a & ſeqq.
Miraculorum Chriſti, & Sanctorum, & operum a dæmonibus factorum differentia. par. 2 pag. 110 col. 1 c & 2 a b & ſeq.
Miraculum maximum propter eleemoſynam. par. 1 pag. 213 col. 2 a
Miraculum eſt opus ſupra vires naturæ. par. 1 pag. 253 col. 1 a & ſeq.
Miſericordia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c.
Miſericordia eſt dignus tantum, qui miſericordiam facit. par. 1 pag. 457 col. 1 b
Miſericordia ſola eſt comes defunctorum. par. 2 pag. 404 col. 2 c
Miſericordiæ viſcera ſunt nimia dilectio, & nimia compaſſio. par. 1 pag. 112 col. 2 a b
Miſericordiæ effectus duplex. par. 1 pag. 354 col. 2 c
Miſericordiæ veræ qualitas, & fructus. ibid. & ſeq. & 355 col. 2 c par. ead.
Miſſam celebrantis quæ intentio. par. 1 pag. 57 col. 2 b c
Miſſam celebrans quomodo ſe habere debeat poſt communionem. par. 1 pag. 59 col. 1 & 2 a
Miſſam celebrans quomodo ſe habere debeat infra ſacrum canonem. par. 1 pag. 58 col. 2 a b
Ad Miſſam celebrandam conſcientia diſcutienda, & paſſio Chriſti meditanda. par. 1 pag. 61 col. 1 c & 2 a b & ſeq.
a Miſſam celebrante quomodo confeſſio fieri debeat. par. 1 pag. 58 col. 1 b & ſeq.
ad Miſſam celebrandam ſex in celebrante requiruntur. par. 1 pag. 60 col. 1 & 2 a & 61 col. 1 a & ſeq.
Modeſtia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Modus ſe præparandi ad judicium, ad hoc quod quis Deum ſibi tranquillum videat. par. 1 pag. 210 col. 1 a b.
Mons ſignificat ſublimitatem contemplationis. par. 2 pag. 341 col. 2 c & ſeq.
Mons multa ſignificat. par. 1 pag. 316 col. 2 a b & ſeq. & 347 col. 1 c & ſeq. par. 2
Monumentum quid innuat. par. 2 pag. 387 col. 1 b
Mors triplex. par. 1 pag. 510 col. 2 c.
Mors eſt duplex. par. 2 pag. 162 col. 2 c & 188 col. 2 c par. ead.
Mors, luctus, dolor, & hujuſmodi non ſunt ſupplicia, ſed vivendi tributa. par. 1 pag. 398 col. 1 b
Mors terribiliſſimum eſt, cum ſit paſſionum terminus. par. 2 pag. 386 col. 1 b.
de Morte quomodo meditandum. par. 1 pag. 3 col. 1 b c & 2 per totum.
Mortis horam ignorare hominem, quare Deus voluerit. par. 1 pag. 412 col. 2 c & 413 col. 1 a
Mortui ſunt vivi Deo. par. 1 pag. 298 col. 1 b c
Mortuos tres Chriſtus reſuſcitavit, & quid ſignificet. par. 2 pag. 184 col. 1 a b & 354 col. 1 b par. ead.
Morum ordinatio attenditur circa tria. par. 1 pag. 136 col. 2 c
Morus arbor multa deſignat. par. 1 pag. 522 col. 1 b & ſeq.
Motiva ſenſitiva quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a
Motivum ad bonum peragendum quod ſit. par. 1 pag. 498 col. 2 b & ſeq.
Mulier pluribus pœnis, quam vir, ſubiecta. par. 1 pag. 178 col. 2 b
Mulier dicitur quaſi miſeria. par. 2 pag. 149 col. 2 b
Mulieres peccatrices in quatuor maxime delinquunt. par. 1 pag. 263 col. 1 b
Mulieres quam ſint fugiendæ. par. 1 pag. 613 col. 1 c & ſeq.
Mulierum Judaicæ gentis officium erat miniſtrare prædicatoribus, & præceptoribus victum & veſtitum de earum ſubſtantia. par. 1 pag. 270 col. 2 a
Mundari hominem contingit quadrupliciter. par. 2 pag. 360 col. 1 c & ſeq.
Mundi gaudium eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 b & ſeq.
Mundi amor in principio eſt dulcis, ſed finem habet amarum, amor vero Dei eſt e contra. par. 2 pag. 318 col. 2 b
Mundi ingratitudo triplex. par. 1 pag. 244 col. 2 b
Mundum qui ſequitur eſt immundus, & de deorſum. qui eum fugit, eſt mundus, & de ſurſum. par. 2 pag. 153 col. 1 b & ſeqq.
Mundus accipitur multipliciter. par. 2 pag. 31 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 256 col. 2 a & ſeq.
Mundus quomodo tranſeat. par. 1 pag. 632 col. 2 b & ſeq.

Digitized by Google

Mundus creatus fuit menſe martio & homo redemptus . par. 1 pag. 88 col. 1 c
Munera oculos Ducum excæcant . par. 1 pag. 343 col. 2 b
Munus triplex . par. 2 pag. 321 col. 1 b.
Murmuratio quid ſit . par. 1 pag. 471 col. 2 b
Murmuratio unde dicatur, & unde procedat . par. 1 pag. 471 col. 2 c
Murmuratio quam diſpliceat Deo . par. 1 pag. 567 col. 1 a
Mutabilia ſunt in Deo immutabiliter, & quare . par. 2 pag. 27 col. 1 c & ſeq.
Mutuantes pecuniam quare uſuras recipere nequeant . par. 1 pag. 232 col. 2 c.
Mutuare propter ſpem lucri quomodo liceat, vel non liceat . par. 1 pag. 233 col. 1 c & 2 a
Myrrha qualis arbor ſit . par. 2 pag. 385 col. 1 c & 2 a
Myſteria divina aliquando ſunt celanda, & quare . par. 1 pag. 596 col. 1 c & 2 a

N

NAſci de ſpiritu quid ſit . par. 2 pag. 68 col. 2 c & ſeq.
Nathanael non fuit electus apoſtolus, & quare . par. 2 pag. 52 col. 2 c
Nativitas duplex, & quæ ſit quælibet . par. 1 pag. 68 col. 2 a & ſeq.
Nativitas Chriſti perfecte denuntiata fuit . par. 1 pag. 119 col. 1 c & ſeq.
Nativitas multiplex . par. 2 pag. 321 col. 2 a & ſeq.
Nativitas Chriſti quare gaudii fuerit . par. 1 pag. 121 col. 1 b
Nativitatis Chriſti tempus idoneum . par. 1 pag. 115 ool. 1 b
Natura nihil poteſt ſine divina potentia . par. 1 pag. 293 col. 2 b
Naturæ tres in Chriſto per multa inſinuantur . par. 2 pag. 368 col. 1 a & ſeq.
Naturalis philoſophia triplex . par. 1 pag. 3 col. 2 b c
Navis quid ſignet . par. 2 pag. 119 col. 2 b
Navis dicitur multipliciter . ibid. c
Nazareth interpretatur flos par. 1 pag. 89 col. 1 a & 51 col. 2 c par. 2
Negligens homo intelligitur per ficum infructuoſam, & quare . par. 1 pag. 426 col. 2 c
Negligentia quam ſit periculoſum vitium . par. 1 pag. 241 col. 2 c & ſeq.
Negligentia hominis ad Dei gratiam cognoſcendam, & ſuſcipiendam eſt inexcuſabilis, & quare . par. 1 pag. 422 col. 1 a.
Negligentes mirabili exemplo increpantur . par. 1 pag. 398 col. 1 b & ſeq.
Negotiatio triplex, & quæ ſit bona, vel mala . par. 1 pag. 571 col. 2 c & ſeq.
Nicodemus interpretatur victoria populi . par. 2 pag. 66 col. 2 c
Nicopolis civitas victoriæ interpretatur . par. 1 pag. 687 col. 2 a.
Nicromantia quid par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Nobilitas vera eſt una, & quæ illa ſit . par. 2 pag. 158 col. 1 a
Noe interpretatur requies, unde nomine & facto Chriſtum deſignat . par. 1 pag. 931 col. 2 b
Nomen ſalvatoris quam maximum & admirabile . par. 2 pag. 366 col. 1 c & 2 a b
Nomen Dei triplex, ſcilicet terribile, admirabile, & laudabile, & quomodo . par. 1 pag. 70 col. 2 b & ſeq.
Nomen Dei ſanctificatur in nobis triplici notitia . par. 1 pag. 365 col. 1 c.
Nomina quare antiquitus mutabantur, non autem nunc, ut patet de Abraham, Petro, & ſimilibus . par. 2 pag. 50 col. 1 b c
Nominis Chriſti magnificatio qualis fuerit . par. 1 pag. 192 col. 2 b
Notio quid . par. 1 pag. 11 col. 1 a
Notiones in divinis quinque . par. 1 pag. 10 col. 2 c & ſeq.
Notitia approbationis quid . par. 1 pag. 12 col. 1 c
Notitia viſionis quid . ibid.
Notitia ſcripturarum grano ſinapis comparatur, & quare . par. 1 pag. 433 col. 1 c
Novenarius numerus competit numero angelorum, & quare . par. 1 pag. 474 col. 1 a
Nox tam materialis, quam ſpiritualis quid ſit & qualis . par. 1 pag. 186 col. 1 b c
Nox nocti annunciare ſcientiam quid ſit . par. 2 pag. 217 col. 2 b c
Nox multiplex . par. 2 pag. 218 col. 2 a.
Nubes quibus rationibus Chriſti carnem ſignificet . par. 1 pag. 322 col. 1 a b.
Numeri duodenarii Apoſtolorum myſterium . par. 2 pag. 133 col. 1 a b &

186

186 col. 1 a par. ead.
Numeri diſcipulorum myſteria. par. 1 pag. 337 col. 2 a b & ſeq.
Nuptiæ quadruplices: aliæ videlicet inter divinam, & humanam naturam; aliæ inter Chriſtum, & Eccleſiam: aliæ inter Chriſtum, & Eccleſiam triumphantem: aliæ inter eumdem, & animam fidelem, & de earum figuris. par. 2 pag. 317 col. 2 b c & ſeqq.

O

Obediens verus qui ſit. par. 1 pag. 240 col. 2 a
Obedientia mera quæ dicatur. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Obedientia ducit ad gloriam. par. 1 pag. 188 col. 1 a
Obedientia reſuſcitat mortuos. par. 2 pag. 183 col. 1 c
Obedientia quid, & quot ſint conditiones eam perficientes. par. 2 pag. 327 col. 2 a & ſeq.
Obedientia vera quæ ſit. par. 1 pag. 524 col. 1 b
Obedientiæ virtus & efficacia. par. 1 pag. 583 col. 1 b
Obedientiæ fructus. par. 1 pag. 241 col. 1 b
Obſequium Deo præſtare debemus, abſque hoc quod parentes conſulamus. par. 1 pag. 138 col. 1 a
Obſervantia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Obſervantiæ ſpirituales ſunt ſpiritualibus, non carnalibus imponendæ. par. 1 pag. 206 col. 1 c
Occultare quæ debeamus. par. 1 pag. 299 col. 2 a b
Occurrere cum decem millibus ei, qui cum viginti millibus venit, quid ſit. par. 1 pag. 468 col. 1 a b
Octonarii numeri tropologica expoſitio. par. 1 pag. 127 col. 1 b
Oculus triplex, & quomodo viſum amittat, & recipiat. par. 2 pag. 346 col. 1 c & ſeq.
Odire fratrem eſt fontem charitatis obturare. par. 2 pag. 371 col. 1 c
Odium quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Olera cum charitate data ſunt vitulo ſaginato cum odio dato meliora. par. 1 pag. 203 col. 1 a
Opera perfecta quæ ſint. par. 2 pag. 110 col. 2 c
Opera Chriſti qualia erant. par. 1 pag. 432 col. 1 b
Operandum eſt bene continue triplici de cauſa. par. 1 pag. 441 col. 2 a
Operans quo fine non fruſtretur. par. 2 pag. 29 col. 2 c
Operari in Sabbato quomodo fuerit prohibitum. par. 2 pag. 102 col. 1 c & ſeq.
Opinionem triplicem de Chriſto habebant homines, & quare. par. 1 pag. 304 col. 1 b
Opus pietatis & miſericordiæ ſemper eſt utile facienti. par. 1 pag. 341 col. 1 a.
Opus bonum dicitur Lucerna, & quare. par. 1 pag. 410 col. 1 c & 2 a
Opus triplex perfecit Chriſtus. par. 2 pag. 327 col. 2 b & ſeq.
Oraculum quid. par. 1 pag. 13 col. 1 b.
Orandi forma quæ ſit. par. 1 pag. 362 col. 2 a & ſeq. & 364 col. 1 a b & 651 col. 1 b c par. ead.
Orandum eſt in omnibus. par. 1 pag. 154 col. 1 b
Orandum eſt ad tria. par. 1 pag. 653 col. 2 c & ſeq.
Orare ſemper quid ſit. par. 1 pag. 540 col. 1 c & ſeq.
Orare ſemper utile eſt propter decem. ibid. col. 2 c
Orare volens quomodo aſcendere debeat. par. 1 pag. 545 col. 1 c & ſeq.
Oratio quam ſit diligenda. par. 1 pag. 363 col. 2 a
Oratio quomodo verbo, & exemplo præemineat. par. 2 pag. 389 col. 2 b
Oratio quæ exauditur qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 292 col. 2 a & 362 col. 2 a b & ſeq. & 367 col. 1 c par. ead.
Oratio Dominicalis eſt privilegiata in tribus, nempe in dignitate, in brevitate, & in fœcunditate. par. 1 pag. 69 col. 1 a
Oratio Deo grata qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 193 col. 1 c & 214 col. 1 a & ſeq. & 540 col. 1 a & 547 col. 1 c & 2 a par. ead.
Oratio omnis debet offerri per Chriſtum, et quare. par. 1 pag. 83 col. 1 a.
Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. par. 1 pag. 214 col. 1 b
Oratio vocalis eſt Deo accepta. par. 1 pag. 363 col. 2 b
Oratio vocalis ad multa valet. ibid.
Oratio quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Oratio devota dicenda ante communionem. par. 1 pag. 62 col. 1 b c & ſeqq. item alia poſt communionem. ibid. col. 2 c et ſeqq.

Digitized by Google

eſt maximum bonum. ibid.
Dilectio proximi, quæ ſit meritoria, vel careat merito apud Deum. par. 1 pag. 231 col. 2 b & ſeq.
Diligendi Deum modi tres. par. 1 pag. 435 col. 2 a & ſeq.
Diligere proximum quid ſit, & quare ipſum diligere debeamus. par. 2 pag. 369 col. 1 b & ſeq.
Diligere Deum eſt donum Dei. par. 2 pag. 251 col. 1 c
Diligi a Deo eſt acceptari a Deo. par. 2 pag. 229 col. 2 a
Dimittere debemus offenſas, & petenti veniam, & inimico perſequenti, ſed aliter, & aliter. par. 1 pag. 520 col. 2 b & ſeq.
Dipondius quid ſit. par. 1 pag. 398 col. 2 b
Diſciplina quid, & qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Diſcipulus bonus qualis ſit. par. 2 pag. 126 col. 2 a
Diſcipulus Chriſti quæ habere debeat. par. 1 pag. 214 col. 2 b & ſeq.
Diſcipulus Chriſti non eſt, qui pauper eſſe nequit. par. 2 pag. 469 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulus Chriſti perfectus eſt, quaſi ſal, & quare. ibid. col. 2 c & ſeq.
Diſcipulus Chriſti, qui ſit. par. 2 pag. 363 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulo Chriſti quot & quæ ſint neceſſaria. par. 2 pag. 306 col. 2 a & ſeq.
Diſcipuli, qui interrogaverunt Chriſtum de deſtructionis mundi, ſeu Hieroſolymæ tempore, qui fuerint. par. 1 pag. 618 col. 1 c
Diſcipuli Chriſti quare non erant arctandi ad jejunia. par. 1 pag. 205 col. 1 b & ſeq.
Diſcipuli fuerunt ſeptuaginta duo, & hoc convenienter propter multas rationes. par. 1 pag. 337 col. 2 b
Diſcipuli Chriſti an ante ejus paſſionem baptizaverint eodem baptiſmo, quo & Joannes Baptiſta baptizabat, an alio. par. 2 pag. 76 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 82 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Diſcipulorum Chriſti paupertas qualis fuerit. par. 2 pag. 84 col. 2 a & ſeq.
Diſcipulos tres aſſumpſit Jeſus, & quare. par. 1 pag. 314 col. 2 c & ſeq.
Divina in principio amara videntur in fine tamen dulcia eſſe cognoſcuntur; mundana vero econtrario apparent, & ſunt. par. 2 pag. 318 col. 2 b & ſeq.
Divina conſilia non ſunt temere diſcutienda. par. 1 pag. 349 col. 2 a
Divinis perſonis quæ ſint communia. par. 2 pag. 104 col. 1 a & ſeqq.
in Divinis dicendi, & quærendi modi quinque. par. 1 pag. 11 col. 2 a & ſeq.
Diviſio eſt cauſa interitus. par. 1 pag. 376 col. 1 c
Divites quare difficile ſalutem conſequantur. par. 1 pag. 183 col. 1 b
Divitias eſſe ſpernendas maximo demonſtratur argumento. par. 1 pag. 119 col. 1 a & ſeq.
Divitias nec habere, nec amare tutiſſimum eſt. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Divitiæ comparantur ſpinis, & quare. par. 1 pag. 275 col. 2 c
Docilitas quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b & 19 col. 1 b par. ead.
Doctor verus quis ex Auguſtino. par. 1 pag. 6 col. 2 c
Doctor evangelicæ ſcripturæ qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 73 col. 2 a
Doctoris officium quid reddat perfectum? par. 1 pag. 257 col. 1 a
Doctrina Chriſti tripliciter oſtenditur authentica. par. 1 pag. 159 col. 2 a & ſeq.
Doctrina omnis eſt bonorum annunciativa, tamen hoc ſpecialiter Evangelii eſt, ideo antonomaſtice dicitur Evangelium inter omnes ſcripturas. par. 2 pag. 14 col. 1 a
Doctrina Chriſti fuit humilis, celebris, admirabilis, & ſublimis. par. 1 pag. 175 col. 1 a
Doctrinam ſacram communicare quatuor impellunt. par. 1 pag. 276 col. 2 b & ſeq.
Doctrinæ ſufficientia tria requirit. par. 2 pag. 372 col. 2 a
Dolor animæ qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 66 col. 2 b & ſeq.
Dolus quid ſit, & quotuplex. par. 2 pag. 316 col. 2 b & ſeq.
Dolus eſt cum aliud agitur, aliud fingitur. par. 2 pag. 52 col. 2 a & 316 col. 2 b par. ead.
Domina vide Maria Virgo.
Dominatio vera, quæ ſit. par. 2 pag. 337 col. 2 b
Domini multi ſunt, quibus ſervire homo non poteſt. par. 1 pag. 500 col. 2 c & ſeq.

Domi-

Digitized by Google

Domino quomodo famulari debeamus. par. 1 pag. 150 col. 2 c & ſeq.
Domino debetur, timor, & patri amor. par. 1 pag. 69 col. 1 b
Dominus verus qui ſit. par. 2 pag. 337 col. 2 b
Dominus viſitat ad multa. par. 1 pag. 113 col. 1 c & ſeq. de hoc vide plura, Verbo Chriſtus.
Domus, in qua Chriſtus opportune manet, eſt ſeptiformis. par. 1 pag. 568 col. 1 c & ſeqq.
Donum quatuor reddunt excellentius & gratius. par. 2 pag. 322 col. 2 b
Duodecim Apoſtoli in multis duodenariis numeris figurati. par. 1 pag. 214 col. 2 c & 215 col. 1 a
Duodenarius eſt primus numerus abundans. par. 1 pag. 308 col. 1 c

E

EBrieta triplex, & quæ earum ſit peccatum mortale. par. 2 pag. 59 col. 1 c & ſeq.
Eccleſia ex gentibus congregata quomodo fuerit curva per multum temporis. par. 1 pag. 432 col. 1 c
Eccleſia dicitur hortus, & quare. par. 1 pag. 433 col. 2 a
Eccleſia militans denotatur per areolam, & quare. par. 1 pag. 151 col. 2 a.
Eccleſia triumphans ſignificatur per aream, & quare. ibid.
Eccleſia qualis domus Dei ſit. par. 2 pag. 320 col. 2 b & ſeq.
Eccleſia poteſt concuti, non tamen naufragium pati. par. 1 pag. 648 col. 1 b.
Eccleſia quare ter in anno Petri ſolemnitatem celebret. par. 1 pag. 657 col. 2 b.
Eccleſia ordinatur præcipue ad hoc, quod in ipſa oremus. par. 1 pag. 592 col. 1 c.
Eccleſia ſignificatur per arcam. par. 1 pag. 532 col. 1 a
Eccleſia eſt una, & quare. par. 1 pag. 310 col. 2 a
Eccleſia ſancti Petri Romæ utitur alia translatione Pſalm. quam ea, quæ eſt communis. par. 2 pag. 406 col. 1 c.
Eccleſiæ vera fides numquam deficiet. par. 1 pag. 311 col. 1 b
Eccleſiæ tribulationes principales ſunt quatuor, & per quæ deſignentur. par. 1 pag. 529 col. 2 b & ſeq.
Eclipſis, quæ fuit in paſſione Chriſti, non fuit naturalis, ut ſanctus Dionyſius cognovit. par. 1 pag. 676 col. 2 b.
Egreſſus Dei quid ſit. par. 1 pag. 490 col. 2 b
Electi comparantur tritico. par. 1 pag. 151 col. 2 b
Electorum mira dignitas. par. 2 pag. 259 col. 2 b & ſeq.
Electos cadere, quare Deus permittat. par. 2 pag. 269 col. 1 b
Eleemoſyna qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 147 col. 2 a
Eleemoſyna quando ſit præcepto. ibid. c & 148 col. 1 a par. ead.
Eleemoſyna fructuoſa, qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 390 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſyna quid ſit. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq.
Eleemoſynam denegare quam ſit malum. par. 1 pag. 494 col. 1 a & ſeq.
Eleemoſynæ inſigne miraculum. par. 1 pag. 213 col. 2 a.
Eleemoſynæ fieri debent omnibus pauperibus fidelibus. par. 1 pag. 456 col. 1 c & ſeq.
Eleemoſynæ fructus, & effectus multiplex. par. 1 pag. 389 col. 2 a & ſeq. & 457 col. 1 a par. ead.
Eleemoſynæ licite poſſunt accipi etiam a malis, & a quibus malis. par. 1 pag. 388 col. 1 b & ſeq.
Eleemoſynæ quibus præſertim, ſint largiendæ. par. 1 pag. 498 col. 2 c & ſeq.
Eleemoſynæ affectus magis quam quantitas a Deo penſatur. par. 1 pag. 615 col. 1 a
Emaus poſtea dicta fuit Nicopolis. par. 1 pag. 689 col. 2 a
Emaus mater feſtinans interpretatur ibid.
Eminentia Judæorum erat in ſanctimonia, Græcorum in ſapientia, Romanorum in potentia par. 2 pag. 278 col. 2 c.
Enoch interpretatur dedicatio. par. 1 pag. 158 col. 2 c
Ephrem fructificatio interpretatur. par. 2 pag. 195 col. 1 b
Epiſcopi quales eſſe debeant. par. 1 pag. 216 col. 2 c & ſeqq.
Eſſentia divina quando eſſentia, quando ſubſtantia dicatur. par. 1 pag. 11 col. 1 c & 2 a
Eſſentiæ divinæ quatuordecim proprietates. par. 1 pag. 10 col. 1 & 2
Eſuries multiplex. par. 2 pag. 123 col. 2 a & ſeq.
Eſus rerum ſpiritualium quomodo ſatiet, & ſimul eſuriem cauſat. ibid.

Evangelica doctrina eſt ad fidem inducendam. par. 2 pag. 17 col. 1 a
Evangelia Matthæi, & Lucæ, quomodo non contradicant in reſponſione ipſi Chriſto a Judæis data de perditione vineæ colorum. par. 1 pag. 601 col. 1 c & 2 a.
Evangelia inter ſe non contradicunt. par. 1 pag. 171 col. 1 c
Evangelia quare ſint quatuor, & ſignentur, per illa animalia Ezechielis. par. 1 pag. 77 col. 1 b & ſeqq. & 19 col. 1 a par. 2
Evangelii ſubiectum quomodo ſit Chriſtus. par. 1 pag. 76 col. 2 a & ſeq.
Evangelii Lucæ diviſio. par. 1 pag. 77 col. 1 c & 80 col. 1 a
Evangelii modus procedendi non debet eſſe argumentativus, ſed narrativus, & quare. par. 2 pag. 17 col. 1 b & ſeq.
Evangelii Joannis quatuor cauſæ. par. 2 pag. 12 col. 2 b & ſeq.
Evangelium totum tractat de Chriſto ſecundum quod eſt mediator, prædicator, reparator, & triumphator, par. 1 pag. 76 col. 2 a
Evangelium, quod legitur ab Eccleſia Romana in feſtis Confeſſorum, quomodo convenienter ſit in talibus feſtivitatibus ordinatum. par. 1 pag. 410 col. 2 c
Evangelium dicitur vinum bonum ſervatum uſque in finem, & quare. par. 2 pag. 319 col. 2 c
Evangelium in quo Joannes teſtimonium perhibet de Chriſto, quare legatur in octava Epiphaniæ. par. 2 pag. 42 col. 2 a
Evangelium quid contineat. par. 1 pag. 132 col. 1 b
Evangelium dicitur bona nunciatio. par. 1 pag. 75 col. 2 c
Evangelium, quod tractat de Zacheo, quare legatur in Eccleſiarum dedicationibus. par. 1 pag. 568 col. 2 c.
Evangelium de Martha, & Magdalena quare legatur in feſto Aſſumptionis Beatæ Mariæ virginis. par. 1 pag. 360 col. 2 c & 361 col. 1 a
Euchariſtia quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Euchariſtiæ multiplex figura. par. 1 pag. 641 col. 2 b & ſeq.
Euchariſtiæ nomen quid ſignificet. par. 1 pag. 56 col. 2 c
Euchariſtiæ ſacramentum ob quas cauſas recipiendum. par. 1 pag. 56 col. 1 & 2.
Euchariſtiæ ſacramentum recipiendi neceſſitas. par. 1 pag. 55 col. 1 b c & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam tria requiruntur. par. 1 pag. 41 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam ſuſcipiendam qualiter, & per quæ homo accendatur. par. 1 pag. 54 col. 1 b & ſeqq.
ad Euchariſtiam qua fide accedendum. par. 1 pag. 50 col. 2 a
ad Euchariſtiam quanta charitas, & fervor requirantur. par. 1 pag. 53 col. 1 c & ſeqq.
ad Euchariſtiam qualis munditia corporis requiratur. par. 1 pag. 52 col. 2 c & 53 col. 1 a & ſeq.
Exaltando ſe homo, ſe humiliat, & deprimit, & quare. par. 1 pag. 453 col. 2 b & ſeq.
Exaltans ſe a Deo humiliatur. par. 1 pag. 549 col. 1 c & ſeqq.
Exaltatio, & humiliatio ſemper ſunt conjunctæ. par. 1 pag. 164 col. 1 c.
Excæcatio, & obduratio quomodo ſit a Deo. par. 2 pag. 207 col. 2 a & ſeq.
Exceſſus, de quo loquebatur Chriſtus in transfiguratione, quid ſit. par. 1 pag. 318 col. 2 b
Excitat Deus multipliciter hominem a ſomno peccati. par. 2 pag. 352 col. 2 a & ſeqq.
Exemplum multiplex dedit nobis Chriſtus. par. 2 pag. 362 col. 2 b & ſeqq.
Exequiarum pompa an liceat. par. 2 pag. 286 col. 1 a & ſeq.
Exire Chriſtum quid ſit. par. 1 pag. 281 col. 1 a
Expirando clamare eſt opus miraculoſum, & quare. par. 2 pag. 677 col. 2 a & ſeq.
Exultare eſt cum magna alacritate gaudere. par. 2 pag. 164 col. 2 b

F

Facere, loqui, & velle in Deo ſunt idem. par. 1 pag. 94 col. 1 c
Fallacia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a
Favus quid ſit, & quid denotet. par. 2 pag. 388 col. 1 b.
Febres quæ ſint, & a quibus procedant ſpiritualiter. par. 2 p. 98 col. 1 b & ſeq.
Febris multiplex gradus. ibid. & col. 2 a.
Felicitas. S. fuit pluſquam martyr, propter mortem filiorum. par. 2 pag. 280 col. 2 b
Felicitas eſt in habente felicitatem. par. 2 pag. 369 col. 2 c
Fellea paſſio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Fœmina, vide Verbo Mulier.

Digitized by Google

Fenum multipliciter dicitur . par. 2 pag. 117 col. 1 a & ſeq.
Fermentum multa ſignificat . par. 1 pag. 434 col. 2 b & ſeqq.
Fermentum aliquando ponitur pro re mala, aliquando pro re bona, & quare. ibid.
Feſtivitates aliæ bonæ, aliæ malæ, & quæ ſint illæ, & quot . par. 2 pag. 338 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Ficus dicitur a fæcunditate, & quia ſi ejus folia carnem tangunt, pruritum faciunt . par. 2 pag. 53 col. 1 c
Ficus quid denotet . par. 2 pag. 52 col. 2 b
Ficus infructuoſa quid denotet . par. 1 pag. 426 col. 2 c
Fidei perfecta notitia in quatuor conſiſtit . par. 1 pag. 309 col. 1 b
Fideles denotantur per palmites, & quare . par. 2 pag. 368 col. 1 b & ſeq.
Fideles denotantur per oves . par. 2 pag. 179 col. 1 b & ſeq. & 350 col. 2 b par. ead.
Fideles quibus cibis ſint paſcendi, cum ſint Chriſti oves . par. 2 pag. 389 col. 2 b & ſeq.
Fideles ſunt filii Dei cibus . par. 2 pag. 92 col. 2 c
Fidelis quadruplici morte mori debet . par. 2 pag. 358 col. 2 a
Fidelis debet miniſtrare Deo, & quomodo par. 2 pag. 359 col. 2 b & ſeq.
Fidem modicam habet de regimine animæ; & paternæ providentiæ, qui timet quotidie mori fame . par. 1 pag. 407 col. 1 c
Fidentia quid . par. 1 pag. 16 col. 1 a .
Fides quid . par. 1 pag. 15 col. 2 a
Fides eſt animæ vita . par. 1 pag. 188 col. 2 b
Fides multum valet ad miſericordiam Dei conſequendam, & peccatorum remiſſionem . par. 1 p. 196 col. 2 b & ſeqq.
Fides vera in Eccleſia numquam deficiet . par. 1 pag. 311 col. 1 b
Fides deſignatur per granum ſinapis, & quare . par. 1 pag. 521 col. 2 b .
Fides quid ſit . par. 1 pag. 528 col. 1 c & 564 col. 2 a & 631 col. 1 c
Fides denotatur per piſcem . par. 1 pag. 372 col. 1 c
Filii nomina, & ipſorum rationes . par. 1 pag. 11 col. 1 b
Filium Dei audire a Patre, quid ſit . par. 2 pag. 79 col. 2 c
Filius Dei eſt ars Patris ex Auguſtino . par. 1 pag. 7 col. 1 c
Filius Dei dicitur brachium, & manus, & quare par. 1 pag. 377 col. 1 c & 2 a .
Filius dicitur dupliciter, imitatione videlicet, & nativitate . par. 2 pag. 328 col. 2 b
Filius, mercenarius, & ſervus differunt . par. 1 pag. 483 col. 2 c & ſeq.
Finis, alius operis, alius operantis . par. 2 pag. 29 col. 2 c
Finis duplex, alius in ſe, alius in alio . ibid. & ſeq.
Finis omnis ſcientiæ eſt beatitudinis aſſecutio . par. 2 pag. 13 col. 1 a
Flere multis de cauſis contingit . par. 1 pag. 223 col. 1 a & ſeqq.
Flere quadrupliciter debet homo . par. 1 pag. 589 col. 1 a & ſeq.
Flere eſt quaſi lacryma fluere . par. 2 pag. 247 col. 2 a
Fletus quomodo erit in inferno . par. 1 pag. 240 col. 2 a
Flevit Chriſtus in morte Lazari, & quare . par. 2 pag. 190 col. 1 c & 2 a
Flos qualis ſit, & quid deſignet . par. 2 pag. 383 col. 2 c
Flumen quadruplex . par. 2 pag. 341 col. 1 b & ſeqq.
Fons multiplex . par. 2 pag. 326 col. 1 c & 2 a
Fortitudo quid . par. 1 pag. 15 col. 2 c .
Franciſci ſancti regula duodecim habet rubricas per duodecim lapides Joſue ſignificatas . par. 2 pag. 394 col. 1 a & ſeqq.
Franciſcus ſanctus prius Joannes vocatus . par. 2 pag. 397 col. 1 c & 2 a .
Franciſcus ſanctus cur ſuos tam longo, & prolixo officio oneravit . par. 2 pag. 406 col. 2 c & ſeq.
Fratres cum ſint ſervi utuntur rebus in aliena poteſtate poſitis . par. 2 pag. 420 col. 1 b & ſeq.
Fratres Franciſcani regulam non violant, dum per devotos amicos pecuniam ſuis neceſſitatibus erogatam recipiunt . par. 2 pag. 414 col. 2 b & ſeq.
Fratres Franciſcani, an quarumcumque, & quantarumcumque rerum poſſint habere uſum . par. 2 pag. 420 col. 1 c
Fratrum Franciſcanorum expropriatio, & in communi, & in particulari, ab adverſariis impugnata defenditur . par. 2 pag. 418 col. 2 a & ſeqq.

Fraus quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 52 col. 2 a par. 2
Frigus quid ſit, & quid cauſet, & quid ſignificet. par. 2 pag. 380 col. 2 a & ſeq.
Frigus unde cauſetur. ibid. col. 1 c & 2 a
Fructus digni pœnitentiæ quales ſint. par. 1 pag. 427 col. 1 b & ſeq.

G

Gabriel quid ſignificet, & quare miſſus fuit ad Sacerdotem Zachariam. par. 1 pag. 86 col. 1 c & ſeqq.
Galilæa interpretatur tranſmigratio. par. 1 pag. 525 col. 1 c
Galilæa quid ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a
Gallina deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c
Gallus ſecundum ſuas proprietates deſignat prædicatorem, & doctorem. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.
Gaudent Angeli ſeptem de cauſis ob peccatorum pœnitentiam. par. 1 pag. 478 col. 1 b & ſeq.
Gaudium multiplex. par. 2 pag. 258 col. 1 a & ſeq.
Gaudium plenum quid. ibid. col. 1 a.
Gaudium verum tantum in Deo habemus, & quare. par. 2 pag. 374 col. 1 c & 2 a
Gaudium quomodo ſit majus in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonagintanovem juſtis. par. 1 pag. 475 col. 2 c & ſeq.
Gaudium quando ſit impletum. par. 2 pag. 78 col. 1 c
Gaudium quid ſit. par. 2 pag. 374 col. 1 c
Gaudium Magorum viſitantium Chriſtum, quare magnum dictum fuerit, & etiam paſtorum. par. 1 pag. 120 col. 2 c & 151 col. 1 a
Gaudium mundi eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 a & ſeq.
Gazophylacium unde dicatur, & quot modis ſumatur. par. 1 pag. 614 col. 1 b
Genealogia mulierum, quare non ponatur in Scriptura ſacra. par. 1 pag. 156 col. 2 c & 157 col. 1 a
Genealogia Chriſti, quare differenter a Matthæo, & Luca Evangeliſtis narretur. par. 1 pag. 157 col. 1 b & ſeqq.
Generatio ſpiritualis, quæ eſt per Chriſtum, convenientem habet contrapoſitionem, ad generationem carnalem, quæ eſt per Adam. par. 1 pag. 154 col. 2 a & ſeq.
Generationem æternam Filii Dei oſtendunt multa exempla. par. 2 pag. 22 col. 1 c & ſeqq.
Gentes quare dicantur lapides. par. 1 pag. 146 col. 1 a b
Gentes reſpectu Judæorum, quare dicantur pauciores, & a longe venire. par. 1 pag. 575 col. 1 a
Gentes ſunt converſæ ad Deum, & Judæi rejecti. par. 1 pag. 172 col. 2 c & ſeq.
Gentilium converſio per quid inſinuetur. ibid.
Geomantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c
Geraſa eſt civitas Arabiæ, & interpretatur advena. par. 1 pag. 283 col. 1 b c
Gladius multiplex. par. 2 pag. 264 col. 1 c
Gladius ſpiritualis duplex, & eorum quilibet eſt triplex. par. 1 pag. 133 col. 2 b & ſeq.
Gladius triplex debet animam pertranſire ex paſſionis Chriſti meditatione. ibid.
Gloria quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c & 138 col. 1 c par. ead.
Gloria inanis quid ſit. par. 2 pag. 112 col. 2 c
Gloria vera quæ ſit, & in quibus quærenda. ibid. & 113 col. 1 a & 138 col. 2 b par. ead.
Gloria Filii Dei quomodo viſa fuerit. par. 2 pag. 134 col. 1 a & ſeqq.
de Gloria cæleſti quomodo meditandum. par. 1 pag. 39 col. 1 b c & 2 a
Gloriam Dei videre contingit tripliciter. par. 2 pag. 208 col. 1 b
Gloriam quomodo conſequamur, & per quæ ad ipſam ducamur. par. 1 pag. 113 col. 1 b c
Gloriam humanam appetere, quare fidem evacuet. par. 2 pag. 112 col. 2 b & ſeq.
Grabatum quid ſit, & unde dicatur. par. 1 pag. 198 col. 2 b
Granum frumenti denotat animam ſanctam,

Digitized by Google

ctam, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b
Granum ſinapis quid denotet. par. 1 pag. 521 col. 2 b
Gratia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia juſtitiæ quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Gratia gratis data, & gratum faciens quid. par. 1 pag. 15 col. 2 a
Gratia, alia electionis, alia perfectionis, alia deſponſationis. par. 1 pag. 91 col. 2 b
Gratia Chriſti quomodo fuerit finita, vel infinita. par. 2 pag. 80 col. 2 a & ſeqq.
Gratia denotatur per ignem, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Gratia Spiritus ſancti dicitur regnum Dei. par. 1 pag. 301 col. 1 a
Gratia magna eſt, non habere exteriorem gratiam, quæ tentationis eſt occaſio. par. 1 pag. 347 col. 2 a
Gratiæ Spiritus ſancti effectus mirabiles. par. 2 pag. 31 col. 2 c & 32 col. 1 a & ſeq.
Gula quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a & 22 col. 1 b

H

Hamus triplex. par. 2 pag. 197 col. 2 b
Hæretici intelliguntur per vulpes. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Herodes in pellibus glorians interpretatur. par. 1 pag. 442 col. 1 c
Herodes, fuit triplex, quilibet impius, & quas impietates commiſerit. ibid. a b
Hierarchia divina quid. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Hierarchia angelica quid. ibid.
Hierarchia eccleſiaſtica quid. ibid. b
Hieruſalem Eccleſiæ, animæ ſanctæ, & cæleſtis regni typum gerit. par. 1 pag. 560 col. 2 a
Hieruſalem viſio pacis interpretatur. par. 1 pag. 113 col. 1 b & 129 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem fuit totaliter deſtructa. par. 1 pag. 590 col. 2 a & 618 col. 1 a par. ead.
Hieruſalem quare fuerit deſtructa. par. 1 pag. 626 col. 1 a & ſeq.
Hiſtrionibus, & mimis dare, & Dæmonibus immolare par. 1 pag. 230 col. 1 b.
Holda interpretatur diſcretio. par. 1 pag. 136 col. 1 b
Homines aliqui diabolo pejores oſtenduntur. par. 1 pag. 173 col. 2 c 174 1 a
Hominis maxima dignitas, amicum eſſe Dei. par. 2 pag. 370 col. 1 b
Hominis unius ſalutem, quam magni faciat Deus. par. 1 pag. 287 col. 2 a
Hominis quatuor differentiæ. par. 1 pag. 556 col. 2 a
Hominis ætates ſex, & in quibus Deus fructum requirat. par. 1 pag. 426 col. 2 a
Hominis vilitas. par. 2 pag. 80 col. 1 a.
Hominis defectus quadruplex. par. 2 pag. 94 col. 1 a
Hominum differentiæ quinque. par. 1 pag. 579 col. 1 a
Hominum tria genera. par. 1 pag. 435 col. 1 c
Homo nihil habet proprium, niſi peccatum, & mendacium. par. 2 pag. 314 col. 1 c
Homo duodecim de cauſis perit. par. 1 pag. 423 col. 1 b
Homo punitur decem de cauſis. par. 1 pag. 424 col. 2 b
Homo quamdiu vivit poteſt ſalvari. par. 2 pag. 207 col. 2 a
Homo fuit Deo reconciliatus eo ordine, quo cecidit. par. 1 pag. 88 col. 1 b.
Homo dicitur tripliciter. par. 2 pag. 318 col. 2 c
Homo formidat coram tribus generibus perſonarum. par. 1 pag. 401 col. 1 c.
Homo denotatur per unam ovem, & per multas, & quare. par. 1 pag. 473 col. 2 c
Homo debet omni tempore fructus facere. par. 1 pag. 146 col. 2 a
Homo qualis ſit naturaliter. par. 2 pag. 355 col. 1 a
Homo facilius ducitur, quam trahatur. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Homo proprie eſt, qui aliis proficit, cum non ſit ſibi natus. par. 2 pag. 59 col. 1 a
Homo quando ſit domus Dei, vel diaboli. par. 1 pag. 419 col. 2 a
Honor eſt pœna, ſecundum honorem non viventi. par. 2 pag. 202 col. 2 b
Honor multiplex. par. 2 pag. 202 col. 2 c
Honor non exhibitus ab amante, non eſt honor, ſed adulatio. ibid.
Honor ſummus qualis ſit. par. 2 pag. 203 col. 1 a
Honor triplex Deo exhibitus, quando

Digitized by Google

Hieroſolymam intravit ſuper aſinam, & pullum, obviantibus turbis. par. 2 pag. 199 col. 2 a
Honorem eſſe in honorante quid ſit. par. 2 pag. 369 col. 2 c
Hortus multa ſignificat. par. 2 pag. 379 col. 2 c & 380 col. 1 a
Hoſpitalitas eſt opus maxime Deo gratum. par. 1 pag. 567 col. 2 b & 691 col. 2 c & ſeq. par. ead.
Hugo de ſancto Victore in quo excellat. par. 1 pag. 4 col. 1 c
Humanæ naturæ dignitas. par. 2 pag. 231 col. 1 a & ſeq.
Humano ſpiritu nihil potentius præter Deum. par. 2 pag. 211 col. 2 c
Humilians ſe a Deo exaltatur. par. 1 pag. 559 col. 1 c & ſeq.
Humiliare ſe nimis numquam nocet, optimo exemplo demonſtratur: ſuperbire autem etiam in minimo ſemper abeſt. par. 1 pag. 452 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Humiliatio, & exaltatio ſemper ſunt conjunctæ. par. 1 pag. 164 col. 1 c.
Humilis pœnitens quam ſit Deo gratus. par. 1 pag. 547 col. 2 a
Humilitas facit hominem Chriſto ſimilem, & proximum. par. 1 pag. 329 col. 2 a
Humilitas exaltat, & quomodo. par. 1 pag. 453 col. 2 a & ſeq.
Humilitas eſt neceſſaria præambula ad intelligentiam myſteriorum Dei. par. 1 pag. 274 col. 2 a
Humilitas miro modo attrahit Chriſtum. par. 1 pag. 189 col. 1 a
Humilitas eſt totius juſtitiæ fundamentum. par. 1 pag. 544 col. 2 c
Humilitas vera, quæ ſit. par. 1 pag. 94 col. 2 c
Hydriæ ſex plenæ aqua, quam Dominus in vinum mutavit, multa denotant, & multipliciter exponuntur. par. 2 pag. 60 col. 1 a b & ſeqq.
Hydromantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c
Hydropiſis accidentia ſunt ſeptem, quæ denotant ſeptem vitia capitalia. par. 1 pag. 449 col. 1 b
Hyperdulia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Hypocriſis quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a.
Hypocriſis quomodo ſit ſuper omnia vitia vitanda. par. 1 pag. 397 col. 2 a.
Hypocriſis origo. par. 1 pag. 396 col. 2 c.
Hypocriſis comparatur fermento, & quare ibid.
Hypocriſis & vitium pernicioſiſſimum. ibid. b c
Hypocrita eſt, qui præfert minima maximis par. 1 pag. 391 col. 2 c
Hypocrita qui ſit, & quam ſit grave vitium hypocriſis. par. 1 pag. 238 col. 1 b & ſeqq.
Hypocritarum peccata occulta Deus ſæpe revelat. par. 1 pag. 614 col. 1 b & ſeq.
Hypoſtaſes in divinis tres. par. 1 pag. 10 col. 2 c

I

Jacobus fuit primus Hieroſolymorum Epiſcopus, Petrus vero primus orbis terrarum. par. 2 pag. 304 col. 2 b.
Jacobus interpretatur luctator. par. 1 pag. 218 col. 1 c
Jactantia quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a.
Jairus illuminatus interpretatur. par. 1 pag. 292 col. 1 a
Janne interpretatur dextera. par. 1 pag. 158 col. 1 a.
Idololatria quid. par. 1 pag. 15 col. 1 b.
Jericho Luna interpretatur. par. 1 pag. 563 col. 1 a & 566 col. 1 b par. ead.
Jezabel interpretatur fluxus ſterquilinii. par. 1 pag. 218 col. 2 a
Jeſus maximum nomen eſt, & proprium Chriſto. par. 1 pag. 126 col. 2 b & ſeq.
Jeſus interpretatur Salvator. par. 1 pag. 158 col. 2 a
Ignis denotat gratiam, & quare. par. 2 pag. 332 col. 2 a & ſeq.
Ignis ſignificat ſpiritum. ibid. a
Ignis divinus quomodo accendatur. par. 1 pag. 417 col. 1 & ſeqq.
Ignis multiplex acceptio. par. 1 pag. 151 col. 1 a & ſeq.
Ignorantia negationis, privationis, diſpoſitionis, ſimplex, craſſa, ſive ſupina, & affectata quid. par. 1 pag. 14 col. 1 b
Ignorantia duplex, & quæ illarum pro parte excuſet. par. 1 pag. 416 col. 1 a & ſeq.
Imaginatio quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c.
Imagines ſacræ ad quid in templis ponantur. par. 2 pag. 89 col. c & 90 col. 1 a
Imago, & ſimilitudo creationis, & recreationis in quibus conſiſtant. par. 1 pag.

Digitized by Google

pag. 13 *col.* 2 *a & ſeq.*
Imago glorificationis quid. ibid. b
Imago Dei in natura rationali quid. ibid. col. 1 *c*
Imitator Chriſti debet habere tria. par. 1 *pag.* 312 *col.* 2 *a*
Imperatores a quo, & quare dicantur Cæſares. par. 1 *pag.* 115 *col.* 1 *c*
Imperatores, a quo, & quare dicantur Auguſti. ibid.
Imperium Romanorum quare ferreum dictum fuerit. ibid. col. 2 *a*
Inanis gloria quid. par. 1 *pag.* 14 *col.* 2 *a*
Inanis gloria quid ſit. par. 2 *pag.* 112 *col.* 2 *c &* 138 *col.* 2 *a par. ead.*
Incarnationis noſtræ opus demonſtrat ſublimem bonitatem, ſapientiam, & juſtitiam Dei. par. 1 *pag.* 122 *col.* 2 *a.*
In divinis aliqua dicunt actionem puram, aliqua relationem puram, aliqua utrumque, & aliqua actionem, & ſignificationem, & quæ ſint, vel non ſint communia. par. 2 *pag.* 104 *col.* 1 *b & ſeq.*
Induratio quid ſit, & quomodo ſit a Deo. par. 2 *pag.* 207 *col.* 2 *a & ſeq.*
de Infernalibus pœnis quomodo meditandum. par. 1 *pag.* 38 *col.* 1 *a & ſeqq.*
Infideles quomodo in judicio reſurgant. par. 2 *pag.* 107 *col.* 2 *c*
Infidelitas eſt origo deſtructionis omnium ſpiritualium ædificiorum. par. 1 *pag.* 591 *col.* 1 *b*
Infirmitas multiplex. par. 2 *pag.* 184 *col.* 1 *b & ſeq.*
Ingeminatio verborum quid denotet in ſcriptura. par. 1 *pag.* 359 *col.* 1 *b.*
Injurias ſuſtinere patienter, vel ulciſci, qui, & quomodo debeant. par. 1 *pag.* 228 *col.* 2 *b & ſeq.*
Innaſcibilitas quomodo innoteſcat Patrem. par. 1 *pag.* 11 *col.* 1 *a*
Innobedientia quid. par. 1 *pag.* 14 *col.* 2 *a*
Innocentia quid. par. 1 *pag.* 16 *col.* 1 *c.*
Inſomnium quid. par. 1 *pag.* 13 *col.* 1 *b.*
Intellectus quid ſit. par. 1 *pag.* 12 *col.* 2 *c*
Intellectus ſpeculativus, & praticus quid. par. 1 *pag.* 13 *col.* 1 *a*
Intelligentia quid. par. 1 *pag.* 15 *col.* 2 *b*
Intentio operi nomen imponit. par. 1 *pag.* 456 *col.* 1 *a*
Intentio oſtendit an opus ſit meritorium, & cujus rei ſit dignum. ibid. & ſeq.
Intentio dicitur oculus ſpiritualis, & lucerna, & quare. par. 1 *pag.* 386 *col.* 1 *b*
Interrogatio multiplex. par. 2 *pag.* 47 *col.* 2 *b & ſeq.*
Invenire Deum quibus contingat. par. 1 *pag.* 182 *col.* 2 *b & ſeq.*
Invidia quid. par. 1 *pag.* 14 *col.* 2 *a &* 24 *col.* 2 *a*
Invidia eſt maxima inter concives. par. 1 *pag.* 171 *col.* 2 *c*
Invidia tollit omnia bona. par. 2 *pag.* 145 *col.* 1 *b*
Invidiæ remedia. par. 1 *pag.* 24 *col.* 1 *c &* 2 *a & ſeqq.*
Invidiæ venena poſſunt ſuperari, ſed difficile quieſcunt. par. 1 *pag.* 609 *col.* 2 *c*
Joanna interpretatur columba. par. 2 *pag.* 50 *col.* 2 *b*
Joannes aquilæ comparatur, & quare. par. 2 *pag.* 11 *col.* 1 *a &* 19 *col.* 1 *b.*
Joannes Baptiſta quare non fecerit miracula. par. 2 *pag.* 182 *col.* 1 *a & ſeq.*
Joannes quomodo fuerit pluſquam Propheta. par. 2 *pag.* 38 *col.* 2 *c &* 39 *col.* 1 *a*
Joannes maxime meruit actu illo maximæ humilitatis, qua ſe Chriſtum negavit. par. 2 *pag.* 39 *col.* 2 *b & ſeq.*
Joannes quare dicatur Angelus. par. 1 *pag.* 257 *col.* 1 *c*
Joanne quomodo nullus ſi major inter natos mulierum. ibid. col. 2 *c & ſeq.*
Joannes non dubitavit, an Jeſus fuerit verus Meſſias, quamvis ad ipſum diſcipulos interrogantes miſerit. par. 1 *pag.* 252 *col.* 1 *b & ſeq.*
Joannes commendatur ex multis virtutibus, prærogativis, & donis. par. 1 *pag.* 253 *col.* 2 *b & ſeq. &* 256 *col.* 1 *a & ſeqq.*
Joannes Evangeliſta, quomodo mortuus fuerit. par. 2 *pag.* 307 *col.* 1 *c. &* 2 *a*
Joannes Baptiſta, quas præparaverit vias. par. 1 *pag.* 112 *col.* 1 *a*
Joannes quomodo miſſus, & ad quid. par. 2 *pag.* 312 *col.* 1 *b & ſeq.*
Joannes multiplicem habuit gratiam. ibid. c & ſeq.
Joannes interpretatur gratia. par. 1

pag. 217 col. 2 a & 297 col. 2 b par. ead.
Joannis maxima humilitas. ibid.
Joanni Baptiſtæ fuit tale nomen impoſitum a Deo, & ab Angelo nunciatum. par. 2 pag. 29 col. 1 b
Joannis Baptiſtæ conformitas cum Hieremia, & Helia. par. 1 pag. 84 col. 2 b & ſeq. & 85 col. 1 a
Joannis Baptiſtæ nativitas fuit maximæ conſolationis. par. 1 pag. 83 col. 2 c & ſeq.
Joannes Baptiſta commendatur in vita, gratia, & doctrina. par. 1 pag. 84 col. 2 b & ſeq. & 38 col. 1 b & ſeq. par. 2
Joannis auctoritas commendatur a tribus. par. 1 pag. 143 col. 1 a b
Joannes quare dicatur vox clamantis. par. 1 pag. 143 col. 2 c & 144 col. 1 a & 39 col. 2 b & ſeq. par. 2
Joannis Evangeliſtæ maxima dignitas, & privilegium. par. 1 pag. 281 col. 2 b & 306 col. 1 a & 2 b par. ead.
Joannis ſermo fuit efficax. par. 1 pag. 148 col. 2 b & ſeq.
Joannes Evangeliſtæ prærogativa, & ſublimitas. par. 2 pag. 216 col. 2 a & 363 col. 1 c & ſeq. par. ead.
Joannis Evangelii quatuor cauſæ. par. 2 pag. 12 col. 2 a & ſeq.
Joannes fuit vox verbi, & præcurſor Filii. par. 2 pag. 30 col. 1 b
Joannis Baptiſtæ conceptus mirificus, & parentum laudes, & prærogativæ. par. 1 pag. 80 col. 2 a & 81 col. 1 a.
Joannis nativitas, quomodo fuerit morti proportionata. par. 1 pag. 78 col. 2 a & ſeq.
Joannis Evangelium eſt altius aliis. par. 2 pag. 19 col. 1 b & ſeq.
Joannis quatuor prærogativæ virtutum. par. 1 pag. 255 col. 2 c
Joannis Baptiſtæ præconia & laudes. par. 2 pag. 332 col. 1 b c & ſeq.
Joannis prudentia, innocentia, & patientia commendantur. par. 1 pag. 146 col. 2 c
Joannis Baptiſtæ officium quale. par. 1 pag. 85 col. 1 c & ſeq.
Joannis prædicatio commendatur a tribus. par. 1 pag. 141 col. 2 b
Jordanis interpretatur rivus judicii. par. 2 pag. 182 col. 2 b
Joſeph ab Arimathæa fuit diſcipulus ex ſeptuaginta, & miſſus ad prædicandum in majorem Britanniam. par. 2 pag. 285 col. 2 a & ſeq.
Joſeph interpretatur augmentum. par. 1 pag. 158 col. 2 b
Ira quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b & 23 col. 2 c par. ead.
Ira Dei quadruplex. par. 2 pag. 81 col. 2 b
Ira Dei maxima eſt hominem in hac vita non caſtigare. par. 2 pag. 81 col. 2 b & ſeq.
Iræ remedia. par. 1 pag. 23 col. 2 c & 24 col. 1 a & ſeq.
Iram Dei quis effugiat. par. 1 pag. 145 col. 2 a & ſeq.
Iſcariotes memoria mortalitatis interpretatur. par. 1 pag. 636 col. 1 c.
Iſraelita interpretatur videns Deum. par. 2 pag. 52 col. 2 a
Judas quare fuerit vocatus a Chriſto ad Apoſtolatum. par. 1 pag. 215 col. 2 c
Judam multi imitantur, & quomodo. par. 2 pag. 218 col. 1 a
Judas in ultima cena ſumpſit ſacramentum veri corporis Chriſti. par. 2 pag. 217 col. 1 a
Judas interpretatur confitens. par. 1 pag. 218 col. 2 b
Judas Iſchariotes interpretatur, memoria mortis. ibid. c
Judæa interpretatur confitens. par. 2 pag. 83 col. 1 b
Judæi non occiderunt Chriſtum per ignorantiam, ſed ex malitia. par. 1 pag. 600 col. 1 a & ſeq. & 270 col. 2 b & ſeq. par. 2
Judæi principaliter occiderunt Chriſtum ob timorem proprium honorem amittendi. par. 1 pag. 593 col. 2 c
Judæi quare dicantur vocari de prope, & eſſe plures, gentes vero de longe, & pauciores. par. 1 pag. 575 col. 2 a.
Judæis quare fuerit conſuetudo liberandi aliquem malefactorem in Paſchate. par. 2 pag. 273 col. 1 b
Judæorum majores ex invidia non cognoverunt aperte Jeſum Nazarenum eſſe Deum; minores vero non cognoverunt hoc & quare. par. 2 pag. 270 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Judæorum obſtinatio multis modis fuit denotata per lapides. par. 2 pag. 164 col. 2 c
Judæorum obſtinatio per quid denotetur. par. 1 pag. 172 col. 2 b & ſeqq.
Judex multiplex in judicio. par. 2 pag.

pag. 107 col. 2 a & 204 col. 2 c par. ead.
Judex in judicando quomodo debeat ſe habere. par. 2 pag. 108 col. 2 b & ſeq.
Judicabuntur in judicio aliqui, & aliqui non, & quomodo. par. 2 pag. 93 col. 2 c & 107 col. 2 a par. ead.
Judicans temere dupliciter peccat. par. 1 pag. 237 col. 2 a & ſeq.
Judicare in judicio univerſali convenit hominibus ratione perfectæ humilitatis. par. 1 pag. 647 col. 1 c & 2 a.
Judicare apparendo non eſt Patris, ſed Filii. par. 2 pag. 105 col. 1 b & ſeq.
Judicare ſeipſum quam ſit magnum bonum. par. 2 pag. 182 col. 2 b & ſeq.
Judicari multipliciter contingit. par. 2 pag. 73 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 107 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Judicat homo de altero bene vel male, humiliter vel ſuperbe ſecundum quod ipſe eſt. par. 1 pag. 595 col. 1 b & ſeq.
Judices quando poſſint judicare de peccato, quando & ipſi ſunt peccatores. par. 1 pag. 148 col. 2 c & 149 col. 1 a
Judicii finalis, quomodo incendium Sodomæ fuerit expreſſa figura. par. 1 pag. 534 col. 2 c & ſeq.
Judicii diem quomodo evadere poſſumus. par. 1 pag. 535 col. 2 b & ſeq.
Judicium quale debeat eſſe. par. 2 pag. 108 col. 2 a & ſeq.
Judicium quatuor modis pervertitur. par. 2 pag. 140 col. 2 b & ſeq. & 277 col. 1 c par. ead.
Judicium finale quale erit, & quomodo fiet. par. 1 pag. 530 col. 2 & 531 & 532 per totum. & 572 573 per totum. par. ead.
Judicium debet eſſe cum maturitate, & diligenti inquiſitione. par. 1 pag. 167 col. 1 c & 2 a
Judicium quadruplex, & quod ſit bonum vel malum. par. 1 pag. 235 col. 1 a & ſeq.
Judicium duplex. par. 2 pag. 106 col. 1 c & 209 col. 1 c par. ead.
Judicium univerſale in quo loco ſit futurum. par. 1 pag. 529 col. 1 b & ſeq.
Judicium finale, quare aliquando dicatur dies, aliquando nox. par. 1 pag. 538 col. 1 b & ſeq.
de Judicio finali quomodo meditandum. par. 1 pag. 38 col. 2 b & ſeqq.
Jurare quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Juſti plus timent in mundo proſpera, quam adverſa. par. 2 pag. 262 col. 2 a
Juſti omnes ſunt unum corpus, & una generatio Dei. par. 1 pag. 394 col. 2 a
Juſti qui non vocantur a Deo, qui ſint. par. 1 pag. 204 col. 1 b & ſeq. & 503 col. 1 b & ſeq. par. ead.
Juſtificare impios eſt majus, quam cœlum, & terram creare. par. 2 pag. 295 col. 1 c
Juſtificatio eſt opus ſummæ, ſapientiæ, potentiæ, & miſericordiæ Dei. par. 1 pag. 564 col. 2 b & ſeq.
Juſtus quibus Deus ſit durus. par. 1 pag. 491 col. 2 c & 503 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Juſtitia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Juſtitia generalis ex Anſelmo eſt rectitudo voluntatis. par. 1 pag. 7 col. 2 c
Juſtitia eſt rectitudo voluntatis, faciens hominem per rectam incedere viam. par. 1 pag. 130 col. 1 a
Juſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas, jus ſuum unicuique tribuens. par. 1 pag. 144 col. 2 a
Juſtitia vera compaſſionem habet, falſa vero indignationem. par. 1 pag. 326 col. 2 c & ſeq.
Juſtitiam eſurientes, qui ſint. par. 1 pag. 222 col. 2 b & ſeq.
Juſtus quilibet, quomodo de cœlo deſcenderit, ſecundum illa verba, Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit. par. 2 pag. 81 col. 1 c & ſeq.
Juſtus denotatur per frumentum, & quare. par. 2 pag. 358 col. 1 b & ſeq.
Juſtus quomodo ſit in Deo. par. 2 pag. 234 col. 2 c & ſeq.
Juventus denotat vitam imperfectam, & quare. par. 2 pag. 305 col. 1 c.

La

L

Labor ſeu exercitium fratrum Minorum qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 416 col. 2 c & ſeqq.
Labor manum tripliciter poteſt eſſe malus, & inordinatus. par. 2 pag. 122 col. 1 a & ſeq.
Lacrymarum differentiæ quatuor. par. 1 pag. 589 col. 1 a
Lacrymarum virtus & efficacia. par. 2 pag. 190 col. 2 c & ſeq.
Lacrymæ Chriſti quare Sanguis dicantur. par. 2 pag. 284 col. 1 a & ſeq.
Lætitia hujus ſæculi non eſt ſine luctu. par. 2 pag. 200 col. 1 a
Languor eſt prolixa infirmitas. par. 2 pag. 183 col. 1 c
Largitas vera quæ ſit. par. 1 pag. 102 col. 1 b
Latria quid ſit, & quid comprehendat. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Lavare quæ membra debeamus divina lotione. par. 2 pag. 360 col. 2 b & ſeqq.
Lavari a Deo contingit multipliciter. ibid. col. 1 b & ſeqq. & 361 col. 1 b & ſeqq.
Laudator divini nominis qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 381 col. 2 a & ſeq.
Lazarus interpretatur adiutus a Domino par. 2 pag. 183 col. 1 c
Lazarus quatriduanus quid denotet. par. 2 pag. 354 col. 1 c & 2 a.
Legio quem numerum dicat perſonarum. par. 1 pag. 285 col. 2 c & ſeq.
Legis præcepta ſunt in triplici differentia. par. 1 pag. 126 col. 1 a b
Leo, & alia hujuſmodi quare aliquando ſignificent bonum, aliquando malum. par. 1 pag. 435 col. 1 a & 461 col. 2 a par. ead.
Lepra quid ſit, & quid ſpiritualiter ſignificet. par. 1 pag. 525 col. 2 a & ſeqq.
Lepra quid deſignet. par. 1 pag. 193 col. 2 a & ſeq.
Leproſi curati quaſi miſſi fuerint a Chriſto ad Sacerdotes. par. 1 pag. 192 col. 1 a & ſeqq.
Lex vetus, & ejus Sacerdotium non habebant Spiritum ſanctum, niſi ratione novi teſtamenti, quod præfigurabat. par. 1 pag. 107 col. 2 c & 35 col. 1 c par. 2
Lex quomodo manſerit, fuerit evacuata, & impleta. par. 1 pag. 506 col. 1 b & ſeq.
Liber vitæ eſt divina cognitio approbationis. par. 1 pag. 348 col. 1 a & 2 a.
Liber triplex. par. 1 pag. 422 col. 1 a.
Liberat Deus a multiplici peccati ſervitute. par. 2 pag. 344 col. 1 b & ſeq.
Liber ſcriptus intus & foris. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Liberalitas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b
Libertas quid ſit, quæ ſit perfecta, & ubi habeatur. par. 2 pag. 344 col. 1 c & ſeqq.
Libertas eſt hominis bonum. ibid. col. 2 b
Libertas a coactione quid. par. 1 pag. 13 col. 1 c
Libertas arbitrii quomodo fiet cum tractu Dei. par. 2 pag. 125 col. 2 b & ſeq.
Liberum arbitrium ad quid, & quantum ſe extendat. par. 2 pag. 77 col. 2 b & ſeq.
Linguam maximum peccati inſtrumentum, & multipliciter offendit. par. 1 pag. 512 col. 1 c & 2 a
Loca inaquoſa quæ ſint. par. 1 pag. 379 col. 2 c
Loculos ad quos uſus, & quas ob cauſas Dominus habuerit. par. 2 pag. 412 col. 1 a & ſeqq.
Loquela ad quid ſit homini data. par. 1 pag. 374 col. 2 a
Loqui bene, & male vivere, eſt ſe ſua lingua damnare. par. 1 pag. 577 col. 2 b
Lot interpretatur declinans. par. 1 pag. 534 col. 1 b
Lucerna accenſa quid ſit. par. 1 pag. 477 col. 1 c & 2 a
Lucerna multipliciter accipitur. par. 1 pag. 386 col. 1 a b & ſeq. & 410 col. 1 b par. ead.
Lucrum in arca damnum in conſcientia. par. 1 pag. 313 col. 1 b
Lumbi ſunt tripliciter præcingendi. par. 1 pag. 411 col. 1 a
Lumen quadruplex, interius, & exterius, ſuperius, inferius. par. 1 pag. 1 col. 2 a & pag. 2 col. 1 a
Lumen artis mechanicæ ſeptuplex, & qua-

Digitized by Google

quare. par. 1 pag. 2 a b
Lumen ſenſitivæ cognitionis quintuplex. ibid. col. 2 c
Lumen cognitionis philoſophicæ, triplex. & cur triplex. par. 1 pag. 3 col. 1 b & ſeq.
Lumen ſacræ Scripturæ ſuperius dicitur. par. 1 pag. 4 col. 1 a
Lumen de ſurſum deſcendens, & ſex ejus differentiæ. ibid. c
Luminaria ſecundum quam rationem ſint ſigna naturalium, & ſupernaturalium rerum. par. 1 pag. 628 col. 2 b & ſeq.
Lupus quale ſit animal, & quomodo convenienter diabolum deſignet. par. 2 pag. 177 col. 1 a b & ſeq.
Lutum dicitur multipliciter. par. 2 pag. 166 col. 2 c
Lux divina triplici radio lucet. par. 2 pag. 311 col. 1 c
Lux multiplex. par. 2 pag. 209 col. 1 a & ſeq.
Lux divina multiplex, quos illuminet homines. par. 2 pag. 312 col. 2 b c.
Luxuria quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a.
Luxuriæ indicia, & remedia. par. 1 pag. 22 col. 2 b c & ſeq.

M

MAgiſter mendax eſt, qui ſuum non exequitur officium. par. 2 pag. 71 col. 1 c
Magiſter quotuplex. ibid. a b
Magiſtrum ignorare, quæ ad ſuum pertinent officium, valde turpe eſt. ibid.
Magna promittens, & parva faciens, eſt hypocrita, & duplici corde. par. 1 pag. 334 col. 1 b
Magnanimitas quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Magnificare Dominum vere quid ſit. par. 1 pag. 99 col. 1 c
Magnificentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Maledicere quid. par. 1 pag. 14 col. 1 c.
Maleficium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Mali quare miſceantur cum bonis in omni ſtatu. par. 1 pag. 537 col. 2 c & 539 col. 1 a par. ead.
Mali omnes ſunt unum corpus diaboli. par. 1 pag. 394 col. 2 a
Malitia confunditur aliquando, ſed numquam corrigitur. par. 1 pag. 605 col. 2 a
Malorum ſolatium eſt bonorum vitam carpere. par. 1 pag. 203 col. 2 c
Malorum conſuetudo eſt aliorum laudibus detrahere. par. 1 pag. 170 col. 2 b & ſeq.
Malum quid ſit. par. 1 pag. 13 col. 2 c.
Malum quid in ſe, & ſecundum ſe. ibid.
Malum ex circumſtantia quid. ibid.
Malum culpæ, & pœnæ quid. ibid.
Malum pugnæ quid. ibid.
Malum aliud culpæ, aliud miſeriæ, aliud pœnæ æternæ. par. 1 pag. 72 col. 2 b
Mammona quid ſignificet, & quare dicatur iniquitatis. par. 1 pag. 498 col. 1 c & 500 col. 1 a par. ead.
Mammonæ ſervire quid ſit. par. 1 pag. 502 col. 1 b
Mandatorum Dei ordinatio, & ſufficientia. par. 1 pag. 554 col. 2 a & ſeq.
Mandatum de dilectione, quos, & quantum adſtringat. par. 1 pag. 228 col. 1 c & ſeq.
Mandatum de dilectione, quam ſit attendendum. par. 2 pag. 368 col. 2 c & ſeq.
Mandatum de dilectione, quare dicatur novum. par. 2 pag. 219 col. 1 c & ſeq. 369 col. 1 a par. ead.
Manhu interpretatur quid eſt hoc. par. 1 pag. 451 col. 1 a
Mania quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b
Manna quare Angelorum cibus dicatur. par. 2 pag. 122 col. 2 c & ſeq.
Manna quare dicatur pannis de cælo. ibid. b
Manſuetudine non ſemper uti debemus. par. 2 pag. 121 col. 1 b
Marcus Evangeliſta fuit Matthæi Evangelii breviator. par. 2 pag. 16 col. 1 c & 2 a
Mare turbationem ſæculi ſignificat. par. 2 pag. 115 col. 1 a
Maria interpretatur mare amarum, ſtella, lux, & Domina. par. 2 pag. 356 col. 1 c
Maria Virgo nullam habet creaturam ſibi æqualem. par. 1 pag. 258 col. 1 a
Maria ſoror Lazari fuit illa, quæ erat in civitate peccatrix. par. 2 pag. 183 col. 2 a & ſeq.
Maria Virgo quare petra dicatur. par. 1 pag. 379 col. 2 c
Maria Virgo non erat obnoxia purificationis legi. par. 1 pag. 128 col. 1 a

Digitized by Google

Maria ſtella maris interpretatur. par. 1 *pag.* 89 *col.* 1 *a* & 128 *col.* 2 *b par. ead.*
Maria mater Dei multis figuris figuratur. par. 1 *pag.* 89 *col.* 2 *b*
Maria eſt ſtella auxiliatrix, & quomodo. ibid. & ſeq.
Maria interpretatur mare amarum, vel ſtella, vel dominium, & quomodo iſta denotent triplicem ſtatum ſalvandorum. par. 1 *pag.* 90 *col.* 1 *a* & 128 *col.* 2 *b* & 136 *col.* 1 *c par. ead.*
Maria mater Dei fuit commendabilis propter tria, quæ fuerunt deſignata per arcam fœderis, ideo ipſa habuit triplicem excellentiam. par. 1 *pag.* 90 *col.* 1 *c*
Maria virgo audiens Angelum ſalutantem fuit in tali auditu triplici de cauſa commendabilis. par. 1 *pag.* 91 *col.* 1 *a*
Maria Virgo eſt pluſquam martyr. par. 1 *pag.* 133 *col.* 2 *a* & 280 *col.* 2 *b par.* 2
Maria Magdalena fuit illa mulier dicta ab Evangeliſta peccatrix. par. 1 *pag.* 270 *col.* 1 *a* & *ſeq.*
Maria Virgo figuratur per ſcalam Jacob. par. 1 *pag.* 95 *col.* 2 *a b*
Maria Virgo quare dicatur domus, porta, et ſcala. ibid.
Maria Virgo, cum ſit ſummæ miſericordiæ mater, eſt omni cum fiducia adeunda. par. 1 *pag.* 98 *col.* 1 *c*
Maria mater Dei ex ſingulari cauſa fuit beata. par. 1 *pag.* 99 *col.* 1 *a* & 100 *col.* 2 *a*
Maria quod tribus menſibus in domo Eliſabeth manſerit, fuit figuratum, & maxima myſtice denotat. par. 1 *pag.* 103 *col.* 1 *c* & *ſeq.*
Maria Virgo fuit perfecta mater Dei, & ipſa ſola lactavit ipſum Deum. par. 1 *pag.* 382 *col.* 1 *b* & *ſeq.*
Maria Virgo eſt omnium advocata. par. 2 *pag.* 56 *col.* 2 *c*
Maria mare amarum interpretatur. par. 2 *pag.* 196 *col.* 2 *b*
Mariam habeat, qui gratiam vult nanciſci. par. 1 *pag.* 96 *col.* 1 *a*
Mariæ Virginis partus ſine virili ſemine, ſine libidine, & ſine dolore, quomodo fuerit figuratus. par. 1 *pag.* 93 *col.* 2 *a*
Martha tributum interpretatur. par. 2 *pag.* 196 *col.* 2 *a*
Martyr non eſt qui patitur, niſi debita cauſa patiatur. par. 1 *pag.* 224 *col.* 1 *a*
Martyrium, & mors ſuſtineri non poteſt propter Deum, ſine ipſius Dei ſpeciali auxilio. par. 2 *pag.* 221 *col.* 1 *b.*
Martyrium, ſeu mors ſuſtinetur ab hæreticis pro ipſorum erroribus ex ſuperbia, & obſtinatione. ibid.
Matthæus interpretatur donatus. par. 1 *pag.* 218 *col.* 1 *a*
Matrimonium quid ſit. par. 1 *pag.* 506 *col.* 1 *c et* 16 *col.* 2 *b par. ead.*
Medicatio quando ſit vituperabilis. par. 1 *pag.* 293 *col.* 2 *c*
Medicus quo honore ſit honorandus. ibid. a
Meditatio vulnerum Chriſti mirabilis ad conſcientiæ vulnera ſananda. par. 2 *pag.* 284 *col.* 1 *b et ſeq.*
Memoria quid. par. 1 *pag.* 13 *col.* 1 *a et* 15 *col.* 2 *b par. ead.*
Memoria peccatorum quomodo fieri debeat. par. 1 *pag.* 36 *col.* 1 *c et* 2 *per totum.*
Memoria tenere quæ debeamus. par. 1 *pag.* 106 *col.* 1 *a b et ſeq.*
Memorialia vigintiquinque ad bene vivendum. par. 2 *pag.* 1 *uſque ad* 8.
Mendacium quid. par. 1 *pag.* 14 *col.* 1 *c*
Mendacium multiplex. par. 2 *pag.* 160 *col.* 1 *c et* 2 *a*
Mendicare licitum eſt fratribus, et argumentorum quorumdam contra hoc ſolutio. par. 2 *pag.* 421 *col.* 1 *a et ſeqq.*
Mens quomodo purificetur. par. 2 *pag.* 60 *col.* 1 *a et ſeq.*
Merces multiplex. par. 1 *pag.* 224 *col.* 2 *b*
Mercenarii, alii boni, alii mali. par. 1 *pag.* 483 *col.* 1 *b et ſeq.*
Mercenarii, ſervi, filii differentia. par. 1 *pag.* 484 *col.* 1 *a*
Meſſias Hebraice, eſt idem quod Chriſtus Græce, et unctus Latine. par. 2 *pag.* 90 *col.* 1 *c*
Meſſis duplex, itidem triplex. par. 2 *pag.* 94 *col.* 1 *c et* 2 *a*
Meſſores ſunt in multiplici differentia. par. 2 *pag.* 94 *col.* 2 *a et ſeq.*
Metrum eſt liquidorum menſura. par. 2 *pag.* 57 *col.* 1 *b*
Militiam exercere, quando, et cui liceat. par. 1 *pag.* 149 *col.* 1 *b et ſeq.*

Digitized by Google

Miniſtri ſacramentorum, malitia, virtuti & efficaciæ ſacramenti non obeſt. par. 2 pag. 295 col. 2 c & ſeq.
Miracula facere eſt divinæ, & non humanæ virtutis. par. 2 pag. 54 col. 2 a & ſeqq.
Miraculorum Chriſti, & Sanctorum, & operum a dæmonibus factorum differentia. par. 2 pag. 110 col. 1 c & 2 a b & ſeq.
Miraculum maximum propter eleemoſynam. par. 1 pag. 213 col. 2 a
Miraculum eſt opus ſupra vires naturæ. par. 1 pag. 253 col. 1 a & ſeq.
Miſericordia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 c.
Miſericordia eſt dignus tantum, qui miſericordiam facit. par. 1 pag. 457 col. 1 b
Miſericordia ſola eſt comes defunctorum. par. 2 pag. 404 col. 2 c
Miſericordiæ viſcera ſunt nimia dilectio, & nimia compaſſio. par. 1 pag. 112 col. 2 a b
Miſericordiæ effectus duplex. par. 1 pag. 354 col. 2 c
Miſericordiæ veræ qualitas, & fructus. ibid. & ſeq. & 355 col. 2 c par. ead.
Miſſam celebrantis quæ intentio. par. 1 pag. 57 col. 2 b c
Miſſam celebrans quomodo ſe habere debeat poſt communionem. par. 1 pag. 59 col. 1 & 2 a
Miſſam celebrans quomodo ſe habere debeat infra ſacrum canonem. par. 1 pag. 58 col. 2 a b
Ad Miſſam celebrandam conſcientia diſcutienda, & paſſio Chriſti meditanda. par. 1 pag. 61 col. 1 c & 2 a b & ſeq.
a Miſſam celebrante quomodo confeſſio fieri debeat. par. 1 pag. 58 col. 1 b & ſeq.
ad Miſſam celebrandam ſex in celebrante requiruntur. par. 1 pag. 60 col. 1 & 2 a & 61 col. 1 a & ſeq.
Modeſtia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Modus ſe præparandi ad judicium, ad hoc quod quis Deum ſibi tranquillum videat. par. 1 pag. 210 col. 1 a b.
Mons ſignificat ſublimitatem contemplationis. par. 2 pag. 341 col. 2 c & ſeq.
Mons multa ſignificat. par. 1 pag. 316 col. 2 a b & ſeq. & 347 col. 1 c & ſeq. par. 2
Monumentum quid innuat. par. 2 pag. 387 col. 1 b
Mors triplex. par. 1 pag. 510 col. 2 c.
Mors eſt duplex. par. 2 pag. 162 col. 2 c & 188 col. 2 c par. ead.
Mors, luctus, dolor, & hujuſmodi non ſunt ſupplicia, ſed vivendi tributa. par. 1 pag. 398 col. 1 b
Mors terribiliſſimum eſt, cum ſit paſſionum terminus. par. 2 pag. 386 col. 1 b.
de Morte quomodo meditandum. par. 1 pag. 3 col. 1 b c & 2 per totum.
Mortis horam ignorare hominem, quare Deus voluerit. par. 1 pag. 412 col. 2 c & 413 col. 1 a
Mortui ſunt vivi Deo. par. 1 pag. 298 col. 1 b c
Mortuos tres Chriſtus reſuſcitavit, & quid ſignificet. par. 2 pag. 184 col. 1 a b & 354 col. 1 b par. ead.
Morum ordinatio attenditur circa tria. par. 1 pag. 136 col. 2 c
Morus arbor multa deſignat. par. 1 pag. 522 col. 1 b & ſeq.
Motiva ſenſitiva quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a
Motivum ad bonum peragendum quod ſit. par. 1 pag. 498 col. 2 b & ſeq.
Mulier pluribus pœnis, quam vir, ſubiecta. par. 1 pag. 178 col. 2 b
Mulier dicitur quaſi miſeria. par. 2 pag. 149 col. 2 b
Mulieres peccatrices in quatuor maxime delinquunt. par. 1 pag. 263 col. 1 b
Mulieres quam ſint fugiendæ. par. 1 pag. 613 col. 1 c & ſeq.
Mulierum Judaicæ gentis officium erat miniſtrare prædicatoribus, & præceptoribus victum & veſtitum de earum ſubſtantia. par. 1 pag. 270 col. 2 a
Mundari hominem contingit quadrupliciter. par. 2 pag. 360 col. 1 c & ſeq.
Mundi gaudium eſt veluti phreneticorum gaudium. par. 2 pag. 373 col. 2 b & ſeq.
Mundi amor in principio eſt dulcis, ſed finem habet amarum, amor vero Dei eſt e contra. par. 2 pag. 318 col. 2 b
Mundi ingratitudo triplex. par. 1 pag. 244 col. 2 b
Mundum qui ſequitur eſt immundus, & de deorſum qui eum fugit, eſt mundus, & de ſurſum. par. 2 pag. 153 col. 1 b & ſeqq.
Mundus accipitur multipliciter. par. 2 pag. 31 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 256 col. 2 a & ſeq.
Mundus quomodo tranſeat. par. 1 pag. 632 col. 2 b & ſeq.

Mun-

Digitized by Google

Mundus creatus fuit menſe martio & homo. redemptus. par. 1 pag. 88 col. 1 c
Munera oculos Ducum excæcant. par. 1 pag. 343 col. 2 b
Munus triplex. par. 2 pag. 321 col. 1 b.
Murmuratio quid ſit. par. 1 pag. 471 col. 2 b
Murmuratio unde dicatur, & unde procedat. par. 1 pag. 471 col. 2 c
Murmuratio quam diſpliceat Deo. par. 1 pag. 567 col. 1 a
Mutabilia ſunt in Deo immutabiliter, & quare. par. 2 pag. 27 col. 1 c & ſeq.
Mutuantes pecuniam quare uſuras recipere nequeant. par. 1 pag. 232 col. 2 c.
Mutuare propter ſpem lucri quomodo liceat, vel non liceat. par. 1 pag. 233 col. 1 c & 2 a
Myrrha qualis arbor ſit. par. 2 pag. 385 col. 1 c & 2 a
Myſteria divina aliquando ſunt celanda; & quare. par. 1 pag. 596 col. 1 c & 2 a

N

Naſci de ſpiritu quid ſit. par. 2 pag. 68 col. 2 c & ſeq.
Nathanael non fuit electus apoſtolus, & quare. par. 2 pag. 52 col. 2 c
Nativitas duplex, & quæ ſit quælibet. par. 1 pag. 68 col. 2 a & ſeq.
Nativitas Chriſti perfecte denuntiata fuit. par. 1 pag. 119 col. 1 c & ſeq.
Nativitas multiplex. par. 2 pag. 321 col. 2 a & ſeq.
Nativitas Chriſti quare gaudii fuerit. par. 1 pag. 121 col. 1 b
Nativitatis Chriſti tempus idoneum. par. 1 pag. 115 col. 1 b
Natura nihil poteſt ſine divina potentia. par. 2 pag. 293 col. 2 b
Naturæ tres in Chriſto per multa inſinuantur. par. 2 pag. 368 col. 1 a & ſeq.
Naturalis philoſophia triplex. par. 1 pag. 3 col. 2 b c
Navis quid ſignet. par. 2 pag. 119 col. 2 b
Navis dicitur multipliciter. ibid. c
Nazareth interpretatur flos par. 1 pag. 89 col. 1 a & 51 col. 2 c par. 2
Negligens homo intelligitur per ficum infructuoſam, & quare. par. 1 pag. 426 col. 2 c
Negligentia quam ſit periculoſum vitium. par. 1 pag. 241 col. 2 c & ſeq.
Negligentia hominis ad Dei gratiam cognoſcendam, & ſuſcipiendam eſt inexcuſabilis, & quare. par. 1 pag. 422 col. 1 a.
Negligentes mirabili exemplo increpantur. par. 1 pag. 398 col. 1 b & ſeq.
Negotiatio triplex, & quæ ſit bona, vel mala. par. 1 pag. 571 col. 2 c & ſeq.
Nicodemus interpretatur victoria populi. par. 2 pag. 66 col. 2 c
Nicopolis civitas victoriæ interpretatur. par. 1 pag. 687 col. 2 a
Nicromantia quid par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Nobilitas vera eſt una, & quæ illa ſit. par. 2 pag. 158 col. 1 a
Noe interpretatur requies, unde nomine & facto Chriſtum deſignat. par. 1 pag. 531 col. 2 b
Nomen ſalvatoris quam maximum & admirabile. par. 2 pag. 366 col. 1 c & 2 a b
Nomen Dei triplex, ſcilicet terribile, admirabile, & laudabile, & quomodo. par. 1 pag. 70 col. 2 b & ſeq.
Nomen Dei ſanctificatur in nobis triplici notitia. par. 1 pag. 365 col. 1 c.
Nomina quare antiquitus mutabantur, non autem nunc, ut patet de Abraham, Petro, & ſimilibus. par. 2 pag. 50 col. 1 b c
Nominis Chriſti magnificatio qualis fuerit. par. 1 pag. 192 col. 2 b
Notio quid. par. 1 pag. 11 col. 1 a
Notiones in divinis quinque. par. 1 pag. 10 col. 2 c & ſeq.
Notitia approbationis quid. par. 1 pag. 12 col. 1 c
Notitia viſionis quid. ibid.
Notitia ſcripturarum grano ſinapis comparatur, & quare. par. 1 pag. 433 col. 1 c
Novenarius numerus competit numero angelorum, & quare. par. 1 pag. 474 col. 1 a
Nox tam materialis, quam ſpiritualis quid ſit & qualis. par. 1 pag. 186 col. 1 b c
Nox nocti annunciare ſcientiam quid ſit. par. 2 pag. 217 col. 2 b c
Nox multiplex. par. 2 pag. 218 col. 2 a.
Nubes quibus rationibus Chriſti carnem ſignificet. par. 1 pag. 322 col. 1 a b.
Numeri duodenarii Apoſtolorum myſterium. par. 2 pag. 133 col. 1 a b & 186

Digitized by Google

186 col. 1 a par. ead.
Numeri diſcipulorum myſteria. par. 1 pag. 337 col. 2 a b & ſeq.
Nuptiæ quadruplices: aliæ videlicet inter divinam, & humanam naturam; aliæ inter Chriſtum, & Eccleſiam: aliæ inter Chriſtum, & Eccleſiam triumphantem: aliæ inter eumdem, & animam fidelem, & de earum figuris. par. 2 pag. 317 col. 2 b c & ſeqq.

O

OBediens verus qui ſit. par. 1 pag. 240 col. 2 a
Obedientia mera quæ dicatur. par. 1 pag. 12 col. 2 a
Obedientia ducit ad gloriam. par. 1 pag. 188 col. 1 a
Obedientia reſuſcitat mortuos. par. 2 pag. 183 col. 1 c
Obedientia quid, & quot ſint conditiones eam perficientes. par. 2 pag. 327 col. 2 a & ſeq.
Obedientia vera quæ ſit. par. 1 pag. 524 col. 1 b
Obedientiæ virtus & efficacia. par. 1 pag. 583 col. 1 b
Obedientiæ fructus. par. 1 pag. 241 col. 1 b
Obſequium Deo præſtare debemus, abſque hoc quod parentes conſulamus. par. 1 pag. 138 col. 1 a
Obſervantia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Obſervantiæ ſpirituales ſunt ſpiritualibus, non carnalibus imponendæ. par. 1 pag. 206 col. 1 c
Occultare quæ debeamus. par. 1 pag. 299 col. 2 a b
Occurrere cum decem millibus ei, qui cum viginti millibus venit, quid ſit. par. 1 pag. 468 col. 1 a b
Octonarii numeri tropologica expoſitio. par. 1 pag. 127 col. 1 b
Oculus triplex, & quomodo viſum amittat, & recipiat. par. 2 pag. 346 col. 1 c & ſeq.
Odire fratrem eſt fontem charitatis obturare. par. 2 pag. 371 col. 1 c
Odium quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Olera cum charitate data ſunt vitulo ſaginato cum odio dato meliora. par. 1 pag. 203 col. 1 a
Opera perfecta quæ ſint. par. 2 pag. 110 col. 2 c
Opera Chriſti qualia erant. par. 1 pag. 432 col. 1 b
Operandum eſt bene continue triplici de cauſa. par. 1 pag. 441 col. 2 a
Operans quo fine non fruſtretur. par. 2 pag. 29 col. 2 c
Operari in Sabbato quomodo fuerit prohibitum. par. 2 pag. 102 col. 1 c & ſeq.
Opinionem triplicem de Chriſto habebant homines, & quare. par. 1 pag. 304 col. 1 b
Opus pietatis & miſericordiæ ſemper eſt utile facienti. par. 1 pag. 341 col. 1 a.
Opus bonum dicitur Lucerna, & quare. par. 1 pag. 410 col. 1 c & 2 a
Opus triplex perfecit Chriſtus. par. 2 pag. 327 col. 2 b & ſeq.
Oraculum quid. par. 1 pag. 13 col. 1 b.
Orandi forma quæ ſit. par. 1 pag. 362 col. 2 a & ſeq. & 364 col. 1 a b & 651 col. 1 b c par. ead.
Orandum eſt in omnibus. par. 1 pag. 154 col. 1 b
Orandum eſt ad tria. par. 1 pag. 653 col. 2 c & ſeq.
Orare ſemper quid ſit. par. 1 pag. 540 col. 1 c & ſeq.
Orare ſemper utile eſt propter decem. ibid. col. 2 c
Orare volens quomodo aſcendere debeat. par. 1 pag. 545 col. 1 c & ſeq.
Oratio quam ſit diligenda. par. 1 pag. 363 col. 2 a
Oratio quomodo verbo, & exemplo præemineat. par. 2 pag. 389 col. 2 b
Oratio quæ exauditur qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 292 col. 2 a & 362 col. 2 a b & ſeq. & 367 col. 1 c par. ead.
Oratio Dominicalis eſt privilegiata in tribus, nempe in dignitate, in brevitate, & in fœcunditate. par. 1 pag. 69 col. 1 a
Oratio Deo grata qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 193 col. 1 c & 214 col. 1 a & ſeq. & 540 col. 1 a & 547 col. 1 c & 2 a par. ead.
Oratio omnis debet offerri per Chriſtum, et quare. par. 1 pag. 83 col. 1 a.
Oratio eſt aſcenſus mentis in Deum. par. 1 pag. 214 col. 1 b
Oratio vocalis eſt Deo accepta. par. 1 pag. 363 col. 2 b
Oratio vocalis ad multa valet. ibid.
Oratio quid. par. 1 pag. 16 col. 2 a.
Oratio devota dicenda ante communionem. par. 1 pag. 62 col. 1 b c & ſeqq. item alia poſt communionem. ibid. col. 2 c et ſeqq.

Digitized by Google

Orationis Dominicæ brevis expoſitio. par. 2 pag. 406 col. 2 c & ſeqq.
Orationi debet adiungi devotio, & gratiarum actio. par. 1 pag. 308 col. 2 c
Orationis locus qui ſit convenientior. par. 2 pag. 89 col. 1 a & ſeq.
Orationis Dominicæ nobilitas, perfectio, ſufficientia, & diviſio. par. 1 pag. 363 col. 1 c & 2 a & ſeqq.
Orationis conditiones ſunt ſeptem. par. 1 pag. 651 col. 1 b
Orationis vis, virtus, & efficacia. par. 1 pag. 541 col. 2 a & 543 col. 1 c par. ead.
Orationis conditiones quatuor. par. 2 pag. 249 col. 2 a & ſeq.
Orationis dignitas, & utilitas. par. 1 pag. 363 col. 1 c & ſeq.
Orationis Dominicæ diviſio. par. 1 pag. 69 col. 1 a
Ordo quid. par. 1 pag. 16 col. 2 b
Ordo in Angelis quid ex Gregorio. par. 1 pag. 12 col. 2 a.
Ordo vivendi tria continet. par. 1 pag. 6 col. 1 a
Organizatio corporis Chriſti facta fuit aliter, quam corporum noſtrorum fiat. par. 2 pag. 65 col. 1 a & ſeq.
Ovis denotat fidelem, & quare. par. 2 pag. 179 col. 1 c
Ovis quale ſit animal, & unde dicatur. ibid. b
Oves Chriſti quibus cibis ſint paſcendæ. par. 2 pag. 389 col. 2 b
Ovem denotat ſpem, & quare. par. 1 pag. 372 col. 2 b
Oza quare percuſſus fuerit, cum tetigit arcam Domini. par. 1 pag. 87 col. 2 b.

P

Pacem noſtram eſſe Chriſtum multipliciter oſtenditur. par. 1 pag. 64 col. 1 a & ſeq.
Pacem per quem, & cum quibus habeamus. par. 1 pag. 122 col. 2 c & 123 col. 1 a & ſeq.
Pacem Dominus omnis optat. par. 1 pag. 295 col. 2 a
Palmites quales ſint, & quid denotent. par. 2 pag. 368 col. 1 b & ſeqq.
Panes propoſitionis quare ita dicebantur. par. 1 pag. 209 col. 1 c
Panis cœleſtis quomodo debeat ſumi. par. 2 pag. 336 col. 1 c & 2 a & ſeq. & 457
Panis eſt multiplex. par. 1 pag. 366 col. 2 b. c & ſeq. par. ead.
Panis deſignat Chriſtum multis rationibus. par. 2 pag. 335 col. 1 a b & ſeq.
Panis multiplex fructus. ibid. c & ſeqq. & 337 col. 1 b & ſeq.
Panis quotuplex ſit, & ad quid. par. 1 pag. 71 col. 2 b & ſeq.
Panis denotat charitatem, & quare. par. 1 pag. 372 col. 1 b & ſeq.
Panum multiplicatio quomodo fuerit a Chriſto facta. par. 2 pag. 117 col. 2 b & ſeq.
Parabola de villico quam mira contineat. par. 1 pag. 493 col. 1 a & ſeq.
Parabolice quare Chriſtus loquebatur. par. 1 pag. 472 col. 2 b & ſeq. & 93 col. 2 a & ſeq. par. 2
Paracletus Latine dicitur advocatus. par. 2 pag. 227 col. 1 c
Paradiſus multipliciter accipitur. par. 1 pag. 676 col. 1 a & ſeq.
Paralyſis tria mala facit. par. 1 pag. 198 col. 2 c
Paralyſis quid denotet ſpiritualiter, & curatio ipſius. par. 1 pag. 199 col. 2 c & ſeqq. & 100 col. 2 b & ſeq. par. 2
Paraſceve præparatio interpretatur. par. 1 pag. 680 col. 2 b & 276 col. 2 b par. 2
Partus Chriſti fuit admirabilis, inauditus, & commendabilis. par. 1 pag. 117 col. 2 a
Paſcere oves quid ſit, & quotuplici paſtura ſint paſcendæ. par. 2 pag. 304 col. 1 b & ſeqq.
Paſcha dicitur quadrupliciter. par. 2 pag. 211 col. 1 a
Paſcha dicitur tranſitus. ibid. b
Paſcha eſt quadruplex. ibid. c & ſeq.
Paſcua triplicia, & quæ ſint. par. 2 pag. 349 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Paſſeres morbum caducum habere dicuntur. par. 1 pag. 399 col. 1 a
Paſſio Chriſti dicitur baptiſmus, & quare. par. 1 pag. 417 col. 1 c
Paſſio Chriſti comparatur calici, torculari, & baptiſmo. par. 1 pag. 417 col. 2 a & ſeqq.
Paſſio quomodo fuerit in Chriſto. par. 2 pag. 190 col. 1 b et 203 col. 1 c et 2 a et 215 col. 2 b par. ead.

Paſ-

Digitized by Google

Paſſio Chriſti fuit volita a multis, ſed diverſimode. par. 1 pag. 644 col. 2 b & ſeq.
Paſſio Chriſti fuit maxima, & quare. par. 2 pag. 384 col. 2 b & ſeq.
Paſſio Chriſti quomodo ſit flenda. par. 1 pag. 668 col. 2 c & ſeqq.
circa Paſſionem Domini quomodo meditandum. par. 1 pag. 42 col. 2 b & ſeqq. ſex item conſideranda circa eamdem. ibid.
In Paſſione Chriſti reſerantur ſignacula ſeptem. par. 1 pag. 47 col. 2 b c & ſeq.
In Paſſione Domini datur ſeptuplex aſcenſus in contemplationem ſecundum ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti. par. 1 pag. 47 col. 2 c & ſeqq.
Paſſiones ſunt via ad cælum perveniendi. par. 2 pag. 264 col. 2 c & ſeq.
Paſſionis Chriſti meditatio qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 133 col. 2 b & ſeq.
Paſtor quis ſit, & qualis ſit paſtor bonus. par. 2 pag. 349 col. 2 c & ſeq.
Paſtores quomodo debeant oves paſcere, & quales. par. 2 pag. 304 col. 1 b & ſeq.
Paſtores exquiſierunt Chriſtum natum ſollicitudine commendabili. par. 1 pag. 123 col. 1 c & ſeq.
Paſtoris boni officia quotuplicia ſint. par. 2 pag. 173 col. 2 c
Patena gerit figuram lapidis poſiti ſupra ſepulcrum. par. 1 pag. 679 col. 2 c.
Patenæ abſconſio in miſſa quid ſignificet. par. 1 pag. 652 col. 1 b
Pater quomodo aliquid demonſtret Chriſto. par. 2 pag. 108 col. 2 b & ſeq.
Pati ab amicis, & conſanguineis eſt valde grave. par. 1 pag. 623 col. 1 b c.
Pati eſt amicorum Dei. par. 2 pag. 184 col. 1 a
Patientia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Patientia eſt conſummatio meriti, & perducit ad fructum. par. 1 pag. 276 col. 1 c
Patientiæ bona. par. 1 pag. 624 col. 2 b & ſeq.
Patri debetur amor, & Domino timor. par. 1 pag. 69 col. 1 b
Patria quæ ſit. par. 2 pag. 136 col. 1 a.
Patris vocem audire delectabiliter, & obedienter, omnibus fere animalibus eſt naturale. par. 2 pag. 345 col. 1 b.
Paulus multum lacrymavit, & numquam riſit. par. 2 pag. 190 col. 2 b
Pauper multipliciter exponitur. par. 1 pag. 462 col. 1 b & ſeqq.
Pauperes quare Evangelizentur, ut dicit Evangelium, & non alii. par. 1 pag. 253 col. 2 b
Pauperibus quare promittatur regnum excellentiori modo. par. 1 pag. 409 col. 2 c
Paupertas alia in communi alia in particulari. par. 2 pag. 397 col. 1 b & ſeq.
Paupertas Apoſtolica contra impugnatores aſſeritur. par. 2 pag. 411 col. 2 c & ſeqq.
Paupertas Chriſti, & diſcipulorum ejus, & eorum mendicitas qualis, & quanta fuerit. par. 2 pag. 84 col. 2 a b & ſeq.
Paupertas eſt primum Chriſti documentum. par. 1 pag. 469 col. 2 b
Paupertas eſt odibile bonum. par. 1 pag. 339 col. 2 c
Paupertas eſt evangelizanda potius, quam alia, decem rationibus. par. 1 pag. 253 col. 2 c & 254 col. 1 a & ſeqq.
Paupertatis præconia. par. 1 pag. 222 col. 1 b & ſeqq.
Pauperum quare ſit regnum cælorum. par. 1 pag. 183 col. 1 a b
Pax eſt teſtamentum Chriſti. par. 2 pag. 366 col. 2 c
Pax maximum bonum. par. 2 pag. 367 col. 1 a
Pax quid ſit, & quotuplex, & quale ſit bonum. par. 2 pag. 366 col. 2 c & ſeq.
Pax peccatorum, quæ ſit. par. 1 pag. 378 col. 1 c
Pax multiplex, & quæ ſit Chriſti. par. 1 pag. 418 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Pax cui conveniat, & quis illam habeat. par. 1 pag. 122 col. 2 c & ſeqq.
Pax, quam habemus in hac vita, non dicitur Dei, & quare. par. 2 pag. 230 col. 2 b
Peccata ſpiritualia maxime diſſipant animam, & frequenter præcipitant in carnalia. par. 1 pag. 480 col. 2 c & 481 col. 1 a
Peccata quare dicantur remitti, dimitti, mundari, ſanari, tegi, & redimi. par. 1 pag. 197 col. 1 a b & ſeq.
Peccata dicuntur ſtercora. par. 1 pag. 426 col. 1 b
Peccata ex quatuor cauſis oriuntur. par. 1 pag. 525 col. 2 c
Peccata occulta hypocritarum Deus ſæpe revelat. par. 1 pag. 613 col. 2 c

Digitized by Google

Peccata omnium in judicio univerſali erunt omnibus nota. par. 1 pag. 397 col. 2 b.
Peccati ſervitus eſt maxima & peſſima. par. 2 pag. 343 col. 1 a
Peccati multiplex diffinitio. ibid. col. 1 b c & ſeq.
Peccati ſervitus quam ſit mala. par. 1 pag. 232 col. 1 b
Peccati actualis quinque gradus. par. 1 pag. 255 col. 1 c & 2 a
Peccator qui exaudiatur a Deo, vel non exaudiatur. par. 2 pag. 169 col. 1 c & 2 a & ſeqq.
Peccator cum omne bonum offendat omni bono deberet privari, quod eſſe non poteſt, ideo nec debite puniri poteſt. par. 1 pag. 235 col. 2 c
Peccator conſuetudinarius difficile a peccato ſurgit. par. 2 pag. 192 col. 2 c.
Peccator quare ſervus ſit peccati. par. 1 pag. 246 col. 2 a
Peccatores a multis in judicio accuſabuntur de eorum peccatis. par. 2 pag. 113 col. 2 b & ſeq.
Peccatores, & peccata quare dicantur nihil. par. 2 pag. 26 col. 2 c & ſeq.
Peccatores omnes ſunt una generatio, una civitas, & unum corpus diaboli. par. 1 pag. 394 col. 2 a & ſeq.
Peccatores quare in hac vita aliquando bonis abundent. par. 1 pag. 513 col. 2 b
Peccatores ſunt filii diaboli. par. 2 pag. 160 col. 1 a b
Peccatores quare a Deo puniantur. par. 2 pag. 25 col. 2 b & ſeq.
Peccatores occulti non ſunt vitandi. par. 1 pag. 338 col. 2 b c
Peccatores gratia Salvatoris tripliciter curantur. par. 1 pag. 178 col. 2 c.
Peccatores ſunt vitandi. par. 1 pag. 335 col. 2 a
Peccatrici, cui dixit Chriſtus, Remittuntur tibi peccata, condonata fuit non ſolum culpa, ſed etiam pœna. par. 1 pag. 268 col. 1 b
Peccatrix quare vocetur in Evangelio mulier illa, quæ unxit pedes Jeſu. par. 1 pag. 262 col. 1 b & ſeq.
Peccatum originale quid. par. 1 pag. 14 col. 1 a
Peccatum actuale quid. ibid.
Peccatum mortale quid. ibid.
Peccatum veniale quid. ibid.
Peccatum ex induſtria quid, par. 1 pag. 15 col. 1 b
Peccatum ex infirmitate quid. ibid.
Peccatum in Deum, & proximum. ibid.
Peccatum ignorantiæ, & ex ignorantia quid. ibid. a
Peccatum operis quid. par. 1 pag. 14 col. 2 a
Peccatum cordis quid. ibid. col. 1 c
Peccatum iterare quid ſit, & quam magnum malum. par. 2 pag. 330 col. 1 a b
Peccatum eſt mors animæ & quot malas proprietates ipſi conferat. par. 2 pag. 330 col. 2 c 331 col. 1 a & 355 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Peccatum quatuor modis perpetratur, & conſummatur. par. 2 354 col. 1 c & 2 a
Peccatum denotatur per ſomnum, & quare. par. 2 pag. 352 col. 1 a & ſeq.
Peccatum per ignorantiam dicitur eſſe in Filium Dei. par. 1 pag. 400 col. 2 a
Peccatum ex certa malitia eſt in Spiritum ſanctum. ibid. b
Peccatum in Spiritum ſanctum dicitur irremiſſibile, & quare. ibid. & ſeq.
Peccatum quare puniatur pœna æterna. par. 1 pag. 235 col. 2 c & ſeq.
Peccatum non poteſt tantum puniri quantum meretur. par. 1 pag. 236 col. 1 a & ſeq.
Peccatum quam ſit grave malum. par. 2 pag. 354 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Peccatum originale quando perfecte curetur. par. 1 pag. 255 col. 1 a
Peccatum originale eſt cauſa quatuor malorum in homine. par. 1 pag. 225 col. 1 a & ſeq.
Peccatum eſt cæcitas ſpiritualis, & quam mala efficiat. par. 2 pag. 170 col. 1 b & ſeq.
Peccatum omne ſe excuſat, & palliat ſub ſpecie virtutis præter peccatum carnis. par. 1 pag. 461 col. 1 b
Peccatum accipitur multipliciter, & ſecundum quam acceptionem ſit nihil, nec ſit a Deo. par. 2 pag. 26 col. 1 a & ſeqq.
Peccatum habet quatuor. par. 2 pag. 372 col. 1 b
Peccatum facere quid ſit. par. 343 col. 1 b & ſeq.
Peccatum, quod maxime in fine mundi vigebit, erit privati boni amor. par. pag. 537 col. 1 a & b
Peocatum ſignificatur per frigus, & quare. par. 2 pag. 380 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Pecunia duobus modis dicitur. par. 2

Digitized by Google

pag. 410 col. 1 c & 2 a
Pecunia fratribus Franciſcanis largita ſemper eſt dantis, & ſi ad centeſimam partem pervenerit, donec in uſus fratrum expenſa ſit. par. 2 pag. 415 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Pecuniæ prohibitionis Apoſtolis factæ ſeptem rationes. par. 2 pag. 410 col. 1 b c & 2 a & ſeqq.
Pelicanus deſignat Chriſtum, & quare. par. 1 pag. 444 col. 2 c & ſeq.
Perfectio animæ devotæ in quibus conſiſtat. par. 1 pag. 129 col. 1 c
Perfectionem attingunt feſtinantes. par. 1 pag. 96 col. 2 a
Perfecti judicabunt in judicio generali, & non judicabuntur. par. 1 pag. 647 col. 1 c
Perfectum hominem quæ reddant. par. 1 pag. 12[illegible] col. 2 b
Perfectum eſſe quid ſit. par. 1 pag. 555 col. 1 b
Perfectus qui ſit, & quæ habere debeat. par. 1 pag. 227 col. 2 b
Periurium quid ſit. par. 1 pag. 14 col. 1 c
Perplexitas quid. par. 1 pag. ibid.
Perſecutionem quando fugere liceat, & quibus. par. 2 pag. 134 col. 2 a
Petere, quærere, & pulſare quid ſit, & quibus conveniat, & quomodo fiat. par. 1 pag. 370 col. 2 a & ſeqq.
Petitionis, qua a Deo aliquid petimus, tres conditiones neceſſariæ. par. 2 pag. 227 col. 1 a
Petitionum ſufficientia, & ordo. par. 1 pag. 364 col. 1 c
Petitionum ſufficientia altera & ordo. ibid. col. 2 b
Petrus quatuor nominibus vocabatur, & quid hoc ſignificet. par. 2 pag. 389 col. 1 b & ſeqq.
Petrus tripliciter erravit, quando ſe obtulit, cum Chriſto in mortem ire; primo præſumendo de propriis viribus, ſecundo ſe aliis præponendo, demum Chriſto reſiſtendo. par. 2 pag. 648 col. 2 a b & ſeqq.
Petrus tripliter errabat, dicendo: Domine bonum eſt nos hic eſſe. par. 1 pag. 321 col. 1 c & 2 a
Petrus primatum Eccleſiæ habuit. par. 1 pag. 310 col. 2 b c
Petrus interpretatur agnoſcens. par. 1 pag. 217 col. 1 b & 297 col. 2 b par. ead. & 50 col. 2 b par. 2
Petri negatio ex multis circumſtantiis aggravatur. par. 2 pag. 266 col. 1 b c & 267 col. 1 a
Petri fides prompta, & etiam charitas. par. 2 pag. 132 col. 2 c & ſeq.
Petro ſecundum Beatum Auguſtinum primo Chriſtus lavit pedes, ſecundum vero Joannem Chryſoſtomum primo Judæ, deinde Petro. par. 2 pag. 213 col. 2 a b
Petro quando fuerit tale nomen impoſitum. par. 1 pag. 50 col. 1 a & ſeq.
Petro quare ter commiſſæ fuerint oves. par. 1 pag. 306 col. 1 a
Petrum quare Deus cadere permiſerit. par. 1 pag. 526 col. 2 c
Phariſæi conſilium Dei in ſemetipſos propter ſex rationes ſpreverunt. par. 1 pag. 259 col. 1 & ſeq. & 2 a
Phariſæi quare diſcipulos Chriſti ſpicas vellentes arguebant. par. 1 pag. 208 col. 2 b & ſeq.
Phantaſia quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a.
Phantaſma quid. par. 1 pag. 13 col. 1 c.
Phaſe quot modis ſumatur. par. 1 pag. 637 col. 2 c & ſeq.
Philippi laudes & perfectio. par. 2 pag. 51 col. 2 a
Philippus interpretatur os lampadis. par. 1 pag. 217 col. 2 c & 51 col. 2 a par. 2
Philoſophi quare de Deo tantummodo cognoverunt; quod ipſe incognoſcibilis eſt. par. 1 pag. 350 col. 1 a
Philoſophia moralis triplex, monaſtica, œconomica, & politica. par. 1 pag. 4 col. 1 a
Philoſophiæ naturalis partitio par. 1 pag. 3 col. 2 c
Pietas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Pietas maxima oſtenditur in Chriſto. par. 1 pag. 261 col. 2 a
Pietas Dei ſpecialiter eſt ad hominem ratione trium, quæ ſunt in homine. par. 1 pag. 472 col. 2 c
Pietas attrahit miſeros, ſicut adamas ferrum. par. 1 pag. 565 col. 1 c
Pilatus ſeptem modis videtur mortem Chriſti ſubterfugere voluiſſe. par. 1 pag. 667 col. 2 b c
Piſcina ſanandi virtutem a quo habuerit. par. 2 pag. 99 col. 2 c
Piſcinæ tres fuerunt. ibid. b
Piſcis denotat fidem. par. 1 pag. 372 col. 1 c
Piſcis quomodo denotet Chriſtum. par. 2 pag. 387 col. 2 c & ſeq.
Plorare eſt cum voce gemere. par. 2 pag.

pag. 247 col. 2 a
Pœna inferni duplex. par. 1 pag. 512 col. 1 c
Pœna multis de cauſis a Deo infligitur. par. 2 pag. 166 col. 1 a
Pœna æterna pro peccato inflicta quomodo ſit ipſo peccato major, æqualis, & minor ſecundum diverſos reſpectus. par. 1 pag. 235 col. 2 b & ſeq.
Pœna non facit martyrem, niſi adſit debita cauſa. par. 1 pag. 224 col. 1 a.
Pœnitens tria debet habere. par. 1 pag. 262 col. 2 b & ſeq. & 344 col. 2 a
Pœnitens ſex debet habere. par. 1 pag. 264 col. 1 b & ſeqq.
Pœnitentia quid. par. 1 pag. 16 col. 2 b.
Pœnitentia dicitur ſecunda tabula poſt naufragium. par. 2 pag. 119 col. 2 b
Pœnitentiam tribus de cauſis amplectimur. par. 1 pag. 160 col. 1 c & 2 a
Pœnitentiæ partes tres per tres mulieres deſignantur. par. 1 pag. 295 col. 2 b c.
Pœnitentiæ ſacramentum quatuor requirit. par. 1 pag. 194 col. 2 a
Pœnitentiæ locus, & ſalutem conſequendi, eſt per totam hominis vitam. par. 1 pag. 439 col. 1 a
Pœnitentiæ multiplex fructus, & effectus. par. 1 pag. 478 col. 1 b c & ſeq.
Populi eſt expectare, & admirari divina ſecreta, non autem perſcrutari. par. 1 pag. 86 col. 2 c & 87 col. 1 a
Populus peccator, & indiſciplinatus ſacerdotem malum & peccatorem arguit. par. pag. 592 col. 2 b c
Porta cœli dicitur anguſta, & quare. par. 1 pag. 438 col. 1 a
Porticus quinque quam varia ſignificent. par. 2 pag. 99 col. 2 c & ſeq.
Poſſibilitas, potentia, & poteſtas quomodo differant. par. 2 pag. 32 col. 1 b.
Potentia divina quid. par. 1 pag. 11 col. 2 c
Potentia completa quid. ibid. & quid incompleta. ibid.
Potentiæ divinæ laus in quibus ſit. par. 1 pag. 101 col. 2 a & ſeq.
Poteſtas humana eſt quædam villicatio, & œconomia. par. 1 pag. 493 col. 2 b & ſeq.
Poteſtas dæmonum, quare dicatur poteſtas tenebrarum. par. 1 pag. 656 col. 1 c & 2 a
Prandium multiplex. par. 2 pag. 388 col. 1 c & 2 a
Præceptum eſt triplex. par. 1 pag. 299 col. 2 b
Præceptum multiplex. par. 1 pag. 191 col. 2 b & ſeq.
Præceptum affirmativum, & negativum quid. par. 1 pag. 14 col. 1 a
Prædicandi forma quæ ſit. par. 1 pag. 308 col. 2 a
Prædicare eſt maximum opus. par. 1 pag. 335 col. 2 c
Prædicare in qua ætate incipere debemus. par. 1 pag. 156 col. 1 c & 2 a.
Prædicare nullus debet, niſi miſſus. par. 1 pag. 300 col. 2 b
Prædicare eſt actus perfectorum. par. 1 pag. 270 col. 2 b
Prædicare per modum ſubſtantiæ quid. par. 1 pag. 11 col. 1 c
Prædicare per modum relationis quid. ibid.
Prædicandi duo modi in Divinis. ibid.
Prædicamenta quinque prima quomodo reducta ad duo ſint in Deo. ibid.
Prædicatio non debet intermitti propter parentum affectum, & indigentiam. par. 1 pag. 279 col. 1 c
Prædicatio verbi Dei eſt melior, quam parentum affectio. ibid. b c
Prædicationem debito tempore prætermittere eſt majus peccatum, quam indigenti eleemoſynam denegare. par. 1 pag. 336 col. 1 a & 576 col. 2 a & ſeq. & 578 col. 2 c
Prædicatur deſignatur per gallum, & quomodo. par. 2 pag. 221 col. 2 b & ſeq.
Prædicator an ſit a Deo miſſus triplici ſigno cognoſcitur. par. 1 pag. 301 col. 1 b c.
Prædicator ſoli Deo debet inniti. ibid. col. 2 b
Prædicator veritatis maxime debet vitium cupiditatis cavere. par. 1 pag. 302 col. 1 b
Prædicator quamvis poſſit accipere ſtipendium ſui laboris, non tamen propter ipſum debet prædicare, ſed propter populi ſalutem. par. 1 pag. 290 col. 1 c
Prædicator eſt os Dei, ideo debet honorari, & ipſe debet os ab edacitate, & loquacitate cuſtodire. par. 1 pag. 345 col. 2 b
Prædicator verbi prius debet vacare propriæ perfectioni, quam alienæ ædificationi. par. 1 pag. 114 col. 2 b & ſeq.
Prædicator qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 183 col. 2 a & 185 col. 2 b & ſeq. par. ead.
Prædicatores, & auditores Evangelii

Digitized by Google

quales eſſe debent. par. 1 pag. 73 col. 2 a & 74 col. 1 a & ſeqq. & 333 col. 1 c par. 2
Prædicatores & Prælati quando debeant ad templum aſcendere, & docere. par. 2 pag. 137 col. 2 c & 143 col. 2 c par. ead.
Prædicatores aliqui ſunt cohibendi, aliqui tantum audiendi, & qui ſint illi. par. 1 pag. 181 col. 2 a & ſeq.
Prædicatores in manibus gladium portare debere, quid ſit. par. 1 pag. 338 col. 2 c
Prædicatores ſunt in triplici differentia. par. 1 pag. 330 col. 2 b & ſeq.
Prædicatori licet pro labore ſtipendium accipere. par. 1 pag. 270 col. 2 a b.
Prædicatoris officium eſt clamare. par. 1 pag. 273 col. 1 b
Prælati quomodo vigilare debeant. par. 1 pag. 119 col. 2 b & ſeq.
Prælati conſecrantes eccleſias, quibus induantur, & quare. par. 1 pag. 663 col. 2 b & ſeq.
Prælatis Deus multa revelat, & maxime bonis. par. 1 pag. 194 col. 2 b.
Prælatis tria ſunt neceſſaria ad regendum ſubditos. par. 1 pag. 328 col. 1 a
Prælato maxime convenit manſuetudo. par. 1 pag. 333 col. 2 b
Prælatus qualis eſſe debeat, oſtenditur ab Evangelio, quod recitatur in feſtis Confeſſorum Pontificum. par. 1 pag. 413 col. 2 a & ſeq.
Prælatus qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 292 col. 1 a & 339 col. 1 c par. ead. & 237 col. 2 c & 389 col. 1 a & ſeq. par. 2
Prælatus benignum ſuis ovibus ſe exhibere debet ſigno, verbo, & facto. par. 1 pag. 306 col. 1 a
Prælatus, & curam habens animarum pii, & miſericordes eſſe debent. par. 1 pag. 526 col. 2 c
Prælatus quomodo ſubditum corrigere debeat. par. 1 pag. 326 col. 2 c
Præmium multiplex ſecundum diverſitatem, & multiplicitatem meritorum. par. 1 pag. 224 col. 2 b
Præſentia Chriſti eſt deſiderabilis. par. 1 pag. 291 col. 2 b
Præſtigium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Primogenitus non ſemper dicit ordinem reſpectu poſterioris. par. 1 pag. 117 col. 2 c 118 col. 1 a
Proceſſio in die Purificationis, quare fiat. par. 1 pag. 135 col. 2 b
Proceſſiones in Divinis quot ſint, & quid. par. 1 pag. 10 col. 2 c & ſeq.
Prodigalitas quid. par. 2 pag. 14 col. 2 c.
Prodigia dicuntur majora miracula. par. 2 pag. 97 col. 1 a
Productio quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a.
Propheta quare acceptus non ſit in patria ſua. par. 1 pag. 171 col. 2 b c.
Propheta dicitur multipliciter. par. 2 pag. 39 col. 1 a & ſeq.
Proprietas perſonalis in Divinis quid, & quotuplex. par. 1 pag. 11 col. 1 a.
Proſelyti erant, qui ex gentibus Judæi efficiebantur. par. 2 pag. 201 col. 1 b.
Proverbium dicitur quaſi pro verbo dictum, aliud in ſententia, & aliud in ſuperficie oſtendens. par. 2 pag. 173 col. 2 a & 250 col. 2 a par. ead.
Providentia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b
Providentia divina eſt maxime circa homines intenta. par. 1 pag. 399 col. 1 b.
Proximitas penes quid attendatur. par. 1 pag. 355 col. 1 a b
Proximus ſeptem modis læditur. par. 1 pag. 520 col. 1 c & 2 a
Proximus quomodo ſit diligendus. par. 1 pag. 352 col. 2 a b & ſeq.
Proximus quis ſit. par. 1 pag. 355 col. 2 b
Prudentia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 b.
Pſalmi centeſimi noni dignitas & excellentia. par. 1 pag. 610 col. 2 b & ſeq.
Pſalmus primus poteſt intelligi de Joſeph ab Arimathæa. par. 1 pag. 679 col. 1 a
Pueri eſſe quomodo prohibeamur, & præcipiamur. par. 1 pag. 551 col. 1 c & ſeq.
Pueri materno lacte educati ſunt vegetiores, vigoroſiores, & pulchriores, quam ſint alieno lacte nutriti. par. 2 pag. 336 col. 2 c & 337 col. 1 a
Pulſare: vide Petere.
Pulvis eſt multiplex. par. 1 pag. 343 col. 2 d & ſeq.
Purificationis feſtum quare dicatur feſtum obviantium, & in illo fiat proceſſio. par. 1 pag. 135 col. 2 b
Puſillanimitas quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c
Puteus multiplex, & de multiplici aqua, quæ ex ipſis hauritur. par. 2 pag. 86 col. 1 c &
Pyromantia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.

Digitized by Google

Q

QUaternarii numeri myſteria. par. 1 pag. 222 col. 1 a & ſeq. Quare vide Petere.
Quinquagenarius numerus quid deſignet. par. 1 pag. 497 col. 1 b.

R

RApina quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c
Ratio quid. par. 1 pag. 12 col. 2 c
Ratio primordialis, ſeminalis, & cauſalis quid. par. 1 pag. 13 col. 1 c & 2 a
Rector populi debet habere ſcientiam. par. 1 pag. 112 col. 1 b c
Redemptionis opus manifeſtavit miſericordiam, potentiam, largitatem, & veritatem. par. 1 pag. 101 col. 1 b.
Redemptionis opus quomodo homo ignoret, ut caeci illuminatio oſtendit. par. 1 pag. 562 col. 1 c & 2 a
Redemptionis opus in ſex conſiſtit. par. 1 pag. 561 col. 2 c
Refectioni corporali adiungitur lectio, & refectio ſpiritualis & quare. par. 1 pag. 454 col. 2 c
Regia poteſtas in lege veteri praeeminebat ſacerdotio, in lege vero nova eſt econtra. par. 1 pag. 81 col. 1 b
Regnum multiplex, & quod ſit bonum, & appetendum. par. 2 pag. 381 col. 1 a & ſeq.
Regnum Dei quotuplex. par. 1 pag. 70 col. 1 b 71 col. a 1 & 552 col. 1 b par. ead.
Regnum Dei eſt multiplex. par. 1 pag. 301 col. 1 a 342 col. 2 b 352 col. 1 b & 641 col. 1 a & ſeq. par. ead.
Regnum Dei aeſtati comparatur, & quare. par. 1 pag. 632 col. 1 c
Regnum illud tantum eſt vera cordis poſſeſſio, quod cor implet, & auferri non poteſt. par. 1 pag. 408 col. 2 b.
Regnum coelorum quantum valeat. par. 1 pag. 615 col. 1 a
Regnum coelorum quorum ſit. par. 1 pag. 551 col. 2 c
Regnum coelorum quatuor modis poſſideri poteſt. par. 1 pag. 505 col. 1 b c.
Religio non debet omnes ad religionem admittere, ſed tantum idoneos. par. 1 pag. 291 col. 1 b
Religio figuratur per caelum, & quare. par. 2 pag. 317 col. 1 a & ſeq.
Religio denotatur per deſertum, & quare. par. 1 pag. 182 col. 1 a & ſeq.
Religionis ſumma eſt Deum imitari. par. 2 pag. 362 col. 2 a
Religioſi in tribus votis non ſunt pares. par. 2 pag. 396 col. 2 c & 397 col. 1 a b & ſeq.
Religioſi, & viri ſpirituales quare refectioni corporali lectionem ſpiritualem adhibeant. par. 1 pag. 454 col. 2 b c.
Religioſi de conſanguineorum factis curioſi maxime ſunt reprehenſione digni. par. 1 pag. 336 col. 2 a
Religioſitas non eſt laudabilis ſine perſeverantia. par. 1 pag. 114 col. 2 a.
Religioſus qualiter debeat modo contemplationi, modo actioni vacare. par. 2 pag. 317 col. 2 a
Relinquere omnia bona quare ad perfectionem pertineat. par. 1 pag. 616 col. 1 a
Relinquere, & renunciare differunt, & quid ſit perfectorum. par. 1 pag. 469 col. 2 a
Repetere ſua contingit tripliciter, & quando, & quomodo liceat, vel non liceat. par. 1 pag. 230 col. 2 a
Res omnes ſunt in Deo vita, quamvis non in proprio genere. par. 2 pag. 27 col. 1 c
Reſurrectio Chriſti fuit ſuae poteſtatis oſtenſiva. par. 2 pag. 351 col. 2 a
Reſurrectio Chriſti eſt noſtra inſtructio. par. 2 pag. 386 col. 2 b & ſeq.
Reſurrectio Chriſti qualis fuerit. par. 2 pag. 386 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Reſurgent omnes tam boni, quam mali ad judicium. par. 1 pag. 384 col. 1 c
Reſuſcitati a Chriſto tres, ſcilicet ſecundum Evangelium, quomodo oſtenderint veram ipſorum reſurrectionem. par. 1 pag. 249 col. 1 b & ſeq.
Reſuſcitatorum a Deo, quare alius ſurrexerit, alius prodierit, & alius reſederit, ut dicit Evangelium. par. 1 pag. 299 col. 2 a b
Rete multiplex. par. 2 pag. 301 col. 1 a.
Revelationes divinae, quibus communicentur. par. 1 pag. 314 col. 1 c
Reverentia quid. par. 1 pag. 16 col. 1 b.
Rex verus qui ſit. par. 2 pag. 328 col. 2 a
Riſus ſpiritualis conſiſtit in jucunditate men-

Digitized by Google

mentis. par. 1 pag. 223 col. 2 a

Rixa quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b

Rudes quomodo ſint tractandi. par. 1 pag. 206 col. 2 c & 207 col. 1 a

S

Sabbata aliqua placent Deo, & aliqua non. par. 1 pag. 166 col. 2 c.

Sabbati praeceptum quale ſit, & quomodo datum. par. 2 pag. 102 col. 1 c & 2 a & ſeq.

Sabbatis divinis laudibus, & praedicationibus eſt intendendum. par. 1 pag. 175 col. 1 c & 2 a

Sabbato a quibus eſt feriandum. par. 1 pag. 207 col. 2 a

Sabbato operari an aliquando liceret. par. 2 pag. 102 col. 2 a

Sabbato quare Chriſtus docebat. par. 1 pag. 428 col. 2 b

Sabbatum quadruplex. par. 2 pag. 339 col. 2 b & ſeq.

Sabbatum mortis Chriſti quare magna dies dicebatur. par. 1 pag. 681 col. 1 b & ſeq. & 283 col. 2 a par. 2

Sabbatum multipliciter accipitur. par. 1 pag. 681 col. 1 c & 2 a & ſeq.

Sabbatum Chriſtus non violabat, quamvis miracula faciebat. par. 1 pag. 43 col. 1 b & ſeq.

Sacerdos quare in oratione Dominica dicat ſubmiſſa voce Amen. par. 1 pag. 368 col. 1 a b

Sacerdos quando in paraſceve orat pro Judaeis, quare non flectat genua. par. 2 pag. 274 col. 1 b

Sacerdotes quales eſſe debeant. par. 1 pag. 137 col. 2 a

Sacerdotum peccata ſunt radix perditionis civitatis populi, ſeu regni. par. 1 pag. 591 col. 2 c

Sacramento altaris decies attribuitur vita, & quid denotet. par. 2 pag. 128 col. 2 b c & ſeq.

Sacramentum quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a

Sacramentum altaris, quare ſit ex ſpecie panis, & de ejus neceſſitate, & congruitate. par. 2 pag. 129 col. 2 a & ſeq.

Sacramentum altaris digne ſumere, quam ſit utile: indigne vero ſumere quam ſit grave peccatum, & detrimentum afferat. par. 2 pag. 130 col. 1 c & 2 a & ſeq.

Sacrificium Deo offerens qualis eſſe debeat. par. 1 pag. 136 col. 1 a

Sal quid denotet. par. 1 pag. 469 col. 2 c & ſeq.

Salim interpretatur pugil. par. 2 pag. 76 col. 1 b

Salim multiplex. ibid.

Salvandorum in ſtatu quolibet erunt boni, & mali, & quare. par. 1 pag. 537 col. 2 c & 139 col. 1 b & ſeq. par. ead.

Salvandorum numerus. par. 1 pag. 463 col. 1 c

Salvandorum ſtatus triplex. par. 1 pag. 537 col. 2 c

Salus non eſt ſine ſcientia. par. 1 pag. 112 col. 2 b

Salutare per viam quid ſit, & quare Dominus prohibuerit. par. 1 pag. 340 col. 1 a & ſeq.

Samaria unde fuerit ſic appellata. par. 2 pag. 83 col. 2 c

Samaria interpretatur cuſtodia. par. 1 pag. 525 col. 1 b & 83 col. 1 c par. 2.

Samaritani curantis ſemivivum illum ſecus viam jacentem ſpiritualis ſenſus. par. 1 pag. 356 col. 1 b & ſeq.

Sanatio animae quomodo contingat, & fiat a Deo. par. 1 pag. 429 col. 2 c & ſeq.

Sancti aquilis comparantur. par. 1 pag. 339 col. 2 a

Sancti dicuntur caeli quadrupliciter. par. 1 pag. 69 col. 2 b

Sancti omnes judicabunt, & quomodo. par. 1 pag. 384 col. 1 c

Sanctificare nomen Dei quid ſit. par. 1 pag. 365 col. 1 c & ſeq.

Sanctificatio duplex. par. 2 pag. 258 col. 2 a & ſeq.

S. Franciſcus in multis commendatur. par. 2 pag. 390 col. 1 b & ſeqq.

S. Franciſci mundi deſpectus, & divinorum deſiderium. par. 2 pag. 323 col. 2 c & ſeqq.

S. Franciſcus hypocriſis inimicus. par. 1 pag. 302 col. 2 a

Sanctus eſt non qui facit miracula, ſed qui ſentit vera de Deo, & de proximo melius, quam de ſe ipſo. par. 2 pag. 182 col. 2 a & 219 col. 2 c par. ead.

Sanctus eſt, qui ſibi eſt auſterus, & aliis benignus. par. 1 pag. 393 col. 1 a

Sanctus ter annunciatus in miſſa quare ante canonem dicatur. par. 1 pag. 587 col. 1 a

Sandalia quodnam calceamenti genus. par. 2 pag. 403 col. 2 a & ſeq.

Digitized by Google

Sandaliis uti poſſunt ſancti Franciſci fratres ibid.
Sandalia, quibus fratres Minores calceabantur tempore ſanctorum Franciſci, & Bonaventuræ, qualia, & cujus formæ eſſent. par. 1 *pag.* 339 *col.* 2 *c*
Sanguis Chriſti ſub ſpeciebus vini quare non detur laicis. par. 2 *pag.* 130 *col.* 1 *c*
Sanguis Chriſti interpellat pro nobis. par. 1 *pag.* 653 *col.* 1 *c*
Sapientia divina quare dicatur mulier. par. 1 *pag.* 476 *col.* 2 *a*
Sapientia Dei multipliciter dicitur. par. 1 *pag.* 12 *col.* 1 *a*
Sapientia Dei varia ſortitur nomina. ibid. & ſeq.
Sapientiæ divinæ plenitudinem non conſequitur, niſi ille qui promptus eſt doctrinam communicare. par. 1 *pag.* 278 *col.* 2 *b*
Sapientis opus in docendo eſt duplex. par. 1 *pag.* 159 *col.* 1 *c*
Sata tria quomodo multipliciter intelligantur. par. 1 *pag.* 435 *col.* 1 *c & ſeqq.*
Satanas quomodo in Judam intraverit. par. 1 *pag.* 366 *col.* 1 *c*
Satum quod, & quale genus menſuræ ſit. par. 1 *pag.* 435 *col.* 1 *b*
Scandala evitare eſt impoſſibile, de quibus, & quomodo ſit verum. par. 1 *pag.* 517 *col.* 1 *c &* 2 *a & ſeq.*
Scandali ratione quæ bona ſint dimittenda. par. 1 *pag.* 517 *col.* 2 *b & ſeq.*
Scandalizantes quare graviſſime puniantur. par. 1 *pag.* 518 *col.* 2 *a & ſeq.*
Scandalum quale ſit aliquando contemnendum. par. 2 *pag.* 126 *col.* 2 *c*
Scandalum eſt graviſſimum peccatum in Prælatis, clericis, & religioſis. par. 1 *pag.* 518 *col.* 2 *c & ſeq.*
Scenophagia quod, & quale feſtum fuerit. par. 2 *pag.* 134 *col.* 2 *b*
Schiſma quid. par. 1 *pag.* 15 *col.* 1 *b.*
Scientiæ omnis finis eſt beatitudinis conſecutio. par. 2 *pag.* 13 *col.* 1 *a*
Scribarum vitia quatuor. par. 1 *pag.* 612 *col.* 1 *b*
Scriptura intelligitur per monumentum Chriſti. par. 1 *pag.* 684 *col.* 1 *a*
Scriptura ſacra eſt clypeus contra diabolum. par. 1 *pag.* 161 *col.* 2 *b c.*
Scriptura ſacra cum ſit a Spiritu ſancto nihil habet ſuperflui. par. 2 *pag.* 98 *col.* 1 *a*
Scriptura ſacra dicitur regnum Dei, & quare. par. 1 *pag.* 273 *col.* 2 *b & ſeq. &* 300 *col.* 2 *c & ſeq. par. ead.*
Scriptura ſacra tria docet, & quæ. par. 1 *pag.* 4 *col.* 1 *b & ſeq.*
Secreta divina ſunt celanda. par. 1 *pag.* 323 *col.* 2 *a & ſeq.*
Seculares quam difficile ſalventur. par. pag. 632 *col.* 1 *a & ſeq.*
Securitas quid. par. 1 *pag.* 16 *col.* 1 *a.*
Sedere eſt doctorum, & regum. par. 1 *pag.* 169 *col.* 1 *c*
Semivivi ſecus viam relicti a Samaritano ſanati ſpiritualis. ſenſus. par. 1 *pag.* 356 *col.* 1 *a b.*
Semen eſt verbum Dei & quare par. 1 *pag.* 276 *col.* 2 *a*
Semen ſignificat verbum Dei. par. 1 *pag.* 274 *col.* 2 *c*
Senarii numeri myſteria. par. 1 *pag.* 88 *col.* 1 *a*
Senarius numerus eſt primus perfectorum. par. 1 *pag.* 315 *col.* 2 *c*
Senarius numerus eſt perfectus. par. 1 *pag.* 88 *col.* 1 *a*
Senectus commendatur. par. 2 *pag.* 390 *col.* 1 *c & ſeq.*
Senſibile quomodo moveat potentiam. par. 1 *pag.* 4 *col.* 2 *c*
Senſualitas quid. par. 1 *pag.* 12 *col.* 2 *c.*
Senſus quid. par. 1 *pag.* 12 *col.* 2 *c*
Senſus communis quid. par. 1 *pag.* 12 *col.* 2 *c &* 13 *col.* 1 *a*
Septenarii tres. par. 2 *pag.* 380 *col.* 2 *b & ſeq.*
Sepulcrum Chriſti quale fuerit. par. 1 *pag.* 680 *col.* 1 *c & ſeq.*
Sepulcrum dicitur quaſi ſemipulchrum. par. 1 *pag.* 391 *col.* 2 *b*
Sequentes Chriſtum ſunt in multiplici differentia. par. 1 *pag.* 120 *col.* 2 *c* 121 *col.* 1 *a*
Sequentium Chriſtum præmium, & merces. par. 2 *pag.* 202 *col.* 2 *a & ſeq.*
Sequi Chriſtum contingit multipliciter, & quid ſit ipſum ſequi. par. 2 *pag.* 179 *col.* 2 *a & ſeq.*
Sequi Chriſtum quid ſit, & quomodo debeamus, & quam ſit glorioſum, & utile. par. 2 *pag.* 359 *col.* 1 *a & ſeq.*
Sequi Chriſtum ſeptem impediunt. par. 1 *pag.* 202 *col.* 1 *a & ſeq.*
Seraphim ſupremus Angelorum ordo, quare ita nuncupetur. par. 1 *pag.* 693 *col.* 1 *a*

Ser-

Digitized by Google

Sermo Dei dicitur adverſarius peccatorum. par. 1 pag. 421 col. 1 b
Sermo Dei ducit hominem ad Chriſtum triplici via. ibid.
Sermocinatio Chriſti eſt cum parvulis, & quare. par. 1 pag. 185 col. 2 a.
Servi miſſi a Domino vineæ ad colonos, qui fuerint. par. 1 pag. 597 col. 2 c & 598 599 per totum.
Serviendum eſt Deo, & quomodo. par. 1 pag. 13 col. 2 c & 131 col. 1 a
Serviendi modus qualis Deo ſit acceptus. par. 1 pag. 111 col. 1 b c
Servire Deo quomodò debeamus. ibid.
Servire quare non poſſit homo, Deo, & Mammonæ. par. 1 pag. 502 col. 1 b & ſeq.
Servitia coacta Deo non placent. par. 1 pag. 185 col. 1 b
Servitute peccati nil pejus, & vilius. par. 2 pag. 343 col. 2 a & ſeq.
Severitas quid. par. 1 pag. 16 col. 1 a.
Sicomorus ficus fatua interpretatur. par. 1 pag. 566 col. 2 a
Signa multa, & magna Hieroſolymorum everſionem præceſſerunt. par. 1 pag. 620 col. 1 c & 2 a
Signa dicuntur minora miracula. par. 2 pag. 97 col. 1 a
Signa quæruntur multis de cauſis. par. 1 par. 85 col. 2 b & ſeq.
Signa judicium finale præcedentia. par. 1 pag. 630 col. 1 b & ſeqq.
Silentium quare a Chriſto fuerit ſpiritibus malis impoſitum. par. 1 pag. 177 col. 1 b & ſeq.
Siliquæ quid ſint. par. 1 pag. 482 col. 1 c
Simeon quare benedixerit in præſentatione parentibus Jeſu. par. 1 pag. 132 col. 2 c
Similitudo Dei quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a
Simon interpretatur obediens. par. 1 pag. 217 col. 1 b 218 col. 2 a par. ead. & pag. 50 col. 2 b par. 2
Simonia quid. par. 1 pag. 15 col. 1 a.
Simulatio virtutis cauſatur, vel a timore male humiliante, vel ab amore male accendente. par. 1 pag. 396 col. 1 a.
Simulatio, quid ſit. par. 2 pag. 52 col. 2 a
Sinus multiplex. par. 1 pag. 510 col. 1 b & ſeq. & 36 col. 2 c par. 2
Sinus quid, & quare ſit dictus Abrahæ. par. 1 pag. 509 col. 2 c & ſeq.
Sitis bona multiplex, & quid habens hujuſmodi ſitim, bibere debet. par. 2 pag. 340 col. 1 b & ſeqq.
Sitis multiplex. par. 2 pag. 87 col. 1 b c.
Sobrietas quid. par. 1 pag. 22 col. 2 a
Societas facit poſſeſſionem jucundam. par. 1 pag. 187 col. 1 c & 2 a
Sodomiticum vitium punitur igne, & ſulphure, & quare. par. 1 pag. 534 c. 2 a b
Solitudo eſt apta ad philoſophiam. par. 2 pag. 114 col. 2 c
Solicitudo curioſa eſt prohibita, non autem ſtudioſa providentia. par. 1 pag. 301 col. 2 b c
Somnium quid. par. 1 pag. 13 col. 1 b
Somnus denotat peccatum, & quare. par. 2 pag. 352 col. 1 a
Somnus dicitur multipliciter. par. 2 pag. 186 col. 2 b & ſeq.
Sortilegium quid. par. 1 pag. 15 col. 1 c.
Spelunca deſignat animam peccatricem, & quare. par. 2 pag. 191 col. 2 b c.
Spelunca multiplex. ibid.
Spes quid ſit. par. 1 pag. 15 col. 2 a & 528 col. 1 c par. ead.
Spes denotatur per ovum & quare. par. 1 pag. 372 col. 2 a b
Spinæ quid ſignificent. par. 1 pag. 275 col. 2 a & ſeqq.
Spiritui ſancto quare mundi reprehenſio, & arguitio attribuatur. par. 2 pag. 245 col. 1 a & ſeq.
Spiritus ſanctus dicitur advocatus aliter quam Filius. par. 2 pag. 230 col. 1 b & ſeq.
Spiritus ſanctus dicitur docere, & quare. par. 2 pag. 230 col. 2 a
Spiritus ſanctus quomodo docuerit Apoſtolos omnem veritatem. par. 2 pag. 245 col. 2 a & ſeq.
Spiritus ſanctus ſub triplici ſpecie fuit datus, & quare. par. 2 pag. 294 col. 2 b & ſeq.
Spiritus ſanctus Apoſtolis fuit datus, & quare. ibid.
Spiritus fuit ter datus Apoſtolis, & ad quid, & quando. par. 2 pag. 295 col. 1 a & ſeq.
Spiritus ſanctus dicitur digitus Dei, & quare. par. 1 pag. 377 col. 2 a
Spiritus nequam triplex. ibid. c
Spiritus divinus datur ad tria. ibid.
Spiritus ſanctus, quare ſpiritus veritatis dicatur. par. 2 pag. 372 col. 2 a & ſeq.
Spiritus ſanctus quare apparuerit in ſpe-

Digitized by Google

ſpecie columbæ. par. 2 pag. 44 col. 2 b & ſeq. & 45 col. 2 a b par. ead.
Spiritus ſignificatur per ignem, & aquam, & quomodo. par. 2 pag. 86 col. 2 c & ſeq.
Spiritus ſanctus quare apparuerit ſuper Chriſtum in columba, & ſuper diſcipulos in igne. par. 1 pag. 154 col. 2 c
Spiritus ſanctus in triplici ſpecie apparuit. par. 1 pag. 155 col. 1 b
Spiritus ſancti miſſionem quare Chriſtus tantum diſtulerit. par. 1 pag. 698 col. 1 b & ſeq.
Spiritus immundus dicitur malus ab effectu. par. 1 pag. 176 col. 2 a
Spiritus ſanctus datur gratis. par. 2 pag. 372 col. 1 a b
Spiritus datio triplex. par. 2 pag. 144 col. 2 b
Spiritus veritatis quomodo doceat. par. 2 pag. 372 col. 2 b & ſeq.
Spiritus dicitur quadrupliciter. par. 2 pag. 131 col. 2 c & ſeq.
Spiritus ſanctus ſolus replet animæ capacitatem. par. 1 pag. 84 col. 2 b.
Spiritus ſancti nomina, & ipſorum nominum ratio. par. 1 pag. 11 col. 1 b.
Spiritualia exercitia tredecim. par. 1 pag. 32 & 33 per totum.
Sponſa Chriſti qualis eſſe debeat. par. 2 pag. 318 col. 1 b & ſeq.
Stare quid ſignificet. par. 1 pag. 313 col. 2 c
Status juſtorum eſt triplex. par. 1 pag. 250 col. 1 a
Status culpæ eſt triplex. par. 1 pag. 250 col. 1 b & ſeq.
Status omnis debet Deum de incarnatione laudare. par. 1 pag. 132 col. 1 c
Status perfectionis in tribus conſiſtit. par. 1 pag. 119 col. 1 c
Stellæ quomodo tempore finalis judicii dicantur de cælo cadere. par. 1 pag. 628 col. 2 a & ſeq.
Sterilitas in lege veteri erat magni opprobrii. par. 1 pag. 82 col. 1 a
Stolæ quibus induebantur ſcribæ quid ſint. par. 1 pag. 612 col. 2 a
Sufficientia multiplex. par. 2 pag. 225 col. 2 c
Superbi ejiciuntur foras a Deo. par. 2 pag. 124 col. 1 c
Superbi denotantur per volucres. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Superbia quid. par. 1 pag. 14 col. 1 a.
Superbia humiliat & quomodo. par. 1 pag. 453 col. 2 b & ſeq.
Superbia omnium malorum eſt radix. par. 2 pag. 112 col. 2 b & 17 col. 1 a par. ead.
Superbia maxime diſſipat animam. par. 1 pag. 480 col. 2 c
Superbia duplex. par. 1 pag. 26 col. 2 c. Superbiæ remedia. ibid. & ſeqq.
Superbus Deo & hominibus eſt odioſus. par. 1 pag. 334 col. 2 c
Superiorum mandatum numquam contemnendum. par. 1 pag. 117 col. 2 a.
Surgere eſt operatio virtutis. par. 1 pag. 299 col. 1 a
Suſurratio quid. par. 1 pag. 14 col. 2 b.
Symphonia quid ſit & quid deſignet. par. 1 pag. 489 col. 1 b

T

TElonium quid ſit, & ſignificet. par. 1 pag. 201 col. 1 c
Temperantia quid. par. 1 pag. 15 col. 2 c
Temporalia multipliciter amittuntur. par. 1 pag. 448 col. 1 c & 2 a
Temporalia bona quare modica dicantur. par. 1 pag. 499 col. 2 a & ſeq.
Tempore debito quoties operamur, operari debemus. par. 2 pag. 56 col. 1 a & ſeq.
Tempus triplex. par. 1 pag. 55 col. 1 b
Tentare Deum eſt de ejus potentia experimentum facere. par. 1 pag. 165 col. 1 a
Tentatio duplex. par. 2 pag. 116 col. 1 a
Tentatio Chriſti fuit tantum exterior. par. 1 pag. 16 col. 1 c
Tentatio triplex. par. 1 pag. 72 col. 1 c & 2 a
Tentatio eſt utilis. par. 1 pag. 367 col. 2 a
Tentator ex quatuor motivum ſumpſit Chriſtum tentandi. par. 1 pag. 159 col. 2 c
Tentator quomodo oſtenderit Chriſto omnia regna mundi. par. 1 pag. 161 col. 1 a b & ſeq.
Tentamenta duo deſignantur per duos gladios, quos habebant Apoſtoli in paſſione. par. 1 pag. 650 col. 2 b c.
Teſtamenti utriuſque intentio principaliter

liter circa quod verſetur. par. 1 pag. 611 col. 1 c & 2 a.
Teſtamentum vetus quomodo dividatur, quibus approprietur, & de quo teſtimonium perhibeat. par. 1 pag. 696 col. col. 1 c & 2 a
Teſtamentum novum eſt præſtantius, nobilius, & magis neceſſarium, quam vetus multis rationibus. par. 2 pag. 13 col. 1 b & ſeq.
Teſtamentum vetus fuit ſanctum per figurationem, novum vero per continentiam. par. 1 pag. 110 col. 1 c & 35 col. 1 c par. ead.
Teſtimonia ſeptem Chriſti nati. par. 1 pag. 134 col. 1 b c
Teſtimonia quatuor de Chriſto. par. 1 pag. 109 col. 1 c & 2 a
Teſtimonium Joannis an fuerit majus operum teſtimonio. par. 2 pag. 110 col. 1 b & ſeq.
Teſtis quando poſſit teſtificari de peccato, quando eſt & ipſe peccator. par. 2 pag. 148 col. 2 b & ſeq.
Tetrarcha dicitur a terra, quod eſt quatuor, & archon quod eſt princeps. par. 1 pag. 142 col. 1 b
Thema conveniens pro concionatoribus in die exaltationis ſanctæ Crucis. par. 2 pag. 71 col. 1 b
Thema pro concionatoribus in adventu Domini. ibid. c
Thema pro Seraphico Franciſco. par. 1 pag. 323 col. 2 c & 324 per totum. par. ead.
Theologia aſſumit exempla, & utitur vocabulis omnis generis cognitionis. par. 1 pag. 8 col. 2 a & b
Theſaurus quid ſit, & quare ubi eſt theſaurus ibi ſit cor. par. 1 pag. 409 col. 1 & 2 a.
Timor duplex. par. 2 pag. 236 col. 2 c
Titulus & ſuperſcriptio triplex. par. 1 pag. 674 col. 2 b
Torpor, & tepiditas in amande Chriſtum facit longe ab ipſo Chriſto abeſſe. par. 1 pag. 656 col. 2 b & ſeq.
Torrens eſt aqua veniens cum impetu, & quid denotet. par. 2 pag. 379 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Torrens multiplex. par. 2 pag. 379 col. 2 a & ſeq.
Tractus eſt motus violentus. par. 2 pag. 125 col. 2 b
Tractus Dei quid dicatur. ibid.
Tractus Dei quomodo fiet cum libertate arbitrii. ibid. & ſeq.
Tractus Dei multiplex. ibid. & 206 col. 1 a par. ead.
Tranſitus mundanorum eſt triplex. par. pag. 633 col. 1 a & ſeq.
Tranſitus bonorum, & eorum qui mundum non ſequuntur eſt triplex. ibid.
Tribulationes multis de cauſis a Deo immittuntur. par. 2 pag. 166 col. 1 a.
Tribulationes viros ſanctos lavant, & malos conterunt. par. 1 pag. 647 col. 2 c & ſeq.
Tribunal eſt ſedes Judicis, & ita appellatur, quod inde tribuantur præcepta vivendi. par. 2 pag. 276 col. 2 a
Tridui multiplex litteralis, & ſpiritualis expoſitio. par. 1 pag. 443 col. 2 b & ſeqq.
Trina Petri negatio multa inſinuat. par. 1 pag. 657 col. 2 b & ſeqq.
Triſtitia ſæculi quam ſit mala. par. 1 pag. 555 col. 2 c & ſeq.
Triſtitia multiplex. par. 2 pag. 243 col. 1 a & ſeq.
Triſtitia bonorum multiplex par. 2 pag. 373 col. 2 c & 374 col. 1 a & ſeq.
Triſtitia duplex, & utriuſque remedia. par. 1 pag. 25 col. 2 b & ſeq.
Turris multiplex. par. 1 pag. 465 col. 2 c & 466 col. 1 a & ſeq.

V

Vana gloria quam ſit malum, & detrimentum afferat. par. 2 pag. 138 col. 2 a & ſeq.
Vanæ gloriæ ſpecies quadruplex. par. 1 pag. 547 col. 1 c
Vanæ gloriæ natura, & ipſius remedia. par. 1 pag. 26 col. 1 a b & ſeqq.
Vectigalia exigere an liceat. par. 1 pag. 148 col. 2 a
Veniale peccatum novem modis remitti poteſt. par. 1 pag. 548 col. 1 a & ſeq.
Venientes ad Chriſtum qui ſint. par. 1 pag. 220 col. 1 a & ſeq.
Venter beatæ Virginis propter tria privilegia dicitur beatus, ſive propter tria miracula. par. 1 pag. 382 col. 1 a & ſeq.
Vera loqui eſt verba Dei loqui. par. 2 pag. 80 col. 1 a

Ver.

Verbum Dei dicitur regnum Dei. par. 1 *pag.* 300 *col.* 2 *c & ſeq.*
Verbum dicitur quadrupliciter. par. 2 *pag.* 21 *col.* 1 *c*
Verbum per prius dicitur de verbo interiori, & mentali, quam de vocali. ibid. col. 2 *b*
Verbum eſt propriiſſimum nomen Filii Dei. ibid. col. 2 *a & ſeq.*
Verbum quare dicatur ipſe Dei Filius a Joanne Evangeliſta in Evangelio. par. 2 *pag.* 20 *col.* 2 *b & ſeq.*
Verbum divinum quare, & quomodo, & ad quid ſit caro factum. par. 2 *pag.* 313 *col.* 1 *c & ſeq.*
Verbum Dei eſt hamus par. 2 *pag.* 157 *col.* 1 *a*
Verbum Dei, duo ſunt, quæ expellunt de corde hominum. par. 1 *pag.* 271 *col.* 2 *b*
Verbum divinum quomodo ſit ſuſcipiendum. par. 2 *pag.* 377 *col.* 1 *a & ſeq.*
Verbum Dei dicitur lucerna. par. 1 *pag.* 276 *col.* 2 *c*
Verbum eſt triplex. par. 2 *pag.* 79 *col.* 2 *b*
Verbi Dei deſiderium magni eſt meriti apud Deum. par. 1 *pag.* 184 *col.* 1 *b*
Verbi divini multiplex effectus. par. 2 *pag.* 376 *col.* 2 *b & ſeq.*
Verbi Dei virtus & efficacia. par. 1 *pag.* 692 *col.* 2 *b & ſeq. &* 345 *col.* 2 *a b par.* 2.
Verborum ingeminatio quid denotet in ſcriptura. par. 1 *pag.* 359 *col.* 1 *b.*
Veritas quid. par. 1 *pag.* 16 *col.* 1 *b.*
Veritas multiplex. par. 2 *pag.* 373 *col.* 1 *a & ſeq.*
Veritas quomodo ſit in voluntate & actione. ibid.
Veritas dicitur dupliciter. par. 2 *pag.* 160 *col.* 1 *a*
Veritas in ſcripturarum lectione, & in oratione invenitur. par. 1 *pag.* 139 *col.* 1 *b*
Veritas triplex non debet pro ſcandalo relinqui. par. 1 *pag.* 517 *col.* 2 *b.*
Veritas poteſt ad tempus proſterni ſed non penitus deiici. par. 1 *pag.* 623 *col.* 1 *a*
Veritas melius operando, quam audiendo intelligitur. par. 1 *pag.* 692 *col.* 1 *c*
Veritas eſt ſolus Deus & quare. par. 1 *pag.* 500 *col.* 1 *b & ſeq.*
Veritas quid ſit. par. 2 *pag.* 372 *col.* 2 *b.*
Veritatis mira proprietas. par. 2 *pag.* 168 *col.* 1 *a*
Veritatis ſtudium requirit debitam ſocietatem, & debitum ordinem. par. 1 *pag.* 141 *col.* 1 *c*
Veritatis contemptus eſt maxima culpa. par. 1 *pag.* 344 *col.* 1 *a*
Veſtigium Dei quid. par. 1 *pag.* 13 *col.* 2 *a*
Veſtium pretioſitas condemnatur. par. 1 *pag.* 256 *col.* 2 *b c &* 507 *col.* 1 *a & ſeq.*
Veſtibus indui pretioſis eſt peccatum quatuor de cauſis. par. 1 *pag.* 507 *col.* 2 *a & ſeqq.*
Via quæ ſit. par. 2 *pag.* 136 *col.* 1 *a*
Via cœli quomodo ſit arcta, lata, & ampla. par. 1 *pag.* 438 *col.* 2 *a*
Via ad gloriam quæ ſit. par. 1 *pag. pag.* 309 *col.* 1 *b*
Viæ Domini quæ ſint. par. 2 *pag.* 315 *col.* 1 *c*
Viæ, quas Domino præparare debemus, quæ ſint. par. 1 *pag.* 112 *col.* 1 *a & ſeq.*
Videre volens Deum ſpiritualiter quinque debet habere. par. 2 *pag.* 387 *col.* 1 *a & ſeq.*
Videre Chriſtum quid ſit. par. 1 *pag.* 201 *col.* 1 *a & ſeq.*
Vigilandum eſt multis de cauſis. par. 1 *pag.* 634 *col.* 1 *c & ſeq.*
Vigiliæ noctis quid denotent. par. 1 *pag.* 412 *col.* 1 *a & ſeqq.*
Vindicatio quid. par. 1 *pag.* 16 *col.* 1 *b*
Vindictam quam petant Sancti, & petere liceat. par. 1 *pag.* 543 *col.* 2 *c & ſeq.*
Vinum multiplex. par. 2 *pag.* 319 *col.* 1 *a & ſeq.*
Vinum bonum quod ſit. par. 2 *pag.* 319 *col.* 2 *c & ſeq.*
Violentia quid ſit, & per violentiam cælum rapere. par. 1 *pag.* 505 *col.* 1 *a & ſeq.*
Viperæ proprietates quæ ſint. par. 1 *pag.* 145 *col.* 1 *c*
Virtutis mentalis perfectio in tribus conſiſtit. par. 1 *pag.* 137 *col.* 1 *b.*
Virtus quomodo etiam ex peccatis eliciatur. par. 1 *pag.* 497 *col.* 2 *c & ſeq.*

Digitized by Google

Virtutum gradus, per quos ad perfe-ctam charitatem vel pacem, vel ſapientiam perveniatur. par. 1 pag. 216 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Vis naturalis, animalis, generativa, & nutritiva quid. par. 1 pag. 13 col. 1 a & ſeq.
Viſio quid. par. 1 pag. 13 col. 1 b
Viſio Dei quadruplex. par. 2 pag. 37 col. 1 c
Viſio humanitatis Chriſti eſt ad corporis beatificationem. par. 2 pag. 376 col. 1 b
Viſitatio Dei eſt ad multa. par. 1 pag. 113 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Viſus ſenſus eſt omnium ſenſuum nobiliſſimus. par. 2 pag. 379 col. 1 a
Viſus & auditus maxime ad cognoſcendum deſerviunt. par. 1 pag. 121 col. 1 a
Vita cognoſcitur per ſpiritum, & motum. par. 1 pag. 249 col. 1 a
Vita perfecta quæ ſit. par. 1 pag. 114 col. 2 a
Vita activa recipit Deum corporaliter, & contemplativa ſpiritualiter. par. 1 pag. 357 col. 1 a & ſeq.
Vita contemplativa intelligitur per columbam, & ejus gemitus activis competit. par. 1 pag. 128 col. 2 a
Vita contemplativa per turturem deſignatur, & ejus gemitus contemplativis competit. ibid.
Vita animæ quæ ſit & qualis. par. 2 pag. 106 col. 2 c & 330 col. 2 c & ſeq. par. ead.
Vita æterna quomodo dicatur gratia. par. 2 pag. 36 col. 1 c
Vita præſens dicitur dies, cum in ipſa ſit operandum, & operari in die ſiat. par. 2 pag. 206 col. 2 b & ſeq.
Vitam æternam habere contingit dupliciter. par. 2 pag. 106 col. 1 a & ſeq. & 127 col. 2 a par. ead.
Vitam æternam in hac vita quis habeat. par. 2 pag. 106 col. 1 c & 2 a.
Vitæ contemplativæ actus quatuor. par. 1 pag. 324 col. 1 c & 2 a
Vitæ activæ actus quatuor. ibid.
Vitæ genus ſeu vivendi genus triplex. par. 2 pag. 317 col. 2 a
Vitæ præſentis mala, & bona ſunt momentanea, mala vero & bona alterius vitæ, quæ ad hanc ſequitur, ſunt maxima, & æterna. par. 1 pag. 514 col. 1 a & ſeqq.
Vitis quare vita dicatur, & qualis ſit & quid denotet. par. 2 pag. 367 col. 2 b & ſeq.
Vitium quod eſt ſimulata virtus & nequius aperto vitio. par. 1 pag. 380 col. 2 b
Vitium occultum non eſt publicandum. par. 1 pag. 645 col. 1 c
Vivendi modi Deo grati ſunt tres. par. 2 pag. 185 col. 1 b
Vivere perfecte quibus contingat. par. 1 pag. 114 col. 2 a
Vivere ſecundum carnem quid ſit. par. 2 pag. 305 col. 2 a
Ultima tribulatio quare aliquando dicatur dies, aliquando nox. par. 1 pag. 538 col. 1 b c
Unctio gratiæ diſponit animam ad ſuſcipiendum documenta ab ipſo Deo. par. 1 pag. 75 col. 2 a
Unctio extrema quid. par. 1 pag. 16 col. 2 b
Unguenta ſpiritualiter accepta ſunt multiplicia, & quomodo conficiantur. par. 1 pag. 682 col. 1 c & 2 a b
Unguentum triplex, & quid ſit quodlibet eorum, & per quid denotetur. par. 2 pag. 356 col. 1 c & 2 a & ſeq.
Unguentum triplex. par. 1 pag. 264 col. 2 a
Unitas eſt cauſa ſalvationis. par. 1 pag. 376 col. 1 b
Unum præponitur multis. par. 1 pag. 441 col. 1 a
Vocatio Apoſtolorum quamvis in diverſis locis ſecundum diverſos Evangeliſtas facta fuerit, nulla tamen inter eos circa ipſam eſt contradictio. par. 1 pag. 190 col. 1 a & ſeq.
Voluntas Dei quid. par. 1 pag. 12 col. 1 c
Voluntas Dei eſt ad tria. par. 1 pag. 71 col. 1 c
Voluntas triplex fuit in Chriſto. par. 2 pag. 108 col. 2 a
Volucres denotant ſuperbos. par. 1 pag. 334 col. 2 a
Voluptates comparantur ſpinis, & quare. par. 1 pag. 275 col. 2 c
Votum eſt triplex, & quare. par. 1 pag. 182 col. 1 b
Uſura quid. par. 1 pag. 14 col. 2 c
Uſura quare prohibeatur. par. 1 pag. 232 col. 2 c

Digitized by Google

Vulnus Chriſti fuit principium fontale, vita, & oſtium. par. 2 pag. 284 col. 1 a

Vulpes denotant hæreticos, & quare. par. 1 pag. 334 col. 2 a

Uxor Lot quare ſit in ſtatuam ſalis verſa. par. 1 pag. 536 col. 2 b

Z

Zacharias memor Dei interpretatur. par. 1 pag. 105 col. 2 c

Zacharias quare mutus effectus fuerit. par. 1 pag. 87 col. 1 b c

Zachariæ, & Eliſabeth præconia. par. 1 pag. 81 col. 1 a & ſeqq.

Finis indicis rerum & verborum quæ parte prima & ſecunda tomi ſexti operum S. Bonaventuræ continentur.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google